

ילקוט שמעוני - ויקרא

• [פרשת ויקרא](#) • [פרשת צו](#) • [פרשת שמיני](#) • [פרשת תזריע](#) • [פרשת מצרע](#) • [פרשת אחרי](#) • [פרשת קדשים](#) • [פרשת אמר](#) • [פרשת בהר](#) • [פרשת בחקתי](#)

[פרשת ויקרא](#)

[פרק א](#) [פרק ב](#) [פרק ג](#) [פרק ד](#) [פרק ה](#)

[פרשת צו](#)

[פרק ו](#) [פרק ז](#) [פרק ח](#)

[פרשת שמיני](#)

[פרק ט](#) [פרק י](#) [פרק יא](#)

[פרשת תזריע](#)

[פרק יב](#) [פרק יג](#)

[פרשת מצרע](#)

[פרק יד](#) [פרק טו](#)

[פרשת אחרי](#)

[פרק טז](#) [פרק יז](#) [פרק יח](#)

[פרשת קדשים](#)

[פרק יט](#) [פרק כ](#)

[פרשת אמר](#)

[פרק כא](#) [פרק כב](#) [פרק כג](#) [פרק כד](#)

[פרשת בהר](#)

[פרק כה](#) [פרק כו](#)

[פרשת בחקתי](#)

[פרק כז](#)

פרק א

א וַיִּקְרָא אֵל מֹשֶׁה. רַבִּי תַנְחוּם בֵּר חֲנִילָאֵי פְתַח, (תהלים קג, כ) "בְּרַכּוּ ה' מִלְּאֲכִיּוֹ", אֵלֹהֵי הַנְּבִיאִים שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּשְׁלַח מִלְּאֲדָן וַיִּצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם", וְכֵן הוּא אֹמֵר (דב"ה"ב לו, טז) "וַיְהִי מִלְּעֲבָדִים בְּמִלְּאֲכֵי הָאֱלֹהִים" וְגו', וְדַכּוּתָהּ (שופטים ב, א) "וַיַּעַל מִלְּאֲדָן ה' מִן הַגִּלְגָּל אֶל הַבְּכִים", וְכִי מִלְּאֲדָן הָיָה וְהָלֹא פִּנְחָס הָיָה וְלָמָּה קוֹרָא אוֹתוֹ מִלְּאֲדָן אֲלֵא בְּשַׁעַה שֶׁהִיְתָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שׁוֹרָה עָלָיו הָיָה פָּנָיו בּוֹעֲרוֹת כְּלַפְיָדִים, וְרַבְּנָן אֶמְרִין, אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל מְנוּחַ מָה הִיְתָה אוֹמֶרֶת לוֹ (הִנֵּה נָא) "אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי וּמְרָאֵהוּ כְּמְרָאֵה מִלְּאֲדָן הָאֱלֹהִים נוֹרָא מְאֹד", כְּסָבוּרָה בּוֹ שֶׁהוּא נָבִיא וְאִינוֹ אֲלֵא מִלְּאֲדָן, אֶמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, מִבֵּית אָב שֶׁלְּהוֹן נִקְרָאוּ הַנְּבִיאִים מִלְּאֲכִים, הִדָּא הוּא דְכַתִּיב (חגי א, יג) "וַיַּעַן" [וַיִּאֶמֶר] חֲגִי מִלְּאֲדָן ה' בְּמִלְּאֲכֹת ה'" הַרִי אֶתָּה לְמַד שֶׁהַנְּבִיאִים נִקְרָאוּ מִלְּאֲכִים. שֶׁנֶּאֱמַר "בְּרַכּוּ ה' מִלְּאֲכִיּוֹ גְבַרֵי כַח עֲשִׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעָה בְּקוֹל דְּבָרוֹ", בְּנֵהֲג שֶׁבְּעוֹלָם מְשֹׁאוֹי שֶׁקָּשָׁה לְאַחַד נוֹחַ לְשַׁנְּנִים, וְלְשַׁנְּנִים נוֹחַ לְאַרְבָּעָה, אוֹ שְׁמָא מְשֹׁאוֹי שֶׁקָּשָׁה לְשִׁשִּׁים רַבּוּא נוֹחַ לְאַחַד, כָּל יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִין לְפָנֵי הַר סִינַי וְאוֹמְרִים (דברים ה, כב) "אִם יִסְפָּים אֲנַחְנוּ לְשִׁמְעָה אֶת קוֹל ה' אֱלֹהֵינוּ עוֹד וְנִמְתְּנוּ", וּמֹשֶׁה שָׁמַע קוֹל הַדְּבֹר לְעֲצָמוֹ וְחָיָה. תִּדְע לָךְ שֶׁהוּא כּוֹן שֶׁמִּכְּלָן לֹא קָרָא הַדְּבֹר אֲלֵא לְמֹשֶׁה, לְכַךְ נֶאֱמַר "וַיִּקְרָא אֵל מֹשֶׁה". לְלַמֵּד שֶׁגְּדוּלִים צְדִיקִים יוֹתֵר מִמִּלְּאֲכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁמִּלְּאֲכֵי הַשָּׁרֵת אֵינָן יְכוּלִין לְשִׁמְעָה קוֹלוֹ אֲלֵא עוֹמְדִין וְנִרְתַּעִין וְנִבְהַלִין וְהִצְדִּיקִים יְכוּלִין לְשִׁמְעָה קוֹלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (יואל ב, יא) "וְה' נָתַן קוֹלוֹ לְפָנֵי חֵילוֹ כִּי רַב מְאֹד מִחֲנֵהוּ", אֵלֹהֵי הַמִּלְּאֲכִים, שֶׁנֶּאֱמַר "מִחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה", וּמִי קָשָׁה מֵהֶם הִצְדִּיקִים, שֶׁנֶּאֱמַר (יואל שם) "כִּי עָצוּם עֲשֵׂה דְבָרוֹ", עֲשֵׂה דְבָרוֹ זֶה מֹשֶׁה שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ עֲשֵׂה מִשְׁכָּן וְנִזְדָּרַז וְעֲשָׂאוֹ, וְהָיָה עוֹמֵד מִבְּחוּץ שֶׁהָיָה מִתְיָרָא לְבוֹא, שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא יָכַל מֹשֶׁה לְבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד" וְגו', וְכַתִּיב (שם לח)

"כי ענו ה' על המשכון" וגו', אמר הקדוש ברוך הוא אינו דרך שיהא משה שנצטער במשכון עומד בחוץ ואני מבפנים אלא הריני קורא אותו שיכנס, לךך נאמר "ויקרא אל משה", הוי (תהלים קג, כ) "גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו". אם תאמר קשהיה מדבר עם משה, בקול נמוך היה מדבר, לפיכך היה יכול לשמע, לא היה מדבר אלא בקול מתן תורה, ששמעו ישראל קולו ומתו בדבור ראשון, דכתיב "אם יספים אנחנו" וגו', וכן הוא אומר (שה"ש ה, ו) "נפשי יצאה בדברו". מנין שבקול מתן תורה היה מדבר, שנאמר (במדבר ז, פט) "וישמע את הקול", קול המתפרש בכתובים (תהלים כט, ה) "קול ה' בפח קול ה' בהדר קול ה' שבר ארזים". שמה תאמר ישראל היו שומעין את הקול מבחוץ, תלמוד לומר "וישמע", הוא היה שומע וכי מאחר שבקול גבוה היה מדבר למה לא היו שומעין, לפי שגזר הקדוש ברוך הוא על הדבור שיצא וילך אצל משה, עשה לו הקדוש ברוך הוא שביל עד שמגיע למשה ולא נשמע לכאן ולכאן, שנאמר "לעשות לרוח משקל", לךך נאמר "ויקרא אל משה".

זה שאמר הכתוב (משלי כה, ז) "כי טוב אומר לך עלה הנה מהשפילך לפני נדיב", רבי תנחום אומר רחק ממקומך שנים ושלשה מושבות שיאמרו לך עלה, ואל תעלה ויאמרו לך רד.

זה שאמר הכתוב "גאות אדם תשפילנו ושפל רוח יתמד כבוד", כל מי שבורח מן השררה השררה רודפת אחריו. שאול ברח מן השררה בשעה שבא למלך, שנאמר (ש"א י, כב) "וישאלו עוד בה' הבא עוד הלום איש" אומר להם אין אני ראוי למלכות אלא שאלו באורים ותמים, שנאמר (שם) "ויאמר ה' הנה הוא נחבא אל הפלים", אלו אורים ותמים, וכתוב "הראיתם אשר בחר בו ה' כי אין פמהו בכל העם". ואבימלך בן ירבעל רדף אחר השררה וברחה ממנו שנאמר (שופטים ט, כג) "וישלח אלהים רוח רעה בין אבימלך ובין בעלי שכם" משה ברח מן השררה בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא (שמות ג, י) "ועתה לכה ואשלחך אל פרעה" וגו', "ויאמר בי ה' שלח נא ביד תשלח" "לא איש דברים אנכי" וגו', אומר לו הקדוש ברוך הוא חייך סוףך לילך, כיון שהלך ואמר (שם ה, א) "כה אומר ה' אלהי ישראל" וגו', אומר אותו רשע "מי ה' אשר אשמע בקלו", אומר משה כבד עשיתי שליחותי הלך וישב לו, אומר לו הקדוש ברוך הוא, ישבת לך, (שם ו, יא) "בוא דבר אל פרעה", וכן על כל דבר ודבר לך אל פרעה השכם בבקר, לסוף הוציאם ממצרים, וקרע להם את היס, הוריד להם את המן, העלה להם את הבאר, הגיז להם את השלו, והקיפו ענני כבוד, ועשה את המשכון, אומר מכאן ואילך מה יש לי לעשות עמד וישב לו, אומר לו הקדוש ברוך הוא חייך יש לך מלאכה גדולה מפל מה שעשית, ללמד לבני טמאה וטהרה ולהזהירן היאך יהו מקריבין קרבן לפני, הוי (משלי כט, כג) "ושפל רוח יתמד כבוד", זה משה שנאמר "ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו" לךך נאמר "ויקרא אל משה".

זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (שם פט, כ) "אִז דְּבַרְתָּ בְּחִזּוֹן לְחִסְדֵי־ךָ" אָף עַל פִּי שֶׁדָּבַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם אָדָם הָרֵאשׁוֹן וְעַם נֹחַ וְאַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב הֵן הָיוּ יְחִידִים בְּעוֹלָם, אָבֵל מִשָּׁה כַּמָּה צְדִיקִים הָיוּ שְׁבַעִים זְקֵנִים בְּצִלְאֵל וְאַהֲרֹן וּבְנָיו וְהַנְּשִׂאִים וְלֹא קָרָא מִכֹּלֶם אֶלָּא לְמִשָּׁה, הֵיךְ אוֹמֵר (שם פט, כ) "הֲרִימוֹתַי בְּחוּר מַעַם" זֶה מִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם קו, כג) "לוֹלִי מִשָּׁה בְּחִירוֹ".

דָּבַר אַחֵר מִדְּבַר בְּמִשָּׁה שֶׁנֶּדְבַר עִמוֹ בְּדַבּוּר וּבְחִזּוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר "פֶּה אֵל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ" לְחִסְדֵי־ךָ שֶׁהִיא מִשְׁבֵּטוֹ שֶׁל לֵוִי, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג, ח) "וּלְלוֹי אָמַר תִּמְיֵךְ וְאוֹרֵי־ךָ לְאִישׁ חִסְדֵי־ךָ". "וְתֹאמַר שׁוֹיִתִּי עֶזֶר עַל גְּבוּרֹתַי", מִשָּׁאוֹי שֶׁקָּשָׁה לְשִׁשִּׁים רְבוּא נֹחַ לְמִשָּׁה, (תהלים פט, כ) "הֲרִימוֹתַי בְּחוּר מַעַם", (שם קו, כג) "לוֹלִי מִשָּׁה בְּחִירוֹ".

רמז תכח רַבִּי תַנְחוּמָא פָּתַח "יֵשׁ זָהָב וְרַב פְּנִינִים וְכָלִי יִקָּר שְׁפָתַי דְּעַת", בְּנֶהֱגַ שְׁבַעֲוֹלָם אָדָם יֵשׁ לוֹ כֶּסֶף וְזָהָב וְאַבְנֵים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת וְכָל חֲמֻדָּה טוֹבָה שְׁבַעֲוֹלָם וְדַעַת אֵין בּוֹ מַה הִנָּאָה יֵשׁ לוֹ, מִתְּלָא אָמַר דְּעָה קִנִּיתָ מַה חֲסֻרְתָּ דְּעָה חֲסֻרְתָּ מַה קִּנִּיתָ, "יֵשׁ זָהָב" בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן דְּכַתִּיב (שמות כה, ג) "וְזֹאת הִתְרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם זָהָב". "וְרַב פְּנִינִים", זֶה נִדְבָתָם שֶׁל נְשִׂאִים, (שם לה, כז) "וְהַנְּשִׂאִים הִבִּיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם". "וְכָלִי יִקָּר שְׁפָתַי דְּעַת", לְפִי שֶׁהִיָּתָה נִפְשׁוֹ שֶׁל מִשָּׁה עֲגוּמָה עָלָיו אָמַר הַכֹּל הִבִּיאוּ נִדְבָתָן לְמִשְׁכָּן וְאַנִּי לֹא הִבֵּאתִי אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֵיִךְ שֶׁדְּבֹרְךָ חֲבִיב עָלַי מִכָּל אֵלּוּ, תִּדְעַ לָךְ שֶׁמִּכְּלָן לֹא קָרָא הַדְּבַר אֶלָּא לְמִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּקְרָא אֶל מִשָּׁה".

מַה כְּתִיב לְמַעְלָה מִן הָעֲנָן פָּרַשְׁתָּ הַמִּשְׁכָּן "כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מִשָּׁה", מִשָּׁל לְמִלְךָ שֶׁצִּוָּה אֶת עַבְדּוֹ וְאָמַר לוֹ בְּנֵה לִי פְּלִטִין, עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁהוּא בּוֹנֵה הִיא כּוֹתֵב עָלָיו שְׁמוֹ שֶׁל מִלְךָ, הִיא בּוֹנֵה כְּתָלִים וְכוֹתֵב עֲלֵיהֶם שְׁמוֹ שֶׁל מִלְךָ, הִיא מַעֲמִיד עֲמוּדִים וְכוֹתֵב עֲלֵיהֶן שְׁמוֹ שֶׁל מִלְךָ, הִיא מְקַרָּה בְּקוֹרוֹת וְכוֹתֵב עֲלֵיהֶן שְׁמוֹ שֶׁל מִלְךָ, לְיָמִים נִכְנַס הַמִּלְךָ בְּתוֹךְ הַפְּלִטִין וְעַל כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁהִיא מְבִיט הִיא מוֹצֵא שְׁמוֹ, אָמַר הַמִּלְךָ כָּל הַכְּבוֹד הִזָּה עָשָׂה לִי עַבְדִּי וְאַנִּי מִבְּפָנִים וְהוּא מִבְּחוּץ קָרָאוּ לוֹ שִׁיכְנַס לְפָנָיו, כִּד בְּשַׁעָה שֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה עָשָׂה לִי מִשְׁכָּן עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁהִיא עוֹשָׂה הִיא כּוֹתֵב עָלָיו "כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מִשָּׁה", אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל הַכְּבוֹד הִזָּה עָשָׂה לִי מִשָּׁה וְאַנִּי מִבְּפָנִים וְהוּא מִבְּחוּץ, קָרָא שִׁיכְנַס לְפָנָיו, לְכָךְ נֶאֱמַר "וַיִּקְרָא אֶל מִשָּׁה".

מִשָּׁל לְמַה הַדָּבָר דּוּמָה לְמִלְךָ שֶׁנִּכְנַס לְמִדִּינָה וְעִמוֹ דְּכָסִין וְאַפְרָכָסִין וְאַסְטְרָטְלִיטִין וְאֵין הָעַם יוֹדְעִין אֵיזָה מֵהֶם חֲבִיב מִכָּל אֶלָּא לְמִי שֶׁהַמִּלְךָ הוֹפֵךְ פָּנָיו וּמִדְּבַר כִּד מִשָּׁה וְאַהֲרֹן נִדְבַּ וְאַבְיָהוּא וְשְׁבַעִים זְקֵנִים אֵין אָנוּ יוֹדְעִין אֵיזָה מֵהֶן חֲבִיב, אֶלָּא מִי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹרָא, קָרָא לְמִשָּׁה וּמִדְּבַר עִמוֹ אָנוּ יוֹדְעִין שֶׁהוּא הַחֲבִיב יוֹתֵר מִכָּל לְכָךְ נֶאֱמַר "וַיִּקְרָא אֶל מִשָּׁה". מִשָּׁל לְמִלְךָ שֶׁנִּכְנַס

למדינה עם מי מדבר תחלה לא עם אגרטמון של מדינה, למה שהוא עוסק במחיה של מדינה, כך משה עסוק בטרתו של ישראל אמר (להלן יא, ט) "זה תאכלו", וזה לא תאכלו, "את זה תאכלו מכל אשר במים", "ואת אלה תשקצו מן העוף", (שם כט) "וזה לכם הטמא", לכך נאמר "ויקרא אל משה".

"ויקרא אל משה", ולאדם לא קרא "ויקרא ה' אלהים אל האדם" אלא אין גנאי למלך לדבר עם אריסו, "וידבר ה' אליו", ועם נח לא דבר, "וידבר אלהים אל נח", אלא אין גנאי למלך לדבר עם נקודו ויקרא אל משה ולאברהם לא קרא (שם כב, טו) "ויקרא מלאך ה' אל אברהם" אלא אין גנאי למלך לדבר עם פנדיקי שלו, ויקרא אל משה, ולא כאברהם, באברהם פתיב "ויקרא מלאך ה' אל אברהם" המלאך קורא והדבור מדבר, ברם הכא אמר הקדוש ברוך הוא אני הקורא ואני המדבר שנאמר (ישעיה מ, טו) "אני דברתי אף קראתיו הבאתיו והצליח דרכי".

"ויקרא אל משה" עשרה שמות היו לו למשה שנאמר "ואשתו היהדיה", זו יוכבד על שם שהעמידה (הודיה) [יהודים] בעולם, א) "ילדה את ירד", זה משה, שהוריד את התורה למעלה למטה. דבר אחר שהוריד את השכינה למעלה למטה דבר אחר אין לשון ירד אלא לשון מלכות, כמה דאף אמרת (תהלים עב, ח) "ויירד מים עד ים", וכתיב (מ"א ה, ד) "כי הוא רדה בכל עבר הנהר" ב) (דברי הימים שם) "אבי גדור", הרבה גודרין עמדו לישראל, וזה היה אביהן של כלן ג) "חבר" שחבר הבנים לאביהן שבשמים דבר אחר שהעביר הפרענות מלבוא לעולם, ד) "אבי סוכו", שהיה אביהן של נביאים שסוכין ברוח הקדוש, בערבא צוחין לנביא סוכא ה) "יקותיאל" שעשה את הבנים מקוין לאביהן שבשמים ו) "אבי זנוח", בא והזניחו מאותה עברה, הדא הוא דכתיב "ויזר על פני המים" "ואלה בני בתיה" אמר לה הקדוש ברוך הוא לא היה בנד וקראתו בנד אף את לא בתי ואני קורא אותך בתי (דברי הימים שם) "אשר לקח מרד", זה פלב, זה מרד בעצת מרגלים, וזו מרדה בעצת אביה, ובא מרד ויקח את המורדת. זה הציל את הצאן וזו הצילה את הרועה.

רבי יהודה ברבי אלעאי אומר ז) אף טוביה היה שמו, הדא הוא דכתיב "ותרא אתו כי טוב הוא". רבי ישמעאל ברבי אמי אמר ח) שמעיה שמו, דכתיב (דבה"א כד, ו) "ויכתבם שמעיה בן נתנאל הסופר" שמעיה ששמע אל תפלתו. "בן נתנאל" בן שנתנה לו תורה מנד אל. "הסופר" שהיה סופרן של ישראל "הלוי" שהיה משבטו של לוי. "לפני המלך והשרים", לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא ובית דינו. "ויצדוק" זה אהרן הכהן. "ואחיהם" שהיה אחיו של מלך "בן אביתר" בן שותר הקדוש ברוך הוא על ידו מעשה העגל, רבי יהושע בן קרחה אומר אף ט) לוי היה שמו על עקר משפחתו. י) ומשה, הרי עשרה אמר לו הקדוש

ברוך הוא למשה חניף מפל שמות שיש לה איני קוראך אלא בשם שקראתך בתיה בת פרעה, (שמות ב, י) "ותקרא שמו משה", הוי ויקרא אל משה.

אמר רבי אלעזר, ויקרא אל משה, וכל ישראל שומעין, ולא בא הכתוב אלא לחלק כבוד למשה. מיתבי קול לו קול אליו משה שמע וכל ישראל לא שמעו, לא קשיא הא בסיני הא באהל מועד, ואיבעית אימא לא קשיא הא בקריאה והא בדבור, רבי אלעזר רמי כתיב "ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן", וכתב (שם כד, יח) "ויבא משה בתוך הענן", מלמד שתפסו הקדוש ברוך הוא למשה והביאו בענן.

רמז תכט "ויקרא אל משה" הקדים קריאה לדבור למדה תורה דרך ארץ שלא יאמר אדם לחברו דבר אלא אם כן קראהו. אמר רבי מנסיא, מנין לאומר דבר לחברו שהוא בבל יאמר עד שיאמר לו אמר, שנאמר "מאהל מועד לאמר".

זה שאמר הכתוב (שה"ש א, ד) "הביאני המלך חדריו", זה משה שנאמר "ויקרא אל משה" מכאן אמרו כל תלמיד חכם שאין בו דעה נבלה טובה ממנו. תדע לה שכן הוא צא ולמד ממשה אבי החכמה אבי הנביאים שהוציא את ישראל ממצרים, ונעשו נסים על ידו, (תהלים קו, כד) "נפלאות בארץ חס נוראות על ים סוף", ועלה לשמי מרום והוריד התורה ונתעסק במלאכת המשכן אף על פי כן לא נכנס לפנים עד שקרא לו שנאמר "ויקרא אל משה" ולהלן הוא אומר "ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה" בסנה הפסיק בין קריאה לדבור, אבל באהל מועד אין בו הפסק, (דבר אחר "ויקרא אל משה") בסנה למה הדבר דומה למלך בשר ודם שפעם על עבדו וצוה לחבשו בבית האסורין וכשהוא מצוה את השליח אינו מצוה אותו אלא מבחוץ, אבל באהל מועד כשהוא שמח עם בניו ובניו שמחין עמו כשהוא מצוה את השליח אינו מצוה אותו אלא מבפנים, כמו שהוא מושיבו בין ברקו וכיד אדם על בנו לכה נאמר "ויקרא אל משה".

"ויקרא וידבר" הקדים קריאה לדבור, והלא דין הוא, נאמר כאן דבור ונאמר דבור בסנה, מה דבור האמור בסנה הקדים בו קריאה לדבור אף וכו'. לא אם אמרת בדבור הסנה שהוא תחלה לדברות, תאמר בדבור אהל מועד שאינו תחלה לדברות, דבור הר סיני יוכיח שאינו תחלה לדברות והקדים בו קריאה לדבור, לא אם אמרת בדבור הר סיני שהוא לכל ישראל, תאמר אהל מועד שאינו לכל ישראל הרי אתה דן מבנין אב לא הרי דבור הסנה שהוא תחלה לדברות כהרי דבור הר סיני שאינו תחלה לדברות, ולא דבור הר סיני שהוא לכל ישראל כהרי דבור הסנה שאינו לכל ישראל, הצד השווה שבהן שהן דבור ומפי קדוש למשה הקדים בו קריאה לדבור, אף כל שהוא דבור מפי קדוש למשה הקדים בו קריאה לדבור. מה להצד השווה שבהן שהן דבור ובאש מפי קדוש למשה לפיכך נקדים

בו קריאה לדבור, יצא דבור אהל מועד שאינו באש, לפיכך לא נקדים קריאה לדבור, תלמוד לומר "ויקרא וידבר" הקדים קריאה לדבור, יכול לא היתה קריאה אלא לדבור זה בלבד, מנין לכל הדברות שבתורה תלמוד לומר "מאהל מועד", כל שהוא מאהל מועד הקדים בו קריאה לדבור.

יכול לא היתה קריאה אלא לדברות בלבד, מנין אף לאמירות ולצוויים, אמר רבי שמעון תלמוד לומר "דבר וידבר" לרבות אף לאמירות ולצוויים, יכול אף להפסקות תלמוד לומר "וידבר", לדבור היתה קריאה ולא היתה קריאה להפסקות וכי מה היו הפסקות משמשות, לתן רוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין והרי דברים קל וחמר ומה אם מי ששמע מפי קדוש ומדבר ברוח הקדוש צריך להבין בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, הדיוט מהדיוט על אחת כמה וכמה. ומנין שכל הקריאות היו משה משה, תלמוד לומר (שמות ג, ד) "ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה", שאין תלמוד לומר "ויאמר", אלא מלמד שכל הקריאות היו משה משה. ומנין שעל כל קריאה היתה אומר "הנני", תלמוד לומר "ויאמר הנני", שאין תלמוד לומר "ויאמר", אלא מלמד שעל כל קריאה היתה אומר "הנני", "משה משה", (בראשית כב, יא) "אברהם אברהם", (שם מו, ב) "יעקב יעקב", (ש"א ג, י) "שמואל שמואל", לשון חבה לשון זרוז, דבר אחר "משה משה" הוא משה עד שלא נדבר עמו הוא משה משנדבר עמו.

"אליו", למעט את אהרן. אמר רבי יהודה בן בתירא שלש עשרה דברות נאמרו בתורה למשה ולא אהרן. וכנגדן נאמרו שלש עשרה מעוטין לתלמוד שלא לאהרן נאמר אלא למשה שיאמר לאהרן, ואלו הן (א) "ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו, (ב) "וישמע את הקול מדבר אליו, וגו', (ג) "וידבר אליו", (ד) (שמות כה, כב) "ונועדתי לך שם, (ה) ודברתי איתך" וגו', (ו) (שם לו, ו) "אשר אנעד לך שמה", (ז) (שם כט, מב) "לדבר אליך שם", (ח) (שמות לד, לד) "את אשר יצוה", (י) "את כל אשר יצוה אותך", (יא) (שם ו, כח) "ויהי ביום דבר ה' אל משה", (יב) (במדבר ג, א) "ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה", (יג) ויקרא אל משה וידבר ה' אליו, מעט את אהרן מכלם.

רמז תל רבי יוסי הגלילי אומר, בשלשה מקומות נאמרה (תורה) [בתורה דבור למשה], בארץ מצרים, ובהר סיני, ובאהל מועד, בארץ מצרים מהו אומר "ביום דבר ה' אל משה" מעט את אהרן מדברות ארץ מצרים. בהר סיני מהו אומר (במדבר ג, א) "ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני", מעט את אהרן מדברות הר סיני. באהל מועד מהו אומר ויקרא אל משה מעט את אהרן מדברות אהל מועד.

רבי אליעזר אומר הרי הוא אומר (שמות כט, מג) "ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי", עתיד אני להתנועד בהן ולהתקדש בהן, אימתי היה זה ביום השמיני שנאמר (להלן ט, כד) "וירא כל העם וירנו ויפלו על פניהם" או אינו אומר אלא לתן יעידה לדברות תלמוד לומר "ונועדתי לה", לה היתה יעידה ולא היתה יעידה לכל ישראל. אוציא את ישראל שלא כשירו לעלות בהר ולא אוציא הזקנים שכשירו לעלות בהר, אוציא את הזקנים שלא נראו בדבור עם משה, ולא אוציא את בני אהרן שנראו בדבור עם משה, אוציא את בני אהרן שלא נתועדו בדבור עם משה ולא אוציא את אהרן שנתועד בדבור עם משה, תלמוד לומר "אשר אנעד לה שמה", לה היתה יעידה ולא היתה יעידה לכלם, או אוציאם מן היעידה, ולא אוציאם מן הדברות, תלמוד לומר (שם כה, כב) "ודברתי אתה", אוציא את ישראל ולא אוציא את הזקנים, אוציא את הזקנים ולא אוציא את בני אהרן, אוציא את בני אהרן ולא אוציא אהרן עצמו, תלמוד לומר "לדבר אליה", עמף היה הדבור, ולא היה הדבור עם כלם. יכול לא היו שומעין הדבור אבל היו שומעין את הקול, תלמוד לומר "קול לו", אוציא את ישראל ולא אוציא את הזקנים, אוציא את הזקנים ולא אוציא בני אהרן, אוציא בני אהרן ולא אוציא אהרן עצמו, תלמוד לומר "קול לו", אוציא את כלם ולא אוציא את מלאכי השרת שאין אחד מהם יכול לפגס למקומו עד שיקרא, תלמוד לומר "קול לו קול אליו", משה שומע את הקול ואין פלן שומעין את הקול, מאהל מועד, מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל, יכול מפני שהקול נמוף, תלמוד לומר (במדבר ז, פט) "וישמע את הקול", שאין תלמוד לומר "הקול", אלא "הקול" שמתפרש בפתובים, שנאמר (תהלים כט, ד-ז) "קול ה' בפת קול ה' בהדר קול ה' שבר ארזים וישבר ה' את ארזי הלבנון קול ה' חצב להבות אש". אם כן למה נאמר "מאהל מועד" אלא מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל מועד.

כיוצא בו אתה אומר "וקול פנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה", יכול מפני שהקול נמוף תלמוד לומר "כקול שדי בדברו" אם כן למה נאמר "עד החצר החיצונה" אלא כיון שהיה מגיע עד החצר החיצונה היה נפסק.

מאהל מועד. יכול מכל הבית כלו תלמוד לומר (במדבר ז, פט) "מעל הכפרת", יכול מעל הכפרת בלה, תלמוד לומר (שם) "מבין שני הכרובים", דברי רבי עקיבא. אמר רבי שמעון בן עזאי איני כמשיב על דברי רבי, אלא כמוסיף על דבריו, והכבוד שנאמר בו (ירמיה כג, כד) "הלוא את השמים ואת הארץ אני מלא", ראה חבתן של ישראל להיכן גרמה לכבוד זה המרבה כביכול נדחק (לראות) [להיות] מדבר מעל הכפרת מבין שני הכרובים.

רמז תלא רבי דוסא אומר, הרי הוא אומר "כי לא יראני האדם וחי". בתייהו אינו רואין אבל רואין הו בשעת מיתתו, וכן הוא אומר (תהלים כב, ל) "לפניו יכרעו כל יורדי עפר ונפשו לא חיה" רבי עקיבא אומר "כי לא יראני האדם וחי", אף חיות הנושאות את הכסא אינו רואות את הכבוד, אמר רבי שמעון בן עזאי איני כמשיב על דברי רבי אלא כמוסיף על דבריו "כי לא יראני האדם וחי", אף מלאכי השרת שתייהו חיי עולם אינו רואין את הכבוד "לאמר" צא ואמר להם דברי כבושים, בשבילכם מדבר עמי, וכן מצינו כל שלשים ושמונה שנה שהיו ישראל במדבר והיו כמנדין לשמים לא היה דבור עם משה שנאמר "ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם, וידבר ה' אלי לאמר.

אלעזר בן דהבאי אומר יכול היה מדבר עמו לצרף עצמו, תלמוד לומר "לאמר" לצרף ישראל היה מדבר עמו, ולא היה מדבר עמו לצרף עצמו. דבר אחר יכול לא היה מדבר עמו אלא לצרף הקהל, תלמוד לומר "לאמר" מדבר היה עמו לצרף עצמו. דבר אחר, לאמר, צא ואמר להם והשיבני, ומנין שהיה משה יוצא ומדבר עמו, שנאמר (שמות לד, לד) "ויצא ודבר אל בני ישראל את אשר יצוה". ומנין שהיה משה משיב דברים לפני הגבורה, שנאמר (שם יט, ח) "וישב משה את דברי העם אל ה'".

לפי שהוא אומר וידבר ה' אליו, שומע אני מאהל מועד ממש, תלמוד לומר "ונועדתי לה שם ודברתי אתה מעל הכפרת", אי אפשר לומר מאהל מועד, שכבר נאמר "מעל הכפרת", ואי אפשר לומר "מעל הכפרת", שכבר נאמר "מאהל מועד", כיצד יתקומו שני כתובים הללו, זו מדה בתורה שני כתובים זה כנגד זה והרי הן סותרין זה על ידי זה, יתקומו במקומן עד שיבוא כתוב אחר ומכריע ביניהם, ומה תלמוד לומר (במדבר ז, פט) "ויבא משה אל אהל מועד", מגיד הכתוב שהיה משה נכנס ועומד באהל וקול יורד משמי שמים לבין שני הכתובים והוא שומע את הקול מדבר בפנים.

רמז תלב ויקרא מאהל מועד, אמר רבי אלעזר אף על פי שנתנה תורה סג לישאל בסיני לא נענשו עליה עד שנשנית להן באהל מועד, דיטגמא כתובה ומחתמת ונכנסת למדינה, אין בני המדינה נענשו עליה עד שתפרש להן בדימוסיה של מדינה כך אף על פי שנתנה תורה לישאל בסיני לא נענשו עליה עד שנשנית להן באהל מועד. הדא הוא דכתיב (שה"ש ג, ד) "עד שהביאתיו אל בית אמי" זה סיני, "וואל חדר הורתי" זה אהל מועד, שממש נצטוו ישראל בהוראה.

אמר רבי יהושע בן לוי אלו היו האמות יודעין מה אהל מועד יפה להן אהליות וקסטריות היו מקיפין אותן, אהה מוצא שעד לא הוקם המשכן היו אמות

העולם שומעין קול הדבור ונתרזין מתוך פניקטיהו, הָדָא הוּא דְכְתִיב (דברים ה, כג) "כִּי מִי כָל בֶּשֶׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ (כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ) [כַּמְנוּ] וַיַּחֲיִי", אָמַר רַבִּי סִימּוֹן דְּוִי פְּרָצוּפִין, הָיָה הַדְּבֹר יוֹצֵא אֶחָד סָם חַיִּים לְיִשְׂרָאֵל וְאֶחָד סָם הַמּוֹת לְאַמּוֹת הָעוֹלָם, הָדָא הוּא דְכְתִיב, "כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיַּחֲיִי", אֹתָהּ שׁוֹמְעֵ וְחַיָּה וְאַמּוֹת הָעוֹלָם שׁוֹמְעִין וּמֵתִין.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק עַד שֶׁלֹּא הוּקָם הַמְּשַׁכֵּן הַיְתָה נְבוּאָה מְצוּיָה בְּאַמּוֹת הָעוֹלָם, מְשֻׁהוּקָם הַמְּשַׁכֵּן נִסְתַּלְקָה מֵהוּ, שְׁנַאֲמַר (שה"ש ג, ד) "אֲחֻזְתִּיו וְלֹא אֲרַפְנוּ", אָמַר וְלִיָּה הָרִי בְּלַעַם נִתְנַבֵּא, אָמַר לָהֶם לְטוֹבְתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִתְנַבֵּא, שְׁנַאֲמַר "מִי מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב", (שם כג, כא) "לֹא הִבִּיט אֶןּוֹן בְּיַעֲקֹב", (שם כג, כג) "כִּי לֹא נִחַשׁ בְּיַעֲקֹב", "מָה טוֹבוֹ אֶהְלִיף יַעֲקֹב", (שם כד, יז) "דִּרְךָ פּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב", (שם כד, יט) "וַיִּרְדָּ מִיַּעֲקֹב".

מָה בֵּין נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל לְנְבִיאֵי אַמּוֹת הָעוֹלָם, רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא אָמַר אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִגְלָה עַל אַמּוֹת הָעוֹלָם אֶלָּא בְּחֻצֵי דְבֹר. מָה בֵּין מֹשֶׁה לְכָל הַנְּבִיאִים, רַבִּי יְהוּדָה בַר רַבִּי אֶלְעָאִי אָמַר כָּל הַנְּבִיאִים רָאוּ מִתּוֹךְ שְׁבַע אֲסַפְקְלִיּוֹת, הָדָא הוּא דְכְתִיב (יחזקאל מג, ג) "וַיִּכְמַרְאֵה הַמְּרָאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי" וְגוֹ'. וּמֹשֶׁה רָאָה מִתּוֹךְ אֲסַפְקְלִיּוֹת אַחַת, שְׁנַאֲמַר "וַיִּמְרָאֵה וְלֹא בְּחִידוֹת". וְרַבֵּן אָמַרִין כָּל הַנְּבִיאִים רָאוּ מִתּוֹךְ אֲסַפְקְלִיּוֹת מְלַכְלַכְתָּ הָדָא הוּא דְכְתִיב (הושע יב, יא) "וְאַנְכִי חִזּוֹן הַרְבִּיתִי וּבִיד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה" וּמֹשֶׁה רָאָה מִתּוֹךְ אֲסַפְקְלִיּוֹת מְצַחְצַחַת הָדָא הוּא דְכְתִיב "וַתִּמְנַת ה' יְבִיט". רַבִּי פִּנְחָס בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָא אָמַר לְמַלְךְ שְׁנַגְלָה לְבִנֵי בֵיתוֹ בְּאוֹפֵנִין שְׁלוֹ לְפִי שְׁבַעוֹלָם הָיָה שְׁכִינָה נִגְלִית עַל הַיְחִידִים, אָבַל לְעֵתִיד לְבוֹא (ישעיה מ, ה) "וְנִגְלָה כְבוֹד ה' וְרָאוּ כָל בֶּשֶׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דְּבַר".

ב רמז תלג "דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַמְרַתְּ אֲלֵהֶם", זֶה שְׁאָמַר הַפְּתוּב (ירמיה לא, יט) "הִבֵּן יַקִּיר לִי אֶפְרַיִם אִם יֶלֶד שְׁעִשְׁעִים", אֵי זֶהוּ יֶלֶד שְׁעִשְׁעִים בֶּן שְׁתַּיִם בֶּן שְׁלֹשׁ שָׁנִים, רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי לְוִי בַר סִיסַי בֶּן אַרְבַּע בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים, "כִּי מִדֵּי דְבָרֵי בּוֹ" דֵּי דְבּוּרֵי בּוֹ, אִף בְּשַׁעָה שְׁאַנִּי מְדַבֵּר עִמּוֹ אֵינִי יָכוֹל לְסַבֵּל בּוֹ, "כִּי מִדֵּי דְבָרֵי בּוֹ" כִּי בְּוֹדָאֵי דְבּוּרֵי בּוֹ.

מְשַׁל לְמַלְךְ שְׁהָיָה לוֹ פְּקָרְס וְהָיָה מְצוּיָה אֶת עֲבָדוֹ וְאוֹמַר לוֹ קַפְלוּ, נַעְרוּ מִן הָאֲבָק, תְּנוּ דַעְתְּךָ עָלָיו, אָמַר לוֹ עֲבָדוֹ אֲדוּנִי הַמְּלָךְ מְכַל פְּקָרְסִים שְׁיֵשׁ לָךְ אֵי אֹתָהּ מְצוּיָה אוֹתִי אֶלָּא עַל זֶה, אָמַר לִיָּה שְׁאַנִּי מְדַבֵּיקוֹ לְגוֹפִי. כֶּד אָמַר מֹשֶׁה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם מְשַׁבְּעִים אַמּוֹת שְׁיֵשׁ לָךְ בְּעוֹלָמְךָ אֵי אֹתָהּ מְצוּיָה אוֹתִי אֶלָּא עַל יִשְׂרָאֵל.

רבי יהושע דסיכנין בשם רבי לוי אף הכתובים חלקו כבוד לישראל, הכא את אמר אדם כי יקריב מכם, כשהוא בא לדבר אחר "אדם כי יהיה מכם בעור בשרו", אין כתיב כאן אלא "אדם כי יהיה בעור בשרו".

רמז תלד רבי שמואל בר נחמן אמר בה תרתין שיטין (דברים טו, ד) "אפס כי לא יהיה בך אביון", כשהוא בא לדבר אחר (שם טו, יא) 'כי לא יחדל אביון' מקרבכם אין כתיב כאן, אלא "מקרב הארץ" רבי שמואל בר נחמן אמר בה שיטה אחרת (שם כז, יב) "אלה יעמדו לברך את העם", וכשהוא בא לדבר אחר אלה יעמדו לקלל את העם אין כתיב כאן, אלא "ואלה יעמדו על הקללה", ולא עוד אלא כשפרענות באה לעולם צדיקים כובשים אותה, שנאמר "ואלה יעמדו על הקללה".

אמר רבי ברכיה אמר הקדוש ברוך הוא, יהא קרבנך דומה לקרבנו של אדם הראשון, מה אדם הראשון שהיה הכל ברשותו ולא הקריב מן הגזלות ומן החמסים, אף אתה לא תקריב מן הגזלות ומן החמסים, ואם עשית כן (תהלים ט, לב) "ותיטב לה' משור פר מקרן מפריס".

"דבר אל בני ישראל. וסמך", בני ישראל סומכין ואין הגויים סומכין, וכי איזו מדה מרבה מדת תנופה או מדת סמיכה, מרבה מדת תנופה ממדת סמיכה, שתנופה נוהגת בדבר שיש בו רוח חיים ובדבר שאין בו רוח חיים, וסמיכה אינה נוהגת אלא בדבר שיש בו רוח חיים, אם מעטתם מתנופה מרבה לא תמעטם מסמיכה מעוטה, אתה אומר בצד זה נתרבתה תנופה ונתמעטה סמיכה, או בצד זה נתרבתה סמיכה ונתמעטה תנופה שהסמיכה נוהגת בכל החוברין ואין תנופה נוהגת בכל החוברין, ואם מעטתם מתנופה מועטת אמעטתם מסמיכה מרבה הא מפני שיש בסמיכה מה שאין בתנופה, ובתנופה מה שאין בסמיכה צריך לומר "דבר אל בני ישראל וסמך", בני ישראל סומכין, ואין הגויים סומכין. בני ישראל סומכין, ואין בנות ישראל סומכות, רבי יוסי ירבי שמעון אומרים נשים סומכות רשות. אמר רבי יוסי אמר לי אבא אלעזר, פעם אחת היה לנו עגל של זבחי שלמים והוצאנוהו לעזרת נשים וסמכו עליו הנשים, וכי יש סמיכה בנשים, אלא מפני נחת רוח של נשים.

יכול לא יסמכו על העולות, שאין העולות טעונות תנופה, אבל יסמכו על השלמים שהשלמים טעונין תנופה, תלמוד לומר "ואמרת אליהם" לרבות כל האמור בענין כשם שאין סומכות על העולות, כך אין סומכות על השלמים.

הכל סומכין חוץ מחרש שוטה וקטן דלאו בני דעה נינהו, נכרי נמי בני ישראל סומכין ואין הגויים סומכין. אלא סומא מאי טעמא לא, רב חסדא ורב יצחק בר

אבדימי חד אמר, אתיא סמיכה מזקני העדה, וחד אמר אתיא סמיכה מעולת ראיה, ולמאן דאמר מעולת ראיה מאי טעמא לא יליף מזקני העדה, דנין יחיד מיחיד ואין דנין יחיד מצבור ולמאן דיליף מזקני העדה מאי טעמא לא יליף מעולת ראיה, דנין מידי דכתיב ביה סמיכה בגופיה כמיה דרב בגופיה, לאפוקי עולת ראיה דהיא גופה מעולת נדבה גמיר. תני תנא קמיה דרב יצחק בר אבדימי "ויקרב את העלה ויעשה כמשפט", כמשפט עולת נדבה, למד על עולת חובה שטעונה סמיכה.

"אדם", לרבות את הגרים מכם להוציא את המומרין, ומה ראית, אימא מכם לרבות מומרים אדם להוציא גרים, אחר שרבה הכתוב ומעט תלמוד לומר "בני ישראל" מה בני ישראל מקבלי ברית, אף גרים מקבלי ברית, יצאו מומרים שאינם מקבלי ברית. אי מה בני ישראל בני מקבלי ברית, אף מומרים בני מקבלי ברית, יצאו גרים שאינם בני מקבלי ברית, תלמוד לומר "מכם" ועכשו אל תאמר אלא מה ישראל מקבלי ברית אף הגרים מקבלי ברית, יצאו מומרים שאינם מקבלי ברית.

תניא "מכם" ולא כלכם להוציא את המומרים מכם, בכם חלקתי ולא באמות מן הבהמה, להביא בני אדם הדומין לבהמה מפאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שייחזרו בהן בתשובה, חוץ מן המומר, ומנסף את היין, ומחלל את השבת בפרהסיא. הא גופא קשיא אמרת מכם ולא כלכם, להוציא את המומר, והדר תני מקבלין קרבנות מפושעי ישראל, הא לא קשיא רישא מומר לכל התורה בלה מציעתא מומר לדבר אחד אימא סיפא חוץ מן המומר ומנסף את היין ומחלל את השבת בפרהסיא. האי מומר היכי דמי אי מומר לכל התורה בלה היינו רישא, אי מומר לדבר אחד קשיא מציעתא אלא לאו הכי קאמר חוץ מן המומר לנסף את היין ולחלל את השבת בפרהסיא, ומומר לאלילים הוי מומר לכל התורה בלה.

רמז תלה והא מהכא נפקא (להלן ד, כז) "מעם הארץ" פרט למומר, רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון (להלן ד, כב-כג) "אשר לא תעשינה בשגגה ואשם. או הודע אליו" השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו, לא שב מידיעתו אינו מביא (על) קרבן על שגגתו, ואמרינן מאי ביניהו, אמר רב המנונא מומר לאכל חלב והביא קרבן על הדם איכא ביניהו, חדא בחטאת וחדא בעולה, וצריכי, דאי אשמעינן חטאת משום דלכפרה היא, אבל עולה דלדורון היא אימא לקבל מניה, ואי אשמעינן עולה משום דלאו חיובא הוא, אבל חטאת דחיובא הוא אימא לקבל מניה, קא משמע לן. וכל היכא דכתיב בהמה גריעותא היא והכתיב "אדם ובהמה תושיע ה'", ואמר רב יהודה אלו בני אדם שערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה התיב אדם ובהמה, הכא בהמה לחודה וכל היכא דכתיב

אָדָם וּבְהֵמָה מֵעֲלִיּוֹתָא הוּא, וְהִכְתִּיב (ירמיה לא, כו) "וְזָרְעִתִי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל זָרַע אָדָם וְזָרַע בְּהֵמָה", הֵתָם הָא חִלְקִיָּה קָרָא זָרַע אָדָם לְחוּד וְזָרַע בְּהֵמָה לְחוּד.

"אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם", יְכוּל גְּזָרָה, תִּלְמוּד לֹמַר "כִּי יִקְרִיב", הָא אֵינֹ אֶלָּא רְשׁוּת. קָרְבָּן לַה', שְׂיִקְדִּים הִקְדָּשׁוּ לְהַקְרִיב, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר מִנִּין שְׁלֹא יֵאמַר אָדָם לַה' עוֹלָה, לַה' חֲטָאֵת, לַה' מִנְחָה, לַה' שְׁלָמִים, תִּלְמוּד לֹמַר "קָרְבָּן לַה'", וְהֵלֵא דְבָרִים קַל וְחֹמֶר אִם מִי שְׁעֵתִיד לְהַקְדִּישׁ אֶמְרָה תּוֹרָה לֹא יִהְיֶה מִזְכִּיר שֵׁם שְׁמִים אֶלָּא עַל הַקְרָבָן, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שְׂאִין מִזְכִּירִין שֵׁם שְׁמִים לְבִטְלָה.

תִּנְן הֵתָם הָאוֹמַר קוֹנָם קוֹנַח קוֹנָס הָרִי אֵלוּ כְּנוּיִים לְקָרְבָּן, כְּנוּיִין רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לְשׁוֹן גּוֹזִיִּים הֵן רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ אָמַר לְשׁוֹן שְׁבָדוֹ חֲכָמִים לְהִיּוֹת נוֹדֵר בּוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמַר (מ"א יב, לג) "בְּחֻדָּשׁ אֲשֶׁר בָּדָא מְלַבּוֹ". וְטַעְמָא מֵאִי תַקִּינוּ רַבָּנָן כְּנוּיִין, דְּלֹא לֵימָא קָרְבָּן. וְלֵימָא קָרְבָּן, דְּלֵמָא יֵאמַר קָרְבָּן לַה'. וְלֵימָא קָרְבָּן לַה', דְּלֵמָא יֵאמַר לַה' וְלֹא יֵאמַר קָרְבָּן, וְקָא מִפִּיק שֵׁם שְׁמִים לְבִטְלָה. וְתִנְיָא רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר וְכוּ'.

רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר כָּל מְקוֹם שְׁנֵאָמַר קָרְבָּן אָמַר בֵּינֵי ד' ה"א שְׁלֹא לִתְּנִי פְתִחוֹן פֶּה לְמִינִים לְרִדוֹת, קָרְבָּן לַה' מִן הַבְּהֵמָה, יְכוּל אִף חִיָּה שְׁקָרוּגָה בְּהֵמָה, כְּעִנְיָן שְׁנֵאָמַר (דברים יד, ד-ה) "זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר שֶׁהָ כְּשָׂבִים וְשֶׁהָ עִזִּים, אֵיִל וְצִבִּי וְיַחֲמוּר", תִּלְמוּד לֹמַר "בְּקָר וְצֹאן". יְכוּל לֹא יָבִיא וְאִם הִבִּיא יִהְיֶה כְּשֶׁר מְשַׁל לְמִי שְׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ הִבִּיא לִי חֲטִים וְהִבִּיא לוֹ חֲטִים וְשְׁעוּרִים הוֹסִיף עַל דְּבָרָיו, תִּלְמוּד לֹמַר "בְּקָר וְצֹאן תִּקְרִיבוּ" אֵין לָךְ בְּבִהֵמָה אֶלָּא בְּקָר וְצֹאן, הָא לָמָּה זֶה דּוֹמָה לְמִי שְׁאָמַר לִיהֵ רַבּוֹ אֵל תִּבִּיא אֶלָּא חֲטִים, וְאִם הוֹסִיף עַל הַחֲטִים עוֹבֵר עַל דְּבָרָיו.

הַמַּעֲלָה אֵיבָרֵי חִיָּה עַל הַמְזִבַּח, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר עוֹבֵר בְּעֵשָׂה, בְּהֵמָה אֵין חִיָּה לֹא וְלֹא הִבָּא מְכַלל עֵשָׂה עֵשָׂה. רִישׁ לֵקִישׁ אָמַר אֵינוֹ עוֹבֵר בְּעֵשָׂה הַהוּא לְמַצָּה מִתִּיב רַבָּא, אֵלוּ נֵאָמַר "קָרְבָּן לַה'" בְּהֵמָה הִיִּתִי אוֹמַר חִיָּה בְּכֻלָּל בְּהֵמָה וְכוּ', תִּיּוּבְתָא דְרִישׁ לֵקִישׁ תִּיּוּבְתָא.

"מִן הַבְּהֵמָה" לְהוֹצִיא אֶת הָרוֹבֵעַ וְאֶת הַנֶּרְבָּע, וְהֵלֵא דִין הוּא, וּמָה אִם בְּעַל מוּם שְׁלֹא נִעְבְּדָה בּוֹ עֲבָרָה פְּסוּל מֵעַל גַּבֵּי הַמְזִבַּח, רוֹבֵעַ וְנֶרְבָּע שְׁנֵעְבְּדָה בְּהוֹן עֲבָרָה אֵינוֹ דִין שְׁיָהוּ פְּסוּלִין לְגַבֵּי מְזִבַּח. הָרִי מִי שְׁחָרַשׁ בְּשׁוֹר וְחֲמוּר יוֹכִיחַ שְׁנֵעְבְּדָה בְּהוֹן עֲבָרָה וְכָשֶׁר לְגַבֵּי מְזִבַּח לֹא אִם אֶמְרַתְּ בְּחוֹרֶשׁ בְּשׁוֹר וְחֲמוּר שְׂאִינָן בְּמִיתָה, תֵּאמַר בְּרוּבֵעַ וְנֶרְבָּע שְׁהוֹן בְּמִיתָה, טַל לָךְ מָה שְׁהִבֵּאתָ אֵין לִי אֶלָּא שְׁנֵעְבְּדָה בּוֹ עֲבָרָה עַל פִּי שְׁנִים נִעְבְּדָה בּוֹ עֲבָרָה עַל פִּי עַד אַחַד אוֹ עַל פִּי בְּעֵלִים מִנִּין אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל הָרִינִי דָן, וּמָה אִם בְּעַל מוּם (שְׁהִיא) [שְׂאִין] יְעִידֵת שְׁנִים פּוֹסְלָתוֹ מִן אֲכִילָה, יְעִידֵת

אָחד פּוֹסְלָתוֹ מִהַקְרָבָה רוֹבֵעַ וְנִרְבָּע שְׁיַעֲיֶדֶת שְׁנַיִם פּוֹסְלָתוֹ מֵאֲכִילָה אֵינּוּ דִין שְׁתֵּהָא יַעֲיֶדֶת עַד אָחַד פּוֹסְלָתוֹ לְהַקְרָבָה. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּבַעַל מוּם שְׁמוּמוֹ בְּגִלּוּי תֵּאמַר בְּרוֹבֵעַ וְנִרְבָּע שְׁאִין מוּמוֹ בְּגִלּוּי, הוֹאִיל וְאִין מוּמוֹ בְּגִלּוּי לֹא יְהוּ פְּסוּלִין לְגַבֵּי מְזַבְּחִי, תִּלְמוּד לֹאִמַר "מִן הַבְּהֵמָה" לְהוֹצִיא אֶת הַרוֹבֵעַ וְהַנִּרְבָּע. הָא לָמָּה לִּי קָרָא, הָא אֲתִיב מְדִינָא אָמַר לִיה רַב אֲשֵׁי, מְשׁוּם דְּאִכָּא לְמִימַר מַעֲיַקְרָא דְּדִינָא פְּרָכָא, מַה לְּבַעַל מוּם שְׁמוּמוֹ נִכְרַת תֵּאמַר בְּרוֹבֵעַ וְנִרְבָּע שְׁאִין מוּמוֹ נִכְרַת, הוֹאִיל וְאִין מוּמוֹ נִכְרַת יְהִי כְּשֵׁרִים לְגַבֵּי מְזַבְּחִי, תִּלְמוּד לֹאִמַר "מִן הַבְּהֵמָה" לְהוֹצִיא רוֹבֵעַ.

רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמַר בְּשֵׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת, מִקַּל וְחֹמֶר, מִכָּלל וּפְרָט. כִּיצַד, מִן הַבְּהֵמָה כָּלל, מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן פְּרָט, כָּלל וּפְרָט אִין בְּכָלל אֶלָּא מַה שְׁבַפְרָט.

"מִן הַבְּקָר" לְהוֹצִיא אֶת הַנֶּעֱבָד וְהֵלֵא דִין הוּא וּמָה אִם אֲתַנּוּ וּמַחִיר שְׁצַפּוּיֵיהוֹן מִתְרִין אֲסוּרִין לְגַבֵּי מְזַבְּחִי נֶעֱבָד שְׁצַפּוּיֵיהוֹן אֲסוּרִין אֵינּוּ דִין שְׁיֵהָא אֲסוּר לְגַבֵּי מְזַבְּחִי אוֹ חֲלוּף, וּמָה אִם אֲתַנּוּ וּמַחִיר שְׁהוּן אֲסוּרִין לְגַבֵּי מְזַבְּחִי צַפּוּיֵיהוֹן מִתְרִין נֶעֱבָד שְׁמַתָּר לְגַבֵּי מְזַבְּחִי אֵינּוּ דִין שְׁצַפּוּיֵיהוֹן מִתָּר אִם כֵּן בְּטַלְתָּ "לֹא תַחֲמַד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם", אֲנִי אֶקְיָמְנּוּ "לֹא תַחֲמַד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם", בְּדָבָר שְׁאִין בּוֹ רוּחַ חַיִּים, אֲבָל דָּבָר שֵׁישׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים הוֹאִיל וְהוּן מִתְרִין יְהִי צַפּוּיֵיהוֹן מִתְרִין, תִּלְמוּד לֹאִמַר "מִן הַבְּקָר" לְהוֹצִיא אֶת הַנֶּעֱבָד.

וּכְשֵׁהוּא אֹמַר "מִן הַבְּקָר" לְמַטָּה שְׁאִין תִּלְמוּד לֹאִמַר אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הַטְּרָפָה. וְהֵלֵא דִין הוּא, וּמָה אִם בַּעַל מוּם שְׁמַתָּר בְּחֲלִין, אֲסוּר לְגַבֵּי מְזַבְּחִי, טְרָפָה שְׁהִיא אֲסוּרָה בְּחֲלִין, אֵינּוּ דִין שְׁתֵּהָא פְּסוּלָה לְגַבֵּי מְזַבְּחִי. דָּם וְחֵלֶב יוֹכִיחוּ שְׁהוּן אֲסוּרִין בְּחֲלִין, וּכְשֵׁרִין לְגַבֵּי מְזַבְּחִי. לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּחֵלֶב וְדָם שְׁהִם מְדַבְּרִין מִתָּר, תֵּאמַר בְּטְרָפָה שְׁכֹלָה אֲסוּרָה. מְלִיקַת הָעוֹף תּוֹכִיחַ שְׁכֹלָה אֲסוּרָה לְהַדְיוּט וּכְשֵׁרָה לְגַבֵּי מְזַבְּחִי, לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּמִלְקַת הָעוֹף שְׁקַדְשֵׁתָה אוֹסְרָתָה זֶה הוֹאִיל וְאִין קַדְשֵׁתָה אוֹסְרָתָה לֹא תֵּהָא פְּסוּלָה לְגַבֵּי מְזַבְּחִי אִם הַשְּׁבֵת כְּשֵׁהוּא אֹמַר מִן הַבְּקָר, לְמַטָּה, שְׁאִין תִּלְמוּד לֹאִמַר אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הַטְּרָפָה.

רמז תלו אָמַר רַב אֲשֵׁי מְשׁוּם דְּאִיכָּא לְמִימַר מַעֲקָרָא דְּדִינָא פְּרָכָא, מַהִיכָּא קָא מִיְתִי לָהּ מִבְּעַל מוּם מַה לְּבַעַל מוּם שְׁעֵשָׂה בּוֹ מְקַרְיבִין כְּקַרְבִּין אָמַר לִיה רַב אַחָא בְּרִיה דְּרַבָּא יוֹצֵא דְּפָן יוֹכִיחַ שְׁלֹא עֵשָׂה מְקַרְיבִין כְּקַרְבִּין וּמַתָּר לְהַדְיוּט וְאֲסוּר לְגַבּוּת, מַה לְיוֹצֵא דְּפָן שְׁפָן אֵינּוּ קְדוּשׁ בְּבִכּוּרָה בַּעַל מוּם יוֹכִיחַ מַה לְּבַעַל מוּם שְׁפָן עֵשָׂה בּוֹ מְקַרְיבִין כְּקַרְבִּין, יוֹצֵא דְּפָן יוֹכִיחַ. וְחִזְרֵי הַדִּין לֹא רָאִי זֶה כְּרָאִי זֶה, הַצַּד הַשְּׁוֶה שְׁבָהוֹן שְׁמַתָּרִין לְהַדְיוּט וְאֲסוּרִין לְגַבּוּת, כָּל שְׁפָן טְרָפָה שְׁאֲסוּרָה לְהַדְיוּט תֵּהָא אֲסוּרָה לְגַבּוּת מַה לְּהַצַּד הַשְּׁוֶה שְׁבָהוֹן שְׁפָן מוּמוֹ נִכְרַת תֵּאמַר בְּטְרָפָה שְׁאִין

מומיה נכר משום הכי אצטריד קרא. וטרפה מהכא נפקא מהתם נפקא, (יחזקאל מה, טו) "ממשקה ישראל" מן המתר לישראל צריכא, דאי ממשקה ישראל הוה אמינא למעוטי היכא דלא היתה לה שעת הפשר דומיא דערלה וכלאי הפרם אבל היתה לה שעת הפשר אימא מתפשר, אמר רחמנא "כל אשר יעבר". ואי כתב רחמנא "כל אשר יעבר" הוה אמינא למעוטי היכא דנטרפה ולבסוף הקדישה אבל הקדישה ואחר כך נטרפה דבעדנא דקא קדשה הוה חזייה אימא מתפשר, צריכא.

רבי יהודה אומר "זאת", "היא", "העולה", הרי אלו מעוטין, פרט לשנשחטה בלילה, ושנשפד דמה ושניצא דמה חוץ לקלעים שאם עלתה תרד, רבי שמעון אומר "עולה" אין לי אלא עולה פשרה, מנין לשנשחטה בלילה, ושנשפד דמה, ושניצא חוץ לקלעים, והלן והיוצא והטמא, והנותר, ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו, ושקבלו פסולין וזרקו את דמו, והנתנים למעלה שנתנו למטה והנתנין למטה שנתנו למעלה, והנתנין בפנים שנתנו בחוץ, והנתנין בחוץ שנתנו בפנים, והפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן, מנין תלמוד לומר "תורת העולה" רבה תורה אחת לכל העולים שאם עלו לא ירדו. יכול שאני מרבה את הרובע והנרבע, המקצה והנעבד והאנתן והמחיר והכלאים והטרפה, ויוצא דפן, תלמוד לומר "זאת". ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו, אחר שרבה הכתוב ומעט מרבה אני את אלו שהיה פסולן בקדש ומוציא אני את אלו שלא היה פסולן בקדש, והא מהכא נפקא מהתם נפקא, מן הבהמה להוציא רובע ונרבע, מן הבקר להוציא הנעבד וכו', ותו כלאים מהכא נפקא מהתם נפקא, (להלן כב, כז) "שור או כשב" פרט לכלאים (שם) "או עז" פרט לנדמה תרי קראי צריכי, חד לבהמה דחליו וחד לבהמה דקדשים.

"מן הצאן" להוציא את המקצה ומן הצאן להוציא את הנוגח אמר רבי שמעון מפני שיש ברובע שאין בנוגח, ובנוגח שאין ברובע רובע עשה בו אנס כרצון נוגח לא עשה בו אנס כרצון נוגח משלם את הכפר לאחר מיתה רובע אין משלם את הכפר לאחר מיתה יש ברובע שאין בנעבד ובנעבד שאין ברובע, רובע בין שלו ובין של אחר אסור, נעבד שלו אסור של אחרים מתר רובע צפוניו מתרין, נעבד צפוניו אסורין לפיכך הוציא הוציא את כולן.

ואיפוד אגא "מן הבהמה" להוציא את הנעבד, מן הבקר להוציא רובע ונרבע. התם מענינא דקרא גבי בהמה פתיב "ואשה לא תעמד לפני בהמה לרבעה", וגבי בקר פתיב (תהלים קו, כ) "וימירו את כבודם בתבנית שור". והדין תנא מיתי לה מהכא, דתני רבנן הרובע והנרבע, והמקצה והנעבד והמחיר והכלאים והטרפה הרי הו כקדשים שקדם מום עובר להקדשו וצריכין מום קבוע לפדות עליהן, שגאמר (להלן כב, כה) "כי משחתם בהם מום בם", מאי תלמודא חסורין מחסרא

והכי קתני ומנין שפאסורין שפאסורין (שם) "כי משחתם בהם מום בם", ואמר מר כל שהמום פוסל בו השחתה פוסלת בו, ושאיין המום פוסל בו אין השחתה פוסלת בו, שפאסור "כי משחתם בהם מום בם". ותנא דבי רבי ישמעאל כל מקום שפאסור השחתה אינו אלא דבר ערוה ועבודה זרה, דבר ערוה דכתיב "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ" "פסל", (דברים ד, טז) "פן תשחיתו ועשיתם לכם פסל", ומאן דאמר דנפקא ליה ממון הבהמה תיפוק ליה מ"כי משחתם בהם" לא משמע ליה ומאן דנפקא ליה מ"כי משחתם בהם", תיפוק ליה ממון הבהמה, קסבר מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, פרט לזקן ולחולה, ומזהם והוא דנפקא ליה לרובע ונרבע, ממון הבהמה, זקן חולה ומזהם מנא ליה, נפקא ליה מדתנא "מן הכבשים ומן העזים תקחו", הרי אלו מעוטיין פרט לזקן ולחולה ולמזהם והוא תנא דבי רבי ישמעאל סבר מן הכבשים ומן העזים תקחו אורחיה דקרא הוא לאשתעויי הכי.

"תקריבו", מלמד שהיא באה נדבת שנים, והלא דין הוא, עולת העוף באה בנדר ונדבה, ועולת בהמה באה בנדר ונדבה, מה עולת העוף שהיא באה בנדר ונדבה הרי היא באה בנדבת שנים, אף עולת בהמה שהיא באה בנדר ונדבה תבוא בנדבת שנים, או כלך לדרך זו, מנחה באה בנדר ונדבה ועולת בהמה באה בנדר ונדבה, מה מנחה שהיא באה בנדר ונדבה אינה באה נדבת שנים, אף עולת בהמה שהיא באה בנדר ונדבה לא תבוא נדבת שנים. נראה למי דומה, דנין דבר שכלו עולה לאשים מדבר שכלו עולה לאשים, ואל תזכיח מנחה שאין פלה עולה לאשים או כלך לדרך זו, דבר שבא בחובת צבור מדבר שהוא בא חובת צבור, ואל תזכיח עולת העוף שאינה באה חובת צבור, תלמוד לומר "תקריבו" מלמד שהיא באה נדבת שנים.

"קרבנכם", מלמד שהיא באה נדבת צבור, והלא דין הוא, מנחה באה בנדר ונדבה ועולת בהמה בנדר ונדבה, מה מנחה שהיא באה בנדר ונדבה אינה באה בנדבת צבור, אף עולת בהמה שהיא באה בנדר ונדבה לא תבוא בנדבת צבור. לא אם אמרת במנחה שאינה באה נדבת שנים, תאמר בעולת בהמה שהיא באה נדבת שנים, עולת העוף תזכיח, שהיא באה נדבת שנים ואינה באה נדבת צבור, לא אם אמרת בעולת העוף שאינה באה חובת צבור, תאמר בעולת בהמה שהיא באה חובת צבור, שלמים יזכיחו שהן באין חובת צבור ואין באין נדבת צבור, אף אתה אל תתמה על עולת בהמה שאף על פי שהיא באה חובת צבור לא תבוא נדבת צבור, תלמוד לומר "קרבנכם" מלמד שהיא באה נדבת צבור.

דין אחר, ומה אם היחיד שאינו מביא עולת חובה בכל יום מביא עולת בהמה נדבה, צבור שמביא עולת חובה בכל יום אינו דין שגיבא עולת בהמה נדבה. לא אם אמרת ביחיד שמביא מנחה נדבה תאמר בצבור שאין מביא מנחה נדבה,

השתתפו יוכיחו שאין מביאין מנחה נדבה ומביאין עולת בהמה נדבה, מה לשתתפו אם מביאין עולת בהמה נדבה שכן מביאין עולת העוף נדבה, תאמר שיביא צבור עולת בהמה נדבה, שכן אינו מביא עולת העוף נדבה, מה לצבור שאינו מביא עולת העוף נדבה שכן אינה מביאה חובה, תאמר שלא יביא צבור עולת בהמה נדבה שכן מביאה חובה, הואיל ומביאה חובה יביאנה נדבה, מנחה תוכיח שהצבור מביאה חובה ואינו מביאה נדבה, אף אפה אל תתמה על עולת בהמה שאף על פי שהצבור מביאה חובה לא יביאנה נדבה, תלמוד לומר "קרבתכם" מלמד שהיא באה נדבת צבור. דבר אחר "את קרבתכם" ממקום שהיחיד מביא, משם צבור מביא.

ג "עולה" מה תלמוד לומר שייכול לא יהו כל הפסולין האלו נוהגין אלא בעולת נדבה, עולת חובה מנין ודין הוא נאמר הכא עולת נדבה ונאמר הכא עולת חובה, מה עולת נדבה כל הפסולין האלו נוהגין בה, אף עולת חובה יהו כל הפסולין האלו נוהגין בה. לא אם אמרת בעולת נדבה שאין לה חליפין תאמר בעולת חובה שיש לה חליפין הואיל ויש לה חליפין לא יהו כל הפסולין האלו נוהגין בה תלמוד לומר "עולה", אחד עולת נדבה ואחד עולת חובה כל הפסולין האלו נוהגין בה.

מנין שינהגו בתמורה ודין הוא נאמר הכא עולה ונאמר הכא תמורה, מה עולה כל הפסולין האלו נוהגין בה אף תמורה יהו כל הפסולין האלו נוהגין בה. לא אם אמרת בעולה שאין הקדשה חלה עליה בבעלת מום קבוע, תאמר בתמורה שהקדשה חלה עליה בבעלת מום קבוע לא יהו כל הפסולין האלו נוהגין בה, תלמוד לומר אם עולה לרבות את התמורה.

מנין שינהגו בשלמים ודין הוא נאמר הכא "עולה" ונאמר הכא "שלמים", מה עולה כל הפסולין האלו נוהגין בה, אף שלמים יהו כל הפסולין האלו נוהגין בה. וקל וחומר הוא, ומה עולה שפשרה להביא מן העוף, כל הפסולין האלו נוהגין בה, שלמים שלא פשרו להביא מן העוף, אינו דין שיהו כל הפסולין האלו נוהגין בהן. לא אם אמרת בעולה שלא פשרה להביא נקבות כזכרים תאמר בשלמים שפשרו להביא נקבות כזכרים לא יהו כל הפסולין האלו נוהגין בהן, תלמוד לומר "קרבתנו", לרבות השלמים.

"מן הבקר", זהו שאמרנו להוציא את הטרפה. זכר, ולא נקבה. כשהוא אומר למטה זכר, שאין תלמוד לומר אלא להוציא טומטום ואנדרוגינוס. והלא דין הוא ומה אם שלמים שפשרו להביא נקבות כזכרים לא פשרו להביא טומטום ואנדרוגינוס עולה שלא פשרה להביא נקבות כזכרים אינו דין שלא תכשר להביא טומטום ואנדרוגינוס. לא אם אמרת בשלמים שלא פשרו להביא מן העוף תאמר בעולה שפשרה להביא מן העוף, ולא פשרה להביא טומטום ואנדרוגינוס, חטאת

תוכיח שפְּשָׁרָה לְהִבִּיא מִן הָעוֹף, וְלֹא כְּשָׁרָה לְהִבִּיא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוּגִינוֹס, לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּחֻטָּאת שֶׁלֹּא כָּשָׁר לְהִבִּיא כָּל מִינֵי זָכָרִים, תֹּאמַר בְּעוֹלָה שֶׁכָּשָׁרָה לְהִבִּיא כָּל מִין זָכָרִים, בְּכוֹר יוֹכִיחַ שֶׁכָּשָׁר לְהִבִּיא כָּל מִינֵי זָכָרִים וְלֹא כָּשָׁר לְהִבִּיא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוּגִינוֹס לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּבָכוֹר שֶׁקִּדְשָׁתוֹ מֵרַחֵם, תֹּאמַר בְּעוֹלָה שֶׁאֵין קִדְשָׁתָהּ מֵרַחֵם, מַעֲשֶׂה יוֹכִיחַ שֶׁאֵין קִדְשָׁתוֹ מֵרַחֵם וְלֹא כָּשָׁר לְהִבִּיא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוּגִינוֹס, לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּמַעֲשֶׂה שֶׁהוּא אֶחָד מֵעֲשָׂרָה, תֹּאמַר בְּעוֹלָה שֶׁהוּא אֶחָד מֵאֶחָד, הוֹאִיל וְהוּא אֶחָד מֵאֶחָד תִּכְשֶׁר לְהִבִּיא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוּגִינוֹס, תִּלְמוּד לומר "זָכָר" וְלֹא נִקְבָּה, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר לְמִטָּה זָכָר שֶׁאֵין תִּלְמוּד לומר, אֶלָּא לְהוֹצִיא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוּגִינוֹס.

"תְּמִים", כְּשֶׁם שֶׁאִם אֵינוֹ תְּמִים אֵינוֹ לְרָצוֹן, כִּד אִם אֵינוֹ כְּעֵנָן הִזָּה אֵינוֹ לְרָצוֹן תְּמִים וְקָרִיבָנוּ, תְּמִים וְקָדִישָׁנוּ רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, תְּמִים וְקָרִיבָנוּ, וְבִקְרָנוּ וְיִקְרִיבָנוּ אָמַר רַבִּי יוֹסִי שֶׁמַּעֲתִי שֶׁהִמְבִּיא וְשׁוֹחֵט תְּמִיד שֶׁל שַׁבָּת שֶׁאֵינוֹ מִבְּקָר שֶׁהוּא חֵיב חֻטָּאת וְיָבִיא תְּמִיד אַחֵר.

"אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", מְטִיב לוֹ וּמְבִיא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד מֵהוּ אוֹמֵר וְקָרִיב וְקָרִיב מִנֵּין אֵתָּה אוֹמֵר נִתְעַרַב עוֹלָה בְּעוֹלָה עוֹלָה בְּחֻלִּין עוֹלָה בְּתַמּוּרָה וְקָרִיבוֹ, תִּלְמוּד לומר "וְיִקְרִיב וְקָרִיב", יָכוֹל אֶפְלוּ נִתְעַרַב בְּפִסּוּלֵין שֶׁאֵין כְּשָׂרִין לְקָרֵב תִּלְמוּד לומר "וְיִקְרִיב אֹתוֹ" אוֹצִיא אֶת שְׁנֵתְעַרַב בְּפִסּוּלֵין שֶׁאֵין כְּשָׂר לְקָרֵב, מִנֵּין אֶפְלוּ נִתְעַרַב בְּחֻטָּאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁאֵלוּ בְּפָנִים וְאֵלוּ בְּחוּץ, מִנֵּין אֶפְלוּ נִתְעַרַב בְּחֻטָּאוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת אוֹצִיא אֶת שְׁנֵתְעַרַב בְּחֻטָּאוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁאֵלוּ לְמַעַלָּה וְאֵלוּ לְמַטָּה, מִנֵּין אֶפְלוּ נִתְעַרַב בְּשִׁלְמִים וְתוֹדָה, אוֹצִיא אֶת שְׁנֵתְעַרַב בְּשִׁלְמִים וְתוֹדָה, שֶׁאֵלוּ קִדְשֵׁי קִדְשִׁים וְאֵלוּ קִדְשֵׁי קָלִים. וּמִנֵּין שֶׁאֶפְלוּ נִתְעַרַב בְּבָכוֹר וּמַעֲשֶׂה וּבִפְסוּחַ, אוֹצִיא אֶת שְׁנֵתְעַרַב בְּבָכוֹר מַעֲשֶׂה וּפְסוּחַ שֶׁאֵלוּ בְּמִתָּן אֶרְבַּע וְאֵלוּ בְּמִתָּן אַחַת, יָכוֹל אֶפְלוּ נִתְעַרַב בְּאֶשֶׁם, תִּלְמוּד לומר "וְיִקְרִיבָנוּ" לְבַדּוֹ הוּא קָרֵב וְלֹא שְׁנֵתְעַרַב בְּאַחֲרִים, וְיָמָּה רְאִיתָ לומר עֵלָּה בְּעוֹלָה שֶׁהוּא שֵׁם אֶחָד עוֹלָה בְּתַמּוּרָה שֶׁהִתַּמּוּרָה קָרְבָּה בְּעוֹלָה עוֹלָה בְּחֻלִּין, שֶׁיָּכוֹל לְהַקְדִּישׁ אֶת הַחֻלִּין וְלַעֲשׂוֹתָן עוֹלָה.

"וְיִקְרִיב אֹתוֹ", מְלַמֵּד שֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ, יָכוֹל עַל כְּרַחוּ, תִּלְמוּד לומר "לְרָצוֹנוֹ", הָא כִּי צִד כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֹּאמֵר רוּצָה אָנִי. וְכֵן אֵתָּה מוֹצֵא בְּגִטֵּי נָשִׁים כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֹּאמֵר רוּצָה אָנִי. חֵיבֵי עֲרָכִין מִמְשַׁכְּנִין אוֹתוֹ, חֵיבֵי חֻטָּאוֹת וְאַשְׁמוֹת אֵין מִמְשַׁכְּנִין אוֹתוֹ חֵיבֵי עוֹלָה וְשִׁלְמִים מִמְשַׁכְּנִין אוֹתוֹ אֵין עַל פִּי שֶׁאֵין מִתְּכַפֵּר לוֹ עַד שֶׁיִּתְרַצָּה שְׁנֵתְעַרַב "לְרָצוֹנוֹ", כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֹּאמֵר רוּצָה אָנִי וְכוּ'.

"וְעֲשִׂיתָ" אִזְהָרָה לְבֵית דִּין שֶׁיַּעֲשׂוּדָּה, לָמָּה לִי מֵאוֹתוֹ נִפְקָא, דְּתַנְיָא וְקָרִיב אֹתוֹ, מְלַמֵּד שֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ, וְכוּ', וְתַרְתִּי זִמְנֵי לָמָּה לִי, חֵד דְּאָמַר וְלֹא אֶפְרִישׁ, וְחֵד

דאפריש וְלֹא אַקְרִיב דָּאִי אֲשַׁמְעִינּוּ אָמַר וְלֹא אַפְרִישׁ מִשּׁוּם דְּלֹא קִימִיה לְדַבּוּרִיהּ, אָבֵל אַפְרִישׁ וְלֹא אַקְרִיב כֹּל הֵיכָא דְאִיתִיה בֵּי גָזָא דְרַחֲמָנָא אִיתִיה וְאִי אֲשַׁמְעִינּוּ אַפְרִישׁ וְלֹא אַקְרִיב מִשּׁוּם דְּקָא מְשָׁהּ לִיה גַּבִּיהּ, אָבֵל אָמַר וְלֹא אַפְרִישׁ אִימָא דְבוּר בְּעֶלְמָא הוּא וְלֹא כְלוּם הוּא, צְרִיקָא וּמִי מְצִית אֲמַרְתְּ דְאָמַר וְלֹא אַפְרִישׁ, הָא "נְדָבָה" כְּתִיבָא, וְתִנְיָא אִי זָהוּ נְדָר וְאִי זָהוּ נְדָבָה, נְדָר הָרִי עָלֵי עוֹלָה, נְדָבָה הָרִי זֹו עוֹלָה, וּמָה בֵּין נְדָר לְנְדָבָה, נְדָר מֵת אוּ נְגַב מְחִיב בְּאַחֲרֵיותוֹ, נְדָבָה מֵת אוּ נְגַב אִינוּ מְחִיב בְּאַחֲרֵיותוֹ אָמַר רַבָּא מְשַׁכַּח לָהּ בְּאוּמַר הָרִי עָלֵי עוֹלָה עַל מְנַת שְׁלֹא אֲתַחֲיִב בְּאַחֲרֵיותוֹ.

האומר לא תכפר חטאתו עליו, אבניי אמר אינה מכפרת, ורבא אמר מכפרת. היכא דאמר לא תקרב דכלי עלמא לא פליגי דלא מכפרא, מאי טעמא יקריב אתו לרצונו כתיב, אלא כי פליגי דאמר תקריב ולא תכפר, אבניי אמר אין מכפרת דהא אמר לא תכפר, רבא אמר מכפרת, כיון דאמר תקרב, כפרה ממילא קא אתי, והדר ביה רבא.

אמר עולא מנין ליאוש שאינו קונה, שפאמר (מלאכי א, יג) "והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה", גזול דומיא דפסח, מה פסח דלית ליה תקנה כלל אף גזול דלית ליה תקנה כלל רבא אמר מהכא קרבונו ולא הגזול, אימת, אילימא לפני יאוש למה לי קרא אלא לאו לאחר יאוש, שמע מינה.

"לפני ה'". (להלן פסוק ד) וסמך, אין סמיכה בבמה, "צפנה לפני ה'", אין צפון בבמה וכי אי זו מדה מרבה מדת צפון או מדת סמיכה, מדת סמיכה מועטת ממדת צפון, שצפון נוהג בקרבנות יחיד ובקרבנות צבור וסמיכה אינה נוהגת אלא בקרבנות היחיד, אם מעטתים מצפון מרבה לא אמעטס מסמיכה מועטת, אתה אומר בצד זה נתרבה צפון ונתמעט סמיכה, או בצד זה נתרבה סמיכה ונתמעט צפון, סמיכה נוהג בקדשי קדשים ובקדשים קלים, וצפון אינו נוהג אלא בקדשי קדשים אם מעטתים מצפון מועט אמעטס מסמיכה מרבה לפי שיש בסמיכה מה שאין בצפון, ובצפון מה שאין בסמיכה, צריך לומר לפני ה' וסמך, אין סמיכה בבמה. (להלן פסוק יא) "צפנה לפני ה'" אין צפון בבמה, לפני ה' וסמך, אף על פי שסמך בחוץ יחזר ויסמך בפנים.

דתנו רבנן כיצד סומך הגזבח עומד בצפון ופניו למערב הסומך עומד במזרח ופניו למערב, ומניח שתי ידיו בין שתי קרניו של זבח, ובלבד שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הגזבח ומתנודה על חטאת עוון חטאת, ועל אשם עוון אשם, ועל עולה עוון (עולה) לקט שכחה ופאה ומעשר עני, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר אין עולה באה אלא.

על עשה ועל לא תעשה שנתק לעשה במאי קמיפלגי אמר רבי ירמיה בלאו דנבלה קמיפלגי, מר סבר לאו מעלא הוא, ומר סבר לא לאו מעלא הוא, אביי אמר דכלי עלמא לאו דנבלה, מעלא הוא, והכא (להלן יט, י) ב"תעזב" קמיפלגי, מר סבר "תעזב" מעקרא משמע, ומר סבר השתא משמע.

מה בין בַּמַּת יַחִיד לְבַמַּת צְבוּר, סְמִיכָה, וּשְׁחִיטַת צְפוּן, וּמַתְנֹת סְבִיב, וּתְנוּפָה, וְהַגָּשָׁה, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר אֵין מְנַחָה בְּבִמָּה, וְכַהוֹן, וּבַגְּדֵי שָׂרֵת, וְכָלִי שָׂרֵת, וְרִיחַ נִיחּוּחַ, וּמַחִיצָה לְדַמִּים, וְרַחוּץ יָדַים וְרַגְלַים אֲבָל הַזְּמַן וְהַנּוֹתֵר וְהַטְּמֵא שְׁוִין בְּזָה וּבְזָה סְמִיכָה דְכַתִּיב "לִפְנֵי ה'", וְסַמְדֵי שְׁחִיטָה בְּצַפוּן דְכַתִּיב (להלן פסוק יא) "עַל יָרֵךְ הַמְזִבֵּחַ צִפְנָה" מַתְנֹת סְבִיב דְכַתִּיב "וְזָרְקוּ בְּנֵי אֱהָרֹן הַכֹּהֲנִים" וְגו', תְּנוּפָה דְכַתִּיב (ו') הַנִּיף" הַגָּשָׁה דְכַתִּיב (להלן ב, ח) "וְהַגִּישָׁה אֶל הַמְזִבֵּחַ", אָמַר רַב שֵׁשֶׁת לְדַבְרֵי הָאֹמְרֵי יֵשׁ מְנַחָה בְּבִמָּה יֵשׁ עוֹפוֹת בְּבִמָּה, אֵין מְנַחָה בְּבִמָּה אֵין עוֹפוֹת בְּבִמָּה, מֵאֵי טַעְמָא "וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים" זִבְחִים וְלֹא עוֹפוֹת זִבְחִים וְלֹא מְנַחוֹת. כַּהוֹן דְכַתִּיב (להלן יז, ו) "וְזָרַק הַכֹּהֵן" בַּגְּדֵי שָׂרֵת דְכַתִּיב (שמות כט, ל) "שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשֶׁם הַכֹּהֵן" כָּלִי שָׂרֵת דְכַתִּיב "וְלִקְחוּ אֶת כָּל כְּלֵי הַשָּׂרֵת" רִיחַ הַנִּיחּוּחַ דְכַתִּיב "רִיחַ נִיחּוּחַ לַה'". מַחִיצָה לְדַמִּים, דְכַתִּיב (שמות כז, ה) "וְהִיטָה הַרְּשֵׁת עַד חֲצֵי הַמְזִבֵּחַ", וְשֵׁלֵא רַחוּץ יָדַים וְרַגְלַים דְכַתִּיב (שמות ל, כ) "בְּבוֹאֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחְצוּ מֵיִם".

"וְסַמְדֵי זָדוּ", זָדוּ וְלֹא זָד עֲבָדוּ, זָדוּ וְלֹא זָד שְׁלוּחוּ, זָדוּ וְלֹא זָד אֲשֵׁתוֹ. כָּל הַנִּי לָמָּה לִּי צָרִיכִי, דָּאֵי כְּתִב רַחֲמָנָא חַד הָוָה אֲמִינָא לְמַעוּטֵי עֶבֶד דְלָאוּ בַר מְצוּוֹת הוּא, אֲבָל שְׁלִיחַ דְבַר מְצוּוֹת הוּא, וְאֲשֵׁתוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ אֵימָא לְסַמְדֵי, וְאֵי אֲשִׁמוּעֵינָן הַנִּי תַרְתֵּי דְלָאוּ כְּגוּפִיהָ דָמוֹ, אֲבָל אֲשֵׁתוֹ דְכְּגוּפִיהָ דְמֵיָא אֵימָא תְּסַמְדֵי, צָרִיכָא.

"יָדוּ", וְלֹא זָד בְּנוֹ, וְלֹא זָד עֲבָדוּ, וְלֹא זָד שְׁלוּחוֹ. "יָדוּ עַל רֵאשִׁי", וְלֹא זָדוּ עַל הַצָּנֵאָר עַל רֵאשִׁי, וְלֹא עַל הַגְּבִים אוֹצִיא אֶת כְּלָן וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַחֲזָה, וְדִין הוּא, וְמָה אִם הָרֵאשִׁי שְׂאִין טַעוֹן תְּנוּפָה, טַעוֹן סְמִיכָה, חֲזָה שְׁטַעוֹן תְּנוּפָה, אֵינוֹ דִין שְׁטַעוֹן סְמִיכָה, תְּלַמוּד לּוֹמַר "עַל רֵאשִׁי", וְלֹא עַל הַחֲזָה. יָכוֹל אֵין טַעוֹן סְמִיכָה אֶלָּא עוֹלַת נְדָבָה, עוֹלַת חוּבָה מְנִין וְדִין הוּא, נְאָמַר הָכָא עוֹלַת חוּבָה, וְנְאָמַר הָכָא עוֹלַת נְדָבָה מָה עוֹלַת נְדָבָה טַעוֹנָה סְמִיכָה, אִף עוֹלַת חוּבָה טַעוֹנָה סְמִיכָה, לֹא אִם אֲמַרְתָּ בְּעוֹלַת נְדָבָה, שְׂאִין לָהּ חֲלִיפִין עוֹף לְפִטְרָה מִן הַסְּמִיכָה, תֵּאמַר בְּעוֹלַת חוּבָה שְׂיֵשׁ לָהּ חֲלִיפִין עוֹף לְפִטְרָה מִן הַסְּמִיכָה, וְהוֹאִיל וַיֵּשׁ לָהּ חֲלִיפִין עוֹף לְפִטְרָה מִן הַסְּמִיכָה, לֹא תִטְעֵן סְמִיכָה, תְּלַמוּד לּוֹמַר "עֲלָה", אֶחָד עוֹלַת נְדָבָה וְאֶחָד עוֹלַת חוּבָה, זֶו וְזֶו טַעוֹנָה סְמִיכָה. יָכוֹל אֵין טַעוֹנָה סְמִיכָה אֶלָּא עוֹלַת הַבְּקָר, עוֹלַת הַצֹּאן מְנִין וְדִין הוּא, נְאָמַר הָכָא עֲלָה מִן הַבְּקָר, וְנְאָמַר הָכָא עֲלָה מִן הַצֹּאן, מָה עוֹלָה מִן הַבְּקָר טַעוֹנָה סְמִיכָה, אִף עוֹלַת הַצֹּאן טַעוֹנָה סְמִיכָה. לֹא אִם אֲמַרְתָּ בְּבוֹן בְּקָר שְׁנִיתְרָבָה בְּנִסְכִּים.

תאמר בְּבֶן הַצֵּאֵן שֶׁנִּתְמַעַט בְּנִסְכִּים, הוֹאִיל וְנִתְמַעַט בְּנִסְכִּים לֹא יִטְעֶן סְמִיכָה, תִּלְמוּד לֹאֲמַר "עֲלֵה", אֶחָד עוֹלֵת הַבֶּקֶר וְאֶחָד עוֹלֵת הַצֵּאֵן טְעוּנָה סְמִיכָה. יְכוּל אֶף עוֹלֵת הָעוֹף תִּטְעֶן סְמִיכָה, תִּלְמוּד לֹאֲמַר "הֲעֲלֵה" פָּרֵט לְעוֹלֵת הָעוֹף.

"וְנִרְצָה לוֹ", מְלַמֵּד שֶׁהַמְּקוֹם רוֹצֵה לוֹ עַל מָה הַמְּקוֹם רוֹצֵה לוֹ, אִם תִּאֲמַר דְּבָרִים שֶׁחִיבִין עֲלֵיהֶן מִיתַת בֵּית דִּין, מִיתַת בְּיַד שְׂמִים, כָּרַת בְּיַד שְׂמִים, מְלָקוֹת אֲרֻבָּעִים, חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת, הָרִי עֲנִשׁוֹן אָמוֹר, אֶלֶּא עַל מָה הַמְּקוֹם רוֹצֵה לוֹ, עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְעַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֵׁישׁ בָּהּ קוּם עֲשֵׂה. רַבִּי שְׂמַעוֹן אוֹמֵר וְנִרְצָה לוֹ, וְלִזְבָּחוֹ, אֶף עַל פִּי שְׁלֹא סָמַךְ נִרְצָה הַזֵּבַח, וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו, בְּמַכְפָּר, אִי זֶהוּ מַכְפָּרוֹ זֶה הַדָּם שֶׁנֶּאֱמַר (לֵהֲלוֹ יז, יא) "כִּי הַדָּם הוּא בְּנִפְשׁ יְכַפֵּר". אִין לִי אֶלֶּא דָם הִטְהוֹר, דָּם הִטְמֵא מִנִּין, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת עוֹן הַקֹּדְשִׁים", אִי זֶה עוֹוֹן הוּא נוֹשָׂא, אִם עוֹוֹן פְּגוּל, הָרִי כְּבֹר נֶאֱמַר (לֵהֲלוֹ יט, ז) "פְּגוּל הוּא לֹא יִרְצָה", אִם עוֹוֹן נוֹתֵר הָרִי כְּבֹר נֶאֱמַר "לֹא (יִרְצָה) [יִחְשַׁב]", הָא אִי זֶה עוֹוֹן הוּא נוֹשָׂא עוֹוֹן טְמֵאָה שֶׁהִתְרָה מִכְּלָלָה בְּצַבּוֹר, אִין לִי אֶלֶּא עוֹוֹן הַדָּם הַקֹּמֵץ וְהַלְבוּנָה וְהַקְּטָרֶת מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מְשִׁיחַ וּמִנְחַת נְסֻכִים, מִנִּין תִּלְמוּד לֹאֲמַר (שְׁמוֹת כח, לח) "לְכָל מִתְּנַת קְדוּשֵׁיהֶם" אִין לִי אֶלֶּא שֶׁל אֲנָשִׁים שֶׁל נְשִׁים מִנִּין, אִין לִי אֶלֶּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁל גָּרִים וְשֶׁל עֲבָדִים מִנִּין, תִּלְמוּד לֹאֲמַר (שִׁם) "עוֹן הַקֹּדְשִׁים", רַבָּה הוֹאִיל וּמִצִּינוֹ שֶׁאִין כְּפָרָה אֶלֶּא בְּדָם, מָה תִּלְמוּד לֹאֲמַר "וְסָמַךְ וְנִרְצָה", לֹאֲמַר שֶׁאִם עֲשֵׂה אֶת הַסְּמִיכָה שִׁירִי מִצְוָה כְּאֵלוֹ לֹא כְּפֹר עָלָיו.

רַבִּי שְׂמַעוֹן אוֹמֵר אֶת שֶׁעָלָיו חִיב בְּאַחֲרֵיאוֹתָיו וְאֶת שֶׁאִין עָלָיו אִינוֹ חִיב בְּאַחֲרֵיאוֹתָיו. מֵאִי מְשֻׁמַּע אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר (אֲבוּהָ) [אֲבָדִימִן] כִּיֹּן דְּאָמַר עָלֵי, כְּמֵאן דְּטָעִין לִיה אֲכַתְּפִיה.

אָמַר רַמִּי בַר חֲמָא, סְמִיכָה בְּכָל כְּחוֹ בְּעִינֵן, דְּאִי סְלֵקָא דְעֵתָךְ לֹא בְּעִינֵן בְּכָל כְּחוֹ, מֵאִי קָא עֲבִיד, לְסָמַךְ מִיתִיבִי "דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סוֹמְכִין וְאִין בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל סוֹמְכוֹת, (וְכוֹי, עד) נַחַת רוּחַ לְנָשִׁים. וְאִי סְלֵקָא דְעֵתָךְ סְמִיכָה בְּכָל כְּחוֹ בְּעִינֵן, מְשׁוּם נַחַת רוּחַ דְּנָשִׁים עֲבָדִין עֲבוּדָה בְּקֹדְשִׁים לֹא לְעוֹלָם בְּכָחוֹ בְּעִינֵן, דְּאָמַר לְהוּ אֶקְפוּ וְדִיכוּ אִי הָכִי הָא דְקִתְנִי הֵתָם לֹא מִפְּנֵי שֶׁסְּמִיכָה בְּנָשִׁים, תִּיפּוּק לִיה דְּלִיתָהּ לְסְמִיכָה כְּלָל הָכִי קָאֲמַר לֹא מִפְּנֵי שֶׁסְּמִיכָה חֲשׁוּבָה בְּנָשִׁים, דְּלִיתָהּ לְסְמִיכָה כְּלָל, אֶלֶּא כְּלָה לְעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְנָשִׁים.

רמז תלט "וְסָמַךְ וְשָׁחַט", בְּמְקוֹם שֶׁהוּן סוֹמְכִין שׁוֹחֲטִין, תִּכְּף לְסְמִיכָה שְׁחִיטָה.

אָמַר רַב הוֹנָא אָמַר רַב שְׁלֵשׁ תְּכִיפּוֹת הוּן תִּכְּף לְגֵאָלָה תִּפְלָה תִּכְּף לְסְמִיכָה שְׁחִיטָה תִּכְּף לְנִטְיֵלָת דְּזִים בְּרַכָּה אָמַר אֲבִי אֶף תִּכְּף לְתִלְמִיד חָכָם בְּרַכָּה בְּמַעֲשֵׂה דְּיָדֵיהֶם,

שְׁנֵאמַר (בראשית ל, כז) "נחשתי ויברכני" וגו'. איבעית אימא מהכא (שם לט, ה) "ויברך ה' את בית המצרי" וגו'.

תכף לגאלה תפלה (תהלים יט, טו) "יהיו לרצון אמרי פי" וגו' מה כתיב בתריה "יענף ה' ביום צרה" תכף לסמיכה שחיטה, וסמך ושחט תכף לנטילת ידים ברכה, (שם קלד, ב) "שאו ידיכם קדש" וגו'.

אמר רבי יוסי בר בון כל מי שתוכף לסמיכה שחיטה אין הפגול נוגע באותו קרבן, וכל מי שתוכף לנטילת ידים ברכה, אין השטן מקטרג באותה סעדה, וכל מי שתוכף לגאלה תפלה אין השטן מקטרג באותו היום.

תניא רבי יוסי אומר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הסמיכה שצריך על מה נחלקו על תכף לסמיכה שחיטה, שפית שמאי אומרים אין צריך ובית הלל אומרים צריך.

ה הפסולין ששחטו שחיטתו כשרה, וכלן ששחטו דיעבד אין לכתחלה לא, ורמינהו ושחט שחיטה בזר כשרה, שהשחיטה כשרה בזרים, בנשים, בעבדים, בטמאים, ואפלו בקדשי קדשים. או אינו אלא בכהנים אמרת וכי מאין באת מכלל שְׁנֵאמַר "ואתה ויבניך אתה ותשמרו את כהנתכם לכל דבר המזבח", יכול אף לשחיטה, תלמוד לומר "ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו" מקבלה ואילך מצות כהנה, למד על השחיטה שהיא כשרה בזר הוא הדין דאפלו לכתחלה נמי ומשום דקא בעי למיתני טמאים דלכתחלה לא, גזרה שפא יגעו בפשר, תנא ששחטו. וטמאין דיעבד שפיר דמי, ורמינהו וסמך ושחט, מה סמיכה בטהורין, אף שחיטה בטהורין, מדרבנן, מאי שנא סמיכה דכתיב "לפני ה'", שחיטה נמי הכתיב "לפני ה'" אפשר דעביד ספין אריכא ושחט סמיכה נמי אפשר מעייל גדיה וסמך קסבר ביאה במקצת שמה ביאה רב חסדא מתני איפכא וסמך ושחט, מה שחיטה בטהורין אף סמיכה בטהורין, מאי שנא שחיטה דכתיב "לפני ה'", סמיכה נמי הכתיב "לפני ה'" אפשר דמעיל גדיה וסמך שחיטה נמי אפשר דעביד ספין אריכא ושחט הא מני שמעון התימני היא, דתניא ושחט את בן הבקר לפני ה', בן הבקר לפני ה', ואין שוחט לפני ה', שמעון התימני אומר מנין שיהו גדיה של שוחט לפני מן הנשחט, שְׁנֵאמַר "ושחט את בן הבקר לפני ה'", בן הבקר לפני ה', שוחט את בן הבקר לפני ה', סמיכה ושחיטה ביום, דכתיב "וסמך ושחט" וכתוב בשחיטה (להלן יט, ו) "ביום זבחכם".

רמז תמ בעא מניה שמואל מרב הונא מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול, שְׁנֵאמַר "ושחט את בן הבקר", עד שתהא שחיטה לשם בן בקר. אומר ליה זו בדינו הוא לעב מנין אומר ליה (להלן יט, ה) "לרצנכם תזבחהו", לדעתכם זבחו.

אמר רב הונא מנין לשחיטה שהיא מן הצואר שנאמר "ושחט את בן הבקר", ממקום ששח חטאהו דבי רבי ישמעאל תנא אל תקרי 'ושחט', אלא 'וסחט', ממקום ששח חטאהו ומאי משמע דחטאהו לישנא דדכויי הוא דכתיב "וחטא את הבית" ואי תימא מהכא (תהלים נא, ט) "תחטאני באזוב ואטהר".

"והקריבו" זה קבלת הדם יכול זו זריקה כשהוא אומר וזרקו הרי זריקה אמורה, הא מה אני מקיים כאן והקריבו, אלא זו קבלת דם שלא תהא אלא בכהו כשר, ובכלי שרת אמר רבי עקיבא מנין לקבלת הדם שלא תהא אלא בכהו כשר ובכלי שרת, נאמר כאן כהו ונאמר להלו כהו, מה כהו האמור להלו בכהו כשר ובכלי שרת אף כהו שנאמר כאן בכהו כשר ובכלי שרת, אמר לו רבי טרפון עקיבא עד מתי אתה מגיב ומביא עלינו אקפח את בני אם לא שמעתי שיש הפרש בין קבלה לזריקה, ואין לי לפרש אמר לו תרשני לומר לפניך את מה שלמדתי, אמר לו אמר, אמר לו קבלה לא עשה בה מחשבה כמעשה, זריקה עשה בה מחשבה כמעשה, קבל בחוץ פטור, זרק בחוץ חייב, קבלוהו טמאין אין חייבין עליו, זרקוהו טמאין חייבין עליו אמר לו רבי טרפון אקפח את בני שלא הטית ימין ושמאל, אני שמעתי ולא היה לי לפרש, אתה דורש ומספיק להלכה, הא כל הפורש מפרש כפורש מחי עולמים.

הזבח נפסל בארבעה דברים, בשחיטה בקבול ובהלוף ובזריקה. ובקבלה מי מיפסלא, והתניא והקריבו וגו', אמר רבא לא קשיא כאן במחשבת פגול כאן במחשבת שלא לשמו דיקא נמי דקתני שהזבח נפסל, ולא קתני שהזבח נפגל. מחשבת פגול לא פסלה בקבלה, והתניא יכול לא תהא מחשבה מועלת אלא בזריקה בלבד, מנין לרבות שחיטה וקבלה, תלמוד לומר (להלן ז, יח) "ואם האכל יאכל", בדברים המביאים לידי אכילה הכתוב מדבר יכול שאני מרבה אף שפיכת שירים והקטר אמורין, תלמוד לומר (שם) "לא ירצה" זריקה בכלל היתה ולמה יצתה להקיש אליה, לומר מה זריקה מיוחדת שהיא עבודה ומעקבת כפרה יצא שפיכת שירים והקטר אמורין שאין מעקבת את הכפרה לא קשיא הא דאמר הריני שוחט על מנת לקבל דמו למחר, הא דאמר הריני מקבל על מנת לשפוך שירים למחר, אמר ליה ההוא מדרבנן לרבא ושפיכת שירים והקטר אמורין לא פסלי, והתניא לא תהא מחשבה מועלת אלא באכילת בשר מנין לרבות שפיכת שירים והקטר אמורין, תלמוד לומר "ואם האכל יאכל", בשתי אכילות הכתוב מדבר, אחת אכילת אדם ואחת אכילת מזבח לא קשיא, הא דאמר הריני זורק על מנת לשפוך שירים למחר, הא דאמר הריני שופך שירים על מנת להקטיר אמורין למחר.

"והקריבו בני אהרן" ולא בנות אהרן, ואמר מר והקריבו זה קבלת הדם.

"בני אהרן", יכול אפלו חללים תלמוד לומר "הפהנים", יצאו חללים אוציא חללים ולא אוציא בעלי מומין תלמוד לומר "בני אהרן", מה אהרן פשר, אף בניו פשרים, יצאו חללים ובעלי מומין.

"וזרקו את הדם" מה תלמוד לומר "דם דם", מנין אתה אומר נתערב דם עולה בדם עולה, דם תמורה בדם תמורה, דם עולה בדם חלין יקרבו, תלמוד לומר "דם דם", יכול אם נתערבו אלו ואלו שכן אם נתערבו חיים יקרבו ומנין אפלו נתערבו באשם אביא את שנתערב באשם, שאלו ואלו קדשי קדשים, ומנין אפלו נתערב בשלמים ובתודה, אביא את שנתערב באלו, שאלו ואלו מתן ארבע ומנין אפלו נתערב בבכור ובמעשר ובפסח (אביא את שנתערב בבכור ומעשר ופסח), תלמוד לומר "דם דם", יכול אפלו נתערב בפסולין תלמוד לומר "והקריבו", אוציא את שנתערב בפסולין שאין פשרים לקרב, מנין אפלו נתערב בחטאות הפנימיות אוציא את שנתערב וכו', שאלו בפנים ואלו בחוץ, מנין אפלו נתערב בחטאות החיצוניות (אביא את שנתערב בחטאות החיצוניות), תלמוד לומר "דם דם".

"וזרקו", יכול זריקה אחת, תלמוד לומר "סביב" אי סביב יכול יקיפנו פחוט תלמוד לומר "וזרקו" הא פיצד הפסק ארבע מתנות, רבי ישמעאל אומר נאמר פאן "סביב" ונאמר להלן "סביב" (להלן ח, טו) מה סביב האמור להלן פסוק ארבע מתנות אף סביב האמור פאן פסוק ארבע מתנות.

רמז תמא שתי מתנות שהן ארבע, היכי עביד רב ושמואל חד אמר נותן וחוזר ונותן וחד אמר מתנה אחת כמין גאם פתנאי, וזרקו יכול זריקה אחת וכו' עד אף פאן פסוק ארבע מתנות אי מה להלן ארבע מתנות על ארבע קרנות, אף פאן ארבע מתנות על ארבע קרנות אמרת עולה טעונה יסוד וקרן דרומית מזרחית לא היה לו יסוד, מאי טעמא אמר רבי אלעזר שלא היתה בחלקו של טורף אמר רבי ישמעאל ברבי יצחק מזבח היה אוכל בחלקו של יהודה אמה אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי חמא בר חנינא רצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנגימין ובה מזבח בנגי, והיה בנגימין הצדיק מצטער עליה כל היום שנאמר "חפף עליו כל היום" לפיכך זכה בנגימין הצדיק ונעשה אשפיזן לגבורה שנאמר (שם) "ובין כתפיו שכו". מיתבי, עולת העוף פיצד היתה נעשית, היה עולה בכפוש, ופנה לסובב פא לו לקרן דרומית מזרחית והיה מולק את ראשה ממול ערפה ומבדיל וממצה את דמה על קיר המזבח, ואם עשאה למטה מרגליו, אפלו אמה אחת פשרה, ואי אמרת לא היה לו יסוד, פאורא בעלמא הוא דקא זיהב אמר רב נחמן בר יצחק כף התקינו, קרקע דיהודה, ופאורא דבנגימין מאי לא היה יסוד, רב אמר בבנגין ולוי אמר בדרמים רב מתרגם פאחסנתיה יתבני מדפחא ולוי מתרגם פאחסנתיה יתבני מקדשא, מקום מקדש לדרמים.

"והקריבו בני אהרן את הדם וזרקו בני אהרן את הדם", מה תלמוד לומר שוב "את הדם", מנין אתה אומר נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו כשר, תלמוד לומר "דם", יכול אפלו נשפך מן צואר בהמה על הרצפה ואספו יהא כשר, תלמוד לומר "הדם", דם המתקבל בכלי.

"יזרק על גבי המזבח" ואין זורק אחר על המזבח, דבר אחר הדם על המזבח, אף על פי שאין הבשר, הא מה אני מקים (דברים יב, כו) "ועשית עלתית הבשר והדם" מקיש בשר לדם, מה הדם בזריקה, אף הבשר בזריקה יכול להא זורק (ועורף) [ורובג] תלמוד לומר "ועורף הכהן" הא כיצד זורק ועורף על המזבח סביב, בזמן שהוא סביב ולא בזמן שנטלה קרנו של מזבח הא אם נטלה קרנו של מזבח ועבד עליו עבודתו פסולה.

רמז תמב "אשר פתח אהל מועד", ולא בזמן פרוקו ולא בזמן שנגלה הרוח את היריעה רבי יוסי הגלילי אומר מה תלמוד לומר "אשר פתח אהל מועד" לפי שנקאמר (שמות מ, ז) "ונתת את הפיר בין אהל מועד ובין המזבח", יכול בין אהל מועד ובין המזבח הנה הפיור תלמוד לומר "המזבח" המזבח פתח אהל מועד, ואין הפיור פתח אהל מועד. והיכן הנה הפיור נתון בין האולם ולמזבח ומשוד כלפי דרום.

ו"והפשיט ונתח", יכול יהא מפשיט איבר איבר ומנתח תלמוד לומר ["והפשיט] העלה" מפשיט את כלה ואחר כך מנתחה, יכול אין טעונה הפשיט אלא עולת נדבה עולת חובה מנין ודין הוא נאמר הקא עולת נדבה ונאמר הקא עולת חובה, מה עולת נדבה טעונה הפשיט, אף עולת חובה טעונה הפשיט אין לי אלא עולת בקר, עולת הצאן מנין ודין הוא, נאמר הקא "עלה מן הבקר", ונאמר הקא "עלה מן הצאן", מה עולת הבקר טעונה הפשיט, אף עולת הצאן טעונה הפשיט. אין לי אלא של אנשים, של נשים מנין אין לי אלא של ישראל, של גרים ושל עבדים מנין, עד שאתה מרבה להביא את של גויים מנין תלמוד לומר "העלה" כל עולה טעונה הפשיט. ומה ראית להביאם להפשיט ונתוח, ולהוציאם מן הסמיכה, אחר שרבה הכתוב ומעט מפני מה אני מביאן להפשיט ונתוח, שהפשיט ונתוח כשרים בכל אדם, ואיני מביאן לסמיכה, שאין הסמיכה אלא בבבועלים רבי חייא אמר צא וראה מה מעט הכתוב למעלה, את הקרבים או את המקריבים, הוי אומר את המקריבים, אף אני אמעטם מן הסמיכה, מפני שאני ממעט את הקרבים, ולא אמעטם מהפשיט ונתוח מפני שאינו אלא מעשה עולה עצמה, אין לי אלא נשחטה לשמה, שלא לשמה מנין תלמוד לומר "העלה" כל העולה טעונה הפשיט ונתוח.

"ונפתח אתה לנתחיה", יכול ונתח נתחיה לנתחים, תלמוד לומר "אתה אותה לנתחיה" ואין נתחיה לנתחים יכול אף הפסולה תהא טעונה הפשט ונתוח תלמוד לומר "אתה", כשרה ולא פסולה ופסולה שעלתה לגבי המזבח קרבה כמו שהיא.

רמז תמוג מנא הא מלתא דאמור רבנן זיל בתר רבא. מנלן דכתוב (שמות כג, ב) "אחרי רבים להטות", רבא דאיתא קמן כגון תשע חנויות וסנהדרין לא קא מבעיא לן כי קא מבעיא לן רבא דליתא קמן, כגון קטן וקטנה מנלן אמר רבי אלעזר אתיא מראשה של עולה דאמר קרא ונתח אתה לנתחיה, ולא נתחיה לנתחים וניחוש שמה נקב קרום של מוח אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רבא ממאי, דילמא מפלי ליה ובדיק ליה ואי משום אתה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים, הני מלי היכא דחתיף ליה לגמרי אבל היכא דלא חתיף ליה לגמריה, לית לן בה.

מר בר רב אשי אמר אתיא משבירת עצם בפסח, דאמר רחמנא (שם יב, מו) "ועצם לא תשברו בו", וליחוש שמה נקב קרום של מוח, אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רבא. ממאי, דילמא דמנח גומרתא עליה וקלי ובדיק ליה, דתנא אבל המחתך בגידים והשורף בעצמות אין בו משום שבירת עצם.

רב נחמן אמר אתיא מאליה דרחמנא אמר "חלבו האליה תמימה" וניחוש שמה נפסק חוט השדרה אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רבא וכי תימא דמתתא פסיק לה (שם) "לעמת העצה" אמר רחמנא, מקום שהכליות יועצות ממאי, דילמא דפתח לה ובדיק לה, ואי משום "אליה תמימה", הני מלי היכא דחתיף לגמרי, אבל היכא דלייף לית לן בה.

רב ששת בריה דרב אידי אמר אתיא מעגלה ערופה, דאמר רחמנא [ה]ערופה", כשהיא שלמה תהוי וליחוש דילמא טרפה היא, אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רבא. וכי תימא מאי נפקא מינה דבי רבי ינאי כפרה כתיבא בה כקדשים.

רבה בר רב שילא אמר אתיא מפרה אדמה, דאמר רחמנא (במדבר יט, ג-ה) "ושחט ושרף", מה שחטתה כשהיא שלמה, אף שרפתה כשהיא שלמה וליחוש דילמא טרפה היא, אלא לאו משום דאמר רחמנא זיל בתר רבא. וכי תימא מאי נפקא מינה חטאת קריה רחמנא.

רב אחא בר יעקב אמר אתיא משעיר המשתלח, דאמר רחמנא (להלן טז, ז) "ולקח את שני השעירים", שיהו שניהן שוין, וליחוש דילמא חד מניהו טרפה, אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רבא. וכי תימא מאי נפקא מינה הא אין גורל קובע אלא בדרך הראוי לשם וכי תימא דבדקינן ליה התנן לא הנה מגיע לחצי ההר עד שנעשה איברים איברים.

רב דימי אמר אתיא מפיכה אביו ואמו, דאמר רחמנא קטליה וליחוש דילמא לאו אביו הוא אלא משום דאמר רחמנא זיל בתר רבא, ורב בעילות אחר הבעל. ממאי, דילמא פגון שהיה אביו ואמו חבושין בבית האסורין קסבר אין אפוטרופוס לעריות.

רב פהנא אמר אתיא מהורג נפש, דאמר רחמנא קטליה, וליחוש דילמא טרפה הנה אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רבא וכי תימא דבדקינן ליה הא קא מינוול וכי תימא משום אבוד נשמה דהאי, ננוויליה, ניחוש דילמא במקום סוף נקב הנה.

רבינא אמר אתיא מעדים זוממין, דרחמנא אמר "ועשיתם לו כאשר זמם", ודילמא הך דאסהידו ביה טרפה הואי אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רבא. וכי תימא בדקינן ליה והא תנא רבי אלעזר הקפר אומר: לא הרגו נהרגיו, הרגו אין נהרגיו.

רב אשי אמר אתיא משחיטה עצמה, דאמר רחמנא שחט ואכל, וניחוש שמא במקום נקב שחט, אלא לאו משום דאמר רחמנא זיל בתר רבא.

אמר רב אשי אמריתא לשמעתיא קמיה דרב פהנא ודילמא היכא דאפטר אפטר, היכא דלא אפטר לא אפטר דאי לא תימא הכי, לרבי מאיר דחייש למיעוטה הכי נמי דלא אכיל בשרא וכי תימא הכי נמי פסח וקדשים מאי איכא למימר אלא היכא דאפטר אפטר, היכא דלא אפטר לא אפטר.

רמז תמיד רבי חינא אומר מנין לשחיטה מן הצנאר, דכתביב (להלן פסוק ח) "וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים", שאין תלמוד לומר "את הראש ואת הפדר", והלא ראש ופדר בכלל כל הנתחים היו, ולמה נאמר, לפי שנאמר "והפשיט את העולה ונתח אתה לנתחיה" אין לי אלא נתחים שישנן בכלל הפשטה מנין לרבות את הראש שכבר התז, תלמוד לומר (להלן פסוק יב) "ואת ראשו ואת פדרו וערו" מדקאמר את הראש שכבר התז, מפלל דשחיטה מן הצנאר תנא פתח בראש ופדר, ומסיים (להלן פסוק יב) ב"ראשו ופדרו" הכי קאמר מנין לרבות את הראש שכבר התז, תלמוד לומר "את הראש ואת הפדר". ו"ראשו ופדרו" למה לי, מיבעיה לי לכדתניא מנין לראש ופדר שקודמין לכל הנתחים תלמוד לומר "ראשו ופדרו, וערו" ו"פדר" קמא דכתב רחמנא למה לי לכדתניא כיצד הוא עושה, חופה הפדר על בית השחיטה ומעלהו וזהו דרוך כבוד של מעלה.

ז-ח "ונתנו בני אהרן אש על המזבח", אמר רבי יהודה מנין להצתת האליה שלא תהא אלא בכהן פטר ובכלי שרת תלמוד לומר "ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח" אמר רבי שמעון וכי עלה על לב שיהא הזר קרב לגבי מזבח אם כן

למה נאמר "ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח", למד על הצתת האליה שכל תהא אלא בראשו של מזבח.

"ונתנו בני אהרן", מה תלמוד לומר "הכהן" ממשמע שנאמר "אהרן" איני יודע שהוא כהן, מה תלמוד לומר "הכהן", בכהונו, למד על כהן גדול שעבד בבגדי כהן הדיוט עבודתו פסולה. מנין לכהן הדיוט שעבד בבגדי כהן גדול שתהא עבודתו פסולה תלמוד לומר "הכהנים", בכהונם, הא למדת כהן גדול שעבד בבגדי כהן הדיוט עבודתו פסולה, וכהן הדיוט שעבד בבגדי כהן גדול עבודתו פסולה.

"ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח", אף על פי שהאש יורדת מן השמים מצוה לתן אש מן ההדיוט. אש שירדה בימי משה לא נסתלקה ממזבח הנחשת עד שבאו לבית עולמים, אש שירדה בימי שלמה לא נסתלק ממזבח העולה עד שנסתלקה בימי מנשה.

"וערכו עצים על האש", ולא האש על גבי העצים אמר רבי שמעון מנין לרבות שני גזרי עצים במערכה עם תמיד של בין הערבים, תלמוד לומר "וערכו עצים על האש".

רבי אליעזר אומר לא מתו בניו של אהרן עד שהורו הלכה בפני משה רבו, מאי דרוש ונתנו בני אהרן (הכהנים) [הכהן] אש על המזבח, אף על פי שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט.

החלו מעליו בגזרין לסדר את המערכה, וכי כל העצים פשרין למערכה אין כל העצים פשרין, חוץ משל זית ושל גפן אבל באלו רגילין במרביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן הני מאי טעמא לא, אמר רב פפא משום דקטמי רב אחא בר יעקב אמר משום ישוב ארץ ישראל.

מיתיבי "על העצים אשר על האש", עצים הנתונים להיות אש מאי ניהו דוקרי דלא קטמי ואזלי מקטם של תאנה ושל אגוז, רבי אליעזר מוסיף אף של מייש ושל אלון ושל דקל ושל חרוב ושל שקמה בשלמא למאן דאמר משום דקטמי, בהא פליגי מר סבר אף על גב דלא קטמי מגנאי כיון דקטמי מבראי לא מיתנין, ומר סבר כיון דלא קטמי מגנאי אף על גב דקטמי מבראי, מיתנין, אלא למאן דאמר משום ישוב ארץ ישראל, דקל מי לית ביה משום ישוב ארץ ישראל וליטעמיה תאנה מי לית בה משום ישוב ארץ ישראל אלא מאי אית לך למימר בתאנה דלא עבד פירי דקל נמי, בדקל דלא עבד פירי.

"וערכו בני אהרן" יכול אפלו מאה תלמוד לומר וערך הכהן יכול? היא כהן אחד עורך כל האיברים, תלמוד לומר "וערכו" הא כיצד כהן אחד עורך שני איברים

וכמה הן איבריים, עשרה ואחד בקרבנים, נמצא [שהטלה] עולה בששה דברי רבי שמעאל, רבי עקיבא אומר וערכו, שנים בני אהרן, שנים הכהנים, שנים מכאן [שהעולה] [שהטלה] עולה בששה.

תנא רבי שמעון בן יוחאי אומר מנין לתמיד של בין הערבין שטעון שני גזרי עצים, בשני כהנים שנקאמר "וערכו עצים על האש" אם אינו ענין לתמיד של שחר דכתיב (להלו ו, ה) "ובער עליה הפהו עצים", תנהו ענין לתמיד של בין הערבין ואימא אידי ואידי בתמיד של שחר דקאמר רחמנא עביד והדר עביד, אם כן נימא קרא ובער ובערו, אי נמי וערף וערכו, מאי "ובער" וערכו, כדאמרינן.

מנין להפישט ונתוח שפשר בזר שנקאמר "וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים", מכדי מקבילה ואילף מצות כהנה, וערכו למה לי, למעוטי הפישט ונתוח.

"וערכו", שנים בני אהרן, שנים הכהנים, שנים למדנו לטלה שטעון ששה קשיא ליה לרבי אליעזר האי בבן הבקר כתיב ובן הבקר עשרים וארבעה בעי, וניחא ליה על העצים אשר על האש אשר על המזבח איזהו דבר שכתוב בו עצים אש ומזבח הוי אומר זה טלה.

בעי חזקיה איבריים שסדרן וסדר עליהן המערכה מהו, על העצים אמר רחמנא דוקא על העצים, או דלמא כיון דכתב קרא אחרנא "אשר תאכל האש את העולה על המזבח", אי בעי עביד הכי, תיקו בעי רבי יצחק נפחא איבריים שסדרם בצדי המערכה מהו, אליבא דמאן דאמר על ממש, לא תיבעי לך דעל העצים כתיב, כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר על בסמוך מאי, הכי נמי על בסמוך או דילמא על העצים דומיא דעל המזבח מה התם על ממש אף הכא על ממש תיקו.

אמר רבי חמא בר גוריא גזירין שעשה משה אמה ארפן ואמה רחבן ועבין כמחק גדש של סאה אמר רבי ירמיה באמה גדומה אמר רבי יוסף ולאן הינו דתנא על העצים אשר על האש אשר על המזבח, שלא יהו עצים יוצאין מן המזבח כלום.

"הכהנים", לרבות את הקרחים, דברי רבי יהודה. וערכו את הנתחים, מה תלמוד לומר "את הראש ואת הפדר" וכו' כדלעיל. יכול המתנדב עולה יהא מביא עצים ואש עמה תלמוד לומר "על העצים אשר על המזבח", מה מזבח משל צבור אף עצים ואש משל צבור דברי רבי אלעזר ברבי שמעון, רבי אומר מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט, אף עצים ואש שלא נשתמש בהן הדיוט.

תנא אידך יכול האומר הרי עלי עולה יביא עצים מתוך ביתו כדרך שמביא נסכים מתוך ביתו תלמוד לומר "על העצים" וגו', מה מזבח וכו' מאי ביניהו חדתי ועתיקי, ועתיקי לא, והכתיב (ש"ב כד, כב) "ויאמר ארונה אל דוד יקח (ויעש)

[וינעל] אַדני המלך הטוב בעינו ראה הבקר לעלה והמרגים וכלי הבקר לעצים" הכי נמי בחדתי.

ט "וקרבו וכרעיו ירחץ", יכול אפלו נתערבו בפסולין תלמוד לומר "וקרבו" אוציא את שנתערב בפסולין ולא אוציא את שנתערב בקדשי קדשים ובקדשים קלים תלמוד לומר "וקרבו וכרעיו".

בשור הוא אומר "וקרבו וכרעיו", ובאיל הוא אומר (להלן פסוק יג) "והקרבו והכרעים", מה בין שור לאיל, שור חסר שתי וערב, איל אינו חסר שתי וערב אמרו חכמים למדנו הקרבה לשור מן האיל אמרתי להם רבותי עפר אני תחת פפות רגליכם אומר לפניכם דבר אחד, שנים עשר נשיאים לחנכת המזבח, ושם נאמר הקרבה באיל ולא נאמר הקרבה בשור, הרי שלא יאמר אדם אלה ואעשה דברים מלערי דברים שאינם ראויים ומביא שור שיש בו בשר הרבה, מה אם ישא לי הקדוש ברוך הוא פנים, אלא יעשה אדם מעשים טובים ותלמוד תורה ויביא איל שיש לו לאשים והרי אני עמו ברחמים ומקבלו בתשובה.

"ירחץ", יכול מה רחיצה האמורה להלן בארבעים סאה, אף רחיצה האמורה כאן בארבעים סאה, תלמוד לומר "במים", כל שהו. במים ולא ביין, במים ולא במזוג, במים, להכשיר את כל המים.

קל וחומר למימי פיור "והקטיר" אף על פי שפסול, ואף על פי יוצא ואף על פי פגול, ואף על פי נותר, ואף על פי טמא יכול אפלו הו למטה, תלמוד לומר "המזבחה", כשהו בראש המזבח אמרתי, ולא כשהו למטה.

רמז תמה "והקטיר הכהן את הכל המזבחה", לרבות העצמות והגידים והקרנים והטלפים יכול אפלו פרשו תלמוד לומר "ועשית עלתיתך הבשר והדם" אי בשר ודם יכול יחלץ גידיו ועצמות ויעלה בשר לגבי מזבח, תלמוד לומר "והקטיר את הכל" הא כיצד, מחברין יעלו פרשו, אפלו הו בראשו של מזבח ירדו, דברי רבי אליעזר, וחכמים אומרים, והקטיר הכהן את הכל, לרבות העצמות והגידים והקרנים והטלפים ואפלו פרשו, הא מה אני מקיים "ועשית עלתיתך הבשר והדם" לומר לך עכולי בשר אתה מחזיר עכולי עצמות וגידים אי אתה מחזיר אמר רבה, לא שנו אלא שפרשו אחר זריקה, אבל פרשו קדם זריקה אתאי זריקה ושריתניהו אפלו למעבד מניהו קתא דסכינא.

תניא אידך, רבי אומר כתוב אחד אומר (להלן פסוק יג) "והקריב הכהן את הכל" רבה וכתוב "ועשית עלתיתך הבשר והדם", מעט, הא כיצד, מחברין יעלו, וכו'. ורבנן מחברין לא אצטריך לרבויי, מידי דהנה אראשה של עולה, פי אצטריך

קרא לפרשו ורבי, מחבריו דהתיירא לא אצטריד קרא לרבוניי, כי אצטריד קרא לגיד הנשה במחבר ורבנן ההוא לא מצית אמרת (יחזקאל מה, טו) "ממשקה ישראל" מן המתר לישראל, ורבי, מידי דהוה אחלב ודם ורבנן, מצותו בכד שאני אמר רב הונא גיד הנשה של עולה חולצו לתפוח אמר ליה רב חסדא מידי כתיב על כן לא יאכל המזבח, (בראשית לב, לג) "על כן לא יאכלו בני ישראל" כתיב ורב הונא "ממשקה ישראל", מן המתר לישראל. וכי מאחר שחולצו למה מעלהו, משום שנקמר "הקריבהו נא לפחתך" תנא פותיה דרב הונא גיד הנשה של שלמים מכבודו לאמה ושל עולה חולצו לתפוח.

"עלה" (הוא) אשה ריח ניחוח [לה], לשם ששה דברים הגבח נזבח אמר רב יהודה, עולה, לשם עולה לאפוקי לשם שלמים דלא אשה, לשם אשים, לאפוקי כבתה דלא ריח, לשם ריח לאפוקי איברים שצלאן והעלו דאמר רב יהודה איברים שצלאן והעלו אין בהם משום ריח. ניחוח, לשם נחת רוח לה, לשם מי שאמר והיה העולם.

אמר רבי שמעון בן עזאי, בוא וראה מה כתיב בפרשת קרבנות, שלא נאמר בה לא אל ולא אלהים, אלא לה, שלא לתן פתחון פה לבעל דין לחלק, נאמר בשור הגס "אשה ריח ניחוח", ובעוף הדק (להלן פסוק יז) "אשה ריח ניחוח", ובמנחה "אשה ריח ניחוח", לומר לה שאתה המרבה ואחד הממעיט ובלבד שייכון את לבו לשמים. ושמא תאמר לאכילה הוא צריך, תלמוד לומר (תהלים נ, יב) "אם ארעב לא אמר לה כי לי תכל ומלאה", ואומר (שם נ, יג) "כי לי כל חיתו יער בהמות בהרי אלה, ודעתו כל עוף הרים וזיו שדי עמדי, האכל בשר אבירים ודם עתודים אשתה" לא אמרתי לכם זבחו כדי שתאמר אעשה רצונו ויעש רצוני, לא לרצוני אתם זובחים, אלא "לרצונכם תזבחו".

ו"ואם מן הצאן", הרי זה מוסיף על ענין ראשון ולמה נפסק לתן רוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין והלא דברים קל וחמר, ומה אם משה שהיה מבין ברוח הקדש ושומע ברוח הקדש תמיד, צריך להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, על אחת כמה וכמה הדיוט מהדיוט.

איזהו מקומן של זבחים, קדשי קדשים שחייטתו בצפון. בעולה כתיב (להלן פסוק יא) "ושחט אתו על ירך המזבח צפנה", אשכחו בבו צאו, בו בקר מנא לו אמר קרא ואם מן הצאן, וי"ו מוסיף על ענין ראשון, וילמד עליון מתחתון.

"מן הצאן מן הכשבים או מן העזים", פרט לזקן לחולה ומזהם וצריכי דאי כתב רחמנא חד, הנה אמינא למעוטי זקן, דלא הדר בריא, אבל חולה, דהדר בריא, אימא לא. אי נמי למיעוטי חולה, דלאו הינו אורחיה, אבל זקן דהינו אורחיה,

אימא לא. ואי פתב רחמנא תרי הוה אמנא למיעוטי הני דכחישי, אבל מזהם דלא פחיש אימא לא, אי נמי למעוטי מזהם משום דמאיס, אבל הני דלא מאיסי אימא לא, צריכי.

”קרפנו”, להוציא את הגזול מן הפשבים או מן העזים, להוציא את הכלאים אתה אומר לך נאמרו מעוטין הללו או לא נאמרו אלא להוציא את שנעבדה בו עברה, ושחרש בשור וחמור והן מקדשין וכלאים בכרם ושביעית ויום טוב ויום הפורים ושבת תלמוד לומר פשבים לעלה ועזים לעלה, לרבות את כלם, דברי רבי יהודה.

רבי שמעון אומר, מה תלמוד לומר ”פשבים לעלה” ועזים לעלה, לרבות את (כלם) [התמורה], והלא דין הוא, ומה אם שלמים שלא פשרו להביא מן העוף פשרה תמורתן עולה שפשרה להביא מן העוף, אינו דין שנקשיר תמורתן. לא אם אמרת בשלמים שפשרו להביא נקבות כזכרים, תאמר בעולה שלא פשרה להביא נקבות כזכרים, הואיל ולא פשרה להביא נקבות כזכרים לא תכשר תמורתה, תלמוד לומר פשבים לעולה ועזים לעולה, לרבות את התמורה.

רבי אליעזר אומר, מה תלמוד לומר פשבים לעולה ועזים לעולה, שיכול אין לי שיקרב עולה אלא מותר עולה מנין מותר חטאת ומותר אשמות, ומותר עשירית האיפה ומותר קני זבין, וקני זבות, וקני יולדות ומותר קרבנות נזיר ומצרע והמקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויין לגבי מזבח, יינות, שמנים ועופות מנין שימכרו לצרכי אותו המין ויביא בדמיהן עולות תלמוד לומר פשבים לעולה ועזים לעלה, לרבות את כלן וחכמים אומרים, יפלו דמיהן לנדבה והלא אף הנדבה עולה היא מה בין רבי אליעזר לדברי חכמים, אלא בזמן שבאה חובה סומך עליה, ומביא עליה נסכים, ונסכיה משלו, ואם היה כהן עבודתה ועורה שלו. ובזמן שבאה נדבה אינו סומך עליה, ואינו מביא עליה נסכים ונסכיה משל צבור, אף על פי שהוא כהן עבודתה ועורה לאנשי משמר.

יא ”ושחט אתו”, אותו בצפון ולא העוף בצפון, והלא דין הוא, ומה בן הצאן שלא קבע לו כהן, קבע לו צפון, העוף שקבע לו כהן, אינו דין שיקבע לו צפון תלמוד לומר ”ושחט אתו”, אותו בצפון ואין העוף בצפון. רבי אליעזר בן יעקב אומר, אותו בצפון ולא הפסח בצפון והלא דין הוא ומה עולה שלא קבע לה זמן שחיטה, קבע לה מקום שחיטה, פסח שקבע לו זמן שחיטה, אינו דין שיקבע לו מקום שחיטה, תלמוד לומר ”אתו”, אותו בצפון ואין הפסח בצפון. רבי חיזא אומר אותו בצפון ואין השוחט בצפון, לפי שלמדנו שהמקבל צריך להיות עומד בצפון ומקבל בצפון אם עמד בדרום וקבל בצפון פסול, יכול אם עמד בדרום

ושחט בצפון יהא פסול, תלמוד לומר "אתו", אותו בצפון ואין השוחט צריך להיות עומד בצפון.

רמז תמו בעא מניה אבוה דשמואל משמואל היא בפנים ורגלה בחוץ מהו, אמר ליה (להלן יז, ה) "והביאם לה", עד שתהא כלה בפנים. תלה ושחט מהו, אמר ליה כשרה, אמר ליה אשתבשת, בעינא שחיטה על ירך המזבח וליכא נתלה ושחט מהו, אמר ליה פסולה אמר ליה אשתבשת, שחיטה על ירך ולא שוחט על ירך, נתלה וקבל מהו, אמר ליה כשרה, אמר ליה אשתבשת, אין דרך שרות בכך תלה וקבל מהו אמר ליה פסולה אמר ליה אשתבשת, שחיטה על ירך ולא קבלה על ירך אמר רבא בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים כשרות, בר מתלה ושחט בקדשי קדשים נתלה וקבל בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים.

בעא מניה רבי ירמיה מרבי זירא הוא בפנים וציציתו מבחוץ מהו אמר ליה לאו אמרת אלא (להלן יז, ה) "והביאם לה" עד שתהא כלה בפנים, הכי נמי "בבאם אל אהל מועד" אמר רחמנא עד שיבוא פלו אל אהל מועד.

"על ירך המזבח צפנה", שיהא ירך בצפון היכן הן פניו, בדרום, הא למדת שהכפוש בדרום רבי יהודה אומר (יחזקאל מג, יז) "ומעלתהו פנות קדים", שיהא עולה לו ופונה לימינו למזרח, הא למדנו שהכפוש בדרום.

תנו התם כפש היה לדרומו של מזבח ארך שלשים ושתים על רחב שש עשרה. מנא הני מלי אמר רב הונא אמר קרא, על ירך המזבח צפנה, אמרה תורה תן ירך בצפון ופנים בדרום אימא ירך ופנים בצפון, אמר רבא רמי גברא אאפיה אמר ליה אביי, תריץ גברא ומותיב, אמר ליה "רבוע כתיב, והא מבעי ליה דמרבע רבועי, מי כתיב מרבע, וליטעמיך מי כתיב רבוע, אמר ליה כתיב "רבוע" דמשמע הכי ומשמע הכי ותנא מיתי לה מהכא דתנא רבי יהודה אומר (יחזקאל מג, יז) "ומעלתהו פנות קדים" כל פניות שאתה פונה לא יהו אלא דרך זמין למזרח. אימא דרך שמאל למזרח. לא סלקא דעתך, דתני רמי בר (חזקיה) [יחזקאל] ז' ששעשה שלמה (מ"א ז, כה) "עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה ושלשה פנים נגבה ושלשה פנים מזרחה והים עליהם מלמעלה", כל פניות שאתה פונה לא יהו אלא דרך זמין למזרח, האי מבעי ליה לגופיה, אם כן פונים פונים למה לי. (צפונה כתיב בעקדה בגליון).

"המזבח צפנה", שיהא מזבח פלו ראוי לצפון, שאם ישחטו בראשו קדשי קדשים כשרים, דברי רבי. רבי יוסי בר רבי יהודה אומר מחצי המזבח ולצפון בצפון, מחצי המזבח ולדרום בדרום.

"צפנה לפני ה'", שיהא צפון כלו פנוי, [דברי] רבי אלעזר בן יעקב, (אומר) המזבח מכון כנגד חצי פתחו של היכל וכנגד אחד מן הדלתות משוף כלפי דרום. רבי יהודה אומר המזבח היה ממצע באמצע העזרה שלשים ושתים אמה, עשר אמה כנגד פתחו של היכל, אחת עשרה אמות לצפון, ואחת עשרה אמה לדרום, נמצא המזבח מכון כנגד היכל וכתליו.

איזהו צפון, מקרו של מזבח צפוני עד פתל עזרה צפוני (ואף) כנגד המזבח, דברי רבי יוסי בר רבי יהודה. רבי אלעזר בר רבי שמעון מוסיף מכנגד בין האולם ולמזבח ועד פתל העזרה הצפוני. ורבי מוסיף אף מכנגד מקום דריסת ישראל ומקום דריסת רגלי הכהנים, מקיר המזבח צפונה עד פתל העזרה צפונה, אבל מכנגד בית החליפות ולפנים הכל מודים שהוא פסול.

"צפונה לפני ה'", ואין צפון בבמה.

יב "ונתח אתו", כשר ולא פסול. אותו לנתחיו, ולא נתחיו לנתחים. את ראשו ואת פדרו וערוף הכהן, ללמד שהראש והפדר קודמין לכל איברים. וערוף הכהן אותם, כסדרו. על העצים אשר על האש אשר על המזבח, שלא ישנה להם את המערכה.

יג "והקרב ירחץ והכרעים ירחץ", אפלו נתערבו קרבי עולה בקרבי עולה וקרבי עולה בקרבי תמורה. יכול אפלו נתערב בפסולין, תלמוד לומר "והקרב". אוציא את שנתערב בקדשי קדשים ובקדשים קלים, תלמוד לומר "וקרב". ירחץ, יכול מה רחיצה האמורה להלן בארבעים סאה, אף כאן בארבעים סאה, תלמוד לומר "במים", במים כל שהו. "במים" ולא ביין. במים ולא במזוג. במים להכשיר את כל המים. וקל וחומר למימי פיור.

"והקריב הכהן את הכל", לכבש. והקטיר, אף על פי פסול, אף על פי יוצא, אף על פי פגול, אף על פי נותר, אף על פי טמא. יכול אפלו הו למטה, תלמוד לומר "המזבח", כשהו בראש המזבח אמרתי, ולא כשהו למטה. עולה, אף על פי שלא הפשיט אף על פי שלא נתח, יכול אף על פי שלא שחטו בצפון, תלמוד לומר "הוא". ומה ראית להכשיר להפשט ונתוח ולפסל צפון, אחר שרבה הכתוב ומעט מפני מה אני מכשיר בהפשט ונתוח, שהוא לאחר הרצאה, ופוסל בצפון, שהוא לפני הרצאה.

"עלה", אף על פי שלא סמך. והלא סמיכה קודמת להרצאה, אף על פי שלא סמך כשר. ומה ראית להכשיר בסמיכה ולפסל הצפון, אחר שרבה הכתוב ומעט, מפני מה אני מכשיר בסמיכה, שאין הסמיכה נוהגת בכל העולות, ופוסל בצפון, שצפון

נוהג בכל העולות. עלה, לשם עולה. אשה, לשם אשים. ריח, לשם ריח. ניחח, לשם נחת רוח. לה, לשם מי שאמר והיה העולם.

יד-טו "ואם מן העוף עלה קרבנו", אמר רבי אבהו לעולם יהא אדם מן הנרדפים ולא מן הרודפין, שאין לך נרדף בעוף יותר מתורים ובגיי יונה, והכשירם הכתוב לגבי המזבח.

"עוף עולה", ואין עוף זבחי שלמים. והלא דין הוא ומה אם עולה שלא פשרה להביא נקבות פזקרים פשרה להביא עוף. שלמים שפשרות להביא נקבות פזקרים אינו דין שיכשרו להביא עוף, תלמוד לומר "העוף", העוף עולה ואין העוף זבחי שלמים, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר, מה נקבות שבבהמה שלא פשרו להביא עולות פשרו להביא שלמים, נקבות שבעופות שפשרו להביא עולות אינו דין שיכשרו להביא שלמים, תלמוד לומר "העוף", העוף עולה ואין העוף זבחי שלמים.

"מן העוף", ולא כל העוף, מכלל שנאמר (להלן כב, יט) "תמים זכר בפקר בפשבים ובעזים", תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות. יכול אף שיבשה גפה ושינחטטה עינה, או שנקטעה רגלה, תלמוד לומר "מן העוף", ולא כל העוף. רבי שמעון אומר: ומה אם קדשים שהמום פוסל בהם אין אתנן ומחיר חל עליהם, עוף שאין המום פוסל בו אינו דין שלא יהא אתנן ומחיר חל עליו, תלמוד לומר (דברים כג, יט) "לא-תביא אתנן זונה ומחיר פלב בית ה' אלהיך לכל נדר", להביא את העוף. רבי אלעזר אומר: כל מקום שנאמר "זכר" ו"נקבה", טומטום ונדרוגינוס פוסל בו, עוף שלא נאמר בו זכר ונקבה, אין טומטום ונדרוגינוס פוסל בו.

אמר רב ששת הרי שהיתה עינו סמויה וחסטה עבד יוצא בה לחרות, מאי טעמא, מחסר איבר הוא, ותנא תונא תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעוף, יכול אפלו יבשה גפה וכו'.

"קרבנו", היחיד מביא עוף ואין הצבור מביא עוף. והלא דין הוא, עולת בהמה באה בנדר ובנדבה, ועולת העוף באה בנדר ובנדבה, מה עולת בהמה שפאה בנדר ובנדבה באה נדבת צבור, אף עולת העוף שפאה בנדר ובנדבה באה נדבת צבור. מנחה תוכיח שפאה בנדר ובנדבה ואינה באה נדבת צבור. לא אם אמרת במנחה שאינה באה נדבת שנים, תאמר בעולת העוף שפאה נדבת שנים, שלמים יוכיחו, שהן באין נדבת שנים ואין באין נדבת צבור. מה לשלמים שאין באין נדבת צבור שהרי נתמעטו בתמות וזכרות, תאמר בעולת העוף שתבוא נדבת צבור, שהרי

נתרבה בתמונת וזכרות, תבוא נדבת צבור, תלמוד לומר "קרבנו", היחיד מביא עוף ואין הצבור מביא עוף.

מדין אחר, ומה עולת בהמה שמעט הכתוב הבאתה ואינה באה נקבות כזכרים ובעלי מומין כתמימין, הרי היא באה נדבת צבור. עולת העוף שרבה הכתוב הבאתה ובאה נקבות כזכרים ובעלי מומין כתמימין אינו דין שתבוא נדבת צבור, תלמוד לומר "קרבנו", היחיד מביא עוף, ואין הצבור מביא עוף.

יכול כשם שאינה באה נדבת צבור כך לא תבוא (מנחת) [נדבת] שנים, תלמוד לומר "והקריבו", מלמד שבאה נדבת שנים. רבי אומר: הרי הוא אומר (להלן כב, יח) "אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבתם אשר יקריבו לה'", למד על הקדשים שהו באין שתפות, אלא שסלק הכתוב את המנחה.

יכול כל העוף פלו יהא פשר, תלמוד לומר "והקריב מן התרים או מן בני היונה את קרבנו". אין לה בעוף אלא תורים ובני יונה. תורים, גדולים ולא קטנים. והלא דין הוא, ומה בני יונה שלא הכשרו להביא גדולים, הכשרו להביא קטנים, תורים שהכשרו להביא גדולים, אינו דין שהכשרו להביא קטנים, תלמוד לומר "תורים", גדולים ולא קטנים. בני יונה, קטנים ולא גדולים, והלא דין הוא, ומה אם תורים שלא הכשרו להביא קטנים, הכשרו להביא גדולים, בני יונה שהכשרו להביא קטנים, אינו דין שהכשרו להביא גדולים, תלמוד לומר "בני יונה", קטנים ולא גדולים. יכול כל התורים יהו פשרים וכל בני היונה יהו פשרים, תלמוד לומר "מן התרים", ולא כל התורים. מן בני היונה, ולא כל בני יונה, פרט לתחלת הצהב שבזה ושבזה. הא מאימתי התורים פשרין משנייהבו, ומאימתי בני יונה פסולים משנייהבו.

"בני יונה", קטנים ולא גדולים, מאי תלמודא, אמר רבא לא לישתמיט קרא ולכתוב מן בני התורים או מן היונים, בני יונה דכתב רחמנא קטנים אין גדולים לא. ואימא תורים אי בעי גדולים לייתי, אי בעי קטנים לייתי, דומיא דבני יונה, מה בני יונה קטנים אין גדולים לא, אף תורים גדולים אין קטנים לא. תני רבי יעקב קרחה מאימתי בני יונה פשרים משניעלעו, והוא תני לה והוא אמר לה "ואפרחו ועלעו דם", אמר אביי מכי שמיט גדפא מניה ואתי דמא.

"קרבנו", תרים ובני יונה, ואין הכשרו תורים ובני יונה, והלא דין הוא, ומה אם צפרים שלא פשרו לכפר בפנים פשרו לכפר בחוץ, תורים ובני יונה שפשרו לכפר בפנים אינו דין שישכשרו לכפר בחוץ, תלמוד לומר "קרבנו", תרים ובני יונה, ואין הכשרו תורים ובני יונה. וקל וחומר לצפרים שפשרו לכפר בפנים, ומה אם תורים ובני יונה שלא פשרו לכפר בחוץ פשרו לכפר בפנים, צפרים שפשרו לכפר בחוץ

אינו דין שישכשרו לכפר בפגמים, תלמוד לומר "והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו", אין לך בעוף אלא תורים ובני יונה. רבי יהודה אומר, ומה אם במקום ששנה מכשיר שבפגמים למכפר שבפגמים חלק את המכשיר שבחוץ מהם, מקום שלא שנה מכשיר שבפגמים למכפר שבפגמים אינו דין שישחלק את המכשיר שבחוץ מהם, הוא הדין לעני, לעשיר מנין, תלמוד לומר "קרבנו" תורים ובני יונה ואין הכשרו תורים ובני יונה.

"והקריבו", מה תלמוד לומר, לפי שנתאמר "והקריב מן התורים או מן בני היונה", יכול המתנדב עוף לא יפחת משתי פרדות, תלמוד לומר "והקריבו", אפלו פרדה אחת. אל המזבח, מה תלמוד לומר "הכהן", לקבע לו כהן. (ומלק, מלמד שלא תהא מליקה אלא בכהן), והלא דין הוא, ומה בן צאן שקבע לו צפון לא קבע לו כהן, מליקה שלא קבע לו צפון אינו דין שלא קבע לו כהן, תלמוד לומר "הכהן", לקבע לו כהן. יכול ומלקנו בסכין, ודין הוא, ומה בן צאן שלא קבע לו כהן קבע לו כלי, עוף שקבע לו כהן אינו דין שקבע לו כלי, תלמוד לומר "הכהן ומלק", אומר רבי עקיבא, וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי המזבח, אלא מה תלמוד לומר "כהן", שנתהא מליקה בעצמו של כהן. יכול ומלקנו בין למעלה בין למטה, תלמוד לומר "ומלק והקטיר", מה הקטרה בראש המזבח למעלה, אף מליקה בראש המזבח למעלה.

"ומלק", שנתהא מליקה ממול ערף, או אינו אלא מן הצנאר, נאמר כאן "ומלק", ונאמר להלן (להלו ה, ח) "ומלק", מה להלן ממול ערף, אף כאן ממול ערף. אי מה להלן מולק ואין מבדיל, אף כאן מולק ואינו מבדיל, תלמוד לומר "ומלק והקטיר", מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו, אף וכו'. ומנין שהקטרת הראש בעצמו והגוף בעצמו, כשהוא אומר "והקטיר [אתו] הכהן (את הכל) המזבח", הרי הקטרת הגוף אמור, הא מה אני מקיים ומלק והקטיר, בהקטרת הראש הכתוב מדבר.

"ונמצה דמו", דם כלו, או חזו בראש ובגוף וממצה משניהם. על קיר המזבח, ולא על קיר הכפוש, ולא על קיר היסוד, ולא על קיר ההיכל, על קיר העליון. יכול על קיר התחתון, ודין הוא, בהמה שחטאתה למעלה עולתה למטה, עוף שחטאתו למטה אינו דין שיהא עולתו למטה, תלמוד לומר "והקטיר המזבח ונמצה דמו על קיר המזבח", האמור לענין הקטרת הוא האמור לענין המצאה, מה הקטרה למעלה, אף המצאה למעלה. כיצד הוא עושה, עומד על הסובב על קרן דרומית מזרחית, והוא מולק את הראש ממול ערפו ומבדיל, וממצה דמה על קיר המזבח. אם עשאה למטה מרגליו אפלו אמה אחת כשרה. רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב אומרים כל עצמה לא היתה נעשית אלא בראשו של מזבח, מאי ביניהו, אביי ורבא דאמרי תרוניהו עושים מערכה על גבי סובב איכא ביניהו.

רבי אליעזר אומר: לפי שנאמר (להלן יא, מו) "זאת תורת הבהמה והעוף", באיזו תורה שותה בהמה לעוף, מה עוף הכשרו מן הצואר, אף בהמה הכשרה מן הצואר, אי מה להלן ממול ערף אף כּאן ממול ערף, תלמוד לומר (להלן ה, ח) "ומלק את ראשו ממול ערפו", ראשו של זה ממול ערף ואין ראשו של אחר ממול ערף.

כיצד מולקין בחטאת העוף, חותך שדורה ומפרקת בלא רב בשר, עד שמגיע לושט או לקנה, חותך סימן אחד או רבו ורב בשר עמו, ובעולה שנים או רב שנים.

הזאת בן עוף בכהנים ולא בכהנות, מקל וחמר מבן צאן, ומה בן צאן שלא קבע לו כהן לשחיטתו, קבע לו כהן להזאתו, בן עוף שקבע לו כהן למליקתו, אינו דין שיקבע לו כהן להזאתו.

טז "והסיר את מראתו", זה הזפק, יכול יקדר בסכין ויטלנו, תלמוד לומר "בנצתה", יטלנו עם הנוצה. אבא יוסי בן חנן אומר, נוטל את הקרקבן עמה. דבי רבי ישמעאל תנא בנצתה, בנוצה שלה. קודרה בסכין כמין ארבה.

"והשליך אתה", כשרה ולא פסולה. אתה, ולא חטאת העוף. אותה, בהשלקה ואין עולת בהמה בהשלקה. והלא דין הוא, ומה אם במקום שהכשיר את העור פסל את בית הרעי, מקום שפסל את העור אינו דין שיפסל את בית הרעי, תלמוד לומר "אתה", אותה בהשלקה ואין עולת בהמה בהשלקה. אצל המזבח, סמוך למזבח. קדמה, למזרחו של כּבש. אל מקום הדשן, ששם יהיו נותנין את הדשן. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר, שני בית הדשנים היו שם, אחד למזרחו של כּבש, ואחד למזרחו של מזבח. זה שבמזרחו של כּבש, שם היו נותנין מראת העוף ודשון מזבח הפנימי, והמנורה, וזה שבמזרחו של מזבח שם היו שורפין פסולי קדשים ואמורי קדשים קלים.

דשון מזבח הפנימי, והמנורה, לא נהנין ולא מועלין. בשלמא מזבח החיצון דכתיב "ושמו אצל המזבח". מזבח הפנימי מנלו, אמר רבי אלעזר, אמר קרא, והסיר את מראתו, אם אינו ענין למזבח החיצון תנהו ענין למזבח הפנימי. אימא אידי ואידי במזבח החיצון, אם בן לימא קרא אצל המזבח, מאי הדשן, אפלו מזבח הפנימי. מנורה מנלו, דשן הדשן.

"והסיר את מראתו", אמר רבי תנחום בר חנילאי העוף הזה פורח וטס בכל העולם ואוכל מכל צד ואוכל מן הגזלות ומן החמסים, אמר הקדוש ברוך הוא, הואיל והזפק הזה מלא גזלות וחמסים אל יקריב לגבי המזבח, אבל בהמה גדלה על אבוס בעלה ואינה אוכלת מכל צד, לא מן הגזלות ולא מן החמסים, לפיכך

מקריבה בלה. לךך נאמר (לעיל פסוק יג) "והקריב הכהן את הכל [והקטיר] המזבחה". לפי שהנפש הזו גוזלת וחומקת, בוא וראה כמה צער וכמה יגיעות עד שיצא מאכלה ממנה מפומא לושטא, מושטא לאסטומכא, מאסטומכא להמססא, מהמססא לבי פסא, מבי פסא לכרסא, מכרסא לבי מעא, מבי מעא לכרוכא קטינא, מכרוכא קטינא לכרוכא עביא, מכרוכא עביא לסניא דיבי, מסניא דיבי לפטטרקא, מפטטרקא לברא. בוא וראה כמה צער וכמה יגיעה עד שיצא מאכלה ממנה.

ז"י "ושסע אתו בכנפיו לא נבדיל", אמר רבי יוחנן, הדיוט הזה אם מריח הוא ריח כנפים שרופים עם הנוצות נפשו קצה עליו ואת אמרת יקרב לגבי המזבח, וכל כך למה כדי שיהא המזבח מהדר בקרבנו של עני. אגריפס המלך בקש להקריב אלף עולות ביום אחד, שלח ואמר לכהן גדול אל יקריב אדם היום חוץ ממני, בא עני אחד ובדדו שתי תורים. אמר לכהן, הקרב לי את אלו. אמר לו, המלך צוני אל יקריב אדם היום חוץ ממני. אמר לו, אדוני כהן, ארבעה אני צד בכל יום, אני מקריב שנים ומתפרנס משנים, אם אין אתה מקריבן אתה חותך פרנסתי. נטלו והקריבו. נראה לו לאגריפס בחלום קרבן עני קדמך. שלח ואמר לכהן, לא כן צויתך אל יקריב אדם חוץ ממני היום. אמר ליה, אדוני המלך, בא עני אחד ובדדו שתי תורים, אמר לי, הקרב לי את אלו. אמרתי לו, המלך צוני ואמר לי אל יקריב אדם חוץ ממני היום. אמר לי, ארבעה אני צד בכל יום, אני מקריב שנים ומתפרנס משנים, אם אין אתה מקריבם אתה חותך פרנסתי, לא היה לי להקריבו, אמר לו יפה עשית כל מה שעשית.

מעשה בשור אחד שהיו מושכין אותו לקרבן ולא היה נמשך, בא עני ובדדו אגדה אחת של טרוקסימא, והושיט לו ואכלה כוי, הוציא מחט ונמשך לקרבן, נראה לבעל השור בחלומו קרבנו של עני קדמך. מעשה באשה אחת שהביאה קמץ של סלת, והיה כהן מבזה עליה, ואמר ראה מה הן מקריבות, מה בזה לאכל מה בזה להקריב, נראה לכהן בחלום אל תבזה עליה, כאלו נפשה הקריבה. והרי דברים קל וחומר ומה אם מי שאינו מקריב נפש פתיב בו נפש, מי שהוא מביא נפש על אחת כמה וכמה.

הרי שהביא מנחתו מגלגא ואספמא ומחברותיה, וראה את הכהן שהקמיץ, ואכל את השאר ואמר לו אוי לי כל הצער הזה שנצטער בשביל זה, הכל מפניסין אותו ואומרים לו ומה אם זה שלא נצטער אלא שתי פסיעות בין האולם ולמזבח, זכה לאכל אתה שנצטערת כל הצער הזה על אחת כמה וכמה.

רמז תמו "ושסע אתו", כשר ולא פסול. אותו בשסוע ואין עולת בהמה בשסוע. והלא דין הוא, ומה אם עולת העוף שאין טעונה נתוח טעונה שסוע, עולת בהמה

שְׁטֵעוּנָה נְתוּחַ אֵינוֹ דִין שְׁתַּטְעֵן שְׁסוּעַ, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "אֲתוּ", אוֹתוֹ בְּשְׁסוּעַ וְאֵין עוֹלָת בְּהֶמָּה בְּשְׁסוּעַ. בְּכַנְפָיו, לְהַכְשִׁיר אֶת הָעוֹר, וְהִלָּא דִין הוּא, וּמָה אִם בְּמָקוֹם שְׁהַכְשִׁיר אֶת בֵּית הָרְעִי פָּסַל אֶת הָעוֹר, מְקוֹם שְׁפָּסַל אֶת בֵּית הָרְעִי אֵינוֹ דִין שְׁיִפְסַל אֶת הָעוֹר, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "בְּכַנְפָיו", לְהַכְשִׁיר אֶת הָעוֹר.

"לֹא יִבְדִּיל", יָכוֹל אִם הַבְּדִיל פָּסוּל תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "וְהַקְטִיר". יָכוֹל אִף עַל פִּי שְׁמַלְק בְּסָפִין תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "אֲתוּ". וּמָה רָאִיתָ לְהַכְשִׁיר בְּהַבְדֵּלָה וְלִפְסַל בְּמַלְיקָה, אַחֵר שְׂרָפָה הַפְּתוּב וּמַעַט, מִפְּנֵי מָה מְכַשִּׁיר אֲנִי בְּהַבְדֵּלָה שֶׁהוּא לְאַחֵר הַרְצָאָה, וּפּוֹסֵל בְּמַלְיקָה שֶׁהוּא לְפָנֵי הַרְצָאָה.

"עוֹלָה" אִף עַל פִּי שְׁמַצָּה דָם הַגּוֹף, וְלֹא מַצָּה דָם הָרֵאשׁ. יָכוֹל אִף עַל פִּי שְׁמַצָּה דָם הָרֵאשׁ וְלֹא מַצָּה דָם הַגּוֹף, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "הִיא". מֵאֵי תְּלַמּוּדָא, אָמַר רַבָּא, רַב דְּמִים בְּגוּפָא שְׁכִיחִי.

"עֹלָה", לְשֵׁם עוֹלָה. אִשָּׁה, לְשֵׁם אִשָּׁה. רֵיחַ, לְשֵׁם רֵיחַ. נִיחַח, לְשֵׁם נִחַח רֵיחַ. לֵה, לְשֵׁם מִי שֶׁעָשָׂה אֶת הָעוֹלָם. נֶאֱמַר בְּעוֹלָת בְּהֶמָּה (לְעִיל פְּסוּק ט-יג) "אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח", וּבְעוֹלָת הָעוֹף "אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח", וּבְמִנְחָה (לְהֵלֹךְ ב, ב) "אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח", לְלַמֵּד שֶׁאֶחָד הַמְּרֻבָּה וְאֶחָד הַמְּמַעֵיט וּבְלִבְד שְׁיִכְוֹן לְבוֹ לְשִׁמְיָם.

"וְשִׁסְעַ", אֵין שְׁסוּעַ אֶלָּא בִּיד, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "וְיִשְׁסְעוּהוּ כְּשִׁסְעוּ הַגְּדִי וּמֵאוּמָה אֵין בִּידוּ".

אָמַר רַב הוּנָא: כּוֹתְבִין תְּפִלִּין עַל גְּבִי עוֹר שֶׁל עוֹף טְהוֹר. אָמַר רַב יוֹסֵף: מֵאֵי קָא מְשַׁמַּע לָן דְּאִית לִיה עוֹר, תְּנִינָא, הַחוּבֵל בְּהוֹן חֲנָב מְכַלֵּל דְּאִית לִיה עוֹר. אָמַר לִיה אַבְיִי: טוֹבָא קָא מְשַׁמַּע לָן דְּאִי מִמְתְּנִיתִין הִוָּה אֶמִינָא פִּינּוֹן דְּאִית בֵּיה נְקָבֵי נְקָבֵי לָא, קָא מְשַׁמַּע לָן כְּדָאמְרֵי בְּמַעְרְבָא כָּל נְקָב שֶׁהָדִיו עוֹבֵר עָלָיו אֵינוֹ נְקָב.

מִיתִיבֵי רַבֵּי זִירָא "בְּכַנְפָיו", לְרַבּוֹת אֶת הָעוֹר, וְאֵי סִלְקָא דְּעֵתָא עוֹר הוּא הֵיכִי מְרַבָּה לִיה קָרָא. אָמַר לִיה אַבְיִי, עוֹר הוּא וּקְרָא רַבִּינָה, אֵיכָא דְּאָמְרֵי אָמַר רַבֵּי זִירָא אִף אֲנִי נִמְי תְּנִינָא, בְּכַנְפָיו, לְרַבּוֹת הָעוֹר. אֵי אֶמְרֵתָּ בְּשִׁלְמָא עוֹר הוּא, הִנְנוּ דְּאֶצְטְרִידָּ קָרָא לְרַבּוּיִי, אֶלָּא אֵי אֶמְרֵתָּ לָאו עוֹר הוּא הֵיכִי מְרַבֵּי לִיה קָרָא. אָמַר לִיה אַבְיִי: לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ לָאו עוֹר הוּא, וְאֶצְטְרִידָּ, סִלְקָא דְּעֵתָא אֶמִינָא פִּינּוֹן דְּאִית בֵּיה פְּרָצִי פְּרָצִי מֵאִיס קָא מְשַׁמַּע לָן.

א-ג "וּנְפֹשׁ כִּי תִקְרִיב". אָמַר רַבִּי יִצְחָק מַה נִּשְׁתַּנָּה מִנְחָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ "וּנְפֹשׁ", אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִי דָרְכּוּ לְהֵבִיא מִנְחָה, עָנִי, מַעֲלָה אֲנִי עָלָיו כְּאֵלֹהֵי הַקְּרִיב נִפְשׁוֹ לִפְנֵי. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק מַה נִּשְׁתַּנָּה מִנְחָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ חֲמִשָּׁה מֵינֵי טְגוּן הִלְלוּ. לְמַלְאֲךָ בְּשָׂר וְדָם שֶׁעָשָׂה לוֹ אוֹהֵבוֹ סְעֵדָה וְיודֵעַ בּוֹ שֶׁהוּא אוֹהֵבוֹ וְאָמַר לוֹ עֲשֵׂה לִי חֲמִשָּׁה מֵינֵי טְגוּן, כְּדֵי שְׂאֵהֲנָה מִמֶּדֶד.

"וּנְפֹשׁ", לְרַבּוֹת כִּהֵן מְשִׁיחַ שֶׁיָּבִיא מִנְחָה מִן הַנִּדְבָּה. וְהֵלֵא דִין הוּא, וּמָה אִם הִיחִיד שְׂאִינוֹ מֵבִיא מִן הַחוּבָה בְּכָל יוֹם מֵבִיא מִן הַנִּדְבָּה. מְשִׁיחַ שֶׁמֵּבִיא מִן הַחוּבָה בְּכָל יוֹם, אֵינוֹ דִין שֶׁמֵּבִיא מִן הַנִּדְבָּה. לֹא אִם אֲמַרְתָּ בְּיַחֲדִיד שֶׁהוּא מֵבִיא מִנְחָה עַל טְמֵאת מְקַדָּשׁ וְקַדְשָׁיו. תֹּאמַר בְּמְשִׁיחַ שְׂאִינוֹ מֵבִיא מִנְחָה עַל טְמֵאת מְקַדָּשׁ וְקַדְשָׁיו, הוֹאִיל וְאֵינוֹ מֵבִיא מִנְחָה עַל טְמֵאת מְקַדָּשׁ וְקַדְשָׁיו לֹא יָבִיא מִנְחַת נִדְבָה, תִּלְמוּד לומר "וּנְפֹשׁ", לְרַבּוֹת כִּהֵן מְשִׁיחַ שֶׁיָּבִיא מִנְחַת נִדְבָה.

הוּא הַדִּין לְצַבוֹר, וְהֵלֵא דִין הוּא, וּמָה אִם הִיחִיד שְׂאִינוֹ מֵבִיא מִנְחַת חוּבָה בְּכָל יוֹם מֵבִיא מִן הַנִּדְבָּה, צַבוֹר שֶׁמֵּבִיא מִן הַחוּבָה בְּכָל יוֹם אֵינוֹ דִין שֶׁיָּבִיא מִן הַנִּדְבָּה. לֹא אִם אֲמַרְתָּ בְּיַחֲדִיד שֶׁמֵּבִיא מִנְחָה עַל טְמֵאת מְקַדָּשׁ וְקַדְשָׁיו, תֹּאמַר בְּצַבוֹר שְׂאִינוֹ מֵבִיא מִנְחָה עַל טְמֵאת מְקַדָּשׁ וְקַדְשָׁיו. מְשִׁיחַ יוֹכִיחַ שְׂאִין מֵבִיא מִנְחָה עַל טְמֵאת מְקַדָּשׁ וְקַדְשָׁיו וּמֵבִיא מִנְחַת נִדְבָה. וְאִף אֲתָה אַל תִּתְּמָה עַל הַצַּבוֹר שֶׁאִף עַל פִּי שְׂאִין מֵבִיא מִנְחָה עַל טְמֵאת מְקַדָּשׁ וְקַדְשָׁיו שֶׁיָּבִיא מִנְחַת נִדְבָה, תִּלְמוּד לומר "וּנְפֹשׁ", הִיחִיד מֵבִיא מִנְחַת נִדְבָה וְאִין הַצַּבוֹר מֵבִיא מִנְחַת נִדְבָה.

"נְפֹשׁ", יָכוֹל גְּזָרָה, תִּלְמוּד לומר ("וְכִי תִקְרִיב", אֵינוֹ אֶלָּא רְשׁוּת. קָרְבַּן מִנְחָה, מֵינֵן שֶׁהִיחִיד מִתְנַדֵּב לְבוֹנָה, נֶאֱמַר הֵבֵא בְּהֵמָה (וּנְאָמַר) וְהֵבֵא מִנְחָה חוּבָה לָהּ [וּנְאָמַר] הֵבֵא מִנְחָה וְהֵבֵא לְבוֹנָה חוּבָה לָהּ, מַה מִּנְחָה שֶׁהִיא בָּאָה חוּבָה עִם בְּהֵמָה [בָּאָה] נִדְבָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, אִף לְבוֹנָה שֶׁהִיא בָּאָה חוּבָה עִם הַמִּנְחָה תֵּבּוֹא נִדְבָה בְּפָנֵי עֲצָמָה. מַה לְמִנְחָה בָּאָה נִדְבָה בְּפָנֵי עֲצָמָה שֶׁכֵּן הִיא בָּאָה חוּבָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, תֵּבּוֹא לְבוֹנָה נִדְבָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, שֶׁכֵּן הִיא אֵינָה בָּאָה חוּבָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, הוֹאִיל וְאֵינָה בָּאָה חוּבָה בְּפָנֵי עֲצָמָה לֹא תֵּבּוֹא נִדְבָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, תִּלְמוּד לומר "קָרְבָּן", מִלְּמַד שֶׁהִיחִיד מִתְנַדֵּב לְבוֹנָה. מִכַּמָּה לֹא יִפְחוֹת, מִן הַקִּמְץ.

מֵינֵן שֶׁהִיחִיד מִתְנַדֵּב יוֹן, נֶאֱמַר הֵבֵא בְּהֵמָה וְהֵבֵא מִנְחָה חוּבָה לָהּ, הֵבֵא מִנְחָה וְהֵבֵא יוֹן חוּבָה לָהּ, מַה מִּנְחָה שֶׁהִיא בָּאָה חוּבָה לָהּ עִם הַבְּהֵמָה, בָּאָה נִדְבָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, אִף הֵינִי שֶׁהוּא בָּא חוּבָה עִם הַמִּנְחָה יָבוֹא נִדְבָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. מַה לְמִנְחָה בָּאָה נִדְבָה בְּפָנֵי עֲצָמָה שֶׁכֵּן הִיא בָּאָה חוּבָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, יָבוֹא יוֹן נִדְבָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ

שָׁפָן אֵינוֹ בָּא חוֹבָה בְּפָנַי עֲצָמוֹ, וְהוֹאִיל וְאֵינוֹ בָּא חוֹבָה בְּפָנַי עֲצָמוֹ לֹא יָבוֹא נִדְבָה בְּפָנַי עֲצָמוֹ, תִּלְמוּד לֹמֵר "קֶרְבֵּן", מְלַמֵּד שֶׁהִיחִיד מִתְנַדֵּב יָיִן. מִכַּפָּה לֹא יִפְחַת, מִשְׁלֵשָׁה לֹוִיָּן.

מִיָּיִן שֶׁהִיחִיד מִתְנַדֵּב שָׁמֶן, הוּא הַדִּין וְהוּא הַתְּשׁוּבָה, תִּלְמוּד לֹמֵר "קֶרְבֵּן", דְּבָרֵי רַבִּי טַרְפוֹן. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן, מֵה מְצִינוּ בְּיָיִן שֶׁהוּא בָּא חוֹבָה בָּא נִדְבָה, אִף שָׁמֶן שֶׁהוּא בָּא חוֹבָה בָּא נִדְבָה. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא מֵה לְיָיִן בָּא נִדְבָה בְּפָנַי עֲצָמוֹ שָׁפָן הוּא קָרַב חוֹבָתוֹ בְּפָנַי עֲצָמוֹ יָבוֹא שָׁמֶן נִדְבָה בְּפָנַי עֲצָמוֹ שָׁפָן אֵינוֹ קָרַב חוֹבָתוֹ בְּפָנַי עֲצָמוֹ הוֹאִיל וְאֵינוֹ קָרַב חוֹבָתוֹ בְּפָנַי עֲצָמוֹ לֹא יָבִיא נִדְבָה בְּפָנַי עֲצָמוֹ (תִּלְמוּד לֹמֵר). קֶרְבֵּן.

מִיָּיִן שֶׁהִיחִיד מִתְנַדֵּב קֶרְבֵּן עֲצִים, תִּלְמוּד לֹמֵר "קֶרְבֵּן" מְלַמֵּד שֶׁהִיחִיד מִתְנַדֵּב קֶרְבֵּן עֲצִים. מִכַּפָּה לֹא יִפְחַת מִשְׁנֵי גְזִירָיו. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אִי קוֹרָא אֲנִי קֶרְבֵּן, יְכוֹל יָחִיד מִתְנַדֵּב קְטָרֶת, וְקוֹרָא אֲנִי עֲלָיו (דְּבָרִים כג, כד) "מוֹצֵא שְׁפָתַיִךְ תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ", וּמֵה אֲנִי מְקִיִּים "לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטָרֶת זָרָה וְעֲלָה", יְכוֹל יִתְנַדֵּב וְיָבִיא עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, תִּלְמוּד לֹמֵר (שם לא, יא) "וְאֵת שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת קְטָרֶת הַסַּמִּים לְקַדֵּשׁ כָּכֵל אֲשֶׁר צִוִּיתָךְ יַעֲשׂוּ", הֵא אֵין שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵין קְטָרֶת הַסַּמִּים אֶלָּא בְּפָנִים.

"מִנְחָה", לִתֵּן אֵת הָאֱמוּרָה כָּאֵן בְּכֹל הַמִּנְחוֹת וְאֵת הָאֱמוּרָה בְּכֹל הַמִּנְחוֹת כָּאֵן. נֶאֱמַר כָּאֵן "סֹלֶת", וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן (שְׁמוֹת כט, כ) "סֹלֶת", מֵה סֹלֶת הָאֱמוּרָה לְהֵלֵן מִן הַחֲטִיִּים, אִף סֹלֶת הָאֱמוּרָה כָּאֵן מִן הַחֲטִיִּים. סֹלֶת יִהְיֶה קֶרְבָּנוֹ, סֹלֶת יִהְיֶה שְׁלֹא יָבִיא אֶלָּא מִן הַחֲטִיִּים. וְהֵלֵא דִין הוּא, צָבוּר מְבִיא מִנְחָה מִן הַחֲטִיִּים חוֹבָה, וְיָחִיד מְבִיא מִנְחָה מִן הַחֲטִיִּים נִדְבָה, מֵה צָבוּר שֶׁהוּא מְבִיא מִנְחָה מִן הַחֲטִיִּים חוֹבָה מְבִיא מִנְחָה מִן הַשְּׁעוּרִים חוֹבָה, אִף יָחִיד שֶׁמְבִיא מִן הַחֲטִיִּים נִדְבָה יָבִיא מִנְחָה מִן הַשְּׁעוּרִים נִדְבָה, תִּלְמוּד לֹמֵר "סֹלֶת יִהְיֶה קֶרְבָּנוֹ", שְׁלֹא יָבִיא אֶלָּא מִן הַחֲטִיִּים. הֲרִי אִם אָמַר הֲרִי עָלֵי מִנְחָה מִן הַשְּׁעוּרִים יָבִיא מִנְחָה מִן הַחֲטִיִּים. קָמַח, יָבִיא סֹלֶת, [בְּלֵא] שָׁמֶן וְלִבְוֹנָה, יָבִיא שָׁמֶן וְלִבְוֹנָה, חֲצִי עֶשְׂרוֹן, יָבִיא עֶשְׂרוֹן שְׁלֵם, עֶשְׂרוֹן וּמְחָצָה, יָבִיא שְׁנַיִם. רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר שְׁלֹא הִתְנַדֵּב כְּדָרָךְ הַמִּתְנַדְּבִים.

"קֶרְבָּנוֹ", הִיחִיד מְבִיא מִנְחָת נִדְבָה וְאֵין הַשְּׁתַּפְּיִין מְבִיאִין נִדְבָה. וְהֵלֵא דִין הוּא, עוֹלֶת בְּהֵמָה בָּאָה בְּנֶדֶר וְנִדְבָה, מִנְחָה בָּאָה בְּנֶדֶר וְנִדְבָה, מֵה עוֹלֶת בְּהֵמָה שֶׁהִיא בָּאָה בְּנֶדֶר וְנִדְבָה, הֲרִי הִיא בָּאָה נִדְבַת שְׁנַיִם, אִף מִנְחָה הַבָּאָה בְּנֶדֶר וְנִדְבָה תִּבּוֹא נִדְבַת שְׁנַיִם, לֹא אִם אֲמַרְתָּ בְּעוֹלֶת בְּהֵמָה שֶׁהִיא בָּאָה נִדְבַת צָבוּר, תֹּאמַר בְּמִנְחָה שְׁאִינָה בָּאָה נִדְבַת צָבוּר, עוֹלֶת הַעוֹף תּוֹכִיחַ, שְׁאִינָה בָּאָה נִדְבַת צָבוּר וּבָאָה נִדְבַת שְׁנַיִם, אִף אֲתָה אֵל תִּתְּמָה עַל הַמִּנְחָה שְׁאִינָה עַל פִּי שְׁאִינָה בָּאָה נִדְבַת צָבוּר, תִּבּוֹא נִדְבַת שְׁנַיִם, תִּלְמוּד לֹמֵר "קֶרְבָּנוֹ", הִיחִיד מְבִיא מִנְחָת נִדְבָה, וְאֵין הַשְּׁתַּפְּיִין

מביאין מנחת נדבה. כשם שאין שנים מביאין מנחת נדבה כך אין מביאין לא יין, ולא שמן ולא לבונה, ולא עצים. אבל מתנדבים עולה ושלמים, ובעוף אפלו פרידה אחת.

"ויצק עליה שמן", על כלה. ונתן עליה לבנה, על מקצתה. ומה ראית לומר פן, ויצק עליה שמן, על כלה, ונתן עליה לבנה, על מקצתה, שאין רבוי אחר רבוי בתורה אלא למעט. דבר אחר "ויצק עליה שמן", על כלה, מפני שנבלל עמה ונקמץ עמה. ונתן עליה לבנה, על מקצתה, שאינה נבללת עמה, ולא נקמצת עמה.

"ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה", איני יודע כמה, והרי אני דן, טעונה קמיצה טעונה לבונה, מה קמיצה מלא הקמץ, אף לבונה מלא הקמץ. רבי יהודה אומר אם מעט לבונתה כשרה. ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה [והביאה וגו'], מלמד שיציקה ובלילה כשרים בכל אדם.

רמז תמח סדר מנחות כיצד אדם מביא מנחתו מתוך ביתו בקלות של פסוק ושל זהב, ונותנה בתוך כלי שרת, ונותן עליה שמנה ולבונתה, דכתיב "ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה והביאה אל בני אהרן". ומוליכה אצל כהן, וכהן מוליכה אצל המזבח, דכתיב "והקריבה אל הכהן והגישוה אל המזבח". "והגישוה" בקרון דרומית מערבית כנגד חדה של קרון ודיו. מנלן דכתיב (להלן ו, ז) "וזאת תורת המנחה הקרב אתה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח", ותנא "לפני ה'", יכול במערב תלמוד לומר "אל פני המזבח". אי "אל פני המזבח" יכול בדרום, תלמוד לומר "לפני ה'", הא כיצד מגישה בקרון דרומית מערבית כנגד חדה של קרון ודיו.

רבי אליעזר אומר, יכול יגישנה במערבה של קרון ובדרומה של קרון, אמרת פל מקום שאתה מוצא שני מקראות, אחד מקים עצמו ומקים חברו, ואחד מקים עצמו ומבטל חברו, מניחין את שמקים עצמו ומבטל חברו, ותופסין את שמקים עצמו ומקים דברי חברו, כשאתה אומר "לפני ה'" במערב בטלת "אל פני המזבח" בדרום, וכשאתה אומר "אל פני המזבח" בדרום קימת "לפני ה'" במערב. והיכן קימת, קסבר האי תנא כלי מזבח בצפון הנה קאי. מאי ודיו, אמר רב אשי אצטרף, סלקא דעתך אמינא מנחה גופה תיבעי הגשה (ויתנופה) קא משמע לו, ואימא הכי נמי, אמר קרא "והקריבה אל הכהן והגישוה אל המזבח", מה הקרבה אצל הכהן בכלי, אף הגשה אצל המזבח בכלי.

ומסלק את לבונתה לצד אחד כי הכי דלא תקמץ בהדי מנחה כדתנו קמץ ועלה בידו צרור או גרגיר מלח או קרט של לבונה פסול. וקומץ ממקום שנתרבה שמנה, מנלן דכתיב (להלן פסוק טז) "מגרשה ומשמנה", ונותנה לתוך כלי שרת, למה לי,

הא קדשיה חדא זימנא. מידי דהוה אדם, דם אף על גב דקדישתיה ספין בצואר בהמה חדא זמנא עוד מקדש ליה בכלי שרת, הכא נמי לא שנא.

ומלקט את לבונתה ונותנה על גביו, דכתיב (להלן ו, ח) "ואת כל הלבנה". ומעלהו ומקטירו בכלי שרת, בכלי שרת מקטיר ליה אימא מעלהו בכלי שרת להקריבו. מולחו ונותנו על גבי האשים, דכתיב "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח" וגו'. קרב הקמץ שגריה נאכליו, דכתיב "והקטיר הפהו את אזכרתה המזבחה", וכתוב (להלן פסוק ג) "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו", קרב הקמץ למר פדאית ליה ולמר פדאית ליה. דאיתמר הקמץ מאימתי מתיר שגרים לאכילה, רבי חנינא אמר, משתשלט בו האור, רבי יוחנן אמר, משתצת האור ברבו.

ורשאי לתן לתוך שמן ודבש, דאמר קרא "למשחה", לגדלה פדרך שהמלקים אוכליו. ואין אסורין אלא מלחמץ, דכתיב (להלן ו, י) "לא תאפה חמץ חלקם", ואמר ריש לקיש אפלו חלקם לא תאפה חמץ.

כל המנחות טעונות שמן ולבונה וכו', והא איכא מנחת סוטה דאינה טעונה שמן ולבונה, הכי קאמרינו כל המנחות באות מן החטין וטעונות שמן ולבונה ובאות סלת, מנחת חוטא אף על פי שאין טעונה שמן ולבונה באה מן החטין ובאה סלת. מנחת העמר אף על פי שבאה מן השעורים טעונה שמן ולבונה ובאה גרש. מנחת סוטה אינה טעונה לא שמן ולא לבונה, ובאה מן השעורים ובאה קמח.

אמר רבי אלעזר מנחה שקמצה בהיכל כשרה, שפן מצינו בסלוק בזיכין. מתיב רבי ירמיה וקמץ משם, ממקום שרגלי הדר עומדות. בן בתירא אומר, מנין שאם קמץ בשמאל שיחזר ויקמץ בזמין, תלמוד לומר "וקמץ משם" ממקום שקמץ כבר, לא נצרכה אלא להכשיר כל העזרה כולה וכו', אלא אצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל וכתוב (להלן פסוק ח-ט) "והקריבה אל הפהו והגישא אל המזבח. והרים", מה הגשה בקרון מערבית דרומית, אף קמיצה נמי בקרון מערבית דרומית, קא משמע לן.

רמז תמט לא יצק, ולא בלל, ולא פתת, ולא מלח, לא הניף, ולא הגיש, או שפתתן פתים מרבות, ולא משחו, כשרה. מתניתין דלא כרבי שמעון, דתנא רבי שמעון אומר כל פהו שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בפנהה, שנאמר "המקריב את דם השלמים וגו' לו תהיה שוק הזמין למנה", מודה בעבודה יש לו חלק בפנהה אינו מודה בעבודה אין לו חלק בפנהה, ואין לי אלא זו בלבד, מנין לרבנות את היציקות, והבלילות, והפתיתות, והמליחות, והתנופות, וההגשות, והקמיצות, וההקטרות, והמליקות, והקבלות, וההזאות, והשקאת סוטה ועריפת העגלה, וטהרת המצרע, ונשיאת כפים בין בפנים בין בחוץ, (מנין) תלמוד

לומר (שם) "מבני אהרן", עבודה המסורה לבני אהרן, כל כהן שאינה מודה בה, אין לו חלק בכהנה. מאי טעמא דרבנן, אמר קרא ויצק עליה שמו ונתן עליה לבנה. והביאה אל [בני אהרן הפהנים] (הפהן) וקמץ", מקמיצה ואילך מצות כהנה למד על יציקה ובליקה שפשרה בזה, ורבי שמעון והביאה, וי"ו מוסף על ענין ראשון. אלא מעתה הא דכתיב (לעיל א, ה) "ושחט את בן הבקר, והקריבו בני אהרן הפהנים, וזרקו", מקבלה ואילך מצות כהנה למד על השחיטה שפשרה בזה, הכי נמי לרבי שמעון וי"ו מוסף על ענין ראשון שחיטה נמי בזה תהא פסולה, שאני התם דאמר קרא (לעיל א, ד-ה) "וסמך, ושחט", מה סמיכה בזרים, אף שחיטה בזרים. אי מה סמיכה בבגלים אף שחיטה בבגלים, ההוא לא מצית אמרת, קל וחמר, ומה זריקה דעקר כפרה לא בעינן בגלים, שחיטה דלאו עקר כפרה לא כל שכן. וכי תימא אין דנין אפשר משאי אפשר, גלי רחמנא ביום הכפורים "ושחט את פר החטאת אשר לו", מפלל דשחיטה בעלמא לא בעינן בגלים.

"והביאה אל בני אהרן וקמץ", בני אהרן ולא בנות אהרן.

"ויצק עליה שמו ונתן עליה לבנה והביאה", למד שיציקה ובליקה כשרה בכל אדם.

"והביא והביאה", שלא יביאה חצאין, הא אם אמר הרי עלי מנחה של שני עשרונות לא יביאם בשני כלים אלא בכלי אחד. אל בני אהרן אפלו הן רבואות, וכן הוא אומר (משלי יד, כח) "ברב-עם הדרת מלך". הפהנים וקמץ, מלמד שתהא קמיצה מצות כהנים, והלא דין הוא, ומה אם שחיטה שקבע לה צפון לא קבע לה כהן, קמיצה שלא קבע לה צפון, אינו דין שלא יקבע לה כהן, מליקה תוכיח, שלא קבע לה צפון וקבע לה כהן. לא אם אמרת במליקה שקבע לה מזבח, תאמר בקמיצה שלא קבע לה מזבח, הואיל ולא קבע לה מזבח לא יקבע לה כהן, תלמוד לומר "הפהנים וקמץ", מלמד שהקמיצה מצות כהנה. יכול מצוה שיקמץ הכהן ואם קמץ זר תהא כשרה, תלמוד לומר שוב "והרים הכהן", קבעה שאם קמצה הזר פסולה.

"וקמץ", קמץ אחד לעשרון אחד, קמץ אחד לששים עשרון. ודין הוא, טעון קמץ וטעון לבונה, מה לבונה קמץ אחד לעשרון אחד וקמץ אחד לששים עשרונים, אף קמיצה קמץ אחד לעשרון אחד וקמץ אחד לששים עשרונים. או פלך לדרך זו טעונה קמיצה וטעונה שמו, מה שמו לוג, אחד לעשרון אחד, ששים לוגין לששים עשרונים, אף וכו', נראה למי דומה, דנין דבר שכלו לאשים מדבר שכלו לאשים, ואל יוכיח שמו שאין כלו לאשים, או פלך לדרך זו דנין דבר שמעוטו מעכב את

רבו, מדבר שמעוטו מעכב את רבו, ואל תוכיח לבונה שאין מעוטה מעכב את רבה, תלמוד לומר "וקמץ", קמץ אחד לעשרון אחד, קמץ אחד לששים עשרונים.

"מלא קמצו", יכול מברך, תלמוד לומר (להלן ו, ח) "בקמצו", אי "בקמצו" יכול בראשי אצבעותיו, תלמוד לומר "מלא קמצו", בדקמצי אינשי, הא כיצד חופה שלש אצבעותיו על פס ידו וקומץ. במחבת ובמרחשת (בלישנא אחרינא ובפתיתיו) מוחק בגדלו מלמעלה ובאצבע קטנה מלמטה, וזו היא עבודה קשה שבמקדש, בין הבינים של קמץ מהו, דגנאי לא תיבעי לך דנדאי קמץ הוא, דבראי נמי לא תיבעי לך דנדאי שגרים הוא, כי תבעי דביני וביני, הדר פשיט בין הבינים ספק. היכי עביד, מקטיר קמץ לחודיה תחלה, והדר מקטיר בין הבינים, דאי אמרת בין הבינים ברישא דילמא שגרים ניהו והווי להו שגרים שחסרו, ואמר מר שגרים שחסרו בין קמיצה להקטרה אין מקטירין עליהו הקמץ. השתא נמי איקרי פאן כל שממנו לאשים הרי הוא בבל תקטירו. דמקטיר להו לשם עצים, פרבי אליעזר דאמר (להלן פסוק יב) "לריח ניחח", אי אתה מעלה, אבל אתה מעלה לשם עצים. לרבנן מאי איכא למימר דקמצי שמני. השתא דאתית להכי לרבי אליעזר נמי דקמצי שמני. אמר רב פפא, פשיטא לי מלא קמצו בדקמצי אינשי. בעי רב פפא קמץ בראשי אצבעותיו מהו, מן הצדדיו מהו, מלמטה למעלה מהו, תיקו.

במחבת ומרחשת מוחק בגדל מלמעלה ובאצבע קטנה מלמטה, ואף זו עבודה קשה שבמקדש.

הקמץ, מעוטו מעכב את רבו, מאי טעמא אמר קרא מלא קמצו תרי זמני.

"מסלתה", שאם חסרה כל שהיא פסולה. משמנה, שאם חסרה כל שהיא פסולה. ותניא אידך והנותרת מן המנחה, פרט למנחה שחסרה היא, ושחסר קמצה ושללא הקטיר מלבונתה פלום, הני תרי קראי בחסרון למה לי, חד למנחה שחסרה קדם קמיצה דאי מביא מביתו וימלאנה אין ואי לא לא, וחד לשגרים שחסרו בין קמיצה להקטרה דאף על גב דמקטיר קמץ עליהו, אותו שגרים אסורין באכילה. דזעירי אמר הנותרת, ולא הנותרת מן הנותרת. ורבי ננאי אמר, מן המנחה, מנחה שהיתה כבר.

עשרון מעוטו מעכב את רבו, מאי טעמא, אמר קרא מסלתה, שאם חסרה כל שהיא פסולה. השמן והסלת מעכבין זה את זה, מסלתה ומשמנה", "מגרשה ומשמנה", משמע שיהיו שניהם והכא כתיב נמי (סלת) "מגרשה ומשמנה", שיהיו שניהם, שנה הכתוב עליהו לעכב. הקמץ והלבונה מעכבין זה את זה, שנאמר "על כל לבנתה". (להלן ו, ח) "אשר על המנחה".

"מלא קמצו סלת", יכול מלא הקמיצה יהא סלת והשאר יהא קמח, תלמוד לומר "מסלתה", אי מסלת יכול מלא הקמיצה והצדדים יהיה סלת והשאר יהא קמח, תלמוד לומר "מסלתה", שתהא כלה סלת. ומשמנה, שתהא כלה שמן. מסלתה ומשמנה, שתהא הסלת בלולה בשמן. מסלתה, ולא מסלת חביתה, (משמן) [משמנה] ולא משמן חביתה, שלא גביא שתי מנחות בכלי אחד, מכאן אמרו שתי מנחות שנתערבו עד שלא נקמצו, אם יכול לקמץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה כשרות, ואם לאו פסולות. מלא קמצו מסלתה ומשמנה (על כל לבנתה), שאם קמץ ועלה בידו צרור או גרגיר מלח או קרט של לבונה פסול. מסלתה ומשמנה על כל לבנתה, שתהא שם לבונה בשעת קמיצה. על כל לבנתה והקטיר, שילקט את הלבונה ויעלה לאשים.

"והקטיר", הקמץ אף על פי שאין שירים. נטמא הקמץ או אבד יכול יאכלו הכהנים, ודין הוא, ומה במקום שהורע כח מזבח בשתי הלחם ובלחם הפנים, יפה כח כהנים, מקום שיפה כח מזבח בקמץ, אינו דין שיפה כח כהנים בשירים, תלמוד לומר "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי ה'", אין להם אלא לאחר מתן אשים. את אזכרתה, נזכרים בה, נזכרים בקמיצה נזכרים בלבונתה. רבי שמעון אומר, נאמר כאן "אזכרתה" ונאמר להלן (להלן כד, ז) "לאזכרה", מה אזכרתה האמור להלן מלא הקמץ, אף אזכרה שנאמר כאן מלא הקמץ. "והנותרת מן המנחה", (כתוב ברמז תמ"ח).

"והנותרת", אף על פי שלא המלחה, אף על פי שלא הגשה, אף על פי שלא הקטיר כל לבונתה. מן המנחה, פרט לשחסרה היא, ולשחסר קמצה, ושלל הקטיר מלבונתה כלום. לאהרן ולבניו, לאהרן תחלה ואחר כך לבניו. לאהרן שלא במחלקת ולבניו במחלקת. ומה אהרן כהן גדול אוכל שלא במחלקת, אף בניו כהנים גדולים אוכלין שלא במחלקת.

"לאהרן ולבניו קדש קדשים", להתיר את מנחת ישראל. וכי מנין יצאו, מכיל שנאמר (במדבר טו, יג) "כל האזרח יעשה ככה", שאם רצה לרבות ירבה. או אינו אלא שתהא מנחת ישראל נתנת לאשים, ומה אני מקים והנותרת מן המנחה, של גרים ושל נשים ושל עבדים, תלמוד לומר "לאהרן ולבניו קדש קדשים", להתיר מנחת ישראל. אין לי אלא מנחותיהן, מליקותיהן מנין, אמר רבי שמעון, קורא אני "נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה", תלמוד לומר (להלן פסוק ו) "לאהרן ולבניו קדש קדשים", להתיר מליקת ישראל. אין לי אלא מליקת ישראל, מליקת כהנים מנין, אמר רבי שמעון, ודין הוא, ומה אם במקום שהתיר סלת רשות אסר סלת מצוה, מקום שאסר מליקת רשות, אינו דין שנאסר מליקת מצוה. מליקת ישראל יוכיח, שאסר בהן מליקת רשות והתיר בהן מליקת מצוה. מה התיר מליקת מצוה של ישראל שהרי התיר סלת מצוה שלהם, נתיר מליקת מצוה של

כְּהֵנִים, שֶׁהָרִי אָסַר סֵלֶת מִצֹּה שְׁלֵהֶם, תִּלְמוּד לומר "לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קִדְשׁ קִדְשִׁים", לְהַתִּיר מְלִיקַת כְּהֵנִים. מֵאֲשֵׁי ה', אִין לָהֶם אֶלָּא לְאַחַר מִתְנַת הָאֲשִׁים.

ד "וכי תקריב", כְּשֶׁתִּקְרִיב. לְעִשׂוֹת הַדָּבָר רְשׁוּת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִנֵּין לְאוֹמֵר הָרִי עָלֶי מִנְחַת מֵאֲפָה תִנּוֹר שְׁלֵא יָבִיא מִחֻצָּה חִלּוֹת וּמִחֻצָּה רְקִיקִין, תִּלְמוּד לומר "קִרְבֹּן מִנְחָה", קִרְבֹּן אֶחָד הוּא מִבִּיא וְאִינוּ מִבִּיא חִלּוֹת וּרְקִיקִין. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְכִי נֶאֱמַר "קִרְבֹּן קִרְבֹּן" שְׁתֵּי פְעָמִים, וְהֵלֵא לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא קִרְבֹּן אֶחָד, וְנֶאֱמְרוּ בּוֹ חִלּוֹת וּרְקִיקִין, אָמַר מַעֲתָה רָצָה לְהָבִיא חִלּוֹת יָבִיא, רְקִיקִין יָבִיא. מִחֻצָּה חִלּוֹת וּמִחֻצָּה רְקִיקִין יָבִיא, וּבּוֹלְלָן וְקוֹמֵץ מְשַׁנֵּיָהֶם, הָא אִם קִמֵּץ וְלֹא עָלָה בְּיָדוֹ אֶלָּא אַחַת מְשַׁנֵּיָהֶם דִּיּוֹ. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מִנֵּין לְאוֹמֵר הָרִי עָלֶי מִנְחַת מֵאֲפָה שְׁלֵא יָבִיא מִחֻצָּה חִלּוֹת וּמִחֻצָּה רְקִיקִים, תִּלְמוּד לומר [וְ]כֹל (ה)מִנְחָה אֲשֶׁר תִּאָּפֶה בַתִּנּוֹר" וְגו', מַה "כָּל" הָאֲמוֹר לְמִטָּה שְׁנֵי מִינֵין אֶף "כָּל" הָאֲמוֹר לְמַעְלָה שְׁנֵי מִינֵין. וְרַבִּי יְהוּדָה, שְׁפִיר קָאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר לָךְ, כִּיּוֹן דְּכָתִיב "בִּשְׁמוֹ בִּשְׁמוֹ", כְּמֵאן דְּכָתִיב "קִרְבֹּן קִרְבֹּן" דְּמִי. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, אִי לֹא כְּתִיב "בִּשְׁמוֹ", הִנּוּ אֲמִינָא דְּנִקָּא מִחֻצָּה חִלּוֹת וּמִחֻצָּה רְקִיקִים, אֲבָל חִלּוֹת לְחוּדְיָהוּ, וּרְקִיקִין לְחוּדְיָהוּ אִימָא לֹא, קָא מְשַׁמַּע לוֹ. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה הִינּוּ אֲבוּהָ, אִיכָּא בִּינֵיהוּ דִיעֲבַד.

"מֵאֲפָה תִנּוֹר", וְלֹא מֵאֲפָה כְּפָח, וְלֹא מֵאֲפָה רְעָפִים, וְלֹא מֵאֲפָה יוֹרוֹת עֲרֻבִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, תִּנּוֹר תִּנּוֹר שְׁנֵי פְעָמִים, לְהַכְשִׁיר מֵאֲפָה כְּפָח. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, תִּנּוֹר תִּנּוֹר שְׁנֵי פְעָמִים שְׂיָהָא הֶקְדָּשׁוֹ לְשֵׁם תִּנּוֹר.

אָמַר רַב הוֹנָא, מֵאֲפָה תִנּוֹר שְׂאֲפָאָה חִלָּה אַחַת יָצָא, מֵאִי טַעֲמָא מִצַּת כְּתִיב. מִתְקִיף לָהּ רַב פְּפָא טַעֲמָא דְּכְתִיב "מִצַּת", הָא כְּתִיב מִצַּת לֹא, וְהָא גַּבִּי לְחֲמִי תוֹדָה דְּכְתִיב (לְהַלּוֹ, יב) "מִצַּת", וְאָמַר רַב טוּבִיגָה בְּרַב קַסְמָא אָמַר שְׁמוּאֵל, לְחֲמִי תוֹדָה שְׂאֲפָאן אַרְבַּע חִלּוֹת יָצָא, הַהוּא פְּלִיגָא.

(לְהַלּוֹ פְּסוּקָה) "סֵלֶת בְּלוּלָה", מְלַמֵּד שְׁנַבְלָלֶת סֵלֶת. רַבִּי אוֹמֵר, חִלּוֹת בְּלוּלֶת אָמְרוּ לוֹ, וְהֵלֵא לְחֲמִי תוֹדָה נֶאֱמַר בְּהוֹן "חִלּוֹת", וְאִי אֶפְשָׁר לְבַלְלָן אֶלָּא סֵלֶת כִּיִּצַּד הוּא עוֹשָׂה, נוֹתֵן שְׁמוֹן בְּכָלִי קִדְּם לְעִשְׂיָתוֹ, וְנוֹתְנָה וְנוֹתֵן עָלֶיהָ שְׁמוֹן וּבּוֹלְלָהּ, וְלָשָׂה וְאוֹפָּה וּפּוֹתְתָהּ וְנוֹתֵן עָלֶיהָ שְׁמוֹן וְקוֹמֵץ. רַבִּי אוֹמֵר, חִלּוֹת בְּלוּלֶת, שְׁנֶאֱמַר "חִלּוֹת בְּלוּלֶת", כִּיִּצַּד הוּא עוֹשָׂה, נוֹתֵן מִתּוֹן שְׁמוֹן בְּכָלִי קִדְּם לְעִשְׂיָתוֹ וְנוֹתְנָה וְלָשָׂה וְאוֹפָּה וּפּוֹתְתָהּ וְנוֹתֵן עָלֶיהָ שְׁמוֹן וּבּוֹלְלָהּ, וְחוּזַר וְנוֹתֵן עָלֶיהָ שְׁמוֹן וְקוֹמֵץ. אִי אֶפְשָׁר דְּקָא אָמְרִי לִיהּ רַבְּנָן מֵאִי הִיא. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַב נַחֲמָן, רַבִּיעִית שְׁמוֹן הִיא הִיאֵד מִתְחַלְקַת לְכַמָּה חִלּוֹת.

”סלת) [חלות] בלולות” ולא רקיקין בלולות, שיכול, והלא דין הוא, ומה חלות שאין טעונין משיחה טעונים בליקה, רקיקין שטעונים משיחה אינו דין שטעונין בליקה, תלמוד לומר ”חלות בלולות”, ולא רקיקין בלולות, רקיקין משוחין ולא חלות משוחות. שיכול, והלא דין הוא, ומה רקיקין שאינן טעונין בליקה טעונין משיחה, חלות שטעונין בליקה אינו דין שטעונין משיחה, תלמוד לומר ”רקיקין משוחין ולא חלות משוחות”. מאי תלמודא, אמר רבא לא לשתמיט ולכתב חלות משוחות ורקיקין בלולין.

תנו רבנן, מנחה הבאה מחצה חלות ומחצה רקיקין, מביא לוג שמן וחוצה חציו לחלות וחציו לרקיקין, חלות בוללן רקיקין מושחן, ומושח את הרקיק על פניו כלו, ושאר השמן מחזירו לחלות. רבי שמעון בן יהודה אומר בשם רבי שמעון, מושחו כמין כף יוניית והשאר נאכל לפניהם.

תניא אידך, רקיקין הבאים בפני עצמן מביא לוג שמן מושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלוג. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, מושחן כמין כף יוניית, ושאר השמן נאכל לפניהם.

רמז תנ ”סלת חלות מצת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן”, מה תלמוד לומר ”בשמן בשמן”, שתי פעמים, להכשיר שמן השני ושמן השלישי. רבי אליעזר בן יעקב אומר, מושח את הרקיקין כמין כף יוניית, שאין רבוי אחר רבוי אלא למעט. רבי יהודה אומר, מצת מצות, למצות שוו ולא שוו לבלילה. פיוצא בו אמר רבי יהודה (שמות ל, יח) ”ועשית פיור נחשת וכנו נחשת לרחצה”, יכול כשם שמרחיצין מן הכיור כך מרחיצין מן הכן, תלמוד לומר ”נחשת”, לנחשת שנה, ולא שנה לרחיצה. פיוצא בו אמר רבי יהודה (שם כח, טו) ”ועשית חשן משפט מעשה חשב כמעשה אפד תעשנו”, יכול כשם שנה כפול כך זה כפול, תלמוד לומר ”זהב”, לזהב שנה ולא לכפלו.

ה-ו” וואם מנחה על המחבת” (כתוב ברמז תפ”ז).

מרחשת עמקה ומעשיה רוחשים, כיצד יש בו באדם דברי תורה יהא זהיר בעצמו שלא יבוא לידי עברה, ולידי (דבר) מלצר, ויעלה על דעתו ויאמר אלך ואביא מנחה שמה בא על ידי עוון וחסא, אמר לו הקדוש ברוך הוא, בני, למה לא בללת מעשיך בשמן, ואין שמן אלא תורה ומעשים טובים, שנגמר (שה”ש א, ג) ”לריח שמניך טובים”. מחבת צפה ומעשיה קשים, כיצד יש בו באדם דברי תורה יהא זהיר בעצמו שלא יבוא לידי עברה ולידי דבר מלצר, ויעלה (דבר) על דעתו ויאמר, אלך ואביא מנחה על אהבתי שאהבתי את המקום. אמר לו הקדוש ברוך הוא, בני, ברוך אתה, תהא לך קורת רוח בעולם, ויטמנו דברי תורה בפיך לעולם. עליו הוא

אומר "מים עמקים יצא בלב איש", ואומר (תהלים קל, א) "ממעמקים קראתיך ה'".

"ואם מנחה על המנחת", מלמד שטעונה כלי. "קרנך קרנך", לגזרה שנה מה קרבן האמור (להלן) [כאן] טעון יציקה ובלילה, אף קרבן האמור למטה טעון יציקה ובלילה. ומה קרבן האמור למטה טעון מתן שמן בכלי קדם לעשיתו, אף קרבן האמור כאן טעון מתן שמן בכלי קדם לעשיתו. סלת בלולה, מלמד שבוללה סלת. רבי אומר, חלות בוללן. אמרו לו, והלא בתורה נאמר "חלות בלולת", ואי אפשר לבוללן אלא סלת. כיצד הוא עושה, נותן שמן בסלת ובוללן, שמן בכלי ועושה אותה, ובוללה.

בשמן וחוזר ויוצק עליה.

אמר רבי אמי, מנין לכל המנחות שנלושות בפושרין, ומשמרן שלא יחמיצו, נלמדנה מפסח, דכתיב (שמות יב, יז) "ושמרתם את המצות". אמר ליה בגופיה כתיב (מצה) מצה תהיה, החיה. והא אפקתיה לעבב, אם כן לכתב רחמנא מצה היא, מאי תהיה, שמע מינה תרתי.

בעא מיניה רבי פרידא מרבי אמי, מנין לכל המנחות שהן באות מצה, דכתיבא כתיבא דלא כתיבא (להלן ו, ז-ט) כתיב "והנותרת (מן המנחה) [ממנה] יאכלו אהרן ובניו מצות" וגו'. אמר ליה, מצוה לא קמיבעיא לי, כי קמיבעיא לי לעבב, אי מ"לא תאפה חמץ" אימא למיקם גברא בלאו בעלמא, פסולי לא מפסל, אלא כדתני, מצה, יכול מצוה, תלמוד לומר "ותהיה", קבעה חובה.

"פתות אתה פתים" מנחה, לרבות כל המנחה לפתיתה. יכול שאני מרבה אף שתי הלחם ולחם הפנים לפתיתה, תלמוד לומר "אתה". ומה ראית לרבות שאר מנחות ולהוציא שתי הלחם ולחם הפנים, אחר שרבה הכתוב ומעט, מה אלו מיחדות שיש מהם לאשים, יצאו שתי הלחם ולחם הפנים שאין מהן לאשים.

"ויצקת שמן מנחה", לרבות כל המנחות ליציקה. יכול שאני מרבה אף מנחת מאפה, תלמוד לומר "עליה שמן". אוציא את החלות ולא אוציא את הרקיקים, תלמוד לומר "היא". מאי תלמודא, אימא להוציא מנחת כהנים אתה. אמר רבא, איזהו דבר שצריך שני מעוטים, הוי אומר מאפה.

"פתות", יכול לשנים, תלמוד לומר "פתים". אי פתים יכול יעשה פרוזין, תלמוד לומר "אתה", אותה לפתים ואין פתים לפתים. הא כיצד מנחת ישראל קופל אחד לשנים ושנים לארבע, ואינו מבדיל. מנחת כהן משיח הנה מקפלה, והא אנו תנו לא הנה מקפלה, אמר רבא אינו מקפלה לארבעה, אבל מקפלה לשנים.

כל המנחות באות עֶשֶׂר, חוץ מלֶחֶם הַפָּנִים וְחֻבַּתֵי כֹהֵן גְדוֹל שְׂבָאוֹת שְׁתֵּים עָשָׂרָה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, כֵּלָּן בָּאוֹת שְׁתֵּים עָשָׂרָה, חוץ מַחֲלוֹת תּוֹדָה וּנְזִירוֹת שֶׁהֵם בָּאוֹת עֶשֶׂר עֶשֶׂר. לֶחֶם הַפָּנִים בְּהִדְיָא כְּתִיב בֵּיהּ. חֻבַּתֵי כֹהֵן גְדוֹל אֲתִיָּא חֲקָה חֲקָה מִלֶּחֶם הַפָּנִים. שְׂאֵר מִנְחוֹת דְּבָאוֹת עֶשֶׂר עֶשֶׂר מְנָלָן, גְּמַר מִלְחָמֵי תּוֹדָה, מֵה לְהֵלֵן עֶשֶׂר אֶף כָּאֵן עֶשֶׂר. וְלִילָף מִלֶּחֶם הַפָּנִים מֵה לְהֵלֵן שְׁתֵּים עָשָׂרָה, אֶף כָּאֵן שְׁתֵּים עָשָׂרָה, מִסְתַּבְּרָא מִלְחָמֵי תּוֹדָה הָוָה לִיה לְמִילָף, שְׁכֹן יַחֲדַי, שְׁמִתְנַדֵּב, שְׁמֹן, נֶפֶסֶל, שְׁלֵא בְּשַׁבַּת, וְלֹא בְּטַמְאָה. אֲדַרְבָּהּ, מִלֶּחֶם הַפָּנִים הָוָה לִיה לְמִילָף, שְׁכֹן הַקֹּדֶשׁ, וּלְבוֹנָה, מִצָּה, וְעֶצֶם. הִנָּךְ נִפְיִשׁוּן. וְאִי סְבִירָא לֹן דְּבַר הַלְמַד בְּגִזְרָה שְׁוָה חוֹזֵר וּמְלַמֵּד בְּבִגְנֵן אָב, וְלִילָף מִחֻבַּתֵי כֹהֵן גְדוֹל דְּהִנָּךְ נִפְיִשׁוּן. וְאִי סְבִירָא לֹן דְּדַבֵּר הַלְמַד בְּגִזְרָה שְׁוָה אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְלַמֵּד בְּבִגְנֵן אָב, וְלִילָף מִלֶּחֶם הַפָּנִים, דְּהַקֹּדֶשׁ מִהַקֹּדֶשׁ עֲדִיף לִיה. חוץ מִלְחָמֵי תּוֹדָה וּנְזִירוֹת. לְחָמֵי תּוֹדָה בְּהִדְיָא כְּתִיב בְּהוּ, נְזִירוֹת דְּאָמַר מַר (לְהֵלֵן ז, יג) "שְׁלֵמִיו", לְרַבּוֹת שְׁלֵמֵי נְזִיר.

מִנְחַת כֹּהֲנִים קוֹפֵל אֶחָד לְשָׁנִים וּשְׁנַיִם לְאֶרְבָּעָה וְאֵינוֹ מְבַדִּיל, מִנְחַת כֹּהֵן מְשִׁיחַ לֹא הָיָה מְקַפְּלָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מְשִׁיחַ אֵין בְּהוּ פְתִיתָה מִפְּנֵי שְׂאֵין בְּהוּ קְמִיצָה, וְכָל שְׂאֵין בְּהוּ קְמִיצָה אֵין בְּהוּ פְתִיתָה. וְכָל פּוֹתֵתָן בְּכַזִּיתִים. פְּתוֹת אֲתָה פְתִיתִים, מִנְחָה, לְרַבּוֹת כָּל הַמִּנְחוֹת לְפְתִיתָה. יְכוֹל אֶף שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים, תִּלְמוּד לּוֹמַר "אוֹתָהּ". וּמָה רְאִיתָ לְרַבּוֹת אֶת כָּל הַמִּנְחָה וּלְהוֹצִיא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים, אַחַר שְׂרָפָה הַפְּתוּב וּמַעֲט, מָה אֵלוֹ מִיַּחֲדוֹת שְׁנַיִם מֵהוּ לְאֲשִׁים אֶף כָּל שְׁנַיִם מֵהוּ לְאֲשִׁים, יִצְאוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים שְׂאֵין מֵהֶם לְאֲשִׁים.

רמז תנא "וְאִם מִנְחַת מְרֻחֶשֶׁת קָרְבָּנֶךָ", מֵה בֵּין מִחֻבַּת לְמְרֻחֶשֶׁת, מְרֻחֶשֶׁת יֵשׁ לָהּ כְּסוּי, מִחֻבַּת אֵין לָהּ כְּסוּי, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי, רַבִּי חֲנִינְא בֶן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, מְרֻחֶשֶׁת עֲמֻקָּה וּמַעֲשִׂיָה רוּחֶשֶׁים, וּמִחֻבַּת צָפָה וּמַעֲשִׂיָה קִשִּׁים. סֵלֶת בְּשִׁמּוֹן תִּעֲשֶׂה, (מְרַבֵּת תְּבִיאָנָה), מְלַמֵּד שְׁטַעוֹנָה שְׁמֹן קֹדֶם לַעֲשִׂיתָה.

"קָרְבָּנֶךָ קָרְבָּנֶךָ", לְגִזְרָה שְׁוָה וְגו'.

ח-י אֵלוֹ נֶאֱמַר 'וְהִבֵּאתָ (אֶת הַמִּנְחָה) אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֶלֶה', הִיִּיתִי אֹמֵר אֵין טְעוֹן הַגֶּשֶׁה אֶלָּא קֹמֵץ בְּלֶבֶד, מִנְחָה מִנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמַר "הַמִּנְחָה", מִנְחַת חוּטָא מִנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמַר "אֶת הַמִּנְחָה". וְדִין הוּא, נֶאֱמַר הֲכֵא מִנְחַת חוּטָא, וְנֶאֱמַר הֲכֵא מִנְחַת נְדָבָה, מֵה מִנְחַת נְדָבָה טְעוֹנָה הַגֶּשֶׁה, אֶף מִנְחַת חוּטָא טְעוֹנָה הַגֶּשֶׁה, מֵה לְמִנְחַת נְדָבָה שְׁכֹן טְעוֹנָה שְׁמֹן וּלְבוֹנָה, מִנְחַת סוּטָה תּוֹכִיחַ. מֵה לְמִנְחַת סוּטָה שְׁכֹן טְעוֹנָה תִּנּוּפָה, מִנְחַת נְדָבָה תּוֹכִיחַ. וְחֹזֵר הַדִּין לֹא רְאִי זֶה כְּרְאִי זֶה, הַצַּד הַשְּׁוָה שְׁבָהוּ שְׁשׁוּוּ לְקַמִּיצָה וְשׁוּוּ לְהַגֶּשֶׁה, אֶף אֲנִי אָבִיא מִנְחַת חוּטָא שְׁשׁוּוּ לָהֶם

לקמיצה תשנה להגשה. מה להצד השנה שבהן שהו הכשרו לבוא בעשיר כבעני, תאמר במנחת חוטה שלא הכשרה לבוא בעשיר כבעני, תלמוד לומר "את המנחה".

רבי שמעון אומר, "והבאת" לרבות מנחת העמר להגשה, וכן הוא אומר (להלן כג, י) "והבאתם את עמר". והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה, וכן הוא אומר (במדבר ה, כה) "והקריב אתה אל המזבח", ודין הוא, ומה מנחת חוטה שאינה טעונה תנופה טעונה הגשה, מנחת סוטה שטעונה תנופה אינו דין שטעונה הגשה, מה למנחת חוטה שכן באה חטין, מנחת עמר תוכית, מה למנחת העמר שכן טעונה שמן ולבונה, מנחת חוטה תוכית. וחסר הדין לא ראוי זה כראוי זה, הצד השנה שבהם ששוו לקמיצה ושוו להגשה, אף אני אביא מנחת סוטה ששוות להם לקמיצה, תשנה להם להגשה. מה להצד השנה שבהם שכן לא הכשרו לבוא קמח, תאמר במנחת סוטה שהכשרה לבוא קמח, תלמוד לומר ("והבאת") [והקריבה]".

רבי יהודה אומר, [והבאת] לרבות מנחת סוטה להגשה, וכן הוא אומר "והביא את קרבנה עליה", אבל מנחת העמר לא צריכה קרא, מאי טעמא, מדינא אתיא, ומה מנחת חוטה שאינה טעונה תנופה טעונה הגשה, מנחת העמר שטעונה תנופה אינו דין שטעונה הגשה. מה למנחת חוטה שכן באה מן החטין, מנחת סוטה תוכית. וחסר הדין לא ראוי זה כראוי זה, הצד השנה שבהן ששוו לקמיצה ושיוו להגשה, אף אני אביא מנחת העמר ששוות להם לקמיצה תשנה להם להגשה, מאי פרכתי, רבי שמעון פריך הכי מה להצד השנה שבהן שכן מצויין, ורבי יהודה אדרבה הא מצויין טפי, הנד זמנין דלא משפחת להו כלל.

או אינו אומר "והבאת" אלא שיחיד מתנדב ומביא מנחה אחרת חוץ מאלה שבענין. ודין הוא צביר מביא מנחה מן החטין חובה ויחיד מביא מנחה מן החטין נדבה. מה צביר שמביא מנחה מן החטין חובה מביא מנחה מן השעורין חובה, אף יחיד שמביא מן החטין נדבה יביא מנחה מן השעורים נדבה, תלמוד לומר "אלה", אין לך אלא אלה. או אינו אומר אלה, אלא לאומר הרי עלי מנחה שמביא חמשתן, תלמוד לומר "מאלה" רצה אחת מביא רצה חמשתן מביא.

רבי שמעון אומר "את המנחה", לרבות שאר מנחות להגשה. יכול שאני מרבה אף שתי הלחם ולחם הפנים, תלמוד לומר "מאלה". ומה ראית לרבות שאר מנחות ולהוציא שתי הלחם ולחם הפנים, מרבה אני שאר מנחות שיש מהם לאשים ומוציא אני שתי הלחם ולחם הפנים שאין מהם לאשים. והלא מנחת נסכים כלה לאשים, יכול תהא טעונה הגשה תלמוד לומר "והקריבה". והא אפקתיה מן והקריב והקריבה, ומה ראית לרבות שאר מנחות ולהוציא מנחת

נסכים, מרבה אני שאר מנחות שבאות בגלל עצמן, ומוציא אני מנחת נסכים שאינה באה בגלל עצמה.

והלא מנחת כהנים ומנחת כהן משית שבאות בגלל עצמן יכול יהו טעונות הגשה, תלמוד לומר "והגיש" והא אפקתיה, והגיש והגיש. ומה ראית לרבות שאר מנחות ולהוציא מנחת כהנים ומנחת כהן משית, מרבה אני שאר מנחות שיש מהם לאשים, ובאות בגלל עצמן, ויש מהם לכהנים, ומוציא אני שתי הלחם ולחם הפנים שאין מהן לאשים, ומנחת נסכים שאינה באה בגלל עצמה, ומנחת כהן משית ומנחת כהנים שאין מהן לכהנים.

"והגיש" אל המזבח" (כתוב ברמז תמ"ח).

"והרים", יכול בכלי, תלמוד לומר להלן (ו, ח) "בקמצו", מה הרמה האמורה להלן בקמצו, אף הרמה האמורה כאן בקמצו.

אתמר שירים שחסרו בין קמיצה להקטרה, רבי יוחנן אמר, מקטיר קמץ עליהם. ורבי שמעון בן לקיש אמר, אין מקטיר קמץ עליהם. מאן דפסל סבר אמר קרא מן המנחה, עד דאיכא כלה מנחה. ואידך מן המנחה, מנחה שהתר כבר.

יא-יב אלו נאמר 'אשר תקריבו [לה'] לא תעשה חמץ, הייתי אומר אין לי אלא קמץ בלבד, מנחה מנין, תלמוד לומר "כל המנחה". שאר מנחות מנין, תלמוד לומר "כל המנחה". לה', כשרה ולא פסולה, מכאן אמרו המחמץ את הכשרה חייב, את הפסולה פטור. והשתתא דנפקא ליה מ"כל המנחה, אשר תקריבו לה" למה לי, מיבעיה ליה לכדתנא "אשר תקריבו" לרבות מנחת נסכים לחמוץ, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר, לרבות לחם הפנים לחמוץ. מנחת נסכים מי פרות הם ואין מחמיצין, אמר ריש לקיש, אומר הנה רבי יוסי הגלילי, מנחת נסכים מגבלה במים וכשרה, לחם הפנים מדת גבש היא ושמעין לרבי עקיבא דאמר מדת גבש לא נתקדשה, אמר רבי יוחנן איפוד.

מנין לרבות שאר מנחות תלמוד לומר "כל המנחה". יכול אין לי שלא תעשה חמץ אלא מנחות ששיריהם נאכלים, מנחות שאין שיריהן נאכלים מנין, תלמוד לומר "כל המנחה אשר תקריבו לה". רבי יוסי הגלילי אומר, להביא לחם הפנים. רבי עקיבא אומר, להביא מנחת נסכים. לא תעשה חמץ, יכול לאו אחד על כן, תלמוד לומר (להלן ו, י) "לא תאפה חמץ", אפיה בכלל היתה, ולמה נצתה, להקיש אליה ולומר לה מה אפיה מיחדת שהיא מעשה יחידי, וחייבין עליה בפני עצמה, אף אני מרבה את לישתה ואת עריכתה, וכל מעשה שיש בה מביא עליו בפני עצמו.

רמז תנב תנו רבנן, בכור שֶאֱחָזוּ דָם מִקִּזֵּין לוֹ אֶת הַדָּם בְּמִקּוֹם שֶאִין עוֹשִׂין בוֹ מוּם וְאִין מִקִּזֵּין לוֹ אֶת הַדָּם בְּמִקּוֹם שֶעוֹשִׂין בוֹ מוּם, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, אָף עַל פִּי שֶעוֹשֶׂה בוֹ מוּם וּבִלְבָד שֶלֹא יִשְׁחַט עָלָיו. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, אָף נִשְׁחַט עַל אוֹתוֹ מוּם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אֶפְלוּ מֵת אִין מִקִּזֵּין לוֹ אֶת הַדָּם.

אָמַר רַבִּי חִנָּא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַכֹּל מוֹדִים בְּמַחְמֵץ אַחַר מַחְמֵץ שֶהוּא חֲבִיב, שְׁנֵאמַר "לֹא תֵאָפֶה", וְלֹא תַעֲשֶׂה חֲמֵץ. בְּמִסְרֵס אַחַר מִסְרֵס שֶהוּא חֲבִיב, דְּכַתִּיב (להלן כב, כד) "וּמַעוֹד וְכַתוּב וְנִתּוּק וְכַרְוֹת", אִם עַל כָּרוֹת חֲבִיב, עַל נִתּוּק לֹא כָּל שָׁכֵן, אֲלֵא לְהִבִּיא נוֹתֵק אַחַר כּוֹרֵת שֶהוּא חֲבִיב. לֹא נִחְלְקוּ אֲלֵא בְּמִטִּיל מוּם בְּבַעַל מוּם, דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר (להלן כב, כא) "כָּל מוּם לֹא יִהְיֶה בּוֹ", וְרַבִּי סָבְרִי "תָּמִים יִהְיֶה לְרַצוֹן". וְרַבִּי מֵאִיר נִמִּי הִפְתִּיב "תָּמִים יִהְיֶה לְרַצוֹן", הַהוּא לְמִיעוּטֵי בַעַל מוּם מַעְקָרוֹ. בַּעַל מוּם מַעְקָרוֹ דִּיקְלָא בְּעֵלְמָא הוּא, אֲלֵא לְמִיעוּטֵי פְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין לְאַחַר פְּדִיוֹנָם. סִלְקָא דְעֵתָא אֲמִינָא הוּאִיל וְאֲסִירֵי בְּגִיזָה וְעִבּוּדָה, בְּמוּמָא נִמִּי לְתַסְרוּ, קָא מְשַׁמַּע לֵו. וְרַבִּינָן נִמִּי הִכְתִּיב "כָּל מוּם לֹא יִהְיֶה", הַהוּא מִיבְעִינָא לִיה לְכַדְתִּנָּא, "כָּל מוּם לֹא יִהְיֶה בּוֹ", אִין לִי אֲלֵא שֶלֹא יִהְיֶה בוֹ מוּם, מִנִּין שֶלֹא יִגְרַם לוֹ עַל יְדֵי אַחֲרִים, שֶלֹא יִנִּיחַ בְּצַק אוֹ דְבִלָּה עַל הָאָזֶן, כְּדִי שִׁיְהִי הַכֶּלֶב נוֹטֵלוֹ, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "כָּל מוּם". אָמַר "מוּם" וְאָמַר "כָּל מוּם".

"שֶׁאֵר לֹא תִקְטִירוּ", אִין לִי אֲלֵא כְּזִית, כְּחֲצִי זִית מִנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "כָּל". עֲרוּבוֹ מִנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "כִּי כָל". רַבָּא אָמַר, הִכִּי קָאֵמַר שֶׁאֵר לֹא תִקְטִירוּ, אִין לִי אֲלֵא קִמְץ, חֲצִי קִמְץ מִנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "כָּל". עֲרוּבוֹ מִנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "כִּי כָל". בְּמֵאֵי קָא מְפַלְגִי, אֲבֵיִי אָמַר, יֵשׁ קִמְץ פְּחוֹת מְשַׁנֵּי זִיתִים, וְיֵשׁ הַקְטָרָה פְּחוֹתָה מְפַזִּית. וְרַבָּא סָבַר, אִין קִמְץ פְּחוֹת מְשַׁנֵּי זִיתִים, וְאִין הַקְטָרָה פְּחוֹתָה מְפַזִּית.

מִנִּין לְמַעַלָּה מִבְּשַׁר חֲטָאֵת, וּמִבְּשַׁר אֲשֶׁם, וּמִבְּשַׁר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים, וּמִבְּשַׁר קִדְשֵׁים קִלִּים, וּמִמּוֹתֵר הַעֶמֶר, וּמִלְחָם הַפְּנִים, וּשְׂגִירֵי מְנַחֹת, שֶהוּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "כִּי כָל שֶׁאֵר וְכָל דְּבִשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לֵה", כָּל שֶׁמִּמֶּנּוּ לְאֲשִׁים הָרִי הוּא בְּבַל תִּקְטִירוּ. וּשְׁתֵּי הַלְחָם וְלֶחֶם הַפְּנִים יֵשׁ מֵהֶם לְאֲשִׁים, וְהַתִּנָּא יִצְאוּ שְׁתֵּי הַלְחָם וְלֶחֶם הַפְּנִים שֶאִין מֵהֶם לְאֲשִׁים, אָמַר רַב שֶׁשֶׁת, אִין מְגוּפָן לְאֲשִׁים.

אֲתַמַּר הַמַּעַלָּה מִכָּלֶם עַל גְּבִי הַכֶּבֶשׂ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, חֲבִיב, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, פְּטוּר. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, חֲבִיב, דְּתִנָּא [הַמְזַבֵּחַ] לֹא יַעֲלוּ, אִין לִי אֲלֵא מְזַבֵּחַ, כְּבִשׁ מִנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "וְאֵל הַמְזַבֵּחַ". וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר פְּטוּר, מֵאֵי טַעֲמָא דְאָמַר קָרָא אֲתַם, אוֹתַם הוּא דְרַבָּאי לָךְ מִמְזַבֵּחַ, אֲבָל מִיֵּדִי אַחֲרִינָא לֹא. וְרַבִּי יוֹחָנָן הָאֵי אֲתַם מֵאֵי עֶבֶד לִיה, לְכַדְתִּנָּא, יָכוֹל יְהִי יָחִיד מִתְנַדֵּב וּמִבִּיא כִּיּוֹצֵא בָּהּ נִדְבָה, וְקוֹרָא אֲנִי בָּהּ (דְּבָרִים כג, כד) "מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמַר וְעִשִׂיתָ", תִּלְמוּד לּוֹמֵר "קָרְבַן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ", צְבוּר אֲמַרְתִּי לָךְ וְלֹא יָחִיד. יָכוֹל לֹא יְהִי יָחִיד מִבִּיא שֶׁאִינוּ מִבִּיא

חובתו פּיוצא בָּהּ, אָבֵל יְהוּ צְבוּר מְבִיאִים שְׁמֵבִיאִין חוּבְתָן פּיוצא בָּהּ, תּלְמוּד לומר "אתם". ומה יש לך להביא שתי הלחם מן השאור, ובפורים מן הדבש. ושתי הלחם לא קרבה נדבה, והא תנא אם נאמר 'כל שאר' למה נאמר "כל דבש", ואם נאמר "כל דבש" למה נאמר "כל שאר", מפני שיש בשאור מה שאין בדבש, ויש בדבש מה שאין בשאור. שאור התר מכללו במקדש, דבש לא התר מכללו במקדש, דבש התר בשגרי מנחות, שאור לא התר בשגרי מנחות, הא מפני שיש בשאור מה שאין בדבש, ובדבש מה שאין בשאור, הוצרך לומר כל שאר והוצרך לומר כל דבש. שאור דהתיר מאי נינהו לאו שתי הלחם דקרבה נדבה. אמר רבי עמרם, לא ליקרב עמהם. אי הכי בפורים נמי, דתנו הגוזלות שעל גפי הסליו היו עולות, ומה שבגדם נותנין לפהנים, הנהו לעטר בפורים הוא דאתא.

"לא תקטירו ממנו", רבי אליעזר אומר, כל שממנו לאשים. רבי עקיבא אומר, כל ששמו קרבן. מאי ביניהו, אמר רב חסדא, בשר חטאת העוף איכא ביניהו. רבא אמר, לוג שמן של מצרע איכא ביניהו.

יכול כל המנחות שהוא במצה? הא בבל תקטירו חמץ, ושאין במצה לא יהא בבל תקטירו חמץ, תלמוד לומר "כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו". אין לי אלא מרבה, מנין אפלו מועט, תלמוד לומר "כל דבש". אין לי אלא הוא, ערובו מנין, תלמוד לומר "וכל דבש". אין לי אלא דברים שדבש קשה להם, דברים שהדבש יפה להם כגון שהפסם אומר שהדבש יפה לקטרת מנין, תלמוד לומר "וכל דבש".

רמז תנג תנו התם, אין מביאין בפורים חוץ משבעת המינים, ולא מתמרים שבהרים, ולא מפרות שבצמקים. אמר עולא, ואם הביא לא קדש. מיתיבי רב אחא בר אבא, קרבן ראשית, שתהא ראשית לכל המנחה. וכן הוא אומר (במדבר כח, כו) "בהקריבכם מנחה חדשה", ואין לי אלא חדשה של חטין, חדשה של שעורין מנין, תלמוד לומר "חדשה חדשה", אם אינו ענין לחדשה של חטין, תנהו לענין חדשה של שעורין. ומנין שתהא קודמת לבפורים, תלמוד לומר (שמות לד, כב) "וחג שבעת תעשה לך בפורי קציר חטים". אין לי אלא קציר חטים, קציר שעורים מנין, תלמוד לומר "וחג הקציר בפורי מעשיך אשר תזרע", אין לי אלא שתזרע, עלו מאליהם מנין, תלמוד לומר (שם) "בשדה", אין לי אלא שבשדה, מנין לרבות שבג ושבחרבה ושבצעץ ושבספינה, תלמוד לומר "בפורי כל אשר בארצם". מנין שתהא קודמת לנסכים ופרות האילן, נאמר פאן (שמות כג, טז) "בפורי מעשיך", ונאמר להלן (שם) "באסף את מעשיך", מה להלן נסכים ופרות האילן, אף פאן נסכים ופרות האילן. קתני מיהא שבג שבחרבה ושבצעץ ושבספינה, סיפא אתאן למנחות. מתקיף לה רב אחא בר אבא, אם כן הניו דכתיב "כל".

"טהור בביתך (יאכל) [יאכלנו]", ואי מנחות, לזכרי כהנה הוא דמתאכלן. אמר רב משרשיא, תרי קראי כתיבי, כתיב (שם) "לך יהיה", וכתיב "כל טהור בביתך", הא כיצד פאן בבכורים פאן במנחות. רב אשי אמר, פלן במנחות, וסיפא אתאן ללחמי תודה.

בפלוגתא, רבי יוחנן אמר אם הביא לא קדש. רבי שמעון בן לקיש אמר, אם הביא קדש. נעשה ככחוש שבקדשים. בשלמא לריש לקיש כדקאמר טעמא, אלא רבי יוחנן מאי טעמא, אמר רבי אלעזר, רבי יוחנן חזאי בחלמא, ומלתא מעליגתא אמינא, אמר קרא (דברים כו, ד) "מראשית", ולא כל ראשית, "מארצה", ולא כל ארצה. וריש לקיש מיפעי ליה לכדתנא, רבן גמליאל ברבי אומר, נאמר פאן "ארצה", ונאמר להלן "ארצה", מה להלן שבח הארצה, אף פאן שבח ארצה. ואידך, ארצה מארצה. ואידך, ארצה מארצה לא משמע ליה.

רמז תנד אברי חטאת שנתערבו באברי עולה, רבי אליעזר אומר יתן למעלה, ורואה אני את בשר חטאת למעלה, כאלו הן עצים. וחכמים אומרים תעבר צורתן ויצאו לבית השרפה. מאי טעמא דרבי אליעזר, אמר קרא ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח, לריח ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשם עצים. ורבנן, מעט רחמנא אתם, אותם הוא דאי אתה מעלה לריח ניחוח אבל אתה מעלה לשם עצים, אבל מידי אחרינא לא. ורבי אליעזר, אתם הוא דרבי כבש במזבח אבל מידי אחרינא לא. ורבנן, תרתי שמעת מינה.

מתניתין דלא כי האי תנא, דתנא אמר רבי יהודה, לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים על אברי חטאת שנתערבו באברי עולה שיקרבו, ברובע ונרבע שלא יקרבו, על מה נחלקו, על אברי עולה תמימה שנתערבו באברי עולת בעלת מום, שרבי אליעזר אומר יתן למעלה, ורואה אני אברי (חטאת) בעלת מום כאלו הם עצים. וחכמים אומרים לא יקרבו. ורבי אליעזר, מאי שנא רובע ונרבע דלא חזי, בעל מום נמי לא חזי. טעמא דרבי אליעזר מעט רחמנא (להלן כד, כה) "מום בם" בם" (מום) הוא דלא גרצו, הא על ידי תערובות גרצו. ורבנן, "מום בם" הוא דלא גרצו, הא עבר מומם גרצו. ורבי אליעזר "מום בם" "בהם". ורבנן "בם" בהם לא דרשי. אי הכי רואה אני, רחמנא אכשריה, לדבריהם קאמר להו, לדידי רחמנא אכשריה, לדידכו אודו לי מיהת דבשר בעל מום כעצים דמי, מידי דהוה אבשר חטאת. ורבנן התם מאיסי, הכא לא מאיסי.

"מזבח", אין לי אלא מזבח מנין לרבות את הכבש, תלמוד לומר "ואל המזבח לא יעלו". יכול לעבודה ושלא לעבודה, תלמוד לומר "לריח ניחוח" המעלה לעבודה חייב שלא לעבודה פטור.

יג אלו נאמר "כל קרבן במלח", שומע אני אפלו עצים ודם שנקראו קרבן, תלמוד לומר "מנחה", מה מנחה מיחדת שאחרים באים חובה לה, אף כל שאחרים באים חובה לה. אי מה מנחה מיחדת שמתקרת, אף כל שמתיר, אביא דם שמתיר, תלמוד לומר "מעל מנחתך", ולא מעל דמיתך. יכול תהא מנחה כלה טעונה מלח, תלמוד לומר "קרבן", קרבן טעון מלח ואין מנחה כלה טעונה מלח.

ואין לי אלא קמץ, מנין לרבות את הלבונה, מרבה אני את הלבונה שכן באה עמה בכלי אחד, מנין לרבות לבונה הבאה בפני עצמה, ולבונה הבאה בבזיכין, ומנחת כהנים, ומנחת כהן משיח, ומנחת נסכים, אמורי חטאת, ואמורי אשם, ואמורי קדשי קדשים, ואמורי קדשים קלים, ואברי עולה, ועולת העוף, מנין, תלמוד לומר "על כל קרבנדך תקריב מלח". אמר מר אין לי אלא קמץ (מנחה) מנין לרבות את הלבונה, מרבה אני את הלבונה שכן באה עמה בכלי אחד, והאמרת מה מנחה מיחדת שאחרים באין חובה לה. הכי קאמר אימא קרבן כולל, מנחה פרט, כולל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, מנחה אין מידי אחרת לא. הדר אמר על כל קרבנדך, חזר וכולל, כולל ופרט וכולל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפרט שאחרים באין חובה לה אף כל שאחרים באין חובה להן, ומאי ניהו עצים.

אמר מר, מעל מנחתך ולא מעל דמיתך, ואימא מעל מנחתך ולא מעל איברך, מסתברא איברים הנה ליה לרבוני, שכן אחרים באים חובה כמותה, אשם כמותה, בחוץ כמותה, נותר כמותה, טמאה כמותה, מעילה כמותה. אדרבה, דם הנה ליה לרבוני, שכן מתיר כמותה, נפסל בשקיעת החמה כמותה. הנה נפישן.

אמר מר שומע אני אפלו עצים ודם שנקראו קרבן, האי תנא הוא, דתנא רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר, מה הפרט מפרש דבר שמקבל טמאה, ועולה לאשם, וישנו על מזבח החיצון, אף כל וכו', יצאו עצים שאין מקבלין טמאה, יצאו דם ויין שאין עולים לאשם, יצא קטרת שאינו על מזבח החיצון. אלא טעמא דמעטיה קרא לדם, הא לאו הכי הוה אמינא דם ליבעי מלח, כיון דמלחיה נפיק ליה מתורת דם, דאמר זעירי אמר רבי חנינא, דם שבשלו אינו עובר עליו, ורב יהודה דידיה אמר, איברים שצלאן והעלן אין בהן משום ריח ניחוח. מהו דתימא מישדא בה משהו למצוה בעלמא, קא משמע לן.

ודלא כרבי, דתנא "קרבן" מלמד שמתנדבין עצים, וכמה שני גזירין. וכן הוא אומר (נחמיה י, לה) "והגורלות הפלנו על קרבן העצים". רבי אומר, עצים קרבן הן וטעונין מלח וטעונין הגשה. ואמר רבא, לדברי רבי עצים טעונין קמיצה. ואמר רב פפא, לדברי רבי עצים טעונין עצים.

"ברית מלח עולם היא", שפיתה ברית אמונה במלח, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, נאמר כאן "ברית מלח", ונאמר להלן "ברית (מלח) [כהנת עולם]", כשם שאי אפשר לקרבנות בלא כהנה, כך אי אפשר לקרבנות בלא מלח.

"במלח", יכול תבונהו, תלמוד לומר "תמלח". אי תמלח יכול במי מלח, תלמוד לומר "במלח". ולא תשבית מלח, הלא מלח שאינה שובתת, ואיזו זו מלח סדומית. ומנין שאם לא מצא מלח סדומית שמביא מלח איסרתרוקנית, תלמוד לומר "תקריב", תקריב, כל שהוא. תקריב, מפל מקום. תקריב, ואפלו בשבת. תקריב, ואפלו בטמאה. מאי תבונהו, אמר רבה בר עולא, הכי קאמר יכול לתבוננו כתיבן בטיט, אמר ליה אביי אי הכי תבוננו מיבעי ליה, אלא אמר אביי יכול יעשנו כבנין. אמר ליה רבא, אי הכי יבננו מיבעי ליה. אלא אמר רבא, יכול תבונהו, מאי תבונהו, אמר רב אשי, יכול יתן בו טעם כבינה, תלמוד לומר "תמלח", כיצד עושה מביא את האבר ונותן עליו מלח וחוזר והופכו ונותן עליו מלח ומעלהו. אמר אביי, וכו' לקדרה.

יכול האומר הרי עלי מנחה וביא מלח מתוך ביתו כדרך שמביא לבונה מתוך ביתו. ודין הוא נאמר הלא מנחה, הלא מלח, ונאמר הלא מנחה, הלא לבונה, מה לבונה מתוך ביתו, אף מלח כן. או פלך לדרך זו, נאמר הלא מנחה הלא עצים, הלא מנחה הלא מלח, מה עצים משל צבור, אף מלח כן. נראה למי דומה, דנין דבר הנוהג בכל הזבחים, מדבר הנוהג בכל הזבחים, ואל תזכיר לבונה שאינה נוהגת בכל הזבחים. או פלך לדרך זו, דנין דבר הלא עמה בכלי אחד, מדבר הלא עמה בכלי אחד, ואל יזכירו עצים שאין באין עמה בכלי אחד, תלמוד לומר "ברית מלח עולם", ונאמר להלן (להלן כד, ח) "מאת בני ישראל ברית עולם", מה להלן משל צבור, אף כאן משל צבור.

יד רמז תנה "ואם תקריב מנחת כפורים", כתיב (בראשית ב, ז) "וייצר ה'

אלהים את האדם עפר מן האדמה", ואומר "מזבח אדמה תעשה לי", אדם ממקום כפרתו נברא, כל זמן שפית המקדש קים, מזבח שבו כפרה לישראל, בחוץ לארץ חכמים ותלמידיהם כפרה לישראל, שנאמר "ואם תקריב מנחת כפורים". ואומר (מ"ב ד, מב) "ואיש בא מפעל שלשה ויבא לאיש" וגו', והלא אין שם לא ירושלים ולא בית המקדש, אלא אלישע הנביא ותלמידיו, הא למדת שכל הנזקק לחכמים ותלמידיהם, מעלה עליו הכתוב כאלו עושה רצון אביו שבשמים. אמר לו רבי מה נשתנו אמות העולם שאוכלין בזמן הזה, אמרתי לו בשכר שהפריש הקדוש ברוך הוא לישראל מתוכו, משל למה הדבר דומה למלך שמצא אדם אחד ממשפחה נמוכה, והיה אותו אדם עושה רצונו, שגר להם המלך מתנות רבות לבני אותה משפחה בשבילו. אפלו אין בידו של אדם לא מקרא ולא משנה

אֵלָא יוֹשֵׁב וְקוֹרָא כָּל הַיּוֹם כְּלוּ (בראשית לו, כב) "וְאַחוֹת לוֹטָן תִּמְנָע", שְׂכַר תּוֹרָה בְּיָדוֹ.

"וְאִם תִּקְרִיב" חוֹבָה.

רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר) "וְאִם תִּקְרִיב מִנְחַת בְּכוֹרִים", בְּמִנְחַת הָעֹמֵר הַפְּתוּב מִדְּבַר, מֵהֵיכָן בָּאָה, מִן הַשְּׁעוּרִים, אוֹ אֵינוֹ אֵלָא מִן הַחֲטִיִּם, רַבִּי אֶלְיעָזָר אוֹמֵר, נֹאמֵר (שמות ט, לא) "אָבִיב" בְּמִצְרַיִם, וְנֹאמֵר "אָבִיב" לְדוֹרוֹת, מָה אָבִיב הָאָמוֹר בְּמִצְרַיִם שְׁעוּרִין, אָף אָבִיב הָאָמוֹר לְדוֹרוֹת שְׁעוּרִין. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מְצִינוּ יַחֲיד שְׂמִיבִיא חוֹבְתוֹ מִן הַחֲטִיִּין וְחוֹבְתוֹ מִן הַשְּׁעוּרִין, וְצָבוּר שְׂמִיבִיאִין חוֹבְתָן מִן הַחֲטִיִּין, וְחוֹבְתָן מִן הַשְּׁעוּרִים, אִם אֲתָה אוֹמֵר עֹמֵר בָּא מִן הַחֲטִיִּין לֹא מְצִינוּ צָבוּר שְׂמִיבִיאִין חוֹבְתָן מִן הַשְּׁעוּרִין. דְּבַר אַחַר אִם אֲתָה אוֹמֵר עֹמֵר מִן הַחֲטִיִּין אֵין שְׁתֵּי הַלַּחִם בְּכוֹרִים.

"וְאִם תִּקְרִיב", מַה תִּלְמוּד לֹמֵר לְפִי שְׂמִצּוֹת הָעֹמֵר לְהִבִּיא מִן הַקָּמָה, מִנִּין שְׂאֵם לֹא מְצָא מִן הַקָּמָה יָבִיא מִן הָעֹמֵרִין, תִּלְמוּד לֹמֵר "תִּקְרִיב". דְּבַר אַחַר לְפִי שְׂמִצּוֹתוֹ לְהִבִּיא מִן הַלַּח, מִנִּין שְׂאֵם לֹא מְצָא מִן הַלַּח יָבִיא מִן הַיָּבֵשׁ, תִּלְמוּד לֹמֵר "תִּקְרִיב". דְּבַר אַחַר "תִּקְרִיב" לְמָה נֹאמֵר, לְפִי שְׂמִצּוֹתוֹ לְקַצֵּר בְּלִילָה, מִנִּין שְׂאֵם נִקְצַר בַּיּוֹם כְּשֶׁר, וְדוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת, תִּלְמוּד לֹמֵר "תִּקְרִיב". תִּקְרִיב כָּל מַה שֶּׁהוּא, תִּקְרִיב, מִכָּל מְקוֹם. תִּקְרִיב, וְאֶפְלוּ בְּשֶׁבֶת. תִּקְרִיב, וְאֶפְלוּ בְּטַמְאָה. וְהִתְנַן כָּל הַלִּילָה כְּשֶׁר לְקַצֵּר הָעֹמֵר וְכוּ', מַה דְּיֹס, בְּלִילָה לֹא אָף לִילָה, בַּיּוֹם נִמִּי לֹא, אֹמֵר רָבָא לֹא קָשְׁיָא הָא רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא, דְּתַנְיָא הִיא עוֹמֵד וּמִקְרִיב מִנְחַת הָעֹמֵר וְנִטְמָא, אִם יֵשׁ אַחֲרָת אוֹמֵר לוֹ הִבָּא אַחֲרָת תַּחֲתֵיהָ, וְאִם לֹא, אוֹמֵר לוֹ הָיִי פְקִחַ וְשִׁתְק, דְּבַרִּי רַבִּי. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף אוֹמֵר לוֹ הָיִי פְקִחַ וְשִׁתְק, שְׂכָל הָעֹמֵר הַנִּקְצָר שְׂלֹא כְּמִצּוֹתוֹ פְּסוּל.

רמז תנו "וְאִם תִּקְרִיב מִנְחַת בְּכוֹרִים". אֹמֵר רַבִּי יְהוּדָה, עֲתִידָה מִנְחַת בְּכוֹרִים לְפִסְק וְלַחְזֹר, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "וְאִם יְהִיָּה הַיָּבֵל", עֲתִיד הַיּוֹבֵל לְפִסְק וְלַחְזֹר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, וְאִם תִּקְרִיב זֹו מִנְחָה הַבָּאָה חוֹבָה, אוֹ יָכוֹל נִדְבָה, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (להלן כג, י) "וְהִבְאִתֶּם אֶת עֹמֵר רֵאשִׁית קִצְיֶרְכֶם", לֹמֵר שְׂאִינָה בָּאָה אֵלָא חוֹבָה, אִם כֵּן לְמָה נֹאמֵר "אִם" לֹמֵר אִם אֲתֶם מְבִיאִים אוֹתָה לְרָצוֹן, מַעֲלָה אֲנִי עֲלִיכֶם כְּאֵלוּ נִדְבָה הִבְאִתֶּם אוֹתָה, וְאִם אִי אֲתֶם מַעֲלִים אוֹתָה לְרָצוֹן, מַעֲלָה אֲנִי עֲלִיכֶם כְּאֵלוּ לֹא הִקְרַבְתֶּם אוֹתָה אֵלָא לְצַרְף עֲצַמְכֶם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר "וְלַחֵם וְקִלִּי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ" וְגו'. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר, יָכוֹל יָבִיא מִן הַכּוֹסְמִין וְשִׁבְלַת שׁוּעַל וְשִׁיפּוֹן, וְדִין הוּא, וּמָה אִם חֲטִיִּים שְׂכִשְׁרוֹת לְשֶׁאֵר מִנְחוֹת לֹא כְּשָׂרוּ לְמִנְחַת הָעֹמֵר, כּוֹסְמִין וְשִׁבְלַת שׁוּעַל וְשִׁיפּוֹן שְׂלֹא כְּשָׂרוּ לְשֶׁאֵר מִנְחוֹת, אֵינוֹ דִּין שְׂלֹא יִכְשָׂרוּ לְמִנְחַת הָעֹמֵר, שְׁעוּרִים יוֹכִיחוּ שְׂלֹא כְּשָׂרוּ לְשֶׁאֵר מִנְחוֹת

וְכָשְׁרוּ לְמִנְחַת הָעֹמֶר. לֹא אִם אָמַרְתָּ בְשִׁעוּרִים שְׂמִנְחַת סוּטָה בָּאָה מֵהֶם תֹּאמַר
בְּכוֹסָמִין וְשִׁבְלַת שׁוּעַל וְשִׁיפּוֹן שְׂאִין מִנְחַת סוּטָה בָּאָה מֵהוּ, וְיֵצְאוּ חֲטִיִן מִן הַכֶּתוּב,
בְּכוֹסָמִין וְשִׁבְלַת שׁוּעַל וְשִׁיפּוֹן מִקַּל וְחֹמֶר.

[תַּנּוּ רַבָּנָן] (רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר) אָבִיב קְלוּי בָּאֵשׁ. אָבִיב, זֶה אָבִיב. קְלוּי בָּאֵשׁ, מִלְּמַד
שֶׁהָיוּ מְהַבְהִיבִין אוֹתוֹ בָּאֵשׁ כְּדֵי לְקַיֵּם בּוֹ מִצְוַת קָלִי, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים
אוֹמְרִים אִין לְשׁוֹן קְלִי אֶלָּא דְּבַר אַחַר. לִישְׁנָא אַחֲרִינָא אִין לְשׁוֹן קְלִי אֶלָּא דְּבַר
קְלִיל, הָא כִּי צַד אַבּוּב שֶׁל קְלָאִי הָיָה שָׁם וְהָיָה מְנַקֵּב כְּכַבְרָה כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הָאוּר
שׁוֹלֵט בְּכֹלוֹ. אָבִיב קְלוּי (בָּאֵשׁ) גְּרֵשׁ, אֵינִי יוֹדֵעַ אִם אָבִיב קְלוּי אִם גְּרֵשׁ קְלוּי,
כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר בָּאֵשׁ הַפְּסִיק הָעֵנָן. כְּרַמְל, רַדְּ וּמַל. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מ"ב ד, מב)
"וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שְׁלֶשָׁה" וְגו'.

כָּל קְרִבְנוֹת הַצְּבוּר וְהִיחִיד בָּאִין מִן הָאֶרֶץ וּמְחוּצָה לְאֶרֶץ מִן הַחֲדָשׁ וּמִן הַיָּשׁוּ. חוּץ
מִן הָעֹמֶר וְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם שְׂאִין בָּאִין אֶלָּא מִן הַחֲדָשׁ, וּמִן הָאֶרֶץ, וְאִין בָּאִין אֶלָּא מִן
הַמְּבַחַר. מִתְּנִיתִין דְּלֹא כִי הָאִי תֵּנָא, דְּתֵנָא עֹמֶר הַבָּא מִן הַיָּשׁוּ כְּשֶׁר, שִׁתֵּי הַלֶּחֶם
הַבָּאִין מִן הַיָּשׁוּ כְּשֶׁרוֹת, אֶלָּא שְׁחֹסֶר מִצְוָה. עֹמֶר דְּכֶתִיב "תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת
בְּכוּרֶיךָ", דְּאֶפְלוּ מִן הָעֲלִיָּה. שִׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּכֶתִיב (להלן כג, יז) "מִמּוֹשְׁבֵי תֵיכֶם
תְּבִיאֻוּ", וְלֹא מְחוּצָה לְאֶרֶץ, "מִמּוֹשְׁבֵי תֵיכֶם" דְּאֶפְלוּ מִן הָעֲלִיָּה, הָא אֶפִיקֵתִיָּה,
אָמַר קָרָא "תְּבִיאֻוּ", דְּאֶפְלוּ מִן הָעֲלִיָּה, הָא מִבְּעֵי לִיָּה שְׁכָל מַה שְׂאֵתָה מִבִּיא
מִמְּקוֹם אַחֲרֵי הָיָה כְּזֶה, אִם כֵּן לְכַתֵּב קָרָא תְּבִיא, מֵאִי תְּבִיאֻוּ, שְׁמַע מִינָה תִּרְתִּי.
וְהֶכְתִּיב "וְרֵאשִׁית", לְמִצְוָה. וְהָא כְּתִיב (שם טז) "חֲדָשָׁה", הָאִי מִיבְּעֵי לִיָּה
לְכַדְתֵּנָא, רַבִּי נֶתַן וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמְרִים, שִׁתֵּי הַלֶּחֶם הַבָּאוֹת מִן הַיָּשׁוּ כְּשֶׁרוֹת,
וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם "חֲדָשָׁה", שֶׁתְּהֵא חֲדָשָׁה לְכָל הַמְּנַחוֹת. עַד כָּאֵן לֹא פְּלִיגִי אֶלָּא
בְּחֲדָשׁ, אֲבָל בְּאֶרֶץ לֹא פְּלִיגִי, דְּעֹמֶר וְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם מֵאֶרֶץ אִין, מְחוּצָה לְאֶרֶץ לֹא,
כְּמָאן, דְּלֹא כִי הָאִי תֵּנָא, דְּתֵנָא רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עֹמֶר בָּא מְחוּצָה
לְאֶרֶץ, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם (להלן כג, י) "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאֶרֶץ", שֶׁלֹּא נִתְחַיְבוּ קֹדֶם
שְׁנַכְנְסוּ לְאֶרֶץ, וְקִסְבַּר חֲדָשׁ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ דְּאוֹרִינְתָא הִיא, דְּכֶתִיב "מִמּוֹשְׁבֵי תֵיכֶם",
כָּל מְקוֹם שְׂאֵתָם יוֹשְׁבִים מִשְׁמַע. "וְכִי תִבְאוּ" זְמַן בִּיאָה הִיא, וְכִיִּן דְּאוֹרִינְתָא
הוּא אֶקְרוּבֵי נְמִי מִקְרִבִּין.

רַמִּי לִיָּה רַמִּי בַר חַמָּא לְרַב חֲסִדָּא, תַּנּוּ שׁוּמְרֵי סְפִיחִים נוֹטְלִין שְׁכָרָן מִתְּרוּמַת
הַלְּשֶׁכָּה. וְרַמִּינְהוּ (להלן כה, ו) "לְאֶכְלָה", וְלֹא לְשַׂרְפָּה, אָמַר לִיָּה, רַחֲמָנָא אָמַר
"לְדוֹרֵיכֶם", וְאֵת אֶמְרַת תִּבְטַל. אָמַר לִיָּה, וּמִי קְאָמִינָא תִבְטַל, וְלִיתִי מֵאֶשְׁתַּקֵּד.
אָמַר קָרָא כְּרַמְל וְלִיכָא. וְלִיתִי מִכְּרַמְל דְּאֶשְׁתַּקֵּד, אָמַר קָרָא כְּרַמְל תִּקְרִיב, בְּעֵינָן
כְּרַמְל בְּשַׁעַת הַקְּרִבָּה וְלִיכָא. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, כְּרַמְל תִּקְרִיב, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר,
(להלן כג, י) "וְרֵאשִׁית קְצִירֶךָ", וְלֹא סוּף קְצִירֶךָ. מִתִּיב רַבָּה וְאִם תִּקְרִיב, בְּמִנְחַת
הָעֹמֶר וְכו', אֶלְמָא מְשׁוּם בְּכוּרִים הוּא, תִּיּוּבְתָא.

רמז תנו "בפוריך", בפורי כל יחיד ויחיד, לומר שאינה באה [אלא] משל צבור, דברי רבי עקיבא. רבי שמעון אומר, נאמר כאן "בפורים לה'", ונאמר להלן "בפורים לה'", מה בפורים האמור להלן (ליחיד) משל צבור, אף בפורים האמור כאן (ליחיד) משל צבור. ואם תאמר זו משל יחיד ולהלן משל צבור, אמרת לאו, אם זו בפורים לה' אין העמר הלזו ראשית קציר, ואם הלזו ראשית קציר אין זו בפורים לה'. דברים המחסרין כאן אמרו הפתוב להלן.

טו "ונתת עליה שמן", עליה שמו ולא על לחם הפנים שמו, שיכול והלא דין הוא, ומה מנחת נסכים שאינה טעונה לבונה, טעונה שמו, לחם הפנים שטעון לבונה, אינו דין שיטעון שמו, תלמוד לומר "עליה", עליה שמו ולא על לחם הפנים שמו.

"עליה", לבונה, ולא על מנחת נסכים לבונה, שיכול והלא דין הוא, ומה לחם הפנים שאינו טעון שמו טעון לבונה, מנחת נסכים שטעונה שמו אינו דין שטעונה לבונה תלמוד לומר "עליה", עליה לבונה ולא על מנחת נסכים לבונה. מנחה, לרבות מנחת שמיני ללבונה. "היא", להוציא שתי הלחם שלא יטענו לא שמו ולא לבונה.

אמר מר עליה "שמן", ולא על לחם הפנים שמו. ואימא עליה שמו ולא על מנחת כהנים שמו, מסתברא מנחת כהנים הוה ליה לרבוויי, שכן עשרון, כלי, חוץ, וצורה, הגשה, ואשים. אדרבה, לחם הפנים הוה ליה לרבוויי שכן צבורא, חובה, טמא דאכיל, פגולא, בשבתא. מסתברא (לעיל ב, א) נפש.

אמר מר "עליה לבונה", ולא על מנחת נסכים לבונה. ואימא עליה לבונה ולא על מנחת כהנים לבונה, מסתברא מנחת כהן הוה ליה לרבוויי, שכן עשרון, כלול בלוג, מגש, בגלל עצם, אדרבה, מנחת נסכים הוה ליה לרבוויי, שכן צבורא, חובה, דאיטמי בשבתא. מסתברא (שם) נפש.

"מנחה", לרבות מנחת שמיני ללבונה. ואימא להוציא. האי מאי, אי אמרת בשלמא לרבות, שפיר, אלא אי אמרת להוציא, למה לי שעה מדורות לא ילפינן. היא, להוציא שתי הלחם שלא יטענו לא שמו ולא לבונה. ואימא להוציא מנחת כהנים. מסתברא מנחת כהנים הוה ליה לרבוויי, שכן עשרון, כלי, מצה, ועצם, והגשה, ואשים. אדרבה, שתי הלחם הוה ליה לרבוויי, שכן צבורא, חובה, טמא, דאכיל, פגולא, בשבתא, מתיר, תנופה, בארץ, בזמן, חדש, דהני נפישין, מסתברא נפש.

”היא”, פָּרַט לְשֵׁתֵי הַלֶּחֶם. וְהֵלֵא דִין הוּא, אִם מַעֲטוּתִים מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁהוּא נוֹהֵג בְּמִנְחַת נְסֻכִים לֹא אֲמַעֲטִים מִן הַלְּבוֹנָה שְׂאִינָה נוֹהֶגֶת בְּמִנְחַת נְסֻכִים. אִם מַעֲטוּתִים מִן הַלְּבוֹנָה שֶׁהִיא נוֹהֶגֶת בְּלֶחֶם הַפָּנִים לֹא אֲמַעֲטִים מִן הַשֶּׁמֶן שְׂאִינֹו נוֹהֵג בְּלֶחֶם הַפָּנִים. הוּא הַדִּין אִם מַעֲטוּתִים מִן הַשֶּׁמֶן שְׂאִינֹו נוֹהֵג בְּלֶחֶם הַפָּנִים אֲמַעֲטִים מִן הַלְּבוֹנָה שֶׁהִיא נוֹהֶגֶת בְּלֶחֶם הַפָּנִים. וְאִם מַעֲטוּתִים מִן הַלְּבוֹנָה שְׂאִינָה נוֹהֶגֶת בְּמִנְחַת נְסֻכִים אֲמַעֲטִים מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁהִיא נוֹהֶגֶת בְּמִנְחַת נְסֻכִים, תִּלְמוּד לֹא מֵרַחֵם. הוּא” פָּרַט לְשֵׁתֵי הַלֶּחֶם שְׂאִינֹו טְעוּיָן לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה.

פרק ג

א רמז תנח ”וְאִם זָבַח שְׁלָמִים קִרְבָּנוֹ”, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל הַמְּבִיא שְׁלָמִים מְבִיא שְׁלוֹם לְעוֹלָם. אִין לִי אֵלֶּא שְׁלָמִים, מִנִּין לְרַבּוֹת אֶת הַתּוֹדָה. אֶרְבָּה אֶת הַתּוֹדָה שֶׁהִיא בָּאָה שְׁלָמִים, מִנִּין לְרַבּוֹת הָעוֹלָה, אֶרְבָּה אֶת הָעוֹלָה, שֶׁהִיא בָּאָה בְּנֶדֶר וּבִנְדָבָה. מִנִּין לְרַבּוֹת אֶת הַבְּכוֹר וְאֶת הַמַּעֲשֵׂר וְאֶת הַפֶּסַח. אֶרְבָּה אֶת הַבְּכוֹר וְאֶת הַמַּעֲשֵׂר וְאֶת הַפֶּסַח שְׂאִין בָּאִין עַל חֵטָא, מִנִּין לְרַבּוֹת אֶת הַחֲטָאת וְהָאֵשֶׁם, תִּלְמוּד לֹא מֵרַחֵם ”זָבַח”. מִנִּין לְרַבּוֹת הָעוֹפוֹת וְהַמְּנַחוֹת וְהִיָּן וְהַלְּבוֹנָה וְהַעֲצִים, תִּלְמוּד לֹא מֵרַחֵם ”קִרְבָּנוֹ”, שְׁלָמִים. הָא כָּל הַמְּבִיא שְׁלָמִים מְבִיא שְׁלוֹם לְעוֹלָם. דְּבַר אַחַר שְׁלָמִים שֶׁהַכֹּל מִשְׁלָמִים בָּהֶם, הַדָּם וְהָאִמּוּרִים לְמִזְבֵּחַ, וְשׁוֹק לְכַהֲנִים, הָעוֹר וְהַבָּשָׂר לְבַעֲלִים.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, מִי שֶׁהוּא שָׁלֵם מְבִיא שְׁלָמִים וְאִין הָאוּגֵן מְבִיא שְׁלָמִים. אִין לִי אֵלֶּא שְׁלָמִים שֶׁהוּא מִין שְׁמִחָה, מִנִּין לְרַבּוֹת אֶת הַתּוֹדָה, אֶרְבָּה אֶת הַתּוֹדָה שֶׁהִיא בָּאָה שְׁלָמִים, מִנִּין לְרַבּוֹת אֶת הָעוֹלָה, אֶרְבָּה אֶת הָעוֹלָה שֶׁהִיא בְּנֶדֶר וּבִנְדָבָה, מִנִּין לְרַבּוֹת הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסַח, אֶרְבָּה אֶת הַבְּכוֹר וְאֶת הַמַּעֲשֵׂר וְאֶת הַפֶּסַח שְׂאִינֹו בָּאִים עַל הַחֵטָא, מִנִּין לְרַבּוֹת חֲטָאת וְאֵשֶׁם, תִּלְמוּד לֹא מֵרַחֵם ”זָבַח”. מִנִּין לְרַבּוֹת הָעוֹפוֹת וְהַמְּנַחוֹת הִיָּן וְהַלְּבוֹנָה וְהַעֲצִים, תִּלְמוּד לֹא מֵרַחֵם ”שְׁלָמִים קִרְבָּנוֹ”, הָא כָּל קִרְבָּן שֶׁמְבִיא, מְבִיא כְּשֶׁהוּא שָׁלֵם, כְּשֶׁהוּא אוּגֵן אִינוֹ מְבִיא.

מְנַלְו דְּבַעֲיָן זְבִיחָה לְשִׁמְחָה, דְּאָמַר קָרָא וְאִם זָבַח שְׁלָמִים קִרְבָּנוֹ, שְׁתֵּהָ זְבִיחָה לְשִׁם שְׁלָמִים. וְדִילְמָא הִיָּנוּ שְׁמִיחָה, מִדְּכִתִּיב ”הַמְּקָרִיב אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים” (שם ז, יד) ”הַזָּרֵק אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים”, וְלֹא כְּתִיב זָבַח וְהִכָּא כְּתִיב זָבַח, שְׁמַע מִיָּנָה שְׁתֵּהָ זְבִיחָה לְשִׁם שְׁלָמִים. אֲשַׁכְּחֹן זְבִיחָה, שְׁאָר עֲבוֹדוֹת מְנַלְו. וְכִי תִימָא לִילַף מִזְבִּיחָה,

מה לזביחה שפון נפסלת שלא לשם אוכליו בפסח. אלא אמר קרא (שם) "המקריב את דם השלמים", שתהא קבלה לשם שלמים. ולכתב רחמנא בקבלה וילוף זביחה מפלהו, משום דאיכא למיפדך מה לקבלה שפון פסולה בזר. אשפחון שחיטה וקבלה זריקה מנלו, וכי תימא לילף מהני, מה להני שפון טעונין צפון וישנו בחטאת הפנימית. אלא אמר קרא (שם) "הזרק את דם השלמים", שתהא זריקה לשם שלמים. ולכתב רחמנא זריקה וילוף שחיטה וקבלה מניה, משום דאיכא למיפדך מה לזריקה שפון זר חייב עליה מיתה. אשפחון פלהו, הולכה מנלו. וכי תימא לילף מפלהו, מה לכלהו שפון עבודה שאי אפשר לבטלה, תאמר בהולכה שאפשר לבטלה, אלא אמר קרא "והקריב הפהו את הפל", ואמר מר זו הולכת אברים לכבש, ותניא (לעיל א, ה) "והקריבו בני אהרן את הדם", זו קבלת הדם, הולכה היא ואפקה רחמנא בלשון קבלה, למימרא דהולכה לא תפקה מפלל קבלה.

אשפחון שנוי קדש, שנוי בעלים מנא לו. אמר קרא "ויבשר זבח תודת שלמיו", שתהא זביחה לשם תודה, שתהא זביחה לשם שלמים, אם אינו ענין לשנוי קדש, דנפקא ליה מהתם, תנהו ענין לשנוי בעלים. והאי להכי הוא דאתא הא מיבעי ליה לכדתניא "ויבשר זבח תודת שלמיו", אבא חנן משום רבי אליעזר אמר, בא ללמד על תודה ששחטה לשם שלמים כשרה, שלמים ששחטן לשם תודה פסולין, ומה הפרש בין זה לזה, תודה קרויה שלמים, ואין שלמים קרויין תודה.

אלא אמר רבא, אתיא מאיל נזיר, דכתוב (במדבר ו, יז) "ואת האיל יעשה זבח שלמים לה", שתהא זביחה לשם שלמים, אם אינו ענין לשנוי קדש, תנהו ענין לשנוי בעלים. אשפחון איל נזיר שאר שלמים מנלו, וכי תימא גילף מנזיר, מה לאיל נזיר שפון יש עמו דמים אחרים. אם כן לכתב שלמיו, מאי "שלמים", לרבות כל שלמים. אשפחון שלמים, שאר כל הקדשים מנא לו. וכי תימא גילף משלמים, מה לשלמים שפון טעונין סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק. אלא אמר קרא (להלן ז, לז) "זאת התורה לעלה למנחה" וגו', הקשו לשלמים, מה שלמים בין בשנוי קדש, בין בשנוי בעלים, בעינן לשמו, אף כל, בין בשנוי בעלים, בין בשנוי קדש, בעינן לשמו. אימא היכא דשחיט להו שלא לשמו ליפסלו, אמר קרא "מוצא שפתיך תשמור וגו' נדבה", נדר הוא אלא אם כמו שנדרת עשית יהא נדר, ואם לאו יהא נדבה. וצריך למיכתב "מוצא שפתיך", וצריך למיכתב "זאת התורה", דאי כתב רחמנא "מוצא שפתיך" הוה אמינא לא ידענא במאי, כתב רחמנא "זאת התורה". ואי כתב רחמנא "זאת התורה" הוה אמינא ליפסלו, כתב רחמנא "מוצא שפתיך".

"הבקר", לרבות אחד עשר לשלמים, יכול שאני מרבה את התשיעי, אמרת וכי הקדש לפניו מקדש או לאחריו מקדש, הוי אומר לאחריו מקדש.

"הבקר", לרבות אחד עשר. מן הבקר, להוציא את התשיעי. ומה ראית לרבות אחד עשר ולהוציא את התשיעי, אחר שרבה הכתוב ומעט, שתמצא אומר אימתי הקדש עושה תמורה לפניו או לאחריו הוי אומר לאחריו, מרבה אני את אחד עשר שהוא לאחר הקדשה, ומוציא אני את התשיעי שלפני הקדשה הוא. היחיד מביא שלמים נדבה, ואין הצבור מביאים שלמים נדבה, והלא דין הוא, עולת בהמה באה בנדר ונדבה. ושלמים באים בנדר ונדבה, מה עולת בהמה הרי היא באה נדבת צבור, אף שלמים שהן באים בנדר ונדבה יביאו נדבת צבור. מנחה תזכיה שהיא באה בנדר ונדבה ואינה באה בנדבת צבור. לא אם אמרת במנחה שאינה באה נדבת שנים, תאמר בשלמים שהם באים נדבת שנים, עולת העוף תזכיה שהיא באה נדבת שנים ואינה באה נדבת צבור. לא אם אמרת בעולת העוף שאינה באה חובת צבור, תאמר בשלמים שבאים חובת צבור, הואיל ובאים חובת צבור יבואו נדבת צבור, תלמוד לומר "הוא", היחיד מביא שלמים נדבה, ואין הצבור מביא שלמים נדבה.

רמז תנט ואם-זבח שלמים קרבנו, אם מן-הבקר הוא מקריב אם-זכר אם-נקבה תמים יקריבנו, לרבות את הנולד. נקבה, לרבות את התמורה. והלא דין הוא, ומה תמורה שאין גדולי הקדש, קרבה, ולד שהוא גדולי הקדש אינו דין שיקרב. מה לתמורה שכן נוהגת בכל הקדשים, תאמר בולד שאינו נוהג בכל הקדשים. הואיל ואינו נוהג בכל הקדשים אינו קרב, תלמוד לומר "זכר" לרבות את הנולד. נקבה לרבות את התמורה, והלא דין הוא, ומה אם ולד שאינו נוהג בכל הקדשים קרב, תמורה שנוהגת בכל הקדשים אינו דין שתקרב, מה לולד שכן גדולי הקדש, תאמר בתמורה שאינה גדולי הקדש, תלמוד לומר "נקבה" לרבות את התמורה. אין לי אלא ולד תמימים ותמורות תמימים, ולד בעלי מומים ותמורת בעלי מומין, כשהוא אומר ואם זכר לרבות ולד בעלי מומין. ואם נקבה לרבות תמורת בעלי מומין. למאי הלכתא, אמר שמואל, ליקרב, ואליבא דרבי אליעזר. מהו דתימא כי אמר רבי אליעזר בעולה דאיכא שם עולה על אמו, אבל הני ולדות לא קרבי, קא משמע לן. רב פפא אמר לרעיה ודברי הכל. אמר ליה רב פפא לאביי, אימא זכר לרבות את התמורה, (ואם לרבות תמורת בעלי מומין), אמר ליה, מסתברא ולד לשון זכר משמע, תמורה לשון נקבה משמע.

והדין תנא מייתי לה מהכא, דתנא (דברים יב, כו) "רק קדשיך", אלו תמורות, "אשר יהיו לך", אלו הנולדות, "וינדרוך" זה נדר, "תשא ובאת" שומע אני יכניסם לבית הבחירה וימנע מהם מים ומזון בשביל שימותו תלמוד לומר (שם) "ועשית עלתיך הבשר והדם" וגו' בדרך שאתה נוהג בעולה כך אתה נוהג בתמורה, וכדרך שאתה נוהג בשלמים כך אתה נוהג בולד שלמים ובתמורת שלמים, יכול אף ולד כל הקדשים כן, תלמוד לומר "רק" דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, אינו צריך הרי הוא אומר (להלן ז, ה) "אשם הוא" הוא קרב ואין תמורתו קרבה. אמר

מר יכניסם לבית הבחירה וימנע מהם מים ומזון בשביל שימותו, תלמוד לומר "ועשית", הא מהיכא תיתי והא גמרא גמירי דחמש חטאות מתות, בכל מקום והני ימותו בבית הבחירה סלקא דעתך אמינא חמש חטאות ממיתין להון בידיים, והני גרמא אין בידיים לא, תלמוד לומר "ועשית" אמר מר יכול אף ולד כל הקדשים כן, תלמוד לומר "רק קדשיך". ולד דמאן, אי דעולה זכר הוא ולא בר אולודי הוא, ואי דחטאת גמירי לה דלמיתה אזיל ואי דאשם הלכתא גמירי לה דלרעיא אזלא שכל שבחטאת מתה באשם רועה אלא אי אצטריך קרא דאי עבר ומקריב ליה קאים ליה בעשה, רבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר "אשם הוא", קרא לכדרב הונא אמר רב, אשם שנתק לרעיה ושחטו סתם, פשר לשם עולה נתק אין לא נתק לא מאי טעמא אמר קרא "הוא" בהנחתו יהא והדין תנא דנפקא ליה מן "רק קדשיך" תיפוק ליה מזכר אם נקבה מפיק לולד בעלי מומין ולתמורת בעלי מומין ותיפוק ליה כלהו מהאי קרא אם, לא משמע ליה ותנא דנפקא ליה מאם זכר תיפוק ליה מ"תשא ובאת" "תשא ובאת" אפלו ממרגיהו ואלו הן בעלי מומין כל שהקדשו קדם את מומו הא אם קדם מומו את הקדשו הרי הם כהקדש את נכסיו רבי יהודה אומר, הרי הוא אומר, (ש"א יז, לו) "גם את הארי גם (את) הדב הכה עבדך", אין לי אלא ארי ודב מנין לרבות אריה עם הדב ודב עם האריה, תלמוד לומר "גם את הארי גם (את) הדב הכה עבדך".

ב "וסמך ידו" ולא יד בנו, ולא יד עבדו (כתוב ברמז תל"ח).

"קרפנו" ולא הבכור שיכול והלא דין הוא ומה שלמים שאין קדשתו מרחם טעונון סמיכה, בכור שקדשתו מרחם אינו דין שייטען סמיכה, איכא למיפרך מה לשלמים שכן טעונון סמיכה ונסכים וחזה ושוק, קרא אסמכתא בעלמא, אלא קראי למה לי קרפנו, ולא קרפנו חברו, קרפנו ולא קרפנו גוי, קרפנו לרבות כל בעלי קרפן לסמיכה תנא, יורש סומך יורש ממיר רבי יהודה אומר יורש אינו סומך, יורש אינו ממיר. מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב "קרפנו" ולא קרפנו אביו, וילוי תחלת הקדש מסוף הקדש מה סוף הקדש יורש אינו סומך אף תחלת הקדש יורש אינו ממיר ורפנו (להלו כו, י) "המר ימיר" לרבות את היורש, וילוי סוף הקדש מתחלת הקדש מה תחלת הקדש יורש ממיר אף סוף הקדש יורש סומך ורפנו, האי קרפנו מאי עבדי ליה, קרפנו ולא קרפנו גוי, קרפנו ולא קרפנו חברו, קרפנו לרבות כל בעלי קרפן לסמיכה, ורבי יהודה האי "המר ימיר" מאי עביד ליה, מיבעי ליה לרבות את האשה [דתנא לפי שכל הענין פלו אינו מדבר אלא בלשון זכר, מה סופנו לרבות את האשה], תלמוד לומר "המר ימיר" ורפנו דרשי מ"ואם" ורבי יהודה "ואם" לא דרשי.

"קִרְבָּנוּ קִרְבָּנוּ [קִרְבָּנוּ]" לְרַבּוֹת כָּל בְּעָלֵי קִרְבָּן וְהֵלֵא דִין הוּא וּמָה אִם הִתְנַוּפָּה שֶׁהִיא נוֹהֶגֶת בְּחַיִּים וּבְשָׁחוּטִין מִתְמַעֲטָת בְּחוּבְרִים סְמִיכָה שְׂאִינָה נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּחַיִּים, אִינוּ דִין שֶׁתִּתְמַעֵט בְּחוּבְרִים, תִּלְמוּד לֹאמַר "קִרְבָּנוּ קִרְבָּנוּ [קִרְבָּנוּ]", לְרַבּוֹת כָּל בְּעָלֵי קִרְבָּן וְהֵלֵא דִין הוּא וּמָה אִם שְׁלָמִים שְׂאִין קִדְשָׁתוֹ מֵרַחֵם טְעוּנִין סְמִיכָה, בְּכוֹר שֶׁקִּדְשָׁתוֹ מֵרַחֵם אִינוּ דִין שֶׁתִּטְעֶן סְמִיכָה, תִּלְמוּד לֹאמַר "קִרְבָּנוּ" וְלֹא הִבְכוֹר. קִרְבָּנוּ וְלֹא הַמְעַשֵּׂר, וְהֵלֵא דִין הוּא וּמָה שְׁלָמִים שְׂאִינָן בְּעַמֵּד וְהֵבֵא טְעוּנִין סְמִיכָה, מְעַשֵּׂר שֶׁהוּא בְּעַמֵּד וְהֵבֵא אִינוּ דִין שֶׁיִּטְעֶן סְמִיכָה, תִּלְמוּד לֹאמַר "קִרְבָּנוּ" וְלֹא הַמְעַשֵּׂר. קִרְבָּנוּ וְלֹא הַפֶּסֶח, וְהֵלֵא דִין הוּא, וּמָה שְׁלָמִים שֶׁלֹּא רָבָה בָּהֶן הַפְּתוּב מְצוּוֹת יִתְרוֹת טְעוּנִין סְמִיכָה, פֶּסֶח שְׁרָבָה בּוֹ הַפְּתוּב מְצוּוֹת יִתְרוֹת אִינוּ דִין שֶׁיִּטְעֶן סְמִיכָה, תִּלְמוּד לֹאמַר "קִרְבָּנוּ" וְלֹא הַפֶּסֶח.

רמז תס "וְשַׁחַט וְשַׁחַטוּ" [להלן פסוק ח) וְשַׁחַט אֹתוֹ (להלן פסוק יג) וְשַׁחַט אֹתוֹ] מָה תִּלְמוּד לֹאמַר לְפִי שְׁנַאֲמַר "כִּי יִרְחַק מִמָּדָּה הַמְּקוֹם, וְזָבַחְתָּ", בְּרַחוּק מְקוֹם אֶתְּהָ זוֹבַח וְאִין אֶתְּהָ זוֹבַח בְּמְקוֹם קְרוֹב פֶּרֶט לְחֵלִין שֶׁלֹּא יִשְׁחָטוּ בְּעֶזְרָה. אִין לִי אֶלָּא תְּמִימִים כְּשֵׁרִים לִיקְרַב, מִנִּין לְרַבּוֹת בְּעָלֵי מוּמִין אֶרְבָּה אֶת בְּעָלֵי מוּמִין שֶׁהֵן מִמִּין הַכֶּשֶׁר לִיקְרַב, מִנִּין לְרַבּוֹת אֶת הַחֲזִיה מְרַבָּה אֲנִי אֶת הַחֲזִיה שֶׁהִיא בְּשַׁחֲטָה כְּבִהְמָה, מִנִּין לְרַבּוֹת אֶת הָעוֹפוֹת, תִּלְמוּד לֹאמַר "וְשַׁחַטוּ", "וְשַׁחַט אֹתוֹ", [וְשַׁחַט אֹתוֹ].

יְכוֹל לֹא יֵאָכְלָנוּ אֲבָל יֵאָכְלָנוּ לְכָלֵב, תִּלְמוּד לֹאמַר (שמות כב, ל) "אֹתוֹ", אֹתוֹ אֶתְּהָ מִשְׁלִיף לְכָלֵב, וְאִי אֶתְּהָ מִשְׁלִיף לְכָלֵב חֵלִין שֶׁנִּשְׁחָטוּ בְּעֶזְרָה.

"וְשַׁחַטוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", [להלן פסוק ח) וְשַׁחַט אֹתוֹ לְפָנַי אֹהֶל מוֹעֵד, (להלן פסוק יג) וְשַׁחַט אֹתוֹ לְפָנַי אֹהֶל מוֹעֵד], לְהַכְשִׁיר כָּל הָרוּחוֹת בְּקִדְשֵׁים קָלִים וְקַל וְחֹמֶר בְּצַפּוֹן וּמָה קִדְשֵׁי קִדְשֵׁים שֶׁלֹּא הַכְּשָׁרוֹ בְּכָל הָרוּחוֹת הַכְּשָׁרוֹ בְּצַפּוֹן, קִדְשֵׁים קָלִים שֶׁהַכְּשָׁרוֹ בְּכָל הָרוּחוֹת אִינוּ דִין שֶׁהַכְּשָׁרוֹ בְּצַפּוֹן רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, לֹא בָּא הַפְּתוּב אֶלָּא לְהַכְשִׁיר אֶת הַצַּפּוֹן מִקַּל וְחֹמֶר וּמָה קִדְשֵׁים קָלִים שֶׁהַכְּשָׁרוֹ בְּכָל הָרוּחוֹת לֹא הַכְּשָׁרוֹ מְקוֹמָן אֶצֶל קִדְשֵׁי קִדְשֵׁים, קִדְשֵׁי קִדְשֵׁים שֶׁלֹּא הַכְּשָׁרוֹ אֶלָּא בְּצַפּוֹן, אִינוּ דִין שֶׁלֹּא יִכְשָׁרוּ מְקוֹמָן אֶצֶל קִדְשֵׁים קָלִים, תִּלְמוּד לֹאמַר "וְשַׁחַטוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", בְּמֵאֵי קָא מִיפְּלָגִי, רַבֵּן סַבְרִי תִּלְתָּא קָרְאִי כְּתִיבִי, חַד לְגוּפִיָּה דְאֹהֶל דְלְעֵבִיד פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְחַד לְהַכְשִׁיר צַפּוֹנָה וְחַד לְהַכְשִׁיר צְדָדִין, צְדִי צְדָדִין לֹא צָרִיף קָרָא, מֵאֵי שְׁנָא הֵכָא דְכְּתִיב "בְּהוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", וּמֵאֵי שְׁנָא הֵכָא דְכְּתִיב "וְשַׁחַטוּ לְפָנַי אֹהֶל מוֹעֵד", כְּדָרְב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל שְׁלָמִים שֶׁשְׁחָטוּן קִדְּם שְׁנַפְתָּחוּ דְלִתּוֹת הַהִיכָל פְּסוּלִין, שְׁנַאֲמַר "וְשַׁחַטוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", בְּזָמַן שֶׁהוּא פְּתוּחַ וְלֹא בְּזָמַן שֶׁהוּא נִעוּל וְכֵן בְּמִשְׁכָּן עַד שֶׁלֹּא הֶעֱמִידוּ הַלְוִיִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן, וְאַחַר שֶׁפָּרְקוּ לְוִיִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן, פְּסוּלִין.

אמר רבי יוחנן, שלמים ששחטן בהיכל כשרין, שנאמר "ושחטו פתח אהל מועד", ולא יהא טפל חמור מן העקר מיתבי רבי יהודה בן בתירא אומר מנין שאם הקיפו גויים כל העזרה פלה שהכהנים נכנסין להיכל ואוכלין שם קדשי קדשים ושיגרי מנחות תלמוד לומר "בקדש הקדשים (יאכלוה) [תאכלו]" ואמאי הקא נמי נימא "בפצח אהל מועד יאכלוה", ולא יהא טפל חמור מן העקר הכי השתא התם עבודה, ועבודה, עובד במקום רבו אמרינן לא יהא טפל חמור מן העקר, אכילה, דאין אדם אוכל במקום רבו, טעמא דאמר קרא, הא לאו הכי לא יהא טפל חמור מן העקר לא אמרינן.

תמן תנינן, מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט רבי יהודה אומר, אינו צריך ושיניהם מקרא אחד דרשו ושחטו פתח אהל מועד, רבנן סברי קדשת היכל לחוד וקדשת אולם לחוד ורבי יהודה סבר היכל ואולם חדא קדשה היא, וכי כתיב פתח אהל מועד אתרוניהו כתיב, והא כי כתיב, האי במשכן כתיב, אשפחו משכן דאיקרי מקדש ומקדש דאיקרי משכן דאי לא תימא הכי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל, שלמים ששחטן קדם פתיחת דלתות ההיכל פסולין, שנאמר "ושחטו פתח", בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא נעול, והא ההוא במשכן כתיב, אלא מקדש איקרי משכן.

ג-ד "והקריב מזבח", אף על פי ששחטן שלא לשמן השלמים, אף על פי שלא סמד עליהן אשה, לשם אשים לה', לשם מי שאמר והיה העולם מכאן אמרו לשם ששה דברים הזבח נזבח, א לשם זבח, ב לשם זובח, ג לשם שם, ד לשם אשה, ה לשם ריח, ו לשם ניחוח, חטאת ואשם לשם חטאת, אמר רבי יוסי, מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו כשר, שהוא תנאי בית דין, שאין מחשבה הולכת אלא אחר העובד.

רמז תסא "את החלב המכסה את הקרב" מה תלמוד לומר לפי שנאמר (להלן פסוק טז) "כל חלב לה'", "כל חלב וכל דם לא תאכלו", (להלן ז, כה) "כי כל אכל חלב ונקרתה", יכול אף חלב הדפנות בכלל תלמוד לומר "את החלב המכסה את הקרב" יכול לא יהיה בכלל עגש אבל יהא בכלל אזהרה תלמוד לומר "את החלב המכסה את הקרב" אוציא את חלב המקדשים ולא אוציא את חלב חליו, תלמוד לומר "את החלב המכסה את הקרב", יכול לא יהא בכלל עגש אבל יהא בכלל אזהרה תלמוד לומר "את החלב המכסה את הקרב" אוציא את כלם ולא אוציא את חלב שיליל המכסה את הקרב תלמוד לומר "חלב ושתיה כליות", יכול לא יהא בכלל עגש אבל יהיה בכלל אזהרה תלמוד לומר "חלב ושתיה כליות" יכול לא יהא בכלל אזהרה אבל יהיה בעמד והקרב, תלמוד לומר (להלן ז, ד) "חלב שתי הפלית" באשם שאין תלמוד לומר שהרי קל וחמר הוא ומה שלמים שאין כל מינן טעון

אלה טעון חלב ושתי הפליות, אשם שכל מינו טעון אלה אינו דין שיטעון חלב ושתי הפליות, אם כן למה נאמר חלב שתי הפליות באשם, ללמד הימנו לומר לך מה חלב ושתי הפליות האמורים באשם, מוציא מפלל שליל, אף חלב ושתי הפליות האמורים כאן מוציא מפלל שליל.

אמר רבי יצחק בר נחמן אמר רב הושעיא, חלב שעל גבי הקבה, כהנים נוהגים בו היתר כרבי ישמעאל שאמר משום אבותיו וסימנך כהנא מסייע כהני מאי מסייע כהני דתניא "כה תברכו את בני ישראל" וכו'. שאמר משום אבותיו מאי היא, דתניא ואת [כל] החלב אשר על הקרב להביא חלב שעל גבי הדקין דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, להביא חלב שעל גבי הקבה ורמינהו [ונ]את כל החלב, רבי ישמעאל אומר, מה חלב המכסה את הקרב קרום ונקלף, אף כל קרום ונקלף רבי עקיבא אומר, מה חלב המכסה את הקרב תותב קרום ונקלף, אף כל תותב קרום ונקלף שלח רבא משמיה דרבי יוחנן כד היא הצעה של משנה ואפוד קמיתא ומאי חזית דאפכת קמיתא אפיך בתריתא, שאני הכא כיון דקתני מה דוקא קתני לה אי הכי כרבי ישמעאל, כרבי עקיבא הוא, אמר רבי נחמן בר יצחק שאמר משום אבותיו וליה לא סבירא ליה.

רמז תסב בעי רב אחדבוי בר אמי, יש מחסר אבר בפנים או אין מחסר אבר בפנים, לאשחויטי ולאפרוקי לא קמיבעיא לן כי קמיבעיא לן לאפסולי, מאי, (להלן כב, כא) "תמים יהיה לרצון" למזבח אמר רחמנא תמים אין חסרון לא או דילמא (שם) "תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו", מה מומא מאבראי, אף חסרון מאבראי תא שמע ואת שתי הפליות, ולא בעל פליא אחת, ולא בעל שלש פוליות ותניא אידך, וסירנה, לרבות בעל פוליא אחת סרוה דכלי עלמא אין ברירה באחת דהא מיחסר אבר מאי לאו לבהא קמיפלגי דמר סבירא חסרון מבפנים שמיה חסרון, ומר סבירא לא שמיה חסרון, לא, דכלא עלמא יש ברירה באחת וחסרון בפנים שמיה חסרון, ולא קשיא כאן שנבראת בשתים וחסרו, כאן שנבראת באחת מעקרא והא דומיא דשלש קתני מה שלש מעקרא אף אחד מעקרא אלא בשיש ברירה באחת קמיפלגי, מר סבירא יש ברירה באחת ומר סבירא אין ברירה באחת ורבי יוחנן אמר דכלי עלמא אין ברירה באחת, וחסרון בפנים שמיה חסרון אלא כאן שחסרו קדם קבלה, כאן שחסרו לאחר קבלה ולאחר קבלה קדם זריקה שרי והתניא (שמות יב, ה) "שה תמים זכר בן שנה" שיהא תמים ובן שנה בשעת שחיטה ומנין בקבלה והולכה והזיה, תלמוד לומר "יהיה", שיהו כל היותיו תמים ובן שנה, תרגמא אבו שנה הכי נמי מסתברא, דתניא רבי יהושע אומר כל הזבחים שבתורה שנשתירו מהן פזית בשר או פזית חלב זורק את הדם, שמע מינה ומי איכא מידי דבשעת שחיטה הוי בן שנה ובקבלה והולכה וזריקה הוי בן שתי שנים, אמר רבא, זאת אומרת שעות פוסלות בקדשים.

"וְאֵת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֶהוּ", וְלֹא בָּשָׂר שֶׁעָלֶיָּהוּ אֲשֶׁר עַל הַכֶּסֶּלִים זֶה חֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַפְּקוּקֻלַּת דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, לְהַבִּיא חֶלֶב שֶׁעַל הָעֵקֶץ.

"וְאֵת הַיִּתְּרֵת עַל הַכֶּבֶד", הַדְּבָר שֶׁקוֹל יִטַּל מִן הַיִּתְּרֵת עַל הַכֶּבֶד, אוֹ מִן הַכֶּבֶד עַל הַיִּתְּרֵת, כְּשֶׁהוּא אֹמֵר (להלן ט, י) "וְאֵת הַיִּתְּרֵת מִן הַכֶּבֶד מִן הַחֲטָאת הַקֹּטֵיר הַמְּזַבְּחָה", שְׂיִטַּל מִן הַיִּתְּרֵת עַל הַכֶּבֶד וְלֹא מִן הַכֶּבֶד עַל הַיִּתְּרֵת.

יָסִיר יוֹתֵרֶת אֶף עַל פִּי שְׂאִין כְּלִיּוֹת, יָסִיר כְּלִיּוֹת אֶף עַל פִּי שְׂאִין יוֹתֵרֶת, יָסִירָנָה אַפְלוּ כּוֹלֵיא אַחַת.

ה וְהַקֹּטֵירוֹ אֵתוֹ, "וְהַקֹּטֵירוֹ", (להלן פסוק טז) "וְהַקֹּטֵירִם", מֵה תִּלְמוּד לֹמֵר "וְהַקֹּטֵירוֹ אֵתוֹ" כְּשֶׁר וְלֹא פָּסוּל "וְהַקֹּטֵירוֹ", שֶׁלֹּא יַעֲרֹב חֲלָבִים בְּחֲלָבִים "וְהַקֹּטֵירִם" כִּלְמַסּוֹ כְּאֶחָת נֹאמֵר כָּאֵן "אִשָּׁה" וְלֹא נֹאמֵר "לְחֵם", וְנֹאמֵר לְמִטָּה (להלן פסוק יא) "לְחֵם", וְלֹא נֹאמֵר "רֵיחַ נִיחוּחַ", וְנֹאמֵר לְמִטָּה "רֵיחַ נִיחוּחַ" וְלֹא נֹאמֵר "לֵה", מִנִּין לִתֵּן אֵת הָאֱמוּרָה בְּכֶלֶן בְּכֶל אֶחָד וְאֶחָד, תִּלְמוּד לֹמֵר "אִשָּׁה" לְגִזְרָה שְׁוֹה.

ז-ז שְׂלָמִים בְּבֵן צֶאֱן, מֵה תִּלְמוּד לֹמֵר (לעיל פסוק א) שְׂלָמִים בְּבֵן בְּקָר, מִפְּנֵי שְׂיִשׁ בְּבֵן בְּקָר מֵה שְׂאִין בְּבֵן צֶאֱן בְּנִסְכִּים בֵּן הַצֶּאֱן נִתְרַבָּה בְּצַבּוֹר וּבֵן הַבְּקָר נִתְמַעַט בְּצַבּוֹר הָא מִפְּנֵי שְׂיִשׁ בְּבֵן הַבְּקָר מֵה שְׂאִין בְּבֵן הַצֶּאֱן, וּבְבֵן הַצֶּאֱן מֵה שְׂאִין בְּבֵן הַבְּקָר צָרִיךְ לֹמֵר שְׂלָמִים בְּבֵן הַבְּקָר, וְצָרִיךְ לֹמֵר שְׂלָמִים בְּבֵן הַצֶּאֱן.

תִּנּוּ רַבֵּן פְּסַח בְּזִמְנוֹ לְשִׁמוֹ כְּשֶׁר, שֶׁלֹּא לְשִׁמוֹ פָּסוּל, וּבִשְׂאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה לְשִׁמוֹ פָּסוּל שֶׁלֹּא לְשִׁמוֹ כְּשֶׁר מִנָּה הַנִּי מְלִי אֶמֶר אֲבוּיָה דְשִׁמוּאֵל, אֶמֶר קָרָא, וְאִם מִן הַצֶּאֱן קָרְבָּנוֹ לְזִבַּח שְׂלָמִים, דְּבָר הַבָּא מִן הַצֶּאֱן יֵהָא לְזִבַּח שְׂלָמִים.

וּמֵמַאי דְּבִמּוֹתֵר פְּסַח כְּתִיב דִּילְמָא בְּמוֹתֵר אֲשֶׁם כְּתִיב אֶמֶר רַבָּא, אֶמֶר קָרָא, וְאִם מִן הַצֶּאֱן דְּבָר הַשְּׁוֹה בְּכֶל צֶאֱן בְּכֶל אֶתֶר אֶתֶר מִן לְהוֹצִיא וְכֶאֱן מִן לְרַבּוֹת אֶמֶר רַבִּי מַנִּי, הֵכִי נִמִּי מִן לְהוֹצִיא, דְּלִיתִיָּה בֵּן שְׁתֵּי שָׁנִים וְלִיתִיָּה בְּנִקְבָּה וּמִי מְצִית אֶמְרֵת הֵכִי דְּכִי כְּתִב הָאִי בְּמוֹתֵר פְּסַח כְּתִיב, הָא כִּיּוֹן דְּכְתִיב אִם כְּשֶׁב (להלן פסוק יז) "וְאִם עֵז", לָאוּ בְּמוֹתֵר פְּסַח כְּתִיב, הֵהוּא מִיבְּעִי לִיָּה לְכַדְתִּנְיָא, כְּשֶׁב לְרַבּוֹת אֵת הַפְּסַח לְאֵלֶיָּה כְּשֶׁהוּא אֹמֵר אִם כְּשֶׁב לְהַבִּיא פְּסַח שֶׁעֲבָרָה שְׁנָתוֹ וּשְׂלָמִים הַבָּאִים מִחֲמַת פְּסַח לְכֶל מְצוֹת שְׂלָמִים שְׂיִטְעֵנוּ סְמִיכָה וּנְסִיכָה וְתִנּוּפַת חֲזָה וְשׁוֹק כְּשֶׁהוּא אֹמֵר [וְ]אִם עֵז" הַפְּסִיק הָעֲנִין לְמַד עַל הָעֵז שְׂאִינָה טְעוּנָה אֵלֶיָּה. וְהָא מִהֲכָא נִפְקָא מִדְּאֲבוּיָה דְשִׁמוּאֵל נִפְקָא, וְאִם מִן הַצֶּאֱן קָרְבָּנוֹ, דְּבָר הַבָּא מִן הַצֶּאֱן יֵהָא לְזִבַּח שְׂלָמִים וְאֶתֶרֶת מִדְּרַב נִפְקָא מִנִּין לְמוֹתֵר פְּסַח שְׂיִקְרַב שְׂלָמִים,

שְׁנֵי מֵר (דברים טז, ב) "וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר", וְהָלַא אִין פֶּסַח בָּא אֶלֶא מִן הַכֶּבֶשִׁים וְעִזִּים, מִכָּאן לְמוֹתֵר הַפֶּסַח שְׂיֵהֵא לְדָבָר הַבָּא מִן הַצֹּאן וּמִן הַבָּקָר, וּמֵאִי נִיְהוּ שְׂלָמִים אֶלֶא תִּלְתָּא קֳרָאִי פְתִיבִי, חַד לְהִיכָא דְעֵבֵר זְמַנּוּ וְעֵבֵרָה שְׁנָתוֹ וְחַד לְהִיכָא דְעֵבֵר זְמַנּוּ וְלֹא עֵבֵרָה שְׁנָתוֹ וְחַד לְהִיכָא דְלֹא עֵבֵר לֹא זְמַנּוּ וְלֹא שְׁנָתוֹ וְצָרִיכִי, דְאִי פְתַב רְחֻמְנָא חַד הָוָה אֲמִינָא הִיכָא דְעֵבֵר זְמַנּוּ וּשְׁנָתוֹ דְאִידְחִי לִיה מִפֶּסַח לְגַמְרִי.

אֲבָל עֵבֵר זְמַנּוּ וְלֹא שְׁנָתוֹ דְחֻזִי לְפֶסַח אִימָא לֹא וְאִי פְתַב רְחֻמְנָא הֵנִי תִּרְתִּי מְשׁוּם דְאִידְחוּ לְהוּ מִמִּילְתֵיהוּ, אֲבָל לֹא זְמַנּוּ וְלֹא שְׁנָתוֹ דְחֻזִי לְפֶסַח אִימָא לֹא קָא מְשֻׁמַע לָן. זְכָר אוֹ נִקְבָּה, זְכָר וּדְאִי, וּנְקִבָּה וּדְאִית, וְלֹא טוּמְטוּם וְאִנְדְרוּגִינוּס. וְהָלַא דִין הוּא וּמָה אִם עוֹלָה שְׂפִשְׁרָה לְבוּא מִן הָעוֹף לֹא פְשָׁרָה לְבוּא טוּמְטוּם וְאִנְדְרוּגִינוּס שְׂלָמִים (מִן בְּן הַבָּקָר) שְׂלֹא פְשָׁרוּ לְבוּא מִן הָעוֹף אִינוּ דִין שְׂלֹא יִכְשְׁרוּ לְבוּא טוּמְטוּם וְאִנְדְרוּגִינוּס. לֹא אִם אֲמַרְתָּ בְּעוֹלָה שְׂלֹא פְשָׁרָה לְבוּא (זְכָרִים פְּנִקְבוֹת) [נְקִבוֹת פְּזָכָרִים], תֵּאמֵר בְּשְׂלָמִים שְׂפִשְׁרָה לְבוּא (זְכָרִים פְּנִקְבוֹת) [נְקִבוֹת פְּזָכָרִים], חֲטָאת תּוֹכִיחַ שְׂפִשְׁרָה לְבוּא נְקִבוֹת פְּזָכָרִים וְלֹא פְשָׁרָה לְבוּא טוּמְטוּם וְאִנְדְרוּגִינוּס לֹא אִם אֲמַרְתָּ בְּחֲטָאת שְׂלֹא פְשָׁרָה לְבוּא כָּל מִין זְכָרִים וְכָל מִינֵי נְקִבוֹת תֵּאמֵר בְּשְׂלָמִים שְׂפִשְׁרוּ לְבוּא כָּל מִינֵי זְכָרִים וְכָל מִינֵי נְקִבוֹת מַעֲשֵׂר יוֹכִיחַ שְׂפִשְׁרָה לְבוּא כָּל מִינֵי זְכָרִים וְכָל מִינֵי נְקִבוֹת וְלֹא פְשָׁרָה לְבוּא טוּמְטוּם וְאִנְדְרוּגִינוּס, לֹא אִם אֲמַרְתָּ בְּמַעֲשֵׂר שְׂהוּא אֶחָד מַעֲשֵׁרָה, תֵּאמֵר בְּשְׂלָמִים שְׂהוּא אֶחָד מֵאֶחָד, הוּאִיל וְהוּא אֶחָד מֵאֶחָד יִכְשְׁרוּ לְבוּא טוּמְטוּם וְאִנְדְרוּגִינוּס, תִּלְמוּד לומר "זְכָר אוֹ נְקִבָּה", זְכָר וּדְאִי נְקִבָּה וּדְאִית וְלֹא טוּמְטוּם וְאִנְדְרוּגִינוּס.

"כְּשֵׁב", לָמָּה נֵאמֵר (אם) כְּשֵׁב לְהִבִּיא פֶּסַח לְאֵלֶיהָ כְּשֵׁהוּא אוֹמֵר אִם כְּשֵׁב לְרִבּוֹת פֶּסַח שְׂעֵבֵרָה שְׁנָתוֹ וּשְׂלָמִים הַבָּאִים מִחֲמַת פֶּסַח לְכָל מְצוּוֹת שְׂל שְׂלָמִים שְׂיִטְעֵנוּ סְמִיכָה וּנְסֻכִים וּתְנוּפֹת חֲזָה וְשׁוֹק אֲבָל אִין נֶאֱכָלִין אֶלֶא לְיוֹם וְלִילָה פְתַחֲלַת הַקֹּדֶשׁ בְּן עֲזָאִי אוֹמֵר אִין נֶאֱכָלִין אֶלֶא לְלִילָה, וְאִין נֶאֱכָלִין אֶלֶא צְלִי (פְתוּב בְּרִמּוֹ תצט) "אִם כְּשֵׁב הוּא מְקַרִיב", וְלָד רֵאשׁוֹן קָרֵב וְלָד שְׁנִי לֹא קָרֵב הוּא קָרֵב, וְאִין וְלָד כָּל הַקֹּדֶשִׁים קָרֵבִים וְלָד דְמֵאִי אִי דְעוֹלָה וְאֶשֶׁם, זְכָרִים הֵן וְלֹא בְנֵי אוֹלוּדֵי נִיְהוּ, אִי דְחֲטָאת, הִילְכֵתָא גְמִירִי לָה דְלְמִיתָה אֲזָלָה, לְאֶתוּיִי וְלָד הַמַּעֲשֵׂרָת לָמָּה לִי קָרָא, עֵבֵרָה עֵבֵרָה לִילִיף מַעֲשֵׂר מִבְּכוֹר מַה בְּכוֹר לֹא קָרֵב לִיה וְלָד דְלֹא בְר אוֹלוּדֵי הוּא, אִף מַעֲשֵׂר לֹא קָרֵב וְלָד דִּילִיָּה אֲצִטְרִיךְ סְלִקָא דְעֵתָא אֲמִינָא אִין דְנִין אֲפִשֵׁר מְשָׂאִי אֲפִשֵׁר, קָא מְשֻׁמַע לָן.

"הוּא" הִיחִיד מְבִיא שְׂלָמִי נְדָבָה, וְאִין הַצְּבוּר מְבִיאִין שְׂלָמִי נְדָבָה, וְאִם תֵּאמֵר כְּבָר מַעֲטָתִים מִן הַבָּקָר שְׂיִכּוֹל לֹא יְבִיא צְבוּר, בְּן הַבָּקָר שְׂלָמִי נְדָבָה, שְׂכּוֹן אִינוּ מְבִיא שְׂלָמִים פִּיּוּצָא בְּהֵן חוּבָה אֲבָל יְבִיא צְבוּר מִן הַצֹּאן שְׂלָמִי נְדָבָה, שְׂכּוֹן הוּא

מביא פיוצא בָּהוּן חוּבָה תַלְמוּד לומר "הוא", היחיד מביא שלמי נדבה ואין הצבור מביא שלמי נדבה.

ט-י "והקריב מזבח", אף על פי ששחטן שלא לשמן אף על פי שלא סמך עליהן אשה, לשם אשים לה', לשם מי שאמר והיה העולם חלבו האליה תמימה להביא החלב הסמוך לאליה זה חלב שביין הפקוקלת דברי רבי (יהודה) [עקיבא]. רבי (עקיבא) [יהודה] אומר, חלבו האליה מקיש אליה לחלב מה חלב בשני לאוין אף אליה בשני לאוין, אליה יכול יקים בה מצות אליה, תלמוד לומר "תמימה" יכול יטלנה מן השדרה תלמוד לומר "לעמת העצה" יכול עם העצה תלמוד לומר "יסירנה" יפגס לפנים מן העצה.

[ו]את את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב" מה תלמוד לומר שיכול יתרבה בחלב דפנות ודין הוא ומה אם בן הבקר שנתרבה בנסכים נתמעט בחלב דפנות, בן הצאן שנתמעט בנסכים אינו דין שנתמעט בחלב דפנות. לא אם אמרת בבן הבקר שנתמעט באליה, תאמר בבן הצאן שנתרבה באליה הואיל ונתרבה באליה נתרבה בחלב דפנות, תלמוד לומר "המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב", ואת שתי הפלית, אין לך אלא מה שאמור בענין משום רבי ישמעאל אמרו מפני שהיה בכלל ויצא לדון בדבר החדש החזירו הפתוב לכללו.

יא "והקטירו", שלא יערב חלבים בחלבים לחם אשה לה', לומר לך חלבים שהו קרואים לחם חלבו האליה (פתוב ברמז תמ"ג).

יב-טו רמז תסג "ואם עז קרבנו", הפסיק הענין שלא תהא העז טעונה אליה. והקריב ממנו, מן המחבר קרבנו "אשה לה' את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב", מה תלמוד לומר שיכול נתמעט מכלם, ודין הוא מה מצינו בבן צאן שנתרבה באליה נתרבה בכלם, אבל בן העז שנתמעט באליה הואיל ונתמעט באליה יתמעט מכלם בן הבקר יוכיח שנתמעט באליה ונתרבה בכלם, לא אם אמרת בבן הבקר שנתרבה בנסכים תאמר בבן עז שנתמעט בנסכים, הואיל ונתמעט בנסכים יתמעט מכלם, תלמוד לומר "החלב המכסה את הקרב", לרבות את כלם.

טז "והקטירם הפהו", כלם כאחד לחם אשה לריח ניחח כל חלב לה', לחיב על החלב מעילה, משום רבי ישמעאל אמרו, מכלל שנתאמר "אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם את דמם תזרק על המזבח ואת חלבם תקטיר", למדנו לבכור שטעון מתן דמים למזבח. למעשר ולפסח מנין תלמוד

לומר (דברים יב, כז) "וְדָם זָבַחִיד יִשְׁפֹךְ עַל מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ" אין לי אלא דמים, חֲלָבִים מִנֵּי תִלְמוּד לומר "כָּל חֶלֶב לֵה".

יז "חֲקַת עוֹלָם", לְבֵית עוֹלָמִים לְדִרְתֵיכֶם, שְׁיִנְהִיגוּ הַדָּבָר לְדוֹרוֹת בְּכֹל מוֹשְׁבֵי תֵיכֶם בְּאֶרֶץ וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ.

רמז תסד "כָּל חֶלֶב וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ", רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִקִּישׁ דָּם לְחֶלֶב מֵה חֶלֶב בְּשֵׁנֵי לְאוּן וְכוּ' וְחֻכְמִים אוֹמְרִים אֵין בּוֹ אֶלָּא אֲזֵהָרָה אַחַת יָכוֹל אֶף דָּם פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁים יְהוּ חֲיָבִין עָלָיו בְּשֵׁנֵי לְאוּן תִּלְמוּד לומר "רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ", אֵין בּוֹ אֶלָּא אֲזֵהָרָה אַחַת אֵין לִי אֶלָּא דָּמָם, חֲלָבִים מִנֵּי תִלְמוּד לומר "חֶלֶב וְדָם", הַקִּישׁ חֶלֶב לְדָם מֵה דָּם בְּלֹא אֶחָד אֶף חֶלֶב בְּלֹא אֶחָד, שְׁמִתוּדָה שְׁיִצֵּא הַבְּכוֹר מִכָּל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁים יָכוֹל יְהוּ חֲיָבִין עַל דָּמוֹ שֵׁנֵי לְאוּן תִּלְמוּד לומר (שם טו, כג) "רַק אֵת דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ", אֵין בּוֹ אֶלָּא אֲזֵהָרָה אַחַת אֵין לִי אֶלָּא דָּמוֹ חֲלָבוֹ מִנֵּי תִלְמוּד לומר "חֶלֶב וְדָם", מֵה דָּם בְּלֹא אֶחָד אֶף חֶלֶב בְּלֹא אֶחָד.

תְּנוּ רַבָּנָן, אֶכֶל חֶלֶב נִבְלָה לֹקֵה שְׁתֵּים חֶלֶב מִקְדָּשִׁין לֹקֵה שְׁתֵּים רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, חֶלֶב נִבְלָה לֹקֵה שְׁתֵּים, חֶלֶב מִקְדָּשִׁים לֹקֵה שְׁלֹשׁ. אָמַר לִיה רַב שִׁיזְבִּי לְרַבִּי אַבָּא, בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי יְהוּדָה הֵינֵנו דְּכִתְיָבִי (תְּרִי) קָרְאִי "חֲקַת עוֹלָם", "כָּל חֶלֶב וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ", (להלן ז, כג) "כָּל חֶלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׁב וְעִז לֹא תֹאכְלוּ", "וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ", הָא שְׁלֹשָׁה לְאוּן. אֶלָּא רַבָּנָן מֵאֵי טַעְמִיהוּ, (קַסְבָּר) [קַסְבָּרִין] לָאו דְּחֲקַת עוֹלָם בְּקֹדֶשִׁים לָאו דְּ"כָל חֶלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׁב" בְּחֵלִין וְצָרִיכֵי דְאֵי כְּתַב רַחֲמֵנָא בְּקֹדֶשִׁים הָוֵה אֲמִינָא קֹדֶשִׁים דְּחֲמִירֵי אֲסוּר חֲלָבָן, אֲבָל חֵלִין אֵימָא לֹא וְאֵי כְּתַב רַחֲמֵנָא "כָּל חֶלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׁב" הָוֵה אֲמִינָא חֶלֶב חֵלִין הוּא דְאֲסוּר מִשׁוּם דְלֹא הִתֵּר מִכָּלְלוֹ אֲבָל חֶלֶב מִקְדָּשִׁין דְּהִתֵּר מִכָּלְלוֹ הָוֵה אֲמִינָא מִדְּהִתֵּר בְּשָׂרָן הִתֵּר נִמִּי חֲלָבָן קַמְשָׁמַע לָן וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר, כִּי כְּתִיב "כָּל חֶלֶב שׁוֹר" בְּעֵינֵינָא דְקֹדֶשִׁים כְּתִיב מִכָּלְלוֹ דְרַבָּנָן לֹא יִלְפִי דְבַר מִעֵינֵינוּ דְכָלִי עֲלֵמָא יִלְפִינוּ דְבַר מִעֵינֵינוּ וְהִכָּא רַבִּי יְהוּדָה סָבַר יִלְפִינוּ לָאו מִלָּאו וְלָאו מִכְּרַת וְרַבָּנָן סָבְרֵי לָאו מִלָּאו יִלְפִינוּ לָאו מִכְּרַת לֹא יִלְפִינוּ.

תְּנוּ רַבָּנָן "כָּל חֶלֶב וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ" מֵה חֶלֶב לֹקֵה שְׁתֵּים, אֶף דָּם לֹקֵה שְׁתֵּים דְּבַרֵי רַבִּי יְהוּדָה, וְחֻכְמִים אוֹמְרִים אֵין בּוֹ אֶלָּא אֲזֵהָרָה אַחַת מֵאֵי שְׁנָא חֶלֶב דְּלֹקֵה שְׁתֵּים בְּלֹא הַקִּישָׁא, דְּכִתְיָב בֵּיה תְּרִי קָרְאִי "כָּל חֶלֶב וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ", (להלן ז, כג) "כָּל חֶלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׁב וְעִז לֹא תֹאכְלוּ", דָּם נִמִּי בְּלֹא הַקִּישָׁא נִילְקֵי שְׁתֵּים דְּכִתְיָב לְאוּן "כָּל דָּם לֹא תֹאכְלוּ" דְּחֲקַת עוֹלָם, (להלן ז, כו) וְ"כָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ" בְּכָל מוֹשְׁבֵי תֵיכֶם". אֶלָּא אֵימָא מֵה חֶלֶב לֹקֵה שְׁלֹשׁ אֶף דָּם לֹקֵה שְׁלֹשׁ מֵאֵי שְׁנָא חֶלֶב דְּלֹקֵה שְׁלֹשׁ דְּכִתְיָב בֵּיה הֵלִין תְּרִין קָרְאִי דְאֲמַרְיָן וְלָאו דְּזָרוּת הָא תִּלְתָּא דָּם נִמִּי לְקִי שְׁלֹשׁ דְּכִתְיָב בֵּיה הֵנִי תְּרִי לְאוּן וְלָאו דְּזָרוּת הָא תִּלְתָּא אֲצִטְרִיךְ סְלָקָא דְעֵתָהּ אֲמִינָא הוּאִיל וְאִיתְמַעֵט דָּם (מִמִּילָא) אֵימָא אִיתְמַעֵט דָּם נִמִּי מִן

זרות קמשמע לן הקישא אלא לרבנן הקישא למה לי, מיבעי ליה לכדתנא כל חלב וכל דם לא תאכלו, רבי אומר מה חלב מאחר שחלבו חלוק מבשרו אין מצטרפין זה עם זה אף דם שדמו חלוק אין מצטרפין זה עם זה אוציא דם שרצים הואיל ואין דמו חלוק מבשרו שמצטרפין זה עם זה הא מן הכא נפקא, מן הדין קרא נפקא (להלן יא, כט) "וזה לכם הטמא", למד על דם השרץ ובשרו שמצטרף זה עם זה, אי לאו הקשא סלקא דעתך אמינא הני מלי לטמאה אבל לאכילה אימא לא אשמועינן הקשא לאכילה אמר רבינא הילכך דם נחש ובשרו מצטרפין זה עם זה. מאי קמשמע לן היינו הקשא, סלקא דעתך אמינא שרץ דאתרבי לטמאה אתרבי לאכילה, אבל נחש דלא אתרבי לטמאה אימא לא קמשמע לן דלכל מלי אין דמו חלוק מבשרו.

פרק ד

א-ב "נפש כי תחטא", עשרה דברים משמשין את הנפש, ואלו הן ושט למזון קנה לקול כבד לחמה מרה לקנאה, ריאה לשנתו, המסס לטחון טחול לצחוק, קבה לשנה, לשון לדבר, לב מבין, כליות יועצות, והנפש למעלה מכך אמר לה הקדוש ברוך הוא לנפש אני עשיתך למעלה מכך, ואת יוצאה וחוטאה שנתאמר "נפש כי תחטא".

תני רבי ישמעאל, משל למלך שהיה לו פרוס והיו בו בפורות נאות, הושיב בו שני שומרין אחד חגר ואחד סומא, אמר להן הזהרו בפורות הניחון המלך, אמר לו חגר לסומא בפורות נאות אני רואה, אמר לו סומא הבא ונאכל, אמר לו וכי יכול אני לילך, אמר לו סומא, וכי רואה אני, מה עשו רכב חגר על גבי סומא ונטלו את הבפורות ואכלו והלכו וישבו זה במקומו וזה במקומו. לגימס בא המלך אמר להם היכן הבפורות, אמר לו סומא וכי רואה אני, אמר לו חגר וכי יכול אני להלך. המלך שהיה פקח מה עשה הרכיב חגר על גבי סומא ונדן אותם כאחד אמר להם כד עשיתם ואכלתם כד לעתיד לבוא הקדוש ברוך הוא אומר לנפש למה חטאת והיא אומרת לפני רבונו של עולם אני היא שחטאתי לפניך, הגוף חטא והגוף אומר מיום שיצאה ממני הלא משלך אני לפניך כחרס. מה הקדוש ברוך הוא עושה, מחזיר הנשמה לגוף ונדן שניהם כאחד, הדא הוא דכתיב "יקרא אל השמים מעל", להביא את הנשמה "ואל הארץ" להביא את הגוף ואחר כך "לדין עמו".

תנא רבי חיא משל לכהן שהיו לו שתי נשים אחת בת כהן ואחת בת ישראל, ומסר להן עסה של תרומה וטמאיה, והזה מדין עם בת כהן ומניח בת ישראל, אמרה לו אדונינו כהן לשנינו מסרת פאחת למה את מדין עמי ומניח את זו, אמר לה את בת כהן למדת מבית אביך זו בת ישראל ואינה למודה מבית אביה, לפיכך אני מדין עמך. כך לעתיד לבוא הקדוש ברוך הוא אומר לנפש למה חטאת לפני, אמרה לפני רבוננו של עולם אני והגוף חטאנו כאחד למה את מדין עמי ומניח את זה, אמר לה את מן העליונים ממקום שאין חוטאין לפיכך אני מדין עמך.

משל למה הדבר דומה לשני בני אדם שחטאו על המלך, אחד קרתני ואחד בן פלטין, ראה ששניהם חטאו חטא אחד, פנה לקרתני ונתן לבן פלטין אפופסין אמרו לו בני פלטין שלו שניהם חטאו חטא אחד, לקרתני פנית לבן פלטין נתת אפופסין, אמר להם לקרתני פנית שאינו יודע נמוסי מלכות אבל בן פלטין בכל יום ויום הוא עמי ויודע נמוסי מלכות וחוטא אף כך הגוף קרתני (בראשית ב, ז) "וייצר ה' אלהים את האדם" וגו', והנפש בן פלטין מלמעלה "ויפח באפיו נשמת חיים", ושניהם חוטאים לכך הכתוב מתמיה נפש כי תחטא מהו בשגגה מכל מצות, למדך שכל החוטא בשגגה פאלו עבר על מצוות ה' וכן הוא אומר (במדבר טו, כב) "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות", ואומר (תהלים יט, יג) "שגיאות מי יבין" וגו', "גם מזדים חשך עבדך" שגגת תלמוד עולה זדון.

אמר הקדוש ברוך הוא בעולם הזה על ידי שיצר הרע שולט בכם הייתם חוטאים, אבל לעתיד לבוא אני עוקרו מכם שנאמר "והסרת את לב האבן מבשרכם ונתת לי לבם לב בשר".

"נפש כי תחטא", בני ישראל מביאין חטאת ואין הגויים מביאין חטאת ואין צריך לומר מצוות שלא נצטוו עליהם בני נח אלא אף מצוות שנצטוו עליהם בני נח אין מביאין עליהם בני נח חטאת בני ישראל, אין לי אלא בני ישראל, מנין לרבות את הגרים והעבדים המשחררים תלמוד לומר "נפש כי תחטא".

"בשגגה", על שגגה הוא מביא ואינו מביא על הזדון והלא דין הוא ומה אם עבודת אלילים החמורה לא עשה בה זדון בשגגה, מצוות הקלות אינו דין שלא נעשה בהן זדון בשגגה הן אם הנח זדונה של עבודת אלילים ליום הכפורים שהיא חמורה, נח זדון של מצוות ליום הכפורים שהן קלות, אלא גביא חטאת וכפר מיד תלמוד לומר "כי תחטא בשגגה", על שגגה הוא מביא ואינו מביא על הזדון קל וחמר לעבודה זרה מעתה, ומה אם מצוות קלות הנח זדונם ליום הכפורים, עבודה זרה חמורה אינו דין שינח זדונה ליום הכפורים הן אם הקלת במצוות קלות נקיל בעבודה זרה חמורה, אלא גביא חטאת מיד ותתלה לה עד יום הכפורים תלמוד לומר "בשגגה במצוות", בשגגה בעבודה זרה ומה תלמוד לומר

להלן פסוק כ"ב) "שגגה" בשעיר, (להלן פסוק כ"ז) ו"שגגה" בשעירה, מפני שיש בשעיר מה שאין בשעירה, ובשעירה מה שאין בשעיר, שעיר נתרבה בצבור שעירה לא נתרבה בצבור שעירה נתרבה בעבודה זרה שאין בשעירה ובשעירה מה שאין בשעיר, צריך לומר "שגגה" בשעיר [וצריך לומר "שגגה" בשעירה].

"מצות ה'", ולא מצוות המלך ולא מצוות בית דין מפל מצות ה', ולא כל מצוות ה', פרט לשמיעת קול ולבטוי שפתיים ולטמאת מקדש וקדשיו.

"מצות ה'", שומע אני עשה ולא תעשה תלמוד לומר "אשר לא תעשינה" אוציא את מצות עשה הקלה ולא אוציא את מצות (לא תעשה) [עשה] החמורה תלמוד לומר "אשר לא תעשינה" אוציא מצוות עשה שאין חיבין עליהן כרת, ולא אוציא את הפסח ואת המילה שחיבין עליהן כרת תלמוד לומר "אשר לא תעשינה" [אוציא את הפסח שאין תדיר ולא אוציא את המילה שהיא תדירה תלמוד לומר (להלן פסוק כז) "אשר לא תעשינה"] יכול שאני מוציא את מצות עשה שבנדה תלמוד לומר "מכל מצות ה'", רבה ומה ראית להוציא את כל המצוות ולהביא מצות עשה שבנדה, אחר שרבה הכתוב ומעט, מפני מה אוציא את כל המצוות שאין בהן לא תעשה ולא אוציא מצות עשה שבנדה שיש בה לא תעשה, שנאמר "ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב".

"אשר לא תעשינה", יכול דברים שזדונן כרת ודברים שאין זדונן כרת תלמוד לומר (במדבר טו, כט) "תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה" הרי כל העושה בשגגה בעבודה זרה ומה עבודה זרה מיחדת מעשה שחיבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת אף כל מעשה שחיבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת.

או דבר שאתה לומדו לדבר אחד אתה לומדו לכל הדברים שבו, מה עבודה זרה מיחדת שמיום שנאסרה לא התרה [ולא התרה] מכללה וחיבין עליה מיתת בית דין ואסורה נוהגת בבני נח כישראל אף אני איני מרבה אלא פיוצא בה ומה אני מרבה, את משפב זכור, והבהמה, שמשנאסרו לא התרו, [ולא התרו] מכללן, וחיבין עליהן מיתת בית דין, ואסורין נוהג בבני נח כישראל אלא שיש בזכור מה שאין בבהמה, ובבהמה מה שאין בזכור בין במינו בין שלא במינו אסור, בהמה במינה מתרת שלא במינה אסורה זכור לא עשה בו קטן כגדול בהמה עשה בה קטנה כגדולה כשהוא אומר [מכל מצות ה'", לרבות את האם, ואת אשת אב, ואת הפלה שהן בסקילה בעבודה זרה מוסיף עליהן (חמותו ואם חמותו ובתו) [בתו ובת בתו ובת בנו] כשהוא אומר [מכל מצות ה'", לרבות בת אשתו ובת בתה ובת בנה שמשנאסרו לא התרו בעבודה זרה מוסיף עליהם חמותו ואם חמותו ואם חמיו כשהוא אומר "מכל מצות ה'" לרבות נערה המארסה, ואת

מחלל שבת אלא שיש בנערה המארסה מה שאין בשבת, ובשבת מה שאין בנערה המארסה שבת אין לה התר נערה המארסה יש לה התר שבת התר מכללו נערה המארסה לא התרה מכללה כשהוא אומר "מכל מצות ה'" לרבות אשת איש (בנדה) [והנדה], אלא שיש באשת איש מה שאין בנדה, ויש בנדה מה שאין באשת איש אשת איש מתרת לבעלה, נדה אסורה לבעלה ולכל אדם, אשת איש חייבין עליה מיתת בית דין, נדה אין חייבין עליה מיתת בית דין כשהוא אומר "מכל מצות ה'" לרבות אשת אחיו ואשת אחי אביו יש באשת אחיו מה שאין באשת אחי אביו, ובאשת אחי אביו מה שאין באשת אחיו אשת אחיו יש לה בנים אסורה אין לה בנים מתרת אשת אחי אביו בין יש לה בנים בין אין לה בנים אסורה. אשת אחיו עשה בה אח מן האם כאח מן האב אשת אחי אביו לא עשה בה אח מן האם כאח מן האב כשהוא אומר "מכל מצות ה'" לרבות אחותו ואחות אמו ואחות אביו, שלא היה לו שעת התר כעבודה זרה כשהוא אומר "מכל מצות ה'" לרבות אחות אשתו אחר שרבינו דברים שהן כעבודה זרה ודברים שאינן כעבודה זרה למה נאמרה עבודה זרה מעתה אלא מה עבודה זרה מיחדת מעשה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת, אף כל מעשה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת.

אי מה עבודה זרה מיחדת שחייבין עליה מיתת בית דין אף איני מרבה אלא על חייב מיתות בית דין, את מה אני מרבה, מקלל אביו ואמו, והמסית והמדיח והמכשף, ונביא השקר, ועדין זוממין, תלמוד לומר "ועשה" יצאו אלו שאין בהן מעשה אוציא את אלו שאין בהן מעשה ולא אוציא את מכה אביו ואמו וגונב נפש מישראל, וזקן ממרא על פי בית דין וכן סורר ומורה, ורוצח, תלמוד לומר "תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה" הרי כל העושה בשגגה כעבודה זרה, מה עבודה זרה מיחדת שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת, אף כל העושה מעשה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת.

(להלן פסוק כב) "ועשה אחת", יכול עד שיכתב את כל השם, עד שיארג את כל הבגד, עד שיעשה את כל הנפה, תלמוד לומר "מאחת" אי מאחת יכול אפלו כתב אות אחת, אפלו ארג חוט אחד, אפלו עשה בית אחד בנפה ובכברה תלמוד לומר "ועשה אחת" הא כיצד עד שיכתב שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל נח מנחור, דן מדניאל, גד מגדיאל. רבי יהודה אומר, אפלו כתב שתי אותיות והם שם אחד חייב, כגון שש תת גג חח רר אמר רבי יוסי וכי משום כותב הוא חייב והלא אינו חייב אלא משום רושם, שפך רושמיין על קרשי המשכן לידע אי זהו בן זוגו לפיכך השורט שריטה אחת על שני נסרים, או שני נסרים על נסר אחד חייב.

רבי שמעון אומר "ועשה אחת", יכול עד שיכתב את כל השם, עד שיארג את כל הבגד, עד שיעשה כל הנפה, תלמוד לומר "מאחת" אי מאחת יכול אפלו כתב אות

אחת, אפלו ארג חוט אחד, אפלו עשה בית אחד בנפה ובכברה, תלמוד לומר "אחת", הא כיצד עד שיעשה מלאכה שפיוצא בה מתקיימת.

רבי יוסי אומר "ועשה אחת" ועשה הנה פעמים שהוא חייב אחת על כן, פעמים שהוא חייב על כל אחת ואחת כיצד שכח עקר שבת ועשה מלאכות הרבה אף על פי שמעננו אבות מלאכות עשה אינו חייב אלא חטאת אחת כל ימיו היודע עקר שבת וטעה ואינו יודע אימתי הוא שבת, יודע שהוא שבת וטעה ואינו יודע איזו מלאכה אסורה ועשה מלאכות הרבה [בשבתות הרבה], אם מעין אבות מלאכות עשה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה ואם מעין מלאכה אחת עשה חייב על כל העלם והעלם.

אמר רבי עקיבא, שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע באיטליס של עמנום כשהלכו לקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל, הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו בהעלם אחד מהו, חייב אחת על כן, או חייב על כל אחת ואחת, אמרו לו זו לא שמענו, אבל שמענו הבא על חמש [נשיו] נדות בהעלם אחד שהוא חייב על כל אחת ואחת, וראינו שהדברים קל וחומר.

ועוד שאל רבי עקיבא, אבר המדלדל [באדם] [בבהמה] מהו אמרו לו לא שמענו, אבל שמענו [אבר המדלדל באדם שהוא טהור], וכך היו מפי שחין שבירושלים עושין הולך לו ערב פסח אצל הרופא חותכו עד שמניח בו כשערה ותוחבו בסירא ונמשך הימנו והלה עושה פסחו והרופא עושה פסחו, וראינו שהדברים קל וחומר.

ועוד שאל רבי עקיבא, השוחט חמשה זבחים בחוץ בהעלם אחד מהו, חייב אחת על כן או חייב על כל אחת ואחת אמרו לו לא שמענו. אמר רבי יהושע שמעתי שהאוכל מזבח אחד בחמש תמחויין בהעלם אחד שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה, ורואה אני את הדברים קל וחומר אמר רבי שמעון, וכי מה ראיה אוכל לשוחט אלא כך שאל, האוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחד מהו, חייב אחת על כן או חייב על כל אחת ואחת אמרו לו לא שמענו. אמר רבי יהושע, שמעתי שהאוכל מזבח אחד בחמש תמחויין בהעלם אחד שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה, ורואה אני את הדברים קל וחומר אמר לו רבי עקיבא אם הלכה נקבל אם מן הדין יש תשובה אמר לו השב, לא אם אמרת במעילה שעשה בו את המאכיל כאוכל ואת המהנה כנהנה צרף את המעילה לזמן מרבה תאמר בזו שאין אחד מכל אלו.

אמר רבי עקיבא, שאלתי את רבי אלעזר, העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת, מהו, חייב אחת על כן או חייב על כל אחת ואחת, קל וחומר מנדה ומה נדה שאין בה תוצאות הרבה וחסאות הרבה חייב על כל אחת ואחת,

וכו', ואמרתיו לו, לא אם אמרת בנדה שיש בה שתי אזהרות שהוא מזוהר על הנדה והיא מזוהרת עליו, תאמר בשבת שאין בה אלא אזהרה אחת אמר לי הבא על הקטנות יוכיח שאין בהן אלא אזהרה אחת וחיב על כל אחת ואחת אמרתיו לו, לא אם אמרת בבא על הקטנות אף על פי שאין בהן עכשו יש בהן לאחר זמן תאמר בשבת שאין בו לא עכשו ולא לאחר זמן. אמר לי הבא על הבהמה יוכיח אמרתיו לו הבהמה כשבת.

"בני ישראל נפש", הרי הצבור כפיחיד מה יחיד אינו מביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת אף הצבור לא יביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. והלא דין הוא ומה אם היחיד שמביא על שגגת מעשה אינו חיב אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, צבור שאינו מביא על שגגת מעשה אינו דין שלא יביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. לא אם אמרת בפיחיד שאין מביא חטאת על לא הודע תאמר בצבור שמביאין חטאת על לא הודע, משיח יוכיח שמביא חטאת על לא הודע (ואיך תאמר בצבור שמביא חטאת על לא הודע) ואין מביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת לא אם אמרת במשיח שאין מביא קרבן על לא הודע על מזבח החיצון, תאמר בצבור שמביא קרבן על לא הודע על מזבח החיצון הואיל ומביא קרבן על לא הודע במזבח החיצון יביא על דבר שזדונו כרת ועל דבר שאין זדונו כרת ושגגתו חטאת, תלמוד לומר "בני ישראל נפש", הרי הצבור כפיחיד מה היחיד אין מביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אף צבור לא יביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

הוא הדין למשיח והלא דין הוא ומה אם היחיד שמביא על (לא) שגגת מעשה אינו מביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, משיח שאינו מביא על שגגת מעשה אינו דין שלא יביא [אלא] על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. לא אם אמרת בפיחיד שאינו מביא חטאת על לא הודע תאמר במשיח שמביא חטאת על לא הודע צבור יוכיח שמביא חטאת על לא הודע ואין מביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת לא אם אמרת בצבור שאין מביא אשם ודאי, תאמר במשיח שמביא אשם ודאי נשיא יוכיח שמביא אשם ודאי ואין מביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, לא אם אמרת בנשיא שאין מביא חטאת על לא הודע [תאמר משיח שמביא חטאת על לא הודע] הואיל ומביא חטאת על לא הודע יביא על דבר שאין זדונו כרת, תלמוד לומר "נפש".

רמז תסה המוציא כפר לרשות הרבים חיב. הוציאוהו שנים, רבי מאיר מחיב רבי יהודה אומר אם לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חיבין, ואם לאו פטורין. רבי שמעון אומר, אף על פי שלא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים פטורין. רבי שמעון סבר תלתא מעוטי כתיבי (להלן פסוק כז) "נפש תחטא, אחת תחטא, בעשותה תחטא, חד למיעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למיעוטי זה יכול

וְזֶה יָכוֹל וְחַד לְמַעוּטֵי זֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְרַבֵּי יְהוּדָה, חַד לְמַעוּטֵי זֶה עוֹקֵר וְזֶה מְנִיחַ, וְחַד לְמַעוּטֵי זֶה יָחִיד שְׁעָשָׂה בְּהוֹרָאתָ בֵּית דִּין וְרַבֵּי שְׁמַעוֹן לְטַעְמִיהָ דְאָמַר יָחִיד שְׁעָשָׂה בְּהוֹרָאתָ בֵּית דִּין חֵיב וְרַבֵּי מְאִיר, תְּרֵי מַעוּטֵי כְּתִיבֵי "נִפְשׁ אַחַת תִּחְטָא" דִּהוּא אוֹרְחִיהָ דְקָרָא, בְּעִשׂוֹתָהּ לְמַעוּטֵי יָחִיד שְׁעָשָׂה בְּהוֹרָאתָ בֵּית דִּין.

הוֹרוּ בֵּית דִּין שְׁחֻלְבַּת מִתֵּר וְנִתְחַלְף לֹא חֻלְבַּת בְּשֶׁמֶן, רַב אָמַר (חֵיב) [פְּטוּר] וְרַבֵּי יוֹחָנָן אָמַר (פְּטוּר) [חֵיב] מִיתִיבֵי "מַעַם הָאֶרֶץ" פֶּרֶט לְמוֹמֵר רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשׁוּם רַבֵּי שְׁמַעוֹן הָרִי הוּא אוֹמֵר (לְהֵלֶן פְּסוּק כַּב-כּג) "אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ בְּשִׁגְגָה אוֹ הוֹדַע אֶלְיוֹ", הִשָּׁב מִיַּדְעָתוֹ מִבֵּיא קָרְבָּן עַל שִׁגְגָתוֹ וְכוּי' וְהָאִי נִמְי לֹא שָׁב מִיַּדְעָתוֹ אָמַר רַב פֶּפְא, קִסְבֵּר רַבֵּי יוֹחָנָן כִּינּוֹן דְאֵלּוּ הוֹיָא יַדְיָעָה לְבֵית דִּין הִדְרִי בְּהוּ וְהוּא נִמְי הִדֵּר בֵּיה, הִילְכֵךְ שָׁב מִיַּדְעָתוֹ קָרִינָן בֵּיהָ אָמַר רַבָּא וּמוֹדָה (רַבֵּי יוֹחָנָן) [רַב] שְׂאִין מְשָׁלִים לְרַב צְבוּר דְאָמַר קָרָא (בַּמְדַּבֵּר טו, כו) "כִּי לְכָל הָעַם בְּשִׁגְגָה", עַד שִׁיְהוּ כְּלָן בְּשִׁגְגָה אַחַת.

"וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה". (כְּתוּב בְּרִמּוֹ שַׁ"א).

ג רמז תסו "אִם הִפְּהוּ הַמְּשִׁיחַ" הָרִי מְשִׁיחַ כְּיָחִיד מֵהָ יָחִיד אֵינוֹ מְבִיא אֶלְאָ עַל דְּבַר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאת אֶף מְשִׁיחַ לֹא יָבִיא אֶלְאָ עַל דְּבַר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאת.

אִין חֵיבִין אֶלְאָ עַל דְּבַר שְׁחֵיבִין עַל זְדוֹנוֹ כְּרַת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת וְכוּ הַמְּשִׁיחַ, וְלֹא בְּעִבּוּדָה זָרָה, וְתִנּוּ נִמְי כָּל מִצְוֹת שְׁבִתוֹרָה שְׁחֵיבִין עַל זְדוֹנוֹ כְּרַת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת יָחִיד מְבִיא כְּשֶׁבֶה אוֹ שְׁעִירָה, נְשִׂיא מְבִיא שְׁעִיר, מְשִׁיחַ וּבֵית דִּין מְבִיאִין פֶּר. וּבְעִבּוּדָה זָרָה נְשִׂיא וּמְשִׁיחַ וְיָחִיד מְבִיאִין שְׁעִירָה צְבוּר מְבִיאִין פֶּר וְשְׁעִיר, פֶּר לְעוֹלָה וְשְׁעִיר לְחֲטָאת. מְנָא הֵינִי מְלִי, דְתַנּוּ רַבְּנָן (לְהֵלֶן פְּסוּק יד) "וְנוֹדַעַה חֲטָאת אֲשֶׁר חֲטָאוּ עֲלֶיהָ", רַבֵּי אוֹמֵר נֶאֱמַר כָּאֵן "עֲלֶיהָ", וְנֶאֱמַר לְהֵלֶן "עֲלֶיהָ" מֵהָ לְהֵלֶן דְּבַר שְׁחֵיבִין עַל זְדוֹנוֹ כְּרַת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת אֶף וְכוּי'. אֲשֶׁכְּחוֹן צְבוּר, מְשִׁיחַ מְנָלָן, דְתַנּוּ אִם הִפְּהוּ הַמְּשִׁיחַ יִחְטָא לְאֲשַׁמַּת הָעַם הָרִי מְשִׁיחַ כְּצְבוּר. יָחִיד וְנְשִׂיא אֲתִיָּא מִצְוֹת מִצְוֹת מְצָבוּר. בְּעִבּוּדָה זָרָה אֲתִיָּא מְעִינֵי מְעִינֵי, יָחִיד נְשִׂיא וּמְשִׁיחַ (בַּמְדַּבֵּר טו, כז) מִ"וְאִם נִפְשׁ", וְיִלְמַד תַּחְתּוֹן מְעִלְיוֹן. וְרַבְּנָן (דְּמִפְקֵי "עֲלֶיהָ" לְגַמֵּר מִינָה צְבוּר) הָאִי סְבָרָא מְנָא לְהוּ, נִפְקָא לְהוּ מְדַמְקָרִי רַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לְוִי לְבַגִּיָּה "תוֹרָה אַחַת יְהִיָּה לְכֶם לַעֲשֹׂה בְּשִׁגְגָה, וְהַנִּפְשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֹׂה בְּיַד רְמָה" הִקְשָׁה כָּל הַתוֹרָה כְּלָה לְעִבּוּדָה זָרָה מֵהָ עִבּוּדָה זָרָה דְּבַר שְׁחֵיבִין עַל זְדוֹנָהּ כְּרַת וְכוּי'. אֲשֶׁכְּחוֹן יָחִיד נְשִׂיא וּמְשִׁיחַ בֵּין בְּעִבּוּדָה זָרָה בֵּין בְּשִׁאָר מִצְוֹת, צְבוּר בְּעִבּוּדָה זָרָה מְנִין, אָמַר קָרָא (בַּמְדַּבֵּר טו, כז) "וְאִם נִפְשׁ", וְיִלְמַד עֲלִיוֹן מִתַּחְתּוֹן. אֶלְאָ צְבוּר בְּשִׁאָר מִצְוֹת מְנָלָן, זְלִיף "מְעִינֵי מְעִינֵי".

ורבי האי "תורה אחת" מאי עביד ליה, מיבעי ליה לכדתנא, לפי שמצינו חלק
הכתוב בין יחידים למרבים יחידים בסקילה וממונו פלט מרבין בסוף וממונו
אבד. יכול נחלק בקרבנותיהם, תלמוד לומר (שם) "תורה אחת יהיה לכם".

"משיח" יכול מלך תלמוד לומר "הכהן". אי כהן יכול כהן הדיוט, תלמוד לומר
"משיח" אי משיח יכול משיח מלחמה תלמוד לומר "הכהן המשיח" שאין משיח
אחר על גביו, מאי משמע כדאמר רבא הך המימנת שביר, הכי נמי המשיח
מימן שבמשיחים. אומר מר משיח יכול מלך, מלך פר הוא דמייתי שער הוא
דמיתי. איצטריך סלקא דעתך אמינא על שגגת מעשה יביא שער, על העלם דבר
יביא פר, קא משמע לן.

"אם הכהן המשיח", פרט לקודמת. והלא דין הוא, ומה נשיא שמביא בשגגת
מעשה אינו מביא על הקודמת, משיח שאינו מביא אלא על העלם דבר עם שגגת
מעשה, אינו דין שלא יביא על הקודמת. לא אם אמרת בנשיא שכן אין מביא
חטאת מעבר, תאמר במשיח שמביא חטאתו משעבר, תלמוד לומר "המשיח
יחטא", חטא כשהוא משיח מביא, כשהוא הדיוט אינו מביא.

רבי שמעון אומר, אם נודע לו עד שלא נתמנה ואחר כך נתמנה חיב, ואם
משנתמנה פטור. "משיח", יכול גזרה עליו, תלמוד לומר "אם" כו' יחטא
לכשיחטא.

הורה כהן משיח לעצמו שוגג ועשה מזיד, מזיד ועשה שוגג פטור, שהוראת כהן
משיח לעצמו כהוראת בית דין לצבור. מנא הני מלי, דתנו רבנן "לאשמת העם"
הרי משיח כצבור, מה צבור אין מביאין אלא על העלם דבר בשגגת מעשה, אף
משיח אינו מביא אלא על העלם דבר בשגגת מעשה. והלא דין הוא צבור מוציא
מכלל יחיד ומשיח מוציא מכלל יחיד, מה צבור אין חיבין אלא על העלם דבר עם
שגגת מעשה, אף משיח לא יהא חיב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. או כלך
לדרך זו, נשיא מוציא מכלל יחיד ומשיח מוציא מכלל יחיד, מה נשיא מביא
בשגגת מעשה, אף משיח יביא בשגגת מעשה. נראה למי דומה אם דומה לצבור
נלמדנה מן הצבור, ואם דומה לנשיא נלמדנה מן הנשיא. צבור בפר ואין מביאין
אשם תלוי, ומשיח בפר ואין מביא אשם תלוי, מה הצבור אין חיבין אלא על
העלם דבר בשגגת מעשה, אף משיח לא יהא חיב אלא על העלם דבר בשגגת
מעשה. או כלך לדרך זו נשיא מביא שיערה בעבודה זרה, ומביא אשם ודאי,
ומשיח מביא שיערה בעבודה זרה, ומביא אשם ודאי. מה נשיא מביא בשגגת
מעשה, אף משיח מביא בשגגת מעשה, תלמוד לומר "לאשמת העם", הרי משיח
כצבור. אי מה צבור הורה ועשו אחרים כהוראתו חיבין, אף משיח הורה ועשו

אחרים כהוראתו יהא חיב, תלמוד לומר "והקריב על חטאתו" על מה שחטא הוא מביא ואין מביא על מה שחטאו אחרים.

אמר מר, משיח בפר ואין מביא אשם תלוי, דכתיב "וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג", מי שחטאו ושגגתו שוה יצא זה שאין חטאו ושגגתו שוה. מנא ליה דאין חטאו ושגגתו שוה, דכתיב "לאשמת העם" הרי משיח כצבור. לאשמת העם, עד כאן לא קאמר ליה אלא אשם כדי נסבה.

הורה כהן משיח בפני עצמו ועשה בפני עצמו מתכפר לו בפני עצמו. הורה עם הצבור ועשה עם הצבור מתכפר לו עם הצבור שנאמר "על חטאתו אשר חטא". אין בית דין חיבין עד שיורו לביטל מקצת ולקיים מקצת, וכן המשיח, ולא בעבודה זרה. מנלן דכתיב (להלן פסוק יג) "ונעלם דבר" ולא כל הגוף. וכן המשיח, דכתיב "לאשמת העם", הרי משיח כצבור. ולא בעבודה זרה, דתנו רבנן לפי שיצתה עבודה זרה לדון בעצמה יכול יהו חיבין על עקירת מצוה כלה, נאמר כאן (במדבר טו, כד) "מעניני", ונאמר להלן (להלן פסוק יג) "מעניני", מה להלן דבר ולא כל הגוף, אף כאן דבר ולא כל הגוף.

רמז תסז אין בית דין חיבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה דתנו רבנן "ישגו", יכול יהו חיבין על שגגת מעשה, תלמוד לומר (שם) "ישגו ונעלם דבר", אין חיבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. וכן המשיח דכתיב "לאשמת העם", הרי משיח כצבור.

וכן בעבודה זרה, דתנו רבנן, לפי שיצתה עבודה זרה וכו'. משיח בעבודה זרה, רבי אומר בשגגת מעשה, וחכמים אומרים, בהעלם דבר עם שגגת מעשה. ושזוין שבשעירה כחיד. ושזוין שאין מביא אשם תלוי. מאי טעמא דרבי, דכתיב "וכפר הכהן על הנפש השגגת", "הנפש" זה משיח, "השגגת" זה נשיא. "בחטאה בשגגה", רבי סבר "חטא" זה בשגגת מעשה. ורבנן סברי זה מי שחטאתו בשגגה, יצא משיח שאין חטאתו בשגגה אלא בהעלם דבר. ושזוין שבשעירה כחיד מנלן, אמר קרא (שם טו, כז) "אם נפש אחת" אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח כן בכלל "נפש אחת" הם. ושזוין שאין מביא אשם תלוי, הינו טעמא דרבי דאם כן לכתב קרא "על שגגתו", למה לי "אשר שגג", הא קא משמע לן עד דאיכא כל חטאתו בשגגה. ורבנן מי שחטאו בשגגה, יצא משיח שאין כל חטאו בשגגה אלא בהעלם דבר.

רמז תסח "והקריב על חטאתו", מלמד שמביא חטאת לאחר שעבר. והלא דין הוא, ומה אם נשיא שמביא על שגגת מעשה אין מביא חטאתו משעבר. משיח

שָׂאִין מְבִיא עַל שְׁגִגַת מַעֲשֵׂה, אֵינּוּ דִין שֶׁלֹּא יָבִיא חֲטָאתוֹ מִשְׁעֶבֶר. תִּלְמוּד לומר
”וְהִקְרִיב עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא”, מְלַמֵּד שֶׁמְבִיא חֲטָאתוֹ מִשְׁעֶבֶר.

יְכוּל חָטָא עִם הַצְּבוּר יָבִיא פֶּר לְעֶצְמוֹ, וְדִין הוּא, נְשִׂיא מוֹצִיא מִכָּלל צְבוּר, וּמְשִׁיחַ
מוֹצִיא מִכָּלל צְבוּר, מֵה נְשִׂיא חָטָא לְעֶצְמוֹ מְבִיא לְעֶצְמוֹ, חָטָא עִם הַצְּבוּר מִתְּכַפֵּר
לוֹ עִם הַצְּבוּר וְכוּ'. לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּנִשְׂיָא שְׁמִתְּכַפֵּר לוֹ עִם הַצְּבוּר בְּיוֹם הַכְּפוּרִים,
תֹּאמַר בְּמְשִׁיחַ שָׂאִין מִתְּכַפֵּר לוֹ עִם הַצְּבוּר בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, הוֹאִיל וְאִין מִתְּכַפֵּר לוֹ
עִם הַצְּבוּר בְּיוֹם הַכְּפוּרִים יָבִיא פֶּר לְעֶצְמוֹ, תִּלְמוּד לומר ”וְהִקְרִיב עַל חֲטָאתוֹ
אֲשֶׁר חָטָא”, הֵא פִּיצַד חָטָא לְעֶצְמוֹ מְבִיא לְעֶצְמוֹ, חָטָא עִם הַצְּבוּר מִתְּכַפֵּר לוֹ עִם
הַצְּבוּר.

”פֶּר”, יְכוּל זָקֵן, תִּלְמוּד לומר ”בֶּן”, אִי בֶן יְכוּל קָטָן, תִּלְמוּד לומר ”פֶּר” (הַחֲטָאת),
פִּיצַד בֶּן שְׁלֹשׁ כְּדַבְּרֵי חֲכָמִים. רַבִּי מֵאִיר אָמַר אִף בֶּן אַרְבַּע וּבֶן חֲמִשׁ כְּשֵׁרִין, אֶלָּא
שָׂאִין מְבִיאִין אֶת הַזְּקֵנִים מִפְּנֵי הַכְּבוֹד. רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אָמַר, מֵה תִּלְמוּד לומר
(במדבר ח, ח) ”וּפֶר שְׁנֵי בָּן בְּקָר תִּקַּח לְחֲטָאת”, אִם לְלַמֵּד שֶׁהוּן שְׁנַיִם הָרִי כְּבָר
נֶאֱמַר ”וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת הָאֶחָד עֹלָה”, אִם בֶּן לָמָּה נֶאֱמַר ”וּפֶר שְׁנֵי בָּן
בְּקָר תִּקַּח לְחֲטָאת”, בֶּן שְׁתֵּי שְׁנַיִם.

דָּבָר אַחֵר לְפִי שְׁנֵי אָמַר ”וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת הָאֶחָד עֹלָה”, יְכוּל תִּקְדִּים
חֲטָאת לְעֹלָה בְּכָל מְקוֹם, תִּלְמוּד לומר ”וּפֶר שְׁנֵי תִקַּח לְחֲטָאת”, יְכוּל תִּקְדִּים
עֹלָה לְחֲטָאת בְּכָל מַעֲשֵׂה, תִּלְמוּד לומר ”וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת הָאֶחָד
עֹלָה לְהָ””. הֵא פִּיצַד דָּם חֲטָאת קוֹדֵם לְדָם עֹלָה מִפְּנֵי שְׁמִרְצָה, (אמורי) [אָבְרִי]
עֹלָה קוֹדֵם לְאִמּוּרֵי חֲטָאת מִפְּנֵי (שִׂישׁ) [שְׁהוּן] כְּלִיל לְאֲשִׁים.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר מֵה תִּלְמוּד לומר ”וּפֶר שְׁנֵי”, אִם לְלַמֵּד שֶׁהוּן שְׁנַיִם הָרִי כְּבָר
נֶאֱמַר ”וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת הָאֶחָד עֹלָה”, אִם בֶּן לָמָּה נֶאֱמַר ”וּפֶר שְׁנֵי”,
שֶׁיְכוּל שִׁתְּהָא נֶאֱכַלְתָּ חֲטָאת זֹ, תִּלְמוּד לומר ”וּפֶר שְׁנֵי” שְׁנֵי לְעֹלָה. מֵה עֹלָה
אֵינָה נֶאֱכַלְתָּ אִף חֲטָאת זֹ אֵינָה נֶאֱכַלְתָּ. פִּיּוּצָא בּוֹ אָמַר רַבִּי יוֹסִי (עזרא ח, לה)
”הַבָּאִים מִהַשְּׁבִי בְּנֵי הַגּוֹלָה הִקְרִיבוּ עֲלוֹת לְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל פְּרִים שְׁנַיִם עֶשֶׂר [עַל כָּל]
יִשְׂרָאֵל אֵילִים תִּשְׁעִים וְשִׁשָּׁה כְּבָשִׂים שְׁבַעִים וְשִׁבְעָה (שְׁעִירִי) [צְפִירִי] חֲטָאת שְׁנַיִם
עֶשֶׂר הַכֹּל עֹלָה לְהָ””, אֶפְשָׁר לומר חֲטָאת עֹלָה, אֶלָּא מֵה עֹלָה לֹא נֶאֱכַלְתָּ אִף
חֲטָאת לֹא נֶאֱכַלְתָּ. וְכֵן הִיָּה רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עַל עֲבוּדָה זָרָה הֵבִיאֻם.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר כָּל מְקוֹם שְׁנֵי אָמַר ’עֶגְלָה’ בַּתּוֹרָה סִתְּם, בֶּן שְׁנָה, שְׁנֵי אָמַר (להלן ט,
ג) ”וַעֲגַל וְכָבֵשׁ בְּנֵי שְׁנָה””. בֶּן בְּקָר, בֶּן שְׁתֵּי שְׁנַיִם. שְׁנֵי אָמַר (להלן ט, ב) ”עֶגְלָה בֶּן בְּקָר
לְחֲטָאת וְאֵיל לְעֹלָה” תְּמִימִים” אִף בְּשְׁנַיִם. פֶּר סִתְּם בֶּן שְׁלֹשׁ שְׁנַיִם, וּבְנֵי אַרְבַּע
וּבְנֵי חֲמִשׁ כְּשֵׁרִין, אֶלָּא שָׂאִין מְבִיאִין אֶת הַזְּקֵנִים מִפְּנֵי הַכְּבוֹד.

רמז תסט "אם הפהו המשיח" שלא כדיני בשר ודם, דינו של הקדוש ברוך הוא. בשר ודם לצבור נושא פנים ליחיד אינו נושא פנים, אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, הפהו המשיח יחטא, והביא את הפר. "ואם כל עדת ישראל ישגו, והקריבו הקהל".

"אם הפהו המשיח יחטא", כהן המשיח מכפר וצריך כפרה. תני רבי חיא, הואיל ומשיח מכפר וצבור מתכפר מוטב שיקדים מכפר למתכפר. תנו, (להלן טז, יז) "וכפר בעדו ובעד ביתו", זו אשתו. אם הפהו המשיח יחטא, אמר רבי לוי עלובה מדינתא, דאסקא פודגריס, ודאיקוטטא דחדא עינא, וסניגוריא מקטרג בדיני נפשות. לאשמת העם, אמר רבי יצחק, משל לשושיטא של דב שהיה אוכל סדורים של דב אמר המלך הואיל ואכל סדורים של דב תאכלנו דב, כך אמר הקדוש ברוך הוא הואיל ושבנא נהנה מן ההקדשות תאכלנו אש.

ד "והביא את הפר אל פתח אהל מועד", אמר רבי יצחק משל למלך שכבדו אוהבו בדורון נאה ובגלוסקא נאה, אמר המלך, הניחו דורון על פתח פלטין וכל מי שיוצא ונכנס יהא רואה אותו, שנאמר "והביא את הפר" וגו'.

"והביא את הפר", אף לאחר יום הכפורים. פר הוא מביא ואין מביא חליפין. והלא דין הוא, ומה אם היחיד שלא שנה קרבנו על כל המצוות לקרבן יום הכפורים, שנה קרבנו על כל מצוות לקרבן מצוות יחידית, משיח ששנה קרבנו על כל המצוות לקרבן יום הכפורים, אינו דין (שלא) שישנה קרבנו לקרבן מצות יחיד, נשיא יוכיח ששנה קרבנו על כל המצוות לקרבן יום הכפורים, ולא שנה קרבנו על כל המצוות לקרבן יחיד. אף אפה אל תתמה על המשיח שאף על פי ששנה קרבנו על כל המצוות לקרבן יום הכפורים לא ישנה קרבנו על כל מצוות לקרבן מצות יחיד. אלא מפני מה נאמר "והביא" יכול גבי חליפין תלמוד לומר "פר", פר מביא ואין מביא חליפין.

"וסמך את ידו על ראש הפר", לרבות פר יום הכפורים לסמיכה. והלא דין הוא, ומה אם זה שאין טעון שני ודיין ואין טעון אגא, טעון סמיכה, פר יום הכפורים שטעון שני ודיין וטעון אגא אינו דין שישטען סמיכה. לא אם אמרת בזה שבא על עבירת מצוה ידועה, תאמר בפר יום הכפורים שאינו בא על עבירת מצוה ידועה, הואיל ואינו בא על עבירת מצוה ידועה לא ישטען סמיכה, תלמוד לומר "וסמך ידו על ראש הפר" לרבות פר יום הכפורים לסמיכה.

"ושחט את הפר לפני ה'", בצפון.

ה-ו "ולקח", נאמר כאן לקיחה, ונאמר להלן לקיחה, מה לקיחה שנאמר להלן בכלי, אף לקיחה שנאמר כאן בכלי. ולקח הפה המשיח, אין לי אלא פהו משיח מנין לרבות פהו אחר, תלמוד לומר "הפהו", אם סופנו לרבות פהו אחר מה תלמוד לומר "הפהו המשיח", אלא מצוה שיקבל פהו משיח, ואם קבל פהו הדיוט עבודתו כשרה.

"מדם הפר", מדם הנפש ולא מדם העור, ולא מדם התמצית. מן הפר, דם מן הפר יקבל.

מכאן אמרו נשפך הדם על הרצפה ואספו פסול, מן כלי ואספו פשר. דם מהפר יקבלנו, דאי סלקא דעתך מדם הפר כדכתיב "מדם", ואפלו מקצת דם. והא אמר רב יהודה אמר רב השוחט צריך שיקבל כל דמו של פר, שנאמר "ואת כל דם הפר ישפך" והאי בשירים כתיב, אם אינו ענין לשירים דהא ליתנהו דכלי דם, תנהו ענין לקבלה, וקסבר גורעין ומוסיפין ודורשין.

"והביאו אתו", פשר ולא פסול. אתו אל אהל מועד, למעט קרבן מצות יחידית שלא ינתן דמו על מזבח הזהב.

"וטבל", ולא המספג. וטבל, והזה, כל הזאה טבילה. אצבעו, נאמר כאן "אצבעו", ונאמר להלן (להלן יד, טז) "אצבעו", מה אצבעו האמור להלן הימנית המימנית שבגימיו, אף אצבעו האמור כאן הימנית המימנית שבגימיו.

"בדם", שיהא בדם כדי טבילה [מעקרא]. והזה, ולא המטיף. והזה, ולא הזורק.

"מן הדם", מן הדם שבענין. שבע פעמים, לא שבע טפים. שבע פעמים, שיהא מונה שבע פעמים ולא אחת ושבע כדרך שמונה ביום הכפורים. לפני ה', יכול את כל הבית, תלמוד לומר "את פני הפרכת". יכול על כל הפרכת, תלמוד לומר "הקדש", מלמד שמכון כנגד הבדים.

אמר רב יהודה אמר שמואל השוחט צריך שיגביה סכין למעלה, שנאמר "ולקח מדם הפר", ולא מדם הפר ודבר אחר. ודם הסכין במאי מקנח לה, אמר אבין, בשפת מזרק, כדכתיב (עזרא א, ו) "כפורי זהב". אמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא, השוחט צריך [שיתן] ורידיו לתוך כלי. אמר רבי זירא, הצורם און הפר ואחר כך קבל דמו פסול, שנאמר "ולקח מדם הפר", פר שהיה כבר. אשכחן קדשי קדשים, קדשים קלים מנלו, אמר רבא, תניא "שה תמים" (כתוב ברמז קצ"ה).

(להלן פסוק כה) "באצבעו ולקח", שלא תהא קבלה אלא בגימיו, "באצבעו ונתן" מלמד שלא תהא נתינה אלא בגימיו. אמר רבי שמעון, וכי נאמר ד בקבלה, הואיל

ולא נאמר יד בקבלה, קבל בשמאל כשר. אמר אביי במקרא נדרש לפניו ולאחריו קמיפלגי. אמר אביי, הא דרבי אלעזר בר רבי שמעון מפקא מדאבוה ומפקא מדרבנן, דתניא רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, כל מקום שנאמר אצבע בקבלה שנה בקבלה פסול בנתינה כשר. וכל מקום שנאמר אצבע בנתינה, שנה בנתינה פסול בקבלה כשר. והיכן נאמר אצבע בנתינה, דכתיב (שם כט, יב) "ולקחת מידם הפך ונתתה על קרנת המזבח באצבעך", וקסבר מקרא נדרש לפניו אבל לא לפני פניו, ולא לאחריו.

"וטבל", ולא מספג. בדם, עד שיהא בדם וכו'. ואצטריך למיכתב וטבל, ואצטריך למיכתב בדם, דאי כתב רחמנא וטבל הוה אמינא אף על גב דליכא שעור טבילה, כתב רחמנא בדם, ואי כתב רחמנא בדם הוה אמינא אפלו מספג, כתב רחמנא וטבל. מן הדם שבענן למיעוטי שירים שבאצבע פסולין.

תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה נאמר (להלן פסוק ט) "יותרת, ושתי הפלית" בפר כהן משית, ולא נאמר בפר העלים דבר של צביר, משל למלך בשר ודם שפעס על אוהבו וממעט בסרחונו מפני חבתו. ותנא דבי רבי ישמעאל מפני מה נאמר פרקת הקדש בפר כהן משית, ולא נאמר בפר העלים דבר, משל למלך בשר ודם שסרחא עליו מדינה, אם מעוט סרחא, פמליא שלו קימת, ואם רבה סרחא אין פמליא שלו קימת. כתוב אחד אומר "את פני הפרקת", וכתוב אחד אומר את פני פרקת הקדש. תני חזקיה רמז כל מקום שיש משית יש ארון, אין משית אין ארון. וחמשה דברים חסר בית שני א) אש תמיד, ב) וארון, ג) ואורים ותמים, ד) ושמן המשחה, ה) ורוח הקדש, מה טעם (חגי א, ח) "וארצה בו ואכבדה" חסר ה' פתיב.

ו"ונתן הכהן מן הדם", שבענן על קרו, קרנות הרי שתיים, ולמטה הוא אומר "על קרו, קרנת" הרי ארבע, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר (על המזבח) אשר באהל מועד על קרנות שבאהל מועד לרבות. מזבח (ה)קטרת, שתחנך מזבח בקטרת. קטרת, שתהא משל צבור. הסמים, שיהו סממניה מתוכה.

"לפני ה'", מה תלמוד לומר, אמר רבי נחמיה, לפי שמצינו בפר יום הכפורים שעומד לפניו מן המזבח ומזה על הפרקת בשעה שמזה, יכול אף זה כן, תלמוד לומר "מזבח קטרת הסמים לפני ה'" ואין הכהן לפני ה'.

חטאת הצבור והיחיד טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות. היכי עביד, רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר נותן אמה אילך ואמה אילך, וחד אמר מחדד ויורדה כנגד חדו של קרו. אליבא דרבי אלעזר ברבי שמעון דאמר היא עצמה אינה נעשית אלא בחדה של קרו, כלי עלמא לא פליגי, כי פליגי אליבא דרבי, דתניא, הדמים התחתונים נותנין מחוט הסקרא ולמטה, והעליונים מחוט הסקרא ולמעלה. רבי

אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּעוֹלַת הָעוֹף, אֲבָל חֲטָאת בְּהֵמָה
הִיא בְּעֶצְמָה אֵינָה נַעֲשִׂית אֶלָּא עַל גּוֹפָה שֶׁל קָרוֹן. מִיִּתְיָבִי, חֲטָאוֹת הַצְּבוּר וְהִיחִיד
כִּי־צַד סֹדֵר מִתּוֹן דְּמִים שְׁלָהוּ, הָיָה עוֹלָה לִכְפֹּשׁ וּפּוֹנָה לְסוּבָב בָּא לוֹ לְקָרוֹן דְּרוּמִית
מְזַרְחִית טוֹבֵל אֶצְבְּעוֹ הַיְמָנִית הַמְּיֻנָּת שְׁבִימִין מִן הַדָּם שְׁבִימִזְרָק וְחוֹמֵר בְּגוּדְלוֹ
מִכָּאן וּבְאֶצְבַּע קִטְנָה מִכָּאן וּמִחֲטָא וְיוֹרֵד כְּנֶגֶד חֲדָה שֶׁל קָרוֹן עַד שְׂיִכְלָה כָּל הַדָּם
שְׁבִימִזְרָקוֹ, וְכֵן כָּל קָרוֹן וְקָרוֹן. הֵכִי קָאֵמֵר מְצוּהָ בְּחֲדָה וְאִי עֵבִיד אִמָּה אֵילָךְ וְאִמָּה
אֵילָךְ לִית לָוּ בָּהּ.

”וְיָאֵת כָּל (ה)דָּם [הִפְרָ] יִשְׁפָּד”, מַה תְּלַמּוּד לּוֹמֵר ”הִפְרָ”, לְרַבּוֹת פֶּר שֶׁל יוֹם
הַכְּפוּרִים שְׁטַעוֹן מִתּוֹן דָּם לְיִסוּד, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל קַל וְחֹמֵר,
וּמָה אִם מִי שְׂאִין נִכְנָס דָּמוֹ חוֹבָה לְפָנִים, טַעוֹן יִסוּד, מִי שֶׁנִּכְנָס דָּמוֹ חוֹבָה לְפָנִים
אֵינּוּ דִין שְׂיִטְעוֹן יִסוּד. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, וּמָה מִי שְׂאִין נִכְנָס דָּמוֹ לֹא מְצוּהָ וְלֹא
חוֹבָה וְלִפְנֵי וְלִפְנֵי, טַעוֹן יִסוּד, מִי שֶׁנִּכְנָס דָּמוֹ חוֹבָה לְפָנִים בֵּין לְחוֹבָה בֵּין לְמְצוּהָ
אֵינּוּ דִין שְׂיִטְעוֹן יִסוּד. יָכוֹל יַעֲבֹדָנוּ, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר (לֵהֲלוּ טו, כ) ”וְכִלָּה מִכְּפָר אֵת
הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת הַמִּזְבֵּחַ”, שְׁלֵמוֹ כָּל הַכְּפָרוֹת כְּלָן דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,
קַל וְחֹמֵר לְפָר כֹּהֵן מְשִׁיחַ, מֵעַתָּה וּמָה מִי שְׂאִין נִכְנָס דָּמוֹ לְפָנִים לֹא חוֹבָה וְלֹא
מְצוּהָ טַעוֹן יִסוּד, זֶה שֶׁנִּכְנָס דָּמוֹ לְפָנִים בֵּין לְמְצוּהָ בֵּין לְחוֹבָה אֵינּוּ דִין שְׂיִטְעוֹן
יִסוּד, יָכוֹל יַעֲבֹדָנוּ, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר ”וְיָאֵת כָּל (ה)דָּם [הִפְרָ] יִשְׁפָּד אֶל יִסוּד מְזִבַּח
הָעֹלָה”, נִתְקוּ הַכְּתוּב וְעִשְׂאוּ שְׂגִירֵי מְצוּהָ, לּוֹמֵר שְׂגִירִים אֵינּוּ מְעַכְבִּין.

”אֶל יִסוּד מְזִבַּח הָעֹלָה”, וְלֹא מְזִבַּח הַפְּנִימִי. אֶל יִסוּד מְזִבַּח הָעֹלָה, תּוֹן יִסוּד
לְמְזִבַּח שֶׁל עוֹלָה. אוֹ אֵינּוּ אֶלָּא מְזִבַּח שֶׁל עוֹלָה יְהֵא יִסוּד, אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, קַל
וְחֹמֵר, וּמָה שְׂגִירֵי חֲטָאת שְׂאִין מְכַפְּרִין, טַעוֹנִין יִסוּד תְּחִלָּה, עוֹלָה שְׂמִכְפֶּרֶת אֵינּוּ
דִין שְׂטַעוֹנָה יִסוּד תְּחִלָּה, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, וּמָה שְׂגִירִים שְׂאִין מְכַפְּרִין וְאֵין בָּאִין
לְכַפֵּרָה טַעוֹנִין יִסוּד, עוֹלָה שְׂבָאָה לְכַפֵּרָה אֵינּוּ דִין שְׂטַעוֹנָה יִסוּד, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר
”אֶל יִסוּד מְזִבַּח הָעֹלָה”, תּוֹן יִסוּד לְמְזִבַּח שֶׁל עוֹלָה. אָמַר מַר אֶל יִסוּד מְזִבַּח הָעֹלָה,
וְלֹא מְזִבַּח הַפְּנִימִי. הֵאִי מִיבְעֵי לֵיהּ לְגוֹפִיָּה, גּוֹפִיָּה מֵאֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד נִפְקָא,
(לֵהֲלוּ פְסוּק כה) ”אֶל יִסוּד מְזִבַּח הָעֹלָה” תּוֹן לָהּ יִסוּד לְמְזִבַּח הָעוֹלָה. לְמֵאִי הִלְכְתָא,
אִי סְלִקָא דְעֵתָךְ כְּדִכְתִּיב לְשְׂגִירִים, שְׂגִירִים אֲבָרָאִי קַעֲבִיד לָהּ, מַהוּ דְתִימָא לְיִפְךָ
מִיפְךָ דְבָרָאִי לְגוֹנָאִי וְדָגוֹנָאִי לְבָרָאִי הֵא אֵין לוֹ יִסוּד לְפָנִים עֲצוּמוֹ, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר
”אֶל יִסוּד מְזִבַּח הָעֹלָה”, תּוֹן יִסוּד לְמְזִבַּח שֶׁל עוֹלָה. אוֹ אֵינּוּ אֶלָּא מְזִבַּח שֶׁל עוֹלָה
יְהֵא יִסוּד, מִי כְּתִיב אֶל יִסוּד הָעוֹלָה, ”אֶל יִסוּד מְזִבַּח הָעֹלָה” כְּתִיב, אִי כְּתִיב ”אֶל
יִסוּד הָעוֹלָה” הִנֵּה אֲמִינָא אֲזַקִּיפָא דִּיִּסוּד, הִשְׁתָּא דְכְּתִיב ”אֶל יִסוּד מְזִבַּח הָעֹלָה”
אֲגָגָא דִּיִּסוּד. אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל קַל וְחֹמֵר וּמָה שְׂגִירִים שְׂאִין (מְעַכְבִּין) [מְכַפְּרִין]
טַעוֹנִין גַּג יִסוּד, תְּחִלָּה עוֹלָה שְׂמִכְפֶּרֶת אֵינּוּ דִין שְׂטַעוֹנָה גַּג יִסוּד. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא,
קַל וְחֹמֵר, וּמָה שְׂגִירִים אֵין מְכַפְּרִין, וְאֵין בָּאִין לְכַפֵּרָה, טַעוֹנָה גַּג יִסוּד, תְּחִלָּה עוֹלָה
שְׂמִכְפֶּרֶת וּבָאָה לְכַפֵּרָה, אֵינּוּ דִין שְׂטַעוֹנָה גַּג יִסוּד, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר ”אֶל יִסוּד מְזִבַּח

תו יסוד למזבח של עולה", מאי ביניהו, אמר רב אדא בר אהבה, רבי ישמעאל סבר שגרים מעבבין, ורבי עקיבא סבר אין מעבבין. רב פפא אמר דכלי עלמא שגרים לא מעבבי, והכא במצוי חטאת העוף קא מיפלגי, מר סבר מעבבין ומר סבר אין מעבבין.

"ישפד", ולא יטיף. ישפד, ולא יזה. ישפד, ולא יזרק.

"אל יסוד מזבח העלה", ולא על יסוד מזבח הפנימי, והלא דין הוא, מזבח החיצון זכה במתן דמים מזבח הפנימי זכה במתן דמים. מה מזבח החיצון מקום שנותן דם קרניו שם נותן דם יסודו וכי, וכשהוא אומר בעדה "אל יסוד מזבח העלה" שאין תלמוד לומר, אלא ללמד אם שגרו לא קבל מזבח הפנימי שגרי מזבח העולה מקבל. דבר אחר וכי יש יסוד לפני מעצמו, אם כן למה נאמר "אל יסוד מזבח העלה" (שהוא) [תן] יסוד למזבח של עולה. אל יסוד מזבח העלה אשר פתח אהל מועד, זה יסוד מערבי.

ח-י "ואת כל חלב פר החטאת", לרבות פר יום הכפורים לשתי פליות וליותרת הכבד.

"החטאת", לרבות שעירי עבודה זרה (ו)לכל האמור בענין. ממנו, מן המחבר.

"כאשר יורם משור זבח השלמים", וכי מה מפרש בשור זבח השלמים שאין מפרש כאן, אלא מה שלמים לשמן אף זה לשמן. מה שלמים מביאין שלום לעולם, אף זה מביא שלום לעולם. אי מה שלמים טעונין הפרש אליה, אף זה יטעו הפרש אליה, תלמוד לומר "משור זבח השלמים", לשלמי שור הקשתיו ולא לשלמי כבש הקשתיו. יהודה בן שמואל אומר, מה שלמים מביאין שלום לעולם אף זה מביא שלום לעולם, אי מה זבחי שלמי צבור דוחין את השבת ואת הטמאה אף זה ידחה את השבת ואת הטמאה תלמוד לומר "משור זבח השלמים" לשלמי שור הקשתיו ולא הקשתיו לשלמי כבש.

רבא אמר, דבר הלמד בהקש אינו חוזר ומלמד בהקש מהכא כאשר יורם משור זבח השלמים, למאי הלכתא, ליותרת הכבד ושתי פליות ושעירי עבודה זרה, ופר העלם דבר של צבור בגופיה לא כתיב ביה אלא בהקשא אתא ומפר כהן משים הוא דגמר, להכי אצטריך כאשר יורם, למנהוי כמאן דכתיב ביה בגופיה דלא להוי דבר הלמד בהקש חוזר ומלמד בהקש. אמר ליה רב פפא לרבא ולכתב בגופיה ולא ליקוש. אי כתב בגופיה ולא אקיש הנה אמינא דבר הלמד בהקש חוזר ומלמד, וכי תימא אם כן ליקוש ניחא ליה למיכתביה בגופיה מדאקיש ביה אקוישי, להכי כתב ואקיש, דלא להוי דבר הלמד בהקש חוזר ומלמד בהקש.

אמר רבי יהושע בן לוי, וכי מה למדנו לפר כהן משיח משור זבח השלמים מעתה, אלא מקיש פר כהן משיח לשור זבח השלמים, מה שור זבח השלמים עד שיהו מחשבותיו ומעשיו בבית החיצון אף פר כהן משיח עד שיהו מחשבותיו ומעשיו בבית החיצון.

חמר בחלב מבדס, ובדס מבחלב, שהחלב מועלים בו, וחיבין עליו משום פגול, נותר, וטמא, מה שאין בן בדס. חמר בדס מבחלב, שהדס נוהג בבמה חיה ועוף בין טהורים בין טמאין, והחלב אינו נוהג אלא בבמה טהורה בלבד. מנא הני מלי אמר רבי ינאי דאמר קרא פאשר יורם משור זבח השלמים, וכי מה למדנו משור זבח השלמים לפר כהן משיח מעתה, הרי זה בא ללמד ונמצא למד, מקיש שור זבח השלמים לפר כהן משיח, מה פר כהן משיח יש בו מעילה, אף שור זבח השלמים יש בו מעילה. אמר ליה רבי חנניא כעורה זו ששנה רבי (לעיל ג, טז) "כל חלב לה" לרבות אמורי קדשים קלים למעילה. אמר אביי, אצטריד, דאי כתב רחמנא "כל חלב" הוה אמינא חלב אין יותרת ושתי הפליות לא, כתב רחמנא פאשר יורם. ואי כתב רחמנא פאשר יורם הוה אמינא אלה דליתיה בשור לא, כתב רחמנא "כל חלב". אמר ליה רב מרי לרב זביד, אי אלה איקרי חלב ליתסר באלה. אמר ליה עליד אמר (להלן ז, כג) "כל חלב שור וכשב ועז", דבר השוה בשור וכשב ועז.

"והקטירם הכהן על מזבח העלה", ולא על מזבח הפנימי, והלא דין הוא, מזבח החיצון זכה במתן דמים, ומזבח הפנימי זכה במתן דמים, מה מזבח החיצון מקום מתן דם קרניו שם הקטר חלבים, אף מזבח הפנימי מקום מתן דם שם הקטר חלבים. הא מה אני מקיים (שמות ל, ט) "לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה", קדשים שלא זכה במתן דמים, אבל קדשים שזכה במתן דמים הואיל וזכה במתן דמים זכה בהקטר חלבים, תלמוד לומר "והקטירם הכהן על מזבח העלה", ולא על מזבח הפנימי.

יא-יב "את עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו". והוציא, מלמד שמוציאו פלו כשהוא שלם. יכול יוציאו שלם וישרפנו שלם, תלמוד לומר "ראשו וכרעיו", מה "ראשו וכרעיו" האמור להלן על ידי נתוח אף כאן על ידי נתוח.

אמר רבא, דבר הלמד בגזרה שוה, חוזר ומלמד בגזרה שוה. מדינתא וקרבו ופרשו והוציא, מלמד שמוציאו שלם. יכול ישרפנו שלם, נאמר כאן ראשו וכרעיו, ונאמר להלן (לעיל א, ח-ט) "ראשו וכרעיו", מה להלן על ידי נתוח, אף כאן על ידי נתוח. אי מה להלן בהפשט אף כאן בהפשט, תלמוד לומר "וקרבו ופרשו". מאי תלמודא, אמר רב פפא, כשם שפרשו בקרבו כך בשרו בעורו. תנאי רבי אומר,

נאמר כאן עור ובשר ופרש, ונאמר להלן "עור ובשר ופרש", מה כאן בנתוח שלא בהפשט, אף להלן נתוח שלא בהפשט.

"והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה", חוץ לשלש מחנות, או יכול חוץ למחנה אחת, כשהוא אומר בפר העדה (להלן פסוק כא) "אל מחוץ למחנה" שאין תלמוד לומר שהרי כבר נאמר (שם) "ושרף אתו באש שרף את הפר הראשון", אם כן למה נאמר "מחוץ למחנה", לתן לו מחנה שניה. כשהוא אומר בדשן "אל מחוץ למחנה", שאין תלמוד לומר שהרי כבר נאמר "אל מקום טהור אל שפך הדשן", אם כן למה נאמר "אל מחוץ למחנה", לתן לו מחנה שלישית.

"אל מקום טהור", שיהא מקומו טהור ואם טמא יטהרנו. שיהא מקום מתקן להם לכך. אל שפך הדשן, שיהא שם דשן, שיקדים את הדשן, ששם יהו נותנין את הדשן. רבי אליעזר בן יעקב אומר, שיהא מקומו משפך. ושרף אתו, כשר ולא פסול. על עצים באש, מה תלמוד לומר, שיכול הואיל ונאמר שרפה בפנים, ונאמר שרפה בחוץ, מה שרפה האמורה בפנים בעצים כשרים למערכה, אף שרפה האמורה בחוץ בעצים כשרים למערכה, תלמוד לומר "על עצים", לרבות כל משמע אפלו תבן או בקש או בגבבא. באש, ולא בסיד ולא ברמץ. ושרף, אף על פי שאין שם דשן.

"ושרף", אל על פי שמצית את האור בגופו.

כתיב (להלן כא, ט) "ובת [איש] כהן כי תחל לזנות, באש תשרף", בפתילה של אבר דכתיב "באש תשרף", לרבות כל שרפה הבאה מחמת אש. וכך היכא דכתיב "באש" לרבות כל שרפה הבאה מחמת אש, והכתיב "ושרף אתו על עצים באש", ותניא "באש" ולא בסיד רותח, התם "באש תשרף", לבסוף כתיב, שרפה לרבות כל שרפה הבאה מחמת האש, הכא כתיב "ושרף אתו על עצים באש", באש אין מידי אחרינא לא. התם נמי כתיב "על שפך הדשן ושרף", ההוא מיבעי ליה לכדתנא "ושרף" אף על פי שאין שם דשן, אף על פי שהצית האש ברבו.

יג-יד "ואם", הרי זה מוסיף על ענין ראשון, כשתמצא לומר פר משיח ופר העדה עומדין פר משיח קודם לפר העדה בכל מעשיו.

"עדת ישראל", יכול בכל העדה הכתוב מדבר, נאמר כאן עדה ונאמר להלן "עדה", מה "עדה" האמורה להלן בית דין, אף עדה האמורה כאן בית דין. אי מה עדה האמורה להלן כ"ג, אף עדה האמורה כאן כ"ג, תלמוד לומר "ואם כל עדת ישראל", עדה המיוחדת לכל ישראל ואיזו זו סנהדרין גדולה היושבת בלשכת הגזית.

אמר רבי יוחנן מאה שישבו להורות לא נגמרה הוראה עד שיורו כלן שנאמר "ואם כל עדת ישראל ישגו", עד שישגו כלן, עד שתפשט הוראה בכל עדת ישראל. אמר רב הונא בריה דרב יהושע תדע שאלו כל התורה בלה קימא לו דרבא כי בלה דמי, והכא כתב רחמנא כל עדת עד דאיכא בלה, הילכך אפלו הו מאה. מתיב רב משרשיא, אין גוזרין גזרה על הצבור אלא אם כן רב הצבור יכולין לקבלה, מאי קראה (מלאכי ג, ט) "במארה אתם נארים ואתי אתם קבעים הגוי פלו", והא הכא דכתיב "הגוי פלו", ורבא ככלה דמי, תיובתא דרבי יוחנן תיובתא. אלא מאי כל עדת דאמר רחמנא, הכי קאמר אם איתא בלה סנהדרין הוי הוראה ואי לא לא.

הורו בית דין וידע אחד מהן שטעו ואמר להם טועין אתם, או שלא היה מפלא של בית דין שם, או שהיה אחד מהם גר או ממזר או נתין או זקן שלא היה לו בנים הרי זה פטור, נאמר פאן "עדה" ונאמר להלן "עדה", מה עדה האמורה להלן כלן ראויין להוראה, אף עדה האמורה פאן עד שיהוא כלן ראויין להוראה. מנלו אמר רב נחמן בר יצחק דאמר קרא (במדבר יא, יז) "ונשאו אתד", בדומין לד.

אמר אחד מהן איני יודע, או שאמר להם טועין אתם, יכול יהו חגיבין, תלמוד לומר "עדת בני ישראל ישגו", שכלן ישגו. יכול יהו חגיבין על שגגת מעשה, תלמוד לומר "ישגו ונעלם דבר", הא אין חגיבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה.

מתוך שיצתה עבודה זרה לדון בעצמה, יכול יהיו חגיבין על שגגת מעשה שלה, תלמוד לומר פאן "מעייני", ולהלן הוא אומר מעייני, מה מעייני האמור להלן בית דין, אף מעייני האמור פאן בית דין. מה מעייני האמור להלן העלם דבר עם שגגת מעשה, אף וכו'.

הורו בית דין לעקר את כל הגוף, אמרו אין נדה בתורה, אין שבת בתורה, אין עבודה זרה בתורה, הרי אלו פטורין. הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת הרי אלו חגיבין. כיצד אמרו יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור, יש שבת בתורה אבל המוציא מרשות הרבים לרשות היחיד פטור, יש עבודה זרה בתורה אבל המשתחוה לעבודה זרה פטור, הרי אלו חגיבין שנאמר "ונעלם דבר" ולא כל הגוף. תנו רבנן "ונעלם דבר" ולא שתעלם כל המצוה בלה. הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת יכול יהו פטורין. ואי בקיום מקצת פטורין ובעקירת כל הגוף פטורין במאי חגיבין. תנא הכי קשיא ליה, אימא איכא דדבר בלה מלתא משמע. תלמוד לומר "ונעלם דבר" קרי ביה 'ונעלם מדבר'. חזקה אמר, אמר קרא ועשה אחת מפל מצות, מפל, ולא כל מצות, מצות תרתי משמע. אמר רב

נחמן בר יצחק מצות כתיב. רב אשי אמר, יליף דבר "דבר" מזקן ממרא דכתיב ביה (דברים יז, ח) "כי יפלא ממך דבר וגו' לא תסור מן-הדבר אשר נגידו לך", מה להלן "מן הדבר" ולא כל הדבר, אף בהוראה מדבר ולא כל הדבר. מצוות האמורות במשיח מצוות האמורות כאן.

"מכל מצות ה'", פרט לשמיעת הקול ולבטוי שפתיים ולטמאת מקדש וקדשיו.

"אשר לא תעשינה ואשמו", בשם שנפרעים מן היחיד כך נפרעין מן הצבור.

הורו וטעו מה שהורו יכול יהו חגיבין, תלמוד לומר "ונודעה החטאת", ולא שיידעו החוטאים. אשר חטאו, והקריבו, חטאו שני שבטים מביאין שני פרים, והשארו שלא חטאו מביאין על ידיהן פר. שאף אלו שלא חטאו מביאין על ידי חוטאין, לכך נאמר הקהל לחיב על כל קהל וקהל, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, שבעה שבטים שחטאו מביאין שבעה פרים, ובית דין מביאין על ידיהן פר. נאמר למעלה קהל ונאמר למטה קהל מה קהל האמור למעלה בית דין, אף קהל האמור למטה בית דין ולא צבור. רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו, חטאו ששה שבטים והו רבן או שבעה שבטים אף על פי שאין רבן של קהל, מביאין פר. אומר מר ונודעה החטאת ולא שיידעו החוטאין. מאן תנא, אומר רב יהודה אומר רב, דלא כרבי אליעזר דתנא אומר רבי אליעזר מה נפשך אכל חלב חיב אכל נותר חיב, רב אשי אמר, אפלו תימא רבי אליעזר שאני הכא דכתיב "אשר חטאו עליה". מאי טעמא דרבי יהודה, קסבר ארבע קהלי כתיבי, קהל הקהל קהל הקהל, חד לחיב על כל קהל וקהל, וחד להוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל, וחד ולגזרה.

שנה) [לגריה], וחד לשבט שעשה בהוראת בית דינו. ורבי שמעון, תלתא קראי כתיבי הקהל קהל הקהל, מעיני הקהל אורחיה דקרא הוא כדאמרי אינשי מעיני דפליגא. חד לבית דין, וחד לחיב על כל קהל וקהל, וחד נאמר קהל למעלה ונאמר קהל למטה, מה להלן בית דין עם הצבור אף פאן בית דין עם הצבור. ורבי מאיר, קהל הקהל לא דריש, הלכך תרי קהלי כתיבי, חד לגופיה וחד לגזרה שנה. ורבי שמעון בן אלעזר מאי טעמא, כתיב "והיה אם מעיני העדה", אלמא אפלו מעוטא, דכתיב "מעיני", וכתיב (שם כו) "כי לכל העם בשגגה", למימרא דרב צבור אין מעוט לא, הא פיצד, עשו ששה והו רבו, או שבעה אף על פי שאין רבן חגיבין. ורבי שמעון ורבי מאיר הוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל מנא להו, אומר אביי, אומר קרא "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה", עד שתעשה שגגה על ידי אחרים. רבא אמר "כי לכל העם בשגגה". וצריכא דאי כתב רחמנא "והיה אם מעיני העדה", הוה אמינא אפלו מעוטא, כתב רחמנא "כי לכל העם בשגגה", ואי, וכו', הוה אמינא בית דין בהדי רבא, כתב רחמנא "והיה אם מעיני העדה", והא כי כתיבי הני קראי בעבודה זרה הוא דכתיבי, יליף מעיני מעיני.

הורו בית דין שוֹגְגִין וְעָשׂוּ כָּל הַקְּהָל שׁוֹגְגִין מְבִיאִין פֶּר. מְזִידִין וְעָשׂוּ שׁוֹגְגִין מְבִיאִין כְּשֶׁבָה וּשְׁעִירָה. שׁוֹגְגִין וְעָשׂוּ מְזִידִין פְּטוּרִים. הורו בית דין וְעָשׂוּ כָּל הַקְּהָל אוֹ רֶבֶן עַל פִּיהֶן מְבִיאִין פֶּר, וּבַעֲבוּדָה זָרָה מְבִיאִין פֶּר וְשְׁעִיר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבֻטִים מְבִיאִין שְׁנַיִם עֶשֶׂר פָּרִים. וּבַעֲבוּדָה זָרָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר פָּרִים וְשְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁעִירִים, רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר פָּרִים וְשְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר שְׁעִירִים, פֶּר וְשְׁעִיר לְבֵית דִּין. הורו בית דין וְעָשׂוּ שְׁבַעַה שְׁבֻטִים אוֹ רֶבֶן עַל פִּיהֶן מְבִיאִין פֶּר, וּבַעֲבוּדָה זָרָה מְבִיאִין פֶּר וְשְׁעִיר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר שְׁבַעַה שְׁבֻטִים שְׁחָטָאוּ מְבִיאִין שְׁבַעַה פָּרִים וּשְׁאָר שְׁבֻטִים שְׁלֹא חָטְאוּ מְבִיאִין עַל יְדִיהֶן פֶּר, שְׁאָר אֵלּוּ שְׁלֹא חָטְאוּ מְבִיאִין עַל יְדֵי הַחוּטְאִין, רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, מְבִיאִין שְׁמוֹנֶה פָּרִים. וּבַעֲבוּדָה זָרָה שְׁמוֹנֶה פָּרִים וְשְׁמוֹנֶה שְׁעִירִים פֶּר וְשְׁעִיר לְכָל שְׁבֻט וְשְׁבֻט, וּפֶר וְשְׁעִיר לְבֵית דִּין. הורו בית דין שֶׁל אֶחָד מִן הַשְּׁבֻטִים וְעָשָׂה אוֹתוֹ הַשְּׁבֻט עַל פִּיהֶם, אוֹתוֹ הַשְּׁבֻט חֵיב וּשְׁאָר כָּל הַשְּׁבֻטִים פְּטוּרִין. וּבַהוֹרָאת בֵּית דִּין הַגְּדוֹל אֶפְלוּ שְׁאָר שְׁבֻטִים חֵיבִין, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים אִין חֵיבִין אֶלָּא עַל הוֹרָאת בֵּית דִּין הַגְּדוֹל, שְׁנֹאֵמַר "עֵדֵת יִשְׂרָאֵל" וְלֹא עֵדֵת אוֹתוֹ הַשְּׁבֻט. מֵאֵן חֻכְמִים רַבִּי שְׁמַעוֹן, דָּאִי רַבִּי מֵאִיר בְּעֵי רַבָּא. וְשְׁמַע מִינָהּ שְׁבֻט אֶחָד שְׁעָשָׂה בְּהוֹרָאת בֵּית דִּין הַגְּדוֹל, לְרַבִּי שְׁמַעוֹן מִיתֵי, וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁבֻט אֶחָד דְּאִקְרִי קְהָל מְנָא לְהוּ, אָמַר רַב אַחָא בַר יַעֲקֹב, דְּכָתִיב (בראשית מח, ד) "וַיֹּאמֶר אֵלֵי הַנְּנִי מִפְּרֶדֶת וְהַרְבִּיתֶדָּ וַנִּתְתִּיֶדָּ לְקְהָל עַמִּים", שְׁמַע מִינָהּ הֵכִי קָאֵמַר רַחֲמָנָא הַשְׁתָּא אֲתִילִיד לְךָ קְהָלָא אַחְרִינָא דְּהוּא בְּנִימִין. וְדִילְמָא הֵכִי קָאֵמַר לִיה רַחֲמָנָא לְכִי אֲתִילִיד לְךָ בְּנִימִין דְּהוּא שְׁנַיִם עֶשֶׂר דְּאִיקְרִי קְהָל, אָמַר לִיה הַשְׁתָּא שְׁנַיִ שְׁבֻטִים אִיקְרִי קְהָל אֶחָד עֶשֶׂר מְבַעֲנָא.

טו "וְסִמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם", יְכוֹל זִקְנֵי הַשּׁוּק, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר 'עֵדָה'. אִי עֵדָה יְכוֹל קִטְנֵי הָעֵדָה, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "הָעֵדָה" הַמִּיחָדִין שְׁבַעֲדָה. וְכַמָּה הֵן, וְסִמְכוּ שְׁנַיִם, זִקְנֵי שְׁנַיִם, וְאִין בֵּית דִּין שְׁקוּל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד הָרִי כְּאֵן חֲמִשָּׁה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר זִקְנֵי שְׁנַיִם וְאִין בֵּית דִּין שְׁקוּל מוֹסִיפִין עוֹד אֶחָד הָרִי כְּאֵן שְׁלֹשָׁה. לְרַבִּי שְׁמַעוֹן הַכְּתִיב "וְסִמְכוּ", הַהוּא מִיבְעֵי לִיה לְגוֹפִיָּה, וְרַבִּי יְהוּדָה לְגוֹפִיָּה לֹא צָרִיד, דָּאֵם כּוֹן לְכָתֵב 'זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשֵׁי. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אִי כְּתִיב הֵן אֶמִינָא עַל בְּסֻמוּדָּ, וְרַבִּי יְהוּדָה גְּמַר רֹאשׁ רֹאשׁ מַעוּלָה.

"וְסִמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפֶּר", פֶּר טְעוֹן סְמִיכָה וְאִין שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה טְעוּנִין סְמִיכָה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר פֶּר טְעוֹן סְמִיכָה בְּזִקְנֵים, וְאִין שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה טְעוּנִין סְמִיכָה בְּזִקְנֵים אֶלָּא בְּאֶהְרֹן. וְרַמִּינְהוּ "וְסִמְכוּ" אֶהְרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר הַחַי", חַי טְעוֹן סְמִיכָה וְאִין שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה טְעוּנִין סְמִיכָה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר "הַחַי", חַי טְעוֹן סְמִיכָה

בְּאֵהָרֹן וְאִין שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה טְעוּנִין סְמִיכָה בְּאֵהָרֹן אֶלָּא בְּזִקְנִים. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת וְתִסְבְּרָא הֵךְ קַמְיָתָא מְתַרְצָתָא הִיא, וְהָאֵמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן סְמִיכָה בְּבַעְלִים בְּעִינָן, אֶלָּא תְרִיץ הֵכִי הִפֵּר פֶּר טְעוֹן סְמִיכָה וְאִין שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה טְעוּנִין סְמִיכָה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר "הַחֲחִי" חֵי טְעוֹן סְמִיכָה בְּאֵהָרֹן וְאִין שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה טְעוּנִין סְמִיכָה בְּאֵהָרֹן אֶלָּא בְּזִקְנִים, וְהֵכִי קָאֵמַר לִיה רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי יְהוּדָה שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה בְּעִי סְמִיכָה וְאִי שְׁמִיעַ לָךְ דְּלֵא בְּעִי סְמִיכָה בְּאֵהָרֹן הוּא דְשִׁמְיעַ לָךְ וּמַעוּטָא מִהַחֲחִי הוּא. וְרַבִּי יְהוּדָה לָמָּה לִי לְמַעֲטִינְהוּ מִקְרָאֵי וְהָא אָמַר רַבִּינָא גְמִירֵי שְׁתֵּי סְמִיכוֹת בְּצַבּוּר, סִימְנָא בְּעֵלְמָא. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה דְּבַעו סְמִיכָה מְנָא לִיה, נִפְקָא לִיה מְדִתְנִיָּא (להלן פסוק כד) "וְסַמָּךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר", לְרַבּוֹת שְׁעִיר נַחֲשׁוֹן לְסְמִיכָה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר לְרַבּוֹת שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה לְסְמִיכָה, שְׁהִיָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כֹּל חֲטָאת שֶׁנִּכְנַס דְּמָה לְפָנִים טְעוּנָה סְמִיכָה, לָמָּה לִי שְׁהִיָּה סִימְנָא בְּעֵלְמָא. וְאִימָא שְׁעִיר הַנֶּעֱשָׂה בְּפָנִים, דּוּמְיָא דְשְׁעִיר נָשִׂיא דְמַכְפֵּר עַל עֲבֵרַת מִצְוָה יְדוּעָה. וְלְרַבִּינָא דְאָמַר גְּמִירֵי שְׁתֵּי סְמִיכוֹת בְּצַבּוּר קָרְאֵי לָמָּה לִי, אִיצְטְרִיךְ הַלְכְּתָא וְאִיצְטְרִיךְ קָרְא, דְאִי מִקְרָא הָוָה אָמִינָא זְבַחֵי שְׁלָמֵי צַבּוּר וְכוּ'.

"וְשַׁחַט אֶת הַפֶּה לְפָנֵי ה'", בְּצַפּוֹן.

"אֶת פְּנֵי הַפְּרֻכֹת", מַה פְּרֻכֹת הָאֵמּוֹר לְהֵלֶן (לעיל פסוק ו) "פְּרֻכֹת הַקֹּדֶשׁ", אֵף פְּרֻכֹת הָאֵמּוֹר כְּאֵן פְּרֻכֹת הַקֹּדֶשׁ.

"וְעֲשֵׂה לָפָר כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפָר" וְגו' הִפֵּר הָרֵאשׁוֹן, שְׁיִהֵא רֵאשׁוֹן לְפָר הָעֵדָה לְכֹל מַעֲשָׂיו. פֶּר כֹּהֵן מְשִׁיחַ וּפֶר הָעֵדָה עוֹמְדִין, פֶּר כֹּהֵן מְשִׁיחַ קוֹדֵם לְפָר הָעֵדָה לְכֹל מַעֲשָׂיו. הוֹאִיל וּמְשִׁיחַ מְכַפֵּר וְעֵדָה מִתְכַּפֶּרֶת דִּין הוּא שְׁיִקְדִים מְכַפֵּר לְמִתְכַּפֵּר. וְכֵן הוּא אָמַר (להלן טז, יז) "וְכִפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ וּבְעֵד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל".

"וְעֲשֵׂה לָפָר כְּאֲשֶׁר עָשָׂה", מַה תִּלְמוּד לּוֹמַר, לְכַפֵּל בְּהִזְאוֹת לְלַמֵּד שְׁאֵם חֶסֶר אַחַת מִן הַמִּתְנֹת לֹא עָשָׂה כָּלוּם. וְאִין לִי אֶלָּא מִתְּנָן שְׁבַע שְׁמַעְכֶּבֶת בְּכֹל מְקוֹם, מִתְּנָן אַרְבַּע מִנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמַר "כֵּן יַעֲשֶׂה".

"לְפָר", זֶה פֶּר יוֹם הַכַּפּוּרִים. כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפָר, זֶה פֶּר כֹּהֵן מְשִׁיחַ. הַחֲטָאת, אֵלוֹ שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה. יְכוּל שְׁאֲנֵי מְרַבָּה אֵף שְׁעִירֵי רְגָלִים וּשְׁעִירֵי רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים, תִּלְמוּד לּוֹמַר "הַחֲטָאת כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ". וְמָה רְאִיתָ לְרַבּוֹת אֶת אֵלוֹ וְלְהוֹצִיא אֶת אֵלוֹ, אַחַר שְׁרַבָּה הַפְּתוּב וּמַעֲט מְרַבָּה אֲנִי אֶת אֵלוֹ שְׁמַכְפְּרִין עַל עֲבֵרַת מִצְוָה יְדוּעָה וּמוֹצִיא אֲנִי אֶת אֵלוֹ שְׁאִין מְכַפְּרִין עַל עֲבֵרַת מִצְוָה יְדוּעָה. וְכִפֵּר, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא סַמָּךְ. וְנִסְלַח, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְּן שְׁגִירִים. וְמָה רְאִיתָ לְפָסֵל בְּהִזְאוֹת וּלְהַכְשִׁיר בְּסְמִיכָה וּשְׁגִירִים, אָמַרְתָּ פּוֹסֵל אֲנִי בְּהִזְאוֹת שְׁמַעְכֶּבֶת בְּכֹל מְקוֹם, וּמְכַשִּׁיר אֲנִי

בשגרים וסמיכה שאין מעכבות בכל מקום. מתן שבע שמעכב בכל מקום היכא, אמר רב פפא בפרה ובנגעים. מתן ארבע מנין תלמוד לומר "כן יעשה". מאי שנא מתן שבע דכתיבו וכפילו מתן ארבע נמי כתיבו וכפילו. אמר רבי ירמיה לא נצרכה אלא לרבי שמעון דתנא למעלה אמר "קרן קרנות" שתים, למטה אמר (לעיל פסוק יח) "קרן קרנת" ארבע, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר, אינו צריך, הרי הוא אומר "על קרנות המזבח... אשר באהל מועד", לרבות כל קרנות שבאהל מועד. ורבי יהודה האי כן יעשה, מאי עביד ליה, לכדתנא לפי שלא למדנו לפר יום הכפורים לסמיכה ושגרי הדם מנין, תלמוד לומר "כן יעשה". ולפר יום הכפורים לא למדנו הא.

"אמרת לפר", זה פר יום הכפורים. אצטריך סלקא דעתך אמינא הני מלי עבודה דמעכבת פרה אבל עבודה דלא מעכבת פרה אימא לא קא משמע לן. ורבי שמעון האי "באהל מועד" מאי עביד ליה, מיבעי ליה שאם נפחתה התקרה של היכל לא היתה מזה. ואידך מ"אשר", ואידך, אשר לא דריש. אביי אמר, לרבי יהודה נמי אצטריך, סלקא דעתך אמינא מידי דהנה אסמיכה ושגרי הדם דאף על גב דכתיבי וכפילי לא מעכבו מתן ארבע נמי לא תעכב, קא משמע לן.

"לפר", זה פר כהן משיח. למאי הלכתא, לעכב. לפר, זה פר יום הכפורים, למאי הלכתא, לעכב, פשיטא "חקה" כתיבא ביה. אמר רב נחמן, לא נצרכה אלא לרבי יהודה, דאמר כי כתיבא "חקה" אדברים הנעשין בבגדי לבן בפנים, אבל דברים הנעשין בבגדי לבן בחוץ הקדים מעשה לחברו מה שעשה עשוי, אימא מדכסדרן לא מעכבו הזאות נמי לא ליעכבו, קא משמע לן. מתקיף לה רב פפא ומי מצית אמרת הכי, והתנא "וכלה מכפר" אם כפר כלה אם לא כפר לא כלה, דברי רבי עקיבא. אמר רבי יהודה, מפני מה לא נאמר אם כלה כפר ואם לא כלה לא כפר, שאם חסר אחת מן המתנות לא עשה כלום. אלא אמר רב פפא, לא נצרכה אלא לאת בדם ובטבילה, "את", אמר רב אחא בר יעקב, לא נצרכה אלא להכשיר אמין שבאצבע, "בדם", שיהא בדם שעור טבילה מעקרא.

"וטבל" ולא מספג. וצריך למיכתב "וטבל" וצריך למכתב "בדם", דאי כתב רחמנא "וטבל" הוה אמינא אף על גב דליכא שעור טבילה מעקרא, כתב רחמנא "בדם". ואי כתב רחמנא "בדם" הוה אמינא אפלו מספג, כתב רחמנא "וטבל". (לעיל פסוק ז) "מזבח קטרת הסמים" למה לי. שאם לא נתחנף המזבח בקטרת הסמים לא היתה מזה. תנא פותיה דרב פפא, ועשה כפאשר עשה מה תלמוד לומר "לפר", לרבות פר יום הכפורים לכל מה שאמור בענין, דברי רבי עקיבא, רבי ישמעאל אומר, קל וחמר ומה במקום שלא השונה קרבן לקרבן השוו מעשים למעשים. מקום שהשונה קרבן לקרבן אינו דין שישוו מעשים למעשים. אלא מה תלמוד לומר "לפר", זה פר העלם דבר של צבור. לפר, זה פר כהן משיח. מאי לא

השְׁוֹה קִרְבּוֹ לְקִרְבּוֹ, פֶּר הָעֵלֶם דְּבַר וְשְׁעִירֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְהָכִי קֹאֵמֵר וּמָה בְּמִקּוֹם שְׁלֹא הִשְׁוֹה קִרְבּוֹ לְקִרְבּוֹ. דְּהָאֵי פֶּר וְהָאֵי שְׁעִיר, הִשְׁוֹ מַעֲשִׂים לְמַעֲשִׂים לְמָאֵי דְכִתִּיב בְּהוּ. מִקּוֹם שֶׁהִשְׁוֹה קִרְבּוֹ לְקִרְבּוֹ, דְּהָאֵי פֶּר וְהָאֵי פֶּר, אֵינּוּ דִּין שֶׁהִשְׁוֹ מַעֲשִׂים לְמַעֲשִׂים לְמָאֵי דְכִתִּיב בְּהוּ. וְאֵתָא לִיה פֶּר יוֹם הַכַּפּוּרִים לְ"אֵת בְּדָם וּטְבִילָה" מִפֶּר כֹּהֵן מְשִׁיחַ. (וּשְׁעִיר יוֹם הַכַּפּוּרִים מִהָאֵי קַל וְחֹמֶר), וְאֵתָא לִיה שְׁעִיר יוֹם הַכַּפּוּרִים מִשְׁעִיר עֲבוּדָה זָרָה, מִקַּל וְחֹמֶר מִפֶּר הָעֵלֶם וְשְׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים. (וּשְׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים גּוּפִיָּה מְנַלּוּ מִפֶּר יוֹם הַכַּפּוּרִים וְשְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה), וְהָכִי קֹאֵמֵר וּמָה בְּמִקּוֹם שֶׁלֹּא הִשְׁוֹה קִרְבּוֹ לְקִרְבּוֹ, דְּהָאֵי פֶּר וְהָאֵי שְׁעִיר, הִשְׁוֹ מַעֲשִׂים לְמַעֲשִׂים לְמָאֵי דְכִתִּיב בְּהוּ, מִקּוֹם שֶׁהִשְׁוֹה קִרְבּוֹ לְקִרְבּוֹ דְּהָאֵי שְׁעִיר וְהָאֵי שְׁעִיר אֵינּוּ דִּין שֶׁהִשְׁוֹ מַעֲשִׂים לְמַעֲשִׂים. וְכִי דְבַר הַלְּמִד בְּהַקְשׁ חוּזֵר וּמְלַמֵּד בְּקַל וְחֹמֶר, אֵין.

"לִפְר", זֶה פֶּר הָעֵלֶם דְּבַר, הָאֵ בְּגוּפִיָּה כְּתִיב. אָמֵר רַב פֶּפְא, מִשּׁוּם דְּבַעֵי אֲגַמּוּרֵי פֶּר הָעֵלֶם דְּבַר שֶׁל צְבוּר בְּיוֹתֶרֶת וּשְׁתֵּי הַכְּלִיּוֹת לְשְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה, וּפֶר הָעֵלֶם דְּבַר שֶׁל צְבוּר דְּלֹא כְּתִיב בֵּיה, בְּהַקְשָׁא אֵתִי אֲצִטְרִיךְ לִפְר וּלְמַהוּי כְּמָאֵן דְּכִתִּיב בֵּיה בְּגוּפִיָּה. דְּלֹא תִּהְיִי דְּבַר הַלְּמִד בְּהַקְשׁ חוּזֵר וּמְלַמֵּד בְּהַקְשׁ. תִּנְיָא כְּוִתִּיָּה דְּרַב פֶּפְא וְעֵשָׂה כְּאֶשֶׁר עֵשָׂה מָה תִּלְמוּד לּוֹמֵר "לִפְר", לְפִי שְׁנַאָמֵר (בַּמִּדְבָּר טו, כה) "וְהֵם הִבִּיאוּ אֶת קִרְבָּנָם (לִפְנֵי ה') [אִשָּׁה לְה'] וְחִטָּאתָם", "חִטָּאתָם" אֵלוּ שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה. "שִׁגְגַתָּם" זֶה פֶּר הָעֵלֶם דְּבַר. "חִטָּאתָם עַל שִׁגְגַתָּם" אָמְרָה תּוֹרָה חִטָּאתָם הִרִי לְךָ כְּשִׁגְגַתָּם. שִׁגְגַתָּם מִהִיכֵן לְמַדְתָּ לֹא בְּהַקְשׁ, דְּבַר הַלְּמִד בְּהַקְשׁ חוּזֵר וּמְלַמֵּד בְּהַקְשׁ. אֵלֹא מָה תִּלְמוּד לּוֹמֵר "לִפְר" זֶה פֶּר הָעֵלֶם דְּבַר. לִפְר, זֶה פֶּר כֹּהֵן מְשִׁיחַ. אָמֵר מֵר "חִטָּאתָם" אֵלוּ שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה, תִּפּוּק לִיה מִקְרָא קִמָּא, דְּאָמֵר מֵר חִטָּאתָם אֵלוּ שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה. אָמֵר רַב פֶּפְא אֲצִטְרִיךְ סְלִקָא דְּעֵתָךְ אֲמִינָא הִנֵּי מְלִי הַזְּאוֹת דְּכִתִּיבֵי בְּגוּפִיָּה, אֲבָל יוֹתֶרֶת וּשְׁתֵּי כְּלִיּוֹת דְּלֹא כְּתִיבֵי בְּגוּפִיָּה אֵימָא לֹא, קָא מִשְׁמַע לּוֹ. אָמֵר לִיה רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב נִתָּן לְרַב פֶּפְא, וְהָאֵי תִנְיָא לְרַבּוֹת פֶּר יוֹם הַכַּפּוּרִים לְכָל מָה שְׁאָמוּר בְּעֵנִין קֹאֵמֵר. תִּנְיָאֵי הִיא תִנְיָא דְּבִי רַב מְרַבֵּי כִי הָכִי, וְתִנְיָא דְּבִי רַבֵּי יִשְׁמַעֵאל לֹא מְרַבֵּי כִי הָכִי.

כא "וְהוֹצִיא אֶת הַפֶּר אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה", חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מַחֲנוֹת. וְשָׂרַף אֹתוֹ, כְּשֶׁר וְלֹא פְּסוּל.

"כְּאֶשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפֶּר הָרֵאשׁוֹן", מְכָאֵן אָמְרוּ פֶּר הַמְּשִׁיחַ וּפֶר הָעֵדָה עוֹמְדִין, פֶּר הַמְּשִׁיחַ קוֹדֵם לְפֶר הָעֵדָה לְכָל מַעֲשִׂיו. יְכוּל אֵף שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה יִקְדָּמוּהוּ, וְדִין הוּא אִם פֶּר יַחֲדֵי קוֹדְמָתוֹ פֶּר וְשְׁעִיר לֹא יִקְדָּמוּהוּ. תִּלְמוּד לּוֹמֵר הַפֶּר הָרֵאשׁוֹן, וְאֵין שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה רֵאשׁוֹנִים. חִטָּאת הַקֹּהֵל, בְּנָאוּ בְּנִין אֵב לְכָל חִטָּאת הַקֹּהֵל שֶׁתִּשְׂרַף. יְכוּל אֵף שְׁעִירֵי הַרְגָּלִים, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "הוּא". וּמָה רֵאִיתָ לְרַבּוֹת שְׁעִירֵי

עבודה זרה ולהוציא את שעירי הרגלים, אחר שרבה הכתוב ומעט מה אלו מיחדים שהו באין על עברת מצוה ידועה, יצאו שעירי רגלים שאין באין על עברת מצוה ידועה. והלא שעיר יום הכפורים אינו בא על עברת מצוה ידועה וטעון שרפה. מה זה מיחד שדמו נכנס לפני ולפנים, יצאו שעירי רגלים שאין דמם נכנס לפני ולפנים. חטאת, שיהו כל מעשיו לשם חטאת. הוא, פרט לשחטו שלא לשמו.

כב "אשר נשיא יחטא", רבן יוחנן בן זכאי אומר, אשרי הדור שהנשיא שלו מביא חטאת על שגגתו. אם על שגגתו מביא חטאת אין צריך לומר על זדונו. אם נשיא מביא קרבן על שגגתו אין צריך לומר הדיוט. מתקיף לה רב אחא בריה דרבא, אלא מעתה דכתיב "ואת אשר חטא מן הקדש ישלם", ובגרבועם כתיב ביה (מ"א יד, טז) "אשר חטא ואשר החטיא", הכי נמי דאשרי הדור ההוא, שאני הכא דשני קרא בדבוריה.

"נשיא", יכול נשיא שבט כנחשון בן עמינדב, תלמוד לומר "מכל מצות ה' אלהיו", ולהלן הוא אומר (דברים יז, יט) "למען ילמד ליראה את ה' אלהיו", מה להלן שאין על גביו אלא ה' אלהיו, אף כאן נשיא שאין על גביו אלא ה' אלהיו. בעא מניה רבי מרבי חיא כגון אני מהו בשעיר, אמר ליה הרי צרתך בבבל. איתיביה מלכי ישראל ומלכי בית דוד אלו מביאין לעצמן ואלו מביאין לעצמן, התם לא פיפי להדי. רב ספרא מתני הכי בעא מניה רבי מרב כגון אני מהו בשעיר, אמר ליה התם שבט הכא מחוקק, ותני (בראשית מט, י) "לא יסור שבט מיהודה" זה ראש גלות שבבבל, שרודה את ישראל במקל. "ומחקק מבין רגליו" אלו בני בניו של הלל שמלמדו תורה ברבים.

"אשר נשיא יחטא", פרט לקודמות. והלא דין הוא, ומה משיח שמביא חטאתו משעבר אינו מביא על הקודמות, נשיא שאין מביא חטאתו משעבר אינו דין שלא יביא על הקודמות. מה למשיח שכן אינו מביא בשגגת מעשה, תאמר בנשיא שמביא בשגגת מעשה, תלמוד לומר "אשר נשיא יחטא", כשיחטא כשהוא נשיא, ולא כשיחטא והרי הוא הדיוט.

"אשר נשיא יחטא", יכול גזרה, תלמוד לומר (לעיל פסוק ג) "אם הכהן המשיח יחטא", לכשיחטא. אמר מר, יכול גזרה, מהיכא תיתי, אין דכתיב "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם", בשורה היא להו שנגעים באים עליהו דברי רבי יהודה.

"אשר נשיא יחטא", פרט לחולה, משום דהנה ליה חולה אידחי ליה מנשיאותיה. אמר רבי אבדימי בר חמא פרט לנשיא שנצטרע, שנאמר (מ"ב טו, ה) "וינגע ה' את המלך ויהי מצרע עד יום מתו וישב בבית החפשית", מדקאמר "בבית החפשית"

מִכָּל דָּעַד הַשְּׁתָּא עֶבֶד הָוָה. אִין, כִּי הָא דְרַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָווּ קְאָזְלִי
בְּסַפִּינְתָא בְּהַדִּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָוָה פְּתָא וְסִלְתָּא בְּהַדִּי רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָוָה פְּתָא. שְׁלִים
פְּתָא דְרַבָּן גַּמְלִיאֵל סִמְךָ עַל סִלְתִּיהָ דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר לִיה מִי יִדְעָתָּ דְאִית לָךְ
עֲכוּבָא כְּלִי הָאֵי דְאִיתָת נְמִי סִלְתָּא, אָמַר לִיה כּוֹכַב אֶחָד יֵשׁ שְׁעוּלָה אֶחָד לְשַׁבְּעִים
שָׁנָה וּמִתְעָה אֶת הַסְּפָנִים, אָמַרְתִּי שְׁמָא יַעֲלָה וְיִתְעַנּוּ, אָמַר לִיה כֹּל כֶּף יֵשׁ בְּיָדָךְ
וְאִתָּה יוֹרֵד בְּסַפִּינָה, אָמַר לִיה עַד שְׁעִתָּה תִּמְהָ עָלִי תִּמְהָ עַל שְׁנֵי תַלְמִידֵי שְׁיֵשׁ
בִּיבְשָׁה רַבִּי אֶלְעָזָר (בֶּן) חֲסִמָּא וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן גִּוְדָגְדָא, שְׁיִוְדְעִין לְשַׁעַר כַּמָּה טַפִּין יֵשׁ
בֵּינָם וְאִין לָהּ לֹא פֶת לֶאֱכֹל וְלֹא בָגָד לְלַבֵּשׁ, נָתַן דְעִתּוֹ לְהוֹשִׁיבּוּ בְּרֵאשׁ, כְּשֶׁעָלָה
לִיבְשָׁה שָׁלַח אֲלֵיהֶם וְלֹא בָאוּ, חִזַּר וְשָׁלַח לָהּ וּבָאוּ אָמַר לָהֶם כַּמְדַּמִּין אַתֶּם
שְׁשָׁרְרוּת אָנִי נוֹתֵן לָכֶם, עֲבַדוּת אָנִי נוֹתֵן לָכֶם, שְׁנַאֲמַר (מ"א יב, ז) "וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו
לֵאמֹר אִם הַיּוֹם תִּהְיֶה עֶבֶד לְעַם הַזֶּה".

"אֲשֶׁר נָשִׂיא יַחֲטָא", כְּשֶׁהוּא נָשִׂיא אִין כְּשֶׁהוּא הֶדְיוּט לֹא. וְהֵלֵא דִין הוּא, וּמָה
מְשִׁיחַ שְׁאִינוּ מְבִיא בְּשִׁגְגַת מַעֲשָׂה מְבִיא חֲטָאתוֹ מְשַׁעֲבֵר. נָשִׂיא שְׁמַבִּיא בְּשִׁגְגַת
מַעֲשָׂה אִינוּ דִין שְׁמַבִּיא חֲטָאתוֹ מְשַׁעֲבֵר, תַּלְמוּד לּוֹמַר "אֲשֶׁר נָשִׂיא יַחֲטָא", כְּשֶׁהוּא
נָשִׂיא אִין כְּשֶׁהוּא הֶדְיוּט לֹא. קַל וְחֹמֶר לְמְשִׁיחַ מַעֲשָׂה, וּמָה נָשִׂיא שְׁמַבִּיא בְּשִׁגְגַת
מַעֲשָׂה וְכוּ', אֶלָּא עַל הָעֵלֶם דְּבָר עִם שִׁגְגַת מַעֲשָׂה לֹא כֹל שְׁכּוֹן, תַּלְמוּד לּוֹמַר
"וְהִקְרִיב עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא", מְלַמֵּד שְׁמַבִּיא חֲטָאתוֹ מְשַׁעֲבֵר.

(לעיל פסוק ב) "וְעִשָּׂה אַחַת וְעִשָּׂה הֵנָּה", לְחַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, שְׁאִם אֶכֶל חֶלֶב
וְחֶלֶב שֵׁם אֶחָד בְּשְׁנֵי הָעֵלְמוֹת חַיֵּב שְׁתֵּים, שְׁנֵי שְׁמוֹת בְּהָעֵלֶם אֶחָד חַיֵּב שְׁתֵּים.
אָמַר לִיה רַמִּי בַר חֲמָא לְרַב חֲסִדָּא, בְּשִׁלְמָא שֵׁם אֶחָד בְּשְׁנֵי הָעֵלְמוֹת חַיֵּב שְׁתֵּים
דְּהָעֵלְמוֹת מְחַלְקִין, אֶלָּא שְׁנֵי שְׁמוֹת בְּהָעֵלֶם אֶחָד אֲמַאי חַיֵּב שְׁתֵּים הָא בְּעִינָא
הָעֵלְמוֹת וְלִיכָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיֵשׁ מְשׁוּם בֶּן טוּמְנָאִי, הֵכָא בְּמַאי עֲסַקִּין
כְּגוֹן שְׁאֶכֶל בְּשְׁנֵי תַמְחוּיִין, וְאֶלִיבָא דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר תַּמְחוּיִין מְחַלְקִין.

חֶלֶב וְדָם בִּין בְּהָעֵלֶם אֶחָד בִּין בְּשְׁנֵי הָעֵלְמוֹת חַיֵּב חֲטָאת. סְקִילָה וְסְקִילָה מְשִׁם
אֶחָד בְּשְׁנֵי הָעֵלְמוֹת, אוּ מְשִׁנֵּי שְׁמוֹת בְּהָעֵלֶם אֶחָד, חַיֵּב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת. סְקִילָה
וְשִׁרְפָה בִּין בְּהָעֵלֶם אֶחָד בִּין בְּשְׁנֵי הָעֵלְמוֹת חַיֵּב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת.

"מְצוֹת ה'", וְלֹא מְצוֹת הַמְּלֶךְ, וְלֹא מְצוֹת בֵּית דִּין, מְצוֹת הָאֲמֹרוֹת בְּמְשִׁיחַ
מְצוֹת הָאֲמֹרוֹת בְּעֵדָה הֵן מְצוֹת הָאֲמֹרוֹת כָּאֵן. מִכָּל מְצוֹת ה', וְלֹא כֹל מְצוֹת
ה', פָּרֵט לְשִׁמְיעַת קוֹל, וְלִבְטוּי שְׁפָתַיִם, וְלִטְמֵאת מְקַדָּשׁ וְקַדְשָׁיו. אֲשֶׁר לֹא
תַעֲשִׂינָה בְּשִׁגְגָה, מְלַמֵּד שְׁמַבִּיא עַל שִׁגְגַת מַעֲשָׂה. וְאֲשֶׁם, מְלַמֵּד שְׁמַבִּיא אֲשֶׁם תְּלוּי.
וְהֵלֵא דִין הוּא, וּמָה אִם הִיחִיד שְׁאִין מְבִיא עַל הוֹדְעוֹ זְכָר מְבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי, נָשִׂיא
שְׁמַבִּיא עַל הוֹדְעוֹ זְכָר אִינוּ דִין שְׁמַבִּיא אֲשֶׁם תְּלוּי. מְשִׁיחַ יוֹכִיחַ שְׁמַבִּיא עַל הוֹדְעוֹ
זְכָר וְאִין מְבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי. וְאִף אִתָּה אֵל תִּתְמָה עַל הַנָּשִׂיא שְׁאִף עַל פִּי שְׁמַבִּיא

על הודעו זכר לא זביא אָשם תלוי. תלמוד לומר "וְאָשִׁים", מלמד שמיביא אָשם תלוי, דין אחר יחיד מוצא מכלל צבור ונשיא מוצא מכלל צבור, מה יחיד מביא אָשם תלוי אף נשיא מביא אָשם תלוי. או פלך לדרך זו, משיח מוציא מכלל צבור, ונשיא מוציא מכלל צבור, מה משיח אין מביא אָשם תלוי, אף נשיא לא זביא אָשם תלוי. נראה למי דומה, דנין מי שמיביא על שגגת מעשה ממי שמיביא על שגגת מעשה, ואל יזכיר משיח שאין מביא על שגגת מעשה. או פלך לדרך זו, דנין דבר שמיביא על הודעו זכר ממי שהוא מביא על הודעו זכר, ואל יזכיר יחיד שאינו מביא על הודעו זכר, תלמוד לומר "וְאָשִׁים", מלמד שמיביא אָשם תלוי.

כג "הודע לו", ולא שאמרו לו אחרים, אין לי אלא בזמן שאמרה שפחה, ומנין אפלו אמרה לו אשה. אוציא את שאמרה לו אשה, שאין אשה פשרה לעדות. מנין אפלו אמרו לו קרובים, אוציא את שאמרו לו קרובים שאין פשרין להעיד. מנין אפלו אמר לו עד אחד אוציא את שאמר לו עד אחד שאין מחיבו ממון אלא שבועה, מנין אפלו אמרו לו שנים, תלמוד לומר "הודע לו" אלו, ולא שיודיעוהו אחרים. או יכול אף על פי שאינו מכחיש, תלמוד לומר "או הודע אלו", והביא. אביא את שאמרו לו שנים שכן מחיבין אותו מיתה, ומנין אפלו אמר לו עד אחד, אביא את שאמר לו עד אחד שכן מחיבו שבועה, מנין אפלו אמרו לו שנים קרובים, אביא את שאמרו לו קרובים שכן פשרים להעיד במקום אחר, מנין אפלו אמרה לו אשה אפלו אמרה לו שפחה, תלמוד לומר "או הודע אלו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו".

אמר רבי מאיר, אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה, לא זביאוהו לידי קרבן הקל. אמר לו רבי יהודה, וכי היאך אומר לו עמד והתודה והוא אומר לא חטאתי. אמר רבי שמעון ואם אמר מזיד אני פטור, רבי מאיר אומר, אם אמר מתחלה מזיד אני שומעין לו, אבל אם היה דן עמהו כל היום ולבסוף אמר מזיד אני אין שומעין לו, פיוצא בו אמר רבי מאיר אמרו (מזיד) [נזיר] אתה ואמר תנאי היה בלבי שומעין לו, אבל אם היה מונע כל היום ובאחרונה אמר תנאי היה בלבי אין שומעין לו.

תנו רבנן "או הודע אלו", ולא שיודיעוהו אחרים. יכול אף על פי שאין מכחישו, תלמוד לומר "או הודע אלו" מפל מקום. במאי עסקינן אי נימא בשנים ואין מכחישו קרא בעי, אלא לאו בחד וקתני כי אין מכחישו מהימן.

"או הודע אלו", כתיב ודיעה גבי יחיד, וגבי נשיא, וגבי צבור, וצריכי, דאי כתב קרא גבי יחיד הוה אמינא פלהון מיחיד לא אתיא דאיכא למיפרך מה ליחיד שכן כל קרבנו נקבה. יחיד מנשיא לא אתיא, שכן אינו בשמיעת קול. צבור מנשיא לא אתיא, מה לנשיא שיש בקרבנו נקבה. [יחיד ונשיא] מצבור לא אתיא שכן אינם

חִיבֵינוּ אֵלָּא עַל הָעֵלָם דְּבַר עִם שְׂגִיגָת מַעֲשֵׂה. יְחִיד מְנַשֵּׂיא וְצַבּוּר לֹא אֶתְיָא מַה לְהַנְדֹּף שְׂכֵן אֵינָם בְּשִׁמְיַעַת קוּל. צַבּוּר מְנַשֵּׂיא וְיְחִיד לֹא אֶתְיָא שְׂכֵן יֵשׁ בְּקִרְבָּנוּ נִקְבָּה. נְשִׂיא מְיַחֵד וְצַבּוּר לֹא אֶתְיָא מַה לְהַנְדֹּף שְׂכֵן אֵינָם עֲשׂוּיִין לְהַשְׁתַּנּוֹת, תֵּאמֹר בְּנַשֵּׂיא שְׁעֲשׂוּי לְהַשְׁתַּנּוֹת.

אֵלָּא אָמַר אַבְיֵי מִהֲכָא מִכְדֵּי "מִצּוֹת מִצּוֹת" קָא יִלְפִי מִהֲדַדִּי, לָמָּה לִי דְכִתִּיב שְׁלֹשׁ יְדִיעוֹת, אִם אֵינּוּ עֲנִין לְגוֹפִיָּהּ דְּהָא גְמָרִי לְהוּ "מִצּוֹת מִצּוֹת" תְּנַהּוּ עֲנִין לְהִיכָא דְכִי יוֹדַע לִיָּה בְּתַר יוֹם הַכְּפּוּרִים דְּמִיתֵי חֲטָאת, אֵימָא כִּי וְכוּ' דְיוֹם הַכְּפּוּרִים לֹא עַל הַדִּין חֲטָא קָא אֶתִּי, אֲבָל אֲשֶׁם תְּלוּי דְעַל הַדִּין חֲטָא קָא אֶתִּי, אֵימָא לָךְ הִכִּי נִמִּי דְמִכְפֵּר וְכִי מִתְיַדַע לִיָּה בְּתַר דְּמִיתֵי אֲשֶׁם תְּלוּי לֹא מִיתֵי חֲטָאת, וְכוּ' אֲשֶׁם תְּלוּי לָמָּה בָּא, אָמַר רַבָּא לְהַגֵּן עָלָיו מִן הַיְסוּרִין.

"אֲשֶׁר חֲטָא בָּהּ", חֲלָב וְנוֹתָר לְפָנָיו אֲכַל אַחַת מֵהֶם וְאֵינּוּ יוֹדַע אֵיזָה מֵהֶם אֲכַל. אֲשֶׁתּוֹ נָדָה וְאַחוּתּוֹ בְּבִית וְשִׁגְג בְּאַחַת מֵהֶם וְאֵינּוּ יוֹדַע בְּאֵיזָה מֵהֶם שִׁגְג. שְׁבַת וְיוֹם הַכְּפּוּרִים וְעֵשָׂה מְלֹאכָה בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת וְאֵינּוּ יוֹדַע בְּאֵיזָה מֵהֶם עֵשָׂה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחִיב חֲטָאת. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מַה נִּפְשָׁךְ אִם חֲלָב אֲכַל חִיב, אִם נוֹתָר אֲכַל חִיב, אִם אֲשֶׁתּוֹ בְּעַל חִיב, אִם אַחוּתּוֹ בְּעַל חִיב, אִם בְּשַׁבַּת עֵשָׂה מְלֹאכָה חִיב, אִם בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים עֵשָׂה מְלֹאכָה חִיב. אָמַר לִיָּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הֲרִי הוּא אוֹמֵר אֲשֶׁר חֲטָא בָּהּ, עַד שְׂיִוְדַע לוֹ בְּמָה חֲטָא. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָאִי בָּהּ מֵאִי עֵבִיד לִיָּה מִיבְעֵי לִיָּה פְּרִט לְמַתְעַסֵּק. מַתְעַסֵּק דְּמֵאִי, אִי בְּחֻלְבִּים וּבְעֵרִיּוֹת חִיב שְׂכֵן נִהְנָה, דְּהָא אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר שְׂמוּאֵל מַתְעַסֵּק בְּחֻלְבִּים וּבְעֵרִיּוֹת חִיב שְׂכֵן נִהְנָה, אֵלָּא מַתְעַסֵּק דְּשַׁבַּת דְּפְטוּר, מֵאִי טַעֲמָא מְלֹאכָת מַחְשַׁבַת אֶסְרָה תּוֹרָה, לְרַבָּא מִשְׁפַּחַת לָהּ כְּגוֹן שְׁנַתְּכֹן לְחַתָּךְ אֶת הַתְּלוּשׁ וְחַתָּךְ אֶת הַמְּחַבֵּר. לְאַבְיֵי מִשְׁפַּחַת לָהּ כְּגוֹן שְׁנַתְּכֹן לְהַגְבִּיָּה אֶת הַתְּלוּשׁ וְחַתָּךְ אֶת הַמְּחַבֵּר. דְּאִיתְּמַר נִתְּכֹן לְהַגְבִּיָּה אֶת הַתְּלוּשׁ וְחַתָּךְ אֶת הַמְּחַבֵּר פְּטוּר, מֵאִי טַעֲמָא הָא לֹא אֵיכּוּן לְשֵׁם חֲתִיכָה. לְחַתָּךְ אֶת הַתְּלוּשׁ וְחַתָּךְ אֶת הַמְּחַבֵּר, אַבְיֵי אָמַר חִיב הָא אֵיכּוּן לְשֵׁם חֲתִיכָה בְּעַלְמָא. רַבָּא אָמַר פְּטוּר, הָא לֹא אֵיכּוּן לְשֵׁם חֲתִיכָה דְּאֶסְרָא, דְּכִי אֵיכּוּן לְחֲתִיכָה דְּתְלוּשׁ אֵיכּוּן.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, לֹא נִחְלְקוּ עַל הַעוֹשָׂה מְלֹאכָה בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת שֶׁהוּא פְּטוּר, שְׂאֲנִי אוֹמֵר מִקְצַת מְלֹאכָה עֵשָׂה הַיּוֹם וּמִקְצַת מְלֹאכָה עֵשָׂה לְמַחֵר. עַל מָה נִחְלְקוּ עַל הַעוֹשָׂה מְלֹאכָה בְּתוֹךְ הַיּוֹם וְאֵינּוּ יוֹדַע אִם בְּשַׁבַּת עֵשָׂה אוֹ בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים עֵשָׂה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחִיב חֲטָאת וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. תְּנַגָּא אָמַר לְהוּ רַבִּי יוֹסִי דְּקִדְקִתָּם אַחֲרֵי אָמְרוּ לוֹ הַגְבִּיָּה בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת מַהוּ. אָמַר לְהֶם דְּקִדְקִתָּם אַחֲרֵי וְלֹא הוֹעֲלִיתָם כְּלוּם מִקְצַת הַגְבִּיָּה, שְׂנַאֲמַר (וְלֵהֲלוּ ה, יז) "כִּי תַחֲטָא... וְלֹא יָדַע", פְּרִט לָזָה שְׂיַדַע שְׁחֲטָא. אָמַר לִיָּה רַבִּי שְׂמַעוֹן, הוּא עֲצָמוּ שְׂמַבִּיא אֲשֶׁם תְּלוּי, שְׂנַאֲמַר (שם)

”וְעִשְׂתָּנָה] וְלֹא יָדַע”, וְהֵלֵא לֹא יָדַע בְּמַה חָטָא, אָבֵל סָפֵק אָכַל חֶלֶב סָפֵק לֹא אָכַל צֹא וּשְׂאֵל עָלָיו.

אִם מְבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי אִם לֹא. מֵאֵי הָיָה עָלָה, תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא חָטָא וְאִינוּ יוֹדַע בְּמַה חָטָא, סָפֵק חָטָא סָפֵק לֹא חָטָא, מְבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי. מֵאֵן שְׁמַעְתָּ לִּיה דְּאָמַר חָטָא וְאִינוּ יוֹדַע מַה חָטָא מְבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְיִקְתַּנִּי סִיפָא סָפֵק חָטָא סָפֵק לֹא חָטָא מְבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי, שְׁמַע מִינָה סְבִירָא לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן סָפֵק חָטָא סָפֵק לֹא חָטָא מְבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי.

רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂזוּרֵי אוֹמַר, לֹא נִחְלְקוּ עַל דְּבַר שֶׁהוּא מִשֵּׁם אֶחָד שֶׁהוּא חֵיב. עַל מַה נִּחְלְקוּ, עַל דְּבַר שֶׁהוּא מִשְׁנֵי שְׁמוֹת, שְׂרַבִּי אֶלְיָעָזַר מְחֵיב חֲטָאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. וְרַבִּי יְהוֹדָה אוֹמַר אִף עַל דְּבַר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שֵׁם אֶחָד הָיָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵרוֹ. כִּי צַד שְׁתֵּי נְשִׂיו נְדוּת וּשְׁתֵּי אַחִיוֹתָיו עִמּוֹ בְּבֵית נִתְכַּוֵּן לְבוֹא עַל זֹו וּבֹא עַל זֹו. תְּאָנִים וְעַנְבִּים לְפָנָיו נִתְכַּוֵּן לְלֶקֶט תְּאָנִים וְלֶקֶט עַנְבִּים, עַנְבִּים וְלֶקֶט תְּאָנִים, שְׁחוֹרוֹת וְלֶקֶט לְבָנוֹת, לְבָנוֹת וְלֶקֶט שְׁחוֹרוֹת, רַבִּי אֶלְיָעָזַר מְחֵיב חֲטָאת וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. תַּמָּה אָנִי אִם יִפְטֹר בְּהָ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אִם כֵּן לְמָה נֶאֱמַר בְּהָ, פָּרַט לְמַתְעַסֵּק.

”וְהֵבִיא”, אִף לְאַחַר יוֹם הַכַּפּוּרִים.

”קָרְבָּנוֹ”, בְּקָרְבָּנוֹ הוּא יוֹצֵא וְאִינוּ יוֹצֵא בְּקָרְבָּן אָבִיו. יָכוֹל לֹא יֵצֵא בְּקָרְבָּנוֹ שֶׁל אָבִיו שֶׁהִפְרִישׁ מִן הַקֶּלֶה עַל הַחֲמוּרָה אוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַקֶּלֶה, אָבֵל יוֹצֵא בְּקָרְבָּן שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו מִן הַקֶּלֶה עַל הַקֶּלֶה אוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַחֲמוּרָה, תְּלַמּוּד לּוֹמַר ”קָרְבָּנוֹ” בְּקָרְבָּנוֹ הוּא יוֹצֵא וְאִינוּ יוֹצֵא בְּקָרְבָּן שֶׁל אָבִיו, יָכוֹל לֹא יֵצֵא בְּקָרְבָּן אָבִיו בְּבִהְמָה שֶׁהִפְרִישׁ אֶפְלוֹ מִן הַקֶּלֶה עַל הַקֶּלֶה וּמִן הַחֲמוּרָה עַל הַחֲמוּרָה, שֶׁהָרִי אֵין אָדָם מְגַלַּח עַל בְּהֵמַת אָבִיו בְּנִזְיָרוֹת. אָבֵל יוֹצֵא בְּמַעוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו, אֶפְלוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַקֶּלֶה אוֹ מִן הַקֶּלֶה עַל הַחֲמוּרָה, שֶׁהָרִי אָדָם מְגַלַּח עַל (מַצּוֹת נִזְיָרוֹת) [מַעוֹת אָבִיו בְּנִזְיָרוֹת] בְּזִמְן שֶׁהוּן סְתוּמִין וְלֹא בְּזִמְן שֶׁהוּן מְפָרְשִׁים, תְּלַמּוּד לּוֹמַר ”קָרְבָּנוֹ”, בְּקָרְבָּנוֹ הוּא יוֹצֵא וְאִינוּ יוֹצֵא בְּקָרְבָּן אָבִיו.

יָכוֹל לֹא יֵצֵא בְּמַעוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אֶפְלוֹ מִן הַקֶּלֶה עַל הַקֶּלֶה וּמִן הַחֲמוּרָה עַל הַחֲמוּרָה, אָבֵל יוֹצֵא בְּקָרְבָּן שֶׁהִפְרִישׁ לְעַצְמוֹ מִן הַקֶּלֶה עַל הַקֶּלֶה וּמִן הַחֲמוּרָה עַל הַחֲמוּרָה, תְּלַמּוּד לּוֹמַר ”קָרְבָּנוֹ... עַל חֲטָאתוֹ” עַד שֶׁיֵּהֵא קָרְבָּנוֹ לְשֵׁם חָטָאוֹ. יָכוֹל לֹא יֵצֵא בְּבִהְמָה שֶׁהִפְרִישׁ לְעַצְמוֹ מִן הַקֶּלֶה עַל הַחֲמוּרָה וּמִן הַחֲמוּרָה עַל הַקֶּלֶה וּמִן הַקֶּלֶה עַל הַקֶּלֶה וּמִן הַחֲמוּרָה עַל הַחֲמוּרָה, שֶׁכֵּן אִם הִפְרִישׁ בְּהֵמָה עַל הַחֶלֶב וְהֵבִיא עַל הַדָּם אוֹ עַל הַדָּם וְהֵבִיא עַל הַחֶלֶב שֶׁהָרִי לֹא מְעַל וְלֹא כִפֵּר. אָבֵל יֵצֵא בְּמַעוֹת שֶׁהִפְרִישׁ לְעַצְמוֹ מִן הַקֶּלֶה לְחֲמוּרָה וּמִן הַחֲמוּרָה לְקֶלֶה וּמִן הַקֶּלֶה לְקֶלֶה וּמִן הַחֲמוּרָה לְחֲמוּרָה, שֶׁכֵּן אִם הִפְרִישׁ לְעַצְמוֹ מַעוֹת שֶׁל הַחֶלֶב וְהֵבִיא עַל הַדָּם אוֹ עַל

הדם והביא על החלב שהרי מעל וכפר, תלמוד לומר (להלן פסוק לה) (קרָבָנו) "על חטאתו" עד שיהא קרָבָנו לְשֵׁם חֲטָאוֹ.

"שְׁעִיר", ולא שְׁעִירַת עֲזִים ולא חלופָה. והלא דין הוא, ומה אם היחיד שלא שָׁנָה קרָבָנו על כָּל המִצְוֹת לְקָרְבָן יום הכּפּוּרִים שָׁנָה על כָּל המִצְוֹת לְקָרְבָן מִצְוָה יחידית. נִשְׂיָא שְׁשׁוּה קרָבָנו על כָּל המִצְוֹת לְקָרְבָן יום הכּפּוּרִים אִינוּ דִין שְׂיִשְׁוֶה קרָבָנו לְקָרְבָן מִצְוָה יחידית, מְשִׁיחַ יוֹכִיחַ שְׁשׁוּה קרָבָנו על כָּל המִצְוֹת לְקָרְבָן יום הכּפּוּרִים ולא שָׁנָה קרָבָנו על כָּל המִצְוֹת לְקָרְבָן מִצְוָה יחידית. לא אם אָמַרְתָּ בְּמִשִׁיחַ שְׂאִין מְבִיא זֶה וְזֶה מִן הַצֹּאן, תֹּאמַר בְּנִשְׂיָא שְׂמְבִיא זֶה וְזֶה מִן הַצֹּאן הוֹאִיל וּמְבִיא זֶה וְזֶה מִן הַצֹּאן שָׁנָה קרָבָנו על כָּל המִצְוֹת לְקָרְבָן מִצְוָה יחידית תלמוד לומר "שְׁעִיר" ולא שְׁעִירַת עֲזִים ולא חלופָה.

"זָכָר", ולא נְקֵבָה. תָּמִים, ולא בַּעַל מוּם.

כד "וְסַמֵּךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר", לרבות שְׁעִיר נַחֲשׁוֹן לְסַמִּיכָה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, לרבות שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה לְסַמִּיכָה, שְׁהִיָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר כָּל חֲטָאת צְבוּר שְׂדֵמָה נִכְנָס לְפָנִים טְעוֹן סְמִיכָה.

"וְשַׁחַט אֹתוֹ", ולא תְּמוּרָתוֹ. כִּשְׁהוּא אוֹמֵר לְמִטָּה "וְשַׁחַט אֹתָהּ" ולא חלופָה, ולא וְלָדָה, ולא תְּמוּרָתָהּ. מִכָּאן הִיָּה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר חֲמֵשׁ חֲטָאוֹת הֵן מִתּוֹת. וְלֹד חֲטָאת, וְתְּמוּרַת חֲטָאת, וְחֲטָאת שְׁמִתּוֹ בְּעֶלְיָהּ, וְשִׁכְפּוּר בְּעֶלְיָהּ, וְשַׁעֲבָרָה שְׁנֵתָהּ. וְאִי אִתָּה יָכוֹל לומר וְלֹד חֲטָאת בְּצְבוּר שְׂאִין הַצְּבוּר מְבִיא נְקֵבָה. וְאִין תְּמוּרַת חֲטָאת בְּצְבוּר שְׂאִין הַצְּבוּר מְמִירִין. ולא חֲטָאת שְׁמִתּוֹ בְּעֶלְיָהּ שְׂאִין הַצְּבוּר מְתִים, שְׁכִפּוּר בְּעֶלְיָהּ וְשַׁעֲבָרָה שְׁנֵתָהּ יָכוֹל יְהוּ מִתּוֹת בְּצְבוּר, אָמַרְתָּ לֹא, וְלִמְדוֹ סְתוּמוֹת מִמְּפָרְשׁוֹת, מֵה מְפָרְשׁוֹת וְלֹד חֲטָאת וְתְּמוּרַת חֲטָאת וְחֲטָאת שְׁמִתּוֹ בְּעֶלְיָהּ בְּיַחֲד דְּבָרִים אָמוּרִים ולא בְּצְבוּר, אִף שְׁכִפּוּר בְּעֶלְיָהּ וְשַׁעֲבָרָה שְׁנֵתָהּ בְּיַחֲד דְּבָרִים אָמוּרִים ולא בְּצְבוּר.

"וְשַׁחַט אֹתוֹ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הָעֹלָה". הִיָּכֵן נִשְׁחַט בְּצִפּוֹן, אִף זֶה בְּצִפּוֹן. וְכִי מִכָּאן אָנִי לְמַד וְהִלָּא כָּבֵר נֶאֱמַר (להלן ו, יח) "בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעֹלָה תִּשְׁחַט הַחֲטָאת", וְלָמָּה יָצָא מַעֲתָה לְקַבְּעוֹ שְׂאֵם לֹא נִשְׁחַט בְּצִפּוֹן פְּסוּל, אִתָּה אוֹמֵר לְכֹךְ יָצָא אוֹ לֹא יָצָא אֶלָּא לְלַמֵּד שְׂאִין [אחר] טְעוֹן צִפּוֹן, תלמוד לומר (להלן פסוק לג) "בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט". (וְאִין לִי אֶלָּא זֶה בְּלִבְד מִנִּי) לרבות כָּל חֲטָאוֹת שֶׁלֹּא תִּהְיֶה שְׁחִיטָתָהּ אֶלָּא בְּצִפּוֹן. אוֹ אִינוּ מְבִיא אֶלָּא כִּיּוֹצֵא בְּזֶה, מֵה זֶה מִיַּחַד חֲטָאת זָכָר, קְבוּעַ, מְכַפֵּר, וּבֵא מִן הַצֹּאן, וּבֵא עַל חֲטָא יָדוּעַ, אִף אָנִי מְרַבֵּה אֶלָּא כִּיּוֹצֵא בּוֹ. אֶת מֵה אָנִי מְרַבֵּה אֶת שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה, שְׁהֵם חֲטָאת זָכָר, וּקְבוּעִים, וּמְכַפֵּרִים, וּבֵאִים מִן הַצֹּאן, וּבֵאִים עַל חֲטָא יָדוּעַ. כִּשְׁהוּא אוֹמֵר תִּשְׁחַט לרבות

שְׁעִירֵי רִגְלִים, שֶׁהֵם חֲטָאת, קְבוּעִים, וּמְכַפְּרִים, וּבָאִים מִן הַצֹּאן, (אֲבָל אֵינֶם בָּאִים חֲטָאת זָכָר קְבוּעִים וּמְכַפְּרִים וְאֵינֶן בָּאִים מִן הַצֹּאן) וּבָאִים עַל חֲטָא יְדוּעַ, אֲבָל אֵינָהּ בָּאָה זָכָר. אוֹ שְׁעִירֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁהֵן חֲטָאת זָכָר, קְבוּעָה, מְכַפֶּרֶת, וּבָאָה מִן הַצֹּאן, אֲבָל אֵינֶן בָּאִים עַל חֲטָא יְדוּעַ שְׁקוּל.

הוא וּבָאוּ שְׁנֵיהֶם. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר תִּשְׁחַט לְרֵבּוֹת חֲטָאת מִטְּמֵא מְקַדָּשׁ שֶׁהִיא חֲטָאת מְכַפֶּרֶת, וּבָאָה מִן הַצֹּאן, וּבָאָה עַל חֲטָא יְדוּעַ, אֲבָל אֵינָהּ בָּאָה זָכָר וְאֵינָהּ בָּאָה קְבוּעָה, אוֹ חֲטָאת נְזִיר שֶׁהִיא חֲטָאת קְבוּעָה, וּמְכַפֶּרֶת, וּבָאָה מִן הַצֹּאן, אֲבָל אֵינָהּ בָּאָה זָכָר, וְאֵינָהּ בָּאָה עַל חֲטָא, שְׁקוּל הוּא וּבָאוּ שְׁנֵיהֶם. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר תִּשְׁחַט לְרֵבּוֹת מִצְרַע שְׂאֵינָהּ חֲטָאת קְבוּעָה, מְכַפֶּרֶת. אַחַר שֶׁרִבִּינוּ דְּבָרִים שֶׁהֵן כִּיּוֹצֵא בּוֹ וּדְבָרִים שְׂאֵינֶן כִּיּוֹצֵא בּוֹ לְמָה יֵצֵאת מֵעֵתָה, לְקַבְּעוֹ שָׂאֵם לֹא נִשְׁחַט בְּצַפּוֹן פָּסוּל. יְכוּל זֶה בְּלִבְד אִם לֹא נִשְׁחַט בְּצַפּוֹן יֵהָא פָּסוּל אֲבָל כָּל שְׂאֵר חֲטָאוֹת מִצְוָה לְשַׁחֵט בְּצַפּוֹן וְאִם לֹא נִשְׁחַט בְּצַפּוֹן יֵהוּ כְּשֵׁרוֹת, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "וְשִׁחַט אֶת הַחֲטָאת בַּמָּקוֹם הָעֶלְיָה", בְּנִי אֵב לְכָל חֲטָאוֹת שְׂאֵם לֹא נִשְׁחַטוּ בְּצַפּוֹן יֵהוּ פָּסוּלִין. "חֲטָאת" שֶׁיֵּהוּ כָּל מַעֲשֵׂיו לְשֵׁם חֲטָאת, הוּא, פָּרַט לְשִׁשְׁחַטוֹ שֶׁלֹּא לְשִׁמוֹ.

כה "בְּאֶצְבַּע וְלִקְחָהּ", שֶׁיִּקְבַּל בְּיָמִין. בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן, שֶׁיִּתֵּן בְּיָמִין. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְכִי נֹאמַר בּוֹ יָד הוֹאִיל וְלֹא נֹאמַר בּוֹ יָד קִבַּל בְּשִׂמְאֵל כְּשֶׁר, וְנָתַן עַל קֶרְנֵת מְזִבַּח הָעֶלְיָה, וְלֹא קֶרְנוֹת מְזִבַּח הַפְּנִימִי, וְהֵלֵא דִין הוּא, מְשִׁיחַ מוֹצֵא מְכַלֵּל יְחִיד, וְנִשְׂיָא מוֹצֵא מְכַלֵּל יְחִיד מֵה מְשִׁיחַ דָּם חֲטָאתוֹ נִכְנָס לְפָנִים אִף נִשְׂיָא יֵהָא דָם חֲטָאתוֹ נִכְנָס לְפָנִים, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "וְנָתַן עַל קֶרְנֵת מְזִבַּח הָעֶלְיָה" וְלֹא עַל קֶרְנוֹת מְזִבַּח הַפְּנִימִי.

"וְאֵת דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוּד מְזִבַּח הָעֶלְיָה" וְלֹא עַל יְסוּד מְזִבַּח הַפְּנִימִי. אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל וּמָה אִם שְׁגִיר חֲטָאת שְׂאֵין מְכַפְּרִין נִתְּנִין עַל הַיְסוּד, תַּחֲלַת עוֹלָה שֶׁהִיא מְכַפֶּרֶת אֵינֶן דִּין שֶׁתִּנְתֵּן עַל הַיְסוּד. אִם כֵּן לְמָה נֹאמַר "אֶל יְסוּד מְזִבַּח הָעֶלְיָה", שֶׁהִיא יְסוּד בְּמְזִבַּח שֶׁל עוֹלָה.

"אֶל יְסוּד מְזִבַּח הָעֶלְיָה" (אֲשֶׁר פָּתַח אֶהָל מוֹעֵד), זֶה יְסוּד דְּרוֹמִית. יְכוּל זֶה יְסוּד מְעַרְבִית. אֲמַרְתָּ לָאוּ, מָה מְצִינוּ בִּיצִיאָתוֹ מִן הַהִיכָל אֵינֶן נוֹתֵן אֶת הַדָּמִים אֶלָּא עַל יְסוּד הַסְּמוּךְ לוֹ, אִף בִּירִידָתוֹ מִן הַמְּזִבַּח אֵינֶן נוֹתֵן אֶת הַדָּם אֶלָּא עַל יְסוּד הַסְּמוּךְ לוֹ, וְאֵי זֶה זֶה יְסוּד דְּרוֹמִית.

כו "וְאֵת כָּל חֲלָבוֹ יִקְטִיר הַמְּזִבְחָה כְּחֵלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים", מָה פֶּרַשׁ בְּזִבַּח הַשְּׁלָמִים חֲלָב תּוֹתֵב קְרוּם וְנִקְלָף וּשְׁתֵּי כְלִיּוֹת וְיוֹתֶרֶת, אִף כָּאֵן חֲלָב תּוֹתֵב קְרוּם וְנִקְלָף וּשְׁתֵּי כְלִיּוֹת וְיוֹתֶרֶת.

"וּכְפַר עָלָיו", שֶׁתְּהֵא כַּפָּרָה לְשָׁמוֹ, שֶׁלֹּא יִכְפַּר לְשָׁנִים כְּאַחַד. שֶׁיְהֵא כְּהוֹן מְכַפֵּר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ.

"וְנִסְלַח לוֹ", אֵין מְשִׁירִים לוֹ לְיוֹם הַכְּפוּרִים. יְכוֹל אָף עַל פִּי שֶׁיִּשָּׁב וְלֹא הִבִּיא תִלְמוּד לומר "לוֹ".

כז נֶפֶשׁ תַּחֲטָא, אַחַת תַּחֲטָא, בַּעֲשֻׁתָּהּ תַּחֲטָא, הָרִי אֱלוֹ מַעוּטִין. הַעוֹשָׂה עַל פִּי עֲצָמוֹ חַיֵּב, וְלֹא הַעוֹשָׂה עַל פִּי הוֹרָאת בֵּית דִּין. כִּיצַד הוֹרוּ בֵּית דִּין לְעֵבֵר עַל אַחַת מִכָּל מְצוּוֹת הָאֱמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, וְהִלְךְ הִיחִיד וְעָשָׂה שׁוֹגֵג עַל פִּיהוֹן, בֵּין שֶׁעָשׂוֹ וְעָשָׂה עִמָּהוֹן, בֵּין שֶׁעָשׂוֹ וְעָשָׂה אַחֲרֵיהֶם, בֵּין שֶׁלֹּא עָשׂוֹ וְעָשָׂה, יְכוֹל יִהְיֶה חַיֵּב, תִּלְמוּד לומר "נֶפֶשׁ תַּחֲטָא", [אַחַת תַּחֲטָא], בַּעֲשֻׁתָּהּ תַּחֲטָא, הָרִי אֱלוֹ מַעוּטִין, הַעוֹשָׂה עַל פִּי עֲצָמוֹ חַיֵּב וְלֹא הַעוֹשָׂה עַל פִּי הוֹרָאת בֵּית דִּין. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹסִיף, הוֹרוּ בֵּית דִּין וְיָדְעוּ שֶׁטַעוּ וְחִזְרוּ בָּהוֹן בֵּין מְשִׁהֲבִיאוּ כְּפָרְתוֹ, בֵּין עַד שֶׁלֹּא הִבִּיאוּ כְּפָרְתוֹ, וְהִלְךְ הִיחִיד וְעָשָׂה עַל פִּיהוֹן, הָרִי זֶה פְּטוּר. וְרַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב. וְרַבִּי אֶלְעָזָר אומר סָפֵק. סוּמְכוֹס אומר תְּלוּי.

"בַּעֲשֻׁתָּהּ", הַתּוֹלָה בְּעֲצָמוֹ חַיֵּב הַתּוֹלָה בְּבֵית דִּין פְּטוּר. כִּיצַד הוֹרוּ בֵּית דִּין וְיָדְעוּ אַחַד מֵהֶם שֶׁטַעוּ אוֹ שֶׁהִיָּה תִלְמִיד וְתִיק יוֹשֵׁב לְפָנֵיהֶם וְרֵאוי לְהוֹרָאָה כְּשֶׁמַּעוֹן בֶּן עֲזַאי וְהִלְךְ וְעָשָׂה עַל פִּיהֶם יְכוֹל יִהְיֶה פְּטוּר, תִּלְמוּד לומר "בַּעֲשֻׁתָּהּ", הַתּוֹלָה בְּעֲצָמוֹ חַיֵּב. אִתָּהּ אומר לְכֹד נֶאֱמָרוּ מַעוּטִים הָאֱלוֹ נֶפֶשׁ תַּחֲטָא, אַחַת תַּחֲטָא, בַּעֲשֻׁתָּהּ תַּחֲטָא, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא הִיחִיד שֶׁעָשָׂה חַיֵּב שְׁנַיִם שֶׁעָשׂוֹ פְּטוּרִין, תִּלְמוּד לומר "עַם הָאָרֶץ" אֶפְלוֹ מְרַבִּים. וְעַדִּין אֲנִי אומר מַעוּט קֵהֵל שֶׁעָשׂוֹ חַיֵּבִין שְׁאִין בֵּית דִּין מְבִיֵּאִין פֶּר עַל יְדֵיהֶם, אֶבֶל רַב הַקֵּהֵל שֶׁעָשׂוֹ פְּטוּרִין שֶׁהָרִי בֵּית דִּין מְבִיֵּאִין פֶּר עַל יְדֵיהֶם, תִּלְמוּד לומר "עַם הָאָרֶץ" אֶפְלוֹ רַבּוֹ וְאֶפְלוֹ כָּלוֹ.

"עַם הָאָרֶץ", פְּרִט לְנִשְׂיָא, מַעַם הָאָרֶץ פְּרִט לְמִשְׁיַח, וְאִם תֵּאמֵר כְּבֵר יִצָּא מִשְׁיַח לְדוֹן בְּפֶר, וְנִשְׂיָא בְּשַׁעִיר, שֶׁיְכוֹל הוֹאִיל וְעַל הָעֵלֶם דְּבָר עִם שְׁגִגַת מַעֲשָׂה מְבִיָּא פֶר, עַל שְׁגִגַת מַעֲשָׂה יְבִיָּא כְּשֶׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה, תִּלְמוּד לומר "עַם הָאָרֶץ" פְּרִט לְנִשְׂיָא, מַעַם הָאָרֶץ פְּרִט לְמִשְׁיַח. תִּינַח מִשְׁיַח דְּמִיתֵי בְּהָעֵלֶם דְּבָר, אֶלָּא נִשְׂיָא בְּשְׁגִגַת מַעֲשָׂה הוּא דְּמִיתֵי, אֵמֵר רַב זְבִיד מְשִׁמִּיָּה דְּרַבָּא, הִכָּא בְּמֵאֵי עֶסְקִינָן כְּגוֹן דְּאָכַל כְּזִית חֶלֶב כְּשֶׁהוּא הֶדְיוּט וְנִתְמַנָּה וְאַחַר כֶּד נוֹדַע לוֹ. סִלְקָא דְּעֵתָדָּא אֲמִינָא נִיתֵי כְּשֶׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה קָא מְשַׁמַּע לָן. הִנִּיחָא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּאֶזִּיל בְּתַר יְדִיעָה, אֶלָּא לְרַבְּנָן דְּאֶזִּיל בְּתַר חֲטָאָה מֵאֵי אֵיכָּא לְמִימֵר, הִכָּא בְּמֵאֵי עֶסְקִינָן דְּאָכַל כְּחֻצֵי זִית חֶלֶב כְּשֶׁהוּא הֶדְיוּט וְנִתְמַנָּה וְהִשְׁלִימוּ וְאַחַר כֶּד נוֹדַע לוֹ. סִלְקָא דְּעֵתָדָּא אֲמִינָא לִיְצַטְרָף וְלִיתֵי כְּשֶׁבָּה וְשְׁעִירָה קָא מְשַׁמַּע לָן.

"מעם הארץ" פרט למומר, רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, מה תלמוד לומר (לעיל פסוק כב) "אשר לא תעשינה בשגגה", השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו, יצא מומר שאינו שב מידיעתו. מאי ביניהו, אומר רב המנונא מומר לאכל חלב ומביא קרבן על הדם איכא ביניהו. מר סבר פיו דהוי מומר לחלב, לדם נמי הוי מומר. ומר סבר לדם מיהא שב מידיעתו הוא. רבא אמר פלי עלמא מומר על החלב לא הוי מומר לדם, אלא הכא במומר לאכל חלב לתאבון ונתחילף לו חלב בשמן ואכלו קמיפלגי, מר סבר פיו דלתאבון אוכל במזיד מומר הוי, ומר סבר פיו דמשפח התרא לא שביק התרא ואכיל אסורא, לאו מומר הוא.

"בעשתה", העושה את כלה ולא העושה את מקצתה, כיצד שנים או חזין במלגז ולוגזין בכרפר ושובטין, בקלמוס וכותבין, בקנה, והוציאוהו לרשות הרבים, יכול יהו חביבין, תלמוד לומר "בעשתה", העושה את כלה ולא העושה את מקצתה. בעגול של דבלה והוציאו לרשות הרבים, רבי יהודה אומר אם [אין] יכול אהד להוציאו והוציאוהו שנים חביבין. רבי שמעון אומר, אף על פי שאין אהד יכול להוציאו והוציאוהו שנים פטורין.

המוציא כפר לרשות הרבים חביב. הוציאו שנים רבי מאיר מחיב. רבי יהודה אומר, לא יכול אהד להוציאו והוציאוהו שנים חביבין, ואם לאו פטורין. רבי שמעון אומר, אף על פי שלא יכול אהד להוציאו והוציאוהו שנים פטורין. רבי שמעון סבר תלתא מעוטי כתיבי, נפש תחטא, אחת תחטא, בעשתה תחטא, חד למעוטי זה עוקר וזה מניח, וחד למעוטי זה יכול וזה יכול, וחד למעוטי זה אינו יכול וזה אינו יכול. ורבי יהודה חד למעוטי זה עוקר וזה מניח, וחד למעוטי זה יכול וזה יכול, וחד למעוטי יחיד שעשה בהוראת בית דין. ורבי שמעון לטעמיה דאמר יחיד שעשה בהוראת בית דין חביב. ורבי מאיר תרי מעוטי כתיבי, נפש אחת תחטא דהוא אורחיה דקרא, בעשתה תחטא, חד למעוטי זה עוקר וזה מניח, וחד למעוטי יחיד שעשה בהוראת בית דין.

"מכל מצות ה'", ולא מצות המלך, ולא מצות בית דין. מצוות האמורים במשיח מצוות האמורים בעדה מצוות האמורין בנשיא הן מצוות האמורים כאן.

"ממצות ה'", ולא כל מצוות ה', פרט לשמיעת קול ולבטוי שפתיים ולטמאת מקדש וקדשיו. אשר לא תעשינה, מלמד שהוא מביא על שגגת מעשה. ואשם, מלמד שמביא אשם תלוי.

כח "או הודע אליו", ולא שאמרו אחרים, יכול אף על פי שאינו מכחיש, תלמוד לומר ("חטאתו אשר חטא בה").

"והביא (את) קרבנו שעירת עזים", [מנין] (יכול) שביבא בת שנתה, ודין הוא, זה מביא חטאת ומצרע מביא חטאת, מה חטאת מצרע בת שנתה, אף זו בת שנתה. לא אם אמרת בחטאת מצרע שהיא טעונה נסכים תאמר בזו שאינה טעונה נסכים. חטאת נזיר תוכיח שאינה טעונה נסכים ובאה בת שנתה. לא אם אמרת בחטאת נזיר שיש עמה דמים אחרים תאמר בזו שאין עמה דמים אחרים. חטאת עבודה זרה תוכיח שאין עמה דמים אחרים ובאה בת שנתה. לא אם אמרת בחטאת עבודה זרה שהיא קבועה, תאמר בזו שאינה קבועה הואיל ואינה קבועה לא תבוא בת שנתה. תלמוד לומר (במדבר טו, כט) "תזרה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה", הרי כל העושה בשגגה כעבודה זרה, מה חטאת עבודה זרה בת שנתה, אף זו בת שנתה. אי מה חטאת עבודה זרה בשעירה, כשהוא אומר "לכם" לרבות שעירי עבודה זרה. "לכם" לרבות שעירי רגלים. "לעשה" לרבות שעיר נשיא.

כט-ל "וסמך [את] ידו על ראש החטאת", לרבות חטאת עבודה זרה לסמיכה. ושחט את החטאת במקום העלה, שתהא שחיתתו בצפון. במקום העלה. ולקח, שיהא קבול דמה בצפון. מכאן אמרו שחט בצפון וקבל בדרום, בדרום וקבל בצפון פסול עד שישחטנו בצפון ויקבל בצפון. ואת כל דמה ישפך, למעלה הוא אומר (לעיל פסוק כה) "ואת דמו ישפך", ולמטה הוא אומר ואת כל דמה ישפך, מנין אתה אומר חטאת שקבל דמה בארבע פוסות ונתן מזה אחת ומזה אחת יכול (אפלו יהו) [ש]כלם נשפכים על היסוד, תלמוד לומר "ואת כל דמה ישפך", יכול אפלו לא נתן אלא מאחת מהן מתן ארבע יהיו כלם נשפכים על היסוד, תלמוד לומר "ואת דמה ישפך", הא כיצד, הוא נשפך על היסוד, והם נשפכין לאמה. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, מנין שאפלו לא נתן אלא מאחד מהן מתן ארבע.

יהיו כלם נשפכים על היסוד, תלמוד לומר "ואת כל דמה ישפך".

לא "ואת כל חלבה יסיר באשר הוסר חלב מעל זבח השלמים", מה מפרש בזבח השלמים חלב תותב קרום ונקלף ושתני כליות ויותרת הכבד, אף כאן חלב תותב קרום ונקלף ושתני כליות ויותרת הכבד.

"וכפר עליו", שתהא כפרתו לשמו, שלא יכפר לשנים כאחת, ושהיא כהן מכפר על עצמו. ונסלח לו, שאין משירין לו עד יום הכפורים. יכול אף על פי שישב ולא הביא, תלמוד לומר "לו".

לב "ואם כפש יביא קרבנו לחטאת", רבי שמעון אומר כבשים קודמים לעזים בכל מקום.

אחת מארבע צנחות שצנחה העזרה צא מפאן יששכר איש כפר ברקאי שמכבד את עצמו ומחלל שם שמים, דהנה פריד זדיה בשיראי ועביד עבודה. ומאי סלקא ביה, מלכא ומלכתא הוו יתבי בסעדתא, מלכא אמר גדנא גאי. ומלכתא אמרה אימרא גאי. אמרי מאן מוכח, נוכח כהן גדול דקא מסיק קרבנות קמי קדשא בריד הוא כל יומא ויומא, אתא אחוי בגדיה אי גדנא גאי יסק לתמידא. אמר מלכא הואיל ולית ליה אימתא דמלכות ניפסקוה לימיניה. יתב יששכר שוחדא ופסקוה לשמאליה. שמע מלכא אמר דליהדור ולפסקוה לימיניה. אמר רב יוסף, בריד רחמנא דשקליה יששכר למטרפסיה בהאי עלמא. אמר רב אשי יששכר איש כפר ברקאי לא תנא מתניתין, דתנן רבי שמעון אומר כבשים קודמין לעזים בכל מקום, יכול מפני שהן מבחרין, תלמוד לומר (ויאם עז נביא) קרבנו (ויאם כבש נביא קרבנו), מלמד ששניהם שקולין כאחד. רבינא אמר, אף מקרא נמי לא קרא, דכתיב "ויאם כבש" [נביא] וכתיב "ויאם עז קרבנו", אי בעי כבש ליתי אי בעי עז ליתי.

מה תלמוד לומר נביא "נביא", מנין אתה אומר המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתייה, ולא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה, והרי שתייהן עומדות, מנין שמביא איזה שירצה, תלמוד לומר "נביא". יכול נביא שתיים, תלמוד לומר "ויביאנה", אחת הוא מביא ואינו מביא שתיים.

לג-לה "וסמך... ידו על ראש החטאת", לרבות חטאת נזיר וחטאת מצרע וחטאת מטמא מקדש לסמיכה.

רמז תע רמי רבי שמעון בן לקיש על מעוהי בי מדרשא ומקשי אם פשרין הו ירצו, ויאם אין מרצין למה הו באין. אמר רבי שמעון בן לקיש, אפתח אנא פתחא לנפשאי "מוצא שפתיך תשמר ועשית" וגו'. ואימא הבא בנדר ובנדבה ליתי ולא לירצי, באשם לא ליתי כלל, אמר אביי רבי שמעון בן לקיש מהכא פתח, ושחט אתה לחטאת, אותה לשמה כשרה שלא לשמה פסולה, הא שאר קדשים בין לשמן בין שלא לשמן פשרין, יכול ירצו, תלמוד לומר "מוצא שפתיך" וגו'. ואימא הבא בנדר ובנדבה ליתי ולא לירצי, אשם ארצויי נמי לירצי, אמר קרא (להלן ז, לז) "זאת התורה".

לעלה למנחה, הקישון הכתוב לשלמים מה שלמים שחטו שלא לשמן פשרין ואין מרצין, אף אני אביא אשם כשר ואינו מרצה. ומאי חזית דאקשת לשלמים אקשה לחטאת, הא מעט רחמנא אתה.

חטאת ששחטו שלא לשמו פסולה מנלו, אמר קרא "זאת התורה לעלה ולמנחה" וגו', הקישו הכתוב לשלמים, מה שלמים בין שנוי קדש בין שנוי בעלים למצוה

וכו' הילכך מצוה משלמים. ושחיטה לעבב, מושחט אתה לחטאת, שתהא שחיטה לשם חטאת. קבלה מולקח הפהו מדם החטאת, שתהא קבלה לשם חטאת. וזריקה, (להלן ה, ו) מ"וכפר עליו הפהו מחטאתו", שתהא כפרה לשם חטאת. ואשכחן חטאת חלב דכתיב בה "לחטאת", חטאת עבודה זרה ודשמיעת קול ודבטוי שפתים ודטמאת מקדש וקדשיו, דלא כתיב בהו ככל מנלן, חטאת עבודה זרה אתנא מחטאת חלב שפן פרת כמותה. הנד פלהו אתנא במה הצד.

בית שמאי אומרים וכו' ובחטאת שתי מתנות. ובית הלל אומרים, אף חטאת שנתן מתנה אחת כפר. אמר רבא מאי טעמא דבית שמאי, קרנות קרנת קרנת הרי פאן שש, ארבע למצוה שפתיים לעבב. ובית הלל קרנת קרנת קרנות הרי פאן ארבע, שלש למצוה ואחת לעבב. ואימא פלהו למצוה כפרה בכדי לא אשכחן. ואיבעית אימא אהני קרא ואהני מסרת, אהני קרא לטפויי חדא ואהני מסרת לבצורי חדא. ותנא מיתי לה מהקא, דתנא "וכפר וכפר וכפר" מפני הדיו, והלא דין הוא, נאמר דמים למטה ונאמר דמים למעלה, מה דמים האמור למטה שנתן מתנה אחת כפר, אף דמים האמור למעלה נתנו מתנה אחת כפר, או פלך לדרך זו, נאמר דמים בפנים ונאמר דמים בחוץ, מה דמים האמור בפנים חסר אחת מן המתנות לא עשה ולא כלום, אף דמים האמור בחוץ חסר אחת מן המתנות לא עשה ולא כלום. נראה למי דומה, דנין חוץ מחוץ, ואין דנין חוץ מפנים. אדרבה, דנין חטאת וארבע קרנות מחטאת וארבע קרנות, ואל יוכיח חוץ שאין חטאת וארבע קרנות, תלמוד לומר "וכפר וכפר וכפר" מפני הדיו. "וכפר" אף על פי שלא נתן אלא שלש. "וכפר" אף על פי שלא נתן אלא שפתיים. "וכפר" אף על פי שלא נתן אלא אחת.

פרק ה

א אלו נאמר "ושמעה", יכול אף האומר לחברו לך עבד עבודה זרה יהא חגיב, אם האומר אינו חגיב יהא השומע חגיב. זה יוכיח שהאומר אינו חגיב והשומע חגיב. אף אתה אל תתמה על האומר לחברו לך עבד עבודה זרה שאף על פי שאין האומר חגיב יהיה השומע חגיב, תלמוד לומר "ושמעה קול אלה", אין אלה אלא שבועה, וכן הוא אומר (במדבר ה, כא) "והשביע הפהו את האשה בשבעת האלה". אין לי אלא אלה שיש עמה שבועה, מנין לעשות אלה אף על פי שאין עמה שבועה

כְּאֵלֶּה שְׁיִישׁ עִמָּה שְׁבוּעָה, תִּלְמוּד לֹמֵר "וְשִׁמְעָה (קול) אֵלֶּה וְשִׁמְעָה קוֹל", לַעֲשׂוֹת אֵלֶּה שְׁאִין עִמָּה שְׁבוּעָה כְּאֵלֶּה שְׁיִישׁ עִמָּה שְׁבוּעָה.

רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, אֵין לִי אֵלֶּא מְפִי עֲצָמוּ מְזִיד. מְפִי עֲצָמוּ שׁוֹגֵג, מְפִי אַחֲרִים מְזִיד, מְפִי אַחֲרִים שׁוֹגֵג (מְפִי עֲצָמוּ) [מְנִין], תִּלְמוּד לֹמֵר "וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע אִם לֹא יִגִּיד וְנִשְׂא עֹנוֹ", לְרַבּוֹת אֵת כָּלָם.

שְׁלַח לָהֶם בְּיַד בָּנוּ, אוֹ בְּיַד עֲבָדוֹ, אוֹ בְּיַד שְׁלוּחוֹ, אוֹ שְׁאָמַר לָהֶם הִנְתַּבַּע מִשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם אַתֶּם יוֹדְעִים לִי עֵדוֹת שְׁתַּבּוֹאוּ וּתְעִידוּנִי, יָכוֹל יִהְיוּ חֲבִיבִים, תִּלְמוּד לֹמֵר "וְשִׁמְעָה קוֹל אֵלֶּה וְהוּא עֵד", עַד שְׁיִשְׁמַע מְפִי הַתּוֹבֵעַ.

מֵאִי תִלְמוּדָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא כְּתִיב, אִם לוֹ לֹא יִגִּיד וְנִשְׂא עֹנוֹ, וְאִם לֹא אַחֲרֵי לֹא יִגִּיד פְּטוֹר.

וְשִׁלְשָׁה לוֹ כְּתוּבִים בְּתוֹרָה בְּאֶלֶּ"ף לָמֵ"ד וְקוֹרָא לוֹ, (א) "אֲשֶׁר לֹא כָרְעִים", (ב) (לְהִלּוֹ כַה, לא) "אֲשֶׁר לֹא חִמָּה", (ג) אִם לֹא יִגִּיד.

מִשְׁבִּיעֵנִי עֲלֵיכֶם פְּלוּנִי וּפְלוּנִי אִם אַתֶּם יוֹדְעִים לִי עֵדוֹת שְׁתַּבּוֹאוּ וּתְעִידוּנִי וְהִם יוֹדְעִים לוֹ עֵדוֹת עַד מְפִי עֵד, אוֹ שְׁהִיָּה אֶחָד מֵהֶן קְרוֹב אוֹ פְּסוּל, יָכוֹל יִהְיוּ חֲבִיבִין, תִּלְמוּד לֹמֵר "וְשִׁמְעָה קוֹל אֵלֶּה וְהוּא עֵד", בְּזִמְן שְׁהוּן כְּשֶׁרִיו לְהַעֲיֵד וְלֹא בְּזִמְן שְׁהוּן פְּסוּלִין מִן הָעֵדוֹת. עֲמַד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאָמַר מִשְׁבִּיעֵנִי עֲלֵיכֶם אִם אַתֶּם יוֹדְעִים לִי עֵדוֹת שְׁתַּבּוֹאוּ וּתְעִידוּנִי, יָכוֹל יִהְיוּ חֲבִיבִין, תִּלְמוּד לֹמֵר "וְשִׁמְעָה קוֹל אֵלֶּה וְהוּא עֵד" עַד שְׁיִהְיֶה מִתְּפִינָן לוֹ. מִשְׁבִּיעֵנִי עֲלֵיכֶם לְכֹשֶׁתְּדַעוּ לִי עֵדוֹת שְׁתַּבּוֹאוּ וּתְעִידוּ לִי, יָכוֹל יִהְיוּ חֲבִיבִין, תִּלְמוּד לֹמֵר "וְשִׁמְעָה קוֹל אֵלֶּה וְהוּא עֵד", בְּזִמְן שְׁקַדְמָה עֵדוֹת אֵת הַשְּׁבוּעָה, וְלֹא בְּזִמְן שְׁקַדְמָה שְׁבוּעָה אֵת הָעֵדוֹת.

[עֲמַד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאָמַר מִשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם וְכוּ' הֲרִי אֵלֶּוּ פְּטוּרִין]. אָמַר שְׁמוּאֵל וְאֶפְלוֹ עֲדִיו בִּינִיחָם, פְּשִׁיטָא, לֹא צְרִיכָא דְקָאִי עֲלֵיהוּ, מַהוּ דְתִימָא כְּמֵאן דְאָמַר לְהוּ דְמִי, קָא מִשְׁמַע לָן. תִּנְיָא נְמִי הֲכִי רָאָה סִיעָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין וְעֲדִיו בִּינִיחָן וְאָמַר לוֹ מִשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם שְׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִים לִי עֵדוֹת שְׁתַּבּוֹאוּ וּתְעִידוּנִי, יָכוֹל יִהְיוּ חֲבִיבִין, תִּלְמוּד לֹמֵר "וְהוּא עֵד", וְהֲרִי לֹא יָחַד עֲדִיו. יָכוֹל אֶפְלוֹ אָמַר כָּל הָעוֹמְדִין כָּאן, תִּלְמוּד לֹמֵר "וְהוּא עֵד", וְהֲרִי יָחַד עֲדִיו.

מְנִין שְׁאִינוּ מְדַבֵּר אֵלֶּא בְּתַבְיַעַת מְמוּן, רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמֵר נֶאֱמַר כָּאן אוֹאִין וְנֶאֱמַר לְהִלּוֹן אוֹאִין, מַה לְהִלּוֹן אִינוּ מְדַבֵּר אֵלֶּא בְּתַבְיַעַת מְמוּן, אָף כָּאן אִינוּ מְדַבֵּר אֵלֶּא בְּתַבְיַעַת מְמוּן. אוֹאִין רוּצָח יוֹכִיחוּ שְׁהוּא אוֹמֵר אוֹאִין וּמְדַבְּרִים שְׁלֹא בְּתַבְיַעַת מְמוּן, דְּנִין אוֹאִין שְׁיִישׁ עִמָּהן שְׁבוּעָה מֵאוֹאִין שְׁיִישׁ עִמָּהן שְׁבוּעָה, וְאֵל יוֹכִיחוּ אוֹאִין רוּצָח שְׁאִין עִמָּהן שְׁבוּעָה. אוֹאִין סוּטָה יוֹכִיחוּ שְׁהוּן אוֹאִין שְׁיִישׁ עִמָּהן

שבועה ומדברים שלא בתביעת ממון, דנין או אין שיש עמהן שבועה ואין עמהן כהן מאז אין שיש עמהן שבועה ואין עמהן כהן, ואל יוכיחו או אין דסוטה אף על פי שיש עמהן שבועה יש עמהן כהן.

רבי עקיבא אומר, (להלן פסוק ה) "והיה כי יאשם לאחת מאלה", יש מאלה שהיא חגיב ויש מאלה שהיא פטור, היא כיצד תבעו ממון חגיב, דבר אחר פטור. רבי יוסי הגלילי אומר, והוא עד או ראה או ידע, בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה ובדיעה בלא ראיה הכתוב מדבר. ראיה בלא ידיעה כיצד, מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני יבואו פלוני ופלוני ויעידו, זו ראיה בלא ידיעה. ידיעה בלא ראיה כיצד, מנה הודית לי בפני פלוני ופלוני יבואו פלוני ופלוני ויעידו, זו היא ידיעה בלא ראיה.

רבי שמעון אומר חגיב כן או וחגיב בפקדון מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון, אף כן אינו מדבר אלא בתביעת ממון, ועוד קל וחומר ומה פקדון שעשה בו נשים כאנשים קרובין כרחוקין כשרין כפסולין, וחגיב על כל אחת ואחת, בפני בית דין ופלא בפני בית דין אינו מדבר אלא בתביעת ממון, עדות שלא עשה בה נשים כאנשים, קרובין כרחוקין, כשרין כפסולין, ואינו חגיב אלא אחת, ובפני בית דין, אינו דין שלא יהא מדבר אלא בתביעת ממון. מה לפקדון שלא עשה בו משבע כנשבע, ומזיד כשוגג, תאמר בעדות שכן עשה משבע כנשבע ומזיד כשוגג, תלמוד לומר "תחטא תחטא" לגזרה שנה, נאמר כן "תחטא" ונאמר להלן (להלן פסוק כא) "תחטא", מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון אף כן אינו מדבר אלא בתביעת ממון. מתקיף לה רבה בר עובדא או אין דבטוי יוכיחו, שהן או אין שיש עמהן שבועה ואין עמהן כהן ומדברים שלא בתביעת ממון. מסתברא מפקדון הנה ליה למילף שכן חטאת מחטאת. אלא מסתברא מפקדון הנה ליה למילף שכן חטא, במזיד, תבעיה וכפריה, ועבריה. אדרבה, מבטוי הנה ליה למילף שכן חטאת, יורד, וחמש, הנד נפישן. רבי עקיבא אומר, "והיה כי יאשם" וכו', איפוד אנא. רבי עקיבא אית ליה או אין דרבי אליעזר. מאי ביניהו, איכא ביניהו עדי קרקע, לרבי אליעזר חגיב, לרבי עקיבא פטור.

משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני לתן לי מאתים זוז ולא נתן הרי זה תביעת ממון, יכול יהו חגיבין, תלמוד לומר "נפש פי תחטא", (להלן פסוק כא) "נפש פי תחטא" לגזרה שנה, מה "נפש פי תחטא" האמור להלן תובעו ממון ויש לו, אף נפש פי תחטא האמור כן תובעו ממון ויש לו.

השביע עליהם חמשה פעמים חוץ לבית דין ובאו לבית דין והודו, יכול יהו חגיבין, תלמוד לומר "אם לא יגיד", לא אמרתי אלא במקום שאם מגיד זה, נתחייב זה

ממון, ואיזה זה בבית דין. מכאן אמרו השביע עליהם חמשה פעמים חוץ לבית דין וכפרו, ובאו לבית דין והודו פטורין. בחוץ הודו ובבית דין כפרו חגיבין, השביע עליהם חמשה פעמים לפני בית דין וכפרו אין חגיבין אלא אחת. אמר רבי ישמעאל מה טעם, מפני שאין יכולין לחזור ולהודות. כפרו שניהן כאחד חגיבים. בזה אחר זה הראשון חגיב, כפר אחד והודה אחד הכופר חגיב. היו שתי פתי עדות, כפרה הראשונה ואחר כך כפרה שניה שתייהם חגיבות, מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתייהן.

אמר ליה רב פפא לאביי אין חגיבין עד שיכפרו בהו בבית דין. אי הכי אפלו שבועה נמי, בבית דין אין שלא בבית דין לא. לא סלקא דעתך דתניא "לאחת" לחגיב על כל אחת ואחת. והתנן השביע עליהן חמשה פעמים בבית דין וכפרו אין חגיבין אלא אחת, ואמר רבי שמעון מאי טעמא הואיל ואין יכולין לחזור ולהודות, אלא לאו שמע מינה שבועה חוץ לבית דין כפירה בבית דין.

רמז תעא שבועת העדות בכל לשון מנלו, דכתיב "ונפש כי תחטא ושמעה" בכל לשון שהיא שומעת. שבועת הפקדון בכל לשון, אתנא "תחטא תחטא" משבועת העדות.

משביע אני עליכם ביו"ד ה"א, באל"ף דל"ת, בש"ד, צבאות, בחנון, ורחום, באר"ך אפים, ברב חסד, בכל הפנויין הרי אלו חגיבין. המקלל בכלן חגיב, דברי רבי מאיר, וחכמים פוטריין. ורמינהו (במדבר ה, כא) "יתן ה' אותך לאלה ולשבעה", מה תלמוד לומר והלא כבר נאמר (שם) "והשביע הפהו את האשה בשבעת האלה", לפי שנאמר "ושמעה קול אלה", ונאמר להלן "אלה", מה כאן שבועה, אף להלן שבועה, מה כאן בשם, אף להלן בשם. אמר אביי, לא קשיא הא רבי חנינא הא רבנן. דתניא רבי חנינא אומר, הואיל ואמרה תורה השבע ואל תשבע, קלל ואל תקלל, מה השבע בשם אף לא תשבע בשם, מה מקלל בשם אף לא תקלל בשם. ורבנן אי גמירי גזרה שנה ניבעי שם המיוחד, ואי לא גמירי גזרה שנה, אלה דשבועה היא מנלו. נפקא להו מדתניא אלה אין אלה אלא שבועה, וכן הוא אומר "והשביע הפהו את האשה בשבעת האלה", ומנין לעשות אלה שאין עמה שבועה כאלה שיש עמה שבועה, תלמוד לומר "ושמעה קול אלה".

וחגיבין על זדון שבועת העדות, מנא הני מלי, דתניא בכלן נאמר כאן "ונעלם", וכאן לא נאמר בה "ונעלם", לחגיב על המזיד כשוגג.

תניא אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד. רבי יהושע בן קרחה אומר, אפלו בזה אחר זה. במאי קא מפלגי, איבעית אימא סברא, איבעית אימא קרא. איבעית אימא סברא, מר סבר מנה דקא מסהיד האי לא מסהיד האי. ואידך

אמנה בעלמא תרוניהו קא מסהדי. ואי תימא קרא והוא עד או ראה או ידע, ותניא ממשמע שפאמר (דברים יט, טו) "לא יקום עד" איני יודע שהוא "אחד", מה תלמוד לומר "אחד", זה בגין אב, כל מקום שפאמר "עד" הרי כאן שנים, עד שיפרט לך הכתוב אחד. ואפיקתיה רחמנא בלשון חד למימר עד דחזו תרוניהו כחד. ואידך והוא עד או ראה או ידע מכל מקום. ואין עדותן מצטרפת עד שיעידו שניהם כאחד. רבי נתן אומר, שומעין דבריו של זה היום ולכשיבוא חברו למחר שומעין את דבריו. במאי קא מפלגי, איבעית אימא סברא, איבעית אימא קרא. איבעית אימא סברא, מר סבר עד אחד כי אתי לשבועה אתי, לממונא לא אתי. ואידך, אטו תרוניהו כי אתו בהדי הדדי בחד פומא קא סהדי, אלא מצרפינו להו, הכי נמי מצרפינו להו. ואיבעית אימא קרא, אם לוא נגיד ונשא עונו, וכלי עלמא כרבנו דפליגי עליה דרבי יהושע בן קרחה, והכא באקושי הגדה לראיה קמיפלגי, מר סבר מקשינו הגדה לראיה, ומר סבר לא מקשינו.

"והוא עד או ראה", הנה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו [ונעשה חתנו], פקח ונתחרש, פקח ונסתמא, שפוי ונשתטה, הרי זה פסול. אבל הנה יודע לו עדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו, פקח ונתחרש וחזר ונתפקח, שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה, הרי זה כשר, זה הכלל כל שתחלתו וסופו בכשרות כשר, דאמר קרא או ראה או ידע אם לוא נגיד, בראיה תלה רחמנא והא איכא. ואלא הוא למה לי לכדתניא ראה סיעה של בני אדם עומדין ועדיו ביניהן תלמוד לומר "והוא עד", והרי לא יחד עדיו.

מעשה באחד שיצא ליהרג, אמר אם יש בי עוון זה לא תהא מיתתי כפרה על כל עוונתי, ואם אין בי עוון זה תהא מיתתי כפרה על כל עוונתי, ובית דין וכל ישראל מנקין ועדים לא תהא להם לעולם מחילה, כששמעו חכמים בדבר אמרו, להחזירו אי אפשר שכבר נגזרה גזרה, אלא יהרג ויהא קולר תלוי בצנאר עדים. כל כמיניה, לא צריכא דקא הדרי בהו סהדי, וכי הדרי בהו מאי הוי פיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, לא צריכא אף על גב דקא יהבי טעמא למילתיהו, כי ההיא מעשה דבעיא מכסא.

(משלי כד, כח) "אל-תהי עד-חנם ברעה, והפתית בשפתיד". ראובן הנה ידע לשמעון סהדי, אמר ליה אתי אסהיד לי הדא סהדותא, אמר ליה אין, כשנכנסו לדין חזר בו, ורוח הקודש אומר לו "והפתית בשפתיד", הכנסת אותו לדין וחזרת בך, למחר אתית סהדי לראובן גבי שמעון מה יעשה כאשר עשה לו, (שם כט) "אל תאמר כאשר עשה לי אעשה לו אשיב לאיש כפעלו", והלא כבר נתנה תורה איפופסיו והוא עד או ראה או ידע אם לוא נגיד ונשא עונו.

”וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים” הַדָּא הוּא דְכָתִיב [”חֹלֵק עִם גְּנָב שׁוֹנֵא נַפְשׁוֹ”, מַעֲשֵׂה בְשִׁלְטוֹן אַחַד שֶׁהָיָה הוֹרֵג אֶת הַקְּבָלָנִין (וּמַגִּיר) וּמִתִּיר] אֶת הַגְּנָבִים, וְהָיוּ הַכֹּל מְלִיזִין עָלָיו לֹמֵר שְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה כְּרָאוּי, מָה עָשָׂה, הוֹצִיא כְּרוֹז בְּמִדְיָנָה וְאָמַר, כָּל עַמָּא לְקוֹמְפוֹן. מָה עָשָׂה, הֵבִיא חִלְדוֹת וְנָתַן לַפְּנִיָהֶם מְנוֹת, וּמִוֹלִיכוֹת אוֹתָם לַחֹרִים, לְמַחֵר הוֹצִיא כְּרוֹז וְאָמַר כָּל עַמָּא לְקוֹמְפוֹן, מָה עָשָׂה הֵבִיא חִלְדוֹת וְנָתַן לַפְּנִיָהֶם מְנוֹת וְסַתֵּם אֶת הַחֹרִים וּמוֹצָאִים אוֹתָם מִסַּתְמוֹת וּמַחֲזִירוֹת אוֹתָם לְמִקוֹמָן, לֹמֵר שְׂאִין הַכֹּל אֶלָּא מִן הַקְּבָלָנִים. הָרִי מִן הַשִּׁלְטוֹן, מִן הַמַּעֲשֵׂה מִנִּין, גְּנָב רָאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן וְלוֹי יָדַע בֵּיהּ אָמַר לִיהּ אֵל תְּפָרְסֵמֵי וְאַנָּא יְהִיבְנָא לָךְ פִּלְגָא, לְמַחֵר נְכַסְסוּ לְבֵית הַכְּנָסֶת וְשִׁמְעוּ קוֹל הַחֲזוֹן מְכָרִיז וְאוֹמֵר מָאן גְּנָב לְשִׁמְעוֹן, וְלוֹי קָאִים תְּמָן, וְהֵלֵא נִתְּנָה תּוֹרָה אִיפּוֹפְסִין וְהוּא עַד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע.

אֵל תְּהִי שְׁבוּעָה קִלְהָ בְּעֵינֶיךָ, זְכַרְיָה חָמִי לָהּ (זְכַרְיָה ה, א) ”וְאָשׁוּב וְאָשָׂא עֵינַי וְאָרְאָה וְהִנֵּה מְגִלָּה עָפָה”, מָה הוּא ”עָפָה”, שְׂיֻטָּה, כְּמָה דְאַמְרִין ”וַיַּעַף אֵלַי אַחַד מִן הַשָּׂרְפִים” וְגוֹ’, (זְכַרְיָה ה, ב) ”וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר אֲנִי רֹאֶה מְגִלָּה עָפָה”, אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, אֶפְלוּ עוֹרוֹ שֶׁל פִּיל וְעוֹרוֹ שֶׁל גָּמֶל אֵינָם כְּפִמְדָּה הִזָּה וְאַתָּה אָמַרְתָּ כֵּן (שם ג) ”זֹאת הָאֱלֹהִים הַיּוֹצֵאת עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ”, מַהִיכֵן יֵצֵא מִפְּתָחוֹ שֶׁל (הִיכָל) [אוֹלָם], דִּתְּנֵן פְּתָחוֹ שֶׁל (הִיכָל) [אוֹלָם] אֲרַכּוּ אֲרַבְעִים אַמָּה וְרַחְבוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה. אָמַר רַבִּי אֵיבּוֹ מִפְּנֵי מָה מִשְׁבִּיעִין אֶת הָאָדָם בְּסִפְרָה תּוֹרָה וּמִבִּיאִין לַפְּנֵי נוֹדוֹת נְפוּחִין, לֹמֵר אֶתְמוֹל הָיָה הַנוֹד הִזָּה מְלֵא גִידִים וְעֵצָמוֹת וְעַכְשָׁיו רַק מִכְּלָם, כִּדְ הַמְּשִׁבִיעַ חֲבָרוֹ סוֹף שְׂיֵצֵא רִיקָם מִמְּמוֹנוֹ.

אָמַר רַבִּי אַסִּי עַל שְׁקָר. רַבִּי אֲבָא אוֹמֵר, אֶפְלוּ עַל אָמֶת. רַבִּי יִנְאִי הָוָה יִתִּיב וְדָרִישׁ עַל הַדָּא דְרַבִּי יוֹנָה אָמַר רַבִּי סִימוֹן אֵין מוֹסְרִין אֶת הַשְּׁבוּעָה לְמִי שֶׁהוּא חָשׂוֹד עַל הַשְּׁבוּעָה, וְאֵין נוֹתְנִין אֶת הַשְּׁבוּעָה לְמִי שֶׁהוּא רַץ אַחֵר הַשְּׁבוּעָה. הָוָה עוֹבְדָא בְּבַר תְּלַמְיֹון וְסִיעָא לְרַבְּנָן עוֹבְדָא בְּחַד גְּבָרָא דְאַפְקִיד גְּבִי בַר תְּלַמְיֹון מֵאַה דִּינְרִין אֲזַל בְּעָא לְהוֹן מִנְיָה אָמַר לִיהּ מַה דְאַפְקִידְתָּ גְּבִי מְסָרִית בְּיָדְךָ, אָמַר לִיהּ אִישְׁתַּבַּע לִיהּ מַה עָבַד בַּר תְּלַמְיֹון נָטַל חַד קִנְיָה וְחִקְקִיָה וִיהֵב בֵּיהּ הִלִּין דִּינְרִי וְשָׂרִי מִסַּתְמִיךָ עָלֶיךָ, אָמַר לִיהּ צַר הַדָּא קִנְיָא בְּיָדְךָ עַד דְאַנָּא מִשְׁתַּבַּע לָךְ, (כִּינּוֹ דְמִטָּא לְבִי כְּנִשְׁתָּא) אָמַר מֵאַרְיָה דְהִדִּין [בֵּיתָא] מַה דְמִסְרִית בְּיָדֶיךָ, הֵהוּא מִן כּוֹבְדִיָה נִסְתִּיָה וְאַשְׁקִלְיָה לְאַרְעָא שְׂרָגָן הִלִּין דִּינְרִי מִתְּבַדְרִין וְשָׂרִי הֵהוּא מְלַקֵּט. אָמַר לִיהּ לְקִט לְקִט דְמִן דִּינְדָּךְ אֲנִתָּ מְלַקֵּט. ”שְׁבַעַת ה’ תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם”, שְׂאִינָה זָזָה מִבֵּין שְׁנֵיהֶם (כְּתוּב לְעִיל).

(זְכַרְיָה ה, ד) ”הוֹצֵאתִיךָ וְגוֹ’ וּבָאָה אֶל בֵּית הַגְּנָב”, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן, מְלַאכֵי חֲבֵלָה אֵין לְהוֹן קַפְצִין, שְׂנַאֲמַר (אִיּוֹב א, ז) ”מִשׁוּט בְּאַרְץ וּמִהֲתִלְדָּךְ בֵּיהּ”, וְכָתִיב (זְכַרְיָה שם) ”וְלָנָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ”. אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא, דְבָרִים שְׂאִין הָאֵשׁ

שׁוֹרְפָתוֹ שְׁבוּעַת שְׁוֹא מְכֻלָּה אוֹתוֹ. דִּרְכָּה שֶׁל אֵשׁ לֶאֱכֹל עֲצִים, בְּרֵם הֶכָא "וְכֻלְתוּ וְאֵת עֲצֵיו וְאֵת אַבְנָיו".

רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא פִּתְר קַרְנָא בְּסוּטָה. נִפְּשׁ כִּי תַחֲטָא, הִיא שְׁחֻטָּאָה עַל בְּעֻלָּה שֶׁהוּא זָנָה וּמְפָרְנָסָה, וְהִיא הוֹלְכֶת וּמְקַלְקֶלֶת עִם אַחַר. וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹה (במדבר ה, כא) "וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֱלֹהִים", וְהוּא עֵד, "וְעַד אֵין בָּהּ", אוֹ רָאָה, (שם) "וְנִסְתַּרְתָּ וְהִיא נִטְמָאָה", אוֹ יָדַע, (שם) "וְנִעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁה", אִם לֹא יָגִיד וְנִשְׂא עֹוֹנוֹ, אִם לֹא תִגִּיד לַכֹּהֵן "וְצָבְתָהּ בְּטָנָה וְנִפְלָה יִרְכָּה".

רַבִּי פִּנְחָס פִּתְר קַרְנָא בְּיִשְׂרָאֵל, נִפְּשׁ כִּי תַחֲטָא (דברים ט, טז) "וְאָרָא וְהִנֵּה חֻטְאָתְךָ לְה' אֱלֹהֶיכֶם", וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹה, (שם ה, כא) "וְאֵת קִלּוֹ שְׁמַעְנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן קוֹמְפָרְמָסָאוֹת נִתְּנוּ בִּינֵיהֶם שְׁאִינוֹ כּוֹפְרֵי בָּהֶן וְהֵם אֵינֶם כּוֹפְרִין בּוֹ. אָמַר רַבִּי יֶצְחָק זֶה שְׁמִשְׁבִּיעַ אֶת לְגִיוֹנוֹתָיו אֵינוֹ מִשְׁבִּיעַן אֶלָּא בְּסִיף, לוֹמַר כָּל הָעוֹבֵר עַל הַתְּנָאִין הִלְלוּ יְהִי הַסִּיף הַזֶּה עוֹבֵר עַל רֵאשׁוֹ. הוּא נִשְׁבַּע לָהֶם שְׁנֵאָמַר (יחזקאל טז, א) "וְאִשְׁבַּע לְךָ וְאָבֹא בְּבֵרִית אִתְּךָ", וְהוּן נִשְׁבַּעִין לוֹ, שְׁנֵאָמַר "לְעַבְרָךְ בְּבֵרִית ה' אֱלֹהֶיךָ וּבְאֵלֹתָיו", וְאֵין אֱלֹה אֶלָּא שְׁבוּעָה, שְׁנֵאָמַר (במדבר ה, כא) "בְּשִׁבְעַת הָאֱלֹהִים", כִּינּוּן שְׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַתְּנָאִי אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא "אֵף אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת לְכֶם וְגו' וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב" וְגו'. וְהוּא עֵד [אלו יִשְׂרָאֵל] (ישעיה מג, יב) "וְאֵתְּם עַדִּי נֹאֵם ה'". אוֹ רָאָה, (דברים ד, לה) "אֵתְּהָ הָרֵאֶתֶת לְדַעַת", אוֹ יָדַע, "וְיִדְעֶתָ וְגו' וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל לְבָבְךָ". אִם לֹא יָגִיד וְנִשְׂא עֹוֹנוֹ, אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם לֹא תִגִּידוּ בְּגוֹיִם אֱלֹהֵי תִי אֲנִי פּוֹרֵעַ מִכֶּם, אֵימַתִּי כְּשִׂיאֵמְרוּ (ישעיה ח, ט) "דִּרְשׁוּ אֶל הָאֲבוֹת" וְגו', אִם לֹא יֵאמְרוּ כְּדָבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אֵין לוֹ שַׁחַר. וְרַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם לֹא יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְעוֹבְדֵי אֱלִילִים כְּדָבָר הַזֶּה אֵין לוֹ שַׁחַר עַל עֲצָמוֹ אֵינוֹ מְזַרְיַח אוֹרְהָ כִּי צַד מְזַרְיַח אוֹרְהָ עַל אַחֲרִים. אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא, חֻשְׁףֵי וְאֶפְלָה שְׁמִשׁוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, הִדָּא הוּא דְכַתִּיב (שמות י, כב) "וַיְהִי חֻשְׁףֵי אֶפְלָה", אֲבָל תִּהְיוּ וְבִהְיוּ לֹא שְׁמִשׁוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהִיכּוֹן עֲתִידִין לְשִׁמְשׁ, בְּכַרְדּוּל, הִדָּא הוּא דְכַתִּיב (ישעיה לד, יא) "וְנִטְּהָ עָלֶיךָ קוֹ תִהְיוּ וְאֲבָנֵי בַהוּ", רַבִּינּוּן אָמַרִין עוֹבְדֵי אֱלִילִים שְׁלֹא קִיִּמוּ אֶת הַתּוֹרָה שְׁנִתְּנָה מִתּוֹךְ הַחֻשְׁףֵי עֲלֵיהֶם הוּא אוֹמַר "כִּי הִנֵּה הַחֻשְׁףֵי יִכְסֶה אֶרֶץ וְעָרְפֵל לְאֲמִים", אֲבָל יִשְׂרָאֵל שְׁקִיִּמוּ אֶת הַתּוֹרָה שְׁנִתְּנָה מִתּוֹךְ הַחֻשְׁףֵי כְּמָה דְאֵתְּ אָמַר (דברים ה, כ) "וַיְהִי כְּשִׁמְעַכֶּם אֶת הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֻשְׁףֵי", עֲלֵיהֶם הוּא אוֹמַר "וְעֲלֵיךָ יִזְרַח ה' וְכִבֹּדוֹ עֲלֵיךָ יִרְאָה".

ב-ג "אוֹ נִפְּשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טְמֵא", זְקִנִים הִרְאִשׁוּנִים אָמְרוּ יָכוֹל אֶפְלוּ נִגַּע בְּמַגַּע טְמֵאוֹת יְהִי (טְמֵא) [חֲזִיב], תִּלְמוּד לּוֹמַר "בְּנִבְלַת חִיָּה", בְּנִבְלַת בְּהֵמָה, בְּנִבְלַת שֶׁרֶץ, מָה אֵלוּ מִיִּחְדִּים שְׁהֵם אֲבוֹת הַטְּמֵאָה יֵצֵא דָבָר שְׁאִינוֹ אֵב הַטְּמֵאָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר, יָכוֹל אֶפְלוּ נִגַּע בְּאֶכְלִים וּמִשְׁקִים וּבְכֻלֵי חֶרֶס יְהִי (טְמֵא) [חֲזִיב]

תלמוד לומר "בהמה" מה בהמה מיחדת שהיא אב הטמאה וצאו אלו שאינם אב הטמאה. ובדבר שאתה לומדו לדבר אחד אתה לומדו לכל הדרכים שיש בו, מה בהמה טמאה מיחדת שחלק מגעה ממשאה אב הטמאה לטמא אדם לטמא בגדים, ואף איני מרבה אלא פיוצא בה, את מה אני מרבה את מעוט מי חטאת, והמרקב, שחלק מגעו ממשאו, ועשאו אב הטמאה לטמא אדם ולטמא בגדים, כשהוא אומר בכל דבר טמא לרבות רב מי חטאת, והמשכב ששנה מגעו למשאו ועשאו אב הטמאה לטמא אדם ולטמא בגדים, כשהוא אומר בכל דבר טמא לרבות השורף את הפרה, והפרים והמשלח את השעיר שהן מטמאים בגדים, כשהוא אומר בכל דבר טמא לרבות הסבכות והפרעות והקיר דברי רבי יהודה.

"בנבלת" (בהמה) חיה, מה תלמוד לומר "טמאה", שיכול אין לי אלא בכלה, פזית הימנה מנין, תלמוד לומר "טמאה". בנבלת בהמה מה תלמוד לומר "טמאה" שיכול אין לי אלא נבלה עצמה, קרנה שערה וחבורה מנין תלמוד לומר "טמאה". בנבלת שרץ מה תלמוד לומר "טמאה", שיכול אין לי אלא בשרו, דמו עורו חבורו וערובו מנין, תלמוד לומר "טמאה".

רבי אליעזר אומר "שרץ ונעלם ממנו" על העלם שרץ הוא חיב ואינו חיב על העלם מקדש. רבי עקיבא אומר ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טמאה הוא חיב ואינו חיב על העלם מקדש. רבי ישמעאל אומר, ונעלם ממנו שתי פעמים לחיב על העלם טמאה ועל העלם מקדש. מאי ביניהו, חזקיה אמר שרץ ונבלה איכא ביניהו, רבי אליעזר סבר בעינן עד דידע אי בשרץ איטמי, אי בנבלה איטמי. ורבי עקיבא סבר לא בעינן עד דידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי, דכיון דידע דאיטמי תו לא צריך. עולא רמי דרבי אליעזר אדרבי אליעזר, מי אמר רבי אליעזר בעינן דידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי, ורמיניהו רבי אליעזר אומר, מה נפשך, חלב אכל חיב, נותר אכל חיב, שבת חלל חיב, יום הכפורים חלל חיב, אשתו נדה בעל חיב, אחותו בעל חיב. אמר ליה רבי יהושע הרי הוא אומר (לעיל ד, כג) ["או הודע אליו חטאתו] אשר חטא בה", עד שיודע לך במה חטא, ומשני התם "אשר חטא בה" אמר רחמנא, חטא כל דהו, הכא מכדי פתיב בכל דבר טמא, או בנבלת שרץ טמא, למה לי, שמע מינה בעינן עד דידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי. ורבי עקיבא, אידי דבעי למכתב בהמה ותייה לכדרבי, כתב נמי שרץ, כדתנא דבי רבי ישמעאל כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה. ורבי אליעזר האי "בה" מאי עביד ליה, פרט למתעסק. ורבי יוחנן אמר, משמעו דורשין איכא ביניהו. רב ששת מחליף דרבי אליעזר לרבי עקיבא ודרבי עקיבא לרבי אליעזר.

"או כי יגע בטמאת אדם". אדם, זה המת. טמאת אדם, זה טמאת מת. לכל טמאתו, לרבות זבים וזבות נדות ויולדות. אין לי אלא ימי חמורים ימי קלים

מנין, תלמוד לומר "לכל טמאתו". "אשר יטמא", לרבות בועל נדה. בה, לרבות את הבולע נבלת עוף טהור.

אם נאמרו קלות למה נאמרו חמורות, שאלו נאמרו קלות ולא נאמרו חמורות הייתי אומר על הקלות בעולה ויורד על החמורות קבוע, אם נאמרו חמורות ולא נאמרו קלות הייתי אומר על החמורות הוא חייב על הקלות הוא פטור, צריך לומר חמורות וצריך לומר קלות.

מנין שאין הפתוב מדבר אלא בטמאת מקדש וקדשיו, ודין הוא, הואיל והזהיר וענש על הטמאה, וחייב קרבן על הטמאה, מה כשהזהיר וענש על הטמאה לא הזהיר אלא על טמאת מקדש וקדשיו, אף כשהחייב קרבן על הטמאה לא חייב אלא על טמאת מקדש וקדשיו. ואימא תרומה דהזהיר וענש, לא אשכחון עון מיתה דמחייב עליה קרבן, אימא הני מלי קרבן קבוע אבל עולה ויורד לית, מידי דהוה אשמיעת קול ואבטוי שפתים, אמר קרא בה, למעוטי תרומה. ואימא בה למעוטי מקדש דלא סגי ליה בעולה ויורד עד דמיתתי קרבן קבוע, קרי רבא עליה דרבי דולה מים מבורות עמקים, דתנא רבי אומר אקרא אני חיה, בהמה למה נאמרה, נאמר פאן "בהמה טמאה", ונאמר להלן "בהמה טמאה", מה להלן טמאת קדש, אף פאן טמאת קדש. אשכחון טמאת קדש טמאת מקדש מנלו, אמרי נהרדעי משמיה דרבא שלש טמאות בשלמים למה לי, אחת לכלל ואחת לפרט ואחת לטמאה הכתובה בתורה סתם ואיני יודע מהו, הוי אומר טמאת קדש. ואם אינו ענין לטמאת קדש דנפקא ליה מדרבי, תנהו ענין לטמאת מקדש. ואלא בה למה לי לרבות נבלת עוף טהור. הא אמרת בה מעוטא הוא, משום דמעוטא הוא איתר, דכתיב "או כי יגע" בר נגיעה אין דלאו בר נגיעה לא, וכתיב בה הוי מעוט אחר מעוט ואין מעוט אחר מעוט אלא לרבות.

בשר המת מטמא לח ויבש מנלו. אמר רבי שמעון בן לקיש אמר קרא לכול טמאתו, לכול טמאות הפורשות ממנו. ורבי יוחנן אמר (במדבר יט, טז) "או בעצם", דומיא דעצם מה עצם יבש אף פאן יבש. איפא ביניהו דאיפרד אפרוכי, מה עצם שנגבא עמו ואין גזעו מחליף, אף כל דבר שנגבא עמו ואין גזעו מחליף, יצאו שנים שלא נבראו עמו, יצאו שער וצפרן שגזעו מחליף, ובשעת חבורן הכל טמא.

מנין שאינו חייב עד שתהא ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתיים, תלמוד לומר ונעלם ממנו שני פעמים, דברי רבי עקיבא. רבי אומר ונעלם ממנו מכלל שהיתה ידיעה, והוא ידע הרי שתי ידיעות.

ד יכול הנודר בנזיר ובקרבן יהא מקריב את הקרבן הזה תלמוד לומר "או נפש כי תשבע", על השבועה הוא חייב ולא שנדר בנזיר ובקרבן. יכול המהרהר בלב

יהא חַיב, תלמוד לומר "בשפתיים", ולא מהרהר. יכול שאני מוציא הגומר בלב, תלמוד לומר "לבטא".

יכול נשבע לבטל את המצוה ולא בטל יהא חַיב, תלמוד לומר "להרע או להיטיב", מה הטבה רשות אף הרעה רשות, אוציא נשבע לבטל את המצוה ולא בטל שפטור. יכול נשבע לקיים את המצוה ולא קיים יהא חַיב, תלמוד לומר "להרע או להיטיב", מה הרעה רשות אף הטבה רשות. יכול נשבע להרע לעצמו ולא הרע יהא פטור, תלמוד לומר "להרע או להיטיב", מה הטבה רשות אף הרעה רשות, אוציא נשבע להרע לעצמו ולא הרע שפוטור בגדו. יכול נשבע להרע לאחרים ולא הרע יהא חַיב, תלמוד לומר "להרע או להיטיב", מה הטבה רשות אף הרעה רשות, אוציא נשבע להרע לאחרים ולא הרע שאין הרשות בגדו, מנין לרבות הטבת אחרים, תלמוד לומר "או להיטיב". ואי זו היא הרעת אחרים, אפה את פלוני ואפצע את מוחו. וממאי דקראי בדבר הרשות כתיבי דילמא בדבר מצוה כתיבי. לא סלקא דעתך מקיש הרעה להטבה והטבה להרעה, מקיש הרעה להטבה, מה הטבה שאינה בטול מצוה אף הרעה שאינה בטול מצוה. הרעה גופה הטבה היא. מקיש הטבה להרעה, מה הרעה שאינה בקיום מצוה אף הטבה שאינה בקיום מצוה, הטבה גופה הרעה היא. אי הכי בדבר הרשות נמי.

לא משפחת לה, מקיש הרעה להטבה מה הטבה שאינה בלא אכל, אף הרעה שאינה בלא אכל, הרעה גופה הטבה היא. ומקיש הטבה להרעה, מה הרעה שאינה בקום אכל אף הטבה שאינה בקום אכל, הטבה גופה הרעה היא. האי מאי אי אמרת בשלמא בדבר הרשות כתיבי קראי הינו דאצטריד או להיטיב, לרבות הטבת אחרים, אלא אי אמרת בדבר מצוה כתיבי, השתא הרעת אחרים איתרבי הטבת אחרים מיבעיא. והאי או מיבעי ליה לחלק, לחלק לא צריד קרא, הניחא לרבי יונתן אלא לרבי יאשיה מאי איכא למימר, דתנא "איש כי יקלל את אביו" אפלו תימא רבי יאשיה, סבר לה כרבי עקיבא דדריש רבוי ומעוט, (ואיתר ליה או לחלק). אי אמרת בשלמא בדבר הרשות כתיבי קראי, ממעט דבר מצוה, אלא אי אמרת בדבר מצוה כתיבי מאי ממעט.

רמז תעב חמר בנדריים מבשבועות פיצד, אמר קונם סכה שאני עושה, לולב שאני נוטל, תפלין שאני נותן [מניח], בנדריים אסור, בשבועות מתר, שאין נשבעין לבטל את המצוה, שנגאמר (במדבר ל, ג) "לא יחל דברו", דברו לא יחל אבל מחל הוא חפצי שמים. מאי שגא נדר דכתיב (שם) "כי ידר נדר, לא יחל דברו", שבועה נמי היא כתיב (שם) "או השבע שבועה לא יחל דברו", אמר אביי היא דאמר הנאת סכה עלי, והא דאמר שבועה שלא אהנה מן הסכה. אמר רבא, וכי מצוות להנות נתנו, אלא אמר רבא היא דאמר ישיבת סכה עלי והא דאמר שבועה שלא אשב בסכה. ושאין נשבעין על המצוות מהכא נפקא, מהתם נפקא, דתנא יכול נשבע

לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה וְלֹא בִטֵּל יְהִי חַיִּב, תִּלְמוּד לֹמַר "לְהִרְעוּ אוֹ לְהִיטִיב" מֵהַטְּבָה רְשׁוּת אֶף הִרְעָה רְשׁוּת, יָצָא נִשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה וְלֹא בִטֵּל שְׂאִין הִרְשׁוּת בְּיָדוֹ, חַד קָרָא לְמִיפְטָרִיָּה מִקְרָבָן שְׁבוּעָה, וְחַד לְמִיפְטָרִיָּה מִלְּאוּ בְּשְׁבוּעָה.

אָמַר אַבְיֵי לְמָה רַבּוּ צָרִיךְ לְכַפּוֹתוֹ לְנִזְרוּת וְאִין צָרִיךְ לְכַפּוֹתוֹ לְנִדְרִים, וְאִין צָרִיךְ לְכַפּוֹתוֹ לְשְׁבוּעָה, דְּאָמַר קָרָא לְהִרְעוּ אוֹ לְהִיטִיב, מֵהַטְּבָה רְשׁוּת אֶף הִרְעָה רְשׁוּת, יָצָא לְהִרְעוּ לְאַחֲרִים שְׂאִין הִרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בֶּתְרִיא אֹמֵר, נִשְׁבַּע לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה וְלֹא קַיֵּם חַיִּב, וְיָדִין הוּא, וּמָה אִם הִרְשׁוּת שְׂאִין מִשְׁבַּע עָלֶיהֶן מֵהַר סִינֵי הָרִי הוּא חַיִּב עָלֶיהָ, מִצְוָה שְׁמִשְׁבַּע מֵהַר סִינֵי אֵינֶנּוּ דִּין שְׂיִהֵא חַיִּב עָלֶיהָ, אָמְרוּ לוֹ לֹא אִם אֲמַרְתָּ בְּשְׁבוּעַת הִרְשׁוּת שְׂכֹן עֲשֵׂה בָּהּ לֹא כְּהוֹ, תֹּאמַר בְּשְׁבוּעַת מִצְוָה שְׂלֵא עֲשֵׂה בָּהּ לֹא כְּהוֹ.

אָמַר שְׁבוּעָה שְׂאֵתָן לְאִישׁ פְּלוֹנִי וְשְׂלֵא אֵתָן, שְׁנַתְתִּי וְשְׂלֵא נַתְתִּי, שְׂאִישׁוֹן וְשְׂלֵא אִישׁוֹ, שְׂשִׁנְתִּי וְשְׂלֵא יִשְׁנַתְתִּי, שְׂאִזְרָק צְרוּר לֵים וְשְׂלֵא אִזְרָק, שְׂזָרְקַתִּי וְשְׂלֵא זָרְקַתִּי, רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמֵר, אֵינֶנּוּ חַיִּב אֶלָּא עַל הָעֵתִיד לְבֹא, שְׂנֶאמַר "לְהִרְעוּ אוֹ לְהִיטִיב". (אָמַר לִיה רַבִּי עֲקִיבָא) אִין לִי אֶלָּא דְּבָרִים שְׂיִשׁ בְּהֵם הִרְעָה וְהִטְבָּה, שְׂאִין בְּהֵם הִרְעָה וְהִטְבָּה מִנִּין, תִּלְמוּד לֹמַר "אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשְׁבַּע לְבִטָּא בְּשִׁפְתַיִם". אִין לִי אֶלָּא לְהַבָּא, לְשַׁעֲבַר מִנִּין, תִּלְמוּד לֹמַר "לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא הָאָדָם בְּשִׁבְעָה", דְּבָרִי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמֵר, לְהִרְעוּ אוֹ לְהִיטִיב, לְהַבָּא, אָמַר לִיה רַבִּי עֲקִיבָא אִם כֵּן אִין לִי אֶלָּא דְּבָרִים שְׂיִשׁ בְּהוֹ הִרְעָה וְהִטְבָּה, שְׂאִין בְּהֵם הִרְעָה וְהִטְבָּה מִנִּין, אָמַר לִיה מִרְבוּי הַכְּתוּב. אָמַר לִיה אִם רַבָּה הַכְּתוּב לְכָךְ רַבָּה לְכָךְ. שְׂפִיר קָאמַר לִיה רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן רַבִּי יִשְׁמַעֵאל שְׂשִׁמַּשׁ אֶת רַבִּי נְחוּנְיָא בֵּן הַקְּנָה שְׂהִיָּה דּוֹרֵשׁ כָּל הַתּוֹרָה בְּכָלל וּפְרָט, אִיהוּ נְמִי דְרִישׁ כְּלָלִי וּפְרָטִי, רַבִּי עֲקִיבָא שְׂשִׁמַּשׁ נְחוּם אִישׁ גַּם זֶה שְׂהִיָּה דּוֹרֵשׁ בְּרַבָּה וּמַעֵט, אִיהוּ נְמִי דְרִישׁ רְבוּיִי וּמַעוּטִי, דְּתַנְיָא אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשְׁבַּע, רַבָּה, לְהִרְעוּ אוֹ לְהִיטִיב, מַעֵט, לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא הָאָדָם, חִזֵּר וְרַבָּה, רַבָּה וּמַעֵט וְרַבָּה, רַבָּה הַכֹּל. מֵאִי רַבִּי רַבִּי כָּל מְלִי. וּמֵאִי מַעֵט מַעֵט דְּבַר מִצְוָה. וְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל דְרִישׁ כְּלָלִי וּפְרָטִי, אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשְׁבַּע, כְּלָל, לְהִרְעוּ, פְּרָט, לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא הָאָדָם, חִזֵּר וְכָלל, כְּלָל וּפְרָט וְכָלל אִי אֵתָה דִּין אֶלָּא כְּעִין הַפְּרָט, מֵהַ פְּרָט מְפָרֵשׁ לְהַבָּא, אֶף כָּל לְהַבָּא. אַהֲנִי כְּלָלָא לְאַתּוּיִי אֶפְלוּ דְּבָרִים שְׂאִין בְּהֵם הִטְבָּה וְהִרְעָה לְהַבָּא. אַהֲנִי פְּרָטָא לְמַעוּטִי אֶפְלוּ דְּבָרִים שְׂיִשׁ בְּהוֹ הִטְבָּה וְהִרְעָה לְשַׁעֲבַר.

אִיפּוּדְ אֲנָא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, דּוּמְיָא דְלְהִרְעוּ אוֹ לְהִיטִיב מִי שְׂאִסוּרוֹ מִשּׁוּם "לֹא יִחַל דְּבָרוֹ", יָצָא זֶה שְׂאִין אִסוּרוֹ מִשּׁוּם "לֹא יִחַל" אֶלָּא מִשּׁוּם "לֹא תִשְׁקְרוּ". רַבִּי יִצְחָק בַּר אֲבִין אָמַר קָרָא אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשְׁבַּע, מִי שְׂהִשְׁבוּעָה קוּדְמַת לְמַעֲשֵׂהָ, יָצָא אֶכְלַתִּי וְלֹא אֶכְלַתִּי שְׂמַעֲשֵׂהָ קוּדְמַת לְשְׁבוּעָה.

תנו רבנן "האדם בשבעה" פרט לאנוס. ונעלם פרט למזיד. ממנו (פרט ל) שנתעלמה ממנו שבועה. יכול שנתעלם ממנו חפץ, תלמוד לומר "בשבעה ונעלם ממנו" על העלם שבועה הוא חייב ואינו חייב על העלם חפץ. אמר רב, פרט לאנוס היכי דמי כדרב הונא ורב אסי כי הווי קימי קמיה דרב, מר אמר שבועתא דהכי אמר רב, ומר אמר שבועתא דהכי אמר רב, כי אתו לקמיה אמר כחד מניהו, אמר ליה איך ואתא בשקרא אשתבע, אמר ליה לבד אנסד. ונעלם ממנו שנתעלמה ממנו שבועה. מחכו עליה במערבא בשלמא שבועה משפחת לה בלא חפץ, כגון דאמר שבועה שלא אכל פת חטין, וכסבור שאוכל קאמר, דשבועתא אינשי חפצא דכיר ליה. אלא חפץ בלא שבועה היכי דמי, כגון דאמר שבועה שלא אכל פת חטין וכסבור של שעורין היא, דשבועתא דכיר ליה חפצא אינשי, כיון דחפצא אינשי ליה הינו העלם שבועה, אלא אמר רבי אלעזר דא ודא אחת היא.

רמז תעג אמר שמואל גמר בלבד צריך שיוציא בשפתיו שפאמר "לבטא בשפתים". מיתבי בשפתים ולא בלב, גמר בלבד מנין, תלמוד לומר "לכל אשר יבטא" אמר רבא תריץ ואימא הכי, בשפתים ולא שגמר בלבד להוציא פת חטין והוציא פת שעורין, גמר בלבד להוציא פת חטין והוציא פת סתם מנין, תלמוד לומר "לכל אשר יבטא". מיתבי "מוצא שפתיך", אין לי אלא שהוציא בשפתיו, גמר בלבד מנין, תלמוד לומר (שמות לה, כב) "כל נדיב לב" וכו'. ונגמר מניה, משום דהוי תרומה וקדשים שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדיו. ולמאן דאמר מלמדיו מאי איכא למימר, הוי חליו וקדשים וחליו מקדשים לא גמרינו.

אמר רבי אמי כל שבועה שהדינין משביעים אותה אין בה משום שבועת בטוי, שפאמר "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים", תשבע מעצמה, וכדריש לקיש כי משמש בארבע לשונות אי, דילמא, אלא, דהא. ופליגא דרבי ירמיה, דאמר רבי ירמיה פעמים ששניהם בחטאת ופעמים ששניהם באשם.

מנין שהוא חייב על כל אחת ואחת, תלמוד לומר "לאחת" לחייב על כל אחת ואחת. יכול טמאת מקדש וקדשיו שהיא בהפרת יחיא חייב עליה בעצמה, אבל שמיעת הקול ובטוי שפתיים שאינם בכרת לא יחיא חייב אלא אחת על שתייהם, תלמוד לומר "לאחת", לחייב על כל אחת ואחת. יכול על טמאת מקדש וקדשיו לא יחיא חייב אלא אחת, מנין על טמאת מקדש בפני עצמו, ועל טמאת קדש בפני עצמו, ואפלו פלה בהעלם אחד, מנין שהוא חייב על כל אחת ואחת, תלמוד לומר "לאחת", לחייב על כל אחת ואחת. כיצד נטמא ונדע ונעלם ממנו טמאה ונכנס למקדש ויצא ונדע, מנין שהוא חייב על כל אחת ואחת, תלמוד לומר "לאחת" לחייב על כל אחת ואחת. יכול טמאת מקדש וקדשיו שהם בהפרת שיהא חייב על כל אחת ואחת, אבל שמיעת הקול ובטוי שפתיים שאינם בהפרת לא יחיא חייב

אֵלָא אַחַת, תִּלְמוּד לומר "לְאַחַת" לְחַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. כִּיצַד הָיוּ חֲמִשָּׁה תּוֹבְעִים אוֹתוֹ אָמְרוּ לוֹ בּוֹא וְהַעֲיִדְנוּ שְׂיֵשׁ לָנוּ בְּיַד.

פְּלוּנֵי פְקִדוֹן וּתְשׁוּמַת יָד וְגִזְל וְאַבְדָּה, שְׁבוּעָה שְׂאִינִי יוֹדֵעַ לָכֶם עֲדוּת שְׂיֵשׁ לָכֶם בְּיַד פְּלוּנֵי פְקִדוֹן וּתְשׁוּמַת יָד וְגִזְל וְאַבְדָּה, לֹא לָךְ וְלֹא לְךָ, מִנִּין שֶׁהוּא חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, תִּלְמוּד לומר "לְאַחַת" לְחַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. יְכוּל מִפְּנֵי שֶׁהֵם חֲמִשָּׁה, מִנִּין אֲפֹלוּ אָמַר לוֹ אֶחָד בּוֹא וְהַעֲיִדְנִי שְׂיֵשׁ לִי בְּיַד פְּלוּנֵי פְקִדוֹן וּתְשׁוּמַת יָד וְגִזְל וְאַבְדָּה מִנִּין שֶׁהוּא חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, תִּלְמוּד לומר "לְאַחַת" לְחַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. יְכוּל מִפְּנֵי שֶׁהֵם הֶרְבֵּה מֵיָנִי תְּבִיעוֹת, מִנִּין אֲפֹלוּ אָמַר לוֹ בּוֹא וְהַעֲיִדְנִי שְׂיֵשׁ לִי בְּיַד פְּלוּנֵי חֲטִים וּשְׁעוּרִין וְכוּסְמִין מִנִּין שֶׁהוּא חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, תִּלְמוּד לומר "לְאַחַת" לְחַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. יְכוּל מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, מִנִּין אֲפֹלוּ אָמַר לוֹ בּוֹא וְהַעֲיִדְנִי שְׂיֵשׁ לִי חֲטִים בְּיַד פְּלוּנֵי שֶׁהִפְקִדְתִּי לוֹ אֶמֶשׁ וְשִׁלְפָנָיו, שְׁבוּעָה שְׂאִינִי יוֹדֵעַ לָךְ עֲדוּת שְׂיֵשׁ לָךְ בְּיַד חֲטִים שֶׁהִפְקִדְתִּי לוֹ אֶמֶשׁ וְשִׁלְפָנָיו, מִנִּין שֶׁהוּא חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, תִּלְמוּד לומר "לְאַחַת" לְחַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. יְכוּל שְׁמִיעַת קוֹל שֶׁעָשָׂה בָּהּ מְזִיד כְּשׁוֹגֵג, יְהֵא חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, אֲבָל שְׁבוּעַת בְּטוֹי שֶׁלֹא עָשָׂה בָּהּ מְזִיד כְּשׁוֹגֵג, לֹא יְהֵא חַיֵּב אֵלָא אַחַת, תִּלְמוּד לומר "לְאַחַת" לְחַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. כִּיצַד שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אֲכַל פֶּת חֲטִים פֶּת שְׁעוּרִים פֶּת כּוּסְמִין וְאֲבָל מִנִּין שֶׁהוּא חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אֲשַׁתָּה יָין וְשִׁמּוֹן וְדַבֵּשׁ וְשִׁתָּה, מִנִּין שֶׁהוּא חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, תִּלְמוּד לומר "לְאַחַת" לְחַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

מִנִּין שְׁמַבִּיא אַחַת עַל דְּבָרִים הֶרְבֵּה, תִּלְמוּד לומר "אַחַת עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא", כִּיצַד אָמַר שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אֲכַל וְאֲכַל אֲכַלִּין הֶרְבֵּה מִנִּין שְׂאִינִי חַיֵּב אֵלָא אַחַת, תִּלְמוּד לומר "אַחַת עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא". שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אֲשַׁתָּה וְשִׁתָּה מִשְׁקִין הֶרְבֵּה מִנִּין שְׂאִינִי חַיֵּב אֵלָא אַחַת, תִּלְמוּד לומר "אַחַת עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא".

יְכוּל שְׁבוּעַת בְּטוֹי שֶׁלֹא עָשָׂה מְזִיד כְּשׁוֹגֵג לֹא יְהֵא חַיֵּב אֵלָא אַחַת, אֲבָל שְׁמִיעַת הַקוֹל שֶׁעָשָׂה מְזִיד כְּשׁוֹגֵג יְהֵא חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, תִּלְמוּד לומר "אַחַת עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא". כִּיצַד הָיָה תּוֹבְעוֹ אָמַר לוֹ בּוֹא וְהַעֲיִדְנִי שְׂיֵשׁ לִי בְּיַד פְּלוּנֵי חֲטִים שֶׁהִפְקִדְתִּי לוֹ אֶמֶשׁ וְשִׁלְפָנָיו, שְׁבוּעָה שְׂאִינִי יוֹדֵעַ לָךְ עֲדוּת, מִנִּין שְׂאִינִי חַיֵּב אֵלָא אַחַת, תִּלְמוּד לומר "אַחַת עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא". יְכוּל מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִן אֶחָד, מִנִּין אֲפֹלוּ אָמַר לוֹ בּוֹא וְהַעֲיִדְנִי שְׂיֵשׁ לִי בְּיַד פְּלוּנֵי חֲטִים וּשְׁעוּרִים וְכוּסְמִין, שְׁבוּעָה שְׂאִינִי יוֹדֵעַ לָךְ עֲדוּת, מִנִּין שְׂאִינִי חַיֵּב אֵלָא אַחַת, תִּלְמוּד לומר כּוֹי. יְכוּל מִפְּנֵי שְׂאִינִים הֶרְבֵּה מֵיָנִי תְּבִיעוֹת, מִנִּין אֲפֹלוּ אָמַר לוֹ בּוֹא וְהַעֲיִדְנִי שְׂיֵשׁ לִי בְּיַד פְּלוּנֵי פְקִדוֹן וּתְשׁוּמַת יָד וְגִזְל וְאַבְדָּה, שְׁבוּעָה שְׂאִינִי יוֹדֵעַ לָךְ עֲדוּת, מִנִּין שְׂאִינִי חַיֵּב אֵלָא אַחַת, תִּלְמוּד לומר "אַחַת עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא" וְכוֹי. יְכוּל שְׁמִיעַת קוֹל וּבְטוֹי שְׁפִתִים שְׂאִינִן בְּהִפְרֵת לֹא יְהֵא חַיֵּב אֵלָא אַחַת, אֲבָל טְמֵאת מִקְדָּשׁ

וקדשיו שהיא בהפּרַת יְהִיא חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, תִּלְמוּד לומר "אַחַת עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא".

זֶה הַכֶּלֶל, כָּלל אֵינוֹ חַיֵּב אֶלָּא אַחַת, פֶּרַט חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אומר לֹא לָךְ וְלֹא לָךְ חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אומר לֹא לָךְ וְלֹא לָךְ שְׁבוּעָה, שְׁאוּמֵר שְׁבוּעָה בְּאַחְרוּנָה, חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, רַבִּי שְׁמַעוֹן אומר, עַד שְׂיֵאמֵר שְׁבוּעָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד.

רַבִּי עֲקִיבָא אומר, מֵאֶלֶּה, יֵשׁ מֵאֶלֶּה חַיֵּב וְיֵשׁ מֵאֶלֶּה פְטוּר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אומר, מִכָּלל שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא אֶכְלֹתִי בְּאוֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא בְעֵרְתִי מִמֶּנּוּ בְטָמֵא", יְכוּל יִשְׂרָאֵל שְׂאֵכֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר אוֹנֵן אוֹ בְטָמֵא יְהִיא מְבִיא קָרְבָן הַזֶּה, תִּלְמוּד לומר "מֵאֶלֶּה", יֵשׁ מֵאֶלֶּה חַיֵּב וְיֵשׁ מֵאֶלֶּה פְטוּר. אוֹצִיא אֶת הַמַּעֲשֵׂר שְׂאֵינוֹ בְּעוֹן מִיתָה, וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַתְּרוּמָה שֶׁהִיא בְּעוֹן מִיתָה שֶׁנֶּאֱמַר (להלן כב, ט) "וַיָּמָתוּ בּוֹ כִּי יִחַלְּלוּהוּ", תִּלְמוּד לומר "מֵאֶלֶּה", יֵשׁ מֵאֶלֶּה חַיֵּב וְיֵשׁ מֵאֶלֶּה פְטוּר.

ה-ו וְהִיא כִּי יֵאָשֵׁם, מֵהַ יַעֲשֶׂה וְהִבִּיא מִנִּין שְׁטַעוֹן וְדוּי, תִּלְמוּד לומר "וְהִתְוַדָּה".

מִנִּין שְׁטַעוֹן וְדוּי עַל הַחֵי, נֶאֱמַר כָּאֵן וְדוּי, וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ וְדוּי, מֵהַ וְדוּי שֶׁנֶּאֱמַר לְהֵלֵךְ עַל הַחֵי, אֵף וְדוּי הָאָמור כָּאֵן וְדוּי עַל הַחֵי. מִנִּין שְׁטַעוֹן סְמִיכָה, נֶאֱמַר כָּאֵן "עֲלִיָּה", וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ "עֲלִיו", מֵהַ "עֲלִיו" הָאָמור לְהֵלֵךְ טַעוֹן סְמִיכָה, אֵף עֲלִיָּה הָאָמור כָּאֵן טַעוֹן סְמִיכָה. וְהִבִּיא, אֵף לְאַחַר יוֹם הַכַּפּוּרִים. "אֲשָׁמוּ", נֶאֱמַר כָּאֵן "אֲשָׁמוּ" וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ "אֲשָׁמוּ", מֵהַ "אֲשָׁמוּ" הָאָמור לְהֵלֵךְ מוֹתֵרוֹ נְדָבָה, אֵף אֲשָׁמוֹ הָאָמור כָּאֵן מוֹתֵרוֹ נְדָבָה.

"נִקְבָּה", וְלֹא טוּמְטוּם וְאַנְדְרוּגִינוּס. הַצֵּאן, מִשְׁמַע לְרַבּוֹת אֵף חֲרָשֶׁת, אֵף שׁוֹטָה, אֵף הַנִּנְסֵת וְלֹא הַפְּלִגָּס. כְּשֶׁבָה אוֹ שְׁעִירַת עֲזִים לְחֲטָאת, מֵהַ זֶה בָּא לְלַמְדֵנוּ, אִם לֹא מִצָּא כְּשֶׁבָה מְבִיא שְׁעִירָה, הָרִי קַל וְחָמֹר וְכֵה אִם חֲטָאת שְׁבָאָה עַל הַמִּצְוֹת וְאֵין לָהּ חֲלוּפִין עוֹף, יֵשׁ לָהּ חֲלוּפִין שְׁעִירָה אֵינוֹ דִין שֶׁיְהִיא לָהּ חֲלוּפִין שְׁעִירַת עֲזִים. מִצָּרַע תּוֹכִיחַ שְׂיֵשׁ לָהּ חֲלוּפִין עוֹף וְאֵין לָהּ חֲלוּפִין שְׁעִירָה, לֹא אִם אֲמַרְתָּ בְּחֲטָאת מִצָּרַע שְׂאֵין לָהּ חֲלוּפִין עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, אִם יָרְדָה לְעֲשִׂירִית הָאֵיפָה לֹא תֵרַד לְשְׁעִירָה. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "כְּשֶׁבָה אוֹ שְׁעִירַת עֲזִים לְחֲטָאת", שֶׁהִיא בְּדִין שְׂיֵבִיא עִמָּה עוֹלָה, וְהִלָּא דִין הוּא זֶה מְבִיא בְּהֶשֶׁג יָד וּמִצָּרַע מְבִיא בְּהֶשֶׁג יָד, מֵהַ מִצָּרַע מְבִיא שְׂנִים, אֵף זֶה יָבִיא שְׂנִים, תִּלְמוּד לומר "כְּשֶׁבָה אוֹ שְׁעִירָה", אֶחָד הוּא מְבִיא וְאֵינוֹ מְבִיא שְׂנִים.

"מִחֲטָאתוֹ", (להלן פסוק י) ["מִחֲטָאתוֹ"] "עַל חֲטָאתוֹ", מֵהַ תִּלְמוּד לומר, מִנִּין אֶתָּה אומר מְבִיאֵין מִהֶקְדָּשׁ כְּשֶׁבָה, שְׁעִירָה. מִהֶקְדָּשׁ שְׁעִירָה, כְּשֶׁבָה. מִהֶקְדָּשׁ שְׁעִירָה וְכְשֶׁבָה, תּוֹרִים וּבְגִי יוֹנָה, מִהֶקְדָּשׁ תּוֹרִין וּבְגִי יוֹנָה עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, כִּיצַד הַפְּרִישׁ

כַּשֶּׁבֶה או שְׁעִירָה וְהֶעֱנִי זָבִיא עוֹף, הֶעֱנִי מִבֵּיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, הַפְּרִישׁ עֲשִׂירִית הָאֵיפָה וְהֶעֱשִׂיר זָבִיא עוֹף, הֶעֱשִׂיר זָבִיא כַּשֶּׁבֶה או שְׁעִירָה. [הַפְּרִישׁ כַּשֶּׁבֶה או שְׁעִירָה] נִסְתָּאב רָצָה מִבֵּיא בְּדָמֶיהָ עוֹף. הַבֵּיא עוֹף וְנִסְתָּאב, לֹא זָבִיא בְּדָמִיו עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שְׁאִין לְעוֹף פְּדִיוֹן. לְכָךְ נֶאֱמַר "מִחֲטָאתוֹ" "עַל חֲטָאתוֹ".

ז-ח "וְאִם לֹא תִגִּיעַ זָדוֹ" וגו'. אִין אוֹמְרִים לוֹ לְלוֹת, וְאִין אוֹמְרִין לוֹ עֶסֶק בְּאִמְנוּתָא. יֵשׁ לוֹ שָׁה וְאִין לוֹ צָרְכִיו מִנֵּין שְׁזָבִיא קָרְבָן עָנִי, תִּלְמוּד לומר "דִּי שָׁה". אִין חִיבִין עַל שְׁמִיעַת קוֹל, וְעַל בְּטוּי שְׁפָתַיִם, וְעַל טְמֵאת מְקַדָּשׁ וְקַדְשִׁיו, וְהַנְּשִׂיא כִּיּוּצָא בְּהֵם, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, הַנְּשִׂיא חִיב בְּכֶלֶן, חוּץ מִשְׁמִיעַת קוֹל, שְׁהַמְלִיךְ לֹא דָן וְלֹא דָנִין אוֹתוֹ, מֵאִי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, נֶאֱמַר "תִּגִּיעַ זָדוֹ", וְנֶאֱמַר (לְהִלֵּן פְּסוּק יא) "תִּשְׁיֵג זָדוֹ", מִי שְׁבָא לִידֵי עֲנִיּוֹת, יֵצֵא מִשִּׁיחַ וְנִשְׂיָא שְׁאִין בָּאִין לִידֵי עֲנִיּוֹת. נְשִׂיא דְּכִתִּיב (לְעִיל ד, כב) "וְעֵשָׂה אַחַת מִכָּל מִצֹּת ה' אֱלֹהֵיוֹ", שְׁאִין עַל גְּבִיּוֹ אֱלֹא אֱלֹהֵיוֹ. מִשִּׁיחַ דְּכִתִּיב (לְהִלֵּן כא, י) "וְהִכְהֵן הַגְּדוֹל מִמָּחִיו", שְׁיֵהָא גְּדוֹל מִמָּחִיו בְּנוֹי בְּכַח וּבְעֶשֶׂר. אַחֲרִים אוֹמְרִים, מִנֵּין שְׁאִם אִין לוֹ גְּדִלְהוּ מִשְׁלֵ אַחֲיו תִּלְמוּד לומר "וְהִכְהֵן הַגְּדוֹל מִמָּחִיו", גְּדִלְהוּ מִשְׁלֵ אַחֲיו.

תִּנְיָא רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מִשִּׁיחַ פְּטוּר מִכָּלֶם, דְּאָמַר קָרָא "זֶה קָרְבָן אֶהְרֹן וּבְנָיו", זֶה בָּאָה חוּבָה לוֹ וְאִין אַחֲרַת בָּאָה חוּבָה לוֹ. אֵימָא כִּי מַעֲט בְּדִלִי דְלוֹת דְּהִינּוּ עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, אֲבָל עֲנִיּוֹת וְעֲשִׂירוֹת לֹא מַעֲטִיָּה, לֹא סְלִקָא דְעֵתָד, דְּכִתִּיב (לְהִלֵּן פְּסוּק יג) "וְכִפֹּר הַכֹּהֵן עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא מֵאַחַת מֵאֱלֹהֵי", כָּל הַמִּתְכַּפֵּר בְּאַחַת מִתְכַּפֵּר בְּכֶלֶן, וְשְׁאִין מִתְכַּפֵּר בְּאַחַת אִין מִתְכַּפֵּר בְּכֶלֶם. אֱלֹא מַעֲתָה "לְאַחַת מֵאֱלֹהֵי", הִכִּי נִמִּי דְכָל הַמִּתְחַיֵּב אַחַת מִתְחַיֵּב בְּכֶלֶם, וְשְׁאִין מִתְחַיֵּב בְּאַחַת אִין מִתְחַיֵּב בְּכֶלֶם, אֲלֵמָה תִּנּוּ רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, נְשִׂיא חִיב בְּכֶלֶם חוּץ מִשְׁמִיעַת קוֹל, "מֵאַחַת" מִשְׁמַע לִיה, "לְאַחַת" לֹא מִשְׁמַע לִיה. מֵאִי שְׁנָא דְכִתִּב רַחֲמָנָא לְבִסוּף גְּבִי עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, לְמִימְרָא דְמִתְחַיֵּב בְּכֶלֶם, דְּאִי סְלִקָא דְעֵתָד מִתְחַיֵּב בְּאַחַת אַף עַל פִּי שְׁאִין מִתְחַיֵּב בְּכֶלֶם (פְּתֻבָּה) [נִכְתְּבִיָּה] רַחֲמָנָא לְהִדִּין "בְּאַחַת מֵאֱלֹהֵי" בְּדִלוֹת אִי נִמִּי בְעֲשִׂירוֹת.

"וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא" וגו'. שְׁנִיִּם הוּא מִבֵּיא וְאִינוּ מִבֵּיא אֶחָד. וְהִלָּא דִּין הוּא, זֶה מִבֵּיא בְּהֶשֶׁג יָד וּמִצְרַע מִבֵּיא בְּהֶשֶׁג יָד, מֵה מִצְרַע אֶחָד תַּחַת אֶחָד אַף זֶה הוּאִיל וְעֲשִׂיר שְׁלוֹ מִבֵּיא אֶחָד יֵהָא עָנִי שְׁלוֹ מִבֵּיא אֶחָד, תִּלְמוּד לומר "שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה", שְׁנִיִּם הוּא מִבֵּיא וְאִינוּ מִבֵּיא אֶחָד.

"אֶחָד לְחֲטָאת וְאֶחָד לְעֹלָה", שְׁתֵּי קָדִים חֲטָאת לְעוֹלָה. שְׁמִינִין חֲטָאת זָבִיא עוֹלָה, שְׁאִם הַבֵּיא חֲטָאתוֹ וּמֵת זָבִיא יוֹרְשִׁים עוֹלָתוֹ. דְּבָר אַחַר מֵה תִּלְמוּד לומר "אֶחָד לְחֲטָאת וְאֶחָד לְעֹלָה", שְׁיִכּוֹל הוּאִיל וּשְׁנִיִּם בָּאִין תַּחַת אֶחָד יֵהִיו שְׁנֵינֵיהֶם חֲטָאת,

תלמוד לומר "אחד לחטאת ואחד לעלה", ואין שניהם לחטאת ואין שניהם לעולה אלא אחד לחטאת ואחד לעולה.

"והביא", שפירשם הבבליים אחד לחטאת ואחד לעולה. מנין שאם הפרישם הפהו הפרשו הפרש, תלמוד לומר "אחד לחטאת ואחד לעלה". והביא אתם אל הפהו.

"והביא", אף אחר יום הכפורים. אתם, שאין לעוף פדיון. אל הפהו, מלמד שחיב בטפול הבאתם.

רמז תעד והקריב את אשר לחטאת ראשונה, מה זה בא ללמדנו, אם ללמד שתקדים חטאת לעולה בכל מעשיה, הרי כבר נאמר (להלן פסוק ו) "ואת השני יעשה עלה כמשפט", אם כן למה נאמר "והקריב את אשר לחטאת ראשונה", בנין אב לכל החטאות הבאות עם העולות בין חטאת העוף עם עולת העוף, בין חטאת העוף עם עולת בהמה חטאות קודמות לעולות הבאות עמהם. הילכך חטאת העוף קודם לעולת העוף, מ"ואת השני". חטאת בהמה לעולת בהמה מדרבי. חטאת העוף לעולת בהמה מזה בנה אב. תא שמע (דבי) רבי אליעזר אומר, כל מקום שנתחלפה חטאת, חטאת קודמת, וכאן עולה קודמת. וכל מקום שפאה על חטא, חטאת קודמת, וכאן עולה קודמת. וכל מקום שפאות שתיים, אחת חטאת ואחת עולה חטאת קודמת, וכאן עולה קודמת. אמר רבא, למקראה הקדימה הכתוב. תא שמע, פר עבודה זרה קודם לשעירי עבודה זרה, ואף על גב דהאי חטאת והאי עולה, אימא רישא פר העלם דבר קודם לפר עבודה זרה, בחד מינא לא אמרינו דחטאת קודמת, כי אמרינו בתרי מיני, ובתרי מיני אשכחון מיהא דעולה קודמת לחטאת. אמרי במערבא משמיה דרבא בר מרי, חטאת דעבודה זרה חסרה אל"ף (במדבר טו, כד) "לחטות" כתיב. רבינא אמר "כמשפט" כתיב בה.

"ומלק את ראשו" (כתוב לעיל בעולת העוף).

"ממול ערפו", מול, הרואה את הערף. וכן הוא אומר (במדבר כב, ה) "והוא ישב ממלי", ואומר (ירמיה ב, כז) "כי פנו אלי ערף ולא פנים", מאי ואומר, וכי תימא ערף גופיה לא ידענא היכא, דנדע מול דידיה היכא, תא שמע "כי פנו אלי ערף ולא פנים", מפלל דערף להדי פנים. אמרי דבי רבי חיא מצות מליקה מחזיר סימנין לאחורי הערף ומולק. איכא דאמרי אף מחזיר, ואיכא דאמרי דוקא מחזיר, ומסתברא כמאן דאמר אף מחזיר.

אמר רבי שמעון בן לקיש בשם רבי אלעזר בן פדת משום רבי אלעזר בן שמוע, שמעתי שמבדילין (בעולת) [בחטאת] העוף ומאי לא נבדיל אין צריך להבדיל, אמר

ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, אלא מעתה גבי בור דכתיב ביה (שמות כא, לג) "ולא יכסנו ונפל", הקא נמי דאין צריך לכסות. אמר ליה התם מדכתיב "בעל הבור ישלם", מפלל דבעי פסוי, אבל הקא מכדי כתיב (לעיל א, טו) "והקריבו", וחלק הפתוב בין חטאת העוף ובין עולת העוף, לא יבדיל למה לי, שמע מינה אין צריך להבדיל.

"ולא יבדיל", ואם הבדיל פסול.

ט "והזה מדם החטאת", מעצמה של חטאת, הא כיצד אוחו בראש ובגוף ומזה. על קיר המזבח, ולא על קיר הכבש, ולא על קיר היסוד, ולא על קיר ההיכל, [ואיזה זה] (על קיר התחתון). יכול על קיר העליון ודין הוא, ומה בהמה שעולתה למטה חטאתה למעלה, עוף שעולתו למעלה, אינו דין שתהא חטאתו למעלה, תלמוד לומר "והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח", ששגרי הדם שלו מתמצים על היסוד, ואיזה זה קיר התחתון. חטאת שיהו כל מעשיו לשם חטאת. הוא, פרט לשמלקו שלא לשמו. ואימא דיהיב מלעיל ואחר כך יהיב מלתחת. אמר רבא מי כתיב ימצא, ימצה כתיב, דממילא הוא.

אמר מר זוטרא בר טוביא אמר רב כיצד מולקין חטאת העוף, אוחו שתי רגליה בין שתי אצבעותיו שתי גפיה בין שתי אצבעותיו ומותח צנארה על רחב גדלו ומולק. במתניתא תנא, ציפרא מלבר, אוחו שתי גפיה בשתי אצבעותיו, ושתי רגליה בשתי אצבעותיו, ומותח צנארה על רחב שתי אצבעותיו ומולק. וזו היא עבודה קשה שבמקדש. זו היא ותו לא הא איכא קמיצה, הא איכא חפינה, אלא זו היא אחת מעבודות קשות שבמקדש.

חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית. מנא הני מלי, אמר רבי אליעזר, דאמר קרא "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבנה כי חטאת היא". ומנחה קרויה חטאת וחטאת קרויה מנחה, מה חטאת טעון צפון אף מנחה טעונה צפון. מה מנחה בקרן דרומית מערבית אף חטאת בקרן דרומית מערבית. מנחה גופא מנלן דכתיב (להלן ו, ז) "לפני ה'". יכול במערב, תלמוד לומר (שם) "אל פני המזבח", אי אל פני המזבח יכול בדרום, תלמוד לומר "לפני ה'", הא כיצד מגישה בקרן דרומית מערבית ודין.

וסבר רבי ישמעאל מצוי חטאת העוף מערב, והתנאי רבי ישמעאל אומר, והנשאר בדם ימצא, נשאר ימצא, לא נשאר לא ימצא. תרי תנאי ואליבא דרבי ישמעאל.

חטאת העוף מועליו בה משקה קדשה, נמלקה, הכשרה לפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה. הנה דמה, חיבין עליה משום פגול, נותר, וטמא, ואין בה מעילה.

אמר רב הונא אמר רב מצוי חטאת העוף אינו מעכב, ותני רב הנה דמה. רבי אדא בר אבהו אמר רב מצוי חטאת העוף (אינו) מעכב, ותני רב מצה דמה, תא שמע והנשאר בדם ומצה, בשלמא לרב אדא בר אבהו הינו דכתיב "והנשאר בדם", אף על גב דנשאר חטאת היא, אלא לרב הונא מאי והנשאר, כדתני רבי ישמעאל שאם נשאר, ומאי חטאת היא, ארישא. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, אלא מעתה גבי מנחה דכתיב "והנותרת", הכי נמי שאם נתותר, וכי תימא הכי נמי והתניא (לעיל ב, ב) "מסלתה ומשמנה על כל לבנתה", פרט לשחסרה סלתה שמנה ולבונתה. אמרי התם כתיב "והנותרת" קרא ותירא, הכא כתיב והנשאר.

► "ואת השני יעשה עלה כמשפט", אמר רבא, עולה דורון הוא. היכי דמי, אי דליכא תשובה (משלי טו, ח) "זבח רשעים תועבת ה'", ואי דאיכא תשובה נלמה לי עולה, והא תנו עבר על מצות עשה ושב לא זז משם עד שמוחליו לו, אלא שמע מינה דורון הוא. ותניא נמי הכי אמר רבי שמעון, למה חטאת באה לפני עולה, לפרקליט שנקנס לרצות, רצה פרקליט נקנס דורון אחריו.

"ואת השני יעשה עלה כמשפט", כמשפט חטאת בהמה, או אינו אלא כמשפט חטאת העוף, כשהוא אומר (לעיל א, טו) "והקריבו", חלק הכתוב בין חטאת העוף לעולת העוף, הא מה אני מקיים כמשפט, כמשפט חטאת בהמה, מה חטאת בהמה אינה באה אלא מן החליו, וביום, ובגדו הימנית, אף עולת העוף אינה באה אלא מן החליו, וביום, ובגדו הימנית. אי מה להלן ברב שנים אף פאן ברב שנים, תלמוד לומר "ומלק, והקטיר", מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו אף מליקה הראש בעצמו והגוף בעצמו. רבי ישמעאל אומר, כמשפט חטאת העוף מה חטאת העוף ממויל ערף אף עולת העוף ממויל ערף. אי מה להלן מולק, ואינו מבדיל בסימן אחד, אף פאן מולק, ואינו מבדיל בסימן אחד, תלמוד לומר "והקריבו". רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, כמשפט חטאת העוף, מה להלן אוחו בראש ובגוף ומזה אף פאן אוחו בראש ובגוף ומזה. מאי קאמר, הכי קאמר, מה להלן כשהוא אוחו הראש בגוף מזה אף פאן וכי. אי מה להלן בסימן אחד אף פאן בסימן אחד, תלמוד לומר "והקריבו". ותנא קמא וכי מאחר.

דנפקא לן מ"ומלק והקטיר", "והקריבו" למה לי, אי לא "והקריבו" הנה אמינא מאי "כמשפט" כמשפט חטאת העוף, ואי משום "ומלק והקטיר" הנה אמינא מה הקטרה בראשו של מזבח אף מליקה בראשו של מזבח, השתא דכתיב ביה "והקריבו" דרש נמי הא.

יא "ואם לא תשיג ידו לשתי תרים" וגו', אמר רבי יהודה, חביבה מצוה בשעתה, שמייד הוא מביא עשירית האיפה ואין ממתניין לו עד שיעשיר ויביא

כשָׁבָה או שְׁעִירָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר חֲבִיבָה מִצּוּה בְּשַׁעֲתָהּ, שְׁמִיד בְּעֶרְכִּים נוֹתֵן סָלַע. וְאִין מִמְתִּינִין לוֹ עַד שְׁיַעֲשִׂיר וַיָּבִיא חֲמָשִׁים סָלַעִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, חֲבִיבָה מִצּוּה בְּשַׁעֲתָהּ, שְׁהִקְטֹר חֲלָבִים כְּשָׂרִים כָּל הַלֵּילָה וְדוּחִין אֶת הַשֶּׁבֶת בְּשַׁעֲתוֹ וְאִין מִמְתִּינִין לָהֶם עַד שְׁיַקְרִיבוּ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת.

”וְהֵבִיא אֶת קֶרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירֵת הָאֶפֶה”, אִין לִי אֶלָּא קֶרְבָּן חוֹבָתוֹ עֲשִׂירֵת הָאֶפֶה, מִנִּין אֶף קֶרְבָּן נִדְבָתוֹ עֲשִׂירֵת הָאֶפֶה, תִּלְמוּד לומר ”קֶרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירֵת הָאֶפֶה”.

”עֲשִׂירֵת הָאֶפֶה”, אֶחָד מֵעֲשָׂרָה בְּשֵׁלֶשׁ סָאִין שְׁהֵם שִׁבְעָה רְבָעִים וְעוֹד.

”סִלַּת”, מַה סִּלַּת הָאֶמּוֹר לְהֵלֵךְ מִן הַחֲטִיִּם, אֶף סִּלַּת הָאֶמּוֹר כָּאִן מִן הַחֲטִיִּם. לְחֲטָאת, שְׁיֵהָא הִפְרַשׁ מִצְּוֹתוֹ לְשֵׁם חֲטָאת.

”לֹא יָשִׁים עָלֶיהָ שְׁמֹן”, תִּנְיָא רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, בְּדִין הוּא שְׁתֵּהָא מִנְחַת חוּטָא טְעוּנָה שְׁמֹן וּלְבוֹנָה שְׁלֹא יֵהָא חוּטָא נִשְׁכָּר, וּמִפְּנֵי מָה אֵינָה טְעוּנָה, שְׁלֹא יֵהָא קֶרְבָּנוֹ מִהֲדָר. וּבְדִין הוּא שְׁתֵּהָא חֲטָאת חֲלָב טְעוּנָה נִסְכִּים שְׁלֹא יֵהָא חוּטָא נִשְׁכָּר, וּמִפְּנֵי מָה אֵינָה טְעוּנָה, שְׁלֹא יֵהָא קֶרְבָּנוֹ מִהֲדָר.

אֵיתֵמַר, קִמְץ דְּמִנְחַת חוּטָא שְׁשִׁמְנוֹ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר פְּסוּל. רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּוֹ לְקִישׁ אָמַר הוּא עֲצָמוֹ מִשְׁכָּשְׁכוֹ בְּשִׁירֵי הַלּוּג וּמַעֲלָהוּ. וְהִכְתִּיב ”לֹא יָשִׁים עָלֶיהָ שְׁמֹן”, הֵהוּא שְׁלֹא יִקְבַּע לָהּ מִדָּה כְּחִבְרוּתֶיהָ.

”לֹא יָשִׁים עָלֶיהָ שְׁמֹן”, וְאִם שֵׁם פְּסוּל. יָכוֹל ”לֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבָנָה” וְאִם נִתֵּן פְּסוּל, תִּלְמוּד לומר ”כִּי חֲטָאת הִיא”. יָכוֹל אֶף בְּשִׁמּוֹן כֹּן, תִּלְמוּד לומר ”הִיא”, וּמָה רָאִיתָ לְפָסֵל בְּשִׁמּוֹן וְלִהְיֵשׁוּר בְּלְבוֹנָה, פּוֹסֵל אֲנִי בְּשִׁמּוֹן שְׂאִי אֶפְשָׁר לְלַקְטוֹ, וּמִכָּשִׁיר אֲנִי בְּלְבוֹנָה שְׂאֶפְשָׁר לְלַקְטָהּ.

אָמַר רַבִּי יְצַחְקָ בֶר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, נִתֵּן מִשְׁהוּ שְׁמֹן עַל גְּבִי כְּזֵית מִנְחָה פְּסוּל, מֵאִי טַעֲמָא לֹא יָשִׁים שִׁימָה כָּל דָּהוּ, עָלֶיהָ, עַד דְּאִיכָּא שְׁעוּרָא. וְאָמַר רַב יְצַחְקָ בֶר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, נִתֵּן כְּזֵית לְבוֹנָה עַל גְּבִי מִשְׁהוּ מִנְחָה פְּסוּל. מֵאִי טַעֲמָא לֹא יִתֵּן עַד דְּאִיכָּא נִתִּינָה, עָלֶיהָ, נִתְרַבָּה, הִנֵּי רַבּוּי אַחַר רַבּוּי וְאִינוּ אֶלָּא לְמַעַט.

תִּנּוּ רַבָּנָן, לֹא יָשִׁים, יָכוֹל בְּשִׁנֵּי כְּהֻנִּים, תִּלְמוּד לומר ”עָלֶיהָ”, בְּגוּפָה שֶׁל מִנְחָה הַפְּתוּב מִדְּבָר. יָכוֹל לֹא יִתֵּן כְּלִי עַל גְּבִי כְּלִי וְאִם נִתֵּן פְּסוּל, תִּלְמוּד לומר ”עָלֶיהָ” בְּגוּפָה שֶׁל מִנְחָה הַפְּתוּב מִדְּבָר.

”לֹא יָשִׁים עָלֶיהָ שְׁמֹן”, נוֹתֵן הוּא עַל שְׁיִירָהּ.

"כי חטאת היא", אמר רבי יהודה היא ולא מנחת כהן גדול שאין חטאת טעונה לבונה.

יב "וקמץ הכהן" וגו' על אשי ה', שיהא מקטירה לאשים ומתכונן לשם. חטאת היא, פרט לשנקמצה שלא לשמה.

יג "וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה ונסלח לו", מה תלמוד לומר, שיכול (הואיל ו)חמורים שבהן יהיו בכשבה ושעירה, והקלין שבהן יהיו בעוף, והקלין מן הקלין יהיו בעשירית האפה, תלמוד לומר "מאחת מאלה" להשוות קלין לחמורין לכשבה ושעירת עזים, ואת החמורין לקלין לעשירית האפה.

"והיתה לפהו פמנחה", שתהא עבודתה כשרה בו. אפה אומר שתהא עבודתה כשרה בו, או אינו אלא להתיר מנחת חוטא של כהנים, ומה אני מקיים (להלן ו, טז) "וכל מנחת כהן כליל תהיה", מנחת נדבה, אבל חובתו נאכלת. תלמוד לומר "והיתה לפהו פמנחה", מקיש חובתו לנדבתו מה נדבתו אינה נאכלת אף חובתו אינה נאכלת. אמר רבי שמעון, וכי נאמר "והיתה לפהו פמנחתו", והלא לא נאמר אלא "פמנחה", אלא להקיש מנחת חוטא של כהנים למנחת חוטא של ישראל, מה מנחת חוטא של ישראל נקמצת, אף מנחת חוטא של כהנים נקמצת. אי מה מנחת חוטא של ישראל נקמצת ושגריה נאכלין, אף מנחת חוטא של כהנים נקמצת ושגריה נאכלין, תלמוד לומר "לפהו פמנחה ולא לאשים פמנחה", הא כיצד קמץ קרב בפני עצמו ושגרים בפני עצמן. והאי שתהא עבודה כשרה בו מהכא נפקא מהתם נפקא, מנין לכהן שפא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה תלמוד לומר "ויבא בכל אות נפשו. ושרת", אי מהתם הוה אמינא דבר שאינו בא על חטא, אבל דבר הבא על חטא אימא לא. והא נמי מהכא נפקא (במדבר טו, כח) "וכפר הכהן על הנפש השגגת בחטאה בשגגה", מלמד שהכהן מכפר על ידי עצמו. אי מההיא הוה אמינא בשוגג אין אין במזיד לא קא משמע לו.

תניא אידך רבי שמעון אומר מנחת חוטא של כהנים נקמצת והקמץ קרב בעצמו והשגרים קרבין בעצמן. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, הקמץ קרב בעצמו והשגרים מתפזרין על בית הדשן. הוי בה רבי יוחנן, בית הדשן דהיכא אי דלמעלה הינו אבוה. אי דלמטה יש לה דבר שקרב למטה, אמר ליה רבי אבא דלמא לאבוד. אחיכו עליה וכי יש לה דבר שקרב לאבוד. תני אבוה דרבי אבין (להלן ו, טז) "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל", לאכילה הקשתיו ולא לדבר אחר. מאי קאמר, אמר אבוי, הכי קאמר "וכל מנחת כהן, לא תאכל" חובתו,

"כָּלִיל תִּהְיֶה" נִדְבָּתוּ. אָמַר לִיָּה רָבָא סְכִינָא חֲרִיפְתָּא מִפְּסָקָא קָרְאִי. אֵלָא אָמַר רָבָא "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה" נִדְבָּתוּ, "לֹא תֹאכְל" חוֹבְתוּ. וְאִיפּוּד אָנָּא, מִסְתַּבְּרָא נִדְבָּתוּ הָוָה לִיָּה לְרַבּוּיִי, שְׁכֹן תְּדִירָה, וְלֹא חָטִי, וּבָסִים רִיחִיָּה. אֲדַרְבָּה חוֹבְתוּ הָוָה לִיָּה לְרַבּוּיִי, שְׁכֹן עֶשְׂרוֹן, חוֹבָה. הִנָּד נִפְיָשׁוּ. וְרַבֵּן הָאִי "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן" מֵאִי עֶבְדֵי לִיָּה, מִיַּבְעֵי לִיָּה לְכַדְתִּנְיָא אִין לִי אֵלָא עֲלִיוֹנָה בְּ"כָלִיל תִּקְטָר" וְתַחֲתוֹנָה בְּ"לֹא תֹאכְל", מִנֵּין לִתּוֹן אֶת הָאֱמוּרָה שֶׁל זֶה בָּזָה וְשֶׁל זֶה בָּזָה.

"כָּלִיל" "כָּלִיל" לְגִזְרָה שְׁוָה, מַה לְהֵלֵן בְּכָלִיל תִּקְטָר, אִף כָּאֵן בְּכָלִיל תִּקְטָר. וַיִּמָּה כָּאֵן לִתּוֹן לֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ, אִף לְהֵלֵן לִתּוֹן לֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ. תִּנְיָא רַבִּי אֶלְיָעָזָר אֹמֵר כֹּל שֶׁהוּא בְּכָלִיל תִּקְטָר בָּא הַכְּתוּב לִתּוֹן לֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ.

טו רמז תעה נִפְּשׁ כִּי תִמְעַל מֵעַל, מִכָּאֵן אֶתָּה דָּן לְצַדִּיקָה, הֲרִי הוּא אֹמֵר, נִפְּשׁ כִּי תִמְעַל מֵעַל שְׁוָה פְּרוּטָה. וּפְרוּטָה אֶחָד מִשְׁמוֹנָה בְּאֶסֶר הָאֵטְלָקִי. וַיִּמָּהוּ מְשַׁלֵּם, אֲשֶׁם בְּשִׁתֵּי סְלָעִים. וְכַמָּה פְּרוּטוֹת בְּשִׁנֵּי סְלָעִים אֶלְף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ. מִדָּה טוֹבָה מְרַבָּה מִמִּדַּת פְּרָעָנוֹת חֲמִשׁ מֵאוֹת, וַיִּמָּה אִם מִי שֶׁמְעַל בְּשְׁוָה פְּרוּטָה מְשַׁלֵּם אֶלְף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ, הַנּוֹתֵן צַדִּיקָה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שְׂאִין סוֹף לְמִתּוֹן שְׁכָרָה.

אָמַר רַבִּי לִוִּי, קִשְׂה גִזְל הַדִּיּוּט מִגִּזְל גְּבוּהָ, שְׁזָה מִקְדִּים חֲטָא לְמַעֲלָה, וְזָה מִקְדִּים מַעֲלָה לְחֲטָא.

תִּנּוּ רַבֵּן "נִפְּשׁ", אֶחָד יַחִיד וְאֶחָד נָשִׂיא וְאֶחָד מְשִׁיחַ. כִּי תִמְעַל מֵעַל, אִין מַעֲלָה אֵלָא שְׁנוּי. וְכֵן הוּא אֹמֵר (בַּמִּדְבָּר ה', יב) "אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ", וְאֹמֵר (יְהוֹשֻׁעַ ז', א) "וַיִּמְעְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

יְכוֹל פָּגַם וְלֹא נִהְנָה, אוֹ נִהְנָה וְלֹא פָּגַם, וּבְמַחְבֵּר לְקַרְקַע, וּבְשִׁלִּיחַ שְׁעֵשָׂה שְׁלִיחוֹתוֹ, תִּלְמוּד לּוֹמַר "וְחֲטָאָה", נֶאֱמַר "חֲטָא" בְּתֵרוּמָה, וְנֶאֱמַר "חֲטָא" בְּמַעֲלָה, מַה חֲטָא הָאֱמוּרָה בְּתֵרוּמָה פּוֹגֵם וְנִהְנָה, וּמִי שֶׁפָּגַם נִהְנָה, וּבְדָבָר שֶׁפָּגַם בּוֹ נִהְנָה, וּפְגִימָתוֹ וְהִנָּאָתוֹ כְּאֶחָד, וּבְתֵלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע, וּבְשִׁלִּיחַ שְׁעֵשָׂה שְׁלִיחוֹתוֹ, אִף חֲטָא הָאֱמוּרָה בְּמַעֲלָה כִּיּוֹצֵא בּוֹ. אִין לִי אֵלָא אוֹכַל וְנִהְנָה, מִנֵּין אֲכִילָתוֹ וְאֲכִילַת חֲבֵרוֹ הִנָּיתוֹ וְהִנָּית חֲבֵרוֹ, הִנָּיתוֹ וְאֲכִילַת חֲבֵרוֹ מִצַּטְרָפִין זֶה עִם זֶה לְזָמַן מְרַבָּה, תִּלְמוּד לּוֹמַר "כִּי תִמְעַל מֵעַל". אִי מַה חֲטָא הָאֱמוּרָה בְּתֵרוּמָה לֹא צָרַף שְׁתֵּי אֲכִילוֹת כְּאֶחָד, אִף חֲטָא הָאֱמוּרָה בְּמַעֲלָה לֹא צָרַף שְׁתֵּי אֲכִילוֹת כְּאֶחָד, מִנֵּין אֲכַל הַיּוֹם וְאֲכַל לְמָחָר וְאֲפִלּוּ לְזָמַן מְרַבָּה, תִּלְמוּד לּוֹמַר "תִּמְעַל מֵעַל" מִכָּל מְקוֹם. אִי מַה חֲטָא הָאֱמוּרָה בְּתֵרוּמָה פְּגִימָתוֹ וְהִנָּאָתוֹ כְּאֶחָד, מִנֵּין לְאֲכִילָתוֹ וְאֲכִילַת חֲבֵרוֹ וְאֲפִלּוּ מִכָּאֵן וְעַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, תִּלְמוּד לּוֹמַר "תִּמְעַל מֵעַל" מִכָּל מְקוֹם. אִי מַה חֲטָא הָאֱמוּרָה בְּתֵרוּמָה עַד שִׁיַּצָּא מִהַקִּדֵּשׁ לְחֵלִין, מִנֵּין לְרַבּוֹת מִהַקִּדֵּשׁ לְהַקִּדֵּשׁ כְּגוֹן קִנֵּי זָבִים

וקני זבות ושקל שקלו, והביא חטאתו ואשמו [מן ההקדש] כיון שהוציא מעל, רבי יהודה אומר עד שיזרק את הדם, תלמוד לומר "תמעל מעל" מפל מקום.

אמר מר "נפש", אחד יחיד פשיטא "נפש" כתיב, מהו דתימא אמר רחמנא (שמות ל, לג) "ואשר יתן ממנו על זר", והאי לאו זר הוא דהא אימשח בגנה, קא משמע לן. אקשיה רחמנא לסוטה ולעבודה זרה ולתרומה, לסוטה, אף על גב דלא פגם מעל, גבי הקדש נמי כי נתנה טבעת בידה מעלה, אקשה רחמנא לעבודה זרה עד דאית ביה שנוי, גבי הקדש נמי עד דבוקע בקרדום. אקשה לתרומה, מה תרומה "כי יאכל", פרט למזיק, גבי הקדש נמי כל דבר אכילה כי מזיק ליה פטור.

תניא אין מועל אחר מועל, אלא בבמה בלבד. רבי נחמיה אומר, בהמה וכלי שרת. מאי טעמא דתנא קמא (אמר רבה) קסבר בענינא דבהמה כתיב (פסוק טז) באיל האשם. ורבי נחמיה אמר לך, קל וחומר אם אחרים מביא לקדשתו, הוא עצמו לא כל שכן.

רמז תעו אכל היום אכל למחר, נהנה היום נהנה למחר, נהנה היום ואכל למחר, אכל היום ונהנה למחר, ואכלו מכאן ועד שלש שנים מנין שמצטרפין זה עם זה, תלמוד לומר "תמעל מעל" רבה.

תנו רבנן קדשי גויים לא נהנין מדרבנן ולא מועלין מדאורייתא, מאי טעמא, כתיב הקא נפש כי תמעל מעל וחסאה, וכתוב התם "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את-חלב ממונו, ואת-קדשי בני-ישראל לא תחללו", בני ישראל מועלין ולא גויים. ואין חייבין עליהן משום פגול נותר וטמא, דכתיב (להלן כב, ב) "דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו", ויליף נותר חלול חלול מטמאה, דכתיב גבי נותר (להלן יט, ח) "ואכלו עונו ושא" ויליף פגול עוון עוון מנותר, דכתיב גבי פגול "ואם האכל יאכל מבושר זבח" וכלהו, בני ישראל ולא גויים. ואין מביא נסקים אבל קרבנו טעון נסקים, דברי רבי ישמעאל. מנא הני מלי, דתנו רבנן (במדבר טו, יג) "האזרח" האזרח מביא נסקים ולא הגויים מביאין נסקים. יכול לא יהא עולתו טעונה נסקים תלמוד לומר (שם) "ככה". אמר רבי יוסי, רואה אני בכלן להחמיר, מאי טעמא, "לה" כתיב ביה.

"וחטאה בשגגה" פרט למזיד. והלא דין הוא, ומה שאר מצוות שחייב בהן פרת (פרט) [פרט] בהן מזיד מעילה שלא חייב בה פרת, אינו דין (שפרט) [שפרט] בה את המזיד. לא אם אמרת בשאר מצוות שכן לא חייב בהן מיתה, תאמר במעילה שחייב בה מיתה, תלמוד לומר "בשגגה" פרט למזיד. האי תנא מעקרא אלימא ליה פרת, ולבסוף אלימא ליה מיתה. הכי קאמר לא אם אמרת בשאר מצוות שכן לא חייב בהן מיתה בפחות מפזית, תאמר במעילה שחייב בהן מיתה בפחות

מפוזית. מר בריה דרבינא אמר, הכי קאמר לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא חיב בהן שאין מתכונן כמתכונן, שאם נתכונן לחתוך את התלוש וחתוך את המחבר פטור. תאמר במעילה שאם נתכונן להתחמם בגזי צמר חליו ונתחמם בגזי צמר עולה שמעל. רב נחמן בר יצחק אמר, הכי קאמר לא [אם אמרת בשאר מצוות שכן לא מתחייב בהם שאין מתעסק כמתעסק שאם] נתכונן להגביה את התלוש וחתוך את המחבר פטור, תאמר במעילה שאם נתכונן להושיט ידו לטל חפץ וסוף ידו בשמן של הקדש שמעל.

רמז תעו איל תמים מן הצאן, כסף שקלים. תנו רבנן, האומר הרי עלי בסלע למזבח מביא כבש, שאין לך דבר שקרב בסלע אלא כבש. ממאי, מדאמר רחמנא איל אשם כסף שקלים, מכלל דכבש בן שנה בסלע. מדכתיב (להלן יב, ו) "כבש בן שנתו" ותנו ועמדו קנין בו ביום ברבעתים, ומדחס רחמנא עליה דדלות למהוי חד משיתסר בעשירות, חס נמי רחמנא עליה דדלי דלות למהוי חד משיתסר בדלות, אם בן דלות כמה הוי, רבא, וכמה פריטי, ארבעין ותמני פריטי, חד משיתסר כמה הוי דדלות, תלתא פריטי, אם בן דקתני מפאן את למד לעשירית האפה בפרוטה, אמאי פרוטה האמרת עשירית האפה דלי דלות היא ואמרת חד משיתסר דדלות היא וחשבינן דתלתא פריטי הון. תנא מיולדת יליף דמתנא פרדה עוף אחת תחת כבש דהוי חד מתלתין ותריין דכבש, ועד כאן דלי דלות כמה הוי חד משיתסר בדלות, דמהיכא יליף מכבש, עד כאן פרוטה ופלגא הוי. אמר (רבינא) [רבא] כלא מלתא מיולדת יליף, והכי קאמר מדחס עליה דדלות למהוי חד מתלתין ותריין בעשירות, ומאי היא יולדת, חס רחמנא עליה נמי דדלי דלות ומאי היא עשירית האפה, למהוי חד מתלתין ותריין בדלות. אי הכי נכי רבא דפרוטה הוי, הכי נמי ולא ארח ארעא לאתויי פחות מפרוטה למקדש.

אמר רבי אליעזר, זה בא על חטא, וחטאת באה על חטא, מה חטאת אינה באה על הזדון כשגגה, אף זה לא גביא על הזדון כשגגה. או כלף לדרף זו, זה קרוי אשם, ושאר אשמות קרויין אשם, מה שאר אשמות באין על זדון כשגגה, אף זה גביא על זדון כשגגה. נראה למי דומה, דנין דבר שהוא עוון מיתה מדבר שהוא עוון מיתה, ואל יוכיחו שאר (חטאות) [אשמות] שאין בהן עוון מיתה. או כלף לדרף זו, דנין אשם קשה בן שתי שנים מאשם קשה בן שתי שנים ואל תוכיח נקבה בת שנתה, תלמוד לומר "בשגגה" פרט למזיד.

[מ]קדשי ה"י, המיוחדים לשם, יצאו קדשים קלים שאינן מיוחדים לשם. אין לי אלא פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, שכלן מיוחדים לשם, מנין לרבות עולה שעורה מתנה לכהן, קדשי קדשים בשרם ואמוריהן לפני זריקת דמים ואמורי קדשים קלים לאחר זריקת דמים. תלמוד לומר "מקדשי ה"י" רבה.

מנין לרבות את החלב למעילה, תלמוד לומר "מקדשי ה'" רבה. יכול שאני מרבה את הדם תלמוד לומר "מקדשי ה'" מעט. ומה ראית לרבות את החלב ולהוציא את הדם, אחר שרבה הכתוב ומעט מרבה אני את החלב ששווה לבשר בפגול בנותר ובטמא, ומוציא אני את הדם שלא שווה לבשר בפגול ונותר וטמא.

מנין לרבות קדשי בדק הבית למעילה, תלמוד לומר "מקדשי ה'" רבה. אין לי אלא בזמן שהקדיש למזבח דברים הראויים למזבח, לבדק הבית דברים הראויין לבדק הבית, הקדיש לבדק הבית דברים הראויים למזבח, או הקדיש למזבח דברים הראויים לבדק הבית. הקדיש לזה ולזה דברים שאינן ראויין לזה ולזה כגון ציר וחמץ דגים וחסגים מנין, תלמוד לומר "מקדשי ה'" רבה.

הקדיש תרנגלת למזבח מועלין בה וכו'. תורים לבדק הבית מועלין בהן ובביציהן. בור מלא מים אשפה מלאה זבל, שובך מלא יונים, אילן מלא פרות, שדה מלאה זרעים, מנין שמועלין במה שבתוכן, תלמוד לומר "מקדשי ה'" רבה. יכול הקדיש תורים למזבח יהו מועלין בביציהן, הקדיש בור ואחר כך נתמלא מים, אשפה ואחר כך נתמלא זבל, שובך ונתמלא יונים, אילן ואחר כך נשא פרות, שדה ואחר כך נתמלא עשבים, יכול יהו מועלין במה שבתוכן תלמוד לומר "מקדשי ה'" מעט. רבי יוסי אומר, המקדיש את השדה ואת האילן מועלין בהן ובגדויליהן מפני שהם גדולי הקדש.

"והביא" אף אחר יום הכפורים. איל קשה בן שתי שנים. צאן לרבות כל במשמע, אף חרשת אף שוטה אף הננסת. מן הצאן ולא מן הפלגס. בערף כסף יכול דינרין תלמוד לומר "שקלים". יכול שקלי נחשת תלמוד לומר "כסף". יכול בבליות מדיות קפוטקיות, תלמוד לומר "בשקל הקדש" סלעים של קדש סלעים של צורי. לאשם, שהוא מפריש מעות לשם אשם.

טז "ואת אשר חטא מן הקדש ישלם", לאותו שעל הקדש. מנין לרבות פחות משנה פרוטה, שיכול שאין חגיבין עליו משום תשלומין ולא יהו חגיבין עליו מעילה, תלמוד לומר "מן הקדש" לרבות פחות משנה פרוטה. מנין שמשלם חמש ואשם על התשלומין האלו, תלמוד לומר "הקדש ישלם". ואת חמישתו יוסף עליו, שיהא הוא וחמשו חמשה.

"ואת אשר חטא מן הקדש ישלם", לרבות אפלו פחות משנה פרוטה להשבון. להקדש אין להדיוט לא. ואם הזקקו בית דין בשנה פרוטה גזמרון אפלו בפחות משנה פרוטה.

רמז תעה גבי גזל כתיב "וחמשתיו יסף עליו", ויתנו נתן לו את הקרן ונשבע על החמש הרי זה מוסיף חמש על חמש עד שיתמעט הקרן בפחות משוה פרוטה, גבי תרומה כתיב (להלן כב, יד) "ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמשתו עליו", ויתנו האוכל תרומה בשוגג משלים קרן וחמש, אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסוד, אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה משלים חמשה וחמש חמשה. גבי מעשר לא מיכתב כתיב ולא מיתנא תנו ולא בעינא מבעינא לו. גבי הקדש כתיב "ויסף חמשית כסף ערפד", מה כסף ערפד מוסיף חמש [אף כסף חמשו נמי מוסיף חמש].

"ונתן אתו", פרט לחמש חטאות מתות שאין מועלין בהן. ונתן אתו לכהן, והכהן, מה תלמוד לומר, שייכול הואיל ומעילה באה על ידי כהן לא יהא הכהן מועל, תלמוד לומר "ונתן אתו לכהן והכהן", מלמד שהכהן מועל. והכהן יכפר עליו, מה תלמוד לומר, מנין אתה אומר הביא מעילתו ולא הביא אשמו לא יצא תלמוד לומר "באיל האשם". (יכול) הביא אשמו ולא הביא מעילתו, לא יצא, תלמוד לומר "באיל האשם". יכול כשם שאיל האשם מעכב כן? יהא חמש מעכב, תלמוד לומר "באיל האשם ונסלח לו", איל האשם מעכב ואין החמש מעכב. ונסלח לו, מלמד שאין משירין לו ליום הכפורים. יכול אף על פי ששם ולא הביא, תלמוד לומר "לו".

ז "ואם", הרי זה מוסיף על ענין ראשון, לומר שספק מעילות באשם תלוי, דברי רבי עקיבא. [ומודה רבי עקיבא שאינו מביא מעילתו עד שתנדע לו ויביא אשם ודאין]. אמר לו רבי טרפון, מה לזה שמביא שתי אשמות, אלא מביא מעילה וחמשה ומביא אשם בשתי סלעים, ויאמר אם ודאי מעלתי זו היא מעילתי וזו היא אשמי, ואם ספק המעות לנדבה והאשם תלוי, [שממין] שמביא על הודע מביא על לא הודע. אמר לו רבי עקיבא נראה דבריך במעילה המעוטה, הרי שפא לידו ספק מעילה במאה מנה [לא יפה שביא אשם בשתי סלעים ואל יביא ספק מעילה במאה מנה]. מודה רבי עקיבא לרבי טרפון במעילה המעוטה.

תנו רבנן, ואם נפש, לחייב על ספק מעילות אשם תלוי, דברי רבי עקיבא. וחכמים פוטרין. טעמיהו דרבנן דגמרי "מצות" "מצות" מחטאת חלב, מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, ועל ספקו אשם תלוי, לאפוקי מעילה שאין חייבין על זדונו כרת. דתנא הזיד במעילה, רבי אומר במיתה, וחכמים אומרים באזהרה. ורבי עקיבא סבר כי ילפינן "מצות" מחטאת חלב להכי הוא דילפינן מה להלן בקבועה אף פאן בקבועה, לאפוקי עולה ויורד דלא. הינו טעמא דרבי עקיבא, דאמר קרא ואם נפש, וי"ו מוסיף על ענין הראשון וילמד עליון מתחתון. ורבנן סברי תחתון הוא דגמר מעליון לאשם בכסף שקלים, ורבי עקיבא סבר אין הקש למחצה. ורבנן אתא "מצות" "מצות" אפקיה מהקשא. ורבי

עקיבא אָשם בַּכֶּסֶף שְׁקָלִים מָנָא לִיה נִפְקָא לִיה (להלן ז, א) מוֹזָאת תּוֹרַת הָאֲשָׁם.
(כְּתוּב בְּרִמּוֹז תצ"ב).

וְעִשְׂתָּה אַחַת, לְחַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, שְׂאָם בָּא לְפָנָיו סִפְק חֵלֶב וְדָם וְנוֹתֵר וּפְגוּל
בְּהֶעֱלַם אֶחָד, חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, חֵלֶב וְשֶׁמֶן לְפָנָיו וְאָכַל אֶחָד מֵהֶן וְאִינוּ יוֹדֵעַ
אֵיזָה מֵהֶן אָכַל, אֲשֶׁתּוֹ וְאַחֹתּוֹ עִמּוֹ בְּבֵית שְׂגַג בְּאַחַת מֵהֶן וְאִינוּ יוֹדֵעַ בְּאֵיזוֹ מֵהֶן
שְׂגַג, שֶׁבֶת וַיּוֹם חָל וְעָשָׂה מְלֶאכֶה בְּאַחַת מֵהֶן בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת וְאִינוּ יוֹדֵעַ בְּאֵיזָה
מֵהֶם עָשָׂה, מִנֵּין שְׂמִבִּיא אָשָׁם תְּלוּי, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "וְאָם נִפְשׁ כִּי תַחֲטָא וְעִשְׂתָּה
אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאָשָׁם וְנִשְׂא עֹנּוֹ וְהִבִּיא אֵיל".

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֲשֶׁתּוֹ נָדָה וְאַחֹתּוֹ בְּבֵית וְשְׂגַג בְּאַחַת מֵהֶם וְאִין יוֹדֵעַ בְּאֵיזָה
מֵהֶן שְׂגַג, שֶׁבֶת וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים וְעָשָׂה מְלֶאכֶה בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת וְאִין יוֹדֵעַ בְּאֵיזָה מֵהֶן
עָשָׂה, חֵלֶב וְנוֹתֵר לְפָנָיו וְאָכַל אֶחָד מֵהֶן וְאִין יוֹדֵעַ אֵיזָה מֵהֶן אָכַל, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
מַחֲבִיב חֲטָאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. שְׁנַאֲמַר "כִּי תַחֲטָא", וְלֹא יָדַע פְּרֻט לָזָה שְׂיָדַע
שְׁחָטָא. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, זֶה עֲצָמוֹ מִבִּיא אָשָׁם תְּלוּי, שְׁנַאֲמַר "כִּי תַחֲטָא"
וְעִשְׂתָּה... וְלֹא יָדַע, וְעָשָׂה וְאִינוּ יוֹדֵעַ מָה עָשָׂה. אֲבָל סִפְק עָשָׂה סִפְק לֹא עָשָׂה צֵא
וּבִקֵּשׁ מִנֵּין שְׂבִיבֵי אָשָׁם תְּלוּי.

"וְלֹא יָדַע" פְּרֻט לְהוֹדֵעַ, יָכוֹל לֹא הוֹדֵעַ שֶׁל קְלוֹת וְלֹא הוֹדֵעַ שֶׁל חֲמוּרוֹת הַכֹּל בְּכָלֵל
הוּ, אִם הוֹדֵעַ שֶׁלְּהוֹן פְּטֻרְתִּי אִינוּ דִּין שְׁנַפְטֵר אֶת לֹא הוֹדֵעַ. אוֹ חֲלוּף, אִם אֶת לֹא
הוֹדֵעַ שֶׁלְּהוֹן חֲנִיבְתִּי אִינוּ דִּין שְׁנַחֲבִיב אֶת הוֹדֵעַ, [וְאֵיזָה] הוֹדֵעַ פְּטֻרְתִּי, הוֹדֵעַ שֶׁל
חֲמוּרוֹת שְׂיָצָא לְדוֹן בְּחֲטָאת. וְהִלָּא דִּין הוּא, וּמָה בְּמִקּוֹם שְׁחִיב אֶת הוֹדֵעַ שֶׁל
חֲמוּרוֹת חֲטָאת פְּטֻר אֶת לֹא הוֹדֵעַ שֶׁלְּהוֹם מַחֲטָאת, מִקּוֹם שְׁפֻטֵר אֶת הוֹדֵעַ שֶׁל
קְלוֹת מִן הָאֲשָׁם אִינוּ דִּין שְׁנַפְטֵר אֶת [לֹא] הוֹדֵעַ שֶׁלְּהוֹן מִן הָאֲשָׁם. אוֹ חֲלוּף, וּמָה
בְּמִקּוֹם שְׁפֻטֵר אֶת לֹא הוֹדֵעַ שֶׁל חֲמוּרוֹת מִן הַחֲטָאת חִיב אֶת הוֹדֵעַ שֶׁלְּהוֹם חֲטָאת,
מִקּוֹם שְׁחִיב אֶת לֹא הוֹדֵעַ שֶׁל קְלוֹת אָשָׁם אִינוּ דִּין שְׁנַחֲבִיב אֶת הוֹדֵעַ שֶׁלְּהוֹן [אָשָׁם].
וְדִין אַחֵר, וּמָה בְּמִקּוֹם שְׁחִיב אֶת הוֹדֵעַ שֶׁל חֲמוּרוֹת חֲטָאת פְּטֻר אֶת הוֹדֵעַ שֶׁל
קְלוֹת מִן הָאֲשָׁם, מִקּוֹם (שְׁלֵא פְטֻר) [שְׁפֻטֵר] אֶת לֹא הוֹדֵעַ שֶׁל חֲמוּרוֹת מִן הַחֲטָאת
אִינוּ דִּין שְׁנַפְטֵר אֶת לֹא הוֹדֵעַ שֶׁל קְלוֹת מִן הָאֲשָׁם. אוֹ חֲלוּף, וּמָה בְּמִקּוֹם (שְׁלֵא
פְטֻר) [שְׁפֻטֵר] אֶת לֹא הוֹדֵעַ שֶׁל חֲמוּרוֹת מִן הַחֲטָאת חִיב לֹא הוֹדֵעַ שֶׁל קְלוֹת אָשָׁם,
מִקּוֹם שְׁחִיב אֶת הוֹדֵעַ שֶׁל חֲמוּרוֹת חֲטָאת אִינוּ דִּין שְׁנַחֲבִיב אֶת הוֹדֵעַ שֶׁל קְלוֹת
אָשָׁם, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "אָשָׁם אָשָׁם" לְגִזְרָה שְׁוֵה, מָה אָשָׁם הָאֲמוּר לְהֵלֵן דְּבַר שְׂזָדוֹנוֹ
כְּרַת וְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאת, וְסִפְקוֹ אָשָׁם תְּלוּי, אִף אָשָׁם הָאֲמוּר כָּאֵן דְּבַר שְׂזָדוֹנוֹ כְּרַת
וְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאת וְסִפְקוֹ אָשָׁם תְּלוּי.

"וְלֹא יָדַע וְאָשָׁם וְנִשְׂא עֹנּוֹ", רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, הֲרִי הִכְתוּב עֲנֵשׁ אֶת מִי
שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ, אִם כֶּךָ עֲנֵשׁ הִכְתוּב לְמִי שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׂיַעֲנֵשׁ לְמִי

שְׂיֹדֵעַ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, הָאוֹכֵל חֶלֶב מִבֵּיא חֲטָאת בְּסַלְעַ. סֶפֶק אֶכֶל סֶפֶק לֹא אֶכֶל מִבֵּיא אֲשֶׁם תְּלוּי בְּשִׁתֵּי סַלְעִים. אִם כֶּךָ עֲנֵשׁ הַכֶּתוּב לְמִי שֶׁבֹא לְיָדוֹ סֶפֶק עֲבָרָה, עַל אַחַת כִּמְה וְכִמְה שְׂיִשְׁלֵם שְׂכָר לְעוֹשֵׂה מִצְוָה. רַבִּי מְנַחֵם בְּרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, הַנִּהְנֶה שׁוֹה פְּרוּטָה מִן הַהֶקְדָּשׁ מִבֵּיא מְעִילָה וְחִמְשָׁה וּמִבֵּיא אֲשֶׁם בְּשִׁתֵּי סַלְעִים. צֵא וְחֹשֶׁב כִּמְה פְּרוּטוֹת בְּשִׁתֵּי סַלְעִים קָרוֹב לְאַלְפִים, אִם כֶּךָ עֲנֵשׁ הַכֶּתוּב אֶת הַשּׁוֹגֵג, עַל אַחַת כִּמְה וְכִמְה שְׂיַעֲנֵשׁ אֶת הַמְּזִיד.

רמז תעט רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אִם נִפְשָׁךְ לִידַע מִתֵּן שְׂכָרְךָ שֶׁל צְדִיקִים לְעֵתִיד לְבֹא, צֵא וּלְמַד מֵאַדָּם הַקֹּדֵמוֹנִי שֶׁלֹּא נִצְטָנָה אֶלָּא מִצְוָה אַחַת בְּלֹא תַעֲשֶׂה וְעֵבֵר עָלֶיךָ, רְאֵה כִּמְה מִיתוֹת נִקְנְסוּ לוֹ וּלְדוֹרוֹתָיו וּלְדוֹרוֹת דוֹרוֹתָיו עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, וְכִי אֵיזוֹ מִדָּה מְרַבָּה מִדָּה טוֹבָה אוֹ מִדָּת פְּרַעֲנוֹת הֵי הֵי אוֹמֵר מִדָּה טוֹבָה, אִם מִדָּת פְּרַעֲנוֹת מוֹעֲטוֹת הֵרִי כִּמְה מִיתוֹת נִקְנְסוּ לוֹ וּלְדוֹרוֹתָיו וּלְדוֹרוֹת דוֹרוֹתָיו עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, הֲשֵׁב מִן הַפְּגוּל וּמִן הַנוֹתֵר וְהַמְתַּעֲנֶה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, עַל אַחַת כִּמְה וְכִמְה שְׂמִנְכָה לוֹ וּלְדוֹרוֹתָיו וּלְדוֹרוֹת דוֹרוֹתָיו עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, הֵרִי הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים יז, ו) "עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה", אִם מִתְקַיְמָת עֲדוּת בְּשְׁנַיִם לְמָה פֶּרֶט לָךְ הַכֶּתוּב שְׁלֹשָׁה אֶלָּא לְהִבִּיא הַשְּׁלִישִׁי לְהַחֲמִיר עָלָיו לְעֲשׂוֹת דִּינּוֹ כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ. אִם כֶּךָ עֲנֵשׁ הַכֶּתוּב אֶת הַנִּטְפָּל לְעוֹבְרֵי עֲבָרָה, עַל אַחַת כִּמְה וְכִמְה שְׂיִשְׁלֵם שְׂכָר לְנִטְפָּל לְעוֹשֵׂי מִצְוָה כְּעוֹשֵׂה מִצְוָה.

רַבִּי אוֹמֵר, הֵרִי הוּא אוֹמֵר "וְאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רַעְהוּ בִיעַר לְחֹטֵב עֲצִים וְנִדְחָה יָדוֹ בְּגִרְזֹן לְכָרֶת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבְּרָזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רַעְהוּ וְמָת הוּא יָנוּס", קָבַע הַכֶּתוּב פְּקוּחַ נֶפֶשׁ לְמִי שֶׁבֹא לְיָדוֹ סֶפֶק נֶפֶשׁ וְלֹא יָדַע. אָמַר מַעֲתָה הַמְּגַבֶּה אֶת הַצְּדִקוֹת וְהַמְּפָרֵס אֶת הָעֲנִיִּים וְהַגּוֹמֵל חֲסָדִים, עַל אַחַת כִּמְה וְכִמְה תִּנְתֵּן לוֹ נֶפֶשׁוֹ.

רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, הֵרִי הוּא אוֹמֵר (שִׁם כד, יט) "כִּי תִקְצַר קִצְרֶךָ בְּשִׂדְךָ, וְשִׁכַחְתָּ לְמַר בְּשִׂדָּה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לְגַר לְיִתּוֹם וְלֹא לְמַנְה יִהְיֶה לְמַעַן יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ", קָבַע הַכֶּתוּב בְּרַכָּה לְמִי שֶׁבֹא לְיָדוֹ מִצְוָה בְּלֹא יָדִיעָה, אָמַר מַעֲתָה הִיָּתָה סַלְעַ צְרוּרָה לוֹ בְּכַנְפָיו וְנִפְלָה מִמֶּנּוּ מִצְאָה עֲנִי וּמִתְפָּרֵס בָּהּ, הֵרִי הַכֶּתוּב קוֹבַע לוֹ בְּרַכָּה כְּשׁוֹכַח לְמַר בְּתוֹךְ שִׂדְהוֹ.

מַעֲשֶׂה בְּחִסִּיד אֶחָד שֶׁשָּׂכַח לְמַר אֶחָד בְּתוֹךְ שִׂדְהוֹ וְאָמַר לְבָנוֹ צֵא וְהִקְרַב עָלַי פֶּר לְעוֹלָה וּפֶר לְזִבְחֵי שְׁלָמִים, אָמַר לוֹ אֲבֹא מָה רְאִיתָ לְשִׁמּוֹחַ בְּמִצְוָה זוֹ יוֹתֵר מִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוֹרוֹת בְּתוֹרָה, אָמַר לוֹ כָּל מִצְוֹת שֶׁבְּתוֹרָה נִתְּנוּ לָנוּ לְדַעֲתָנוּ, וְזֶה שֶׁלֹּא לְדַעֲתָנוּ, אֵלּוֹ עֲשִׂינוּהָ בְּרָצוֹן לְפָנֵי הַמָּקוֹם לֹא בָּאת מִצְוָה זוֹ לְיָדֵינוּ, הֵרִי הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים כד, יט) "כִּי תִקְצַר קִצְרֶךָ" וְגו', קָבַע לוֹ הַכֶּתוּב בְּרַכָּה. וְהֵלֵא דְבָרִים קַל

וחומר אם מי שלא נתפנון לזכות וזכה מעלה עליו כאלו זכה, המתפנון לזכות וזכה על אחת כמה וכמה. פיוצא בו (לעיל ד, כז) "ואם נפש אחת תחטא בשגגה", והרי דברים קל וחומר ומה אם מי שלא נתפנון לחטא וחטא, מעליו עליו כאלו חטא, המתפנון לחטא וחטא על אחת כמה וכמה.

פיוצא בו "אישה הפרם וה' יסלח לה", באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הפתוב מדבר, שהיא צריכה כפרה וסליחה. וכשהיה רבי עקיבא מגיע למקרא זה היה בוכה, ומה מי שנתפנון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה צריך כפרה וסליחה, המתפנון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה. פיוצא בו אתה אומר (והוא) [ולא] ידע ואשם ונשא עונו, ומה אם מי שנתפנון לעלות בידו בשר כשב ועלה בידו בשר חזיר, כגון חתיכה ספק של חלב ספק של שמן, ונשא עונו, מי שנתפנון לעלות בידו בשר חזיר, ועלה בידו בשר חזיר, על אחת כמה וכמה. איסי בן יהודה אומר, ולא ידע ואשם ונשא עונו, [ומה מי שנתפנון לעלות בידו בשר טלה ועלה בידו בשר חזיר, כגון שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שמן, ונשא עונו, המתפנון לעלות בידו בשר חזיר], על דבר זה ידויו כל הדוים. וכל הני למה לי, צריכין, דאי תנא גבי אשה התם בעי כפרה וסליחה משום דמעקרא לאסור נתפונה, אבל חתיכה ספק של חלב ספק של שמן דלהתרא איכיון, אימא לא בעי כפרה וסליחה. ואי איתמר הכא דאכל אסורא, אבל אשה דהפר לה בעל דהתרא, לא תבעי כפרה וסליחה. ואי איתמר הני תרתי הוה אמינא הני הוא דסגי להו בכפרה וסליחה דלא איקבע אסורא אבל שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שמן דאיקבע ליה אסורא, לא סגי ליה בכפרה וסליחה, קא משמע לן דלא.

מנחת חוטא ומנחת קנאות ואשם גמיר עון עון מחטאת דמותרה נדבה. וכי תימא אין גזרה שוה למחצה, גלי רחמנא גבי חטאת (לעיל ד, לג) "ושחט אתה לחטאת", אתה לשמה כשרה שלא לשמה פסולה, אבל כל הקדשים בין לשמן בין שלא לשמן כשרין.

יח "והביא איל", קשה בן שתי שנים.

"צאן", לרבות כל צאן במשמע אף השוטה אף החרשת אף הננסות. מן הצאן, ולא הפלגס. "בערפד", מה ערפד האמור להלן בכסף שקלים, אף ערפד האמור כאן בכסף שקלים.

"לאשם", שיהא מפריש מעותיו לשם אשם.

"וכפר עליו הפהון", מה תלמוד לומר, מנין אתה אומר שאם בא לפניו [ספק] חלב ודם ופגול בהעלם אחד, מנין שהוא חייב על כל אחת ואחת, תלמוד לומר

"שגגתו", בַּא לְפָנָיו וְלֹא יָדַע מִנֵּינָן שְׂאִינוּ חַיֵּב אֶלָּא אַחַת, תִּלְמוּד לומר "אֲשֶׁר שָׁגָג".
בַּא לְפָנָיו סִפֵּק חֶלֶב וְיָדַע, סִפֵּק חֶלֶב וְיָדַע, רַבִּי אוֹמֵר כְּשֵׁם שְׂמֵיבִיא חֲטָאת עַל כָּל
אַחַת וְאַחַת, כִּי מֵבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה וְרַבִּי
אֶלְעָזָר בֶּר רַבִּי שְׂמַעוֹן אָמְרוּ מִשּׁוּם רַבִּי שְׂמַעוֹן, אִינוּ חַיֵּב אֶלָּא אַחַת, שְׂנַאֲמַר "עַל
שְׂגָגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג".

אָמַר רַבִּי זִירָא, כָּאֵן שָׁנָה רַבִּי, יָדִיעַת סִפֵּק מְחַלְקַת לְחֲטָאוֹת. רַבָּה אָמַר, יָדִיעַת
סִפֵּק אֵין מְחַלְקַת לְחֲטָאוֹת, אֶלָּא הַכִּי קִתְּנִי כְּשֵׁם שְׂאֵם הֵיִתָּה לוֹ יָדִיעָה וְדַאי מֵבִיא
חֲטָאת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, כִּי אִם הֵיִתָּה לוֹ יָדִיעַת סִפֵּק מֵבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי עַל כָּל
אַחַת וְאַחַת.

"וְהוּא לֹא יָדַע", פֶּרֶט לְשִׂאֲמָרוֹ לוֹ אַחֲרִים. יָכוֹל אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ מִכְּחִישׁ, תִּלְמוּד
לומר "אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חֲטָאתוֹ וְהִבִּיא".

"וְהוּא לֹא יָדַע וְנִסְלַח לוֹ", הָא אִם יָדַע אֵין מִתְּכַפֵּר לוֹ, הָא לְמָה הַדְּבַר דְּזֻמָּה לְעִגְלָה
עֲרוּפָה אָף עַל פִּי שְׂנַעְרָפָה וְאַחַר כִּי נִמְצָא הַהוֹרֵג הָרִי זֶה יְהֵרֵג.

תֵּנוּ רַבָּנָן, שְׁנֵי שְׂבִילִין אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, הֵלֶךְ בְּרֵאשׁוֹן וְנִכְנַס הִזָּה וְשָׁנָה וְטָבַל,
וְאַחַר כִּי הֵלֶךְ בְּשֵׁנִי וְנִכְנַס חַיֵּב. וְאַמַּאי סִפֵּק יָדִיעָה הוּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּאֵן עָשׂוּ
סִפֵּק יָדִיעָה כִּי־יָדִיעָה. וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר, הָא מֵנִי רַבִּי יִשְׁמַעְיָל הִיא, דְּאָמַר לֹא בְּעִינָן
יָדִיעָה בְּתַחֲלָה. וְרַמִּי דְרַבִּי יוֹחָנָן אֶדְרַבִּי יוֹחָנָן, וְרַמִּי דְרִישׁ לְקִישׁ אֶדְרִישׁ לְקִישׁ,
דְּתַנָּא אַכֵּל סִפֵּק חֶלֶב וְנוֹדַע סִפֵּק חֶלֶב וְנוֹדַע רַבִּי אוֹמֵר וְכוּ' עַד עַל שְׂגָגָתוֹ אֲשֶׁר
שָׁגַג, הַתּוֹרָה רַבְּתָה שְׂגָגוֹת הַרְבֵּה וְאֲשֶׁם תְּלוּי אֶחָד. וְאָמַר רִישׁ לְקִישׁ כָּאֵן שָׁנָה רַבִּי
יָדִיעַת סִפֵּק מְחַלְקַת לְחֲטָאוֹת. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, כְּשֵׁם שְׂיָדִיעַת וְדַאי מְחַלְקַת
לְחֲטָאוֹת כִּי יָדִיעַת סִפֵּק מְחַלְקַת לְאֲשָׁמוֹת. בְּשִׁלְמָא דְרַבִּי יוֹחָנָן אֶדְרַבִּי יוֹחָנָן לֹא
קִשְׂיָא, כָּאֵן עָשׂוּ וְלֹא בְּכֹל הַתּוֹרָה כְּלָה עָשׂוּ הֵכָא הוּא דְלֹא כְּתִיבָא יָדִיעָה בְּהִדְיָא
אֶלָּא מִ"וְנִעְלַם" הוּא דְקָאֲתִי וְלֹא בְּכֹל הַתּוֹרָה כְּלָה עָשׂוּ דְכְּתִיב (לְעִיל ד, כח) "אוֹ
הוֹדַע אֵלָיו" יָדִיעָה מְעַלְיָתָא בְּעִינָן. אֶלָּא לְרִישׁ לְקִישׁ אֶדְמוֹקִים לָהּ כְּרַבִּי יִשְׁמַעְיָל
נוֹקְמָא כְּרַבִּי, הָא קָא מִשְׁמַע לָן דְרַבִּי יִשְׁמַעְיָל לֹא בְּעִי יָדִיעָה בְּתַחֲלָה. פְּשִׁיטָא
מִדְּמַחֲיָב עַל הָעֵלֶם טְמֵאָה וְעַל הָעֵלֶם מְקַדָּשׁ אֶלְמָא לֹא מִיַּתֵּר לִיהּ קָרָא מַהוּ
דְּתִימָא כִּי לִית לִיהּ מְקַרְאֵי אֶבֶל מְגַמְרָא אִית לִיהּ, קָא מִשְׁמַע לָן.

ט "אֲשֶׁם הוּא אֲשֶׁם אֲשֶׁם", מַה תִּלְמוּד לומר, מִנֵּינָן אֶתָּה אוֹמֵר הִבִּיא אֲשֶׁם
תְּלוּי שְׂחָטוֹ וְזָרַק אֶת דָּמוֹ וְאַחַר כִּי נוֹדַע לוֹ שְׂחָטָא, אוֹ נוֹדַע לוֹ שְׂלֵא חֲטָא מִנֵּינָן
שְׂמַתָּר בְּאֶכִּילָהּ, תִּלְמוּד לומר "אֲשֶׁם אֲשֶׁם". יָכוֹל אָף עַל פִּי שְׂלֵא נְזָרַק הַדָּם וְאֶכֶל
הַבֶּשֶׂר תִּלְמוּד לומר "הוּא". מַה יַעֲשֶׂה לוֹ, הַדָּם יִשְׁפֹּךְ וְהַבֶּשֶׂר יִצָּא לְבֵית הַשְּׂרָפָה.
נְזָרַק הַדָּם וְאֶכֶל הַבֶּשֶׂר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אֶפְלוּ הַדָּם בְּכוֹס וְנְזָרַק וְהַבֶּשֶׂר יִאֶכֶל. יָכוֹל

אף על פי שלא נשחט תלמוד לומר "הוא". מה יעשה לו יצא וירעה בעדר דברי רבי מאיר. ונחכמים אומרים, ירעה עד שישתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה. רבי אליעזר אומר, יקרב, שאם אינו בא על חטא זה הרי זה בא על חטא אחר.

"אשם לה", יכול (אפלו) [יפל] פלו לבדק הבית, תלמוד לומר "אשם לפה". אי "אשם לפה" יכול ינתן פלו לפה, תלמוד לומר "אשם לה". הא כיצד, מותר אשמו ודמיו נופל לנדבה וילקח בהן עולות, הבשר לשם והעורות לפהנים. אין לי אלא מותר אשמות, מנין מותר חטאות, מותר עשירית האיפה, מותר קני זבים וזבות וקני יולדות, ומותר קרבנות נזיר ומצרע, והמקדיש נכסיו ויש בהן דברים ראויין למזבח יינות שמנים וסלתות ועופות, מנין שימכרו לצרכי אותו המין ויביא בדמיהם, תלמוד לומר "אשם אשם". זה הכלל כל שהוא בא משום חטא ומשום אשמה ילקח עולות, הבשר לשם והעורות לפהנים. זה מדרש דרש יהוידע הפהן אשם הוא אשם אשם לה, נמצאו שני פתובים קימים אשם לה, ואשם לפהנים. ואומר (מ"ב יב יז) "כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית ה' לפהנים יהיו".

אמר רב, אשם שנתק לרעה ושחטו לשם עולה פשר, טעמא דנתק הא לא נתק לא, דכתיב "אשם הוא" בהגותו והא.

מנין לאשם שפחה חרופה שלא יביא אלא בכסף שקלים, תלמוד לומר "אשם אשם". יכול שאני מרבה אף אשם נזיר ומצרע, תלמוד לומר "הוא". ומה ראית לרבות אשם שפחה חרופה ולהוציא אשם נזיר ואשם מצרע, אחר שרבה הכתוב ומעט מרבה אני שפחה חרופה שהוא איל ומוציא אני אשם נזיר ומצרע שאינו איל.

כא-כב מה תלמוד לומר עמיתו עמיתו שני פעמים, עמיתו פרט לגבוה, עמיתו פרט לאחרים. וכחש, יכול האומר לחברו אכלתי היום והוא לא אכל, הלכתי לעיר פלוני והוא לא הלך, תלמוד לומר "כי תחטא". וכחש, לא אמרתי אלא בכחש שקדמו חטא, יצא כחש שלא קדמו חטא. רבי אומר, מה תלמוד לומר "וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו, או מצא אבדה", מה אלו מיחדיו שהן של ממון יצאו אלו שאינן של ממון.

"ומעלה מעל בה". רבי יוסי הגלילי אומר, להביא את קדשים קלים. בן עזאי אומר, להביא את השלמים. אבא יוסי בן דוסתאי אומר, לא אמר בן עזאי אלא בבכור בלבד. רבי שמעון אומר, אחד קדשי קדשים ואחד קדשים קלים שחביב באחריותו קורא אני בהן וכחש בעמיתו, ושאינו חביב באחריותו אין אני קורא בהן וכחש בעמיתו. אמר רב, בן עזאי אומר לרבות שלמים. למעוטי מאי, אילימא

למעוטי בכור, השתא ומה שלמים שטעונין סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק אמרת ממונו הוא, בכור מבעיא. אלא אמר רבי יוחנן, למעוטי מעשר. כדתנא בבכור נאמר "לא [ת]פדה" ונמכר תם חי, [ובעל מום חי ושחוט]. במעשר נאמר (להלן כז, לג) "לא יגאל" ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום.

שבועת פקדון נוהגת באנשים ובנשים ברחוקים ובקרובים, בכשרים ובפסולים, בפני בית דין ושללא בפני בית דין, (מפי בית דין) מפי עצמו, ומפי אחרים אינו חיב עד שיכפרנו בבית דין, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, בין מפי עצמו בין מפי אחרים כיון שפפר בו חיב. וחיב על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון הפקדון, ואינו חיב על שגגתה גרידתא, ומה הוא חיב על זדונה אשם בכסף שקלים.

"וכחש בה", פרט למודה לאחד מן האחין או לאחד מן השתפין. ונשבע על שקר, פרט ללווה בשטר וללווה בעדים, ומיירי באומר לויתי ולא לויתי בשטר, לויתי ולא לויתי בעדים, מדתני וכחש בה, פרט למודה לאחד מן האחין היכי דמי אילימא דאודי ליה בפלגא דידיה האיכא כפירה דאינד, אלא לאו דאודי ליה בכלי, דאמר להו מינד שקלי, מחברד לא שקלי דהויא ליה כפירת דברים.

תנא הגוזל שדה מחברו ושטפה נהר חיב להעמיד לו שדה אחרת, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים, אומר לו הרי שלד לפניד. במאי קמיפלגי רבי אליעזר דרש רבויי ומעוטי, וכחש בעמיתו רבה, [בפקדון] או בתשומת זד או בגזל, מעט, או מכל אשר ישבע עליו, חזר ורבה, רבה ומעט ורבה רבה הכל, מאי רבי, רבי כל מלי, ומאי מעט, מעט שטרות. ורבנן דרשי בכללי ופרטי, וכחש בעמיתו כלל, בפקדון או בתשומת זד או בגזל פרט, או מכל אשר ישבע עליו חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפרש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות שאינן מטלטלין, יצאו עבדים שהקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון. או מכל אשר ישבע, אפלו רבי אליעזר מודה דאף על גב דאתרבי לענן השבה, לא אתרבי לענן חמש ואשם, דכי הדריה קרא ונקט לענן חמש ואשם, כתיב ואת אשמו יביא מכל ולא הכל, דאימעט להו כל דבר שאינו דומה לפרשה. דאין חיוב [קרבו] שבועה בקרקעות.

"וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת זד", אמר רב חסדא, כגון שיחד לו כלי להלוואתו. עשק אמר רב חסדא כגון שיחד לו כלי לעשקו, וכי אהדריה קרא כתיב (להלן פסוק כג) והיה כי יחטא ואשם וגו', ואלו תשומת זד לא אהדריה. ותנא מנין לתן את האמור למעלה למטה, דכתיב "או מכל אשר ישבע עליו לשקר", ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוי לרבות תשומת זד להשבון.

קדושים שחייב באחריותו, כגון דאמר הרי עלי, והפרישו והפקידו ליד אחר וכפר ונשבע והודה, חייב קרבן שבועה, (שאני קורא בה) לפי שהוא של עמיתו ואם באת לפוטרו מפני שהו הקדש להכי אתא בה' וכחש לרבוניהו, אף על גב שיש בהו צד גבוה. ושאיין חייב באחריותו פטור מבעמיתו וכחש.

רבי עקיבא אומר, מה תלמוד לומר "ומעלה מעל בה'", לפי שהמלוה והלווה והנושא והנותן אינו מלוה ואינו נושא ואינו נותן אלא בשטר ובעדים לפיכך בזמן שהוא מכחיש בעדים ובשטר. אבל המפקיד אצל חברו אינו רוצה שתדע בו נשמה, אלא שלישי שביניהם, בזמן שמכחיש מכחיש בשלישי שביניהם.

"וכחש בעמיתו" יכול בדברים, תלמוד לומר "בפקדון" שהוא של ממון, יצא דבר שאינו של ממון. אי מה פקדון מיחד שאין לו רשות להוציאו, מלוה שיש לו רשות להוציאה מנין, תלמוד לומר "או בתשומת יד". אי מה אלו מיחדים דברים שיש בהם מתנת יד, גזל שאין בו מתנת יד מנין, תלמוד לומר "או בגזל". [אי מה אלו מיחדים דברים הנטלים מרשות בעלים, הכובש שכר שכיר שאינו נטל מרשות בעלים, מנין, תלמוד לומר "או עשק את עמיתו"]. אי מה אלו ואלו מיחדין דברים שדעת שנים יודעת, אבדה שאין דעת שנים יודעת מנין, תלמוד לומר "או מצא אבדה".

"וכחש בה", ולא במוצאיה. בן עזאי אומר, שלש אבדות הן, היודע בה ולא במוצאיה, במוצאיה ולא בה, לא בה ולא במוצאיה. אי מה אלו ואלו מיחדין דברים שאפשר לדעתו, דברים שאי אפשר לדעתו, כגון המערב מים ביין, בלבקי בשמן, מי מעון בדבש, חלב חמור בקטפא, קימוס במור, חול בפול, עלי גפנים בפילון, מנין, תלמוד לומר "על שקר", על כל דבר שיש שקר. אי מה אלו מיחדין נזקין של ממון, דברים הנזקין כגון חובל אדם באדם, קנן בקנן, אדם בקנן, קנן באדם, מנין, תלמוד לומר (להלו פסוק כו) על אחת מכל אשר יעשה לאשמה בה.

אי מה אלו ואלו מיחדין דבר שמשלמין עליהו את הקרן ותשלומי כפל, ותשלומי ד' וה', האונס והמפתה, והמוציא שם רע, מנין, תלמוד לומר "ומעלה מעל בה'" רבה, אחת, בה, בהנה, [או מפל], הרי אלו מעוטין, פרט לאומר לחברו חבלת בי בשבת והוא אומר לא חבלתי. הדלקת גדישי בשבת והוא אומר לא הדלקתי. אומר לו אביו חבלת בי עשית בי חבורה והוא אומר לא חבלתי בך ולא עשיתי בך חבורה, יכול יהא חייב, תלמוד לומר "אחת", בה, בהנה, או מפל, הרי אלו מעוטין. מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחר שרבה הכתוב ומעט (מרבה) [ממעט] אני את אלו שנדון עליהו בנפשו. רבי שמעון אומר, יכול אף האומר לחברו אנסת ופתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פתיתי, המית

שׁוֹרֵךְ אֶת עֲבָדֵי וְהוּא אוֹמֵר לֹא הִמִּית, אָמַר לוֹ עֲבָדוֹ הִפְלִיט אֶת שְׁנֵי וְסָמִית אֶת עֵינַי וְהוּא אוֹמֵר לֹא הִפְלִיטִי וְלֹא סָמִיתִי, יָכוֹל יִהְיֶה חַיִּב, תִּלְמוּד לֹמַר "וְכַחֵשׁ בְּעַמִּיתוֹ בְּפִקְדוֹן אוֹ בְּתִשׁוּמַת יָד" וְגו', מָה אֵלּוּ מִיִּחְדָּיו שְׁאֵינָן קְנִסוֹת יֵצְאוּ אֵלּוּ שֶׁהֵן קְנִסוֹת.

כג-כד "וְהִיָּה" מִיָּד מָה יַעֲשֶׂה וְהִשִּׁיב. אֵינּוּ שָׁב תִּלְמוּד לֹמַר "וְשָׁלַם". יָכוֹל יְהִיָּה מְשִׁיב וּמְשָׁלֵם וְאֵל תִּתְמָה שְׁהָרִי הִגְנֵב מְשָׁלֵם תְּשְׁלוּמֵי כָּפֶל וְאִם טָבַח וּמָכַר מְשָׁלֵם תְּשְׁלוּמֵי ד' וְה', תִּלְמוּד לֹמַר "גְּזֵלָה", גְּזֵלָה הוּא מְשָׁלֵם וְאִין מְשִׁיב וּמְשָׁלֵם.

"וְהִשִּׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל", מָה תִּלְמוּד לֹמַר "אֲשֶׁר גָּזַל", שְׁיָכוֹל יִשְׁלַם חֲמֵשׁ וְאֲשֶׁם עַל מָה שֶׁגָּזַל אָבִיו, תִּלְמוּד לֹמַר "אֲשֶׁר גָּזַל", עַל מָה שֶׁגָּזַל הוּא מְשָׁלֵם וְלֹא עַל מָה שֶׁגָּזַל אָבִיו. יָכוֹל לֹא יָשִׁיב כָּל עֵקֶר, תִּלְמוּד לֹמַר "אֶת הָעֵשֶׂק", וְיָמָה תִּלְמוּד לֹמַר "אֲשֶׁר עֵשֶׂק", שְׁיָכוֹל יִשְׁלַם חֲמֵשׁ וְאֲשֶׁם עַל מָה שֶׁעֲשָׂק אָבִיו, תִּלְמוּד לֹמַר "אֲשֶׁר עֵשֶׂק", עַל מָה שֶׁעֲשָׂק הוּא מְשָׁלֵם, וְאֵינּוּ מְשָׁלֵם עַל מָה שֶׁעֲשָׂק אָבִיו. יָכוֹל לֹא יִשְׁיָבְנוּ כָּל עֵקֶר, תִּלְמוּד לֹמַר "אֶת". הַפִּקְדוֹן מָה תִּלְמוּד לֹמַר "אֲשֶׁר הִפְקֵד אֹתוֹ" כָּל זְמַן שֶׁעָמָו יִשְׁיָבְנוּ, אִין עָמָו מְשִׁיב לוֹ דָּמָיו. וְעֵדִין אֲנִי אוֹמֵר אֵימָתִי אֵינּוּ מְשָׁלֵם חֲמֵשׁ וְאֲשֶׁם עַל מָה שֶׁגָּזַל אָבִיו, בְּזְמַן שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע לֹא הוּא וְלֹא אָבִיו. נִשְׁבַּע הוּא וְלֹא אָבִיו, אָבִיו וְלֹא הוּא, הוּא וְאָבִיו, מִנִּין, תִּלְמוּד לֹמַר "אֲשֶׁר גָּזַל וְאֲשֶׁר עֵשֶׂק וְאֲשֶׁר הִפְקֵד אֹתוֹ וְאֲשֶׁר מָצָא". וְעֵדִין אֲנִי אוֹמֵר אֵימָתִי הוּא מְשָׁלֵם קֶרֶן עַל גְּזֵל אָבִיו בְּזְמַן שֶׁנִּשְׁבַּע הוּא וְאָבִיו, הוּא וְלֹא אָבִיו, אָבִיו וְלֹא הוּא, לֹא הוּא וְלֹא אָבִיו, מִנִּין, תִּלְמוּד לֹמַר "הַגְּזֵלָה וְהָעֵשֶׂק וְהַפִּקְדוֹן וְהָאֲבֵדָה" יִשְׁתַּלְּמוּ מִכָּל מְקוֹם.

מִנִּין לִתְנוּ אֶת הָאֲמוֹר לְמַעַלָּה לְמַטָּה, תִּלְמוּד לֹמַר "מְכַלִּי". "אֲשֶׁר יִשְׁבַּע עָלָיו לְשִׁקְרָה" עַד שֶׁיִּהְיֶה מִתְכַּוֵּן לוֹ. מִכָּאן אֵתָּה אוֹמֵר שְׁחִיב עַל זְדוֹן שְׁבוּעָה וְעַל שְׁגָגָתָה עִם זְדוֹן הַפִּקְדוֹן, וְאֵינּוּ חַיִּב עַל שְׁגָגָתָה. מָה הוּא חַיִּב עַל זְדוֹנָה אֲשֶׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים.

אָמַר רַב חֲסִידָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִנִּין לְשְׁנוּי שֶׁהוּא קוֹנֶה, שְׁנֵאָמַר "וְהִשִּׁיב אֶת הַגְּזֵלָה" וְיָמָה תִּלְמוּד לֹמַר "אֲשֶׁר גָּזַל", אִם כָּעֵין שֶׁגָּזַל יִחְזִיר וְאִם לֹא דָמִים בְּעֵלְמָא בְּעֵי שְׁלוּמֵי, הָאִי אֲשֶׁר גָּזַל מִיָּבְעֵי לִיָּה לְמַעוּטֵי גְּזֵל אָבִיו שְׁאֵינּוּ מוֹסִיף חֲמֵשׁ עַל גְּזֵל אָבִיו, אִם כֵּן נִכְתָּב רַחֲמָנָא וְהִשִּׁיב אֶת גְּזֵלוֹ, וְהִשִּׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל לְמָה לִי לְמִיכְתָּב, שְׁמַע מִיָּנָה תִּרְתִּי. אֵיכָּא דְאָמְרֵי מִנִּין לְשְׁנוּי שְׁאֵינּוּ קוֹנֶה שְׁנֵאָמַר "וְהִשִּׁיב אֶת הַגְּזֵלָה" מִכָּל מְקוֹם, וְהִכְתִּיב "אֲשֶׁר גָּזַל", הֵהוּא מְבַעֵי לִיָּה לְמַעוּטֵי גְּזֵל אָבִיו.

אָמַר רַבִּי חִיָּא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּבַר תּוֹרָה גְּזֵלָה הַמְשַׁתְּנִית חוֹזֶרֶת בְּעֵינֵיהָ, שְׁנֵאָמַר "וְהִשִּׁיב אֶת הַגְּזֵלָה", מִכָּל מְקוֹם, וְאִם תֵּאמַר מְשַׁתְּנִי, הַגְּזֵל עֲצִים

ועשׂאם פֿליס מְשַׁלם כְּשַׁעַת הַגְּזֵלָה מְשׁוּם תְּקִנַּת הַשְּׂבִים. וְכִי קֹאֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן דְּשֵׁנוּי בְּמִקְוֹמוֹ עוֹמֵד כְּגוֹן שְׁגִזַּל עֲצִים מְשַׁפִּין וְעֵשְׂאָן פֿליס, דְּהֵהוּא שְׁנוּי דְּהִדְר לְמַלְתִּיהָ הוּא.

וְכַחֵשׁ בְּהָ פֶּרֶט לְמוֹדָה בְּעֵקֶר, כִּי צַד שׁוֹרֵי גְּנֵבָתָהּ וְהוּא אֹמֵר לֹא גְּנֵבָתִי מֵה טִיבוֹ אֲצַלֵּךְ אֶתְּהָ מְכַרְתּוֹ לִי, אֶתְּהָ נִתְּתוֹ לִי זְכוּל יְהִיָּה חֲנִיב, תְּלַמּוּד לֹמֵר "וְכַחֵשׁ בְּהָ" פֶּרֶט לְמוֹדָה בְּעֵקֶר. וְכִי תִנְיָא הֵהִיא דְּאֵמֵר לִיָּה הִילְךְ, אֲבָל קִימָא בְּאֵגָם לָא. אֶתְּהָ מְכַרְתּוֹ לִי אֲבִיךָ מְכָרוֹ לִי מֵאִי מוֹדָה בְּעֵקֶר אֵיכָא, דְּאֵמֵר לִיָּה לֹא נִתְּתִי לְךָ דְּמִים שְׁקוּל תּוֹרְךָ וְזִיל. אֶתְּהָ נִתְּתוֹ לִי בְּמִתְּנָה אֲבִיךָ נִתְּנוֹ לִי מֵאִי מוֹדָה בְּעֵקֶר אֵיכָא, דְּאֵמֵר לִיָּה עַל מְנַת דְּעֵבִידְנָא לְךָ נִיח נִפְשָׁא וְלֹא עֲבָדִי לְךָ. תּוֹעָה בְּדִרְךָ מְצִאתִיו, לִימָא לִיָּה אֵיבְעִי לְךָ לְאַהֲדוּרִי, בְּאֹמֵר שְׁבוּעָה אֲבָדָה מְצִאתִי וְלֹא הֵייתִי יוֹדֵעַ שְׁהִיא שְׁלֵךְ. אֵמֵר רַב שְׁשֵׁת, הַכּוֹפֵר בְּפִקְדוֹן נַעֲשֶׂה עָלְיוֹ גְּזֵלָן וְחֲנִיב בְּאוֹנִסִּין. וְתִנְיָא תּוֹנָא, וְכַחֵשׁ בְּהָ לְמִדְּנוֹ לְעֵנֶשׁ, אֲזַהֲרָה מִנִּין, תְּלַמּוּד לֹמֵר (להלן יט, א) "לֹא תִכְחָשׁוּ", מֵאִי לָאוּ עֵנֶשׁ מְמוֹן, לֹא, עֵנֶשׁ שְׁבוּעָה הָא מְדִסִּיפָא דְּאִישְׁתַּבַּע מְכַלֵּל דְּרִישָׁא דְּלֹא אִישְׁתַּבַּע, דְּקִתְּנִי סִיפָא וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקֵר לְמִדְּנוֹ לְעֵנֶשׁ, אֲזַהֲרָה מִנִּין, תְּלַמּוּד לֹמֵר "וְלֹא תִשְׁקְרוּ" אֵמֵרִי, אִיִּדִי וְאִיִּדִי דְּאִישְׁתַּבַּע, כְּאֵן שְׁהוֹדָה, כְּאֵן שְׁבָאוּ עֲדִים, אֶתּוֹ עֲדִים חֲנִיב בְּאוֹנִסִּין, אִוִּדִי אִוִּדִי חֲנִיב בְּקֶרֶן וְחִמְשׁ וְאֶשְׁם.

תִּנּוּ רַבְּנָן "וְהִשִּׁיב אֶת הַגְּזֵלָה" מֵה תְּלַמּוּד לֹמֵר "אֲשֶׁר גְּזַל", יַחֲזִיר כְּעִין שְׁגִזַּל, מְכָאן אֵמֵרוּ הַגְּזֵל וּמֵאֲכִיל אֶת בְּנֵיו פְּטוּרִין מִלְּשַׁלֵּם, הַנִּיח לְפִנְיָהֶם בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קִטְנִים חֲנִיבִין. מְשׁוּם סוּמְכוּס אֵמֵרוּ גְּדוּלִים חֲנִיבִים קִטְנִים פְּטוּרִים.

הַגְּזֵל אֶת חֲבֵרוֹ שְׁנֵה פְּרוּטָה וְנִשְׁבַּע לוֹ יוֹלִיכְנוּ אַחֲרָיו אֶפְלוּ לְמִדִּי, וְלֹא יִתֵּן לֹא לְבָנוּ וְלֹא לְשְׁלוּחוֹ דְּכִתִּיב "לֹאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֵנוּ", אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְשְׁלִיחַ בֵּית דִּין. וְאִם מֵת יַחֲזִיר לְבָנָיו. נִתֵּן לוֹ אֶת הַחֲמִשׁ וְלֹא נִתֵּן לוֹ אֶת הַקֶּרֶן, מְחַל לוֹ עַל הַחֲמִשׁ וְלֹא מְחַל לוֹ עַל הַקֶּרֶן, מְחַל לוֹ עַל זֶה וְעַל זֶה חוּץ מְשֻׁוּה פְּרוּטָה בְּקֶרֶן, הֵרִי זֶה צָרִיף לִילְךְ אַחֲרָיו. נִתֵּן לוֹ אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא נִתֵּן לוֹ אֶת הַחֲמִשׁ, מְחַל לוֹ אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא מְחַל לוֹ אֶת הַחֲמִשׁ, מְחַל לוֹ עַל זֶה וְעַל זֶה חוּץ מְפָחוֹת שְׁנֵה פְּרוּטָה בְּקֶרֶן, אֵינּוּ צָרִיף לִילְךְ אַחֲרָיו.

נִתֵּן לוֹ אֶת הַקֶּרֶן וְנִשְׁבַּע לוֹ עַל הַחֲמִשׁ הֵרִי זֶה מְשַׁלֵּם (קֶרֶן) [חֲמִשׁ] עַל חֲמִשׁ עַד שְׁיִתְּמַעַט הַקֶּרֶן מְשֻׁוּה פְּרוּטָה. וְכֵן בְּפִקְדוֹן, שְׁנֵאֵמֵר (לעיל פסוק כא) בְּפִקְדוֹן אוֹ בְּתִשׁוּמַת יָד וְגו', הֵרִי זֶה מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֲמִשׁ וְאֶשְׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים.

תִּנְיָא הַגְּזֵל אֶת חֲבֵרוֹ וְנִשְׁבַּע לוֹ וּמֵת, יוֹרְשָׁיו מְשַׁלְּמִין קֶרֶן וְחֲמִשׁ, וּפְטוּרִין מִן הָאֶשְׁם. יוֹרְשֵׁין בְּנֵי שְׁלוּמֵי חֲמִשָּׁא דְּאַבוּהוֹן הֵווּ, אֲלֵמָא חֲמִשָּׁא מְמוֹנָא הוּא. וּבְעוּ שְׁלוּמֵי יוֹרְשֵׁין חֲמִשׁ, וְרַמִּינְהוּ וְעִדְדוּ אֲנִי אֹמֵר אֵימְתִי אֵינּוּ מְשַׁלֵּם חֲמִשׁ עַל גְּזֵל

אָביו בְּזִמּוֹן שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע לֹא הוּא וְכוּ', אָמַר רַב נַחֲמָן לֹא קִשְׂיָא כְּאִן שְׁהוּדָה כְּאִן שֶׁלֹּא הוּדָה. אִי לֹא הוּדָה קָרָן נִמְי לֹא לְשִׁלְמִים, וְכִי תִימָא הֲכִי נִמְי דְלֹא מְשִׁלְמִים, וְהָא מְדַקָּא מְהֵדֵר אַחֲמֵשׁ, לְמִימְרָא דְקָרָן מְשִׁלְמִים. וְעוּד תִּנְיָא וְעֵדִין אֲנִי אוֹמֵר אִימְתִּי הוּא מְשִׁלְמִים קָרָן עַל גְּזֵל אָביו בְּזִמּוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע הוּא וְאָביו, אָביו וְלֹא הוּא, הוּא וְלֹא אָביו, לֹא הוּא וְלֹא אָביו, מִנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמֵר גְּזֵלָה וְעֵשֶׂק וְאַבְדָּה וּפְקֻדוֹן יֵשׁ תִּלְמוּד. וְתִיב רַב הוּנָא וְקִאֲמַר לְהָא שְׁמַעְתָּתָא וְאֲמַר לִיה רַבָּה בְּרִיה יֵשׁ תִּלְמוּד קִאֲמַר מֵר, אוֹ יֵשׁ תִּלְמוּדוֹ קִאֲמַר מֵר, אָמַר לִיה יֵשׁ תִּלְמוּד קִאֲמִינָא וּמְרַבּוּיָא דְקָרָאִי אָמַרִי. אֲלֵא מֵאִי לֹא הוּדָה, לֹא הוּדָה אָביו וְהוּדָה בְּנוֹ. וְנַחֲבִיב בְּנוֹ חֲמֵשׁ אֲשֶׁבּוּעָה דִּידִיהָ, אָמַרִי בְּשָׂאִין גְּזֵלָה קִימְתָא, אִי הֲכִי אֲפִלּוּ קָרָן נִמְי לֹא לְשִׁלְמִים, לֹא צָרִיכָא דְאִיכָא אַחֲרִיּוֹת נְכֻסִים. וְכִי אִיכָא מֵאִי הוּי וְהָא הוּי לִיה מְלֻחָה עַל פָּה, וְאִינוּ גוֹבָה לֹא מִן הַיּוֹרְשִׁין וְלֹא מִן הַלְקוּחוֹת, כְּשֶׁעֲמַד בְּדִין. אִי הֲכִי חֲמֵשׁ נִמְי לְשִׁלְמִים, לְפִי שָׂאִין מְשִׁלְמִים חֲמֵשׁ עַל כְּפִירַת שְׁעָבוּד קָרְקָעוֹת. רַבָּא אָמַר, הֲכָא בְּמֵאִי עֶסְקִינָן כְּגוֹן שְׁהִיְתָה דְסָקָא שֶׁל אָביו מְפָקֶדֶת בְּיַד אַחֲרִים, קָרָן מְשִׁלְמִים דְהָא אִיתִיהָ, חֲמֵשׁ לֹא מְשִׁלְמִים דְכִי אֲשֶׁתִּבַּע קִשְׂטָא אֲשֶׁתִּבַּע, דְהָא לֹא הוּי יָדַע.

הַשּׁוֹלַח יָד בְּפְקֻדוֹן, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, יִלְקָה בְּחֶסֶר וּבִגְתָּר. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, כְּשֶׁעַת הוֹצָאָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, כְּשֶׁעַת תִּבְיַעָה. בְּשֶׁבַח גְּזֵלָה קִמְפְּלָגִי, בֵּית שְׁמַאי סְבָרִי שְׁבַח גְּזֵלָה דְנִגְזַל הוּי, וּבֵית הַלֵּל סְבָרִי שְׁבַח גְּזֵלָה דְגִזְלוּן הוּי. וּבְפִלּוּגְתָא דְהִנְיָ תִנְיָא, דְתִנְיָא הַגּוֹזֵל אֶת הַרְחֵל גְּזוּזָה וְיִלְדָה מְשִׁלְמִים אוֹתָהּ וְאֶת גּוֹזְתֶיהָ וְאֶת וְלְדוֹתֶיהָ, דְבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, גְּזֵלָה חוֹזֶרֶת בְּעֵינֶיהָ. דִּיקָא נִמְי, דְקִתְנִי יִלְקָה בְּחֶסֶר וּבִגְתָּר. וּמוּדָה רַבִּי עֲקִיבָא בְּמָקוֹם שֵׁשׁ יַעֲדִים, דְאָמַר קָרָא לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְנַנּוּ בְיּוֹם אֲשֶׁמְתוֹ, וְכִיּוֹן דְאֲכָא יַעֲדִים מֵהֵיכָא שְׁעָתָא דְאִיחִיב לִיה אֲשֶׁמָּה. רַבִּי אָמַר, חֲלוּק הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם יַעֲדִים, דְאָמַר קָרָא לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְנַנּוּ בְיּוֹם אֲשֶׁמְתוֹ, וּבִי דִינָא הוּא דְקָא מְחִיבֵי לִיה אֲשֶׁמָּה. אָמַר רַבָּא הַלְכָה כְּבֵית הַלֵּל.

"יִשְׁבַּע עָלָיו לְשָׁקֵר וְשִׁלְמִים", אִינוּ מְשִׁלְמִים אֲלֵא לְאַחַר שְׁבּוּעָה. וְהֵלֵא דִין הוּא, וּמָה אִם הַטּוֹעֵן טַעֲנַת גְּנֵב שְׁמִשְׁלִים תִּשְׁלּוּמֵי כְּפָל אִין מְשִׁלְמִים אֲלֵא לְאַחַר שְׁבּוּעָה, זֶה שְׂאִין מְשִׁלְמִים תִּשְׁלּוּמֵי כְּפָל אִינוּ דִין שְׂאִין מְשִׁלְמִים אֲלֵא לְאַחַר שְׁבּוּעָה, לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּטוֹעֵן טַעֲנַת גְּנֵב שְׂאִין מְשִׁלְמִים חֲמֵשׁ וְאֲשֶׁם, תִּאֲמַר בְּזֶה שְׁמִשְׁלִים חֲמֵשׁ וְאֲשֶׁם הוּא אִיל וּמְשִׁלְמִים חֲמֵשׁ וְאֲשֶׁם יִשְׁלַם לְפָנֵי שְׁבּוּעָה וּלְאַחַר שְׁבּוּעָה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר עָלָיו וְשִׁלְמִים אִין מְשִׁלְמִים אֲלֵא לְאַחַר שְׁבּוּעָה.

"וְשִׁלְמִים אֲתוּ" אוֹתוֹ הוּא מְשִׁלְמִים וְאִינוּ מְשִׁלְמִים תִּשְׁלּוּמֵי כְּפָל, וְהֵלֵא דִין הוּא, וּמָה אִם הַטּוֹעֵן טַעֲנַת גְּנֵב שְׂאִין מְשִׁלְמִים חֲמֵשׁ וְאֲשֶׁם מְשִׁלְמִים תִּשְׁלּוּמֵי כְּפָל זֶה שְׁמִשְׁלִים חֲמֵשׁ וְאֲשֶׁם אִינוּ דִין שְׁמִשְׁלִים תִּשְׁלּוּמֵי כְּפָל, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "וְשִׁלְמִים אֲתוּ" אוֹתוֹ הוּא מְשִׁלְמִים וְאִינוּ מְשִׁלְמִים תִּשְׁלּוּמֵי כְּפָל. אוֹצִיא אֶת תִּשְׁלּוּמֵי כְּפָל וְלֹא אוֹצִיא תִּשְׁלּוּמֵי

אַרְבַּעַה וְחֲמִשָּׁה, תִּלְמוּד לומר "בְּרֵאשׁוֹ הוּא מְשַׁלֵּם וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל וְלֹא תְשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעַה וְחֲמִשָּׁה.

קל וְחִמְרָ לְטוֹעֵן טַעֲנַת גֵּנֵב שְׂיִשְׁלֵם חֲמִשׁ וְאַשֶּׁם, וְכֵּה אִם זֶה שְׂאִין מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל מְשַׁלֵּם חֲמִשׁ וְאַשֶּׁם, הַטּוֹעֵן טַעֲנַת גֵּנֵב שְׂמִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל אֵינוֹ דִּין שְׂיִשְׁלֵם חֲמִשׁ וְאַשֶּׁם, תִּלְמוּד לומר "בְּרֵאשׁוֹ וְחֲמִשְׁתִּיו יוֹסֵף עָלָיו", הַמְשַׁלֵּם בְּרֵאשׁ מוֹסִיף חֲמִשׁ וְאִין הַמְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל וְלֹא אַרְבַּעַה וְחֲמִשָּׁה מוֹסִיף חֲמִשׁ.

"וְחֲמִשְׁתִּיו", מְלַמֵּד שְׂמוֹסִיף חֲמִשׁ עַל חֲמִשׁ עַד שְׂיִתְמַעֵט הַקֶּרֶן מִשְׁוֵה פְּרוּטָה. יוֹסֵף עָלָיו, שְׂיֵהָא הוּא וְחֲמִשׁוֹ חֲמִשָּׁה.

בַּעַל הַבַּיִת שְׂטָעֵן טַעֲנַת גֵּנֵב בְּפִקְדוֹן וְנִשְׁבַּע וְהוֹדָה וְאַחַר כֵּן בָּאוּ עֵדִים, אִם עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ עֵדִים הוֹדָה מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֲמִשׁ וְאַשֶּׁם, וְאִם מִשְׁבָּאוּ עֵדִים הוֹדָה מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל וְאַשֶּׁם. וְחֲמִשׁוֹ עוֹלָה לוֹ בְּכִפְלוֹ דְבָרֵי רַבִּי יַעֲקֹב. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, יִשְׁלֵם אוֹתוֹ בְּרֵאשׁוֹ וְחֲמִשְׁתִּיו מִמּוֹן הַמְשַׁתְּלֵם בְּרֵאשׁ מוֹסִיף חֲמִשׁ, שְׂאִין מְשַׁתְּלֵם בְּרֵאשׁ אִין מוֹסִיף חֲמִשׁ. רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אוֹמֵר, אִין חֲמִשׁ וְאַשֶּׁם מְשַׁתְּלָמִין בְּמִקּוֹם שְׂיִשׁ כָּפֶל. הֵיכִי דְמִי, אָמַר רַבָּא, דְּמַעֲקָרָא שְׁוִיָּא אַרְבַּע וְהַשְׁתָּא נְמִי שְׁוִיָּא אַרְבַּע וְכַגּוֹן שְׁנִשְׁבַּע וְחִזַּר וְנִשְׁבַּע אַרְבַּעַה פְּעָמִים וְחִזַּר וְהוֹדָה וְהַתּוֹרָה אָמְרָה וְחֲמִשְׁתִּיו הַתּוֹרָה רַבְתָּה חֲמִשִּׁיּוֹת הַרְבֵּה בְּקֶרֶן אֶחָד. אָמַר מַר, וְחֲכָמִים אוֹמְרִים מִמּוֹן הַמְשַׁתְּלֵם בְּרֵאשׁ וְכוּ' אָבֵל אָשֶׁם מִיתִי, מֵאִי שְׁנָא חֲמִשׁ דְּלֹא מְשַׁלֵּם דְּכַתִּיב "בְּרֵאשׁוֹ וְחֲמִשְׁתִּיו", אָשֶׁם נְמִי לֹא לְשַׁלֵּם, דְּכַתִּיב בְּרֵאשׁוֹ "וְחֲמִשְׁתִּיו וְאֵת אָשְׁמוֹ", "אֵת" אֶפְסָקִיָּה. וְרַבִּי שְׂמַעוֹן אָמַר לָךְ, וְאֵת הַדָּר עַרְבִיָּה. וְרַבִּנּוּ לֹא לְכַתֵּב רַחֲמָנָא וְאִ"ו וְלֹא אֵת. וְרַבִּי שְׂמַעוֹן אָמַר לָךְ, אֵת לֹא סָגִי דְלֹא כְּתַב, לְאַפְסוּקִי בִּין מִמּוֹן גְּבוּהָ לְמִמּוֹן הַדְּיוּט, לְכַד אֶתָּא וְאִ"ו וְעַרְבִיָּה.

כה "וְאֵת אָשְׁמוֹ יָבִיא", אִף אַחַר יוֹם הַכַּפּוּרִים. אֵיל, קֶשֶׁה בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים. צֶאן לְרַבּוֹת כָּל צֶאן מְשַׁמַּע, אִף חֲרָשֶׁת אִף שׁוֹטָה אִף הַנְּנִסָּת. מִן הַצֶּאן, וְלֹא מִן הַפְּלָגָס. בְּעַרְכָּד, מָה עַרְכָּד הָאֵמּוֹר לְהֵלֶן בְּכֶסֶף שְׁקָלִים, אִף עַרְכָּד הָאֵמּוֹר כָּאן בְּכֶסֶף שְׁקָלִים. לְאַשֶּׁם, שְׂיֵהָא מְפָרִישׁ מַעוֹת לְשֵׁם אָשֶׁם.

כו "וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן לְפָנָי ה' וְנִסְלַח לוֹ עַל אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה". מַנִּין שְׁחִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, תִּלְמוּד לומר ("לְאַחַת) [עַל אַחַת"] לְחִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, כִּי צַד הִיּו חֲמִשָּׁה תוֹבְעִין אוֹתוֹ אָמְרוּ לוֹ תַּן לָנוּ פְּקֻדוֹן, וְתִשׁוּמָת יָד, וְגִזְל, וְאַבְדָּה, שְׂיִשׁ לָנוּ בְּיָדָךְ. שְׁבוּעָה שְׂאִין לָכֶם בְּיָדֵי פְּקֻדוֹן, וְתִשׁוּמָת יָד, וְגִזְל, וְאַבְדָּה, וְלֹא לָךְ וְלֹא לָךְ, מַנִּין שְׁחִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, תִּלְמוּד לומר ("לְאַחַת) [עַל אַחַת"], לְחִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. זְכוּל מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה תוֹבְעִין, מַנִּין אָמַר לוֹ תַּן לִי פְּקֻדוֹן, וְתִשׁוּמָת

זד, וגזל, ואבדה וכו', מנין שחייב על כל אחת ואחת, תלמוד לומר ("לאחת) [על אחת], לחייב על כל אחת ואחת. יכול מפני שהן מיני תביעות, מנין אפלו אמר לו תן לי חטיו ושעורין וכסמין וכו' מנין שחייב על כל אחת ואחת, תלמוד לומר ("לאחת) [על אחת], לחייב על כל אחת ואחת יכול מפני שהן מיני הרבה, מנין אפלו אמר לו תן לי חטים שהפקדתי לך אמש ושלפניו ושלפני פניו, שבועה שאין לך בגדי חטים שהפקדתי לי אמש ושלפניו ושלפני פניו, מנין שחייב על כל אחת ואחת, תלמוד לומר ("לאחת) [על אחת], לחייב על כל אחת ואחת.

מנין שהוא חייב אחת על דברים הרבה, תלמוד לומר "על אחת מכל אשר יעשה", כיצד היה תובעו אמר לו תן לי חטים שהפקדתי לך אמש ושלפניו ושלפני פניו שבועה שאין לך בגדי כלום, מנין שאינו חייב אלא אחת תלמוד לומר "על אחת מכל אשר יעשה", יכול מפני שהוא מין אחד, מנין אפלו אמר לו תן לי חטים ושעורים וכסמים שיש לי בגידה, שבועה שאין לך בגדי כלום מנין שאינו חייב אלא אחת, תלמוד לומר "על אחת מכל אשר יעשה". יכול מפני שאין מיני תביעות, מנין אפלו אמר לו תן לי פקדון ותשומת זד וגזל ואבדה שיש לי בגידה, שבועה לך שאין בגדי כלום, מנין שאינו חייב אלא אחת, תלמוד לומר "על אחת מכל אשר יעשה". יכול מפני שהוא אדם אחד, מנין אפלו אמרו לו חמשה תן לנו פקדון ותשומת זד וגזל ואבדה שיש לנו בגידה, שבועה שאין לכם בגדי כלום, מנין שאינו חייב אלא אחת, תלמוד לומר "על אחת מכל אשר יעשה". לאשמה בה, פרט לפחות משוה פרוטה.

פרשת צו

פרק ו

א-ב וינדבר ה' וגו' צו את אהרן וגו'. זה שאמר הכתוב (תהלים פט, ז) "כי מי בשחק יערוך לה' ידמה לה' בבני אלים". בלעם הרשע היה סגגורן של אמות

העולם, ואמר "הירצה ה' באלפי אילים ברבבות נחלי שמו" רוצה הוא מה שאתם מקריבים לו לוג שמו ממה שאנו מקריבין לו רבבות נחלי שמו. מה הקריב אברהם לפניו לו, איל אחד, שנאמר (בראשית כב, יג) "וירא והנה איל" וגו'. אם רוצה, אנו מקריבין לו אלפי אילים, ומה הקריב לו אברהם, בנו, אני מקריב לו בני ובתי, שנאמר (מיכה שם) "האתן בכורי פשעי" זה בנו הבכור, "פרי בטני חטאת נפשי", זה בתו. ראה כמה היה בלעם הרשע ערום, התחיל לומר (במדבר כג, ד) "את שבעת המזבחות ערכתי", לא אמר "מזבחות" אלא "המזבחות", אמר משנברא אדם ועד עכשו שבעה מזבחות בנו, ואני מקריב שבעה כנגדו, למה היה אותו רשע דומה לטבח שהיה מוכר בשר והיתה חנות מלאה בשר, וראה הלוגוסטוס. מסתכל בבשר, אמר לו מרי כבר שלחתי אופסנון. לביתך. כך בלעם, אמר לו הקדוש ברוך הוא, רשע מה אתה עושה אמר לו "את שבעת המזבחות ערכתי ואעל פר ואיל במזבח". אמר לו הקדוש ברוך הוא, רשע אלו הייתי מבקש ממך קרבן הייתי אומר למיכאל וגבריאל והיו מקריבין לפני, שנאמר "כי מי בשחק יערוך לה' ידמה לה' בבני אלים". בבני אברהם ויצחק שהו אלי עולם, אין אני מקבל קרבנות אלא מישראל, שנאמר "צו את אהרן ואת בניו לאמר" וגו'.

זה שאמר הכתוב "שנאה תעורר מדנים" "שנאה" שנתן אהרן בין ישראל לאביהם שבשמים "תעורר מדנים", עוררה עליהם דיני דינים. אמר רבי אסי מלמד שהיה (הקדוש ברוך הוא) [אהרן] נוטל את (קרנם ופותחו) [קרנם ופוחסו] להם ואומר להם דעו שאין להן ממש. הוא שהקדוש ברוך הוא אומר למשה (שמות לב, לג) "מי אשר חטא לי אמחנו מספרי". הדין הוא דכתיב "ויבא אהרן התאנף ה' מאד להשמידו". רבי יהושע דסיכנין בשם רבי לוי אין השמדה הכתובה כאן אלא פלוי בני. כמה דאת אמר (עמוס ב, ט) "ואשמיד פרו ממעל" וגו'. (משלי שם) "ועל כל פשעים תכסה אהבה". תפלה שנתפלל משה עליו. מה נתפלל עליו, רבי מני דסיכנין בשם רבי לוי אמר, מתחלת הספר ועד כאן כתוב "והקריבו בני אהרן" (שם ז) "ונתנו בני אהרן" (שם ח) "וערכו בני אהרן" (לעיל ג, ה) "והקטירו בני אהרן". אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, באר שנואה ומימיה חביבין, לעצים חלקת כבוד בשביל בניהן פדתנו כל העצים פשרין למערכה חוץ משל זית ושל גפן, לאהרן אי אתה חולק כבוד בשביל בניו. אמר לו הקדוש ברוך הוא תמיד שבתפלתך אני מקרבו, ולא עוד אלא שאני עושה אותו עקר ובניו טפלים שנאמר "צו את אהרן ואת בניו".

"זאת תורת העלה", אמר רבי אבא בר יודן משל למלך שפכדו אוהבו בחבית של יין וכלכלה של תאנים, אמר ליה המלך זו היא דורון, אמר ליה אדוני המלך לפי שעה כפדתי אותך, אבל פשתפנס לפלטין אתה יודע כמה אני מכבדך. כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה זאת תורת העלה היא העלה, אמר לפניו רבונו של עולם,

לפי שעה הקרבתי אותה, אבל כשתיטיב "ברצונך את ציון ותבנה חומות ירושלים אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל" וגו'.

תני רבי שמעון בן יוחאי אין העולה באה אלא על הרהור הלב. רבי לוי אמר מקרא מלא הוא (יחזקאל כ, לב) "והעולה על ריחכם". ממי את למד מבניו של איוב דכתיב "והשכים בבקר והעלה עולות מספר כלם כי אמר אולי חטאו בני וברכו אלהים בלבבם", הלא אמרה העולה אינה באה אלא על הרהור הלב.

רבי אחא בשם רבי אחא בר פפא אמר, כשהיה בית המקדש קיים היינו מקריבין כל קרבנות שבתורה עכשו מהו להתעסק בהן, אמר להם הקדוש ברוך הוא הואיל ואתם מתעסקין בהן מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבים אותם. רבי חנניה אמר תרתי, אין הגליות מתכנסות אלא בזכות משניות, שנאמר (הושע ח, י) "כי יתנו בגוים עתה אקבצם". (מלאכי א, יא) "כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מקטר מגש לשמי ומנחה טהורה", וכי יש קמיצה והקטר בהבבל, אלא אמר הקדוש ברוך הוא הואיל ואתם מתעסקין בהן מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבין אותם.

אמר רבי אסי, מפני מה מתחילין לתינוקות בתורת כהנים, יתחילו להן מבראשית, אמר הקדוש ברוך הוא הואיל ותינוקות טהורים והקרבנות טהורים גבואו טהורים ויתעסקו בטהרות.

רבי ברכיה ורבי חנון בשם רבי עזריה, משל למלך שהיו לו שני מגריסין, ועשה לו הראשון תבשיל ואכלו וערב לו, והשני וערב לו, ואין אנו יודעין איזה ערב לו יותר. אלא ממה שצוה את השני עשה לי כתבשיל הזה, אנו יודעין של שני ערב לו יותר. כך הקריב לו נח קרבן וערב לו שנאמר "ויבחר ה' את ריח הניחוח", והקריבו ישראל קרבן שנאמר (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לו במועדו", ואין אנו יודעין איזה ערב לו יותר אלא ממה שצוה את משה ואמר ליה זאת תורת העלה היא העלה אנו יודעין שזה ערב לו יותר. שנאמר (מלאכי ג, ד) "ויערבה לה' וגו' כימי עולם" כימי משה, "וכשנים קדמוניות" כימי שלמה. דבר אחר "כימי עולם" כימי נח, הלא הוא דכתיב (ישעיה נד, ט) "כי מי נח זאת לי" וגו' "וכשנים קדמוניות" כשני הבל שלא היתה עבודת אלילים בעולם.

רבי אבין אמר, משל למלך שהיה מסב על אקוביטון שלו והכניסו לו תבשיל ואכלו וערב לו התחיל ממחה בקערה הלא הוא דכתיב "עולות מחים אעלה לך", כזה שהוא ממחה את הקערה. רבי אבין אמר חורי משל למלך שהיה מהלך במדבר, נכנס (לכור דגן) [לבורגין] הראשון (וכו') [אכל שם ושתה שם הגיע לבורגין

השני] אכל שם ושטה שם ולן שם, למה הוא מתמה, זאת תורת העלה היא העלה
אלא מלמד שהעולה כלה לאשים.

"ואש המזבח תוקד בו", אמר רבי פנחס אש המזבח תוקד עליו אין כתיב כאן
אלא תוקד בו, המזבח היה מוקד באש.

רמז תפ תנא משום רבי נחמיה קרוב למאה ושש עשרה שנה היתה האש מחזיק
בה, עצו לא נשרף ונחשתו לא נתך, אם תאמר דהוי גליד, תני בשם רבי הושעיא
[כעבי דינר גרדינו היה בו]. אף מזבח הקטרת כן. אמר ריש לקיש כתיב (שמות ל, א)
"ועשית מזבח מקטר קטרת", המזבח היה מתקטר בקטרת.

אמר רבי לוי, נמוס קלוסין הוא שכל מי שמתגאה אינו נדון אלא באש, שנאמר
"היא העלה על מוקדה". דור המבול על ידי שנתגאו ואמרו "מה שדי כי נעבדנו",
לא נדונו אלא באש, הדיא הוא דכתיב (שם ו, יז) "בעת יזרבו נצמתו בחמו נדעכו",
ברותחין. אמר רבי יוחנן כל טפה וטפה שהיה הקדוש ברוך הוא מורידה עליהם
היה מרתיח אותה. סדומיים על ידי שנתגאו ואמרו נעמד ונשכח הרגל מבינותינו
לא נדונו אלא באש, הדיא הוא דכתיב (בראשית יט, כד) "וה' המטיר על סדום ועל
עמורה גפרית ואש". פרעה על ידי שנתגאה ואמר "מי ה' אשר אשמע בקולו", לא
נדון אלא באש, הדיא הוא דכתיב (שם ט, כד) "ויהי ברד ואש מתלקחת" וגו'.
סיסרא על ידי שנתגאה ואמר (שופטים ד, ג) "והוא לחץ את ישראל בחזקה",
בחרופין ובגדופין, לא נדון אלא באש, הדיא הוא דכתיב (שם ה, כ) "מן שמים
נלחמו" וגו'. סנחרב על ידי שנתגאה ואמר "מי בכל אלהי הארצות" לא נדון אלא
באש, הדיא הוא דכתיב (שם י, טז) "ותחת כבודו יקד" וגו'. נבוכדנצר על ידי
שנתגאה ואמר "ומן הוא אלה די ישיבנכון מן ידי", לא נדון אלא באש, הדיא
הוא דכתיב (שם כב) "גובריא אלך די הסיקו לשדרך מישך ועבד נגו קטיל המון
שביבא די נורא". ומלכות הרביעית על ידי שנתגאה ואמר (תהלים עג, כה) "מי לי
בשמים" לא נדונו אלא באש, הדיא הוא דכתיב "חזה הוית עד די קטילת חיותא
והובד גשמה ויהיבת ליקדת אשא". אבל ישראל על ידי שנבזים ושפלים בעולם
היה אין מתנחמים אלא באש, הדיא הוא דכתיב (זכריה ב, ט) "ואני אהיה לה נאם
ה' חומת אש סביב לה".

מה כתיב למעלה מן הענין (לעיל ה, כו) "והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה",
ואחר כך זאת תורת העלה, אם בקשפת להקריב קרבן לא תגזל לאדם כלום, למה
(ישעיה סא, ח) "כי ה' אהב משפט שגא גזל בעלה", ואימתי אתה מעלה עולה ואני
מקבלה כשתנקה ידך מן הגזל. אמר דוד "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום
קדשו נקי כפים ובר לבב". ומתחלת הקרבנות אתה למד (לעיל א, ב) "אדם כי

יִקְרִיב מִכֶּם", אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁתִּהְיֶה מִקְרִיב לְפָנָי תִּהְיֶה כְּאֲדָם הָרֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא הָיָה גּוֹזֵל מֵאַחֲרָיִם שֶׁהוּא הָיָה יְחִידִי בְּעוֹלָם.

דָּבָר אַחֵר לָמָּה נִקְרָא שְׁמָה "עוֹלָה" שֶׁהִיא עֲלִיּוֹנָה מִכָּל הַקְּרִבּוֹת, הִיא הֶעֱלָה, תִּדַע מִי שֶׁהוּא מֵבִיא חֲטָאת הַכֹּהֵן נוֹטָלָה, וְכֵן הַמִּנְחָה וְכֵן אֲשֶׁם וְזִבְחֵי שְׁלָמִים לְבַעֲלֵיהֶן, אָבֵל הָעוֹלָה אֵין בְּרִיָּה טוֹעִים מִמִּנְחָה אֲלָא כֹּלָה לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְכַד נִקְרָא עוֹלָה שֶׁהִיא עוֹלָה לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא עֲלִיּוֹן.

[כְּתוּב בְּרִמְזוֹ ל"ו] הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ אֶת הָרְאוּי לֹו. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר, כָּל הָרְאוּי לְאֲשִׁים אִם עָלָה לֹא יֵרֵד, שֶׁנֶּאֱמַר "הִיא הֶעֱלָה עַל מוֹקְדָה", רְאוּי לֹו אֵין שְׂאִין רְאוּי לֹו לֹא. לְמַעוּטֵי מְאִי, אָמַר רַב פֶּפְאָ לְמַעוּטֵי קְמָצִים שֶׁלֹּא קָדְשׁוֹ בְּכָלִי. מִתְקִיף לָהּ רַבִּינָא מְאִי שְׂנָא מִדְּעוֹלָה דְאֶמַר עוֹלָה אֲמוּרֵי קְדָשִׁים קְלִים שֶׁהֶעֱלָן לְפָנָי זְרִיקוֹת דְמִים אִם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ, נַעֲשׂוּ לְחֻמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ. הֵנָּה לֹא מְחַסְרָן מַעֲשֶׂה בְּגוּפִיהוּ, הֵנִי מְחַסְרֵי מִיַּד בְּגוּפִיהוּ. [רַבּוֹ גְּמִלְיָאֵל כָּל הָרְאוּי לְמִזְבֵּחַ אִם עָלָה לֹא יֵרֵד] לְרַבּוֹ גְּמִלְיָאֵל נְמִי הִכְתִּיב "מוֹקְדָה", הֵהוּא לְאַהֲדוּרֵי פּוֹקְעִין הוּא דְאֶתָּא. וְאִידָּךְ, נִפְקָא לִיהָ מֵאֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ. וְאִידָּךְ, עֲכוּלֵי עוֹלָה אֶתָּה מְחַזִּיר וְאִי אֶתָּה מְחַזִּיר עֲכוּלֵי קִטְרֵת. וְאִידָּךְ, לָאוּ מִמִּילָא שְׂמַע מִינָה דְעֲכוּלֵי עוֹלָה מְהַדְרִינָן. לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נְמִי הִכְתִּיב "מִזְבֵּחַ", אָמַר לָךְ הָרְאוּי לְמוֹקְדָה קְדִישׁ מִזְבֵּחַ. וְאִידָּךְ, מִזְבֵּחַ אַחֲרִינָא כְּתִיב. וְאִידָּךְ, חֵד הִיכָא דְהִיָּתָה לֹו שְׁעַת הַכֶּשֶׁר, וְחֵד לְהִיכָא דְלֹא הִיָּתָה לֹו שְׁעַת הַכֶּשֶׁר. וְאִידָּךְ, כִּיּוֹן דְפְסוּלִין נִינְהוּ וְרַבִּינְהוּ רַחֲמֵנָא לֹא שְׂנָא לֹא הִיָּתָה לֹו שְׁעַת הַכֶּשֶׁר לֹא שְׂנָא הִיָּתָה לֹו שְׁעַת הַכֶּשֶׁר. תִּנְיָא רַבִּי שְׂמַעוֹן אֹמֵר, עָלָה מָה עוֹלָה הַבָּאָה בְּגִלְלַת עֲצָמָה אִף כָּל הַבָּאִין בְּגִלְלַת עֲצָמוֹ, יִצְאוּ נְסֻכִים הַבָּאִים בְּגִלְלַת זֶבַח.

תִּנְיָא רַבִּי יְהוֹדָה אֹמֵר "זֹאת הִיא הֶעֱלָה" הֲרִי אֵלּוּ מַעוּטִין וְכוּי' (כְּדִכְתּוּב בְּרִמְזוֹ תל"ו). וְרַבִּי יְהוֹדָה מֵיִתִּי לָהּ מִהֲכָא דְתִנְיָא מִפְּנֵי מָה אֶמְרוּ, לֹו בְּדָם כֶּשֶׁר, שֶׁהֲרִי לֹו כֶּשֶׁר בְּאִמּוּרִים. לֹו בְּאִמּוּרִים כֶּשֶׁר שֶׁהֲרִי לֹו כֶּשֶׁר בְּכֶשֶׁר. יוֹצֵא, הוֹאִיל וְכֶשֶׁר בְּבָמָה. טָמֵא, הוֹאִיל וְאִישְׁתְּרִי בְּעִבּוּדַת צְבוּר. וְשֶׁנֶּשְׁחַט חוּץ לְזִמְנוֹ וְחוּץ לְמִקְוֹמוֹ, חוּץ לְזִמְנוֹ הוֹאִיל וְמִרְצָה לְפָגוּלוֹ. חוּץ לְמִקְוֹמוֹ הוֹאִיל וְאִיתְקַשׁ לְחוּץ לְזִמְנוֹ. וְשֶׁקֶבְלוּ פְסוּלִין וְזָרְקוּ אֶת דָּמוֹ, בְּהֵנָּה פְסוּלִין דְחִזּוּ לְעִבּוּדַת צְבוּרָא, וְכִי דָּנִין דְּבָר שֶׁלֹּא בְּהִכְשָׁרוֹ מִדְּבָר שֶׁבְּהִכְשָׁרוֹ, תִּנְיָא, זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה, רַבָּה סְמִיךְ לִיהָ.

תִּנְיָא, אֵין לִי אֲלָא דְבָרִים שֶׁדָּרְכָן לְקָרֵב בְּלִילָה פְּגוֹן אַבְרָיִם וּפְדָרִים שֶׁמַּעֲלָן וּמִקְטִירָן מִבּוֹא הַשְּׁמֶשׁ וּמִתְעַכְּלִין וְהוֹלְכִין כָּל הַלֵּילָה. דְּבָרִים שֶׁדָּרְכָן לְקָרֵב בֵּיוֹם, פְּגוֹן הַקְּמִץ וְהַלְבוּנָה, וְהַקְטִירָת, וּמִנְחַת כֹּהֲנִים, וּמִנְחַת כֹּהֵן מְשִׁיחַ, וּמִנְחַת נְסֻכִים, שֶׁמַּעֲלָן וּמִקְטִירָן מִבּוֹא הַשְּׁמֶשׁ מִנִּיּוֹ, מִבּוֹא הַשְּׁמֶשׁ, וְהֶאֱמַרְתָּ דְרָכָן לְקָרֵב בֵּיוֹם, אֲלָא שֶׁהֶעֱלָן עִם בּוֹא הַשְּׁמֶשׁ שֶׁהִיוּ מִתְעַכְּלִין וְהוֹלְכִין כָּל הַלֵּילָה מִנִּיּוֹ, תִּלְמוּד לֹוֹמַר "זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה" רַבָּה. וְהָא עִם בּוֹא הַשְּׁמֶשׁ לֹא מְשַׁכַּחַת לָהּ שֶׁהִצַּת הָאוּר

ברבו, לא קשיא כּאן לקלט, כּאן להתיר. רבי אליעזר מתני לה מבוא השמש ומוקי לה בפוקעין. וכן אמר רבי ינאי בפוקעין, והאמר רבי ינאי קטרת שפקעה מעל גבי המזבח אפלו קרטין שקה (אוכלין) [אין מחזירין] אותן. דתני רבי אשר תאכל האש את העלה, עפולי עולה אפה מחזיר ואי אפה מחזיר עפולי קטרת, סמי מפאן קטרת וכו'.

רמז תפא "וימנחתם ונסכיחם" אפלו בלילה. (וימנחתם) [וניסכים] מי קרבי בלילה והתניא אין לי אלא דברים שדרך לקרב בלילה, וכו' קתני מיהת מנחת נסכים ביום. אמר רב יוסף סמי מפאן נסכים. כי סליק רב דימי אשפחיה לרבי ירמיה דיתבי ואמר משמיה דרבי יהושע בן לוי מנין לנסכים הבאים עם הזבח שאין קרבין אלא ביום, תלמוד לומר (שם כט, לט) "לנסכיכם ולשלמיכם" מקיש נסכים לשלמים מה שלמים ביום אף נסכים ביום. אמר מאן יהיב גברא וכתבי אנרתא, שלח ליה לרב יוסף דלא תסמי מנחת נסכים מהך מתניתין, דלא קשיא, כּאן בנסכים הבאים עם הזבח, כּאן בנסכים הבאים בפני עצמן, ואי משפח גברא כתב אנרתא, והאמר רבי אבא בריה דרבי חינא בר אבא אמר רבי יוחנן כותבי ספרים כשורפי תורה והלומד מהם אין לו קבול שכר, דדרש רבי יהודה בר נחמן מתורגמניה דרבי שמעון בן לקיש כתוב אחד אומר (שמות לד, כז) "כתב לך את הדברים האלה" וכתוב אחד אומר "כי על פי הדברים האלה", לומר לך דברים שבעל פה אי אפה רשאי לאמרם בכתב, ושכתב אי אפה רשאי לאמרם על פה. אמרי, מלתא חדתא שאני, דהא רבי יוחנן וריש לקיש מעיני באגדתא בשבתא ודרשי הכי (תהלים קיט, קכו) "עת לעשות לה' הפרו תורתך" מוטב תעקר אות אחת מן התורה ואל תשתפח תורה מישראל. אמר רב פפא השתא דאמרת נסכים הבאים בפני עצמן קרבין אפלו בלילה, נזדמנו לו נסכים בלילה מקדשן, בלילה ומקריבן בלילה. אמר ליה רב יוסף בריה דרב שמעיה תניא דמסיע לך, זה הכלל כל הקרב ביום אינו קדוש אלא ביום והקרב בלילה קדוש בין ביום בין בלילה. אמר רב אדא בר אהבה עמוד השחר פוסלת בהן כאיברים.

רמז תפב כלל שרבי עקיבא אומר, שפסולו בקדש הקדש מקבולו. לא היה פסולו בקדש אין הקדש מקבולו. חוץ מבעל מום, שבעל מום בעוף כשר. רבי חנינא סגן הכהנים אומר, דוחה היה אבא בעלי מומים מעל המזבח.

יכול אף הנסכים אם עלו לא ירדו תלמוד לומר "עולה" מה עולה מיחדת שהיא באה בגלל עצמה יצאו נסכים שאינן באין בגלל עצמן, מפאן אפה אומר הזבח כשר והנסכים פסולים, הזבח פסול והנסכים כשרים, ואפלו זה וזה פסול, (אלא) שהזבח לא ירד והנסכים ירדו.

מתוך שְׁנַאָמֵר (שמות כט, לו) "כֹּל הַנִּגַע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ", לְמַדְנוּ שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מְקַדֵּשׁ אֶת הָרְאוּי לֹ. מִנֵּי אֵף הַכֶּבֶשׂ מְקַדֵּשׁ אֶת הָרְאוּי לַמִּזְבֵּחַ, תִּלְמוּד לֹמֵר (לעיל ב, יא-יב) "וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵעָלוּ לָרִיחַ נִיחֹחַ". מִנֵּי שְׁאֵף הַכֶּלִים מְקַדְּשִים אֶת הָרְאוּי לָהֶם, תִּלְמוּד לֹמֵר "וְקִדְּשֵׁת אֹתָם וְהָיוּ קִדְּשׁ קִדְּשִים כֹּל הַנִּגַע בָּהֶם יִקְדָּשׁ". כְּלֵי הַלַח מְקַדֵּשׁ אֶת הַלַח, מִדַּת הַיָּבֵשׁ מְקַדֵּשׁ אֶת הַיָּבֵשׁ, וְאִין כְּלֵי הַלַח מְקַדֵּשׁ אֶת הַיָּבֵשׁ, וְאִין מִדַּת הַיָּבֵשׁ מְקַדֵּשׁ אֶת הַלַח. כְּלֵי הַקִּדְּשׁ שְׁנִקְבוּ, אִם עוֹשִין מִהוּ כְּעִין מְלֹאכְתָּו שְׁהָיוּ עוֹשִין כְּשֶׁהוּ שְׁלָמִים, מְקַדְּשִין, וְאִם לֹא, אִין מְקַדְּשִין. וְכֹלֶם אִין מְקַדְּשִין אֶלָּא בְּקִדְּשׁ.

"הִיא הַעֲלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כֹּל הַלֵּילָה עַד הַבֹּקֵר", שְׁיָהָא נוֹתְנוּ מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְהוּ מִתְעַכְּלִין וְהוֹלְכִין עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ כֹּל הַלֵּילָה. אִין לִי אֶלָּא דְבָרִים שְׁהוּ רְאוּיִין לְקָרֵב בְּלֵילָה דְבָרִים שְׁדִרְכָן לְקָרֵב בַּיּוֹם וְכוּ'. אִתָּהּ אֹמֵר לְכֹד נֶאֱמַר "כֹּל הַלֵּילָה" שְׁיָהָא נוֹתְנוּ מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְהוּ מִתְעַכְּלִין עַל הַמִּזְבֵּחַ כֹּל הַלֵּילָה, אוֹ אִינוּ אֶלָּא שְׁיָהָא מַעֲלָן עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ כֹּל הַלֵּילָה. כְּשֶׁהוּא אֹמֵר (שמות כג, יח) "וְלֹא יֵלִין חֶלֶב חָגִי עַד בֹּקֵר", לְמַד שְׁיָהָא מַעֲלָן מִן הָאֶרֶץ לַמִּזְבֵּחַ כֹּל הַלֵּילָה, נוֹמָה אֲנִי מְקַיֵּם כֹּל הַלֵּילָה] שְׁיָהָא נוֹתְנוּ מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְכוּ'. וְיָמָה תִּלְמוּד לֹמֵר "עַד הַבֹּקֵר", אִם אִינוּ עֲנִין לְעִכּוֹל אֵיבָרִים תִּנְהוּ לְתַרוּמַת הַדָּשָׁן לְמַד שְׁיָהוּ תוֹרְמִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ כֹּל הַלֵּילָה.

בְּכֹל יוֹם תוֹרְמִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ מְקַרִיאת הַגִּבֹר אוֹ סְמוּדָה לֹ בִין לְפָנָיו בִּין לְאַחֲרָיו. בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים מַחְצוֹת. בְּרִגְלִים מֵאֲשַׁמֶּרֶת הָרֵאשׁוֹנָה. מְנַהֲנֵי מְלִי אֶמֶר רַבִּי יוֹחֲנָן מִמִּשְׁמַע שְׁנַאָמֵר "כֹּל הַלֵּילָה" אִינוּ יוֹדַע שְׁהוּא עַד בֹּקֵר וְיָמָה תִּלְמוּד לֹמֵר "עַד בֹּקֵר" תָּנוּ בֹּקֵר לְבֹקֵר רֵאשׁוֹן שֶׁל לֵילָה. הֵילְכָד כֹּל יוֹמָא מְקַרִיאת הַגִּבֹר אוֹ סְמוּדָה לֹ בִין מְלִפְנֵי בִין מְלִאחֲרָיו סְגִיָּא. בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים דְּאִיכָּא חֲלָשָׁא דְכֶּהוּ גְדוֹל עֲבָדִין מַחְצוֹת. בְּרִגְלִים דְּנִפְיִשִי יִשְׂרָאֵל וְנִפְיִשִי קָרְבָנוֹת עֲבָדִין מֵאֲשַׁמֶּרֶת הָרֵאשׁוֹנָה, כְּדִקְתָּנִי טַעְמָא לֹא הִיָּתָה מִגַּעַת קַרִיאת הַגִּבֹר עַד שְׁהִיָּתָה הַעֲזָרָה מְלֵאָה מִיִּשְׂרָאֵל.

תָּנוּ רַבָּנָן, בְּכֹל יוֹם וְיוֹם הָיוּ שְׁם שְׁתֵּים מִעֲרָכוֹת, וְהָיוּ שְׁלֹשׁ, אַחַת מִעֲרָכָה גְדוֹלָה, וְאַחַת מִעֲרָכָה שְׁנֵיָה שֶׁל קְטָרֶת, וְאַחַת שְׁמוֹסִיפִין בּוֹ בַּיּוֹם, דְּבָרִי רַבִּי יְהוּדָה, רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר בְּכֹל יוֹם שְׁלֹשׁ, וְהָיוּ אַרְבַּע. אַחַת מִעֲרָכָה גְדוֹלָה, [וְאַחַת מִעֲרָכָה שְׁנֵיָה] שֶׁל קְטָרֶת, וְאַחַת שֶׁל קִיּוֹם הָאֵשׁ, וְאַחַת שְׁמוֹסִיפִין בּוֹ בַּיּוֹם. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, בְּכֹל יוֹם אַרְבַּע וְהָיוּ חֲמֵשׁ, אַחַת שֶׁל אֵיבָרִים וּפְדָרִים שְׁלֹא נִתְעַכְּלוּ מִבְּעָרֵב, דְּכִלִּי עֲלָמָא מִיָּהִת תִּרְתִּי אִית לָהּ, מְנָלוּ, אֶמֶר קָרָא הִיא הַעֲלָה עַל מוֹקְדָה זוֹ הִיא מִעֲרָכָה גְדוֹלָה. וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תוֹקֵד בּוֹ, זוֹ מִעֲרָכָה שְׁנֵיָה שֶׁל קְטָרֶת. וְרַבִּי יוֹסִי, קִיּוֹם הָאֵשׁ מְנָא לִיה, נְפָקָא לִיה מִ"וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תוֹקֵד בּוֹ". וְרַבִּי יְהוּדָה, הִיא לְהַצֵּתֵת הָאֵלִיתָא הוּא דְאַתָּא. וְרַבִּי יוֹסִי הַצֵּתֵת הָאֵלִיתָא מְנָא לִיה, נְפָקָא לִיה מִהִיכָא דְנְפָקָא לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּתִנְיָא (לעיל א, ז) "וְנִתְּנוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל

המזבח". לימד על הצתת האליתא שלא תהא אלא בכהן כשר ובכלי שרת, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, וכי תעלה על דעתך שזר קרב על גבי המזבח, אלא.

למד על הצתת האליתא שלא תהא אלא בראשו של מזבח. ורבי יהודה, אי מהתם הנה אמינא קאי אארעא ועביד במפוחא קא משמע לן. ורבי מאיר איברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב מנא ליה, נפקא ליה מ"והאש על המזבח". ורבנן וא"ו לא דרשי. ורבנן איברים ופדרים שלא נתעכלו מאי עבדי ליה, מהדרי להו למערכה גדולה, דתנגא מנין לאיברים שלא נתעכלו מבערב שסודרו על צדי המזבח, ואם אין מחזיקו, סודרו על גבי כבש או על גבי סובב עד שיעשה המערכה גדולה וסודרו, תלמוד לומר "אשר תאכל האש את העלה על המזבח", מאי עולה, עולה דיומי, פשיטא, צריכא למימרא, אם אינו ענין לעולה דיומי תנהו ענין לאיברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב. והיכא, על המזבח. ורבי מאיר, עבולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עבולי קטרת.

דכלי עלמא מיהא, מוסיפין בו ביום אית להו. מנא להו מ"והאש", ואפלו למאן דלא דריש וי"ו, וי"ו ה"א דריש.

(להלן פסוק ו) "אש תמיד" למאי אתא, לכדתנגא ואש המזבח תוקד בו למד על מערכה שניה של קטרת שלא תהא אלא על מזבח החיצון, אש מחתה ומנורה מנין. ודיו הוא, נאמר "אש" בקטרת, ונאמר "אש" במחתה ומנורה, מה להלן על מזבח החיצון, אף כאן על מזבח החיצון. או כלף לדרף זו נאמר "אש" בקטרת ונאמר "אש" במחתה ומנורה, מה להלן בסמוך לו, אף כאן בסמוך לו, תלמוד לומר "אש תמיד תוקד על המזבח" אש שאמרת לך לא תהא אלא על מזבח החיצון. ולמדנו אש למנורה, אש למחתה מנין. נאמר כאן "אש" במחתה ונאמר "אש" בקטרת, מה להלן על מזבח החיצון אף כאן על מזבח החיצון. או כלף לדרף זו נאמר "אש" בקטרת ונאמר "אש" במחתה, מה להלן בסמוך לו אף כאן בסמוך לו, תלמוד לומר "ולקח מלא המחתה גחלי אש" וגו', איזהו דבר שמקצתו לה' ואין פלו לה' הוי אומר זה מזבח החיצון. ואיצטריך למיכתב "מעל המזבח" ואיצטריך למיכתב "מלפני ה'", דאי כתב רחמנא "מעל המזבח" הנה אמינא מאי מזבח, מזבח הפנימי, כתב רחמנא "מלפני ה'". ואי כתב רחמנא "מלפני ה'", הנה אמינא דוקא לפני ה', אבל מהאי גיסא ומהאי גיסא אימא לא צריכא.

אבני מסדר סדר המערכה משמא דגמרא ואליבא דאבא שאול, מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטרת, דתנגא היא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר, זו מערכה גדולה. ואש המזבח תוקד בו, זו היא מערכה שניה של קטרת. ואיפוד אנא, מסתברא מערכה גדולה עדיפא שכן כפרתה מרבה. אדרבא, שניה עדיפא, שכן מכניסין אותה לפנים, אפלו הכי כפרתה מרבה

עדיפא. איבערעית אימא, אי לא משפח עצים למערכה שנייה מי לא מעייל ממערכה גדולה. מערכה שנייה של קטרת קודמת לסדור שני גזרי עצים, דכתיב "ובער עליה הכהן עצים בפקר בפקר", "עליה" ולא על חביתה, מכלל דאיתא לחביתה. והאי "עליה" מיבעי ליה לגופיה, תרי עליה כתיבי. סדור שני גזרי עצים קודם לדשון מזבח הפנימי, דאף על גב דהכא כתיב (להלן פסוק ה) "בפקר בפקר" והכא כתיב "בפקר בפקר", אפלו הכי מכשיר עדיף. מי דמי, מכשיר מערכה שנייה מאי ניהו, שני גזרי עצים. סדור שני גזרי עצים, למערכה גדולה עביד ליה. אמר רבי ירמיה שום עצים, רבינא אמר, הואיל והתחיל במערכה גומר. רב אשי אמר, גזרי עצים מכשירי קטרת הו, דאי לא משפח עצים למערכה שנייה מי לא מעייל גחלים ממערכה גדולה.

דשון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש גרות, מאי טעמא, אמר אבוי, גמרא גמירנא סברא לא ידענא, רבא אמר, פריש לקיש דאין מעבירים על המצוות. וכי פגע ברישא, במזבח פגע ברישא, דתניא שלחן בצפון משוד מן הכתל שתי אמות ומחצה, ומנורה בדרום משוכה מן הכתל שתי אמות ומחצה, מזבח ממצע ועומד באמצע ומשוד קמעה כלפי חוץ, ונעבדיה בהדיהו, כיון דכתיב (שמות כו, לה) "ואת המנורה נכח השלחן", בעינן דחזו אהדדי. אמר רבא, שמע מינה מדריש לקיש, עבורי דרעא אטוטפתא אסור.

הטבת חמש גרות קודמת לדם התמיד, דם התמיד קודם להטבת שתי גרות, מאי טעמא, אמר אבוי ההוא "בפקר בפקר", דשני גזרי עצים דלא צריכי, שדינהו להכא ולהכא, חד שדייה להטבת חמש גרות דנקדמיה לדם התמיד, וחד שדייה לדם התמיד דנקדמיה להטבת שתי גרות, חד שדייה להטבת חמש גרות דנקדמיה לדם התמיד, דהכא תלתא והכא תרי. וחד שדייה לדם התמיד דנקדמיה להטבת שתי גרות, דאף על גב דהכא תרי והכא תרי, מכפר עדיף. אמר ליה רב פפא לאבוי, ואימא חד שדייה לדישון מזבח הפנימי דניקדום לדם התמיד דהכא תלתא והכא תרי, וחד שדייה לדם התמיד דניקדום להטבת חמש גרות, דאף על גב דהכא תרי והכא תרי, מכפר עדיף. אם כן אפסוקי במאי מפסקת להו, הניחא לריש לקיש, דאמר למה מטיבין וחוזרין ומטיבים כדי להרגיש כל העזרה כלה, שפיר, אלא לרבי יוחנן דאמר (שמות ל, ז) "בפקר בפקר" חלקהו לשני בקרים, מאי איכא למימר. אמר ליה רבינא לרב אשי, האי "בפקר" דעצים, מי מייתר, הא מבעי ליה לגופיה, דקאמר רחמנא נקדמיה למערכה שנייה של קטרת.

אמר ליה ולא אוקימנא "עליה" ולא על חביתה, מכלל דאיתא לחביתה. ומאי שנא דעביד הטבת חמש גרות ברישא, נעביד הטבת שתי גרות. כיון דאתחיל ליה עביד רבא, ונעביד שית, אמר קרא "בהיטיבו את הנרות", ואין גרות פחות משנים.

הטבת שתי גרות קודמת לקטרת, דאמר קרא "בבקר בבקר בהיטיבו את הגרות", והדר "יקטינה". קטרת לאיברים. דתניא יקדם דבר שנאמר בו "בבקר בבקר" לדבר שלא נאמר בו אלא בקר אחד.

איברים למנחה, דתניא מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר, שנאמר ולהלן פסוק ה) "וערד עליה העלה", ואמר רבא, העלה עולה ראשונה.

מנחה לחבתין. עולה ומנחה. חבתין לנסכים, שם מנחה, נסכים למוספין, זבח ונסכים, מוספין לבזיכין, והתניא בזיכין קודמין למוספין. תנאי היא, דתניא מוספין קודמין לבזיכין, רבי נחמיה אומר בזיכין קודמין למוספין. אמר אבוי, מסתברא כמאן דאמר מוספים קודמין לבזיכין, לאו אמרת "בבקר בבקר" להקדים, הכא נמי "ביום ביום" לאחר. מאי טעמא דמאן דאמר בזיכין קודמין גמר "חקה חקה" מחבתין. אי מהתם גמר לגמר לכולה מלתא מהתם, להכי אהני "ביום ביום" לאחר.

ג-ד רמז תפג "ולבש הכהן מדו בד", מדו כמדתו.

"בד", שיהו של בוץ. בד, שיהו חדשים. בד, שיהו שזורין. בד, שיהא חוטן כפול ששה. בד, שלא ילבש בגדי חל עמהן. אמר אבוי לרב יוסף, בשלמא שיהא של בוץ קא משמע לו דבוץ אין מידי אחרת לא, אלא בד שיהו חדשים, חדשים אין משחקים לא, והתניא משחקים פשרין, ולטעמיה בד שיהא חוטן כפול ששה, "בד", חד חד לחודיה משמע, אלא הכי קאמר בגדים שנאמר בהן "בד" צריכין שיהו של בוץ, חדשים, שזורין, שיהא חוטן כפול ששה, יש מהן למצוה, ויש מהן לעלב. ממאי דהאי בד, כיתנא הוא, אמר רבי יוסי בר חנינא, דבר העולה מן הקרקע בד בבד. ואימא עמרא, עמרא מיפצל, כיתנא נמי מיפצל, על ידי לקותא מיפצל. רבינא אמר, מהכא, "פארי פשתים". והא עד דלא אתא יחזקאל מנלן. גמרא גמירי לה, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא.

מה תלמוד לומר "ילבש", להביא מצנפת ואבנט להרמת הדשן, דברי רבי יהודה. רבי דוסא אומר להביא בגדי כהן גדול ביום הכפורים שהן פשרין לכהן הדיוט. רבי אומר שתי תשובות בדבר, חדא אבנט של כהן גדול לא זהו אבנטו של כהן הדיוט דבר אחר דברים שנשתמש בהן קדשה חמורה ישתמש בהם קדשה קלה. מה תלמוד לומר "ילבש" לרבות את השחקים. ואזדא רבי דוסא לטעמיה, דתניא (להלן לו, כג) "והניחם שם", מלמד שטעונין גניזה. רבי דוסא אומר שלא ישתמש בהן ביום הכפורים אחר.

"והריס את הדשן אשר תאכל האש", יכול עצים, תלמוד לומר "עלה". אי עולה, יכול איברי עולה, תלמוד לומר "אשר תאכל האש", הא כיצד חותה מן המאכלות הפנימיות ויורד. ושמו, בנחת, ושמו, פלו, ושמו, שלא יפזר.

בעי רבי אביו, תרומת הדשן בכמה, מתרומת מעשר ולפינו לה, או מתרומת מדון ולפינו לה. תא שמע, דתני רבי חנינא, נאמר פאן "והריס" ונאמר להלן (פסוק ח) "והריס" מה להלן בקמצו אף פאן בקמצו.

איתמר, הנהנה מאפר תפוח שעל גבי המזבח, רב אמר אין מועליו בו, ורבי יוחנן אמר מועליו בו. לפני תרומת הדשן כלי עלמא לא פליגי, כי פליגי לאחר תרומת הדשן, רב סבר, אין מועליו, הרי נעשה מצותו. ורבי יוחנן סבר, כיון דכתיב "ולבש הכהן מדו בד", כיון דצריך בגדי כהנה, בקדשתיה קאי.

"ופשט" ולבש, שומע אני כדרך שכהן גדול עושה ביום הכפורים, שפושט בגדי קדש ולבש בגדי חל, תלמוד לומר "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים". מקיש בגדים שלובש לבגדים שפושט, מה להלן בגדי קדש אף פאן בגדי קדש. אם כן מה תלמוד לומר "אחרים", פחותין מהן. רבי אליעזר אומר, אחרים והוציא, למד על כהנים בעלי מומין שפשרין להוציא הדשן. אמר מר אחרים, פחותין מהן, כדתני דבי רבי ישמעאל בגדים שבשיל בהן קדרה לרבו אל ימוג בהן כוס לרבו.

אמר ריש לקיש, כמחלקת בהוצאה פך מחלקת בהרמה. ורבי יוחנן אמר, מחלקת בהוצאה, אבל הרמה דברי הכל עבודה היא. מאי טעמא דריש לקיש, אמר לה אי סלקא דעתך עבודה היא, יש לה עבודה שהיא כשרה בשני כלים. ורבי יוחנן גלי רחמנא בכתנת ומכנסים והוא הדיו למצנפת ואבנט. ומאי שנא הני, מדו בד כמדתו, מכנסי בד, לכדתנא, מנין שלא יהא דבר קודם למכנסים, תלמוד לומר "ומכנסי בד ולבש על בשרו". וריש לקיש מדו כמדתו, מדאפקיה רחמנא בלשון מדו, שלא יהא דבר קודם למכנסים מעל בשרו נפקא.

רמז תפד "ושמו אצל המזבח", אין לה דבר שנעשית מצותו ומועליו בו, והרי תרומת הדשן דנעשית מצותו וכתיב "ושמו אצל המזבח", שם תהא גניזתו. משום דהוי תרומת הדשן ובגדי כהנה שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדיו. תרומת הדשן היא דאמרו, בגדי כהנה דכתיב "והניחם שם". הניחא לרבנו דאמרי "והניחם שם" מלמד שטעונין גניזה. אלא לרבי דוסא דאמר מתרין הו לכהן הדיוט, מאי איכא למימר, משום דהוי תרומת הדשן ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד. הניחא למאן דאמר אין מלמדיו, אלא למאן דאמר מלמדיו, מאי איכא למימר. תרי מעוטי כתיבי, כתיב הכא ושמו, וכתיב התם "הערופה".

דשון מזבח הפנימי והמנורה, לא נהניו ולא מועליו. בשלמא מזבח החיצון דכתיב "ושמו אצל המזבח". מזבח הפנימי מנלו, אמר רבי אלעזר אמר קרא (לעיל א, טז) "והסיר את מראתו בנצתה" אם אינו ענין למזבח החיצון תנהו ענין למזבח הפנימי. ואימא אידי ואידי במזבח החיצון, ולקבע לו מקום. אם כן לימא קרא "אצל", מאי "הדשן". דאפלו מזבח הפנימי. מנורה מנלו, מדשן הדשן.

מנין לשנוי בגדים מן התורה, שנאמר "ופשט את בגדיו [ולבש]". מכאן למדה תורה דרדך ארץ, בגדים שבשל בהם קדרה לרבו אל ימוג בהן כוס לרבו.

ה מנין שכל המכבה המערכה עובר בלא תעשה, תלמוד לומר "לא תכבה".

מנין שיעשה המערכה גדולה כדי שתקבל כל העולות, תלמוד לומר "עליה". מנין לאמורי חטאת ואמורי אשם ואמורי קדשי קדשים ואמורי קדשים קלים, תלמוד לומר "חלבי השלמים". מנין הקמץ והלבונה ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים, תלמוד לומר "עליה והקטיר" כל הקטרות יהיו עליה, (מה) תלמוד לומר (כתוב ברמז תמ"ח).

מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר, תלמוד לומר "וערף עליה העלה". מאי תלמודא, אמר רבא, העלה, עולה ראשונה. מנין שלא יהא דבר מתעבב אחר תמיד של בין הערבים, תלמוד לומר "והקטיר עליה חלבי השלמים", מאי תלמודא, אמר קרא עליה שלמים ולא על חברתה שלמים. אמר ליה רבא, ודילמא שלמים הוא דלא קרבי אבל עולה קרבה. אלא אמר רבא, השלמים עליה, השלם כל הקרבנות כולן.

רב הונא רמי כתיב (שמות כג, יח) "ולא יליו חלב חגי עד בקר", עד בקר הוא דלא יליו הא כל הלילה יליו, וכתיב "והקטיר עליה חלבי השלמים" עליה השלם כל הקרבנות. הוא מוטיב לה והוא מפרק לה בשנתותיה.

ו "אש תמיד", תמיד, אף בשבת. תמיד, אף בטמאה. לא תכבה, אף במסעות. מה עושין לה, כופין עליה פסכת דברי רבי יהודה, רבי שמעון אומר אף בשעת מסעות מדשנין אותה, שנאמר (במדבר ד, יג) "ודשנו את המזבח ופרשו עליו בגד ארנמן".

ז "וזאת תורת המנחה", לבית עולמים, זאת, אינה נוהגת בבמה. זאת תורת המנחה, תורה אחת לכל המנחות, שיהו טעונות שמן ולבונה, וכי מנין יצאו, מפלל שנאמר "ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה". (לעיל ב, ג) "והנותרת מן המנחה

לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו", יְכוּל אֵינָה טְעוּנָה שְׁמֹן וּלְבוֹנָה אֶלֶּא מְנַחָה שְׁשִׁירֵיהָ נְאָכְלִין, מְנַחָה שְׂאִין שְׁשִׁירֵיהָ נְאָכְלִים מְנִין. תְּלַמוּד לּוֹמֵר "תּוֹרַת הַמְּנַחָה" תּוֹרָה אַחַת לְכָל הַמְּנַחֹת שֶׁיְהִיו טְעוּנוֹת שְׁמֹן וּלְבוֹנָה. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא אִם מְצִינוּ שֶׁלֹּא חֵלֶק הַכֶּתוּב בֵּין מְנַחַת חוּטָא שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְמְנַחַת חוּטָא שֶׁל כְּהֻנִּים לְבַל תִּתֵּן, כִּף לֹא נִחְלַק בֵּין מְנַחַת נְדָבָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְמְנַחַת נְדָבָה שֶׁל כְּהֻנִּים לְתִתֵּן. אָמַר לִיה רַבִּי חֲנַנְיָה בֶן יְהוּדָה, וְכִי מָה רָאִיָה לָאוּ לְהוּ, עֲשֵׂה לְלֹא תַעֲשֶׂה, תְּלַמוּד לּוֹמֵר "תּוֹרַת הַמְּנַחָה" תּוֹרָה אַחַת לְכָל הַמְּנַחֹת שֶׁיְהִיו טְעוּנֵין שְׁמֹן וּלְבוֹנָה. הִקְרַב אֹתָהּ, כְּשֶׁרָה וְלֹא פְסוּלָה אֹתָהּ, כִּלְהָ כְּאַחַת. בְּנֵי אַהֲרֹן, וְלֹא בָנוֹת אַהֲרֹן.

כָּל הַמְּנַחֹת נִקְמָצוֹת וְכוּ', דְּכַתִּיבָא [כְּתִיבָא וּדְלֹא כְּתִיבָא כְּתִיב] "וְזֹאת תּוֹרַת הַמְּנַחָה" "וְהִנּוּתְרַת (מִן הַמְּנַחָה) [מִמֶּנָּה יֵאָכְלוּ] לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו".

"לְפָנֵי ה'" יְכוּל בְּמַעְרַב (כְּתוּב בְּרָמֶז תַּמ"ח וּבְרָמֶז תַּל"ח).

ח "וְהָרִים מִפְּנֵינוּ", מִן הַמַּחְבֵּר. שֶׁלֹּא יָבִיא עֲשָׂרוֹן אֶחָד בְּשָׁנֵי כָּלִים. שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מִדָּה לְקִמְץ. מִסְלַת הַמְּנַחָה וּמִשְׁמַנָּה וְאֵת כָּל הַלְּבָנָה, שֶׁתִּהְיֶה שֵׁם לְבוֹנָה בְּשַׁעַת קְמִיצָה. וְאֵת כָּל הַלְּבָנָה אֲשֶׁר עַל הַמְּנַחָה וְהַקְטִיר, שֶׁיִּלְקֹט אֶת הַלְּבוֹנָה וְיַעֲלֶה לְאֲשִׁים.

"וְהַקְטִיר הַמְּזִבַּח רִיחַ נִיחַח אֲזִכָּרְתָּהּ לַה'", נִזְכָּרִין בָּהּ וְנִזְכָּרִין בְּקְמִיצָה וְנִזְכָּרִין בְּלְבוֹנָה.

תֵּנוּ רַבֵּנוּ חֲסָרָה וְעַמְדָה עַל קֶרֶט אֶחָד פְּסוּלָה. עַל שְׁנֵי קוֹרְטִין כְּשֶׁרָה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, עַל קֶרֶט אֶחָד כְּשֶׁרָה, פְּחוֹת מִכָּאן פְּסוּלָה. וְהִתְנַנֵּא רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר קִמְץ לְבוֹנָה שְׁחָסַר כָּל שֶׁהוּא פְּסוּלָה, תָּנִי, קֶרֶט לְבוֹנָה שְׁחָסַר כָּל שֶׁהוּא פְּסוּל. וְאִיבַעִית אֵימָא כָּאן בְּלְבוֹנָה הַבָּאָה עִם הַמְּנַחָה, כָּאן בְּלְבוֹנָה הַבָּאָה בְּפָנֵי עֲצָמָה. אָמַר רַבִּי יֶצְחָק בֶּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שְׁלֹשׁ מַחְלוּקֹת בְּדָבָר, רַבִּי מֵאִיר סָבַר, קִמְץ בְּתַחֲלָה וְקִמְץ בְּסוּף. רַבִּי יְהוּדָה סָבַר קִמְץ בְּתַחֲלָה וּשְׁנֵי קוֹרְטִין בְּסוּף. רַבִּי שְׁמַעוֹן סָבַר קִמְץ בְּתַחֲלָה וְקֶרֶט אֶחָד בְּסוּף, וּשְׁלֹשֶׁתוֹן מִקְרָא אֶחָד דָּרָשׁוּ, (אֵת כָּל לְבַנְתָּה) [וְאֵת כָּל הַלְּבָנָה] אֲשֶׁר עַל הַמְּנַחָה, רַבִּי מֵאִיר סָבַר עַד דְּאִיתִיָּה לְלְבוֹנָה דְּאִיקְבָּעָה בְּהַדִּי מְנַחָה מַעֲקָרָא. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר כָּל אֶפְלוּ חֵד קֶרֶט, אֵת לְרַבּוֹת קֶרֶט אֶחָד, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֵת לֹא דָרִישׁ. וְאָמַר רַבִּי יֶצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מַחְלֻקֹת בְּלְבוֹנָה הַבָּאָה עִם הַמְּנַחָה, אֲבָל לְבוֹנָה הַבָּאָה בְּפָנֵי עֲצָמָה דְּבָרֵי הַכֹּל קִמְץ בְּתַחֲלָה וְקִמְץ בְּסוּף, לְהַכִּי אֲצִטְרִיד אֲשֶׁר עַל הַמְּנַחָה דְּבַהַדִּי מְנַחָה אִין בְּפָנֵי עֲצָמָה לֹא. וְאָמַר רַבִּי יֶצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַחְלֻקֹת בְּלְבוֹנָה הַבָּאָה עִם הַמְּנַחָה, אֲבָל לְבוֹנָה הַבָּאָה בְּבִזְיָכִין דְּבָרֵי הַכֹּל שְׁנֵי קוֹמְצִים בְּתַחֲלָה וּשְׁנֵי קוֹמְצִים בְּסוּף, פְּשִׁיטָא מַהוּ דְּתִימָא כִּיּוֹן דְּבַהַדִּי לְחַם אֲתִיָּא, כְּאֲשֶׁר עַל הַמְּנַחָה דְּמִי קָא מִשְׁמָא לָן.

"והנותנת ממנה", כשרה ולא פסולה, יאכלו אהרן ובניו, רבה אכילתה בכל מאכל שירצו. יאכלוה, שיאכלו עמה חליו ותרומה בזמן שהיא מועטת.

"לאהרן ולבניו", לאהרן תחלה ואחר כך לבניו. לאהרן שלא במחלקת ולבניו במחלקת, מה אהרן כהן גדול יאכל שלא במחלקת, אף בניו כהנים גדולים יאכלו שלא במחלקת. מצות תאכל, מצוה. לפי שהיתה בכלל התר ונאסרה וחרה והתרה, יכול תחזר להתרה הראשון, תלמוד לומר "מצות תאכל", מצוה. כיוצא בה "יבמה יבא עליה", מצוה. לפי שהיתה בכלל התר ונאסרה וחרה והתרה, יכול תחזר להתרה הראשון, תלמוד לומר "יבמה יבא עליה", מצוה.

מאן תנא להא דתנו רבנן "יבמה יבא עליה" מצוה וכו'. אמר רבי יצחק בר אבדימי, אבא שאול היא, והכי קאמר "יבמה יבא עליה" למצוה, שבתחלה היתה עליו בכלל התר, רצה לשם נוי כונסה, רצה לשם אשות כונסה, נאסרה וחרה והותרה יכול תחזור להתרה הראשון, תלמוד לומר "יבמה יבא עליה" למצוה. [רבא אמר, אפלו תימא רבנן, והכי קאמר "יבמה יבא עליה" למצוה], שבתחלה היתה עליו בכלל התר, רצה כונסה רצה (חולץ לה) [אינו כונסה], ונאסרה וחרה והתרה, יכול תחזר להתרה הראשון רצה כונסה רצה אינו כונסה, [רצה אינו כונסה], הא אגידא ביה בכדי תיפוק, אלא אימא רצה כונסה רצה חולץ, תלמוד לומר "יבמה יבא עליה" למצוה. אימא רישא מצות תאכל למצוה, שבתחלה היתה עליו בהתר וכו'. בשלמא לרבא דאמר כרבנן היא, הכי קאמר, מצות תאכל, מצוה. שבתחלה היתה בכלל התר רצה אוכלה רצה אינו אוכלה, נאסרה וחרה והתרה, יכול תחזר להתרה הראשון [רצה אוכלה, רצה אינו אוכלה], רצה אינו אוכלה, והכתיב (שמות כט, לג) "ואכלו אתם אשר כפר בהם" מלמד שהכהנים אוכלין ובעלים מתכפרים, אלא רצה הוא אוכלה רצה כהן אחר אוכלה, תלמוד לומר "מצות תאכל", מצוה. אלא לרב יצחק בר אבדימי דאמר כלה כאבא שאול היא. הכא מאי תרי גוני איכא, רצה מצה אוכלה רצה חלוט אוכלה. האי חלוט היכי דמי אי מצה היא הרי מצה ואי לאו מצה היא, הרי מצות אמר רחמנא. לעולם מצה היא ולהכי תנינא רחמנא, לעכב.

תניא מנין לשכות הבנויות בחל ופתוחות לקדש שהכהנים נכנסין לשם, ואוכלין קדשי קדשים ושגרי מנחה, תלמוד לומר "בפצר אהל מועד יאכלוה", התורה רבתה חצרות הרבה לאכילה. והכתיב (להלן ח, לא) "בשלו את הבשר פתח אהל מועד ושם תאכלו אתו". קדשי שעה שאני.

"מצות תאכל" מה תלמוד לומר, לפי שנגאמר "יאכלוה" אין לי אלא פלה מנין אפלו מקצתה, תלמוד לומר "תאכל", אפלו כל שהוא, בחצר אהל מועד יאכלוה שלא יאכל עמה חליו ותרומה בזמן שהיא מרבה.

בעי מניה רבי פרידא מרבי אמי, מנין לכל המנחות שהן באות מצות, מנלן, דכתיבא כתיבא, דלא כתיבא כתיב "והנותרת מן המנחה לאכלו אהרן ובניו מצות". אמר ליה, מצוה לא קמבעיא לי, כי קא מבעיא לי, לעכב. נלעכב נמי כתיב "לא תאפה חמץ". אי מלא תאפה חמץ אימא למיקם גברא בלאו בעלמא, איפסולי לא מיפסיל, אלא מנא לו, כדתנא (לעיל ב, ה) "מצה", יכול מצוה, תלמוד לומר "יתהיה", הכתוב קבעו חובה.

אם החמיצו שגריה עובר בלא תעשה, מנהני מלי, אמר ריש לקיש, אמר קרא לא תאפה חמץ חלקם, אפלו חלקם לא תאפה חמץ. והאי להכי הוא דאתא, הא מבעי ליה לכדתניא לא תאפה חמץ מה תלמוד לומר, והלא כבר נאמר (לעיל ב, יא) "לא תעשה חמץ". לפי שנגאמר "לא תעשה חמץ", יכול לא יהא חיב אלא אחת על פלן, תלמוד לומר "לא תאפה", אפיה בכלל היתה ולמה יצאה, להקיש אליה. מה אפיה מיחדת שהיא מעשה יחידי וחיבין עליה בפני עצמה, אף אני אביא לישתה ועריכתה וכל מעשה יחידי שבה, לאתויי קטוף שהוא מעשה יחידי וחיבין עליה בפני עצמה. אגן מחלקם קאמרינן. ואימא פלי להכי הוא דאתא, אם כן לכתוב חלקם לא תאפה חמץ, מאי לא תאפה חמץ חלקם, שמע מינה תרתי. ואימא אפיה דפרט ביה רחמנא, ליחייב חדא, אבל אינד ליחייב חדא אפלהו. משום דהוה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל וכו', ואימא "לא תעשה" כולל, לא תאפה פרט, כולל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, אפיה אין מידי אחרינא לא, אמר רבי אפטוריקי משום דהוא כולל ופרט המרחקין זה מזה ואין דנין אותן בכלל ופרט.

חלקם נתתי אתה מאשי. אינם רשאין לחלק אלא מותר מן האשים. אין לי אלא זו בלבד, מנין לרבות את כל הקדשים, תלמוד לומר ("פי) קדש קדשים". יכול אף הפסולה יכול אם חלקוה תהא פסולה תלמוד לומר "היא", הרי היא בקדשתה.

"כחטאת" מה חטאת מן החליו, וביום, ובגדו הימנית, אף זו מן החליו, וביום, ובגדו הימנית. אי מה חטאת אם נשחטה שלא לשמה פסולה אף זו אם נקמצה שלא לשמה פסולה, תלמוד לומר "כאשם", מה אשם אם נשחט שלא לשמו כשר, אף זו אם נקמצה שלא לשמה כשרה.

רבי שמעון אומר, יש מהם פחטאת ויש מהם כּאָשֶׁם. מנחת חוטא הרי היא כּחטאת, לפיכך אם נקמצה שלא לשמה פסולה. מנחת נדבה הרי היא כּאָשֶׁם, לפיכך אם נקמצה שלא לשמה כּשירה.

יא בעלי מומין, בין בעלי מומין קבועים בין בעלי מומין עוברין, חולקין ואוכלין, אבל לא מקריבין. מנהגי מילי דתנו רבנן "כל זכר" לרבות בעלי מומין, למאי אי לאכילה הרי כבר נאמר (להלן כא, כא-כב) "לחם אלהיו מקדשי הקדשים יאכל", אלא לחלקה. תנא אידך "כל זכר" לרבות בעל מום, למאי, אי לאכילה הרי כבר נאמר, ואי לחלקה הרי כבר נאמר, שיכול אין לי אלא תם ונעשה בעל מום בעל מום מעקרו מנין, תלמוד לומר "כל זכר" תנא אידך (להלן ז, ו) "כל זכר" לרבות בעל מום, למאי, אי לאכילה הרי כבר אמור, אי לחלקה כבר אמור, ונאי לבעל מום מעקרו הרי כבר אמור, שיכול אין לי אלא בעל מום קבוע, בעל מום עובר מנין, תלמוד לומר "כל זכר", כלפי לויא, אמר רב ששת איפוך. רב אשי אמר, לעולם לא תיפוך, ואצטריך, סלקא דעתך אמינא כטמא, מה טמא כמה דלא טהר לא אכיל, אף האי נמי כמה דלא מיתקן לא אכיל, קא משמע לן.

"יאכלנה", כשירה ולא פסולה. חק עולם, לבית עולמים. לדותיכם, שינהג הדבר לדורות. מאשי ה', אין להם אלא לאחר מתן אשים.

"כל אשר יגע בהם יקדש", יכול אפלו לא בלע, תלמוד לומר "בהם", משביבלע. יכול אם נגע במקצתו? הא פלו פסול, תלמוד לומר "כל הנגע בהם יקדש" הנוגע פסול, הא כיצד חותך מקום הבלע. יקדש להיות כמזוהו, אם פסול, יפסל. ואם כשר, יאכל כחמור שבו.

יג רמז תפו "זה קרבן אהרן ובניו", זהו שאמר הכתוב (תהלים עה, ח) "כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים וגו'". רבנן פתרון קרא, באהרן. בלשון "זה" השפיל ובלשון "זה" הגבה. בלשון "זה" השפיל, (שמות לב, כד) "ואשליכהו באש ויצא העגל הזה". ובלשון "זה" הגבה, זה קרבן אהרן ובניו.

דבר אחר "זה קרבן אהרן ובניו", הדא הוא דכתיב "ויאמר אליהם מהאכל יצא מאכל ומעז יצא מתוק", הנה שמשון מתמיה, אריה אוכל כל החיות ועכשו יצא ממנו מאכל. פן אהרן ובניו, אוכלין כל הקרבנות, ועכשו יצא מהו קרבן, שנאמר "זה קרבן אהרן ובניו".

אמר רב אידי מתאונה הנה דוד לקרבן נשיאים הדא הוא דכתיב (תהלים סו, טו) "עלת מחים אעלה לך", אין לך קרבן שיש בו פרים אילים עתודים אלא קרבן נשיאים, הדא הוא דכתיב (במדבר ז, יז) "ולזבח השלמים בקר שנים" וגו'. רבי

יהודה ורבי נחמיה ורבנן, רבי יהודה אומר, חביב קרבן נשיאים לפני הקדוש ברוך הוא כשירה שאמרו ישראל לפניו על הגם. בשירה כתיב (שמות טו, ב) "זה אלי ואנוהו", וכאן כתיב "זה קרבן נחשו". רבי נחמיה אומר, חביב קרבנו של אהרן לפני הקדוש ברוך הוא כקרבן של נשיאים, להלן כתיב "זה קרבן" וכאן כתיב זה קרבן אהרן ובניו. אומר רבי ברכיה חביב קרבנו של אהרן לפני הקדוש ברוך הוא כשנים עשר שבטים. מנין, ז"ה הרי שנים עשר.

"ביום המשח אתו עשירת האפה", רבי יוחנן אומר משום רבי שמעון בן יהוצדק, מלמד שעשירת האפה מעכבת בגדלת אהרן ובניו, סלת מנחה תמיד, רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי, בוא וראה כמה חס הקדוש ברוך הוא על ממונן של ישראל זה שנתחייב להביא קרבן וביא מן הבקר (לעיל א, ג) "אם עלה קרבנו מן הבקר", לא מצא מן הבקר וביא מן הכבשים, שנאמר "אם כשב הוא מקריב", לא מצא מן הכבשים וביא מן העזים, שנאמר (לעיל ג, יב) "ואם עז קרבנו", לא מצא מן העזים וביא מן העוף שנאמר (לעיל א, יד) "ואם מן העוף עלה קרבנו", לא מצא מן העוף, וביא מן הסלת, הדיא הוא דכתיב "סלת יהיה קרבנו", ולא עוד, אלא כל הקרבנות אינם באים חצאים וזו באה חצאים, הדיא הוא דכתיב "מחציתה בבקר ומחציתה בערב". ולא עוד אלא כל שמקריבה מעליו עליו כאלו הקריב מסוף העולם ועד סופו, הדיא הוא דכתיב (מלאכי א, יא) "כי ממזרח שמש ועד מבואו" וגו'.

"זה קרבן אהרן ובניו", יכול אהרן ובניו מביאים כאחד את הקרבן הזה, תלמוד לומר "אהרן ובניו אשר יקריבו", הא כיצד אהרן מביא לעצמו ובניו מביאין לעצמן, בניו, אלו בניו הדייטים, או בניו כהנים גדולים, כשהוא אומר (להלן פסוק טו) "הכהן המשוח תחתיו מבניו", הרי כהן גדול אמור, הא מה אני מקיים ובניו אלו כהנים הדייטים, כשהכהן מתקרב תחלה לעבודה מביא עשירת האפה משלו.

דרש רב נחמן בר רב חסדא משמיה דרבי טבלא, זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו וגו', וכי מה למדנו לבניו מיום המשח מעתה, אלא מקיש חנוכו להמשח, מה המשח רבוכה אף חנוכו רבוכה. אומר רב חסדא כהן גדול המתקרב לעבודה צריך שני עשרונות, אחד להמשח ואחד לחנוכו. רבי חנא, אומר שלש, ולא פליגי, הא דעבד עבודה כשהוא כהן הדייט, הא דלא עבד עבודה כשהוא כהן הדייט.

"ביום המשח אתו", אין כהן גדול נמשח אלא ביום. אותו, אין מושחין שני כהנים גדולים כאחד. ביום המשח, ביום שנמשח מביא עשירת האפה עד עולם. או אינו אומר ביום המשח אתו אלא ביום שנמשח מביא עשירת האפה ומפסיק, תלמוד לומר "מנחת תמיד" הא מה אני מקיים ביום המשח אותו ביום שנמשח

מביא עשירית האיפה עד עולם. עשירת האפה אחד מעשרה בשלשה סאים שהם שבעה רבעים ועוד. סלת, מה סלת האמור להלן חטים, אף סלת האמור כאן חטים.

”מנחה”, הרי היא ככל המנחות ללבונה. תמיד, אף בטמאה, תמיד, אף בשבת.

תנו רבנן אלו נאמר 'מנחה מחצית', הייתי אומר מביא חצי עשרון מביתו שחרית, ומקריב. חצי עשרון מביתו ערבית, ומקריב. תלמוד לומר "מחציתה בבקר", מחצה משלם הוא מביא. הא כיצד מביא עשרון שלם וחוצהו ומקריב מחצה בבקר ומחצה בערב. נטמא מחצה בין הערבים או שאבד, יכול לביא חצי עשרון מביתו ערבית, ויקריב, תלמוד לומר "מחציתה בבקר ומחציתה בערב", מחצה משלם הוא מביא. הא כיצד, מביא עשרון שלם וחוצהו, ומקריב מחצה ומחצה אבד, נמצאו שני חצאין קרבין ושני חצאין אבודין. כהן גדול שמת ומנו אחר תחתיו, יכול לביא חצי עשרון מביתו או חצי עשרונו של ראשון, תלמוד לומר "ומחציתה בערב", מחצה משלם הוא מביא, הא כיצד, מביא עשרון שלם וחוצהו, מחצה מקריב ומחצה אבד, נמצאו שני חצאין קרבין ושני חצאין אבודין. תני תנא קמיה דרב נחמן, מחצה ראשון ומחצה שני תעבר צורתו ותצא לשרפה, אמר רב אשי כיון דבעידנא דפלגינהו, אי בעי האי מקריב אי בעי האי מקריב, מיחזי חזי.

חבתי כהן גדול, רבי יוחנן אמר אינה קדושה לחצאין. ורבי אלעזר אמר מתוך שקרבה לחצאין קדושה לחצאין. אמר רבי אחא מאי טעמא דרבי יוחנן, אמר קרא מנחה מחציתה, מביא מנחה ואחר כך חוצהו. מיתבי חבתי כהן גדול לא היו באין חצאין אלא מביא עשרון שלם וחוצהו. ותנא אלו נאמר 'מנחה מחצית' הייתי אומר מביא חצי עשרון מביתו שחרית ומקריב, חצי עשרון מביתו ערבית ומקריב, תלמוד לומר "מחציתה", מחצה משלם הוא מביא למצוה. אמר ליה רב גביהה מפי כתיב לרב אשי והא חקה כתיב בה, אמר ליה לא נצרכה אלא להביא שלם מביתו.

יד-טו איתמר חביתי כהן גדול כיצד עושין אותו, רבי חיזא בר אבא אמר רבי

יוחנן אופה ואחר כך מטגנה, רב אמי אמר רבי חנינא, מטגנה ואחר כך אופה, אמר רבי חיזא בר אבא, כוותי דידי מסתברא, תפיני, תאפינה נאה. רב אמי אמר, כוותי דידי מסתברא תפיני תאפינה נא. כתנאי תפיני, תאפינה נא, רבי אומר, תאפינה נאה, רבי (יוסא) [יוסי] אומר תאפינה רכה, ואית ליה נא ואית ליה נאה. תנו התם, חביתי כהן גדול לישתן ועריכתו בפנים, ודוחות את השבת, מנהגי מלי, אמר רב הונא, תפיני, תאפינה נאה. ואי אפי לה מאתמול אינשפא לה. מתקיוף לה רב יוסף אימא דכביש ליה בירקא. דבי רבי ישמעאל תנא, תעשה, ואפלו

בשבת, תעשה, ואפלו בטמאה. אביי אמר, (לעיל פסוק יג) סלת מנחה תמיד, הרי היא כמנחת תמידין, רבא אמר, "על מחבת" מלמד שטעונה כלי, ואי אפי לה מאתמול איפסל לה בלינה. תניא פותיה דרבא, על מחבת בשמן, מלמד שטעונה כלי. בשמן, להוסיף לה שמן. ואיני יודע כמה, הריני דן, נאמר כאן שמן ונאמר במנחת נסכים שמן, מה להלן שלשה לוגין שמן לעשרון, אף כאן שלשה לוגין לעשרון. או פלך לדרך זו, נאמר כאן שמן ונאמר במנחת נדבה שמן מה להלן לוג אחד אף כאן לוג אחד. נראה למי דומה דנין תכשיט מתכשיט תדיר, חובה טובאה שבת ואין דנין תכשיט משאינו תכשיט, או פלך לדרך זו, דנין יג"ל מיג"ל, יחיד בגלל עצמה, לבונה, [ואין דנין יג"ל משאינו יג"ל]. רבי שמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר, סלת מנחה תמיד הרי היא לך כמנחת תמידין, מה מנחת תמידין שלשה לוגים לעשרון אף זו שלשה לוגים לעשרון. רבי שמעון אומר רבה כאן שמן ורבה במנחת נסכים שמן, מה להלן שלשה לוגין לעשרון אף כאן שלשה לוגין לעשרון או פלך לדרך זו, רבה כאן.

שמן ורבה במנחות פרים ואילים שמן, מה להלן שני לוג לעשרון אף כאן שני לוג לעשרון. נראה למי דומה, דנין מנחה הבאה עשרון ממנחה הבאה [בעשרון ואין דנין מנחה הבאה עשרון ממנחה הבאה] שנים ושלשה עשרונים. (כתוב ברמז שפ"ח).

תנו רבנן כהן גדול שמת ולא מנו אחר תחתיו, מנין שתהא מנחתו קרבה משל יורשין, תלמוד לומר "והכהן המשים תחתיו מבניו יעשה אתה". יכול יקריבנה חצאין, תלמוד לומר "אתה", פלה ולא חציה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, חק עולם, משל צבור תהא. פליל תקטר, שתהא פלה בהקטר. והאי הפהו המשים להכי הוא דאתא, האי מבעינא ליה לכדתנא זה קרבן אהרן ובניו, יכול יהו אהרן ובניו מקריבין קרבן אחד וכי. אם כן לכתוב רחמנא הפהו המשים תחתיו בניו, מאי מבניו, שמע מינה תרתי. ורבי שמעון האי אתה מאי עביד ליה, מבעינא ליה לכהן גדול שמת ומנו אחר תחתיו, שלא יביא חצי עשרון מביתו ולא חצי עשרונו של ראשון. ותיפוק ליה מומחציתה, וי"ו לא דריש, ורבי יהודה, האי חק עולם מאי דריש ביה, חקה לעולם תהא, פליל תקטר למה לי, מבעי ליה לכדתנא, אין לי אלא עליונה בכליל תקטר, ותחתונה בלא תאכל, מנין לתן את האמור של זה בזה, תלמוד לומר "פליל פליל" לגזרה שנה נאמר כאן "פליל" ונאמר להלן "פליל" מה להלן בכליל תקטר, אף כאן בכליל תקטר, ומה כאן לתן לא תעשה על אכילתה אף להלן לתן לא תעשה על אכילתה.

רמז תפז האומר הרי עלי במחבת, לא יביא במרחשת. במרחשת, לא יביא במחבת. מה בין מחבת למרחשת, מרחשת יש לה כסוי, מחבת אין לה כסוי, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי חנינא בן גמליאל אומר, מרחשת עמקה ומעשיה רבין, מחבת צפה ומעשיה קשין. מרחשת עמקה דכתיב (להלן ז, ט) "וכל נעשה

במרחשתי", מחבת (עבה) [צפה] דכתיב "ועל מחבת". תנו רבנן, בית שמאי אומרים, האומר הרי עלי מרחשת, יהא מנח עד שיבוא אלגהו, מספקא להו, אי על פליו נקראו, או על שם מעשיהו נקראו. ובית הלל אומרים, פלי הנה בבית המקדש ומרחשת שמו ודומה כמין פלבוס עמק, וכשפצק מנח בתוכו דומה כמין תפוחי פרתים וכמין בליטי יונים. ואומר "וכל נעשה במרחשת ועל מחבת", אלמא על שם פליו נקראו ולא על שם מעשיהו.

רמז תנח "תעשה מרבכת", מלמד שנעשה ברותחין כל צרפה. אין לה רבוכה בתורה אלא זו, ורבוכה שבתודה שבמלואים כבר עברה.

"תביאנה" לפני הנסכים. וכשהוא אומר תקריב, אפלו לאחר הנסכים. תפיני תופי נא, רבי אומר, תאפינה רכה. רבי יוסי אומר, תופינא נוי, מנחת פתים, מלמד שכול אחד לשנים ושנים לארבע ומבדיל. תקריב ריח ניחח לה, יכול מה אהרן מביא בכל יום אף בניו מביאין בכל יום, תלמוד לומר (לעיל פסוק יד) זָה. יכול מה אהרן דוחה את השבת ואת הטמאה, אף בניו יהיו מביאין ודוחין את השבת ואת הטמאה, תלמוד לומר "זֶה". יכול מה אהרן מביא לחצאין אף בניו יהיו מביאין לחצאין, תלמוד לומר "זֶה". יכול מה אהרן מביא שלשה לוגין לעשרון אף בניו יהיו מביאין שלשה לוגין לעשרון, תלמוד לומר "זֶה". [יכול] מה אהרן מביא רבוכה אף בניו יהיו מביאין רבוכה, תלמוד לומר "זֶה".

"משח" אין לי אלא אלא משוח בשמן המשחה, מרבה בגדים מנין, תלמוד לומר "והכהן". יכול שאני מרבה אף משוח מלחמה, תלמוד לומר "תחתיו מבניו", את שבנו עומד תחתיו מביא עשירית האפה, יצא משוח מלחמה שאין בנו עומד תחתיו. ומנין שאין בנו עומד תחתיו, תלמוד לומר (שמות כט, ל) "שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אשר יבא אל אהל מועד לשרת בקדש", את שבא אל אהל מועד לשרת בקדש בנו עומד תחתיו, יצא משוח מלחמה שאינו בא אל אהל מועד לשרת בקדש.

"מבניו נעשה אתה", מלמד שהבן קודם לכל אדם שבעולם, יכול אף על פי שאין ממלא מקום אביו, תלמוד לומר "וואשר ימלא את דו לכהן תחת אביו", בזמן שימלא את מקומו של אביו הוא קודם לכל אדם ואם אינו ממלא מקום אביו יבוא אחר וישמש תחתיו.

"חק עולם לה' כליל תקטר" (פתיב ברמז תרנ"ז).

טז "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל", מנחת כהנת נאכלת, מנחת כהן אינו נאכלת, אין לי אלא מנחת חובתו מנחת נדבתו מנין תלמוד לומר "וכל מנחת

כהן". אין לי אלא כלה מקצתה מנין, תלמוד לומר "תהיה" ואפלו כל שהוא. (כתוב ברמז תע"ח ובפרשת כי תשא). העיד בן בוכרי כל כהן ששוקל וכו'.

יח "זאת תורת החטאת" זאת, אינה נוהגת בבמה. תורת החטאת תורה אחת לכל חטאות, שיהא דמם טעון כבוס, וכי מאין יצאת, מכלל שניאמר (להלן פסוק יט) הכהן המחטא אתה לאכלנה, ואשר יזה מדמה תכבס, יכול אין לי אלא חטאות החיצונות שיהא דמם טעון כבוס, חטאות הפנימיות מנין, ודין הוא ומה אם קדשי קדשים ששוו לחטאות החיצונות למריקה ולשטיפה לא שוו להם לכבוס, חטאות הפנימיות שלא שוו להן למריקה ולשטיפה אינו דין שלא שוו להם לכבוס, תלמוד לומר "תורת החטאת" תורה אחת לכל חטאות שיהא דמם טעון כבוס, יכול אף חטאת העוף יהא טעון כבוס, תלמוד לומר "זאת".

"במקום אשר תשחט העלה תשחט (את) החטאת", זה שניאמרנו לרבות כל חטאות שלא תהא שחיטתן אלא בצפון. רבי אליעזר אומר, מכאן לעולת חובה שלא תהא שחיטתה אלא בצפון. קדש קדשים לרבות שלמי צבור שלא תהא שחיטתן אלא בצפון. היא, פרט לתודה ואיל נזיר.

אשפחו שחיטה למצוה קבלה למצוה, שחיטה וקבלה לעב מנלו, אומר קרא [ה]עלה העולה במקומה תהא.

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, מפני מה תקנו תפלה בלחש, שלא לביש עוברי עברה, שהרי לא חלק הפתוב מקום בין חטאת לעולה, שניאמר "במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת". והאיכא דם חטאת למעלה ודם עולה למטה, התם כהן הוא דידע. [והאיכא] חטאת נקבה ועולה זכר, התם מכסיא באליה. תנינח כבשה, שעירה מאי איכא למימר, איהו הוא דמכסיף נפשיה, דאי בעי מייתי כשבה וקא מייתי שעירה. חטאת דעבודה זרה דלא סגי אלא שעירה, מאי איכא למימר, התם ליכסיף וליזיל כי היכי דליכפר ליה.

אמר רבי אליעזר בר חביבא, פעם אחת לששים שנה או לשבעים שנה מביא הקדוש ברוך הוא דבר גדול בעולם, ומכלה את הממזרים ונוטל עמהם כשרים שלא לפרסם את החוטאים. ואתיא פדאמר רבי לוי בשם רבי שמעון בן לקיש במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת שלא לפרסם החוטאים. (ישעיה לא, ב) "וגם הוא חכם ויבא רע", לא מסתברא, אלא "ויבא טוב". אלא שניאמר רעה שהקדוש ברוך הוא מביא לעולם בהכמה הוא מביאה. "ואת דבריו לא הסיר", כל כך למה, "וקם על בית מרעים ועל עזרת פעלי און". רב הונא אומר, אין ממזר חי יותר משלשים יום, אימתי בזמן שאינו מפרסם. רבי יוסי בשם רבי יוחנן, אף (פאן) [לעתיד לבוא] אין הקדוש ברוך הוא נזקק אלא לשבטו של לוי, מה טעם

(מלאכי ג, ג) "וַיָּשֶׁב מִצְרָף וּמִטְהַר כֶּסֶף וְטָהַר אֶת בְּנֵי לְוִי וְגו' בְּזָהָב וְכֶכֶסֶף". אָמַר רַבִּי זְעִירָא כְּאָדָם שֶׁהוּא שׁוֹתֵה בְּכּוֹס נְקִי. אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא בְּגִין דְּאֲנִן לְוִיִּים נְפִסִיד. אָמַר רַבִּי חֲנִינְא בְּרִיה דְּרַבִּי אַבְהוֹ, אִף לְעֵתִיד לְבּוֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה עִמָּהוּ צְדָקָה, מַה טַּעַם "וְהָיוּ לֵה' מְגִישֵׁי מִנְחָה בְּצְדָקָה".

יט "הִכְהֵן הַמְּחַטָּא אֶתְהָ יֹאכְלָנָה", פָּרַט לְטַבּוּל יוֹם, וְלִמְחַסְרַי כְּפוּרִים וְלֹאֲוִנּוּ.

אוֹתָהּ, כְּשָׂרָה וְלֹא פְּסוּלָהּ.

"אוֹתָהּ", שְׁמִיתָן דְּמָה לְמַעְלָה וְלֹא שְׁמִיתָן דְּמָה לְמַטָּה. אָמַרְתָּ, וְכִי מֵאִין בְּאַתָּה, מִכָּלל שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים יב, כז) "וְיָדָם זָבָחִיף וְשִׁפְיָד עַל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֵיךָ וְהִבְשָׂר תֹּאכַל", שׁוֹמֵעַ אֲנִי חֲטָאת שְׁנֵיתָן דְּמָה לְמַטָּה כְּשָׂרָה, הָא מָה אֲנִי מְקַיִם "עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ", לְמַצָּוָה. יָכוֹל כְּשֵׁם שְׁטַעוֹן אַרְבַּע מִתְּנוֹת וְאִם נִתְּנוּ מִתְּנָה אַחַת כְּפָר, כָּף תִּהְיֶה טְעוּנָה דְּמָה לְמַעְלָה וְאִם נִתְּנוּ לְמַטָּה כְּשָׂרָה. וְהִלָּא דִין הוּא, דְּמִים נִתְּנוּ לְמַטָּה וְדְמִים נִתְּנוּ לְמַעְלָה, מַה הִנְתָּנוּ לְמַטָּה אִם נִתְּנוּ לְמַעְלָה לֹא הִרְצוּ, אִף הִנְתָּנוּ לְמַעְלָה אִם נִתְּנוּ לְמַטָּה לֹא הִרְצוּ. מַה לְתַחֲתוֹנִים אִם נִתְּנוּ לְמַעְלָה לֹא הִרְצוּ, שְׂאִין מִהוּ קָרַב לְמַעְלָה, תֹּאמַר בְּעֵלְיוֹנִים שְׁמִיָּהוּ קָרַב לְמַטָּה, הִרְצוּ. הַפְּנִימִיִּים יוֹכִיחוּ (שְׂאִין) [שִׁישׁ] מִהוּ קָרַב לְחוּץ, וְאִם נִתְּנוּ בְּחוּץ לֹא הִרְצוּ. מַה לְפְנִימִיִּים אִם נִתְּנוּ בְּחוּץ לֹא הִרְצוּ, שְׂאִין מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מִמָּרְקוֹ, תֹּאמַר בְּעֵלְיוֹנִים שְׁחָרִי (קַרְבָּנוֹת) [קַרְנוֹת] מִמָּרְקוֹת אוֹתָם, וְהוֹאִיל (וְקַרְבָּנוֹת) [וְהַקְּרָנוֹת] מִמָּרְקוֹת אוֹתָם אִם נִתְּנוּ לְמַטָּה כְּשָׂרָה. תִּלְמוּד לומר "אוֹתָהּ", שְׁנֵיתָן דְּמָה לְמַעְלָה וְלֹא שְׁנֵיתָן דְּמָה לְמַטָּה.

לְשׁוֹן אַחַר מַה לְנִתְּנוֹת לְמַטָּה שְׂאִין סוּפֹן לְמַעְלָה, תֹּאמַר בְּנִתְּנוֹת לְמַעְלָה שְׁסוּפֹן לְמַטָּה. דְּמִים הַפְּנִימִיִּים יוֹכִיחוּ שְׁסוּפֹן בְּחוּץ, עֲשֵׂאֵן בְּתַחֲלָה בְּחוּץ לֹא כְּפָר. מַה לְדְמִים הַפְּנִימִיִּים שְׂאִין מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מִמָּרְקוֹ, תֹּאמַר בְּחֲטָאוֹת הַחִיצוֹנוֹת שְׁקַרְנוֹת מִמָּרְקוֹ, אָמַר רַבָּא מַאי אִין מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מִמָּרְקוֹ, אִין מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי בְּלִבְד מִמָּרְקוֹ, אֱלֹא הַפְּרָכָת.

טַבּוּל יוֹם, וּמְחַסְרַי כְּפוּרִים, אִין חוֹלְקִין בְּקַדְשִׁים לְאָכַל לְעָרַב. מְנָא הֵנִי מְלִי, אָמַר רִישׁ לְקִישׁ דְּאָמַר קָרָא הִכְהֵן הַמְּחַטָּא אֶתְהָ יֹאכְלָנָה. מַאי יֹאכְלָנָה יַחְלֻקָנָה, כְּהוּן הַמְּחַטָּא חוֹלֵק וְשְׂאִינוּ מְחַטָּא אִינוּ חוֹלֵק, וְכִלְלָא הוּא, וְהָרִי מְשַׁמְרָה בְּלָה דְּאִין מְחַטָּאִין וְחוֹלְקִין, רָאוּי לְחֲטוּי קְאָמְרִינּוּ, וְקִטְוֹן דְּאִינוּ רָאוּי לְחֲטוּי אִינוּ חוֹלֵק, הָרִי בְּעַל מוּם דְּאִינוּ רָאוּי לְחֲטוּי וְחוֹלֵק, בְּעַל מוּם רַחֲמֵנָא רַבִּינָה, "כָּל זָכָר", לְרַבּוֹת בְּעַל מוּם. וְאִימָא "כָּל זָכָר" לְרַבּוֹת טַבּוּל יוֹם, מְסַתְּבָרָא בְּעַל מוּם הוּא לִיה לְרַבּוּי שְׁפֹן אוֹכַל, אַדְרַבָּה, טַבּוּל יוֹם הוּי לִיה לְרַבּוּי, דְּלֹאֲרִתָּא מִיָּהָא חֲזִי, הַשְׁתָּא מִיָּהָא הָא לֹא חֲזִי, רַב יוֹסֵף אָמַר, מְכַדִּי, מַאי יֹאכְלָנָה יַחְלֻקָנָה, לְכַתּוּב רַחֲמֵנָא יַחְלֻקָנָה,

מאי יאכלנה, שמע מינה ראוי לאכילה חולק ושאינו ראוי לאכילה אינו חולק. ובעל מום והוא טמא, וטמא בקרבנות צביר, אינו חולק, דתנן כהן גדול מקריב אונו ואינו אוכל, ואינו חולק לאכל לערב, דראוי לאכילה בעינו.

רמז תפט אמר רבא, האי דינא מרבי אלעזר בר רבי שמעון גמירנא ליה דאמר בבית הכסא, דנתה (בא) בא טבול יום ואמר תן לי ממנחת ישראל ואכל, אמר ליה ומה במקום שיפה כהן בחטאת דחיתיד מחטאת ישראל, מקום שהורע כהן במנחת, אינו דין שאדיח מחטאת ישראל. ומה אם דחיתני מחטאת ישראל שכשם שיפה כהי כהן יפה כהן תדחני ממנחת ישראל שכשם שהורע כהי כהן הורע כהן, הרי הוא אומר (להלן ז, ט) "הכהן [לכהן] המקריב אתה לו תהיה", בוא והקרב ואכל. תן לי מחטאת ישראל ואכל, אמר ליה ומה אם במקום שהורע כהי במנחתי, דחיתיד ממנחת ישראל, מקום שיפה כהי בחטאתי אינו דין שאדיח מחטאת ישראל, מה אם דחיתני ממנחת ישראל שכשם שהורע כהן הורע כהי, תדחני מחטאת ישראל שכשם שיפה כהן יפה כהי, הרי הוא אומר הכהן המחטא אתה יאכלנה, בוא וחטא ואכל. תן לי מחזה ושוק ואכל. אמר ליה ומה אם במקום שיפה כהן בחטאת דחיתיד מחטאת ישראל, מקום שהורע כהן בשלמים שאין לה בהן אלא חזה ושוק, אינו דין שאדיח מהן. מה אם דחיתני מחטאת שכן הורע כהי אצל נשי ועבדי, תדחני מחזה ושוק שכן יפה כהי אצל נשי ועבדי, הרי הוא אומר (להלן ז, יד) "לכהן הזרק את דם השלמים לו יהיה" בוא וזרק, ואכל. יצא טבול יום קוליו וחומריו על ראשו, אונו מימינו, ומחסר כפורים משמאלו, פריד רב אחאי, לימא ליה תן לי מבכור ואכל, משום דאמר ליה טהור, ומה במקום שהורע כהי בחטאת אצל נשי ועבדי, דחיתיד מחטאת ישראל, מקום שיפה כהי בבכור, דכליה דידי הוא, אינו דין שאדיח ממנו, ומה אם דחיתני מחטאת שכשם שהורע כהן כהן הורע כהי, תדחני מבכור שכשם שיפה כהן יפה כהי, הרי הוא אומר "את דמם תזרק על המזבח ואת חלבם תקטיר ובשרם יהיה לך" בוא וזרק ואכל, ואידך, פריד מי כתיב "ובשרם לכהן הזרק", "ובשרם יהיה לך" כתיב, אפלו לכהן אחר. והיכי עביד הכי, והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן בכל מקום מתר להרהר חוץ מבית המרחץ ובית הכסא, לאנסו שאני.

"במקום קדש תאכל", יכול במחנה לונה תלמוד לומר "בבצר אהל מועד". אין לי אלא חצר אהל מועד, מנין לרבות הלשכות הבנויות בחל ופתוחות לקדש, תלמוד לומר "במקום קדש תאכל".

כ-כא דם חטאת שנתז על הפגד הרי זה טעון כפיס, ואף על פי שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלות, שנאמר (לעיל פסוק יט) במקום קדש תאכל, אחד הנאכלות

ואֶחָד הַפְּנִימִיּוֹת טְעוּנוֹת כְּבוֹס, שְׁנֵאמַר (לעיל פסוק יח) תּוֹרַת הַחֲטָאִת תּוֹרָה אַחַת לְכָל הַחֲטָאוֹת, אִי תּוֹרָה אַחַת לְכָל הַחֲטָאוֹת, אֶפְלוּ חֲטָאֵת הָעוֹף נְמִי, אֲלֵמָה תִּנְיָא יְכוּל תְּהֵם דָּם חֲטָאֵת [הָעוֹף] טְעוּנָה כְּבוֹס תְּלִמוּד לּוֹמַר "זֵאת". אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ מְשׁוּם בַּר קַפְרָא אֲמַר קָרָא (לעיל פסוק יח) תְּשַׁחֲט, בִּנְשַׁחֲטוֹת הַכְּתוּב מִדְּבַר. וְאִימָא בִּנְיָאֲכֵלוֹת הַכְּתוּב מִדְּבַר כְּדִכְתִּיב "בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ תִּתְאַכֵּל" אֲבָל פְּנִימִיּוֹת לֹא, רַבִּי רַחֲמֵנָא תּוֹרַת אִי הֵכִי חֲטָאֵת הָעוֹף נְמִי, מַעֲט רַחֲמֵנָא זֵאת, וּמָה רְאִיתָ, מִסְתַּבְרָא חֲטָאֵת בְּהֵמָה הָהּ לִיה לְרַבּוּיֵי שְׁכֹן בְּהֵמָה, שְׁחִיטַת צִפּוֹן, וְקִבְלַת כָּלִי, וְקָרוּ, אֶצְבַּע, וְחוּדָה, וְאֲשִׁים, אֲדַרְבָּא, חֲטָאֵת הָעוֹף הָהּ לִיה לְרַבּוּיֵי, שְׁכֹן חוּץ כְּמוֹתָהּ, אֲכִילָה כְּמוֹתָהּ, הִנְדָּה נְפִישׁוֹן. רַב יוֹסֵף אֲמַר, יֵאָכְלָנָה, לָזָה וְלֹא לְאַחֲרָתָהּ, בִּנְיָאֲכֵלוֹת מַעֲט הַכְּתוּב. אֲלֵא זֵאת לְמָה לִי, אִי לָאו זֵאת הָהּ אֲמִינָא הִיא יֵאָכְלָנָה אוֹרְחִיה דְקָרָא הוּא, קָא מְשַׁמַּע לָן.

"כֹּל אֲשֶׁר יִגַּע", יְכוּל אֶף עַל פִּי שְׁלֵא בָלַע, תְּלִמוּד לּוֹמַר "בְּבִשְׂרָה", עַד שְׂיִבְלַע בְּבִשְׂרָה. יְכוּל נִגַּע בְּמִקְצַת חֲתִיכָה יְהֵא כְּלָה פְּסוּלָה, תְּלִמוּד לּוֹמַר "יִגַּע", הִנְגַּע פְּסוּל, הָא כִּי צַד, חוֹתֵד אֶת מְקוֹם שְׁבֻלַע. בְּבִשְׂרָה, וְלֹא בַעֲצָמוֹת וְלֹא בְּגָדִים וְלֹא בְּקִרְנִים וְלֹא בְּטַלְפִּים. יְקַדֵּשׁ, לְהִיּוֹת כְּמוֹהָ. הָא כִּי צַד, אִם פְּסוּלָה הִיא, תִּפְסֵל, וְאִם כְּשֶׁרָה הִיא תִּתְאַכֵּל כְּחוֹמֵר שְׁבָה. אֲמַאי וְנִיתִי עֲשֵׂה, וְנִדְחִי לֹא תַעֲשֵׂה, אֲמַר רַבָּא אִין עֲשֵׂה דוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֵׂה שְׁבִמְקַדֵּשׁ. דִּתְנִינָא "וְעַצֶּם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ", רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסֵּיא אוֹמַר, אֶחָד עֶצֶם שְׂיֵשׁ בּוֹ מִחַ וְאֶחָד עֶצֶם שְׂאִין בּוֹ מִחַ, אֲמַאי, וְנִיתִי עֲשֵׂה וְנִדְחִי לֹא תַעֲשֵׂה, אֲלֵא אִין עֲשֵׂה דוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֵׂה שְׁבִמְקַדֵּשׁ. רַב אֲשִׁי אֲמַר, יְקַדֵּשׁ עֲשֵׂה הוּא, וְאִין עֲשֵׂה דוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֵׂה וְעֲשֵׂה.

וְאֲשַׁפְּחוּ חֲטָאֵת דְּמִקְדָּשֵׁת בְּבִלּוּעַ, שְׁאָר קֹדְשִׁים מְנַלָּן, אֲמַר שְׁמוּאֵל מְשׁוּם רַבִּי אֲלֵעָזָר, (להלן ז, טז) "זֵאת הַתּוֹרָה לְעֵלָה לְמַנְחָה וְלַחֲטָאֵת" וְגוֹ' מֵה חֲטָאֵת מְקַדָּשֵׁת בְּבִלּוּעַ אֶף כָּל הַקֹּדְשִׁים מְקַדָּשִׁים בְּבִלּוּעַ.

רמז תצ אֲמַר לִיה רַב אַחָא בְּרִיה דְרַבָּא לְרַב אֲשִׁי מִדְּרַבְּנָן נְשַׁמַּע לְרַבִּי עֲקִיבָא, לֹא אֲמַרִי רַבְּנָן "מִשְׁרַת", נוֹתָן טַעַם כְּעֵקֶר, מְכָאן אִתְּהָ דָן לְכָל הַתּוֹרָה כְּלָה, לְרַבִּי עֲקִיבָא נְמִי, "מִשְׁרַת", לְהַתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסוּר, מְכָאן אִתְּהָ דָן לְכָל הַתּוֹרָה כְּלָה. אֲמַר לִיה מְשׁוּם דְהָהּ נְזִיר וְחֲטָאֵת שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבְּאִין כְּאֶחָד וְאִין מְלַמְדִין, נְזִיר, הָא דְאֲמַרוּ, חֲטָאֵת, דִּתְנִינָא כֹּל אֲשֶׁר יִגַּע בְּבִשְׂרָה יְקַדֵּשׁ וְכוּ'. וְרַבְּנָן נְמִי נִיהוּי שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבְּאִין כְּאֶחָד וְאִין מְלַמְדִין, מְצָרֵף צְרִיכִי. וְרַבִּי עֲקִיבָא, לְמַאי צְרִיכָא, בְּשִׁלְמָא כְּתַב רַחֲמֵנָא בְּחֲטָאֵת, דְלֹא גְמַר נְזִיר מְנִיה. דְחֵלִין מְקַדָּשִׁים לֹא גְמַרִינוּ. אֲלֵא לְכְתוּב רַחֲמֵנָא בְּנְזִיר וְתִיתִי חֲטָאֵת וְתִגְמַר מְנִיה, דְהָא כָּל אִסוּרִין שְׁבִתוֹרָה קָא גְמַרִין מְנְזִיר. וְרַבְּנָן אֲמַרִי לָן מְצָרֵף צְרִיכִי חֲטָאֵת הַתֵּר מִצְטָרֵף לְאִסוּר, וְחֵלִין מְקַדָּשִׁים לֹא גְמַרִינוּ, וְ"מִשְׁרַת" לִתְּנוּ טַעַם כְּעֵקֶר, מְכָאן אִתְּהָ דָן לְכָל הַתּוֹרָה כְּלָה.

ורבי עקיבא, תרונהו להתר מצטרף לאסור, והוי להו שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין.

חטאת פסולה אין דמה טעון כבוס, בין שהיה לה שעת הכשר בין שלא היה לה שעת הכשר. ואיזו היא שהיה לה שעת הכשר, שלנה, ושנטמאת, ושיצאת, ואיזו היא שלא היה לה שעת הכשר, שנשחטה חוץ לזמנה, חוץ למקומה, ושקבלו פסולין וזרקו את דמה. תנו רבנן, מדמה מדם כשרה ולא מדם פסולה. רבי עקיבא אומר, היתה לה שעת הכשר ונפסלה, דמה טעון כבוס. לא היה לה שעת הכשר ונפסלה, אין דמה טעון כבוס. רבי שמעון אומר אחד זה ואחד זה אין דמן טעון כבוס. מאי טעמא דרבי שמעון, כתב אתה וכתב מדמה, חד להיכא דהיתה לה שעת הכשר וחד להיכא דלא היתה לה שעת הכשר. ורבי עקיבא אתה פרט לתרומה. ורבי שמעון לטעמיה דאמר קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה וכל שכן תרומה.

"מדמה", ולא מדם קדשי קדשים. והלא דין הוא, ומה אם חטאות הפנימיות שלא שוו לחטאות החיצונות למריקה ושטיפה שוו להם לכבוס, קדשי קדשים ששוו לחטאות החיצוניות למריקה ולשטיפה, אינו דין שישווה להם לכבוס. תלמוד לומר "מדמה", ולא מדם קדשי קדשים. מדמה, ולא מרוטבה. והלא דין הוא ומה אם הדם שאין טעון מריקה ושטיפה טעון כבוס, הרטב שטעון מריקה ושטיפה אינו דין שיען כבוס, תלמוד לומר "מדמה" ולא מרוטבה.

"על הבגד", יכול נתז על מקצת בגד יהא כל הבגד טעון כבוס, תלמוד לומר "אשר יזה" לא אמר לה אלא מקום הדם בלבד. נתז מן הצנאר על הבגד יכול יטען כבוס, תלמוד לומר "אשר יזה עליה (מדמה) תכבס", מקום שפשר להזות עליו טעון כבוס ושאין פשר להזות עליו אין טעון כבוס. נתז מידו של מזה עד שלא הזו טעון כבוס, משהזו אין טעון כבוס.

נתז מן הצנאר על הבגד אינו טעון כבוס, מן הקרן ומן היסוד אינו טעון כבוס. נשפך על הרצפה ואספו, אינו טעון כבוס, [ואין טעון כבוס] אלא מן הדם שנתקבל בכלי וראוי להזאה. תנו רבנן נתז מן הצנאר על הבגד יכול תהא טעון כבוס, תלמוד לומר "אשר יזה", לא אמרתי אלא בראוי להזאה. תניא אידך יכול נתז מן הקרן ומן היסוד יהא טעון כבוס תלמוד לומר "אשר יזה" פרט לזה שפך הזה. נשפך על הרצפה ואספו וכו', הא תו למה לי, מה טעם קאמר, מה טעם נשפך על הרצפה אין טעון כבוס, לפי שאין טעון כבוס אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזאה. ראוי להזאה למעוטי מאי, למעוטי קבל פחות מכדי הזאה בכלי זה ופחות מכדי הזאה בכלי זה.

"בגד", אין לי אלא בגד, מנין לרבות עור משֶׁהִפְשֵׁט, תלמוד לומר "אֲשֶׁר יִזָּה עֲלֶיהָ תִּכְבֵּס", יָכוֹל שְׁאֵנִי מְרַבֵּה עוֹר עַד שֶׁלֹּא הִפְשֵׁט, תלמוד לומר "בגד", מה בגד הראוי לקבל טמאה אף כל דבר הראוי לקבל טמאה, דברי רבי יהודה, רבי אלעזר אומר בגד, אין לי אלא בגד, מנין לרבות שק וכל מיני בגדים, תלמוד לומר "אֲשֶׁר יִזָּה עֲלֶיהָ תִּכְבֵּס", יָכוֹל שְׁאֵנִי מְרַבֵּה עוֹר מִשֶׁהִפְשֵׁט וכו'. מאי ביניהו, אָמַר אַבְיִי מְטִילִת פְּחוּתָהּ מִשְׁלֵשׁ אֵיכָּא בִּינֵיהוּ. מָאן דְּאָמַר רָאוּי, הָא נִמְי רָאוּיָה דְּאֵי בְּעֵי מִחֻשָּׁב עֵלָּה. מָאן דְּאָמַר דְּבַר הַמְּקַבֵּל טַמְאָה הָא מִיָּהָא לָאו בַר קַבּוּלֵי טַמְאָה הוּא. רְבָא אָמַר, בְּגָד שְׁחִישָׁב עֲלֶיהָ לְצוּרָה אֵיכָּא בִּינֵיהוּ, מָאן דְּאָמַר רָאוּי, הָא נִמְי רָאוּי דְּאֵי בְּעֵי מְבִטֵל לִיהָ לְמַחֲשַׁבְתֵּיהָ. וּמָאן דְּאָמַר דְּבַר הַמְּקַבֵּל טַמְאָה הִשְׁתָּא מִיָּהָא לָאו בַר קַבּוּלֵי טַמְאָה הוּא, רְבָא אָמַר, עוֹצְבָא דְּחֻשִׁיב עֵלָּה לְקַצְעָא אֵיכָּא בִּינֵיהוּ. מָאן דְּאָמַר רָאוּי, הָא נִמְי רָאוּיָה, מָאן דְּאָמַר דְּבַר הַמְּקַבֵּל טַמְאָה, הָא לֹא מְקַבֵּל טַמְאָה עַד דְּמַקְצַע לָהּ. וְהִתְנַיָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמַר, עוֹצְבָא דְּמַחֲשָׁב עֵלָּה לְקַצְעָה טְהוּרָה עַד שְׂיִקְצָעָנָה.

"בגד", אָחַד הַבְּגָד וְאָחַד הַשֶּׁק וְאָחַד הָעוֹר, טְעוּן כְּבוֹס. לְמִימְרָא דְּעוֹר בַּר כְּבוֹס הוּא, וְרַמִּינְהוּ הִיָּתָה עַל הַבְּגָד לְשִׁלְשֵׁת מְקַנְחוֹ בְּסַמְרִטוּט. הִיָּתָה שֶׁל עוֹר נוֹתֵן עֲלֶיהָ מִיָּס עַד שְׂיִכְלָה. אָמַר אַבְיִי, לֹא קִשְׂיָא הָא רַבָּן הָא אַחֲרִים. דִּתְנַיָּא הַבְּגָד וְהַשֶּׁק מְכַבְּסוּ, הַכְּלִי וְהָעוֹר מְגָרְרוּ. אַחֲרִים אוֹמְרִים, הַבְּגָד וְהַשֶּׁק וְהָעוֹר מְכַבְּסוּ וְהַכְּלִי מְגָרְרוּ. כְּמָאן אֲזֵלָא הָא דְּאָמַר רַבִּי חֲזִיא בַר אֲשִׁי זְמַנִּין סְגִיָּאִין הָוָה קְאִימְנָא קָמִיהָ דְּרַב וְשִׁכְשְׁכִי לִיהָ מְסַאֲנִיָּה בְּמַיָּא, כְּמָאן כְּרַבָּן. אָמַר רְבָא, וּמִי אֵיכָּא לְמָאן דְּאָמַר עוֹר לָאו בַר כְּבוֹס הוּא, וְהִכְתִּיב (להלן יג, נח) "וְהַבְּגָד אוֹ (הַשֶּׁק אוֹ הָעוֹר) לְהִשְׁתִּי אוֹ הָעָרֵב אוֹ כָּל כְּלֵי הָעוֹר" אֲשֶׁר תִּכְבֵּס", אֵלָּא אָמַר רְבָא צְרַעַת דְּמַגּוּפִיָּה קָא פְּרַחָא מְחַלְחָלָא לִיהָ וּמְשׁוּנְיָא לִיהָ רַד, וּמִתְנַיִתוּן בְּרַכִּין, וְכִי פְּלִיגִי בְּקִשּׁוּי, וְהָא דְּאָמַר רַב חֲזִיא בְּקִשּׁוּי וְכַרְבָּן. (אֵלָּא) אָמַר רְבָא אֵי קִשְׂיָא לִי הָא קִשְׂיָא לִי הָרִי פְּרִים וְכִסְתוֹת דְּרַכִּין נִינְהוּ וְתַנּוּן הִיָּתָה עַל שֶׁל עוֹר נוֹתֵן עֲלֶיהָ מִיָּס עַד שְׂתַכְלָה. אֵלָּא אָמַר רְבָא, כָּל כְּבוֹס דְּלִית לִיהָ כְּסָכוּס לֹא שְׁמִיָּה כְּבוֹס, וְהָא דְּאָמַר רַב חֲזִיא שְׁכָשׁוּף אִין אָבֵל כְּבוֹס לֹא, אֵי בְּרַכִּין וְדַבְּרֵי הַכֹּל, אֵי בְּקִשּׁוּי וְכַאֲחֲרִים, אֵי הָכִי בְּגָד נִמְי, בְּגָד שְׁרִיתוּ זֹו הִיא כְּבוֹסוֹ.

"תִּכְבֵּס בְּמַקּוֹם קְדוֹשׁ", מְלַמֵּד שֶׁהַכְּבוֹס בְּמַקּוֹם קְדוֹשׁ. אִין לִי אֵלָּא כְּבוֹס בְּמַקּוֹם קְדוֹשׁ, מְנִין אֵף שְׁבִירַת כְּלֵי חָרָס בְּמַקּוֹם קְדוֹשׁ, תלמוד לומר "תִּכְבֵּס בְּמַקּוֹם קְדוֹשׁ וְכָלִי חָרָס יִשְׁבֵּר". [מְרִיקָה וְשִׁטְיָפָה בְּכָלִי נְחֻשֶׁת מְנִין, תלמוד לומר "וְאִם בְּכָלִי נְחֻשֶׁת בְּשִׁלָּה וּמִרְק וְשִׁטְף בְּמִים"] מְכָאן אָמְרוּ בְּגָד שְׂיִצָּא חוּץ לְקַלְעִים, נְכַנְס וּמְכַבְּסוּ בְּמַקּוֹם קְדוֹשׁ. נְטִמָּא חוּץ לְקַלְעִים, קוֹרְעוּ, וְנְכַנְס וּמְכַבְּסוּ בְּמַקּוֹם קְדוֹשׁ. כְּלֵי חָרָס שְׂיִצָּא חוּץ לְקַלְעִים, נְכַנְס וְשׁוּבְרוּ בְּמַקּוֹם קְדוֹשׁ. נְטִמָּא חוּץ לְקַלְעִים נֹקְבוּ וְנְכַנְס וְשׁוּבְרוּ בְּמַקּוֹם קְדוֹשׁ. כְּלֵי נְחֻשֶׁת שְׂיִצָּא חוּץ לְקַלְעִים נְכַנְס וּמוֹרְקוּ וְשׁוּטְפוּ בְּמַקּוֹם קְדוֹשׁ.

"ויכלי חרש", אין לי אלא כלי חרס, מנין לרבות כלי נתר, תלמוד לומר "ויכלי חרש אשר תבשל" אין לי אלא שבשל בו, עירה לתוכו רותח מנין, תלמוד לומר "אשר תבשל בו ישבר".

קדרות במקדש אמאי אמר רחמנא שברו, נהדרניהו לכבשונות. אמר רבי זירא לפי שאין עושין כבשונות בירושלים. אמר ליה אבויי וכי עושין אשפתות בעזרה. אישתמיטתיה הא דתני רב שמעיה בקלנבו, שברי כלי חרס נבלעין במקומן.

חמר במריקה ושטיפה שנוהגת בקדשי קדשים ובקדשים קלים. בשל במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי, מה שאין כן בהזאה. וטעמא מאי, אמר קרא ואם בכלי נחשת בשלה ואפלו במקצת כלי.

"ואם בכלי נחשת", אין לי אלא כלי נחשת מנין לרבות שאר מתכות, תלמוד לומר "ואם בכלי נחשת בשלה", מלמד שבשלה ושונה ומשלה ובאחרונה מורקו ושוטפו אין לי אלא כלי נחשת שבשלה ושונה ומשלה ובאחרונה מורקו ושוטפו, מנין לכלי חרס שבשלה ושונה ומשלה ובאחרונה שוברו, תלמוד לומר "וישבר ואם בכלי נחשת".

רבי טרפון אומר, בשל בו תחלת הרגל מבשל בו כל הרגל. וחקמים אומרים, עד זמן אכילה. מאי טעמא דרבי טרפון, אמר רבה בר אביה, כל יום ויום נעשה געול לחברו. וחקמים אומרים ממתין להו עד זמן אכילה והדר עבד ליה מריקה ושטיפה, דכתיב "ומרק ושטף" וכתוב (להלן פסוק כב) "כל זכר בפנהים" הא כיצד ממתין להו עד זמן אכילה והדר עבד ליה מריקה ושטיפה.

[תנו רבנן, מריקה ושטיפה] בצונן, דברי רבי. וחקמים אומרים מריקה בחמין, ושטיפה בצונן. מאי טעמא דרבנן, מידי דהוה אגעולי עובדי כוכבים ומזלות. ורבי אמר לה, הגעלה לא קאמינא, כי קאמינא מריקה ושטיפה דבתר הגעלה. ורבנן, אם כן נכתוב קרא או מורק או שטף מדכתיב "ומרק ושטף" לומר לה מריקה בחמין ושטיפה בצונן. ורבי אמר לה, מריקה כמריקת הכוס שטיפה כשטיפת הכוס. השפוד והאסקלה מגעילן בחמין. ומרק ושטף, יכול מה שטיפה האמורה להלן בארבעים סאה, אף כאן בארבעים סאה, תלמוד לומר "במים", כל שהן. "במים", ולא ביון. "במים", ולא במזוג. "במים" להכשיר את כל המים, קל וחמר למימי הפיור.

יכול אף הפסולה תהא טעונה מריקה ושטיפה, תלמוד לומר ומרק ושטף במים כל זכר בפנהים יאכל אתה, הכשרה טעונה מריקה ושטיפה ואין הפסולה טעונה מריקה ושטיפה. רבי יעקב אומר, היתה לה שעת הכשר ונפסלה טעונה מריקה

ושטיפה, [ושלא הייתה לה שעת הכשר ונפסלה אינה טעונה מריקה ושטיפה]. רבי שמעון אומר, אף על פי שהייתה לה שעת הכשר ונפסלה אינה טעונה מריקה ושטיפה.

בשל בו קדשים וחליו או קדשי קדשים [וקדשים קלים], אם יש בהן בנותן טעם הרי אלו נאכלין פחמורין, וטעונין מריקה ושטיפה, ופסולה במגע.

כב "כל זכר", לרבות כל בעלי מומין, למה אם לאכילה כבר אמור וכו'. יאכל אתה, פשרה ולא פסולה.

"קדש קדשים", מה תלמוד לומר, שיכול אין לי שטעון מריקה ושטיפה אלא חטאת בלבד, מנין לרבות כל הקדשים תלמוד לומר "קדש קדשים". יכול שאני מרבה את התרומה, תלמוד לומר "אתה", פרט לתרומה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר קדשי קדשים טעונין מריקה ושטיפה, קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה. מאי טעמא דרבי יהודה, מדאצטריך אתה למעוטי תרומה, מפלל דקדשים קלים טעונין מריקה ושטיפה. ורבי שמעון אמר לך אתה כדאמרן. ותרומה לא בעי מריקה ושטיפה, והתניא קדרה שבשל בה תרומה לא יבשל בה חליו. ואם בשל, בנותן טעם. אמר אביי לא צריכא, לדאמר מר במים ולא ביין, במים ולא במזוג, קאמינא אפלו ביין אפלו במזוג. רבא אמר לא צריכא, לדאמר מר בשל במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה כל הפלי, תרומה היא לא צריך. רבה בר עולא אמר רב לא צריכא, לשטיפה תירתא דלא צריך.

רבי שמעון אומר אין קדשים קלים טעונין מריקה ושטיפה. אוציא את אלו ולא אוציא את תודה ואיל נזיר שניאכלין ליום אחד כקדשי קדשים, תלמוד לומר "הוא", בשל בו קדשים וחליו, וקדשי קדשים וקדשים קלים אם יש בהן בנותן טעם הרי הקלים נאכלין פחמורין, ואין טעונים מריקה ושטיפה ופוסלין במגע.

כג "חטאת" אין לי אלא חטאת, מנין לרבות כל הקדשים, תלמוד לומר "וכל חטאת", דברי רבי עקיבא, אמר לו רבי יוסי הגלילי, עקיבא אפלו אתה מרבה כל היום אין כאן אלא חטאת. אם כן למה נאמר "וכל", שיכול אין לי אלא חטאת יחיד, חטאת צבור מנין, תלמוד לומר "וכל". אין לי אלא חטאת זכר, חטאת נקבה מנין, תלמוד לומר "וכל חטאת".

רמו תצא רבי אליעזר אומר, אף האשם שניאמר (להלן ז, ז) "בחטאת כאשם" אין לי אלא חטאת זכר וכו' כלפי לייא, אלא אין לי אלא חטאת נקבה חטאת זכר מנין, תלמוד לומר "וכל חטאת". וסבר רבי יוסי הגלילי האי קרא להכי הוא דאתא, והתניא רבי יוסי הגלילי אומר (לפי שמצינו ש) כל הענין אינו מדבר אלא בפרים הנשרפין ושעירים הנשרפין לשורף פסולן אבית הבירה, ולעמד בלא תעשה

על אכילתו, חטאת שנכנס (דמו) [דמה] לפניו מנין, אמר (לו) [להם] מדכתיב, (להלן י, יח) "הן לא הובא את דמה", לדברי רבי עקיבא קאמר.

"אשר יובא מדמה", אפלו מקצת דמה, מכאן אמרו חטאת שקבל דמה בשתי כוסות, יצא אחד מהן לחוץ, הפנימי פשר. נכנס אחד מהן לפניו, רבי יוסי הגלילי מכשיר בחיצון, וחכמים פוסליו. אמר רבי יוסי הגלילי ומה במקום שמחשבה פוסלת, בחוץ, לא פסל דם שבחוץ את הדם שבפנים, מקום שאין המחשבה פוסלת, בפנים, אינו דין שלא פסל דם שבפנים את שבחוץ, אמרו לו מדמה, ואפלו מקצת דמה. אמר להם קל וחומר ליוצא מעתה, ומה במקום שאין המחשבה פוסלת, בפנים, פוסל דם שבפנים את שבחוץ, מקום שמחשבה פוסלת, בחוץ, אינו דין שיפסל דם שבחוץ את שבפנים. אמרו לו הרי הוא אומר אשר יובא, הנכנס פוסל ואין היוצא פוסל.

ותהא מחשבה פוסלת בפנים מקל וחומר, ומה במקום שלא פסל דם שבחוץ את שבפנים, מחשבה פוסלת בחוץ, מקום שפסל דם שבפנים את דם שבחוץ אינו דין שיהא מחשבה פוסלת בפנים. הרי הוא אומר (להלן יט, ז) "ביום השלישי", מקום שיהא משלש בדם ובאמורים. ולא תהא מחשבה פוסלת בחוץ מקל וחומר, ומה במקום שפסל דם שבפנים את דם שבחוץ אין המחשבה פוסלת בפנים, מקום שלא פסל דם שבחוץ את שבפנים אינו דין שלא תהא מחשבה פוסלת בחוץ, תלמוד לומר "שלישי", חוץ לזמנו "פגול" חוץ למקומו. בשר שנכנס לפניו פשר. שהנה בדיו, לפסל. ומה במקום שלא פסל דם שבחוץ את שבפנים, בשר היוצא לחוץ פסול. מקום שפסל דם שבפנים את שבחוץ, בשר הנכנס לפניו אינו דין שיהא פסול. הרי הוא אומר מדמה, דמה ולא בשרה. קל וחומר ליוצא מעתה, ומה במקום שפסל דם שבפנים את שבחוץ, בשר הנכנס לפניו פשר, מקום שלא פסל דם (שבפנים) [שבחוץ] את (שבחוץ) [שבפנים], בשר היוצא לחוץ אינו דין שיהא פשר, הרי הוא אומר "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו", כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר.

"אל אהל מועד", אין לי אלא אהל מועד, שילה ובית עולמים מנין, תלמוד לומר "לכפר בקדש". הנכנס לכפר אף על פי שלא כפר פסול, דברי רבי אליעזר. אמר רבי אליעזר נאמר כאן "לכפר", ונאמר להלן (טז, יז) "לכפר" מה לכפר האמור להלן שלא כפר, אף לכפר האמור כאן בשלא כפר, רבי שמעון אומר, נאמר כאן "לכפר בקדש" ונאמר להלן (טז, כז) "לכפר בקדש" מה "לכפר בקדש" האמור להלן שכבר כפר, אף לכפר בקדש האמור כאן שכבר כפר. רבי יהודה אומר, אם הכניס שוגג, כפר.

"בְּקֹדֶשׁ בָּאֵשׁ יִשְׂרָף" מְלַמֵּד שֶׁשְׂרָפְתָהּ בְּקֹדֶשׁ. אִין לִי אֶלָּא זֶה בְּלִבְדּוֹ, מִנְיֵן לְרַבּוֹת פְּסוּלֵי קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים וְאִמּוּרֵי קֹדֶשִׁים קָלִים, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "כָּל בְּקֹדֶשׁ בָּאֵשׁ תִּשְׂרָף", מִכָּאן אָמְרוּ בְּשֵׁר קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים שֶׁנִּטְמָא בֵּין בָּאֵב הַטְּמֵאָה בֵּין בּוֹלֵד הַטְּמֵאָה בֵּין בְּפָנִים בֵּין בַּחוּץ, בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים הַכֹּל יִשְׂרָף בְּפָנִים, וּבֵית הֵלֵל אֹמְרִים, הַכֹּל יִשְׂרָף בַּחוּץ חוּץ מִשְׁנֵטְמָא (בָּאֵב הַטְּמֵאָה ו) בּוֹלֵד הַטְּמֵאָה בְּפָנִים, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוֹנָדָה אֹמֵר, בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים, הַכֹּל יִשְׂרָף בְּפָנִים חוּץ מִשְׁנֵטְמָא בָּאֵב הַטְּמֵאָה בַּחוּץ, וּבֵית הֵלֵל אֹמְרִים, הַכֹּל יִשְׂרָף בַּחוּץ, חוּץ שֶׁנִּטְמָא (בָּאֵב) [בּוֹלֵד] הַטְּמֵאָה בְּפָנִים רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, אֶת שֶׁנִּטְמָא בָּאֵב הַטְּמֵאָה, בֵּין בְּפָנִים בֵּין בַּחוּץ, יִשְׂרָף בַּחוּץ. אֶת שֶׁנִּטְמָא בּוֹלֵד הַטְּמֵאָה, בֵּין בַּחוּץ בֵּין בְּפָנִים, יִשְׂרָף בְּפָנִים. [רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר נִטְמָא בַּחוּץ, בֵּין בּוֹלֵד הַטְּמֵאָה בֵּין בָּאֵב הַטְּמֵאָה. יִשְׂרָף בַּחוּץ, נִטְמָא בְּפָנִים, בֵּין בָּאֵב הַטְּמֵאָה בֵּין בּוֹלֵד הַטְּמֵאָה, יִשְׂרָף בְּפָנִים].

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר "לֹא תֹאכַל בָּאֵשׁ תִּשְׂרָף", כָּל שֶׁטְעוֹן שְׂרָפָה בָּא הַכְּתוּב לִתְּנוּ לֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילְתּוֹ. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אֹמֵר, אִין כָּל הַעֲנִין הַזֶּה מְדַבֵּר אֶלָּא בְּפָרִים הַנִּשְׂרָפִין וְשֶׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִין לִתְּנוּ לֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילְתּוֹ, לְלַמֵּד שֶׁפְּסוּלֵיהֶן נִשְׂרָפִין לְפָנֵי הַבֵּירָה. אָמְרוּ לוֹ מִנְיֵן לְחֻטָּאת שֶׁנִּכְנָס דָּמָה לְפָנִים שֶׁהִיא (תַּהֲיָה) פְּסוּלָה, אָמַר לָהֶם (לְהֵלּוֹ י, יח) "הֵן לֹא הוּבָא אֶת דָּמָה".

תִּנְיָא, הַדָּם וְהַשֶּׁמֶן הַמְּנַחֲוֹת וְהַנִּסְכִּים שֶׁנִּטְמָאוּ, עוֹשֶׂה לָהֶן מַעֲרָכָה בְּפָנֵי עֶצְמוֹן וְשׁוֹרְפוֹן, מִשׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "בְּקֹדֶשׁ בָּאֵשׁ תִּשְׂרָף". אָמַר לִיה שְׁמוּאֵל לְרַב חֲנָא בְּגִדְתָּאָה פּוֹק אֵייתִי לִי בִי עֲשֶׂרָה וְאִמָּא לָדָּ בָּאֲפִיָּהּ נִסְכִּים שֶׁנִּטְמָאוּ עוֹשֶׂה לָהֶן מַעֲרָכָה בְּפָנֵי עֶצְמוֹן וְשׁוֹרְפוֹן.

פֶּרֶק ז

א-ה "וְזֹאת תּוֹרַת הָאֲשֵׁם", לְבֵית עוֹלָמִים. זֹאת, אֵינָה נוֹהֶגֶת בְּבִמָּה. תּוֹרַת הָאֲשֵׁם, תּוֹרָה אַחַת לְכָל אֲשֵׁמוֹת שֶׁיְהִיָּא דָּמָם נִתֵּן לְמִטָּה. וְכִי מֵאִין יֵצְאוּ מִכָּלל שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי כַחֲטָאת הָאֲשֵׁם הוּא לְכַהֵן", מַה חֲטָאת דָּמָה נִתֵּן לְמַעְלָה אִף אֲשֵׁם יְהִיָּה דָּמוֹ נִתֵּן לְמַעְלָה, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים וְאֶת דָּמוֹ יִזְרַק, לְרַבּוֹת כָּל אֲשֵׁמוֹת וְאֲשֵׁם מִצְרַע שֶׁיְהִיָּא דָּמָם נִתֵּן לְמִטָּה. מִנְיֵן לְדָם הָאֲשֵׁם שֶׁנִּתְעַרַב בְּדָם שְׁלָמִים שֶׁיִּזְרַק, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים וְאֶת דָּמוֹ יִזְרַק", יְכוּל אֶפְלוּ נִתְעַרְבוּ חַיִּים, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "הוּא". מַה יַעֲשֶׂה לָהֶם, יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתַּאֲבוּ וְיִמְכְּרוּ וְיִבְיֵא

בדמי היפה שבהן ממין זה [והיפה ממין זה] ויפסיד המותר מביתו. רבי שמעון אומר, אשם שנתערב בשלמים שניהם ישחטו בצפון, זה יקריב לשם מי שהוא וזה יקריב לשם מי שהוא. אמרו לו והלא שלמים טעונין תנופה ואין אשם טעון תנופה. אמר להם מה בכך ויניף אשם. אמרו לו אין מביאין קדשים לבית הפסול.

"הוא", הוא קרב ואין [תמורתו] קרבה.

"ישחטו", רבה כן שוחטין הרבה, אף הגרים, אף הנשים, אף העבדים. אין לשון שחיטה אלא לשון משיכה, שנאמר (מ"א י, טז) "זֶהְבֵּ שְׁחוּטִי". רבי אליעזר אומר, מכאן לעולת צבור שלא תהא שחיטתה אלא בצפון. קדש קדשים, לרבות זבחי שלמי צבור שלא תהא שחיטתו אלא בצפון. הוא, פרט לתודה ואיל נזיר.

"והקטיר אתם הכהן המזבחה אשה לה' אשם הוא", אף על פי שלא סמך. יכול אף על פי שלא שחטו בצפון, תלמוד לומר "הוא". רבי אליעזר אומר, (אשם) [אשה] לשם אשם. אשם, אף על פי שלא סמך עליו. יכול אף על פי ששחטו שלא לשמו תלמוד לומר "הוא". אמר רבי אליעזר, חטאת באה על חטא ואשם בא על חטא. מה חטאת פסולה שלא לשמה, אף אשם פסול שלא לשמו. אמרו לו לא אם אמרת בחטאת שדמה נתן למעלה, תאמר באשם שדמו נתן למטה. אמר להם פסח יוכיח שדמו נתן למטה, אם שחטו שלא לשמו פסול. אמרו לו והלא נאמר (שמות יב, כז) "פסח הוא", אמר להם אף נאמר "אשם הוא".

כל הזבחים שנוצחו שלא לשמן פשרין, [אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה], חוץ מן החטאת, ופסח.

כל המנחות שנקמצו שלא לשמן פשרין, חוץ ממנחת חוטא, [ומנחת קנאות]. תנא אשם לא נאמר בו "הוא" אלא לאחר הקטרת אמורין הוא עצמו שלא הקטרו אמוריו פשר. אלא הוא למה לי, לכדרב הונא אמר רב, אשם שנתק לרעה ושחטו לשם עולה פשר, נתק אין לא נתק לא, אמר קרא הוא בהויתו יחא.

רמז תצב "וזאת תורת האשם", תורה אחת לכל אשמות, לאשם בכסף שקלים. ורבנן אף על גב דכתיב "תורת האשם" אצטריך למכתב "ואם נפש" ויו מוסיף על ענין ראשון וילמד תחתון מעליון. דאי מזאת תורת האשם הנה אמינא פי אמרינן תורה אחת לכל האשמות, הני מלי בשאר אשמות ודאין, אבל אשם תלוי כיון דעל ספק חלב קאתי, אימא לא יחא ספקו חמור מנדאו, מה ודאו חטאת בת דנקא ספקו נמי אשם בת דנקא, להכי כתב רחמנא "ואם נפש" וי"ו מוסיף על ענין ראשון, הניחא למאן דאמר דדריש זאת תורת, אלא למאן דאמר דגלית ליה זאת תורת, מאי איכא למימר, גליף איל איל.

אמר רבי יוחנן, כל התורה כלה למדין למד מלמד, חוץ מקדשים שאין למדין למד מלמד, דאם כן לא יאמר צפונה באשם וליתי בקדש הקדשים מחטאת, למאי הילכתא כתב ביה רחמנא, לאו למימר דבר הלמד בהקש אינו חוזר ומלמד בגזרה שנה. ודלמא משום דאיכא למיפרך מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי פרישות. קדשי קדשים יתירי פתיבי.

Ⓜ "כל זכר" לרבות בעלי מומין. למה, אם לאכילה כבר אמור, אם למחלקת, כבר אמור, ואם בעלי מומין קבועים, כבר אמור, ואם בעלי מומין עוברין, כבר אמור, אם כן למה נאמר "כל זכר", שיכול אין לי אלא שנולד תם ונעשה בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מנין, תלמוד לומר "כל זכר". "לאכלנו", פשר ולא פסול. קדש הקדשים לרבות זבחי שלמי צבור שלא יהיו נאכלים אלא לזכרי כהנה. הוא פרט לתודה ואיל גזיר.

Ⓜ רבי אליעזר אומר, אף האשם ששחטו שלא לשמו פסול, הרי הוא אומר כחטאת כאשם, מה חטאת פסולה שלא לשמה, אף אשם פסול שלא לשמו. (לעיל ו, יט) "הכהן המחטא אתה", אתה למעלה ואין אחר למעלה. אי הכי חטאת נמי "אתה" לשמה פשרה שלא לשמה פסולה, הא שאר קדשים בין לשמן בין שלא לשמן פשרין. ההוא אתה לאו דוקא, דהא שנייר פסח. הכא נמי לאו דוקא דהא שנייר עולת העוף, בזביחה מיהא לא שנייר.

תנו התיב, שהיה רבי עקיבא אומר, כל הדמים שנכנסו לכפר בהיכל פסולין. וחכמים אומרים חטאת בלבד. רבי אליעזר אומר אף האשם, שנאמר "כחטאת כאשם". ורבנן, אמר קרא "דמה" דמה של זו ולא דמה של אחרת, ואידך, "דמה" ולא בשרה. ואידך דם דמה. ואידך, דם דמה לא דריש. בשלמא לרבנן דאמרי אשם ששחטו שלא לשמו פשר, הינו דאיתקש מנחה לחטאת (ומנחה לאשם), מנחת חוטא הרי היא כחטאת לפיכך קמצה שלא לשמה פסולה. מנחת נדבה הרי היא כאשם לפיכך קמצה שלא לשמה פשרה. אלא רבי אליעזר למאי הלכתא איתקש מנחה לאשם. כאידך דרבי שמעון, דתנו שלא בכלי שרת פסולה, ורבי שמעון מכשיר. ואמר רב יהודה בריה דרבי חינאי טעמא דרבי שמעון אמר קרא (לעיל ו, י) "קדש קדשים היא כחטאת [וכאשם]", בא לעבד עבודה ביד, עובדה בימיו כחטאת, בכלי, עובדה בשמאל כאשם. ורבי שמעון האי קרא מפיק ליה להכי ומפיק ליה להכי, עקר קרא לדרבי יהודה בריה דרבי חינאי אתא. ומנחת חוטא דפסולה שלא לשמה, חטאת מאי טעמא, משום דכתיב בה (היא) [הוא] מנחת חוטא נמי הא פתיב היא. ורבנן למאי הלכתא איתקש אשם לחטאת, לומר לך מה חטאת טעונה סמיכה אף אשם טעון סמיכה.

"פחטאת פאשם", מה חטאת מן החליו, וביום, ובגדו הימנית, אף אשם מן החליו, וביום, ובגדו הימנית, תורה אחת להם לסמיכה. הכהן אשר יכפר בו וגו', פרט לטבול יום ולמחסר כפורים ולאונן.

ח "והכהן המקריב את עלת איש", פרט לעולת הקדש, דברי רבי יהודה. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אף פרט לעולת הגר. עולת איש אין לי אלא עולת איש, עולת גרים נשים ועבדים מנין, תלמוד לומר "עור העלה" רבה. אם כן למה נאמר "עלת איש", עולה שעלתה לאיש פרט לשנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה. יכול אף נשחטה שלא לשמה, הואיל ולא עלתה לפעלים לשם חובה לא יהיו הפהנים זכאים בעורה, תלמוד לומר "עור העלה" רבה, אין לי אלא עור העלה, עורות קדשי קדשים מנין, תלמוד לומר "אשר הקריב". יכול שאני מרבה אף עורות קדשים קלים, תלמוד לומר "העלה", מה עולה מיחדת קדשי קדשים זכאו קדשים קלים. רבי ישמעאל אומר, עור העלה, אין לי אלא עור העולה, עורות קדשי קדשים מנין, ודין הוא ומה במקום שלא זכו פהנים בבשר זכו בעורות, כאן שזכו בבשר אינו דין שיזכו בעורות. מזבח יוכיח שזכה בבשר ולא זכה בעורות. לא אם אמרת במזבח שלא זכה במקצתו, תאמר בפהנים שזכו במקצתו, הואיל וזכו במקצתו יזכו בכלו. רבי אומר, כל עצמנו לא נצרכנו אלא לעור העולה בלבד, שבכל מקום העור מהלך אחר הבשר. פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים עורותיהן נשרפין עמהם, שנאמר (להלן טז, כז) "ושרפו באש את עורותם ואת בשרם ואת פרשם", חטאת ואשם וזבחי שלמי צבור נתנין מתנה לפהן לעולם, רצו להפשיט מפשיטים, רצו לאכלן אוכלים אותם ואת עורותיהן. אבל העולה לפי שנאמר בה "והפשיט את העולה" צריך הכתוב לומר עור העלה אשר הקריב לפהן לו יהיה.

"ונתן לפהן", פרט לטבול יום ולמחסר כפורים ולאונן. יכול לא יחלקו בבשר שהיא לאכילה, אבל יחלקו בעורות שאינן לאכילה. תלמוד לומר "עור העלה אשר הקריב לפהן לו יהיה", פרט לטבול יום ולמחסר כפורים ולאונן.

"עור העלה אשר הקריב לפהן לו יהיה", אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל נאמר "לו יהיה" בעולה ונאמר (לעיל פסוק ז) "לו יהיה" באשם, הכהן אשר יכפר בו לו יהיה, מה אשם עצמותיו מתרים אף עולה עצמותיה מתרין. מפנה, דאי לא מפנה איכא למיפרך מה לאשם שכן בשרו מתר, לו יהיה יתירא כתיב. פרשו לפני זריקה, מועליו בהן עד זריקה. לאחר זריקה, מועליו בהן לעולם. ופליגא דרבי אליעזר, דאמר רבי אליעזר פרשו לפני זריקה, מועליו בהן לעולם, לאחר זריקה, לא נהנין ולא מועליו.

כָּל שְׁלֵא זָכָה מְזַבַּח בְּבִשְׂרָה לֹא זָכוּ הַכֹּהֲנִים בְּעוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "עֲלֵת אִישׁ", עוֹלָה שֶׁעֲלֵתָה לְאִישׁ. עוֹלָה שֶׁנִּשְׁחָטָה שְׁלֵא לְשָׂמָה, אָף עַל פִּי שְׁלֵא עֲלֵתָה לְבַעֲלִים, עוֹרָה לְכֹהֲנִים. אֶחָד עוֹלֵת אִישׁ וְאֶחָד עוֹלֵת אִשָּׁה עוֹרוֹתֵיהֶם לְכֹהֲנִים, עוֹרוֹת קִדְשִׁים קָלִים לְבַעֲלִים, עוֹרוֹת קִדְשֵׁי קִדְשִׁים לְכֹהֲנִים, מִקָּל וְחֹמֶר כְּדִלְעִיל. עֲלֵת אִישׁ, פֶּרֶט לְעוֹלֵת הַקֹּדֶשׁ דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, פֶּרֶט לְעוֹלֵת גָּרִים. מֵאֵי פֶּרֶט לְעוֹלֵת הַקֹּדֶשׁ, אָמַר רַבִּי חִיָּא בְּרַי יוֹסִי פֶּרֶט לְעוֹלָה הַבָּאָה מִן הַמּוֹתְרוֹת. הַנִּיחָא לְמָאן דְּאָמַר מוֹתְרָה לְנִדְבַת צְבוּר אֲזִילִי, אֶלְא לְמָאן דְּאָמַר לְנִדְבַת יַחִיד אֲזִילִי, מֵאֵי אֵיכָא לְמִימַר. כְּדִאָמַר רַבָּא "הָעוֹלָה" עוֹלָה רֵאשׁוּנָה, הֵכִי נִמְי הָעוֹלָה, עוֹלָה רֵאשׁוּנָה. רַבִּי אֵיבּוֹ אָמַר רַבִּי יִנְאִי, פֶּרֶט לְמִתְפִּיס עוֹלָה לְבִדָּק הַבֵּית. לֹא מְבַעֲיָא לְמָאן דְּאָמַר קִדְשֵׁי בִדָּק הַבֵּית תְּפִסִּי מִדְּאוּרִיתָא, אֶלְא אֶפְלוּ לְמָאן דְּאָמַר לֹא תְפִסִּי הֵי מְלִי בְּשַׁר אֶבֶל עוֹר תְּפִיס. אָמַר לִיה רַב הַמְנוּנָא לְרַב נַחְמָן, כְּמָאן כְּרַבִּי יְהוּדָה, הָא הִדַּר בֵּיה וְכוּ'. אָמַר לִיה אֶלְא מַר בְּמֵאֵי מוֹקִים לָהּ. אָמַר לִיה מוֹקֵמַת לִיה בְּמִקְדִּישׁ נִכְסָיו וְאֵלִיבָא דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. דִּתְנִן הַמִּקְדִּישׁ נִכְסָיו וְהָיוּ בָהֶן בְּהִמּוֹת הָרְאוּיוֹת לְגַבֵּי הַמְזֻבָּח זְכָרִים וְנִקְבוֹת, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, זְכָרִים עֲצָמָן יִקְרְבוּ, וְנִקְבוֹת יִמְכְּרוּ לְצָרְכֵי זְבָחֵי שְׁלָמִים וְיָבִיא בְּדַמֵּיהֶן עוֹלוֹת, וְשִׁאֵר נִכְסִים יִפְלוּ לְבִדָּק הַבֵּית, וְאֶפְלוּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר אֲדָם חוֹלֵק הַקֹּדֶשׁוֹ, הֵי מְלִי בְּשַׁר, אֶבֶל עוֹר תְּפִיס. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, פֶּרֶט לְעוֹלֵת גָּרִים, אָמַר לִיה רַב חֲמָא בְּרַ חֲלֻקְיָה לְרַבִּינָא אֲטוּ גָרִים לָאו אִישׁ נִינְהוּ, אָמַר לִיה פֶּרֶט לְגַר שְׁמַת וְאִין לוֹ יוֹרְשִׁים. [תְּנִינוּ רַבְּנֵי "עֲלֵת אִישׁ"], אִין לִי אֶלְא עוֹלֵת אִישׁ עוֹלֵת גָּרִים נְשִׁים וְעַבְדִּים מְנִין וְכוּ' רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר וְכוּ' רַבִּי אוֹמֵר כָּל עֲצָמָנוּ וְכוּ'. תְּנָא קָמָא נְמִי תִיפּוֹק מִדִּינָא, מִלְּתָא דְּאִתְּיָא בְּקָל וְחֹמֶר טָרַח וְכֶתֵב לָהּ קָרָא. וְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל הָאֵי אֶשֶׁר הַקָּרִיב מֵאֵי עֶבֶד לִיה, מְבַעֲי לִיה פֶּרֶט לְטָבוּל יוֹם וְאוּנָן. וְתִיפּוֹק לִיה מְלוֹ יְהִיָּה, רַבִּי יִשְׁמַעֵאל לְטַעֲמִיָּה דְּאָמַר נֶאֱמַר בְּעוֹלָה "לוֹ יְהִיָּה" וְנֶאֱמַר בְּאֶשֶׁם וְכוּ'.

ט - י "וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תִּתְּנֶנּוּ", (כְּתוּב לְמַעַל מִרְמֵז ת"נ).

"וְכָל נַעֲשֶׂה בְּמִרְחֻשֹׁת", הָאוֹמֵר הָרִי עָלִי בְּמִחְבַּת לֹא יָבִיא בְּמִרְחֻשֹׁת. בְּמִרְחֻשֹׁת, לֹא יָבִיא בְּמִחְבַּת. מַה בֵּין מִחְבַּת לְמִרְחֻשֹׁת, מִרְחֻשֹׁת יֵשׁ לָהּ כְּסוּי, מִחְבַּת אִין לָהּ כְּסוּי, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי. רַבִּי חֲנִינָא בְּוֹ גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִרְחֻשֹׁת עֲמֻקָּה וּמַעֲשִׂיָּה רַכִּין. מִחְבַּת צָפָה וּמַעֲשִׂיָּה קָשִׁין. מִרְחֻשֹׁת עֲמֻקָּה, דְּכִתִּיב "וְכָל נַעֲשֶׂה בְּמִרְחֻשֹׁת". מִחְבַּת צָפָה, דְּכִתִּיב "וְעַל מִחְבַּת". בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, הָאוֹמֵר הָרִי עָלִי מִרְחֻשֹׁת יְהִיא מִנַּח עַד שִׁיבּוֹא אֵלָיְהוּ, מְסַפְּקָא לָהּ אֵי עַל שֵׁם כְּלָן נִקְרָאוּ אוֹ עַל שֵׁם מַעֲשִׂיָּהֶן נִקְרָאוּ. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים כְּלִי הָיָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וּמִרְחֻשֹׁת שְׁמוֹ וְעֲשׂוּיָה כְּמִין כְּלָבוֹס וְכִשְׁבָּצֶק מִנַּח בְּתוֹכוֹ דּוּמָה כְּמִין תְּפוּחֵי כְּרִתִּים וְכְמִין בְּלִיטֵי הַיּוֹנִים. וְאוֹמֵר וְכָל נַעֲשֶׂה בְּמִרְחֻשֹׁת וְעַל מִחְבַּת אֶלְמָא עַל שֵׁם כְּלָן נִקְרָאוּ וְלֹא עַל שֵׁם מַעֲשִׂיָּהֶם.

"לפניהן המקריב אתה לו תהיה", יכול לו לבדו, תלמוד לומר "לכל בני אהרן תהיה". יכול לכלן, תלמוד לומר "לפניהן המקריב אתה", הא פיצד, לבית אב המקריבין אותה.

רבי שמעון אומר, מנחת חוטה של כהנים נקמצת, וקמץ קרב לעצמו והשירים קרבין לעצמו, מנלן. אומר חזקיה אמר קרא וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה, אם אינו ענין לבלולה של חטין תנהו ענין לבלולה של שעורין. ואם אינו ענין לחרבה של חטין תנהו ענין לחרבה של שעורין. והאי להכי הוא דאיתא, האי מפעי ליה לכדתניא, מנין שאין חולקין מנחות כנגד זבחים, תלמוד לומר "וכל מנחה אשר תאפה בתנור לכל בני אהרן תהיה". יכול לא יחלקו זבחים כנגד מנחות, שלא קמו תחתיהן בדלות, אבל יחלקו מנחות כנגד עופות, שהרי קמו תחתיהן בדלות, תלמוד לומר "וכל נעשה במרחשת לכל בני אהרן תהיה", יכול לא יחלקו מנחות כנגד עופות, שהללו מני דמים והללו מיני קמחים, אבל יחלקו עופות כנגד זבחים שאלו ואלו מיני דמים הן, תלמוד לומר "ועל מחבת (וכל מנחה בלולה בשמן) לכל בני אהרן תהיה". יכול לא יחלקו עופות כנגד זבחים, שהללו מעשיהם בידי והללו מעשיהם בכלי, אבל יחלקו מנחות כנגד מנחות שאלו ואלו עשיתן בידי, תלמוד לומר "וכל מנחה בלולה בשמן לכל בני אהרן תהיה". יכול לא יחלקו מחבת כנגד מרחשת (ומרחשת כנגד מחבת) שזו.

מעשיה קשין וזו מעשיה רכין, אבל יחלקו מחבת כנגד מחבת ומרחשת כנגד מרחשת, שזו וזו מעשיה קשין וזו וזו מעשיה רכין, תלמוד לומר "וחרבה לכל בני אהרן תהיה". יכול לא יחלקו בקדשי קדשים אבל יחלקו בקדשים קלים, תלמוד לומר "איש כאחיו" (להלן פסוק יב) אם על תודה, כשם שאין חולקין בקדשי קדשים, כך אין חולקין בקדשים קלים. איש כאחיו, איש חולק ואפלו בעל מוס ואין קטן חולק ואפלו הוא תם, שהוא מכל נפקא. והא אפיקתיה לכדרבי יוסי ברבי יהודה, אלא שהוא מוכל.

רבינא אמר, אתיא מדתני לוי, דתני לוי (במדבר יח, ט) "כל קרבנם לרבות לוג שמן של מצרע. סלקא דעתך אמינא "מן האש" אמר רחמנא והאי לאו מותר מן האש, קא משמע לן. "לכל מנחתם" לרבות מנחת העמר ומנחת קנאות. סלקא דעתך אמינא "ואכלו אתם אשר כפר בהם", ומנחת העמר להתיר קא אתיא, ומנחת קנאות לברר עוון הוא דקא אתיא, קא משמע לן. (במדבר שם) "לכל חטאתם", לרבות חטאת העוף, סלקא דעתך אמינא נבלה היא, קא משמע לן. (שם) "ולכל אשמים", לרבות אשם נזיר ואשם מצרע. אשם מצרע בהדיא כתיב ביה, אלא לרבות אשם נזיר כאשם מצרע. סלקא דעתך אמינא להכשיר קאתי, קא משמע לן. (שם) "אשר ישיבו", זה גזל הגר. "לך הוא ולבניך", שילך ושל בניך והא ואפלו לקדש בו את האשה.

יא-יב רמז תצג "וְזֹאת תּוֹרַת זְבַח הַשְּׁלָמִים". זֶה שֶׁאָמַר הַכֹּתוּב (תהלים פה,

ט) "אֲשַׁמְעָה מִה יְדַבֵּר הָאֵל ה' כִּי יְדַבֵּר שְׁלוֹם אֶל עַמּוֹ", אָמְרוּ אַמּוֹת הָעוֹלָם לְבַלְעֵם לָמָּה אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיָּבִיאוּ לוֹ קִרְבָּנוֹת וְלָנוּ לֹא אָמַר, אָמַר לָהֶם בְּלַעַם, הַקִּרְבָּנוֹת אֵינָן שְׁלוֹם אֲלֵא לְמִי שֶׁקִּבֵּל אֶת הַתּוֹרָה שֶׁהוּא כְּתוּבִין בָּהּ צָרִיךְ שֶׁיִּקְרִיב קִרְבָּן, אַתֶּם מִתְחַלְתֶּם אֹתָהּ וְעַכְשָׁו אַתֶּם מִבְּקָשִׁין לְהַקְרִיב קִרְבָּן, מִי שֶׁקִּבֵּלָהּ הוּא מִקְרִיב, שֶׁנֶּאֱמַר "ה' עֹז לְעַמּוֹ יְתֹן ה' יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם", לְכֹךְ נֶאֱמַר "כִּי יְדַבֵּר שְׁלוֹם אֶל עַמּוֹ", וּמֵה דָבָר, וְזֹאת תּוֹרַת זְבַח הַשְּׁלָמִים. לָמָּה נֶאֱמַר "זְבַח הַשְּׁלָמִים", שֶׁהוּא עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בֵּין הַמְּזַבְּחִים וּבֵין הַכֹּהֲנִים וּבֵין יִשְׂרָאֵל. בּוֹא וּרְאֵה, הָעוֹלָה הֵיחָדָה כְּלֵא לְאֲשִׁים, וְהַחֲטָאת הֵיחָדָה חֲלֵבָה וְאִמּוּרֵיהָ לְמִזְבֵּחַ, וְעוֹרָה וּבִשְׂרָה לְכֹהֲנִים, וְלֹא הָיָה מִמֶּנּוּ הַנֶּאֱחָה לְיִשְׂרָאֵל. וְכֹן הָאֵשֶׁם אֲבָל הַתּוֹדָה הָיָה דְמָה וְאִמּוּרֵיהָ לְמִזְבֵּחַ, וְהַחֲזִיזָה וְהַשּׁוֹק לְכֹהֲנִים וְעוֹרָה וּבִשְׂרָה לְיִשְׂרָאֵל, נִמְצָא עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בֵּין הַמְּזַבְּחִים וּבֵין הַכֹּהֲנִים וּבֵין יִשְׂרָאֵל. לְכֹךְ נִקְרְאתָ זְבַח הַשְּׁלָמִים הָעוֹשֶׂה שְׁלוֹם לְכָל, וּכְשֶׁהָיוּ מִקְרִיבִין זְבַח הַשְּׁלָמִים הָיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹשֵׂא לָהֶם פָּנִים שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ו, כו) "יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ".

תְּנוּ רַבְּנֵינוּ, מִנֵּינוּ לַעֲשׂוֹת זָמַן בְּבִמָּה קִטְנָה כְּזָמַן בְּבִמָּה גְדוֹלָה, אָמְרָה תּוֹרָה לָן יִשְׂרָאֵל, וְהִיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל, מֵה יּוֹצֵא, כְּשֶׁר בְּבִמָּה. אֵף לָן, כְּשֶׁר בְּבִמָּה. לֹא יְהִי זָמַן פּוֹסֵל בָּהּ. וְדִין הוּא, וּמֵה עוֹפּוֹת שְׂאִין הַמּוּם פּוֹסֵל בָּהּ, זָמַן פּוֹסֵל בָּהּ, בְּמָה קִטְנָה שֶׁהַמּוּם פּוֹסֵל בָּהּ, אֵינּוּ דִין שֶׁהַזָּמַן פּוֹסֵל בָּהּ. מֵה לְעוֹפּוֹת שֶׁכֵּן אֵין הִזָּר כְּשֶׁר בָּהּ, תֹּאמַר בְּבִמָּה קִטְנָה הוֹאִיל וְזָר כְּשֶׁר בָּהּ לֹא יְהִי זָמַן פּוֹסֵל בָּהּ, תִּלְמוּד לומר "וְזֹאת תּוֹרַת זְבַח הַשְּׁלָמִים", לַעֲשׂוֹת זָמַן בְּבִמָּה קִטְנָה כְּזָמַן בְּבִמָּה גְדוֹלָה.

"אִם עַל תּוֹדָה". זֶה שֶׁאָמַר הַכֹּתוּב (תהלים נ, כג) "זְבַח תּוֹדָה יִכְבְּדֵנִי", זוֹבַח חֲטָאת זוֹבַח אֲשֶׁם אֵין כְּתִיב כָּאֵן אֲלֵא "זְבַח תּוֹדָה". רַבִּי יוֹדֵן בְּשֵׁם רַבִּי אֲבָא "יִכְבְּדֵנִי אֵין כְּתִיב כָּאֵן אֲלֵא יִכְבְּדֵנִי", בְּעוֹלָם הִזָּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. דָּבָר אַחֵר, כְּבוֹד אַחֵר כְּבוֹד. דָּבָר אַחֵר, יִכְבְּדֵנִי זֶה עָכּוֹן שֶׁזְּבַח יִצְרוּ בְּתוֹדָה. הִדָּא הוּא דְכְּתִיב, "בְּנֵי שִׁים נָא כְבוֹד לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵן לוֹ תּוֹדָה".

אָמַר רַבִּי פְּנַחֲסִי, מְשַׁל לְמַלְךְ שֶׁבָּאוּ אֲרִיסִין וּבְנֵי בֵיתוֹ לְכְבוֹדוֹ, בָּא אֶחָד וְאָמַר מִי הוּא זֶה, אָמַר לוֹ אֲרִיסָד הוּא, בָּא אַחֵר וְאָמַר מִי הוּא זֶה, אָמַר לִיה בֵּן בֵּיתָד הוּא, בָּא אַחֵר וְאָמַר מִי הוּא זֶה, אָמַר לִיה לֹא אֲרִיסָד וְלֹא בֵּן בֵּיתָד וְלֹא בָּא אֲלֵא לְכְבוֹדָד, אָמַר יְהִי סְלִרְיָא וְיִתִּיב עָלֶיהָ. כֵּן חֲטָאת בָּא עַל חֲטָא, אֲשֶׁם בָּא עַל חֲטָא, תּוֹדָה שְׂאִינָה בָּאָה עַל חֲטָא, אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבָנוּ.

"וְזֹאת תּוֹרַת זְבַח הַשְּׁלָמִים" אֲשֶׁר הַקְּרִיבִי אֵין כְּתִיב כָּאֵן, אֲלֵא "אֲשֶׁר יִקְרִיבִי" מִכָּאֵן וְלֵהֲבָא. (כְּתוּב בְּרִמְזוֹ ל"ו).

רבי פנחס ורבי לוי ורבי יוחנן בשם רבי מנחם דגלגא לעתיד לבוא כל הקרבנות בטליו וקרבו תודה אינו בטל. כל הקרבנות בטליו והודאה אינה בטלה. הדא הוא דכתיב (ירמיה לג, יא) "קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות כי טוב וגו' מביאים תודה בית ה'", "קול אומרים הודו", זו הודאה "מביאים תודה", זה קרבן תודה. וכן דוד אמר (תהלים נו, יג) "עלי אלהים נדריך אשלים תודה לד' אין כתיב פאן, אלא "תודות לד'", הודאה וקרבו תודה.

משל לשלטון שנקנס למדינה ועמו כמות כמות של לסטים, אמר אחד לחברו מה דחיל הדין שליטא, אמר ליה תהא פשטמא דידך טבא ולית את דחיל מניה. כך כיון ששמעו ישראל פרשת קרבנות נתיראו, אמר להם אל תיראו, עסקו בתורה ואין אתם יראים מכל אלו, הדא הוא דכתיב (להלן פסוק לו) "זאת התורה לעלה למנחה" וגו', למה שלמים באחרונה, אמר רבי סימון הדא גרזמיתא אינה באה אלא באחרונה, למה שיש בה מיניו הרבה, כך למה שלמים באחרונה, שיש בה מינים הרבה, דם] ואמורין למזבח, חזה ושוק לפהנים, עור ובשר לבגלים. רבי שמעון אמר מי שהוא שלום מביא שלמים [ואין אונו מביא שלמים].

"זאת התורה לעלה למנחה", שלמים באחרונה, אין לי אלא בכלל, בפרט מנין, (לעיל ו, ב) "זאת תורת העלה" "זאת תורת המנחה" (לעיל ו, יח) "זאת תורת החטאת" (לעיל פסוק א) "זאת תורת האשם", זאת תורת זבח השלמים ואין לי אלא בקרבנות יחיד, בקרבנות צבור מנין, תלמוד לומר "אלה תעשו לה' במעדיכם" וגו'.

"תורת זבח השלמים" וגו' "אם על תודה". מלמד שהתודה נשחטת לשם תודה ולשם שלמים. יכול אף שלמים יהו נשחטים לשם שלמים ולשם תודה, תלמוד לומר "זאת". תורת זבח [השלמים אם על] תודה, מה שלמים טעונין סמיכה, נסקים, ותנופה, וחזה ושוק, אף תודה טעונה סמיכה ונסכים ותנופה וחזה ושוק. משום רבי ישמעאל אמרו מפני שיצאת לידון בדבר החדש. יכול אין לי אלא חידושה. תלמוד לומר "תורת זבח השלמים אם על תודה", מה שלמים טעונין סמיכה ונסכים ותנופה וחזה ושוק. אף תודה טעונה סמיכה ונסכים ותנופה וחזה ושוק.

דבר הלמד בגזרה שזה מהו שילמד, בהקש, אמר רב פפא, תא שמע, זאת תורת זבח השלמים אם על תודה, למדנו לתודה שהיא באה מן המעשר, אשכחן שלמים דאתי ממעשר, שלמים גופיהו מנלן, אתנא "שם שם" (דברים כז, ז) "וזבחת שלמים ואכלת שם", (דברים יד, כז) "ונתתה הכסף" וגו', אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מעשר דגן חליו בעלמא הוא, אמר הלמד קדש ומלמד קדש.

"תורת זבח השלמים אם על תודה", מה שלמים באין מן המעשר אף תודה באה מן המעשר. יכול אף על פי שלא פירש, תלמוד לומר "תורת זבח השלמים". מה שלמים פירש מן המעשר מביא מן המעשר, לא פירש מן המעשר [אין] מביא [אלא] מן החליו, אף תודה פירש מן המעשר מביא מן המעשר, לא פירש מן המעשר אין מביא אלא מן החליו.

מניין ללחם שמביא מן המעשר, תלמוד לומר "שלמים אשר יקריב", מה שלמים באים מן המעשר אף הלחם יביא מן המעשר. אמר הרי עלי תודה מן המעשר ולא פירש לחמה מן המעשר, יכול יביא הוא ולחמה מן המעשר, תלמוד לומר "שלמים אשר יקריב", מה שלמים פירש מן המעשר מביא מן המעשר, לא פירש מן המעשר אין מביא אלא מן החליו, אף הלחם פירש מן המעשר מביא מן המעשר, לא פירש מן המעשר אין מביא אלא מן החליו. אמר הרי עלי תודה מן החליו ולחמה מן המעשר, הואיל ופירש זה, יכול יביא, תלמוד לומר "שלמים אשר יקריב". בזמן שאמר הרי עלי תודה היא ולחמה מן המעשר, יביא תודה ולחמה מן המעשר, תודה מן המעשר ולחמה מן החליו, יביא. תודה מן החליו, אף על פי שפירש לחמה מן המעשר לא יביא אלא מן החליו.

רמז תצד יכול יביא מחטי מעשר שני, תלמוד לומר "שלמים אשר יקריב", מה שלמים מן הלכות בכסף מעשר אף לחם מן הלכות בכסף מעשר.

מניין לאומר הרי עלי תודה שלא יביא אלא מן החליו, תלמוד לומר (דברים טז, ב) "וּזְבַחְתָּ פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר", והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן למה נאמר "צאן ובקר", להקיש כל הבא מן הצאן ומן הבקר לפסח, מה פסח שהוא בא בחובה ואינו בא אלא מן החליו, אף כל דבר שהוא בא בחובה לא יביא אלא מן החליו. ונסכים בכל מקום לא יביא אלא מן החליו. ופסח גופיה מנלו, דתנניא רבי אליעזר אומר, נאמר "פסח" במצרים ונאמר "פסח" לדורות. מה פסח האמור במצרים אינו בא אלא מן החליו, אף פסח דורות אינו בא אלא מן החליו. אמר לו רבי עקיבא וכי דנין אפשר משאי אפשר. אמר לו אף על פי שאי אפשר, ראיה גדולה היא ונלמד הימנה.

רמז תצה חזר רבי עקיבא ודן דין אחר, מה לפסח מצרים שכן אין טעון מתן דמים ואמורים לגבי מזבח, תאמר בפסח דורות שטעון מתן דמים ואמורים לגבי מזבח. אמר לו הרי הוא אומר "ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה", שיהו כל עבודות של חדש זה כזה. ורבי עקיבא, אי סבירא ליה דאין דנין אפשר משאי אפשר ליקום במילתא, ואי הדר ביה והאי דלא גמר מפסח מצרים משום האי פרקא הוא, פסח מדבר יוכיח. לדבריו דרבי אליעזר קאמר ליה, לדידי אין דנין אפשר משאי אפשר, לדידך דאמרת דנין, מה לפסח מצרים שכן [אינו] טעון מתן

דמים ואמורין וכו', ואמר ליה רבי אליעזר, "ועבדת" וגו'. ורבי אליעזר לימא ליה פסח מדבר יוכיח, לדבריו דרבי עקיבא קאמר ליה, לדידי דנין אפטר משאי אפטר, ואי משום האי פרקא, פסח מדבר יוכיח, לדידך דאמרת אין דנין, "ועבדת", והשתא נמי ליפרך, אמר רב ששת זאת אומרת אין משיבין על ההקש. ובתרביצא אמור, וכי דבר הלמד בהקש חוזר ומלמד בהקש, בכללא איתמר, דפסח כליה חדא מלתא היא. ורבי עקיבא פסח דאינו בא אלא מן החליו מנא ליה, נפקא ליה מהא דאמר שמואל משום רבי אליעזר, (להלן פסוק לו) "זאת התורה לעלה" וגו', מה חטאת אינו בא אלא מן החליו וכו'.

ורבי עקיבא האי "וזהבחת פסח" מאי עביד ליה, לכדרב נחמן, מנין למותר פסח שקרב שלמים, שנאמר "וזהבחת פסח" וגו', והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים, אלא מותר פסח יהא לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר. ואפתי מהתם נפקא, דתניא "כשב" לרבות את הפסח לאליה, כשהוא אומר "אם כשב" להביא פסח שעברה שנתו ושלמים הבאים מחמת פסח, לכל מצוות שלמים. שיטענו סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק, כשהוא אומר (לעיל ג, יב) "ואם עז" הפסיק הענין למד על העז שאין טעונה אליה. אלא תלתא קראי כתיבי, חד לעבר זמנו ועברה שנתו, וחד לעבר זמנו ולא עברה שנתו, וחד ללא עבר לא זמנו ולא שנתו. וצריכי, דאי אשמעינן עבר זמנו ועברה שנתו, משום דאידיחי ליה לגמרי, אבל עבר זמנו ולא שנתו דחזי לפסח שני אימא לא. ואי אשמעינן עבר זמנו ולא עברה שנתו, דאידיחי ליה מפסח ראשון, אבל לא עבר זמנו ולא עברה שנתו דאפלו לפסח ראשון חזי, אימא לא, צריכא.

תנו רבנן, מהו אומר תודה יקריב, מנין למפריש תודתו ואבדה והפריש אחרת תחתייה ונמצאת הראשונה, והרי שתייהן עומדות, שאיזה שירצה יקריבו לחמה עמה, תלמוד לומר "התודה יקריב". יכול שתהא שניה טעונה לחם, תלמוד לומר "יקריבנו", אחד ולא שנים. מנין לרבות ולדות, חליפות, ותמורות להקרבא, תלמוד לומר "אם על תודה". יכול יהו טעונות לחם, תלמוד לומר "והקריב על זבח התודה". תודה טעונה לחם ולא ולדה ולא חליפתה ולא תמורתה טעונות לחם.

אמר רבי אבא, זו תודה זו לחמה, אבד הלחם מביא לחם אחר, אבדה תודה אינו מביא תודה אחרת, מאי טעמא, לחם גלל תודה ואין תודה גלל לחם. אמר רב פהנא, מנין ללחמי תודה שנקראו תודה, שנאמר "והקריב על זבח התודה חלות".

"והקריב על זבח", לחיב על כל זבח וזבח. והלא דין הוא, ומה במקום שמעט בלחם רבה בכבשים, כאן שרבה בלחם אינו דין שירבה בכבשים, תלמוד לומר "והקריב על זבח", לחיב על כל זבח וזבח.

תנו רבנן, חלות בלולת ולא ריקין בלולת, שיכול והלא דין הוא ומה חלות שאין טעונות משיחה טעונות בלילה, ריקין שטעונין משיחה אינו דין שטעונין בלילה, תלמוד לומר "חלת בלולת" ולא ריקין בלולת. ריקין משוחין ולא חלת משוחות, שיכול והלא דין הוא, ומה ריקין שאין טעונין בלילה טעונין משיחה, חלות שטעונות בלילה אינו דין שטעונות משיחה, תלמוד לומר "ריקין משוחין" ולא חלות משוחות, מאי תלמודא, לא לישתמיט ולכתב חלות משוחות וריקין בלולין.

"וסלת מרבכת חלת", למדנו לרבוכה שהיא באה סלת. חלות מנין, תלמוד לומר "חלות חלת", ריקין מנין, תלמוד לומר "מצות מצות".

"והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולת" וגו', מה תלמוד לומר "בשמן בשמן" שתי פעמים, אמר רבי עקיבא, אלו נאמר בשמן פעם אחת, הייתי אומר הרי הוא ככל המנחות, ללוג, כשהוא אומר בשמן בשמן, רבה, ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט, מעט לחצי לוג, יכול ששליש חצי לוג לשלשה מינין, לחלות ולריקין ולרבוכה, תלמוד לומר "וסלת מרבכת חלת בלולת בשמן", רבה, ואין רבוי אחר מיעוט אלא לרבות, כיצד הוא עושה נותן רביעית לרבוכה, ורביעית לשני מינים, מחצה לחלות, ומחצה לריקין. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, מושח את הריקין כמין כף יונית ומחזיר את השאר לחלות. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה לרבי עקיבא, אפלו אתה אומר כל היום כלו בשמן למעט בשמן לרבות, איני שומע לך. אלא חצי לוג שמן לתודה, ורביעית שמן לזיר, ואחד עשר יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני.

ג "על חלת לחם חמץ", כנגד חמץ גביא מצה, מה חמץ עשרה עשרונות, אף מצה עשרה עשרונות.

"על חלת לחם חמץ", מלמד שאין הלחם קדוש אלא אם כן קרמו פניו בתנור. יקריב קרבנו על זבח, מלמד שאין הלחם קדוש אלא בשחיטת הזבח. זבח תודת שלמיו, מלמד שאם שחטה שלא לשמה לא קדש הלחם.

אמר רב פהנא, מנין ללחמי תודה שנקראו תודה, שנאמר "והקריב על זבח התודה חלות". אי הכי אפקא נמי, הא לא קשיא לחם אקרי תודה ותודה לא אקרי לחם.

אַרְבַּעַה מִיָּנִין שֶׁבַתּוֹדָה מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה, דְּאִיתְקַשׁ לְנֹזֵיר, דְּכַתִּיב (לעיל פסוק יב) עַל זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמִיו, וְאָמַר מֶר, תּוֹדַת שְׁלָמִיו, לַעֲשֶׂרָה קַבִּין יְרוּשְׁלָמִיּוֹת. וְלַרְבִּיעִית שָׁמֹן. יְכוּל לְכֹל מָה שֶׁאָמַר בְּעֶנְיָן, תְּלַמּוּד לּוֹמַר "מִצּוֹת" מֵאֵי תְּלַמּוּדָא, אָמַר רַבָּא, דְּבַר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "מִצּוֹת" לְאַפּוֹקֵי רְבוּכָה דְּלֹא נֶאֱמַר בָּהּ מִצּוֹת. דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל תֵּנָא, (שם) "סֵל מִצּוֹת" כָּלֵל, "חִלּוֹת וִרְקִיקִין" פֶּרֶט, כָּלֵל וּפְרֵט אֵין בְּכָלֵל אֶלָּא מָה שֶׁבְּפֶרֶט, חִלּוֹת וִרְקִיקִין אֵין מִיָּדֵי אַחֲרֵינָא לֹא.

הַתּוֹדָה הֵיטָה בָּאָה חֲמֵשׁ סָאִין יְרוּשְׁלָמִיּוֹת שֶׁהֵן שֵׁשׁ מִדְּבָרִיּוֹת, שְׁתֵּי אֵיפּוֹת, הָאֵיפָה שְׁלֹשׁ סָאִין. עֲשָׂרִים עֲשָׂרוֹן, עֲשָׂרָה לְחֻמָּץ וְעֲשָׂרָה לְמִצָּה. עֲשָׂרָה לְחֻמָּץ, עֲשָׂרוֹן לְחֵלֶה. וְעֲשָׂרָה לְמִצָּה, וּבְמִצָּה שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין, חִלּוֹת, רְקִיקִין, וִרְבוּכָה. נִמְצְאוּ שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרוֹנִין וְשְׁלִישׁ לְכֹל מִין, וְשְׁלֹשׁ חִלּוֹת לְעֲשָׂרוֹן. וּבְמִדָּה יְרוּשְׁלָמִית הֵיוּ שְׁלֹשִׁים קַב, חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי לְחֻמָּץ, וְחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי לְמִצָּה. חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי לְחֻמָּץ, קַב וּמְחֻצָּה לְחֵלֶה, חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי לְמִצָּה, וּבְמִצָּה שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין, חִלּוֹת, רְקִיקִין, וִרְבוּכָה. נִמְצְאוּ חֲמִשָּׁת קַבִּין לְכֹל מִין, וְשְׁתֵּי חִלּוֹת לְקַב.

יד מִכֶּלֶן הִנֵּה נוֹטֵל אֶחָד מֵעֲשָׂרָה תְּרוּמָה שֶׁנֶּאֱמַר "וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכֶּל קֶרֶב תְּרוּמָה". תֵּנוּ רַבָּנָן "וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ", מִן הַמְּחַבֵּר. אֶחָד, שֶׁלֹּא יִטַל פְּרוֹס. מִכֶּל קֶרֶב, שֶׁיְהִי כֹל הַקְּרִבָּנוֹת שְׁוֹת, שֶׁלֹּא יִטַל מִקֶּרֶבֶן עַל חֲבֵרוֹ.

"תְּרוּמָה לֵה"י", אֵינִי יוֹדֵעַ מִכַּפָּה הִיא, הֵרִינִי דָן נֶאֱמַר כָּאֵן "תְּרוּמָה" וְנֶאֱמַר בְּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר "תְּרוּמָה" מָה לְהֵלֵן אֶחָד מֵעֲשָׂרָה, אֵף כָּאֵן אֶחָד מֵעֲשָׂרָה, אוֹ כֶּלֶף לְדָרְךָ זֶה, נֶאֱמַר כָּאֵן "תְּרוּמָה" וְנֶאֱמַר בְּבִכּוּרִים "תְּרוּמָה", מָה לְהֵלֵן אֵין לָהּ שְׁעוֹר, אֵף כָּאֵן אֵין לָהּ שְׁעוֹר, נִרְאֶה לָמִי דוּמָה, דְּנִין תְּרוּמָה שֶׁאֵין אַחֲרֶיהָ תְּרוּמָה, מִתְּרוּמָה שֶׁאֵין אַחֲרֶיהָ תְּרוּמָה, וְאֵל יוֹכִיחַ בְּפוּרִים שֶׁיֵּשׁ אַחֲרֶיהָ תְּרוּמָה. אוֹ כֶּלֶף לְדָרְךָ זֶה, דְּנִין תְּרוּמָה הַנֶּאֱכָלֶת בְּמִקּוֹם קְדוּשׁ מִתְּרוּמָה הַנֶּאֱכָלֶת בְּמִקּוֹם קְדוּשׁ, וְאֵל תּוֹכִיחַ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁנֶּאֱכָלֶת בְּכֹל מִקּוֹם, תְּלַמּוּד לּוֹמַר "מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה לֵה"י" [וּכְתִיב בְּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר] "מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה" (לֵה"י) לְגִזְרָה שְׁוָה.

רמז תצו לְמַדְנֵנוּ לְתְרוּמָה שֶׁהִיא אֶחָד מֵעֲשָׂרָה, אֶבֶל אֵינִי יוֹדֵעַ מִכַּפָּה הִיא חֵלֶה, הֵרִינִי דָן נֶאֱמַר כָּאֵן "לְחֵם" וְנֶאֱמַר בְּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם (להלן כג, יז) "לְחֵם" מָה לְהֵלֵן עֲשָׂרוֹן לְחֵלֶה, אֵף כָּאֵן עֲשָׂרוֹן לְחֵלֶה, אוֹ כֶּלֶף לְדָרְךָ זֶה נֶאֱמַר כָּאֵן "לְחֵם" וְנֶאֱמַר בְּלֶחֶם הַפָּנִים (להלן כד, ז) "לְחֵם" מָה לְהֵלֵן שְׁתֵּי עֲשָׂרוֹנוֹת, אֵף כָּאֵן שְׁתֵּי עֲשָׂרוֹנוֹת. נִרְאֶה לָמִי דוּמָה, דְּנִין מִנְחָה הַבָּאָה חֻמָּץ עִם הַזֶּבֶחַ מִמִּנְחָה הַבָּאָה חֻמָּץ עִם הַזֶּבֶחַ, וְאֵל יוֹכִיחַ לְחֵם הַפָּנִים שֶׁאֵינּוּ בָּא חֻמָּץ עִם הַזֶּבֶחַ. אוֹ כֶּלֶף לְדָרְךָ זֶה דְּנִין מִנְחָה הַבָּאָה מֵאֲרָץ וְחוּצָה לְאֲרָץ מִן הַחֹדֶשׁ וּמִן הַיָּשׁוּ, מִמִּנְחָה הַבָּאָה מֵאֲרָץ וְחוּצָה לְאֲרָץ מִן הַחֹדֶשׁ וּמִן הַיָּשׁוּ, [וְאֵל יוֹכִיחַ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁאֵינּוּ בָּאוֹת אֶלָּא מִן הַחֹדֶשׁ וּמִן הַיָּשׁוּ], תְּלַמּוּד לּוֹמַר "מִמּוֹשְׁבֵיכֶם תְּבִיאוּ לְחֵם תְּנוּפָה שְׁתֵּי יָמִים" שֶׁאֵין תְּלַמּוּד לּוֹמַר

"תבאיאו" ומה תלמוד לומר "תבאיאו", שכל מה שאתה מביא ממקום אחר הרי הוא כזה, מה להלן עשרון לחלה אף כאן עשרון לחלה. אי מה להלן שני עשרונות אף כאן שני עשרונות, תלמוד לומר (שם) "תהיינה".

למדנו עשר לחמץ, ועשר למצה מנין, תלמוד לומר "על חלת לחם חמץ", נגד חמץ הביא מצה, נמצאו עשרים עשרונות לחמי תודה, עשרה לחמץ ועשרה למצה. יכול עשרה שבמצה לא יהו פלן אלא ממין אחד, תלמוד לומר "אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה", נמצאו שלשה עשרונים ושליש לכל מין, ושלש חלות לעשרון, ונמצאו לחמי תודה ארבעים חלות, נוטל מהו ארבע ונותן לפהו והשאר נאכל לבעלים.

אמר מר "והקריב ממנו", מן המחבר. אלא מעתה הא דכתיב "ואת כל חלבו ירים ממנו", הרי מאי מחבר איכא, כדרב חסדא אמר אבימי, שלא ינתח בשר קדם שיטל אמורין.

אמר מר, נאמר כאן "תרומה" ונאמר בתרומת מעשר "תרומה". ונילף מתרומת מדן, דנין תרומה הנוהגת לדורות מתרומה הנוהגת לדורות ואל תזכיח תרומת מדן שאינה נוהגת לדורות. ונילף מתרומת חלה, תנא דבי רבי ישמעאל, דנין דבר שנאמר בו ממנו "תרומה לה" מדבר שנאמר בו (במדבר יח, כו) "ממנו (תרומה לה) [תרומת ה']" לאפוקי תרומת חלה דלא נאמר בה "תרומה לה".

אמר מר, תלמוד לומר (להלן כג, יז) "תהיינה", מאי תלמודא, אמר רב יצחק בר אבדימי, "תהיינה" כתיב, אימא עשרה קפיו, בעשרונים דבר הכתוב. עשרה למצה מנין, תלמוד לומר "על חלת לחם חמץ" נגד חמץ הביא מצה. וכי דבר הלמד בהקש חוזר ומלמד בהקש, הימנו ודבר אחר הוא, [ולא הוי הקש]. ולמאן דאמר הוי הקש, מאי איכא למימר, "תבאיאו" רבויא הוא. בשר זבח תודת, (כתוב ברמז תנ"ח).

טו "ויבשר זבח תודת שלמיו", למדנו לתודה שנאכלת ליום ולילה. חליפין, ולדות ותמורות מנין, תלמוד לומר "ויבשר". חטאת ואשם מנין, תלמוד לומר "זבח". ומנין לרבות שלמי נזיר ושלמי פסח, תלמוד לומר "שלמיו". לחמי תודה וחלות ורקיקין שבנזיר מנין, תלמוד לומר "קרבנו", פלן קורא אני להם לא ניח.

מנין לרבות את הלחם, תלמוד לומר "קרבנו". [ביום קרבנו] יאכל, אין לי אלא אכילתו ליום אחד, מנין אף תחלת זביחתו לא תהא אלא על מנת לאכל ליום אחד, תלמוד לומר "וכי תזבחו זבח תודה לה' לרצונכם תזבחו ביום ההוא יאכל", שאין תלמוד לומר, אלא אם אינו ענין לאכילה תנהו ענין לזביחה, שאף

תחלת זביחתו לא תהא אלא על מנת להאכל ליום אחד. אין לי אלא תודה, מנין לרבנות לכל הנאכלין ליום אחד שלא תהא זביחתו אלא על מנת להאכל ליום אחד, תלמוד לומר "וכי תזבחו זבח" לרבנות כל הנאכלין ליום אחד שלא תהא זביחתו אלא על מנת להאכל ליום אחד].

"לא יניח ממונו עד בקר", אבל אוכל הוא כל הלילה, אם כן למה אמרו חכמים עד חצות, להרחיק מן העברה, אבל אין מחשבה פוסלת בהו, ואין חיבין עליה משום נותר עד שייעלה עמוד השחר.

טז-יז "ואם נדר או נדבה זבח קרבנו", הרי זה בא ללמד על הנאכלין לשני ימים שנאכלין לשני ימים ולילה. אין לי אלא שלמים, מנין לרבנות את החגיגה, ארבה את החגיגה הבאה בזמנה, מנין לחגיגה הבאה מחמת פסח, חגיגה הבאה תשלומין, שלמים הבאין בתוך המועד, שלמים הבאים לאחר המועד, תלמוד לומר "נדר", "ואם נדר או נדבה", (ואם) מתוך שנאמר (דברים טז, ד) "ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר" בחגיגה הבאה עם הפסח הכתוב מדבר, שתאכל לשני ימים. יכול ליום אחד, תלמוד לומר "לבקר" לבקרו של שלישי, יכול לבקרו של שני, ומה אני מקיים חגיגה הנאכלת לשני ימים חוץ מזו, תלמוד לומר "נדר", "ואם נדר או נדבה", לרבנות חגיגה הבאה עם הפסח שתאכל לשני ימים, מנין לרבנות את הבכור ואת המעשר, תלמוד לומר "זבח".

"ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת", אין לי אלא אכילתו לשני ימים, מנין שאף תחלת זביחתו לא תהיה אלא על מנת להאכל לשני ימים, תלמוד לומר (להלן יט, ה-ו) "וכי תזבחו זבח שלמים לה", לרבנות כל הנאכלין לשני ימים שלא תהא תחלת זביחתו אלא על מנת להאכל לשני ימים. ביום הקריבו את זבחו יאכל, מצוה לאכל ממונו ביום ראשון. יכול לשני ימים תלמוד וממחרת, אי ממחרת יכול מצוה לאכלו לשני ימים, תלמוד לומר "והנותר" אם הותר הותר, אי והנותר יכול אם הותרו פלו יהא פסול, תלמוד לומר "יאכל" ואפלו פלו.

אמר רבי יצחק בר אבדימי, מנין לדם שנפסל בשקיעת החמה, תלמוד לומר "ביום הקריבו את זבחו", ביום שאפה זובח אפה מקריבו, ביום שאי אפה זובח אי אפה מקריבו. האי מפעי ליה לגופיה, אם כן לכתב ביום זבחו יאכל, הקריבו למה לי שמע מינה. ודלמא הכי קאמר רחמנא, אי מקרבת ליה לדם האידינא, אכל בשור האידינא ולמחר, אי קרב דם למחר, אכל בשור למחר ויומא אחרא. אם כן לכתוב ביום הקריבו יאכל, את זבחו למה לי, ביום שאפה זובח אפה מקריבו, ביום שאי אפה זובח אי אפה מקריבו.

תנו רבנן יכול יהא נאכל לאור שלישי, ודין הוא, זבחים נאכלין ליום אחד, וזבחים נאכלין לשני ימים ולילה אחד, מה להלן לילה אחריהן, אף כן לילה אחריהן. תלמוד לומר (להלן יט, ו) "נאכל עד יום", ביום אתה אוכל ואי אתה אוכל בלילה. יכול ישראל מיד, ודין הוא, זבחים נאכלין ליום אחד וזבחים נאכלין לשני ימים ולילה אחד, מה להלן תכף לאכילה שרפה אף כן תכף לאכילה שרפה, תלמוד לומר "והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישראל", ביום אתה שורף ואי אתה שורף קדשים בלילה.

או אינו אומר בשלישי ישראל עבר שלישי לא ישראל, תלמוד לומר "ישראל", אפלו לעולם. מבשר ולא מן העצמות ולא מן הגדים ולא מן הקרניים ולא מן הטלפים. הזבח, פרט לעבר ושללא. ביום השלישי ישראל. בנן אב לכל הנשרפים שלא יהיו נשרפין אלא ביום.

יח רמז תצו "ואם האכל נאכל מבשר זבח שלמיו", אמר רבי אליעזר כן אונן לשמע, במחשב לאכל מזבח ביום השלישי, הכתוב מדבר. או אינו אלא באוכל מזבחו ביום השלישי, אמרת אחר שהכשר יחזר ויפסל. אמר לו רבי עקיבא מצינו בזב וזבה ושומרת יום כנגד יום שהן בחזקת טהרה וכיון שראו סתרו, אף אתה אל תתמה על זה שאף על פי שהכשר יחזר ויפסל. אמר לו הרי הוא אומר המקריב, בהקרבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי. או אינו אומר המקריב אלא זה כהן המקריב, כשהוא אומר אתו בזבח הוא מדבר ואינו מדבר בכהן.

בן עזאי אומר, אתו מה תלמוד לומר, לפי שנתאמר "כי תזר נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו", יכול אף מאחר נדרו בלא ירצה, תלמוד לומר "אתו", אותו בלא ירצה ואין מאחר נדרו בלא ירצה. אחרים אומרים, לא יחשב, במחשבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי. ובן עזאי, בזבח הוא מדבר ואינו מדבר בכהן, מנא ליה איבעית אימא נפקא ליה מדאחרים. ואבעית אימא מדכתוב "לא ירצה", זביחה הוא. ובן עזאי, אותו בלא ירצה ואין מאחר נדרו בלא ירצה, מהכא נפקא מדאחרים נפקא, דתניא אחרים אומרים, יכול בכור שעברה שנתו יהא כפסולי המקדשים ויפסל, תלמוד לומר (שם יד, כג) "ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' מעשר דגנך וגו', מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה אף בכור אינו נפסל משנה לחברתה. אצטריך, סלקא דעתך אמינא הני מילי בכור דלאו בר הרצאה הוא, אבל קדשים דבני הרצאה ניהו אימא ליפסלו. ואפתי מהתם נפקא "והיה בך חטא", ואמרין "בך חטא" ולא בקרבן חטא. ובן עזאי ההוא מבעי ליה בך חטא ולא באשתך חטא. סלקא דעתך אמינא הואיל ואמר רבי יוחנן ואי תימא רבי אלעזר אין אשתו של אדם מתה אלא אם כן מבקשין ממנו ממון ואין לו, שנתאמר (משלי כב, כז) "אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיד",

בהאי עוון דביל תנאחר נמי אשתו מתה, קא משמע לן. אחרים אומרים, לא יחשב, במחשבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי. ורבי אלעזר האי לא יחשב מאי עביד ליה, מבעי ליה לכדרבי ינאי, דאמר רבי ינאי מנין למחשבות שמוציאות זו מזו, שנאמר "לא יחשב", לא יערב בו מחשבות אחרות. ורב מרי מתני הכי, אמר רבי ינאי מנין למחשב בקדשים שהוא לוקה שנאמר "לא יחשב" (קרי ביה לא יחשב) אמר ליה רב אשי לרב מרי הא לאו שאין בו מעשה.

הוא ואין לוקין עליו. אמר ליה, רבי יהודה היא דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו.

אמר רבא, בלהו מקרא אריכא אתיו, ואם האכל יאכל, בשתי אכילות הכתוב מדבר, אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח. מבשר זבח שלמיו, מה שלמים מפגליו ומתפגליו, אף כל מפגליו ומתפגליו. ביום השלישי, זה חוץ לזמנו. לא ירצה, כהרצאת כשר כף הרצאת פסול, מה הרצאת כשר עד שיקרבו כל מתיריו, אף הרצאת פסול עד שיקרבו כל מתיריו, המקריב, בהקרבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי. אותו, בזבח הוא מדבר ואינו מדבר בכהן. לא יחשב, לא יערב בו מחשבות אחרות. פגול, זה חוץ למקומו. יהיה מלמד שמצטרפין זה עם זה. והנפש האכלת ממנו, אחד ולא שנים, ואיזה זה חוץ לזמנו דגמר עוון מנותר דדמי ליה בז"ב.

רמז תצח אמר ליה רב פפא לרבא, לדידך שלישי דפרשת קדושים מאי דרשת ביה, מבעי ליה למקום שיהא משלש בדם בבשר באמורים. ותיפוק ליה מקרא קמא ואם האכל יאכל מדאפקיה רחמנא בלשון שלישי. אמר (רבא) [רב אשי] אמריתה לשמענתא קמה דרב מתנה, אמר לי אי מהתם הוה אמינא שלישי פרט פגול כלל ונעשה כלל מוסף על הפרט ואתרבי שאר מקומות, קמשמע לן (כתוב ברמז תר"ד).

הקומץ את המנחה לאכל דבר שאין דרכו לאכל ולהקטיר דבר שאין דרכו להקטיר כשר, ורבי אלעזר פוסל. אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, מאי טעמא דרבי אלעזר, דאמר קרא ואם האכל יאכל, בשתי אכילות הכתוב מדבר אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח, לומר לה פשם שמחשבין באכילת אדם כף מחשבין באכילת מזבח. וכשם שמחשבין מאכילת אדם לאדם, ומאכילת מזבח למזבח, כף מחשבין מאכילת אדם למזבח ומאכילת מזבח לאדם. מאי טעמא מדאפקינהו רחמנא בלשון אכילה. ורבנן, האי דאפקינהו קרא בלשון אכילה דלא שנא כי מחשב בלשון אכילה למזבח, ולא שנא כי מחשב בלשון הקטרה למזבח. אי נמי מה אכילה בכזית אף הקטרה בכזית, ולעולם אכילה דאורחא

משמע. ורבי אליעזר, אם כן לכתוב רחמנא ואם האכל האכל אי נמי ואם יאכל יאכל, [האכל יאכל] למה לי, שמע מינה תרתי.

אמר רב הונא, אומר הנה רבי יוסי, פגל בירך של ימין לא נפגלה הירך של שמאל. מאי טעמא, אי תימא סברא ואי בעית אימא קרא. אי בעית אימא סברא, לא עדיפא מחשבה ממצעשה טמאה, אלו איטמי חד אבר מי אטמי ליה פליה. ואי תימא קרא, והנפש האכלת ממנו עונה תשא, ממנו ולא מחברו.

אחרים אומרים, לא יחשב במחשבה הוא נפסל ואין נפסל בשלישי. יכול אין מחשבה פוסלת אלא בזריקה, מנין לרבות שחיטה וקבול הדם, תלמוד לומר "האכל יאכל" לרבות שחיטה וקבול הדם. יכול שאני מרבה שגרי הדם והקטר חלבים ואכילת בשר, תלמוד לומר "המקריב", זריקה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה מה זריקה מיחדת שמעפבת כפרה אף אני מרבה זריקה וקבול הדם שמעפבין את הכפרה. ומוציא אני את שגרי הדם והקטר חלבים ואכילת בשר שאין מעפבין את הכפרה. רבי מאיר אומר, פוסלת בהלוד, (שאפשר) [שאי אפשר] לה לעבודה בלא הלוד. ורבי שמעון אומר, אין מחשבה בהלוד. שאי אפשר לה לעבודה שלא בשחיטה ושלא בקבלה ושלא בזריקה, אבל אפשר שלא בהלוד, שוחט בצד המזבח וזורק. רבי אליעזר אומר, המהלך במקום שצריך להלוד מחשבה פוסלת, מקום שאין צריך להלוד אין מחשבה פוסלת, [שאי מחשבה פוסלת] אלא בדבר הכשר לעבודה, ובמי שראוי לעבודה, ובמקום שהוא כשר לעבודה.

יכול אין מחשבה פוסלת אלא באכילת בשר, מנין לרבות זריקה והקטר חלבים. תלמוד לומר "ואם האכל יאכל", אכילה לאדם ואכילה למזבח.

למדנו זבחים הנאכלין לשני ימים שמחשבה פוסלת בהן בשלישי, מנין לזבחים הנאכלין ליום אחד, ודין הוא, זבחים נאכלין לשני ימים וזבחים נאכלין ליום אחד, מה זבחים הנאכלין לשני ימים מחשבה פוסלת בהם, אף זבחים הנאכלין ליום אחד מחשבה פוסלת בהן בשני ימים (הוא) לבא מן הדין להיות כנדון, מה אלו לשלשה אף אלו לשלשה, אני אדון דין אחר, זבחים נאכלין ליום אחד וזבחים נאכלין לשני ימים, מה זבחים הנאכלין לשני ימים מחשבה פוסלת בהם בשלישי אחר זמן אכילתו, אף זבחים הנאכלין ליום אחד תהא מחשבה פוסלת בהן בשני אחר זמן אכילתו. הן, הא אם פסלה מחשבה בשלישי שאינו כשר לאכילה כל זבח תפסול מחשבה בשני שהוא כשר לאכילת קדשים קלים, תלמוד לומר "ואם האכל יאכל", לרבות זבחים הנאכלים ליום אחד שתהא מחשבה פוסלת בהן בשני.

יכול אין מחשבה פוסלת אלא בחוץ לזמנו, חוץ למקומו מנין, ודין הוא, זמן פוסל ומחיצה פוסלת, מה הזמן מחשבה פוסלת בו אף מחיצה תהא מחשבה פוסלת בו. הין אם פסלה מחשבה בזמן, שהזמן נוהג בבמה, תפסל מחשבה במחיצה שאין מחיצה נוהגת בבמה, תלמוד לומר [בפרשת קדושים] "ואם האכל ואכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה". שאין תלמוד לומר, אלא אם אינו ענין לחוץ לזמנו ותנהו ענין לחוץ למקומו. יכול יהו תיבין עליו כרת, תלמוד לומר (להלן יט, ח) בשלמים "עונו ישא", חוץ לזמנו בהכרת ואין חוץ למקומו בהכרת.

יכול השוחט לנכרים ולטמאים יהיה בלא ירצה. תלמוד לומר "אתו", אותו בלא ירצה ואין השוחט לנכרים ולטמאים בלא ירצה. יכול אין לי בלא ירצה אלא שנסחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו, מנין לנשחט בליקה, ושנשפך דמה, ושפיץ דמה חוץ לקלעים, הין, והיזא, ושקבלו פסולין וזרקו את דמה, והנתניו למטה שנתנו למעלה, והנתניו למעלה שנתנו למטה, והנתניו בפנים שנתנו בחוץ, והנתניו בחוץ שנתנו בפנים, והפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן. תלמוד לומר "לא ירצה ולא יחשב". יכול יהו תיבין עליו כרת, תלמוד לומר "אתו" (להלן יט, ח) "ואוכלו" אלו בהכרת ואין הללו בהכרת.

אתה אומר לך נאמרו מעוטים האלו לא ירצה ולא יחשב לאוכל או לא נאמרו אלא ללמד שאין עליו כרת אלא על שלמים בלבד, מנין לרבות כל הקדשים תלמוד לומר (להלן כב, ב) "וינזרו מקדשי בני ישראל".

רמז תצט או אינו מביא אלא פיוצא בשלמים, מה שלמים מיחדין הנאכלין לשני ימים, הנאכלין ליום אחד מנין, תלמוד לומר "בשר". אין לי אלא ששיריה נאכלים, עולה שאין שיריה נאכלין מנין, תלמוד לומר "זבח". מיני זבחים, העופות, והמנחות שאינן מיני זבחים, עד שאתה מרבה לוג שמן של מצרע מנין, תלמוד לומר "אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל" לרבות את כלן. אחר שרבינו דברים שהן כשלמים ודברים שאינן כשלמים למה נאמרו שלמים מעתה. אלא מה שלמים מיחדים שיש להן מתירים בין לאדם בין למזבח, כגון חטאת העוף שיש לה מתירין לאדם ואין לה מתירין למזבח. וכגון עולת העוף שיש לה מתירין למזבח ואין לה מתירין לאדם. וכגון פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין שיש להן מתירין למזבח ואין להם מתירין לאדם. את מה אני מוציא את הקמץ.

"והלבונה". והקטרות, ומנחת כהנים. ומנחת כהן משית. ומנחת נסכים, שאין להם מתירין לא לאדם ולא למזבח. רבי שמעון אומר, מה שלמים מיחדין שהן על מזבח החיצון יצאו פרים הנשרפים ושעירים הנשרפין שאינן על מזבח החיצון. רבי אלעזר אומר משום רבי יוסי, פגל בנעשה מהן בחוץ, פגול, בנעשה מהן לפנים, לא פגל. שחט וקבל על מנת לזרוק מהן את הדם למחר, לא פגל,

שְׁמַחְשֶׁבֶה בַּחוּץ בְּדָבָר הַנֶּעֱשֶׂה בְּפָנִים. זָרַק אֶת הַדָּם עַל מִנְתַּלְתָּ לְהַקְטִיר אֲמוּרֵי
לְמַחֵר, לֹא פָּגַל, שְׁמַחְשֶׁבֶה בְּפָנִים בְּדָבָר שֶׁנֶּעֱשֶׂה בַּחוּץ. אָבֵל עַל מִנְתַּלְתָּ לְשַׁפֵּף אֶת הַדָּם
וּלְהַקְטִיר אֲמוּרֵי לְמַחֵר, פָּגַל, שְׁמַחְשֶׁבֶה בַּחוּץ בְּדָבָר הַנֶּעֱשֶׂה בַּחוּץ.

"הַנֶּפֶשׁ", וְלֹא הַצְּבוּר. הַאֲכֵלֶת, וְלֹא הַמֵּאֲכֵלֶת. אוֹכֵלֶת אֲכִילָה בְּכַזִּית. עֹנָה תִּשָּׂא
"עֹנֹנוּ יִשְׂא" לְגִזְרָה שְׁוֹה מָה "עֹנֹנוּ יִשְׂא" הָאֲמוּר לְהֵלֵן כְּרַת, אִף עֹנֹנוּ יִשְׂא הָאֲמוּר
כָּאֵן בְּכַרְת.

יט-כ יְכוּל יִהְיֶה טָמֵא מִטָּמֵא בְּשֵׁר הַקֹּדֶשׁ בְּמִשְׂא, וְדִין הוּא וּמָה אִם אֶפֶר חֲטָאֵת
שְׂאִין טָבוּל יוֹם מִטָּמֵא בְּמַגֵּעַ, טָמֵא מִטָּמֵא בְּמִשְׂא, בְּשֵׁר הַקֹּדֶשׁ שֶׁטָּבוּל יוֹם מִטָּמֵא
בְּמַגֵּעַ, אֵינֹנוּ דִין שְׂיִהְיֶה טָמֵא מִטָּמֵא בְּמִשְׂא. תִּלְמוּד לֹוֹמֵר "אֲשֶׁר יִגַּע", בְּמַגֵּעַ
מִטָּמֵא וְאֵינֹנוּ מִטָּמֵא בְּמִשְׂא. אֵין לִי אֶלָּא טָמְאוֹת הַקְּלוֹת טָמְאוֹת חֲמוּרוֹת טָמֵא
מֵת וּבוֹעֵל נָדָה וְכֹל הַמִּטָּמֵאִין אֶת הָאָדָם מְנַיֵן, תִּלְמוּד לֹוֹמֵר "בְּכֹל אֲשֶׁר יִטָּמֵא".
בְּכֹל טָמֵא וְאֶפְלוּ בְּמַחֲסֵר כְּפוּרִים.

"וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכֹל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל" וְגו', שְׂאִין תִּלְמוּד לֹוֹמֵר "לֹא יֵאָכֵל", וּמָה
תִּלְמוּד לֹוֹמֵר "לֹא יֵאָכֵל", אִם אֵינֹנוּ עֹנֵן לְגוּפִיהָ, דְּאֵתִי בְּקַל וְחֹמֵר מִמַּעֲשֵׂר וּמָה
מַעֲשֵׂר הַקָּל אֶמְרָה תוֹרָה (דְּבָרִים כו, יד) "וְלֹא בְּעֵרְתִי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא" בְּשֵׁר קֹדֶשׁ
חֲמוּר לֹא כָּל שְׂפֹן, וְכִי תִימָא אֵין מְזַהֲרִין מִן הַדִּין, הַקֶּשֶׁא הוּא, דְּכַתִּיב "לֹא תוּכַל
לֵאכֹל בְּשַׁעֲרֵיךָ" וְגו', וּמָה תִּלְמוּד לֹוֹמֵר "לֹא יֵאָכֵל" אִם אֵינֹנוּ עֹנֵן לְגוּפִיהָ תִּנְהוּ
עֹנֵן לְכֹל אֲסוּרִין שְׁבִתוֹרָה. וְאִם אֵינֹנוּ עֹנֵן לְאֲכִילָה תִּנְהוּ עֹנֵן לְהִנָּאָה. אֵי מָה כָּאֵן
בְּשַׁרְפָּה אִף כָּל אֲסוּרִין שְׁבִתוֹרָה בְּשַׁרְפָּה, אָמַר קָרָא (שְׁמוֹת כט, לד) "וְאִם יִנְתֵּר
מִבֶּשֶׂר הַמְּלוּאִים וּמִן הַלֶּחֶם עַד הַבֶּקָר וְשַׁרְפָּת אֶת הַנּוֹתֵר בְּאֵשׁ" שְׂאִין תִּלְמוּד
לֹוֹמֵר "הַנּוֹתֵר" אֶלָּא לֹוֹמֵר לָךְ נוֹתֵר בְּשַׁרְפָּה וְאֵין כָּל אֲסוּרִין שְׁבִתוֹרָה בְּשַׁרְפָּה.
וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכֹל טָמֵא לְמָה לִי, לְרַבּוֹת עֲצִים וּלְבוֹנָה. וְהַבֶּשֶׂר כָּל טְהוֹר יֵאָכֵל
בְּשֵׁר לְמָה לִי, לְרַבּוֹת אֶת הָאֲמוּרִין. אֲמוּרִין, מֵאֲשֶׁר לֵה' וְטָמְאוֹתוֹ עָלָיו נִפְקָא,
דְּתִנָּיָא אֲשֶׁר לֵה' לְרַבּוֹת אֶת הָאֲמוּרִין, הֵתֵם טָמְאוֹת הַגּוּף בְּכַרְת, הֵקָא טָמְאוֹת בְּשֵׁר
בְּלָאוּ.

חִיבַת הַקֹּדֶשׁ דְּמַכְשָׁרֶת מִדְּאוּרֵיתָא מְנַלָּן. אֲלִימָא מִדְּכַתִּיב "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכֹל
טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בְּאֵשׁ יִשְׂרָף", הֵאֵי בְּשֵׁר דְּאִיתְכָּשֶׁר בְּמֵאֵי, אֲלֵמָא דְּאִיתְכָּשֶׁר בְּדָם
וְהָאֵמֵר רַבִּי חֵיזָא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְנַיֵן לְדָם קֹדֶשִׁים שְׂאֵינֹנוּ מַכְשִׁיר,
שְׁנַאֲמַר (דְּבָרִים יב, כד) "עַל הָאֶרֶץ תִּשְׁפֹּכְנוּ כְּמִים" דָּם הַנֶּשֶׁפֶף כְּמִים מַכְשִׁיר שְׂאֵינֹנוּ
נִשְׁפֹּף כְּמִים אֵינֹנוּ מַכְשִׁיר, אֶלָּא דְּאִיתְכָּשֶׁר בְּמִשְׁקֵי בֵּית הַמִּטְבְּחִינָא וְהָאֵמֵר רַבִּי יוֹסִי
בְּרַבִּי חֵינִינָא מִשְׁקֵי בֵּית הַמִּטְבְּחִינָא לֹא דִּינָן שְׁהִתְרוּ אֶלָּא שְׂאֵין מַכְשִׁירִין, אֶלָּא
דְּאִיתְכָּשֶׁר בְּחִיבַת הַקֹּדֶשׁ. וְדִילְמָא כְּרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, כְּגוֹן שְׁהִיתָה פְּרָה שֶׁל
זְבָחֵי שְׁלָמִים וְהַעֲבִירָה בְּנֶהֱר וּשְׁחָטָה וְעַדִּין מִשְׁקָה טוֹפַח עָלֶיהָ. אֶלָּא מְסִיפָא,

והבשר, לרבות עצים ולבונה, עצים ולבונה בני אכילה נינהו, אלא חיבת הקדש מכשרא להו ומשווא להו אוכלא.

תנו רבנן היו ישראל טמאין וכהנים וכלי שרת טהורין, או שהיו ישראל טהורין וכהנים וכלי שרת טמאין, ואפלו ישראל וכהנים טהורין וכלי שרת טמאין, יעשו בטמאה, שאין קרבן צביר חלוק. אמר רב חסדא לא שנו אלא שנטמאה ספין (במת) [בטמא מת], דרחמנא אמר "בחלל חרב או במת", חרב הוא הוא כחלל וקא מטמא לגברא גופא. דמעקרא כי קא מיתי בטמאת הגוף קא מיתי. אבל נטמא ספין בטמא שרץ, דלבשר הוא דמטמא ליה לגברא לא מטמא, טהורין עבדי טמאין לא עבדי. מוטב יאכל בטמאת בשר בלאו ואל יאכל בטמאת הגוף בכרת. אלמא קסבר טמאה דחוייה היא בצביר. וכן אמר רבי יצחק טמאה דחוייה היא בצביר. רבא אמר, טמאין נמי עבדי, דכתיב "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", כל היכא דקרי ביה "והבשר אשר" וגו' קרי ביה "כל טהור יאכל בשר", וכל היכא דלא קרי ביה "והבשר" לא קרי ביה "כל טהור יאכל בשר".

רמז תק תנו רבנן, מה תלמוד לומר (שם ה, יד) "והיא נטמאה והיא לא נטמאה" אם נטמאה למה שותה ואם לא נטמאה למה משקה. מגיד לך הכתוב שהספק אוסרה. ומכאן אתה דן לשרץ. ומה סוטה שלא עשה בה שונג כמזיד ואנס כרצון, עשה בה ספק כנדאי, שרץ שעשה בו שונג כמזיד ואנס כרצון אינו דין שנעשה בו ספק כנדאי. וממקום שבאת, מה סוטה רשות היחיד אף שרץ רשות היחיד. מה סוטה דבר שיש בו דעת לשאל, אף שרץ דבר שיש בו דעת לשאל וכו'. אמר רבי גדל אמר רב, דבר שיש בו דעת לשאל ואין בו דעת לשאל מהאי קרא נפקא, והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, ונדאי טמא הוא דלא יאכל הא ספק טמא ספק טהור יאכל. אימא סיפא והבשר כל טהור יאכל בשר, ונדאי טהור הוא דיאכל בשר הא ספק טהור ספק טמא לא יאכל בשר. אלא לאו שמע מינה כאן בדבר שיש בו דעת לשאל, כאן בדבר שאין בו דעת לשאל. ואצטריך כדרב גדל אמר רב ואצטריך למיגמר מסוטה. דאי מדרב גדל אמר רב, הנה אמינא בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד, אצטריך למיגמר מסוטה. ואי מסוטה, הנה אמינא עד דאיכא דעת נוגע ומגיע, קא משמע לן.

אמר רבי יוסי מנין לרביעי בקדש שהוא פסול, ודין הוא ומה אם מחסר כפורים שאין פוסל בתרומה פוסל בקדש, שלישי (שפוסל) [שפסול] בתרומה אינו דין שפוסל בקדש, למדנו לשלישי מן הכתוב, ולרביעי מסל וחמר.

"לא יאכל באש ישראל", אין לי שטעון שרפה אלא הטמא והנותר של שלמים, וחסאת שנכנס דמה לפנים, מנין לרבות כל הנותר, תלמוד לומר (שמות כט, לד) "ואם ינתר מבשר המלואים וגו' ושרפת את הנותר באש", שאין תלמוד לומר

"את הנוֹתֵר בְּאֵשׁ" אֵלֶּא זֶה בְּנֵה אָב כָּל הַנוֹתֵר טְעוֹן שְׂרָפָה. אִין לִי אֵלֶּא נוֹתֵר, מִיִּין לְשִׁנְשַׁחְטָה בְּלִילָה, וְשִׁנְשַׁפֵּד דְּמָה, וְשִׁיִּצָא חוּץ לְקַלְעִים, וְהֵלֵן, וְהִיִּצָא, וְהִנְשַׁחְט חוּץ לְזִמְנוֹ וְחוּץ לְמְקוֹמוֹ, וְשִׁקְבְּלוּהוּ פְּסוּלִין וְזָרְקוּ אֶת דָּמוֹ, וְהִנְתְּנִין לְמִטָּה שְׁנִתְּנָן לְמַעְלָה, וְהִנְתְּנִין לְמַעְלָה שְׁנִתְּנָן לְמִטָּה, וְהִנְתְּנִין בְּפָנִים שְׁנִתְּנָן בְּחוּץ, וְהִנְתְּנִין בְּחוּץ שְׁנִתְּנָן בְּפָנִים, וְהַפְּסִח [וְהַחֲטָאת] שְׁשַׁחְטוֹן שְׁלֵא לְשָׁמוֹן, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר (שם) "לֹא יֵאָכֵל כִּי קִדָּשׁ הוּא", כָּל שֶׁהוּא קִדָּשׁ טְעוֹן שְׂרָפָה, יְכוּל אִף שְׁמִתּוֹ וְשֶׁהִפִּילוֹ וְשִׁנְטְמָאוּ בְּחוּץ, יִשְׂרְפוּ, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "הוּא". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, יְכוּל חֲטָאת הַבְּאֵה עַל הַסֶּפֶק, וְאִשָּׁם תְּלוּי וְחִלּוּן שְׁנִנְשַׁחְטוֹ בְּעִזָּרָה, יִשְׂרְפוּ, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "הוּא".

"וְהַבְּשָׂר", לְרַבּוֹת בְּשָׂר הַפְּנִימִי שְׁיֵהָא מִתֵּר. שְׁהִיָּה בְּדִין הוּאִיל וְהִטְמָא פְּסוּל וְהִיִּצָא פְּסוּל, מַה הִטְמָא אִם נִטְמָא מְקַצְתּוֹ כְּלוּ פְּסוּל, אִף [הִיִּצָא] וְכוּ', תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "וְהַבְּשָׂר" לְרַבּוֹת בְּשָׂר הַפְּנִימִי שֶׁהוּא מִתֵּר. מְכָאֵן אָמְרוּ אַבְרָם שְׁיִצָא מְקַצְתּוֹ חוּץ לְחוּמָה, בְּפִסְחִים חוּתְּדָה עַד שְׁמַגִּיעַ לְעֶצֶם וְקוֹלְף עַד שְׁמַגִּיעַ לְפָרֶק מִתִּירוֹ מִן הַפָּרֶק וְחוּתְּדָה, וּבְמִקְדָּשֵׁין גוֹרֵר בְּכָל מְקוֹם שְׁיִרְצָה שְׁאִין בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם.

"כָּל טְהוֹר יֵאָכֵל בְּשָׂר", מַה תְּלַמּוּד לּוֹמֵר, לְפִי שְׁנַאָמֵר "וְדָם זִבְחִיד יִשְׁפֹּד עַל מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ וְהַבְּשָׂר תֹּאכֵל", יְכוּל לֹא יֵאָכְלוּ אֵלֶּא בְּעֵלְיוֹ קַל וְחִמֵּר לְפִסְחָה, לְכָד נֶאֱמַר "כָּל טְהוֹר יֵאָכֵל בְּשָׂר".

יְכוּל יֵהִיו חִיבִין עֲלֵיו מְשׁוּם טְמֵאָה לְפָנֵי זְרִיקָה, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "כָּל טְהוֹר יֵאָכֵל בְּשָׂר וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכֵל בְּשָׂר" וְגו', הַמִּתֵּר לְטְהוֹרִים חִיבִין עֲלֵיו מְשׁוּם טְמֵאָה, לְפָנֵי זְרִיקַת דָּמִים שְׁאִין מִתֵּר לְטְהוֹרִים (לֹא יֵהִיו) [אִין] חִיבִין עֲלֵיהֶן מְשׁוּם טְמֵאָה. אוֹ אִינוּ נֶאֱמַר אֵלֶּא הַנֶּאֱכָל לְטְהוֹרִין חִיבִין עֲלֵיו מְשׁוּם טְמֵאָה שְׁאִינוּ נֶאֱכָל לְטְהוֹרִים אִין חִיבִין עֲלֵיו מְשׁוּם טְמֵאָה, אוֹצִיא אֶת הֵלֵן. וְאֶת הִיִּצָא, שְׁאִינָן נֶאֱכָלִין לְטְהוֹרִין. תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "אֲשֶׁר לֵה", לְרַבּוֹת הִיִּצָא וְהֵלֵן, יְכוּל שְׁאִנִּי מְרַבָּה אֶת הַפְּגוּל וְאֶת בְּעַל מוּם, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "מִזְבֵּחַ הַשְּׁלָמִים", מַעוּט. וְכֵּה רְאִיתָ לְרַבּוֹת אֶת הִיִּצָא וְאֶת הֵלֵן וְלִהְיוֹצִיא אֶת הַפְּגוּל וְאֶת בְּעַל מוּם, אַחֵר שְׂרַבָּה הַכְּתוּב וּמַעֲט. אֲמַרְתָּ מְרַבָּה אֲנִי אֶת הִיִּצָא וְאֶת הֵלֵן שְׁהִיתָ לְהוֹן שְׁעַת הַכְּשֶׁר, וּמוֹצִיא אֲנִי אֶת הַפְּגוּל וְאֶת בְּעַל מוּם שְׁלֵא הִיתָ לְהוֹן שְׁעַת הַכְּשֶׁר. וְאִם תֹּאמַר בְּשָׂר שְׁנִנְטְמָא לְפָנֵי זְרִיקַת דָּמִים מְפָנִי מַה חִיבִין עֲלֵיו מְשׁוּם טְמֵאָה, מְפָנִי שְׁהִצִּיף מְרַבָּה עֲלֵיו.

תֵּנוּ רַבֵּן פְּסִחַ הַבָּא בְּטְמֵאָה וְאֵכְלוּ מִמֶּנּוּ זָבִים וְזָבוֹת נְדוּת וְיוֹלְדוֹת יְכוּל יֵהִיו חִיבִין, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "כָּל טְהוֹר יֵאָכֵל בְּשָׂר וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכֵל בְּשָׂר", הַנֶּאֱכָל לְטְהוֹרִין חִיבִין עֲלֵיו מְשׁוּם טְמֵאָה אִין נֶאֱכָל לְטְהוֹרִין אִין חִיבִין עֲלֵיו מְשׁוּם טְמֵאָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יְכוּל דְּחִקוּ זָבִין וּמְצַרְעִין וְנִכְנְסוּ לְעִזָּרָה בְּפִסְחָה הַבָּא בְּטְמֵאָה יְכוּל יֵהִיו חִיבִין, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר (בַּמִּדְבָּר ה, ב) "וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צְרוּעַ"

וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ", בְּזִמְנוֹ שֶׁטָּמְאֵי מֵתִים מְשַׁתְּלַחֲיוּ, זָבִין וּמְצַרְעִין מְשַׁתְּלַחֲיוּ. אֵין טָמְאֵי מֵתִים מְשַׁתְּלַחֲיוּ, אֵין זָבִין וּמְצַרְעִין מְשַׁתְּלַחֲיוּ.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, שְׁלֹשׁ כְּרִיתוֹת נֶאֱמָרוּ בְּשִׁלְמִים. לָמָּה, אַחַת לְכָלֵל וְאַחַת לְפָרֵט וְאַחַת לְדַבְרִים שְׁאֵינָן נֶאֱכָלִין. וְלַרַבִּי שְׁמַעוֹן דָּאָמַר שְׁאֵין נֶאֱכָלִין אֵין חִיבִין עֲלֵיהֶן מְשׁוּם טָמְאָה, לְאֲתוּיֵי מָאִי, לְאֲתוּיֵי חֲטָאת הַפְּנִימִית, סְלִקָא דְעֵתֵדָּ אֲמִינָא הוּאִיל וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן כָּל שְׁאֵינֵנוּ עַל מְזַבַּח הַחִיצוֹן אֵין חִיבִין עֲלֵינוּ מְשׁוּם פְּגוּל, מְשׁוּם טָמְאָה נְמִי לֹא לִיחִיִּיב קָא מְשַׁמַּע לָן.

דְּבַר שֶׁהִזְהָה בְּכָלֵל וְיִצָּא מִן הַכָּלֵל לְלַמֵּד, לֹא לְלַמֵּד עַל עֲצָמוֹ יִצָּא אֶלָּא לְלַמֵּד עַל הַכָּלֵל כֻּלּוֹ יִצָּא. כִּיֻּצַּד, וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשָׂר מְזַבַּח הַשְּׁלָמִים וְגו', וְהִלָּא שְׁלָמִים בְּכָלֵל כָּל הַקֹּדְשִׁים הָיוּ וְלָמָּה יִצָּאוּ, לְהַקִּישׁ אֲלֵיהֶם וְלוֹמַר לָדָּ, מַה שְּׁלָמִים מִיחֲדָין קֹדֶשִׁי מְזַבַּח אֶף כָּל קֹדֶשִׁי מְזַבַּח, יִצָּאוּ קֹדְשֵׁי בְּדֻק הַבַּיִת.

רמז תקא "וְטָמְאָתוֹ עָלָיו", בְּטָמְאָת הַגּוֹף הַכְּתוּב מְדַבֵּר. אוֹ אֵינֵנוּ אֶלָּא בְּטָמְאָת בְּשָׂר. נֶאֱמַר כָּאֵן "וְטָמְאָתוֹ עָלָיו" וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן "וְטָמְאָתוֹ עָלָיו", מַה לְהֵלֵן בְּטָמְאָת הַגּוֹף הַכְּתוּב מְדַבֵּר אֶף כָּאֵן בְּטָמְאָת הַגּוֹף הַכְּתוּב מְדַבֵּר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר הוּאִיל וְנֶאֱמַר "קֹדְשִׁים" בְּלִשׁוֹן רַבִּים "וְטָמְאָתוֹ" בְּלִשׁוֹן יַחֲדִיד, בְּטָמְאָת הַגּוֹף הַכְּתוּב מְדַבֵּר. רַבִּי אוֹמַר וְאֶכֶל בְּטָמְאָת הַגּוֹף הַכְּתוּב מְדַבֵּר. אַחֲרִים אוֹמְרִים, וְטָמְאָתוֹ עָלָיו מִי שֶׁטָּמְאָה פּוֹרַחַת מִמֶּנּוּ, יִצָּא בְּשָׂר שְׁאֵין טָמְאָה פּוֹרַחַת מִמֶּנּוּ. אָמַר מַר, רַבִּי אוֹמַר וְאֶכֶל בְּטָמְאָת הַגּוֹף הַכְּתוּב מְדַבֵּר. מָאִי מְשַׁמַּע, אָמַר רַבָּא, כָּל קָרָא דְלֹא מְפָרֵשׁ לִיהַ רַב יִצְחָק בַּר אֲבָדִימִי לֹא מִיפְרָשָׁא, הֵכִי אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אֲבָדִימִי, הוּאִיל וּפְתַח הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה וְסִיָּם בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה וּלְשׁוֹן זָכָר בְּאֲמָצַע, בְּטָמְאָת הַגּוֹף הַכְּתוּב מְדַבֵּר.

רמז תקב אֵלוֹ הוּן הַלּוֹקִיוֹ, טָמֵא שְׁאֶכֶל אֶת הַקֹּדֶשׁ, וְהִנְכָּנס לְמִקְדָּשׁ בְּטָמְאָה. בְּשִׁלְמָא הִנְכָּנס לְמִקְדָּשׁ טָמֵא, כְּתִיב עֲנֵשׁ וְכְתִיב אֲזַהְרָה. עֲנֵשׁ, דְּכְתִיב "אֶת מִקְדָּשׁ ה' טָמֵא". אֲזַהְרָה, דְּכְתִיב (שֵׁם ה', ב-ג) "וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמַּחֲנֶה... וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם". אֶלָּא טָמֵא שְׁאֶכֶל אֶת הַקֹּדֶשׁ, בְּשִׁלְמָא עֲנֵשׁ, דְּכְתִיב "וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשָׂר מְזַבַּח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטָמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרַתָּה". אֶלָּא אֲזַהְרָה מְנָא לָן, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיֵשׁ, אָמַר קָרָא (לַהֲלוֹ יב, ד) "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע". וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, תַּנִּי בְּרַדְלָא, אֲתִיָּא "טָמְאָתוֹ טָמְאָתוֹ", כְּתִיב הֵכִא וְטָמְאָתוֹ עָלָיו, וְכְתִיב הֵתֵם "עוֹד טָמְאָתוֹ בּוֹ", מַה לְהֵלֵן עֲנֵשׁ וְהִזְהִיר, אֶף כָּאֵן עֲנֵשׁ וְהִזְהִיר. בְּשִׁלְמָא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיֵשׁ לֹא קָאָמַר כְּרַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם דְלֹא גָמִיר גְּזָרָה שְׁוֵה. אֶלָּא רַבִּי יוֹחָנָן מָאִי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרִישׁ לִקְיֵשׁ, אָמַר לָדָּ הַהוּא "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע" אֲזַהְרָה לְתַרוּמָה הוּא דְאֲתָא. וְרִישׁ לִקְיֵשׁ אֲזַהְרָה לְתַרוּמָה מְנָא לִיהַ, נִפְקָא לִיהַ (לַהֲלוֹ כב, ד) מִ"אִישׁ אִישׁ מְזַרַע אֲהֲרוֹן" וְגו', אִיזְהוּ דְבַר שְׁוֵה בְּזָרְעוֹ שֶׁל אֲהֲרוֹן הָיוּ אוֹמְרֵי זוֹ תַרְוּמָה.

ואידך, ההוא לאכילה האי לנגיעה. וריש לקיש, האי "בכל קדש" להכי הוא דאיתא הא מבעי ליה לטמא שנגע את הקדש. דאיתמר טמא שנגע בקדש ריש לקיש אמר לוקה רבי יוחנן אמר אינו לוקה. רבי שמעון בן לקיש אמר לוקה "בכל קדש לא תגע". רבי יוחנן אמר אינו לוקה. ההוא אזהרה לתרומה הוא דאיתא. וריש לקיש אמר לך, טמא שנגע בקדש, מדאפקיה רחמנא בלשון נגיעה. אזהרה לאוכל, מדאיתקש קדש למקדש. ואפתי לריש לקיש להכי הוא דאיתא, האי מבעי ליה לטמא שאכל בשר קדש לפני זריקה. דריש לקיש אמר לוקה, לא שנה לפני זריקה לא שנה לאחר זריקה. רבי יוחנן אמר אינו לוקה, רבי יוחנן לטעמיה דאמר איתא "טמאתו". וכי כתיבה טמאה אחר זריקה הוא דכתיבא, ההוא מ"בכל קדש" נפקא. תניא כוותיה דריש לקיש "לא תגע" אזהרה לאוכל. או אינו אלא אזהרה לנוגע, כשהוא אומר (להלן יב, ד) "ואל המקדש לא תבא", מקיש מקדש לקדש, מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה. ואי בנוגע, מי איכא נטילת נשמה אלא לאו באכילה.

"ונכרתה הנפש" ולא הציבור. ההיא ולא אנוס, ולא שוגג, ולא מוטעה. מעמיה, ועמיה בשלום.

יכול יהא טמא מטמא את הטהור לקדש במשא, תלמוד לומר "כי תגע", במגע מטמא ואין מטמא במשא. בכל טמא אפלו [בטמא מת].

כא "בטמאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא", אם נאמרו קלות למה נאמרו חמורות ואם נאמרו חמורות למה נאמרו קלות. אם נאמרו קלות ולא נאמרו חמורות, הייתי אומר על הקלות בלאו ועל החמורות במיתה, לכך נאמרו חמורות. ואם נאמרו חמורות ולא נאמרו קלות, הייתי אומר על החמורות יהא חיב ועל הקלות יהא פטור, לכך נאמרו קלות. מאי קלות ומאי חמורות, אמר זעירי, קלות טמאת שרץ חמורות טמאת מת, ואלו נאמר מעשר ותרומה ולא נאמר מת, הייתי אומר [קלות] על הקלות בלאו ועל החמורות במיתה, ומדקלות על החמורות במיתה חמורות נמי על הקלות במיתה לכך נאמרו חמורות. ואלו נאמר מעשר ותרומה ולא נאמר טמאת שרץ, הייתי אומר על החמורות חיב ועל הקלות פטור, לכך נאמרו קלות.

"ואכל מפשר זבח השלמים" וגו', מה תלמוד לומר, לפי שהוא אומר והנפש אשר תאכל בשר וגו', והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו (להלן כב, ג) "אמר אליהם לדתיכם כל איש אשר יקרב מפל זרעכם" וגו', יכול אין חיבין משום טמאה אלא על השלמים בלבד, מנין לרבות את (הקרבים) [הקדשים], תלמוד לומר "כל איש אשר יקרב מפל זרעכם" וגו'. או אינו מביא אלא פיוצא בשלמים, מה

שְׁלָמִים הַמִּיחָדִים הַנֶּאֱכָלִין לְשָׁנֵי יָמִים, הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד מִנֵּי תַלְמוּד לּוֹמֵר וְכוּי
(כַּדְּפָתוּב בְּרַמְזוֹ תנ"ט).

רמז תקג יְכוּל לֹא יִהְיֶה חֲבִיב מִשׁוּם טַמְאָה אֶלָּא דְבַר שְׁחִיב עָלָיו מִשׁוּם פְּגוּל.
וְדִין הוּא, וּמָה אִם פְּגוּל שֶׁהוּא בְּקַבּוּעָה, וּבִידִיעָה אַחַת, וְלֹא הִתֵּר מִכָּלּוֹ, אֵינּוּ
נוֹהֵג אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִתִּירוּן. טַמְאָה שֶׁהוּא בְּשִׁתֵּי יְדִיעוֹת, בְּעוֹלָה וְיֹרֵד,
וְהִתְרָה מִכָּלּוֹת אֵינּוּ דִין שֶׁלֹּא תִנְהַג אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִתִּירוּן. וּמִנֵּי הַקֶּמֶץ
וְהַלְבוּנָה וְהַקְטָרֶת וּמִנְחַת פְּהֵנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מְשִׁיחַ וּמִנְחַת נְסֻכִים, תַּלְמוּד לּוֹמֵר
(לֵהֲלוֹ כב, ג) "אֵל הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִישׁוּ" לְרַבּוֹת אֶת כָּלָן. יְכוּל יִהְיֶה חֲבִיב עָלָיו מִיָּד,
תַּלְמוּד לּוֹמֵר "אֲשֶׁר (יִקְרִיבוּ) [יִקְרִיבוּ]", אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר וְכִי יֵשׁ נוֹגַע חֲבִיב. אִם כֵּן
לָמָּה נֶאֱמַר "אֲשֶׁר (יִקְרִיבוּ) [יִקְרִיבוּ]", לּוֹמֵר שֶׁאֵין חֲבִיב עָלָיו עַד שֶׁיִּכְשֶׁר לְקָרֵב. הָא
כִּי צַד, אֶת שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִתִּירוּן, מְשִׁיבֵיב מִתִּירוּן, אֶת שֶׁאֵין לוֹ מִתִּירוּן, מְשִׁיבֵיב
בְּכָלִי.

אֲחֵר שֶׁרַבִּינוּ דְּבָרִים שֶׁהֵן כְּשֶׁלָּמִים וְדְבָרִים שֶׁאֵינָן כְּשֶׁלָּמִים, לָמָּה נֶאֱמַר שְׁלָמִים
מִעֲתָה, פָּרֵט לְדָם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, מִה שְׁלָמִים מִיחָדִים שֶׁהֵן רְאוּיִין לְאֲכִילָה,
יִצְאוּ עֲצִים וְלְבוּנָה וְקְטָרֶת שֶׁאֵין רְאוּיִין לְאֲכִילָה. אֵתָּה אוֹמֵר לְכֹד בָּא הַפְּתוּב,
לְחֶלֶק בֵּין טַמְאוֹת לְטַמְאוֹת. אוֹ לֹא בָּא אֶלָּא לְחֶלֶק בֵּין קֹדְשִׁים לְקֹדְשִׁים, לּוֹמֵר
עַל קֹדְשִׁים קְלִים חֲבִיב עָלֵיהֶן (לִפְנֵי) [לְאַחֵר] זְרִיקַת דָּמִים, עַל קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים בֵּין
לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים בֵּין לְאַחֵר זְרִיקַת דָּמִים. תַּלְמוּד לּוֹמֵר "וְאָכַל בֶּשֶׂר וְאָכַל זֶבַח
וְאָכַל שְׁלָמִים". וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ וְלֹא הַצְּבוּר. הֵחִיא וְלֹא אָנוּס וְלֹא מְטָעָה. מִעֲמִיָּה
וְעֲמִיָּה בְּשָׁלוֹם.

כג בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹזְהָרִין עַל הַחֶלֶב וְאֵין הַגּוֹיִים מְזַהְרִין עַל הַחֶלֶב. וְהֵלֵא דִין הוּא
וּמָה אֲבָר מִן הַחֵי שֶׁאֵין חֲבִיב עָלָיו כֶּרֶת אֲסוּרוֹ נוֹהֵג בְּבְנֵי נֹחַ כִּיִּשְׂרָאֵל. חֶלֶב שְׁחִיבִין
עָלָיו כֶּרֶת אֵינּוּ דִין שֶׁאֲסוּרוֹ נוֹהֵג בְּבְנֵי נֹחַ כִּיִּשְׂרָאֵל. תַּלְמוּד לּוֹמֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִין עַל הַחֶלֶב וְאֵין הַגּוֹיִים מְזַהְרִין עַל הַחֶלֶב. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין לִי אֶלָּא
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִנֵּי לְרַבּוֹת אֶת הַגְּרִים וְהַמְּשַׁחְרָרִים וְהַעֲבָדִים, תַּלְמוּד לּוֹמֵר כִּי כָּל
אֲכַל חֶלֶב. כָּל חֶלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׁב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ, פָּרֵט לְבִהֶמָּה טַמְאָה וְלַחֲמִיהָ וְלַעוֹפּוֹת.
וְהֵלֵא דִין הוּא וּמָה אִם הִדָּם שֶׁאֵין חֲבִיב מִשׁוּם פְּגוּל נוֹתֵר וְטַמָּא, נוֹהֵג בְּבִהֶמָּה
טַמְאָה וּבַחֲמִיהָ וּבַעוֹפּוֹת. חֶלֶב שְׁחִיבִין עָלָיו מִשׁוּם פְּגוּל נוֹתֵר וְטַמָּא אֵינּוּ דִין שֶׁיִּנְהַג
בְּבִהֶמָּה טַמְאָה וּבַחֲמִיהָ וּבַעוֹפּוֹת, תַּלְמוּד לּוֹמֵר "כָּל חֶלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׁב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ",
פָּרֵט לְבִהֶמָּה טַמְאָה וְלַחֲמִיהָ וְלַעוֹפּוֹת. אֵין לִי אֶלָּא חֶלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׁב וְעֵז הַמִּיחָדִין,
מִנֵּי לְרַבּוֹת אֶת הַכֹּלְאִים, תַּלְמוּד לּוֹמֵר "כֶּשֶׁב (אוֹ עֵז) [וְעֵז]" דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.

"כָּל חֶלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׁב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ", הֵרִי זֹ אֲזַהְרָה, וְסָמִיךְ לִיהָ כִּי כָּל אֲכַל חֶלֶב
הֵרִי זֶה עֲנֵשׁ. אֵין לִי אֶלָּא שֶׁהוּא מְזַהֵר עַל הַשְּׁעוֹר שֶׁהוּא מְזַהֵר עָלָיו כֶּרֶת, דְּגַבִּי עֲנֵשׁ

כתיב כי כל אכל חלב, (פזית), [כז] וחצי שעור שאינו בענש יכול אינו באזקהרה, תלמוד לומר "כל חלב".

תנא על חלב נבלה לוקה שתיים, חלב מקדשין לוקה שתיים. רבי יהודה אומר, חלב נבלה לוקה שתיים, חלב מקדשין לוקה שלש. אומר ליה רב שיזבי לרבי אבא בשלמא לרבי יהודה הינו דכתיב (תרי) קראי (לעיל ג, יז) "חקת עולם כל חלב וכל דם לא תאכלו" וכו' (פדפתוב ברמו תק"ד).

רמו תקד "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו", לחיב על כל אחת ואחת, דברי רבי ישמעאל. וחכמים אומרים אינו חיב אלא אחת, רבי ישמעאל סבר מיייתי קרא, נכתוב קרא כל חלב לא תאכלו, שור וכשב ועז למה לי שמע מינה לחלק. ורבנן, אי כתיב הכי הוה אמינא אפלו חיב במשמע. ורבי ישמעאל סבר הא לא מצית למימר, דקרא בענינא דקדשים כתיב. מפלל דרבנן סברי לא ילפינן דבר מענינו. לא, דכלי עלמא ילפינן דבר מענינו, ובהא פליגי מר סבר למדין לאו מלאו ולאו מפרת, ומר סבר לאו מלאו ילפינן לאו מפרת לא ילפינן. ואיבעית אימא הינו טעמא דרבנן, כדאמר ליה רב מרי לרב זביד. אלא מעתה אלה דחלין תיתסר, אומר ליה עליך אומר קרא כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו בעינן דבר השוה בשלשתן וליכא. ורבי ישמעאל אומר לך אם כן ליכתוב קרא כל חלב שור וכשב ועז למאי כתיב, שמע מינה לחלק. אומר רבי חנינא, מודה היה רבי ישמעאל לענין קרבן שאין מביא אלא חטאת אחת, דלא דמי הדיו לאו ללאו דערויות.

כז תנו רבנן "חלב נבלה וחלב טרפה", בחלב בהמה טהורה הפתוב מדבר. או אינו מדבר אלא בחלב בהמה טמאה, אמרת טהר מפלל חלב וטהר מפלל שחיטה, מה כשטהר מפלל שחיטה בטהורה ולא בטמאה אף כשטהר מפלל חלב בטהורה ולא בטמאה. או פלך לדרך זו, טהר מפלל חלב וטהר מפלל נבלה מה כשטהר מפלל נבלה בטמאה ולא בטהורה אף כשטהר מפלל חלב, טמאה ולא טהורה. כשאתה [בא] בדרך זו היא בטמאה כו', תלמוד לומר "טרפה", במי שיש במינה טרפה יצתה בהמה טמאה שאין במינה טרפה. אוציא את הטמאה שאין במינה טרפה ולא אוציא את החיה שיש במינה טרפה. תלמוד לומר "ואכל לא תאכלהו", מי שחלבו אסור ובשרו מתר יצתה חיה שחלבה ובשרה מתרין. ואכל לא תאכלהו אין לי אלא חלב שאסור באכילה ומתר בהנאה חלב שור הנסקל ועגלה ערופה שמתה מנין, תלמוד לומר "כל חלב" וכו'. מפלל דמחיים אסורה, אין, ירדתה לנחל איתן אוסרתה.

"וחלב נבלה וחלב טרפה", אם נאמר "נבלה", "טרפה" למה לי, אם טרפה חיה הרי נבלה אמורה ואם טרפה אינה חיה הרי היא בכלל נבלה. מפעי ליה למעוטי

טמאה מי שיש במינו טרפה יצתה בהמה טמאה שאין במינה טרפה אמר רבא התורה אמרה יבוא אסור נבלה ויחול על אסור חלב, ויבוא אסור טרפה ויחול על אסור חלב. וצריכא דאי כתב רחמנא בנבלה משום דמטמא, אבל טרפה אימא לא, ואי כתב רחמנא טרפה דאסורה מחיים אבל נבלה אימא לא, צריכא.

כה "כי כל אכל חלב" (פתיב ברמז תק"ג).

"ונכרתה הנפש" ולא צבור. הנפש האכלת להביא את השותה. האכלת ולא המאכלת. אכלת כדי אכילה, פזית. מעמיה, ועמיה בשלום.

כו-כז בא אחד וישב כנגדי והיה בו מקרא ולא היה בו משנה. אמר לי, רבי, אין דם אדם אסור מן התורה. אמרתי לו, בני מה ראית, אמר לי הפתוב אומר בכל מושבתיכם לעוף ולבהמה. אמרתי לו, בני, והרי הדבר קל וחומר ומה בהמה חיה ועוף שדרכו לאכילה דמן אסור עלינו, אדם שאין דרכו לאכילה לא כל שכן, והפתוב אומר (דברים יב, כג) "רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר" וגו' ואומר "כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא ואומר לבני ישראל דם כל בשר לא תאכלו" וגו', דם כל בשר לא תאכלו, להביא דם אדם שהוא אסור באכילה. והעבודה, אף [דם] דגים שיחדו בפני עצמו קרעו ונתמצה דמו ונתנו בכלי אחד אף הוא אסור. מה תלמוד לומר "דם", דם, מכל מקום.

אמר לי, רבי, בהמה שמקריבין ממנה קרבן חלבה אסור ושאין מקריבין ממנה חלבה מתר. אמרתי לו, בני, מה ראית, אמר לי הפתוב אומר כי כל אכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו (וגו'), אמרתי לו חזר ופרש במקום אחר (לעיל ג, יז) "חקת עולם" מפאן ועד סוף העולם, (שם) "לדרתיכם" שינהג הדבר לדורות. (שם) "בכל מושבתיכם", בארץ ובחוצה לארץ. "כל חלב וכל דם לא תאכלו" להקישם זה לזה שניהם עליה במיתה ובכרת.

אמר לי, רבי, מעשה היה בי שמכרתי לגוי ארבעה כורים של תמרים ומדדתיים לו בבית אפל מחצה על מחצה. אמר לי, אתה והאלהים שבשמם יודע במדה שאתה מדד לי, וחסרתיו במדידה שלשה סאין של תמרים, לאחר מפאן נטלתי המעות ולקחתי בהם כד אחד שמן והנחתיו במקום שמכרתי את התמרים ונקרע הכד ונשפף. אמרתי ברוח המקום שאין לפניו משוא פנים, הפתוב אומר (להלן יט, יג) "לא תעשק את רעהו ולא תגזל", וגזל הגוי גזל. ופרש במקום אחר "כי עשק עשק".

רמז תקה דם שחיטה בבהמה בחיה ובעופות בין טמאים בין טהורים, דם הנחירה, דם העקור, דם הקזה שהנפש יוצאה בו, חניבין עליו. דם הטחול, דם

הלב. דם ביצים, דם דגים, דם חגבים, דם שרצים, דם התמצית, אין חיבין עליו. רבי יהודה מחיב בדם התמצית. תנו רבנן [ו]כל דם לא תאכלו, שומע אני אף דם מהלכי שתיים, דם ביצים, או דם חגבים, דם דגים, הכל בכלל תלמוד לומר "לעוף ולבהמה", מה עוף ובהמה מיחדים שיש בהם טמאה קלה וטמאה חמורה, ויש בהם אסור ויש בהם היתר והם מין בשר, אוציא דם מהלכי שתיים שאין בהם טמאה קלה. אוציא דם שרצים שאין בהם טמאה חמורה. אוציא דם ביצים שאין מין בשר, דם דגים דם חגבים שכלם היתר. לעוף, אי מה עוף שאין בו כלאים אף בהמה שאין בה כלאים, תלמוד לומר "ולבהמה". אי מה בהמה שאינה באם על (הביצים) [הבנים] אף עוף שאינו באם על (הביצים) [הבנים] תלמוד לומר "לעוף [ולבהמה]". אימא כל דם כלל, עוף ובהמה פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, עוף ובהמה אין מידי אחרינא לא. נפש אפרתא כל דם חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. הא לא דמי כלל בתרא לכלל קמא, כלל קמא לאו, כלל בתרא כרת. הא תנא דבי רבי ישמעאל ברבוי ומעוטי וכללי ופרטי דרשינן בהדין גונא ואף על גב דלא דמי כלל קמא לכלל בתרא. אף כל דקא תני לאתויי מאי, אמר רב אדא בר אבין, לרבנות דמו של כוי, וקא סבר כוי ברין בצמי עצמה היא. אשכחן דמו, חלב מנין, מפל חלב. נבלתו מנין, (דברים יד, כא) "מפל נבלה". גיד הנשה דיליה מנין, (בראשית לב, לג) "בכף הגרד" תליא רחמנא והא אית ליה פה הגרד. טמאתו ושחיטתו מנלן. סבירא ליה דלכל מלי רביה רחמנא כבהמה, טמאתו ושחיטתו נמי כבהמה. אמר מר זצאו דם דגים דם חגבים שכלו היתר, דלא בעו שחיטה. מה עוף שאין בו כלאים, שצמרן אין חיבין עליו משום כלאים. אמר רב, דם דגים שפנסו אסור. מיתבי דם דגים דם חגבים מתר, פי תנא מתניתין דאית ביה קשקשין. פי אמר רב אסור, דלית ביה קשקשים. אמר רב ששת דם מהלכי שתיים אפלו מצות פרישה אין בו. מיתבי, דם מהלכי שתיים אסור ואין חיבין עליו. פי תנא.

אסור דפירש, פי קאמר רב ששת בדלא פירש. כדתנא דם שעל גבי כפר גוררו ואוכלו, שבין השנים, מוצץ ובולע ואינו חושש. תנא יכול יהא חלב מהלכי שתיים האוכלו עובר בלא תעשה, ודין הוא ומה בהמה שהקלת במנעה החמרת בחלבה, מהלכי שתיים שהחמרת במנע אינו דין שתחמיר בחלבו, תלמוד לומר "וזה לכם הטמא" ואין חלב מהלכי שתיים טמא אלא טהור. אוציא את החלב שאין שנה בכל ולא את הדם ששנה בכל, תלמוד לומר "וזה לכם הטמא", זה לכם טמא ואין חלב ודם מהלכי שתיים טמא אלא טהור. אמר רב ששת אפלו מצות פרישה אין בו.

אמר רבא, שלש פרישות האמורות בדם, למה, אחת לדם חליו, ואחת לדם קדשים, ואחת לדם כסוי.

רמז תקו אמר רבא, חמשה לאוין האמורות בדם, למה, אחד לדם חליו, ואחד לדם קדשים, ואחד לדם פסוי, ואחד לדם איברים, ואחד לדם התמצית.

מושב דכתיב גבי חלב ודם למה לי, איצטריך, סלקא דעתך אמינא הואיל ובענגנא דקרנות פתיב, בזמן דאיכא קרבן ניתסר חלב ודם ובזמן דליכא קרבן לא ליתסר, קא משמע לן.

רמז תקז תנן התם הקפה את הדם ואכלו או שהמחה את החלב וגמעו חיב. בשלמא הקפה את הדם ואכלו, כיון דאקפיה אחשביה, אלא המחה את החלב וגמעו, אמאי, אכילה פתיבא ביה והאי לאו בר אכילה הוא. אמר ריש לקיש, אמר קרא הנפש לרבות את השותה. תניא נמי גבי חמץ כי האי גוונא, המחהו וגמעו אם חמץ הוא ענוש פרת. ואם מצה הוא אין יוצא בה ידי חובתו בפסח. בשלמא אם מצה אין יוצא בה ידי חובתו בפסח (דברים טז, ג) "לחם עניי" אמר רחמנא והאי לאו לחם עני הוא, אלא אם חמץ הוא אמאי ענוש פרת, אכילה פתיב ביה. אמר ריש לקיש, אמר קרא "והנפש" לרבות את השותה.

ותניא נמי גבי נבלת עוף טהור כי האי גוונא המחהו באור ואכלו טמא, בחמה טהור. והוינן בה, אכילה פתיב בה, אמר ריש לקיש אמר קרא "הנפש" לרבות את השותה, אי הכי בחמה נמי, בחמה אסרוחי מסרחה. וצריכא, דאי פתיב רחמנא בחלב, חמץ לא אתיא מניה, שכן לא היתה לה שעת הפשר, נבלה לא אתיא מניה, שכן ענוש פרת. ואי פתיב רחמנא בחמץ, חלב לא אתיא מניה, שכן לא התיב מפללו, נבלה לא אתיא מניה, שכן ענוש פרת. ואי פתיב רחמנא בנבלה תרווייהו לא אתו מניה, שכן מטמאה, חדא מחדא לא אתיא תיתי חדא מתרתיה, מהי תיתי לא לכתוב רחמנא לנבילה ותיתי מהנד, מה להנד שכן ענוש פרת. לא לכתוב רחמנא בחמץ ותיתי מהנד, מה להנד שכן לא היתה להם שעת הפשר. לא לכתוב רחמנא בחלב ותיתי מהנד, מה להנד שכן לא התיב מפללו תאמר בחלב שהתיר מפללו. חלב היכא התיב מפללו, אילימא חלב חיה להדיא נבלה נמי אישתרי מליקת חטאת העוף לכהנים, כהנים משלחו גבוה קא זכו. והא דתנן (להלן יא, לא) "הטמאין" לאסור צירן ורטבון וקפה שלחן, למה לי, לגמר מהני. צריכא, דאי לא פתיב רחמנא בשרצים הוה אמינא דיו לבא מן הדין להיות פנדון, מה התם עד דאיכא פזית אף הכא נמי עד דאיכא פזית. ולכתוב רחמנא בשרצים וליתו הנד ולגמרו מניהו, משום דאיכא למיפרד מה לשרצים שכן טמאתו במשהו. והא דתניא הטבל והחדש וההקדש והשביעית והפלגאים, כל המשקין היוצאין מהן פמותן, מנלן. וכי תימא ליגמרו מהנד, מה להנד שכן אסור הבא מאליו. הא תינח היכא דאסור הבא מאליו, (אתיא) היכא דליכא.

אסור הבא מאליו מנלן. גמר מבכורים. בכורים גופיהו מנלן. כדתני רב יוסף (דברים כו, ב) "פריי", פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה, הביא ענבים ודרך מנין, תלמוד לומר "תביא". איכא למיפרך מה לבכורים שכן טעונין קריאה והנחה. אלא גמר מתרומה. ותרומה גופה מנלן, דאיתקש לבכורים. דאמר מר (דברים יב, יז) "ותרומת ידך" אלו בכורים. מה לתרומה שכן חביב עליה מיתה וחמש. אלא גמר מתרומה. מה לתרומה ובכורים שכן חביב עליהן מיתה וחמש. אלא אתיא מתרומה וחדא מהנד, או מבכורים וחדא מהנד.

כט-ל

בני ישראל מניפין ואין הגוים מניפין, וכי אי זו מדה מרבה, מדת סמיכה מרבה או מדת תנופה מרבה. מדת סמיכה מרבה ממדת תנופה, שהסמיכה נוהגת בכל החוברין ואין תנופה נוהגת בכל החוברין. (הסמיכה נוהגת בקרבנות היחיד ובקרבנות הצבור התנופה אינה נוהגת אלא בקרבנות היחיד). אם מעטתים מסמיכה מרבה לא אמעטם מתנופה מעטת. אתה אומר בצד זה נתרבה סמיכה ונתמעטה תנופה, או בצד זה נתרבה תנופה ונתמעטה סמיכה, שהתנופה נוהגת בדבר שיש בו רוח חיים ובדבר שאין בו רוח חיים, וסמיכה אינה נוהגת אלא בדבר שיש בו רוח חיים, אם מעטתים מסמיכה מעטת אמעטם מתנופה מרבה, הא מפני שיש בסמיכה שאין בתנופה ובתנופה מה שאין בסמיכה, צריך לומר בני ישראל וגוי.

רמז תקח בני ישראל מניפין ואין בנות ישראל מניפות. אמר רב אסי, מצינו שחלק הפתוב בין קרבן ישראל לקרבן גויים לקרבן נשים בסמיכה. יכול נחלק בתנופה, לא, מה לחלק בסמיכה שהסמיכה בבועלים, נחלק בתנופה שהתנופה בכהנים, ומה תלמוד לומר "בני ישראל" בני ישראל מניפין ואין הגויים מניפין ואין הנשים מניפות.

"ידבר אל בני ישראל המקריב", אין לי אלא בני ישראל, גרים ועבדים משחררים מנין, תלמוד לומר "המקריב" או אינו אומר המקריב אלא זהו פהו המקריב. כשהוא אומר ידיו תביאנה הרי בעלים אמורים, הא פיצד, פהו מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף. פיצד עושה, מניח אמורין על פסת היד, וחזה ושוק עליהו, וכל מקום שיש לחם הלחם מלמעלה. היכא, אמר רב פפא במלוואים. מאי טעמא, אלימא משום דכתוב "שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים", והא כתיב "את החלב על החזה וביאנו". אמר אבני ההוא (מבעי) [דמית] ליה פהו מבית המטבחיים. והפתיב (להלו ט, כ) "וישמו את החלבים על החזות" דהייב ליה פהו אחריןא ואזיל ומקטיר ליה, והא קא משמע לן דבעינן שלשה כהנים, משום (משלי יד, כח) "פרב עם הדרת מלך".

יכול כל הקרבנות כֵּלָן יִטְעֶנוּ תְּנוּפָה, תִּלְמוּד לומר "זָבַח", יִצְאוּ עוֹפוֹת וּמִנְחוֹת שְׂאִינָן זָבָחִים. אוֹצִיא עוֹפוֹת וּמִנְחוֹת שְׂאִינָן זָבָחִים וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַבְּכוֹר וְאֶת הַמַּעֲשֵׂר וְאֶת הַפֶּסַח שֶׁהוּן זָבָחִים. תִּלְמוּד לומר "מִזְבַּח" וְלֹא כָּל זָבַח. אוֹצִיא אֶת הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסַח שְׂאִינָן טְעוּנִין (תְּנוּפָה) [סְמִיכָה] וְלֹא אוֹצִיא חֲטָאת וְאֶשֶׁם שְׂטְעוּנִין (תְּנוּפָה) [סְמִיכָה] תִּלְמוּד לומר "שְׂלֵמִיו". אוֹצִיא חֲטָאת שְׂאִין לְמִינָה תְּנוּפָה וְלֹא אוֹצִיא אֶשֶׁם שְׂאִין לְמִינָה תְּנוּפָה תִּלְמוּד לומר "שְׂלֵמִיו". אוֹצִיא אֶת כָּל הָאֲשָׁמוֹת וְלֹא אוֹצִיא אֶת אֶשֶׁם מְצוּרַע וְדִין הוּא וְיָמָּה אִם שְׂלֵמִי יָחִיד שְׂאִין טְעוּנִין תְּנוּפָה חֲיִים טְעוּנִין תְּנוּפָה שְׁחוּטִין, אֶשֶׁם מְצוּרַע שְׂטְעוּן תְּנוּפָה חִי, אֵינּוּ דִין שְׂטְעוּן תְּנוּפָה שְׁחוּט. תִּלְמוּד לומר "שְׂלֵמִיו" וְלֹא אֶשֶׁם מְצוּרַע.

אוֹ אֵינּוּ אומר "שְׂלֵמִיו" אֶלֶּא לְרַבּוֹת זָבָחִי שְׂלֵמִי צָבוּר כְּשֶׁהוּא אומר "מִזְבַּחִי שְׂלֵמִיכֶם" לְרַבּוֹת זָבָחִי שְׂלֵמִי צָבוּר שְׂטְעוּנוֹ תְּנוּפָה שְׁחוּטִין. וְהֵלֵא דִין הוּא וְיָמָּה אִם שְׂלֵמִי יָחִיד שְׂאִינָן טְעוּנִין תְּנוּפָה חֲיִים, טְעוּנִין תְּנוּפָה שְׁחוּטִין, זָבָחִי שְׂלֵמִי צָבוּר שְׂטְעוּנִין תְּנוּפָה חֲיִים, אֵינּוּ דִין שְׂטְעוּנוֹ תְּנוּפָה שְׁחוּטִין. אֶשֶׁם מְצוּרַע יוֹכִיחַ שְׂטְעוּן תְּנוּפָה חִי וְאִין טְעוּן תְּנוּפָה שְׁחוּט, וְאִף אֶתָּה אֵל תִּתְּמָה עַל זָבָחִי שְׂלֵמִי צָבוּר, שְׂאִין עַל פִּי שְׂטְעוּנִין תְּנוּפָה חֲיִים, לֹא יִטְעֶנוּ תְּנוּפָה שְׁחוּטִין. כְּשֶׁהוּא אומר מִזְבַּחִי שְׂלֵמִיכֶם לְרַבּוֹת זָבָחִי שְׂלֵמִי צָבוּר שְׂטְעוּנוֹ תְּנוּפָה שְׁחוּטִין.

יכול כל הַזָּבַח יִטְעוּן תְּנוּפָה, תִּלְמוּד לומר "חֲלָב". אִין לִי אֶלֶּא הַחֲלָב, מִנִּין לְרַבּוֹת אֶת הַחֲזָה, תִּלְמוּד לומר "חֲלָב וְחֲזָה". כְּשֶׁהוּא אומר יָבִיא, לְרַבּוֹת הָאֵלֶּיָּהּ. מֵאֲשֵׁי ה', לְרַבּוֹת שְׁתֵּי כְּלִיּוֹת. יָבִיאנוּ, לְרַבּוֹת יוֹתֶרֶת הַכֶּבֶד. לְמִדְנוּ שְׂטְעוּנִין תְּנוּפָה כֵּלָן, מִנִּין שְׂטְעוּנוֹ הַרְּמָה, תִּלְמוּד לומר "שׁוֹק הַתְּרוּמָה". אִין לִי אֶלֶּא שׁוֹק, מִנִּין לְרַבּוֹת אֶת כֵּלָן, תִּלְמוּד לומר (שְׁמוֹת שֶׁם) "וְקִדְשֵׁת אֶת חֲזָה הַתְּנוּפָה וְאֶת שׁוֹק הַתְּרוּמָה" שְׂאִין תִּלְמוּד לומר "אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם" אֶלֶּא זֶה בְּנֵן אָב כָּל שְׂטְעוּן תְּנוּפָה טְעוּן הַרְּמָה.

רמז תקט אוֹ אֵינּוּ מְבִיא אֶלֶּא כִּיּוֹצֵא בָּזָה, מָה זֶה מִיָּחִיד אֵיל קֶשֶׁה בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים, וְטְעוּן לָחֶם, אִף אִין לִי אֶלֶּא קֶשֶׁה בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים, מִנִּין קֶשֶׁה וְאִין טְעוּן לָחֶם, רַדֵּי וְטְעוּן לָחֶם, רַדֵּי וְאִין טְעוּן לָחֶם, עַד שֶׁאֶתָּה מְרַבֶּה לְהַבִּיא בְּבִקְרָה וּבְכִשְׁבִּים וּבְעֵזִים, תִּלְמוּד לומר (שְׁמוֹת כֶּט, כח) "כִּי תִרְוּמָה הוּא וְתִרְוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִזְבַּחִי שְׂלֵמִיכֶם תִּרְוּמָתֶם לָהּ", לְרַבּוֹת אֶת כֵּלָן. נִטְמָאוּ כֵּלָן וְנִשְׁתַּיַּר אֶחָד מֵהֶן, מִנִּין שְׂטְעוּנוֹ תְּנוּפָה, תִּלְמוּד לומר "הַחֲזָה לְהַנִּיף אוֹתוֹ", אֶפְלוּ פוּלְגָא אַחַת. תְּנוּפָה, וְלֹא תְּנוּפוֹת. לְפָנֵי ה', בְּמִזְרָח. כִּיּוֹצֵא הוּא עוֹשֶׂה, נוֹתֵן הַחֲלָבִים עַל יְדֵי הַבְּעָלִים וְחֲזָה וְשׁוֹק לְמַעְלָה מֵהֶן, שְׁתֵּי כְּלִיּוֹת וְיוֹתֶרֶת הַכֶּבֶד לְמַעְלָה מֵהֶן, אִם יֵשׁ שֶׁם לָחֶם, לְמַעְלָה. מוּלֵיךְ וּמִבִּיא מַעְלָה וּמוּרִיד, שְׁנַאֲמַר (שְׁמוֹת כֶּט, כז) "אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם". תְּנוּפָה הִיָּתָה בְּמִזְרָח, וְהִגְשָׁה בְּמַעְרָב, תְּנוּפוֹת קוֹדְמוֹת לְהַגְשׁוֹת.

לא מנין שאין אהרן ובניו זכאין בחזה ושוק אלא לאחר הקטרת חלבאים, תלמוד לומר "והקטיר הכהן את החלב המזבחה" ואחר כך והיה החזה לאהרן ולבניו. נטמאו אמורין או שאבדו יכול לא יהו אהרן ובניו זכאין בחזה ושוק, תלמוד לומר "והיה". וכן הוא אומר בבבלי עלי (ש"א ב, טו) "גם בטרם יקטירון את החלב" וגו' מה נאמר בהן "ותהי חטאת הנערים גדלה מאד את פני ה' כי נאצו האנשים את מנחת ה'".

לב "שוק הימין", אין לי אלא שוק שנוהג. זרוע חלין מנין, תלמוד לומר "תתנו". זרוע מקדשין בשלמים מנין, תלמוד לומר "מזבחי שלמיכם", זהו שאמרו לרבנות זבחי שלמי צבור שיטענו תנופה שחוטין.

לג מנין לטמא בשעת זריקת דמים וטהור בשעת הקטר חלבאים, שאינו חולק בבשר, תלמוד לומר "המקריב את דם השלמים ואת החלב" וגו'. אבא שאול אומר, מנין טהור בשעת זריקת הדם וטמא בשעת הקטר חלבאים שאינו חולק בבשר תלמוד לומר "המקריב את דם השלמים ואת החלב". רבי שמעון אומר כל כהן שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בכהונה, שניאמר "המקריב את דם השלמים" לו תהיה שוק הימין למנה. וכן היה רבי שמעון אומר הרי הוא אומר (מלאכי א, י) "מי גם בכם ויסגר דלתים וגו' אמר ה' צבאות ומנחה לא ארצה מינדכם". שני דברים הללו משמשים את הגוף ואין נמנעין לעשותן ואין נוטלין עליהם שכן אדם האומר לחברו הדלק לי את הנר הזה והגף את הדלת אחריך והלא דברים קל וחמר אם דברים שאין נוטלין עליהן שכן לא עשיתם עמי חנם, על אחת כמה וכמה דברים שנוטלין עליהן שכן.

רבי אליעזר ברבי שמעון אומר וכו'. בא טבול יום (כתוב ברמז תפ"ט).

לד "חזה" זה חזה. התנופה זה תנופת הסל הקדש. שוק זה השוק. התרומה זה תרומת תודה. לקחתי מאת בני ישראל, ראויין היו לישראל וכשנתחייבו נטלו מהו, כך אם יזכו יחזרו להם, תלמוד לומר "ואתן אתם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם", נתונים לכהנים מתנה לעולם.

"הזרוע והלחינים והקבה" נוהגין בחלין אבל לא במקדשין. שהיה בדין מה אם החלין שאינו חגיבין בחזה ושוק, חגיבין במתנות. קדשים שחגיבין בחזה ושוק אינו דין שחגיבין במתנות, תלמוד לומר "ואתן אתם לאהרן הכהן", אין לה אלא מה שאמור בענין. והיו חלין חגיבין בחזה ושוק מקל וחמר, ומה קדשים שאין חגיבין במתנות חגיבין בחזה ושוק, חלין שחגיבין במתנות אינו דין שחגיבין בחזה ושוק.

לא מצית למימר הכי, דהא בעי תנופה. היכא גינפינהו אי אבראי, לפני ה' כתיב. אי אגואי, קא מעייל חלין לעזרה, הילכך לא אפטר.

”מאת בני ישראל” מרצון ישראל.

לה ”זאת משחת אהרן ומשחת בניו” אמר רבי שמעון, יכול עד שנצטרפה זכות אהרן ובניו כאחת לא זכו בשמן המשחה, תלמוד לומר ”זאת משחת אהרן ומשחת בניו”, כדאי אהרן בעצמו וכדאי בניו בעצמן. רבי יהודה אומר, יכול יהיו אהרן ובניו צריכין לשמן המשחה לעתיד לבוא, תלמוד לומר ”זאת משחת אהרן ומשחת בניו” כדאי אהרן בעצמו וכדאי בניו לעצמן. הא מה אני מקיים (זכריה ד, יד) ”אלה שני בני יצחק העמדים על אדון כל הארץ”, זה אהרן ודוד. מאשי ה', מלמד שאף האשים מסיעות. ביום הקריב אתם לכהן לה', מלמד שאף היום סיע.

לו ”אשר צנה ה' לתת להם ביום משחו אתם”, אמר רבי שמעון, מנין שמפרישין היו ישראל מתנות כהנה מהר סיני ולא זכו בהן אהרן ובניו עד שזכו בשמן המשחה, תלמוד לומר ”אשר צנה ה' לתת להם ביום משחו אתם”. מאת בני ישראל מרצון ישראל חקת עולם לבית עולמים. לדרתם שינהג הדבר לדורות.

לז-לח ”זאת התורה” לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים. מה מלואים נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני, אף כלם נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני. אי מה מלואים קרבו צבור, אף אין לי אלא קרבו צבור, קרבו יחיד מנין, תלמוד לומר ”ולמלואים”, כשתמצא לומר, לעולה, לעולת יחיד ולעולת צבור, למנחה, למנחת יחיד ולמנחת צבור, לחטאת, לחטאת יחיד ולחטאת צבור, ולזבח השלמים, לזבחי שלמי צבור ולזבחי שלמי יחיד.

אמר ריש לקיש, מאי דכתיב ”זאת התורה לעלה למנחה” וגו' כל העוסק בתורה כאלו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם. אמר רבא, האי לעולה למנחה, עולה ומנחה מבעי ליה. אלא אמר רבא, כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא מנחה לא חטאת ולא אשם. אמר רבי יצחק, מאי דכתיב (לעיל ו, יח) ”זאת תורת החטאת”, ”זאת תורת האשם”. כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאלו הקריב אשם.

”זאת התורה” לעולה מה עולה טעונה כלי אף כל טעון כלי. מאי האי, אלימא מזרק, גבי שלמי צבור נמי כתיב (שמות כד, ו) ”וישם באגנות”, אלא סכין. ועולה גופה מנלן דכתיב (בראשית כב, י) ”וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת”, והתם עולה הואי, דכתיב (שם כב, יג) ”ויעלהו לעלה תחת בנו”. ”מנחה” מה מנחה

אין נאָכט אַלאַ לזכרי כְּהֵנָה אַף פֿל אין נאָכטין אַלאַ לזכרי כְּהֵנָה, מאי איכא, חטאת ואשם בהדאי כתיב בהו, אי זבחי שלמי צבור, מרישא אתי, "בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים תֹּאכְלוּ כָּל זָכָר (בַּכֹּהֲנִים) יֹאכַל אֹתוֹ" לְמַד עַל זְבַחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר שְׂאִינָם נֹאכְלִים אַלאַ לזכרי כְּהֵנָה. תנאי היא, איכא דמיתיה לה מהכא ואיכא דמיתיה לה מהכא. חטאת, מה חטאת מקדש בבלוע אף כל מקדש בבלוע. אשם, מה אשם אין שפיר ושלגא קדוש בו, אף כל, אין שפיר ושלגא קדוש. קסבר ולדות קדשים בהוייתו הו קדושין, ודנין אפשר משאי אפשר. מלואים, מה מלואים מותריהם בשרפה ואין בעלי חיים כמותריהו וכו'. שלמים מה שלמים מפגליו ומתפגליו אף כל מפגליו ומתפגליו. במתניתא תנא משמיה דרב עקיבא, מה מנחה מתקדשת בבלוע אף כל מתקדש בבלוע. ואיצטריך למכתב במנחה ואיצטריך למכתב בחטאת. דאי כתב רחמנא במנחה משום דרכיכה, בלעה, אבל חטאת אימא לא. ואי כתב רחמנא בחטאת משום דבשר אגב דשמן קריר, אבל מנחה אימא לא. חטאת, מה חטאת אינה באה אלא מן החליו, וביום, ובגדו הימנית אף וכו'. וחטאת גופה מנלו, אמר רב אחא, אמר קרא (להלו טז, ו) "והקריב אהרו את פר החטאת אשר לו", משלו ולא משל צבור ולא משל מעשר. ביום, מביום צותו נפקא, כדי נסבה. בגדו הימנית, מדרבה בר בר חנה נפקא. כדי נסבה. אשם, מה אשם עצמותיו מתרין, אף כל עצמותיו מתרין.

"זאת התורה", הקישו לשלמים, מה שלמים בין בשנוי קדש בין בשנוי בעלים בעינן לשמו, אף כל בין בשנוי בעלים בין בשנוי קדש בעינן לשמו. אימא היכא דשחיט להו שלא לשמן ליפסלו אמר קרא "מוצא שפתיך תשמר ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה אשר דברת בפיו", "נדבה", נדר הוא, אם כמו שנדרת עשית יהא נדר ואם לאו יהא נדבה. וצריך למכתב "מוצא שפתיך" וצריך למכתב זאת התורה, דאי כתב רחמנא "מוצא" הנה אמינא לא ידענא במאי, כתב זאת, ואי כתב זאת הנה אמינא ליפסלי, כתב רחמנא "מוצא". הילכך, מצוה, אפלו חטאת משלמים, ושחיטה לעכב, (לעיל ד, לג) מ"ושחט אתה לחטאת", שתהא שחיטה לשם חטאת. קבלה, (לעיל ד, כה-לד) מ"ולקח הפהו מדם החטאת" שתהא קבלה לשם חטאת. וזריקה, מ"וכפר עליו הפהו מחטאתו" שתהא כפרה לשם חטאת.

אשכחו חטאת חלב דכתיב בה "לחטאת", חטאת דעבודה זרה ודשמיעת קול ודבטוי שפתים ודטמאת מקדש וקדשיו דלא כתיב בהו כלל, מנלו. חטאת דעבודה זרה אתגא מחטאת חלב, שכן כרת כמותה, והנך בלהו אתגא במה הצד. פסח ששחטו שלא לשמו פסול מנלו. דכתיב "זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים". ותנא ביום צותו זה בכור ומעשר ופסח, הקישו הכתוב לשלמים מה שלמים בין שנוי קדש בין שנוי בעלים בעינן למצוה, אף כל בין שנוי קדש בין שנוי בעלים בעינן למצוה. וכשלמים, מה שלמים לא

חלקת בְּהוּ בֵּין זְבִיחָה לְשֶׁאֵר עֲבוֹדוֹת לְמִצְוָה, אִף פֶּסַח לֹא תִחַלֵּק בֵּין זְבִיחָה לְשֶׁאֵר עֲבוֹדוֹת לְעֵבֶב. וְזְבִיחָה גּוֹפָה יִלְפִינָן מִדְּכִתִּיב (דברים טז, א) "שְׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעִשִׂיתָ פֶּסַח", לְמִצְוָה, וְשְׁנוּי קִדְשׁ, (שמות יב, כז) "וְאָמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח" לְמִצְוָה בְּשְׁנוּי בְּעֵלִים, "וְאָמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא" לְעֵבֶב, בֵּין הֵכָא בֵּין הֵכָא.

רמז תקי "אֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי בַּיּוֹם צִוְּתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת קָרְבָּנֵיהֶם לַה'" זֶה הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסַח. לַה' לְרַבּוֹת אֶת כָּלן שֶׁבְכָלן נֶאֱמָרוּ כְּלֹלוֹתֵיהֶן וְדִקְדוּקֵיהֶן מִסִּינַי.

"אֲשֶׁר צָוָה ה'" וְגו'. לְמַדְּנֵנו לְכָל הַקְּרָבָנוֹת שֶׁכָּלן אֵין כְּשֶׁרִין אֶלָּא בַּיּוֹם.

רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר, הָרִי הוּא אוֹמֵר (שמות כד, ו) "וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשָּׂם בְּאֵגְנוֹת" לְמַדְּנֵנו לְעוֹלַת הַר סִינַי שֶׁהִיא טְעוּנָה כְּלִי.

רמז תקיא מִנֵּינן לְעוֹלַת הַדְּוֹרוֹת שֶׁטְעוּנָה כְּלִי, תִּלְמוּד לֹמֵר "עֲלֵת תִּמִּיד הַעֲשׂוּיָה בְּהַר סִינַי" (שמות כט, מב) ["עֲלֵת תִּמִּיד לְדֹרֹתֵיכֶם"] מְקִישׁ עוֹלַת הַדְּוֹרוֹת לְעוֹלַת הַר סִינַי מֵה עוֹלַת הַר סִינַי טְעוּנָה כְּלִי אִף עוֹלַת הַדְּוֹרוֹת טְעוּנָה כְּלִי. אֵין לִי אֶלָּא עוֹלָה, מִנֵּינן לְרַבּוֹת אֶת כָּלן, תִּלְמוּד לֹמֵר "זֹאת הַתּוֹרָה לְעֹלָה לְמִנְחָה" וְגו' לְרַבּוֹת אֶת כָּלם שֶׁכָּלם טְעוּנִין כְּלִי. לְמַדְּנֵנו לְדְבָרוֹת מִדְּבַר סִינַי שֶׁלֹּא נֶאֱמָרוּ אֶלָּא בַּיּוֹם. מִנֵּינן לְרַבּוֹת דְּבָרוֹת הַר סִינַי שֶׁלֹּא נֶאֱמָרוּ אֶלָּא בַּיּוֹם תִּלְמוּד לֹמֵר "וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה בַּיּוֹם דִּבֶּר ה' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי". וּמִנֵּינן לְרַבּוֹת אֶת אֶהֱל מוֹעֵד שֶׁלֹּא נֶאֱמָרוּ אֶלָּא בַּיּוֹם. תִּלְמוּד לֹמֵר (במדבר א, א) "וַיִּדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֶהֱל מוֹעֵד", מְקִישׁ דְּבָרוֹת אֶהֱל מוֹעֵד לְדְבָרוֹת מִדְּבַר סִינַי מֵה דְּבָרוֹת הַר סִינַי בַּיּוֹם אִף דְּבָרוֹת אֶהֱל מוֹעֵד בַּיּוֹם.

"בַּיּוֹם צִוְּתוֹ" מַעֲט אֶת אֶהְרֹן מִן הַדְּבָרוֹת (כְּתוּב בְּרִמְזוֹ ת"ל).

פּרָק ח

ב-ג רמז תקיב "קַח אֶת אֶהְרֹן וְאֶת בְּנָיו אִתּוֹ", רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אֶמֶר, תְּשׁוּבָה עוֹשֶׂה מְחַצָּה מִמִּי אֶתְּה לְמַד מִקִּינ, שְׁגָזַר עָלָיו (בראשית ד, יב) "נָע וְנָד תִּהְיֶה בְּאֶרֶץ", וְכִינן שֶׁעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה נִמְנַע מִמֶּנּוּ חֲצִי גְזָרָה, הִדָּא הוּא דְּכִתִּיב "וַיֵּצֵא קִינ מִלְּפָנֵי ה' וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד קִדְמַת עֲדוֹן". תִּפְלָה

עושה הכל, ממי אתה למד מחזקיהו, עקר מלכותו לא הייתה אלא ארבע עשרה שנה הדא הוא דכתב (ישעיה לו, א) "ויחי בארבע עשרה שנה למלך חזקיהו", וכיון שהתפלל הוסיפו לו חמש עשרה שנה, שְנַאָמַר (שם לח, ה) "הנני יוסף על ימדי חמש עשרה שנה". על דעתיה דרבי יהושע בן לוי דאמר תשובה עושה את הכל, ממי אתה למד מאנשי ענתות, שְנַאָמַר (ירמיה יא, כא-כב) "כה אמר ה' אל אנשי ענתות בחוריהם ימותו ברעב" וכיון שעשה תשובה זכו להתיחס "אנשי ענתות מאה ועשרים ושמונה". וכן יש ללמד מיכניהו דכתיב "ובני יכניה אסיר (בנו) שאלתיאל בנו. תפלה עושה מחצה ממי אתה למד מאהרון שנגזרה עליו גזרה קשה, הדא הוא דכתיב (דברים ט, כ) "ובאהרון התאנף ה' מאד להשמידו", אין לשון השמדה אלא כלוי בנים כמה דאת אמר "ואשמיד פרו ממעל ושרשו מתחת". כיון שהתפלל משה מתו שנים ונשתירו שנים.

רמז תקיג "קח את אהרן ואת בניו אתו ואת הבגדים". אמר רבי סימון פשם שהקרבות מכפרים כך הבגדים מכפרין, דתנו (יומא עא, ב) כהן גדול משמש בשמונה כלים וההדיוט בארבע בכתנת. ומכנסים, במצנפת, ואבנט, מוסיף עליהן כהן גדול חשן, ואפוד, ומעיל, וציץ. וכתנת, מכפר על זורעי פלאים מפני שהיתה מצמר ופשתים ויש אומרים על הדם שְנַאָמַר (בראשית לו, לא) ("ויטבל אתו"), ["ויטבלו את הכתנת] בדם". כתנת, מכפר על לבושי פלאים, כמה דאת אמר "ועשה לו כתנת פסים". מכנסים, לכפר על גלוי עריות, כמה דאת אמר (שמות כח, מב) "ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה". מצנפת, לכפר על גסי הרוח כמה דאת אמר (שם כט, ו) "ושמת המצנפת על ראשו". אבנט. מאן דאמר על העקמנים שבלב, ומאן דאמר על הגנבים, האבנט היה חלול פלו לפיכך יבוא ויכפר על הגנבים. אמר רבי לוי אבנט שלשים ושתים היה עוקמו לפניו ולאחריו. חשן מכפר על מטה דינין, כמה דאת אמר (שם כח, ל) "ונתת אל חשן המשפט". אפוד, לכפר על אגלילים שְנַאָמַר "אין אפוד ותרפים". מעיל רבי סימון בשם רבי נתן אומר שני דברים אין להו כפרה ונתנה להם.

התורה כפרה, לשון הרע והריגת נפש בשגגה. לשון הרע בזוגי המעיל הדא הוא דכתיב (שמות כח, לד) "פעמון זהב ורמון". ויהיה על אהרן לשרת ונשמע קולו, אמר הקדוש ברוך הוא יבוא הקול ויכפר על הקול. ההורג נפש בשגגה מתכפר לו במיתת כהן גדול הדא הוא דכתיב (במדבר לה, כח) "ואחרי מות הכהן הגדול". ציץ, איכא מאן דאמר על עזי פנים, ואיכא מאן דאמר על המגדפין. מאן דאמר על עזי פנים מבנות ציון, כאן כתיב (שמות כח, לח) "ויהיה על מצח אהרן", ולהלן כתיב "ומצח אשה זונה". מאן דאמר על המגדפין, מגלגלית, כאן כתיב (שמות כח, לח) "ויהיה על מצחו תמיד" ולהלן כתיב (ש"א יז, מט) "ותטבע האבן במצחו".

"וְאֵת פֶּר הַחֲטָאִת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים" עֲשֵׂה כְּמִין גְּבֻעָה, אֵיל מִכָּאן וְאֵיל מִכָּאן וְפֶר בְּאֲמָצֵעַ. וְאֵת כָּל הָעֵדָה הִקְהִילוּ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, יִשְׂרָאֵל שְׁשִׁים רִבּוּא וְאֵת אֲמֵרֶת אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, אֲלָא מוֹעֵט הַמְּחֻזֵּק הַמְּרֻבָּה (פְּתוּב בְּרָמֹז ח').

רמז תקיד לְמָה נֶאֱמַר כָּאן "קח", אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁה, חֵיב אֲנִי לְפָרַע לוֹ לְקִיחָה. קוּם אֶתָּה וְגִדְלוּ בְּלִקְיָחָה, וְאִימְתִי לְקַח אֶתְּרוֹ, בְּשַׁעַה שְׁיִצָּא הַקֶּצֶף אָמַר לוֹ מֹשֶׁה (בַּמִּדְבָּר יז, יא) "קח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיָּה אֵשׁ", אָמַר לוֹ אֶתְרוֹ, מְרִי מֹשֶׁה, לְהַרְגֵנִי אֶתָּה מִבְּקֶשׁ, בְּנִי מִפְּנֵי שֶׁהִקְרִיבוּ לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵשׁ הַדְּיוּט נִשְׂרָפוּ וְאֶתָּה אוֹמֵר "קח אֶת הַמַּחְתָּה", בְּנִי הִכְנִיסוּ אֵשׁ זָרָה וְנִשְׂרָפוּ וְאֲנִי אוֹצִיא אֵשׁ קִדְשׁ לַחוּץ וְאֲנִי מֵת אוֹ נִשְׂרָף. אָמַר לִיָּה מֹשֶׁה לֵךְ וַעֲשֵׂה מִהֲרָה שְׁמַתוֹךָ שְׁאֶתָּה מִשִּׁיחַ הֵם מֵתִים אֲלָא הוֹלֵךְ מִהֲרָה אֶל הָעֵדָה וְכִפֵּר עֲלֵיהֶם, וְכִיּוֹן שֶׁשָּׁמַע אֶתְרוֹ כֵּן אָמַר אֵלָיו מֵת עַל יִשְׂרָאֵל אֲנִי כְּדָאִי, מִיָּד (שֵׁם יב) "וַיִּקַּח אֶתְרוֹ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה", לְכֹךָ אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁה קִבְּלָהּ מֵהָ אֶתְרוֹ עֲתִיד לְהַצִּיל בְּנֵי בְּלִקְיָחָה, אִף אֶתָּה גִדְלָהּ בְּלִקְיָחָה, לְכֹךָ נֶאֱמַר "קח אֶת אֶתְרוֹ".

דָּבָר אַחֵר "קח אֶת אֶתְרוֹ", פֶּתָה אוֹתוֹ בְּדַבְרִים לְפִי שֶׁהוּא בּוֹרַח מִן הַשְּׂרָרָה, אִין קַח אֲלָא לְשׁוֹן פְּתוּי, "קַחְנוּ וְעִינִיךָ שִׁים עָלָיו" וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית יב, טו) "וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרָעָה".

"מִתְהַלֵּךְ בְּתַמּוֹ צְדִיק" זֶה אֶתְרוֹ. "אֲשֶׁרִי בְּנֵי אַחֲרָיו" שְׂרָאָה בְּנֵי בְּחִיּוֹ מִשְׁמִשִּׁין בְּכַהֲנָה גְדוֹלָה. אֲבָל מֹשֶׁה הָיָה צְדִיק וְלֹא הָיוּ בְּנָיו כְּמוֹתוֹ. עַלִי הָיָה צְדִיק וְלֹא הָיוּ בְּנָיו כְּמוֹתוֹ. שְׁמוּאֵל הָיָה צְדִיק וְלֹא הָיוּ בְּנָיו כְּמוֹתוֹ, שְׁנֵאֱמַר (ש"א ח, ג) "וְלֹא הָלְכוּ בְּנָיו בְּדַרְכָּיו".

רמז תקטו "קח אֶת אֶתְרוֹ וְאֵת בְּנָיו אִתּוֹ", מָה תִּלְמוּד לּוֹמֵר לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר (שְׁמוֹת לב, לה) "וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְרוֹ" הָיָה בְּמִשְׁמַע שְׁנֵתְרַחֵק אֶתְרוֹ, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר קַח אֶת אֶתְרוֹ וְאֵת בְּנָיו הָיָה בְּמִשְׁמַע שְׁנֵתְקַרֵּב. מִנֵּינן שְׁיָדַע מֹשֶׁה שְׁנֵתְרַחֵק אֶתְרוֹ, שְׁנֵאֱמַר "וַיִּבְאֶתְרוֹ הַתְּאֲנָף ה' מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶתְפַּלֵּל גַּם בְּעַד אֶתְרוֹ בְּעֵת הַהִיא" וְלֹא נֶאֱמַר "וַיִּשְׁמַע ה' אֵלַי גַּם בְּפַעַם הַהִיא", בְּיִשְׂרָאֵל הוּא אוֹמֵר (שֵׁם י, י) "וַיִּשְׁמַע ה' אֵלַי גַּם בְּפַעַם הַהִיא". כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר קַח אֶת אֶתְרוֹ וְאֵת בְּנָיו אוֹתָהּ שְׁעָה יָדַע מֹשֶׁה שְׁנֵתְקַרֵּב אֶתְרוֹ. מִנֵּינן שֶׁהָיָה בְּלָבוּ שֶׁל אֶתְרוֹ שְׁנֵתְרַחֵק נֶאֱמַר בְּסוּף הָעִנִּין (לֵהלן ט, ז) "קִרְבֵּן אֶל הַמִּזְבֵּחַ" וְהֵלֵא כְּבָר הַסְּדִיר מֹשֶׁה לְפָנָיו אֶת כָּל הָעֲבוֹדוֹת, אֲלָא שְׁלֵא יְהֵא לָבוּ לְדָבָר אַחֵר. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר קַח אֶת אֶתְרוֹ וְאֵת בְּנָיו אוֹתָהּ שְׁעָה יָדַע אֶתְרוֹ שְׁנֵתְקַרֵּב.

דָּבָר אַחֵר "קח אֶת אֶתְרוֹ וְאֵת בְּנָיו אִתּוֹ", מָה תִּלְמוּד לּוֹמֵר וְהֵלֵא בְּמִקוֹמוֹת הַרְבֵּה נֶאֱמַר לְמִשְׁה לְקִיחָה בְּבְנֵי אָדָם, שְׁנֵאֱמַר (בַּמִּדְבָּר ג, מא) "וְלִקְחָתָּ אֶת הַלְוִיִּם לִי אֲנִי

הי", "ולקחת אתם אל אהל מועד והתניצבו שם עמדי", (שם א, יז) "ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות", וכתוב "קח לך את יהושע בן נון", וכי היה מפשיל משה בני אדם לאחריו, אלא אמר לו הקדוש ברוך הוא קחם בדברים שלא יהא לבם לדבר אחר. את הבגדים אלו בגדים שפקדתי עליהם, שנאמר (שמות כח, ד) "אלה הבגדים אשר יעשו". ואת שמן המשחה, זה שמן המשחה שפקדתי עליו, שנאמר (שם ל, כה) "ועשית אתו שמן משחת קדש". ואת פר החטאת, כמו שנאמר "והקרבת את הפר לפני ה'". ואת שני האילים כמה שנאמר (שם טו, יט) "ואת האיל האחד תקח" "ולקחת את האיל השני". ואת סל המצות שלא פסדו [האמורין להלן] אמורין פאן. ואת כל העדה הקהל, עשו במעמד כל העדה, שיהו נוהגין קדשה בכהנה.

ד "ויעש משה כאשר צוה ה'", בפשם שהסדיר משה עבודת המקדש כף הסדיר עבודת כהנה ולויה, בגדי כל אחד ואחד לפי מה שהוא.

ו "ויקרב משה את אהרן ואת בניו וירחץ אתם במים", באותה שעה זכו לקדוש ידים ורגלים, באותה שעה זכו בטבילת יום הכפורים.

ז "וינתן עליו את הכתנת ויחגר אתו באבנט", מלמד שנעשה משה סגן לאהרן והוא היה מפשיטו והוא היה מלבישו. פשם שנעשה לו סגן בחייו כד נעשה לו סגן במותו, שנאמר (במדבר כ, כה-כו) "קח את אהרן ואת אלעזר בנו וגוי והפשט את אהרן את בגדיו". ומנין שעשה כן שנאמר (שם כ, כז-כח) "ויעש משה כאשר צוה ה' ויעלו אל הר הקדש ויפשט משה את אהרן את בגדיו", וכי היא משה היה יכול להפשיט את אהרן כסדרו, והלא העליונים הן עליונים לעולם והתחתונים הן תחתונים לעולם, אלא מעשה נסים עשה לו הקדוש ברוך הוא במיתתו יותר מבחייו והעמידו משה על הסלע והפשיטו בגדי כהנה ונלבשו בגדי שכינה תחלה למטה וחזר והפשיט את אהרן בגדים כסדרו והלביש את אלעזר בגדים כסדרו.

ח "וישם עליו את החשן וגוי, פרשה זו נלמדה בשעתה נלמדה לדורות, נלמדה לשרות יום ויום ולשרות יום הכפורים. בכל יום משמש בבגדי זהב, ויום הכפורים משמש בבגדי לבן.

ט "וישם את המצנפת על ראשו". ולא פסדו האמור להלן אמורין פאן, להלן הסדיר את הקרבנות כסדרו, וכאן הוא מסדר את הבגדים. להלן הסדיר את

הקרִבְנוֹת תִּחְלָה וְאַחַר כֶּן הִסְדִּיר אֶת הַבְּגָדִים, וְכֵן הִסְדִּיר אֶת הַבְּגָדִים תִּחְלָה וְאַחַר כֶּן הִסְדִּיר אֶת הַקְּרִבְנוֹת.

י-יב "וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה" (כְּתוּב בְּרִמְזוֹ שפ"ח).

"וַיִּחְגַּר אֹתוֹ בְּאַבְנֵיט", כִּיצַד הַלְבִּישׁוֹן (כְּתוּב בְּפִרְשַׁת וְאַתָּה תִּצְנֶה).

אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא, מְכַנְסִים אֵין כְּתִיב בְּפִרְשָׁה, כְּשֶׁהוּא אֹמֵר "וְזֶה" לְהִבִּיא אֶת הַמְּכַנְסִים, וְעִשִּׂירִית הָאֵיפָה. בְּשִׁלְמָא מְכַנְסִים כְּתִיבָא בְּעֵנִינָא דְבְּגָדִים אֲלֵא עִשִּׂירִית הָאֵיפָה מְנָלָן. אֲתִיָּא "זֶה" (לעיל ו, יג) מ"זֶה קָרְבַּן אֶהְרֹן וּבְנָיו" אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשָּׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, מִנֵּין שְׁאָף מִקְרָא פִּרְשָׁה מְעַכְב, תִּלְמוּד לֹאמַר וַיֹּאמֶר מִשָּׁה אֶל הַעֲדָה זֶה הַדָּבָר אֲפֹלוֹ דְבוּר מְעַכְב.

"וַיִּמְשַׁח אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בּוֹ". לֹא כְּמִשְׁיַחַת אֶהְרֹן וּבְנָיו מִשְׁיַחַת כָּל הַכֹּהֲנִים, מִשְׁיַחַת אֶהְרֹן וּבְנָיו מְאַחַר שְׁמִלְבִּישׁוֹן הָיָה מוֹשְׁחָן. וְכֵן הוּא אֹמֵר (תהלים קלג, ב) "כִּשְׁמֹן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ יוֹרֵד עַל הַזָּקוֹן זָקוֹן אֶהְרֹן", יָכוֹל שְׁמִשְׁחָן עַד שֶׁלֹּא הַלְבִּישׁוֹן, תִּלְמוּד לֹאמַר "שִׁיּוֹרֵד עַל פִּי מִדּוֹתָיו". אֲבָל מִשְׁיַחַת כָּל הַכֹּהֲנִים כָּל כְּלֵי וּכְלֵי טְעוֹן מִשְׁיַחַת בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, שְׁנֵאמַר "וַיִּמְשַׁח אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת כָּל כְּלָיו וְאֶת הַכִּיֹּר וְאֶת כַּנּוֹ לְקַדְשֵׁם" הֵא לְמִדַּת שְׁכָל כְּלֵי וּכְלֵי טְעוֹן מִשְׁיַחַת בְּפָנֵי עֲצָמוֹ.

יג "וַיִּקְרַב מִשָּׁה אֶת בְּנֵי אֶהְרֹן וַיִּלְבָּשֵׁם כְּתָנֹת". כְּשֶׁם שְׁנַעֲשָׂה מִשָּׁה סָגַן לְאֶהְרֹן כֶּן נַעֲשָׂה סָגַן לְבְנָיו. כְּשֶׁם שְׁפָקְדוֹ עַל בְּגָדֵי אֶהְרֹן כֶּן פָּקְדוֹ עַל בְּגָדֵי בְנָיו שְׁנֵאמַר (שמות כח, ב) "וְעִשִּׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אַחִיד לְכַבֹּד וּלְתִפְאֳרָת", וְאֹמֵר "וְאֶת בְּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתָנֹת".

יד "וַיִּגַּשׁ אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת", מִתְחִלָּה לֹא הָיָה נִקְרָא פֶּר הַחֲטָאֹת שְׁנֵאמַר (שם כט, א) "וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדְשׁ" וְגו', כְּשֶׁהוּא פִּרְשׁ אֶת מְעִשְׂיוֹ הָיָה נִקְרָא פֶּר הַחֲטָאֹת שְׁנֵאמַר (שם כט, יד) "וְאֶת בֶּשֶׂר הַפֶּר וְאֶת עֶרְוֹ וְאֶת פֶּרִשׁוֹ" וְגו'. אֵין אֲנוּ יוֹדְעִין אִם חֲטָאֹת אֶהְרֹן הָיָה אִם חֲטָאֹת הַצְּבוּר הָיָה, כְּשֶׁהוּא אֹמֵר (לעיל פסוק ב) קַח אֶת אֶהְרֹן וְאֶת בְּנָיו אִתּוֹ וְאֶת הַבְּגָדִים הַגֵּוֹי חֲטָאֹת אֶהְרֹן וּבְנָיו הָיָה וְלֹא חֲטָאֹת הַצְּבוּר הָיָה.

"וַיִּסְמְךָ אֶהְרֹן וּבְנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ פֶּר הַחֲטָאֹת". וְכֵן אֶהְרֹן וּבְנָיו סוֹמְכִין יְדֵיהֶם עַל כָּל הַקְּרִבְנוֹת אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁהֵן קְרִבְנוֹתֵם סְמִיכוֹ עֲלֵיו, מִקִּישׁ קְרִבְנוֹת צְבוּר לְקְרִבְנוֹתֵם מֵה קְרִבְנוֹתֵם טְעוֹן סְמִיכָה, אִף קְרִבְנוֹת צְבוּר טְעוֹנִין סְמִיכָה, מֵה הוּא

סוּמְדָּעַל קַרְבָּנוֹתָיו אִף הוּא סוּמְדָּעַל קַרְבָּנוֹת צַבוּר, אַבְל יְחִיד כָּל אֶחָד וְאֶחָד סוּמְדָּעַל קַרְבָּנוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וְסוּמְדָּעַל עַל רֹאשׁ קַרְבָּנוֹ".

טו "וַיִּשְׁחַט וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֶת הַדָּם וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ". כָּל שִׁבְעַת יָמֵי הַמְלוּאִים הָיָה מִשֶּׁה מְשַׁמֵּשׁ בְּכֹהֵן גְּדוֹלָה, הוּא הָיָה שׁוֹחֵט הוּא הָיָה זֹרֵק, הוּא הָיָה מִזֶּה, הוּא הָיָה מְחַטָּא, הוּא הָיָה יוֹצֵק, הוּא הָיָה מְכַפֵּר, לְכָד נֶאֱמַר (וַיִּקַּח וַיִּשְׁחַט) ["וַיִּשְׁחַט וַיִּקַּח מִשֶּׁה"]. מְשַׁל לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמֵה לְבַת מְלָכִים שֶׁנִּשְׂאֵת כְּשֶׁהִיא קִטְנָה וּפְסִיקוֹ עִם אִמָּה שֶׁתֵּהָא מְשַׁמְשֶׁתָּה עַד שֶׁעָה שֶׁתִּלְמַד. אִף כִּד אֶהְרֹן בְּתַחֲלָה לֹא הָיָה אֶלָּא לְוִי שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ד, יד) "הֲלֹא אֶהְרֹן אַחִיד הַלְוִי" וְכִשְׁנִבְחַר לִהְיוֹת כְּהֵן גְּדוֹל אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשֶּׁה אֶתָּה תִּשְׁמְשֻׁנוּ עַד שֶׁיִּלְמַד אֶהְרֹן. הָיָה מִשֶּׁה שׁוֹחֵט וְאֶהְרֹן רוֹאֵה אוֹתוֹ, זֹרֵק וְאֶהְרֹן רוֹאֵה אוֹתוֹ, מִזֶּה וְאֶהְרֹן רוֹאֵה אוֹתוֹ מְחַטָּא וְאֶהְרֹן רוֹאֵה אוֹתוֹ, יוֹצֵק וְאֶהְרֹן רוֹאֵה אוֹתוֹ, מְכַפֵּר וְאֶהְרֹן רוֹאֵה אוֹתוֹ.

טז-יז "וַיִּשְׁחַט וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֶת הַדָּם" וְגו', וַיִּקְדָּשׁוּ לְכַפֵּר עָלָיו, כַּפָּרָה זֶה אֵינִי יוֹדֵעַ מָה הִיא, מִנֵּי אֶתָּה אֹמֵר שֶׁלֹּא תֵהָא כַּפָּרָה זֶה אֶלָּא שֶׁאֱמַר מִשֶּׁה שֶׁמָּא בְּשַׁעַה שֶׁצָּוָה אֲדוֹן עוֹלָם לְהַתְנַדֵּב דָּבָר לְמַקְדָּשׁ דְּחִקוּ יִשְׂרָאֵל אִישׁ וְאִישׁ וְהִבִּיאוּ שֶׁלֹּא לְטוֹבֵתָם תֵּהָא כַּפָּרָה זֶה שֶׁלֹּא יִתְנַדֵּב גְּזֵל לְמַקְדָּשׁ, וְכֵן הוּא אֹמֵר "כִּי אֲנִי ה' אֶהֱבֶה מִשְׁפָּט שֶׁנֶּאֱמַר גְּזֵל בְּעַלְהָ".

"וַיִּקַּח אֶת כָּל הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב". כָּל שֶׁלֹּא לְמַד מִשְׁתֵּי פְרָשִׁיּוֹת אֵלוֹ אֵינוֹ מִנְהַג לְדוֹרוֹת. מִפְּנֵי שֶׁהִיִּיתִי אֹמֵר פְּרִים הַנִּשְׂרָפִים וּשְׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִים הוֹאִיל וְאִין נֶאֱכָלִין יְהוּ כֶּלֶן נִשְׂרָפִים וְלֹא יְהֵא מֵהֶם לְמִזְבֵּחַ כָּלוּם, לְכָד נֶאֱמַר "וַיִּקַּח אֶת כָּל הַחֵלֶב" זֹאת הִיִּתָּה תְרוּמָתוֹ לְמִזְבֵּחַ, וְשֶׁאֵר הַפֶּר יִשְׂרָף שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֶת הַפֶּר וְאֶת עֵרֹו".

יח-כא "וַיִּקְרַב אֶת [אֵיל] הָעֹלָה", מְכָאן לְמַדְנוּ סְמִיכָה לְעוֹלָה. "וַיִּשְׁחַט וַיִּזְרַק מִשֶּׁה אֶת הַדָּם", מְכָאן לְמַדְנוּ זְרִיקָה לְעוֹלָה. "וְאֶת הָאֵיל נִתַּח לְנִתְחָיו" כָּל הַמְפָרֵשׁ לְעוֹלַת יְחִיד מְפָרֵשׁ כָּאן חוּץ מִהַפְּשֵׁט. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים אִין נִתּוּחַ בְּלֹא הַפְּשֵׁט. "וַיִּקְטַר מִשֶּׁה אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַנִּתְחִים וְאֶת הַפְּדָר", כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְהֵלֶן (לְעִיל א, יב) "וַיִּנְתַּח אֶתֹו לְנִתְחָיו וְאֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת פְּדָרוֹ", מְכָאן לְמַדוּ. "וְאֶת הַקֶּרֶב וְאֶת הַכֶּרְעִים רְחַץ בְּמַיִם" כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְהֵלֶן (לְעִיל א, ט) "וְקִרְבוּ וַיִּכְרְעוּ יְרַחֵץ בְּמַיִם", מְכָאן לְמַדוּ. וַיִּקְטַר מִשֶּׁה אֶת כָּל הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְהֵלֶן ("וְהִקְטִיר הַכֶּהֵן הַמִּזְבֵּחַ") ["וְהִקְרִיב הַכֶּהֵן אֶת הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ"] מְכָאן לְמַדוּ. עֹלָה הוּא "אֲשֶׁה הוּא לֵה". מְלַמֵּד שֶׁכֶּלֶן נִתְנָן עַל גְּבֵי הָאֲשִׁים.

כב "ויקרב את האיל השני" [למה נאמר], והלא כבר זוג הכתוב שני האילים זה כנגד זה אם כן למה נאמר "ויקרב את האיל השני", שאם הביא פר אחד ולא הביא מן האילים לא יצא ידי קדושם. שני אילים ולא הביא פר לא יצא ידי קדושם. שני אילים ופר ולא הביא סל המצות לא יצא ידי קדושם. איל המלאים שמשלם על הכל, מלמד שהמלוואים שלמים לאהרן ולבניו. ויסמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל, סמכו ידיהם עליו בשמחה ועשו יום טוב, משל למי שפרע חובו ועשה יום טוב אף כף אהרן ובניו כיון שהשלימו עבודת היום וקדושו, עבודת כלים וקדושו, הביאו איל וסמכו ידיהם עליו בשמחה ועשו יום טוב.

כג רמז תקטז "וישחט ויקח משה מדמו". שלשה דמים האמורין בפרשה ואין דומין זה לזה, הראשון טעון שש מתנות, והשני שתיים, ושלישי שלש עשרה, לכך נאמר "וישחט ויקח משה מדמו". "וינתן על תנוף און אהרן הימנית", זה גדר האמצעי. ועל בהן ידו הימנית זה הפרק האמצעי.

כד "ויקרב את בני אהרן ויתנו משה מן הדם על תנוף אונם הימנית", זה גדר האמצעי. ועל בהן ידם הימנית, זה פרק האמצעי. ועל בהן רגלם הימנית זה פרק האמצעי.

כד-כו "ויקח את (כל) החלב וגו'". אין לה כל דבר ודבר שאין בו מצנה למקום. פרות יש בהן מצוות הרבה, תרומות ומעשרות חלה ובכורים הלקט והשכחה והפאה. שערי בתים שערי מדינות יש בהן מצנה למקום, שנאמר (דברים ו, ט) "וכתבתם על מזוזת" וגו'. בגדים יש בהן מצנה למקום, שנאמר (שם כב, יא) "לא תלבש שעטני". טלית יש בו מצנה למקום, שנאמר (שם כב, יב) "גדלים תעשה לד". בהמה טהורה יש בה מצנה למקום, שנאמר "כל הבכור וגו'. בהמה טמאה יש בה מצנה למקום, שנאמר (שמות לד, כ) "ופטר חמור" וגו'. חיה הגדלה במדבר והעוף הפורח באויר הזהיר עליהן הכתוב אם יבואו ליד לא יהו מחסרין מצנה, שנאמר "אשר ציוד חיה" וגו'. ושאר בהמה וחיה שלא פרט הכתוב שמן עשאו כלל, (להלן כז, ח) "אף כל חרם אשר יחרים איש לה". קדשי מקדש קדשי גבולין (פלו קדש) יש בהן מעלות על גבי מעלות. כיצד פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין אמר הכתוב יהי דמם ואמוריהן למזבח. עולה כלה כליל לאשים, אמר הכתוב יהא עורה מתנה לפהנים. שלמים הנאכלין לבעלים אמר הכתוב יהא דמם ואמוריהן למזבח. לכך נאמר "ויקח את החלב ואת האלה". (החזה) ושוק הימין היתה תרומתו למזבח.

כז "וייתן את הכל על פפי אהרן ועל פפי בניו", וכי כל הקרבנות כלן נתנו לידי בעלים, אלא ללמדך היאך משקין את הסוטות ומטהרין את היולדות ומטהרין את המצרעין. ויגוף אתם תנופה לפני ה', הוא הדין ללמדך תנופת הקרבנות.

כח רמז תקיז "ויקח משה אתם מעל פניהם". הוא הדין ללמדך היאך פהו נוטל מנחה מעל ידי סוטה ומניפה.

"מלאים הם לריח ניחוח", מלמד שהמלוואים קרויין ריח ניחוח. והרי דברים קל וחמר מלך בשר ודם קנה לו אוהב ועשה לו יום טוב מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהעמיד לו פהו על אחת כמה וכמה.

כט "ויקח משה את (המנחה) [החזה] ויניפהו תנופה לפני ה'", מלמד שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה, וכן הוא אומר (מלאכי א, י) "מי גם בכם ויסגר דלתים ולא תאירו מזבחי חנם" וגו'. מאיל המלאים למשה הנה למנה והרי דברים קל וחמר ומה אם מי ששמש בכהנה גדולה שעה אחת נוטל לו חלק בכהנה, המשמש בכהנה לעולם על אחת כמה וכמה.

רמז תקיח "מלאים" (כתוב בפרשת ואתה תצוה).

אמר רב, משה רבנו פהו גדול הנה, וחולק בקדשי שמים הנה, שנאמר "מאיל המלאים למשה הנה למנה". מיתבי והלא פנחס הנה עמהו, ואם איתא לימא והלא משה הנה עמהו. דילמא שאני משה דטריד בשכינה, דאמר מר, משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד. מיתבי "לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל", אם נאמר קדשי קדשים למה נאמר קדשים קלים, ואם נאמר קדשים קלים למה נאמר קדשי קדשים, אם נאמר קדשי קדשים ולא נאמר קדשים קלים הייתי אומר קדשי קדשים הוא אוכל שהרי התרו לזר ולהם, קדשים קלים לא יהא אוכל. ואם נאמר קדשים קלים ולא נאמר קדשי קדשים הייתי אומר בקדשים קלים יהא אוכל שהו קלים, קדשי קדשים לא יהא אוכל, לכך נאמרו שניהם. מאי זר לאו משה, לא בבמה וכדברי האומר יש מנחה בבמה. מיתבי, מרים מי הסגירה אם תאמר משה הסגירה זר הוא ואין זר רואה את הנגעים, ואם תאמר אהרן הסגירה אהרן קרוב הוא ואין קרוב רואה את הנגעים, אלא כבוד גדול חלק הפתוב למרים באותה שעה אני פהו אני מסגירה אני חולטה ואני (פורעה) [פוטרה], קתני מיהת משה זר הנה. אמר רב נחמן בר יצחק שאני מראות נגעים דאהרן ובניו פתובין בפרשה.

(פסוק כו) "ומסל המצות", המלואים היו באים כמצה של תודה, חלות ורקיקין ורבוכה. מנא הני מלי אמר רב חסדא אמר קרא (פסוק כו) "ומסל המצות אשר לפני ה'" [וגו']. בשלמא חלות חלות, רקיקין ורקיקין, חלת לחם שמן מאי ניהו לאו רבוכה. מתקיף לה רבינא ואימא מנחתא דמשחא, אלא כדדריש רב נחמן (כתוב בפסוק (לעיל ו, יג) "זה קרבן אהרן ובניו").

"חזה התנופה", תנו רבנן אי זהו חזה, שרואה פני הארץ. למעלה עד הכרס, למטה עד הצנאר, וחותר שני צלעות משתי דפנות אילף ואילף זה הוא חזה הנתן לפהנים.

ל "ויקח משה משמן המשחה ומן הדם אשר על המזבח", שלשה דמים האמורין בפירוש אין דומין זה לזה. הראשון טעון שש מתנות. השני שתים. והשלישי שלש עשרה. הראשון טעון שש מתנות, זריקה, ומתן סביב, הזזה, וחטוי, יציקה, וכפרה. השני שתים, זריקה ומתן סביב. והשלישי שלש עשרה (וכו). טעון שש מתן בהונות שלש באהרן ושלש בבניו, ויש אומרים תשעה, שלש באהרן ושש בניו. ויש אומרים חמשה עשר, שלש באהרן שתים עשרה בארבעה בניו שנקאמר (במדבר ג, ב-ג) "אלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים אשר מלא דם לכהן" טעון זריקה לגבי מזבח, טעון שש הזיות שלש באהרן ושלש בבניו, ויש אומרים תשע, שלש באהרן ושש בבניו, ויש אומרים חמש עשרה שלש באהרן ושתיים עשרה בבניו. ויש על אהרן על בגדיו הא למדת שלא שלם קדוש אהרן ובניו אלא בהזאת הדם.

לא-לב "ויאמר משה אל אהרן ואל בניו בשלו את הבשר פתח אהל מועד ושם תאכלו אתו". כמה שנקאמר להלן "ואכל אהרן ובניו את בשר האיל ואת הלקח אשר בסל פתח אהל מועד. (וכתיב) "והנותר בבשר ובלחם באש תשרפו" מלמד שהמלואים מותרין לשרפה.

לג "ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים", מכאן אמרו בעשרים ושלשה באדר קרבו מלואים, עשרים ושלשה ושבעה הרי שלשים באחד בניסן שלמו המלואים. כי שבעת ימים ימלא את ידכם. כל שבעת ימי המלואים היה משה מעמיד המשכן בכל בקר ובקר מקריב קרבנותיו עליו ומפרקו, בשמיני העמידו ולא פרקו. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אף בשמיני העמידו ופרקו.

לד "כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם", אמר להם כפרה זו תכפר עליכם עד שיחיו המתים.

רמז תקיט (להלן טז, ג) "בזאת גבא אהרן אל הקדש", במה שאמור בענין המלוואים, מה אהרן פירש שבעה ושמש יום אחד ומשה מסור לו כל שבעה כדי לחנכו בעבודה, אף לדורות כהן גדול פירש שבעה ומשמש יום אחד ושני תלמידי חכמים מתלמידיו של משה לאפוקי צדוקין מוסרין לו כל שבעה כדי לחנכו בעבודה, מכאן אמרו שבעת ימים קדם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו כו', וכשם שמפרישין כהן גדול מביתו כך מפרישים כהן השורף את הפרה ללשכה שעל פני הבירה צפונה מזרחה, ואחד זה ואחד זה מזין עליו כל שבעה מכל חטאות שהיו שם, [ואם תאמר במלוואים דם הכא מים], אמרת נכנסו מים תחת דם, ואומר כאשר עשה ביום הזה צנה ה' לעשות וגו', לעשות אלו מעשה פרה, לכפר אלו מעשה יום הכפורים. האי "בזאת" מבעי ליה לגופיה, בפר בו בקר לחטאת, אם כן נכתוב רחמנא בזה כו', מאי בזאת שמע מינה תרתי. מאי ואומר, וכי תימא יום כפורים קמא הוא דבעי פרישה כדאשכחן במלוואים וכו', אי נמי כהן גדול קמא הוא דבעי פרישה אבל יום הכפורים דעלמא לא, תא שמע כאשר עשה ביום הזה צנה ה' לעשות לכפר עליכם.

לה "ופתח אהל מועד תשבנו יומם ולילה שבעת ימים", הרי דברים קל וחומר אם המקיים דברי בשר ודם כך, המקיים דבריו של מקום על אחת כמה וכמה.

לו "ויעש אהרן ובניו" מלמד שהיו אהרן ובניו ששים ושמיים ששומעין דברים לקבל מפי משה כשומעין מפי הקדוש ברוך הוא, לכך נאמר "ויעש אהרן ובניו את כל הדברים". אשר צנה ה' ביד משה, כדאי שלים לשלחו כדאי המצוה למי שנצטוה.

שמיני

פרשת

פרק ט

א "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי" (משלי ט, יא) "חֲכָמוֹת (נָשִׁים) בְּנִתָּה בֵּיתָה", רַבִּי אַבָּא בַר כַּהֲנָא פִתְרַן קַרְנָא בְּאַהֲלֵי מוֹעֵד. "חֲכָמוֹת (נָשִׁים) בְּנִתָּה בֵּיתָה" זֶה בְּצִלְאֵל, "וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָה". (משלי שם) "חֲצֹבָה עֲמוּדֶיהָ שְׁבָעָה", אֵלּוּ שְׁבַעַת יָמֵי הַמְּלוּאִים, הֵדָא הוּא דְכְּתִיב (לעיל ח, לג) "כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת יְדָכֶם", (משלי שם) "טְבַחְהָ טְבַחְהָ", אֵלּוּ הַקְּרָבָנוֹת. "מְסַכָּה יִינָה", אֵלּוּ הַנְּסֻכִּים. "אַף עֲרַכָּה שְׁלַחְנָה", סִדּוּר לְחֵם הַפְּנִים. "שְׁלַחְהָ נְעֻרְתֶּיהָ תִקְרָא", זֶה מִשָּׁה, הֵדָא הוּא דְכְּתִיב "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מִשָּׁה".

(תהלים יח, כו) "עַם חֹסִיד תִּתְחַסֵּד", רַבִּי נַחֲמִיָּה פִתְרַן קַרְנָא בְּמִשָּׁה, בְּשַׁעָה שְׁבָא בְּחֻסִּידוֹת בָּא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲמוּ בְּחֻסִּידוֹת, בְּשַׁעָה שְׁבָא בְּעַקְמוּמִיּוֹת בָּא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲמוּ בְּעַקְמוּמִיּוֹת. וְאִמְתִּי בָּא בְּעַקְמוּמִיּוֹת, בְּשַׁעָה שְׁאָמַר "וַיֹּאמְרוּ לִי מַה שְּׁמוֹ מַה אָמַר אֲלֵיהֶם", אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זֶה שְּׁמִי לְפִי שַׁעָה (שם יד) "אֲהִיָּה אֲשֶׁר אֲהִיָּה". אִימְתִּי בָּא בְּתַמִּיּוֹת, בְּשַׁעָה שְׁאָמַר לוֹ (שם לו, יח) "הֲרֵאֲנִי נָא אֶת כְּבוֹדְךָ" מַה פְּתִיב תָּמֹן "אֲנִי אֶעְבִּיר אֶת כָּל טוֹבִי עַל פְּנֶיךָ". אִימְתִּי נִתְבָּרַר עַל עֲסָקִיו בְּשַׁעָה שְׁאָמַר לוֹ (שם ג, י) "לֵכָה וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל פְּרַעֲהָ" אָמַר לוֹ (שם ד, יג) "שְׁלַח נָא בְּיַד תִּשְׁלַח".

רמז תקכ אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן, כָּל שְׁבַעַת יָמֵי הַסִּנְהָ הָיָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְפַתֵּחַ אֶת מִשָּׁה שְׁיִלְךָ בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ לְמַצְרִים, הֵדָא הוּא דְכְּתִיב (שמות ד, י) "גַּם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֹשִׁים גַּם מֵאֵז דְּבִרְךָ אֶל עַבְדְּךָ" הֲרֵי שְׁשָׁה, בְּשִׁבְעֵי אָמַר לוֹ "שְׁלַח נָא בְּיַד תִּשְׁלַח", אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, חֲנִיף שְׁאֲנִי צוֹרְרָה לְךָ בְּכַנְפֶיךָ. אִימְתִּי פְרַע לוֹ, רַבִּי לְוִי אָמַר כָּל שְׁבַעַת יָמֵי אֲדָר הָיָה מִשָּׁה מְבַקֵּשׁ תִּפְלָה וְתַחֲנוּנִים שְׁיִכְנֹס לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וּבְשִׁבְעֵי אָמַר לוֹ (דברים ג, כז) "כִּי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה". רַבִּי חֲלָבוּ אָמַר, כָּל שְׁבַעַת יָמֵי הַמְּלוּאִים הָיָה מִשָּׁה מְשַׁמֵּשׁ בְּכַהֲנָה גְדוּלָה כְּסָבוֹר שְׁלוֹ הִיא, בְּשִׁבְעֵי אָמַר לֹא שְׁלַחְךָ הִיא אֵלָּא שְׁלֵ אֲהֲרֹן הִיא, הֵדָא הוּא דְכְּתִיב "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי".

כָּל מְקוֹם שְׁנֵאָמַר "וַיְהִי" אֵינּוּ שְׁמַחָה. שְׁבָאוֹתוֹ הַיּוֹם מֵתוֹ נִדְּב וְאַבִּיהוּא.

"וַיִּזְקַנְי יִשְׂרָאֵל", אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל כְּעוֹף, מַה הָעוֹף הִזָּה אֵינּוּ פּוֹרַח בְּלֹא כְנָפִים, כִּד יִשְׂרָאֵל אֵין יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת דְּבַר חוּץ מִזְקִנְיָהֶם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן חֲלַפְתָּא, גְדוּלָה זְקֵנָה, אִם זְקֵנִים הֵם חֲבִיבִים הוּ, אִם נְעָרִים הֵן טְפִלָּה לְהוֹ יְלָדוֹת, דְּתִנָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אוֹמַר, לֹא בְּמְקוֹם אֶחָד וְלֹא בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת מְצִינוּ שְׁחֵלֵק הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּבוֹד לְזְקֵנִים (פְּתוּב בְּרַמְזוֹ (ק"פ) וּבְרַמְזוֹ (מ"ט)).

זֶה שְׁאָמַר הַפְּתוּב "שְׁמַר מְצוּהָ לֹא יִדַע דְּבַר רָע", וְגוֹ' מִי הָיָה זֶה, זֶה אֲהֲרֹן שְׁנֵאָמַר "וּמִפְתַּח אֲהֵל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ" וְגוֹ'. אָמַר לְהֵם מִשָּׁה שְׁמָרוּ אֲבָלוֹת שְׁבַעַת יָמִים

עד שלא יגיע בכם. (שמות מ, לה) "ושמרתם את משמרת ה', שפך שֶׁמֶר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יָמֵי אַבְלוּת עַד שֶׁלֹא הִבִּיא אֶת הַמַּבּוּל, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ו, ו) "וַיִּתְעַצֵּב אֶל לְבוֹ" וַאֲיִן עֲצִיבָה אֶלֶּא אֶבֶל, שֶׁנֶּאֱמַר ("כִּי) נִעְצַב הַמֶּלֶךְ עַל בְּנוֹ", וְכֵן עֲזָרָא אָמַר לְיִשְׂרָאֵל (נחמיה ח, י) "וְאַל תִּעְצָבוּ כִּי חֲדוֹת ה' הִיא מְעֻזְכֶם". וְכַתִּיב (בראשית ז, י) "וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וַיְמִי הַמַּבּוּל", וְהָיוּ מְשֻׁמְרִים אֶהְרֹן וּבְנָיו וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים עַל מִי מְשֻׁמְרִים לְכֹךְ נֶאֱמַר (קהלת שם) "שֶׁמֶר מִצְוָה לֹא יִדַע דָּבָר רָע" וְעַתָּה וּמִשְׁפָּט יִדַע (לפְהַנִּים) [לֵב חָכִים] זֶה מוֹשֶׁה, שֶׁכָּבַר אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא "וְנוֹעַדְתִּי שָׁמָּה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבּוּדִי", מִתְקַדֵּשׁ אֲנִי שָׁם בְּכַבּוּדִי. וְהָיָה מוֹשֶׁה מְשֻׁמֵּשׁ שִׁבְעַת יָמֵי הַמְּלוּאִים וּמִתְגַּרָּא לּוֹמֵר שָׁמָּה מִדַּת הַדִּין פּוֹגַעַת בִּי, לֹא עָשָׂה אֶלֶּא אָמַר לְאַהֲרֹן שְׁמְרוּ אַבְלוּת שִׁבְעַת יָמִים. בָּא יוֹם הַשְּׁמִינִי נִכְנסוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא לְהַקְרִיב פְּגָעָה בְּהֵם מִדַּת הַדִּין וְנִשְׁרָפוּ, אָמַר לוֹ מוֹשֶׁה (להלן י, ג) "הוּא אֲשֶׁר דָּבַר ה' לֵאמֹר בְּקִרְוֵי אֶקְדָּשׁ", וְהִיכֹן דָּבַר בְּמִדְבַר סִינִי "וְנוֹעַדְתִּי שָׁמָּה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבּוּדִי".

"וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי", זֶה אֶחָד מִן הַפְּתוּבִים שֶׁצָּרִיכִין לְהַדְרִשׁ, נֶאֱמַר כָּאן "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי", וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ "בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי" אֵינִי אֲנִי יוֹדְעִים אִם שְׁלִישִׁי לְמַנְהֵן, אִם שְׁלִישִׁי לְשִׁבְתָּ אִם שְׁלִישִׁי לְחֹדֶשׁ, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (שמות יט, יא) "כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד ה' לְעִינֵי כָל הָעָם עַל הַר סִינִי", "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הָיוּ שְׁלִישִׁי לְמַנְהֵן שֶׁהוּא שָׁשָׁה בְּחֹדֶשׁ. וְכָאן נֶאֱמַר "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי", אֵינִי אֲנִי יוֹדְעִים אִם שְׁמִינִי לְמַנְהֵן אִם שְׁמִינִי לְחֹדֶשׁ, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (לעיל ח, לג) "כִּי שִׁבְעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת יְדְכֶם", הָיוּ שְׁמִינִי לְמַנְהֵן וְלֹא שְׁמִינִי לְחֹדֶשׁ.

אוֹתוֹ הַיּוֹם נִטַּל עֶשֶׂר עֶטְרוֹת (א) רֵאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, (ב) רֵאשׁוֹן לְנִשְׂאִים, (ג) רֵאשׁוֹן לְרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים, (ד) רֵאשׁוֹן לְשִׁכְנָה בְּיִשְׂרָאֵל, (ה) רֵאשׁוֹן לְכַהֲנָה, (ו) רֵאשׁוֹן לְעַבְדָּה, (ז) רֵאשׁוֹן לִירִידַת אֵשׁ, (ח) רֵאשׁוֹן לְאַכִּילַת קֶדָשִׁים, (ט) רֵאשׁוֹן לְאֶסוּר הַבְּמוֹת, (י) רֵאשׁוֹן לְבִרְךְ אֶת יִשְׂרָאֵל.

"וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי", הוּא יוֹם שְׁמִינִי לְקִדְשַׁת אֶהְרֹן וּבְנָיו, אוֹ יָכוֹל שְׁמִינִי בְּחֹדֶשׁ, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וַיְהִי בְּחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית בְּאֶחָד לְחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן", מְלַמֵּד שֶׁבְּרֵאשׁ חֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן, יָכוֹל הוּקַם הַמִּשְׁכָּן בְּרֵאשׁ חֹדֶשׁ וְשָׁרְתָה הַשְּׁכִינָה בְּשְׁמִינִי בְּחֹדֶשׁ תִּלְמוּד לּוֹמֵר (במדבר ט, טו) "וּבַיּוֹם הַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּסָה הָעֵנָן אֶת הַמִּשְׁכָּן", מְלַמֵּד שֶׁבַּיּוֹם שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן בּוֹ בַּיּוֹם שָׁרְתָה שְׁכִינָה בּוֹ. וּבּוֹ בַּיּוֹם שָׁרְתָה שְׁכִינָה עַל מַעֲשֵׂה יְדֵי אֶהְרֹן, שֶׁכָּל שִׁבְעַת יָמֵי הַמְּלוּאִים הָיָה מוֹשֶׁה מְשֻׁמֵּשׁ וְלֹא שָׁרְתָה שְׁכִינָה עַל יָדוֹ עַד שֶׁבָּא אֶהְרֹן וְשִׁמֵּשׁ בְּבִגְדֵי כַהֲנָה גְדוּלָה וְשָׁרְתָה שְׁכִינָה עַל יָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (להלן פסוק ד) "כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם".

מֵה תִלְמוּד לּוֹמֵר "וַיְהִי" מְלַמֵּד שֶׁהִיָּתָה שְׁמִינִי לְפָנָיו בְּמָרוֹם כַּיּוֹם שֶׁנִּבְרָא בּוֹ הָעוֹלָם, בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית הוּא אוֹמֵר (בראשית א, ה) "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֵר", וְכָאן

הוא אומר ויהי. וכיון שכלו ישראל את מלאכת המשכן בא משה וברכו שנגמר
"וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' ויברך אתם משה".
מהו הברכה שברכו, אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. רבי
מאיר אומר, כך ברכם (דברים א, יא) "ה' אלהי אבותיכם יסף עליכם" וגו', והם
אומרים "ויהי נעם ה' אלהינו עלינו" וגו', על אותה שעה הוא אומר (שה"ש ג, יא)
"צאינה וראינה בנות ציון" בניס המצינים, "במלך שלמה" במלך שהשלוש שלו,
(שם) "בעטרה שעטרה לו אמו", זה אהל מועד שמציר בתכלת וארגמן ובתולעת
שני ושש. "אמו" אין אמו אלא ישראל שנגמר ולאומי אלי האזינו" (שם) "ביום
חתנתו" ביום ששרתה שכינה בבית, "וביום שמחת לבו", ביום שירדה אש חדשה
מו השמים ולחכה על המזבח את העולה ואת החלבים.

"קרא משה לאהרן ולבניו" לפי שכבדו המקום לאהרן תחלה אף משה כבדו
בסוף, מנין שכבדו המקום לאהרן תחלה, שנגמר (שמות יט, כד) "ועלית אתה
ואהרן עמך". קח לך (כתוב ברמז שע"ח).

ב-ג רמז תקכא "בן בקר לחטאת", תנא פר האמור בתורה סתם, עשרים
וארבעה חדש ויום אחד, דברי רבי מאיר. שהיה רבי מאיר אומר, כל מקום
שנגמר 'עגלי' בתורה סתם, בן שנה, בן בקר שתיים, פר בן שלש.

רבי אלעזר אומר, בן עשרים וארבעה חדש ושלושים יום. אמר רבי יוחנן, ושניהם
מקרא אחד דרשו (בראשית ח, יג) "ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד
לחדש". רבי מאיר סבר מדאפתי יום אחד הוא דעייל בשנה וקא קרי ליה שנה,
שמע מינה יום אחד בשנה חשוב שנה. ואידך, אי הנה פתיב שש מאות ואחת
כדקאמרת, השתא דכתיב "באחת ושש מאות" אשש מאות קאי, ומאי אחת
אתחלתא דאחת קאמר. ורבי אלעזר מאי טעמא, כתוב "בראשון באחד לחדש"
מדאפתי יום אחד הוא דעייל בחדש וקרי ליה חדש שמע מינה יום אחד בחדש
חשוב חדש, ומדיום אחד בחדש חשוב חדש שמע מינה שלשים יום בשנה חשוב
שנה, מה חדש למנוייו אף שנה למנוייה.

"ויאמר אל אהרן קח לך עגל", מלמד שאמר לו משה לאהרן, אהרן אחי אף על
פי שנתרצה המקום לכפר על עוונותיה צריך אתה לתן לתוד פיו של שטן, שלח
דורון לפניך עד שלא תכנס למקדש שמא ישכחך בבואך למקדש, ושמא תאמר
אין צריך כפרה אלא אני והלא אף ישראל צריכין כפרה, שנגמר "ואל בני ישראל
תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת", וכי מה ראו ישראל להביא יותר מאהרן,
אלא אמר להם אתם יש בידכם בתחלה ויש בידכם בסוף. יש בידכם בתחלה
"וישחטו שעיר עזים", ויש בידכם בסוף (שמות לב, ח) "עשו להם עגל מסכה" ובוא
שעיר וכפר על מעשה שעיר, ובוא עגל וכפר על מעשה העגל.

ד "וְשׁוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים", לְפִי שְׁנַדְמִית עֲבָרָה לְשָׁנִי מִיָּנִין שְׁנַאֲמַר (וַיִּ) עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל" וְלַהֲלֹךְ הוּא אוֹמֵר (תהלים קו, כ) "וַיִּמְירוּ אֶת כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכָל עֵשֶׂב", יְבוֹא שׁוֹר וַיִּכְפֹּר עַל מַעֲשֵׂה שׁוֹר יְבוֹא עֵגֶל וַיִּכְפֹּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל. תִּדְעוּ שְׁנַתְרַצָּה הַמְּקוֹם לְכַפֵּר עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם, עֲבָרָה שְׁאַתֶּם מִתִּירָאִים מִמֶּנָּה כְּבָר נִזְבַּחַה לְפָנֵי הַמְּקוֹם, שְׁנַאֲמַר "לְזַבַּח לְפָנֵי ה'", אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי מֹשֶׁה וְכִי הֵיֵאָדָּ מְדִינָה מִקְלָסֶת הַמֶּלֶךְ וְאֵינָה רוֹאָה פְּנֵי הַמֶּלֶךְ, אָמַר לָהֶם עַל מְנַת כֹּן כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֵלֵיכֶם. (פְּתוּב בְּתַחֲלַת וַיִּרְא אֱלֹהֵי)."

ה "וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צָוָה מֹשֶׁה" בְּזִרְיֹוֹת, וַיִּקְרְבוּ כָּל הָעֵדָה וַיַּעֲמְדוּ לְפָנֵי ה', קָרְבוּ בְּשִׁמְחָה וַעֲמְדוּ לְפָנָיו. מְשַׁל לְמִי שֶׁכָּעַס עַל אֲשֶׁתּוֹ וְהוֹצִיָּאָה, לְאַחַר יָמִים נִתְרַצָּה לָהּ, מִיָּד חוֹגְרַת מִתְנַיָּה וְקוֹשְׁרַת כְּתַפּוֹתֶיהָ וְהִיָּתָה מִשְׁמֶשֶׁתּוֹ יוֹתֵר מִדְּאֵי אֶף כָּדָּ יִשְׂרָאֵל כִּינּוֹן שְׁרָאוּ שְׁנַתְרַצָּה הַמְּקוֹם לְכַפֵּר עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם קָרְבוּ כֻּלּוֹ בְּשִׁמְחָה וַעֲמְדוּ לְפָנָיו, לְכָדָּ נֶאֱמַר "וַיִּקְרְבוּ כָּל הָעֵדָה וַיַּעֲמְדוּ לְפָנֵי ה'".

ו-ז "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צָוָה ה' תַּעֲשׂוּ". אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ יִצַּר הָרַע הַעֲבִירוּ מִלְּבַבְכֶם וְתִהְיוּ כְּלַכֶּם בִּירְאָה אַחַת וּבַעֲצָה אַחַת לְשֶׁרֶת לְפָנֵי הַמְּקוֹם כְּשֶׁם שֶׁהוּא יַחֲדִי בְּעוֹלָם כָּדָּ תִּהְיֶה עֲבוֹדַתְכֶם מִיַּחַדָּת לְפָנָיו, שְׁנַאֲמַר (דְּבָרִים י, טו-יז) "וּמִלֶּתֶם אֶת עֲרַלְת לְבַבְכֶם" וְגו' מִפָּנֵי מָה "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים" וְגו', עֲשִׂיתֶם כֹּן "וַיִּרְא אֱלֵיכֶם כְּבוֹד ה'".

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֵל אֱהֲרֹן", זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב "מֹשֶׁה וְאֱהֲרֹן בְּכַהֲנָיו וּשְׂמוּאֵל בְּקִרְיָאֵי שְׂמוֹ" וְגו' מְלַמֵּד שֶׁשְׁלֹשֶׁתָּן שְׁקוּלִין זֶה כְּזֶה. קָרַב אֵל הַמִּזְבֵּחַ, מְשַׁלּוֹ מְשַׁל לְמָה הַדְּבָר דּוֹמָה לְמֶלֶךְ בְּשֶׁר וְדָם שְׁנַשָּׂא אִשָּׁה וְהִיָּתָה מִתְבַּיֶּשֶׁת מִלְּפָנָיו נִכְנָסָה אַחוּתָה אֲצִלָּה אָמַר לָהּ הַגִּיסִי דַעֲתָדָּ בּוֹאִי וְשִׁמְשִׁי אֶת הַמֶּלֶךְ. כָּדָּ אָמַר לִיָּה מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן, אֱהֲרֹן אַחִי לְמָה נִבְחַרְתָּ לְהִיּוֹת כְּהֵן גְּדוֹל, לֹא שֶׁתְּשַׁרְתָּ לְפָנֵי הַמְּקוֹם, הַגִּס דַּעֲתָדָּ בּוֹא וַעֲבַד עֲבוֹדַתָּדָּ. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים, שֶׁהִיָּה אֱהֲרֹן רוֹאָה אֶת הַמִּזְבֵּחַ כְּתַבְנִית שׁוֹר וְהִיָּה מִתִּירָא מִמֶּנּוּ, נִכְנָס מֹשֶׁה אֲצִלּוֹ וְאָמַר לוֹ אֱהֲרֹן אַחִי מִמֶּנּוּ אֵתָה מִתִּירָא, הַגִּס דַּעֲתָדָּ בּוֹא וְקָרַב אֵלָיו, לְכָדָּ נֶאֱמַר "קָרַב אֵל הַמִּזְבֵּחַ".

ח-ט "וַיִּקְרַב אֱהֲרֹן אֵל הַמִּזְבֵּחַ", בְּזִרְיֹוֹת. וַיִּשְׁחַט אֶת עֵגֶל הַחֲטָאֵת אֲשֶׁר לוֹ, בְּקָרְבָנוֹ הַתַּחֲלִיל. וַיִּקְרַב אֶת קָרְבַּן הָעֵם, מִשְׁנַפְנָה מִקָּרְבָנוֹתָיו בָּא לוֹ לְקָרְבַּן הָעֵם, תִּדְעַ שֶׁקָּרְבָנוֹ מִכְּפָר יוֹתֵר מִקָּרְבַּן הָעֵם שֶׁקָּרְבַּן הָעֵם אֵין מִכְּפָר עַל הַכְּהֻנִּים וְקָרְבָנוֹ מִכְּפָר עַל יָדוֹ וְעַל יַד הָעֵם, שְׁנַאֲמַר (לְעִיל פְּסוּק ז) וַעֲשֵׂה אֶת חֲטָאֵתָדָּ וְאֶת עֲלֹתָדָּ וְכַפֵּר בְּעֵדָדָּ וּבְעַד הָעֵם. וַיִּשְׁחַטְהוּ וַיִּחְטָאֵהוּ כְּפִרְאֲשׁוֹן. מָה הָרֵאשׁוֹן טְעוֹן חֲטוּי אֶף

זֶה טְעוֹן חֲטוּי. וּמָה הָרָאוּשׁוֹן טְעוֹן שְׁתֵּי מִתְנֹנֹת שֶׁהוּן אַרְבַּע, אִף זֶה טְעוֹן שְׁתֵּי מִתְנֹנֹת שֶׁהוּן אַרְבַּע.

טז "וַיִּקְרַב אֶת הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט". מָה עוֹלָה טְעוֹנָה הַפְּשֵׁט וְנִתּוּחַ אִף זֶה טְעוֹנָה הַפְּשֵׁט וְנִתּוּחַ. מָה עוֹלָה כְּלִיל לְאֲשִׁים אִף זֶה כְּלָה כְּלִיל לְאֲשִׁים. מָה עוֹלָה עוֹמֵד בְּצַד הַמִּזְבֵּחַ וְזוֹרֵק אִף זֶה עוֹמֵד בְּצַד הַמִּזְבֵּחַ וְזוֹרֵק. מָה עוֹלָה פִּקְעוּ אֵיבָרִים מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִחֲזִירוֹ לְמַעְרָכָה, אִף זֶה פִּקְעוּ אֵיבָרִים מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִחֲזִירוֹ לְמַעְרָכָה.

תִּנְי תִּנְי קָמִיָּה דְרַבִּי יִצְחָק בֶּר אַבָּא, וַיִּקְרַב אֶת הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט כַּמִּשְׁפָּט עוֹלֹת נִדְבָה, לְמַד עַל עוֹלֹת חוּבָה שֶׁטְעוֹנָה סְמִיכָה, אָמַר לִיה דְּאָמַר לָךְ מִנִּי בֵּית שְׁמַאי הִיא, דְּלֹא גָמְרִי שְׁלָמִי חוּבָה מִשְׁלָמִי נִדְבָה. דְּאִי בֵּית הֵלֵל כִּינּוֹן דְּגָמְרִי שְׁלָמִי חוּבָה מִשְׁלָמִי נִדְבָה. עוֹלֹת חוּבָה נִמִּי לֹא תִבְעֵי קָרָא, דְּתִגְמַר מֵעוֹלֹת נִדְבָה. וּמִמַּאי דְּבֵית הֵלֵל שְׁלָמִי חוּבָה מִשְׁלָמִי נִדְבָה גָמְרִי, דִּילְמָא מֵעוֹלֹת חוּבָה גָמְרִי וְעוֹלֹת חוּבָה גוּפָה בְּעֵי קָרָא. וּבֵית הֵלֵל מַאי שְׁנָא מִשְׁלָמִי נִדְבָה דְּלֹא גָמְרִי שְׁכּוֹן מְצוּיָה, מֵעוֹלֹת חוּבָה נִמִּי לֹא גָמְרִי שְׁכּוֹן כְּלִיל, אֶלָּא אֶתְנָא מִבִּינֵינָא.

יז "וַיִּקְרַב אֶת הַמִּנְחָה וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ מִמֶּנָּה". נֶאֱמַר כָּאֵן מְלוּי וְנֶאֱמַר לְהֵלֶן מְלוּי, מָה מְלוּי הָאָמוֹר לְהֵלֶן מְלֵא קְמָצוֹ, אִף מְלוּי הָאָמוֹר כָּאֵן מְלֵא קְמָצוֹ. מָה מְלוּי הָאָמוֹר (כָּאֵן) לְהֵלֶן קְמָץ וְעֹלָה בְּיָדוֹ צְרוּר אוֹ גְרָגִיר מְלַח אוֹ קוּרְט שֶׁל לְבוּנָה פְּסוּל, אִף מְלוּי הָאָמוֹר (לְהֵלֶן) [כָּאֵן] קְמָץ וְעֹלָה בְּיָדוֹ צְרוּר אוֹ גְרָגִיר מְלַח אוֹ קוּרְט שֶׁל לְבוּנָה פְּסוּל.

רמוז תקכב אָמַר רַב, כָּל מְקוֹם שֶׁהֲחִזִּיר הַכֶּתוּב בְּתוֹרַת הַמִּנְחָה אֵינוֹ אֶלָּא לְעַבְב. וְשִׁמוּאֵל אָמַר גְּרַשׁ וְשָׁמוֹן מְעַכְבִּין, וְאִין דְּבַר אַחַר מְעַכְבִּי וְכוּ'. וְהֵכָא, בְּמֵלֵא קְמָצוֹ בְּקְמָצוֹ קְמִיפְלָגִי. דְּתִנְיָא "מְלֵא קְמָצוֹ" "בְּקוּמָצוֹ" שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מִדָּה לְקְמָץ, רַב סָבַר הֵא נִמִּי תִּנְיָא בִּיה קָרָא וַיִּקְרַב אֶת הַמִּנְחָה וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ מִמֶּנָּה. וְשִׁמוּאֵל אָמַר דּוֹרוֹת מִשְׁעָה לֹא יִלְפִינּוּ. וְלֹא יִלְיִף וְהִתְנַן כְּלִי הֵלֶח מְקַדְשִׁין אֶת הֵלֶח וְכוּ' וְאָמַר שְׁמוּאֵל לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מִדּוֹת אֲבָל מִזְרָקוֹת מְקַדְשִׁין, דְּכִתִּיב (בַּמִּדְבָּר ז', יג) "שְׁנִיחֵם מְלֵאִים סִלְתִּי", שְׁאִנִּי הִתְם דְּתִנְיָא בִּיה קָרָא תְּרִיסָר זְמַנִּי, אָמְרִי לִיה רַב כְּהִנָּא וְרַב אֲשִׁי לְרַב הֲרִי הִגְשָׁה דְּתִנְיָא בִּיה קָרָא וְלֹא מְעַכְבֵּת, דְּכִתִּיב (לַעֲלִיל ו', ז) "זֹאת תוֹרַת הַמִּנְחָה", הֵהוּא לְקַבֵּעַ לוֹ מְקוֹם הוּא דְּאֶתְנָא, דְּתִנְיָא "לְפָנֵי ה'" יְכוֹל בְּמַעְרַב וְכוּ'.

רמוז תקכג קְמָץ בְּשִׁמְאֵל פְּסוּל, מְנָא הִנִּי מְלִי אָמַר רַבִּי זִירָא אָמַר קָרָא וַיִּקְרַב אֶת הַמִּנְחָה וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ מִמֶּנָּה כִּי זֶה אֵינִי יוֹדֵעַ מָה הוּא, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (לְהֵלֶן יד, כו) "וּמִן הַשָּׁמוֹן יִצַּק הַכֶּהֱן עַל כַּף הַכֶּהֱן הַשְּׁמָאֵלִית" כָּאֵן כִּי שְׁמָאֵל הֵא כָּל מְקוֹם שְׁבַכְךָ אֵינוֹ אֶלָּא זְמִין, וְהֵאִי מְבַעֵי לִיה לְגוּפִיָּה, שְׁמָאֵלִית אַחֲרִינָא כְּתִיב. וְאֵימָא

אין מעוט אחר מעוט אלא לרבות. שמאלית אחרונה כתיב, כאן שמאלית ואין אחר שמאלית, אדרבה מה כאן שמאלית אף בעלמא שמאלית. ארבעה שמאלית כתיבי תרי בעני ותרי בעשיר. אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא "על בהו דו הימנית ועל בהו רגלו הימנית" דכתיבי בשמן מצרע עשיר למה לי. חד להכשיר צדדיו וחד לפסל צדי צדדיו. (שם) "על דם האשם" (שם) "ועל מקום דם האשם" למאי אתנא. הני צריכי, דאי כתב רחמנא "על דם האשם" הוה אמינא וכו' דוקא נתקנח אבל איתיה הוי ליה חציצה קא משמע לן. אמר רבא, מאחר דכתיב "על דם האשם", "ועל מקום דם האשם" וכתיב ומנית בדם "על בהו דו הימנית ועל בהו רגלו הימנית" דכתיב בשמן דמצרע למה לי, אלא אמר רבא, יד יד לקמיצה, רגל רגל לחליצה, און און לרציצה. שמאלית למאי אתא, אמר רב שישא בריה דרב אידי, לפסל ימין דכהן במצרע שלא תאמר ומה אם במקום שלא נתרבה שמאל נתרבה ימין במקום שנתרבה שמאל אינו דין שנתרבה ימין. ואידך "שמאלית" למאי אתא לכדתנא דבי רבי ישמעאל כל פרשה שנתמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה.

"ויקטר על המזבח מלבד עלת הבקר" מה זה בא ללמדנו, אם ללמד שאם לא מצא מנחה גביא בהמה, הרי כבר נאמר "ויקרב את העלה ויעשה כמשפט", אם כן למה נאמר מלמד ששתי מנחות היו שם אחת עם העולה ואחת בפני עצמה.

יח "וישחט את השור ואת האיל זבח השלמים אשר לעם" מכאן למדו שלמי צבור.

כא "ואת החזות ואת שוק הימין והירך תנופה לפני ה'", להגיד גדלתו של אהרן ושל בניו שבשעה קלה למדו שבע עבודות, שחיטה, וקבלה, זריקה, והזאה, וחטוי, יציקה וכפרה.

כב-כד "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם", באותה שעה זכה במתנות כהנה, באותה שעה זכה בנשיאות כפים לו ולדורותיו עד שיחיו המתים.

מה ראו לומר ברפת כהנים אחר הודאה שנתאמר "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשת החטאת". מה ראו לומר שים שלום אחר ברפת כהנים דכתיב (במדבר ו, כו) "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם". וברפת הקדוש ברוך הוא שלום הוא שנתאמר (תהלים כט, יא) "ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום".

ברכת כהנים כיצד, במדינה אומר שלש ברכות ובמקדש ברכה אחת, במקדש הוא אומר את השם ככתבו, ובמדינה בכנוי. במדינה כהנים נושאים את כפיהם כנגד כתפותיהם, ובמקדש למעלה מראשיהם, חוץ מכהן גדול שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ. רבי יהודה אומר אף כהן גדול מגביה ידיו למעלה מן הציץ שנאמר "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם".

אמר רבי יהושע בן לוי, כל כהן שאינו עולה בעבודה שוב אינו עולה, שנאמר "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם ויירד מעשת החטאת" מה להלן בעבודה אף כאן בעבודה. איני והא רבי אמי ורבי אסי סלקי, רב אמי ורבי אסי מיעקר הו עקרי, מימטי הוא דלא מטי.

"ויירד מעשת החטאת והעלה והשלמים", משנפנה מקרבנותיו ירד לו מן המזבח בשמחה. ויבא משה ואהרן אל אהל מועד, כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל הנה עומד ומצטער אמר יודע אני שכעס עלי המקום ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל, כד עשה לי משה אחי שנכנסתי ונתבישתי ולא ירדה שכינה לישראל כשיצא משה, אמר לו, משה אחי, כד עשית לי שנכנסתי ונתבישתי ולא ירדה שכינה לישראל מיד נכנס משה ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל לכד נאמר "ויבא משה [ואהרן] אל אהל מועד".

"ותצא אש מלפני ה'". כיון שראו אש חדשה שירדה משמי מרום ולחכה על המזבח את העולה ואת החלבים פתחו פיהם ואמרו שירה, ועל אותה שעה הוא אומר (תהלים לג, א) "רננו צדיקים בה' לישירים נאנה תהלה".

רמז תקכד רבי יהודה אומר, כתיב "וינדבר העם באלהים ובמשה" שמע הקדוש ברוך הוא שהלשינו על כבודו, ומכבודו שהוא אש אוכלה אש, שלח בהם אש, ואותה האש שקעה בארץ ולא חזרה עוד למקומה אלא נכנסה אל אהל מועד וכל הקרבנות שהיו ישראל מקריבין במדבר אותה אש יוצאה ואוכלת אותם, ותרד אש מן השמים אין כתיב כאן אלא ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח, ואותה האש יצאה ואכלה עדת קרח, שנאמר (שם טז, לה) "ואש יצאה מאת ה'", ואותה האש יצאה ואכלה את בני אהרן, שנאמר "ותצא אש מלפני ה'", אין אדם יוצא מן העולם עד שתעבר עליו מאותה האש שנאמר (שם יא, ב) "ותשקע האש".

"וינרא כל העם וירנו", וכן הוא אומר (דבה"ב ז, ג) "ויכל בני ישראל ראים ברתת האש" וגו' לכד נאמר "רננו צדיקים בה'" רננו צדיקים לה' אין כתיב כאן, אלא "בה'" בזמן שהם רואין אותו. וכן אפה מוצא (שמות יד, לא) "וינרא ישראל את ה' הגדלה" התחילו מרננים (שם טו, א) "אז ישיר משה" וגו', והרשעים אינם

מְרַנְנִים עַד שֶׁהוּא מְבִיא עֲלֵיהֶם מַכּוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (שם ט, ז) "ה' הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הִרְשָׁעִים".

"וַיִּשָּׂא אֶהָרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם" זֶה מִקְרָא מְסֻרָס וְאִין רְאוּי לִוְמַר אֶלָּא וַיִּרְדַּ מַעֲשֵׂת הַחֲטָאֵת וְהַעֲלָה וְהִשְׁלָמִים וַיִּשָּׂא אֶהָרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם שֶׁבִירִידָתוֹ נָשָׂא אֶת כַּפָּיו וַיְבָרַךְ אֶת הָעָם. וַיְבָרְכֵם, בַּעֲמִידָה. אַתָּה אוֹמֵר בַּעֲמִידָה, אוֹ בַּעֲמִידָה וְשֵׁלָא בַּעֲמִידָה, תִּלְמוּד לִוְמַר "לְעַמֹּד לְפָנַי ה' לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרַךְ בְּשִׁמּוֹ", מִקִּישׁ בְּרָכָה לְשֵׁרוֹת מַה שֵׁרוֹת בַּעֲמִידָה אִף בְּרָכָה בַּעֲמִידָה. וְכֹן הוּא אוֹמֵר (דְּבַה"ב ל, כז) "וַיִּקְוֹמוּ הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וַיְבָרְכוּ אֶת הָעָם וַיִּשְׁמַע בְּקוֹלָם וַתִּבֹּא תִּפְלֹתָם לְמַעוֹן קֹדֶשׁוֹ (הַשְּׁמִימָה) [לְשִׁמְיָם]". בְּדוֹרוֹ שֶׁל חֲזַקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה שֶׁהָיוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה מַה נֶּאֱמַר בָּהֶן "וַתִּבֹּא תִּפְלֹתָם לְמַעוֹן קֹדֶשׁוֹ לְשִׁמְיָם", אֲבָל בְּדוֹרוֹת אַחֲרֵיהֶם שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים עֲבוֹדָה זָרָה מַה נֶּאֱמַר בָּהֶן "וַיְבַרְשְׁכֶם כַּפִּיכֶם אֲעֲלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם כִּי תִרְבוּ תִּפְלָה אֵינְנִי שֹׁמֵעַ".

"וַיְבָרְכֵם", זוֹ בְּרָכָה סְתוּמָה שֶׁאֵי אַתָּה יוֹדְעָה וְחִזְר וּפְרַשׁ לְהֵלֶן (בַּמְדַּבֵּר ו, כד-כו) "וַיְבָרַךְ ה' וַיִּשְׁמְרֵךְ, יֵאָר ה' פָּנָיו אֵלָיֶךָ וַיִּחַנְּךָ, יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלָיֶךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם". וַיִּבֹּא מִשָּׁה וְאֶהָרֹן אֶל אֶהֶל מוֹעֵד, לָמָּה נִכְנַס מִשָּׁה עִם אֶהָרֹן, לְלַמְדוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת. אוֹ לֹא נִכְנַס אֶלָּא לְדַבֵּר אַחֵר, הַרִינִי דָן יְרִידָה טְעוּנָה בְּרָכָה, וּבִיָּאָה טְעוּנָה בְּרָכָה, מַה יְרִידָה מַעֲנִן עֲבוֹדָה אִף בִּיָּאָה מַעֲנִן עֲבוֹדָה. וּמִנֵּן לְבִיָּאָה שֶׁטְעוּנָה בְּרָכָה, וְדִין הוּא וּמָה אִם יְצִיָּאָה שֶׁאֵינָה טְעוּנָה רְחִיצָה טְעוּנָה בְּרָכָה, בִּיָּאָה שֶׁטְעוּנָה רְחִיצָה אֵינּוּ דִין שֶׁתִּטְעֵן בְּרָכָה. אוֹ חֲלוּף, וּמָה אִם בִּיָּאָה שֶׁאֵינָה טְעוּנָה בְּרָכָה טְעוּנָה רְחִיצָה, יְצִיָּאָה שֶׁטְעוּנָה בְּרָכָה אֵינּוּ דִין שֶׁתִּטְעֵן רְחִיצָה. לֹא אִם אִמְרַת בְּבִיָּאָה שֶׁכֹּן נִכְנַס מִחַל לְקֹדֶשׁ תֵּאֱמַר בִּיָּצִיָּאָה שִׁיּוּצָא מִקֹּדֶשׁ לְחַל. בְּטַל הַחֲלוּף וְחִזְרָנוּ לְדוֹן יְרִידָה טְעוּנָה בְּרָכָה וּבִיָּאָה טְעוּנָה בְּרָכָה מַה יְרִידָה מַעֲנִן עֲבוֹדָה אִף בִּיָּאָה מַעֲנִן עֲבוֹדָה, הָא לָמָּה נִכְנַס מִשָּׁה עִם אֶהָרֹן לְלַמְדוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת.

"וַתִּצָּא אֵשׁ מִלְּפָנַי ה'" כִּיּוֹן שֶׁרְאוּ אֵשׁ חֲדָשָׁה שֶׁיְרִידָה מִשְׁמַי מְרוֹם וְלַחֲכָה עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעוֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים נִפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם וְשִׁבְחוּ לְשִׁמְיָם. כֶּךָ נִפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם בִּימֵי שְׁלֹמֹה שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבַה"ב ז, ג) "וְכָל יִשְׂרָאֵל רָאִים בְּרִידַת הָאֵשׁ וַיִּכְבֹּד ה' עַל הַבַּיִת וַיִּכְרְעוּ אֲפִיס [אֲרָצָה] עַל הָרֶצֶף וַיִּשְׁתַּחֲווּ וַהֲוֹדוּת לַה' כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ", עַל אוֹתָהּ שָׁעָה הוּא אוֹמֵר "וְעָרְבָה לַה' מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם כִּימֵי עוֹלָם", כִּימֵי מִשָּׁה, "וּכְשֵׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת" כִּימֵי שְׁלֹמֹה. רַבִּי אוֹמֵר "כִּימֵי עוֹלָם" (ישעיה נד, ט) "כִּי מִי נָח זֹאת לִי", "וּכְשֵׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת" כְּשָׁנוֹת הַבָּל שֶׁלֹּא הִיָּתָה עֲבוֹדָת אֱלִילִים בְּעוֹלָם.

פרק י

א-ב "ויקחו (שני) בני אהרן נדב ואביהוא" אף הם בני אהרן בשמחתם כיון שראו אש חדשה שיירדה משמי מרום ולחכה על המזבח את העולה ואת החלבים עמדו להוסיף אהבה על אהבה שנאמר "ויקחו" ואין לקיחה אלא שמחה. נדב ואביהוא, מה תלמוד לומר "בני אהרן", ממשמע שנאמר "נדב ואביהוא" איני יודע שבניו היו, מה תלמוד לומר "בני אהרן" שלא חלקו כבוד לאהרן. נדב ואביהוא לא נטלו עצה ממשה. איש מחתתו, איש מעצמו ולא נטלו עצה זה מזה.

דבר אחר "מסיני" נטלו להם, שכיון שראו את משה ואת אהרן שהיו מהלכין תחלה והם באים אחריהם וכל ישראל באים אחריהם, אמרו נדב ואביהוא מתי שנים זקנים הללו מתים ואנו ננהג את הקהל, אמר המקום נראה מי קובר את מי, הם קוברים אתכם ויהיו מנהיגים את הקהל.

אמר רב פפא הינו דאמרי אינשי נפיש גמלי סבי דטעיני משכי דהגני.

דבר אחר כיון שראו שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, אמר נדב ואביהוא וכי יש לך אדם שמבשל תבשיל בלא אש, מיד נטלו אש זרה ונכנסו לבית קדש הקדשים, אמר להם המקום אני אכבד אתכם יותר ממה שכבדתם אותי אתם הכנסתם לפני אש טמאה אני אשרף אתכם באש טהורה.

"ויקריבו לפני ה' אש זרה", רבי ישמעאל אומר, יכול אש זרה ממש תלמוד לומר "אשר לא צוה אתם" הכניסם בלא עתה. רבי עקיבא אומר, לא הכניסם אלא מן הפירים שנאמר "ויקריבו לפני ה' אש זרה", אם כן למה נאמר "אשר לא צוה אתם" לא נמלכו במשה רבן. ורבי אליעזר אומר לא נתחייבו מיתה אלא על שהורו הלכה בפני רבן, וכל המורה הלכה בפני רבו חיב מיתה. מעשה בתלמיד אחד של רבי אליעזר שהורה הלכה בפני רבו אמר לאמא שלום אשתו זה אינו מוציא שנתו ומת. לאחר שמת נכנסו אצלו חכמים אמרו לו וכי נביא אתה, אמר להם לא נביא אנכי ולא כן נביא אנכי, אלא כך מקבלני שכל המורה הלכה בפני רבו חיב מיתה.

"ותצא אש מלפני ה'" מלמד שיצאה אש מבית קדש הקדשים ושרפה נשמתם. אבא יוסי כן דוסתאי אומר, שני חוטין של אש יצאו מבית קדש הקדשים ונחלקו לארבעה ונכנסו שנים בחטמו של זה ושנים בחטמו של זה. ותאכל אותם, אותם

נשרף ולא בגדיהם שנגאמר (להלן פסוק ה) ויקרבו וישאם בכתנתם, בכתנת הנשואים או יכול בכתנת הנושאים, תלמוד לומר "ותאכל אותם" ולא בגדיהם, ואומר (שמות כח, מ) "ולבני אהרן תעשה כתנות", כתנות לפהנים ולא כתנות לקויים.

"וימתו לפני ה'", רבי אליעזר אומר לא מתו אלא בחוץ, מקום שהלויים מתרין לכנס, שנגאמר "ויקרבו וישאם בכתנתם", אם כן למה נאמר "וימתו לפני ה'", נגפן המלאך ודחפו המלאך לחוץ והוציאו. רבי עקיבא אומר, לא מתו אלא בפנים, שנגאמר "וימתו לפני ה'", אם כן למה נאמר "ויקרבו וישאם בכתנתם", מלמד שהטילו עליהם חניתות של ברזל וגררום והוציאו לחוץ.

"וימתו לפני ה'". רבי אליעזר אומר, כעין מיתה, שרפת נשמה וגוף קיים. רב מתנה אומר, שרפה ממש, ומאי וימתו דאתחולי הוה בהו מגנאי כעין מיתה, דתניא אבא יוסי בן דוסתאי וכו'. (כתוב ברמז תשי"ב).

זה שאמר הכתוב "הכל באשר לכל מקרה אחד לצדיק ולרשע". "לצדיק" זה אהרן דכתיב ביה (מלאכי ב, ו) "בשלוש ובמישור הלך" וגו', "ולרשע" זה קרח ועדתו דכתיב "סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים", אלו נכנסו להקריב במחלקת יצאו שרופים, ואלו נכנסו להקריב שלא במחלקת ויצאו שרופים.

(קהלת ב, ב) "לשחוק אמרתי מהלל" מהו, מערבב הוא השחוק ששחקה מדת הדין על אלישבע בת עמינדב שראתה ארבע שמחות ביום אחד. ראתה בעלה פהו גדול, ויבמה מלך, אחיה נשיא, ושני בניה סגני כהנה, וכיון שנגנסו להקריב יצאו שרופים נהפכה שמחתה לאבל.

רבי לוי פתח, (תהלים עה, ה) "אמרתי להוללים אל תהלו", למערבבים, אלו שלכם מלא עליהם חלחוליות רעות, רבי קרי להון אללי, אלו שמביאים אללי. לעולם, "ולרשעים אל תרימו קרו", אומר הקדוש ברוך הוא לרשעים, הצדיקים לא שמחו בעולמי ואתם מבקשים לשמח בעולמי.

רבי חניא בריה דרבי זעירא פתח (איוב לו, א) "אף לזאת יחרד לפי ויתר ממקומו", מקפץ, כמא דאמרין (להלן יא, כא) "לנתר בהן על הארץ", אומר איוב לא היו בניו של אהרן דומין למטהו, מטה אהרן נכנס יבש ויצא לח (במדבר טו, כג) "ויצא פרח ויצא ציץ", טיטוס הרשע נכנס לקדש הקדשים וגדר שתי פרוכת ויצא בשלום, ובניו של אהרן נכנסו להקריב ויצאו שרופים.

בארבעה מקומות הוא מזכיר מיתתו של בני אהרן ומזכיר סרחונו, וכל זה למה, להודיע שלא היה בגדו אלא אותו העון בלבד. אומר רבי אלעזר המודעי, שלא

לתן פתחון פה לבאי עולם, שלא יהו הבריות אומרים מעשים מקלקלים הנה להם בסתר שעל ידי כן מתו. בר קפרא בשם רבי ירמיה בן אלעזר, בשביל ארבעה דברים מתו, על הקריבה, ועל ההקרבה, ועל אש זרה, ועל שלא נטלו עצמה זה מזה. על הקריבה, שנכנסו לפני ולפנים. ועל ההקרבה, שהקריבו קרבן מה שלא נצטוו. ועל אש זרה, מבית (בדים) [פירים] הכניסו.

רבי מני בשם רבי לוי, בשביל ארבעה דברים מתו, וכלהו כתיבו בהו מיתה, (א) על ידי שנכנסו שתויי יין במקדש, וכתוב בה מיתה "יין ושכר אל תשת" וגו'. (ב) ועל ידי שנכנסו בלא רחוצ' ידים ורגלים, וכתוב בה מיתה (שמות ל, כ) "בבואם אל אהל מועד ירחצו" וגו'. (ג) שנכנסו מחסרי בגדים, וכי מה היו חסרים אמר רבי לוי מעיל היו חסרים, וכתוב בה מיתה "והיה על אהרן לשרת". (ד) ועל ידי שלא היו להם בנים, וכתוב בה מיתה (במדבר ג, ד) "וימת נדב ואביהוא בהקריבם אש זרה ובנים לא היו להם". אבא חנו אומר על ידי שלא היה להם נשים, דתנו תמן (להלן טז, ו) "וכפר בעדו ובעד ביתו" זה אשתו.

אמר רבי לוי, הרבה נשים היו יושבות עגונות וממתינות להם, ומה היו אומרים אחי אבינו מלך, אחי אמנו נשיא, אבינו כהן גדול. אנו סגני כהנה איזו אשה הגונה לנו. רב נחמן בשם רבי יהושע בר נחמן, למה "בחוריו אכלה אש" בשביל בתולתינו לא הללו. ועוד מן הדא (שמות כד, א) "וואל משה אמר עליה אל ה' אתה ואהרן ונדב ואביהוא", מלמד שהיה משה ואהרן מהלכין תחלה נדב ואביהוא מהלכין אחריהם והיו אומרים מתי שני זקנים הללו מתים ואנו נוהגין שררה על הצפור תחתיהם. רבי יודן בשם רבי איבו אמר, בפניהם אמרו זה לזה. רבי פנחס אמר בלבם הרירו. אמר רבי ברכיה, אמר להם הקדוש ברוך הוא (משלי כז, א) "אל תתהלל ביום מחר כי לא תדע מה ילד יום". סיחים מתו ונעשו עורותיהם שטוחין על גבי אמותיהן. ועוד מן הדא (שמות כד, יא) "וואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו", אמר רבי פנחס, מכאן שהיו ראויין להשלחת יד, אמר רבי הושעיא וכי קלרין עלת אמון לסיני דאת אמר "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו" אלא מלמד שזנו עיניהם כלפי שכינה כאדם שמביט (פה בידו) [בחרו] מתוך מאכל ומשתה. רבי חנו אמר, אכילה ודאי, דכתוב (משלי טז, טו) "באור פני מלך חיים". אמר רבי תנחום מלמד שהגסו את לבם ועמדו על רגליהם וזנו עיניהם מן השכינה.

רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי, משה לא זן עיניו מן השכינה, דכתוב "ויסתר משה פניו כי גרא מהביט אל האלהים", ונהנה מן השכינה, דכתוב (שם לד, כט) "ומשה לא ידע כי קרן עור פניו". דבר אחר "כי גרא", (שם ל) "וייראו מגשת אליו. מהביט", "ותמונת ה' יביט". נדב ואביהוא זנו עיניהם מן השכינה ולא נהנו מן השכינה, (שם ג, ד) "וימת נדב ואביהוא לפני ה'". וכי לפני ה' מתו, אלא מלמד

שְׁקִשָּׁה לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשַׁעַה שְׁבִנְיָהֶם שֶׁל צְדִיקִים מְסִתְלָקִים בְּחַיֵּי אַבְיָהֶם.

רמז תקכה הֵכָא אֶתְ אָמַר "לִפְנֵי ה'" שְׁנֵי פְעָמִים, וְלִהְלֹן אֶתְ אָמַר (ראה דבה"א כד, ב) "עַל פְּנֵי אַהֲרֹן אַבְיָהֶם" פַּעַם אַחַת, מְלַמֵּד שְׁקִשָּׁה לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּפָלִים מְאַבְיָהֶם. (במדבר ג, ד) "בְּמִדְבַר סִינַי" וְכִי בְּמִדְבַר סִינַי מִתּוֹ אֵלָּא מְלַמֵּד שְׁמַהֲרָה סִינַי נִטְלוּ אֶפּוֹפֶסִין שְׁלָהֶם לְמִיתָה, מְשָׁל לְמַלְךְ שְׁהִיָּה מְשִׁיא אֶת בְּתוֹ וְנִמְצָא בְּשׁוֹשְׁבֵין שְׁלוֹ דְבַר זְהֻמָּא, אָמַר הַמְּלָךְ אִם הוֹרְגוּ אֲנִי עֲכָשְׁיוּ הָרִי אֲנִי מְעַכְבֵּב שְׁמַחַת בְּתִי, לְמַחַר בְּאַה שְׁמַחַתִּי, מוּטָב בְּשְׁמַחַתִּי וְלֹא בְּשְׁמַחַת בְּתִי. כֵּן אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם אֲנִי הוֹרֵג נָדָב וְאֶבְיָהוּא עֲכָשְׁיוּ אֲנִי מְעַרְבֵב שְׁמַחַת תּוֹרָה, לְמַחַר שְׁמַחַתִּי בְּאַה, מוּטָב בְּשְׁמַחַתִּי וְלֹא בְּשְׁמַחַת תּוֹרָה, הִדָּא הוּא דְכָתִיב "בְּיוֹם חֲתַנְתּוּ" זֶה סִינַי "וּבְיוֹם שְׁמַחַת לְבוֹ" זֶה אַהֲל מוֹעֵד.

(במדבר ג, ד) "וּבְנִים לֹא הָיוּ לָהֶם", אֵלּוּ הָיוּ לָהֶם בְּנִים הָיוּ קוֹדְמִין לְאַלְעָזָר וְאִיתְמַר כָּל הַקּוֹדֵם בְּנַחְלָה קוֹדֵם בְּכַבּוּד. וּבְלִבְד שְׁיָהָא נוֹהֵג כְּמִנְהַג אַבוֹתָיו.

"וַיִּכְהוּ אֶלְעָזָר וְאִיתְמַר עַל פְּנֵי אַהֲרֹן אַבְיָהֶם". רַבִּי יִצְחָק אָמַר, בְּחַיָּו. וְרַבִּי חִיָּא בַר אֲבָא אָמַר בְּמוֹתוֹ. עַל דְּעִתִּיָּה דְרַבִּי יִצְחָק דְּהוּא אָמַר בְּחַיָּו, נֶאֱמַר כָּאן "עַל פְּנֵי" וְנֶאֱמַר לְהֵלֶן (בראשית יא, כח) "עַל פְּנֵי תֵרַח אֲבִיו", מַה לְהֵלֶן בְּחַיָּו אִף כָּאן בְּחַיָּו. עַל דְּעִתִּיָּה דְרַבִּי חִיָּא בַר אֲבָא דְאָמַר בְּמוֹתוֹ, נֶאֱמַר כָּאן "עַל פְּנֵי" וְנֶאֱמַר לְהֵלֶן (שם כג, ג) "וַיִּקָּם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מִתּוֹ" מַה לְהֵלֶן בְּמוֹתוֹ אִף כָּאן בְּמוֹתוֹ. עַל דְּעִתִּיָּה דְרַבִּי יִצְחָק דְאָמַר בְּחַיָּו, אִרְע טְמֵאָה בְּאַהֲרֹן שְׁמֵשׁ אֶלְעָזָר, אִרְע טְמֵאָה בְּאַלְעָזָר שְׁמֵשׁ אִיתְמַר. מְעַשָּׂה בְּשִׁמְעוֹן בֶּן קַמְחָא שְׁיִצָּא לְדַבַּר עִם מְלָךְ הָעַרְבִיִּים, וְנִתְזָה צְנוּרָא שֶׁל רֵק מִפִּיו עַל בְּגָדָיו וְטְמֵאָהוּ, וְנִכְנַס יְהוּדָה אֲחִיו וְשִׁמְשׁ תַּחְתָּיו בְּכִהְנָה גְדוּלָּה. אוֹתוֹ הַיּוֹם רָאֶתָה אֲמֹן שְׁנֵי בְנֵיהָ כְּהֻנִּים גְּדוּלִּים. אָמְרוּ שְׁבַעָה בְּנִים הָיוּ לְקַמְחָא וְכֵלְן שְׁמֵשׁוּ בְּכִהְנָה גְּדוּלָּה, נִכְנְסוּ חֲכָמִים אֶצְלָהּ אָמְרוּ לָהּ מַה מְעַשִּׂים טוֹבִים יֵשׁ בְּיָדְךָ, אָמְרָה לָהֶם כֵּן יָבוֹא עָלַי אִם רָאוּ קוֹרוֹת בֵּיתִי שְׁעָרוֹת רֵאשִׁי מִיָּמִי. אָמְרוּ כָּל קַמְחִים קַמַח וְקַמְחָא דְקַמְחִית סֵלֶת, וְקָרְאוּ עָלֶיהָ אֶת הַפְּסוּק הִזָּה "כָּל כְּבוֹדָה בֵּת מְלָךְ פְּנִימָה" וְגו'. וְעַל דְּעִתִּיָּה דְרַבִּי חִיָּא דְהוּא אָמַר בְּמוֹתוֹ, כְּשִׁמַת אַהֲרֹן שְׁמֵשׁ אֶלְעָזָר בְּנוֹ, וְכְשִׁמַת אֶלְעָזָר שְׁמֵשׁ אִיתְמַר.

ג-ד רַבִּי בְּרַכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּא בַר אֲבָא אָמַר, קָרְבוּ שָׂאוּ אֶת אַחִיכֶם מֵאֵת פְּנֵי הַקְדָּשׁ, הָאָרוֹן אֵין כְּתִיב כָּאן, אֵלָּא הַקְדָּשׁ, כְּאָדָם שְׂאוֹמֵר הָעֵבֶר הֵמַת הִזָּה מִפְּנֵי הָאָבֵל עַד מְתֵי יְהֵא הָאָבֵל הִזָּה מְצֻטָּעַר.

אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא, מִפְּנֵי מָה נִסְמְכָה מִיתַת מְרִים לְפָרְשֵׁת אֶפְרָה אֵלָּא מְלַמֵּד כְּשֵׁם שְׂאָפֵר הַפָּרָה מְכַפֵּר כֵּן מִיתַת מְרִים מְכַפֵּרֶת. אָמַר רַבִּי יוֹדָן, מִפְּנֵי מָה

נסמכה מיתת אהרן לשבוע לוחות, אלא מלמד שהיא קשה לפני הקדוש ברוך הוא כשבירת לוחות. אמר רבי חניא בר אבא, באחד בניסן מתו בניו של אהרן. ומפני מה מזכיר מיתתו של בני אהרן ביום הכפורים, אלא מלמד כשם שיום כפורים מכפר כף מיתתו של צדיקים מכפר. ומנין שיום הכפורים מכפר, דכתיב (להלן טז, ט) "כי ביום הזה יכפר". ומנין שמיתתו של צדיקים מכפרת שנאמר (ש"ב כא, יד) "ויקברו את עצמות שאול ויהונתן בנו בארץ בנימן בצלע בקבר קיש אביו ויעשו כל אשר צוה המלך ויעתר אלהים לארץ אחרי כן".

היה אהרן עומד ותוהא ואומר אוי לי כד עברה בנדי ובנד בני שפך הגעתני. נכנס משה אצלו והיה מפיוסו אמר לו אהרן אחי מסיני נאמר לי עתיד אני לקדש את הבית הזה, באדם גדול אני מקדש, והייתי אומר או בי או בך הבית מתקדש, עכשיו נמצאו בניך גדולים ממני וממך שבהן הבית נתקדש, כיון ששמע אהרן צדק אליו את הדין ושתק, שנאמר "וידם אהרן". ולמודין הם הצדיקים שמצדיקים עליהם את הדין. אברהם צדק עליו את הדין, שנאמר (בראשית יח, כז) "וואנכי עפר ואפר". יעקב צדק עליו את הדין, שנאמר "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת". דוד צדק עליו את הדין, שנאמר (תהלים לח, ו) "הבאישו נמקו חבורתי מפני אולתי".

דבר אחר "ויאמר משה הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש". זה דבור נאמר למשה בסיני ולא ידעו עד שבא מעשה לידו, וכיון שבא מעשה לידו אמר לו משה לאהרן, אהרן אחי לא מתו בניך אלא בשביל קדשת שמו של מקום, שנאמר "ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי", וכיון שיזע אהרן שבניו ידועי המקום הן שתק וקבל שחר על שתיקתו. מכאן אמרו כל המקבל עליו ושותק סימן יפה לו. על ידי דוד הוא אומר (תהלים לו, ז) "דס לה' והתחולל". על ידי שלמה הוא אומר (קהלת ג, ז) "עת לחשות ועת לדבר". עתים לכל. עתים שאדם שותק עתים שאדם מדבר "דס לה' והתחולל" אף על פי שהוא מפיל לך חללים. וכן שלמה הוא אומר "עת לחשות ועת לדבר". פעמים שאדם מדבר ומקבל שחר על דבורו, והינו דאמר רבי חניא בר אבא אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב "נורא אלהים ממקדשיך" אל תקרי "ממקדשיך" אלא "ממקדשיך", בשעה שהקדוש ברוך הוא עושה דין במקדשיו מתנרא ומתקלס ומתעלה.

רמז תקכו "ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפון", מכאן אמרו אין הכהנים מטמאים למתים שהרי אלעזר ואיתמר הכהנים לא נטמאו להם. ומי נטמאו להם הלויים.

ממשמע שנאמר (שמות ו, יח) "ובני קהת עמרם ויצהר וחרון ועזיאל", איני יודע שעזיאל דוד אהרן מה תלמוד לומר "דד אהרן". מקיש מעשה עזיאל למעשה

אָהָרֹן מָה אָהָרֹן רוֹדֵף שְׁלוֹם בְּיִשְׂרָאֵל, אַף עֲזִיזָאֵל רוֹדֵף שְׁלוֹם בְּיִשְׂרָאֵל. מִנֵּינָן שְׁהִיָּה אָהָרֹן רוֹדֵף שְׁלוֹם בְּיִשְׂרָאֵל שְׁנֵאמַר (במדבר כ, כט) "וַיִּרְאוּ כָּל הָעֵדָה כִּי גִוַע אָהָרֹן וַיִּבְכוּ אֶת אָהָרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל", וּבְמִנְשָׁה הוּא אוֹמֵר (דברים לד, ח) "וַיִּבְכוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה", מִפְּנֵי מָה בָּכוּ אֶת אָהָרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל, וּבְמִנְשָׁה לֹא בָּכוּ אֶלָּא בְנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁאֵהָרֹן לֹא אָמַר לְאִישׁ סְרַחֲתָּהּ, וְלֹא לְאִשָּׁה סְרַחֲתָּהּ, אֲבָל מֹשֶׁה מִפְּנֵי שֶׁהוֹכִיחוֹ נֶאמַר בּוֹ "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וְכֵן הִפְתּוּב מִפְּרֹשׁ עַל יְדֵי אָהָרֹן בַּקְּבָלָה "בְּרִיתִי הִיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשְׁלוֹם" שְׁהִיָּה רוֹדֵף שְׁלוֹם בְּיִשְׂרָאֵל. (שם) "וְאַתֶּנֶם לוֹ מוֹרָא וַיִּירָאֲנִי", שֶׁקִּבֵּל עָלָיו כָּל דְּבָרֵי תוֹרָה בְּאִימָה בְּרַתָּת וּבְזִיעַ. מַה תִּלְמוּד לומר "וּמִפְּנֵי שְׁמִי נַחַת הוּא". אָמְרוּ בְּשַׁעֲהַ שְׁיִצַּק מֹשֶׁה שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אָהָרֹן נִרְתַע וְנִפְּל לְאַחוֹרָיו אָמַר אוֹי לִי שְׁמָא מְעַלְתִּי בְּשְׁמֹן הַמִּשְׁחָה, הִשְׁיִבְתּוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ (תהלים קלג, א-ג) "הִנֵּה מַה טוֹב וּמַה נְעִים שֵׁבֶת אַחִים גַּם יַחַד, כְּשֶׁמֶן הַטוֹב עַל הָרֹאשׁ יֵרֵד עַל הַזָּקֵן וְזָקֵן אָהָרֹן שְׁיִוֹרֵד עַל פִּי מִדּוֹתָיו, כְּטַל חֶרְמוֹן שְׁיִוֹרֵד עַל הַרְרֵי צִיּוֹן", מַה טַל זֶה אֵין בּוֹ מְעִילָה אַף שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה אֵין בּוֹ מְעִילָה. (מלאכי ב, ו) "תּוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ" וְלֹא אָסַר הַמִּתֵּר וְלֹא הִתִּיר הָאָסוּר. "בְּשְׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הִלְךְ אֶתִּי" שְׁלֹא הִרְהַר אַחַר דְּרָכֵי הַמָּקוֹם כְּדָרְךְ שְׁלֹא הִרְהַר אֲבָרְהָם אָבִינוּ. "רַבִּים הִשִּׁיב מַעֲוֹן" שֶׁהִשִּׁיב פּוֹשְׁעִים לַתּוֹרָה. וְאוֹמֵר "מִיִּשְׂרָאֵל אֶהְבּוֹד".

ה "וַיִּקְרְבוּ וַיִּשְׁאַם בְּכַתְּנֹתָם", מְלַמֵּד שֶׁחֹס הַמָּקוֹם עָלֵיהֶן בְּמִיתָתָן מִבְּחִיָּהֶן שְׁאֵלוּ נִשְׂרָף גּוֹפָן וְאֵין בְּגִדֵיהֶן קִזְמִין הֵיוּ מִפְּרֹסְמִין וּמִבְּזִין, אֶלָּא נִשְׂרָף גּוֹפֵיהֶן וּבְגִדֵיהֶן קִזְמִין, וְהִרֵי דְבָרִים קַל וְחֹמֶר וּמַה אִם אֵלוֹ שֶׁהַכְּעִיסוּ הַמָּקוֹם וְנִכְנְסוּ לַפְּנִי שְׁלֹא בְּרִצּוֹנוֹ כִּדְ עָשָׂה לָהֶם, קַל וְחֹמֶר לְשֹׂאֵר צְדִיקִים.

ו "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אָהָרֹן וּלְאַלְעָזָר וּלְאִיתָמָר בְּנָיו". רַבִּי אוֹמֵר בְּגִדְלַהַמִּתְחִילִין מִן הַגְּדוֹל, דְּכַתִּיב "אֶל אָהָרֹן וּלְאַלְעָזָר", וּבְקַלְקֵלָה מִתְחִילִין מִן הַקָּטָן, דְּכַתִּיב (בראשית ג, יז-יז) "וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַנָּחַשׁ וְגוֹי וְאִיבָה אֲשִׁית וְגוֹי, וְאֶל הָאִשָּׁה אָמַר" נִתְקַלַּל הַנָּחַשׁ, וְאַחַר כֵּן נִתְקַלְלָה חַוָּה וְאַחַר כֵּן נִתְקַלְלָה אָדָם.

"רַאשִׁיכֶם אֵל תִּפְרְעוּ", אֵל תִּגְדְּלוּ פְרַע, יָכוֹל לֹא תִפְרְעוּ מִן הַכּוֹבֵעַ, הִרִי אֶתְהָ דָן נֶאמַר כָּאֵן פְּרִיעָה וְנֶאמַר לְהֵלֵן "פְּרִיעָה" מַה פְּרִיעָה הָאֵמֹר לְהֵלֵן גְּדוֹל שְׁעַר, אַף כָּאֵן גְּדוֹל שְׁעַר. וּבְגִדֵיכֶם אֵל תִּפְרְמוּ, אֵל תִּקְרְעוּ בְּגִדֵיכֶם. וְלֹא תִמְתּוּ, מִמִּשְׁמַע שְׁנֵאמַר לָאוּ אֶתְהָ שׁוֹמַע הֵן. וְעַל כָּל הָעֵדָה יִקְצַף וְאַחִיכֶם כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל יִבְכוּ, זֶה מִקְרָא מִסְרָס, וְאֵין רְאוּי לומר אֶלָּא וְאַחִיכֶם יִבְכוּ וְעַל כָּל הָעֵדָה יִקְצַף אִם אַחִיכֶם אֵין בּוֹכִים יִקְצַף עַל כָּל הָעֵדָה. יִבְכוּ אֶת הַשְּׂרָפָה וְגוֹי, מַה תִּלְמוּד לומר "הַשְּׂרָפָה", הִרִי אֲנִי דָן נֶאמַר כָּאֵן שְׂרָפָה וְנֶאמַר לְהֵלֵן "שְׂרָפָה" מַה שְּׂרָפָה הָאֵמֹרָה כָּאֵן שְׂרַפְתָּ

נְשֵׁמָה וְגוֹיף קִיָּם, אֶף שְׂרָפָה הָאֲמוּנָה לְהֵלֶן שְׂרַפְתָּ נְשֵׁמָה וְגוֹיף קִיָּם, (מֵה שְׂאִין כּוֹ) בְּשֵׂרָפָה הָאֲמוּנָה בְּבַת כְּהֵן וּבְשֵׂרָפָה הָאֲמוּנָה בְּאִשָּׁה וְאִמָּה.

רמוז תקכז מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהֵיָה יוֹשֵׁב בְּצִלוֹ שֶׁל שׁוּבָד בְּשֵׁבֶת בְּמִנְחָה הֵבִיאוּ לְפָנָיו דָּלִי שֶׁל צוּנָן, אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן לְתַלְמִידָיו הַשּׁוֹתֵה מִיָּם לְצִמָּאוֹ כִּי־צַד הוּא מְבָרָךְ, אָמְרוּ לוֹ לְמַדְנֵנוּ רַבֵּינוּ אָמַר לָהֶם בּוֹרָא נְפֹשׁוֹת רַבּוֹת וְחֶסְרוֹנָן, אָמַר לָהֶן אֲשָׁאֵל, אָמְרוּ לוֹ לְמַדְנֵנוּ הֵרִי הוּא אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית לוֹ, כב) "וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכֹל לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם" וְהֵלֵא אֵין דָּרְכָן שֶׁל עֲרַבִּיִּים לְהִיּוֹת נוֹשְׂאִין אֶלָּא עוֹרוֹת רֵיחַ רַע וְעֵטְרוֹן אֶלָּא שְׁנֵתָנוּ צַדִּיק הֵהוּא בֵּין דְּבָרִים הַחֲבִיבִין, וְהֵרִי דְבָרִים קַל וְחֹמֶר וּמָה אִם בְּשַׁעַת כְּעֶסֶן שֶׁל צַדִּיקִים מְרַחֲמִים עֲלֵיהֶן, בְּשַׁעַת הַרְחָמִים עַל אַחַת כִּמָּה וְכִמָּה. כִּי־צַא בּוֹ וַיִּקְרְבוּ וַיִּשְׂאֵם בְּכַתְנֵתָם, וְהֵרִי דְבָרִים קַל וְחֹמֶר וּמָה אִם בְּשַׁעַת כְּעֶסֶן שֶׁל צַדִּיקִים מְרַחֲמִים עֲלֵיהֶן בְּשַׁעַת הַרְחָמִים עַל אַחַת כִּמָּה וְכִמָּה. כִּי־צַא בּוֹ (מ"א יג, כח) "לֹא אֶכֶל הָאֲרִיָּה אֶת הַנְּבֵלָה וְלֹא שֶׁבַר אֶת הַחֲמוּר", וְהֵרִי דְבָרִים קַל וְחֹמֶר וּמָה אִם בְּשַׁעַת כְּעֶסֶן שֶׁל צַדִּיקִים מְרַחֲמִים עֲלֵיהֶם בְּשַׁעַת הַרְחָמִים עַל אַחַת כִּמָּה וְכִמָּה.

⤴ "וּמִפְתַּח אֶהֱל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ", יְכוֹל בֵּין בְּשַׁעַת עֲבוּדָה בֵּין שְׂלֵא בְּשַׁעַת עֲבוּדָה, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "וּמִן הַמְּקַדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל" אֵימְתִי אֵינּוּ יוֹצֵא וְלֹא יִחַלֵּל הָיִי אוֹמֵר בְּשַׁעַת עֲבוּדָה. פֶּן תִּמְתּוּ, מִמְּשֻׁמֶע שֶׁנֶּאֱמַר לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הוּן. כִּי שְׁמֹן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם, מֵה תְּלַמּוּד לּוֹמֵר, יְכוֹל אֵין לִי אֶלָּא אֶהְרֹן וּבְנָיו שֶׁנִּתְרַבּוּ בְּשְׁמֹן הַמְּשֻׁחָה אִם יִצְאוּ בְּשַׁעַת עֲבוּדָה חֲבִיבִין מִיָּתָה, מִנֵּן לְכַהֲנִים שֶׁל כָּל הַדּוֹרוֹת, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "כִּי שְׁמֹן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם".

רמוז תקכח וַיַּעֲשׂוּ כַּדְּבַר מֹשֶׁה, קִיָּמוּ עֲלֵיהֶן מִצּוֹת מֹשֶׁה רַבֵּן, שֶׁבַח לְתַלְמִיד שְׁמִקִּים עֲלָיו מִצּוֹת רַבּוֹ, שֶׁבַח לְבִנֵי אֶהְרֹן שֶׁקִּיָּמוּ עֲלֵיהֶן מִצּוֹת מֹשֶׁה. וְכֵן הִפְתּוּב מִשְׁבַּח אֶת יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, (שְׁמוֹת יב, כח) "וַיִּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אֶהְרֹן כֹּן עֲשׂוּ". וְכֵן הִפְתּוּב מִשְׁבַּח אֶת יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַחוּ אֹתָם אֶל מַחֹץ לְמַחְנֶה". וְכֵן הִפְתּוּב מִשְׁבַּח אֶת יְהוֹשֻׁעַ (יְהוֹשֻׁעַ יא, טו) "כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה עֲבֹדוּ כֹן צִוָּה מֹשֶׁה אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכֹן עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לֹא הִסִּיר דְּבַר מִכָּל אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה".

ח-יא "יֵין וְשִׁכָר אֵל תִּשְׁתֵּי", תִּגִּי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, לֹא מֵתוּ בְּנָיו שֶׁל אֶהְרֹן אֶלָּא שְׁנִכְנְסוּ שְׁתוּיֵי יֵין. רַבִּי פְּנִיחָס בְּשֵׁם רַבִּי לִוִי מְשַׁל לְמַלְךְ שֶׁהֵיָה לוֹ כֹּן בֵּית נֶאֱמָן וּמִצְאוֹ עוֹמֵד עַל פֶּתַח הַחֲנוּיּוֹת וְהִתִּיז אֶת רֵאשׁוֹ בְּשִׁתִּיקָה וּמִנָּה כֹּן בֵּית אַחַר תַּחְתִּיו, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים מִפְּנֵי מָה הֵרַג אֶת הָרֵאשׁוֹן, אֶלָּא מִמָּה שֶׁהוּא מִצְוָה אֶת הַשְּׁנִי וְאוֹמֵר לוֹ אֵל תִּכְנַס בְּפֶתַח הַחֲנוּיּוֹת אָנוּ יוֹדְעִין שְׁמִתּוֹד כֶּךָ הֵרַג אֶת הָרֵאשׁוֹן.

כִּד (לעיל פסוק ב) "וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם" וְאִין אָנוּ יוֹדְעִין מִפְּנֵי מָה מֵתוּ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצַוֶּה אֶת אֱהָרֹן וְאָמַר לוֹ יִין וְשָׁכַר אַל תִּשְׁתֶּה אָנוּ יוֹדְעִין שֶׁלֹּא מֵתוּ אֶלָּא מִפְּנֵי הַיִּין.

וּלְפִי שֶׁשָׁתַק אֱהָרֹן שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּדַּם אֱהָרֹן", קִבַּל שָׁכַר עַל שְׁתִּיקוֹתוֹ וְזָכָה וְנִתְיַחַד עֲלָיו הַדְּבֹר. שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּדְבֹר ה' אֶל אֱהָרֹן".

(תהלים יט, ט) "פְּקוּדֵי ה' יִשְׁרִים מִשְׁמַחֵי לֵב", זֶה אֱהָרֹן שֶׁהָיָה לְבוּ עֶצֶב עֲלָיו בְּשִׁבִיל בְּנֵי שְׁמֵתוֹ, וְכִינּוּ שֶׁנִּתְיַחַד עֲלָיו הַדְּבֹר שֶׁמַּח שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּדְבֹר ה' אֶל אֱהָרֹן". תִּנְי חִזְקָיָה נֶעֱשׂוּ דְבָרֵי תוֹרָה עֲטָרָה לְרֹאשׁ, (משלי א, ט) "כִּי לֹוֹת חֹן הֵם לְרֹאשְׁךָ". מוֹנִיִּיק לְצֹנָאֵר, (שם) "וְעֲנָקִים לְגִרְוֹתֶיךָ". מְלוּגְמָא לְלֵב "פְּקוּדֵי ה' יִשְׁרִים מִשְׁמַחֵי לֵב", קִילוּרִית לְעֵינַיִם "מְצוֹת ה' בְּרָה מְאִירַת עֵינַיִם". כּוֹס עֲקָרִין לְבָנֵי מַעִים, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ג, ט) "רְפְאוֹת תִּהְיֶה לְשֶׁרְךָ". מְנִין לַרמ"ח אֵיבָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם וּלְכֹל בְּשָׂרוֹ מְרַפָּא".

רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שְׁלוֹם, בְּלִשׁוֹן עֵבְרִי שְׁמוֹ יִין וּבְלִשׁוֹן אֲרָמִי חֲמָר, חֲמָר בְּגִימְטָרִיא רמ"ח כְּנֶגֶד אֵיבָרִים שֶׁבָּאֲדָם, הַיִּין נְכַנֵּס בְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר וְהַגּוֹף מִתְרַשֵּׁל וְהַדְּעַת מְטַלְטֵל נְכַנֵּס הַיִּין הַדְּעַת יְצָאָה. וְכִד שְׁנָה רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר, נְכַנֵּס יִין שֶׁהוּא שְׁבַעִים וְנִצָּא סוּד שֶׁהוּא שְׁבַעִים, לְכִד נְצֻטָּנָה כְּהוֹן שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה יִין בְּשַׁעַת עֲבוּדָה שֶׁלֹּא תִטְלָטֵל דַּעְתּוֹ אֶלָּא מְשַׁמֵּר אֶת הַתּוֹרָה מְשַׁמֵּר אֶת הָעֲבוּדָה וְאֶת הַדְּעַת, שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי ב, ו) "תּוֹרַת אֱמֶת הִיִּתֶה בְּפִיהוֹי וְגוֹ', וְאוֹמֵר (שם ז) "כִּי שִׁפְתֵי כְהֵן יִשְׁמְרוּ דַעְתּוֹ וְגוֹ'. לְכִד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַוֶּה לְאֱהָרֹן יִין וְשָׁכַר אַל תִּשְׁתֶּה. וְלֹא תִהְיֶה סְבוּר שֶׁמָּא לְשַׁעֲבֵר צוּיִתִּי אֶתְכֶם בְּזִמּוֹן שְׁבִית הַמְּקַדָּשׁ קִים שֶׁנֶּאֱמַר "בְּבוֹאֵם אֶל אֶהֱל מוֹעֵד" וְגוֹ', אֶלָּא אִף לְעוֹלָם שְׁמָרוּ עֲצֻמְכֶם מִן הַיִּין, שֶׁהַיִּין סִימּוֹ קִלְלָה.

אָמַר יִשְׁעִיָּה "צְוֹחָה עַל הַיִּין בְּחוּצוֹת עֲרֵבָה כֹּל שְׁמָחָה (שְׁבֵת) [גְּלָה] מְשׁוֹשׁ הָאֲרָץ". מֵהוּ "עֲרֵבָה" חֲשֻׁכָה קִבְּלָה כְּמָה דְאֵת אָמַר (בראשית א, ב) "וַיְהִי עֲרֵב" ("שְׁבֵת) [גְּלָה] מְשׁוֹשׁ הָאֲרָץ", שֶׁשְׁבֵתָה צִיּוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים מח, ג) "יִפֶּה נוֹף מְשׁוֹשׁ כֹּל הָאֲרָץ" אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה הַיִּין סִימּוֹ קִלְלָה, אֲבָל לְעוֹלָם הַבָּא אָנִי אֶעֱשֶׂה אוֹתוֹ עָסִיס, שֶׁנֶּאֱמַר (יואל ד, יח) "וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִטְפוּ הַהָרִים עָסִיס".

תִּנּוּ רַבְּנָן "יִין וְשָׁכַר אַל תִּשְׁתֶּה", יְכוֹל אֶפְלוּ כֹּל שֶׁהוּא אֶפְלוּ מִגֵּתוֹ, תִּלְמוּד לּוֹמַר "וְשָׁכַר" לֹא אִמְרַתִּי אֶלָּא כְּדִי לְשַׁכַּר, רַבִּיעִית יִין בֶּן אַרְבַּעִים יוֹם, אִם בֶּן מָה תִּלְמוּד לּוֹמַר "יִין", לּוֹמַר לָךְ מִזְהָרִין עֲלָיו כֹּל שֶׁהוּא וּמִזְהָרִין עֲלָיו מִגֵּתוֹ, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר יִין אַל תִּשְׁתֶּה, אִין לִי אֶלָּא יִין, שְׁאָר מְשַׁכְּרִין מְנִין, תִּלְמוּד לּוֹמַר "וְשָׁכַר". אִם בֶּן מָה תִּלְמוּד לּוֹמַר "יִין" לּוֹמַר לָךְ עַל הַיִּין בְּמִיתָה וְעַל שְׁאָר מְשַׁכְּרִין

באזקה. רבי אלעזר אומר, יין אל תשת, שלא תשתנו כדרך שכרותו, הא אם הפסיק בו, או נתן לתוכו מים כל שהו פטור, במאי פליגי, תנא קמא סבר, גמרינן שכר שכר מנזיר, ורבי יהודה לא יליף, ורבי אלעזר סבר מאי ושכר, הוא דמישכר. כמאן אזלא הא דתנא אכל דבלה קעילית ושתה דבש או חלב ונכנס למקדש ושמש לוקה ארבעים, כמאן כרבי יהודה, והלכה כרבי אלעזר, קרי רב עליה דרבי אלעזר טובינא דחכימי. רבי אחא דהוצל וכו', אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה זיל האינדנא ותא למחר. דרב לא מוקי אמורא עליה מיומא טבא לחבריה משום שכרות, אמר ליה האמר רב הלכה כרבי אלעזר (ורב) [וימר] הא קא רמי ביה מיא, לא קשיא הא ברביעית הא ביותר מרביעית.

רמז תקכט אמר רבי אלעזר, עשר רביעיות הן, ונקיט רב כהנא בידיה, חמש סומקתא וחמש חורתא. חמש סומקתא. (א) נזיר, (ב) ועושה פסח, (ג) שהורו, (ד) במקדש, (ה) ומתו, (סימנא), נזיר רביעית יין לנזיר. עושה פסח, דאמר רב יהודה אמר שמואל, ארבע פוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית. שהורו, שתה רביעית יין אל יורה. במקדש, שתה רביעית יין ונכנס למקדש חיב. ומתו, דתנא מנין לרביעית דם שניצא משני מתים שהוא מטמא באהל שניאמר "ועל כל נפשות מת לא יבוא". חמש חורתא (א) חלת, (ב) נזיר, (ג) ומצרע, (ד) שנפסלו, (ה) בשבת, (סימנא). חלת, רביעית שמן לחלות. נזיר, רביעית שמן לנזיר. מצרע, רביעית מים למצרע. שנפסלו, דתנן ושאר כל משקין טמאין פוסלין את הגויה ברביעית. בשבת, דתנן ושאר כל השופכין ברביעית להוצאת שבת. ותו ליכא והאיכא, מי רביעית נוטלין לידים לאחד ואפלו לשנים. בפלוגתא לא קמיירי. והאיכא הנה מביא פילי של חרס ונותן לתוכה חצי לוג מים מן הפיור, ורבי יהודה אומר, רביעית. בפלוגתא לא קמיירי. והא איכא כמה מים נותן לתוכה כל שהו, רבי מאיר אומר רביעית. בפלוגתא לא קא מיירי. והאיכא מקוה. בר מההוא דבטלוה רבנן.

ואלו הן שבמיתה, שתויי יין ופרועי ראש. בשלמא שתויי יין דכתיב "יין ושכר אל תשת" וגו', אלא פרועי ראש מנלן דאיתקש שתויי יין לפרועי ראש, דכתיב (יחזקאל מד, כ) "וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו" וכתיב "ויין לא ישתו" מה שתויי יין במיתה אף פרועי ראש במיתה, ומינה מה שתויי יין מחלל עבודה אף פרועי ראש מחלל עבודה.

שתויי יין מנלו, אתנא חקה חקה ממחסר בגדים, והא תנא מ"ולהבדיל" קא נסיב לה, הני מילי מקמי דניקוש גזרה שנה. והא תנא מחסר בגדים הוא דקא יליף משתויי יין, הכי קאמר מנין שלא נחלק בין מחסר בגדים לשתויי יין ושלא רחוץ ידים ורגלים, תלמוד לומר "חקה" "חקה" לגזרה שנה. אלא "ולהבדיל" למה לי כדרב, דרב לא מוקי אמורא עליה מיומא טבא לחבריה משום שכרות.

"אתה ובניך", יכול חללין תלמוד לומר "אתך", יצאו חללין. אוציא את חללין ולא אוציא את בעלי מומין, תלמוד לומר "אתה ובניך" מה אתה פשר אף בניך פשרין יצאו חללין ובעלי מומין. בבבאכס אל אהל מועד, אין לי אלא כביאה, מנין אף ביציאה, תלמוד לומר "אתה ובניך" מנין לעשות המזבח כאהל מועד תלמוד לומר "אתה ובניך". מנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה, תלמוד לומר "אתה ובניך אתך". רבי אומר, נאמר כאן "בבבאכס אל אהל מועד" וכו' [מה בבבאכס] האמור להלן עשה את היציאה כביאה, את המזבח כאהל [מועד], ואינו חייב אלא בשעת עבודה אף בבבאכס אל אהל מועד, האמור כאן עשה יציאה כביאה, ואת אהל מועד כמזבח, ולא יהא חייב אלא בשעת עבודה.

"אהל מועד", אין לי אלא אהל מועד, מנין לרבות שילה ובית עולמים, תלמוד לומר "חקת עולם". ולא תמתו, מממשמע לאו אתה שומע הו, יכול יהיו ישראל חייבין מיתה על ההוראה, תלמוד לומר "אתה ובניך ולא תמותו", אתה ובניך במיתה ואין ישראל חייבין מיתה על ההוראה. יכול יהיו אהרן ובניו חייבין מיתה על ההוראה, ודין הוא, ומה אם ישראל שמזוהרין לבוא אל אהל מועד שתויי יין ושלא שתויי יין אין חייבין מיתה על ההוראה, אהרן ובניו שאין מזוהרין לבוא אל אהל מועד אלא שתויי יין אינו דין שלא יחייבו מיתה על ההוראה, יצאו ישראל מן הכתוב אהרן ובניו מקל וחמר.

"חקת עולם", לרבות יציקות, ובלילות, ותנופות, והגשות, והקמיצות, והמליקות, והקבלות, וההזאות. מנין לשתויי יין שאם עבד עבודתו פסולה, תלמוד לומר "וילהבדיל בין הקדש ובין החל". ומנין למחסר בגדים ושלא רחוי ידים ורגלים, נאמר "חקה חקה" לגזרה שנה.

"וילהבדיל בין הקדש ובין החל", אלו דמים וחרמים והקדשות והערכין. ובין הטמא ובין הטהור, אלו טמאות וטהרות. ולהורת את בני ישראל, אלו ההוראות. את כל החקים, אלו המדרשות. אשר דבר ה' להם אלו ההלכות. ביד משה זה התלמוד. יכול אף המקרא, תלמוד לומר "ולהורת". רבי יוסי בר רבי יהודה אומר, יכול אף התרגום, תלמוד לומר "ולהורת".

רמז תקל אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל הפורש מאשתו סמוך לוסתה הניין לו בנים זכרים, דכתיב (להלן יא, מז) "וילהבדיל בין הטמא ובין הטהור" וסמיה ליה (להלן יב, ב) "אשה כי תזריע וילדה זכר". רבי יהושע בן לוי אמר, הניין לו בנים הראויין להוראה, דכתיב "וילהבדיל" "ולהורת". אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל המבדיל על הנין במוצאי שבת הניין לו בנים זכרים, דכתיב "וילהבדיל בין הקדש ובין החל" וסמיה ליה "אשה כי תזריע וילדה

זָכַר". רבי יהושע בן לוי אָמַר, הוֹנִין לוֹ בָּנִים רְאוּיִים לְהוֹרָאָה, דְּכַתִּיב "וּלְהַבְדִּיל וּלְהוֹרֹת".

כְּמֵאן אֲזֵלָא הָא דִּתְנִינָא שְׂרָץ טְמֵא וְצַפְרֵדַע טְהוֹר, שְׁתוּיִי יַיִן מוֹרִין בְּהוֹ הוֹרָאָה. נִימָא רְבִי יוֹסִי בַר יְהוּדָה וְלֹא רַבְּנָן. אֲפֹלוּ תִימָא רַבְּנָן שְׂאֵנִי הֵכָא דְזִיל קָרִי בֵּיה רַב הוּא. אָמַר רַב הֶלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי בַר רַבִּי יְהוּדָה. וְהָא רַב לֹא מוֹקִי אַמּוֹרָא עָלֶיהָ מִיּוֹמָא טְבָא לְחַבְרִיהָ. שְׂאֵנִי רַב דְּאוּרוּיִי מוֹרִי. וְנוֹקִים וְלֹא יוֹרָה, כָּל הֵיכָא דְזִיתִיב רַב לֹא סָגִי לִיה בְּלֹא הוֹרָאָה.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא, הַפּוֹחַת לֹא יִפְחַת מִשְׁלוֹשׁ, וְהַמּוֹסִיף אֵל יוֹסִיף עַל שְׂבַע. סֵדֶר הַבְּדֻלוֹת כִּיצַד, הַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל, בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ, בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים, בֵּין יוֹם הַשְּׂבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה בֵּין טְמֵא לְטְהוֹר, בֵּין מַיִם הַעֲלִיּוֹנִים לְתַחְתּוֹנִים, בֵּין כְּהֵנִים לְלוֹיִים וְיִשְׂרָאֵלִים.

יב-כ ("וַיֹּאמֶר) [וַיְדַבֵּר] מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל אֵייתָמָר בָּנָיו", בָּנִים שְׂקוּלִין בּוֹ בְּכַבּוּד, יְכוֹל אִף הֶרְאֵשׁוּנִים, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "הַנּוֹתָרִים", הַנּוֹתָרִים שְׂקוּלִים בּוֹ בְּכַבּוּד וְאִין הֶרְאֵשׁוּנִים שְׂקוּלִין בּוֹ בְּכַבּוּד. רַבָּן שְׂמַעוֹן בְּרַן גַּמְלִיאֵל מְשׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, הֵרִי הוּא אוֹמֵר "וַיָּמַת נָדָב וְאַבִּיהוּא לְפָנָי ה' בְּהַקְרִיבִם אֲשֶׁר זָרָה" שְׂאִין תִּלְמוּד לּוֹמֵר "וּבָנִים לֹא הָיוּ לָהֶם", שְׂאֵלוּ הָיוּ לָהֶם בָּנִים הֵם קוֹדֵמִין לְאֶלְעָזָר, שְׂכַל הַקּוֹדֵם בְּנִחְלָה הוּא קוֹדֵם בְּכַבּוּד. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "הַנּוֹתָרִים" אָמַר לָהֶם לֹא הָיָה לָכֶם לְהַסְתַּכֵּל כָּלֵל בְּאֵלוֹ שְׂעָשׂוּ דְבַר שְׂלֹא בַעֲצָה וְנִשְׁטַפּוּ. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, קְרוּבִים הָיוּ לְשָׂרָף אֶלָּא שְׂרַחֵם הַמָּקוֹם עַל אֱהֲרֹן.

"קָחוּ אֶת הַמִּנְחָה", זֹו מִנְחַת נְחֹשֶׁן. הַנּוֹתָרִת, זֹו מִנְחַת יוֹם הַשְּׂמִינִי. מֵאֲשִׁי ה', אִין לָהֶם אֶלָּא לְאַחַר מִתֵּן הָאֲשִׁים. וְאֶכְלוּהָ מִצּוֹת, מַה תִּלְמוּד לּוֹמֵר, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִנְחַת צְבוּר וְהוּא מִצּוֹת (עֲשֵׂה) [שְׂעָה] וְאִין כִּיּוֹצֵא בָּהּ לְדוֹרוֹת, לְכַד נֶאֱמַר "וְאֶכְלוּהָ מִצּוֹת". "אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ", וְלֹא עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. לֹא בְּהִיכָל. אִין לִי אֶלָּא זֹו בְּלִבְד מִנִּין לְרַבּוֹת קֹדֶשִׁי קֹדֶשִׁים, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים". הִיא אוֹתָהּ וְהִיא, הֵרִי אֵלוֹ שְׂלֵשָׁה מַעוּטִין פָּרֹט לְתוֹדָה וְלַחֲמָה, לְאִיל נְזִיר וְלַחֲמוֹ, לְאִיל הַמַּלּוּאִים וְלַחֲמוֹ.

"וְאֶכְלֶתֶם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ", מַה תִּלְמוּד לּוֹמֵר, לְפִי שְׂנֵאָמַר "אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ" אִין לִי אֶלָּא סְמוּךְ לְמִזְבֵּחַ, מִנִּין לְרַבּוֹת הַלְשָׁכוֹת הַבְּנוּיּוֹת בְּחֹל וּפְתוּחוֹת לְקֹדֶשׁ, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "בְּמָקוֹם". כִּי חֻקָּה וְחֻקָּה בְּנִיחָה הִיא, אִין חֻק לְבָנוֹת, מֵאֲשִׁי ה', אִין לָהּ אֶלָּא אַחַר מִתֵּן אֲשִׁים.

רמז תקלא אמר רבי אלעזר, מזבח שנפגם אין אוכליו בגינו שיגרי מנחה, דאמר קרא ואכלוה מצות אצל המזבח, וכי אצל המזבח אכלוה, אלא בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר. אשכחן מנחה, קדשי קדשים מנלו, אתיא קדש קדשים. קדשים קלים מנלו, אמר רבא, אתיא ממדרשו של רבי ישמעאל, דתנא רבי יוסי אומר שלשה דברים משום שלשה זקנים וזה אחד מהם. רבי ישמעאל אומר, יכול יעלה אדם מעשר שני בזמן הזה לירושלים ויאכלנו, ודין הוא בכור טעון הבאת מקום ומעשר טעון הבאת מקום, מה בכור אינו אלא בפני הבית אף מעשר אינו אלא בפני הבית. מה לבכור שכן טעון מתן דמים ואמורים לגבי מזבח, בכורים יוכיחו, מה לבכורים שכן טעונין הנחה, תלמוד לומר (דברים יד, כג) "ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' מעשר דגנד" וגו' מקיש מעשר לבכור מה בכור אינו אלא בפני הבית אף מעשר אינו אלא בפני הבית. וליהדר דינא ולייתי במה הצד, משום דאיכא למיפרך מה להצד השונה שבהן שכן יש בהם צד מזבח. מאי קסבר, אי קסבר קדשה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא אפלו בכור נמי תבעי, ואי קסבר קדשה לעתיד לבוא אפלו בכור נמי יקרב, אמר רבינא, לעולם קסבר לא קדשה, והכא במאי עסקינן בבכור שנוזק דמו קדם חרבו הבית וחרב הבית ועדין הבשר קים שמקשה בשרו לדמו, מה דמו למזבח אף בשרו למזבח, ומקיש מעשר לבכור. וכי דבר הלמד בהקש חוזר ומלמד בהקש, מעשר דגן חלון הוא, ולמאן דאמר בתר מלמד אזלינן מאי איכא למימר, דם ובשר חד מלתא הוא. כי סליק רבין אמרה לשמעתתא קמיה דרבי ירמיה, אמר בבבלי טפשיאי משום דיתבי בארעא דחשוכא אמרי שמעתתא דמחשכון, לא שמיע להו הא דתנא בשעת סלוק מסעות קדשים נפסליו, וזבין ומצרעין משתלחין חוץ למחצה, ותנא אידך בשני מקומות קדשים נאכליו, מאי לאו הא בקדשי קדשים.

והא בקדשים קלים. לא אידי ואידי בקדשים קלים ולא קשיא הא רבי ישמעאל הא רבנן. רבינא אמר, הא והא בקדשי קדשים, ומאי (שנא) [בשני] מקומות דקתני הא עד שלא העמידו הלויים המשכון וכו', סלקא דעתך אמינא איפסלו להו ביוצא קא משמע לן. אימא הכי נמי, אמר קרא (במדבר ב, יז) "ונסע אהל מועד" אף על פי שנסע אהל מועד הוא.

תנו רבנן "כי כן צויתני", (פסוק יח) פאשר צויתני פאשר צוה ה'. כי כן צויתני באנינות לאכלוה. פאשר צויתני, בשעת מעשה אמר להם. פאשר צוה ה', ולא מאלי אני אומר. ורמינהו מפני אנינות שרפיה לכך נאמר "פאלה". אמר שמואל לא קשיא הא רבי יהודה הא רבי נחמיה, דתנא מפני אנינות שרפיה לכך נאמר "פאלה", דברי רבי נחמיה. רבי יהודה ורבי שמעון אומרים, מפני טמאה נשרפה, שאם אתה אומר מפני אנינות נשרפה היה לשלשתן לשרף. דבר אחר היה לאכלו לערב. דבר אחר והלא פנחס היה עמהן. רבה אמר אידי ואידי רבי נחמיה, ולא קשיא פאן בקדשי שעה פאן בקדשי דורות. רבי נחמיה היכי מתרץ להני קראי

ורבנו היכי מתרצי להו להני קראי, רבי נחמיה מתרץ הכי (פסוק יז-כ) מדוע לא אכלתם, אמר לו משה לאהרן, שמא נכנס דמה לפני ולפנים, אמר לו הן לא הובא את דמה. שמא חוץ למחיצתה יצתה, אמר לו הן בקדש היתה, ודילמא באנינות אקרבתוה ופסלתוה, אמר לו משה, וכי הן הקריבו דפסלא בהו אנינות אני הקרבתי, ואמר לו ואי הן לא הובא את דמה, ובקדש היתה, אכול תאכלו אתה בקדש פאשר צויתי, באנינות יאכלוה, אמר לו ותקראנה אתי פאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה', שמא לא שמעת פאלה בקדשי שעה, דאי בקדשי דורות קל וחומר ממעשר הקל ומה מעשר הקל אמרה תורה "לא אכלתי באוני ממנו", קדש חמור לא כל שכן, מיד וישמע משה וייטב בעיניו, לא בש משה לומר לא שמעתי, אלא שמעתי ושכחתי. רבי יהודה ורבי שמעון מתרצי להו הכי, מדוע לא אכלתם [את] החטאת, שמא נכנס דמה לפני ולפנים, אמר לו הן לא הובא את דמה, שמא חוץ למחיצה יצתה אמר לו הן בקדש היתה, ודילמא באנינות אקרבתוה ופסלתוה, אמר ליה, משה, הן הקריבו דפסלה בהו אנינות, אני הקרבתי, ודילמא אגב טרדיכו פשעיתו בה ואטמאי, אמר ליה, משה, כך אני בעיניך שאני מבזה קדשי שמים, ותקראנה אתי פאלה, אפלו פאלה אין אני מבזה קדשי שמים. אמר ליה אי הן לא הובא את דמה ובקדש היתה אכול תאכלו אתה בקדש פאשר צויתי, באנינות יאכלוה. אמר ליה שמא לא שמעת אלא בליקה, דאי ביום קל וחומר ממעשר ומה מעשר הקל אמרה תורה (דברים כו, יד) "לא אכלתי באוני ממנו" קדש חמור לא כל שכן, מיד וישמע משה וגו' לא בש משה לומר לא למדתי, אלא שמעתי ושכחתי, אפעי להו לשהויי ולמיכלה לאורתא טמאה באנס באתה. בשלמא לרבנו הינו דכתיב "היום", אלא לרבי נחמיה מאי היום, חובת היום. בשלמא לרבי נחמיה הינו דכתיב "הן היום", אלא לרבנו מאי הן היום. הכי קאמר.

"הן הקריבו", אני הקרבתי, שפיר קאמרי ליה, רבי נחמיה לטעמיה, דאמר קדשי שעה לא פסלה בהו אנינות. אמר מר הנה לו לאכלה בערב, שפיר קאמר ליה, קסבר אנינות לילה דאורייתא. דבר אחר והלא פנחס הנה עמהו, שפיר קאמרי ליה, סבר לה פי הא דאמר רבי אלעאי, לא נתפחו פנחס עד שהרגו לזמרי, דכתיב (במדבר כה, יג) "והיתה לו ולזרעו אחריו" וגו'. רב אשי אמר, עד שעשה שלום בין השבטים שנגאמר "וישמע פנחס הכהן, ואידך, נמי הכתיב "וישמע פנחס הכהן", ההוא ליחס זרעו אחריו.

(פסוק יד) "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור". אמר רבי נחמיה, וכי ראשונים במקום טמא אכלום, אלא טהור מכלל שהוא טמא, טהור מטמאת מצרע וטמא מטמאת זב, ואיזה זה מחנה ישראל. ואימא טהור מטמאת זב וטמא מטמאת מת ואיזה זה מחנה לוי. אמר אביי אמר קרא ואכלתם אתה, אתה במקום קדוש ואין אחרת במקום קדוש, אפוקיה ממחנה לוי וכו'.

”שוק התרומה” (כתוב ברמז תק”ח).

”חזה”, זה החזה, תנופה, זו תנופת הסל. שוק, זה השוק. תרומת, זו תרומת תודה. אתה ובניך ובנתיך, אתה ובניך בחלק ובנתיך במתנות או יכול אתה ובניך ובנתיך בחלק, כשהוא אומר כי חקך וחק בניך (היא) אין חק לבנות, הא מה אני מקיים אתה ובניך ובנתיך אתה ובניך בחלק ובנתיך במתנות, נתנו מזבחי שלמי בני ישראל לרבות זבחי שלמי צבור שהיו שם באותו היום, שנאמר (לעיל ט, ד) ”ושור ואיל לשלמים לזבח לפני ה’”. שוק התרומה וחזה התנופה, מלמד שהחלבים למטה.

(פסוק טז-יז) ”ואת שעיר החטאת”, שעיר, זה שעיר נחשון. חטאת זו חטאת שמיני. דרש, זה שעיר של ראש חדש. יכול שלשתן נשרפו תלמוד לומר ”והנה שורף”, אחד נשרף ולא שלשתן נשרפו דרש דרש, שתי דרישות למה, אפר להם מפני מה חטאת זו נשרפה ואלו מנחות, ואיני יודע איזו היא, כשהוא אומר ואתה נתן לכם לשאת את עון העדה הוי אומר זה שעיר של ראש חדש.

”ויקצף על אלעזר ועל איתמר”. מלמד שנתן פניו כנגד הבנים וכעס. בני אהרן מלמד שאף אהרן היה עמהן בקצף. הנתרים, לא היה פנחס עמהם, לאמר, השיבני על דברי.

רמז תקלב אשריהם משה ואהרן שלא נשאו להם פנים בעולם הזה, שנאמר ”יען לא האמנתם ביי” אלו האמנתם בי עדן לא הגיע זמנכם לפטר. אשריהם הצדיקים לא דין שזוכין לעצמן אלא שמזכין לבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות. הרבה בנים היו לו לאהרן שראויין לשרף כנדב ואביהוא, שנאמר (פסוק טז) הנתרים, אלא שזכות אביהם גרמה להם אוי לרשעים שמחייבין לעצמן ולבני בניהם עד סוף כל הדורות. הרבה בנים היו לו לכנען שראויין לסמך כטבי עבדו של רבן גמליאל, אלא שחובת אביהם גרמה להם.

אמר רבי פנחס אמר רבי ירמיה בשם רבי אבא בר כהנא, ”אזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תליו”, אלו בניו של אהרן שהיו בצד המיתה, וזכו שנתניח הדבור עליהן ועל אביהן ועל אחי אביהן בחייהן, דכתיב ”ואת שעיר החטאת דרש דרש”, שתי דרישות, אמר להם אם שחטתם למה לא אכלתם ואם לא הייתם עתידין לאכל למה שחטתם, מיד ויקצף על אלעזר ועל איתמר. וכיון שפעס נתעלמה הלכה ממנו.

רמז תקלג רב הונא אמר, בשלשה מקומות פעס משה ונתעלמה הלכה ממנו, ואלו הן, בשבת, ובכלי מתכות, ובאונן, (כתוב ברמז תשפ”ו). בשבת מנין, שנאמר (שמות טז, כ) ”ויותירו האנשים ממנו עד בקר”, וכיון שפעס שכח מלומר להם

הלכות שבת. מה אמר להם (שם טז) "אכלוהו היום כי שבת היום לה". בכלי מתכות מנין, שנאמר "ויקצף משה על פקודי החיל", וכיון שפעס נתעלמה הלכה ממנו שכח מלומר הלכות כלי מתכות, וכיון שלא אמר, אמר אלעזר הכהן שנאמר (שם לא, כא) "ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא", אמר להם, למשה רבי צנה ואותי לא צנה. באוגן דכתיב "ויקצף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן" וכיון שפעס שכח מלומר להם שאוגן אסור לאכל בקדשים הנותרים, רבי פנחס אמר להון אף אינון הלואי לא אישתריתון.

"וידבר אהרן", בדבור עז כנגדו, כמה דאת אמר (בראשית מב, ט) "דבר האישי אדוני הארץ אתנו קשות". דרש אהרן קל וחמר וכו'. מיד וישמע משה וייטב בעיניו, הוציא כרוז במחנה לאמר אני טעיתי בהלכה ואהרן אחי למדני. אלעזר הנה יודע הלכה ושתק, וכן איתמר ונתנחד הדבור עליהו ועל אביהו ועל אחי אביהו בחייהו, הדיא הוא דכתיב (להלן יא, א) "וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אלהם". תני רבי חיזא "לאמר" "אלהם" לבנים לאלעזר ואיתמר.

"ואתה נתן לךם לשאת את עון העדה" רבי שמעון אומר, כל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שעירי הרגלים מכפרים אבל לא שעירי ראשי חדשים. ועל מה שעירי ראשי חדשים מכפרין על טהור שאכל את הטמא. מאי טעמא דרבי שמעון, דכתיב "ואתה נתן לךם לשאת את עון העדה", נאמר כאן "עון" ונאמר להלן בצ"ץ (שמות כה, לח) "עון", מה להלן טמאת בשר אף כאן טמאת בשר. אי מה להלן עולין אף כאן עולין, עון העדה כתיב. מכדי מיגמר גמירי מהדדי, ניכפר דראש חדש אדידיה. ואדציץ, נפקא מינה להיכא דנשבר הציץ, אמר קרא עון עון אחד הוא נושא ואינו נושא שתי עונות. וניכפר ציץ אדידיה ואדראש חדש נפקא מינה לטמאה שארעה בין זה לזה, אמר קרא ואתה, אתה נושא עוון ואין אחר נושא עוון. רב אשי אמר, הכא כתיב עון העדה עדה ולא קדשים, התם כתיב "עון הקדשים" קדשים ולא עדה. אשכחן שעירי ראשי חדשים דמכפרים על טהור שאכל את הטמא, שעירי הרגלים שאין מכפרין אלא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף מנא לו. כדאמר רבי חמא בר חנינא, "שעיר ושעיר", הכא נמי "שעיר ושעיר". ואיתקש שעירי הרגלים לשעירי ראשי חדשים מה ראש חדש במלתא דקדש מכפר, אף שעירי רגלים במלתא דקדש מכפרין. (לשון אחר) ואמאי מכפרי, אי על שיש בה ידיעה בתחלה ובסוף, האי בר קרבן הוא. ואי על (שאינו) [שיש] בה ידיעה בתחלה (ויש) [ואין] בה ידיעה בסוף, שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים מכפר, אלא על פרחד לא מכפר אלא שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף.

רבי שמעון אומר, שעירי ראשי חדשים מכפרין על טהור שאכל את הטמא ושל רגלים מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, ושל יום הכפורים

מְכַפְּרִים עַל שְׂאִין בָּהּ יְדִיעָה בְּתַחֲלָה אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בְּסוֹף. אָמְרוּ לִיה, מֵהוּ שִׁיקְרָבוּ זֶה בְּזָה, אָמַר לָהֶם יְקָרְבוּ, אָמְרוּ לִיה, הוֹאִיל וְאִין כְּפָרְתוּ שְׁוֹה הִיאֵד קָרְבִּין זֶה בְּזָה, אָמַר לָהֶם כֵּלָן בָּאִין לְכַפֵּר עַל טְמֵאת מְקַדָּשׁ וְקַדְשָׁיו. בְּשִׁלְמָא דְרֵאשׁ חֲדָשׁ לֹא מְכַפֵּר אֲדָרְגָלִים, דְּאָמַר קְרָא עוֹן, עוֹן אֶחָד נוֹשֵׂא וְאִינוּ נוֹשֵׂא שְׁתֵּי עוֹנוֹת, אֲלָא דְרָגְלִים נִיכְפְּרוּ אֲדָרֵאשׁ חֲדָשׁ, אָמַר קְרָא וְאִתְה, אוֹתְהּ נוֹשֵׂא עוֹן וְאִין אַחַר נוֹשֵׂא עוֹן. בְּשִׁלְמָא דְרָגְלִים לֹא מְכַפְּרוּ אֲדִיּוֹם הַכְּפוּרִים דְּאָמַר קְרָא "אַחַת בְּשָׁנָה" כְּפָרָה זֹו לֹא תְהֵא אֲלָא אַחַת בְּשָׁנָה, אֲלָא דִיּוֹם הַכְּפוּרִים נִיכְפְּרוּ אֲדָרְגָלִים. אָמַר קְרָא "אַחַת" כְּפָרָה אַחַת מְכַפֵּר וְאִין מְכַפֵּר שְׁתֵּי כְּפָרוֹת. וְהָא כִי כְּתִיב "אַחַת" בְּשַׁעִיר הַנֶּעֱשָׂה בְּפָנִים כְּתִיב, אָמַר קְרָא (בַּמְדַּבֵּר כֵּט, יא) "מִלְבָּד חֲטָאת הַכְּפוּרִים" אִיתְקַשׁ חִיצוֹן לְפָנִימִי.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמַר מִשְׁמוֹ שְׁעִירֵי רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים מְכַפְּרִים עַל טְהוֹר שְׂאֵכֶל אֶת הַטְּמֵא, מוֹסֵף עֲלֵיהוֹן שֶׁל רָגְלִים שְׁהוֹן מְכַפְּרִים עַל טְהוֹר שְׂאֵכֶל אֶת הַטְּמֵא וְעַל שְׂאִין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוֹף, מוֹסֵף עֲלֵיהוֹן שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים שְׁמְכַפְּרִים עַל טְהוֹר שְׂאֵכֶל אֶת הַטְּמֵא, וְעַל שְׂאִין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוֹף, וְעַל שְׂאִין בָּהּ יְדִיעָה בְּתַחֲלָה אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בְּסוֹף. אָמְרוּ לוֹ מֵהוּ שִׁיקְרָב אָמַר לָהֶם הוֹ, אָמְרוּ לוֹ אִם כֵּן יְהֵא שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים קָרְבִּין בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים אֲבָל הִיאֵד שֶׁל רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים קָרְבִּין בִּיּוֹם הַכְּפוּרִים לְכַפֵּר כְּפָרָה שְׂאִינָה שְׁלָהוֹן, אָמַר לָהֶם, כֵּלָן בָּאִין לְכַפֵּר עַל טְמֵאת מְקַדָּשׁ וְקַדְשָׁיו. מֵאִי שְׁנָא דְרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים דְּלֹא מְכַפְּרֵי אֲדָרְגָלִים דְּאָמַר קְרָא עוֹן, עוֹן אֶחָד הוּא נוֹשֵׂא וְאִינוּ נוֹשֵׂא שְׁתֵּי עוֹנוֹת, דְּרָגְלִים נְמִי לֹא נִיכְפְּרוּ אֲדָרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים דְּאוֹתְהּ נוֹשֵׂא עוֹן וְאִין אַחַר נוֹשֵׂא עוֹן. אוֹתְהּ לֹא מִשְׁמַע לִיה. מֵאִי שְׁנָא דְרָגְלִים דְּלֹא מְכַפְּרֵי אֲדִיּוֹם הַכְּפוּרִים דְּאָמַר קְרָא (שְׁמוֹת ל, י) "אַחַת בְּשָׁנָה", כְּפָרָה זֹו לֹא תְהֵא אֲלָא אַחַת בְּשָׁנָה, אִי הֲכִי דִיּוֹם הַכְּפוּרִים לֹא נִיכְפֵר אֲדָרְגָלִים דְּאָמַר קְרָא "אַחַת", כְּפָרָה אַחַת מְכַפֵּר וְאִינוּ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כְּפָרוֹת, "אַחַת" לֹא מִשְׁמַע לִיה דְּכִי כְּתִיב "אַחַת בְּשָׁנָה" בְּשַׁעִיר הַנֶּעֱשָׂה בְּפָנִים כְּתִיב. אִי הֲכִי דְרָגְלִים נְמִי נִיכְפְּרוּ אֲדִיּוֹם הַכְּפוּרִים וְכִי כְּתִיב "אַחַת" בְּשַׁעִיר הַנֶּעֱשָׂה בְּפָנִים כְּתִיב. לְעוֹלָם "אַחַת" מִשְׁמַע לִיה וְשֵׁאנִי הֵתֵם דְּכְתִיב "וְכַפֵּר אֶהְרֹן עַל קַרְנוֹתָיו אַחַת בְּשָׁנָה" קַרְנוֹתָיו דְּמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי הוּא דְּכַפֵּר אַחַת מְכַפֵּר וְאִינוּ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כְּפָרוֹת, הָא דְּחִיצוֹן אֶפְלוֹ שְׁתֵּי כְּפָרוֹת.

רמז תקלד "הוֹ לֹא הוֹבֵא אֶת דְּמָה פְּנִימָה", אִין לִי אֲלָא פְּנִימָה, הִיכֶל מִנִּין, תְּלַמּוּד לּוֹמַר "אֶל הַקְּדָשׁ". יֹאמַר אֶל הַקְּדָשׁ וְאֵל יֹאמַר פְּנִימָה, אָמַר רַבָּא. בָּא זֶה וְלַמּוֹד עַל זֶה, מִיּוֹד דְּהוּא אֶתוֹשֵׁב וְשָׁכִיר. דְּתַנְיָא (לֵהֲלוֹן כַּב, י) "תּוֹשֵׁב" זֶה קְנוֹי קְנִין עוֹלָם, "שָׁכִיר" זֶה קְנוֹי קְנִין שְׁנִים, וְיֹאמַר "תּוֹשֵׁב" וְאֵל יֹאמַר "שָׁכִיר" וְאִנִּי אוֹמַר קְנוֹי קְנִין עוֹלָם אִינוּ אוֹכֵל קְנוֹי קְנִין שְׁנִים לֹא כֹל שְׁכֹן, אֵלוֹן כֵּן הִיִּיתִי אוֹמַר "תּוֹשֵׁב" זֶה קְנוֹי קְנִין שְׁנִים, אֲבָל קְנוֹי קְנִין עוֹלָם יְהֵא אוֹכֵל, בָּא "שָׁכִיר" וְלַמּוֹד עַל "תּוֹשֵׁב". שְׁזָה קְנוֹי קְנִין עוֹלָם וְזֶה קְנוֹי קְנִין שְׁנִים וְאִינוּ אוֹכֵל. אָמַר לִיה אֲבִינִי,

בשְׁלֵמָא הֵתִם תְּרִי גוּפֵי נִינְהוּ, וְאַף עַל גַּב דְּהִנּוּ לִיה לְקָרָא לְמִיכְתָּב נִרְצַע לֹא יֵאכֹל וְאַתִּי אֵיִדָּךְ בְּקַל וְחֹמֶר, מְלֵתָא דְאַתְיָא בְּקַל וְחֹמֶר טַרַח וּכְתַב לָהּ קָרָא, אֶלְא הֵכָא כִּינּוּן שְׂאִיפְסוּל לִיה בְּהִיכָל, לְפָנֵי וּלְפָנִים מְאִי בְּעִי, אֶלְא אֲמַר אַבְיִי, לֹא נִצְרַחָה אֶלְא לְדָרְךָ מְשַׁפֵּע. אֲמַר לִיה רַבָּא, וְהָא הִבְיָאָה כְּתִיב בָּהּ, אֶלְא אֲמַר רַבָּא, כֹּל מִיִּדֵי דְחֻשְׁבָּא לִיה לְפָנֵי וּלְפָנִים לֹא מִיפְסֵל בְּהִיכָל.

אוּגוּן מְנָא לָן, דְּכְתִיב (להלן כא, י-יב) "וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל", הָא אַחַר שְׁלֵמָא יֵצֵא חֵלֵל. רַבִּי אֲלֵעָאִי אֲמַר, מִהֵכָא, הוּן הִקְרִיבוּ, וְאַנִּי הִקְרַבְתִּי, מִכָּל דְּאִי אֵינְהוּ קְרוֹב שְׁפִיר אִישְׁתְּרוּף, וְרַבִּי אֲלֵעָאִי מְאִי טַעְמָא לֹא אֲמַר [מ"ומון הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא", אֲמַר לָךְ מִי כְּתִיב הָא אַחַר שְׁלֵמָא יֵצֵא חֵלֵל. וְאֵיִדָּךְ מְאִי טַעְמָא לֹא אֲמַר] מִהוּן הִקְרִיבוּ, קִסְבֵּר מִפְּנֵי טַמְאָה נִשְׂרָפָה. דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל תֵּנָא, אֶתְיָא בְּקַל וְחֹמֶר מִבְּעַל מוּם, וּמָה בְּעַל מוּם שְׂאוּכֹל, אִם עֶבֶד חֵלֵל, אוּגוּן שְׂאִינוּ אוּכֹל אֵינוּ דִין שְׂאִם עֶבֶד חֵלֵל. רַב מְשַׁרְשְׁיָא אֲמַר, אֶתִּי מִיּוֹשֵׁב וּמְחַד מִהֲנָדָךְ כּוּי.

(פסוק טז-יז) "מִדּוּעַ לֹא אֶכְלֶתֶם אֶת הַחֲטָאִת בְּמִקּוּם הַקֹּדֶשׁ", וְכִי חוּץ לְקֹדֶשׁ נִצְאָל, וְהֵלֵא לֹא נִצְאָלָה אֶלְא נִשְׂרָפָה, שְׁנֵאָמַר "וְהִנֵּה שְׂרָף", אִם כֵּן לָמָּה נִצְאָלָה "מִדּוּעַ לֹא אֶכְלֶתֶם בְּמִקּוּם הַקֹּדֶשׁ", אֲמַר לָהֶם שְׁמָא חוּץ לְקֹלְעִים יֵצֵאתָ מִפְּנֵי שְׁחֲטָאִת שְׂיֵצֵאתָ חוּץ לְקֹלְעִים פְּסוּלָה. אֵין לִי אֶלְא זֹו בְּלָבָד, מִנִּין לְרַבּוֹת קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים, תְּלַמּוּד לּוֹמַר "קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים". מִנִּין לְאַכִּילַת קֹדֶשִׁים שְׁהִיא כְּפָרָה לְיִשְׂרָאֵל, תְּלַמּוּד לּוֹמַר "וְאֵתָה נָתַן לָכֶם לְשֵׂאת אֶת עוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לְפָנֵי ה'", הָא כִּי צַד כְּהֻנִּים אוּכְלִין וְיִשְׂרָאֵל מִתְּכַפְּרִין.

רמז תקלה "הוּן לֹא הוּבָא אֶת דְּמָה", רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמַר, מִכָּאן לְחֲטָאִת שְׂנֵכְנַס דְּמָה לְפָנִים שְׁהִיא פְּסוּלָה. אֶת דְּמָה, אֵין חֲטָאִת פְּסוּלָה עַד שְׂיִכְנַס כָּל דְּמָה. תֵּאכְלוּ בְּקֹדֶשׁ, מְלַמֵּד שְׂאֶכְיֵלְתָה בְּפָנִים, מִנִּין שְׂאֵף שְׂרַפְתָּה בְּפָנִים, תְּלַמּוּד לּוֹמַר "אֶכּוֹל תֵּאכְלוּ", זְכוּל אֵף מְשַׁנְטָמָא בְּחוּץ תֵּהֵא שְׂרַפְתָּה בְּפָנִים, תְּלַמּוּד לּוֹמַר "אֶכּוֹל תֵּאכְלוּ אֵתָה" מָה זֹו מִיְחַדַּת טַמְאָתָה בְּפָנִים וְכוּי.

"וַיִּדְבֵּר אֶהְרֹן אֶל מֹשֶׁה", אֵין דְּבִיר אֶלְא לְשׁוֹן עַז, וְכֵן הוּא אוֹמַר (במדבר כא, ה) "וַיִּדְבֵּר הָעָם בְּאַלְהִים וּבְמֹשֶׁה".

מָה תְּלַמּוּד לּוֹמַר "כְּאֵלָה", שְׂיִכּוֹל אֵין לִי אֲסוּר אֲנִינָה אֶלְא בְּפָנִים בְּלָבָד, מִנִּין לְרַבּוֹת כֹּל הָאֲמוּר בְּפִרְשֵׁת כְּהֻנִּים, מוֹסִיף עֲלֵיהוֹן אַחִיו וְאַחֹתוֹ מְאִמוּ וְאַחֹתוֹ נִשׁוּאָה, לְכֹד נִצְאָל "אֵלָה" "כְּאֵלָה", רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמַר, זְכוּל יְהוּ הַלְוִיִּים אֲסוּרִים בְּאַנִּינָה לְשִׁיר, תְּלַמּוּד לּוֹמַר [אֵתָה] כְּאֵלָה". דְּבֵר אַחַר מָה תְּלַמּוּד לּוֹמַר "כְּאֵלָה" אֵלוּי לֹא אֵלוּ בְּלָבָד קְבֵרְתִי אֶלְא אֶפְלוּ אֵלָה קְבֵרְתִי עִם אֵלוּ לֹא הֵיִיתִי מְבֻזָּה קֹדֶשִׁי הַמִּקּוּם. וְאַכְלֵתִי חֲטָאִת הַיּוֹם הַיּוֹם אֲנִי אֲסוּר וּמוֹתֵר בְּלִילָה, וְלְדוֹרוֹת

אָסור בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה דְּבָרֵי רַבֵּי יְהוּדָה. רַבֵּי אוֹמֵר, אֵין הָאוּנוֹן אָסוּר לְאָכַל בְּקִדְשֵׁים
בַּלַּיְלָה אֲלֵא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, תִּדְעֵ שְׁהֵרִי אֲמַרִּינוּ אוּנוֹן טוֹבֵל וְאוֹכֵל אֶת פֶּסַחֵנוּ לְעָרֵב.
וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטֹב בְּעֵינָיו הוֹדָה מִיָּד וְלֹא בִשׁ לֹמֵר לֹא שְׁמַעְתִּי.

אָמַר רַבֵּי יְהוּדָה חֲנֻנְיָהּ בְּן יְהוּדָה הִזָּה דּוֹרֵשׁ כֹּל יָמָיו קָשָׁה הִקְפָּדָה שְׁגָרְמָה לוֹ
לְמוֹשֶׁה לְטָעוֹת. אַחַר מִיתָתוֹ אָנִי מֵשִׁיב לוֹ עַל דְּבָרָיו וְכִי מִי גָרַם לוֹ שְׁיִקְפִיד אֲלֵא
שְׁטָעָה.

פרק יא

א-ב "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם", לֵאמֹר לָהֶם לְבָנִים לְאֲלַעְזָר
וּלְאִיתָמָר, אוֹ לֵאמֹר לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר דְּבָרוֹ אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה
הַדְּבוּר הָאֵמוּר לְיִשְׂרָאֵל, הֵא מָה אָנִי מְקִיִּים לֵאמֹר אֲלֵהֶם לֵאמֹר לְבָנִים לְאֲלַעְזָר
וּלְאִיתָמָר.

"זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ", רַבֵּי שְׁמַעוֹן בְּן יוֹחָאי פִּתַּח, "עֲמַד וַיִּמּוֹדֵד אֶרְצָךְ", מִדָּד
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת כָּל הָאֲמוֹת וְלֹא מִצָּא אִמָּה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה
אֲלֵא יִשְׂרָאֵל. עוֹלָא בִּירְאָה בְּשֵׁם רַבֵּי שְׁמַעוֹן בְּן יוֹחָאי, מְשָׁל לְאֶחָד שֶׁיִּצָּא לְגֵרוֹן
וְכִלְבוֹ וְחִמּוּרוֹ עִמוֹ, הִטְעִין לְחִמּוּר חֲמֵשׁ סָאִין וְלְכִלְבוֹ שְׁתֵּי סָאִין וְהָיָה אוֹתוֹ הַכֶּלֶב
מִלְחִית, הֶעָבִיר מִמֶּנּוּ אֶחָד וְהָיָה מִלְחִית, שְׁתֵּי הֵן וְהָיָה מִלְחִית, כֶּף אֲפֵלוֹ שְׁבַע
מִצּוֹת שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶן בְּנֵי נֹחַ כִּיִּן שֶׁלֹּא יָכֻלוּ לְעַמֵּד עֲלֵיהֶן עֲמָדוֹ וּפְרָקוּם וּנְתָנוּם עַל
יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבֵּי תַנְחוּם בַּר חֲנִילַאי, מְשָׁל לְרוֹפֵא שֶׁנִּכְנַס לְבַקֵּר שְׁנֵי חוֹלִים אֶחָד
יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְחַיֵּים וְאֶחָד אֵין בּוֹ כְּדֵי לְחַיֵּים, זֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּדֵי לְחַיֵּים אָמַר לָהֶם דְּבַר
פְּלוּנֵי יֹאכֵל דְּבַר פְּלוּנֵי לֹא יֹאכֵל, וְזֶה שֶׁאֵין בּוֹ כְּדֵי לְחַיֵּים אָמַר לָהֶן כֹּל מָה דְּבַעֵי
הָבוּ לִיה, כֶּף הָעוֹבְדֵי אֱלִילִים שֶׁאֵינָם לְחַיֵּי הָעוֹלָם הָבֵא (בְּרַאשִׁית ט, ז) "כִּיִּרְקַע עֵשֶׂב
נִתְתִּי לָכֶם אֶת כָּל", אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם לְחַיֵּי הָעוֹלָם הָבֵא (דְּבָרִים יד, ד) "זֹאת
הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ".

"כָּל אֲמֶרֶת אֱלוֹהֵי צְרוּפָה", רַב אָמַר, לֹא נִתְּנוּ מִצּוֹת אֲלֵא לְצַרְרָה בְּהוֹן אֶת הַבְּרִיּוֹת,
וְכָל כֶּף לָמָּה (שם) "מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֹסִים בּוֹ", בְּהֵמוֹת וְלוֹיִתָּן הֵן קִנְיָנוֹן שֶׁל
צְדִיקִים לְעֵתִיד לְבוֹא, וְכָל מִי שֶׁלֹּא רָאָה קִנְיָנוֹן וְכוּ', כִּיצַד הֵן נִשְׁחַטוּן בְּהֵמָה נוֹתֵץ
לְלוֹיִתָּן בֵּין קִרְנָיו וְנוֹחֲרוֹ וְלוֹיִתָּן נוֹתֵץ לְבְּהֵמָה בְּסִנְפִירָיו וְקוֹרְעוֹ, וְהַצְדִיקִים

אומרים שחיטה זו כשרה היא, ולא כן תנינו הכל שוחטין, ובכל שוחטין, חוץ ממגל קציר, והמגרה, והשנים, והצפרן, מפני שהן חונקין, אמר הקדוש ברוך הוא (ישעיה נא, ד) "תורה (חדשה) מאתי תצא", חדוש תורה מאתי תצא.

רמז תקלו רבי ברכיה בשם רבי יצחק, אריסטון גדול עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לעבדיו לצדיקים לעתיד לבוא, וכל מי שלא אכל נבלה וטרפה בעולם הזה זוכה לאכל ממנו, הדין הוא דכתיב (לעיל ז, כד) "וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואכול לא תאכלהו", בשביל שלא תאכלו בעולם הזה תאכלו ממנו לעתיד לבוא, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם זאת החיה.

אמר רבי אבהו, כמין גלגלת של אש הראה לו הקדוש ברוך הוא למשה מתחת כסא הכבוד שלו ואמר לו אם נקב קרום של מוח אפלו כל שהוא, ורנגו אמרין, זאת החיה החיה מטרפתה תאכלו ושאונה חיה מטרפתה לא תאכלו. אמר רבי שמעון בן לקיש, אם זכיתם תאכלו ואם לאו תאכלו למלכות. אמר רב אחא, צריך יהודאה לחרובא בגין דעביד תתובא, יאי מספנותא ליהודאי פערקתא סומקתא דעל לביה דסוסא חיורא תני רבי חיא, מלמד שהיה משה אוהב בחיה ומראה להן לישראל זאת החיה אשר תאכלו זאת לא תאכלו "את זה תאכלו מפל אשר במים" זו טמאה וזו אינה טמאה.

אמר רבן שמעון בן גמליאל כל הנביאים רואים את המלכיות בעסוקן, הדין הוא דכתיב (בראשית ב, י) "ונהר יוצא מעדן" וכו'. אברהם ראה את המלכיות בעסוקן, "והנה אימה חשכה גדלה" וכו' כדכתוב לעיל. דניאל ראה את המלכיות בעסוקן. (דניאל ז, ב-ג) "חזה הוית בחזוי עם ליליא וארו ארבע רוחי שמיא מגיחו לימא רבא וארבע חינו רברבו סלקו מן ימא", אם זכיתם "מן ימא" ואם לאו מן חורשא, (אם זכיתם מן היאור ואם לאו מן היער), הדין חיותא כדסלקא מנהרא לית היא ממכא, (תהלים פ, יד) "יכרסמנה חזיר מיער", אם זכיתם מן היאור ואם לאו מן היער, כד סלקא מחורשא היא ממכא. "שנגן דא מן דא", שכל אמה ששולטת בעולם הזה שונאה את ישראל ומשתעבדת בהן יותר מן הכל, (דניאל ז, ד) "קדמיתא כאריה", זו בבל. ירמיה ראה אותו ארי וראה אותו נשר (ירמיה ד, ז) "עלה אריה מסבכו", (שם מט, כב) "הנה כנשר יעלה", אמרו לדניאל את מה חמיתא, אמר להון, אנא חמיתי אפין כאריה וגפין דנשרא, דכתיב "קדמיתא כאריה וגפין די נשר לה חזה הוית עד די מריטו גפה ונטילת מן ארעא". רבי אלעזר אומר, פלו לקה ולבו לא לקה, שפאמר (שם) "ולבב אנש יהיב לה". רבי שמואל בר נחמני אמר, אף לבו לקה, דכתיב "ולבביה מן אנשא ישנון" (שם ז, ה) "חזה הוית וארו חינו אחרי תנינה דמיה לדב", זו פרס (ירמיה ה, ו) "על כן הכם אריה מיער", זו בבל, "זאב ערבות ישדדם", זו מדי. "נמר שוקד על עריהם", זו נון. (שם) "כל היוצא מהנה יטרף", זו מלכות רביעית, למה (שם) "כי רבו פשעיהם

עצמו משובותיהם". (דניאל ז, ו) "חזה הוית וָאָרו אָחָרֵי כְּנִמְר", זוּ יָנוּן שְׁהִיְתָה מְנַמְרַת בְּגִזְרוֹתֶיהָ וְאוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל כְּתָבוּ עַל קָרוֹן הַשּׁוֹר שְׁאִין לָכֶם חֶלֶק בְּאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל. "בְּאַתֵּר דְּנָה חֲזָה הַוִּית בְּחֻזֵי לִילְיָא וְאָרו חִינָה רְבִיעָא דְחִילָה וְאִמְתַּנִּי וְתִקְיָא יְתִירָה", זוּ מְלָכוֹת רְבִיעִית. דְּנִיָּאֵל רָאָה שְׁלֶשֶׁתָּן בְּלִילָה אַחַד וּלְזוּ בְּלִילָה אַחַד, לָמָּה, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, שְׁשִׁקוּלָה כְּנִגְדָּה שְׁלֶשֶׁתָּן. רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי לְקִישׁ אָמַר "יְתִירָא". מֵתִיב רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי לְקִישׁ (יחזקאל כא, יט) "בְּוֹן."

אָדָם הַנְּבֵא וְהָדָּ כֶּף אֶל כֶּף" (דְּאָמַר) [דָּא מָה] עֶבֶיד לִיה רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי לְקִישׁ "וְתִכְפֹּל".

מֹשֶׁה רָאָה אֶת הַמְּלָכִיּוֹת בְּעֶסוּקִין (להלן פסוק ד-ז) אֶת הַגְּמֵל זוּ בְּבַל, שְׁנַאֲמַר (תהלים קלז, ח) "אֲשֶׁרִי שְׁיִשְׁלַם לָדָּ אֶת גְּמוּלָדָּ שְׁגִמְלַת לְנוּ". וְאֶת הַשֶּׁפֶן זוּ מְדִי, רַבְּנָן אָמְרִין מַה הַשֶּׁפֶן הִזָּה יֵשׁ בּוֹ סִימָנִי טַמְאָה וְסִימָנִי טְהֵרָה כְּדָּ הִיְתָה מְלָכוֹת מְדִי מַעְמַדַת צְדִיק וְרָשָׁע, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימּוֹן, דְּרִיגוֹשׁ הָאֲחֵרוֹן בְּנָה שֶׁל אֲסֵתֵר הִזָּה טַמָּא מֵאֲבִיו וְטְהוֹר מֵאִמּוֹ. וְאֶת הָאֲרֻנְבַת, זוּ יָנוּן, אִמּוֹ שֶׁל תַּלְמִי הַמְּלָדָּ אֲרֻנְבַת שְׁמָה. וְאֶת הַחֲזִיר, זוּ מְלָכוֹת רְבִיעִית. מֹשֶׁה נָתַן שְׁלֶשֶׁתָּן בְּפִסּוּק אַחַד וּלְזוּ בְּפִסּוּק אַחַד, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר שֶׁהִיא שְׁקוּלָה כְּנִגְדָּה שְׁלֶשֶׁתָּן וְכוּ'. רַבִּי פִּנְחָס וְרַבִּי חִזְקִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי סִימּוֹן כָּל הַנְּבִיאִים לֹא פְּרָסְמוּהָ אֶלָּא שְׁנַיִם אֶסְרָף אָמַר "יְכַרְסֵּמְנָה חֲזִיר מֵעֵר", מַה חֲזִיר וְכוּ' מֹשֶׁה אָמַר וְאֶת הַחֲזִיר, לָמָּה נִמְשָׁלָה כְּחֲזִיר לומר לָדָּ מַה חֲזִיר הִזָּה בְּשַׁעָה שֶׁהוּא רְבוּץ מוֹצִיא טְלָפִיו. אִמּוֹ רָאוּ שְׁאֵנִי טְהוֹר, כְּדָּ מְלָכוֹת הַרְבִּיעִית גּוֹזְלַת וְחוֹמְסַת וְנִרְאִית כְּאֵלוֹ הִיא מַצַּעַת בִּימָה מַעֲשֵׂה בְּשִׁלְטוֹן אַחַד בְּקִיסְרֵי שְׁהִיָּה הוֹרֵג אֶת הַגְּנָבִים וְאֶת הַמְּנַאֲפִים וְאֶת הַמְּכַשְׁפִּים, גַּחֲוִין וְאָמַר לְסִנְקִלִיטִין שְׁלוֹ שְׁלֶשֶׁתָּן עֲשִׂיתִי בְּלִילָה אַחַד. דְּבַר אַחַר הַגְּמֵל זוּ בְּבַל, כִּי מַעֲלָה גְּרָה הוּא, שְׁמַקְלָסַת לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנַאֲמַר (דניאל ד, לד) "כְּעַן אֲנָא נְבַכְדִּנְצַר מְשַׁבַּח וּמְרוֹמָם וּמְהַדָּר לְמַלְכָּדָּ שְׁמִיָּא", וְאֶת הַשֶּׁפֶן זוּ מְדִי, כִּי מַעֲלָה גְּרָה הוּא שְׁמַקְלָסַת לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, (עזרא א, ב) "כֹּה אָמַר כְּרֶשׁ מְלָדָּ פְּרָס כָּל מְמַלְכוֹת" וְגו'. וְאֶת הָאֲרֻנְבַת זוּ יָנוּן, כִּי מַעֲלַת גְּרָה הִיא, שְׁמַקְלָסַת לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, [אֶלְכְּסִנְדָּר מוֹקְדוֹן] כְּדָּ הָוִי חֲמִי שְׁמַעוֹן הַצְּדִיק הָוִה אָמַר בְּרִיךְ אֱלֹהֵיהָ דְּשְׁמַעוֹן הַצְּדִיק, אֶת הַחֲזִיר, זוּ מְלָכוֹת הַרְבִּיעִית, וְהוּא גְּרָה לֹא יִגְרַ שְׁאִינָה מְקַלָּסַת אֶלָּא מְחַרְפַּת וּמְגַדְפַת וְאוֹמְרַת (תהלים עג, כה) "מִי לִי בְּשָׂמִים וְעַמָּד לֹא חִפְצָתִי בְּאֶרֶץ". דְּבַר אַחַר "וְאֶת הַגְּמֵל", זוּ בְּבַל, כִּי מַעֲלָה גְּרָה הוּא שְׁמַגְדַּלַת לְצְדִיקִים "וְדְּנִיָּאֵל בְּתַרְע מְלָכָא". וְאֶת הַשֶּׁפֶן, זוּ מְדִי, כִּי מַעֲלָה גְּרָה הוּא שְׁמַגְדַּלַת לְצְדִיקִים. (אסתר ב, יט) "וּמְרַדְכִי יֵשֵׁב בְּשַׁעַר הַמְּלָדָּ", וְאֶת הָאֲרֻנְבַת, זוּ יָנוּן, כִּי מַעֲלַת גְּרָה הִיא שְׁמַגְדַּלַת הַצְּדִיקִים, אֶלְכְּסִנְדָּרוֹס מוֹקְדוֹן כְּדָּ הָוִה חֲמִי לְשְׁמַעוֹן הַצְּדִיק הָוִה קָאִים עַל רְגְלוֹי. אָמְרִין לִיה מִן קַדָּם יְהוּדָאִי אֶתְ קָאִים, אָמַר לוֹן בְּשַׁעָה שְׁאֵנִי יוֹצֵא לְמַלְחָמָה דְּמוֹתוֹ אֵנִי רוֹאָה וְנוֹצֵחַ. וְאֶת הַחֲזִיר, זוּ מְלָכוֹת הַרְבִּיעִית, וְהוּא גְּרָה לֹא יִגְרַ שְׁאִינָה מְגַדַּלַת לְצְדִיקִים, וְלֹא דִיָּה שְׁאִינָה מְגַדַּלַת אֶלָּא הוֹרְגַת, הַדָּא הוּא

דְּכַתִּיב "קִצְפֹּתַי עַל עַמִּי חִלְלֹתַי נִחְלָתַי וְאֶתְנֶם בְּיָדָךְ", זֶה רַבִּי עֲקִיבָא וְחִבְרִיו. דְּבַר אַחַר "אֵת הַגָּמֶל" זֶה בָּבֶל, כִּי מַעְלָה גְּרָה הוּא שְׁגָרְרָה מַלְכוּת אַחֲרֶיהָ. וְאֵת הַשָּׁפָן זֶה מְדִי, כִּי מַעְלָה גְּרָה הוּא שְׁגָרְרָה מַלְכוּת אַחֲרֶיהָ. וְאֵת הָאֲרֻנְבַת וְכוּ'. וְאֵת הַחֲזִיר, זֶה מַלְכוּת רְבִיעִית, וְהוּא גְּרָה לֹא יָגַר שְׁלֹא גְּרָרָה מַלְכוּת אַחֲרֶיהָ. אֵת הַחֲזִיר לָמָּה נִקְרָא שְׁמָה חֲזִיר שְׁמַחֲזֶרֶת עֲטָרָה לְבַעֲלֶיהָ, הִדָּא הוּא דְּכַתִּיב (עוֹבַדִּיה א, כֹּא) "וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשֹׁפֵט אֵת הַר עֲשׂוֹ וְהִיָּתָה לְה' הַמְּלוֹכָה".

"זֹאת הַחֲמִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ", (לְהֵלֵךְ פְּסוּק כֹּט) "וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא", "אֵת זֶה תֹּאכְלוּ", תַּפְס הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל מִין וּמִין וְהִרְאָה לוֹ לְמֹשֶׁה וְאָמַר לוֹ זֶה אֵכֵל וְזֶה לֹא תֹאכֵל, וְאֵל תִּתְּמָה עַל הַדְּבָר שֶׁהָרִי הִרְאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֵדָם הִרְאִישׁוֹן כָּל הַבְּרִיּוֹת וְקָרָא לָהֶן שְׁמוֹת. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִזְהַר אֵת יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא יֵאָכְלוּ דְּבָרִים רְעִים שְׁלֹא יִטְעֶדָּה יִצְרָדָּה לּוֹמֵר דְּבָרִים טוֹבִים אֲסֹר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּל מָה שְׁאֲסֹרְתִי לָךְ הַתְּרַתִּי לָךְ כְּנִגְדּוֹ, אֲסֹרְתִי לָךְ דָּם נִדָּה הַתְּרַתִּי לָךְ דָּם בְּתוֹלִים, אֲסֹרְתִי לָךְ הַחֲזִיר הַתְּרַתִּי לָךְ לְשׁוֹן דָּג שִׁיבוֹטָא שְׁדוּמָה לְחֲזִיר, אֲסֹרְתִי לָךְ אֲשֶׁת אִישׁ הַתְּרַתִּי לָךְ [גְּרוּשֶׁת אִישׁ וְלֹאֲחֵר מִיָּתְנוּ, אֲסֹרְתִי לָךְ נְכָרִית הַתְּרַתִּי לָךְ] יָפֶת תֹּאֲרָ, (דְּבָרִים כֹּא, יֹא) "וְרִאִיתָ בְּשִׁבְיָה", אֲסֹרְתִי לָךְ אֲשֶׁת אַח הַתְּרַתִּי לָךְ (שֵׁם כֹּה, ה) "יִבְמָה יָבֵא עָלֶיךָ", אֲסֹרְתִי לָךְ כְּלָאִים הַתְּרַתִּי לָךְ סִדִּין בְּצִיצִית, אֲסֹרְתִי לָךְ חֶלֶב בְּבִהֶמָה הַתְּרַתִּי לָךְ בְּחִיָּה, אֲסֹרְתִי גִיד הַנֶּשֶׁה בְּבִהֶמָה הַתְּרַתִּי בְּעוֹף, אֲסֹר הַדָּם בְּעוֹף הַתִּיר בְּדָג. וְכָל כֶּף לָמָּה, לִתְּנוּ שְׂכָר טוֹב לְיִשְׂרָאֵל שְׁמִשְׁמֵרִין אֵת הַתּוֹרָה, (תְּהִלִּים יח, לֹא) "אֲמַרְתָּ ה' צְרוּפָה", וְכִי מָה אֵיכָפֶת לוֹ לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בֵּין שׁוֹחֵט בְּהֶמָה וְאוֹכֵל בֵּין נוֹחֵר וְאוֹכֵל, הָא לֹא נִתְּנוּ הַמְּצוּוֹת אֲלֵא לְצַרְף בְּהוֹן אֵת הַבְּרִיּוֹת.

בּוֹא וְרִאָה מִתְּחִלַּת בְּרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם כְּתִיב "כִּיִּרְק עֲשֵׂב נִתַּתִּי לָכֶם אֵת כָּל", וּמִשְׁעֵמְדוֹ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי הִרְבֵּה לָהֶם תּוֹרָה וּמְצוּוֹת, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצָוָה קִלָּה צוִּיתִי אוֹתוֹ וְעָבַר עָלֶיהָ, כָּל הַמְּצוּוֹת הָאֵלוּ הֵיֵאָדָּה יְכוֹל לְקַיֵּם, לְעֵתִיד לְבוֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹצִיא כְּרוֹז כָּל מִי שֶׁעֵסַק בְּתוֹרָה יָבוֹא וְיִטַּל שְׂכָרוֹ, וְאִף הַפּוֹתִים אוֹמְרִים תְּנוּ לָנוּ שְׂכָרְנוֹ שְׂאֵף אָנוּ עֲשִׂינוּ מְצוּוֹת, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל מִי שְׁלֹא אֵכֵל בֶּשֶׂר חֲזִיר וְשִׂקְצִים וְרִמְשִׁים יָבוֹא וְיִטַּל שְׂכָרוֹ, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הוֹן נוֹטְלִין אֵיפּוֹפְסִין שְׁלֶהוֹן, שְׁנֵאָמַר (ישעיה סו, יז) "אֲכָלִי בֶּשֶׂר הַחֲזִיר וְהִשְׁקַץ וְהִעַכְבֵּר יַחֲדוֹ יִסְפוּ נְאֻם ה'".

אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, רָמַז לְטֵרְפָּה מִן הַתּוֹרָה שְׂאִינָה חֲמִיָּה מִנִּין, דְּקִתְּנִי סִיפָא זֶה הַכָּלָל כָּל שְׂאִין כְּמוֹת חֲמִיָּה טֵרְפָּה, מְכָלֵל דְּטֵרְפָּה לָאוּ חֲמִיָּה מְנַלּוֹ, דְּכַתִּיב "זֹאת הַחֲמִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ", חֲמִיָּה אֵכֵל שְׂאִינָה חֲמִיָּה לֹא תֹאכֵל מְכָלֵל דְּטֵרְפָּה לָאוּ חֲמִיָּה הִיא. וְלִמָּאן דְּאָמַר טֵרְפָּה חֲמִיָּה מְנָא לִיהָ, נִפְקָא לִיהָ מִזֹּאת זֹאת הַחֲמִיָּה אֵכֵל חֲמִיָּה אַחֲרַת לֹא תֹאכֵל, מְכָלֵל דְּטֵרְפָּה חֲמִיָּה. וְאִידָּךְ הֵיא זֹאת מֵאִי עֵבִיד לִיהָ מְפַעִי לִיהָ לְכַדְתְּנָא דְּבִי

רבי ישמעאל, זאת החיה אשר תאכלו מלמד שתפס הקדוש ברוך הוא כל מין ומין והרצה לו למושה ואמר ליה זה תאכל וזה לא תאכל, ואידך נמי מפעי ליה לכדתנא דבי רבי ישמעאל, אין הכי נמי, אלא טרפה חיה מנא ליה, נפקא ליה מאידך תנא דבי רבי ישמעאל "בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל" אלו שמונה עשרה טרפות שנגמרו לו למושה בסיני.

תניא אמר רבי נתן, גמתי לבן עזאי, למדנו נבלת בהמה טהורה שהיא מטמאה וכיו' נבלת חיה טהורה לא למדנו מנין, גם לי (להלן פסוק כז) "וכל הליך על פפיו בכל החיה ההלקת על ארבע טמאים הם לכם", גמתי לו וכי כתיב "כל החיה" והלא לא נאמר אלא "בכל החיה" במהלכי פנים בחיה הוא דאתא גם לי ומה ישמעאל אומר בדבר זה, גמתי לו (להלן פסוק לט) "וכי גמות מן הבהמה, אשר היא לכם לאכלה", זו בהמה טהורה, למדנו חיה בכלל בהמה, ובהמה בכלל חיה, חיה טהורה בכלל בהמה טהורה, בהמה טהורה בכלל חיה טהורה, חיה טמאה בכלל בהמה טמאה, בהמה טמאה בכלל חיה טמאה, ובגלושן הזה אמר לי חבל על בן עזאי שלא שמע את רבי ישמעאל. חיה בכלל בהמה מנלן, דכתיב "זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה פשבים ושה עזים איל וצבי ויחמור" וגו', הא כיצד חיה בכלל בהמה. בהמה בכלל חיה מנלן, דכתיב "זאת החיה אשר תאכלו" (וכתיב) "כל מפרסת פרסה", הא כיצד בהמה בכלל חיה. חיה טהורה בכלל בהמה טהורה לסימנין. חיה טמאה בכלל בהמה טמאה להרבעה. בהמה טמאה בכלל חיה טמאה לכדרבי, כדתניא רבי אומר, אקרא אני חיה, בהמה למה נאמר, נאמר כאן "בהמה טמאה" ונאמר להלן "בהמה טמאה", מה להלן בטמאת קדש, אף כאן בטמאת קדש.

בהמה טהורה בכלל חיה טהורה ליצירה, דתנן המפלקת מין בהמה חיה ועוף בין טמאה בין טהורה אם זכר תשב לזכר, ואם נקבה תשב לנקבה, אין ידוע תשב לזכר ולנקבה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, כל שאין בו מצורת אדם אינו ולד. לרבנן האי קרא למה לי, פלה לכדרבי הוא דאתא.

"זאת החיה אשר תאכלו", מפלל שנגמרו (בראשית ט, ג) "כירק עשב נתתי לכם את פל", יכול הפל חיה בחזקת היתר, תלמוד לומר (דברים יד, ד-ה) "זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה פשבים ושה עזים איל וצבי ויחמור ואקו ודישן ותאו וזמר", יכול תהא כל הבהמה פלה מתרת, תלמוד לומר (בראשית ט, ד) "אף בשר בנפש דמו לא תאכלו", אסר אבר מן החי. "על בן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה", אסר גיד הנשה. (לעיל ז, כג) "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו", אסר את החלב. [ו]כל דם לא תאכלו", אסר את הדם. יכול יהו מתרין בזביחה ושלא בזביחה, תלמוד לומר (דברים יד, כא) "וזבתת ואכלת". אין לי אלא כבשים ועזים המיחדין, מנין לרבות את הפלאים, תלמוד לומר "חיה ובהמה", אין לי אלא חיה

ובהמה חיה מן חיה ובהמה מן בהמה מנין [בהמה מן חיה וחיה מן בהמה], תלמוד לומר "חיה מכל ובהמה מכל". אי חיה מכל ובהמה מכל יכול אף חית היים ובהמות היים, תלמוד לומר "על הארץ" להוציא את שבים. או אינו אלא שעל הארץ תהא מתרת בסימנין ושבים בין בסימנין בין שלא בסימנין, תלמוד לומר "זאת אשר על הארץ". אין לך אלא שעל הארץ.

ג "כל מפרסת פרסה" תאכלו, לרבות את השליל. הוציא ידו והחזירה מתר. יכול אפלו הוציא את ראשו והחזירה יהא מתר, תלמוד לומר "אד", מה ראית, הוציא את ידו והחזירה מפני שאינה פילוד, הוציא ראשו והחזירו אסור מפני שהוא פילוד. אתה אומר לך בך באתוב לחלק בין איברים לאיברים, או לא באתוב אלא לחלק בין עברים לעברים לומר אינה עבר יהא מתר שאפלו נולד הנה מתר ואינה זה בן תשעה וחי בחליו, מנין בן תשעה ומת, בן שמונה וחי או מת, במוקדשיו בן תשעה ומת בן שמונה וחי או מת, ולד המעשר בן תשעה ומת בן שמונה וחי או מת, תלמוד לומר "כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו" לרבות את כן.

"בבהמה אתה תאכלו", לרבות את השליא, יכול אפלו יצתה מקצתה, תלמוד לומר "אתה תאכלו". אותה באכילה ואין בהמה טמאה באכילה. אין לי אלא בעשה, מנין בלא תעשה, תלמוד לומר (דברים יד, ז-ח) "הגמל והארנבת והשפן והחזיר מבשרם לא תאכלו", אין לי אלא אלו בלבד שאר בהמה טמאה מנין, ודין היא ומה אם אלו שיש בהן סימני טהרה הרי הן בלא תעשה על אכילתן, שאר בהמה טמאה לא כל שכן, נמצאו הגמל והארנבת והשפן והחזיר מן הכתוב, ושאר בהמה טמאה מקל וחומר, נמצא מצות עשה שלהן מן הכתוב, ומצות לא תעשה שלהן מקל וחומר.

חיתך מעבר שבמעיה מתר באכילה, אמר קרא "וכל בהמה מפרסת פרסה" וגו', לרבות את הנולד, אי הכי אפלו חיתך מן הטחול ומן הפליות נמי, אלמה תנן חיתך מן הטחול ומן הפליות אסור באכילה, אמר קרא "אתה" אותה שלמה ולא חסרה. "פרסה" החזיר אכול "פרסת" החזיר אכול, חד למקום חתך, וחד לקלוט בן פרה ואליבא דרבי שמעון דאמר קלוט בן פרה אסור, הני מלי היכא דיצא לאויר העולם אבל במעי אמו שרי. אמר רבי יוחנן השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה אסורה באכילה, בעינא פרסות וליכא.

כל בבהמה תאכלו לרבות את השליא. יכול אפלו יצתה מקצתה, תלמוד לומר "אתה" ולא שליתה. מפדי אין שליא בלא נולד למה לי קרא, קרא אסמכתא בעלמא.

ד-ז "אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה" זה אי אתה אוכל אבל אתה אוכל
הבא בסימן אחד ואיזה זה טמא שנולד מן הטהור ועבורו מן הטהור, יכול אפלו
עבורו מן הטמא, תלמוד לומר (דברים יד, ד) ("שור) שֶׁה כְּשָׁבִים וְשֶׁה עֲזִים", עד
שֶׁיֵּהָא אָבִיו כָּבֵשׁ וְאָמוֹ כָּבֵשׁה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, לֹא בָּא הַכְּתוּב
לְהַתִּיר אֶת הַמֵּתֵר אֶלָּא לְהוֹסִיף עַל הַמֵּתֵר, וְאִיזָה זֶה הַנּוֹלָד מִן הַטְּהוֹר וְעֵבֹרוֹ מִן
הַטְּמֵא, או אינו אלא עבורו מן הטהור, תלמוד לומר ("שור) שֶׁה כְּשָׁבִים וְשֶׁה
עֲזִים" מִכָּל מְקוֹם.

אמר רב חסדא, הִיָּה מְהֵלֵךְ בְּמַדְבָּר וּמִצָּא בְּהֵמָה שֶׁפָּרְסוּתֶיהָ חֲתוּכוֹת בּוֹדֵק בְּפִיָּה
אִם אֵין לָהּ שְׁנַיִם לְמַעַלָּה בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא טְהוֹרָה, וּבִלְבָד שְׁיִכִּיר בֶּן גָּמֶל, לֹאֹ אִמְרַת
אִיכָּא בֶּן גָּמֶל אִיכָּא נְמִי מִינָא אַחְרִינָא, מִינָא אַחְרִינָא לִיכָּא, דְּתַנָּא דְּבִי רַבִּי
יְשֻׁמְעֵאל, אֶת הַגָּמֶל כִּי מַעַלָּה גְּרָה הוּא שְׁלִיט בְּעוֹלָמוֹ יוֹדַע שְׂאִין לָךְ דְּבָר שֶׁהוּא
מַעַלָּה גְּרָה וְטָמֵא אֶלָּא גָּמֶל לְפִיכָךְ פֵּרֵט בּוֹ הַכְּתוּב הוּא. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, הִיָּה
מְהֵלֵךְ בְּמַדְבָּר וּמִצָּא בְּהֵמָה שֶׁפִּיָּה גָּמוּם, בּוֹדֵק בְּפָרְסוּתֶיהָ אִם פָּרְסוּתֶיהָ סְדוּקוֹת
בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא טְהוֹרָה וּבִלְבָד שְׁיִכִּיר חֲזִיר, לֹאֹ אִמְרַת אִיכָּא חֲזִיר אִיכָּא נְמִי מִינָא
אַחְרִינָא, מִינָא אַחְרִינָא לִיכָּא דְּתַנָּא דְּבִי רַבִּי יְשֻׁמְעֵאל (להלן פסוק ז) וְאֶת הַחֲזִיר
כִּי מִפְּרִיס פֵּרְסָה הוּא שְׁלִיט בְּעוֹלָמוֹ יוֹדַע שְׂאִין לָךְ דְּבָר שֶׁמִּפְּרִיס פֵּרְסָה וְטָמֵא
אֶלָּא הַחֲזִיר לְפִיכָךְ פֵּרֵט בּוֹ הַכְּתוּב הוּא. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, הִיָּה מְהֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ וּמִצָּא
בְּהֵמָה שֶׁפִּיָּה גָּמוּם וּפָרְסוּתֶיהָ חֲתוּכוֹת בּוֹדֵק בְּבִשְׂרָה אִם מְהֵלֵךְ שְׁתִּי וְעָרַב בְּיָדוּעַ
שֶׁהִיא טְהוֹרָה, וְאִם לֹאֹ בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא טְמֵאָה, וּבִלְבָד שְׁיִכִּיר עֲרוּד, לֹאֹ אִמְרַת
אִיכָּא עֲרוּד אִיכָּא נְמִי מִינָא אַחְרִינָא, גְּמִירֵי דְּלִיכָּא. וְהִיכָּא בּוֹדֵק, אָמַר אַבְיִי
וְאִיתִימָא רַב חֲסָדָא, בְּכַנְפֵי הַעֲקָץ.

יכול יהא חלב מהלכי שתיים טמא, ודין הוא ומה בהמה שהקלת במגעיה החמרת
בחלבה, אדם שהחמרת במגעו אינו דין שתחמיר בחלבו, תלמוד לומר "טמא
הוא" הוא טמא ואין חלב מהלכי שתיים טמא אלא טהור. יכול אוציא את החלב
שאינה שונה בכל ולא אוציא את הדם שהוא שונה בכל, תלמוד לומר "זה טמא"
ואין דם מהלכי שתיים טמא אלא טהור. ואמר רב ששת, אפלו מצות פרישה אין
בו. והא דתנא פֵּרֵשׁ לְאַחַר עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעָה חֲדָשׁ כְּיוֹנֵק שְׂקָץ, לֹא קָשִׁיָּא הָא
דְּפִרִישׁ וְהָא דְּלֹא פִּרִישׁ. וְחִלּוּפָא בְּדָם, דְּתַנָּא דָּם שְׁעַל גְּבִי כְּפָר גּוֹרְרוֹ, וְשֶׁל בֵּין
הַשְּׁנַיִם מוֹצְצוֹ וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

מנין לתמורת בעלי מומין שמתה, תלמוד לומר "ממעלי הגרה" טמא, והא מבעי
ליה לחמש חטאות מתות, ההוא ממפריסי הפרסה טמא נפקא. [תנא נמי הכין,
מנין לחמש חטאות מתות, תלמוד לומר "ממפריסי הפרסה" טמא, חמש חטאות
מתות הילכתא גמירי לה, אלא כי אתא קרא לתמורת אשם. אשם נמי הילכתא

היא כל שבחטטאת מתה באשם רועה, לעולם לחמש חטאות מתות ואיצטריד קרא ואיצטריד הילכתא דאי מקרא הוה אמינא לרעיה אתא הילכתא למיתה, ומאחר דמהילכתא קרא למה לי, למיקם עליה בעשה. איבעית אימא לאקשויי דבר הבא מפעלי גרה לדבר הבא ממפריסי פרסה מה להלן במיתה אף כן במיתה.

רמז תקלו "אף את זה לא תאכלו מפעלי הגרה", יש לך שהוא מעלה גרה ומפריס פרסה שאי אתה אוכל, ואיזה זה טהור הנוולד מן הטמא. או אינו אלא טמא הנוולד מן הטהור, ומאי מפעלי הגרה ומפריסי הפרסה הכי קאמר דבר הבא מפעלי הגרה ומפריסי הפרסה לא תאכל, תלמוד לומר "גמל טמא הוא" הוא טמא ואין טמא הנוולד מן הטהור טמא אלא טהור. רבי שמעון אומר, גמל גמל שני פעמים אחד גמל הנוולד מן הגמלה, ואחד גמל הנוולד מן הפרה. ורבנן האי גמל גמל מאי עבדי ליה, חד לאסור עצמו, וחד לאסור חלבו. ורבי שמעון נפקא ליה מאת הגמל, ורבנן אתים לא דרשי, כדתנניא שמעון העמסוני היה דורש כל אתים שבתורה וכיון שהגיע (דברים ו, יג) ל"את ה' אלהיך תירא", פירש וכו', אלא מעתה שפן שפן וארנבת ארנבת וחזיר חזיר למאי אתא, אלא לכדתנניא למה נשנו בבהמה מפני השסועה, ובעופות מפני הראה, גמל גמל נמי להכי הוא דאתא, כל היכא דאיכא למידרש דרשינן, אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, אלא טעמא לרבנן מגמל גמל, ולרבי שמעון מאת הגמל, הא לאו הכי חלב בהמה טמאה שרי, מאי שנא מהא דתנניא "הטמאין" לאסור צירן ורטבון וקיפה שלחן, איצטריד סלקא דעתך אמינא הואיל וליכא מידי דאתי מחי ושריה רחמנא והאי חלב כי אבר מן החי הוא ושרי הילכך אפלו בבהמה טמאה נמי לשתרי, קא משמע לו.

"אף את זה לא תאכלו מפעלי הגרה" וגו', יש לך במעלי גרה ומפריסי פרסה שאי אתה אוכל, ואלו הן הטרפות, (א) נקובת הושט, (ב) ופסוקת הגרירת ברבה, (ג) נפסק חוט השדרה, (ד) נקב קרום של מח, (ה) נקב חלב לבית חללו, נשברה השדרה, (ו) נטלה הכבד ולא נשתיר ממנה כלום, (ז) הראה שנקבה ח או שחסרה, רבי שמעאל אומר, עד שתנקב לבית הסמפונות, (ט) נקבה הקבה, (י) נקבו הדקין, (יא) רבי יוסי בריה דאבהו אומר, אף נקבה המרה פסולה, (יב) הפריס הפנימי שנקבה, (יג) או שנקרע רב החיצונה, רבי יהודה אומר, בגדולה טפח, ובקטנה ברבה, (יד) המסס טו ובית הכוסות שנקבו לחוץ, (טז) נפלה מן הגג, (יז) ונשתברו רב צלעותיה, (יח) ודרוסת הזאב, רבי יהודה אומר, דרוסת הזאב בדקה, ודרוסת הארי בגסה, דרוסת הגץ בעוף הדק, ודרוסת הגס בעוף הגס. יכול אפלו נפחתה הגלגלת ולא נקב קרום של מח, נקב חלב ולא לבית חללו, נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה, נטלה הכבד ונשתיר הימנה פזית, המסס ובית הכוסות שנקבו זה לתוך זה, נטלו הפליות, נטל הטחול, נטל לחי התחתון, נטל האם שלה,

וחרותה בידי שמים, תלמוד לומר (להלן כב, ח) "נבלה וטרפה" מה נבלה שאין כמות חיה אף טרפה שאין כמות חיה יצאה זו שקמות חיה. יכול אפלו אכלה הרדופני, וצואת התרנגולים, ושתתה מים הרעים, תלמוד לומר "נבלה וטרפה" מה נבלה שאינה בת חיים אף טרפה שאינה בת חיים יצאה זו שהיא בת חיים. הגלדה, רבי מאיר מכשיר, וחקמים פוסליו. ומוזים שאם נשפיר עליה עור בכסלע שהיא פשרה.

מנין לרבות חמש חטאות מתות, תלמוד לומר "ממעלי הגרה" טמא. מנין לרבות פסולי המקדשיו, למנין לרבות חלב חמש חטאות מתות, תלמוד לומר "ממעלה הגרה טמא" [תלמוד לומר "וממפריסי הפרסה" טמא. מנין לרבות חלב חטאות מתות, תלמוד לומר "ממעלי הגרה טמא", מנין לרבות חלב פסולי המקדשיו, תלמוד לומר (מו) "השסועה טמא". ומנין לרבות חלב בהמה טמאה, ודין הוא, אסר בהמה ואסר ענבים בנזיר, מה ענבים בנזיר נעשה מה שיוצא מהם כמותם, אף בהמה נעשה מה שיוצא ממנה כמותה, הן אם עשה את היין פענבים שהוא גופן, נעשה את חלב בהמה טמאה שאינה גופה. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אם עשה את היין פענבים בנזיר שאסור בפסלתו, נעשה את חלב כבהמה שאין אסור בפסלתה, תרומה.

תוכיח שאין אסור בפסלתה ועשו את יוצא ממנה כמותה, הן אם החמיר בתרומה באסור חמור נחמיר בבהמה באסור הקל, תלמוד לומר גמל גמל שני פעמים אם אינו ענין לבשרה תנהו ענין לחלב. יכול אף דם מהלכי שתיים וחלב מהלכי שתיים יהא בלא תעשה על אכילתו, ודין הוא ומה אם בהמה שהקלת במנעה וכו' פדלעיל.

"את הגמל כי מעלה גרה הוא" ואת הארנבת כי מעלת גרה היא, מה תלמוד לומר אם לתקון מקרא, הרי כבר נאמר (דברים יד, ז-ח) "הגמל הארנבת השפן כי מעלה גרה המה", ולמה באו לרבות את הרבויים שאמרנו, ואת הגמל כי מעלה גרה הוא מה תלמוד לומר, שיכול יתירנו סימן אחד, ודין הוא מה אם חזיר שמפריס פריסה טמא גמל שאין מפריס פריסה אינו דין שיהא טמא, אלו כן הייתי אומר מי אוסר את החזיר גרה, תתיר את הגמל, תלמוד לומר "את הגמל" כי מעלה גרה הוא טמא. יאמר גמל וקל וחמור לחזיר ומה גמל שמעלה גרה טמא חזיר שאין מעלה גרה אינו דין שיהא טמא, אלו כן הייתי אומר מי אוסר את הגמל פריסה הוא תתיר את החזיר, תלמוד לומר "ואת החזיר כי מפריס פריסה הוא (ולא גרה)" טמא. מבשרם לא תאכלו, ולא מן העצמות ולא מן הגידיו ולא מן הקרניים ולא מן הטלפים שלהן.

ח "ובגבלתם לא תגעו", יכול יהיו חייבין על מגע נבלה תלמוד לומר (להלן כא, א) "אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו", הכהנים אין מטמאין למתים ישראל מטמאין למתים, וקל וחומר אם מטמאים למתים חמורים לא יטמאו לנבלות קלות, הא מה אני מקיים ובגבלתם לא תגעו ברגל. אחרים אומרים ובגבלתם לא תגעו, יכול אם נגע אדם בגבלה ילקה את ארבעים, תלמוד לומר "ולא תטמאו", יכול אם ראה אדם את הנבלה ילך ויטמא בה, תלמוד לומר "ובגבלתם לא תגעו", הא כיצד הוי אומר רשות. טמאים מלמד שמצטרפין זה עם זה, בשר ובשר, חלב וחלב, בשר וחלב, בין בחייהו בין במיתתו. טמאים, לאסור את צירו ורטבו וקיפה שלהו. הם, פרט לשאין בהו בנותו טעם. לכם, מתרין בהנאה.

ט-יב תנו רבנן, ממשמע שנאמר אכל את שיש לו שומע אני לא תאכל את שאין לו וממשמע שנאמר אל תאכל את שאין לו שומע אני אכל את שיש לו, למה שנאן הכתוב, לעבר עליו בעשה ולא תעשה. את זה תאכלו מכל אשר במים מה תלמוד לומר, שיכול התיר במפרש והתיר בסתום, מה כשהתיר במפרש לא התיר אלא בכלים, אף כשהתיר בסתום לא התיר אלא בכלים, ומנין לרבות בורות שיחיו ומערות ששוחה ושוחה מהן ואינו נמנע, תלמוד לומר "תאכלו מכל אשר במים". היכן התיר בכלים, דכתיב "את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים ובינחלים" הוא דאית ליה אכל דלית ליה לא תאכל, הא בכלים אף על גב דלית ליה אכל, ואימא בכלים אף על גב דאית ליה לא תאכל, לא סלקא דעתך, דכתיב "וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים ובינחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם" (לא יאכל) "במים ובינחלים" הוא דלית ליה לא תאכל הא בכלים אף על גב דלית ליה אכל. ואימא במים כלל, במים ובינחלים פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, ומים וינחלים אין חריצין ונעיצין לא, במים חזר וכלל, הני תרי כללי דסמיכי להדדי נינהו, אמר רבינא כדאמרי במערבא כל מקום שאתה מוצא שתי כללות סמוכים הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט וכלל, במים כלל, במים וינחלים פרט, במים חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפרש מים נובעים אף כל מים נובעים, מאי רבי רבי חריצין ונעיצין לאסורא, ומאי מעט מעט בורות שיחיו ומערות להתירא, ואימא מה הפרט מפרש מים גדלים על גבי קרקע אף כל מים גדלים על גבי קרקע, ומאי רבי רבי אפלו בורות שיחיו ומערות לאיסורא, ומאי מעט כלים, אם כן "תאכלו" מאי אהני ליה. דבי רבי ישמעאל תני, במים במים שתי פעמים אין זה כלל ופרט וכלל אלא ריבה ומעט וריבה, במים רבה, במים ובינחלים מעט, במים חזר ורבה, רבה ומעט ורבה, רבה הכל, מאי רבי רבי חריצין ונעיצין לאיסורא, ומאי מעט בורות שיחיו ומערות להתירא. ואימא מאי

רבי רבי בורות שיחין ומערות ומאי מעט מעט פלים, אם כן תאכלו מאי אהני ליה. ואיפוד אנא, כדתני מתניתה בר יהודה, מה ראית לרבות בורות שיחין ומערות להתיקרא, ולהוציא חריצין ונעיצין לאסורא, מרבה אני בורות שיחין ומערות שהם עצורים ככלים, ומוציא אני חריצין ונעיצין שאין עצורין ככלים. הי סתום והי מפרש, פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר, יש לו מפרש, אין לו סתום, וחד אמר, אין לו מפרש, יש לו סתום, מאי טעמא דמאן דאמר יש לו מפרש, אמר לה מניה הוא דקא משתרו פלים. מאי טעמא דמאן דאמר אין לו מפרש, דהאי הוא דקא מוכח אהאי דאי מהאי הוה אמינא בכלים אף על גב דאית ליה נמי לא תאכל.

תנו רבנן, אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן, כגון הסלתנית והעפון, הרי זה מתר. יש לו עכשיו ועתיד להשירן בשעה שעולה מן היס, כגון אפונס ואטונס כטפסיס ואבספטייס, הרי זה מתר.

"כל אשר לו סנפיר וקשקשת" כל שיש לו קשקשים יש לו סנפיר, דג טהור. ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת, דג טמא. מכדי אקשקשת סמכין סנפיר דכתב רחמנא למה לי, אי לא כתב רחמנא סנפיר הוה אמינא מאי קשקשת סנפיר ואפלו דג טמא כתב רחמנא סנפיר, והשתא דכתב רחמנא סנפיר וקשקשת מנלו דקשקשת לבושא היא, דכתיב (ש"א יז, ה) "ושריון קשקשים הוא לבוש", וליכתוב רחמנא קשקשים ולא בעי סנפיר, אמר רבי אבהו, וכן תני דבי רבי ישמעאל, (ישעיה מב, כא) "יגדיל תורה ויאדיר".

אמר רב יהודה, האי מאן דאכיל בניתא דבי פרבא לוקה משום (להלן פסוק מב) "כל השרץ השרץ על הארץ". אמר אבאי, אכל פוטייתא לוקה ארבע א) משום "בל תשקצו", (ב) [ומשום] (דברים יד, ו) "וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת", (ג) ומשום "לא תטמאו", (ד) ומשום מבשרם לא תאכלו. נמלה לוקה חמש, משום השרץ השרץ על הארץ צרעה לוקה שש, משום שרץ העוף. אמר רב, האי מאן דמשקה נקביו עובר משום (להלן כ, כה) "בל תשקצו". אמר רב ביבי בר אבאי, מאן דשתי מיא בקרני דאמנא עובר משום "בל תשקצו".

"מכל אשר במים" וגו', [במים] זה ים הגדול, שנאמר (בראשית א, ו) "ולמקוה המים קרא ימים", ובנחלים, אלו נהרות, שנאמר "ונהר יצא מעדן", אין לי אלא ימים ונחלים גדולים שמושכים בימות החמה ובימות הגשמים, מנין לרבות שאר ימים ושרץ נחלים שמושכים בימות הגשמים ואין מושכין בימות החמה עד שאתה מרבה את הביבין, תלמוד לומר "במים". יכול לענן התר עשה את כל המים בימים ונחלים, [מנין אף לענן אסור נעשה כל המים בימים ונחלים], תלמוד לומר 'ימים' 'ימים' 'נחלים' 'נחלים' לגזרה שוה מה ימים ונחלים האמורים

לענן הַתֵּר עֲשֵׂה אֶת כָּל הַמִּים כְּיָמִים וְכִנְחָלִים, אִף לְעֵנָן אֲסוּר עֲשֵׂה אֶת כָּל הַמִּים כְּיָמִים וְכִנְחָלִים. אֵתָה אֹמֵר לְכָד נֹאמֵר "בְּמִים" בְּמִים שֶׁהִתְרַתִּי הֵם הַמִּים שְׂאֲסִרְתִּי, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּמִין שֶׁהִתְרַתִּי בְּאוֹתוֹ מִין אֲסִרְתִּי וְאֵיזָה מִין הִתְרַתִּי בְּעַל עֲצָמוֹת וּפְרָה וְרָבָה, וּמִנִּין בְּעַל עֲצָמוֹת וְאִין פְּרָה וְרָבָה, אִין בְּעַל עֲצָמוֹת וּפְרָה וְרָבָה עַד שֶׁאֵתָה מְרַבָּה לְהַבִּיא אֶת הַגְּלִים וְאֵת הַצְּפָרְדַּעִים הַגְּדִלִים בַּיָּם וְהַגְּדִלִים בַּיַּבֶּשֶׁה, תִּלְמוּד לֹמֵר "וְכָל אֲשֶׁר אִין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת" וְגוֹ' לֹא תֹאכְלוּ.

אִין לִי אֶלָּא הַמְרַבָּה בְּקִשְׁקֶשֶׁיִן וּבְסִנְפִירִין כְּגוֹן קִיפּוֹנוֹת, מִנִּין אֶפְלוֹ אִין לוֹ אֶלָּא קִשְׁקֶשֶׁת אַחַת וְאִין לוֹ אֶלָּא סִנְפִיר אַחַת, תִּלְמוּד לֹמֵר "וְקִשְׁקֶשֶׁת". רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר אִף שְׁנֵי קִשְׁקֶשֶׁיִן, שְׁנֹאמֵר "קִשְׁקֶשֶׁת", וְאִף עַל פִּי שְׂאִין רְאָה לְדָבָר זָכָר לְדָבָר, שְׁנֹאמֵר (ש"א יז, ה) "וְשִׁרְיוֹן קִשְׁקֶשֶׁים הוּא לְבוּשׁ". רַבִּי יוֹסִי בֶן דֹּרְמִסְקִית אֹמֵר, לְוִיָּתָן דָּג טְהוֹר הוּא, שְׁנֹאמֵר (אִיּוֹב מֵא, ז) "גִּנְאוֹה אֶפִּיקִי מִגְּנִיִּים" אֵלוֹ קִשְׁקֶשֶׁים שְׁלוֹ, (שם, כב) "תַּחֲתִיו חֲדוּדֵי חָרָס" אֵלוֹ סִנְפִירִין שְׁלוֹ. תֹּאכְלוּ, לְרַבּוֹת אֶת הַטְּהוֹר שְׁבַמְעֵי הַטְּמֵא, זְכוּל אִף הַטְּמֵא שְׁבַמְעֵי הַטְּהוֹר, תִּלְמוּד לֹמֵר "אֲתֵם", וְמָה רְאִיתָ לֹמֵר בְּבִהֶמָה שְׁבַמְעֵי הַטְּמֵא טְמֵא וְשְׁבַמְעֵי הַטְּהוֹר טְהוֹר, וְדָגִים אֵינָן כֵּן, לְפִי שְׂאִינָן גְּדוּלָיו. תֹּאכְלוּ לְרַבּוֹת אֶת הַטְּהוֹר שְׁנִכְבֵּשׁ עִם הַטְּמֵא, זְכוּל אִף עַל פִּי שְׁנַמּוֹק, תִּלְמוּד לֹמֵר "אֲתֵם".

"חִיָּה". זֶה חֵיַת הַיָּם. נִפְשׁ לְהַבִּיא אֶת הַסִּילְנִית (נ"א הַסִּירוֹנִית), זְכוּל תִּהְיֶה מְטֵמָא בְּאֵהָל כְּדַבְרֵי בֶן חֲכִינְאִי, תִּלְמוּד לֹמֵר "זֹאת". שְׂקָץ, לְאַסֵּר צִירוֹ וְרִטְבוֹ וְאֵת הַקֶּפֶה שְׁלֵהוֹ. הֵם, פָּרֵט לְשִׂאִין בְּהוֹן בְּנוֹתוֹ טַעַם. לְכֶם, מִתְרִין בְּהִנְאָה. וְשְׂקָץ יִהְיוּ לְכֶם, לְרַבּוֹת אֶת עֲרוּבוֹ, כְּמָה יִהְיֶה בּוֹ וְיִהְיֶה אֲסוּר, מְשַׁקֵּל עֲשָׂרָה זֹזוֹ בִּיהוּדָה שֶׁהוּא חֲמִשׁ סְלָעִים בְּגָלִיל בְּגָרְבֵי וְכָל גָּרֵב שְׁמִחֲזִיק סְאֲתִים, דָּג טְמֵא צִירוֹ אֲסוּר, רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, רַבִּיעִית בְּסֲאֲתִים. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, אֶחָד מִשְׁשָׁה [עֶשֶׂר] בּוֹ, מִבְּשָׂרָם, לֹא מִן הַעֲצָמוֹת וְלֹא מִן הַסִּנְפִירִין שְׁלֵהֶם. וְאֵת נִבְלָתָם תִּשְׂקָצוּ, לְרַבּוֹת הַיִּבְחוּשִׁים שְׁסַנְנוּ.

"וְכָל אֲשֶׁר אִין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִים", מֵה תִּלְמוּד לֹמֵר, שְׂיִכּוּל אִין לִי אֶלָּא הַמַּעֲלָה סִימְנֵי טְהוֹרָה שְׁלוֹ לִיבְשָׁה הַשִּׁירָן בְּמִים מְנָא לָן, תִּלְמוּד לֹמֵר "בְּמִים". שְׂקָץ הוּא לְכֶם, שְׂלֹא תַעֲשֶׂה בְּהוֹן סְחוּרָה.

יג-יד "שְׂקָץ תִּשְׂקָצוּ", לְאַסֵּר צִירוֹ וְרִטְבוֹ וְקֶפֶה שְׁלֵהוֹ, וְאֵת בִּיצֵיהוֹ, וְעוֹרוֹתֵיהוֹ, וְאֵת עֲרוּבֵיהוֹ, אֵלָה, הֵם, מִן, הָרִי אֵלוֹ מַעוּטִין, פָּרֵט לְחֶרֶטֶס וּלְצַפְרָנִים וּלְכַנְפִים וּלְנוֹצָה. לֹא יִאָכְלוּ, לְחֵיב אֶת הַמַּאֲכִיל כְּאוֹכֵל, אוֹ לֹא יִאָכְלוּ לְאַסֵּרוֹ בְּהִנְאָה, תִּלְמוּד לֹמֵר (לֵהֲלוֹ פֶסוּק מֵב) "לֹא תֹאכְלוּם", הֵא כִּי צַד בְּאֲכִילָה אֲסוּרִין בְּהִנְאָה מִתְרִין, וְמָה אֲנִי מְקַיֵּם לֹא יִאָכְלוּ לְחֵיב אֶת הַמַּאֲכִיל כְּאוֹכֵל.

הילכתא קוקאני אסירי דמיננס ניים וקא עיילי ליה באוסגיה, נתולעים דרני דבשרא אסירי, דכורי שריון, אמר לה רבינא לאימא אבלע לי ואנא איכול, אמר ליה רב משרשיא בריה דרב אחא (נפחא) לרבינא מאי שניא מדתננא ואת נבלתם תשקצו לרבות הדרנין שבבהמה, אמר ליה הכי השתא, בהמה בשחיטה הוא דקא משתרי והני מדלא קא מהננא להו שחיטה באסוריהו קא קימי, דגים באסיפה בעלמא הוא דקא מישתרו והני כי גדלי בהתרא קא גדלי.

סימני העוף לא נאמרו, ולא, והתננא את הנשר (ואת הפרס), מה נשר שאין לו אצבע יתרה, וזפק, ואין קרקבנו נקלף, ודורס ואוכל טמא, אף כל פיוצא בו טמא. תורים מה תורים שיש להם אצבע יתרה, וזפק, וקרקבנו נקלף, אין דורסין, ואוכלין וטהורים, אף כל פיוצא בהו טהורים. אמר אביי, לא נאמר פרושן מדברי תורה אלא מדברי סופרים. תני רבי חיאי, עוף הבא בסימן אחד טהור לפי שאינו דומה לנשר נשר דלית ליה כלל הוא דלא תיכול הא איכא ליה חד אכל, אלא תורים דכתב רחמנא למאי הילכתא, אמר רב עוקבא בר חמא לקרבן.

רבי עקיבא אומר, נאמר כאן "נשר" ונאמר להלן (דברים יד, יב) "נשר", מה נשר האמור (להלן) [כאן] עשה כל האמורין עם הנשר בל תאכיל ככל תאכל, אף "נשר" האמור (כאן) [להלן] נעשה כל האמורין עם הנשר בל תאכיל ככל תאכל. רבי ישמעאל אומר נאמר כאן "דיה" ונאמר להלן "איה" מה דיה האמורה להלן עשה את הדאה מן דיה אף איה האמורה כאן נעשה הראה מן איה.

טו "את כל ערב", תני ערב זה עורב, למינו רבי אליעזר אומר להביא את הזרזיר, אמרו לו לרבי אליעזר, והלא אנשי כפר תמריתא שביהודה אוכלין אותו מפני שיש להו זפק, אמר להם, עתידין לתן את הדין, דבר אחר למינו רבי אליעזר אומר, להביא סנונית לבנה, אמרו ליה, והלא אנשי גליל העליון היו אוכלין אותו שקרקבנו נקלף, אמר להם, אף הם עתידין לתן את הדין. אלא עורב וכל מין עורב. אמר רב יהודה, עוף המסרט פשר לטהרת מצרע, וזו היא סנונית לבנה שנתלקו בה רבי אליעזר וחכמים.

תנו רבנן "ערב" זה עורב, את כל ערב להביא עורב העמקי, והבא בראש יונים. ערב זה עורב, אטו קמן קאי, אלא ערב זה עורב שחור, וכן הוא אומר (שה"ש ה, יא) "שחרת כערב". עורב העמקי זהו עורב חורת, וכן הוא אומר "מראהו עמק מן העור", כמראה חמה עמקה מן הצל. והבא בראש יונים, אמר רב פפא, לא תימא דאתי בראש יוני אלא דדמי רישיה לדיונה. (כתוב ברמז קי"ג).

טז "ואת בת היענה", אמר חזקיה, מנין לבצה טמאה שהיא אסורה מן התורה, שנאמר "ואת בת היענה", וכי בת יש לה ליענה, אלא אי זו זו ביצה טמאה, ודילמא הינו שמה לא סלקא דעתך, דכתיב (איכה ד, ג) "בת עמי לאכזר פיענים במדבר", ולא, והכתיב (מיכה א, ח) "אעשה מספד כתנים ואבל כבנות יענה", זו שמתאבלת על בנותיה. (ישעיה יג, כא) "ושכנו שם בנות יענה", כיענה זו שהיא שוכנת עם חברותיה. "תכבדני חית השדה תנים ובנות יענה", ואי סלקא דעתך ביצה ביצה בת מימר שירה היא, אלא קרי לה הכי וקרי לה הכי מדפסיק להו ספרא בתרתי שמע מינה תרתי שמי נינהו, אלא מעתה (בראשית יד, א וכו') "כדרלעמר" דקא פסיק להו ספרא הכי נמי דתרתי שמי נינהו, התם בשתי תבות קא פסיק להו בשני שיטין לא קא פסיק להו, וכו'.

תנו רבנן "הנץ" זה הנץ, למינהו, להביא את בר הדניא, מאי בר הדניא, אמר אביי, שוריןקא.

יז-יט "ואת הכוס ואת השלד", אמר רב יהודה, שלד זה השולה דגים מן הים. דוכיפת שהודו כפיות, וזהו שהביא שמיר לבית המקדש. רבי יוחנן פי הוה חזי שלד אמר "משפטיך תהום רבה", וכי חזי נמלה אמר "צדקתך כהררי אל". ואת התנשמת, תנו רבנן "תנשמת" באוות שבעופות, או אינו אלא באוות שבשרצים, אמרת צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מענינו במה הכתוב מדבר בעופות אף כאן בעופות. ותני נמי בשרצים כי האי גוונא (להלן פסוק ל) "תנשמת" זו באוות שבשרצים, וכו'. ואת הקאת ואת הרחם, אמר רבי יהודה, קאת, זה הקיץ. רחם, זה שרקרק. אמר רבי יוחנן, למה נקרא שמו רחם, פיון שבא רחם באו רחמים לעולם, אמר רב ביבי בר אביי, והוא דיתבי אמדי וקא עביד שרקרק, וגמירי דאי יתיב אארעא ושריק אתא משיחא, דכתיב (זכריה י, ח) "אשרקה להם ואקבצם", אמר ליה רב אדא בר שימי למר בריה דרב אידי, והא ההוא דיתבי אבי כרבא ושרק ואתי גללא ואפסקיה למוחיה, ההיא בדאה הוה.

"ואת החסידה", אמר רב, החסידה זו דיה לבנה, ולמה נקרא שמה חסידה שעושה חסד עם חברותיה. האנפה, זו דיה רגזנית, ולמה נקרא שמה אנפה שהיא מנאפת עם חברותיה.

אמר רב חסדא אמר רב, עשרים וארבעה עופות טמאין הן. אמר ליה רב חנן בר רב חסדא, דהיכא אי דויקרא עשרים הו, אי דמשנה תורה עשרים וחד הו, וכי תימא דאה דכתיב בויקרא ולא כתיב במשנה תורה שדיה עלוייהו, אכתי עשרים ותרין הו, אמר ליה, הכי אמר אבוה דאמך משמיה דרב למינה למינה למינה(ה)ו

למינהו הרי כאן ארבע, אי הכי עשרים ושית הו, אמר אביי, דאח וראח אחת היא דאי סלקא דעתך תרין אינון מכדי משנה תורה לאוסופי הוא דאתא מאי שנא הכא דכתיב "דאה" ומאי שנא הכא דכתיב "ראח" אלא לאו שמע מינה ראח ודאה אחת היא, ואפתי עשרים וחמש הו, אמר אביי, כשם שראח ודאה אחת היא כן איה ודיה אחת היא, דאי סלקא דעתך תרי אינון מכדי משנה תורה לאוסופי הוא דאתא מאי שנא הכא דכתיב למינה איה ומאי שנא התם דכתיב למינה אדיה, אלא שמע מינה איה ודיה אחת היא, וכי מאחר דאחת היא למה לי למכתב איה ודיה, לכדתנא, רבי אומר אקרא אני "איה" "דיה" למה נאמר, כדי שלא לתן פתחון פה לבעל הדין לחלק תהא קורא אתה איה והוא קורא דיה אתה קורא דיה והוא קורא איה לך? כתב במשנה תורה "הראח ואת האיה והדיה למינה". ופליגא דרבי אבהו דאמר רבי אבהו ראח זה איה, ולמה נקרא שמה ראח שהיא רואה ביותר, וכן הוא אומר (איוב כא, ז) "נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה". מיתבי למה נשנו בבהמה מפני השסועה, ובעופות, מפני הראח, מאי לאו מדבהמה אתא לאוסופי, עופות נמי לאוסופי, לא, התם לאוסופי הכא לפרושי. ומדראה הינו איה מפלל דאיה לאו הינו דיה, מכדי משנה תורה לאוסופי הוא דאתא מאי שנא התם דכתיב למינה ומאי שנא הכא (דלא פתיב) [דכתיב] למינה איה, אלא לאו שמע מינה ראח איה ודיה אחת היא, ומדראה איה ודיה אחת היא מפלל דדאה מין אחר הוא מכדי משנה תורה לאוסופי הוא דאתא מאי שנא התם דכתיב "ראח" ולא כתיב "דאה", אלא שמע מינה ראח ודאה איה ודיה אחת הן. תנא עומדת כאן בבבל ורואה נבלה בארץ ישראל. תנא איסי בן יהודה אומר, מאה מיני עופות טמאין יש במזרח וכלן מין איה הן.

תנא רבי אומר, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שבהמה טהורה מועטת מן הטמאה לפיכך מנה הפתוב בטהורה. וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעופות טהורים מרבים על הטמאים לפיכך מנה הפתוב בטמאים. מאי קא משמע לן, כדרב הונא דאמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר, לעולם ישנה אדם לתלמידו דרד קצרה. תנא אבימי בריה דרבי אבהו, שבע מאות מיני דגים, ושמונה מאות מיני חגבים, ולעופות טהורים אין מספר. אמר רבי יצחק, עוף טהור נאכל במסורות, ונאמן הציד לומר עוף זה טהור. אמר רבי יוחנן, והוא שבקי בהם ובשמותיהם.

כ-כג "את זה תאכלו מכל שרץ העוף", תנא רבי יעקב אומר, זה אתה אוכל

ואי אתה אוכל שרץ עוף טמא, שרץ עוף טמא בהדיא פתיב ביה, אלא שרץ עוף טמא אי אתה אוכל אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משרץ ואי זה זה דבש דבורים, יכול אף דבש הגזין והצירעין, אמרת לא, מה ראית לרבות דבש דבורים

וּלְהוֹצִיא אֶת הַגִּזְיוֹן וְהַצִּירְעוֹן מִרְבֵּה אֲנִי דָּבַשׁ דְּבוּרִים שְׂאִין לוֹ שֵׁם לְוִי, וּמוֹצִיא
אֲנִי דָּבַשׁ הַגִּזְיוֹן וְהַצִּירְעוֹן שְׂיֵשׁ לָהֶם שֵׁם לְוִי.

"אֲשֶׁר לוֹ כְּרָעִים", תִּנּוּ רַבֵּנּוּ אֵין לוֹ עֲכָשׁוּ וְעֵתִיד לַגְּדֹל לְאַחַר זְמוֹ, כְּגוֹן הַזְּחַל הַזֶּה
מִתֵּר, רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֲשֶׁר לוֹ כְּרָעִים אֶף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ עֲכָשׁוּ וְעֵתִיד
לַגְּדֹל לְאַחַר זְמוֹ. מֵאֵי זְחַל, אָמַר אַבְיִי, אִסְחָרָא.

שְׁלֹשָׁה לוֹ כְּתוּבִין בְּתוֹרָה בְּלֻמָּ"ד אֶלְ"ף וְקוּרִין בְּלֻמָּ"ד וַאֲ"ו, אֲשֶׁר לוֹ כְּרָעִים, (לְהַלֵּן
כַּה, לוֹ) "אֲשֶׁר לוֹ חוּמָה", (לְעִיל ה, א) "אִם לוֹא נִגִּיד".

תִּנּוּ רַבֵּנּוּ "אֶת אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֶת הָאֲרֵבָה", זֶה גּוֹבְאֵי, סְלֻעַם זֶה רְשׁוֹן, חֲרָגֶל
זֶה נִיפּוּל, חֲגַב זֶה נְדִיָּין וּמָה תִּלְמוּד לּוֹמֵר לְמִינּוּ לְמִינְהוּ לְמִינְהוּ לְמִינְהוּ אֲרַבַּע
פְּעָמִים, לְהִבִּיא צְפָרַת כְּרָמִים, וְיוֹחֲנָא יְרוּשְׁלַמִית, וְהַעֲרָצוּבָא, וְהַדְּיוּבָנִית. דְּבִי
רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל תִּנָּא, אֵלוּ כְּלָלִי כְּלָלוֹת וְאֵלוּ פְּרֻטֵי פְּרֻטוֹת, אֲרַבָּה זֶה גּוֹבְאֵי, וּמָה
תִּלְמוּד לּוֹמֵר "לְמִינְהוּ" לְהִבִּיא צְפָרַת כְּרָמִים, אֵין לִי אֶלָּא הִבָּא וְאֵין לוֹ גִּבְחַת,
הִבָּא וַיֵּשׁ לוֹ גִּבְחַת מִנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "סְלֻעַם" זֶה נִיפּוּל, לְמִינְהוּ לְהִבִּיא אֶת
הָאוּשְׁכָּף, אֵין לִי אֶלָּא הִבָּא וְאֵין לוֹ גִּבְחַת הִבָּא וַיֵּשׁ לוֹ גִּבְחַת הִבָּא וְאֵין לוֹ זָנָב,
הִבָּא וַיֵּשׁ לוֹ זָנָב מִנִּין תִּלְמוּד לּוֹמֵר "חֲרָגֶל" זֶה רְשׁוֹן, לְמִינְהוּ לְהִבִּיא אֶת הַכְּרָפֶסֶת
וְאֶת הַשְּׁחֲלִנִית, אֵין לִי אֶלָּא הִבָּא וְאֵין לוֹ גִּבְחַת הִבָּא וַיֵּשׁ לוֹ גִּבְחַת הִבָּא וְאֵין רֵאשׁוּ
אַרְזָא, [הִבָּא וְרֵאשׁוּ אַרְזָא] מִנִּין, אֲמַרְתָּ הֲרִי אֲתָה דָן בְּנִין אַב מִשְׁלֹשְׁתָן לֹא רֵאִי אֲרַבָּה
כְּרָאִי חֲרָגוּל וְלֹא רֵאִי חֲרָגוּל כְּרָאִי אֲרַבָּה וְלֹא רֵאִי שְׁנִיָּהִם כְּרָאִי סְלֻעַם וְלֹא רֵאִי
סְלֻעַם כְּרָאִי שְׁנִיָּהִם הִצַּד הַשְּׁוֹה שְׁבָהֶם שְׂיֵשׁ לוֹ אֲרַבַּע רְגְלִים וְאֲרַבַּע כְּנָפִים
וְקַרְסְלִים וּכְנָפִיו חוּפִין אֶת רַבּוֹ, וְהֵלֵא הַצִּרְצוֹר הַזֶּה יֵשׁ לוֹ אֲרַבַּע רְגְלִים וְאֲרַבַּע
כְּנָפִים וְקַרְסְלִיו וּכְנָפִיו חוּפִין אֶת רַבּוֹ, יְכוֹל יֵהָא מִתֵּר תִּלְמוּד לּוֹמֵר "חֲגַב" שְׂשָׁמוּ
חֲגַב, אֵי שְׂמוֹ חֲגַב יְכוֹל אֶפְלוֹ אֵין בּוֹ סִימְנִין הֲלָלוּ, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "לְמִינְהוּ" עַד
שְׂיֵהָא בּוֹ סִימְנִין הֲלָלוּ. פְּרִיזָא רַב אַחֲאֵי מָה לְהַנְדָּא שְׂכָן אֵין רֵאשׁוֹן אַרְזָא, אֶלָּא אָמַר
רַב אַחֲאֵי, סְלֻעַם קָרָא יִתְרָא הִיא לֹא לְכַתּוּב רַחֲמָנָא סְלֻעַם וְתִיתִי מֵאֲרַבָּה
וּמִחֲרָגוּל דְּמֵאֵי פְּרַכְתָּ מָה לְאַרְבָּה שְׂכָן אֵין לוֹ גִּבְחַת הֲרִי חֲרָגוּל דְּיֵשׁ לוֹ גִּבְחַת מָה
לְחֲרָגוּל דְּיֵשׁ לוֹ זָנָב הֲרִי אֲרַבָּה דְּאֵין לוֹ זָנָב סְלֻעַם דְּכַתְּב רַחֲמָנָא לְמָה לִי אִם אֵינוּ
עֲנִין לְגוּפִיָּה תִּנְהוּ עֲנִין לְרֵאשׁוֹן אַרְזָא. בְּמֵאֵי קָא מִיפְּלָגִי תִנָּא דְּבִי רַב וְתִנָּא דְּבִי רַבִּי
יִשְׁמַעְאֵל, בְּרֵאשׁוֹן אַרְזָא קָא מִיפְּלָגִי, תִּנָּא דְּבִי רַב סִבַּר אֲשֶׁר לוֹ כְּרָעִים כְּלָל, אֲרַבָּה
סְלֻעַם חֲרָגֶל חֲגַב לְמִינְהוּ פְּרֻט, כְּלָל וּפְרֻט אֵין בְּכָלֵל אֶלָּא מָה שְׂבַפְרֻט דְּמִינְיָה אֵין
דְּלֹאוּ מִינְיָה לֹא, וְאִיתְרַבִּי כָּל דְּדַמִּי לִיָּה מְשַׁנִּי צְדָדִין, וְתִנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל סִבַּר
אֲשֶׁר לוֹ כְּרָעִים כְּלָל, אֲרַבָּה חֲרָגֶל סְלֻעַם חֲגַב פְּרֻט לְמִינְהוּ חֲזוֹר וְכָלֵל, וּפְרֻט וְכָלֵל
אֵי אֲתָה דָן אֶלָּא כְּעִין הַפְּרֻט וּמִרְבָּה כָּל דְּדַמִּי לִיָּה בְּחַד גִּיסָא, (בְּאַרְבַּעָה סִימְנִין),
וְהָא לֹא דְּמִי כְּלָלָא קָמָא לְכָלֵלָא בְּתֵרָא. כְּלָל קָמָא אֲשֶׁר לוֹ כְּרָעִים דְּאִית לִיָּה אֶכְל
דְּלִית לִיָּה לֹא תִיכּוֹל כְּלָלָא בְּתֵרָא עַד דְּשׁוּוּ בְּאַרְבַּעָה סִימְנִין, אֵין תִּנָּא דְּבִי רַבִּי

ישמעאל דריש כְּלָי וּפְרָטִי כִּי הָאֵי גּוֹנָא, וּמֵאֵי שְׁנָא הִתְם דְּאָמַר סְלָעַם זֶה רְשׁוֹן
חַרְגוֹל זֶה נִיפּוּל וּמֵאֵי שְׁנָא הִכָּא דְּאָמַר סְלָעַם זֶה נִיפּוּל חַרְגוֹל זֶה רְשׁוֹן, מַר כִּי
אֲתֵרִיָּה וּמַר כִּי אֲתֵרִיָּה.

"כֹּל שְׂרָץ הָעוֹף הֵהֱלִיךְ עַל אַרְבַּע" וְגו', יְכוֹל הִכֵּל יְהֵא אָסוּר, תִּלְמוּד לֹמַר "אֵת זֶה
תֹּאכְלוּ מִכֹּל שְׂרָץ הָעוֹף הֵהֱלִיךְ עַל אַרְבַּע", יְכוֹל יְהֵא הִכֵּל מִתֵּר, תִּלְמוּד לֹמַר
"אַרְבַּה וְסְלָעַם וְחַרְגֵל וְחֻגְב", אֵין לִי אֵלָא אֵלוּ בְלָבַד, מִנִּין לְרַבּוֹת שְׂאָר הַמִּינִין,
תִּלְמוּד לֹמַר "לְמִינְהוּ לְמִינְהוּ" רַבָּה, הָא פִּיצַד הִרִינִי לֹמַד סְתוּם מִן הַמְּפָרֵשׁ מָה
אַרְבַּה שְׂיֵשׁ לוֹ אַרְבַּע רַגְלִים וְכו'.

רַבִּי אֹמַר "וְכֹל שְׂרָץ הָעוֹף אֲשֶׁר לוֹ אַרְבַּע רַגְלִים שְׂקָץ הוּא לָכֶם", אִם יֵשׁ לוֹ חִמְשׁ
הִרִי הוּא טְהוֹר.

"שְׂקָץ הוּא", פֶּרֶט לְעַרְבּוּבָא, מִכָּאן אָמְרוּ חֲגָבִים טְמֵאִים שְׁנִכְבְּשׁוּ עִם חֲגָבִים
טְהוֹרִים לֹא פָּסַל אֵת צִירוֹ, הֵעִיד רַבִּי צְדוּק עַל צִיר חֲגָבִים טְמֵאִים שֶׁהוּא טְהוֹר.

כד-כו "וּלְאֵלָה תִּטְמְאוּ", יְכוֹל לְכֹל הָאָמוּר בְּעַנְיָן וּמָה אָמוּר בְּעַנְיָן בְּהִמָּה חִיָּה
עוֹפוֹת וְחֲגָבִים יְכוֹל יְהֵא אָבֵר מִן הַחֵי מְטֵמָא בְּכֻלָּן. תִּלְמוּד לֹמַר "בְּהִמָּה", אוֹצִיא
אֵת הַדְּגָיִם הַגְּדֵלִים בַּיָּם שְׂאִין (בְּמִינָם) מְקַבְּלִין טְמֵמָה וְלֹא אוֹצִיא אֵת הַחֲגָבִים,
תִּלְמוּד לֹמַר "מִפְּרָסֵת". אוֹצִיא אֵת הַחֲגָבִים שְׂאִין לְמִינָן טְמֵמָה וְלֹא אוֹצִיא אֵת
הָעוֹפוֹת שְׂיֵשׁ לְמִינָן טְמֵמָה, תִּלְמוּד לֹמַר "פְּרָסָה" אוֹצִיא אֵת הָעוֹף הַטְּמֵא וְלֹא
אוֹצִיא אֵת הָעוֹף הַטְּהוֹר, וְדִין הוּא וּמָה אִם בְּהִמָּה שְׂאִין מְטֵמָא בְּגָדִים אֲבִית
אֲבִלְיָעָה אָבֵר מִן הַחֵי מִמְּנָה מְטֵמָא, עוֹף שְׂמֵטֵמָא בְּגָדִים אֲבִית אֲבִלְיָעָה אֵינוֹ דִּין
שְׂיֵהָ אָבֵר מִן הַחֵי מִמְּנָה מְטֵמָא, תִּלְמוּד לֹמַר "וְשִׁסְע". אֵין לִי אֵלָא בְּהִמָּה
טְהוֹרָה, בְּהִמָּה טְמֵמָה מִנִּין, תִּלְמוּד לֹמַר "אֲשֶׁר הִיא", חִיָּה טְהוֹרָה מִנִּין, תִּלְמוּד
לֹמַר ("פְּרָסָה) [מִפְּרָסֵת], חִיָּה טְמֵמָה מִנִּין, תִּלְמוּד לֹמַר "פְּרָסָה".

לְשׁוֹעִין מִנִּין, תִּלְמוּד לֹמַר "וְשִׁסְע". לְשְׂאִין שְׁסוּעִין מִנִּין, תִּלְמוּד לֹמַר "אֵינְנָה
שׁוֹסְעֵת", מַעֲלַת גְּרָה בְּבִהִמָּה מִנִּין, תִּלְמוּד לֹמַר "מַעֲלַת גְּרָה", לְשְׂאִין מַעֲלָה גְּרָה
מִנִּין, תִּלְמוּד לֹמַר "אֵינְנָה מַעֲלָה". וְהֵלֵא חִזִּיר מִפְּרִיס וּמְשִׁסְע יְכוֹל לֹא יְהֵא אָבֵר
מִן הַחֵי מְטֵמָא הִימְנוֹ, תִּלְמוּד לֹמַר "וְגִרָה אֵינְנָה מַעֲלָה טְמֵאִים".

בְּמָה הַפְּתוּב מְדַבֵּר אִם בְּמִיתְתוֹ הִרִי מִיתְתוֹ אֲמוּרָה, אִם בְּאָבֵר מִן הַמֵּת הִרִי אָבֵר
מִן הַמֵּת אָמוּר לְמַטָּה, הָא בְּמָה הוּא מְדַבֵּר בְּאָבֵר מִן הַחֵי. וְהֵלֵא דִין הוּא, נֶאֱמַר
טְמֵא בְּאָדָם וְנֶאֱמַר טְמֵא בְּבִהִמָּה, מָה אָדָם אָבֵר מִן הַחֵי מְטֵמָא הִימְנוֹ, אִף בְּהִמָּה
יְהֵא אָבֵר מִן הַחֵי מְטֵמָא הִימְנָה, הוּן אִם נְחֻמִּיר בְּאָדָם בְּטְמֵמָה חֲמוּרָה, נְחֻמִּיר
בְּבִהִמָּה בְּטְמֵמָה קְלָה, אֲנִי אֲדִינְנוּ מִן הַשְּׂרָצִים הַקְּלִים, טְמֵא בְּשְׂרָץ טְמֵא בְּבִהִמָּה,

מה שרץ אבר מן החי הימנו מטמא, אף בהמה זהא אבר מן החי ממונה מטמא, הו אס נחמיר בשרץ שעשה דמו כבשרו, נחמיר בבהמה שלא עשה דמה כבשרה, אני אדינו מן אבר מן המת חמור ממנו ומה אם אבר מן המת שאין אסור נוהג בבני נח כישראל הרי הוא מטמא, אבר מן החי שאסורו נוהג בבני נח כישראל אינו דין שיטמא, לא אם אמרת באבר מן המת שהבשר הפורש ממנו טמא, תאמר באבר מן החי שהבשר הפורש ממנו טהור, הואיל והבשר הפורש ממנו טהור לא יטמא, תלמוד לומר "הנגע והנשא" להביא את אבר מן החי.

יכול אף הבשר הפורש מן החי יטמא, תלמוד לומר "נבלה" מה נבלה שאין לה חליפין אף אבר מן החי שאין לו חליפין, דברי רבי יוסי הגלילי, רבי עקיבא אומר, מה נבלה גידין ועצמות אף אבר מן החי גידין ועצמות. רבי אומר, מה נבלה [כבריתה] בשר גידין ועצמות, אף אבר מן החי כבריתו בשר גידין ועצמות.

"הנגע יטמא עד הערב", ואין הנוגע מטמא בגדים, והלא דין הוא ומה אם משא מועט הרי הוא מטמא בגדים, מנע מרבה אינו דין שיטמא בגדים, תלמוד לומר "הנגע יטמא עד הערב" ואין הנוגע מטמא בגדים. הנשא יכבס בגדיו, מלמד שהנושא מטמא בגדים, והלא דין הוא ומה אם מנע מרבה אין מטמא בגדים, משא מועט אינו דין שלא יטמא בגדים, תלמוד לומר "הנשא יכבס בגדיו", מלמד שהנושא מטמא בגדים.

יכול אף הצדעה, תלמוד לומר "בגד", אי בגד יכול בגד גדול לבן מטמא בזב, ומטמא בנגעים, מנין גדול צבוע קטן לבן קטן צבוע עד שאתה מרבה שביץ של שבכה, והגלגליו, תלמוד לומר "בגד בגדיו" רבה. מנין לעשות שאר כלים כבגדים, תלמוד לומר "טמא", יכול יטמא אדם וכלי חרס, תלמוד לומר "בגד", בגד הוא מטמא ואין מטמא אדם וכלי חרס, מנין לרבות הציב היוצא ממנו ושערו שכנגדו, תלמוד לומר "טמא".

"לכל הבהמה", להביא את השליל שיהא אבר מן החי ממנו מטמא. טמאים מלמד שמצטרפים זה עם זה, יכול יצטרפו עם המתים החמורין, תלמוד לומר "הם". יכול לא יצטרפו עם המתים החמורים אבל יצטרפו עם הנבלות הקלות, תלמוד לומר "הם".

"כל הנגע בהם יטמא", להביא את בהמה טמאה שלא תהא שחיטתה מטהרתה. והלא דין הוא, שרץ אסור באכילה ובהמה טמאה אסורה באכילה, מה שרץ אין שחיטתו מטהרתו אף בהמה טמאה לא תטהרנה שחיטתה, או כלף לדרף זו, טרפה אסורה באכילה ובהמה טמאה אסורה באכילה, מה טרפה שחיטתה מטהרתה, אף בהמה טמאה תטהרנה שחיטתה, נראה למי דומה דנין דבר שאין

למינו שְחִיטָה מְדַבֵּר שְאִין לְמִינוּ שְחִיטָה, וְאֵל תּוֹכִיחַ טְרֵפָה שְיִישׁ לְמִינָה שְחִיטָה, אוּ כְלָף לְדָרָף זֶה, דְנִין דְבָר שְמִטָמָא בְּמִשְׁא מְדַבֵּר שְמִטָמָא בְּמִשְׁא וְאֵל יוֹכִיחַ שְרָץ שְאִין מְטָמָא בְּמִשְׁא, תְלָמוּד לּוֹמֵר "כָּל הַנֶּגַע בְּהֵם יִטְמָא", לְהֵבִיא בְהֵמָה טְמֵאָה שְלֵא תֵהֵא שְחִיטָתָה מְטַהֲרָתָה.

כז-כח [וְ]כֹל הַלֶּף עַל כְּפִיו, זֶה הַקּוֹף, כֹּל הַלֶּף לְהֵבִיא אֶת הַקּוֹפֵד, וְאֶת חֲלֵדַת הַסְּנָאִים, וְאֶת אַבְנֵי הַשְּׂדֵה, וְאֶת כְּלָב הַיָּם. הַחֲיָה זֶה חֲיָה טְהוֹרָה, טְמֵאָה מִנִּין, תְלָמוּד לּוֹמֵר "הֵהֲלַכְתָּ עַל אַרְבַּע". בְּכֹל הַחֲיָה לְהֵבִיא אֶת הַפִּיל. אִם נֶאֱמַר לְמַעַלְהָ לָמָּה נֶאֱמַר לְמַטָּה, אֶלָּא עֲלִיוֹנִים בְּאַבְר מִן הַחֵי, וְתַחְתּוֹנִים בְּאַבְר מִן הַמֵּת. וְהֵלֵא דִין הוּא.

וּמָה אִם אַבְר מִן הַחֵי שְהַבְּשָׁר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טְהוֹר הָרִי הוּא מְטָמָא, אַבְר מִן הַמֵּת שְהַבְּשָׁר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טְמָא אִינוּ דִין שְיֵהֵא מְטָמָא, לֹא אִם אֶמְרָתָּ בְּאַבְר מִן הַחֵי שְאִסּוּרוֹ נֹהֵג בְּבִנֵי נַח כְּיִשְׂרָאֵל, תֵּאֲמַר בְּאַבְר מִן הַמֵּת שְאִין אִסּוּרוֹ נֹהֵג בְּבִנֵי נַח כְּיִשְׂרָאֵל, וְהוֹאִיל וְאִין אִסּוּרוֹ נֹהֵג בְּבִנֵי נַח כְּיִשְׂרָאֵל לֹא יִטְמָא, תְלָמוּד לּוֹמֵר "הַנֶּגַע וְהַנּוֹשֵׂא" לְהֵבִיא אַבְר מִן מֵת.

"הַנֶּגַע יִטְמָא עַד הָעֶרֶב", אִין הַנּוֹגֵעַ מְטָמָא בְּגָדִים, וְהֵלֵא דִין הוּא, וּמָה אִם בְּמָקוֹם שְלֵא נְטִמָּאוּ מַחְמַת עֶצְמוֹן בְּמִשְׁא נְטִמָּאוּ מַחְמַת הַנּוֹשֵׂא, מָקוֹם שְנִטְמָאוּ מַחְמַת עֶצְמוֹן בְּמַגֵּעַ אִינוּ דִין שְיִטְמָאוּ מַחְמַת הַנֶּגַע, תְלָמוּד לּוֹמֵר "הַנֶּגַע יִטְמָא עַד הָעֶרֶב" וְאִין הַנּוֹגֵעַ מְטָמָא בְּגָדִים. הַנִּשְׂא יִכַּבֵּס בְּגָדָיו מְלַמֵּד שְהַנּוֹשֵׂא מְטָמָא בְּגָדִים, קַל וְחֹמֶר שְלֵא יִטְמָאוּ מַחְמַת עֶצְמוֹן בְּמַגֵּעַ, וּמָה אִם בְּמָקוֹם שְנִטְמָאוּ מַחְמַת הַנּוֹשֵׂא לֹא נְטִמָּאוּ מַחְמַת עֶצְמוֹן בְּמִשְׁא, מָקוֹם שְלֵא נְטִמָּאוּ מַחְמַת הַנּוֹגֵעַ אִינוּ דִין שְלֵא יִטְמָאוּ מַחְמַת עֶצְמוֹן בְּמַגֵּעַ, תְלָמוּד לּוֹמֵר "כָּל הַנֶּגַע בְּהֵם יִטְמָא" בֵּין אָדָם בֵּין בְּלִים. קַל וְחֹמֶר שְיִטְמָאוּ מַחְמַת עֶצְמוֹן בְּמִשְׁא וּמָה אִם בְּמָקוֹם שְלֵא נְטִמָּאוּ מַחְמַת הַנֶּגַע יִטְמָאוּ מַחְמַת עֶצְמוֹן בְּמַגֵּעַ, מָקוֹם שְנִטְמָאוּ מַחְמַת הַנּוֹשֵׂא אִינוּ דִין שְיִטְמָאוּ מַחְמַת עֶצְמוֹן בְּמִשְׁא, תְלָמוּד לּוֹמֵר "לָכֶם" לָכֶם מְטָמָאִים וְאִין מְטָמָאִים לֹא אֶכְלִים וְלֹא מְשָׁקִים וְלֹא בְלִים בְּמִשְׁא. הַנִּשְׂא וְלֹא הַנּוֹשֵׂא.

כט-לא "וְזֶה לָכֶם הַטְּמָא בְּשֶׁרֶץ הַשְּׂרָץ עַל הָאֶרֶץ הַחֹלֵד וְהַעֲכָבֵר" וְגו' אֵלֶּה הַטְּמָאִים לָכֶם מֵהַ תְלָמוּד לּוֹמֵר, לְפִי שְנֵאָמַר "וְלֹא תִטְמָאוּ בְּהֵם וְנִטְמָתֶם בָּם", שׁוֹמֵעַ אֲנִי טְמָאֵת הַגְּוִיּוֹת וְטְמָאֵת קְדוֹשׁוֹת, (מִנִּין) תְלָמוּד לּוֹמֵר "הַחֹלֵד וְהַעֲכָבֵר וְהַצֵּב לְמִינָהוּ (טְמָאִים)", יָכוֹל יְהוּ אֵלוּ מְטָמָאִים אָדָם וְכָלִים וְאֵלוּ יְהוּ מְטָמָאִים אָדָם וְלֹא בְלִים אוּ לֹא אָדָם, תְלָמוּד לּוֹמֵר "אֵלֶּה" אִין לָף אֶלָּא אֵלוּ. אוּ אִינוּ מוֹצִיא אֶלָּא כָּל שְאִינוּ כְעִין הַפְּרֵט מֵהַ הַפְּרֵט מְפָרֵשׁ בְּעַל עֶצְמוֹת וּפְרָה וּרְבָה אִף אִין לִי אֶלָּא בְּעַל עֶצְמוֹת וּפְרָה וּרְבָה, מִנִּין בְּעַל עֶצְמוֹת וְאִין פְּרָה וּרְבָה פְּרָה

וְרַבָּה וְאִינוּ בַעַל עֲצָמוֹת עַד שְׁאַתָּה מְרַבֶּה לְהַבִּיא אֶת בַּעֲלֵי עֲצָמוֹת שֶׁהֵם פְּרִים וְרַבִּים, תִּלְמוּד לֹמַר "אֵלֶּה הַטְּמָאִים לָכֶם בְּכָל הַשָּׁרָץ", אִין לָךְ מְטָמָא בַּשָּׁרָץ אֵלֶּא אֵלוּ בַלְבָּד.

"וְזֶה לָכֶם הַטְּמָא", לְהַבִּיא אֶת דָּמוֹ שֶׁיִּטְמָא כְּבִשְׂרוֹ. וְהֵלֵא דִין הוּא, וּמָה אִם בְּהֵמָה שֶׁהִיא מְטָמְאָה בְּמִשְׁאֵל לֹא עָשָׂה דָמָה כְּבִשְׂרָה, שָׂרָץ שֶׁאִין מְטָמָא בְּמִשְׁאֵל אִינוּ דִין שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה דָמוֹ כְּבִשְׂרוֹ, תִּלְמוּד לֹמַר "וְזֶה לָכֶם הַטְּמָא" לְהַבִּיא אֶת דָּמוֹ שֶׁיִּטְמָא כְּבִשְׂרוֹ. כֹּחַל יִכְשִׁיר אֶת הַזְּרָעִים וְדִין הוּא, וּמָה דָם בְּהֵמָה שֶׁאִין מְטָמָא טְמָאָה חֲמוּרָה מְכַשֵּׁיר אֶת הַזְּרָעִים, דָּם שָׂרָץ שֶׁמְטָמָא טְמָאָה חֲמוּרָה אִינוּ דִין שֶׁיִּכְשִׁיר אֶת הַזְּרָעִים, תִּלְמוּד לֹמַר "לָכֶם" לָכֶם הוּא מְטָמָא וְאִינוּ מְכַשֵּׁיר אֶת הַזְּרָעִים.

דָּם הַשָּׂרָץ וּבִשְׂרוֹ מְצַטְרָפִין בְּכַעֲדָשָׁה, כָּלֵל אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כָּל שֶׁטְמָאָתוֹ וְשַׁעוּרוֹ שׁוֹיֵן מְצַטְרָפִין, טְמָאָתוֹ וְלֹא שַׁעוּרוֹ, שַׁעוּרוֹ וְלֹא טְמָאָתוֹ, לֹא שַׁעוּרוֹ וְלֹא טְמָאָתוֹ שׁוֹיֵן, אִין מְצַטְרָפִין, מִתֵּיב רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא הַטְּמָאִים מְלַמֵּד שֶׁהֵם מְצַטְרָפִין, וְאֶפְלוּ שָׂרָץ וְשָׂרָץ, שָׂרָץ וְדָם, בֵּין מִשֵּׁם אֶחָד, בֵּין מִשְׁנֵי שְׁמוֹת, אָמַר רַב יוֹסֵף, כָּאֵן בְּכֻלָּם, כָּאֵן בְּמִקְצָתָן. שָׂאֵל רַבִּי מִתִּיא בְּן חֲרָשׁ אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי בְּרוּמִי, מִנֵּיִן לְדָם שָׂרָצִים שֶׁהוּא טְמָא, אָמַר לוֹ דְאָמַר קָרָא וְזֶה לָכֶם הַטְּמָא, אָמְרוּ לוֹ תִּלְמִידָיו חֲכָיִים לוֹ בֶּן יוֹחָאִי, אָמַר לָהֶם תִּלְמוּד עֲרוּף הוּא בְּפִי שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי, שֶׁפַּעַם אַחַת גָּזְרָה מַלְכוּת רוּמִי שֶׁלֹּא יִשְׁמְרוּ אֶת הַשַּׁבָּת, וְשֶׁלֹּא יִמּוּלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְשֶׁיִּבְעֲלוּ נְשׁוֹתֵיהֶם נְדוּת, הִלְךְ רַבִּי רַאֲבִיב בֶּן אֶצְטְרָבְלִי וְסַפֵּר קוּמִי וְהִלְךְ וַיֵּשֶׁב בִּינֵיהֶם אָמַר לָהֶם מִי שֵׁיֵשׁ לוֹ אוֹיֵב יַעֲנֵי אוֹ יַעֲשִׂיר אָמְרוּ לִיהָ יַעֲנֵי, אָמַר לָהֶם אִם כֵּן לֹא יַעֲשׂוּ מְלָאכּוֹת בְּשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁיַּעֲנֵנו אָמְרוּ טְבוּת אֶמְרַת וּבִטְלוּהָ, חֲזַר וְאָמַר לָהֶם מִי שֵׁיֵשׁ לוֹ אוֹיֵב יִכְחִישׁ אוֹ יִבְרִיא אָמְרוּ יִכְחִישׁ, אָמַר לָהֶם אִם כֵּן יִמּוּלוּ בְּנֵיהֶם לְשִׁמוּנָה שֶׁיִּכְחִישׁוּ, אָמְרוּ טְבוּת אֶמְרַת וּבִטְלוּהָ, חֲזַר וְאָמַר לָהֶם מִי שֵׁיֵשׁ לוֹ אוֹיֵב יִרְבֶּה אוֹ יִמְעַט אָמְרוּ לִיהָ יִמְעַט, אָמַר לָהֶם אִם כֵּן לֹא יִבְעֲלוּ נְשׁוֹתֵיהֶם נְדוּת וּבִטְלוּהָ, הִפִּירוּ בּוֹ שֶׁהוּא יְהוּדֵי הַחֲזִירוּם. אָמְרוּ, מִי יִלְךְ וַיִּבְטַל אֶת הַגְּזֵרָה, יִלְךְ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי שֶׁהוּא מְלַמֵּד בְּנָסִים וְאֶחָרָיו רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי, אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹסִי אֵלֶּוּ הָיָה אַבָּא חֲלַפְתָּא קָיָם יְכוּלִין אַתָּם לֹמַר לוֹ תֵּן בְּנֵךְ לְהַרְיָגָה, אָמַר לָהֶם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אֵלֶּוּ הָיָה אַבָּא יוֹחָאִי קָיָם יְכוּלִין אַתָּם לֹמַר לוֹ תֵּן בְּנֵךְ לְהַרְיָגָה, אָמַר לָהֶם רַבִּי יוֹסִי אָנָּא אָזִיל דִּילְמָא עָנִישׁ לִיהָ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי דְקָא מְסַתְּפִינָא כְּשֶׁהָיוּ מְהַלְכִין בְּדֶרֶךְ נִשְׁאַלְהָ שְׁאַלְהָ לְפָנֵיהֶם מִנֵּיִן לְדָם שָׂרָצִים שֶׁהוּא טְמָא, עָקַם פִּיו רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי וְאָמַר וְזֶה לָכֶם הַטְּמָא, אָמַר לָהֶם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי מְעַקִּימַת שְׁפָתֶיךָ נִכְרַ שֶׁתִּלְמִיד חָכֵם אַתָּה אֵל יַחֲזַר הֵב לְשָׁלוֹם אֶצְל אֲבִיו יֵצֵא לְקִרְאָתוֹ בֶּן תִּמְלִיּוֹן אָמַר לָהֶם רְצוּנְכֶם שְׁאֲבוּא עִמְכֶם, בְּכָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי וְאָמַר וּמָה שֶׁפָּחָה שֶׁל בֵּית אַבָּא נִזְדַּמֵּן לָהּ מִלְאָךְ שֶׁלֹּשָׁה פְּעָמִים וְאִינוּ לֹא פַּעַם אַחַת יָבוּא חֲנַס מְכַל מְקוֹם, קָדַם הוּא עַל בְּבִרְתִּיהָ דְקִיסָר

כי מטא להתם אמר בן תמליון צא בן תמליון צא כיון דקרו ליה נפק אזל אמר להון שאילו כל דאית לכון ושקילו כל מה דאית לכון, על לגבי גנזא אשכח לההוא אנרתא שקלוה וקרעוה. והיינו דאמר רבי אליעזר, אני ראיתי את הפרכת ברומי והיו עליה כמה טפי דמים.

"החלד והעכבר", תנו רבנן, מתוך שנאמר "עכבר" שומע אני אפלו עכבר שביים ששמו עכבר, ודין הוא, טמא בעכבר וטמא בחלדה מה חלדה מין הגדל על הארץ אף עכבר מין הגדל על הארץ, או פלד לדרדך זו, טמא בחלדה וטמא בעכבר מה חלדה כל ששמו חלדה, אף עכבר כל ששמו עכבר אביא עכבר שביים ששמו עכבר, תלמוד לומר "על הארץ". או אינו אומר על הארץ אלא על הארץ יטמא גרד לים לא יטמא, תלמוד לומר "השרץ" כל מקום ששורץ. או אינו אומר השורץ אלא כל המשורץ יטמא שאינו משורץ לא יטמא, אוציא עכבר שחציו בשר וחציו אדמה שאין פרה ורבה, ודין הוא טמא בחלדה טמא בעכבר מה חלדה כל ששמו חלדה אף עכבר כל ששמו עכבר, או פלד לדרדך זו טמא בחלדה טמא בעכבר מה חלדה פרה ורבה אף עכבר פרה ורבה, תלמוד לומר "בשרץ", אמר ליה ההוא מרבנן לרבא, אימא בשרץ לאתויי עכבר שחציו בשר וחציו אדמה, השרץ כל שהוא שורץ אפלו עכבר שביים, ואי משום על הארץ על הארץ יטמא גרד לים לא יטמא, אמר ליה, ומאחר דשויתיה לים מקום טמאה מה לי הקא מה לי התם. והאי על הארץ מפעי ליה להוציא ספק טמאה צפה, דאמר רבי יצחק בר אבדימי על הארץ להוציא ספק טמאה צפה, תרי על הארץ כתיבי.

תנו רבנן, והצב, זה הצב, למינהו, להביא ערוך, וכן הנפילים, וסלמנדרא, וכשקיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה היה אומר (תהלים קד, כו) "מה רבו מעשיך ה'", יש לך בריות גדלות ביים ויש לך בריות גדלות ביבשה שביים אלמלי עולות ליבשה מיד מתות, ושביבשה אלמלי יורדות לים מיד מתות, יש לך בריות גדלות באור ויש לך בריות גדלות באור, שבאור אלמלי עולות לאור מיד מתות, ושבאור אלמלי יורדות לאור מיד מתות, הדא הוא דכתיב "מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית". תנו רבנן כל מה שיש ביבשה יש ביים חוץ מן החלדה, אמר רבי זירא, מאי קראה "האזינו כל ישבי חלד".

"התנשמת" זו באנות שברצים, או אינו אלא באנות שבעופות, אמרת צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם דבר הלמד מענינו, במה הכתוב מדבר ברצים אף כאן ברצים.

"אלה הטמאים לכם" לרבות את עורותיהם. יכול כל עורות כלם, תלמוד לומר "אלה", אלו עורות הטמאים עור, האנקה, והכח, והלטאה, והחמט. (והתנשמת) רבי יהודה אומר, הלטאה בחלדה. רבי יוחנן בן נורי אומר, שמונה שרצים יש

להם עורות. והא אלה אכלהו כתיב, אמר רב הונא אמר רב, למיניהו הפסיק הענין, וליחשוב נמי תנשמות, רב תנא ותני תנשמות, והא תנא דידן לא תני תנשמות, תנא דידן סבר לה כרבי יהודה דאזיל בתר גישתא ובגישתא דהלטאה פליגי.

תנו רבנן, הטמאים, לרבות ביצת השרץ וקולית השרץ, יכול אפלו לא רקמה תלמוד לומר "השרץ" מה שרץ שרקם אף ביצת השרץ שרקמה, יכול אפלו לא נקבו, תלמוד לומר "הנגע וטמא" את שאפטר לו לגע טמא את שאי אפטר לו לגע טהור, וכמה נקיבתו כחוט השערה.

"הטמאים", מלמד שמצטרפים זה עם זה בדם וכו'.

"כל הנגע בהם וטמא", לרבות ידות הכלים, יכול ביותר מכשעור, תלמוד לומר "בהם" כל שהוא לצרכם, דברי רבי עקיבא, אמר לו רבי יוחנן בן נורי, הכתוב הוא אומר במטמא ואתה אומר במטמא, אמר לו, אף אני איני אומר אלא הנוגע בהם וטמא עד הערב. אין האוכל אכלים טמאים ולא השותה משקים טמאים טמא טמאת ערב. (וטמא עד הערב) הנוגע בהם, יכול בחייהם, תלמוד לומר "במתם", אי במתם יכול ולא בשחיתותו, תלמוד לומר "בהם" ואף על פי ששחוטיו, הא מה אני מקיים בהם במתם ולא בחייהם הנגע בהם, יכול בכלן, תלמוד לומר (פסוק לב) "מהם", אי מהם יכול במקצתו, תלמוד לומר "בהם", הא כיצד, עד שיגע במקצתו שהוא ככלן, שערו חכמים שעורו בכעדשה, שכן החמט תחלת בריתו בכעדשה. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, כזנב הלטאה.

לב "וכל אשר יפל עליו מהם במתם וטמא", במי הוא מדבר אי במיתתו הרי מיתתו אמורה, אם באבר מן המת הרי אבר מן המת אמור למעלה, הא במי הוא מדבר באבר מן החי. והלא דין הוא, ומה אם בהמה שלא עשה דמה כבשרה אבר מן החי הימנה מטמא, שרץ שעשה דמו כבשרו אינו דין שיהא אבר מן החי הימנו מטמא, לא אם אמרת בבהמה שמטמאה במשא תאמר בשרץ שאינו מטמא במשא, הואיל ואינו מטמא במשא לא יהא אבר מן החי הימנו מטמא. תלמוד לומר "וכל אשר יפל עליו מהם במתם וטמא", להביא אבר מן החי.

יכול אפלו תלוי בשערה, תלמוד לומר "אשר יפל", אין טמא עד שיפל. יכול אף בשר הפורש מן החי טמא, תלמוד לומר "במתם", מה מיתה שאין לה חליפין אף אבר מן החי שאין לו חליפין, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר, מה מיתה גידים ועצמות אף אבר מן החי גידים ועצמות. רבי אומר, מה השרץ בשר גידים ועצמות.

רמז תקלה תנו רבנן, (שמות כב, ל) "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכו אותו", להביא אבר ובשר המדלדל בבהמה חיה ועוף ושחטן שהו אסורין, ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, אין בהן אלא מצות פרישה בלבד. יתיב רב יוסף קמיה דרב הונא ויתיב וקאמר אמר רב יהודה אמר רב, אכלו לזה לוקה, אמר ליה ההוא מרבנן לא תציתו ליה לההוא גברא הכי אמר רב יצחק בר שמואל משמיה דרב אכלו לזה אינו לוקה, אמר רב הונא אנו אמאן נסמוד אהדרינהו רב יוסף לאפיה אמר ליה מאי קשיא, כי אמרי אנא במיתה דעושה נפול, כי אמר איהו בשחיטה דאינה עושה נפול. אמר רבינא, מנא הא מילתא דאמור רבנן מיתה עושה נפול שחיטה אינה עושה נפול, דכתיב "וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמוֹתָם יִטְמָא", למעוטי מאי אלימא למעוטי בחייהם מנבלתם נפקא, אלא שמע מינה מיתה עושה נפול. אמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא, והא קרא בשרצים כתיב, אמר ליה, אם אינו ענין לשרצים דלאו בני שחיטה נינהו תנהו ענין לבהמה. ואפתי מבעי ליה כעין מיתה לחים מטמאין בבישים אין מטמאין, תרי במתם כתיבי.

בעי רבא, נמלה שחסרה מהו, שעור גמירי לה והא חסר, או בריה גמירי לה והא איכא, תא שמע בהם יכול בכלן, תלמוד לומר "מהם", אי מהם יכול מקצתן וכוי דלעיל, שמע מינה שעורא גמירי לה, כי בעינא בה נשמה תבעי לד.

"בהם" יכול בכלם, תלמוד לומר "מהם", אי מהם יכול מקצתן, תלמוד לומר "בהם", הא כיצד, כאן בלח כאן ביבש.

"מכל כלי עץ", יכול אף הסלם והקולב והאנחותא והמנורות, תלמוד לומר "מכל כלי עץ" ולא כל כלי עץ, יכול שאני מוציא את השלחן והטבלא והדולבקי, תלמוד לומר "כל כלי" רבה, ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו, אחר שרבה הכתוב ומעט תלמוד לומר "שק", מה שק מיחד שמשמש את האדם ואת משמשי האדם, אף אני ארבה את השלחן והטבלא והדולבקי שממשמשין את האדם ואת משמשי האדם, ומוציא אני את הסלם שממשמש את האדם ואין משמש את משמשי אדם, והאנחותא והקולב והמנורה שממשמשין את משמשי אדם ואין משמשין את האדם.

"כלי עץ", יכול אף שדה, תבה, ומגדל, פורת הקש, פורת הקנים, ובור ספינה אלכסנדרית, אף על פי שאין להם שולים, שמחזיקין ארבעים סאה בלח שהו פוריים ביבש, תלמוד לומר "מכל כלי עץ" ולא כל כלי עץ. יכול שאני מוציא את הדרדר עגלה, וקסדור, קסיתות מלכים, וערבת העבדנים, ובור ספינה קטן, וארון, תלמוד לומר "כל כלי עץ" רבה. ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו, אחר שרבה הכתוב ומעט תלמוד לומר "שק" מה שק מיחד שמטלטל

במלואו אף אני מרבה את דרדור עגלה, קסדור, קסתות מלכים, ערבת העבדנין, בור ספינה קטנה, וארון, שהן מטלטלין במלואן, ומוציא את השדה, תבה, ומגדל, פורת הקש, פורת הקנים, בור ספינה אלכסנדרית, אף על פי שיש להם שולים ומחזיקין ארבעים סאה בלח שהן כוריים בגבש שאין מטלטלין במלואן. רבי מאיר אומר, כל המנוי לטהרה טהור והשאר טמא, רבי יהודה אומר, כל המנוי לטמאה טמא והשאר טהור, אין בין דברי רבי מאיר לדברי רבי יהודה אלא ערבת בעל הבית. רבי נחמיה אומר, קפות גדולות והסאים הגדולים שיש להן שולים ומחזיקין [ארבעים] סאה בלח שהן כוריים בגבש הרי אלו טמאים שאף על פי שאין מטלטלים במלואן מטלטלים במשתיר בהן.

(”כבס”) [או בגד]” יכול אף הציפה, תלמוד לומר ”בגד”, אי בגד יכול בגד גדול לבן המטמא בזב ומטמא בנגעים, מנין גדול צבוע לבן קטן צבוע עד שאתה מרבה להביא שביס של שבכה וגלגילין, תלמוד לומר (”בגד בגדים”) [או בגד]” רבה, מנין לרבות את הלבדים, תלמוד לומר ”או בגד”.

”או עור”, יכול אף עורות של ים? הו טמאים, והלא דין הוא, טמא בנגעים וטמא בשרצים מה נגעים פטור בהן עורות של ים, אף שרצים יפטור בהן עורות של ים, וקל וחומר הוא, ומה נגעים שטמא בהן שתי וערב פטור בהן עורות של ים, שרצים שלא טמא בהן וערב אינו דין שיפטור בהן עורות של ים, לא אם אמרת בנגעים שלא טמא בהן צבועין, תאמר בשרצים שטמא בהן צבועין והואיל וטמא בהן צבועין? טמא בהן עורות של ים תלמוד לומר ”בגד” מה בגד מן הגדל בארץ אף עורות מן הגדל בארץ. יכול שאני מוציא את שחבר לו מן הגדל בארץ כל שהוא, תלמוד לומר ”או עור” להביא את שחבר לו מן הגדל בארץ כל שהוא, אפלו חוט אפלו משיחה, ובלבד שיחברנו לו כדרך חברו לטמאה.

יכול אף עור המצה ועור החיפה במשמע, תלמוד לומר ”אשר יעשה מלאכה בהם”, יצאו עור המצה ועור החיפה שלא נעשתה בהן מלאכה. אוציא וכו' ולא אוציא את עורות רצועות סנדלין שנעשה מלאכה בהן, תלמוד לומר ”כלי”, יצאו עורות רצועות סנדלים שאינם כלים. יכול שאני מוציא את עורות אהלים, תלמוד לומר ”או עור”, להביא את עורות אהלים.

תנא דבי רבי ישמעאל, הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם, ופרט לך הפתוב באחד מהן צמר ופשתים, אף כל צמר ופשתים.

”עור” אין לי אלא עור בהמה טהורה, עור בהמה טמאה מנין, תלמוד לומר ”או עור”.

רמז תקלט כי אתא רב דימי אמר, מנין לתכשיט כל שהוא טמא, מציץ. אריג כל שהוא טמא, מאו בגד. אריג ותכשיט כל שהוא טמא, מ"כל כלי מעשה" ואף על גב דבמדון כתיב, גמר כלי כלי מהתם. מוסיף שק על הבגד אף על פי שאינו אריג טמא, למאי חזי, אמר רבי יוחנן, שכן עני קולע שלש נימין ותולה בצואר בתו.

תנו רבנן "שק" אין לי אלא שק מנין לרבות את הקלקלי ואת החבק, תלמוד לומר "או שק", יכול שאני מרבה את החבלים והמשיחות, תלמוד לומר "שק" מה שק מיחד טווי ואריג אף כל טווי ואריג. הרי הוא אומר במת (במדבר לא, כ) "וכל מעשה עזים ותחטאו" יכול שאני מרבה את החבלים ואת המשיחות תלמוד לומר "בגד ועור" לגזרה שנה מה בגד ועור האמור בשרץ לא טמא אלא טווי ואריג אף כשטמא במת טווי ואריג, ומה בגד ועור האמור במת טמא כל מעשה עזים, אף בשרץ טמא כל מעשה עזים, מנין לרבות דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה, תלמוד לומר "או שק", והא אפיקתיה לקלקלי וחבק, הני מלי מיקמי דתיני גזרה שנה השתא דאתא לגזרה שנה אייתר ליה, אין לי אלא בשרץ במת מנין, נאמר בגד ועור לגזרה שנה מה כשטמא בשרץ עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים, אף כשטמא במת עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים. מפנה, דאי לא מפנה איכא למיפרד מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה, לאיי אפנויי מפנה מפדי שרץ איתקש לשכבת זרע דכתיב (להלן כב, ד) ("ואיש אשר תצא ממנו שכבת זרע", וסמיד ליה (שם, ה) "או איש אשר יגע בכל שרץ" וכתוב בשכבת זרע "וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע", "בגד" ו"עור" דכתיב בשרץ למה לי, לאפנויי, ובמת נמי אפנויי מפנה מפדי מת איתקש לשכבת זרע דכתיב (להלן כב, ד) "והנגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע" וגו'. "בגד ועור" דכתיב במת למה לי, לאפנויי.

הרי הוא אומר במת "וכל מעשה עזים" יכול וטמא חבלים ומשיחות, ודין הוא נאמר טמא במת וטמא בשרץ מה בשרץ לא טמא אלא טווי ואריג אף במת לא וטמא אלא טווי ואריג, הו אס הקל בשרץ הקל נקל במת החמור, תלמוד לומר "בגד ועור" לגזרה שנה, אין לי אלא שק העשוי מן העזים, העשוי מן החזיר ומזנבה של פרה מנין, תלמוד לומר [או] שק", אין לי אלא בשרץ במת מנין, ודין הוא ומה בשרץ הקל עשה בו מעשה חזיר כמעשה עזים, אף במת החמור נעשה בו מעשה חזיר כמעשה עזים, הו אס רבה טמאת ערב מרבה נרבה טמאת שבועה מעטת, תלמוד לומר "בגד ועור" לגזרה שנה. כל כלי, לרבות את הקליעה ואת הקמיעה ואת התפליון, יכול שאני מרבה את העץ ואת העבות, תלמוד לומר "אשר יעשה מלאכה בהם" ולא העושה מלאכה באחרים. יכול שאני מרבה אף חפוי כלים, תלמוד לומר "בהם" פרט לחפוי כלים. במים יובא, כלו כפאחד, יכול

מקצתו, תלמוד לומר (להלן כב, ז) "ובא השמש וטהר", מה ביאת שמש פלו כפאחד
אף ביאתו במים פלו כפאחד.

"וּטְמֵא עַד הָעֶרֶב", יָכוֹל לְכַל דְּבַר, תְּלִמּוּד לֹמֵר "וְטָהַר", אִי וְטָהַר יָכוֹל לְכַל דְּבַר,
תְּלִמּוּד לֹמֵר "וּטְמֵא עַד הָעֶרֶב", הָא פִּי צַד טָהוֹר (לְחֵלִיּוֹ) [לְמַעֲשֵׂר] מִבְּעוֹד יוֹם,
לְתַרוּמָה מִשְׁתַּחֲשָׁד. וְאִיפּוּד אָנָּא, מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דְחִמְרָא אָכִילָה דְתַרוּמָה
מֵאָכִילָה דְמַעֲשֵׂר הֵיכִי נְמִי חִמְרָא נְגִיעָה דְתַרוּמָה מְנַגִּיעָה דְמַעֲשֵׂר. וְאִבְעִית אִימָא
נְגִיעָה דְתַרוּמָה מֵהָכָא נְפָקָא, (להלן יב, ד) "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע" (וְאֵל הַמִּקְדָּשׁ לֹא
תִבֵּא), אֲזַהְרָה לְאֹכֵל, (מִנֵּי תְלִמּוּד לֹמֵר "וְלֹא יֵאָכַל מִן הַקֹּדֶשִׁים") אִו אִינוּ אֵלָא
אֲזַהְרָה לְנוֹגַע, תְּלִמּוּד לֹמֵר "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע וְאֵל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תִבֵּא", מִקִּישׁ
קֹדֶשׁ לְמִקְדָּשׁ מַה מִּקְדָּשׁ דְּבַר שְׂיֵשׁ בּוֹ נְטִילַת נְשָׁמָה אִף קֹדֶשׁ דְּבַר שְׂיֵשׁ בּוֹ נְטִילַת
נְשָׁמָה, וּבְנִגְיָעָה יִכְפָּא נְטִילַת נְשָׁמָה, וְהָא דְאִפְקָה רַחֲמָנָא בְּלִשׁוֹן נְגִיעָה (מֵאִי) [הֵכִי]
קְאָמַר רַחֲמָנָא נְגִיעָה כִּי אָכִילָה.

לג "כְּלֵי חָרֶשׁ", אִין לִי אֵלָא כְּלֵי חָרֶס, מִנֵּי לְרַבּוֹת כְּלֵי נֶתֶר, תְּלִמּוּד לֹמֵר "וּכְלֵי
חָרֶס". מִנֵּי לְרַבּוֹת אֲהֵלִין, וְדִין הוּא וּמָה אִם כְּלֵי עֵץ שְׁטַמָּא פְּשׁוּטִיו טָהַר אֲהֵלִין,
כְּלֵי חָרֶס שְׁטַהַר פְּשׁוּטִיו אִינוּ דִּין שְׁטַהַר אֲהֵלִין, תְּלִמּוּד לֹמֵר ("וּכְלֵי חָרֶס" לְרַבּוֹת
אֲהֵלִין).

מִנֵּי לְרַבּוֹת שְׁבָרֵי כְּלֵי חָרֶס, תְּלִמּוּד לֹמֵר "וּכְלֵי כְּלֵי חָרֶס", מִכָּאן אָמְרוּ, הַדְּקִין
שְׁבַכְלֵי חָרֶס קַרְקְרוּתִיהוֹן וְדַפְנוּתִיהוֹן יוֹשְׁבִים שְׁלֵא מְסַמְכִין שְׁעוּרָן בְּכַדִּי סִיכַת קֶטָן
עַד לֹוג מְלוּג וְעַד סָאָה בְּרַבִּיעִית, מְסַאָה וְעַד סָאָתִים בְּחָצִי לֹוג. מְסַאָתִים וְעַד שְׁלֹשׁ
וְעַד חֲמֵשׁ סָאִין בְּלוּג, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, רַבִּי עֲקִיבָא אֹמַר, אֲנִי אִינִי נוֹתֵן בְּהוֹן
מְדָה, אֵלָא הַדְּקִין שְׁבַכְלֵי חָרֶס קַרְקְרוּתִיהוֹן וְדַפְנוּתִיהוֹן יוֹשְׁבִין שְׁלֵא מְסַמְכִין
שְׁעוּרָן בְּכַדִּי סִיכַת קֶטָן עַד קַדְרוֹת הַדְּקוֹת, מְקַדְרוֹת הַדְּקוֹת עַד חֲבִיּוֹת לֹודִיּוֹת
בְּרַבִּיעִית, מְלוּדִיּוֹת וְעַד לְחֲמִיּוֹת בְּחָצִי לֹוג, מְלַחֲמִיּוֹת וְעַד חֲצָבִים גְּדוּלִים בְּלוּג.
נְשָׁקַע דְּבַר וְלֹא נֶאמַר עֲכָשׁוּ, (רַב נַחֲמָן) [רַבִּי נַחֲמִיָּה] וְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, חֲצָבִים
גְּדוּלִים שְׁעוּרָן כְּבִשְׁנֵי לֹוגִין. הַפְּכִין וְהַחֲבִיצִין וְהַגְּלִילִין, שְׁעוּרָן קַרְקְרוּתִיהוֹן כָּל
(שְׂאִין) [שְׁהוּ, וְאִין] לְהוֹן דְּפָנוֹת.

"אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם" יֵשׁ מֵהֶם שְׁמִטָּמָא וְיֵשׁ מֵהֶם שְׁלֵא מְטָמָא, פָּרֵט לְתַרְנַגְלַת שְׁבָלַע
אֶת הַשָּׂרָץ וְנִפְלָה לְאֹוִיר הַתַּנּוּר, טָהוֹר. וְאִם מֵתָה טָמָא.

"אֵל תּוֹכוֹ", אֶת שְׂיֵשׁ לוֹ תוֹדֵ טָמָא וְאֶת שְׂאִין לוֹ תוֹדֵ טָהוֹר, פָּרֵט לְמִטָּה לְכֶסֶא
לְסַפְסָל לְשִׁלְחוֹן לְסַפִּינָה וְלְמַנּוֹרָה שֶׁל חָרֶס. עֵדוֹת זֹו הַעִיד חֲזַקְיָה אִישׁ עִיקוּשׁ לְפָנֵי
רַבּוֹן גְּמְלִיאֵל בְּיַבְנָה שְׁאָמַר מְשׁוּם רַבּוֹן גְּמְלִיאֵל הֲזַקּוֹ, כָּל שְׂאִין לוֹ תוֹדֵ בְּכָל חָרֶס
אִין לוֹ אַחוּרִים.

רמז תקמ תנו רבנן, אומר כלי חרס טמא, וגבו טהור. אומר כל הכלים טהור, וגבן טמא, נמצא טהור בכלי חרס טמא בכל הכלים, טהור בכל הכלים טמא בכלי חרס. מנא הני מלי, דתנו רבנן "תוכו" אף על פי שלא נגע, או אינו אלא אם כן נגע, רבי יונתן בן אבטולמוס אומר, נאמר "תוכו" לטמא ונאמר "תוכו" לטמא מה תוכו האמור לטמא אף על פי שלא נגע, אף תוכו האמור לטמא אף על פי שלא נגע, והתם מנלן אמר רבי יוחנן, התורה העידה על כלי חרס ואפלו מלא חרדל. אמר ליה רב אדא בר אבהו לרבא, ויהא כלי חרס מטמא מגבו מקל וחמר, ומה כל הכלים שאין מטמאין מאוירן מטמאין מגבן, כלי חרס שמטמא מאוירו אינו דין שיהא מטמא מגבו, אמר קרא (במדבר יט, טו) "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא", איזהו כלי שטמאה קודמת לפתחו הוי אומר זה כלי חרס, וכי אין צמיד פתיל עליו הוא דטמא הא יש צמיד פתיל עליו טהור. ויהו כל הכלים מטמאין מאוירן מקל וחמר, ומה כלי חרס שאינו מטמא מגבו מטמא מאוירו, כל הכלים שמטמאין מגבן אינו דין שיהו מטמאין מאוירן, אמר קרא תוכו תוכו של זה ולא תוכו של אחר, והני תוכו הא דרשיננהו, ארבעה תוכו פתיב, תוכו תוך תוכו תוך תוכו, חד לגופיה, וחד לגזרה שנה, וחד תוכו של זה ולא תוכו של אחר, וחד תוכו ולא תוך תוכו ואפלו.

כלי שטף מציל. ולא יהיו כל הכלים מטמאין מגבן אלא מתוכן ובנגיעה, מקל וחמר ומה כלי חרס שמטמא מאוירו אינו מטמא מגבו כל הכלים שאין מטמאין מאוירן אינו דין שלא יהו מטמאין מגבן, אמר קרא "וכל כלי פתוח" וגו', האי הוא דכי אין צמיד פתיל עליו טמא הוא יש צמיד פתיל עליו טהור הא כל הכלים בין שיש צמיד פתיל עליהן בין שאין צמיד פתיל עליהן טמאין.

"אל תוכו", כשיפול לתוכו טמא ולא כשיפול לתוך תוכו, כיצד חבית הנתונה בתנור ופיה למעלה מן התנור שרץ בחבית אכלין ומשקין שבתנור טהורין, וכי איזו מדה מרבה מדה לטמא או מדה לטמא מרבה מדה לטמא מלטמא, שמטמא את אחרים מאחוריו ואין מטמא מאחוריו, ומה אם במקום דמטמא אחרים מאחוריו לא טמא מתוך תוכו, מקום שאין מטמא מאחוריו אינו דין שלא יטמא (את תוך) [מתוך] תוכו, או מרבה מדה לטמא מלטמא שמטמא מבית השאור ואין מטמא את השאור, אף הוא יטמא מתוך תוכו אף על פי שלא טמא את תוך תוכו, תלמוד לומר "אל תוכו" כשיפול לתוכו טמא ולא כשיפול לתוך תוכו. כל אשר בתוכו יטמא, ולא שבתוך תוכו, כיצד חבית שנתונה בתנור ופיה למעלה מן התנור ושרץ בתנור אוכלין ומשקין שבתחבית טהורין, וכי איזו מדה מרבה מדה לטמא או מדה לטמא מרובה מדה לטמא מלטמא, שהיא מיטמא מבית שאור ואינו מטמא את השאור, ומה אם במקום שניטמא מבית שאור לא ניטמא מתוך תוכו, מקום שאינו מטמא את השאור אינו דין שלא יטמא את תוך תוכו, או מרבה מדה לטמא מליטמא שהוא מטמא את אחרים מאחוריו ואינו מטמא

מאחוריו אף הוא יטמא את תוך תוכו אף על פי שלא נטמא מתוך תוכו, תלמוד לומר "כל אשר בתוכו יטמא", ולא שבתוך תוכו.

יכול אף על פי שנקבה, תלמוד לומר "כל אשר בתוכו יטמא". כמה שעורו של נקב, כלי חרס בכונס משקה, וכלי שטף במוציא זיתים. מכאן אמרו, פגרת פתוחה ופקוקה בקש ומשלשלת לאויר התנור, שרץ בתוכה תנור טמא, שרץ בתנור אכליו ומשקין שבתוכה טמאין. ורבי אליעזר אומר, מצלת. אמר רבי אליעזר, אם הצילה במת החמור לא תציל בכלי חרס הקל, אמרו לו אם הצילה במת חמור מקום שהמחיצה מצלת, תציל בכלי חרס הקל שאין מחיצה מצלת, אמר רבי יוחנן בן נורי, אמרתי לו לרבי אליעזר, אם הצילו אהליו מיד אהליו במת חמור שכן חולקין אהליו, יצילו אהליו מיד אהליו באהל השרץ שאין חולקין כלי חרס, אמר רבי יוסי, אמרתי לו לרבי יוחנן בן נורי, תמה אני אם קבל ממך רבי אליעזר תשובה מפני שהוא הנדון, אלא זו תשובה לדבר, אם הצילו אהליו מיד אהליו במת חמור שכן הוא עושה טפח על טפח על רום טפח בבית טהור, יצילו אהליו מיד אהליו בשרץ הקל שכן הוא עושה טפח על טפח על רום טפח בכלי חרס טמא, אמר לו הוא הנדון.

בו ביום דרש רבי עקיבא "וכל כלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא", אינו אומר 'טמא' אלא "יטמא" לטמא אחרים, למד על כפר שני שיטמא את השלישי. אמר רבי יהושע מי יגלה עפר מעיניך רבי יוחנן בן זכאי שהיית אומר עתיד דור אחר לטהר כפר שלישי שאין לו מקרא מן התורה, והלא רבי עקיבא תלמידך מביא לו מקרא מן התורה שהוא טמא, שנאמר "כל אשר בתוכו יטמא".

"ואתו תשברו", יכול ישברנו ודאי, שנאמר בזב (להלן טו, יב) "ישבר" תלמוד לומר "אתו תשברו" אותו אתה שובר ואי אתה שובר כלי חרס של זב, קל וחומר ומה הנוגע בזב חמור אין טעון שבירה הנוגע בשרץ הקל אינו דין שלא יטען שבירה, אם כן למה נאמר "ואתו תשברו" שאין לו טהרה אלא שבירה, דבר אחר "אתו תשברו" אותו אתה שובר לטהרתו ואי אתה שובר אכליו ומשקין לטהרתו.

רבי עקיבא אומר, השרץ מטמא את הכלים, וכלים את המשקין ומשקין את האכליו, הא למדת ששלשה מטמאין בשרץ.

יכול יהו כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס, תלמוד לומר "כל אשר בתוכו יטמא" "מכל האכל", אכליו מטמאין מאויר כלי חרס ואין [כלים] מטמאין מאויר כלי חרס, וכן שנינו השרץ שנמצא בתנור הפת שבתוכו שניה שהתנור תחלה.

לד בָּשָׂר הַמִּדְלָדֵל בְּבִהְמָה וּבְמִתָּה הַבְּהֵמָה הַבָּשָׂר צָרִיד הַכָּשֶׁר, וְרַבֵּי שְׂמֵעוֹן מְטַהֵר. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאֵי טַעְמָא דְרַבֵּי שְׂמֵעוֹן, אָמַר קָרָא מִכָּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲכָל שְׂאֵתָה יְכוֹל לְהֵאָכִילוֹ לְאַחֲרִים קָרוּי אֲכָל, אֲכָל שְׂאֵי אֵתָה יְכוֹל לְהֵאָכִילוֹ לְאַחֲרִים אֵין קָרוּי אֲכָל.

אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעֲנָא, שְׂמַעְתִּי פִּגְל בְּמִנְחָה לְרַבֵּי שְׂמֵעוֹן אֵינוֹ מְטַמֵּא טַמְאָת אֲכָלִין וְכוּ', מֵאֵי טַעְמָא דְרַבֵּי שְׂמֵעוֹן, מִכָּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲכָל שְׂאֵתָה יְכוֹל לְהֵאָכִילוֹ לְאַחֲרִים מְטַמֵּא טַמְאָת אֲכָלִין, אֲכָל שְׂאֵי אֵתָה יְכוֹל לְהֵאָכִילוֹ לְאַחֲרִים אֵינוֹ מְטַמֵּא טַמְאָת אֲכָלִין.

טַמְאָת אֲכָלִין כְּבִיּוּצָה מְנַלָּן, אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, מִכָּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲכָל שְׂאֵתָה יְכוֹל לְהֵאָכִילוֹ בְּבֵת אַחַת, שְׁעָרוֹ חֲכָמִים אֵין בֵּית הַבְּלִיעָה מְחֻזָּק יוֹתֵר מִבְּיַצַת תְּרַנְגָּלָת.

יְכוֹל אִף אֲכָלִי בְּהֵמָה יְהוּ מְטַמְּאִין בְּאוּרִי כְּלֵי חָרָס, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "הָאֲכָל" אֲכָל אָדָם מִיַּחַד מְטַמֵּא בְּאוּרִי כְּלֵי חָרָס, וְאֵין אֲכָל בְּהֵמָה מְטַמֵּא בְּאוּרִי כְּלֵי חָרָס.

יְכוֹל שְׂאֵנִי מוֹצִיא אֲכָל בְּהֵמָה שְׁחֻשָּׁב עֲלֵיהוֹן לְאָדָם, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר [כָּל] אֲכָל יְטַמֵּא, יְכוֹל כָּל אֲכָל, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "אֲשֶׁר יֵאָכֵל" פֶּרֶט לְאֲכָל סְרוּחַ.

רמז תקמא "אֲכָל יְטַמֵּא", מְלַמֵּד שְׂמִיטָמָא בְּכָל שְׁהוּא, יְכוֹל יְטַמֵּא אַחֲרִים בְּכָל שְׁהוּא, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "אֲשֶׁר יֵאָכֵל", הָא אֵין מְטַמֵּא אֶלָּא כְּבִיּוּצָה.

יְכוֹל הַמְּקוֹף צָמִיד פְּתִיל בְּכָלִי חָרָס וְנִתְּנוֹ לְאוּרִי הַתְּנוּרָה יְהוּ טַמֵּא, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "מִכָּל הָאֲכָל" וְלֹא כָּל אֲכָל, פֶּרֶט לְמְקוֹף צָמִיד פְּתִיל בְּכָלִי חָרָס וְנִתְּנוֹ לְאוּרִי הַתְּנוּרָה יְכוֹל הַמְּקוֹף צָמִיד פְּתִיל בְּכָלִי שְׁטוֹף וְנִתְּנוֹ לְאוּרִי הַתְּנוּרָה יְהוּ טַמֵּא וְדִין הוּא וּמָה אִם כְּלֵי חָרָס שְׁלֹא הִצִּיל עַל עֲצָמוֹ בְּלֹא צָמִיד פְּתִיל בְּאֵהָל הַמֵּת הִצִּיל עַל מָה שְׁבִתּוֹכוֹ בְּצָמִיד פְּתִיל בְּאֵהָל הַמֵּת, כְּלֵי שְׁטוֹף שְׁהִצִּיל עַל עֲצָמוֹ בְּלֹא צָמִיד פְּתִיל בְּאוּרִי כְּלֵי חָרָס אֵינוֹ דִּין שְׁנִיצִיל עַל מָה שְׁבִתּוֹכוֹ בְּצָמִיד פְּתִיל בְּאוּרִי כְּלֵי חָרָס, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "כָּל הָאֲכָל" לְהַבִּיא אֶת הַמְּקוֹף צָמִיד פְּתִיל בְּכָלִי שְׁטוֹף וְנִתְּנוֹ לְאוּרִי הַתְּנוּרָה. קַל וְחֹמֶר לְכָלִי שְׁטוֹף שְׁלֹא יִצִּיל עֲצָמוֹ בְּלֹא צָמִיד פְּתִיל בְּאוּרִי מָה כְּלֵי חָרָס שְׁהִצִּיל עַל מָה שְׁבִתּוֹכוֹ בְּצָמִיד פְּתִיל בְּאֵהָל הַמֵּת לֹא הִצִּיל עַל עֲצָמוֹ בְּלֹא צָמִיד פְּתִיל בְּאֵהָל הַמֵּת, כְּלֵי שְׁטוֹף שְׁלֹא הִצִּיל עַל מָה שְׁבִתּוֹכוֹ בְּצָמִיד פְּתִיל בְּאוּרִי כְּלֵי חָרָס אֵינוֹ דִּין שְׁלֹא יִצִּיל עַל עֲצָמוֹ בְּלֹא צָמִיד פְּתִיל בְּאוּרִי כְּלֵי חָרָס, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "אֲכָל" אֲכָלִין מְטַמְּאִין מְאוּרִי כְּלֵי חָרָס וְאֵין הַכְּלִים מְטַמְּאִין מְאוּרִי כְּלֵי חָרָס. קַל וְחֹמֶר לְכָלִי חָרָס שְׁלֹא יִצִּיל עַל מָה שְׁבִתּוֹכוֹ בְּצָמִיד פְּתִיל בְּאֵהָל הַמֵּת, וּמָה אִם כְּלֵי שְׁטוֹף שְׁהִצִּיל עַל עֲצָמוֹ בְּלֹא צָמִיד פְּתִיל בְּאוּרִי כְּלֵי חָרָס לֹא הִצִּיל עַל מָה

שבתוכו בצמיד פתיל באויר כלי חרס כלי חרס שלא הציל עצמו בלא צמיד פתיל באהל המת אינו דין שלא יציל על מה שבתוכו בצמיד פתיל באהל המת, תלמוד לומר (במדבר יט, טו) "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא", הא יש צמיד פתיל עליו טהור.

יכול אף שנפלה לאויר התנור ולא הכשרה תהא טמאה, תלמוד לומר "אשר יבוא עליו מים יטמא", אין לי אלא מים, מנין הטל, והיין, והשמן, והדם, והדבש, והחלב, תלמוד לומר "וכל משקה", יכול אף מי תותין ומי רמונים ושאר כל מיני פרות, תלמוד לומר "וכל אשר יבוא עליו מים", מה מים מיחדין שאין להם שם לוי אף אני ארבה את הטל, ואת היין, והשמן, הדם, והחלב, והדבש, שאין להם שם לוי, ומוציא אני את מי תותים ומי רמונים ושאר כל מיני פרות שיש להם שם לוי.

יכול אפלו הן בבורות בשיחין ובמערות יהו מכשירין, תלמוד לומר "אשר ישתה". אין לי אלא שמלאן לשתיה, מנין שמלאן לגבל בהן את הטיט ולכבס בהן הכלים, תלמוד לומר "אשר יבוא עליו מים", יכול אפלו הן בבורות שיחין ובמערות יכול יהו מכשירין, תלמוד לומר "אשר ישתה", מה שתיה מיחדת שיש עמה מחשבה אף אני מרבה את שמלאן לגבל בהן את הטיט ולכבס בהן את הכלים שיש עמהם מחשבה, ומוציא אני את שהן בבורות בשיחין ובמערות שאין עמהם מחשבה, יכול אפלו חשב שירדו לבורות ולשיחין ולמערות יהו מכשירין, תלמוד לומר "בכלי יטמא", אין לי אלא שמלאן בכלים מנין מלאן להדיח בהן עצים ואבנים, תלמוד לומר "בכל יטמא" אי בכל יטמא יכול אפלו חשב שירדו לבורות לשיחין ולמערות יהו מכשירין, תלמוד לומר "כלי יטמא" מה כלי מיחד שתלוש מן הקרקע אף אני מרבה את שמלאן להדיח בהן עצים ואבנים שהן תלושין מן הקרקע ומוציא אני את שחשב שירדו לבורות לשיחין ולמערות שאינן תלושין מן הקרקע.

"משקה" זה היין, אשר ישתה זה הדם, וכן הוא אומר "מנחל בדרך" ששתה על פן גרים ראש", דברי רבי יהודה, רבי אלעזר אומר, אשר ישתה, פרט למשקה סרוח. אמרו לו, אין המשקה יוצא מידי העופות אף לא מידי הפרה.

"וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא", מלמד שהמשקה מטמא את הכלים, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, אין טמאת משקין לכלים מדברי תורה אלא מדברי סופרים, אמר רבי יהושע בן קרחה, אמרתי לו לרבי יהודה, מפני מה אין אנו רואין לדברי רבי יוסי שאמר אין טמאת [משקין] לכלים מדברי תורה אלא מדברי סופרים, שאין טמאה מן התורה (לטמא כלי שטף) עולה ידי טמאתו בו ביום וכלים שנטמאו במשקין עולין ידי טמאתו בו ביום. רבי אומר, תדע שאין

טמאת משקין לכלים מדברי תורה אלא מדברי סופרים, שאין טמאה מן התורה מטמא כלי שטף מאחוריו שאין תוכו טמא, וכלים שנטמאו במשקין תוכו טהור, אם כן למה נאמר "בכל כלי יטמא", מלמד שהכלים מטמאין ולא המשקין, רבי אלעזר אומר, אין טמאה למשקין כל עקר תדע, שהרי העיד יוסי בן יועזר איש צרידה על משקי בית המטבחים דכן.

משקין הבאין מחמת שרץ דאורייתא, דכתיב "וכל משקה אשר ישקה בכל כלי יטמא".

תנא, ספק משקין ליטמא טמא, לטמא אחרים טהור, דברי רבי מאיר. וכן היה רבי אלעזר אומר כדבריו, רבי יהודה אומר, לכל טמא. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים, לאכלין טמאין, לכלים טהורים.

"וכל משקה אשר ישקה" וגו' לטמא אכלין, או אינו אלא לטמא טמאת משקין, אמרת לא כד היה, לא מצינו טמאה שעושה פיוצא בה, רבינא אמר, מגופיה דקרא לא מצית אמרת יטמא לטמא טמאת משקין דאי סלקא דעתך לטמא טמאת משקין יטמא (דסיפא) [דרישא] נמי לטמא טמאת משקין ניערבינהו וניכתבינהו מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים וכל משקה אשר ישקה יטמא, תרתי יטמא למה לי, אלא יטמא דרישא לטמא טמאת משקין, יטמא דסיפא לטמא טמאת אכלין, ואימא לטמא את הכלי, ולא קל וחומר הוא ומה כלי שמטמא משקין אין מטמא כלי, משקין הבאים מחמת כלי אינו דין שלא יטמאו את הכלי, ואימא כי לא יטמאו משקין הבאין מחמת כלי אבל משקין הבאין מחמת שרץ הכי נמי דמטמאי, וכו'.

לה "וכל אשר יפל מנבלתם עליו יטמא", במי הוא מדבר, אם במיתתו הרי מיתתו אמור, אם באבר מן החי הרי אבר מן החי אמור למעלה, הא במי הוא מדבר באבר מן המת. מנבלתם, ולא מעצמות ולא מן השנים ולא מן הצפרנים ולא מן השער שלהו.

"יטמא תנור", שלם טמא, חתכו הרי הוא טהור. מכאן אמרו, תנור שנטמא כיצד מטהרין אותו חולקין אותו לשלשה, וגורר את הטפלה עד שיהא בארץ. רבי מאיר אומר, אין צריך לגרר את הטפלה, ולא עד שיהא בארץ, אלא ממעטו מבפנים ארבעה טפחים. רבי שמעון אומר, צריך להסיעו. חלקו לשנים אחד גדול ואחד קטן, הגדול טמא, והקטן טהור, חלקו לשלשה, אחד גדול כשנים, הגדול טמא, ושנים טהורין. חלקו לשנים והו שוין, שניהם טמאין, מפני שאי אפשר לצמצם.

"נטמא תנור" שלם טמא, מחתך הרי הוא טהור, מכאן אמרו, תנור שבא מחתך מבית האמן, עושה לו למודים ונותן עליו טהור, נטמא, וסלק הלמודים טהור, החזירו לו טהור, מרחו בטיט מקבל טמאה. ואין צריך להסיקו שכבר הסק. תנור שומע אני בין חדש ובין ישן, ודין הוא טמא כלי חרס וטמא תנור מה כלי חרס משנגמרה מלאכתו, אף התנור משנגמרה מלאכתו, דברי רבי אליעזר. אמר ליה רבי עקיבא, וכי דנין אפשר משאי אפשר, אמר ליה רבי אליעזר, אף על פי שאי אפשר ראיה גדולה. חזר רבי עקיבא וחלף את הדיו, טמא כלי חרס וטמא תנור מה כלי חרס משנגמרה מלאכתו באור, אף התנור משנגמרה מלאכתו באור, אי מה כלי חרס בשמו, תנור שלא הסק תנור שמו, תלמוד לומר "אד" מאימתי מקבל טמאה משייסיקנו כדי לאפות בו ספגניו. רבי יהודה אומר משייסיק את (החרס) [החדש] כדי לאפות בישן ספגניו.

"יתך טמאים הם", את שיש לו נתיצה יש לו טמאה ואת שאין לו נתיצה אין לו טמאה, פרט לתנור של אבן ושל מתכות ולכירה של אבן ושל מתכות, מכאן אמרו תנור של אבן ושל מתכות טהור, וטמא משום כלי מתכות, נקב נפגם נסדק, עשה לו טפלה, או הוסיף על הטיט, טמא. כמה יחא בנקב כדי שיוציא בו האור. וכן בכירה, כירה של אבן ושל מתכת טהורה וטמאה משום כלי מתכות, נקבה נפגמה ונסדקה עשה לה פטופוטין טמאה, מרחה בטיט בין בפנים בין בחוץ טהורה. רבי יהודה אומר, מבפנים טמאה מבחוץ טהורה. יתך טמאים את שיש לו נתיצה יש לו טמאה את שאין לו נתיצה אין לו טמאה, מכאן אמרו אבן שהיה שופת עליה ועל התנור, עליה ועל הכירה, עליה ועל הכופח, טמאה, מפני שיש להן נתיצה, עליה ועל האבן, עליה ועל הסלע, עליה ועל הכתל, טהורה, מפני שאין להן נתיצה, עליה ועל הזיז, רואין שאם ינטל הכתל הזיז עומד בפני עצמו טמא, ואם לאו טהור.

"יתך", יכול יתצם ודאי, תלמוד לומר "טמאים" הם מקימים אותם בטמאתו.

"יהיו לכם", לכל צרכיכם, לרבות ידות הכלים, מכאן אמרו, אבן היוצא מן התנור טפח, מן הכירה שלש אצבעות חבור, היוצא מן הכפח עשאו לאפיה שעורו כתנור. עשאו לבשול שעורו ככירה. אמר רבי יהודה, והלא אמרו אבן היוצא מן התנור כל שהוא טמא, ולא אמרו טפח אלא בין התנור ולכתל. היו שני תנורין סמוכין זה לזה נותן לזה טפח ולזה טפח והשאר טהור, יכול שאני מרבה את יותר מכשעור (ומוציא את פחות מכשעור) תלמוד לומר "הם".

תנו, נתנו על פי הבור או על פי הדות ונתן שם אבן, רבי יהודה אומר אם מסיק מלמטה והוא נסוק מלמעלה טמא, ואם לאו טהור. וחכמים אומרים, אם הסק מפל מקום טמא, וקא מיפלגי בהאי קרא דכתוב "תנור וכירים יתך טמאים הם

וטמאים יהיו לכם", רבי יהודה סבר מחסר נתיצה טמא, שאינו מחסר נתיצה טהור. ורבנן סברי, וטמאים יהיו לכם מפל מקום, וכו' ואידך נמי הכתיב "וטמאים יהיו לכם", כדבר יהודה אמר שמואל מחלקת בהסק ראשון אבל בהסק שני אפלו תלויה בצואר גמל. אמר עולא, והסק ראשון לרבנן אפלו תלוי בצואר גמל.

תנו התם, כל שהוא יד ולא שומר, טמא, ומטמא, ואין מצטרף. שומר ואף על פי שאינו יד, טמא, ומטמא, ומצטרף. לא יד ולא שומר לא טמא ולא מטמא. ידות היכא כתיבא, (פסוק לח) "וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם" לכם לכל שבצרכיכם, לרבות את הידות. וכתיב "וכי ימות מן הבמה אשר היא לכם", לכם לכל שבצרכיכם, לרבות את הידות. יד להכניס יד להוציא. שומר להכניס ולהוציא לא צריך קרא קל וחמר מיד אתי, ומה יד שאינה מגנה מכנסת ומוציאה שומר לא כל שכן, שומר דכתב רחמנא למה לי, שמע מינה לצרף. ואימא יד להכניס ולא להוציא שומר להכניס ולהוציא אבל יד להוציא ושומר לצרף לא, יד להכניס ולא להוציא לא מצית אמרת השתא עיולי מעיילא אפוקי מבעיא ואימא יד להוציא ולא להכניס שומר להוציא ולהכניס, אבל יד להכניס ושומר לצרף לא, יד יתירא כתיבא תנור וכירים יתץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם, לכל שבצרכיכם לרבות את הידות (ואימא יד להוציא ולא להכניס, שומר להכניס ולא להוציא לא מצית אמרת השתא עיולי מעיילא אפוקי מבעיא) הי מניהו מיתר ליכתוב רחמנא בזרעים וליתי הנד מניהו, מה לזרע שכן טמאתו מרבה. ליכתוב רחמנא בתנור וליתי הנד מניהו, מה לתנור שכן מטמא מאורו. ליכתוב רחמנא בנבלה וליתו הנד מניהו, מה לנבלה שכן מטמאה אדם, ומטמאה במשא, וטמאה יוצאה עליה.

מגופה. חדא מחדא לא אתגא תיתי חדא מתרתתי, הי תיתי לא ליכתוב רחמנא בזרעים ותיתי מהנד, מה להנד שכן מטמאין שלא בהכשר, תאמר בזרעים שאין מטמאין אלא בהכשר, אמר רב הונא בריה דרב יהושע פרות שלא הכשרו כתנור שלא נגמרה מלאכתו דמי, אלא פריד הכי מה להנד [שכן מיטמאין שלא בנגיעה תאמר בזרעים שאין מיטמאין אלא בנגיעה, לא ליכתוב רחמנא בתנור ותיתי מהנד מה להנד] שכן אכל, אלא לא ליכתוב רחמנא בנבלה ותיתי מהנד (אין הכי נמי ואלא) יד דנבלה למה לי אם אינו ענגן ליד דנבלה תנהו ענגן ליד דעלמא יד להכניס יד להוציא שומר לצרף, ואפתי יד דנבלה איצטרף דאי לא כתב ביה רחמנא הנה אמיןא דיו לבא מן הדין להיות פנדון מה הנד לא מטמא אדם אף (בהמה) [נבלה] נמי לא מטמאה אדם, אלא ודאי יד דנבלה מצרף צריך ושומר דנבלה הוא דלא צריך, למאי הילכתא כתביה רחמנא אי לאיצטרופי הא אמרת לא מצטרף, אי להוציא קל וחמר מיד אתי, אלא אם אינו ענגן (לטמאה) [לשומר] דנבלה תנהו ליד דנבלה, ואם אינו ענגן ליד דנבלה תנהו ענגן ליד דעלמא, יד להוציא יד להכניס

שומר לצרף. ואימא אם אינו ענין לשומר דנבלה תנהו ענין לשומר דעלמא, שומר להכניס ושומר לצרף, אבל ד להכניס לא, אלא מעקרא פי כתביה ד להכנסה כתביה. ואלא שומר דנבלה למה לי לגופיה, ולמאי אי לאיצטרופי הא אמרת לא מצטרף, ואי להכניס ולהוציא קל וחמר מיד אתי, מלתא דאתיא בקל וחמר טרח וכתב לה קרא. אי הכי שומר בעלמא נמי אימא לך להכניס ולהוציא ומלתא דאתיא בקל וחמר טרח וכתב לה קרא, היכא דאיכא למידרש דרשינו. רב חביבא אמר, שאני שומר דנבלה כיון דמעשה ד קא עביד על ד שדינו ליה. והא דתנו הפטמא של רמון [מצטרפת] והנץ שלו אין מצטרף, ואמאי קרי פאן "על כל זרע זרוע אשר זרע" וליכא, ותו הא תנו העור והרוטב והקפה והאלל והעצמות וכו' מצרפין לטמא טמאת אכלין מנין, אלא תלתא קראי כתיבי. "על כל זרע זרוע אשר זרע" חד לשומר זרעים, וחד לשומר אילנות, ואידך לשומר בשר וביצים ודגים.

אמר רב חייא בר אשי אמר רב, יש ד לטמאה ואין ד להכשיר, ורבי יוחנן אמר, יש ד לטמאה, ויש ד להכשיר. במאי קמיפלגי, איבעית אימא קרא, מר סבר מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו, ומר סבר לפניו ולפני פניו. איבעית אימא סברא, מר סבר, הכשר תחלת טמאה הוא. ומר סבר הכשר לאו תחלת טמאה הוא.

לו אלו אמר "מקנה מים יהיה טהור" יכול אפלו מלא בכתפו ועשה מקנה יהא טהור, תלמוד לומר "מעין", מה מעין בידי שמים אף מקנה בידי שמים. אי מה מעין שאין בו תפיסת ידי אדם אף מקנה שאין בו תפיסת ידי אדם יצא המניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים, תלמוד לומר "בור", אי בור יכול אף בור שבספינה יהא טהור, תלמוד לומר "מעין" מה מעין שעקרו בקרקע אף מקנה שעקרה בקרקע.

אי מה מעין מטהר בזוחליו אף מקנה מטהר בזוחליו, תלמוד אד מעין, המעין מטהר בזוחליו והמקנה באשפרן.

מנין אם היה טמא וטהרה, תלמוד לומר "מעין ומקנה יהיה טהור", אין לי אלא מעין את המקנה, מנין מקנה את המקנה ומקנה את הבור ובור את הבור ובור את המקנה, תלמוד לומר "מעין יהיה טהור ובור יהיה טהור ומקנה מים יהיה טהור".

אי מה מעין מטהר בכל שהוא, אף מקנה יטהר בכל שהוא, תלמוד לומר "אף מעין", המעין מטהר בכל שהוא, והמקנה בארבעים סאה.

"מקוה מים", ולא מקוה כל המשקין בלן, פרט לשנפלו לתוכן מי כבשין ומי צבעין ושנוי המראה, דברי רבי מאיר, שהיה רבי מאיר אומר כל הפוסלו בשלשת לוגין פוסלו בשנוי מראה, מי כבשין ומי צבעין פוסלין אותו בשלשת לוגין ופוסל אותו בשנוי מראה. רבי יהודה אומר, כל הפוסל בשלשת לוגין אין פוסלין אותו בשנוי מראה, מי כבשין ומי צבעין פוסלין אותו בשלשת לוגין ופוסלין אותו בשנוי מראה. רבי יוסי אומר, כל הפוסלו בשלשת לוגין אין פוסלו [בשנוי מראה], מי כבשים ומי צבעין פוסלין אותו בשלשת לוגין ואין פוסלין אותו בשנוי מראה.

תניא ספק טמאה צפה בין בכלים בין בקרקע טהורה. רבי שמעון אומר, בכלים טמאה, בקרקע טהורה. מאי טעמא דתנא קמא אמר רב יצחק בר אבדימי, כתיב (פסוק מא) "וכל השרץ השרץ" (על הארץ) כל מקום שהוא שורץ, וכתיב (שם) "על הארץ" הא כיצד ודאי נגע טמא ספק נגע טהור. ורבי שמעון מאי טעמא, אמר עולא, כתיב מעין ובור מקוה מים יהיה טהור, וכתיב "יטמא", הא כיצד בכלי טמא בקרקע טהור.

תנו היתם, נתן ידיו או רגליו או עלי ירקות כדי שיעברו מים לחבית פסולים. עלי קנים ועלי אגוזין פשרין. זה הכלל דבר שמקבל טמאה פסולין, דבר שאינו מקבל טמאה פשרין, מנא הני מלי, אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בר אבין, אמר קרא אף מעין ובור מקוה מים יהיה טהור הוינתו על ידי טהרה תהא. אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן, זאת אומרת אור כלי ככלי דמי, אמר ליה רבי זירא לרבי חייה, דילמא בשותת, אמר ליה תרדא, כדי שיעברו מים לחבית תנו.

רמז תקמב אמר ליה יעקב מינאה לרבא, קימא לן חיה בכלל בהמה לסימניו, ואימא נמי דבהמה בכלל חיה לכסוי, אמר ליה, עליף אמר קרא "לא תאכלנו על הארץ תשפכנו פמים", מה מים לא בעי פסוי אף האי נמי לא בעי פסוי, אלא מעתה יטבלו בו, אמר קרא אף מעין ובור מקוה מים יהיה טהור, הני אין מידי אחרינא לא. ואימא הני מלי למעוטי שאר משקין דלא איקרו מים אבל דם דאיקרו מים הכי נמי, תרי מעוטי כתיבי מעין מים ובור מים, ואימא אידי ואידי למעוטי שאר משקין חד למעוטי זוחלין וחד למעוטי מכוונסין, תלתא מעוטי כתיבי מעין מים ומקוה מים ובור מים.

"ונגע בנבלתם יטמא", הלל אומר, אפלו הם בתוך המים, מפני שהייתי אומר הואיל והארץ מעלה הטמאים מטמאתו והמקוה מעלה הטמאים מטמאתו, מה הארץ מצלת על הטהור מלטמא אף מקוה מציל על הטהור מלטמא, תלמוד לומר "ונגע בנבלתם יטמא", ואפלו הן בתוך המים.

רבי יוסי הגלילי אומר, ונגע במגע הוא מטמא ואין מטמא במשא, והלא דין הוא ומה אם בהמה שלא עשה דמה כבשרה מטמאה במשא, שרץ שעשה דמו כבשרו אינו דין שיטמא במשא, תלמוד לומר "ונגע בנגלתם יטמא", במגע הוא מטמא ואין מטמא במשא.

רבי עקיבא אומר, "ונגע בנגלתם" לרבות את כלי עץ, והלא דין הוא ומה אם העץ שאביו טהור כלים הנעשים ממנו מקבלין טמאה, עץ שאביו טמא אינו דין שיהו כלים הנעשים ממנו מקבלין טמאה, לא אם אמרת בעץ שמכשיר בבית המנגע תאמר בעץ שאינו מכשיר בבית המנגע הואיל ואינו שמכשיר בבית המנגע לא יהו כלים נעשים ממנו מקבלין טמאה, תלמוד לומר "ונגע בנגלתם יטמא" לרבות כלי עץ.

רמז תקמג רבי ישמעאל ברבי יוחנן בן ברוקה אומר, הרי הוא אומר (במדבר לא, כ) "וכל מעשה עזים" לרבות כל העשוי מן העזים, ואפלו מן הקרניים ואפלו מן הטלפים, שאר חיה ובהמה מנין, תלמוד לומר "וכל מעשה", אם כן למה נאמר "עזים" פרט לעוף.

לז- לח "וכי יפל מנגלתם" יש מנגלתם מטמא ויש מנגלתם שאין מטמא, פרט ליבשה שאינה יכולה להשרות.

מנין לזרעים טמאים שזרעו שיטהרו, תלמוד לומר "אשר יזרע טהור", יכול אף על פי שלא השרישו, תלמוד לומר "הוא".

"וכי יפל מנגלתם על כל זרע זרוע" וגו' טהור הוא, התולש מעציץ נקוב חב, משאינו נקוב פטור. רבי שמעון פוטר בזבחה ובזבחה. לכול מלי כתלוש משוי ליה, והא דתנו אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא להכשיר את הזרעים, שאני לענון טמאה דהתורה רבתה זרעים, על כל זרע זרוע אשר יזרע.

תנא דבי רבי ישמעאל, על כל זרע זרוע, מה זרעים שאין סופן לטמא טמאה חמורה צריכין הכשר, אף כל שאין סופו לטמא טמאה חמורה צריך הכשר, יצא עוף טהור שסופו לטמא טמאה חמורה שאינה צריכה הכשר.

תניא, חטה בין קלופה בין שאינה קלופה מצטרפת. שעורה קלופה מצטרפת שאינה קלופה אין מצטרפת. והתני רבי ישמעאל, על כל זרע זרוע אשר יזרע כדרך שבני אדם מוציאים לזריעה, חטה בקלפתה, שעורה בקלפתה, עדשין בקלפתו, לא קשיא, פאן בלחות פאן ביבשות.

תנן התם, העור והרטב והקפה והאָלל והעצמות והגידין והקרניים והטלפים מצטרפין לטמאת אכליו, אבל לא לטמאת נבלות. תנינא להא דתנו רבנן, שומרין לטמאה קלה ואין שומרין לטמאה חמורה, שומרין לטמאה קלה מנלו, דתנא דבי רבי ישמעאל על כל זרע זרוע אשר זרע פדרך שבני אדם מוציאין וכו'. ולא שומרין לטמאה חמורה מנלו, דתנו רבנן, (פסוק לט) בנבלתה ולא בעור שאין עליו פזית בשר, יכול הנוגע כנגד בשר מאחוריו לא יהא טמא, תלמוד לומר "ויטמא", מאי קאמר, אמר רבא, ואמרי לה פדי, חסורי מחסרא והכי קתני בנבלתה ולא בעור שאין עליו פזית בשר ועור משלימו לכזית, יכול שאני מוציא אף עור שיש עליו פזית בשר הנוגע כנגד (העור) [הבשר] מאחוריו יכול לא יהא טמא ואפלו מעשה יד נמי לא עביד, תלמוד לומר "ויטמא".

"בנבלתה", ולא בעור שיש עליו שני חצאי זיתים. יכול אף במשא, תלמוד לומר (פסוק מ) והנשא (ויטמא) [טמא], דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר הנוגע והנושא את שבה לכלל מגע בא לכלל משא, לא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא. אמר עולא, שני חצאי זיתים שתחבן בקיסם אפלו מוליך ומביא כל היום טהור, מאי טעמא כתיב נשא וקרינן נושא בעינן נושא והוא דנשא [בבת אחת].

תנו רבנן "בנבלתה", ולא קולית סתומה, יכול אפלו נקבה, תלמוד לומר "הנוגע וטמא" את שאפשר לגע טמא, שאי אפשר לגע טהור אמר ליה רבי זירא לאבביי, אלא מעתה בהמה בעורה לא תטמא, אמר ליה חזי כמה נקבים יש בה. אמר ליה רב פפא לרבא, פוליא בחלבה לא תטמא, אמר ליה חזי כמה חוטין נמשכין הימנה. חשב עליה לנקבה מהו, מחסר נקיבה לאו כמחסר מעשה דמי.

תניא האיבר והבשר המדלדליו בבהמה ומערין כחוט השערה יכול יטמא טמאת נבלות, תלמוד לומר "וכי יפל", עד שיפל, ואפלו הכי טמאת אכליו מטמא פיון דאין מעלה ארוכה, מסיע ליה לרב חניא בר אשי, דאמר, תאניס שצמקו באביהן מטמא טמאת אכליו, והתולש מהן בשבת חזב חטאת.

"וכי יתן מים על זרע", הכופה קערה על הכתל אם בשביל שתודח הרי זה בכי יתן, אם בשביל שלא ילקה הכתל אינו בכי יתן, הא גופא קשיא, אמרת בשביל שתודח הרי זה בכי יתן הא בשביל שתדח הכתל אינו בכי יתן, והדר תני בשביל שלא ילקה הכתל אינו בכי יתן, הא בשביל שידח הכתל הרי זה בכי יתן, אמר רב פפא, הכי קאמר הכופה קערה על הכתל אם בשביל שתודח הרי זה בכי יתן הא בשביל שידח הכתל אין זה בכי יתן במה דברים אמורים בכתל מערה, אבל בכתל בגין בשביל שלא ילקה הכתל הוא דאינו בכי יתן, הא בשביל שידח הכתל הרי זה בכי יתן.

תנניא, יכול יהא אכל מטמא אכל, תלמוד לומר "וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא", הוא טמא ואינו עושה פיוצא בו. אמר אביי, לא שנו אלא בחליו, אבל בתרומה וקדשים עושה פיוצא בו. ורבא אמר, לא שנו אלא בחליו ותרומה, אבל קדשים עושה פיוצא בו. רבינא משמיה דרבא אמר, מקרא מלא דבר הכתוב לא שנה חליו ולא שנה קדשים ולא שנה תרומה.

מפדי כתיב "וכי יתן מים על זרע", "מפל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים למה לי, חד בטמאת מת וחד בטמאת שרץ וצריכי דאי אשמעינן טמאת מת התם הוא דבעיא הכשר משום דלא מטמא בכעדשה, אבל שרץ דמטמא בכעדשה אימא לא ליבעי הכשר, ואי אשמעינן שרץ משום דלא מטמא טמאת שבעה, אבל מת דמטמא טמאת שבעה אימא לא ליבעי הכשר, צריכא.

עודהו הטל עליהו ושמח הרי זה ביכי יתן נגבו אף על פי שהוא שמח אינו בכי יתן דכתיב "וכי יתן" עד שיתן אי הכי רישא נמי כדרב פפא, דרב פפא רמי, כתיב כי יתן וקרין כי יתן הא כיצד כי יתן דומיא דכי יתן מה יתן לדעת וניחא ליה, אף יתן לדעת וניחא ליה.

"וכי יתן מים" יש לי בענין הזה זרעים טמאים וזרעים טהורים, מחברין ותלושין מן הקרקע, מתן בידי אדם ומתן בידי שמים, אכלי אדם ואכלי בהמה יש לה לחלק אם אתה אומר מחברין טמאין ותלושין טהורין טמאת הכל, וכשאתה אומר מחברין טהורין ותלושין טמאין טמאת מקצת וטהרת מקצת, אם אתה אומר אכלי בהמה (טהורין) [טמאים] ואכלי אדם (טמאים) [טהורים] טמאת הכל, כשאתה אומר אכלי בהמה (טמאין) [טהורים] ואכלי אדם (טהורים) [טמאים] טמאת מקצת וטהרת מקצת אם אתה אומר בידי שמים טמא ובידי אדם טהור טמאת הכל, וכשאתה אומר בידי שמים טהור ובידי אדם טמא טמאת מקצת וטהרת מקצת.

"וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא". הרי זה בא ללמד על השרץ שלא יטמא את הזרעים עד לאחר הכשר, והלא דין הוא טמא בכלי חרס וטמא בשרץ מה כלי חרס לא טמא את הזרעים אלא לאחר הכשר אף שרץ לא (טמא) [טמא] את הזרעים עד לאחר הכשר הן אם הקל בכלי חרס הקל נקל בשרץ חמור אלא יטמא בהכשר ושללא בהכשר, תלמוד לומר "וכי יתן מים על זרע" וגו' הרי זה בא ללמד על שרץ שלא יטמא את הזרעים אלא לאחר הכשר.

אין לי אלא הכשר מים מנין לעשות שאר משקין כמים, ודין הוא ומה אם כלי חרס הקל עשה בו שאר משקין כמים שרץ חמור אינו דין שנעשה בו שאר משקין כמים, או כלף לדרף זו, חמור כלי חרס שמטמא באויר תלמוד לומר "מים"

"מים" אמורין למעלה ומים אמורין למטה מה "מים" האמורין למעלה עשה בו שאר משקין כמים, אף מים האמורין למטה עשה בו שאר משקין כמים, קל וחומר ומה אם מים שהו חוזרין ליד אביהו לטהר מכשירין את הזרעים, שאר משקין שאין חוזרין ליד אביהו לטהר אינו דין שיכשירו את הזרעים, לא אם אמרת במים שנעשו אב הטמאה לטמא אדם לטמא בגדים תאמר בשאר משקין שלא נעשו אב הטמאה לטמא אדם לטמא בגדים לא יכשירו את הזרעים תלמוד לומר "מים" "מים" האמורין למעלה עשה בו שאר משקין כמים, אף וכו'.

מנין לעשות מחשבה כמתנה ודין הוא ומה כלי חרס הקל עשה בו מחשבה כמתנה שרץ חמור אינו דין שנעשה בו מחשבה כמתנה, או כלד לדרדזו, חמור כלי חרס שטמא באויר תלמוד לומר "מים" "מים" אמורין למעלה ו"מים" אמורין למטה מה "מים" האמורין למעלה עשה מחשבה כמתנה אף מים האמורין למטה עשה מחשבה כמתנה.

אין לי אלא שנתן מים על גבי זרע נתן זרע על גבי מים מנין, תלמוד לומר "ונפל מנבלתם עליו טמא".

"טמא הוא לכם" לכל צרכיכם לרבות ידות (הזרע) האכלין, יד הפרכיל טפח מכאן וטפח מכאן יד האשכול כל שהוא זנב של אשכול כל שרקנה יד מכבדת של תמרה ארבעה טפחים קנה של שבלת שלשה טפחים, יד כל הנקצרון שלשה טפחים את שדרכו לגזזו ואין דרכו לקצץ וידיהו ושרשיהו כל שהו ומלעין של שבלים כל שהו או יכול אף על פי שבססון תלמוד לומר "הוא".

לט "וכי זמות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה" להביא את בן שמונה שאין שחיטתו מטהרתו רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון אמרי, שחיטתו מטהרתו לאכילה בלא עלמא מת הוא רבי יוסי ורבי אלעזר אמרי כטרפה מה טרפה אף על גב דמתה היא שחיטתה מטהרתה הכא נמי לא שנא ורבנן אמרי, לא דמי לטרפה טרפה היתה לה שעת הכפש וכו'. וכי תימא טרפה מבטן מאי איכא למימר התם יש במינה שחיטה הכא אין במינה שחיטה.

"וכי זמות מן הבהמה" מקצת בהמה מטמאה ומקצת בהמה אינה מטמאה, ואי זו טרפה ששחטה.

בהמה שמת עברה בתוך מעיה, והושיט הרועה את ידו ונגע בו בין בבהמה טהורה בין בבהמה טמאה, טהור. רבי יוסי הגלילי אומר בטמאה, טמא. בטהורה, טהור. מאי טעמא דתנא קמא, אמר רב חסדא, קל וחומר אם הועילה לו אמו להתירו באכילה לא תועיל לו אמו לטהרו מידי נבלה אשכחן בהמה טהורה בהמה טמאה

מְנַלּוּ דְאָמַר קָרָא וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה, זֶה בְּהֵמָה טְמֵאָה, אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לְאָכְלָהּ, זֶה בְּהֵמָה טְהוֹרָה מֵהַבְּהֵמָה טְהוֹרָה עֲבָרָה טְהוֹר, אִף בְּהֵמָה טְמֵאָה עֲבָרָה טְהוֹר וְרַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי מֵאֵי טַעְמָא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, דְאָמַר קָרָא (לעיל פסוק כז) "וְכָל הַזֶּה עַל פְּנֵי בְּכָל הַחַיָּה הַחֹלְקֵת עַל אֲרֻבַּע טַמְאִים הֵם לָכֶם" מִהֲלָכִי כְּפִיּוֹס בְּחַיָּה טְמֵאָתִי לְךָ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר מִהֲכָא "אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דְּבַר טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלָת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלָת בְּהֵמָה טְמֵאָה", וְכִי נִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה מִטְמֵאָה וְנִבְלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה לֹא מִטְמֵאָה אֲלֵא אֵיזָה זֶה עֲבַר שְׂבִמְעֵי טְמֵאָה שֶׁהוּא טְמֵא וְשֶׁבְטְהוֹרָה שֶׁהוּא טְהוֹר. וְכִי מֵאַחַר דְּנִפְקָא לָן מִדְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק קָרָא דְרַבִּי יִצְחָק לָמָּה לִי, אֵי לָאו דְרַבִּי יִצְחָק הָוֵה אֲמִינָא כְּלִיָּה כְּדְרַבִּי הוּא דְאֲתָא קַמְשִׁמְעָה לָן.

רמז תקמ"ד "וְכִי יָמוּת", הָרִי זֶה מֵיָתֵהּ וְדָאִי מִן הַבְּהֵמָה יֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה שְׂמִטְמֵאָה וְיֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה שְׂאִינָה מִטְמֵאָה, פְּרָט לְטֵרְפָּה שְׂשִׁחְטָה וְהֵלֵא דִין הוּא אִם מְצִינּוּ בְּבֵהֵמָה טְמֵאָה שְׂלֵא הַשֵּׁם פּוֹסְלָהּ מֵאֲכִילָהּ מְבִיאָה לִידֵי טְמֵאָה אֲלֵא מֵיָתֵהּ וְכוּ', אוֹ פֶלֶךְ לְדֶרֶךְ זֶה, בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲסוּרָה קֹדֶם לְמֵיָתֵהּ וְטֵרְפָּה אֲסוּרָה קֹדֶם לְמֵיָתֵהּ, מֵהַבְּהֵמָה טְמֵאָה אֵין שְׂחִיטָה מְטַהֲרָתָהּ אִף טֵרְפָּה לֹא תִטְהַרְנָה שְׂחִיטָתָהּ, תִּלְמוּד לֹאמַר "מִן הַבְּהֵמָה" יֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה מִטְמֵאָה וְיֵשׁ שְׂאִין מִטְמֵאָה פְּרָט לְטֵרְפָּה שְׂשִׁחְטָה. דִּין אַחַר בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲסוּרָה בְּאֲכִילָהּ וְטֵרְפָּה אֲסוּרָה בְּאֲכִילָהּ מֵהַבְּהֵמָה טְמֵאָה אֵין שְׂחִיטָתָהּ מְטַהֲרָתָהּ אִף טֵרְפָּה לֹא תִטְהַרְנָה שְׂחִיטָתָהּ, לֹא אִם אֲמַרְתָּ בְּבֵהֵמָה טְמֵאָה שְׂלֵא הֵיָתֵהּ לָהּ שְׁעַת כְּשֶׁר תֵּאמַר בְּטֵרְפָּה שְׂחִיטָתָהּ לָהּ שְׁעַת הַכְּשֶׁר טַל לָךְ מֵהַשְּׂחִיטָה, הָרִי שְׂנוֹלְדָה טֵרְפָּה מִן הַבְּטֹן מִנִּין לֹא אִם אֲמַרְתָּ בְּבֵהֵמָה טְמֵאָה שְׂאִין לְמִינָהּ שְׂחִיטָה תֵּאמַר בְּטֵרְפָּה שְׂיֵשׁ לְמִינָהּ שְׂחִיטָה בִּן שְׂמוֹנָה יוֹכִיחַ שְׂיֵשׁ לְמִינָהּ שְׂחִיטָה וְאֵין שְׂחִיטָתוֹ מְטַהֲרָתוֹ אִף אֲתָה אַל תִּתְּמָה עַל הַטֵּרְפָּה אִף עַל פִּי שְׂיֵשׁ לְמִינָהּ שְׂחִיטָה לֹא תִטְהַרְנָה שְׂחִיטָתָהּ, תִּלְמוּד לֹאמַר "מִן הַבְּהֵמָה" יֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה שְׂאִינָה מִטְמֵאָה וְיֵשׁ שְׂמִטְמֵאָה פְּרָט לְטֵרְפָּה שְׂשִׁחְטָה.

"אֲשֶׁר הִיא" הִיא מִטְמֵאָה בְּמִשְׁאָה וְאֵין הַשְּׂרָץ מְטַמֵּא בְּמִשְׁאָה, וְהֵלֵא דִין הוּא וּמָה אִם בְּהֵמָה שְׂלֵא עֲשָׂה דְמָה כְּבִשְׂרָה מִטְמֵאָה בְּמִשְׁאָה, שְׂרָץ שְׂעֵשָׂה דְמוֹ כְּבִשְׂרוֹ אֵינּוּ דִין שְׂיִטְמָא בְּמִשְׁאָה תִּלְמוּד לֹאמַר "אֲשֶׁר הִיא", הִיא מְטַמֵּא בְּמִשְׁאָה וְאֵין הַשְּׂרָץ מְטַמֵּא בְּמִשְׁאָה.

"לָכֶם" לְהִבִּיא בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁהִיא מְטַמֵּאָה בְּמִשְׁאָה, וְהֵלֵא דִין הוּא וּמָה אִם בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂשִׁחְטָתָהּ מְטַהֲרָתָהּ מִטְמֵאָה בְּמִשְׁאָה, בְּהֵמָה טְמֵאָה שְׂאִין שְׂחִיטָתָהּ מְטַהֲרָתָהּ אֵינּוּ דִין שְׂתִטְמָא בְּמִשְׁאָה, הַשְּׂרָץ יוֹכִיחַ שְׂאִין שְׂחִיטָתוֹ מְטַהֲרָתוֹ וְאֵין מְטַמֵּא בְּמִשְׁאָה, אִף אֲתָה אַל תִּתְּמָה עַל בְּהֵמָה טְמֵאָה אִף עַל פִּי שְׂאִין

שְׁחִיטָתָהּ מִטְהַרְתָּהּ לֹא תִטְמָא בְּמִשְׁא, תִּלְמוּד לומר "לְכֶם" לְהֵבִיא בְּהֶמָה טְמֵאָה שְׁמִטְמָאָה בְּמִשְׁא.

"לְאָכְלָהּ", לְהֵבִיא אֶת בֶּן שְׁמוֹנָה [שְׁאִין שְׁחִיטָתוֹ] מִטְהַרְתָּהּ וְכוּ' כְּדִלְעִיל.

"בְּנִבְלָתָהּ" וְלֹא בְּעֲצָמוֹת וְלֹא בְּגִידִים וְכוּ', יָכוֹל אֶפְלוּ בְּשַׁעַת חֲבוּרָן תִּלְמוּד לומר "יִטְמָא" בְּנִבְלָתָהּ, (וְלֹא בְּעֲצָמוֹת) וְלֹא בְּקוֹלִית סְתוּמָה אוֹ יָכוֹל אֶפְלוּ נְקוּבָה תִּלְמוּד לומר "יִטְמָא" בְּנִבְלָתָהּ, וְלֹא בְּאֶלֶל הַמִּפְזָר יָכוֹל אֶפְלוּ מִכְנָס תִּלְמוּד לומר "יִטְמָא" בְּנִבְלָתָהּ, וְלֹא בְּמִפְשִׁיט לְשִׁטִּיחַ כְּדִי אַחֲיָזָה (לְמַת) [לְחַמַּת] עַד שְׁיוּצִיא אֶת כָּל הַחֲזָה יָכוֹל שְׁאֲנִי מוֹצִיא אֶת פְּחוֹת מִכְּשַׁעוֹר תִּלְמוּד לומר "יִטְמָא".

"בְּנִבְלָתָהּ" וְלֹא בְּעוֹר שְׁאִין עָלָיו כְּזֵית בְּשָׂר יָכוֹל שְׁאֲנִי מוֹצִיא אֶת הַנוֹגַע בְּעוֹר שְׁכַנְגָד הַבְּשָׂר מֵאַחוּרָיו תִּלְמוּד לומר "יִטְמָא".

מ אָמַר רַבָּה כְּשֶׁם שְׁטִמְאָה בְּלוּעָה אֵינָה מְטִמְאָה כִּד טְהָרָה בְּלוּעָה אֵינָה מְטִמְאָה טְמֵאָה בְּלוּעָה מִנִּין, דְּכִתִּיב "וְהָאֵכֶל מִנִּבְלָתָהּ יִכָּבֵס בְּגִדָיו וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב", מִי לֹא עֲסָקִינָן דְּאֵכֶל סָמוּךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה וְקָאָמַר רַחֲמָנָא טְהוֹר אֲשַׁכְּחוּ טְמֵאָה בְּלוּעָה, טְהָרָה בְּלוּעָה מְנַלְן קַל וְחֹמֶר, וּמָה כְּלִי חֶרֶס הַמִּקְוֶה צָמִיד פְּתִיל שְׁאִינוּ מַצִּיל עַל טְמֵאָה שֶׁבְּתוֹכוֹ מִלְטָמָא דְאָמַר מֶר טְמֵאָה רְצוּצָה בּוֹקַעַת וְעוֹלָה מַצִּיל עַל טְהָרָה שֶׁבְּתוֹכוֹ מִלְטָמָא אָדָם שֶׁמַּצִּיל עַל טְמֵאָה שֶׁבְּתוֹכוֹ מִלְטָמָא אֵינוֹ דִּין שְׁיָהָא מַצִּיל עַל טְהָרָה שֶׁבְּתוֹכוֹ מִלְטָמָא.

"וְהָאֵכֶל מִנִּבְלָתָהּ" יָכוֹל תִּהְיֶה נִבְלַת בְּהֶמָה מְטִמְאָה בְּגִדִים אֲבִית הַבְּלִיעָה תִּלְמוּד לומר (להלן כב, ח) "נִבְלָה וְיִטְרַפָּה לֹא יֵאָכֵל לְטְמֵאָה בָּהּ", אֶת שְׁאִין לוֹ טְמֵאָה אֲלֵא בְּאֲכִילָתָהּ יֵצֵאת נִבְלַת בְּהֶמָה שְׁמִטְמָאָה עַד שֶׁלֹּא יֵאָכְלָנָה יָכוֹל נִבְלַת הָעוֹף מְטִמְאָה מִן הַפְּתוּב נִבְלַת בְּהֶמָה מִקַּל וְחֹמֶר תִּלְמוּד לומר "בָּהּ" בָּהּ אֶתָּה מְטִמְאָה בְּבִית הַבְּלִיעָה [וְאֵי אֶתָּה מְטִמְאָה בְּנִבְלַת בְּהֶמָה בְּבִית הַבְּלִיעָה], אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר הָאֵכֶל לִתְּנִי שְׁעוֹר [לְנוֹגַע וְלְנוֹשָׂא] מָה אוֹכֵל בְּכַזֵּית אֶף הַנוֹגַע וְהַנוֹשָׂא בְּכַזֵּית.

"יִכָּבֵס" יָכוֹל אֶף הַצָּפָה תִּלְמוּד לומר "בְּגִד" אִי בְּגָד יָכוֹל בְּגָד גְּדוֹל לָבָן מְטִמְאָה בְּזָב וּמְטִמְאָה בְּנִגְעִים מִנִּין גְּדוֹל צְבוּעַ וְקָטָן לָבָן, וְקָטָן צְבוּעַ עַד שְׁאֶתָּה מְרַבָּה לְהֵבִיא שְׁבִיס שֶׁל שְׂבָכָה וְהַגְלָגְלִין תִּלְמוּד לומר "בְּגִד בְּגִדִיו" מְרַבָּה מִנִּין לַעֲשׂוֹת שְׂאָר כְּלִים כְּבִגְדִים תִּלְמוּד לומר "יִטְמָא" יָכוֹל יִטְמָא אָדָם וְכִלֵּי חֶרֶס תִּלְמוּד לומר "בְּגִד", בְּגָד הוּא מְטִמְאָה וְאִין מְטִמְאָה אָדָם וְכִלֵּי חֶרֶס.

מא- מב "לכל השרץ השרץ" כמאן אזלא הא דתננא לכל השרץ השרץ על הארץ לרבות אפרוחים שלא נתפתחו עיניהן כמאן כרבי אליעזר בן יעקב דאמר, אפרוחין שנולדו אף בחול אסורין לפי שלא נתפתחו עיניהן.

אמר רב הונא, לא לישפי איניש שיכרא בצביתא באורתא דילמא קא פריש ממנא לצביתא והדר נפיל למנא וקא עבר משום השרץ השרץ על הארץ אי הכי במנא נמי דלמא פריש לדפגי דמנא והדר נפיל למנא התם הינו רביתיה ומנא תימרא דתננא מנין לבורות שיחין ומערות ששוחה ושוחה תלמוד לומר (לעיל פסוק ט) "תאכלו מכל אשר במים" וליחוש דילמא פריש לדפנא והדר נפיל אלא הינו רביתיה, הכא נמי הינו רביתיה אמר ליה רב חסדא לרב הונא תננא דמסיע לך כל השרץ השרץ לרבות יבחושין שסננו טעמא דסננו הא לא סננו שרי.

אמר שמואל, קשות שהתליעה באביה אסורה משום השרץ השרץ וגוי לימא מסיע ליה, דתני חדא על הארץ, להוציא את הזיון שבעדשין ואת היתושים שבפליסים ותולעת שבתמרים. ותנא אידך, כל השרץ השרץ לרבות תולעת שבעקרי זיתים, ושבועקרי גפנים מאי לאו אידי ואידי בפירא והא שהתליע באביה והא שלא התליעה באביה לא אידי ואידי באביה, ולא קשיא הא בפירא והא באילנא דיקא נמי דקתני תולעת שבועקרי זיתים ושבועקרי גפנים.

אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר, כל מקום שנאמר "לא יאכל" אחד אסור אכילה ואחד אסור הנאה במשמע, עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט בנבלה לגר בנתינה ולנכרי במכירה והרי שרצים דרחמנא אמר שקץ הוא לא יאכל, ותנא צידי חיה ועוף ודגים שנזדמנו להם מיני טמאין מתרין למכרם, שאני התם דאמר קרא "לכם" שקלם יהא אי האי אפלו לכתחלה נמי שאני התם דכתיב "יהו" בהויתן יהו.

רמז תקמה תנו רבנן, כל הולך על גחון, זה נחש: כל לרבות את השלשול ואת הדומה לשלשול. על ארבע, זה עקרב. כל הולך, לרבות את החפושית ואת הדומה לחפושית מרבה רגלים זה נדל עד כל, לרבות את הדומה לדומה.

לפיכך נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרין כל אותיות שבתורה, שהיו אומרים וי"ו דגחון חצן של אותיות ספר תורה. (לעיל י, טז) "דרש דרש", חצן של תיבות (להלן יג, לג) "והתגלח", חצן דפסוקין. (תהלים פ, יד) "יכרסמנה חזיר מיצר", עי"ן ד"יער" חצן של אותיות של ספר תהלים. "והוא רחום וכפר עון", חצן של פסוקים בעי רב יוסף וי"ו דגחון מהאי גיסא או מהאי גיסא אמר ליה אביי, ונייתי ספר תורה ונימנינהו, מי לא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום, אמר ליה אינהו בקיאי בחסרות ויתרות און לא

בְּקִיאֵינוּ. בְּעֵי רַב יוֹסֵף, "וְהִתְגַּלַּח" מֵהָאֵי גִיסָא אוּ מֵהָאֵי גִיסָא אָמַר לִיה אַבְיֵי, פְּסוּקֵי מִיְהוּ לִיתֵי וְנִימְנֵי, בְּפְסוּקֵי נְמִי לֹא בְּקִיאֵינוּ דְכִי אָתָּא רַב אַחָא בְּרִיה דְרַב אָדָא אָמַר, בְּמַעְרַבָא פְּסֻקֵי לְהָאֵי קָרָא לְתַלְתָּא פְּסוּקֵי (שְׁמוֹת יֵט, ט) "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הָעֶנָן" תְּנִי רַבְּנָן [חֲמִשָּׁת] אֲלָפִים וַתִּשַׁע מְאוֹת שְׁמוֹנִים וְשֵׁשׁ פְּסוּקֵי הוּוּ פְּסוּקֵי סֵפֶר תּוֹרָה, יָתֵר עָלָיו סֵפֶר תְּהִלִּים שְׁמוֹנֶה חֹסֶר מִמֶּנּוּ דְבְרֵי הַיָּמִים שְׁמוֹנָה.

מג-מד אָמַר רַב אַחָאֵי הָאֵי מָאן דְּמִשְׁהָה נְקֻבֵי עוֹבֵר מְשׁוּם בַּל תִּשְׁקֻצוּ אָמַר רַב בִּיבִי בַר אַבְיֵי הָאֵי מָאן דְּשִׁתִּי מִיָּא בְּקֻרְנָא דְאַמְנָא עוֹבֵר מְשׁוּם בַּל תִּשְׁקֻצוּ.

"וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם" מִכָּאן לְטַמְאָת גְּזֵיָה מִן הַתּוֹרָה מְדַרְבְּנָן וִיקְרָא אִסְמִכְתָּא בְּעֻלְמָא.

תְּנָא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, עֲבַרְהָ מְטַמְטֵם אֶת לְבוֹ שֶׁל אָדָם שְׁנֵאמַר "וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם", אֵל תִּקְרִי וְנִטְמַתֶּם, אֶלָּא 'וְנִטְמַתֶּם' תְּנִי רַבְּנָן "וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם" אִם מְטַמְא אָדָם אֶת עֲצָמוֹ מְעַט מִלְמַטָּה מְטַמְאִין אוֹתוֹ הַרְבֵּה מִלְמַעְלָה בְּעוֹלָם הַזֶּה מְטַמְאִין אוֹתוֹ לְעוֹלָם הַבָּא. תְּנִי רַבְּנָן "וְהִתְקַדְּשִׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים", אָדָם מְקַדֵּשׁ אֶת עֲצָמוֹ מְעַט, מְקַדֵּשִׁין אוֹתוֹ הַרְבֵּה מִלְמַטָּה, מְקַדֵּשִׁין אוֹתוֹ מִלְמַעְלָה. בְּעוֹלָם הַזֶּה, מְקַדֵּשִׁין אוֹתוֹ לְעוֹלָם הַבָּא.

רמז תקמו "אֵל תִּשְׁקֻצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ", לְהַבִּיא אֶת שְׂפָרְשׁוֹ לְאַרְצָךָ וְחִזְרוּ יָכוֹל יִטְמְאוּ טַמְאָה חֲמוּרָה תִלְמוּד לּוֹמַר "וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם" יָכוֹל לֹא יְהוּ פּוֹסְלִין אֶת הַגּוֹף תִלְמוּד לּוֹמַר ("יִטְמְאוּ) [וְנִטְמַתֶּם] בָּם" יָכוֹל אִף דָּמָם וְחֻלְבָּם כִּיּוֹצֵא בָהֶם תִלְמוּד לּוֹמַר "בָּם", בָּם אֶת מְטַמְא וְאִי אֶת מְטַמְא בְּדָמָם וְחֻלְבָּם לֹא יֵאָכֵל (לֹא יֵאָכֵלוּ) לְחַיִּב אֶת הַמֵּאֲכִיל כְּאוֹכֵל אוּ לֹא יֵאָכֵלוּ) אֶלָּא לְאַסְרָם בְּהִנָּאָה תִלְמוּד לּוֹמַר (פְּסוּק מֵב) "לֹא תֵאָכְלוּם" הָא כִּי צַד בְּאֲכִילָה אִסוּרִים בְּהִנָּאָה מִתְרִין, הָא מָה אֲנִי מְקַיִם לֹא יֵאָכֵלוּ) לְחַיִּב אֶת הַמֵּאֲכִיל כְּאוֹכֵל. וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם, אִם אַתֶּם מְטַמְאִים בָּהֶם סוֹפְכֶם לְטַמְא (בְּכֶם) [בָּם] כִּי אֲנִי ה' אֶלְהֵיכֶם וְהִתְקַדְּשִׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי, כְּשֶׁם שְׂאֲנִי קְדוֹשׁ כִּי תִהְיוּ אַתֶּם קְדוֹשִׁים, וְכֶשֶׁם שְׂאֲנִי פְרוֹשׁ כִּי תִהְיוּ אַתֶּם פְרוֹשִׁים. וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשְּׂרָץ הַרְמֵשׁ עַל הָאָרֶץ, וְאִף עַל פִּי שְׂאִין פְּרָה וְרֵבָה.

מה "כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" עַל תְּנַאי כִּי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם שֶׁתִּקְבְּלוּ עֲלֵיכֶם עַל מִצְוֹתַי חֲמוּרִים שְׂרָצִים שֶׁכָּל הַמּוֹדָה בְּמִצְוֹת שְׂרָצִים מוֹדָה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, וְכָל הַכּוֹפֵר בְּמִצְוֹת שְׂרָצִים כּוֹפֵר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם.

להיות לכם לאלהים, על כרחכם. והייתם קדושים כי קדוש אני, כשם שאני קדוש
כך אתם קדושים, וכשם שאני פרוש כך אתם פרושים.

אמר ליה רבי חנינא מסורא דפרת לרבינא, יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי
שקצים ורמשים למה לי, אמר הקדוש ברוך הוא, אני הוא שהבחנתי בין טפה
של בכור לטפה שאינה של בכור, ואני הוא שעתידי לפרע ממי שמערב קרבי דגים
טמאין בקרבי דגים טהורין ומוכרן לישראל, אמר ליה אנא המעלה קשיא לי,
מאי שנא דכתב המעלה אמר ליה, כדתנא דבי רבי ישמעאל אמר הקדוש ברוך
הוא אלמלי לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים
כשאר אמות העולם די, אמר ליה ומי נפיש אגריהו טפי ממשקלות ומרבית
ומציצית, אמר ליה, אף על גב דלא נפיש אגריהו, מאיסי למיכלינהו.

מו רמז תקמו "זאת תורת הבהמה", תנא רבי אומר, עם הארץ אסור לו
לאכל בשר, שנאמר "זאת תורת הבהמה והעוף" כל העוסק בתורה מתר לאכל
בשר, וכל שאינו עוסק בתורה אסור לאכל בשר.

"זאת תורת הבהמה והעוף" וכי באיזו תורה שונה בהמה לעוף ועוף לבהמה
בהמה מטמאה במגע ובמשא, ועוף אינו מטמא במגע ובמשא עוף מטמא בגדים
אבית הבליעה, בהמה אינה מטמאה בגדים אבית הבליעה אמר רבי מאיר, באיזו
תורה שונה לומר לך מה בהמה דבר המכשירה לאכילתה מטהר טרפתה
מטמאתה אף עוף דבר המכשירו לאכילה מטהר טרפתו מטמאתו ורבי יהודה
מאי טעמא, אמר רבא, קרא אשכח ודרש (להלן יז, טו) (והנפש) [וְכָל נֶפֶשׁ] אֲשֶׁר
תֹּאכַל נְבֵלָה וְטֵרֶפֶה" אמר רבי יהודה, אם נאמר "נבלה", "טרפה" למה נאמר
אלא להביא טרפה ששחטה שהיא מטמאה ורבי מאיר האי "טרפה" מאי עביד
ליה, מבעי ליה למעוטי שחטה שהיא לפנים ורבי יהודה "טרפה" אחרנא פתיב
ורבי מאיר, חד למעוטי שחטה שהיא לפנים, וחד למעוטי עוף טמא ורבי יהודה
עוף טמא מ"נבלה" נפקא ליה ואידך נבלה מבעי ליה לשעור אכילה בכזית
ותיפוק ליה מקרא קמא מדאפקיה רחמנא בלשון אכילה חדא לשעור אכילה
בכזית, וחדא לשעור אכילה בכדי אכילת פרס.

סלקא דעתך אמינא הואיל וחדוש הוא יותר מכדי אכילת פרס נמי מטמא, קא
משמע לו (כתוב ברמז תש"ל).

באיזו תורה שונה בהמה לעוף ועוף לבהמה. מה בהמה בשחטה אף עוף
בשחטה, אי מה בהמה שנים או רב שנים אף עוף שנים או רב שנים תלמוד לומר
"זאת" רבי אלעזר אומר באיזו תורה שונה בהמה לעוף או עוף לבהמה עוף
הכשרו מן הצואר ובהמה הכשרה מן הצואר אי מה עוף ממוול ערפו אף בהמה

ממול ערפה תלמוד לומר "ראשו" ראשו של עוף ממול ערפו, ואין ראשה של בהמה ממול ערפה.

"וכל נפש החיה הרמשת במים", להביא את הדגים. ולכל נפש השרצת, להביא את החגבים למה בא אלא לידע איזה טמא ואיזה טהור.

מז "ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור", אין צריך לומר בין חמור לפרה הלא כבר מפרשין אם כן למה נאמר "בין הטמא ובין הטהור", בין טמאה לד בין טהורה לד בין שגשגט רבו של קנה לשגשגט חציו, וכמה הוא בין רבו לחציו מלא השערה [ו]בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל, אין צריך לומר בין צבי לערוד והלא כבר מפרשין, אם כן למה נאמר [ו]בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל", בין טרפה כשרה לטרפה פסולה אחרים אומרים, [ו]בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל, בא לתן אזהרה על החיה.

(לעיל פסוק מד) והתקדשתם והייתם קדשים, אמר רבי בנמיין בר יפת, כל המקדש עצמו בשעת תשמיש הוין לו בנים זכרים, דכתיב "והתקדשתם והייתם קדשים", וסמיך ליה (להלן יב, ב) "אשה כי תזריע" וגו'.

אמר רב יהודה אמר רב, במתניתא תנא, והתקדשתם, אלו מים ראשונים והייתם קדשים, אלו מים אחרונים כי קדוש, זה שמן ערב אני ה' אלהיכם, זו ברכה.

תזריע

פרשת

פרק יב

"אשה כי תזריע". "אחור וקדם צרתני" אמר רבי ישמעאל בר תנחום "אחור" לכל המעשים "וקדם" לכל הענשין אם זוכה אמרין ליה אתה קדמת למעשה בראשית שנאמר "ורוח אלהים מרחפת" ואם לאו יתוש קדמך, שלשול קדמך. רבי נחמיה אומר אף קלוסו אינו בא אלא באחרונה הן הוא דכתיב "החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף" ואחר כך "מלכי ארץ וכל לאמים". אמר רבי שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף כך תורתו אחר כל בהמה חיה ועוף הן הוא דכתיב "זאת תורת הבהמה והעוף" ואחר כך "אשה כי תזריע". "אשא דעי למרחוק ולפעלי אתן צדק" רבי לוי אמר בנהג שבעולם אדם מפקיד אצל חברו ארנקי של כסף בחשאי ומחזיר לו ליטרא זהב אינו מחזיק לו טובה כך הקדוש ברוך הוא מפקידין לו הבריות טפה לבנונית בחשאי והקדוש ברוך הוא מחזיר להם נפשות שלמות משבחות בפרהסיא אין זה שבח הוי "ולפעלי אתן צדק". רבי לוי אמר חורי בנהג שבעולם אדם חבוש בבית האסורין ואין ברירה משגחת עליו בא אחד והתירו והוציאו משם אינו מחזיק לו טובה כך הולד שרוי במעי אמו והקדוש ברוך הוא מתירו ומוציאו משם אינו צריך להחזיק לו טובה וביותר כשהוא זכר הן הוא דכתיב "אשה כי תזריע וילדה זכר". "חיים וחסד עשית עמדי ופקדתך שמרה רוחי", רבי אבא בר כהנא אמר בנהג שבעולם אם נוטל אדם (מפוריא) [ארנקי] של מעות ויתן פיה למטה אין המעות מתפזרות והולד שרוי במעי אמו והקדוש ברוך הוא משמרו שלא יפל וימות אין זה חיים וחסד. רבי אבא בר כהנא אמר חורי בנהג שבעולם בהמה זו מהלכת רבוצה ונתון ולד בתוך מעיה כמין שק ואשה זו מהלכת זקופה והולד נתון במעיה והקדוש ברוך הוא משמרו שלא יפל וימות אין זה חיים וחסד. רבי אבא בר כהנא אמר חורי בנהג שבעולם בהמה זו דדיה נתון במקום רחמה והולד יונק במקום בשתה והאשה הזו דדיה נתון במקום נוזה והולד יונק במקום כבודה אין זה חיים וחסד. אמר רבי אליעזר אם ישא אדם בחמין אינו מת ומעיה של אשה מרתחין והולד נתון בתוך מעיה והקדוש ברוך הוא משמרו שלא יעשה שפיר שלא יעשה שליא שלא יעשה סנדל אין זה חיים וחסד: אמר רבי תחליפא דקסרי אם אכל אדם פרוסה אחר פרוסה לא שניה דוחה את הראשונה והאשה הזו כמה מאכל היא אוכלת וכמה משקין היא שותה ואינו דוחה את הולד אין זה חיים וחסד: אמר רבי סימון מעיה של אשה עשויין (כוננין כוננין) [קנין קנין] פיקון פיקון חבלין חבלין בשעה שהיא יושבת על המשבר אינו משליכתו בבת אחת (אלא) [במתלא] אמרין אשתרי חד חבל אשתרי תרין חבלין. אמר רבי מאיר כל תשעה חדשים שאין האשה רואה דם בדין הוא שתהא רואה מה הקדוש ברוך הוא עושה מסלקו למעלה מדדיה ועושה אותו חלב כדי שיצא הולד ויהיה לו מאין לאכל וביותר אם היה זכר הן הוא דכתיב "אשה כי תזריע וילדה זכר". תנא צורת הולד כיצד תחלת בריתו דומה לרשון שתי עיניו כשני טפין של זבוב שתי אזניו כשני טפין של זבוב שני זרועותיו כשני חוטין של זהורית, פיו משוף כשעורה, גזיתו

כַּעֲדָשָׁה, וַיִּשְׁאַר אַבְרָיו מְצַמְצָמִים בּוֹ כְּגֹלֶם וְעָלְיוֹ הוּא אֹמֵר "גְּלָמִי רָאוּ עֵינַיִךְ", אִם הִיְתָה נִקְבָּה גְּוִיָּתָה כְּשִׁעוֹרָה לְאַרְכָּה (פְּתוּחַ) [חֲתוּךְ] דְּדִים וְרַגְלִים אֵין לָהּ. כִּי־צַד הַגֹּלֶד שְׂרוּי בְּמַעֵי אִמּוֹ מְקַפֵּל וּמְנַח כְּפִנְקֶס רֹאשׁוֹ מְנַח לוֹ בֵּין יָרְכָיו וּשְׂתֵי דָדָיו עַל שְׁנֵי (צְלָעָיו) [צְעָדָיו] שְׂתֵי עֲגֹבוֹתָיו עַל שְׂתֵי עֲקָבָיו פִּיּו סְתוּם טְבוּרוֹ פְּתוּחַ וְאוֹכֵל מֵה שְׂאֵמוֹ אוֹכֵלֶת וְשׁוֹתָה מֵה שְׂאֵמוֹ שׁוֹתָה וְאֵינוֹ מוֹצִיא רְעִי שְׂמָא יְהָרַג אֶת אִמּוֹ, יֵצֵא לְאֹוִיר הָעוֹלָם נִסְתָּם הַפְּתוּחַ וְנִפְתָּח הַסְּתוּם. בֵּית שְׂמָאֵי וּבֵית הַלֵּל בֵּית שְׂמָאֵי אוֹמְרִים לֹא כִּי־צִירַת הַגֹּלֶד בְּעוֹלָם הִזָּה יִצְרָתוֹ לְעוֹלָם הַבָּא בְּעוֹלָם הִזָּה מִתְחִיל בְּעוֹר וּבִשָּׂר וְגוֹמֵר בְּגִידִין וְעֲצָמוֹת וְלְעוֹלָם הַבָּא מִתְחִיל בְּגִידִין וְעֲצָמוֹת וְגוֹמֵר בְּעוֹר וּבִשָּׂר שְׁפָן כְּתִיב בְּמִתִּי יַחְזָקָאֵל "וְיֹאֲרָא וְהִנֵּה עָלִיהֶם גִּידִים וּבִשָּׂר עָלָה וַיִּקְרַם עָלֵיהֶם עוֹר מְלֻמְעָלָה". אֵמֵר רַבִּי חֲנִיָּא בְּרַ אֲבָא אֵין פְּרָשַׁת יַחְזָקָאֵל רְאִיָּה. לְמָה מִתִּי יַחְזָקָאֵל דּוֹמִין לָזָה שְׁנַכְנֶס בְּמַרְחָץ זָה שְׁפוּשִׁט רֹאשׁוֹן לּוֹבֵשׁ אַחֲרוֹן. בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים כְּשֵׁם שְׂיִצְרָתוֹ שֶׁל אָדָם בְּעוֹלָם הִזָּה כִּדּוֹ יִצְרָתוֹ לְעוֹלָם הַבָּא בְּעוֹלָם הִזָּה מִתְחִיל בְּעוֹר וּבִשָּׂר וְגוֹמֵר בְּגִידִין וְעֲצָמוֹת אֵף לְעֵתִיד לְבֹא מִתְחִיל בְּעוֹר וּבִשָּׂר וְגוֹמֵר בְּגִידִין וְעֲצָמוֹת אֵף לְעֵתִיד לְבֹא מִתְחִיל בְּעוֹר וּבִשָּׂר וְגוֹמֵר בְּגִידִין וְעֲצָמוֹת, שְׁפָן אֵיּוֹב אוֹמֵר "זָכַר נָא כִּי כַחֲמֹר עֲשִׂיתִנִּי" וְגוֹ' "הֲלֹא כִּחְלָב תִּתִּיכֶנִּי". תִּתִּיכֶנִּי אֵין כְּתִיב כָּאֵן אֶלָּא "תִּתִּיכֶנִּי", וּבִגְבִינָה הַקְּפִיתִנִּי אֵין כְּתִיב כָּאֵן אֶלָּא "תִּקְפִּיאִנִּי", עוֹר וּבִשָּׂר הַלְּבָשְׁתִּנִּי אֵין כְּתִיב כָּאֵן אֶלָּא "תִּלְבִּישִׁנִּי", וּבְעֲצָמוֹת וְגִידִים סוֹכְכִיתִנִּי אֵין כְּתִיב כָּאֵן אֶלָּא "תִּשְׁכֶּכֶנִּי" "חַיִּים וְחֹסֵד עֲשִׂיתָ עִמָּדִי" וְגוֹ'. אוּם שֶׁל אִשָּׁה מְלֵא דָם וּמְמֹנוּ יוֹצֵא לְמַקּוֹר נִדְתָּה וּבִרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹלְכֶת טְפָה שֶׁל לְבִנוּגִית וְנוֹפְלֶת לְתוֹכּוֹ וּמִיֶּד הַגֹּלֶד נוֹצֵר. מְשַׁל לְחֵלֶב שֶׁהוּא נִתּוֹן בְּקַעֲרָה עַד שֶׁלֹּא נִתּוֹן לְתוֹכָהּ מְסוּי הוּא רוֹפֵף אִם נִתּוֹן לְתוֹכָהּ מְסוּי קוֹפָה וְעוֹמֵד. "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר" מְשַׁל לְמָה הַדְּבָר דּוֹמֵה לְשְׁנֵי צִירִים זָה צָר דְּמוּתוֹ שֶׁל זָה וְזָה צָר דְּמוּתוֹ שֶׁל זָה וְכוּ': לְעוֹלָם הַזָּכָר מִן הָאִשָּׁה וְהַנְּקֵבָה מִן הָאִישׁ. זָכַר מִן הָאִשָּׁה מְנִין "וְאִשְׁתּוֹ הִיְהוּדִיָּה יִלְדָּה אֶת יִרְדָּ" וְגוֹ'. "וּפִילְגִשׁוֹ" וְגוֹ' "וַתִּלְדֵּ" וְגוֹ' "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר". נִקְבָּה מִן הָאִישׁ מְנִין שְׁנַאֲמֵר "וּבִתּוֹאֵל יִלְדָּה אֶת רַבְּקָה" "וְאֵת דִּינָה בִּתּוֹ" "וְשֵׁם בֵּית אֲשֶׁר שָׂרַח". אֵמֵר רַבִּי אֲבִין לִית סִפְרָ דְּמִסְפֵּר לְגַרְמִיָּה. מְשַׁל לְשְׁנֵים שְׁנַכְנֶסוּ לְמַרְחָץ זָה שְׂמִזְיַע רֹאשׁוֹן יֵצֵא רֹאשׁוֹן, אֵמֵר רַבִּי אֲבָהוּ טוֹבָה גְּדוּלָּה עֲשֵׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם אִשָּׁה זֹו בְּעוֹלָם הִזָּה שֶׁלֹּא הִתְחִיל בְּגִידִין וּבְעֲצָמוֹת שְׂאֵלוֹ הִתְחִיל בְּגִידִין וּבְעֲצָמוֹת הִיָּה מְבַקֵּעַ כְּרֶסֶה וְיוֹצֵא לְפִי שְׂבַע עוֹלָם הִזָּה יוֹלְדֶת בְּצַעַר אֲבָל לְעֵתִיד לְבֹא מֵה כְּתִיב "בְּטָרָם תִּחִיל יִלְדָּה בְּטָרָם יָבֵא חֶבֶל לָהּ וְהִמְלִיטָה זָכָר". זָה שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב "מִי יִתְנַנֵּי כִּי־רַחֵי קֶדֶם כִּי־מִי אֶלּוּפָה יִשְׁמְרֶנִּי" אֶלּוּ יָמִים שְׂהִיִּיתִי בְּמַעֵי אִמִּי מְלַמֵּד שְׂהִתִּינוּק מִשְׂתַּמֵּר בְּמַעֵי אִמּוֹ. "כַּאֲשֶׁר הִיִּיתִי בִּימֵי חַרְפִּי" אֵמֵר רַבִּי אֲבָהוּ הִתִּינוּק יוֹצֵא מְמַעֵי אִמּוֹ מְלֵא רִירִין וּמְלֵא דָם וְהַכֵּל מְחַבְּקִין אוֹתוֹ וּמְנַשְׁקִין אוֹתוֹ וּבִיּוֹתֵר כְּשֶׁהוּא זָכַר הִדָּא הוּא דְּכְתִיב "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר". הִתִּינוּק הִזָּה עַד שֶׁלֹּא יֵצֵא מְמַעֵי אִמּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִוָּה עָלָיו וְאוֹמֵר לוֹ מִזָּה תֹאכַל וּמִזָּה לֹא תֹאכַל "זָה לָכֶם הַטְּמֵא" וּמִשֶּׁהוּא מְקַבֵּל עָלָיו

את כל המצוות אחר כך נולד: "אשה כי תזריע וילדה זכר". זהו שאמר הכתוב "ואין צור כאלהינו" בשר ודם צר צורה הוא מדבר צורתו אין מדברת הוא משבח צורתו והצורה אינה משבחת אותו אבל הקדוש ברוך הוא הוא צר צורה וצורתו עומדת ומשבחת לפניו. בשר ודם מבקש לצור צורה כמה סממנין צריך להביא עד שלא יצור אותה אבל הקדוש ברוך הוא צר האדם מתוך טפה אחת. בא וראה טוס הנה שס"ה גוננין יש בו והוא נוצר מטפה אחת של לבן הוי "אין צור כאלהינו" אין ציר כאלהינו, ולא תאמר בעוף אלא אפי' אדם מטפה אחת של לבן שנקאמר "אשה כי תזריע וילדה זכר": המפלת סנדל וכו'. וכן שפחה שהפילה מביאה קרבן. תנו רבנן "בני ישראל" אין לי אלא בני ישראל גירת ושפחה מנין תלמוד לומר: "אשה". מאי וכן שפחה סלקא דעתך אמינא כי אמרינן כל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה הני מלי בדבר ששונה בין באיש בין באשה אבל יולדת דבנשים איתא באנשים ליתא אימא לא תחייב שפחה להכי תני וכן שפחה.

"דבר אל בני ישראל אשה כי תזריע", בני ישראל בענין הנה ואין הכותים בענין הנה, "בני ישראל" אין לי אלא בני ישראל מנין לרבות את הגירת ואת השפחה בין משחררת בין שאינה משחררת תלמוד לומר: "אשה". "וילדה" מה תלמוד לומר: מכלל שנקאמר "והזרתם את בני ישראל מנין לרבות את הגירת ואת השפחה בין מאחוריו תלמוד לומר: ביוולדת "ואל המקדש לא תבא". יכול יולדת הקלה מטמא אותו מתוכו ושאר כל הטמאים בין מתוכו בין מאחוריו תלמוד לומר: "בני ישראל" הרי בני ישראל כיוולדת מה יולדת אינה מטמאה אלא מתוכו אף כלם לא יטמאו אלא מתוכו. אין לי אלא הבא מטמאה חמורה כיוולדת, הבא מטמאה קלה טמא מת ובוועל נדה וכל המטמאין את האדם מנין. תלמוד לומר: "ולא ימתו בטמאתם בטמאם את משפני אשר בתוכם" לרבות את כלם. "כי תזריע וילדה" פרט לשילדה לפני הדבור. יכול שאני מוציא אף שעברה לפני הדבור וילדה לאחר הדבור תלמוד לומר "וילדה" אין הדבר תלוי אלא בלדה. יוצא דפן אין יושבין עליו ימי טמאה וימי טהרה ואין חייבין עליו קרבן. רבי שמעון אומר הרי זה כילוד. מאי טעמא דרבנן אמר קרא "אשה כי תזריע וילדה זכר" עד שתלד במקום שמזרעת, ורבי שמעון ההוא דאפי' לא ילדה אלא כעין שהזריעה אמו טמאה לדה. ורבי שמעון מאי טעמא אמר קרא תלד לרבות יוצא דפן. ורבנן מיבעי ליה לטמטום ואנדרוגינוס סלקא דעתך אמינא זכר ונקבה כתיב זכר ונדאי ונקבה ונדאית קא משמע לן. ורבי שמעון נפקא ליה מדתני בר לואי "לבן" לבן מכל מקום, "לבת" לבת מכל מקום. ורבנן מיבעי ליה לחייב על כל בן ובן ולחייב על כל בת ובת. ורבי שמעון נפקא לה מדתנא תנא קמיה דרב ששת "זאת תורת היולדת" מלמד שפביא קרבן אחד על ולדות הרבה. יכול תביא על לדה שלפני מלאת ועל לדה שלאחר מלאת כאחד תלמוד לומר "זאת". ורבנן אף על גב דכתיב "זאת" אצטריך "לבן או לבת" סלקא דעתך אמינא הני מלי

בתרי עבירי אָבֵל בַּחַד עֲבוּרָא כְּגוֹן יְהוּדָה וְחִזְקִיָּה. בְּנֵי רַבִּי חִנְיָא אֵימָא חַד קָרְבָּן סָגִי לָהּ קָא מִשְׁמַע לָן: תְּנוּ רַבְּנָן שְׁלָא בְּבֵית הַבֵּית טָמֵא לֹא שְׁהַשְׁלִיָּא וְלֹד אֵלָא שְׂאִין שְׁלִיָּא בְּלֹא וְלֹד דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהְרִין. מֵאִי טַעְמָא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן מְשׁוּם בְּטוּל בְּרַב נִגְעוּ בָּהּ. וּמוּדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂאֵמוּ טַמְאָה לְדָה דְּאָמַר קָרָא "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ" אֶפְלוּ לֹא יִלְדָה אֵלָא כְּעִין שְׁהַזְרִיעָה אִמּוּ טַמְאָה לְדָה: תִּנְי תִּנְא קַמִּיה דְּרַב (נִכּוּל) הַמְּפָלֶת [בְּרִית] גּוּף שְׂאִינוּ חֲתוּף וּבְרִית רֹאשׁ שְׂאִינוּ חֲתוּף יְכוּל תִּהְיֵא אִמּוּ טַמְאָה לְדָה תִּלְמוּד לֹמַר "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר" וְגו' "וּבֵיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוּל" מִי שְׂרָאוּי לְבָרִית (נִשְׁמָה) [שְׁמוּנָה] זָצֵאוּ אֵלוּ שְׂאִין רָאוּיִן לְבָרִית (נִשְׁמָה) [שְׁמוּנָה] אָמַר לוּ רַב לְתִנְא וְסִיִּים בָּהּ הֲכִי שְׂיֵשׁ לוּ שְׁנֵי גְבִין וְשְׁנֵי שְׂדָרָאוֹת: תִּנְיָא בְּרָאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ" [אִישׁ מְזִרִיעַ תִּחְלָה יוֹלְדֵת נִקְבָּה] אִשָּׁה מְזִרְעַת תִּחְלָה יוֹלְדֵת זָכָר וְלֹא פְרָשׁוּ חֲכָמִים אֶת הַדְּבָר עַד שֶׁבָּא רַבִּי צְדוּק וּפְרָשׁוּ "אֵלָה בְּנֵי יֵלָה" וְגו' "וְאֵת דִּינָה בִּתּוֹ" תִּלְהַ הַכְּתוּב זָכָר בְּנִקְבָּה וּנְקָבָה בְּזָכָר וְאוֹמַר "וַיִּהְיוּ בְּנֵי אוֹלָם אֲנָשִׁים גְּבוּרִין] (מְלַמְדֵי מְלַחְמָה) [נְחִיל דְּרַבִּי קֶשֶׁת] וּמְרַבִּים בְּנִים וּבְנֵי בְנִים", וְכִי בִּידּוֹ שֶׁל אָדָם לְהַרְבוֹת בְּנִים וּבְנֵי בְנִים אֵלָא בְּשָׂכָר שְׁמִשְׁהִין עֲצָמוֹן עַל הַבֶּטֶן עַד שֶׁתִּזְרַעְנָה נְשׁוֹתֵיהֶם תִּחְלָה כְּדִי שְׂיִהְיוּ בְּנֵיהֶם זָכָרִים מְעַלָּה עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב כְּאֵלוּ מְרַבִּים בְּנִים וּבְנֵי בְנִים וְהִינוּ דְּאָמַר רַב קֶטִינָא יְכוּל אֲנִי לַעֲשׂוֹת כָּל בְּנֵי זָכָרִים. אָמַר רַבָּא (כָּל) הַרוֹצֵה לַעֲשׂוֹת (כָּל) בְּנָיו זָכָרִים יִבְעַל וַיִּשְׁנֶה. "וְיִלְדָה זָכָר" אָמַר רַבִּי יִצְחָק כִּיּוֹן שְׂבָא זָכָר [בְּעוֹלָם] בָּא שְׁלוֹם לְעוֹלָם, זָכָר זֶה כִּר וְכִתִּיב "שְׁלַחוּ כִר מוֹשֵׁל אֶרֶץ", כִּיּוֹן שְׂבָא זָכָר בָּא כְּפָרוּ עִמּוֹ. זָכָר זֶה כִּר שְׁנַאֲמַר "וַיִּכְרֶה לָהֶם כְּרָה גְדוֹלָה", נִקְבָּה נִקְיָה בָּאָה עַד דְּאָמְרָה מְזוּנֵי לֹא יִהְיֵי לָהּ שְׁנַאֲמַר "נִקְבָּה שְׂכָרְד". תִּנְיָא שְׁלֶשָׁה יָמִים הִרְאִשׁוּנִים יִבְקֶשׁ אָדָם רַחֲמִים שְׁלֹא יִסְרִיחַ, מְשַׁלְּשָׁה וְעַד אַרְבַּעִים יוֹם יִבְקֶשׁ רַחֲמִים שְׂיִהְיֵא זָכָר, מֵאַרְבַּעִים יוֹם וְעַד שְׁלֶשָׁה חֲדָשִׁים יִבְקֶשׁ רַחֲמִים שְׁלֹא יִהְיֵא סַנְדַּל, מְשַׁלְּשָׁה חֲדָשִׁים וְעַד שְׁשָׁה חֲדָשִׁים יִבְקֶשׁ רַחֲמִים שְׁלֹא יִהְיֵא נֶפֶל, מְשַׁלְּשָׁה חֲדָשִׁים וְעַד תִּשְׁעָה חֲדָשִׁים יִבְקֶשׁ רַחֲמִים שְׂיִצֵּא מִמְעֵי אִמּוֹ בְּשָׁלוֹם. וּמִי מְהִנֵּי רַחֲמִים וְהָאֵמַר רַבִּי יִצְחָק מֵאִי דְכָתִיב "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר" אִשָּׁה מְזִרִיעַ תִּחְלָה יוֹלְדֵת נִקְבָּה. הֲכֵא בְּמֵאִי עֲסָקִינוּ שְׁהַזְרִיעוּ שְׁנִיָּהֶם כְּאֶחָד. טַמְטוּם שְׁנִקְרַע וְנִמְצָא זָכָר אָמַר רַב שִׁיזְבִי אִין אִמּוּ טַמְאָה לְדָה שְׁנַאֲמַר "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר" עַד שְׂיִהְיֵא זָכָר מְשַׁעַת לְדָה. רַב שְׂרַבְיָה אָמַר אִף אִינוּ נִמּוּל לְשְׁמוּנָה שְׁנַאֲמַר "וּבֵיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוּל בְּשֶׁר עַרְלָתוֹ" עַד שְׂיִהְיֵא זָכָר מְשַׁעַת לְדָה. מִיתִיבֵי הַמְּפָלֶת טַמְטוּם וְאַנְדְּרוּגִינוּס תִּשְׁבַּ לְזָכָר וְלִנְקָבָה, תִּיּוּבְתָא דְרַב שִׁיזְבִי תִיּוּבְתָא: "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר" מַה תִּלְמוּד לֹמַר, לְפִי שְׁנַאֲמַר "וְטַמְאָה שְׁבַעַת יָמִים וּבֵיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוּל" שׁוּמַע אֲנִי לִיּוֹצֵא חֵי שְׁמִטְמָא אֶת אִמּוּ טַמְאָת לְדָה מִנֵּין לִיּוֹצֵא מִת שְׂיִטְמָא אֶת אִמּוּ טַמְאָת לְדָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה הֲרִי אֲנִי דָן מַה הִיּוֹצֵא חֵי שְׂאִינוּ מְטַמָּא אֶת אִמּוּ וְאֵת הַבָּא עִם אִמּוּ לְאֶהֱל טַמְאָת שְׁבַעַת הֲרִי הוּא מְטַמָּא אֶת אִמּוּ טַמְאָת לְדָה. הִיּוֹצֵא מִת שְׁמִטְמָא אֶת אִמּוּ וְאֵת הַבָּא עִם אִמּוּ לְאֶהֱל טַמְאָת שְׁבַעַת אִינוּ דִּין

שְׁיִטְמָא אֶת אִמּוֹ טְמֵאת לְדָה. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה כָּל דִּין שְׁאַתָּה דָּן שְׁתַּחֲלֶתוּ
לְחַמְמִיר וְסוֹפּוֹ לְהַקְלֵי אֵינּוּ דִּין, אִם טַהַר הַחֵי אֶת אִמּוֹ יִטַּהַר הַמֵּת אֶת אִמּוֹ,
תִּלְמִיד לּוֹמֵר "זָכַר" לְרַבּוֹת אֶת הַמֵּת. אֵין לִי אֶלָּא בְּן תַּשְׁעָה, בְּן שְׁמוֹנֶה בְּן שְׁבַע
בְּן שֵׁשׁ בְּן חֲמִשָּׁה מִנִּין, תִּלְמִיד לּוֹמֵר "וַיִּלְדָּה" כָּל שְׁתַּלְד. אֵי "וַיִּלְדָּה" אֵין לִי אֶלָּא
הַיֶּלֶד מִנִּין הַמִּפְּלֶת סַנְדֵּל אוֹ שְׁלֵא וְשִׁפִּיר הַמֶּרְקָם וְהַיּוֹצֵא מִחֻתָּךְ, תִּלְמִיד לּוֹמֵר
"כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה" כָּל זֶרַע שְׁיִלְדָּה. יְכוֹל הַמִּפְּלֶת כְּמִין דְּגִים וְחִגְבִּים וְשִׁרְצִים תִּהְיֶה
טְמֵאָה, תִּלְמִיד לּוֹמֵר "זָכַר" מַה זָכַר מִיַּחַד שְׁיֵשׁ בּוֹ מִצּוֹרֵת הָאֲדָם יֵצְאוּ אֵלָיו שְׁאֵין
בָּהּ מִצּוֹרֵת הָאֲדָם. יְכוֹל הַמִּפְּלֶת בְּרִית הַגּוֹף שְׁאֵינוֹ חֲתוּךְ, בְּרִית רֹאשׁ שְׁאֵינוֹ
חֲתוּךְ, מִי שְׁיֵשׁ לוֹ שְׁנֵי גִבִּין וְשְׁנֵי שְׁדָרְאוֹת הוֹאִיל וְיֵשׁ בּוֹ מִצּוֹרֵת הָאֲדָם תִּהְיֶה
טְמֵאָה. תִּלְמִיד לּוֹמֵר "וְטְמֵאָה שְׁבַעַת יָמִים וּבְשִׁמְיָי יְמוֹל" מַה זֶה מִיַּחַד שְׁרֵאוֹי
לְבָרִית נְשָׂמָה יֵצְאוּ אֵלָיו שְׁאֵין רֵאוֹיִים לְבָרִית נְשָׂמָה. "וְטְמֵאָה" הִיא טְמֵאָה וְאֵין
הַיֶּלֶד טְמֵא וְהֵלֵא דִּין הוּא וּמַה הִיא שְׁהַיֶּלֶד גֶּרֶם לָהּ טְמֵאָה טְמֵאָה. וְלֵד שְׁגָרִם
טְמֵאָה אֵינוֹ דִּין שְׁיֵהֵא טְמֵא. שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח יוֹכִיחַ שְׁגָרִם טְמֵאָה וְטַהוֹר. לֹא אִם
אֲמַרְתָּ בְּשִׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח שְׁאֵין לוֹ טְמֵאָה תֹאמַר בְּוֹלָד שְׁיֵשׁ לוֹ טְמֵאָה הוֹאִיל וְיֵשׁ
לוֹ טְמֵאָה יֵהֵא טְמֵא, תִּלְמִיד לּוֹמֵר "וְטְמֵאָה", הִיא טְמֵאָה וְאֵין הַיֶּלֶד טְמֵא.
"וַיִּלְדָּה וְטְמֵאָה שְׁבַעַת יָמִים" שְׁתַּסְפֵּר שְׁבַעַת לְוֹלָד הָאֲחֵרוֹן. וְהֵלֵא דִּין הוּא מְטֵמָא
בְּמֵת וּמְטֵמָא בְּוֹלָד מַה מְצִינוּ כְּשֵׁהִיא מְטֵמָאָה בְּמֵת אֵינָה סוֹפְרַת שְׁבַעַת אֶלָּא
לְטְמֵאָה הָאֲחֵרוֹנָה אִף כְּשֵׁהִיא מְטֵמָאָה בְּוֹלָד לֹא תַסְפֵּר שְׁבַעַת אֶלָּא לְוֹלָד אֲחֵרוֹן.
אוֹ כֵּלֶךְ לְדָרְךָ זֶה מְטֵמָאָה בְּדָמִים וּמְטֵמָאָה בְּוֹלָד מַה מְצִינוּ כְּשֵׁהִיא מְטֵמָאָה
בְּדָמִים אֵינָה סוֹפְרַת שְׁבַעַת אֶלָּא לְרֵאוֹת רֵאוֹנָה אִף כְּשֵׁהִיא מְטֵמָאָה בְּוֹלָד לֹא
תַסְפֵּר שְׁבַעַת אֶלָּא לְוֹלָד רֵאוֹן. נִרְאָה לְמִי דוֹמָה דְּנִין טְמֵאָה שְׁמִמְקוֹם אַחַר
מְטֵמָאָה שְׁהִיא מְמָקוֹם אַחַר. וְאֵל יוֹכִיחוּ דְּמִים שְׁהִם מְגוֹפָה. אוֹ כֵּלֶךְ לְדָרְךָ זֶה דְּנִין
טְמֵאָה שְׁהִיא מְמָנָה מְטֵמָאָה שְׁהִיא מְמָנָה וְאֵל תּוֹכִיחַ טְמֵאת הַמֵּת שְׁאֵינָה מְמָנָה.
תִּלְמִיד לּוֹמֵר "וַיִּלְדָּה וְטְמֵאָה שְׁבַעַת יָמִים" שְׁתַּסְפֵּר שְׁבַעַת לְוֹלָד הָאֲחֵרוֹן.

"וְטְמֵאָה שְׁבַעַת יָמִים" שְׁאֵלוּ תִלְמִידֵי אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן מִפְּנֵי מַה אָמְרָה תּוֹרָה
יּוֹלְדֵת מְבִיאָה קָרְבָּן אָמַר לָהֶם שְׁבִשְׁעָה שְׁכּוֹרַעַת יֶלֶד קוֹפְצַת וְנִשְׁבַּעַת שְׁלֵא תִזְקַק
לְבַעֲלָהּ לְפִיכָךְ אָמְרָה תּוֹרָה תְּבִיא קָרְבָּן. מִתְקִיף לָהּ רַב אֲשֵׁי הִיא מְזִידָה הִיא
וּבַחֲרֻטָּה תִּלְגָּא מִלְתָּא וְעוֹד קָרְבָּן שְׁבוּעָה בְּעֵי לְאֲתוּיִי. וּמִפְּנֵי מַה אָמְרָה תּוֹרָה זָכַר
לְשְׁבַעַת נִקְבָּה לְאֲרַבְעָה עָשָׂר, נִקְבָּה שְׁהַכֵּל עֲצָבִים בָּהּ מִתְחַרְטֶת לְאֲרַבְעָה עָשָׂר,
זָכַר שְׁהַכֵּל שְׁמַחִים בּוֹ מִתְחַרְטֶת לְשְׁבַעַת. וּמִפְּנֵי מַה אָמְרָה תּוֹרָה מִיֵּלָה בְּשִׁמְיָי
שְׁלֵא יֵהִיוּ כָּל הָעוֹלָם שְׁמַחִין וְאָבִיו וְאִמּוֹ עֲצָבִים. הִיָּה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר מִפְּנֵי מַה
אָמְרָה תּוֹרָה נָדָה לְשְׁבַעַת מִתּוֹךְ שְׁרָגִיל בָּהּ קָץ בָּהּ אָמְרָה תּוֹרָה תִּהְיֶה נָדָה שְׁבַעַת
כְּדִי שְׁתִּהְיֶה חֲבִיבָה עַל בַּעֲלָהּ בְּיוֹם טְהָרָתָהּ כְּיוֹם כְּנִיסָתָהּ לַחֲפָה.

"שְׁבַעַת יָמִים". יְכוֹל בֵּין סְמוּכִין בֵּין מְפִזְרִים תִּלְמִיד לּוֹמֵר "כִּימֵי נִדְתָה" מַה יָמֵי
נִדְתָה סְמוּכִין אִף יָמֵי לִדְתָה סְמוּכִין. "כִּימֵי נִדְתָה דוֹתָה תִּטְמָא" כִּימֵי נִדְתָה כְּךָ

ימי לדתה מה ימי נדתה אין ראויים לזיבה ואין ספירת שבועה עולה לה אף ימי לדתה אין ראויים לזיבה ואין ספירת ז' עולה בהן. "דוּתָה תִּטְמָא" לרבות את בועלה. "דוּתָה תִּטְמָא" לרבות את הלילות. "דוּתָה תִּטְמָא" לרבות את היולדת בזב שצריכה שתשב שבועה נקיים.

"וביום השמיני ימול" זה שאמר הכתוב "תן חלק לשבועה וגם לשמונה", "לשבועה" אלו ימי הנדה, "וגם לשמונה" [אלו] ימי המילה. אמר הקדוש ברוך הוא אם שמרת ימי הנדה אני נותן לך בן ואתה מלו לשמונה. רבי אליעזר ורבי יהושע רבי אליעזר אומר "תן חלק לשבועה" אלו שבעת ימי השבת, "וגם לשמונה" אלו שמונת ימי המילה. ורבי יהושע אומר "תן חלק לשבועה" אלו שבעת ימי הפסח, "וגם לשמונה" אלו שמונת ימי החג. כשהוא אומר "וגם לרבות את העצרת ואת ראש השנה ואת יום הכפורים. רבי נחמיה אומר "תן חלק לשבועה" זה דוד שמל משה לשבועה. "וגם לשמונה" זה דוד שמל יהושע לשמונה. רבי שמעון פתר קרא בנשיאים "תן חלק לשבועה" "ביום השביעי נשיא לבני אפרים", "וגם לשמונה" "ביום השמיני נשיא לבני מנשה". רבי לוי אומר "תן חלק לשבועה" אלו שבעת ימי החג "וגם לשמונה" דכתיב ביום השמיני עצרת. ר' עזרא בשם רבי סימון פתר קרא במלואים, "תן חלק לשבועה" "כי שבעת ימים ימלא את ידכם", "וגם לשמונה" "ויהי ביום השמיני קרא משה". זה שאמר הכתוב "יספת לגוי ה' יספת לגוי" אמר הנביא רבון העולמים נתת לעכו"ם שנה ולא קלסוף עליה, אתה נותן לו בן אינו מוהלו אלא מגדלו לפי נימוסו, הגדיל מוליכו לבית אלילים ש'לו ומכעיסו, אתה נותן לו בית הוא מעמיד בתוכה אלילים. אתה מרבה להם י"ט אכלין ופוחזין ונכנסין לבתי תאטראות ולבתי קרקסאות ומכעיסים אותך בדבריהם ובמעשיהם, הוי "יספת לגוי" שמא קרא "ה' ונכבדת" אבל ישראל "יספת לגוי" ונכבדת" אתה נותן לו בן הוא מוהלו לשמונה ימים, אם הוא בכור פודהו לשלשים יום, הגדיל מוליכו לבתי פגסיות ולבתי מדרשות ומברך בך בכל יום "ברכו את ה' המברך", אתה נותן לו בית הוא קובע בו מזוזה, גג הוא עושה לו מעקה, אתה נותן להם ימים טובים הם אוכלים ושותים ושמחים ונכנסין לבתי פגסיות ולבתי מדרשות ומרבים בתפלה ומרבין בקרבנות ומרבין במוספין: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" אין כתיב כאן שיוציא יציאות ראה כמה ישראל מחבבין את המצות כמה הם מוציאים הוצאות כדי לשמרם אמר הקדוש ברוך הוא אתם משמחין את המצות אני מוסיף לכם שמחה שנתמר "ויספו ענוים בה' שמחה". שאל טורנוסורפוס הרשע את רבי עקיבא איזה מעשים נאים של הקדוש ברוך הוא או של בשר ודם, אמר ליה של בשר ודם נאים. אמר ליה הרי השמים והארץ יכול אתה לעשות נאים מהם. אמר ליה לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות שאין שולטין עליו, אלא דברים שהם מצוים בבני אדם. אמר ליה למה אתם מלים. אמר ליה

אף אָנִי יוֹדֵעַ שְׁעַל דְּבָרִים אֵלּוּ אַתָּה שׂוֹאֵל וּלְכֹךְ הַקְדַּמְתִּי וְאַמְרַתִּי לָךְ שְׁמַעְשֵׂה בְּשֵׁר וְדַם נְאִים מִשָּׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. הַבֵּיא לּוֹ שְׁבָלִים וּגְלוּסְקָאוֹת אֵלּוּ מַעֲשֵׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאֵלּוּ מַעֲשֵׂה בְּשֵׁר וְדַם אֵין אֵלּוּ נְאִים. אָמַר לוֹ הַזֵּאִיל וְהוּא חֲפָץ בְּמִלָּה לָמָּה אֵינוֹ מְהוּל מְמַעֵי אָמוֹ אָמַר לוֹ לְפִי שְׁלֵא נָתַן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל אֶת הַמְצוֹת אֶלָּא לְצַרְף בָּהֶם. וְכֹךְ אָמַר דָּוִד ("כָּל אִמְרַת ה' צְרוּפָה" וְאוֹמַר) "אִמְרַת ה' צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֲסִים בּוֹ".

תַּנּוּ רַבְּנָן עַרְל וְנוֹלַד כְּשֶׁהוּא מְהוּל וְגַר שְׁנַתְגִּיר כְּשֶׁהוּא מְהוּל וְקָטָן שְׁעֵבֵר זְמַנּוֹ וְשֶׁאֵר כָּל הַנְּמוּלִים לְאַתּוּיִי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי עַרְלוֹת אֵין נְמוּלִים אֶלָּא בֵּיוֹם. רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמַר בְּזַמְנֵן אֵין נְמוּלִים אֶלָּא בֵּיוֹם, שְׁלֵא בְּזַמְנֵן נְמוּלִים בֵּין בֵּיוֹם וּבֵין בְּלִילָה. מִר סָבַר דְּרַשִׁינָן "וּבֵיוֹם" וּמִר סָבַר לֹא דְרַשִׁינָן "וּבֵיוֹם". כִּי הָא דִּיתֵיב רַבִּי יוֹחָנָן וְקָא דְרִישׁ נוֹתֵר בְּזַמְנֵן אֵינוֹ נְשָׂרָף אֶלָּא בֵּיוֹם, שְׁלֵא בְּזַמְנֵן נְשָׂרָף בֵּין בֵּיוֹם וּבֵין בְּלִילָה. אִיתֵיבִיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבִּי יוֹחָנָן אֵין לִי אֶלָּא נְמוּל בְּשְׁמִינֵי שְׂאֵינוֹ נְמוּל אֶלָּא בֵּיוֹם, מִנֵּין לְרַבּוֹת לְתַשְׁעָה לְעַשְׂרָה לְאַחַד עֶשֶׂר לְשָׁנִים עֶשֶׂר תַּלְמוּד לּוֹמַר "וּבֵיוֹם". וְאַפְלוּ לְמָאן דְּלֵא דְרִישׁ נְאִי וְנְאִי ה"א דְרִישׁ. אִישְׁתִּיק. בְּתַר דְּנִפְק אָמַר לִיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ רְאִיתָם לְבַר פְּדַת שְׂיוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ כְּמוֹשָׁה מִפִּי הַגְּבוּרָה. אָמַר לִיהּ דִּידִיהּ הִיא, מִתְנִיתָא הִיא, הִיכָא תִּנְי לָהּ בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים, נִפְק תִּנְיָהּ בְּתַלְתָּא יוֹמֵי וְסַבְרָה בְּתַלְתָּא יָרְחֵי.

אָמַר תַּלְמוּד אַחַד מִתַּלְמוּדֵי רַבִּי עֲקִיבָא לְפָנֵי רַבִּי עֲקִיבָא צְרִיף לְאָמְרוּ אֵלּוּ נְאָמַר "וְטַמְאָה שְׁבַעַת יָמִים וּבְשְׁמִינֵי יְמוֹל" שׁוֹמֵעַ אָנִי שְׁבַעַה וְשְׁמוֹנָה הֲרִי חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר, תַּלְמוּד לּוֹמַר "וּבֵיוֹם". אָמַר לִיהּ רַבִּי עֲקִיבָא צָלְלַת בְּמִים אֲדִירִים וְהַעֲלִית חֲרָס בְּיָדְךָ [וְהֵלֵא] כְּבָר נְאָמַר "וּבֵן שְׁמוֹנֵת יָמִים יְמוּל לָכֶם כָּל זָכָר לְדוֹרוֹתֵיכֶם" "וּבֵיוֹם", מְלַמֵּד שְׁכָל הַיּוֹם כְּשֵׁר לְמִלָּה, אֶבֶל זְרִיזִין מְקַדִּימִין לְמַצּוֹת שְׁכָף מְצִינוּ בְּאַבְרָהָם שְׁנֵאָמַר "וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בְּבִקְרָה" וְגו'. "בְּשְׁמִינֵי יְמוֹל" וְאַפְלוּ בְּשַׁבַּת הָא מָה אָנִי מְקַיִם "מְחַלְלִיהּ מוֹת יוֹמַת" חוּץ מִן הַמִּלָּה. אוּ מְקַיִם אָנִי "מְחַלְלִיהּ מוֹת יוֹמַת" אֵף בְּמִלָּה הָא מָה אָנִי מְקַיִם "וּבֵיוֹם הַשְּׁמִינֵי יְמוֹל" חוּץ מִן הַשַּׁבַּת, תַּלְמוּד לּוֹמַר "וּבֵיוֹם" וְאַפִּי בְּשַׁבַּת.

רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמַר מִלָּה וְכָל מְכַשְׁרִיָּהּ דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבַּת אָמַר קָרָא "וּבֵיוֹם הַשְּׁמִינֵי" וְאַפְלוּ בְּשַׁבַּת, עַד כָּאן לֹא פְּלִיגֵי רַבְּנָן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר אֶלָּא בְּמְכַשְׁרֵי מִלָּה אֶבֶל מִלָּה גּוּפָה דְּבָרֵי הַכָּל דְּחָזְיָא שַׁבַּת. מְנַלְן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן "בֵּיוֹם" וְאַפְלוּ בְּשַׁבַּת. הָא מִיבְעֵי לִיהּ בֵּיוֹם וְלֹא בְּלִילָה, הֵהִיא מִבְּן שְׁמוֹנֵת יָמִים נִפְקָא. תִּנְיָא כְּנֻתִיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן "וּבְשְׁמִינֵי יְמוֹל" וְאַפְלוּ בְּשַׁבַּת וּמָה אָנִי מְקַיִם "מְחַלְלִיהּ מוֹת יוֹמַת" בְּשֶׁאֵר מְלֵאכּוֹת. אֶבֶל מִלָּה דְּחָזְיָא שַׁבַּת מְקַל וְחָמַר. וּמָה צְרַעַת שְׁדוּחָה אֶת הַעֲבוּדָה וְעֲבוּדָה דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבַּת מִלָּה דּוֹחָה אוֹתָהּ. שַׁבַּת שְׁנַדְחִית מִפְּנֵי הַעֲבוּדָה אֵינוֹ דִּין שְׁתֵּהּא מִלָּה דּוֹחָה אוֹתָהּ. הַדֵּר אָמַר מִפְּמַאי דְּצַרְעַת חֲמִירָא דִּילְמָא שַׁבַּת

חמירא שְׁכּוֹן יֵשׁ עֲנָשִׁין וְאַזְהָרוֹת הַרְבֵּה. וּמִמַּאי מְשׁוּם דְחַמִּירָא צָרַעַת דִּילְמָא מְשׁוּם דְגַבְרָא הוּא דְלֹא חָזִי וּמָה אָנִי מְקַיִם "שְׁמִינִי יְמוּל" חוץ מִשְׁבֶּת תַּלְמוּד לומר "וביום" וְאַפְלוּ בְשֶׁבֶת. וְקַל וְחֹמֶר לְפָקוּחַ נֶפֶשׁ שֶׁהוּא דוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת (פְּתוּב בְּרַמְזוֹ שֵׁנ"ז).

"יְמוּל בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ". וְאַע"פּ שֵׁיִשׁ שָׁם בְּהֶרֶת וּמָה אָנִי מְקַיִם "הַשְּׁמֵר בְּנִגְעַ צָרַעַת" בְּשָׂר מְקוֹמוֹת חוץ מִן הַמִּילָה דְבָרֵי רַבִּי יֵאֵשְׁיָהּ. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר אֵינּוּ צָרִיד שְׁבֶת חַמּוּרָה דוֹחָה צָרַעַת לֹא כָּל שְׁכּוֹן. אָמַר מֶר בְּשָׂר אַע"פּ שֵׁיִשׁ שָׁם בְּהֶרֶת הָא לְמָה לִּי קָרָא דְבָר שְׂאִין מִתְּפֹן הוּא [אָמַר אֲבִי לֹא נִצְרָחָה אֶלָּא לְרַבִּי יְהוּדָה דְאָמַר דְבָר שְׂאִין מִתְּפֹן אֶסוּר, רַבָּא אָמַר אֶפְלוּ תֵימָא רַבִּי שְׁמַעוֹן], מוֹדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּפָסִיק רִישֵׁיָהּ וְלֹא יָמוּת.

תַּנּוּ רַבֵּן עֶרְלָתוֹ וְדַאי דוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת סָפֵק אֵין דוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת. עֶרְלָתוֹ וְדַאי דוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת וְלֹא אֲנִידְרוּגִינּוּס דוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אֲנִידְרוּגִינּוּס דוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת וְעֲנוּשׁ פְּרַת (פְּתוּב בְּרַמְזוֹ תַרע"ו). עֶרְלָתוֹ וְדַאי דוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת וְלֹא נוֹלַד כְּשֶׁהוּא מְהוּל דוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת. שְׁבִית שְׁמַאי אוֹמְרִים צָרִיד לְהִטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים אֵינּוּ צָרִיד. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל עַל מִי שֶׁנוֹלַד מְהוּל שְׁצָרִיד לְהִטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית מִפְּנֵי שְׁעֶרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא, עַל מָה נִחְלְקוּ עַל שְׁנִתְגַּיֵּר מְהוּל. שְׁבִית שְׁמַאי אוֹמְרִים צָרִיד לְהִטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים אֵינּוּ צָרִיד, אָמַר רַבָּא אָמַר רַב אֶסִּי כָּל שְׂאִמוֹ טְמֵאָה לְדָה נְמוּל לְשִׁמוּנָה וְכָל שְׂאִין אִמּוֹ טְמֵאָה לְדָה אֵינּוּ נְמוּל לְשִׁמוּנָה שְׁנֵאָמַר "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יְמוּל". אָמַר לוֹ אֲבִי דוֹרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים יוֹכִיחוּ שְׂאִין אִמּוֹ טְמֵאָה לְדָה וְנְמוּל לְשִׁמוּנָה. אָמַר לִיהַ נִתְנָה תוֹרָה וְנִתְחַדְּשָׁה הַלְכָה.

"וּשְׁלֵשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדָמֵי טְהָרָה". אֵיתְמַר רַב אָמַר מַעֲנִן אֶחָד הוּא הַתוֹרָה טְמֵאָתוֹ וְהַתוֹרָה טְהָרָתוֹ. לְוִי אָמַר שְׁנֵי מַעֲנִנוֹת הֵן נִפְתַּח הַטְּמֵא נְסֻתָם הַטְּהוֹר נִפְתַּח הַטְּהוֹר נְסֻתָם הַטְּמֵא. מֵאֵי בִינְיָהּ, אֵיכָּא בִינְיָהּ שׁוֹפְעַת מִתּוֹךְ שְׁבַעָה לְאַחַר שְׁבַעָה וּמִתּוֹךְ אַרְבַּעָה עֶשֶׂר לְאַחַר אַרְבַּעָה עֶשֶׂר מִתּוֹךְ אַרְבַּעִים לְאַחַר אַרְבַּעִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים לְאַחַר שְׁמוֹנִים. לְרַב רִישָׁא לְקַלָּא וְסִיפָא לְחַמְרָא. לְלוֹי רִישָׁא לְחַמְרָא וְסִיפָא לְקַלָּא, וְהַלְכָתָא פְּוֹתִיָה דְרַב בֵּין לְקַלָּא בֵּין לְחַמְרָא: הָאִשָּׁה שְׁהַפִּילָה וְלָדוֹת הַרְבֵּה הַפִּילָה בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים נִקְבָּה וְחִזְרָה וְהַפִּילָה בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים [נִקְבָּה] וְהַמְּפֹלֶת תְּאוּמִים רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מְבִיאָה עַל הַרְבִּיעִי. קַתְּנִי הָאִשָּׁה שְׁהַפִּילָה וְלָדוֹת הַרְבֵּה מְנַלּוּ. דְתַנִּי תַנָּא קַמִּיהַ דְרַב שֵׁשֶׁת "זֹאת תוֹרַת הַיּוֹלָדֹת" וְגוֹ' מְלַמֵּד שְׁמִבִּיאָה קָרְבָן עַל וְלָדוֹת הַרְבֵּה, יְכוּל אַף עַל הַלְדָה וְעַל הַזִּיבָה, אֶלָּא מַעֲתָה אֶכְלָה חֶלֶב וְיִלְדָה אֶכְלָה דָם וְיִלְדָה הוּא הַדִּין דְאֵין מְבִיאָה אֶלָּא קָרְבָן אֶחָד. אֵימָא הֵכִי יְכוּל אַף הַלְדָה שְׁלֹפְנֵי מְלֵאת וְעַל הַלְדָה שְׁלֹאֲחַר מְלֵאת, תַּלְמוּד לומר "זֹאת"

וגו'. תא שְׁמַע "שְׁשִׁים" יְכוּל בֵּין רְצוּפִין בֵּין מְפָזְרִין, תִּלְמוּד לומר "יום" מה יום כְּלוּ רְצוּף אֶף שְׁשִׁים כְּלוֹן רְצוּפִין. מְנִי הָא אֵילִימָא רְבָנּוּ, מִי אֵית לְהוּ לְרַבָּנּוּ מְפָזְרִין, אֶלָּא רַבִּי יְהוּדָה הִיא וּמְדַקָּא יְהִיב לֵיה שְׁשִׁים רְצוּפִין עַל הַדְּדִי שְׁמַע מֵינָה חֲמַרָּא אֵית לֵיה לְרַבִּי יְהוּדָה קָלָא לֵית לֵיה. אָמַר אַבְיִי תָא שְׁמַע "שְׁשִׁים" יְכוּל בֵּין רְצוּפִין בֵּין מְפָזְרִין לומר "יום" מה יום כְּלוּ רְצוּף אֶף שְׁשִׁים רְצוּפִין. מְנִי הָא אֵילִימָא רְבָנּוּ וְכוּ', אָמַר רַב אָשִׁי תָא שְׁמַע "שְׁשֶׁת יָמִים" יְכוּל בֵּין רְצוּפִין בֵּין מְפָזְרִין לומר "שְׁשִׁים" מה שְׁשִׁים כְּלוֹן רְצוּפִין. מְנִי אֵילִימָא רְבָנּוּ וְכוּ'. "וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים" מה תִּלְמוּד לומר שְׁיִכּוּל נִקְבָּה שְׁיִמִּי טַמְאָתָה מְרַבִּין יָמֵי טְהוּרָתָה מְרַבִּין. זָכַר שְׁיִמִּי טַמְאָתוֹ מַעֲטִין אֵינּוּ דִּין שְׁיָהוּ יָמֵי טְהוּרָתוֹ מְרַבִּין, תִּלְמוּד לומר "וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים". "תְּשֻׁב" לְהַבִּיא אֶת הַמְּקֻשָּׁה בְּתוֹדָא אַחַד עָשָׂר יוֹם שְׁתַּהֲא טְהוּרָה מִן הַזִּיבָה. יְכוּל תַּהֲא טְהוּרָה מִן הַלְּדָה תִּלְמוּד לומר "דוּתָהּ תִּטְמָא". "בְּדַמֵּי טְהוּרָה" אֶף עַל גַּב שְׁרוּאָה. תַּנּוּ רְבָנּוּ "תְּשֻׁב" לְרַבּוֹת הַמְּקֻשָּׁה בְּתוֹדָא שְׁמוֹנִים שָׁל נִקְבָּה שְׁכָל דְּמִים שְׁהִיא רוּאָה טְהוּרִים עַד שְׁיִצָּא הַנֶּלֶד וְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר מְטַמָּא. אָמְרוּ לֵיה לְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר וּמָה בְּמַקּוֹם שְׁהַחְמִיר בְּדַם הַשְּׁפִי שְׁלַפְנֵי הַנֶּלֶד הַקַּל בְּדַם הַשְּׁפִי שְׁלַאֲחַר הַנֶּלֶד, מְקוֹם שְׁהַקַּל בְּקֻשֵׁי שְׁלַפְנֵי הַנֶּלֶד אֵינּוּ דִּין שְׁנַקַּל בְּקֻשֵׁי שְׁלַאֲחַר הַנֶּלֶד. אָמַר לְהֵם דִּין לְבָא מִן הַדִּין לְהִיּוֹת כְּנִדּוֹן, מִמָּה הַקַּל עָלֶיהָ מְטַמָּאת זִיבָה אֲבָל טַמְאָה טַמְאָת נְדָה, אָמַר לוֹ הֲרִי אֲנִי מְשִׁיבִין אוּתְדָא לְשׁוֹן אַחֲרָת וּמָה אִם בְּמַקּוֹם שְׁהַחְמִיר בְּשְׁפִי שְׁלַפְנֵי הַנֶּלֶד הַקַּל בְּקֻשֵׁי שְׁעַמּוֹ. מְקוֹם שְׁהַקַּל בְּשְׁפִי שְׁל אַחֲרָת הַנֶּלֶד אֵינּוּ דִּין שְׁנַקַּל בְּקֻשֵׁי שְׁעַמּוֹ. אָמַר לְהֵם אֲפִלוּ מְשִׁיבִים אַתֶּם אוּתִי כָּל הַיּוֹם כְּלוּ דִּין לְבָא מִן הַדִּין לְהִיּוֹת כְּנִדּוֹן מִמָּה הַקַּל עָלֶיהָ מְטַמָּאת זִיבָה אֲבָל טַמְאָה טַמְאָת נְדָה. אָמַר רַבָּא בְּהָא זְכִינְהוּ רַבִּי אֶלְיעֶזֶר לְרַבָּנּוּ לָאוּ אֲמַרִיתוּ דְּמָה, דְּמָה מַחְמַת עֲצָמָה וְלֹא מַחְמַת וְלָד, הֲכָא נְמִי כְּתִיב "וְטְהַרְהָ מִמְּקַר דְּמִיָּה", מַחְמַת עֲצָמָה וְלֹא מַחְמַת וְלָד. וְאֵילִימָא בִּימֵי נְדָה נְדָה, בִּימֵי זִיבָה טְהוּרָה, אָמַר קָרָא "תְּשֻׁב" יִשְׁיבָה אַחַת לְכָלוֹן (כְּתוּב בְּרַמְזוֹ תַק"ב). "בְּכָל קֻדְשׁ לֹא תִגַּע" אָמַר עוּלָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ טַמָּא שְׁהַכְּנִיס יָדוֹ לְפָנִים לּוֹקָה דְּאָמַר קָרָא "בְּכָל קֻדְשׁ לֹא תִגַּע וְאֶל הַמְּקֻדָּשׁ לֹא תִבֵּא" מָה נְגִיעָה בְּמַקְצָת שְׁמָה נְגִיעָה אֶף בִּיאָה בְּמַקְצָת שְׁמָה בִּיאָה. רַבִּינָא אָמַר לְעַנְנֵן מַלְקוֹת אֵיתִמַר. כִּי אַתָּא רַבִּין אָמַר רַבִּי אַבְהוּ לְטַמָּא שְׁנַנְע בְּקֻדְשׁ אֵיתִמַר. [דְּאֵיתִמַר] טַמָּא שְׁנַנְע בְּקֻדְשׁ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ אָמַר לּוֹקָה שְׁנַנְעָמַר "בְּכָל קֻדְשׁ לֹא תִגַּע". רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אֵינּוּ לּוֹקָה הַהוּא בְּתְרוּמָה כְּתִיב. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ הָאִי קָרָא לְהַכִּי הוּא דְּאַתָּא הָאִי מְבַעֵי לֵיה אַזְהַרָה לְאוּכַל בְּשׁוֹר קֻדְשׁ [דְּאֵיתִמַר אַזְהַרָה לְאוּכַל בְּשׁוֹר קֻדְשׁ] מִנֵּן. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ אָמַר "בְּכָל קֻדְשׁ לֹא תִגַּע". רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר תַּנִּי בְּרַדְלָא אַתָּא טַמְאָתוֹ מְבִיאַת מְקֻדָּשׁ מָה לְהַלֵּן עֲנֵשׁ וְהַזְהִיר אֶף כָּאֵן עֲנֵשׁ וְהַזְהִיר, טַמָּא שְׁנַנְע בְּקֻדְשׁ מְדַאֲפָקִיה רַחֲמָנָא בְּלִשׁוֹן נְגִיעָה, אַזְהַרָה לְאוּכַל מְדַאֲפָקִישׁ קֻדְשׁ לְמַקְדָּשׁ. תַּנְנִיא כְּפוּתִיה דְּרִישׁ לְקִישׁ "בְּכָל קֻדְשׁ לֹא תִגַּע" אַזְהַרָה לְאוּכַל הַפְּתוּב מְדַבֵּר. אוּ אֵינּוּ אֶלָּא אַזְהַרָה לְנוּגַע, תִּלְמוּד לומר "בְּכָל קֻדְשׁ לֹא תִגַּע וְאֶל הַמְּקֻדָּשׁ לֹא תִבֵּא"

מקיש קדש למקדש מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה והנוגע נטילת נשמה מי איכא אלא באכילה. ואכתי מיבעי ליה לטמא שאכל בשר קדש לפני זריקה זריקה דריש לקיש אמר לוקה "בכל קדש לא תגע" לא שנא לפני זריקה לא שנא לאחר זריקה. ורבי יוחנן אמר אינו לוקה. ר"י לטעמיה דאמר תני ברדלא אתנא טמאתו טמאתו. וכי כתיב ההוא לאחר זריקה הוא, אם כן לימא קרא בקדש מאי "בכל קדש" שמע מינה תרתי נגיעת קדש ואכילת קדש. לישנא אחרינא ההוא מכל קדש נפקא אמר אביי מחלקת בטמאת הגוף אבל בטמאת בשר דברי הכל לוקה דאמר קרא "והבשר" לרבות עצים ולבנה. והא עצים ולבנה דלאו בני אכילה נינהו ואפלו הכי רבינהו קרא. ורבא אמר מחלקת בטמאת הגוף אבל בטמאת בשר דברי הכל אינו לוקה. מאי טעמא כיון דלא קרינו ביה "וטמאתו עליו ונכרתה" לא קרינו ביה "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל". והאמר מר "והבשר" לרבות עצים ולבנה. הכא במאי עסקינן שקדשם בכלי דנעשו כמי שקרבו מתיריו דתנו כל שיש לו מתירין משקרבו מתיריו ושאינו לו מתירין משקדשו בכלי. ואבעית אימא נגיעה דתרומה מהכא נפקא "בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא" אזהרה לאוכל מנין תלמוד לומר "ולא יאכל מן הקדשים". או אינו אלא אזהרה לנוגע תלמוד לומר "בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא" מקיש קדש למקדש מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה ויבגייעה ליכא נטילת נשמה. והא דאפקיה רחמנא בלשון נגיעה. הכי קאמר רחמנא נגיעה כי אכילה.

"בכל קדש לא תגע" יכול במעשר תלמוד לומר "ואל המקדש לא תבא" מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה יצא מעשר שאינו נטילת נשמה. אי מה מקדש הנכנס בו בטמאה ענוש כרת אף קדש האוכלו בטמאה ענוש כרת יצאת תרומה, תלמוד לומר "בכל קדש" לרבות את התרומה. אי מה קדש משמע נגיעה אף מקדש משמע נגיעה מנין שלא תפנס בגלוטנא. תלמוד לומר "ואל המקדש לא תבא". "עד מלאת ימי טהרה" לרבות את היולדת נקבה. תניא גגין הללו אין אוכלין שם קדשי קדשים ואין שוחטין שם קדשים וטמא שנקנס דרך גגין להיכל פטור שפאמר "ואל המקדש לא תבא" דרך ביאה אסרה תורה.

"ואם נקבה תלד" יוצא דפן אין אמו מביאה קרבן לדה ורבי שמעון מחיב. מאי טעמא דרבי שמעון אמר קרא "ואם נקבה תלד" לרבות לדה אחרת ומאי היא יוצא דפן, ורבנן מאי טעמא אמר קרא "אשה כי תזריע" עד שתלד במקום שפזרעת. נקבה אין לי אלא נקבה טמאים ואנדורגינוס מנין, תלמוד לומר "ואם נקבה תלד" אין הדבר תלוי אלא בלדה. "וטמאה שבועים" שני שבועות שהן ארבעה עשר יום.

שאלו את רבי יהודה בן רועץ אקרא אני שבעים תהא טמאה שבעים לנדתה, אמר להם טמא וטהר בזכר טמא וטהר בנקבה מה ימי טהרתה כפלים בזכר אף ימי טמאתה כפלים בזכר. לאחר שנפטרו יצא מחזר אחריהם אמר להם בני לא הייתי צריך לזקק לכם מפני שיש אם למקרא, אלא זו תשובה לדבר. והלא דין הוא טמא וטהר בזכר טמא וטהר בנקבה מה ימי טהרתה כפלים בזכר אף ימי טמאה כפלים בזכר. או פלד לדך זו, זכר שימי טהרתו מעטין ימי טמאתו מעטין, נקבה שימי טהרתה מרבין אינו דין שיהו ימי טמאתה מעטין, תלמוד לומר "וטמאה שבעים" שני שבועות שהן ארבעה עשר יום: "וששים יום וששת ימים" מה תלמוד לומר שיכול זכר שימי טמאתו מעטין ימי טהרתו מעטין נקבה שימי טמאתה מרבין אינו דין שיהו ימי טהרתה מעטין, תלמוד לומר "וששים יום וששת ימים".

תניא אמר רבי ישמעאל (נאמר) טמא וטהר בזכר טמא וטהר בנקבה מה כשטמא וטהר בזכר יצירתו כיוצא בו אף כשטמא וטהר בנקבה יצירתה כיוצא בה. אמר לו אין למדין יצירה מטמאה. אמר לו לרבי ישמעאל מעשה בקלפטרא מלפת אלכסנדריא שנתחילו שפחותיה הריגה למלכות ובדקו ומצאו זה וזה לארבעים ואחד אמר להן אני מביא לכם ראיה מן התורה ואתם מביאין לי ראיה מן השוטים. מאי מן התורה אמר קרא "תלד" הוסיף לך הכתוב לדה אחרת בנקבה. ומאי ראיה מן השוטים אימר הך דנקבה קדים ואיעבר ארבעים יומין קמי זכר. ורבנן סברי סמא דנפצא אשקינהו. ורבי ישמעאל איכא גופא דלא מקבל סמא.

רמז תקמח טמא שאינו אוכל בתרומה מנא לן אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל אמר קרא "איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב" וגו' איזהו דבר שהוא שוה בזרעו של אהרן הוי אומר זה תרומה. ואימא חזה ושוק אינה בחוזרת, תרומה נמי אינה בחללה, חללה לאו זרעא דאהרן היא. וממאי דהאי "עד אשר יטהר" עד דעביד הערב שמש אימא עד דמייתי כפרה, לא סלקא דעתך דתנא רבי ישמעאל בזב בעל שתי ראיות ובמצרע מסגר הכתוב מדבר דומיא דטמא נפש דלאו בר כפרה הוא, ואימא הני מלי דלאו בר כפרה אבל דבר כפרה עד דמייתי כפרה. ותו הא דתנא טבל ועלה אוכל במעשר, הערב שמש אוכל בתרומה, הביא כפרתו אוכל בקדשים מנא לן. אמר רב חסדא תלתא קראי כתיבי "ולא יאכל מן הקדשים" וגו' הא רחץ טהור וכתוב "ובא השמש וטהר" וכתוב "וכפר עליה הכהן וטהרה" הא כיצד כפון למעשר כפון לתרומה כפון לקדשים, ואפוד אנא, מסתברא תרומה עדיפה שפון מחפ"ז [=מיתה חומש פדיון זרים]. אדרבה מעשר עדיף שפון הד"ס ט"ב [=הבאה, וידוי, אסור לאונן, טומאה, בעור], אפלו הכי מיתה עדיפא, רבא אמר בלא מיתה עדיפא נמי לא מצית אמרת, אמר קרא "נפש" איזהו דבר ששוה בכל נפש הוי אומר זה מעשר. ואפתי הני מילי דלאו בר כפרה אבל דבר כפרה עד דמייתי כפרה. אמר אבוי תרי קראי כתיבי

בְּיִלְדוּת "וּבְמִלֵּאת יְמֵי טְהָרָה" כִּיּוֹן שְׂמֵלְאוֹ יְמֵי טְהָרָה וּכְתִיב "וּכְפָר עָלֶיךָ הַכֹּהֵן וְטְהָרָה" הָאֵל כִּי צָד כָּאֵן לְתְרוּמָה כָּאֵן לְקֹדְשִׁים, וְאִפְּוֹד אֲנָא, מְסַתְבְּרָא קֹדֶשׁ חֲמוּר שְׁכֹן פְּנִקְעִי"ס [=פִּיגוּל, נוֹתֵר, קֶרֶב, מְעִילָה, כֶּרֶת, אֶסוּר], אֲדַרְבֵּה תְרוּמָה חֲמוּרָה שְׁכֹן מַחֲפ"ז [=מִיתָה חוֹמֶשׁ פְּדִיּוֹן זָרִים] [=מִיתָה חוֹמֶשׁ פְּדִיּוֹן זָרִים], הִנְדָּה נְפִישׁוֹן, רָבָא אָמַר בְּלֹא הִנְדָּה נְפִישׁוֹן נְמִי לֹא מְצִית אֲמַרְתָּ אָמַר קָרָא "וּכְפָר עָלֶיךָ הַכֹּהֵן וְטְהָרָה" טְהָרָה מְכַלָּל דְּהִיא טְמֵאָה וְאִי סְלִקָּא דְעַתְדָּה בְּקֹדְשִׁים אִיקָרִי כָּאֵן "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַע בְּכָל טְמֵא לֹא יֵאָכֵל", אֲלָא שְׁמַע מִינָהּ בְּתְרוּמָה. וּמִי מְצִית אֲמַרְתָּ תְרוּמָה כְּתִיבָא הֲכָא וְהַתְנַיָּא "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" אִין לִי אֲלָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גִּילְתָּ וְשִׁפְחָה מְנִין תְּלַמוּד לֹאמַר "אֲשֶׁה". גִּילְתָּ וְשִׁפְחָה בְּנֵי מִיכַל בְּתְרוּמָה נִינְהוּ, אֲלָא קָרָא מְלִי מְלִי כְּתִיב. וְתִלְתָּא קָרָאִי בְּתְרוּמָה לְמָה לִי. צְרִיכָא דְאִי מ"עַד אֲשֶׁר יְטַהַר" לֹא יְדַעְנָא בְּמֵאִי, כְּתִיב רַחֲמָנָא "וּבֵא הַשֶּׁמֶשׁ וְטַהַר" הִנְהוּ אֲמִינָא דְלָאוּ בַר כְּפָרָה נִינְהוּ אֲבָל דְּבַר כְּפָרָה אִימָא עַד דְּמִיִּיתִי כְּפָרָה, כְּתִיב רַחֲמָנָא "עַד מְלֵאת" וְגו'. וְלִהָדָּה תִּנְיָא דְפְּלִיג עָלֶיךָ דְרַבִּי יִשְׁמַעְלָא דְאָמַר בְּזָב שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת וּבְמִצְרַע מְחֻלָּט הַכְּתוּב מְדַבֵּר וְהִיא "עַד אֲשֶׁר יְטַהַר" עַד דְּמִיִּיתִי כְּפָרָה, תְּרִי קָרָאִי בְּקֹדְשִׁים לְמָה לִי צְרִיכָא דְאִי כְּתִיב רַחֲמָנָא בְּיִלְדוּת מְשׁוּם דְּמַרְבֵּה טְמֵאָתָה אֲבָל בְּזָב אִימָא לֹא. וְאִי כְּתִיב רַחֲמָנָא בְּזָב דְּלֹא הִתֵּר מְכַלְלוּ אֲבָל יוֹלְדָת אִימָא לֹא צְרִיכָא. "בְּפִמִּים וְטְמֵא עַד הָעֶרֶב" לְמָה לִי. אָמַר רַבִּי זִינְרָא לְנִגְיָעָה דְתִנְיָא "וְטְמֵא" יְכוֹל לְכַל תְּלַמוּד לֹאמַר "וְטַהַר" יְכוֹל לְכַל תְּלַמוּד לֹאמַר "וְטְמֵא", הָא כִּי צָד כָּאֵן לְמַעֲשֶׂר וְכָאֵן לְתְרוּמָה. וְאִפְּוֹד אֲנָא, מְסַתְבְּרָא כִּי הִיכִי דְחַמִּירָא אֲכִילָה דְתְרוּמָה מְאֻכִּילָה דְמַעֲשֶׂר הֲכִי נְמִי חַמִּירָא נְגִיעָה דְתְרוּמָה מְנִיגִיעָה דְמַעֲשֶׂר, וְאִיבְעִית אִימָא נְגִיעָה דְתְרוּמָה מְהֲכָא נְפָקָא "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע" וְכוּ' כְּדִלְעִיל.

"וּבְמִלֵּאת" יוֹם מְלֵאת תְּבִיא תוֹדָה מְלֵאת לֹא תְבִיא. יְכוֹל לֹא תְבִיא עַל לְדָה שְׁלִפְנֵי מְלֵאת אֲבָל תְּבִיא עַל לְדָה שְׁלֵאֲחַר מְלֵאת, תְּלַמוּד לֹאמַר "בְּיוֹם מְלֵאת", בְּיוֹם מְלֵאת תְּבִיא תוֹדָה מְלֵאת לֹא תְבִיא. הַמְפָּלֶת לְאוּר שְׁמוֹנִים וְאַחַד בֵּית שְׁמַאי פּוֹטְרִין וּבֵית הֵלֶל מְחִיבִין. תִּנְיָא אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הֵלֶל לְבֵית שְׁמַאי הֲרִי הוּא אוֹמַר "אוֹ לְבַת" לְרַבּוֹת אוֹר שְׁמוֹנִים וְאַחַד, אָמְרוּ בֵּית הֵלֶל לְבֵית שְׁמַאי מֵאִי שְׁנָא אוֹר שְׁמוֹנִים וְאַחַת מִיּוֹם שְׁמוֹנִים וְאַחַת אִם שְׁוֵה לֹא לְטְמֵאָה לֹא יִשְׁוֶה לֹא לְקֶרֶב. אָמְרוּ לֹא בֵּית שְׁמַאי לֹא אִם אֲמַרְתָּ בְּיוֹם שְׁמוֹנִים וְאַחַת שְׁכֹן יְצָאָה בְּשַׁעַה שְׁרֵאוּיָה לְהַקְרִיב בֵּה קֶרֶב תֵּאמַר בְּמִפְּלֶת לְאוּר שְׁמוֹנִים וְאַחַת שְׁלֹא יְצָאָה בְּשַׁעַה שְׁרֵאוּיָה לְהַקְרִיב בֵּה קֶרֶב. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הֵלֶל הֲרִי הַמְפָּלֶת בְּיוֹם שְׁמוֹנִים וְאַחַת שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת תּוֹכִיחַ שְׁלֹא יְצָאָה בְּשַׁעַה שְׁרֵאוּיָה לְהַקְרִיב בֵּה קֶרֶב וְחִיבָת בְּקֶרֶב. אָמְרוּ לֹא בֵּית שְׁמַאי לֹא אִם אֲמַרְתָּ בְּיוֹם שְׁמוֹנִים וְאַחַת שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאִין רְאוּי לְקֶרֶב יַחֲדִיד רְאוּי לְקֶרֶב צְבוּר תֵּאמַר בְּמִפְּלֶת לְאוּר שְׁמוֹנִים וְאַחַת שְׁכֹן לִילָה אִין רְאוּי לֹא לְקֶרֶב יַחֲדִיד וְלֹא לְקֶרֶב צְבוּר. הַדְּמִים אִין מוֹכִיחִין שְׁהַמְפָּלֶת בְּתוֹדָה מְלֵאת דְמִיָּה טְמֵאִים וּפְטוּרָה מוֹ הַקֶּרֶב. תִּנְיָא "כְּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ

לְעוֹלָה", שְׁנָתוֹ וְלֹא שָׁנָה לְמַנְיָן עוֹלָם. "וּבֶן יוֹנָה אוֹ תוֹר לְחֻטָּאת" אוֹ זֶה אוֹ זֶה. וְהֵלֵא דִין הוּא וּמָה אִם בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא כְּשֶׁרָה חֻטָּאת הָעוֹף עִם עוֹלַת בְּהֵמָה, כְּשֶׁרָה חֻטָּאת בְּהֵמָה עִם עוֹלַת בְּהֵמָה. כָּאֵן שֶׁכְּשֶׁרָה חֻטָּאת הָעוֹף עִם עוֹלַת בְּהֵמָה אֵינוֹ דִין שֶׁתְּכַשֵּׁר חֻטָּאת בְּהֵמָה עִם עוֹלַת בְּהֵמָה, תִּלְמוּד לֹמַר "וּבֶן יוֹנָה אוֹ תוֹר לְחֻטָּאת" אוֹ זֶה אוֹ זֶה. "וּבֶן יוֹנָה אוֹ תוֹר" מְלַמֵּד שֶׁשְׂנִיָּהֶם שְׁקוּלִין זֶה כְּזֶה. "וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטִהַרְהָ", מְחַסֵּר כְּפוּרִים מְנַלְן דְּאָמַר קָרָא "וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטִהַרְהָ" מִכָּל שֶׁהִיא טִמְאָה וְאָמַר מֶר טִמְאָה שֶׁשָּׁמַשׁ בְּמִיתָה: "וְהִקְרִיבוּ" מַה תִּלְמוּד לֹמַר מִפְּנֵי שֶׁטְעוּנָה שְׂנִים. יְכוּל שְׂנִים מְעַכְבִּים אוֹתָהּ תִּלְמוּד לֹמַר "וְהִקְרִיב אֶחָד" מְעַכְבָּה וְאֵין שְׂנִים מְעַכְבִּין, אֵינִי יוֹדֵעַ אִם חֻטָּאת אִם עוֹלָה, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְכִפֹּר" מַה מְצִינוֹ בְּכָל הַתּוֹרָה כִּלְהַ כְּפָרָה בְּחֻטָּאת אֵף כָּאֵן כְּפָרָה בְּחֻטָּאת. "וְטִהַרְהָ" לְאָכֵל בְּזִבְחִים. "מִמִּקְרֵי" מְלַמֵּד שֶׁכָּל דְּמִים שְׁרוּאָה אֵינָן אֶלֶּא מִן הַמִּקְוֶה. "דְּמִיָּה" מְלַמֵּד שֶׁדְּמִים הִרְבֵּה טִמְאִים בָּהּ. חֲמִשָּׁה דְּמִים טִמְאִין בָּהּ הָאֵדָם וְהַשֹּׁחַר וְהַשֶּׁחֶרֶן כְּרָכִם וְכַמִּימֵי אֲדָמָה וְכַמְזוּג. בֵּית שְׁמַאי אוֹמֵר אֵף כְּמִימֵי תִלְתָן וְכַמִּימֵי בֶּשֶׂר צָלִי, וּבֵית הַלֵּל מְטַהְרִין. הִיִּרְק עֶקְבָּא בְּן מִהֲלָלָל מְטַמְּא. מְנַלְן דְּאֵיפָא דָם טְהוֹר דִּילְמָא כָּל דָּם דְּאֲתֵי מִינֵה טִמְא. אָמַר קָרָא "כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְּבַר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם" וְאֵי דָם טְהוֹר לִיכָא בְּמַאי פְּלִיגֵי זְקוֹן מִמֶּרָא וְרַבְּנָן, וּמִמַּאי דְּהֵינִי טִמְאִים וְהֵינִי טְהוֹרִין וְדָם מְנַלְן דְּאֵדָם הוּא, דְּאָמַר קָרָא "וַיִּרְאוּ מוֹאֵב מִנְגִיד אֶת הַמַּיִם אֲדָמִים כְּדָם", לְמִימֶרָא דְּדָם אָדָם הוּא, וְאֵימָא אָדָם וְתוֹ לֹא. אָמַר קָרָא "דְּמִיָּה דְּמִיָּה" הִרֵי כָּאֵן אֲרַבְעֵ. וְהָא אֵנָן חֲמִשָּׁה תַּנְן. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא שֹׁחַר אָדָם הוּא אֶלֶּא שְׁלֵקָה. וּלְבֵית שְׁמַאי וְלַעֲקֵבָא בְּן מִהֲלָלָל לֵית לָהּ "דְּמִיָּה דְּמִיָּה". אֵיבְעִית אֵימָא לֵית לָהּ. וְאֵיבְעִית אֵימָא לָאו אָמַר רַבִּי חֲנִינָא שֹׁחַר אָדָם הוּא אֶלֶּא שְׁלֵקָה הֵכָא נְמִי סִילְקָא הוּא דְּלָקוּ.

רמז תקמט אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הַכֵּל צְרִיכִין דְּעַת חוּץ מִמְּחֻסְרֵי כְּפָרָה שְׁהִרֵי אָדָם מְבִיא קָרְבָּן עַל בְּנָיו וּבְנוֹתָיו הַקְּטַנִּים שְׁנַאֲמַר "זֹאת תוֹרַת הַזָּב" בֵּין גְּדוֹל בֵּין קָטוֹן. אֶלֶּא מֵעַתָּה "זֹאת תוֹרַת הַיּוֹלָדֵת" בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה, קְטַנָּה בֵּת לְדָה הִיא, הֵהִיא "זֹאת תוֹרַת הַיּוֹלָדֵת" בֵּין פְּקַחַת בֵּין שׁוֹטָה שְׁכֹן אָדָם מְבִיא קָרְבָּן עַל אִשְׁתּוֹ שׁוֹטָה כְּדַבְּרֵי רַבִּי יְהוּדָה. דְּתַנַּנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אָדָם מְבִיא קָרְבָּן עֲשִׂיר עַל אִשְׁתּוֹ וְכָל קָרְבָּנוֹת שְׁחִיבָת.

דָּם טְהוֹרָה שֶׁל מְצַרְעַת בֵּית שְׁמַאי מְטַהְרִין וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים כְּרִקָּה וְכַמִּימֵי רַגְלִיָּה, מַאי טַעְמָא דְּבֵית הַלֵּל אָמַר רַבִּי יִצְחָק "לְזָכָר" לְרַבּוֹת מְצַרְעֵי לְמַעֲיָנוֹתָיו. "לְנִקְבָּה" לְרַבּוֹת מְצַרְעַת לְמַעֲיָנוֹתֶיהָ. מַאי מַעֲיָנוֹתֶיהָ אֵילִימָא שְׁאָר מַעֲיָנוֹתֶיהָ מְזָכָר נִפְקָא, אֶלֶּא לְדָמָה לְטַמְּא דָם טְהוֹר שְׁלָה. וּבֵית הַלֵּל אָמַרִי לָךְ הֵיא לְזָכָר מִיבְעִי לֵיהּ לְזָכָר כָּל שֶׁהוּא בֵּין גְּדוֹל בֵּין קָטוֹן (נִקְבָּה כָּל שֶׁהִיא נִקְבָּה בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה). וּבֵית הַלֵּל נִפְקָא לָהּ מִ"זֹאת תוֹרַת הַזָּב" בֵּין גְּדוֹל בֵּין קָטוֹן.

"תורת היוולדת" האשה שיש עליה ספק חמש לדות ספק חמש זיבות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאָר עליה חובה. חמש לדות ונדאות חמש זיבות ונדאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים והשאָר עליה חובה. מעשה שעמדו קנין בירושלים בדינרי זהב. אמר רבי שמעון בן גמליאל הפעון הזה לא אליו הלילה עד שיהו בדינר כסף, נכנס לבית דין ולמד האשה שיש עליה חמש לדות ונדאות חמש זיבות ונדאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאָר עליה חובה, עמדו קנין בו ביום ברבעתים. יכול אף על הלדה ועל הזיבה תביא קן אחד, תלמוד לומר "זאת". "לזכר או לנקבה" להביא המפלת סנדל או שלא ושפיר מרקם.

תנו רבנן האומר הרי עלי בסלע למזבח מביא כבש שאין לך דבר שקרב בסלע אלא כבש, ממאי מדאמר רחמנא "איל אשם בכסף שקלים" מפלל דכבש בן שנה בסלע, ומדכתיב "כבש בן שנתו" ותנן עמדו קנין בו ביום ברבעתים. ומדחס רחמנא עליה דדלות למטהו חד משיתסר בעשירות חס נמי רחמנא עליה דדלי דלות למטהו חד משיתסר בדלות, אם כן דלות כמה הוי רבעא וכמה פריטי ארבעים ושמונה, חד משיתסר כמה הוי דדלות תלתא פריטי, אם כן מכאן אתה למד לעשירית האיפה בפרוטה. אמאי פרוטה הא אמרת עשירית האיפה דלי דלות היא ואמרת חד משיתסר דדלות הוא וחשבין דתלתא פריטי הון, תנא מיוולדת גליף דמתנא פרידה אחת תחת כבש דהנה חד מתלתין ותרין דכבש. ועד כאן דלי דלות כמה הוי חד משיתסר בדלות דמהיכא גליף מכבש עד כאן פרוטה ופלגא הוי. אמר רבינא כלי מלתא מיוולדת גליף והכי קאמר מדחס עליה דדלות למטהו חד מתלתין ותרין בעשירות ומאי היא יולדת, חס נמי רחמנא עליה דדלי דלות ומאי עשירית האיפה למטהו חד מתלתין ותרין בדלות. אי הכי נכי דרבעא דפרוטה הוי, הכי נמי ולא ארח ארעא לאתויי פחות מפרוטה למקדש.

"ואם לא תמצא גדה די שיה" אין אומרים לה ללוות ואי אפשר לה לעסק באמנות. יש לה שיה ואין לה צרכיו מנין שתביא קרבן עני תלמוד לומר "די שיה". "ולקחה שתי תורים או שני בני יונה" שנים היא מביאה ואין מביאה שלשה. והלא דין הוא זו מביאה מן השג ד ומצרע מביא מן השג ד מה מצרע מביא אחד תחת אחד אף זו תביא אחד תחת אחד. או פלג דדרך זו, זו מביאה מהשג ד ומטמא מקדש מביא מהשג ד מה מטמא מקדש מביא שנים תחת אחד אף זו תביא שנים תחת אחד. נראה למי דומה דנין מחסר כפורים ממחסר כפורים ואל יוכיח מטמא מקדש שאין מחסר כפורים. או פלג דדרך זו דנין מי שאין עני שלו מביא בהמה ממי שאין עני שלו מביא בהמה [ואל יוכיח מצרע שעני שלו מביא בהמה] תלמוד לומר "ולקחה שתי תורים או" וגוי שנים היא מביאה ואין מביאה שלשה. "אחד לעלה ואחד לחטאת" כל מקום שנתחלפה חטאת הקדים חטאת לעולה, כאן שנתחלפה עולה הקדים עולה לחטאת, בכל מקום ששנים באים תחת חטאת

הקדדים חטאת לעולה כּאן שְׁאִינּוּ בָּאִין שְׁנַיִם תַּחַת חטאת הקדדים עולה לחטאת. בְּכֹל מְקוֹם שֶׁהִיא בָּאָה עַל חטא הקדדים חטאת לעולה כּאן שְׁאִינָהּ בָּאָה עַל חטא הקדדים עולה לחטאת. דְּבַר אַחַר מֵה תַלְמוּד לומר "אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת" לְפִי שְׁנַאֲמַר אֶחָד חטאת וְאֶחָד עולה שְׁאִם הִבִּיאָה חטאתה תַחֲלָה תְּבִיא עולתה מִמִּין חטאתה. מִנִּין שְׁאִם הִבִּיאָה עולתה תַחֲלָה תְּבִיא חטאתה מִמִּין עולתה תַלְמוּד לומר "אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת". דְּבַר אַחַר שְׁאִם הִבִּיאָה חטאתה תֹר וְעולתה בֶּן יוֹנָה תַכְפִּיל וְתְּבִיא עולתה תֹר. עולתה תֹר וְחטאתה בֶּן יוֹנָה תַכְפִּיל וְתְּבִיא עולתה בֶּן יוֹנָה. בֶּן עֲזַאי אוֹמֵר הוֹלְכִין אַחַר הָרֵאשׁוֹן, "אֶחָד עולה וְאֶחָד חטאת וְכַפֵּר" מְלַמֵּד שֶׁכַּפֵּרָה בְּחַטָּאת. וְטַהֲרָה לְאֹכֵל בְּזִבְחִים: אָמַר רַב חֲסִידָא אֵין הַקִּנּוּי מִתְּפָרְשׁוֹת אֶלָּא בְּלִקְיַחַת הַבְּעָלִים אוֹ בְּעֵשִׂית כֹּהֵן, אָמַר קָרָא "וְלִקַּח וְעָשָׂה" אוֹ בְּלִקְיַחַת אוֹ בְּעֵשִׂית כֹּהֵן, אָמַר קָרָא "וְלִקַּח וְעָשָׂה".

פרק יג

רמז תקנ "וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאָל אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ". תִּנּוּן הַתֵּם תִּינּוּק בֶּן יוֹם אֶחָד מְטַמֵּא בְּזִיבָה. דְּתַנּוּ רַבֵּנּוּ "אִישׁ אִישׁ" מֵה תַלְמוּד לומר "אִישׁ אִישׁ" לְרַבּוֹת בֶּן יוֹם אֶחָד שֶׁמְטַמֵּא בְּזִיבָה. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר אֵינּוּ צָרִיד הָרִי הוּא אוֹמֵר "וְהִזָּב אֶת זֹבּוֹ לְזָכָר וְלִנְקֵבָה", "לְזָכָר" כֹּל דְּהוּ זָכָר, "לְנִקְבָה" כֹּל שֶׁהִיא נִקְבָה. אִם בֶּן מֵה תַלְמוּד לומר "אִישׁ אִישׁ" דְּבַרָה תוֹרָה כֹּלשׁוֹן בְּנֵי אֲדָם. וּמְטַמֵּא בְּנִגְעִים שְׁנַאֲמַר "אֲדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ" אֲדָם כֹּל דְּהוּ. וְטַמֵּא טַמֵּאת מֵת דְּכַתִּיב "וְעַל הַנִּפְשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ שָׁם" נִפְשׁוֹת כֹּל דְּהוּ. זֹקֵק לִיבּוֹם כְּתִיב "כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו" שֶׁהִיָּתָה לָהֶם יְשִׁיבָה אַחַת בְּעוֹלָם. וּפּוֹטֵר מִן הַיִּבּוֹם "בֶּן אֵין לוֹ" אָמַר רַחֲמָנָא וְהָא אִית לֵיה. וּמֵאֲכִיל בְּתֵרוּמָה דְּכַתִּיב "וַיִּלְיֵד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ" קָרִי בֵּיה גְּאֲכִילוּ. וּפּוֹסֵל מִן הַתֵּרוּמָה "וְזָרַע אֵין לָהּ" אָמַר רַחֲמָנָא וְהָא אִית לָהּ. מֵאִי אֵירָא זָרַע אֲפֵלוּ עֶבֶר נָמִי דְּכַתִּיב "בְּנִעוּרֶיהָ" פָּרַט לְמַעַבְרַת. צָרִיקָא דָּאִי כְּתִב רַחֲמָנָא "וְזָרַע אֵין לָהּ" מִשּׁוּם דְּמַעַקְרָא חַד גּוּפָא וְהַשְׁתָּא תְּרִי גּוּפֵי אֲבָל הָכָא דְּמַעַקְרָא חַד גּוּפָא וְהַשְׁתָּא חַד גּוּפָא אֵימָא תֵּאכֵל צָרִיקָא. וְאִי כְּתִב רַחֲמָנָא "בְּנִעוּרֶיהָ" מִשּׁוּם דְּמַעַקְרָא גּוּפָא סָרִיקָא וְהַשְׁתָּא קוּפָא מְלֵא אֲבָל הַתֵּם דְּמַעַקְרָא גּוּפָא סָרִיקָא וְהַשְׁתָּא גּוּפָא סָרִיקָא אֵימָא לֹא צָרִיקָא. וּפּוֹסֵל בְּעַבְדֵי אֲבִיו מְלֵאכֵל בְּתֵרוּמָה לְאַפּוּקֵי מִדְּרַבִּי יוֹסִי דְּאָמַר עֶבֶר נָמִי פּוֹסֵל, נוֹחַל וּמִנְחִיל נוֹחַל בְּנִכְסֵי (הָאֵח) [הָאֵם] לְהַנְחִיל לְאַחִיו מִן הָאֵב וְדוּקָא יוֹם אֶחָד אֲבָל עֶבֶר לֹא. מֵאִי טַעֲמָא הוּא מֵת בְּרִישָׁא. מִר בְּרִיה דְּרַב יוֹסֵף מִשְׁמִיה דְּרַבָּא אָמַר לומר שֶׁמִּמַּעַט

בחלק בכורה מאי טעמא "וילדו לו" בעינן. בכור שנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים זכיר בעינן והא ליכא. וההרגו חייב שנאמר "ואיש כי יכה כל נפש אדם" והרי הוא לאביו ולאמו פחתו שלם לענין אבילות. ודלא פרבי שמואל בר גמדת דאמר כל ששהה שלשים יום אינו נפל. אי נמי דקים ליה בגויה שכלו לו חדשיו.

"אדם כי יהיה בעור בשרו". מה תלמוד לומר לפי שנאמר "איש או אשה כי יהיה בעור בשרם בהרת פהות לבנת" אין צריך לומר בהרות שאין בהם מראות נגעים. שאם היה בגוי ונתגיר, בקטן ונולד, בקמט ונגלה, בראש ובזקן בשחין ומכנה, ובקדח ובמורדן, וחזר הראש והזקן ונקרחו, השחין והמכנה והקדח ונעשו צרבת טהורין. נשתנו מראיהו בין להקל בין להחמיר רבי אלעזר בן עזריה מטהר. רבי אלעזר בן חסמא אומר להקל טהור, להחמיר תראה בתחלה. רבי עקיבא אומר בין להקל בין להחמיר תראה בתחלה לכך נאמר "אדם כי יהיה" וגו'.

רמז תקנא "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם". בשורה היא להם שנגעים באין עליהם דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר פרט לנגעי אנסין. ולר"ש נגעי אנסין מי לא מיטמו והתנא "אדם כי יהיה" מדבור ואילך. והלא דין הוא טמא בזב וטמא בנגעים מה זב מדבור ואילך אף נגעים מדבור ואילך. לא אם אמרת בזב שאין מטמא באנס תאמר בנגעים שכן מטמא באנס תלמוד לומר "אדם כי יהיה" מדבור ואילך. רבא אמר פרט לנגעי רוחות. רב פפא אמר פרט לנגעי כשפים. וקל וחומר ומה זבין שטמאתו וטהרתו בכל אדם פרט בהם לפני הדבור נגעים שאין טמאתו וטהרתו אלא בכהו אינו דין שיפרט בהן לפני הדבור. לא אם אמרת בזבין שלא טמא בהו אנסין וכי. "וכי יהיה בעור בשרו" מה תלמוד לומר לפי שנאמר "ושער בנגע הפך לבן" יכול אין לי אלא מקום שראוי לגדל שער לבן, מקום שאין ראוי לגדל שער לבן מנין, "בעור בשרו" רבה. "שאת" זו השאת, "בהרת" זו הבהרת. ספחת שני לבהרת. ומראהו עמק שני לשאת. מה לשון "שאת" [מבהרת] כמראה הצל שהו גבוהין ממראה חמה. מה לשון "עמק" עמקה כמראה חמה העמקה ממראה הצל. מה לשון "ספחת" טפלה שנאמר "ספחני נא אל אחת הפהנות". והיה מלמד שמצטרפים זה עם זה לפטר להחליט ולהסגיר. "בעור בשרו" בעור בשרו (שלא) [של] נראה. מכאן אמרו בהרת עזה נראית בגרמני [פה], פהה נראית בכושי [עזה], רבי ישמעאל אומר בית ישראל אני פפרתו הרי הו כאשכרוע לא שחורים ולא לבנים אלא בינוניים. רבי עקיבא אומר יש לצירים סממנים שהם צורים שחורות לבנות ובינוניות ומביא סם בינוני ומקיפו מבחוץ ותראה כבינוני. ר"י אומר פתוב אחד אומר "בעור בשרו" וכתוב אחד אומר "בעור הבשר" מצינו שמראות נגעים להקל אבל לא להחמיר. רואה הגרמני בבשרו להקל נמצאת מקים "בעור בשרו", את הכושי כבינוני להקל נמצאת מקים "בעור הבשר". וחכמים אומרים זה וזה בכבינוני. "ויהיה בעור

בְּשָׂרוֹ לְנִגַּע צָרַעַת" מְלַמֵּד שֶׁמִּצְטַעַר מִמֶּנּוּ. מִנֵּינָן אֲף אַחֲרַיִם רוֹאִין אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא מִצְטַעַר מִמֶּנּוּ תַלְמוּד לּוֹמֵר (וְהִיא) [לְנִגַּע]. צָרַעַת כְּגָרִיס וְהִיא דִין הוּא נֹאמֵר כָּאן טָמֵא וְטָמֵא בְּמַחֲיָה מַה מַּחֲיָה בְּכְגָרִיס אֲף כָּאן בְּכְגָרִיס. לֹא אִם אֲמַרְתָּ בְּמַחֲיָה שְׂצָרִיקָה כְּעֵדֶשָׁה תֹאמַר בְּשַׁעַר לָבוֹ שְׂאִין מְקוּם שַׁעַר לָבוֹ צָרִיד כְּלוּם, תַלְמוּד לּוֹמֵר צָרַעַת כְּגָרִיס.

"וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן". מַה תַלְמוּד לּוֹמֵר לְפִי שְׁנֹאמַר "וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נִגְע" וְכִי מַה עֲנִין רִיבִים אֲצֵל נִגְעִים מְקִישׁ רִיבִים לְנִגְעִים מַה נִגְעִים בִּיּוֹם דְּכַתִּיב "וּבִיּוֹם הַרְאוֹת בּוֹ בְּשַׁר חֵי" אֲף רִיבִים בִּיּוֹם. וּמַה נִגְעִים שְׁלֵא בְּסוּמָא דְּכַתִּיב "לְכָל מְרֵאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן" אֲף רִיבִים שְׁלֵא בְּסוּמָא. וּמְקִישׁ נִגְעִים לְרִיבִים מַה רִיבִים שְׁלֵא בְּקָרוּבִים אֲף נִגְעִים שְׁלֵא בְּקָרוּבִים. אִי מַה רִיבִים בְּשַׁלְשָׁה אֲף נִגְעִים בְּשַׁלְשָׁה. וְדִין הוּא מְמוֹנֵנוּ בְּשַׁלְשָׁה גּוֹפּוֹ לֹא כָּל שְׂכֵן תַלְמוּד לּוֹמֵר "וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן" הָא לְמַדְתָּ כֹּהֵן אֶחָד רוֹאֶה אֶת הַנִּגְעִים. "וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן" אִין לִי אֵלָא אַהֲרֹן מִנֵּינָן לְרִבּוֹת כֹּהֵן אַחֵר תַלְמוּד לּוֹמֵר "הַכֹּהֵן". מִנֵּינָן לְרִבּוֹת בְּעֵלֵי מוּמִים תַלְמוּד לּוֹמֵר "מִבְּנֵי". יְכוּל שְׂאִנִי מְרַבָּה חֲלָלִין תַלְמוּד לּוֹמֵר "הַכֹּהֵנִים" יָצְאוּ חֲלָלִין. מִנֵּינָן לְרִבּוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל תַלְמוּד לּוֹמֵר "אוֹ אֶל אֶחָד" אִם סוּפְנוּ לְרִבּוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל מַה תַלְמוּד לּוֹמֵר "הַכֹּהֵנִים" מְלַמֵּד שְׂאִין טְמֵאָה וְטְהָרָה אֵלָא מְפִי הַכֹּהֵנִים. הָא כִּי צַד חֲכָם שְׂבִישְׂרָאֵל רוֹאֶה אֶת הַנִּגְעִים וְאוֹמֵר לְכֹהֵן אַע"פ שֶׁהוּא [שׁוֹטָה] אֵמֵר טָמֵא וְהוּא אֵמֵר טָמֵא אוֹ אֵמֵר טְהוֹר וְהוּא אֵמֵר טְהוֹר. רַבִּי אוֹמֵר מַה תַלְמוּד לּוֹמֵר "אֶל אֶחָד מִבְּנֵי הַכֹּהֵנִים" לְפִי שְׁנֹאמַר "וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב" וְגו' הַקִּישׁ דִּינִים לְנִגְעִים מַה נִגְעִים בִּיּוֹם אֲף דִּינִים בִּיּוֹם. מַה נִגְעִים שְׁלֵא בְּקָרוּבִים אֲף רִיבִים שְׁלֵא בְּקָרוּבִים. אִי מַה רִיבִים בְּשַׁלְשָׁה אֲף נִגְעִים בְּשַׁלְשָׁה קַל וְחֹמֶר אִם מְמוֹנֵנוּ בְּשַׁלְשָׁה גּוֹפּוֹ לֹא כָּל שְׂכֵן. וְאִם כֵּן לְמָה נֹאמַר "אוֹ אֶל אֶחָד מִבְּנֵי" מְלַמֵּד שְׁכֹהֵן אֶחָד רוֹאֶה אֶת הַנִּגְעִים. "וְרֵאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנִּגְע" שִׁיְהוּ עֵינָיו בּוֹ בְּשַׁעַר שְׂרוּאָה אוֹתוֹ, "בְּעוֹר הַבָּשָׂר" הַבִּינּוֹנִי. "בְּעוֹר הַבָּשָׂר" שִׁיְהִי רוֹאֶה עוֹר הַבָּשָׂר עִמּוֹ כְּלוֹ כְּאֶחָד. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מַה תַלְמוּד לּוֹמֵר "בְּעוֹר הַבָּשָׂר" שִׁיְהִי כָּל הַחוּצָה לוֹ סְמוּד לְעוֹר הַבָּשָׂר וְרֵאִוִי לְפִשְׁיוֹן שְׂאִם הִיא סְמוּד לְרֵאֵשׁ וְלִזְקוֹ וְלִשְׁחִין וְלַמְכָּה וְלַקָּרַח אִין טָמֵא. "שַׁעַר", מַעוֹט שַׁעַר שְׁתֵּי שַׁעֲרוֹת, "בְּנִגְע" לְהַבִּיא אֶת מַה שְׁבִתּוֹכוֹ וְשׁוֹכֵב חוּצָה לוֹ. "בְּנִגְע הַפֶּד" לֹא קָדָם. מִכָּאן אָמְרוּ אִם בְּהֶרֶת קָדְמָה לְשַׁעַר לָבוֹ טָמֵא. וְאִם שַׁעַר לָבוֹ קָדָם לְבְּהֶרֶת טְהוֹר אִם סָפַק טָמֵא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַהֵר. "וְשַׁעַר בְּנִגְע הַפֶּד לָבוֹ" מִכָּאן אָמְרוּ שְׁתֵּי שַׁעֲרוֹת עֵקֶרן מְשַׁחֵר וְרֵאֵשׁן מְלַבֵּין טְהוֹר, עֵקֶרן מְלַבֵּין וְרֵאֵשׁן מְשַׁחֵר טָמֵא. וְכַמְּהָ יְהִיא בְּלַבְנוּנִית רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כָּל שֶׁהוּא. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים כְּשַׁעוֹר. אֵמֵר רַבִּי מֵאִיר שְׁלֵא יְהִיא אָדָם מְדַמָּה (שְׂבִקוּלָם) [שְׂבִקוּלָם] הוּ נְדוּנִין. אֵלָא (הִיא) [חַד] שַׁעַר לָבוֹ טָמֵא, אִין לָבוֹ טְהוֹר. לָבוֹ, וְלֹא אָדָם וְלֹא יָרַק וְלֹא שָׁחַר, אוֹצִיא אֶת כְּלָן וְלֹא אוֹצִיא אֶת שַׁעַר צָהָב. וְדִין הוּא וּמַה אִם שַׁעַר לָבוֹ שְׂאִין סִימָן טָמֵא בְּנִתְקַ הָרִי הוּא סִימָן טָמֵא בְּנִגְע, שַׁעַר צָהָב

שְׁסִימֵן טָמא בְּנֶתֶק אִינוּ דִּין שְׁיָהָא סִימֵן טָמא בְּנֶגַע, תְּלִמוּד לֹמֵר "לָבוֹן" וְלֹא צָהָב.
"וּמְרָאָה הִנֵּגַע עִמָּק" וְלֹא מִמְשָׁה עִמָּק. "וּמְרָאָה הִנֵּגַע עִמָּק" וְלֹא מְרָאָה שְׁעָר לָבוֹן
עִמָּק, "וּמְרָאָה הִנֵּגַע עִמָּק" לְרַבּוֹת לֹו מְרָאוֹת רְבִיעִי, הוּא אִין לֹו מְרָאָה חֲמִישִׁי:
אָמַר רַב פִּפְא הָאִי שְׁמִשָּׂא סִמְקָתָא הִיא תִּדְע דְּהָא סִמְקָא צְפָרָא וּפְנִיָא, וְהָא דְלֹא
חִזָּא כְּלִי יוֹמָא נְהוּרָא הוּא דְלֹא בְּרִיד. מִיתִיבִי מְרָאָהוּ עִמָּק מִן הַעוֹר כְּמְרָאָה
חֲמָה הַעֲמָקָה מִן הַצֶּל, וְהָא הִתֵּם דְלָבוֹן הוּא, כְּמְרָאָה חֲמָה וְלֹא כְּמְרָאָה חֲמָה,
כְּמְרָאָה חֲמָה עִמָּקָה וְלֹא כְּמְרָאָה חֲמָה דְאֵלוּ הִתֵּם לָבוֹן וְהִכָּא אָדָם. וְלִמְאִי דְסָלִיק
אֲדַעְתִּין מַעֲקָרָא וְהָא סִמְקָא צְפָרָא וּפְנִיָא, בְּפִנְיָא דְחִלְפָא אֲפִתְחָא דְגִיּהֲנָם, בְּצְפָרָא
חִלְפָא אֲנֻרְדִי דְגֵן עֵדוֹ, וְאִית דְּאָמְרִי אִיפְכָא. "וּמְרָאָה הִנֵּגַע עִמָּק מַעוֹר בְּשָׂרוֹ נִגַע
צָרַעַת הִיא" מַה תְּלִמוּד לֹמֵר לְפִי שְׁנַאָמַר "וְטָמְאוּ הַכֹּהֵן לֹא יִסְגִּירוּנוּ" הָא לְמַדְנֵוּ
שְׂאִין מִסְגִּירִין אֶת הַמְחֻלָּט, מִנִּין שְׂאִין מְחֻלִּיטִין אֶת הַמְסֻגָּר וְאִין מִסְגִּירִין אֶת
הַמְסֻגָּר וְאִין מְחֻלִּיטִין אֶת הַמְחֻלָּט, תְּלִמוּד לֹמֵר "לֹא יִסְגִּירוּנוּ כִּי טָמֵא" כֹּל
שְׁנִקְרָא עָלֵיו [שֵׁם] טָמֵא אִין זָקוּק לֹו. יְכוּל לֹא יֹאמֵר לֹו הִרִי אֶת מְסֻגָּר בְּזָה וּמְחֻלָּט
בְּזָה מְחֻלָּט בְּזָה וּמְסֻגָּר בְּזָה (מְסֻגָּר בְּזָה וּבְזָה) מְחֻלָּט בְּזָה וּבְזָה, תְּלִמוּד לֹמֵר נִגַע
וְרָאָה צָרַעַת וְרָאָה. "וְרָאָהוּ" כְּלוּ כְּאֶחָד כְּגָרִיס, שְׂאֵם הָיָה עַל רֹאשׁ חֲטָמוֹ שׁוֹפֵעַ
אֵילָךְ וְאֵילָךְ אִינוּ טָמֵא. מִכָּאֵן אָמְרוּ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה רְאִשֵׁי אַבְרִים שְׂבָאָדָם אִינֵן
מִטְמָאִין מִשׁוּם מַחִיָּה, רְאִשֵׁי אֲצַבְעוֹת יָדַיִם וְרִגְלַיִם, רְאִשֵׁי אֲזָנַיִם, רֹאשׁ הַחֲטָם,
רֹאשׁ הַגּוֹיָה, וְרֹאשֵׁי דְדַיִם שֶׁל אִשָּׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִף שֶׁל אִישׁ וְתַנִּי עָלֶיהָ בְּכֻלָּן
עָבַד יוֹצֵא בְּהוֹן לְחַרוּת. בֶּן עֲזַאִי אוֹמֵר אִף הַלְשׁוֹן. רַבִּי אוֹמֵר אִף הַסְרוּס, סְרוּס
דְּמֵאִי אֵילִימָא סְרוּס דְּגִיד הִינֵנוּ גְּוִיָּה, אֶלָּא סְרוּס דְּבִי צִיִּים: רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר
הַיְבֻלוֹת וְהַדְּלוּלַיִם וְהַמְסֻמְרוֹת אִינֵן מִטְמָאִין מִשׁוּם מַחִיָּה. "וְטָמֵא אֶתוֹ", אוֹתוֹ
הוּא מִטְמָא וְאִינוּ מִטְמָא אֶת הַתּוֹלֵשׁ סִימְנֵי טָמְאָה מִתּוֹךְ נִגְעוּ עַד שֶׁלֹּא בָּא אֶצְל
כֹּהֵן. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא שְׂאֵלְתִי אֶת רַבִּין גְּמִלְיָאֵל וְאֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כְּשֶׁהוֹלְכִין לְכַרְךָ
נְדָבוֹת בְּתוֹךְ הַסְּגָר מַהוּ אָמְרוּ לִי לֹא שְׂמַעְנוּ, אֲבָל שְׂמַעְנוּ עַד שֶׁלֹּא בָּא אֶצְל כֹּהֵן
טְהוֹר לְאַחַר חִלוּטוֹ טָמֵא. הַתְּחִלְתִּי מְבִיא לָהֶם רְאִיָּה אֶחָד עוֹמֵד לְפָנַי כֹּהֵן בְּתוֹךְ
הַסְּגָרוֹ טְהוֹר עַד שְׂיִטְמָאֵנוּ הַכֹּהֵן. וּמֵאִימְתִי טְהַרְתּוּ רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר כְּשֶׁיִּנְלַד לֹו
נִגַע אַחַר וְטְהַר הִימְנוּ וְחִכְמִים אוֹמְרִים עַד שֶׁתִּפְרַח בְּכֻלּוֹ.

"וְאִם בְּהֶרֶת לְבָנָה" מְנָא לֹן דְּבִהֶרֶת עֲזָה הִיא אָמַר אַבְיִי "אִם בְּהֶרֶת לְבָנָה הִיא"
הִיא לְבָנָה וְאִין אַחֲרֵת לְבָנָה. תַּנּוּ רַבִּין בְּהֶרֶת עִמָּקָה וְכוּן הוּא אוֹמֵר "מְרָאָהוּ עִמָּק
מִן הַעוֹר" כְּמְרָאָה חֲמָה הַעֲמָקָה מִן הַצֶּל. "שְׂאֵת" אִין שְׂאֵת אֶלָּא גְּבַהּ. וְכוּן הוּא
אוֹמֵר "עַל הַהָרִים הָרְמִים וְעַל הַגְּבְעוֹת הַנְּשֹׂאוֹת". "סִפְחַת" אִין סִפְחַת אֶלָּא
טְפֵלָה, וְכוּן הוּא אוֹמֵר "סִפְחַנִי נָא אֶל אַחַת הַכְּהֻנוֹת". אֲשֶׁכְּחוֹן טְפֵלָה לְשֹׂאת טְפֵלָה
לְבִהֶרֶת מְנָא לֹן. אָמַר רַבִּי זִירָא נְאָמַר לְבָנָה בְּשֹׂאת וְנְאָמַר לְבָנָה בְּבִהֶרֶת מַה לְבָנָה
הַאֲמוּרָה בְּשֹׂאת יֵשׁ לָהּ טְפֵלָה אִף לְבָנָה הַאֲמוּרָה בְּבִהֶרֶת יֵשׁ לָהּ טְפֵלָה. בְּמִתְנִיתָא
תַּנּוּ הַטִּיל הַכְּתוּב לְסִפְחַת בֵּין שְׂאֵת לְבִהֶרֶת לֹמֵר לָךְ כְּשֵׁם שְׂטְפֵלָה לְשֹׂאת כְּךָ

טפלה לבהרת. "שאת" כצמר לבן אמר רב ביבי כצמר נקי בן יומו שמכבנים אותו למלת. "בהרת לבנה" אין לי אלא בהרת מנין לרבות את השאת, תלמוד לומר למטה "שאת לבנה". מנין לרבות שאר המראות תלמוד לומר "ואם בהרת". יכול כשם שהיא שלישית לפתוב כך תהא שלישית במראות, תלמוד לומר "לבנה היא", אין למעלה הימנה, כמה תהא לבנוניתה כשגל שנאמר "והנה מרים מצרעת כשגל". יכול כל מראה שלג יהו טמאין ושאר כל המראות יהו טהורין תלמוד לומר "בהק", בהק טהור, למעלה הימנו טמא. מכאן אמרו מראות נגעים שנים שהן ד' בהרת עזה כשגל, שניה לה כסיד ההיכל, שאת פקרום ביצה, שניה לה כצמר לבן דברי רבי מאיר. וחכמים אמרים שאת כצמר לבן שניה לה פקרום ביצה, הפתוף שבשגל כנין המזוג (בשגל), פתוף שבסיד כדס מזוג בחלב דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר אדמדס שבזה ושבה כנין מזוג במים אלא שלג עזה של סיד דהה הימנה. רבי חנינא סגן הכהנים אומר מראות נגעים שלשים וששה. עקביא בן מהללאל אומר מראות נגעים שבעים ושנים. אמר רבי יוסי שאל יהושע בנו של רבי עקיבא את רבי עקיבא אמר ליה מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבעה אמר ליה אם לאו מה יאמרו. אמר ליה יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא אמר לו מלמד שמצטרפין זה עם זה. אמר לו ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה אמר לו מלמד שאם אינו בקי בהן ובשמותן לא יראה את הנגעים. "ושערה" ולא שער מחיתה. מכאן אמרו בהרת פגריס ובה מחיה בכעדשה ושער לבן בתוף המחיה הלכה המחיה טמאה מפני שער לבן, הלך שער לבן טמאה מפני מחיה. ורבי שמעון מטהר מפני שלא הפכתו הבהרת. אמרו לו והלא כבר נאמר "ושער בנגע הפך לבן", נגע זה מכל מקום. "ושערה" לא שער מקצתה, מכאן אמרו בהרת היא ומחיתה פגריס ושער לבן בתוף הבהרת הלכה מחיה טמאה מפני שער לבן הלך שער לבן טמאה מפני מחיה. ורבי שמעון מטהר שלא הפכתו הבהרת פגריס. ומודה שאם יש במקום שער לבן פגריס שהוא טמא, "ושערה לא הפך והסגיר" אם יש בה שער שחר אינו ממעטה. שאלו תלמידיו את רבי יוסי בהרת ובה שער שחר חוששין שמעט מקומה את הבהרת מפגריס, אמר להם בהרת ובה שער לבן חיישינן שמא מעט מקומה את הבהרת מפגריס. אמר לו לא אם אמרת בשער לבן שסימן טמאה תאמר בשער שחר שאין סימן טמאה, אמר להם הרי שיש בה עשר שערות לבנות (כלם) [כלום] הם לסימני טמאה אלא שתיים חוששין למותר שמא מעט מקומה את הבהרת מפגריס. אמר לו לא אם אמרת בשער לבן שהוא מין טמאה תאמר בשער שחר שאינו מין טמאה. אמר להם אף שער שחר הופך והוזה מין טמאה ואומר "ושערה לא הפך לבן והסגיר" אם יש בה שער שחר אינו ממעטה.

"והסגיר הפהו את הנגע שבעת ימים תחלה". "בשביעי" יכול בין ביום ובין בלילה תלמוד לומר "ביום" ולא בלילה, יכול כל מראה היום יהא פשר, תלמוד

לומר "לכל מראה עיני הכהן" מה כהן פרט לשחשד מאור עיניו אף היום פרט [לשחשד] מאור היום. מכאן אמרו אין רואין את הנגעים שחרית ובין הערבים לא בתוך הבית ולא ביום המעון לפי שכהן נראה נראית עזה, ולא בצהרים לפי שעזה נראית כהה. אימתי רואין בשלישית ברביעית בחמישית בשביעית בשמינית ובתשיעית דברי רבי מאיר. רבי יהודה אמר ברביעית בחמישית בשמינית בתשיעית. רבי יוסי אמר ברביעית וחמישית ובתשיעית ובעשירית, אבל רואה אני את דברי רבי עקיבא. "והנה הנגע עמד בעיניו" שאם העז וככה או כהה והעז כאלו לא כהה. "ולא פשה" שאם כנס ופשה כאלו לא (כנס) [פשה]. "והסגירו שבעת ימים שנית" מלמד שיום שביעי עולה לו מן המנגן מלפניו ומלאחריו. "וראהו הכהן" (זה אהרן) "ביום השביעי שנית" כהן שראהו בראשונה רואהו בשניה, אם מת רואהו כהן אחר. "והנה כהה" יכול מי שהוא למטה מארבעה מראות. "והנה כהה" העז וככה כאלו לא העז, "הנגע" שאם כהה והעז כאלו לא כהה. "לא פשה" שאם פשה וכנס כאלו לא פשה, "הנגע" שאם כנס ופשה כאלו לא פשה, אם נאמר בשבוע ראשון למה נאמר בשבוע שני מפני (שבגריס) [שבגד] עומד בראשון ומסגיר ובשני שורף ובאדם העומד בראשון מסגיר ובשני פוטר צריך לומר בשבוע ראשון וצריך לומר בשבוע שני. "וטירו הכהן מספחת היא" אף על פי שנשתנו מראיה, יכול אע"פ שהלכה לה וחזרה, תלמוד לומר "היא". מה יעשה לה, רבי יהודה אמר תראה בתחלה וחכמים מטהרין.

"וכבס בגדיו" מלטמא משכב ומושב ומלטמא בביאה. "וטירו" מן הפריעה ומן הפרימה ומן התגלחת ומן הצפרין. "וכבס בגדיו וטירו" יכול הרי הוא מסלק תלמוד לומר "אם תפשה טמא". אין לי אלא במראה מנין שלא במראה, תלמוד לומר "אם פשה תפשה". החליטו בשער לבן והלך שער לבן ובא שער לבן. וכן המחיה והפשיון בתחלה ובסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני ולאחר הפטור הרי זה כמות שהוא כוי, החליטו בפשיון והלך הפשיון ובא פשיון וכן שער לבן ובמחיה בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני ולאחר הפטור הרי זה כמות שהיה לכך נאמר "תפשה". "אם פשה תפשה". יכול יהא פשיון מטמא בתחלה, תלמוד לומר "אחרי הראתו אל הכהן". יכול אם ראהו הכהן שפושא והולך יזקק לו תלמוד לומר "לטהרתו" אין נזקק לו אלא משעה שרואה אותו אם לטהרה אם לטמאה. "ונראה שנית אל הכהן" (כיון) [כהן] שרואהו בראשונה רואהו בשניה, אם מת רואהו כהן אחר: "וראהו הכהן והנה פשתה המספחת בעור". הרי זה בא ללמד על הפשיון שאם נשתנו מראיו שהוא טמא. "וטמאו הכהן צרעת היא" הרי זה בא ללמד על הפשיון שלא יטמא אלא בארבעה מראות ובהן [המראות] שהאדם מטמא הפשיון מטמא. והלא דין הוא האדם מטמא והפשיון מטמא מה האדם אין מטמא אלא בארבעה מראות אף פשיון לא יטמא אלא בארבעה מראות. או כלך לדרך זו שער לבן סימן טמאה ופשיון סימן טמאה מה שער לבן מטמא בכל

מראָה לָבוֹ אַף פֿשִׁיּוֹן מִטַּמֵּא בְּכָל מַרְאֵה לָבוֹ. נִרְאֶה לְמִי דוֹמָה דְּנִין דָּבָר שְׂמִטָּמָא
בְּכָל הַנִּגְעִים מִדְּבַר שֶׁהוּא מִטַּמֵּא בְּכָל הַנִּגְעִים וְאֵל יוֹכִיחַ שְׁעַר לָבוֹ שְׂאִין מִטַּמֵּא
בְּכָל הַנִּגְעִים. אוֹ פֶלֶךְ לְדַרְךְ זֶה דְּנִין דָּבָר שְׂסִימֹן טַמְאָה מִדְּבַר שְׂסִימֹן טַמְאָה וְאֵל
תּוֹכִיחַ טַמְאָת הָאוּם שְׂאִינוֹ סִימֹן טַמְאָה תִּלְמוּד לּוֹמֵר "וְטַמְאוּ הַכֹּהֵן צִרְעַת הִיא"
הֲרִי זֶה בָּא לְלַמֵּד עַל הַפֿשִׁיּוֹן שֶׁלֹּא יִטַּמֵּא אֶלָּא בְּאַרְבַּעַה מַרְאוֹת. "הִיא" פֿרִט
לְשִׁפְשָׁה לְבַהֲק. "נִגְע" וְגו' "בְּעוֹר וְהִיא הַפֿכָּה שְׁעַר לָבוֹ וּמַחֲנִית בְּשַׁר חֵי בְּשִׂאָת".
לְמַדְנֵנוּ לְשִׂאָת מִטַּמֵּא בְּמַחֲנִה. מִנִּין לְרַבּוֹת שְׂאָר הַמַּרְאוֹת. וְדִין הוּא אִם מְצִינוּ
שְׂשׂוּי כָּל הַמַּרְאוֹת לְשִׂאָת לְטַמֵּא בְּשְׁעַר לָבוֹ יִשְׂוּי כָּל הַמַּרְאוֹת לְשִׂאָת לְטַמֵּא
בְּמַחֲנִה, [וְעוֹד] קַל וְחֹמֶר אִם שְׂוּי כָּל הַמַּרְאוֹת לְשִׂאָת לְטַמֵּא בְּשְׁעַר לָבוֹ שְׂאִין שְׁעַר
לָבוֹ מִטַּמֵּא בְּקִרְחַת וּבְגִבְחַת, לֹא יִשְׂוּי כָּל הַמַּרְאוֹת לְשִׂאָת לְטַמֵּא בְּמַחֲנִה שֶׁהַמַּחֲנִה
מִטַּמֵּא בְּקִרְחַת וּבְגִבְחַת, לֹא אִם שְׂוּי כָּל הַמַּרְאוֹת לְשִׂאָת לְטַמֵּא בְּשְׁעַר לָבוֹ
שֶׁהַשְׁעַר לָבוֹ מִטַּמֵּא בְּשַׁחִין וּבְמַכּוֹה, יִשְׂוּי כָּל הַמַּרְאוֹת לְשִׂאָת לְטַמֵּא בְּמַחֲנִה
שְׂאִין הַמַּחֲנִה מִטַּמֵּא בְּשַׁחִין וּבְמַכּוֹה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "נִגְע צִרְעַת". אִי מַה שְׂאָת אוּם
אַף בְּהֶרֶת אוּם מִנִּין לְרַבּוֹת שְׂאָר הַמַּרְאוֹת הוּא הַדִּין וְהוּא הַתְּשׁוּבָה תִּלְמוּד לּוֹמֵר
"נִגְע צִרְעַת". "כִּי תִהְיֶה" מִן הַדְּבוּר וְאֵילֶךְ. "בְּאֲדָם" לְהַבִּיא אֶת הַבָּא פֶּלֶךְ לָבוֹ
שֶׁתִּהְיֶה מַחֲנִה מִטַּמְאָתוֹ. שֶׁהִיָּה בְּדִין אִם בְּהֶרֶת קִטְנָה מַחֲנִה מִטַּמְאָתָה בְּהֶרֶת
גְּדוּלָּה לֹא תִהְיֶה מַחֲנִה מִטַּמְאָתָה. לֹא אִם אֲמַרְתָּ בְּבִהָרֶת קִטְנָה שְׂסִימֹן טַמְאָה
תֹּאמַר בְּבִהָרֶת גְּדוּלָּה שְׂאִינָה סִימֹן טַמְאָה הוּאֵיל וְאִינָה סִימֹן טַמְאָה לֹא תִהְיֶה
מַחֲנִה מִטַּמְאָתָה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "בְּאֲדָם" לְהַבִּיא אֶת הַבָּא פֶּלֶךְ לָבוֹ שֶׁתִּהְיֶה מַחֲנִה
מִטַּמְאָתוֹ. קִרְאוּ לוֹ לְרַאוֹת נִגְע אֶחָד וְצִמַּח בּוֹ נִגְע אַחַר מִנִּין שִׁינְקָק לוֹ. תִּלְמוּד
לּוֹמֵר "וְרִאֵה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאָת". "וְהִיא הַפֿכָּה" שֶׁהַפֿכָּתוֹ הִיא וְלֹא שֶׁהַפֿכָּתוֹ
חִבְרָתָה, זֶהוּ שְׁעַר פֿקִידָה שְׁעַקְבָּא בֶּן מַהֲלֵלָאֵל מִטַּמֵּא וְחַכְמִים מִטְהַרִּין. (וְאִיזְהוּ
שְׁעַר פֿקִידָה מִי שֶׁהִתְנַה בּוֹ בְּהֶרֶת כְּגָרִיס וּבָה שְׁעַר לָבוֹ וְהִלְכָה הַבְּהָרֶת וְהִנִּיחָה לְשְׁעַר לָבוֹ
בְּמִקּוּמוֹ וְחִזְרָה וְהִנִּיחָה שְׁעַר לָבוֹ אֶת מִקּוּמָה וְחִזְרָה עַקְבָּא בֶּן מַהֲלֵלָאֵל מִטַּמֵּא וְחַכְמִים
מִטְהַרִּין), אָמַר רַבִּי עַקְיָבָא מוֹדָה אֲנִי בְּזֶה שֶׁהוּא טְהוֹר. אִיזְהוּ שְׁעַר פֿקִידָה מִי
שֶׁהִתְנַה בּוֹ בְּהֶרֶת כְּגָרִיס וּבָה שְׂתֵי שְׁעָרוֹת וְהִלְךְ מִמֶּנָּה מִן הָאוּם כְּחִצֵי גָרִיס וְהִנִּיחַ
שְׁעַר לָבוֹ בְּמִקּוּם הַבְּהָרֶת וְחִזְרָה, אָמְרוּ לוֹ כָּשֶׁם שֶׁבִטְלוּ (אֶת) דְּבָרֵי עַקְבָּא פֶּךָ דְּבָרֵי
אִין מִתְקִימִין. "וְהִיא הַפֿכָּה" שֶׁהַפֿכָּתוֹ כִּלְהָ וְלֹא שֶׁהַפֿכָּתוֹ מְקַצָּתָה. כִּיצַד בְּהֶרֶת
כְּחִצֵי גָרִיס וּבָה (שְׁעַר לָבוֹ אֶחָד נוֹלְדָה הֲרִי זֶה לְהַסְגִּיר. בְּהֶרֶת כְּחִצֵי גָרִיס וּבָה שְׂתֵי שְׁעָרוֹת
הֲרִי זֶה לְהַסְגִּיר, בְּהֶרֶת כְּחִצֵי גָרִיס וּבָה) שְׂתֵי שְׁעָרוֹת וְנוֹלְדָה בְּהֶרֶת כְּחִצֵי גָרִיס וּבָה
שְׁעָרָה אַחַת הֲרִי זֶה לְהַסְגִּיר. "וְהִיא הַפֿכָּה" שֶׁהַפֿכָּה כִּלְהָ אֶת פֶּלֶךְ וְלֹא שֶׁהַפֿכָּה כִּלְהָ
אֶת מְקַצָּתוֹ. כִּיצַד בְּהֶרֶת כְּחִצֵי גָרִיס [וּבָה שְׁעָרָה אַחַת נוֹלְדָה בְּהֶרֶת כְּחִצֵי גָרִיס וּבָה
שְׁעָרָה אַחַת הֲרִי זֶה לְהַסְגִּיר, בְּהֶרֶת כְּחִצֵי גָרִיס] וְאִין בָּה כְּלוּם, נוֹלְדָה בְּהֶרֶת כְּחִצֵי
גָרִיס וּבָה שְׂתֵי שְׁעָרוֹת הֲרִי זֶה לְהַחֲלִיט מִפְּנֵי שֶׁהַפֿכָּתוֹ הַבְּהָרֶת. "וּמַחֲנִית בְּשַׁר חֵי
בְּשִׂאָת" יְכוֹל כָּל שֶׁהוּא תִּלְמוּד לּוֹמֵר "שְׁעַר לָבוֹ וּמַחֲנִית בְּשַׁר", מַה שְׁעַר לָבוֹ מִקּוּם
שְׂתֵי שְׁעָרוֹת אֶף מַחֲנִה מִקּוּם שְׂתֵי שְׁעָרוֹת. יְכוֹל לֹא תִהְיֶה טַמְאָה עַד שִׁיְהֵא בָּה

שְׁעַר לִבּוֹ וּמַחֲיָה, תִּלְמוּד לֹמֵר "צִרְעַת נוֹשְׁנָת הַיָּא" הִיא טְמֵאָה וְאֵינָה צְרִיכָה דְבַר לְסַעְדָּה. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "שְׁעַר לִבּוֹ וּמַחֲיָת בְּשָׂר" לָמַד שֶׁלֹּא תִּהְיֶה טְמֵא עַד שֶׁתִּהְיֶה כְּדֵי לְקַבֵּל שְׁעַר לִבּוֹ וּמַחֲיָה. יְכוּל שְׁעַר לִבּוֹ מֵצַד זֶה וּמַחֲיָה מֵצַד זֶה תִּלְמוּד לֹמֵר "בִּשְׂאֵת" שֶׁתִּהְיֶה מְבַצֵּרֶת לְתוֹךְ הַשְּׂאֵת. הִיא כִּיֻּצַּד נִמְצָא מְקוֹם שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת מִיְמִינָה מְקוֹם שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת מִשְּׂמֹאלָהּ מְלַמְעָלָה מְמִינָה מְלַמְטָה מְמִינָה מְרַבֵּעַ נִמְצָאוּ שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ שְׁעָרוֹת נִמְצָא גוּפָה שֶׁל בְּהֶרֶת כְּגָרִיס הַקְּלָקִי מְרַבֵּעַ. בְּשָׂר חֵי וְלֹא הַשְּׁחִין. בְּשָׂר חֵי וְלֹא הַבְּהֵק. בִּשְׂאֵת וְלֹא הַבְּהֵק. "צִרְעַת" בְּנִין אָב לְכָל הַצִּרְעַת שֶׁיְהִי כְּגָרִיס. "נוֹשְׁנָת" מְלַמֵּד שֶׁמִּטְמֵאָה שְׁלֹא הַפּוֹכָה, וְהֵלֵא דִין הוּא שְׁעַר לִבּוֹ סִימֵן טְמֵאָה וּמַחֲיָה סִימֵן טְמֵאָה מֵה שְׁעַר לִבּוֹ אֵין מְטַמֵּא אֶלָּא הַפּוֹךְ אֶף מַחֲיָה לֹא תִּטְמֵא אֶלָּא הַפּוֹכָה תִּלְמוּד לֹמֵר "נוֹשְׁנָת" מְלַמֵּד שֶׁמִּטְמֵאָה שְׁלֹא הַפּוֹכָה. הִיא מְלַמֵּד שֶׁמִּטְמֵאָה הַפּוֹכָה. וְהֵלֵא דִין הוּא וּמָה אִם שְׁעַר לִבּוֹ שְׂאֵין מְטַמֵּא שְׁלֹא הַפּוֹךְ הָרִי הוּא מְטַמֵּא הַפּוֹךְ, מַחֲיָה שֶׁמִּטְמֵאָה שְׁלֹא הַפּוֹכָה אֵינוֹ דִין שֶׁמִּטְמֵאָה הַפּוֹכָה, תִּלְמוּד לֹמֵר "הִיא" מְלַמֵּד שֶׁמִּטְמֵאָה הַפּוֹכָה. "וְטַמְאוּ הַכֹּהֵן לֹא יִסְגִּירְנוּ" הִיא לְמַדְנֵי שְׂאֵין מְסַגִּירִין אֶת הַמַּחְלֵט. מִיְנִין שְׂאֵין מַחְלִיטִין אֶת הַמְּסַגֵּר וְאֵין מְסַגִּירִין (אֶת הַמְּסַגֵּר וְאֵין מַחְלִיטִין) אֶת הַמַּחְלֵט, תִּלְמוּד לֹמֵר "לֹא יִסְגִּירְנוּ כִּי טְמֵא הוּא" כֹּל שֶׁנִּקְרָא [שְׂמוֹן] עָלָיו טְמֵא אֵין זְקוּק לוֹ. (רַבֵּי אוֹמֵר) [אוֹ] אֵינוֹ אוֹמֵר "לֹא יִסְגִּירְנוּ כִּי טְמֵא" לֹא יִסְגִּירְנוּ כִּי הוּן [טְמֵא] אֲבָל מַחְלֵט יִסְגִּירְנוּ, תִּלְמוּד לֹמֵר "כִּי טְמֵא הוּא" בְּנִרְאָה דְבִרְתֵּי וְלֹא דְבִרְתֵּי בְּרוּאָה. "וְאִם פְּרוּחַ תִּפְרָח" אֵין לִי אֶלָּא שֶׁפִּרְחָה בְּכֻלָּהּ כְּאַחַת פּוֹרַחַת וְחוֹזֶרֶת פּוֹרַחַת וְחוֹזֶרֶת (וּפּוֹרַחַת) מִיְנִין תִּלְמוּד לֹמֵר "תִּפְרָח". "וְאִם פְּרוּחַ תִּפְרָח" אֵין לִי אֶלָּא מְלַמְטָה לְמַעְלָה מְלַמְעָלָה לְמַטָּה מִיְנִין תִּלְמוּד לֹמֵר "תִּפְרָח". "וְאִם פְּרוּחַ תִּפְרָח" אֵין לִי אֶלָּא מְטַמֵּאָה לְטַהוֹרָה לְטַמֵּאָה מִיְנִין תִּלְמוּד לֹמֵר "תִּפְרָח". "וְאִם פְּרוּחַ תִּפְרָח" רַבֵּי נִחְמָה אוֹמֵר אִם בְּתַחֲלָה פִּרְחָה מְטַמֵּאָה לְטַהוֹרָה טַהוֹר, מְטַהוֹרָה לְטַמֵּאָה טְמֵא. "צִרְעַת" מֵה תִּלְמוּד לֹמֵר שֶׁיְכוּל אֵין לִי פְּרִיחָה מְטַהֶרֶת אֶלָּא בִּשְׂאֵת בְּלֶבֶד מִיְנִין לְרַבּוֹת שְׂאֵר הַמְּרֵאוֹת תִּלְמוּד לֹמֵר "הַצִּרְעַת". "וְכִסְתָּה הַצִּרְעַת" וְלֹא הַבְּהֵק. מִפְּנֵי שֶׁהֵיִיתִי אוֹמֵר הוּאֵיל וְאֵין סִימֵן טְמֵאָה בְּתַחֲלָה תִּהְיֶה סִימֵן טְמֵאָה בְּסוֹף תִּלְמוּד לֹמֵר "וְכִסְתָּה הַצִּרְעַת" וְלֹא הַבְּהֵק. "אֶת כָּל עוֹר הַנֶּגַע" עוֹר הֶרְאוּי לְקַבֵּל נֶגַע פְּרַט לְשַׁחֲיוֹן הַמּוֹרְד וְלַמְכוֹה הַמּוֹרְדֵת. אוֹ אֵינוֹ אוֹמֵר "אֶת כָּל עוֹר הַנֶּגַע" אֶלָּא הֶרְאוּי לְקַבֵּל נֶגַע כְּגָרִיס יַעֲכַב פְּחוֹת מְכָרִיס לֹא יַעֲכַב, תִּלְמוּד לֹמֵר "כֵּלּוֹ הַפֶּךְ לִבּוֹ", אֵי כֵּלּוֹ לִבּוֹ יְכוּל אֶף תוֹךְ רֵאשׁוֹ וְאֶף תוֹךְ רֵגְלָיו, תִּלְמוּד לֹמֵר "מֵרֵאשׁוֹ" לְהוֹצִיא תוֹךְ רֵאשׁוֹ, "וְעַד רֵגְלָיו" לְהוֹצִיא אֶת תוֹךְ רֵגְלָיו.

תִּנְיָא מֵיוֹם הֶרְאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי. יְכוּל רֵאשׁוֹן וְלֹא רֵאשׁוֹן בְּכֻלּוֹ שְׁבִיעִי וְלֹא שְׁבִיעִי בְּכֻלּוֹ כְּעִנְיֵן "מֵרֵאשׁוֹ וְעַד רֵגְלָיו" רֵאשׁוֹ וְלֹא רֵאשׁוֹ בְּכֻלּוֹ רֵגְלָיו וְלֹא רֵגְלָיו בְּכֻלּוֹ, תִּלְמוּד לֹמֵר "עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לְחֹדֶשׁ בְּעָרְבֵי". דְבַר אַחַר אֵינוֹ צְרִיךְ רֵאשׁוֹן וְרֵאשׁוֹן בְּכֻלּוֹ שְׁבִיעִי וְשְׁבִיעִי בְּכֻלּוֹ. אֶמַר מֵר רֵאשׁוֹ וְלֹא רֵאשׁוֹ בְּכֻלּוֹ מִיְנִין,

איבעית אימא שאני סימנין דגופו מסימנין דראשו, ואיבעית אימא "לכל מראה עיני הכהן": "לכל מראה עיני הכהן" מלמד שטהר הכתוב בית הסתרים. תנו רבנן כיצד ראית הנגע האיש נראה כעוֹדֵר וכמוֹסֵק זיתים, נעוֹדֵר בבית הסתרים וכמוֹסֵק בבית השחי. האשה כעוֹרֶכֶת וכמניקה את בנה, כעוֹרֶכֶת בבית הסתרים, וכמניקה את בנה תחת הדד, כאורגת בעמרים לשחי ליד הימנית. רבי יהודה אומר כטוֹוה פשתן לשמאלית. כשם שנראה לנגעו כך נראה לתגלחתו. דבר אחר "לכל מראה עיני הכהן" פרט לכהן שחסר מאור עיניו, מכאן אמרו כהן הסומא באחת מעיניו או שפכה מאור עיניו אינו רואה את הנגעים. "וראה הכהן והנה כסתה הצרעת" מה תלמוד לומר. שיכול אין לי פריחה מטהרתה אלא מן השאת בלבד מנין לרבות שאר המראות תלמוד לומר "והנה כסתה הצרעת". "את כל בשרו" להביא את בין אצבעות ידיו ורגליו. דבר אחר מה תלמוד לומר "את כל בשרו" מנין אתה אומר פרח בכולו אבל לא בכחצי עדשה הסמוך לראש ולזקן ולשחין ולמכוה ולקרח ולמוֹרֵדִין וחזר הראש והזקן ונקרחו השחין והמכוה והקרח ונעשו צרבת יכול יהא טהור, תלמוד לומר "את כל בשרו" עד שתפרח בכולו.

אמר רבי יצחק אין בן דוד בא עד שתהפך כל המלכות למינות דאמר קרא "כלו הפך לבן טהור הוא". (וטהר הוא) "וטהר את הנגע כלו הפך לבן טהור הוא". מה תלמוד לומר שיכול אין לי פריחה מטהרת אלא לאחר חליטת מחיה בתחלה, מנין אחר החלט מחיה בסוף שבוע ראשון, בסוף שבוע שני לאחר הפטור, ולאחר החלט שער לבן בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור, אחר החלט הפשיון בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור ופריחת הסגר, תלמוד לומר "וטהר את הנגע טהור" לרבות את כלן. יכול הבא כלו לבן בתחלה יהא טהור, תלמוד לומר "הוא" הוא טהור ואין כלו לבן טהור בתחלה אלא טמא: ["ויביוס"] מלמד שנותנין לו שני ימים לאיצטליתו שני ימים ולכסותו שני ימים דברי רבי יהודה.

"ויביוס הראות בו". יש יום שאתה רואה ויש יום שאי אתה רואה מכאן אמרו חתן שנולד לו נגע נותנין לו שבועת ימים לו (ולאיצטליתו) [ולביתו] ולכסותו. וכן ברגל נותנין לו כל ימי הרגל דברי רבי [יהודה]. רבי יוסי הגלילי אומר אינו צריך הרי הוא אומר "וצנה הכהן ופנו את הבית" אם ממתניין אותו לדבר הרשות כל שכן לדבר מצוה. מאי ביניהו משמעות דורשין איכא ביניהו, רבא אמר וכו'. מ"וצנה הכהן" לא יליף דחדוש הוא דהא עצים ואבנים דעלמא לא מיטמו ומחדוש לא גמרינן. ורבי יוסי הגלילי בשם ר"י תרי קראי למה לי. אצטריך דאי כתב רחמנא "ויביוס הראות בו" הנה אמינא לדבר מצוה אין לדבר הרשות לא כתב רחמנא "וצנה הכהן". ואי כתב "וצנה הכהן" הנה אמינא דלאו טמאה דגופיה אבל טמאה דגופיה אימא לא צריכא. אמר מר יש יום שאתה רואה מאי

משמע. אמר אביו ליכתוב רחמנא "ביום" מאי "וביום" שמע מינה יש יום שאתה רואה וכו', ואביו ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה. ורבא נפקא ליה מ"לכל מראה עיני הכהן", ואביו הוא למעוטי סומא באחת מעיניו. ורבא נמי מיבעי ליה להכי אלא ביום ולא בלילה נפקא ליה מפנגע נראה לי ולא לאורי. ואביו אי מהתם הוה אמינא דלאו טמאה דגופיה אבל טמאה דגופיה אפלו לאורי, קמשמע לו.

"וביום הראות בו בשר חי יטמא". הרי זה בא ללמד על ראשי אברים שנתגלו שיהו טמאים, יכול כל שהוא תלמוד לומר "בשר חי" ולמעלה נאמר "בשר חי" מה בשר חי האמור למעלה בכעדשה אף בשר חי האמור כאן בכעדשה דברי רבי יוסי. אמר רבי מאיר וכי משום מחיה הו מטמאין והלא אין המחיה בראשי אברים אלא גזרת מלך הוא אפלו בכל שהוא, אמר רבי יוסי וכי משום ראשי אברים מטמאין והלא אם חזר לאמצעיתו טמא אלא כאן נאמר "בשר חי" ולמעלה נאמר "בשר חי" מה בשר חי האמור למעלה בכעדשה אף בשר חי האמור כאן בכעדשה. "בו" מה תלמוד לומר מנין אתה אומר פרח בכלו אבל לא בראש ולא בזקן בשחין ובמכה ובקרח המורדים חזר בראש ובזקן ונקראו בשחין ובמכה ובקרח ונעשו צרבת יכול זה טמא, תלמוד לומר "בו" בו בהפוך אם חזר טמא הא אם חזר בראש ובזקן בשחין ובמכה ובקרח משנעשו צרבת אין טמא. בשר חי אם חזר טמא ואין שער לבן חוזר טמא. רבי יהושע מטמא, אמר רבי יהושע שער לבן סימן טמאה ומחיה סימן טמאה מה מחיה חוזרת ומטמאה אף שער לבן יחזר ויטמא. אמר לו רבי עקיבא אימתי יפה כח של שער לבן לטמא בזמן ששמש (את) החלט או בזמן שלא שמש החלט [אמר לו בזמן ששמש החלט] אמר לו ומה אם בזמן ששמש החלט אין מעכב את הפריחה בזמן שלא שמש החלט אינו דין שלא יעכב את הפריחה. ועוד שנאמר כאן "בשר חי" בשר חי החוזר טמא ואין הבהק החוזר טמא. "וראה הכהן את הבשר החי וטמאו" מה תלמוד לומר שיכול אין לי אלא ראשי אברים שנתגלו שיהו טמאים אלא אחר חלוט פריחת מחיה בתחלה, מנין אחר חלוט פריחת מחיה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור. אחר פריחת החלט שער לבן בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור. אחר פריחת החלט הפשיון בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור אחר פריחת הסגר, תלמוד לומר "וראה הכהן את הבשר החי וטמאו" הבשר החי טמא הוא לרבות את כלן. יכול הבא פלו לבן שחזרו בו ראשי אברים מתוך הפטור והא טמא תלמוד לומר "הוא". אוציא את הבא פלו לבן שחזרו בו ראשי אברים מתוך הפטור ולא אוציא את הבא פלו לבן שחזרו בו ראשי אברים בין מתוך החלט בין מתוך הסגר, תלמוד לומר "טמא הוא צרעת הוא", הוא טמא ואין הבא פלו לבן שחזרו בו ראשי אברים בין מתוך הפטור בין מתוך החלט בין מתוך הסגר טמא אלא טהור. "או

כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן" הרי זה בא ללמד על ראשי אברים שנתגלו וחזרו ונתכסו שיהו טהורין. יכול פעם אחת נתכסו טהור נתגלו טמא מנין אפלו מאה פעמים תלמוד לומר "ישוב" "כי ישוב" "או כי ישוב". "ונהפך ללבן" אפלו למראה בהק. מפני שהייתי אומר הואיל ואין סימן טהרה בתחלה יהא סימן טמאה בסוף תלמוד לומר "ונהפך ללבן" אפלו למראה בהק: "וראהו הכהן והנה נהפך הנגע ללבן וטהר הכהן את הנגע טהור הוא" מה תלמוד לומר. שיקול אין לי אלא ראשי אברים שנתגלו וחזרו ונתכסו שיהו טהורין אלא אחר חזרת פריחת חלוט שער לבן בתחלה בסוף שבויע ראשון בסוף שבויע שני אחר הפטור, אחר חזרת פריחת חלוט הפשיון בסוף שבויע ראשון בסוף שבויע שני אחר הפטור אחר חזרת פריחת חלוט הסגר, תלמוד לומר "וטהר את הנגע טהור" לרבות את כלן. יכול הפורח מן הטהור יהא טהור תלמוד לומר "הוא" הוא טהור ואין הפורח מן הטהור טהור אלא טמא.

"ויבשר כי יהיה בערו שחין ונרפא". אמר רבי זירא בשר כתיב ביה "ונרפא", אדם לא כתיב ביה "ונרפא". אמר רבי יוחנן אדם "אפר" אדם "מרה, בשר" ביושה "סרוחה" רמה. ואית דאמרי "רמה" ששאל "ביושה דכתיב בש"י". אמר רב אשי כל אדם שיש בו גסות הרוח לסוף נפחת. שנאמר "ולשאת ולספחת" אין שאת אלא גבה שנאמר "על כל ההרים הרמים" וגו' "ועל הגבעות הנשאיות" ואין ספחת אלא טפלה שנאמר "ספחני נא" וגו'. "שחין" יכול מורד תלמוד לומר "ונרפא". אי ונרפא יכול שתעשה צלקת תלמוד לומר "שחין" הא כיצד נרפא ולא נרפא, כשהוא אומר למטה "צרבת השחין היא" עד שיקרם כקלפת השום. אין לי אלא שחין שעלה מאליו מנין לקה בעצו באבן בגפת ובמי טבריא וכל דבר שאינו בא מחמת האש תלמוד לומר "שחין" שחין רבה. אין לי אלא שחין של אחר הדבור, שלפני הדבור מנין. בגוי משנתגיר, עד שלא נתגיר מנין. בקטן משנולד, עד שלא נולד מנין. תלמוד לומר "שחין" שחין רבה. אין לי אלא שחין שיש לו להיכן יפשה שאין לו להיכן יפשה מנין, תלמוד לומר "שחין" שחין רבה. אין לי אלא בזמן שמקצתו שחין מקצתו בהרת מנין מקצתו שחין וכלו בהרת מקצתו בהרת וכלו שחין כלו שחין וכלו בהרת תלמוד לומר "כי יהיה בו בערו" בו ואפלו בכלו בעורו ואפלו בכלו. שאילו תלמידיו את רבי אליעזר מי שעלתה לתוך ידו בהרת כסלע ומקומה צרבת השחין מהו אמר לו יסגיר. אמר לו למה, לגדל שער לבן אינה ראויה, לפשיון אינה פושה, למחיה אינה מטמאה, אמר לו שמה תכנס ותפשה. אמר לו והלא מקומה כגריס. אמר לו כן שמעתי יסגיר. אמר ליה רבי יהודה בן בתירא נלמד בו. אמר ליה אם לקים דברי חכמים הן. אמר לו שמה יולד לו שחין אחר חוצה לו ויפשה לתוכו. אמר לו חכם גדול אתה שקימת דברי חכמים. "והיה במקום השחין שאת" שיקדים שחין לשאת ולא שתקדים שאת לשחין. רבי אליעזר בן יעקב אומר קרוי הוא במקומו ואע"פ שלא בא לשם, כיצד

היה בעור הבשר עד שלא נעשה השחין וחייה רבי אליעזר בן יעקב מטמא וחכמים מטהרין. "שאת לבנה" מלמד שמטמאה חלקה. "בהרת לבנה אדמדמת" מלמד שמטמא בפתוך. יכול שאת מטמא חלקה ובהרת תטמא בפתוך מנין לתן את האמור בשאת בבהרת ואת האמור בבהרת בשאת תלמוד לומר "נגע צרעת". "ומראה שפל מן העור" אין לי אלא מראה שפל מנין לרבות את השנה ואת הגבה תלמוד לומר "והנה מראה שפל מן העור". "וטמא הכהן אתו" נגע צרעת היא בשחין פרחה, ולא בעור הבשר. יכול לא תפשה בעור הבשר אבל תפשה בעור המכה, תלמוד לומר "ואם תחתיה תעמד הבהרת לא פשתה". למקום שתחתיה היא פושה ואין פושה לא לעור הבשר ולא למכה. "ואם יראנה הכהן בלה כאחת, ונהנה אין בה" ולא בחוט היוצא ממנה. יכול אע"פ שיש בו רחב שתי שערות תלמוד לומר "והנה אין בבהרת שער לבן". "אם פשה תפשה בעור" מה תלמוד לומר לפי שנאמר "וראהו הכהן ביום השביעי" "אם פשה תפשה בעור" יכול אין הפשיון מטמא אלא בשביעי בלבד, בשמיני ובתשיעי ובששירי מנין תלמוד לומר "תפשה ואם פשה תפשה", החליטו בשער לבן והלך שער לבן וחזר שער לבן וכן בפשיון בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני אחר הפטור הרי זה כמות שהיה. החליטו בפשיון והלך פשיון ובא פשיון וכן בשער לבן בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני אחר הפטור הרי זה כמות שהיה לכך נאמר "תפשה" "ואם פשה תפשה". "וטמא אתו" את הנדאי הוא מטמא ואין מטמא את הספק. כיצד שתיים שבאו אצל הכהן בזה בהרת כגריס ובזה כסלע בסוף שבוע בזה כסלע וכו' ואין ידוע באיזה מהן פשה בין באיש אחד בין בשני אנשים טהור. רבי עקיבא אומר באיש אחד טמא ובשני אנשים טהור. אמר לו והלא נאמר "נגע הוא" אם כן מה תלמוד לומר "וטמא אתו" את הנדאי הוא מטמא ואין מטמא את הספק: "ואם תחתיה תעמד הבהרת לא פשתה". למקום שתחתיה היא פושה ואינה פושה לא לעור הבשר ולא למכה. "צרבת השחין" שהיה מקומה צרוב שהיה מקומה נפר. "וטהרו" את הנדאי הוא מטהר ואין מטהר את הספק. כיצד שנים שבאו אצל פהו בזה בהרת כגריס ובזה כסלע, בסוף שבוע בזה כסלע ועוד ובזה כסלע ועוד שניהם טמאים אע"פ שחזרו להיות כסלע וכסלע שניהם טמאים עד שיחזרו להיות כגריס שנאמר "וטהרו" את הנדאי הוא מטהר ואין מטהר את הספק: "ובשר כי יהיה בו בערו שחין ונרפא" "או בשר כי יהיה בערו מכות אש" מלמד שאין השחין והמכה מצטרפין זה עם זה לא שבאו ואין יודע אם שחין הוא ואם מכה הוא אלא אפלו כחצי גריס מן השחין וכחצי גריס מן המכה אין מצטרפין. "מכות אש" יכול מורדת תלמוד לומר "והיתה מחית המכה". יכול עד שתעשה צלקת תלמוד לומר "מכות אש" הא כיצד חיתה ולא חיתה כשהיא אומר למטה "צרבת המכה היא" עד שתקרום פקלפת השום. אין לי אלא שונכה באור מנין נכה בגחלת ברמץ בסיד רותחת בגפסיס רותח ובחמין שהוחמו מחמת האור מנין תלמוד לומר "מכה" מכה רבה.

תנניא שחין ומכּוּה מטמאין בשבוע אַחַד בשני סימנים בשער לבן ובפּשיון ולמּה חלקון הכּתוב לומר לך שאין מצטרפין זה עם זה. ותנניא איזוהו שחין ואיזוהו מכּוּה לקה בעץ באבן בגלגל בחמי טבריא ובכל דבר שלא בא מחמת האור לאתויי אבר מעקרו זהו שחין. ואיזוהו מכּוּה נכּוּה בגחלת ברמץ בסיד רותח בגפסיס רותח וכל דבר הבא מחמת האור לאתויי חמי האור זו היא מכּוּה. ותנניא שחין ומכּוּה אם שחין קדם למכּוּה בטל מכּוּה את השחין ואם מכּוּה קודמת לשחין בטל שחין את המכּוּה.

כל דבר שהיה בכלל ויצא לטען טוען אחר שהוא כּענינו יצא להקל ולא להחמיר, כיצד "ובשר כי יהיה בו בערו שחין ונרפא", וכתוב "או בשר כי יהיה בערו מכות אש", והלא שחין ומכּוּה בכלל כל הנגעים היו וכשיצאו לטען טוען אחר שהיא כּענינו יצאו להקל ולא להחמיר, להקל עליהם שלא ידונו במחיה וּשלא ידונו אלא בשבוע אחד. כל דבר שהיה בכלל ויצא לטען טוען אחר שלא כּענינו יצא להקל ולהחמיר, כיצד "ואיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן", והלא ראש וזקן בכלל עור ובשר היו וכשיצאו לטען טוען אחר שלא כּענינו יצאו להקל ולהחמיר, להקל עליהן שלא ידונו בשער לבן, ולהחמיר עליהן שידונו בשער צהב. אין לי אלא מכּוּה שלאחר הדבור, שלפני הדבור מנין, בגוי משנתגיר, עד שלא נתגיר מנין, בקטן משנולד, עד שלא נולד מנין, תלמוד לומר "מכּוּה" מכּוּה רבה. "מכּוּה", אין לי אלא מכּוּה שיש לה להיכן תפשה, מכּוּה שאין לה להיכן תפשה מנין, תלמוד לומר "מכּוּה" מכּוּה רבה. אין לי אלא שמקצתה מכּוּה ומקצתה בהרת, מנין שמקצתה מכּוּה וכלה בהרת מקצתה בהרת וכלה מכּוּה כלה מכּוּה וכלה בהרת, תלמוד לומר "כי יהיה בערו" ואפלו בכלו. "בהרת לבנה אדמדמת", מלמד שמטמא בפתו. מנין שמטמא חלקה תלמוד לומר "לבנה", מנין לרבות שאר המראות תלמוד לומר "או לבנה". "ואם יראנה" פלו פאחד. "והנה אין בבהרת שער לבן", זהו שאמרנו לרבות את החוט שיש בו רחב שתי שערות. "ושפלה איננה מן העור והיא כהה" זה שאמרנו לרבות את השנה ואת הגבה, "וראהו הפהו ביום השביעי אם פשה בעור" מה תלמוד לומר, לפני שנאמר "ואם פשה תפשה בעור" יכול אין הפשיון מטמא אלא בסוף שבוע מנין לאחר הפטור תלמוד לומר "תפשה" "ואם פשה תפשה", חלוטו בשער לבן והלך שער לבן ובא שער לבן וכו' הפשיון בתחלה בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני אחר הפטור החליטו בפשיון הרי הוא כמות שהיה לכך נאמר "תפשה" "ואם פשה תפשה", מה תלמוד לומר "צרעת צרעת" צרעת ג' פעמים, צרעת כגריס, צרעת לתן האמור בשאת בבהרת ואת בבהרת בשאת, צרעת לתן את האמור בשחין במכּוּה ואת האמור במכּוּה בשחין, מה תלמוד לומר היא ז' פעמים, היא אינה מטמאה במחיה תחלה בסוף שבוע אחר פטור, היא פרט לשפשה לבהק בסוף שבוע אחר הפטור. היא אין לה מראה ה', היא אין השחין והמכּוּה מצטרפין זה עם זה.

"ואיש" להביא את שנתק נתק בתוך נתק. רבי עקיבא אומר איש ואשה אין לי אלא איש ואשה, מנין לרבות קטן וקטנה טמטום ואנדרוגינוס תלמוד לומר "איש או אשה". "כי יהיה בו נגע בראש או בזקן" מלמד שאין הזקן והראש מצטרפין זה עם זה, יכול לא יצטרפו זה עם זה אבל יפשה מזה לזה, תלמוד לומר "נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא" כשם שאין מצטרפין זה עם זה כך אין פושין מזה לזה. אין לי אלא שיש לו בראש ובזקן, יש לו בראש ולא בזקן ובזקן ולא בראש לא בראש ולא בזקן מנין, תלמוד לומר "איש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן": "מראהו עמק" אין לי אלא מראה עמק מנין לרבות את השוה ואת הגבה, תלמוד לומר "והנה [אין] מראהו עמק מן העור", אם כן למה נאמר "מראהו עמק", שיכול אפלו נתקו בידי אדם יהא טמא, תלמוד לומר "מראהו עמק" מה מראה עמק בידי שמים אף אין לי אלא בידי שמים, "ובו" להביא את מה שבתוכו ושוכב חוצה לו פרט לשחוצה לו ושוכב בתוכו. "שער" מעוט שער שתי שערות. צהב לא ירק ולא אדם ולא שחר. אוציא את פלן ולא אוציא את שער לבן ודין הוא ומה אם שער צהב שאין סימן טמאה בנגע הרי הוא סימן טמאה בנתק, שער לבן שסימן טמאה בנגע אינו דין שהוא סימן טמאה בנתק, תלמוד לומר "צהב" [צהב] ולא לבן, ולמה הוא דומה לתבנית הזקב. "דק" לקוי קצר דברי רבי עקיבא. רבי יוחנן בן נורי אומר אפלו ארף, אמר רבי יוחנן בן נורי מה לשון אומרת דק מקל זה דק קנה זה דק לקוי קצר או דק לקוי ארף. אמר לו רבי עקיבא עד שאנו למדין מקנה נלמד משער, דק שערו של פלוני דק לקוי קצר ולא דק לקוי ארף, יכול יהא מוסיף על ארבעה מראות של עור הבשר, תלמוד לומר "וטמא אתו הכהן נתק הוא" (ואין מוסיף על מראות של עור הבשר). יכול אינו מוסיף אבל יטמא את מקום הבהרת, תלמוד לומר "נתק הוא" ואין מטמא את מקום הבהרת. יכול לא יטמא את מקום הבהרת אבל תהא מטמאה בהרת בראש ובזקן, תלמוד לומר "נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא" אין לראש ולזקן טמאה אלא טמאת נתקין בלבד.

"וכי יראה הכהן את נגע הנתק". אמר רבי שמעון מה תלמוד לומר "נגע הנתק", מקיש נתק לנגע מה הנגע שער לבן שבו אין מטמא אלא הפוך אף נתק שער צהב אין מטמא אלא הפוך. ועוד קל וחומר ומה אם שער לבן שאין שער אחר מציל מיזו אין מטמא אלא הפוך. שער צהב דק שיש שער אחר מציל מיזו אינו דין שלא יטמא אלא הפוך. לא אם אמרת בשער לבן שלא יפה כחו במקומו לטמא בכל מראה תאמר בשער צהב דק שיפה כחו במקומו לטמא בכל מראה הואיל ויפה כחו במקומו לטמא בכל מראה יטמא הפוך ושלא הפוך, תלמוד לומר "נגע הנתק" מקיש נתק לנגע מה הנגע שער לבן שבו אין מטמא אלא הפוך אף הנתק שער צהב שבו אין מטמא אלא הפוך. רבי יהודה אומר כל מקום שצריך לומר הפך אמר הפך אבל הנתק שנאמר "ולא יהיה בו שער צהב" מטמא הפוך ושלא

הפיוּד, אם כן לָמָּה נֶאֱמַר "נִגְעַת הַנֶּתֶק" מְקִישׁ נֶתֶק לְנִגְעַת נְמָה בְּכַגְרִיס אִף נֶתֶק בְּכַגְרִיס, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר לְמִטָּה "נִגְעַת הַנֶּתֶק" מְקִישׁ נִגְעַת לְנֶתֶק מֵה נֶתֶק שְׂאִין הַפְּשִׁיּוֹן בְּתוֹכוֹ אִף הַנִּגְעַת שְׂאִין הַפְּשִׁיּוֹן בְּתוֹכוֹ: "שְׂעָר" מְעוֹט שְׂעָר שְׂתֵי שְׂעָרוֹת. "שְׂחַר" אֵין לִי אֶלָּא שְׂחַר מִנִּין לְרִבּוֹת אֶת הַיָּרֵק וְהָאֲדָם (וְהַלְבָּן) תִּלְמוּד לּוֹמֵר "שְׂעָר", אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "שְׂחַר", שְׂחַר מְצִיל צָהָב אֵין מְצִיל. אֵיזָהוּ צָהָב שְׂאִין מְצִיל הָרִי שְׂקָדָם אֶת הַנֶּתֶק טָמֵא לְדַבְּרֵי רַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא (שְׂאִין) [שְׂהִיּוֹ] בּוֹ שְׂתֵי שְׂעָרוֹת, אַחַת צָהָבָה וְאַחַת שְׂחֹרָה אַחַת צָהָבָה וְאַחַת לְבָנָה, הִיִּיתִי אוֹמֵר הוֹאִיל וְאֵין מְצַטְרָפִין לְטַמְאָה יִצְטָרְפוּ לְטַהֲרָה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "שְׂחַר", שְׂחַר מְצִיל צָהָב אֵין מְצִיל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר כָּל שְׂעָר צָהָב שְׂקָדָם אֶת הַנֶּתֶק לֹא מְטַמֵּא וְלֹא מְצִיל. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר כָּל שְׂאִינוֹ סִימָן טַמְאָה בְּנֶתֶק הָרִי הוּא סִימָן טַהֲרָה בְּנֶתֶק: אֵין בּוֹ עַד שֶׁיְהִי מְבַצֵּר בּוֹ, מִכָּאֵן אָמְרוּ שְׂנֵי נֶתֶקִין זֶה בְּצַד זֶה וְשִׁטָּה שֶׁל שְׂעָר מִפְּסָקֶת בֵּינֵיהֶם, נִפְרָץ בְּמִקּוֹם אֶחָד טָמֵא, מְשַׁנֵּי מְקוֹמוֹת טַהוֹר, כְּמָה תִּהְיֶה פְּרָצָה, מְקוֹם שְׂתֵי שְׂעָרוֹת, נִפְרָץ בְּמִקּוֹם אֶחָד כְּגִירִיס טָמֵא שְׂלֹא כָּנַס שְׂעָר שְׂחַר לְתוֹכוֹ. שְׂנֵי נֶתֶקִים זֶה לְפָנִים מִזֶּה וְשִׁטָּה שֶׁל שְׂעָר מִפְּסָקֶת בֵּינֵיהֶם, נִפְרָץ בְּמִקּוֹם אֶחָד טָמֵא, בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת טַהוֹר, כְּמָה תִּהְיֶה הַפְּרָצָה, מְקוֹם שְׂתֵי שְׂעָרוֹת, נִפְרָץ בְּמִקּוֹם אֶחָד כְּגִירִיס (טָמֵא) [טַהוֹר] מִפְּנֵי שְׂלֹא כָּנַס שְׂעָר שְׂחַר לְתוֹכוֹ. "וְשְׂעָר שְׂחַר אֵין בּוֹ וְהַסְּגִיר", וְאִם יֵשׁ בּוֹ פְּטוֹר. אוֹ "שְׂעָר שְׂחַר אֵין בּוֹ וְהַסְּגִיר", אִם יֵשׁ בּוֹ טָמֵא, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר לְמִטָּה "וְשְׂעָר שְׂחַר צִמַּח בּוֹ נִרְפָּא הַנֶּתֶק טַהוֹר הוּא", לְמַד עַל שְׂעָר שְׂחַר שְׂסִימָן טַהֲרָה בְּנֶתֶק, הֵא מָה אֲנִי מְקַיֵּם "וְשְׂעָר שְׂחַר אֵין בּוֹ וְהַסְּגִיר", וְאִם יֵשׁ בּוֹ פְּטוֹר. "וְהַסְּגִיר הִכְהוֹן אֶת נִגְעַת הַנֶּתֶק שְׁבַעַת יָמִים", תִּחְלָה: בְּשִׁבְעֵי יָכוֹל בֵּין בְּיוֹם בֵּין בְּלִילָה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "בְּיוֹם", בְּיוֹם וְלֹא בְּלִילָה, שְׂיָכוֹל עוֹר הַבָּשָׂר שְׂמִטְמֵא בְּאַרְבַּעַת מְרֵאוֹת יְהִי צָרִיךְ יוֹם אֶבֶל נֶתֶקִין שְׂאִין מְטַמְאִין בְּאַרְבַּעַת מְרֵאוֹת לֹא יְהוּ צָרִיכִין יוֹם, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "בְּיוֹם" וְלֹא בְּלִילָה: "וְהִנֵּה לֹא פָּשָׂה הַנֶּתֶק וְלֹא הָיָה בּוֹ שְׂעָר צָהָב". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אֵינוֹ אוֹמֵר לֹא הַפְּדָה בּוֹ שְׂעָר צָהָב אֶלָּא "וְלֹא הָיָה בּוֹ שְׂעָר צָהָב" הֵא אִם קָדָם אֶת הַנֶּתֶק הָרִי הוּא טָמֵא. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר אֵינוֹ אוֹמֵר "וְלֹא הָיָה בּוֹ שְׂעָר צָהָב" (אַפְלוּ) דָּק אֶלָּא "לֹא הָיָה בּוֹ שְׂעָר [צָהָב] אַע"פ שְׂאָרְדָּה, וְיִמְרָאָה הַנֶּתֶק אֵין עֵמֶק מִן הָעוֹר" וְלֹא מִמָּשׁוּ.

"וְהַתְּגַלְחָה" בְּכָל אֲדָם, לְפִי שְׂמַצִּינוּ שְׂתִּגְלַחַת אַחֲרוֹנָה בְּכַהֵן יָכוֹל אִף זֶה בְּכַהֵן, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "וְהַתְּגַלְחָה" בְּכָל אֲדָם. "וְהַתְּגַלְחָה" בְּכָל דָּבָר, לְפִי שְׂמַצִּינוּ שְׂתִּגְלַחַת הָאַחֲרוֹנָה בְּתַעַר, יָכוֹל אִף זֶה בְּתַעַר, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "וְהַתְּגַלְחָה" בְּכָל דָּבָר. "וְהַתְּגַלְחָה" אִף הַנְּזִיר, לְפִי שְׂנִיָּאָמֵר "תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֵאשׁוֹ", יָכוֹל אִף מְנַגֵּעַ תִּלְמוּד לּוֹמֵר "וְהַתְּגַלְחָה" אַע"פ שֶׁהוּא נְזִיר. יָכוֹל כְּשֶׁם שְׂתִּגְלַחַת הַנִּגְעַת דּוֹחָה אֶת תִּגְלַחַת הַנְּזִיר בְּזָמַן (שְׂנִיָּר) [שְׂהוּא] וְדַאי כֶּף תִּהְיֶה תִּגְלַחַת הַנְּזִיר דּוֹחָה אֶת תִּגְלַחַת הַנֶּתֶק בְּזָמַן שֶׁהוּא סָפֵק, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "וְאֶת הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח". וְכִי מָה יֵשׁ בּוֹ, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "וְאֶת הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח" אֶלָּא סְמוּךְ לְנֶתֶק לֹא יִגְלַח. כִּי־צַד מְגַלְחִין אֶת הַנֶּתֶק מְגַלְחִים

חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו שיהא נכר אם פשה. מנין לתולש סימני טמאת נתקו שהוא עובר בלא תעשה, תלמוד לומר "ואת הנתק לא יגלח". "וכבס בגדיו" מלטמא משכב ומושב ומלטמא בביאה, "וטהר" מן הפריעה ומן הפרימה מן תגלחת ומן צפרין. "וכבס בגדיו וטהר" יכול הרי הוא מסלק. תלמוד לומר "ואם פשה יפשה". אחרי טהרתו. אין לי אלא אחר הפטור מנין אף בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני תלמוד לומר "יפשה" "ואם פשה יפשה". החליטו בשער צהב הלך שער צהב וחזר שער צהב וכן הפשיון. בתחלה בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני אחר הפטור הרי זה כמות שהיה לכה נאמר "יפשה" "ואם פשה יפשה". החליטו בפשיון והלך פשיון וחזר פשיון וכן שער צהב בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני אחר הפטור הרי הוא כמות שהיה לכה נאמר "יפשה" "ואם פשה יפשה", ומנין לשער צהב שחזר אחר הפטור יהא טמא תלמוד לומר "לא יבקר הפהו לשער הצהב טמא הוא". מנין לשער צהב שיטמא בלא פשיון ולפשיון שיטמא בלא שער צהב תלמוד לומר "לא יבקר הפהו לשער הצהב טמא הוא". מנין לשער צהב שיטמא בלא פשיון ולפשיון שיטמא בלא שער צהב תלמוד לומר "לא יבקר הפהו לשער הצהב טמא הוא". מנין שאין מחליטין את המסגר ואין מסגירין את המחלט ואין מסגירין את המסגר ואין מחליטין את המחלט בנתקין תלמוד לומר "לא יבקר הפהו לשער הצהב טמא הוא". "בעיניו" אין לי אלא בעיני עצמו. בעיני בנו בעיני תלמידו מנין תלמוד לומר "ואם בעיני עמד הנתק", "ושער" מעוט שער שתי שערות. "שחר" אין לי אלא שחר מנין לרבות את הירק ואת האדם ואת הלבן תלמוד לומר "ושער", "צמח בו" אע"פ שאינו מבצר בו, אין לי אלא צומח בתחלה ומשאר בסוף, משאר בתחלה וצומח בסוף מנין, תלמוד לומר "שער" שער רבה. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון כל נתק שטהר שעה אחת אין לו טמאה לעולם. בן נקוב אומר משום רבי שמעון כל נתק שער צהב שחר שטהר שעה אחת אין לו טמאה לעולם, "נרפא הנתק" הלל אומר לא שנתק נתק בתוך נתק. רבי עקיבא אומר לא טהרת אלא ברפוי, "טהור" יכול לפטר וילך לו תלמוד לומר "וטהרו הפהו". אי "וטהרו הפהו" יכול אם אמר הפהו על הטמא טהור [יהא טהור] תלמוד לומר ("וטהרו") "טהור הוא וטהרו הפהו". על דבר זה עלה הלל מבבל: בהק טהור מלמד שבהק טהור. יכול לא יטמא משום אום אבל יטמא משום פשיון תלמוד לומר "פרח טהור". [יכול וטהר את הבהרת שיצאת ממנו תלמוד לומר "הוא"]. יכול לא יטהר את הבהרת היוצא ממנו אבל יטהר את הבהרת הסמוך לה, תלמוד לומר "בהק הוא טהור הוא", הוא טהור ואין הבהרת היוצאה ממנה ושסמוך לה טהורים אלא טמאים. מנין אתה אומר הרי בו נתק כגריס ונתק כל ראשו יהא טהור תלמוד לומר "ואיש כי ימרט ראשו" וגו' "טהור", יכול יהא זקן מעפבתו ודין הוא ומה אם עור הפנים ועור הפה שיש דבר אחר מפסיק ביניהם מעפבין זה את זה, הזקן והראש שאין דבר אחר מפסיק ביניהם אינו דין שיעפבו זה את זה תלמוד לומר "ראשו". זה

אחד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן. דבר הלמד מענינו כיצד "ואיש כי פרט ראשו קרח הוא טהור הוא". יכול יהא טהור מכל טמאה, כשהוא אומר "וכי יהיה בקרחת או בגבחת נגע לבן אדמדום" דבר הלמד מענינו שאינו טהור מכל טמאה אלא מטמאת נתקים בלבד. דבר הלמד מסופו כיצד "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם" משמע שיש בו אבנים ועצים ועפר ובית שאין בו אבנים ועצים ועפר במשמע, כשהוא אומר "ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו ואת כל עפר הבית" דבר הלמד מסופו שאין הבית מטמא בנגעים עד שיהיו בו אבנים ועצים ועפר. ראשו טהור ואין זקן מעכבו, או אינו אומר אלא נתק ראשו טהור נתק זקנו לא יהא טהור, תלמוד לומר "איש" להביא את הזקן. או אינו אומר איש אלא להוציא את האשה ואת הקטן. תלמוד לומר "הצרוע" בין איש ובין קטן, אם כן למה נאמר "איש" להביא את הזקן. "ראשו" ראשו מעכבו ואין הזקן מעכבו דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר [הזקן מעכבו ודין הוא] ומה אם עור הפנים ועור הפשר שיש בו דבר אחר מפסיק ביניהן מעכבין זה את זה הראש והזקן שאין דבר אחר מפסיק ביניהן אינו דין שיעכבו זה את זה. דבר אחר לפי שמצינו שכל הראוי לטמא בנגע בהרת מעכב את פריחת הבהרת אף כל שהוא ראוי ליטמא בנגע הנתק מעכב פריחת הנתק תלמוד לומר "ראשו טהור" ואין הזקן מעכבו. יכול אפלו נפרט ראשו מחמת חלי יהא טמא תלמוד לומר "קרחת וגבחת" מה קרחת שאינה ראויה לגדל שער אף גבחת שאינה ראויה לגדל שער. אי מה קרחת בידי שמים אף גבחת בידי שמים מנין אכל נשא וסד נשא תלמוד לומר "קרחת" קרחת רבה. "פאת פניו" אין לי אלא פאת פניו מנין לרבות את הצדעין מכאן ומכאן תלמוד לומר "ואם מפאת פניו", "גבח הוא טהור הוא" איזו היא קרחת ואיזו היא גבחת מן הקדקד שופע לאחוריו זו היא קרחת, מן הקדקד שופע לפניו זו היא גבחת.

"וכי יהיה בקרחת או בגבחת", מלמד שאין הקרחת והגבחת מצטרפין זו עם זו, יכול לא יצטרפו זו עם זו אבל יפשו מזו לזו תלמוד לומר "בקרחתו או בגבחתו" כשם שאין מצטרפין זו עם זו כך אין פושות מזו לזו. "נגע לבן אדמדום" מלמד שמטמא בפתו. "צרעת" מלמד שמטמאין במחיה. והלא דין הוא ומה אם השחין והמכה בשער לבן אין מטמאין במחיה קרחת וגבחת שאין מטמאין בשער לבן אינו דין שלא יטמאו במחיה, תלמוד לומר "צרעת" מלמד שמטמאות במחיה. "פורחת" מלמד שמטמאה בפשיון. "היא" אינה מטמאה בשער לבן. והלא דין הוא ומה אם השחין והמכה שאין מטמאין במחיה מטמאין בשער לבן קרחת וגבחת שמטמאות במחיה אינו דין שייטמאו בשער לבן, תלמוד לומר "היא", היא אין מטמאה בשער לבן וכו'. "וראה אתו הכהן והנה שאת הנגע לבנה אדמדמת" למדנו לשאת שמטמא בפתו מנין לרבות שאר המראות תלמוד לומר "נגע לבן אדמדום", "כמראה צרעת עור בשר" בשני

שבועות, והלא דין הוא טמא כּאן וטמא בעור הבשר מה עור הבשר בשני שבועות אף כּאן בשני שבועות. או כּלד לדרדך זו טמא כּאן וטמא בשחין ומכּוה מה שחין ומכּוה בשבוע אחד אף כּאן בשבוע אחד. נראה למי דומה דנין דבר שמתמא במחיה מדבר שמתמא במחיה ואל יוכיח שחין ומכּוה שאין מטמאין במחיה. או כּלד לדרדך זו דנין דבר שמתמא בשני סימנין מדבר שמתמא בשני סימנין ואל יוכיחו עור ובשר שמתמא בשלשה סימנין, תלמוד לומר "כמראה צרעת עור בשר" בשני שבועות, הרי עור ובשר כּזו מה זו מטמאה בפתוּף אף עור הבשר מטמא בפתוּף. רבי אומר הרי זה כּעור הבשר מה עור הבשר מטמאה חלקה שלא פתוּכה אף זו תטמא חלקה שלא פתוּכה. צרעת כּגריס והלא דין הוא טמא כּאן וטמא בשחין ומכּוה מה שחין ומכּוה בכּגריס אף כּאן בכּגריס. לא אם אמרת בשחין ובמכּוה שמתמא בשער לבן ואין מקום שער לבן צריך כלום תאמר בקרחת וגבחת שמתמא במחיה והרי מחיה צריכה כּעדשה. עור הבשר יוכיח שמתמא במחיה ומטמא בכּגריס. לא אם אמרת בעור הבשר שמתמא בשלשה סימנין תאמר בקרחת ובגבחת שאין מטמאות אלא בשנים הואיל ואין מטמאות אלא בשנים לא יטמאו בכּגריס, תלמוד לומר צרעת כּגריס. אי אין לי אלא איש מנין לרבות את האשה ואת הקטן. תלמוד לומר "צרוע" בין איש בין אשה ובין קטן. אם כן למה נאמר "איש" לענין של מטה האיש פורע ופורם ואין האשה פורעת ופורמת.

"יטמאנו הפהו" מלמד שטמאתו בכהו. אין לי אלא זה בלבד מנין לרבות שאר מנגעין תלמוד לומר "טמא יטמאנו". אי מה זה מיחד שבראשו נגעו אף אני אביא את הנתקין שבראשם נגעם, מנין לרבות שאר מנגעין, תלמוד לומר "טמא יטמאנו הפהו". כּול שאני מרבה את שאר הטמאין שאין טמאתן מגופן שתהא טמאתן בכהו תלמוד לומר "הוא". אוציא את שאר הטמאין שאין טמאתן מגופן ולא אוציא את הזב ואת הזבה שטמאתן מגופן, תלמוד לומר "טמא יטמאנו הפהו" זה טמאתו בכהו ואין שאר הטמאים טמאתן בכהו. אין בין מצרע מסגר למצרע מחלט אלא פריעה ופרימה, הא לענין שלוח טמאה זה וזה שוין. מנא הני מילי דכתוב "והצרוע אשר בו הנגע" וגו' מי שצרתו תלויה בגופו יצא זה שאין צרתו תלויה בגופו. אלא מעתה דכתוב "כל ימי אשר הנגע בו יטמא" הכא נמי מי שצרתו תלויה בגופו טעונה שלוח שאין צרתו תלויה בגופו אין טעונה שלוח והא קתני אין בין מצרע מסגר למצרע מחלט אלא פריעה ופרימה הא לענין שלוח וטמאה זה וזה שוין. ימי (ולא) "כל ימי" לרבות מצרע מסגר לשלוח. מצרע מהו בתפלין תא שמע "והצרוע" לרבות כהן גדול, "בגדיו יהיו פרימים וראשו יהיה פרוע" אין פריעה אלא גדיל שער דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר נאמר הויה בראש ונאמר הויה בגדים מה הויה האמורה בגדים דבר שחוץ מגופו אף הויה האמורה בראש שחוץ מגופו ומאי לאו אתפלין. אמר רב פפא אכומתא וסדרא.

מצרע מהו בקריעה תא שמע "בגדיו יהיו פרמים" וגו' "ועל שפם יעטה" מלמד שמצרע חזב בעטיפת ראש.

"והצרוע אשר בו הנגע". רבי אלכסנדר אומר "והצרוע" זה בית המקדש, "אשר בו הנגע" זה עבודת אלילים שהיא מטמא בנגעים. "בגדיו יהיו פרמים" אלו בגדי כהנה. "וראשו יהיה פרוע" ויגל את מסך יהודה" גלי דכסי. "ועל שפם יעטה" כיון שגלו לבין אמות העולם לא היה אחד יכול להוציא דבר תורה מפיו. "וטמא טמא" זה חרבו ראשון וחרבו שני.

רמז תקנב מנין לציון הקברות מן התורה רבי אבהו אמר מהכא "וטמא טמא יקרא" טמאה קוראה לו ואומרת לו פרש. האי מיבעי ליה "וטמא טמא יקרא" צריך להודיע צערו לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים. אם כן לכתב קרא "טמא טמא" מאי וטמא שמע מינה תרתי. אביי אמר מהכא "ולפני עור לא תתן מכשול". רבי ישמעאל בן פזי אמר מהכא "וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון". רב פפא אמר מהכא "סלו סלו פנו דרד". מר זוטרא אמר מהכא "והזרתם את בני ישראל מטמאתם". רב חנינא בר איקא אמר מהכא "הרימו מכשול מדרד עמי". רבי יהושע בריה דרב אידי אמר מהכא "והודעת להם את הדרד". רב אשי אמר מהכא "ושמרתם את משמרתתי" עשו משמרת למשמרתתי. רבינא אמר מהכא "ושם דרד אראנו בינשע אלהים. אמר לו רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרו רבנן בטר עניא אזלא עניותא דתנן עשירים מביאין בכורים בקלתות של זהב ושל כסף, עניים בסלי נצרים של ערבה קלופה הדלים והכפורים נתנים לכהנים. אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא "וטמא טמא יקרא. ההיא דאתאי לקמיה דמר שמואל דכל אימת דהוה סלקא מטבילת מצוה הות חזיא דם. אמר לה בתי שמא דמת עירד עלתה בך לכי והפעל לו על גב הנקר. אית דאמרי אמר לה (לא) תגלי לחברותיך כי היכי דתהווין עלך להך גיסא ותהווין עלך לאידך גיסא. איבעית אימא אמר לה גלי חברותיך כי היכי דליבעו עלך רחמי כדתנא "וטמא טמא יקרא" צריך להודיע צערו לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים. אמר רב יוסף הוה עובדא בפומבדיתא ואיתסיאת. תנא אילן המשיר פרותיו סוקרין וצובעין אותו בסיקרא וטוענין אותו באבנים. בשלמא טוענין אותו באבנים כי היכי דלכחוש חיליה אלא סוקרין וכו' כי היכי דליחזו אינשי ויבעו בעליה רחמים כדתנא "וטמא טמא יקרא" צריך להודיע צערו לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים.

"והצרוע" אפלו עשרים ושלושה. לפי שנאמר "את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרס" יכול אפלו מנגע ומה אני מקים "בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה פרוע" בכל מקום בכל אדם חוץ מפכהן גדול, תלמוד לומר "אשר בו הנגע" ואף על פי כהן גדול. "בגדיו יהיו פרמים" יהיו קרועים. "וראשו יהיה פרוע" יגדל פרוע דברי

רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר נאמר הויה [בראש ונאמר הויה בבגדים מה הויה
האמורה בבגדים דברים שהם חוץ מגופו, אף הויה האמורה בראש דברים שהם חוץ
מגופו]. "ועל שפם יעטה" חופה את ראשו כאבל, "וטמא טמא יקרא" אומר פרש,
אין לי אלא זה בלבד מנין לרבות שאר מנגעין תלמוד לומר "וטמא טמא יקרא".
[אי] מה זה מיוחד שבראשו נגעו אף אני אביא את הנתקין שבראשו נגעו מנין
לרבות שאר (הטמאים) [המנגעים] תלמוד לומר "וטמא טמא יקרא". מנין לרבות
[שאר] הטמאים תלמוד לומר "וטמא טמא יקרא". אך רבה את טמאים החמורים
ולא אך רבה את טמאים הקלים, טמא מת ובויעל נדה וכל המטמא את האדם [מנין]
תלמוד לומר "וטמא טמא יקרא". ("כל) ימי אשר הנגע בו יטמא" ולא ימים
שהיתה בו בהרת ונקצצה, יכול אע"פ קצצה במתכוון תלמוד לומר "כל ימי".
מאימתי טהרתו רבי אליעזר אומר אין לו טהרה אלא כשיולד לא נגע אחר ויטהר
הימנו. וחכמים אומרים עד שתפרח בכלו, אמר רבי יהודה לא נחלקו רבי אליעזר
וחכמים על שקצצה וקצץ עמה בשר חי שאין לו טהרה עולמית ועל שקצצה ושייר
הימנה כל שהוא שאם פרח בכלו הרי הוא טהור. על מה נחלקו על שקצצה
מובאת שרבי אליעזר אומר כשיולד לו נגע אחר יטהר הימנו וחכמים אומרים
עד שתפרח בכלו. "בדד ישב" לבדו ישב. אין לי אלא זה בלבד מנין לרבות שאר
מנגעים תלמוד לומר "טמא בדד ישב". אי מה זה מיוחד שבראשו נגעו אף אני
אביא את הנתקין שבראשו נגעו, מנין לרבות שאר מנגעין תלמוד לומר "טמא
בדד ישב". יכול אף שיהיו שני טמאים עמו תלמוד לומר "הוא", "הוא בדד ישב"
ואין שני טמאים עמו. "מחוץ למחנה" חוץ לשלש מחנות, "מושבו" מושבו טמא.
בקביעותא תליא מלתא, מכאן אמרו הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר
טמא. הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר טהור. ואם עמד טמא. וכן באבן
המנגעת. אמר רב חסדא מצרע שנכנס לפנים ממחצתו פטור דאמר קרא "בדד
ישב מחוץ למחנה מושבו" הכתוב נתקו לעשה. מיתיבי מצרע שנכנס לפנים
ממחצתו בארבעים ובויעלי נדות שנכנסו לפנים ממחצתו בארבעים. טמא מת
מתר לפנס במחנה לויה, ולא טמא מת בלבד אמרו אלא אפלו מת עצמו שנאמר
"ויקח משה את עצמות יוסף עמו" עמו במחצתו. תנאי היא דתנא "בדד ישב"
שלא יהו טמאים אחרים יושבים עמו. יכול יהו זבין וטמאי מתים משתלחין
ממחנה אחת תלמוד לומר "ולא יטמאו את מחניהם" תן מחנה לזה ומחנה לזה
דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר אינו צריך הרי הוא אומר "וישלחו מן המחנה
כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש", יאמר טמא לנפש ואל יאמר זב ואני אומר טמא
נפש משתלח זב לא כל שכן ומה תלמוד לומר "זב", לתן מחנה שניה, יאמר זב
ואל יאמר מצרע ואני אומר זב משתלח מצרע לא כל שכן ומה תלמוד לומר
"מצרע", לתן לו מחנה שלישית, כשהוא אומר "בדד ישב" נתקו הכתוב לעשה.
מאי חומריה דזב מטמא נפש שכן טמאה יוצאה מגופו, אדרבה טמא נפש חמור
שכן טעון הזאת שלישי ושביעי. טמא נפש "וכל טמא נפש" לרבות טמא שרץ, וזב

חמור מטמא שרץ. מאי חומריה כדאמרן. אדרבה טמא שרץ חמור שכן מטמא באנס, מאי חומריה דמצרע מזב שכן טעון פריעה ופרימה ואסור בתשמיש המטה. אדרבה זב חמור שכן עושה משכב ומושב ומטמא כלי חרס בהסט. זב "וכל זב" לרבות בעל קרי, ומצרע חמור מבצל קרי ומאי חומריה כדאמרן. אדרבה בעל קרי חמור שכן מטמא במשהו, סבר לה כרבי נתן [דתנא רבי נתן אומר משום רבי ישמעאל] זב צריך בכתומת פי האמה ואיתקש בעל קרי לזב, "וכל צרוע" למה לי איידי דכתב "כל זב וכל טמא" כתיב "כל צרוע". ורבי יהודה שפיר קאמר רבי שמעון, מיבעי ליה לכדרבי אליעזר יכול נדחקו זבין ומצרעין ונכנסו לעזרה בפסח הבא בטמאה יהו חייבין. תלמוד לומר "וישלחו מן המחנה" וגו' בשעה שטמאי מתים משתלחין זבין ומצרעין משתלחין אין טמאי מתים משתלחין אין זבין ומצרעין משתלחין. והא דתנא בעל קרי כמגע שרץ לטמאתן מה שרץ מטמא באנס אף בעל קרי מטמא באנס ובוכל נדה כטמא מת, "למחנותם": מה נשתנה מצרע שאמרה תורה "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו", אמר הקדוש ברוך הוא הוא הבדיל בין איש לאשתו ובין איש לרעהו לכך נאמר "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו". רבי יוסי הגלילי אומר "מחוץ למחנה מושבו" "והבגד" מלמד על הבגדים שטעונין שלוח חוץ לשלש מחנות: "והבגד" יכול אף השיראין והסריקין צמר הגפן וצמר הפלך וצמר הגמלים וצמר הארנבים והנוצה של עזים תלמוד לומר "בבגד צמר או בבגד פשתים". [אין לי אלא צמר ופשתים המיחדים מנין לרבות את הכלאים תלמוד לומר "והבגד"]. אין לי אלא אחד מן המינין הבא בכלו, מנין אחד מן המינין הבא במקצתו כלאים הבא בכלו, תלמוד לומר "בבגד צמר או בבגד פשתים", אין לי אלא שלש על שלש בגד שאין בו שלש על שלש מנין תלמוד לומר "והבגד" דברי רבי אליעזר. אמר לו רבי ישמעאל עוקר הרים אתה אין לי אלא בגד שיש לו להיכן ופשה בגד שאין לו להיכן ופשה מנין תלמוד לומר "וכי יהיה בו" ואפלו בכלו. יכול יהו מטמאין בין צבועין בין שאינן צבועין תלמוד לומר "בבגד צמר או בבגד פשתים" מה פשתים כברייתן אף צמר כברייתו, אוציא את הצבוע בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים, תלמוד לומר "לפשתים ולצמר" מה פשתים לבנה אף צמר לבן.

תנא דבי רבי ישמעאל הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם ופרש לך הפתוב באחד מהם צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים. תנא בגד אין לי אלא בגד, [שלש על שלש מנין תלמוד לומר "והבגד", ואימא לרבות שלשה על שלשה, לאו קל וחמר הוא, השתא שתי וערב מטמא שלשה על שלשה מבגיא, אי הכי שלש על שלש נמי ליתו מקל וחמר, אלא] שלשה על שלשה דחזי בין לעניים בין לעשירים אתי בקל וחמר, שלש על שלש דלעניים חזי ולעשירים לא חזי לא אתי בקל וחמר. ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים. אמר קרא בגד צמר ופשתים [בגד צמר ופשתים אין] מידי אחרת לא. ואימא כי אימעיט משלש על שלש אבל שלשה על שלשה מטמא. תרי מעוטי כתיבי "בבגד צמר או בבגד פשתים" חד למעטינהו משלש על שלש

וחד למעטינהו משלשה על שלשה. ולרבא דאמר שלשה על שלשה בשאר בגדים איכא ביניהו [מנא ליה]. נפקא ליה מ"או בגד". ואבוי "או בגד" לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים דמטמא בשרצים. ורבא גלי רחמנא בנגעים והוא הדין בשרצים. ואבוי איכא למיפרך מה לנגעים שפן שתי וערב מטמא בהו, ואידך אי סלקא דעתך נגעים חמירי לכתב בשרצים וליתי [נגעים] מיניהו, ואידך נגעים משרצים לא אתי דאיכא למיפרך מה לשרצים שפן מטמא בכעדשה. אבוי אמר האי תנא דבי רבי ישמעאל נפקא מאידך תנא דבי רבי ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל בגד אין לי אלא צמר ופשתים מנין לרבות צמר גמלים וכו' תלמוד לומר "או בגד". רבא אמר כי לית ליה לתנא דבי ר"י בשאר בגדים שלש על שלש (בשרצים) שלשה על שלשה אית ליה.

"בשתי או בערב". יכול אף שתי וערב של נפה ושל כברה תלמוד לומר "בגד" וגו'. אוציא אלו ולא אוציא את של שער ודין הוא ומה אם צמר שלא הכשר לקבל שרפה על ידי טמאה ממקום אחר שתי וערב שלו טמא שער שהכשר לקבל שרפה על ידי טמאה אינו דין שיהא שתי וערב שלו טמא, תלמוד לומר "לפשתים ולצמר" ולא של שער. יכול יהו מטמאין מיד תלמוד לומר "בגד" מה בגד משנגמרה מלאכתו אף כן משנגמרה מלאכתו. ואיזהו גמר השתי משישלק, והערב מיד, והאוניו של פשתן משייתלבנו דברי רבי יהודה. יכול יהו מטמאין בכל שהו תלמוד לומר "בגד" מה בגד מיחד שיש בו שלש על שלש שתי וערב אף כן כדי לארג מהו שלש על שלש בשתי וערב, אפלו כלה שתי ואפלו כלה ערב. היתה פסוקות אינה מטמאה בנגעים. רבי יהודה אומר אפלו פסיקה א' וקשרה אינה מטמאה בנגעים. "או בעור" יכול אף עורות של ים יהו מטמאין והלא דין הוא נאמר טמא בשרצים ונאמר טמא בנגעים מה בשרצים פטר בהם עורות של ים אף בנגעים יפטר בהם עורות של ים, קל וחמר משרצים ומה שרצים שטמא בהם צבועים וכו' אינו דין שיפטר בהם עורות של ים. לא אם אמרת בשרצים שלא טמא בהם שתי וערב תאמר בנגעים שטמא בהם שתי וערב, תלמוד לומר "בגד" מה בגד מין הגדל בארץ אף כל הגדל בארץ. יכול שאני מוציא את שחובר לו מן הגדל בארץ כל שהוא, [תלמוד לומר "בעור" להביא את שחבר לו מן הגדל בארץ כל שהוא] אפלו חוט ואפלו משיחה ובלבד שיחברנו לו דרך חבורו לטמאה. אי מה צמר מין בהמה דקה ונאכל כו' מנין מין בהמה דקה ואינו נאכל מין בהמה גסה ונאכל מין בהמה גסה ואינו נאכל עד שאתה מרבה להביא עורות של שרים תלמוד לומר "בעור" בעור רבה. אין לי אלא של אנשים של נשים מנין, אין לי אלא של ישראל של גרים ושל עבדים מנין, תלמוד לומר "בעור" בעור רבה. יכול אף עור המצה ועור החיפה שלא נעשה בהן מלאכה. אוציא את עור המצה ועור החיפה שלא נעשה בהם מלאכה ולא אוציא את עורות רצועות וסנדלים שנעשה בהן מלאכה תלמוד לומר "כלי" יצאו עורות רצועות וסנדלים שאינם כלים. יכול

שְׁאֵנִי מוֹצִיא עוֹרוֹת אֱהָלִים. תִּלְמוּד לֹמֵר "אוֹ בְּעוֹר" לְרַבּוֹת עוֹרוֹת אֱהָלִים. יְכוּל
מְטַמְּאִים צְבוּעִים תִּלְמוּד לֹמֵר "בְּגָד" מֵה בְּגָד כֵּלֹ לָבֵן אֶף עוֹרוֹת כֻּלָּם לְבָנִים
דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר "בְּעוֹר" לְרַבּוֹת אֶת הַצְּבוּעִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר
כְּתוּב אֶחָד אֹמֵר "בְּבָגָד" וְכְתוּב אֶחָד אֹמֵר "בְּעוֹר" הֵא כִּי צִד צְבוּעִים בְּיַדֵּי שְׁמִים
מְטַמְּאִים בְּיַדֵּי אָדָם אִין מְטַמְּאִים. "וְהִזָּה הִנְגַע יִרְקָרֵק" יְכוּל לְכָל מְרָאָה יִרְקָ,
תִּלְמוּד לֹמֵר "יִרְקָרֵק" יִרְקָ שְׁבִירָקִין. אָדָם יְכוּל לְכָל מְרָאָה אָדָם, תִּלְמוּד לֹמֵר
"אָדָמָדָם" אָדָם שְׁבִירָקִים. "יִרְקָרֵק אוֹ אָדָמָדָם" מְלַמֵּד שְׁאִין מְטַמְּאִים בְּפִתוּף.
יְכוּל כְּשֵׁם שְׁאִין מְטַמְּאִים בְּפִתוּף כֶּף לֹא יִצְטָרֵף זֶה עִם זֶה תִּלְמוּד לֹמֵר "וְהִזָּה",
"בְּבָגָד" וְלֹא בְּנִימִין. "בְּבָגָד אוֹ בְּשִׁתִּי אוֹ בְּעָרֵב אוֹ בְּכָל כְּלֵי עוֹר נִגַע צָרְעַת הוּא"
מֵה תִּלְמוּד לֹמֵר, שְׁיִכּוּל אִין לִי אֶלָּא בְּגָד שְׁיִשׁ בּוֹ לְעֵשִׂיר וּלְעֵנִי, יֵשׁ בּוֹ לְעֵשִׂיר וְלֹא
לְעֵנִי, לְעֵנִי וְלֹא לְעֵשִׂיר, לֹא לְעֵנִי וְלֹא לְעֵשִׂיר מִנִּין, תִּלְמוּד לֹמֵר "נִגַע צָרְעַת הוּא
וְהִרָאָה אֶת הַפְּהוֹן" לְרַבּוֹת אֶת כֻּלָּם. צָרְעַת כְּגָרִיס וְהִלָּא דִין הוּא טָמֵא כָּאֵן וְטָמֵא
בְּעוֹר הַבָּשָׂר, מֵה עוֹר הַבָּשָׂר בְּכָגְרִיס אֶף כָּאֵן בְּכָגְרִיס, אוֹ כִּלְזָ לְדָרְךָ זֶה טָמֵא כָּאֵן
וְטָמֵא בְּבִתִּים מֵה בְּבִתִּים בְּשֵׁנֵי גְרִיסִין אֶף כָּאֵן בְּשֵׁנֵי גְרִיסִין, נִרָאָה לְמִי דוּמָה,
דְּנִין דְּבָר שְׁמֵטָמֵא בְּשֵׁנֵי שְׁבוּעוֹת מְדַבֵּר שְׁמֵטָמֵא בְּשֵׁנֵי שְׁבוּעוֹת וְאֵל יוֹכִיחוּ בְּתִים
שְׁמֵטָמֵאִים בְּגִי שְׁבוּעוֹת. אוֹ כִּלְזָ לְדָרְךָ זֶה דְּנִין דְּבָר שְׁמֵטָמֵא בִּירְקָרֵק וּבִירְקָרֵק
מְדַבֵּר שְׁמֵטָמֵא בִּירְקָרֵק וּבִירְקָרֵק וְאֵל יוֹכִיחַ בְּשָׂר שְׁאִין מְטַמְּא בִּירְקָרֵק
וּבִירְקָרֵק, תִּלְמוּד לֹמֵר צָרְעַת כְּגָרִיס. "וְנִרָאָה הַפְּהוֹן אֶת הַנְּגַע וְהַסְּגִיר אֶת הַנְּגַע
שְׁבַעַת יָמִים" תִּחְלָה בְּשִׁבְעָה, יְכוּל בֵּין בֵּינֵם וּבֵין בְּלִילָה תִּלְמוּד לֹמֵר "בֵּינֵם בֵּינֵם
וְלֹא בְּלִילָה. "כִּי כְּשֶׁה" זֶה פְּשִׁיּוֹן סְמוּךְ כֹּל שֶׁהוּא. מִנִּין לְרַבּוֹת אֶת הֶרְחוֹק תִּלְמוּד
לֹמֵר ("הַנְּגַע [הַבְּגָד]", יְכוּל כֹּל שֶׁהוּא תִּלְמוּד לֹמֵר "הַנְּגַע". וְלִהְלֹךְ נֹאמֵר "הַנְּגַע"
מֵה נִגַע הָאִמּוֹר לְהִלֵּךְ כְּגָרִיס אֶף נִגַע הָאִמּוֹר כָּאֵן כְּגָרִיס. נִמְצָאָת אֶתְהָ אֹמֵר
הַפְּשִׁיּוֹן סְמוּךְ כֹּל שֶׁהוּא וְהֶרְחוֹק בְּכָגְרִיס [וְהַחֲזִיר כְּגָרִיס]. "צָרְעַת מִמְּאָרְתָּ" תֵּן בּוֹ
מְאָרְהָ וְאֵל תִּהְנֶה. אִין לִי אֶלָּא מְחֻלָּט מִנִּין אֶף מְסֻגָּר תִּלְמוּד לֹמֵר "כִּי צָרְעַת".
יְכוּל כְּשֵׁם שֶׁהַמְּחֻלָּט אִם קוֹצֵצוֹ וְעֵשָׂאוֹ מוֹכִין טָמֵא וְאִסּוּר בְּהִנְאָתוֹ יְכוּל אֶף מְסֻגָּר
כֵּן, תִּלְמוּד לֹמֵר "כִּי צָרְעַת".

"וְשָׂרֵף אֶת הַבְּגָד". מְטַלִּית שְׁיִשׁ בָּהּ שְׁלֵשׁ עַל שְׁלֵשׁ אַע"פ שְׁאִין בָּהּ כְּזִית כֵּינֹן שְׁנִכְנִס
רַבָּה לְבִית טְהוֹר טְמֵאוֹ, מֵאִי לָאוּ בְּמְחֻלָּט, לֹא מְסֻגָּר. אִי הִכִּי אִימָא סִיפָא
הִיו בָּהּ כְּמָה זִיתִים כֵּינֹן שְׁנִכְנִס מְמַנָּה כְּזִית לְבִית טְהוֹר טְמֵאוֹ, אִי אִמְרָת
בְּשִׁלְמָא מְחֻלָּט הִינוּ דְּאִיתְקַשׁ לְמַת, אֶלָּא אִי אִמְרָת מְסֻגָּר אִמְאִי אִיתְקַשׁ לְמַת.
שְׁאֵנִי הֵתֵם דְּאִמֵר קָרָא "וְשָׂרֵף אֶת הַבְּגָד" אֶפְלוּ בְּשַׁעַת שְׂרָפָה קְרוֹי בְּגָד. "וְשָׂרֵף
אֶת הַבְּגָד אוֹ אֶת הַשִּׁתִּי אוֹ אֶת הָעָרֵב בְּצָמֵר אוֹ בְּפִשְׁתִּים אוֹ אֶת כֹּל כְּלֵי הָעוֹר"
יְכוּל יָבִיא גְזֵי צָמֵר וְאִנִּיצִי פִשְׁתֵּן וְשִׂרְפֵנוּ בְּהוֹן. תִּלְמוּד לֹמֵר "הִיא בָּאֵשׁ תִּשְׂרָף"
אִינָה צְרִיכָה דְּבָר אַחַר לְשִׂרְפָה עִמָּה. אִם כֵּן לְמָה נֹאמֵר "בְּצָמֵר אוֹ בְּפִשְׁתִּים",
לְהוֹצִיא אֶת הָאוֹמְרִיּוֹת שְׁבוֹ, אוֹצִיא אֶת הָאוֹמְרִיּוֹת שֶׁל זָהָב וְשֶׁל שִׁירִים שְׁאִין

[מינן] מטמאין בנגעים ולא אוציא את ארגמן ושל זהורית טובה (שהם) [שמין] מטמאין בנגעים, תלמוד לומר "אשר בו הנגע" הראוי לקבל נגע עכשיו.

"ואם יראה הכהן והנה לא פשה הנגע בבגד או בשתי או בערב או בכל כלי עור". זהו עומד. "וצנה הכהן וכבסו" צווי בכהן וכבוס בכל אדם. "וכבסו הנגע" יכול מקום הנגע בלבד יטען כבוס, תלמוד לומר "את אשר בו הנגע". יכול כל בגד פלו יטען כבוס תלמוד לומר "הנגע", הא פיצד מכבס מן הבגד עמו. "והסגירו שבעת ימים שנית" מלמד שיום שביעי עולה לו מן המנין מלאחריו ומלפניו. "וראה הכהן אחרי הכבס את הנגע והנה לא הפך ולא פשה את עינו והנגע לא פשה" הא לא הפך ולא פשה טמא, הפך ולא פשה איני יודע מה יעשה לו, תלמוד לומר "והסגיר את הנגע" מכל מקום דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים אין טמא אלא מה שהוא עומד, הא מה אני מקים "והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה" טמא בכל מין שיטמא לו. פוחתת היא עד שיהו מראיה שוקעין. או אינו אומר פוחתת אלא למראה שני, תלמוד לומר "היא" תהא כמות שהיתה, והא מה אני מקים פוחתת שיהו מראיה שוקעין. "בקרחתו" אלו השחוקין. "בגבחתו" אלו חדשים. מפאן אמרו סגוס שבראה בו הנגע, רבי אליעזר בן יעקב אומר עד שיראה באריג ובמוכין. דבר הלמד בהקש מהו שילמד בגזרה שוה. תא שמע דתנאי רבי יונתן אומר מנין לפריחת בגדים שהיא טהורה, נאמר קרחת וגבחת בבגד ונאמר קרחת וגבחת באדם, מה להלן פרחת בכלו טהור אף פאן פרחת בכלו טהור, והתם מנלו דכתיב "מראשו ועד רגליו" ואיתקש ראשו לרגליו מה להלן "כלו הפך לבן" פרחת בכלו טהור אף פאן "כלו הפך לבן" פרחת בכלו טהור: "ואם ראה הכהן והנה כהה הנגע" כהה למראה שני. או כהה למראה שלישי תלמוד לומר "הנגע". אי הנגע יכול במראיו, תלמוד לומר "והנה כהה" הא פיצד כהה למראה שני ולא כהה למראה שלישי, "וקרע" יכול יקרע קרע קטן ויקים בו מצות קריעה תלמוד לומר "אתו", אי אותו יכול (ישפנו) [ישפנו] ויניחנו במקומו תלמוד לומר "מן הבגד" ינתקנו מן הבגד. יכול יקרע וישליך קרעיו לאשפה תלמוד לומר "באש תשרפנו". "את אשר בו הנגע" למד על הקרעין שיטענו שרפה. למדנו כהה בסוף שבוע שני למראה השני שקורע, מנין כהה בסוף שבוע שני למראה שלישי שהוא מכבסו תלמוד לומר "הנגע", נאמר פאן "הנגע" ונאמר להלן "הנגע" מה נגע האמור פאן כהה למראה שני ולא כהה למראה שלישי אף נגע האמור להלן כהה למראה שני ולא כהה למראה שלישי.

מנין שטולה עליו מטלית, תלמוד לומר: "ואם תראה עוד" - אין "עוד" אלא מקומה, מלמד שטולה עליו מטלית. רבי נחמיה אומר אין צריך מטלית. [חזר נגע על הבגד - מציל על המטלית, חזר על המטלית - שורף הבגד]. הטולה מן המסגר בטהור, וחזר נגע בבגד - שורף את המטלית, חזר למטלית - בגד הראשון ישרף והמטלית תשמש את בגד השני בסימין. אין לי אלא מקומה, מנין לרבות את

כָּל הַבְּגָד, תִּלְמֹד לֹמֵר: "בְּבִגְד". יָכוֹל כָּל שֶׁהוּא, תִּלְמֹד לֹמֵר: "עוֹד" - מֵהָרֵאשׁוֹנָה בְּכִגְרִיס אֶף הַשְּׂנִיָּה בְּכִגְרִיס. אֵין לִי אֶלָּא בְּמִרְאָה, שְׁלֵא בְּמִרְאָה מִנִּין, תִּלְמֹד לֹמֵר: "פְּרַחְתִּי", בְּמִרְאָה וְשְׁלֵא בְּמִרְאָה. אוֹ אֵינוֹ אוֹמֵר "פְּרַחְתִּי" אֶלָּא שְׂאִין טְמֵאָה עַד שֶׁתִּחְזֹר וְתִפְשָׂה, תִּלְמֹד לֹמֵר: "הִיא" - אֶף עַל פִּי שְׁלֵא פִּשָּׂה. הָאֵ מֵהָ אֲנִי מְקִיָּים "פְּרַחְתִּי", בְּמִרְאָה וְשְׁלֵא בְּמִרְאָה, קוּטָא שְׂיִישׁ בּוֹ פְּסָפְסִין צְבוּעִים וּלְבָנִים פּוֹשִׁים מְזָה לְזָה. שְׂאֵלוֹ אֶת רַבִּי אֶלְיֵעָזָר: הֲרִי הוּא פְּסָפְסִין יַחֲדִי, אָמַר לָהֶם: לֹא שְׁמַעְתִּי, אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא: אֲלַמֵּד בּוֹ. אָמַר לוֹ: אִם לְקִיָּים דְּבָרֵי חֲכָמִים, הֵן, אָמַר לָהֶם: שְׂמָא יַעֲמַד בּוֹ שְׂנִי שְׁבוּעוֹת, וְהַעוֹמֵד בְּכִגְרִיס שְׂנִי שְׁבוּעוֹת טְמֵא. אָמַר לֵה חֲכָם גְּדוֹל אֶתְּהָ שְׂקִימָתָ דְּבָרֵי חֲכָמִים.

"וְהַבְּגָד אוֹ הַשְּׂתִי אוֹ הָעֶרְב אוֹ כָּל כְּלֵי הָעוֹר אֲשֶׁר תִּכְבֵּס" - יָכוֹל יְקִיָּים בּוֹ מִצְוֹת כַּבוּס, תִּלְמֹד לֹמֵר: "וְיֹסֵר מֵהֶם הַנֶּגַע". אֵי "וְיֹסֵר הַנֶּגַע" יָכוֹל מִצַּד הַזֶּה לְצַד הַזֶּה, תִּלְמֹד לֹמֵר: "מֵהֶם" - עַד שְׂיַעֲקֹר מִכָּל. "וְכַבֵּס שְׂנִית וְטַהֲרוּ" - שְׂנִיָּה לְטַהֲרוּ, [וְהַרְאשׁוֹנָה (לְכַבֵּס) (לְהַסְגִיר) נִגְעוּ].

תִּנְיָא: רַבִּי יוֹנָתָן בֶּר יוֹסֵף אוֹמֵר: "וְכַבֵּס" - מֵהָ תִּלְמֹד לֹמֵר "שְׂנִית", מְקִישׁ תִּכְבֵּסָת שְׂנִיָּה לְתִכְבֵּסָת רֵאשׁוֹנָה, מֵהָ תִּכְבֵּסָת רֵאשׁוֹנָה לְדַעַת אֶף תִּכְבֵּסָת שְׂנִיָּה לְדַעַת. אֵי מֵהָ לְהַלֵּן בְּעֵינָן דַּעַת כְּהוֹן אֶף כָּאֵן בְּעֵינָן דַּעַת כְּהוֹן, תִּלְמֹד לֹמֵר: "וְכַבֵּס שְׂנִית" - מִכָּל מְקוֹם.

"זֹאת תֹּרֵת נִגַע צְרַעַת" וְגו' - מְקִישׁוֹן לְבֵית, מֵהָ בֵּית מְטֵמָא בְּבִיָּאָה אֶף כְּלָן יְטֵמָאוּ בְּבִיָּאָה. אֵי מֵהָ בֵּית טְעוֹן צְפָרִים אֶף כְּלָן יְטַעְנוּ צְפָרִים, תִּלְמֹד לֹמֵר: "זֹאת". רַבִּי אוֹמֵר: הֲרִי הוּא אוֹמֵר: "זֹאת הַתֹּרָה לְכָל נִגַע הַצְּרַעַת וְלִנְתָק, וְלְצַרְעַת הַבְּגָד וְלִפְתִּית" - מְקִישׁ בְּגָד לְבֵית, מֵהָ בֵּית מְטֵמָא בְּבִיָּאָה אֶף בְּגָד מְטֵמָא בְּבִיָּאָה. אֵין לִי אֶלָּא בְּגָד, מִנִּין לְרַבּוֹת אֶת כְּלָן, תִּלְמֹד לֹמֵר: "זֹאת תֹּרֵת נִגַע צְרַעַת בְּגָד הַצְּמָר אוֹ הַפְּשָׁתִים" - הַקִּישׁוֹן לְבְּגָד, מֵהָ בְּגָד מְטֵמָא בְּבִיָּאָה, אֶף כְּלָן מְטֵמָאִין בְּבִיָּאָה. אֵי מֵהָ בְּגָד יְטֵמָא בְּכָל הַטְּמָאוֹת אֶף כְּלָן יְטֵמָאוּ בְּכָל הַטְּמָאוֹת, תִּלְמֹד לֹמֵר: "זֹאת". "לְטַהֲרוּ אוֹ לְטֵמְאוּ" - בְּאַרְץ וּבְחוּצָה לְאַרְץ. "לְטַהֲרוּ אוֹ לְטֵמְאוּ" - כְּשֵׁם שְׁמִצְוָה לְטַהֲרוּ כִּדְ מִצְוָה לְטֵמְאוּ. "לְטַהֲרוּ אוֹ לְטֵמְאוּ" - כְּהוֹן שְׁמֵטֵמָאוּ - מְטַהֲרוּ, אִם מֵת - (מְטַהֲרוּ כְּהוֹן אַחַר, וְאִם מֵת) - רוֹאֵהוּ כְּהוֹן אַחַר.

אִם בְּהֶרֶת קוֹדְמָת לְשַׁעַר לָבֵן - טְמֵא. וְאִם שַׁעַר לָבֵן קוֹדֵם לְבְּהֶרֶת - טַהוֹר. סִפְק - טְמֵא. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר כְּהָה. מֵאֵי כְּהָה, אָמַר רַבָּא: כְּהָה וְטַהוֹר. וְדַלְמָא כְּהָה וְטַמָּא, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אָמַר קְרָא: "לְטַהֲרוּ אוֹ לְטֵמְאוּ" - הוֹאִיל וּפְתַח בּוֹ הַכְּתוּב בְּטַהֲרָה וְתַחֲלָה: (פְּתִיחָה לְפָרְשֵׁת נִגְעִים).

רמז תקנד "לעשות לרוח משקל" - אמר רבי אחא: בנהג שבעולם, הבריות אומרות: איש פלוני רוחו יתרה, שנתנה בו רוח יתרה. איש פלוני רוחו קצרה, שנתנה בו רוח קצרה. "וימים תכו במדה" - האדם הזה משקל: חציו מים וחציו דם. בשעה שהוא זוכה, לא המים רבין על הדם ולא הדם רבה על המים. וכשאינו זוכה, אם המים רבין על הדם - נעשה אדרופיקוס. ואם הדם רבה על המים, נעשה מצרע, "אדם" - (אדם) [או דם]. "מי פלג לשטף תעלה" - אמר רבי ברכיה: אית אתרא, דצוחין לשערה שטפא. מעשה בחסיד אחד שהיה יושב ודורש: אין לך כל נימא ונימא שלא ברא לה הקדוש ברוך הוא גמא בפני עצמה. למחר בקש לצאת לפרנסתו, אמרו לו: אתמול היית יושב ודורש: אין לך כל נימא ונימא שלא ברא הקדוש ברוך הוא לה גמא בפני עצמה, כדי שלא תהא אחת מהן נהנית מחברתה, ועכשו אתה מבקש לצאת לתור פרנסתך, תיב לך וברך קאים לך. שמע ויתיב לה, וקם לה בריה. "וידרך לחזיו קלות" - אמר רבי אבין: משל לגנת ירק שהמעין לתוכה, כל זמן ששופע לתוכה - ירקה משחיר, פסק המעין - הלבין ירקה. כך, זכה אדם - "ושער שחר צמח בו נרפא הנתק טהור הוא". ואם לאו - "ושער בגגע הפך לבר" (אדמדם).

"נכוננו ללצים שפטים" - מוכנים הן הדינים ללצים ולעוברים עברות. בנהג שבעולם, אדם רוכב על חמור, פעמים שסורח עליו ומכהו וכו'. ברם הקא: "נכוננו ללצים שפטים". אמר רבי אבין: מה הוא "וימהלמות לגו פסילים" משל למטרוניתא שנכנסה לתוך פלטין של מלך, כיון דחמת מגבא תלון, דחלת. אמר לה המלך: אל תתיראי, אלו לעבדים ולשפחות, אבל את - לאכל ולשתות ולשמח. כך, כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים, נתיראו. אמר להם משה לישראל: אל תתיראו, אלו לאמות העולם, אבל אתם - לאכל ולשתות ולשמח. שנאמר: "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו".

מה כתיב למעלה מן הענין, "אשה כי תזריע וילדה זכר". מה כתיב בתרה, "אדם כי יהיה בעור בשרו". וכי מה ענין זה לזה, אמר רבי תנחום: משל לחמורה שרעת ונכזבת. מי גרם לולד שיצא כווי, שרעת ונכזבת אמו. כך, מי גרם לולד שיהא מצרע, אמו, שלא שמרה את נדתה. אמר רבי אבין: משל לגנת ירק שהמעין לתוכה. כל זמן שהמעין לתוכה, היא עשוייה בציון. כך, כל מי שהולך אצל אשתו נדה, עושה בניו מצרעים. רבי אבין קרא עליה: "אבות יאכלו בסר ושני הבנים תקהינה. והם קוראים על אבותיהם: "אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונתיהם סבלנו". רבי אבין בשם רבי יוחנן: כתיב: "ואם לא תמצא ידה די שיה". ומה כתיב בתרה, "אדם כי יהיה בעור בשרו". וכי מה ענין זה לזה, אמר הקדוש ברוך הוא: אני אמרתי לך הבא קרבן לדה, ואתה לא עשית כך, חידך, שאני מצריכך לבוא אל הכהן, שנאמר: "והובא אל אהרן הכהן". אמר רבי יוחנן: למה נסמכה פרשת חלה לפרשת עבודה זרה, לומר לך: שכל המקיים מצות חלה, כאלו בטל

עבודת זרה, וכל המבטל מצות חלה, כאלו קיים עבודה זרה. אמר רבי אלעזר: "כי בעד אשה זונה עד כפר לחם" - מי גרם שתפשל בזונה, על ידי שאכלת כפר שאינו מעשר. אמר רבי שמעון בן לקיש: "ואיש את קדשיו לו? היו", מה כתיב בתרה, "איש איש כי תשטה אשתו" וגו'. וכי מה ענין זה לזה, אני אמרתי: תן מתנתך לכהן, ואתה לא עשית, חייך, שאני מצריךך שתביא אשתך אל הכהן, שנאמר: "והביא האיש את אשתו אל הכהן".

רמז תקנה אמר רבי לוי: ברכות מברכות את בעליהן, וקללות מקללות את בעליהן. "אבו שלמה וצדק יהיה לך" - אם עשית בן, יש לך מה לשא ומה לתן, מה לקח ומה למכר. קללות מקללות את בעליהן: "לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה, לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה" - אם עשית כן, "לא יהיה לך" מה לשא ומה לתן וכו'. אמר הקדוש ברוך הוא: אני אמרתי: "לא תעשה לך איפה גדולה וקטנה", חייך, שאפלו קטנה אינו מספיק ביד אותו האיש. ודכותה: "לא תעשון אתי אלהי כסף" וגו', אם עשית בן, חייך, שאפלו של עץ או של אבן אינו מספיק ביד אותו האיש שתהא לו. רבי בשם רבי חמא בר חנינא: צער גדול היה לו למשה בדבר: כן הוא כבודו של אהרן אחי להיות רואה את הנגעים, אמר לה הקדוש ברוך הוא: לא נהנה (אותו) מהם עשרים וארבע מתנות, מתלא אמר: דאכיל בהדי קורא ילקה בהדי קלא (=האוכל מן הקור לוקה מן הקורה).

"שאת" - זו בבל, על שם "ונשאת המשל הזה על מלך בבל". "ספחת" - זו מדי, שהעמידה המן הרשע, שהיה שף כנחש, על שם: "על גחנך תלך". "בהרת" - זו יון, שהיתה מבהרת בגזרותיה ואומרת להם לישראל: כתבו על קרן השור, שאין לכם חלק באלהי ישראל. "נגע צרעת" - זו מלכות אדום, שהקדוש ברוך הוא מלקה אותה בצרעת: "מדוע נסחף אביריך". לפי שבעולם הזה הכהן רואה את הנגעים. אבל לעתיד, אמר הקדוש ברוך הוא: אני מטהר אתכם, הדא הוא דכתיב: "וירקתי עליכם מים טהורים" וגו'.

רמז תקנו "אדם כי יהיה בעור בשרו" - למה אינו אומר "דבר אל בני ישראל", כמו שכתוב בכל הפסוקים, זהו שאמר הכתוב: "מה אקוב לא קבה אל". אבל בקרבנות כתיב: "אדם כי יקריב מכס", זהו שאמר הכתוב: "אם ונורא הוא" - זה אדם ששולט בכל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, שנאמר בו: "תמשילהו במעשי ידיך כל שיה תחת רגליו". "ממנו משפטו ושאתו יצא" - שבשעה שהוא חוטא מביא עליו יסורין מגופו, למה, שאין מדותיו כמדת בשר ודם. מדת בשר ודם כשסרח עליו עבדו מביא אדם אחר ומכהו. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא מגופו של אדם רודה אותו ומכהו, שנאמר: "ממנו משפטו ושאתו יצא". זה שאמר הכתוב: "כי לא אל חפץ רשע אתה" - ללמדך, שאין הקדוש ברוך הוא חפץ לחיב ברעה, על אחת כמה וכמה חפץ לצדק בריותיו. "לא

יגרוך רע" - אין שמו של הקדוש ברוך הוא נזכר על הרעה, אלא על הטובה. שבשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האור ואת החשך וקרא להם שמות, הזכיר שמו על האור ולא הזכיר שמו על החשך, שנאמר: "ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה", וכן אתה מוצא כשברא אדם ותנה, הזכיר שמו עליהם, שנאמר: "ויברך אתם אלהים". וכשקללן לא הזכיר שמו, שנאמר: "ולאדם אמר", "אל האשה אמר". ואם תאמר על הנחש הזכיר בשעת קללתו, כך שנו חכמים: על שלשה דברים הזכיר הקדוש ברוך הוא שמו אף על פי שהו לרעה: על המסית - זה הנחש שהסית את האשה ואמר: "כי יודע אלהים" וגו'. ועל העובר על דברי חכמים, שנאמר: "כח אמר ה' אלהי ישראל ארור האיש אשר לא ישמע" וגו'. ועל העושה פטרונו בשר ודם, שנאמר: "כח אמר ה' ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו" וגו'. וכן אתה מוצא בנח שברך את בניו אמר: "ברוך ה' אלהי שם", "יפת אלהים ליפת". אבל כשקלל את כנען: "ויאמר ארור כנען". וכן אתה מוצא באלישע שעמד וקלל את הארמים ואמר: "הד נא את הגוי הזה בסנורים" ולא הזכיר את השם. וכשחזר והתפלל עליהו שיפקחו עיניהו אמר: "ה' פקח את עיני". אפלו ישראל חלק להם כבוד, ולא הזכירם לרעה. כשפא לקרבנות אמר למשה: "אדם כי יקריב מכם". אבל כשפא להזהיר על הנגעים, אמר: "אדם כי יהיה בעור בשרו". קשה לפני הקדוש ברוך הוא לפשט דו באדם הזה, אלא מתנה אותו ומלקה ביתו, שנאמר: "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם". חזר בו - יפה, ואם לאו - מלקה בבגדו, שנאמר: "והבגד כי יהיה בו נגע צרעת". חזר בו - יפה, ואם לאו - באין בגופו, שנאמר: "אדם כי יהיה בעור בשרו". לעולם הבא הקדוש ברוך הוא יושב בדין על מלכות הרשעה. הוא אומר לה: למה היית משעבדת בבני, והיא אומרת: אתה עשית שמסרת אותם בנדי. הקדוש ברוך הוא אומר לה: "לא שמת להם רחמים על זקן הכבדת עליך", חניף, שאני יושב עליך במשפט ומחיבך. אני פורע מן השר שלך ואחר כך אני פורע ממך, שנאמר: "יפקד ה' על צבא המרום במרום" וגו'. אבל ישראל אני אקדש אותם ומטהרן וגואלן, שנאמר: "ויקראו להם עם הקדוש גאולי ה'". וכן אמר שלמה: "כלך יפה רעיתי ומום אין בך".

פרק יז

"זאת תהיה תורת". "שש הנה שנה ה' ושבע תועבת נפשו" - רבי מאיר ורבנן. רבי מאיר אומר: שש ושבע הרי שלש עשרה. ורבנן אמרין: שבע. ומה מקימין רבנן "ושבע" - זו שביעית, שקשה כנגד כלן. ואיזה, זה "משלח מדנים". ואלו הן: "עינים רמות, לשון שקר, וידיים שפכות דם נקי. לב חרש מחשבות און, רגלים ממהרות לרוץ לרעה. יפיח כזבים עד שקר, ומשלח מדנים בין אחים". אמר רבי יוחנן: וכלן לקוי בצרעת. "עינים רמות", מבנות ציון: "נען כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון" - שהיתה אחת מהן לובשת תכשיטיה והיתה מטה את גרונה להראות תכשיטיה. וכתוב: "ושפח אדני (את) קדקד בנות ציון - רבי אלעזר אומר: הלכן בצרעת, כדאמרין: "ולשאת ולספחת", "לשון שקר" - ממרס: "ותדבר מרס ואהרן ובמשה", וכתוב: "והנה מרס מצרעת כשלג". "וידיים שפכות דם נקי" - מיואב: "יחלו על ראש יואב וגו' זב ומצרע". "לב חרש מחשבות און" - מעזיהו, שבקש ללבש לביש כהנה גדולה. וכתוב: "וינגע ה' את המלך ויהי מצרע עד יום מותו". "רגלים ממהרות לרוץ לרעה" - זה גיחזי: "וצרעת נעמן תדבק בד". "ומשלח מדנים בין אחים" - מפרעה, ששלח מדנים בין אברהם לשרה, וכתוב: "וינגע ה' את פרעה". לפיכך משה מזוהר את ישראל: "זאת תהיה תורת המצרע" - המוציא שם רע (כתוב ברמז ס"ט).

מעשה ברוכל אחד שהיה מחזר בעירות הסמוכות לצפורי והיה מכריז ואומר: מאן בעי למזבן סם חיים, או דקין עליה רבי ננאי. הוה יתיב ופשיט בטורקלינה. אמר לה: תא סק להכא, זבין לי. אמר לה: לית את צריד, לא אנת ולא דכותד. אטרח עליה, סלק לגבה, הוציא לו ספר תהלים מכרד, הראה לו פסוק זה: "מי האיש החפץ חיים וגו', נצר לשונך מרע". אמר רבי ננאי: אף שלמה מכריז ואומר: "שמר פיו ולשונו שמר מצרות נפשו" - שומר מצרעת נפשו. אמר רבי ננאי: כל ימי הייתי קורא המקרא הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט, עד שבא רוכל זה והודיעני. לפיכך משה מזוהר את ישראל: "זאת תהיה תורת המצרע" - המוציא שם רע.

רמז תקנו רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש. רבי יוחנן אמר: אסור לילך במזרחו של מצרע ארבע אמות. רבי שמעון בן לקיש אמר עד מאה אמה. ולא פליגי. מאן דאמר: עד ארבע, בשעה שאין הרוח יוצא. ומאן דאמר: עד מאה אמה, בשעה שהרוח יוצא. רבי אמי ורבי אסי לא הוו עילין למבואה של מצרעין. רבי שמעון

בן לקיש כד הנה חמי חד מנהון, מרגם לה באבניא, ואמר לה: פוק לאתרין, לא תזהם ברינתא. תני רבי חניא: "בדד ישב" - לבדו ישב. רבי אלעזר ברבי שמעון, כד הנה חמי חד מנהון, הנה מטמר מנה, על שם דכתיב בה: "זאת תהיה תורת המצרע" - המוציא שם רע. אמר רבי לוי: מצינו בתורה ובנביאים ובכתובים, שאין הקדוש ברוך הוא חפץ בקלוטו של רשע. בתורה מנין, "ועל שפם יעטה וטמא טמא יקרא". ובנביאים - "ויהי הוא מספר למלך את אשר החיה וגו' זאת האשה וזה בנה אשר החיה אלישע" - לאחורי תרעא הנה קאי, רבי אומר: אפלו היה בסוף העולם, הסיטו הקדוש ברוך הוא והביאו, כדי שלא יהא אותו רשע מספר בנפלאותיו של הקדוש ברוך הוא. בכתובים מנין, דכתיב: "ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי". רבי אליעזר בשם רבי יוסי בן זמרא: רמ"ח איברים יש באדם: מהן רבוצים ומהן עומדים. ולשון זה נתון בין שני לחיים ואמת המים נתונה תחתיו ומכפל כמה כפלות, בוא וראה כמה שרפות הוא שורף, אלו היה זקוף - על אחת כמה וכמה. לפיכך משה מזהיר את ישראל וכו'. "אל תתן את פיך" - זו מרים, דכתיב: "ותדבר מרים" וגו'. "לחטיא את בשרך" - אל תתן רשות לאחד מאיבריך להחטיא כל איבריך. "ואל תאמר לפני המלאך" - זה משה, דכתיב: "וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים". "כי שגגה היא" - אשר נואלנו ואשר חטאנו". "למה יקצף האלהים על קולך" - "ויחר אף ה' בס וילך". "וחבל את מעשה ידיך" - בפיה חטאה, ושאר כל האיברים לקו. דכתיב: "והענן סר מעל האהל" וגו'. אמר רבי יהושע בן לוי: מלה - בסלע, משתוקתא - בתרי. דתנן: "שמעון בנו אומר: כל ימי גודלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה". אמר רבי יהושע בן לוי: חמש תורות כתובות במצרע: "זאת תורת נגע צרעת", "זאת התורה לכל נגע הצרעת", "זאת תהיה תורת המצרע" - תורת המוציא רע. למדך, שכל האומר לשון הרע עובר על חמשה ספרי תורות. לפיכך משה מזהיר את ישראל וכו'. דבר אחר: "אל תתן את פיך" - בלשון נקי. אם אמרה לך אשתך שהיא נדה, אל תחטיא את גופך ותגע בה. "ואל תאמר לפני המלאך" - שממנה על צורת הנלד, שוגג הייתי, לא הייתי יודע. "למה יקצף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך" - אלו הבנים שולוקין בנגעים.

רמז תקנח אמר רבי אחא: אם שמש אדם את אשתו בימי נדתה הבנים לוקין בצרעת. כיצד, שמש ביום ראשון לנדתה - הבן הנולד מהן לוקה לעשר שנים. שמש עמה ביום שני - לוקה לעשרים שנה. ביום שלישי - לוקה לשלשים שנה. ביום הרביעי - לוקה לארבעים שנה. ביום חמישי - לוקה לשבעים כנגד שבעת ימי נדתה. ואינו יוצא מן העולם עד שרואה פרותיו מקלקליו. אמר הקדוש ברוך הוא: כביכול אין המדות הללו משלי, כפר העדותי בה ואמרת לי: "זאת תהיה תורת המצרע". זה שאמר הכתוב: "מנות וחיים ביד לשון" - עסק אדם בתורה בלשונו - זכה לחיים, שהתורה "עץ חיים היא למחזיקים בה", והיא רפואתו של

לשון הרע - שְׁנֵאָמַר: "מִרְפָּא לְשׁוֹן עַץ חַיִּים". וְאִם עָסַק אָדָם בְּלְשׁוֹן הָרַע - מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ לְמוֹת, שֶׁקֶשָׁה לְשׁוֹן הָרַע מְשַׁפִּיכּוֹת דָּמִים. שֶׁכֵּל מִי שֶׁהוֹרֵג אֵינוֹ הוֹרֵג אֶלָּא נֶפֶשׁ אֶחָד, וּמִסְפֵּר לְשׁוֹן הָרַע הוֹרֵג שְׁלֹשָׁה: הָאוֹמְרוֹ, וְהַמְקַבְּלוֹ, וְהַנֶּאֱמָר עָלָיו. דּוֹאֵג אָמַר לְשׁוֹן הָרַע עַל אַחִימֶלֶךְ בֶּן אַחֲטוֹב וְנִהְרָג: "מוֹת תָּמוּת אַחִימֶלֶךְ", נִהְרָג שְׂאוּל: "עֲמַד נָא עָלַי וּמוֹתֵתֵנִי כִּי אֶחְזָנִי הַשָּׁבָץ" - קִטְגוֹרְיָה שֶׁל נָב עִיר הַכְּהֻנִּים, וְאִין "שָׁבָץ" אֶלָּא בְּגַדֵי כְּהֵנָה, שְׁנֵאָמַר: "וְעִשִׂיתָ מִשְׁבְּצוֹת זָהָב", וְדוֹאֵג נִשְׁתַּמֵּד מֵעוֹלָם הֵזָה וּמֵעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאָמַר: "גַּם אֵל יִתְצַף לְנֹצַח יַחְתָּף וְיִסְחָף מֵאֲהֵל וְשִׁרְשֵׁף מֵאֶרֶץ חַיִּים סָלָה". מִי קֶשָׁה, הַמְּכַה בַּחֶרֶב אוֹ מְכַה בַּחֶץ, הַמְּכַה בַּחֶרֶב אֵינוֹ יְכוּל לְהִסִּית אֶת חֲבֵרוֹ אֶלָּא אִם כֹּן קָרַב אֶצְלוֹ וְנָגַע בּוֹ, וְהַמְּכַה בַּחֶץ אֵינוֹ כֹּן אֶלָּא זוֹרֵק הַחֶץ וּמְכַה אוֹתוֹ בְּכֹל שֶׁהוּא רוֹאֶה אוֹתוֹ. לְכָף נִמְשָׁל מִסְפֵּר לְשׁוֹן הָרַע כְּחֶץ, שְׁנֵאָמַר: "חֶץ שְׁחוּט לְשׁוֹנִים מִרְמָה דְּבִיר", וְאוֹמַר: "בְּנֵי אָדָם שְׁנִיחִים חֲנִית וְחֹצִים וּלְשׁוֹנִים חֶרֶב חֲדָה". רָאֵה מַה קֶשָׁה לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁהוּא קֶשָׁה מִגְּלוּי עֲרִיּוֹת וּמְשַׁפִּיכּוֹת דָּמִים וּמַעֲבֹדָה זָרָה. בְּגְלוּי עֲרִיּוֹת כְּתִיב: "וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה הָרַעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת". בְּשַׁפִּיכּוֹת דָּמִים כְּתִיב: "וַיֹּאמֶר קִין אֶל ה' גְּדוֹל עוֹנֵי מִנְשׂוֹא". בַּעֲבֹדָה זָרָה כְּתִיב: "אֲנָא חֲטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְּדוֹלָה". וּבְלְשׁוֹן הָרַע כְּתִיב: "יִכְרַת ה' כָּל שִׁפְתֵי חֲלִקוֹת לְשׁוֹן מִדְּבַרֵּת גְּדוֹלוֹת". לְשׁוֹן הָרַע אֵין אָדָם מוֹצִיא אוֹ מִפִּיו עַד שֶׁהוּא כּוֹפֵר בַּעֲקָר, שְׁנֵאָמַר: "אֲשֶׁר אָמְרוּ לְלְשׁוֹנֵנוּ נִגְבִּיר שִׁפְתֵינוּ אֲתָנוּ מִי אֲדוֹן לָנוּ". כְּבִיכּוֹל צוֹחַ עַל מִסְפְּרֵי לְשׁוֹן הָרַע: "מִי יָקוּם לִי עִם מְרַעִים" - מִי יְכוּל לַעֲמֹד בָּהֶן. וְגִיחֵם צוֹחַת: אֵף אֲנִי אֵינוֹ יְכוּלָה לַעֲמֹד בּוֹ. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲנִי מְלַמְעֵלָה וְאַתָּה מְלַמְטָה, אֲנִי זוֹרֵק בָּהֶן חֹצִים מְלַמְעֵלָה וְאַתָּה הוֹפְכֶת עֲלֵיהֶם גְּחִלִים מְלַמְטָה, שְׁנֵאָמַר: "חֹצֵי גְבוּר שְׁנוּנִים עִם גְּחִלֵי רִתְמִים". רָאֵה מַה כְּתִיב בְּמִרְגָּם: "וַיִּתְדַבֵּר מִרְגָּם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁה", וְכְתִיב: "וַיִּפְּן אַהֲרֹן אֶל מִרְגָּם וְהִנֵּה מִצְרַעַת", וְכְתִיב: "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְגָּם". וְהֵלֵא דְבָרִים קַל וְחֹמֶר: וּמַה מִּרְגָּם שְׁלֵא זָכְרָה אֶלָּא בְּאַחִיָּה שְׁלֵא בְּפָנָיו וְלֹא נִתְכַּוְּנָה אֶלָּא לְהַחֲזִירוֹ לְאַשְׁתּוֹ, כֵּן, הַמִּסְפֵּר לְשׁוֹן הָרַע עַל חֲבֵרוֹ עַל אַחַת כְּפָה וְכְפָה. מַה כְּתִיב לְמַעֲלָה מִן הָעֵינָן, הַשְּׁמֵר בְּנִגְעַת הַצְּרַעַת. וְאֵף אַהֲרֹן שֶׁהָיָה כְּהֵן גְּדוֹל נִגְעָה בּוֹ, שְׁנֵאָמַר: "וַיִּחַר אֵף ה' בָּם", אֶלָּא שְׂאֲהֵרֹן נִתְרַפָּא מִיָּד. וְכֵן אֲתָה מוֹצֵא בְּנִחְשׁ הַקְּדָמוֹנִי שְׂאֲמַר לְשׁוֹן הָרַע עַל בּוֹרְאוֹ, לְפִיכֵף נִצְטָרַע. אָמַר: "כִּי יוֹדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכַלְכֶם מִמְּנוֹ" - כָּל אֲמֹן שׁוֹנָא אֶת חֲבֵרוֹ, מִן הָאֵילָן הֵזָה אֶכֵּל וּבְרָא אֶת עוֹלָמוֹ, אֵף אֲתֶם אֲכַלוּ מִמְּנוֹ וְתִבְרָאוּ עוֹלָמוֹת. אָמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: סִפְרַת לְשׁוֹן הָרַע, סוֹפְדָה לְלִקּוֹת, שְׁנֵאָמַר: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַנְּחֹשׁ וְגו'". בְּמַה אֲרָרוֹ, בְּצְרַעַת, הַסְּלַעִין שֶׁהֵם עָלָיו הִיא צְרַעַת. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא כָּל בַּעֲלֵי מוּמִין מִתְרַפְּאִין לְעוֹלָם הַבָּא, וְהַנְּחֹשׁ אֵינוֹ מִתְרַפָּא. שְׁנֵאָמַר: "אֲרוּר אֲתָה מִכָּל הַבְּהֵמָה" - שֶׁהַכֹּל מִתְרַפְּאִין וְהוּא אֵינוֹ מִתְרַפָּא. שְׁנֵאָמַר: "אִזּוֹ יְדַלֵּג כְּאֵיל פֶּסַח וְגו'", "אִזּוֹ תִפְקַחְנָה עֵינֵי עוֹרִים", "זָאֵב וְטֹלָה יִרְעוּ כְּאֶחָד וְנִחְשׁ עֶפֶר לְחֻמוֹ" - שְׂאֵינוֹ מִתְרַפָּא לְעוֹלָם, שֶׁהוּא הוֹרִיד אֶת הַבְּרִיּוֹת לְעֶפֶר. וּמִי גָרַם לוֹ, עַל יְדֵי שְׂאֲמַר

לשון הרע. וכן מצינו שלא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע, שנאמר: "וינסו אותי עשר פעמים ולא שמעו בקולי".

רמז תקנט תנא: אמר רבי אלעזר בן פרטא בוא וראה כמה גדול כחו של לשון הרע, ממרגלים. ומה מרגלים שהוציאו שם רע על עצים ואבנים כד, מוציא שם רע על חברו על אחת כמה וכמה. דכתיב: "וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה" - על דבת הארץ שהוציאו. אמר רבי יוחנן משם רבי יוסי בן זמרא: מאי דכתיב: "מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה", אמר הקדוש ברוך הוא ללשון: כל איבריך של אדם זקופין, ואתה מטל. כל איבריך של אדם מבחוץ, ואתה מפנים. ולא עוד אלא שהקפתי לך שתי חומות, אחד של עצם ואחד של בשר, "מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה". אמר רבי יוחנן משם רבי יוסי בן זמרא: כל המספר לשון הרע נגעים באין עליו, שנאמר: "מלשני בסתר רעהו אותו אצמית", וכתיב התם: "לצמיתת", ומתרגמינן: "לחלוטים". ותנן: "אין בין מצרע מסגר למצרע מחלט אלא פריעה ופרימה". אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: כל המספר לשון הרע ראוי לסקלו באבן, כתיב הכא: "אותו אצמית", וכתיב התם: "צמתו בבזר חיי וידו אבן ביי". אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: כל המספר לשון הרע, אמר הקדוש ברוך הוא: אין אני והוא יכולין לדור בעולם, שנאמר: "מלשני בסתר וגו' גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל" - אל תקרי "אותו לא אוכל" אלא אתו לא אוכל. אמר ריש לקיש: מאי דכתיב: "אם ישף הנחש בלוא לחש ואין יתרון לבעל הלשון" - לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל הנחש, ואומרות לו: ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך, אמר להן: "מה יתרון לבעל הלשון". אמר ריש לקיש: כל המספר לשון הרע מגדיל עונות עד לשמים, שנאמר: "שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ". רבי אחא בר חנינא אמר: ספר לשון הרע אין לו תקנה, שכבר פרתו דוד ברוח הקדש, שנאמר: "זכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות". אלא מאי תקנתו שלא יבא לידי לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא יעסק בתורה, שנאמר: "מרפא לשון עץ חיים" - ואין "לשון" אלא לשון הרע, שנאמר: "חץ שחוט לשונם", ואין "עץ חיים" - אלא תורה, שנאמר: "עץ חיים היא למחזיקים בה". ואם עם הארץ הוא ישפיל דעתו, שנאמר: "וסלף בה שבר ברוח". אמר רבי חמא בר חנינא: מאי דכתיב: "מונת וחיים ביד לשון" - וכי יש יד ללשון, אלא לומר לך: מה יד ממית אף לשון ממית. אי מה יד אין ממית אלא בסמוך לו אף לשון אינו ממית אלא בסמוך לו, תלמוד לומר: "חץ שחוט לשונם". אי מה חץ עד ארבעים וחמשים אמה אף לשון עד ארבעים וחמשים אמה, תלמוד לומר: "שתו בשמים פיהם". וכי מאחר דכתיב "שתו בשמים פיהם", "חץ שחוט" למה לי, הא קא משמע לן דקטיל פחץ. וכי מאחר דכתיב: "חץ שחוט", "מונת וחיים ביד לשון" למה לי, כדרבא, דאמר רבא: דבעי חיי בלשנה, דבעי מנות בלשנה.

היכי דמי לשנא בישא, כגון דאמר: היכא משתכח נורא, אלא בי פלניא דשכיחא בישרא וכורי וכו' כדתנאי התם.

"תורת המצרע" - לבית עולמים. "זאת" - אינה נוהגת בבמה, "תהיה" - בזמן הזה. "תורת המצרע" - תורה אחת לכל המצרעין, שיהיו מביאין קרבן זה. וכי מאין יצאו, לפי שמצינו שחלק הכתוב בטמאותיהם ובשבועותיהם, יכול אף כן נחלק בקרבנו, תלמוד לומר: "תורת המצרע" - תורה אחת לכל המצרעים, שיהיו מביאין קרבן זה. "ביום טהרתו" - מלמד שטמאתו וטהרתו ביום. אין לי אלא טמאתו וטהרתו ביום, מנין הוצאתו ותגלחתו ושחיטת צפרין ביום, תלמוד לומר: "ביום טהרתו". יכול אף לקיחת צפרין ושלוח צפרין וכבוס בגדים ורחיצתו ביום, תלמוד לומר: "זאת תורת המצרע ביום". "תורת המצרע" - בכהן, מלמד שטמאתו וטהרתו בכהן. אין לי אלא טמאתו וטהרתו בכהן, מנין שחיטת צפרין והוצאת צפור ותגלחתו בכהן, תלמוד לומר: "תורת המצרע (ביום)" - בכהן. יכול אף לקיחת צפרין ושלוח צפרין וכבוס בגדיו ורחיצתו בכהן, תלמוד לומר: "זאת". "ביום טהרתו והובא אל הכהן" - שלא ישא. שהיה מונבז דן לפני רבי עקיבא: ומה משפטרתיו בעמידתו אחזתיו בהליכתו שבעה, משאחזתיו בעמידתו שבעה אינו דין שאחזתו בהליכתו שבעה. אמר לו רבי עקיבא: מוספני על דבריך: וכי את מה החמירה תורה את ימי הגמר או את ימי הספר, חמורין הם ימי הגמר מימי הספר, שבימי הגמר מטמא משכב ומושב ומטמא בביאה, ובימי ספרו אין מטמאין משכב ומושב ואין מטמאין בביאה, ואם לימי הספר הקלין נתת לו שבעה, לימי גמר החמורים אינו דין שתתן לו שבעה. אמר לו: רבי, כל שכן שהוספת. אמר לו רבי עקיבא: וכשנתת לימי גמר שבעה [נעשו] אף הם ימי ספר, ונמצאו אלו ואלו ארבעה עשר, ואם לימי ספר הקלים נתת לו ארבעה עשר לימי גמר החמורים אינו דין שתתן לו ארבעה עשר. נמצאת מרבה והולך עד לעולם. הא מפני הדין הזה צריך הכתוב לומר "ביום טהרתו והובא אל הכהן" - שלא ישא. טהרת מצרע ביום, דכתיב: "זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו". המדר הנאה מחברו דם חטאת ודם אשמו של מצרע, דכתיב: "זאת תורת המצרע" - בין גדול בין קטן וכו'.

"זאת תהיה תורת המצרע". "תהיה" - בהנחתה תהא. הקדים מתן שמו למתן דם - ימלאנו שמו ויחזר ויתן שמו אחר מתן דם. מתן בהונות למתן שמו - ימלאנו שמו ויחזר ויתן מתן בהונות אחר מתן שמו. הקדים חטאתו לאשמו - לא יהא אחד (מרבה) [ממרס] בדמה, אלא תעבר צורתה ותצא לבית השרפה. ארבעה מינין שבמצרע מעפבין זה את זה, שנאמר: "זאת תהיה תורת המצרע". מצרע שנתנגע נגעים הרבה - מביא קרבן אחד. מנלו, דכתיב: "זאת תהיה תורת המצרע" - תורה אחת למצרעין הרבה. המקנא לאשתו על ידי אנשים הרבה - מביאה קרבן אחד. מנלו, "זאת תורת הקנאות" - תורה אחת לקנאין הרבה. "תורת" - לרבות

מצרע עני שהביא קרבן עשיר שיצא. יכול אפלו עשיר שהביא קרבן עני שיצא, תלמוד לומר: "זאת". וילוף מנה, אמר קרא: "ואם דל הוא ואין ידו משגת" - מצרע הוא דעשיר שהביא קרבן עני דלא יצא, אבל מטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני יצא.

"ויצא הכהן אל מחוץ למחנה". מה תלמוד לומר: "וראה הכהן", שיכול אין לי מטהר את המצרע אלא כהן שהיה לפניו מן המחנה. היה בימים ובנהרות ובמדיבריות מנין, תלמוד לומר: "וראה הכהן". אם כן למה נאמר: "ויצא הכהן אל מחוץ למחנה", אלא כהן שאפשר לו לכנס לפניו מן המחנה מטהר המצרע, ואין כהן מצרע מטהר מצרע. "והנה נרפא" - שהלך לו נגעו. "נגע" - שהלך לו שער לבן. "הצרעת" - שהלכה לה המחנה. אין לי אלא כהן, מנין אף מקצתו, תלמוד לומר: "מן נגע" - ואפלו מקצת שער לבן, "מן (הצרעת) [הצרוע]" - ואפלו מקצת המחנה. "מן הצרוע" - להביא את שפחה בכולו שיטען צפריו. והלא דין הוא: ומה אם מי שטהר ואין סימני טמאין עמו טעון צפריו, מי שטהר וסימניו טמאין עמו אינו דין שיטען צפריו. הרי שעמדו בו שני שבועות יוכיח שטהר וסימניו טמאין עמו ואין טעון צפריו, אף אתה אל תתמה על זה על שפחה בכולו שאף על פי שטהר וסימניו טמאין עמו שלא יטען צפריו. תלמוד לומר: "מן הצרוע" - להביא את שפחה בכולו שיטען צפריו. אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט, אלא תגלחת וצפריו. דאמר קרא: "ויצא הכהן אל מחוץ למחנה [והנה נרפא]" - מי שצרעתו תלויה ברפואות, יצא זה שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא בימים.

"ויצוה הכהן ולקח" - צווי בפהו, ולקייחה בכל אדם. "ולקח למטהר" - לשם המטהר בין איש בין אשה בין קטן. מכאן אמרו: לקח לאיש - כשרות לאשה, לאשה - כשרות לאיש, לבית - כשרות למצרע. למצרע כשרות לבית. "צפרים" - מעוט צפרים שתיים, אם כן למה נאמר: "שתי", שיהו שוות. ומנין אף על פי שאינן שוות כשרות, תלמוד לומר: "צפור, צפור" - רבה. "חיות" - ולא שחוטות, "טהורות" - ולא טמאות ולא טרפות. "ועץ" - יכול בכל עץ, תלמוד לומר "ארוז". אי ארוז, יכול טרף, תלמוד לומר "ועץ" - הא כיצד, זו בקעת של ארוז. רבי חנינא בן גמליאל אומר: ובראשה טרף. אמר רבי יהודה: שבתתי היתה, והלכתי אחר רבי טרפון לביתו. אמר לי: יהודה בני, תן לי סנדלי, ונתתי לו. פשט ידו לחלון, ונתן לי ממנו מקל. אמר לי: יהודה בני, בזו טהרתי שלשה מצרעים. ולמדתי בה שבע הלכות: שהיא של ברות. וראשה טרף. וארקה אמה. ועבדה כרבווע פרעי המטה. אחד לשנים, ושנים לארבעה. ומזין ומשלישין. ומטהרין בפני הבית ושלא בפני הבית. ומטהרין בגבוליו. "ושני" - יכול פקוס, תלמוד לומר "תולעת". אי "תולעת" יכול כל צבועין, תלמוד לומר: "ושני". הא כיצד, זה זהורית טובה. יוחנן בן דהבאי אומר: "ושני תולעת" - השני שבתולעת. מנין אם טעמה פסלה,

תלמוד לומר: "ושני תולעת". "אזוב" - ולא אזוב יון, ולא אזוב כוחלית, ולא אזוב רומית, ולא אזוב מדברי, ולא אזוב שיש לו שם לוי. "וצנה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות" - אמר רבי יהודה ברבי סימון: אליו צפרא קולניו, אמר הקדוש ברוך הוא: יבא הקול ויכפר על הקול. ורבי יהושע בן לוי אמר: צפור דרור, שאוכלת מפתו ושותה ממימיו. והלא דברים קל וחמר: ומה צפרים, שאוכל מפתו ושותה ממימיו, מכפרים עליו, כהן שנהנה מישאל עשרים וארבע מתנות, על אחת כמה וכמה. מתלא אמר: דאכיל בהדי קורא, ולקה בהדי קילא. "וצנה הכהן ושחט את הצפור האחת" - למה שוחט אחת ומניח אחת, לומר, כשם שאי אפשר לשחטה לחזר, כך אי אפשר לנגעים לחזר.

"ועץ ארז" - זה שאמר הכתוב: "וידבר על העצים" - וכי אפשר לאדם לדבר על העצים, "מן הארז אשר בלבנון ועד האזוב אשר יוצא בקיר" - אמר שלמה: מפני מה מצרע זה מטהר בגבוה שבגבוהים ובנמוך שבנמוכים, בעץ ארז ואזוב, אלא על ידי שאדם מגביה עצמו כארז הוא לוקה בצרעת, וכיון שמשפיל את עצמו כאזוב הוא מתרפא באזוב. וכן אתה מוצא בעזיהו: "ויכחזקתו גבה לבו ועד להשחית וימעל בה' אלהיו וגו' ובזעפו עם הכהנים והצרעת זרחה במצחו". "ושחט את הצפור האחת" - למה שוחט אחת ומשליח אחת, אלא אם עשה תשובה אין הצרעת חוזרת עליו. "והובא אל הכהן" - והוא בא, למה, שהכל רחוקים ממנו. שכן איוב אמר: "אוהבי רעי מנגד נגעי יעמדו וקרובי מרחוק יעמדו", וכן הוא אומר: "בדד ישוב וגו'. לכך נאמר: "והובא".

אמר רבי יהושע בן לוי: מפני מה אמרה תורה מצרע יביא שתי צפרין לטהרתו, הוא עשה מעשה פטיט, אמרה תורה יביא קרבן פטיט. וכן בגדי כהנה מכפרין: מעיל - מכפר על לשון הרע, אמר הקדוש ברוך הוא: יבא דבר שבקול ויכפר על מעשה הקול. ואי אהני מעשיו - נגעים אתו עליה, לא אהנו מעשיו - מעיל מכפר. והאמר רבי יהושע בן לוי: לשון הרע מתכפר בקטרת, שנאמר: "וייתן את הקטרת ויכפר על העם", ותנא דבי רבי ישמעאל: יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי. לא קשיא, הא בצנעא הא בפרהסיא.

צפורי מצרע אסורין בהנאה מנלן, דתנא דבי רבי ישמעאל: נאמר מכשיר ומכפר בפנים ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ, מה בפנים עשה בו מכשיר כמכפר אף בחוץ עשה בו מכשיר כמכפר. איתמר: צפורי מצרע מאימתי הן אסורין, רבי יוחנן אמר: משעת שחיטה. ריש לקיש אמר: משעת לקיחה. רבי יוחנן סבר שחיטה הוא דאסר להו. ריש לקיש סבר יליף "קייחה, קייחה" מעגלה ערופה, מה עגלה מחיים אף הקא נמי מחיים. "וצנה הכהן ושחט" - צווי בכהן, ושחיטה בכל אדם, דברי רבי. רבי יוסי ברי יהודה אומר: אף שחיטה בכהן.

"וְשַׁחַט אֶת הַצֶּפֶר הָאֶחָת" אחת משְׁפִיטִים. "הָאֶחָת" - בְּרוּרָה שְׁבִשְׁפִיטִים. "הָאֶחָת" - שָׂאם מִתָּה אֶחָת מִהֶן אוֹ שְׁנַעֲשִׂית טְרָפָה יִקַּח זוּג לְשִׁנְיָהּ. "הָאֶחָת אֶל כָּלִי חֶרֶשׁ" - וְהֵלֵא דִין הוּא: וּמָה אִם בְּמִקּוֹם שֶׁלֹּא כָּשְׂרוּ מִשָּׁם לְשָׁם כָּשְׂרוּ בְּעֶרְוָבִין, מִקּוֹם שֶׁכָּשְׂרוּ מִשָּׁם לְשָׁם אֵינוֹ דִין שֶׁיִּכְשְׂרוּ בְּעֶרְוָבִין. תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "הָאֶחָת אֶל כָּלִי חֶרֶשׁ" - וְאִין שְׁפִיטִים אֶל כָּלִי חֶרֶס. יָכוֹל כָּל הַכָּלִים, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "חֶרֶשׁ". אִי חֶרֶס, יָכוֹל מִקְדָּה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "כָּלִי". הָא כִּי צִד, זוּ פִּילִי שֶׁל כָּלִי חֶרֶס. "אֶל כָּלִי חֶרֶשׁ עַל מַיִם חַיִּים" - מָה מַיִם שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בָּהֶם מְלֵאכָה, אִף כָּלִי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בּוֹ מְלֵאכָה. וְסוּטָה גָּמַר "כָּלִי, כָּלִי" מִמְצָרַע, מָה כָּאֵן כָּלִי חֶרֶשׁ אִף לְהֵלֵן כָּלִי חֶרֶשׁ. "מַיִם חַיִּים" - וְלֹא מַיִם מְלוּחִין, וְלֹא מַיִם פּוֹשְׂרִין, וְלֹא מַיִם מְכַזְּבִים, וְלֹא מַיִם מְנוֹטְפִין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מָה מַיִם שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בָּהֶם מְלֵאכָה אִף כָּלִי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בּוֹ מְלֵאכָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מָה מַיִם בְּרוּרִין שֶׁבְּמִנְיָן, אִף הַצֶּפֶר בְּרוּרָה שֶׁבְּמִנְיָה (וְלִקַּח) זוּ (קָבִילִי) [כִּיכְלִי]. וּמִנְיָן אֵתְּהָ אוֹמֵר נִשְׁפָּד הַדָּם - (תַּעֲזֹב) [תְּמוּת] הַמְּשִׁתְּלַחַת, מִתָּה הַמְּשִׁתְּלַחַת - שִׁפָּד הַדָּם, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "אֶת הַצֶּפֶר הַחַיָּה". "יִקַּח אֶתְּהָ" - מְלַמֵּד שֶׁמְפָרִישָׁה בְּעֶצְמָהּ. "וְאֵת עֵץ הָאֶרֶז וְאֵת שְׁנֵי הַתּוֹלְעֹת וְאֵת הָאֵזוֹב וְטָבַל אוֹתָם וְאֵת הַצֶּפֶר הַחַיָּה בְּדָם הַצֶּפֶר" - מָה תִּלְמוּד לּוֹמֵר, שֶׁיָּכוֹל הוֹאִיל וְלֹא הֵיטֵה עִמָּהֵן בְּכָלִי אֲגִידָה לֹא תִּהְיֶה עִמָּהֵן בְּכָלִי טְבִילָה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "וְטָבַל אוֹתָם וְאֵת הַצֶּפֶר הַחַיָּה בְּדָם הַצֶּפֶר הַשְּׁחוּטָה" - הַחֲזִיר אֵת הַצֶּפֶר לְכָלִי טְבִילָה. כִּי צִד הוּא עוֹשֶׂה, נוֹטֵל עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וְשְׁנֵי תּוֹלְעֹת וְכוּרְכָן בְּשִׁירֵי לְשׁוֹן, וּמִקִּיף לָהֶם רֵאשֵׁי אֲגַפִּים וְזָנָב שֶׁל שְׁנֵיָהּ, טוֹבֵל וּמְזָה. "בְּדָם". יָכוֹל בְּדָם וְדָאִי, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "בְּמַיִם חַיִּים". אִי בְּמַיִם חַיִּים יָכוֹל עַד שֶׁיְהִי כְּלוּ מַיִם חַיִּים, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "בְּדָם". הָא כִּי צִד, מַיִם חַיִּים שֶׁדָּם הַצֶּפֶר נִכָּר בָּהֶם, וְשִׁעְרוּ חֲכָמִים רַבִּיעִית. "שְׁחוּטָה" - וְלֹא מְלוּקָה. שֶׁהִיָּה בְּדִין: הוֹאִיל וְהִכְשָׂרוּ בְּפָנִים בְּעוֹף וְהִכְשָׂרוּ בְּחוּץ בְּעוֹף, מָה הִכְשָׂרוּ בְּפָנִים מְלוּקָה אִף הִכְשָׂרוּ בְּחוּץ מְלוּקָה. תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "שְׁחוּטָה" - וְלֹא מְלוּקָה. "אֶל כָּלִי חֶרֶשׁ עַל מַיִם חַיִּים" - רַבִּיעִית מַיִם לְמִצְרָע. מַיִם שֶׁדָּם צֶפֶר נִכָּר בָּהֶם, וְכַמָּה הוּא, רַבִּיעִית. עֶשֶׂר רַבִּיעִיּוֹת הֵן (כְּתוּב לְעִיל).

רמז תקס תָּנּוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה צְרִיכִין שִׁירָאוּ: עֶפֶר סוּטָה, וְאֶפֶר פָּרָה, וְרוֹק יְבָמָה. מִשׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְיָאל אָמְרוּ: אִף דָּם צֶפֶר. מֵאִי טַעְמָא דְרַבִּי יִשְׁמַעְיָאל, דְּכִתְיִב: "וְאֵת הַצֶּפֶר הַחַיָּה וְגו' בְּדָם הַצֶּפֶר הַשְּׁחוּטָה" - וְתִנְיָא: יָכוֹל בְּדָם וְלֹא בְּמַיִם, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "בְּמַיִם". אִי בְּמַיִם יָכוֹל בְּמַיִם וְלֹא בְּדָם, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "בְּדָם". הָא כִּי צִד, הֵבֵא מַיִם שֶׁדָּם צֶפֶר נִכָּר בָּהֶם. וְכַמָּה, רַבִּיעִית. וְרַבָּנָן, הֵהוּא לְגוּפָה (מֵאִי) [וְהִכִּי] קָאָמַר רַחֲמָנָא: הֵטְבַל בְּדָם וּבְמַיִם. וְרַבִּי יִשְׁמַעְיָאל, אִם כֵּן לְכֹתֵב וְטָבַל בָּהֶם, בְּדָם וּבְמַיִם לְמָה לִּי, לְנִכְר. וְרַבָּנָן, אִי כְּתִב רַחֲמָנָא "וְטָבַל בָּהֶם" הֵהוּא אֲמִינָא הֵאִי לְחִדָּה וְהֵאִי לְחִדָּה, כְּתִב רַחֲמָנָא "בְּדָם וּבְמַיִם" - לְעַרְבּוּ. וְרַבִּי יִשְׁמַעְיָאל, לְעַרְבּוּ כְּתִיב קָרָא אַחֲרֵינָא: "וְשַׁחַט אֶת הַצֶּפֶר הָאֶחָת אֶל כָּלִי חֶרֶשׁ עַל מַיִם חַיִּים". וְרַבָּנָן, אִי מִהֵיכָּא הֵהוּא אֲמִינָא לְשַׁחַטָה סְמוּךְ לְמִנְיָן וְנִנְקֻטִינְהוּ לְוִרִידִין וְלִקְבָּל לְדָם

במנא אחרונא, קא משמע לן. בעא מנה רבי ירמיה מרבי זירא: גדולה ומדחה את המים קטנה ונדחית מפני המים, מהו, אמר לה: לאו אמנא לך: לא תפיק נפשך לבר מהלכתא. בצפור דרור שערו רבנו, ואין לך גדולה שמדחת את המים ואין לך קטנה שנדחית מפני המים.

"והזה" ולא מטיף, ולא זורק. [והזה] - לאחר ידיו של מצרע. ויש אומרים: על מצחו. ו"הזה על המטהר מן הצרעת שבע פעמים" - הנטהר מן הצרעת טעון הזאת שבע, ואין טמא מת טעון הזאת שבע. והלא דין הוא: ומה אם מצרע שאין טעון הזאת שלישי ושביעי טעון הזאת שבע, טמא מת שטעון הזאת שלישי ושביעי אינו דין שטיטען הזאת שבע, תלמוד לומר: "והזה על המטהר מן הצרעת שבע פעמים" - טהור מן הצרעת טעון הזאת שבע, ואין טמא מת טעון הזאת שבע. קל וחמר למצרע שטעון הזאת שלישי ושביעי: ומה אם טמא מת שאין טעון הזאת שבע, טעון הזאת שלישי ושביעי, מצרע שטעון הזאת שבע אינו דין שטיטען הזאת שלישי ושביעי. תלמוד לומר: "שבע פעמים וטהרו" - הזאת שבע הוא טעון, ואינו טעון הזאת שלישי ושביעי. "וטהרו" - (בדמים) [בדברים] הנעשים בגופו. יכול הרי הוא מסלק, תלמוד לומר: "ושלח, וכבס, וגלח, ורחץ. יכול יהו כן מעכבין אותו, תלמוד לומר: "וטהרו, וטהרו" - טהרה אמור (למטה) [למעלה] וטהרה אמור כן, מה טהרה האמור (למטה) [למעלה] בדברים הנעשים בגופו אף טהרה האמור כן בדברים הנעשים בגופו.

רמז תקסא "כל צפור טהורה תאכלו" - לרבות המשלחת. "וזה אשר לא תאכלו" - לרבות את השחוט, ואיפוד אגא, אמר רבי יוחנן משם רבי שמעון בן יוחאי: לא מצינו רב בעלי חיים שאסורין. תנא דבי רבי ישמעאל: "ושלח על פני השדה" - מה שדה מתרת אף האי נמי מתרת. והאי "שדה" להכי הוא דאתא, הא מפעי ליה לכדתנא: "שדה" - שלא נעמד בצור ויזרקנה לים, בגבת ויזרקנה למדבר, ושלא נעמד חוץ לעיר ויזרקנה בתוך העיר, אלא כל שעומד בעיר ויזרקנה חוץ לחומה. ואידך, אם כן נכתב קרא "שדה" מאי "השדה", שמע מנה תרתיה. רבא אמר: לא אמרה תורה שלח לתקלה. "על פני (העיר) [השדה]" - שאם שלחה וחרה לתוך ידו, תהא מתרת באכילה.

"וכבס המטהר את בגדיו" - אמר רבי שמעון: ומה בא זה ללמדנו, אם ללמד שטיטמא בגדים במגע, הרי קל וחמר הוא: ומה אם ימי ספרו שאין מטמא בביאה מטמא בגדים במגע, ימי גמרו שטיטמא בביאה אינו דין שטיטמא בגדים במגע. אם כן למה נאמר: "וכבס המטהר את בגדיו", מלטימא משכב ומושב. מפני שהן שני כבוסים בגדים: אחד מלטימא משכב ומושב, ואחד מלטימא בגדים במגע. "וגלח את כל שערו" - יכול אף בית הסתרים, הרי אפיה דן: נאמר תגלחת בימי ספרו ונאמר תגלחת בימי גמרו, מה תגלחת האמור בימי ספרו פרט לבית הסתרים,

אף ותגלחת האמור בימי גמרו פרט לבית הסתרים. הן אם הקל בימי ספרו שאין מטמא משכב ומושב ואין מטמא בביאה, (וקל וחמר) [ניקל] בימי גמרו שהוא מטמא משכב ומושב ומטמא בביאה, הואיל ומטמא במשכב ומושב ומטמא בביאה יגלח אף בית הסתרים. תלמוד לומר: "כל שער, כל שער" לגזרה שנה, מה כל שער האמור בימי ספרו פרט לבית הסתרים, אף כל שער האמור בימי גמרו פרט לבית הסתרים.

"ורחץ את בשרו במים" - ואפלו במי מקוה. והלא דין הוא ומה אם הזב שאין טעון הזאת מים חיים טעון ביאת מים חיים, מצרע שטעון הזאת מים חיים אינו דין שיטעון ביאת מים חיים, תלמוד לומר: "ורחץ במים" - אפלו במי מקוה. "ורחץ במים וטהר ואחר זבא אל המחנה" - רחיצת גופו מעכבתו לכנס לפניו מן המחנה, ואין (כפורים) מעכבין אותו לכנס לפניו מן המחנה. "וישב מחוץ לאהל" - אמר רב חסדא: מנין למצרעת שמתרת בתשמיש המטה, שנאמר: "וישב מחוץ לאהל שבעת ימים" - ולא מחוץ לאהל. "וישב מחוץ לאהל" - שיהא כמנדה ואבל, אסור בתשמיש המטה. "אהלו" - אין "אהלו" אלא אשתו, שנאמר: "שובו לכם לאהליכם". "שבעת ימים" - ולא ימי חלוטו, דברי רבי. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: קל וחמר לימי חלוטו. אמר רבי חנא: אמרתי לפני רבי: והלא למדני רבי שלא היה לו יותם לעזיהו אלא בימי חלוטו, אמר לו: אף אני כך אמרתי.

"והיה ביום השביעי יגלח את כל שעריו" - כלל, "את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו" - פרט "ואת כל שעריו יגלח" - חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפרש מקום פנוס שער ונראה, אף כל מקום פנוס שער ונראה, מאי רבי, רבי שער הרגלים. ומאי מעט, מעט דבית השחי ודכלי גופה. והלכה מגלח כל גופו. דתנא: בא לו לטהר את המצרע - מעביר תער על כל בשרו, שנאמר: "וביום השביעי יגלח" - שתהא תגלחת שנייה כתגלחת ראשונה. רב אשי אמר: הא מתניתין רבי שמעון היא, דדריש כללי ופרטי. ומגלח כדלעיל מני, רבי עקיבא היא, דדריש רבויי ומעוטי, דתנא: "את כל שעריו" - רבה, "את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו" - מעט, "ואת כל שעריו יגלח" - חזר ורבה, מאי רבי, רבי כל מלי, ומאי מעט, מעט שבתוך החטם. "בשביעי" - יכול בין ביום בין בלילה, תלמוד לומר: "ביום" - ולא בלילה. "יגלח את כל שעריו" - יכול אף בית הסתרים, תלמוד לומר: "גבות עיניו" - מה גבות עיניו בנראה פרט לבית הסתרים, אף כל שער בנראה פרט לבית הסתרים. אי מה גבות עיניו מקום פנוס שער ונראה אף אין לי אלא מקום פנוס שער ונראה, מנין מקום פנוס שער שאין נראה, פזור שער ונראה, פזור שער שאין נראה, תלמוד לומר: "ואת כל שעריו יגלח". "ראשו" - מה תלמוד לומר, לפי שנאמר: "לא תקיפו פאת ראשכם" - שומע אני אף מצרע כן, תלמוד לומר: "ראשו". וקסבר האי תנא הקפת כל הראש

שְׁמָה הַקֶּפֶה, "זְקֵנוּ" - מַה תִּלְמוּד לֹמֵר, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "וּפְאֵת זְקֵנִים לֹא יִגְלַחוּ" - שׁוֹמֵעַ אָנִי אֶף כִּהֵן מְצַרֵּעַ כֵּן, תִּלְמוּד לֹמֵר: "זְקֵנוּ". "רֹאשׁוֹ" - מַה תִּלְמוּד לֹמֵר, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר "תַּעֲרַר לֹא יַעֲבֵר עַל רֹאשׁוֹ", שׁוֹמֵעַ אָנִי אֶף נְזִיר מְצַרֵּעַ כֵּן, תִּלְמוּד לֹמֵר: רֹאשׁוֹ.

רמז תקסב תִּנּוּן: "אֵינֹנוּ חַיֵּב עַד שְׁיִלְקֻטְנוּ בְּתַעֲרַר. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אֹמֵר: אֶפְלוּ לְקֻטּוֹ בְּמִלְקֻט וּבְרֵהִיטְנֵי חַיֵּב". מֵאִי טַעְמָא דְרַבְּנָן, דְּתַנְיָא: "זְקֵנוּ" מַה תִּלְמוּד לֹמֵר, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "וּפְאֵת זְקֵנִים לֹא יִגְלַחוּ" - יְכוֹל אֶף מְצַרֵּעַ כֵּן, תִּלְמוּד לֹמֵר: "זְקֵנוּ". וּמִנְלָן דְּבַתַּעֲרַר, דְּתַנְיָא: "וּפְאֵת זְקֵנִים לֹא יִגְלַחוּ" - יְכוֹל אֶפְלוּ גְלַחוּ בְּמִסְפְּרִים יִהְיֶה חַיֵּב, תִּלְמוּד לֹמֵר: "וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פְּאֵת זְקֵנֶךָ". אֵי "לֹא תִשְׁחִית" יְכוֹל אֶפְלוּ לְקֻטּוֹ בְּמִלְקֻט וּבְרֵהִיטְנֵי יִהְיֶה חַיֵּב, תִּלְמוּד לֹמֵר: "וּפְאֵת זְקֵנִים לֹא יִגְלַחוּ". הָא כִּי צֵד, גְלוּחַ שְׁיֵישׁ בּוֹ הַשְּׁחִתָּה, הֵוֵי אֹמֵר: זֶה תַּעֲרַר. וְר' אֶלְיעֶזֶר מֵאִי טַעְמָא, יְלִיף מִ"רֹאשׁוֹ". דְּתַנְיָא: "רֹאשׁוֹ" - מַה תִּלְמוּד לֹמֵר, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר גַּבִּי נְזִיר: "תַּעֲרַר לֹא יַעֲבֵר עַל רֹאשׁוֹ" - יְכוֹל אֶף נְזִיר מְצַרֵּעַ כֵּן, תִּלְמוּד לֹמֵר: "רֹאשׁוֹ". וְרַבְּנָן הָאֵי "רֹאשׁוֹ" מֵאִי דְרָשִׁי בֵּהּ, מְבַעֵי לֵהּ לְמִידְחֵי לָאוּ דְהַקְפָּה. דְּתַנְיָא: "לֹא תִקְיֹפוּ פְּאֵת רֹאשְׁכֶם" - יְכוֹל אֶף מְצַרֵּעַ כֵּן, תִּלְמוּד לֹמֵר: "רֹאשׁוֹ". וְלָמָּה לִי לְמַכְתֵּב "רֹאשׁוֹ" תַּפּוּק לֵהּ מִ"זְקֵנוּ", דְּתַנְיָא: "זְקֵנוּ" - מַה תִּלְמוּד לֹמֵר, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "וּפְאֵת זְקֵנִים לֹא יִגְלַחוּ" - יְכוֹל אֶף מְצַרֵּעַ כֵּן, תִּלְמוּד לֹמֵר: "זְקֵנוּ". לָמָּה לִי לְמַכְתֵּב "רֹאשׁוֹ", וְלָמָּה לִי לְמַכְתֵּב "זְקֵנוּ", צָרִיכָא. דְּאֵי כְּתֵב רַחֲמֵנָא "זְקֵנוּ" וְלֹא כְּתֵב "רֹאשׁוֹ", הֵוֵה אֲמִינָא הַקְפַת כָּל הָרֹאשׁ לֹא שְׁמָה הַקְפָּה, לְהַכִּי כְּתֵב רַחֲמֵנָא רֹאשׁוֹ. וְאֵי כְּתֵב "רֹאשׁוֹ" הֵוֵה אֲמִינָא מִשְׁמַע תַּרְתִּי: מִשְׁמַע דְּאֵתִי עֲשֵׂה וְדַחִי לֹא תַעֲשֶׂה, וּמִשְׁמַע דְּהַקְפַת כָּל הָרֹאשׁ שְׁמָה הַקְפָּה, אֶפְתִּי בְּתַעֲרַר מְנַלָּן, לְהַכִּי כְּתֵב "זְקֵנוּ". וְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר דְּאֵתִי עֲשֵׂה וְדַחִי לֹא תַעֲשֶׂה יְלִיף מְגַדִּילִים, דְּתַנְיָא: "לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנִז" וְגו' - הָא גְדִילִים תַעֲשֶׂה לָךְ מֵהֶם.

לִימָא הַקְפַת כָּל הָרֹאשׁ תִּנְאֵי הִיא, דְּתַנּוּ רַבְּנָן: "רֹאשׁוֹ" - מַה תִּלְמוּד לֹמֵר, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִקְיֹפוּ" - יְכוֹל אֶף בְּמְצַרֵּעַ כֵּן, תִּלְמוּד לֹמֵר: "רֹאשׁוֹ". וְתַנְיָא אֵינְדָּךְ: "רֹאשׁוֹ" מַה תִּלְמוּד לֹמֵר, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר גַּבִּי נְזִיר: "תַּעֲרַר לֹא יַעֲבֵר עַל רֹאשׁוֹ" - יְכוֹל אֶף נְזִיר מְצַרֵּעַ כֵּן, תִּלְמוּד לֹמֵר "רֹאשׁוֹ". מֵאִי לָאוּ תִנְאֵי הִיא. וּמֵאֵן דְּאֶמַר מְנַזִּיר סָבַר הַקְפַת כָּל הָרֹאשׁ לֹא שְׁמָה הַקְפָּה, וְכִי אֶתָּא קָרָא לְמִדְחֵי לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה. וְאֵינְדָּךְ סָבַר שְׁמָה הַקְפָּה, וְכִי אֶתָּא קָרָא לְמִדְחֵי לָאוּ גְרִידָא. אֶמַר רַבָּא: דְּכֻלֵּי עֲלָמָא הַקְפַת כָּל הָרֹאשׁ שְׁמָה הַקְפָּה, וּמֵאֵן דְּקָא מוֹקִים לִיהּ קָרָא לְמִדְחֵי לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה לָאוּ גְרִידָא מְנָא לֵהּ, יְלִיף מְגַדִּילִים, דְּאֶמַר קָרָא: "לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנִז" - הָא גְדִילִים תַעֲשֶׂה לָךְ מֵהֶם. וּמֵאֵן דְּנִפְקָא לִיהּ מֵרֹאשׁוֹ מֵאִי טַעְמָא לֹא נִפְקָא לִיהּ מִ"גְדִילִים", אֶמַר לָךְ: גְדִילִים לְכַדְרָבָא, דְרַבָּא רַמִּי: "וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף" - [מִי כֶּנֶף], וְכַתִּיב: "צִמְרֵם וּפְשָׁתֵיכֶם יַחְדָּו". הָא כִּי צֵד, צִמְרֵם וּפְשָׁתֵיכֶם פּוֹטְרִין בֵּין בְּמִינָן בֵּין שְׁלֵא בְּמִינָן, שְׁאָר מִינִין, בְּמִינָן - פּוֹטְרִין, שְׁלֵא בְּמִינָן - אֵינָן פּוֹטְרִין. וְהָאֵי תִנְאֵי

דמפיק ראשו ללאו גרידא, דאיתי עשה ודחי לא תעשה ועשה מנא לה, נפקא לה מ"זקנו". דתנאי: "זקנו" מה תלמוד לומר, לפי שנקאמר: "ופאת זקנם לא יגלחו" - יכול אף כהן מצרע כן, תלמוד לומר: "זקנו". ומאן דמפיק מראשו לעשה ולא תעשה, ליליף מזקנו, ולטעמיך דקימא לן בעלמא לא איתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה, ליליף מכהו ודחי, אלא מכהו לא ילפינן, מה לכהו שכן לאו שאינו שונה בכל. נזיר נמי מכהו לא יליף, שכן לאו שאינו שונה בכל. ומאן דמוקים לראשו בנזיר, למה לי "זקנו", מבעי ליה לכדתנאי: "ופאת זקנם לא יגלחו" - יכול גלחו במספרים יהא חיב, תלמוד לומר: "ולא תשחית". אי "לא תשחית" יכול לקטו במלקט ורהיטני יהא חיב, תלמוד לומר: "ופאת זקנם לא יגלחו". הא כיצד, איזהו גלוח שיש בו השחתה, הוי אומר: זה תער. ומאן דמפיק "ראשו" ללאו גרידא, למה לי למכתב "ראשו" ולמה לי למכתב "זקנו", משמע למדחי לאו גרידא ומשמע למדחי לא תעשה ועשה, הלכך שקול הוא ויבואו שניהם. כהן מנזיר לא יליף, שכן ישנו בשאלה. נזיר מכהו לא יליף, שכן לאו שאינו שונה בכל. ובעלמא לא ילפינן מניהו, משום דאכא למפרך כדאמרו. מה תלמוד לומר "ראשו", ומה תלמוד לומר "זקנו", מפני שיש בראש מה שאין בזקן, ובזקן מה שאין בראש. הראש אסור במספרים כבתער, הזקן אין אסור במספרים כבתער. זקן אסור בכל אדם, הראש אין אסור בכל אדם. הא מפני שיש בראש מה שאין בזקן ובזקן מה שאין בראש, צריך לומר "ראשו" וצריך לומר "זקנו". רבי יוסי הגלילי אומר: "גבות עיניו" - ולא ריסי עיניו. "את כל שערו" - מה תלמוד לומר "יגלחו", לתן אחריות לתגלחת, שאם לא גלח בשביעי יגלח בשמיני ובתשיעי ובעשירי. שלשה מגלחים ותגלחתן מצוה: נזיר, ומצרע, ולויים. וכלן שגלחו בלא תער או ששירו שתי שערות, לא עשו פלוס. בשביעי יגלח ובשמיני יביא, שאם גלח בשביעי - מביא קרבנותיו בשמיני, אם גלח בשמיני - מביא קרבנותיו בו ביום, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי טרפון: מה בין זה לנזיר, אמר לו: נזיר טהרתו תלויה [במים], ומצרע טהרתו תלויה [בתגלחתו], ואין מביא קרבנותיו אלא אם כן היה הערב שמש.

"שני כבשים" - מעוט כבשים שנים. ומה תלמוד לומר "שני", שיהו שניהן שוין. ומנין אף על פי שאינו שוין שהו כשרין, תלמוד לומר: "כבש, כבש" רבה. טעמא דרבי רחמנא, הא לא רבי הנה אמינא פסולין, עפובא מנלן, סלקא דעתך אמינא "תהיה" כתיב. והשתא דרבי רחמנא, "תהיה" למה לי, לשאר הנותו של מצרע וכו'.

"וכבשה אחת" - שתהא ברורה "כבשה אחת" - מלמד שמביא אחת על נגעים הרבה. "בת שנתה" - ולא שנתה למנין עולם. "וישלשה עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן" - לבהמה, או יכול למנחה עצמה, כשהוא אומר: "והעלה הכהן את העלה ואת המנחה המזבחה" - למד שאינה אלא מנחת בהמה. ועדין הדבר

צָרִיךְ [תלמוד]. כְּשֶׁהוּא אֹמֵר "תַּעֲשֶׂה עַל הָעֵלֶה" - זוֹ עוֹלַת מִצְרָע, "לְזַבַּח" - לְהֵבִיא אֶת חֲטָאתוֹ. אוֹ "לְזַבַּח" - לְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא אֹמֵר: הֵרִי הוא אֹמֵר: "וְאִם דָּל הוּא וְגוֹ' וְעִשְׂרוֹן" מֵה מְצִינוּ עָנִי שְׂמֵבִיא בְּהֵמָה אַחַת מְבִיא עִשְׂרוֹן אֶחָד, (אָבֶל) [אָף] עִשִׂיר שְׂמֵבִיא שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת יָבִיא שְׁלֹשָׁה עִשְׂרוֹנִים. הֵא מָה אֲנִי מְקַיֵּם "וְשְׁלֹשָׁה עִשְׂרוֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן", לְבַהֲמָה. "וְלֹג אֶחָד שְׂמֶן" - (מֵה תלמוד לומר "אֶחָד"), שֶׁהִיָּה בְּדִין שְׂמֵבִיא שְׁלֹשָׁה לֹגִין, מֵה מְצִינוּ עָנִי שְׂמֵבִיא עִשְׂרוֹן אֶחָד מְבִיא לֹג אֶחָד (אָבֶל) [אָף] עִשִׂיר שְׂמֵבִיא שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת יָבִיא שְׁלֹשָׁה לֹגִין. תלמוד לומר: "וְלֹג אֶחָד שְׂמֶן".

תָּנוּ רַבָּנָן: "עִשְׂרוֹן בְּלוּל וְלֹג" - לְמַד עַל עִשְׂרוֹן שְׁטֵעוֹן לֹג, דְּבָרֵי חֲכָמִים. רַבִּי נַחֲמָיָה וְר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אֹמְרִים: אֲפֹלוּ מִנְחָה שֶׁל שְׁשִׁים עִשְׂרוֹן אֵין לָהּ אֶלֶּא לֹג, שְׂנֵאָמַר: "לְמִנְחָה וְלֹג שְׂמֶן". וְר' נַחֲמָיָה וְר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הֵא "עִשְׂרוֹן בְּלוּל" מֵאֵי עֲבָדֵי לָהּ, הֵהוּא לְגוֹפָה, (מֵאֵי) דְקָאָמַר רַחֲמֵנָא לִיתֵי חַד עִשְׂרוֹן. וְרַבָּנָן, לְגוֹפָה לֹא צָרִיךְ, מְדַעֲשִׂיר שְׁלֹשָׁה קָרְבָּנוֹת שְׁלֹשָׁה עִשְׂרוֹנִים הֵכָא דְחַד קָרְבָּן חַד עִשְׂרוֹן. וְאִידָךְ, אִי צָטְרִיךְ, סִלְקָא דְעֵתִידָא אֲמִינָא: הוֹאִיל וְחֹס רַחֲמֵנָא עֲלֵהּ דְקָא מִיתֵי בְּדִלוּת, אִימָא לֹא לְבַעֲי מִנְחָה כָּלֵל. וְאִידָךְ, לְגַמְרֵי לֹא אֲשַׁכְּחוּ. וְרַבָּנָן הֵא מִנְחָה וְלֹג שְׂמֶן מֵאֵי עֲבָדֵי לָהּ, הֵהוּא לְמַתְנַדָּב מִנְחָה שְׁלֹשָׁה יַפְחוֹת מְדַבֵּר הֲטֵעוֹן לֹג, וּמֵאֵי נִיהוּ, עִשְׂרוֹן. וְאִידָךְ, תִּרְתִּי שְׁמַע מִנָּה.

"וְהֵעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמְּטַהֵר" וְגוֹ' - שְׁעַר נִקְנוֹר, שֶׁם מְשַׁקֵּין אֶת הַסּוֹטוֹת, וּמְטַהֲרִין אֶת הַיּוֹלְדוֹת, וּמְטַהֲרִין אֶת הַמִּצְרָעִין. בְּשִׁלְמָא סוֹטוֹת, דְּכִתִּיב: "וְהֵעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לְפָנָי ה'", מִצְרָעִין נְמִי, דְּכִתִּיב: "וְהֵעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמְּטַהֵר אֶת הָאִישׁ הַמְּטַהֵר", אֶלֶּא יוֹלְדֵת מֵאֵי טַעֲמָא, דְּאֶתְנִין וְקִימִן אֶקְרַבְנִיהוּ. אֵי הֵכִי זָבִין וְזָבוֹת נְמִי, חֲדָא מְנִיְהוּ נְקֻט.

"וְהֵעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמְּטַהֵר אֶת הָאִישׁ הַמְּטַהֵר וְאֵתָם". לְמַדְנֵנוּ שְׁטֵעוֹנִין עֲמִידָה כָּלָם. יְכוֹל כְּשֶׁם שְׁטֵעוֹנִין עֲמִידָה כְּדָ יִטְעֵנוּ תְּנוּפָה, תלמוד לומר: "הָאִישׁ" וְלֹא חֲטָאת וְלֹא עוֹלָה. אוֹ אֵינוּ אֹמֵר אֶלֶּא לְהוֹצִיא אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַקֶּטָן, תלמוד לומר: "הַמְּטַהֵר" - בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה בֵּין קֶטָן. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "הָאִישׁ", אִישׁ, וְלֹא חֲטָאת וְלֹא עוֹלָה. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "אֲשָׁם", שֶׁיְכוֹל הוֹאִיל וְאֲשָׁם בָּא לְהַכְשִׁיר וְהָאִישׁ בָּא לְהַכְשִׁיר מָה אֲשָׁם טַעוֹן תְּנוּפָה אִף הָאִישׁ טַעוֹן תְּנוּפָה, תלמוד לומר: "אֲתוֹ לְאֲשָׁם וְהִנִּיף" - אֲשָׁם טַעוֹן תְּנוּפָה, וְאֵין הָאִישׁ טַעוֹן תְּנוּפָה. "לְפָנָי ה' אֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד" - מְעַמִּידִין אוֹתוֹ בְּשְׁעַר נִקְנוֹר, אַחֲוִרִיהוֹן לְמַזְרַח וּפְנִיְהוֹן לְמַעֲרָב. "וְלִקַּח הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אוֹתוֹ לְאֲשָׁם וְאֶת לֹג הַשֶּׁמֶן וְהִנִּיף אוֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לְפָנָי ה'" - לְמַדְנֵנוּ שְׁטֵעוֹנִין תְּנוּפָה כְּאֶחָד, [תְּנוּפָה" - וְלֹא תְּנוּפוֹת]. מְנִין שְׂאֵם הַנֶּפֶץ זֶה בְּעַצְמוֹ וְזֶה בְּעַצְמוֹ יָצָא, תלמוד לומר: "אֲתָם וְהִנִּיף" ("תְּנוּפָה" - וְלֹא תְּנוּפוֹת). "לְפָנָי ה'" - בְּמַזְרַח.

"ושחט את הכבש" - דבר שהיה בכלל, ויצא לדון בדבר החדש - אי אתה יכול וכו'. כיצד, "ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת" - שאין תלמוד לומר "פחטאת האשם" - לפי שיצא אשם מצרע לדון בדבר החדש, בביתו יד ובביתו רגל הימנית, יכול לא יהא טעון מתן דמים ואמורים לגבי מזבח, תלמוד לומר: "פחטאת האשם הוא לפהו" - מה חטאת טעונה מתן דמים ואמורים לגבי מזבח - אף אשם טעון מתן דמים ואמורים לגבי מזבח.

אשם מנא לן דבעי צפון, דכתיב: "במקום אשר ישחטו את העלה" וגו'. קבלה מנלו, ואת דמו". מקבל עצמו מנלו, "ואת דמו". אשפחו למצוה, לעבב מנלו, דכתיב: "ושחט את הכבש" וגו'. והאי להכי הוא דאתא, הא מבעי לה לכדתנא: דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל וכו', אם כן לכתוב רחמנא האי ולא בעי האייד. הניחא דאי סבירא לן דבר שהיה בכלל ויצא לדון בדבר החדש איהו דלא גמר מפללה אבל פללה גמר מנה לצפון שפיר, אלא אי סבירא לן דלא הוא גמר מפללה ולא פללה גמר מנה, האי לגופה צריד, והאי לגופה צריד, כיון דאתדרה אהדרה. ואימא כי אתדרה למתן דמים ואמורים דבעיא כהנה, אבל שחיטה דלא בעיא כהנה לא לבעי צפון, אם כן לכתוב "כי פחטאת אשם", מאי "האשם", לשאר אשמות. (והא) למה לי לאקושי לחטאת, ולמה לי לאקושי לעולה, אמר רבינא: צריכה. דאי אקשה לחטאת ולא אקשה לעולה, הוה אמינא: חטאת מהיכה למדה, מעולה, דבר הלמד בהקש חוזר ומלמד בהקש. ולקשי לעולה ולא לקשי לחטאת, אם כן הוה אמינא: דבר הלמד בהקש חוזר ומלמד בהקש. וכי תימא: אם כן לקשי לחטאת, ניחא לה דמקשה לעקר ולא אקיש לה לטפל, להכי אקשה לחטאת והדר אקשה לעולה דלא ליהוי דבר הלמד בהקש חוזר ומלמד בהקש.

תנא: "ולקח" - יכול בכלי, תלמוד לומר: "ונתן" - מה נתינה בעצמו של כהן אף לקיחה בעצמו של כהן. יכול אף במזבח כן בינד, תלמוד לומר: "כי פחטאת האשם" - מה חטאת טעונה כלי אף אשם טעון כלי. נמצאת אומר: אשם מצרע שני כהנים מקבלין את דמו, אחד מקבלו בכלי, ואחד מקבלו בינד. זה שמקבלו בכלי, בא לו אצל המזבח. וזה שמקבלו בינד, בא לו אצל מצרע. "ושחט את הכבש" וגו' - מה תלמוד לומר, מפני שיצא לדון בהעמדה יכול במקום העמדה תהא שחיטה, תלמוד לומר: "במקום אשר ישחט את החטאת". יכול על טבעתה, תלמוד לומר: "במקום הקדש" - להכשיר את כל הרוח. אין לי אלא אשם במקום הקדש, מנין אף חטאת ועולה במקום הקדש, תלמוד לומר: "כי פחטאת האשם הוא לפהו" - מה חטאת מן החליו וביזום ובידו הימנית, אף אשם מן החליו וביזום ובידו הימנית. מה חטאת טעונה כלי, אף אשם טעון כלי. מה חטאת טעונה סמיכה, אף אשם טעון סמיכה. מה חטאת דם מזבח מתירו, אף אדם דם מזבח מתירו. אי מה חטאת הדם נתן למעלה, אף אשם יהא דמו נתן למעלה, תלמוד לומר: "וזאת תורת האשם וגו' ואת דמו יזרק" - לרבות כל אשמות ואשם מצרע

שְׁיָהָא דְמָם נִתְּוּ לְמִטָּה. וְאִינִי יוֹדֵעַ אִי זֶה יְקָדִים אִם מְזַבַּח אִם בְּהוֹנוֹת, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר ("יְהִיָּה) [הוּא] לְכַהֵן" - הַכַּהֵן יְקָדִים. מַה מְצִינּוּ הַכְּשָׁרוֹ לְכַהֵן מְזַבַּח, מְזַבַּח יְקָדִים. ("יְהִיָּה) [הוּא"] - פָּרֵט לְשִׁשְׁחֻטוֹ שְׁלֵא לְשִׁמוֹ. "קָדַשׁ קָדָשִׁים" - לְרַבּוֹת לֹג שְׁמֹן שֶׁל מְצָרַע. "הוּא" - פָּרֵט לְשַׁחֲסֵר כָּל שֶׁהוּא. "וְלִקְחֵ" - יָכוֹל בְּכָלִי וְכוּ', עַד זֶה שֶׁקִּבֵּל כְּבֵר בָּא לוֹ אֶצֶל הַמְּצָרַע. וּמְצָרַע טוֹבֵל בְּלִשְׁכַּת הַמְּצָרָעִים. בָּא וְעָמַד עַל שַׁעַר נִקְנוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא הָיָה צָרִיךְ טְבִילָה, שֶׁכְּבֵר טָבֵל מִבְּעָרָב.

"וְנִתְּוּ הַכַּהֵן עַל" (תְּנוּף) [תּוֹף]. יָכוֹל עַל (תְּנוּף) [תּוֹף] וְדָאִי, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "עַל (תְּנוּף)" [נּוּף]. אִי "עַל (תְּנוּף)" [נּוּף] יָכוֹל עַל הַגְּבִיָּה שֶׁבְּאַזָּן, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "עַל (תְּנוּף)" [תּוֹף] נּוּף]. הָא כִּי צַד, זֶה גִּידֵר הָאֲמָצְעִי. "עַל בְּהוֹן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בְּהוֹן רִגְלוֹ הַיְמָנִית, מִלֹּג הַשְּׁמֹן וְיָצַק" - חֲסֵר הַלֵּג עַד שְׁלֵא יָצַק - יְמַלְּאֵנוּ, מִשְׁיָצַק - יָבִיא אַחֵר בְּתַחֲלָה, דְּבָרֵי רַבִּי יַעֲקֹב. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: חֲסֵר הַלֵּג עַד שְׁלֵא נָתַן - יְמַלְּאֵנוּ, מִשְׁנָתָן - יָבִיא אַחֵר בְּתַחֲלָה. "וְיָצַק עַל כֶּף הַכַּהֵן הַשְּׂמָאֲלִית" - מְצָוָה שְׁיָצַק לְתוֹף כֶּפוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אִם יָצַק לְתוֹף כֶּף עֲצָמוֹ יָצָא. אִין לוֹ בְּהוֹן יָד, בְּהוֹן רִגְלֵי, אִזְוֹן הַיְמָנִית, אִין לוֹ טְהָרָה עוֹלָמִית. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: נּוֹתֵן הוּא עַל מְקוֹמוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אִם נּוֹתֵן עַל שְׂמָאֲלִי, יוֹצָא. "וְטָבֵל" - וְלֹא הַמְּסַפֵּג. "וְטָבֵל וְהִזָּה" - עַל כָּל הַזָּאָה טְבִילָה. "בְּאַצְבָּעוֹ" - נְאֻמֵּר כָּאִן "אַצְבָּעוֹ" וְנְאֻמֵּר לְהֵלֵן "אַצְבָּעוֹ", מַה אֶצְבָּעוֹ הָאֲמוֹר כָּאִן שְׁבִידוֹ הַיְמָנִית, אִף אֶצְבָּעוֹ הָאֲמוֹר לְהֵלֵן שְׁבִידוֹ הַיְמָנִית. ("וְהִזָּה" - וְלֹא מְסִיף. "וְהִזָּה" - וְלֹא זוֹרֵק). "וְהִזָּה מִן הַשְּׁמֹן בְּאַצְבָּעוֹ שְׁבַע פְּעָמִים לְפָנָי הִ" - מְלַמֵּד, שֶׁהוּא טוֹבֵל וּמִזָּה שְׁבַע פְּעָמִים כְּנִגְדַּת בֵּית קָדָשׁ הַקָּדָשִׁים, וְעַל כָּל הַזָּאָה טְבִילָה. "וּמִיָּתֵר הַשְּׁמֹן אֲשֶׁר עַל כֶּפוֹ" וְגוֹ' עַל דָּם הָאֲשֵׁם" - שְׁיִקְדִים דָּם לְשִׁמּוֹן. אוֹ אִינוֹ אוֹמֵר אֲלֵא אִם יֵשׁ שֵׁם דָּם יִתֵּן, אִם אִין שֵׁם דָּם לֹא יִתֵּן. תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "עַל מְקוֹם דָּם הָאֲשֵׁם" - הָא אִין הַדָּם גּוֹרֵם, אֲלֵא הַמְּקוֹם גּוֹרֵם. נָתַן מְקָצַת מִתְּנוֹת וְנִשְׁפָּדַת הַלֵּג - יָבִיא לֹג אַחֵר וְיִתְחִיל בְּתַחֲלָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְר' שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: מִמְּקוֹם שֶׁפָּסַק מִשֵּׁם הוּא מִתְחִיל. גָּמַר מִתְּנוֹת שְׁבִיבָנִים וְנִשְׁפָּדַת הַלֵּג - יָבִיא אַחֵר וּמִתְחִיל בְּבִהוֹנוֹת. נָתַן מְקָצַת דָּמִים שְׁבִיבָהוֹנוֹת וְנִשְׁפָּדַת הַלֵּג - יָבִיא אַחֵר וְיִתְחִיל בְּתַחֲלָה בְּבִהוֹנוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: מִמְּקוֹם שֶׁפָּסַק מִשֵּׁם הוּא מִתְחִיל. גָּמַר מִתְּנוֹת שְׁבִיבָהוֹנוֹת וְנִשְׁפָּדַת הַלֵּג - דְּבָרֵי הַכֹּל מִתְּנוֹת הָרֵאשִׁית אִין מְעַבְבוֹת. מֵאִי טַעְמָא, אִילִימָא מְשׁוּם דְּכַתִּיב: "וְהִנּוֹתֵר מִן הַשְּׁמֹן", אֲלֵא מְעַתָּה "וְהִנּוֹתֵר מִן הַמְּנַחֵה" הִכִּי נִמְי דְּלֵא מְעַכְבִּי, וְהָאֵמֵר מֵר: שְׁלֵמִים שְׁחִסְרוּ בִּין קְמִיצָה לְהַקְטִירָה אִין מְקַטִּיר אֶת הַקֹּמֶץ עֲלֵיהוֹן, שְׂאֵנִי הִתֵּם, דְּכַתִּיב: "וְהִנּוֹתֵר מִן הַשְּׁמֹן", "וּמִיָּתֵר הַשְּׁמֹן".

"וְהִנּוֹתֵר מִן הַשְּׁמֹן אֲשֶׁר עַל כֶּף הַכַּהֵן יִתֵּן עַל רֵאשׁ הַמִּטָּה וְכִפְרָ" - אִם נָתַן - כִּפְרָ, וְאִם לֹא נָתַן - לֹא כִפְרָ, דְּבָרֵי רַבִּי יַעֲקֹבֵא. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: שְׁנֵי מְצָוָה הֵן, בִּין נָתַן בִּין לֹא נָתַן כִּפְרָ, וּמְעַלָּה עֲלָיו הַכְּתוּב כָּאֵלוֹ לֹא כִפְרָ. מֵאִי "כָּאֵלוֹ לֹא כִפְרָ", אִילִימָא דְּבַעֲי מִיָּתִי קָרְבָן אַחֲרֵינָא, וְהָא אֲמַרְתָּ בִּין נָתַן בִּין לֹא נָתַן כִּפְרָ, אֲלֵא כִפְרָ

גברא, לא קמי שמיא. הכא נמי כפר גברא, לא קמי שמיא. התם נמי גבי מתן, כפר מתן הבהונות לא כפר מתנות הראש.

"ועשה הכהן את החטאת וכפר על המטהר" - שיהו כל מעשיו לשם חטאת. "ועשה הכהן את החטאת וכפר" - מה תלמוד לומר, לפי שנאמר: "והעלה הכהן את העלה ואת המנחה המזבחה" - יכול יהו כלם מעכבין אותו, תלמוד לומר: "ועשה הכהן את החטאת וכפר" - מלמד שפפרה בחטאת. "וכפר על המטהר מטמאתו" - ולא מטמאת זובו. "ואחר ישחט את העלה" - אחר המעשה הזה. "והעלה הכהן את העלה" - אף על פי שקדמה את החטאת. "והעלה הכהן את העלה" - אף על פי ששחטה שלא לשמה. "והעלה הכהן את העלה" - מלמד שאיברי עולה קודמים לאמורי חטאת. אמר רבי שמעון: למה חטאת דומה, לפרקליט שנכנס לרצות, ורצה פרקליט נכנס הדורון.

רמז תקסג "ואם דל הוא" - תנן התם: השג יד, בנודר. והשנים, בנודר. והערכין, בנודר. והערך, בזמן הערך. השג יד בנודר כיצד, עני שהעריך את העשיר, נותן ערך עני. עשיר שהעריך את העני, נותן ערך עשיר. אבל בקרבן אינו כן. הרי שאמר: קרבנו של מצרע זה עלי, הנה מצרע עני, מביא קרבן עני. עשיר, מביא קרבן עשיר. רבי אומר: אומר אני: אף בערכין כן, וכי מפני מה עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני, שאין העשיר חייב כלום. אבל עשיר שאמר: ערכי עלי, ושמע עני ואמר: מה שאמר זה עלי, נותן ערך עשיר.

"השג יד בנודר, השג יד בנודר, השג יד במעריך הוא, כדכתיב "על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן". השנים בנודר, השנים בנודר הוא, אידי דתנא השג יד בנודר, תנא נמי השנים בנודר. עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני, מאי טעמא, אמר קרא: "אשר תשיג יד הנודר" - בנודר תלה רחמנא. אבל בקרבנות אינו כן, הרי שאמר קרבנו של מצרע זה עלי, הנה מצרע עני מביא קרבן עני - ואף על גב דמדירו עשיר, "ואם דל הוא" אמר רחמנא, והא לאו דל הוא, אמר רבי יצחק: כשהנה מדירו עני. ודילמא עלה דדה הוא דחס רחמנא, אמדירו לא, דהא כתיב: "הוא", אמר רב אדא בר אבהו: "ואין ידו משגת" - לרבות את הנודר. אבל מדירו עשיר מאי, הכי נמי דמיתי בעשירות, אם כן מאי "אבל בקרבנות אינו כן", חדא אמצרע עני ומדירו עני, וחדא למעוטי מצרע עשיר ומדירו עני. סלקא דעתך אמינא הואיל ואתרבו אתרבו, קא משמע לן. כדתנא: לפי שמצינו בערכין עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני, יכול אף זה כן, תלמוד לומר: "ואם דל הוא". ולרבי דאמר: אומר אני אף בערכין כן, אלמא אמר בתר חיובא דגברא אזלינן, והא לא צריכא קרא למעוטי, "הוא" למעוטי מאי, למעוטי מצרע עני ומדירו עשיר, סלקא דעתך אמינא הואיל ואמר רבי: בתר חיובא דגברא אזלינן, הכי נמי ליזל בתר חיובא דגברא, קא משמע לן.

"וְאִם דָּל הוּא" - שׁוֹמֵעַ אֲנִי דָּל אִישׁ פְּלוֹנִי מִמָּה שֶׁהִזָּה, [שֶׁהִזָּה] בֶּן מֵאָה מְנָה וְנִעְשָׂה בֶּן חֲמִשִּׁים מְנָה, תִּלְמוּד לֹמֵר: "וְאִין יָדוּ מְשָׁגְת". אִי "וְאִין יָדוּ מְשָׁגְת" - יֵשׁ לוֹ וְאִינוּ (רוֹצֵה) [מוֹצֵה] לְקַח, תִּלְמוּד לֹמֵר: "וְאִם דָּל הוּא וְאִין יָדוּ מְשָׁגְת". הָא כִּי צִד, עַד שֶׁיֵּאמְרוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים, וְאִם לֹא לֹא שְׁמַעְנוּ. "הוּא" - וְלֹא נוֹדְרִיו. מִפְּנֵי שֶׁבְּעֶרְכִּין עָנִי שֶׁהֶעְרִיף אֶת הָעֶשִׂיר נוֹתֵן עֶרְףְּ עָנִי, יְכוּל אֶפְלוּ אֶמַר קָרְבָּנוּ שֶׁל מִצְרַע זֶה עָלֵי וְהִזָּה מִצְרַע עֶשִׂיר יְבִיא קָרְבָּן עָנִי, תִּלְמוּד לֹמֵר: "הוּא" - וְלֹא נוֹדְרִיו. רַבִּי אֹמֵר: אֹמֵר אָנִי: אֵף בְּעֶרְכִּין כֵּן. וְכִי מִפְּנֵי מָה עָנִי שֶׁהֶעְרִיף אֶת הָעֶשִׂיר נוֹתֵן עֶרְףְּ עָנִי, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁאִין הָעֶשִׂיר חַיֵּב כְּלוּם. אֲבָל עֶשִׂיר שֶׁאֶמַר: עֶרְכִּי עָלֵי, וְשָׁמַע עָנִי וְאֶמַר: מָה שֶׁאֶמַר זֶה עָלֵי, נוֹתֵן עֶרְףְּ עֶשִׂיר. הִזָּה עָנִי וְהֶעְשִׂיר אוֹ עֶשִׂיר וְהָעָנִי, נוֹתֵן עֶרְףְּ עֶשִׂיר. אֵף זֶה מִפְּנֵי שֶׁחַיֵּב שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת וּבִקְשׁ הָאִישׁ הִזָּה לְכַטְרוֹ, לְפִיכָף יְבִיא קָרְבָּן עֶשִׂיר.

"וְלִקְחָה (הַכֹּהֵן אֶת) כֶּבֶשׂ (הַ)אֶשֶׁם" - מָה תִּלְמוּד לֹמֵר "אֶחָד", שֶׁאֵלָה זֶה שֶׁאֵל רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבִּי חֲנִינָא, אֶמַר לָהּ: מָה תִּלְמוּד לֹמֵר: "אֶחָד", אֶמַר לָהּ: זֶה מְבִיא מִהֶשֶׁג יָד וּמְטַמֵּא מְקַדָּשׁ מְבִיא מִהֶשֶׁג יָד, מָה מְטַמֵּא מְקַדָּשׁ מְבִיא שְׁנַיִם תַּחַת אֶחָד אֵף זֶה מְבִיא שְׁנַיִם תַּחַת אֶחָד, וְהָעוֹלָה תִּעֲלֶה חוּבָה. אֶמַר לָהּ רַבִּי עֲקִיבָא: מִמְּקוֹם שֶׁבָּאָתָּה, זֶה מְבִיא קָרְבָּן מִהֶשֶׁג יָד וּמְטַמֵּא מְקַדָּשׁ מְבִיא קָרְבָּן מִהֶשֶׁג יָד, אִי מָה מְטַמֵּא מְקַדָּשׁ מְבִיא שְׁנַיִם תַּחַת כִּפְּרָתוֹ אֵף זֶה יְבִיא שְׁנַיִם תַּחַת כִּפְּרָתוֹ, וְהָעוֹלָה תִּהְיֶה עָלָיו חוּבָה. אֶמַר לָהּ: אִם לֹא מֵאִין אֶתָּה מְקִימוֹ, אֶמַר לָהּ: זֶה מְבִיא מִהֶשֶׁג יָד וּבְעֶרְכִּין מְבִיא מִהֶשֶׁג יָד, מָה בְּעֶרְכִּין מְבִיא כָּל הֶשֶׁג יָדוֹ אֵף זֶה יְבִיא כָּל הֶשֶׁג יָדוֹ. תִּלְמוּד לֹמֵר: "אֶחָד".

"לְתַנוּפָּה לְכַפֵּר עָלָיו" - וְכִי תַּנּוּפָּה מְכַפֵּרְתָּ, וְהִלָּא אִין כִּפְּרָה אֵלָּא בְּדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי הַדָּם הוּא בְּנַפְשׁ יְכַפֵּר", אֵלָּא מְלַמֵּד, שֶׁאִם עֲשָׂאָה לְתַנוּפָּה שְׁיָרִי מִצְוָה, מֵעֲלָה עָלָיו הַכֹּתוּב כֹּאֲלוֹ לֹא כִּפֵּר.

"וְלֹג שְׁמֹן" - מָה תִּלְמוּד לֹמֵר: שֶׁהִזָּה בְּדִין שֶׁיְבִיא שְׁלִישִׁית לֹג. מָה מְצִינוּ עֶשִׂיר שֶׁמְבִיא שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרוֹנִים מְבִיא לֹג, אֲבָל עָנִי שֶׁמְבִיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד יְבִיא שְׁלִישׁ לֹג. תִּלְמוּד לֹמֵר: "וְלֹג שְׁמֹן". "וּשְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה" - שְׁנַיִם הוּא מְבִיא וְאִינוּ מְבִיא אַרְבָּעָה. וְהִלָּא דִּין הוּא: זֶה מְבִיא מִהֶשֶׁג יָד וְיִוְלָדֵת מְבִיאָה מִהֶשֶׁג יָד, מָה יִוְלָדֵת מְבִיאָה אֶחָד תַּחַת אֶחָד אֵף זֶה יְבִיא אֶחָד תַּחַת אֶחָד. אוֹ כִּלְדָּה לְדָרְדָּה זֶה: זֶה מְבִיא מִהֶשֶׁג יָד וּמְטַמֵּא מְקַדָּשׁ מְבִיא מִהֶשֶׁג יָד, מָה מְטַמֵּא מְקַדָּשׁ מְבִיא שְׁנַיִם תַּחַת אֶחָד אֵף זֶה יְבִיא שְׁנַיִם תַּחַת אֶחָד. נִרְאֶה לָמִי דוּמָה: דְּנִין מְחַסְרֵי כְּפוּרִים מִמְּחַסְרֵי כְּפוּרִים, וְאֵל יוֹכִיחַ מְטַמֵּא מְקַדָּשׁ שֶׁאִינוּ מְחַסְרֵי כְּפוּרִים. אוֹ כִּלְדָּה לְדָרְדָּה זֶה: דְּנִין קָרְבָּן שְׁנוֹהֵג בְּאִישׁ כְּבֹאֲשָׁה מִקָּרְבָּן שְׁנוֹהֵג בְּאִישׁ כְּבֹאֲשָׁה, וְאֵל יוֹכִיחַ קָרְבָּן יִוְלָדֵת שֶׁאִין נוֹהֵג בְּאִישׁ כְּבֹאֲשָׁה, תִּלְמוּד לֹמֵר: "וּשְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה" - שְׁנַיִם הוּא מְבִיא וְאִינוּ מְבִיא אַרְבָּעָה. "אֲשֶׁר תִּשְׂגֵּי יָדוֹ", "מֵאֲשֶׁר תִּשְׂגֵּי יָדוֹ", "אֲשֶׁר תִּשְׂגֵּי יָדוֹ" - מָה תִּלְמוּד לֹמֵר, שֶׁיְכוּל, אִימְתִּי אָנִי אֹמֵר מְבִיא קָרְבָּן עָנִי,

בזמן שהיה עני מתחלתו, היה עשיר והעני מנין, תלמוד לומר: "אשר תשיג ידו".
"מאשר תשיג ידו" מה תלמוד לומר, שיכול, אימתי אני אומר וגמר בעני, בזמן
שהתחיל בעני, הביא אשמו עשיר והעני מנין, תלמוד לומר: "מאשר תשיג ידו".
"את אשר תשיג ידו" - מה תלמוד לומר, שיכול, אימתי אני אומר וגמר בעשיר
בזמן שהתחיל בעשיר, הביא אשמו עני והעשיר מנין, תלמוד לומר: את אשר תשיג
ידו. יכול אפלו הביא קרבנו עני והעשיר וגמר כבעני, תלמוד לומר: "את האחד
חטאת ואת האחד "עלה" - שפמין חטאת מביא עולה. "על המנחה" - שתקדיס
מנחת בהמה לחטאת העוף. יכול אף יולדת שהביאה קרבן עניה והעשירה תגמר
בעניה, תלמוד לומר: "זאת".

"תורת אשר בו נגע צרעת" - מלמד, שעני שהביא קרבן עשיר, יצא. יכול אף עשיר
שהביא קרבן עני יצא, תלמוד לומר: "זאת". "תורת אשר בו נגע צרעת" - מלמד
שמביא אדם על ידי בנו ועל ידי בתו, על ידי עבדו ועל ידי שפחתו קרבן עני
ומאכילן בנבחים, יכול אף על ידי אשתו יביא קרבן עני, תלמוד לומר: "זאת".
אמר רבי יהודה: לפיכך אם פטרה אינו חייב לה, שפך הוא כותב: אחריות דאית
ליך עלי מקדמת דנא.

"אשר לא תשיג ידו בטרתו". מצרע שהפריש קרבנו והעשיר, הכל הולך אחר
חטאת, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר: הכל הולך אחר אשם. רבי אליעזר
אומר: הכל הולך אחר צפרין. אמר רב יהודה אמר רב: שלשתן מקרא אחד
דרשו: "אשר לא תשיג ידו בטרתו". רבי שמעון סבר המכשירו. רבי יהודה סבר
דבר המכפר. רבי אליעזר סבר דבר הגורם לו טהרה, ומאי צפרין.

"כי תבאו אל ארץ כנען". זהו שאמר הכתוב: "יגל יבול ביתו נגרות ביום אפו" -
הוא גוררין ומוציאין. אימתי, ביום שינגרה הקדוש ברוך הוא אפו באותו האיש.
הא כיצד, אומר אדם לחברו: השאילני קב חטין, ואומר לו: אין לי. קב שעורין
- ואומר לו: אין לי. קב תמרים - והוא אומר: אין לי. אשה אומרת לחברתה:
השאילני נפה אחת, והיא אומרת: אין לי. השאילני כברה, והיא אומרת: אין לי.
מה הקדוש ברוך הוא עושה, מגרה נגעים בתוך ביתו, ומתוך שהוא מוציא את
כליו, הבריות רואות ואומרות: לא הנה אמת: לית לי, ראו כמה חטין יש כאן,
כמה שעורין יש כאן, כמה תמרים יש כאן, לוט ביתא באלין לוטא (בגוה). רבי
יצחק בן אלעזר מיתי לה מן הדין קרא: "שקעורות" - שקיע ביתא באלין לוטא.
לפיכך משה מזוהר את ישראל ואמר להם: "כי תבאו אל ארץ כנען" [וגו'].

על עשרה דברים נגעים באים: על עבודת אלילים, ועל גלוי עריות, ועל שפיכות
דמים, ועל חלול השם, ועל קללת השם, ועל גזל את הרבים, ועל גזל את שאינו
שלו, ועל גסי הרוח, ועל מספרי לשון הרע, ועל עין הרע. על עבודת אלילים -

מישראל, שהעידו עדות שקר בהקדוש ברוך הוא ואמרו לעגל: "אלה אלהיך ישראל". ומנין שלקו בצרעת, שנאמר: "וירא משה את העם כי פרע" - הוא שפרחה בה זיבה וצרעת. ועל גלוי עריות - מבנות ציון, שנאמר: "יען כי גבהו בנות ציון", וכתוב: "ושפח אדני קדקד בנות ציון". ועל שפירות דמים - מיואב, שנאמר: "יחלו על ראש יואב ואל יפרת מבית יואב זב ומצרע". ועל חלול השם - מגיחזי, שנאמר: "ויאמר גיחזי נער אלישע איש האלהים וגו'. מהו "מאומה", מן מומה דאית בה. ומנין שלקה בצרעת, דכתוב: "ווצרעת נעמן ותדבק בך" וגו'. ועל קללת השם - מגלית הפלשתי: "ויקלל הפלשתי את דוד באלהיו, וכתוב: "היום הזה יסגרף ה' בידי", ואין הסגר אלא צרעת, כמה דאית אמר: "והסגר הכהן". ועל הגוזל את הרבים - משבנא, שהיה נהנה מן ההקדשות, וכתוב: "הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר ועטף עטה", ואין "עטה" אלא צרעת, שנאמר: "ועל שפם יעטה". ועל הגוזל את שאינו שלו - מעזיהו: "ויהי עזיהו המלך מצרע". ועל גסות הרוח - דכתוב: "ויכחזקתו גבה לבו עד להשחית" וגו'. ועל לשון הרע - ממרים דכתוב: "והנה מרים מצרעת". ועל עין הרע - איתא כי היה דאמר רבי יצחק בן אלעזר: "שקערורת" - שקיע ביתא באלין לוטא. לפיכך משה מזהיר את ישראל: "כי תבאו אל ארץ כנען": אמר רבי לוי: אין בעל הרחמים נוגע בנפשות תחלה. ממי אפה למד, מאיוב, שנאמר: "הבקר היו חרשות, ואחר כן: "ותפל שבא ותקחם", "אש אלהים נפלה מן השמים", כשדים שמו שלשה ראשים", ולבסוף: "וינף את איוב בשחין רע". אף במצרים כן, שנאמר: "ויסגר לבדד בעירם ומקניהם לרשפים", "וינף גפנם ותאנתם וישבר עץ גבולם", ואחר כך: "וינף כל בכור בארצם". ואף בנגעים הבאים לאדם, בתחלה הן באין על ביתו, חזר בו - טעון חליצה, ואם לאו - טעון נתיצה. לא חזר - הן באין על בגדיו, חזר בו - טעונים כבוס, ואם לאו - טעונים שרפה. ולבסוף הן באין על גופו. חזר בו - יטהר, ואם לאו - "בדד ישב": דבר אחר: "כי תבאו אל ארץ כנען" - שבעת עממין הן, ואת אמרת: "ארץ כנען". רבנן אמרין: רמזו: חס חטא - וכנען לקה, אף כאן: ישראל חוטאין והארץ מתקללת. רבי אבין אמר: על ידי שהיה כנען אביהן של כלן, הדא הוא דכתוב: "וכנען ילד את צידון" וגו'. ורבנן אמרין: על ידי שהיו כלן תגרים, הדא הוא דכתוב: "אשר סחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ".

"ונתתי נגע צרעת" - תני רבי חניא: וכי בשורה היא להם שבאין עליהם נגעים. תני רבי שמעון בן יוחאי: כיון ששמעו כנענים שישראל באים לארצם, עמדו והטמינו כל ממונם בפתלים ובשדות. אמר הקדוש ברוך הוא: לא הבטחתי לאבותיהן שאני מכניס את בניהם לארץ חרבה, אלא לארץ מלאה כל טוב, הדא הוא דכתוב: "ובתים מלאים כל טוב" וגו'. מה הקדוש ברוך הוא עושה, מגרה בתוך ביתו נגעים, והוא סותרו ומוצא בו סימא, שדהו נשדפה, ומתוך שהוא הופכה מוצא תחתיה סימא. וכי מי בא ואמר להם לכנענים שישראל באים

לְאַרְצָם. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן: שְׁלַשׁ פְּרוּזְדָּגְמָאוֹת שֶׁלַח יְהוֹשֻׁעַ אֶצְלָם: הַרְצָה לַפְּנוֹת - יַפְנֶה, לְהַשְׁלִים - יִשְׁלִים, לַעֲשׂוֹת מִלְחָמָה - יַעֲשֶׂה. גִּרְגָשִׁי עָמַד מֵאֵלָיו וַיִּפְנֶה, וַיִּלְפִּיכֶךָ נִתְּנָה לוֹ אֶרֶץ יַפְנֶה פְּאָרְצוֹ, הִדָּא הוּא דְכַתְיִב: "עַד בּוֹאֵי וְלַקְחֹתִי אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ פְּאָרְצְכֶם" - זֶה אֶפְרַיִקִי. גְּבֻעוֹנִים הַשְּׁלִימוּ, הִדָּא הוּא דְכַתְיִב: "וְכִי הַשְּׁלִימוּ יִשְׁבִּי גְבֻעוֹן". שְׁלִשִׁים וְאַחַד מְלָכִים עָשׂוּ מִלְחָמָה - וְנִפְלוּ.

"בְּבֵית אֶרֶץ אַחְזוּתְכֶם" - זֶה בֵּית הַמְקֻדָּשׁ, שְׁנַאֲמַר: "הַנְּנִי מְחַלֵּל אֶת מְקֻדְשֵׁי גֵאוֹן עִזְכֶם מִחֲמַד עֵינֵיכֶם".

"וּבָא אֲשֶׁר לוֹ הַבַּיִת" - זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: "יַעַן בֵּיתִי אֲשֶׁר הוּא חָרֵב". "וְהִגִּיד לַכַּהֵן" - זֶה יְרֻמְיָה, שְׁנַאֲמַר: "מִן הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנֹתוֹת". "כִּנְגַע נִרְאָה לִי בַּבַּיִת" - זֶה טַפְּנוֹת אֱלִילִים. וַיֵּשׁ אֹמְרִים: צַלְמוֹ שֶׁל מְנַשֶּׁה. "וַיְצַוֶּה הַכַּהֵן וַפְּנֹו אֶת הַבַּיִת" - "וַיִּקְחֹת אֶת אֲצֵרוֹת בַּיִת הַיְי". "וַיִּנְתֹּץ אֶת הַבַּיִת" - וַיְבַיְתֶה דָּגָה סִתְרָה. ("הוֹצִיא) וְהַשְּׁלִיכוּ אֶתְהוֹן אֶל מַחוּץ לְעִיר" - "וַעֲמָה הַגְּלִי לְבַבְלִי". כֹּחַ לְעוֹלָם, תִּלְמוּד לֹמַר: "וְלַקְחוּ אֲבָנִים אַחֲרוֹת" - "לְכֹן כֹּה אָמַר ה' הַנְּנִי יִסַּד בְּצִיּוֹן אֲבָן אֲבָן בַּחֹן פִּנֹּת יִקְרַת מוֹסַד מוֹסַד הַמַּאֲמִין לֹא יַחִישׁ".

עַל הַגְּנֻבוֹת וְעַל שְׁבוּעוֹת שֶׁנֶּאֱמָר בָּאִים, שְׁנַאֲמַר: "הוֹצֵאתִיָּה נְאֻם ה' צְבָאוֹת וּבָאָה אֶל בַּיִת הַגָּנֵב וְאֶל בַּיִת הַנִּשְׁבַּע בְּשֵׁמִי לְשִׁקֵּר וְלָנֶה בְּתוֹךְ בַּיִתוֹ וְכִלְתֵּנוּ וְאֶת עֲצֵיו וְאֶת אֲבָנָיו". אֵיזֶהוּ דָבָר שֶׁמְכַלֶּה עֲצִים וְאֲבָנִים, הוּא אֹמֵר: זֶה צְרַעַת, דְּכַתְיִב: "וַיִּנְתֹּץ אֶת הַבַּיִת". וְעַל הַדִּין הַמְקַלְקֵל אֶת הַדִּין, שְׁנַאֲמַר: לְכֹן כָּאֵלֶּל קֵשׁ לְשׁוֹן אֵשׁ וְחִשֵּׁשׁ לְהִבָּה יִרְפָּה שְׁרָשָׁם כַּמֶּקֶץ יִהְיֶה וַיִּפְרָחֵם כָּאֲבָק יַעֲלֶה כִּי מֵאִסּוֹ אֶת תּוֹרַת ה' צְבָאוֹת וְאֶת אֲמַרְתֵּי קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נֶאֱצוּ, וְאִין פִּרַח אֶלָּא צְרַעַת, שְׁנַאֲמַר: "וְנְאֻם פְּרוּחַ תִּפְרַח הַצְּרַעַת". וְעַל הַנִּכְנָס בְּתַחוּם שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ מַעֲזִיָּהוּ, שְׁנַאֲמַר: בְּתַחוּם הַכֹּהֲנֶה, שְׁנַאֲמַר: "וְהַצְּרַעַת זָרְחָה בְּמַצְחוֹ". וְעַל הַחוֹשֵׁד בְּכִשְׂרִים, מִמַּשָּׂה, שְׁנַאֲמַר: "וְהוֹן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי", וְכַתְיִב: "וַיּוֹצֵאָה וְהִנֵּה דָדוּ מְצַרַעַת כְּשִׁלְגִי".

"וַיִּנְתֵּתִי נִגַע צְרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אַחְזוּתְכֶם" - מָה חֲטָאָה אֶרֶץ כְּנַעַן שֶׁלּוֹקָה, אֶלָּא בַּעֲוֹן בְּנֵי אָדָם הָאֶרֶץ לּוֹקָה, שְׁנַאֲמַר: "אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרַעַת יוֹשְׁבֵי בָהּ". מִפְּנֵי מָה הִיסוּרִין בָּאִין לְעוֹלָם, מִפְּנֵי הַבְּרִיּוֹת, כְּדִי שְׁיִרְאוּ וַיִּסְתַּכְּלוּ וַיֵּאֱמָרוּ: מִי שֶׁחֲטָא הוּא לּוֹקָה, וּמִי שֶׁלֹּא חֲטָא אֵינוֹ לּוֹקָה. וְלָמָּה הַעֲצִים וְהָאֲבָנִים וְהַכֹּהֲנִים לּוֹקִין, כְּדִי שְׁיִרְאוּ הַבְּעָלִים וַיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה. וְכֹן אֶתְהָ מוֹצֵא שֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל וּבִקְשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַגְלוֹתָן, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: אִם אֲנִי מַגְלֶה אֶת יִשְׂרָאֵל תִּחְלָה, עַכְשָׁו נַעֲשִׂין חֲרָפָה וְקָלוֹן לְכָל הָאֲמוֹת, מָה עָשָׂה, הַבִּיא לְסִנְחָרִיב עַל כָּל הָאֲמוֹת וְהַגְלָה אוֹתָם, שְׁנַאֲמַר: "וַתִּמְצָא כְּקוֹן דְּדִי", "וַאֲסִיר גְּבוּלוֹת עַמִּים". אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל רוֹאִין שֶׁהַגְּלִיתִי אֲמוֹת הָעוֹלָם וַיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה, וַיִּרְאוּ דִין שְׁלִי מָה אֲנִי עוֹשֶׂה בְּאֲמוֹת הָעוֹלָם וַיִּרְאוּ מִמִּשְׁפָּטִי, שְׁנַאֲמַר: "הַכְּרַתִּי גוֹיִם נִשְׁמוֹ פְּנוֹתָם

וגו' אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר". כיון שלא עשו תשובה, מיד גלו. אמר הקדוש ברוך הוא: "נכוננו ללצים שפטים" - אמר הקדוש ברוך הוא: עד שלא בראתי את האדם התקנתי לו את כל אלו. משל לעבד רע שהיה נמכר, כיון שהלך רבו לקנותו והיה יודע שהוא עבד רע לקח עמו כבלים ומגלבים [=שוט ורצועה להכות] שאם ברח רודה אותו בהם. כיון שברח הביא אותם כבלים וכבלו, הביא את המגלבים והכהו, אמר לו העבד: לא היית יודע שאני עבד רע, למה לקחת אותי. אמר לו: לפי שהייתי יודע שאתה עבד רע התקנתי לך כבלים ומגלבים, שאם תסרח אני ארדה אותך בהם. אף הקדוש ברוך הוא יתברך שמו לעולמים עד שלא ברא את האדם התקין לו את כל היסורין, לפי שהוא יודע שיצטר לב האדם רע, שנתאמר: "נכוננו ללצים שפטים".

"כי תבאו" - יכול משבאו לעבר הירדן, תלמוד לומר: "אל הארץ" - אל הארץ המיוחדת. יכול משבאו לעמון ומואב, תלמוד לומר: "אשר אני נתן לכם", "לכם" - ולא לעמון ומואב. "לאחזה" - לא הזהרו עד שיכבשו. מנין אתה אומר כבשו ולא חלקו, חלקו למשפחות [בגמ' הגי': לשבטים] ולא חלקו לבתי אבות, חלקו לבתי אבות ואין כל אחד מכיר את שלו, יכול יהו מטמאין בנגעים, תלמוד לומר: "אשר לו הבית" - עד שיהא כל אחד ואחד מכיר את שלו.

"ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם" - בשורה היא להו שנגעים באין עליהו, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: פרט לנגעי אונסין. ור' שמעון נגעי אונסין מי לא מטמו, והתנא: "אדם כי יהיה בעור בשרו" - מדבור ואילך. והלא דין הוא: נאמר: "טמא בזב וטמא בנגעים", מה זב מדבור ואילך אף נגעים מדבור ואילך. לא, אם אמרת בזב שכן אינו מטמא באנס, תאמר בנגעים שכן מטמאין באנס. תלמוד לומר: "אדם כי יהיה" - מדבור ואילך. רבא אמר: פרט לנגעי רוחות. רב פפא אמר: פרט לנגעי כשפים. דבר הלמד מסופו כיצד, "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם" - משמע בית שיש בו אבנים ועצים ועפר, ובית שאין בו אבנים ועצים ועפר. כשהוא אומר: "ונתך את הבית את אבניו ואת עציו ואת כל עפר הבית" - דבר הלמד מסופו, שאין הבית מטמא בנגעים עד שיהו בו אבנים ועצים ועפר.

רמז תקסד תנא: "אחזתכם" - מטמא בנגעים, ואין ירושלים מטמא בנגעים. רבי יהודה אומר: אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד. תנא קמא סבר ירושלים לא נתחלקה לשבטים, ור' יהודה סבר נתחלקה לשבטים. ובפלגתא דהני תנאי: מה היה בחלקו של יהודה, הר הבית הלשכות והעזרות. ומה היה בחלקו של בנימין, אולם והיכל ובית קדש הקדשים. ורצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסה בחלקו של בנימין ובה מזבח בנוי, ובנימין הצדיק היה מצטער עליה בכל יום, שנתאמר: "חופף עליו כל היום", לפיכך זכה בנימין הצדיק

ונעשה אשפיוזן לגבורה, שנאמר: "ובין כתפיו שכן". תנא: "לאחזתכם" - עד שכבשו, כבשו ולא חלקו וכו' (כדכתוב לעיל).

עשרה דברים נאמר בירושלים: אין הבית חלוט בה, דכתיב: "לצמיתת לקונה", וקסבר ירושלים לא נתחלקה לשבטים. ואינה נעשית עיר הנדחת, דכתיב: "עריד", וקסבר ירושלים לא נתחלקה לשבטים. ואינה מטמאה בנגעים, דכתיב: "אחזתכם", וירושלים לא נתחלקה לשבטים וכו'. "אחזתכם" מטמא בנגעים, ואין בתי נכרים מטמאין בנגעים. "אחזתכם" - פרט לבית הבנוי בספינה (ובאכסדרה) [ובאספריא], על ארבע קורות. ולהביא את הבית הבנוי על העצים ועל האבנים ועל העמודים. רבי ישמעאל אומר: "אחזתכם" מטמא בנגעים, ואין אחזת נכרים מטמא בנגעים. וכשם שאין אחזתם מטמא בנגעים, כך אין בגדיהם וגופן מטמאין בנגעים.

תנא: "ובא אשר לו הבית" - בית הכנסת בית האשה בית השתפין, מטמאין בנגעים. שנאמר: "ובא אשר לו הבית". פשיטא, מהו דתימא: "ובא אשר לו הבית" - לו ולא לה ולא להו, קא משמע לן. ואימא הכי נמי, אמר קרא: "בבית ארץ אחזתכם". אלא "לו" למה לי, למי שמיחד ביתו לו. והא תנא: בית הכנסת אינו מטמא בנגעים, לא קשיא, הא רבי מאיר הא רבנן. דתנא: בית הכנסת שאין בו דירה לתוך - רבי מאיר מחיב, וחכמים פוטרין. ואי תימא: הא והא רבנן, הא דאית בה בית דירה והא דלית בה בית דירה, ואי בעית אימא: הא והא דלית בה בית דירה, הא בכרפין הא בכפרין.

רמז תקסה תנו רבנן: בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, פטור מן המזוזה ומן המעקה, ואינו מטמא בנגעים, ואין חוזרין עליו מעורכי המלחמה. מאי טעמא, דכלהו "בית" כתיב בהו: "על מזוזות ביתד". "כי תבנה בית חדש", "ובא אשר לו הבית". "כי ימכר בית מושב", "מי האיש אשר בנה בית חדש". ואין מערבין בו ואין משתתפין בו ואין מניחין בו ערוב, דלא חזי לדירה. אבל שתופי מבואות מניחין בו, דלא גרע מחצר שבמבוי, ותנן: "ערוכי חצרות - בבית שבחצר, שתופי מבואות - בחצר שבמבוי". ואין עושין אותו עבור בין שני עירות, דאפלו כפרגנין לא משוינן לה, מאי טעמא, כפרגנין חזו למלתיהו, והא לא חזי למלתה. ואין האחיו והשתתפין חולקין בו, דאין בו דין חלקה בחצר, דאמר רב הונא: חצר מתחלקת לפי פתחיה. ורב חסדא אמר: נותן ארבע אמות לכל פתח ופתח, והשאר חולקין בשוה. והני מלי בפתח בית דלדירה קאי והבינן לה חצר, אבל האי דלאו לדירה קאי לא והבינן ליה חצר. "ובא אשר לו הבית" - תנא דבי רבי ישמעאל: מי שמיחד ביתו לו. "ובא אשר לו הבית" - שלא ישלח ביד שליח, יכול אפלו זקן ואפלו חולה, תלמוד לומר: "ובא (אשר לו הבית)".

"והגיד לכהן" - ידקדק הכהן כיצד בא הנגע לביתו. "לאמר": יאמר לו הכהן דברי כבושים: בני, אין הנגעים באים אלא על לשון הרע, שכן מצינו במרים שלא נענשה אלא על לשון הרע, שנאמר: "השמר בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם וגו', זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים וכו'" - מה ענין זה לזה, אלא ללמד ששלא נענשה אלא על לשון הרע. והרי דברים קל וחומר: ומה אם מרים שלא דברה אלא שלא בפניו של משה כד נענשה, על אחת כמה וכמה המדבר בגנותו של חברו בפניו. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף על גסי הרוח נגעים באים, שכן מצינו בעזיהו, שנאמר: "וכחזקתו גבה לבו עד להשחית" וגו'. "נגע" - מה תלמוד לומר: "כנגע", אפלו תלמיד חכם ויודע שהוא נגע ודאי, לא יגזר ויאמר: "נגע נראה לי בבית", אלא: "כנגע נראה לי בבית". "לי" - ולא לגרי. מכאן אמרו: בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו. "בבית" - להביא את הצבוע. "בבית" - להביא את העליה. "בבית" - מתוכו הוא מטמא, ואין מטמא מאחוריו.

רמז תקסו "וצנה הכהן ופניו" - הצווי בכהן, ופניו בכל אדם. "ופנו את הבית" - אפלו חבילי עצים, ואפלו חבילי קנים, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: עסק הוא לפנוי. אמר רבי מאיר: וכי מי מטמא בנגעים, רשעים או צדיקים, הוי אומר: הרשעים, וכי מה מטמא לו, אם תאמר כלי עציו ובגדיו ומתכותיו, מטבילין והן טהורין. על מה חסה התורה, על כלי חרסו, על פכו, ועל תפיו. אם כד חסה התורה על ממונו הפזוי, קל וחומר על ממונו, קל וחומר על נפש בניו ובנותיו. אם כד על של רשעים, קל וחומר על של צדיקים. "בטרם יבא הכהן לראות את הנגע" - ולא לראות את הפנוי. "ולא יטמא כל אשר בבית" - מה תלמוד לומר, לפי שמצינו בנכנס בבית המנגע שאין מטמא בגדים עד ששקה כדי אכילת פרס, יכול אפלו היו שם כלים מקפלין ומנחין על כתפיו, מקפלין ומנחין בתוך הבית, יכול לא יהו טמאין עד שיששהו כדי אכילת פרס, תלמוד לומר: "ולא יטמא כל אשר בבית" - מיד. "ואחר כן" - אף אחרים פיוצא בהן. רבי אומר: אם ממתינין לו לדבר הרשות, לא ימתינו לו לדבר מצוה. וכמה הוא מצותו, בכתן - נותנין לו שבע ימי משתאות לו ולא צטליתו ולכסותו, ברגל - נותנין לו כל ימי הרגל. "וראה את הנגע" - יכול בכגריס, תלמוד לומר: ("בקריר) וראה את הנגע והנה הנגע" - מלמד, שאין הבית מטמא אלא בשני גריסין. "בקריר" - הרי שתים, ולמטה הוא אומר: "קיר, קירות" - הרי ארבע, מלמד, שאין הבית מטמא אלא בארבע כתלים. מכאן אמרו: בית עגל, בית טריגון, אין מטמא בנגעים. יכול עד שיראה על שני כתלים, תלמוד לומר: "ומראיהו שפל מן הקיר" - ואפלו על כתל אחד. יכול אפלו נראה על אבן אחת, תלמוד לומר: "וחלצו את האבנים" - אין פחות משתי אבנים, דברי רבי עקיבא. רבי ישמעאל אומר: "וחלצו את האבנים" - אין פחות משתי אבנים, מנין אפלו נראה על אבן אחת, תלמוד לומר: "ומראיהו

שפיל מן הקיר", "מן הקיר" - ואפלו מאבן אחת. רבי אלעזר בר' שמעון אומר: עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים בשתי כתלים בזוית, ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס. "שקעורות" - שוקעות במראיהן. "ירקרקת או אדמדמות" - זרק שבירקין, אדם שבאדמין. "ומראיהן שפיל מן הקיר" - ולא מפושן.

תנו רבנן: בית עגל, דיגון, טריגון, פנטיגון, אינו מטמא בנגעים. טריגון - מטמא בנגעים. מאי טעמא, למעלה הוא אומר: "קיר, קירות" ולמטה הוא אומר: "קיר, קירות" - הרי כאן ארבע. כמאן אזלא הא דתניא: בית המנגע לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב, דרש וקבל שחר. כמאן, בר' אלעזר בר' שמעון דאמר: אין הבית נעשה טמא עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים בשני כתלים בקרן זוית, ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס, דכתיב: "קיר" וכתב "קירות" - איזהו קיר שהוא כקירות, הוי אומר: זה קרן זוית. תניא: אמר רבי אלעזר בר רבי צדוק: מקום היה בתחום עזה והיו קורין אותה חרבת סגרתא. אמר רבי שמעון בר רבי יהודה, איש כפר עכו פעם אחת הלכתי לגליל, וראיתי מקום שמצינין אותו, ואמרו: אבנים מנגעות פנו לשם.

"ווצא הכהן מן הבית". מנא הא מלתא דאמור רבנן אוקי מלתא אחזקתה, אמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן: דאמר קרא: "ווצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבעת ימים" - ודלמא אדנפיק ואתי בציר לה שעורא, אלא לאו משום דאמר אוקמה אחזקתה. תניא: "ווצא הכהן מן הבית" - יכול ילך לתוך ביתו ויסגיר, תלמוד לומר: "אל פתח הבית". אי "אל פתח הבית", יכול יעמד תחת המשקוף ויסגיר, תלמוד לומר: "מן הבית" - עד שייצא מן הבית בלו. הא כיצד: עומד בצד המשקוף ומסגיר. מנין שאם הלך לתוך ביתו והסגיר, או שעמד בתוך הבית והסגיר, שהסגרו מסגר, תלמוד לומר: "והסגיר את הבית" - מפל מקום. "בשביעי" - יכול בין ביום ובין בלילה, תלמוד לומר: "ביום" ולא בלילה. "והנה פשה" - זה פשיון הסמוך כל שהו. מנין לרבות את הרחוק, תלמוד לומר: ["בבית". יכול כל שהוא, תלמוד לומר]: "נגע", [נאמר כאן "נגע"] ונאמר להלן נגע מה "נגע", האמור להלן בכגריס אף נגע האמור כאן בכגריס, נמצאת אומר: פשיון הסמוך - כל שהו, והרחוק - בכגריס, והחוזר - (בכגריס) [כשני גריסין].

"בקירת הבית" - ולא בקירות היציע, ולא בקירות האבוס, ולא בקירות המחיצה ולא בקירות המנורה. "וצנה הכהן וחקצו" - הצווי בכהן, והחליצה בכל אדם. "וחקצו" - מלמד ששניהן חולצין. מפאן אמרו: אוי לרשע אוי לשכנו. שניהן חולצין, ושניהן קוצצין, ושניהן מביאין ואת האבנים. יכול אף הכתל הסמוך לאויר יהו שניהן חולצין, תלמוד לומר: "אחר חלץ את האבנים". הא כיצד, כתל שבינו לבין חברו - שניהם חולצין, כתל הסמוך לאויר - הוא לבדו חולץ. "וחקצו את האבנים" - יכול חלץ שתי אבנים קים בהן מצות חליצה, תלמוד לומר:

"אָשׁר בְּהוּ הַנֶּגַע. יְכוּל אֶפְלו קַרְדִּימִין, אֶפְלו לְבָנִים, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "אֲבָנִים". הָא
עַד שְׂיֵאמְרוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים, וְאִם לָאוּ לֹא שְׂמַעְנוּ. "וְהִשְׁלִיכוּ אֶתְהוּ אֶל מַחוּץ לְעִיר"
- אֶתְהוּ חוּץ לְכָל עִיר, וְלֹא אָדָם חוּץ לְכָל עִיר, אֶלָּא חוּץ לְכָל הָעִירוֹת הַמְּקוּפּוֹת
חוּמָה. "אֶל מְקוֹם טָמֵא" - שְׂיֵהָא מְקוּמוֹ טָמֵא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: "אֶל מְקוֹם
טָמֵא" - לְרַבּוֹת אֶת הַנְּטִל. "וְאֶת הַבַּיִת יִקְצַע" - יְכוּל מִבְּפָנִים וּמִבַּחוּץ, תִּלְמוּד
לוֹמֵר: "מִבַּיִת". אִי "מִבַּיִת" יְכוּל אֶף הַקְּרָקַע וְהַקִּירוֹת, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "סָבִיב" -
לֹא אִמְרַתִּי אֶלָּא סָבִיב לְנֶגַע. "וְשִׁפְכוּ אֶת הָעֶפֶר אֲשֶׁר הִקְצוּ" - יְכוּל צְרוּרוֹת,
תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "הָעֶפֶר". אִי "הָעֶפֶר" יְכוּל [אֶף] הַנוֹשֵׁר, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "וְשִׁפְכוּ אֲשֶׁר
הִקְצוּ". הָא עַד שְׂיֵאמְרוּ שְׁנֵי הַכְּתוּבִים, וְאִם לָאוּ לֹא שְׂמַעְנוּ.

"וְלִקְחוּ אֲבָנִים אַחֲרוֹת" - אִין פְּחוֹת מִשְׁתֵּי אֲבָנִים. "וְהִבִּיאוּ אֶל תַּחַת הָאֲבָנִים" -
אִין פְּחוֹת מִשְׁתֵּי אֲבָנִים. מִכָּאן אָמְרוּ: אִין חוּלְצִין פְּחוֹת מִשְׁתֵּי אֲבָנִים, וְאִין
מִבִּיאוּן פְּחוֹת מִשְׁתֵּי אֲבָנִים, וְאִינוּ מִבִּיֵא אַחַת תַּחַת שְׁתֵּים וְלֹא שְׁתֵּים תַּחַת אַחַת,
אֶלָּא מִבִּיֵא שְׁתֵּים תַּחַת שְׁתֵּים, שְׁתֵּים תַּחַת שְׁלֹשׁ, שְׁלֹשׁ תַּחַת אַרְבַּע, וְאַרְבַּע תַּחַת
שְׁלֹשׁ, שְׁלֹשׁ תַּחַת שְׁתֵּים. "וְלִקְחוּ אֲבָנִים" - יְכוּל יִטַּל אֲבָנִים מִצַּד זֶה וְיָבִיֵא בְּזֶה,
תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "אַחֲרוֹת". אִי "אַחֲרוֹת", יְכוּל אֶפְלו קַרְדִּימִין וְאֶפְלו לְבָנִים, תִּלְמוּד
לוֹמֵר: "אֲבָנִים". הָא עַד שְׂיֵאמְרוּ שְׁנֵי הַכְּתוּבִים, וְאִם לָאוּ לֹא שְׂמַעְנוּ. "וְעֶפֶר"
לְרַבּוֹת כָּל מִשְׁמַע. עֶפֶר אֶפְלו מִדָּר וְאֶפְלו חֲרָסִית. יְכוּל יִטַּל עֶפֶר מִצַּד זֶה וְיָבִיֵא
בְּזֶה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "אַחֲרֵי". אִי "אַחֲרֵי" יְכוּל אֶף הַסִּיר אֶף הַגִּפְסִיס, תִּלְמוּד לּוֹמֵר:
"עֶפֶר". הָא עַד שְׂיֵאמְרוּ שְׁנֵי הַכְּתוּבִים, וְאִם לָאוּ לֹא שְׂמַעְנוּ. "וְעֶפֶר אַחֲרֵי יִקַּח וְטַח
אֶת הַבַּיִת" - אִין חֲבֵרוֹ מְטַפֵּל עִמּוֹ בְּטִיחָה.

"וְאִם יָשׁוּב הַנֶּגַע וּפְרַח בַּבַּיִת" - מְשַׁל: חֲזַר אִישׁ פְּלוּנִי לְמְקוּמוֹ, כְּשִׁחֲזַר הַנֶּגַע
לְאוֹתָן הָאֲבָנִים. אִין לִי אֶלָּא מְקוּמוֹ, מִנִּין לְרַבּוֹת אֶת כָּל הַבַּיִת, תִּלְמוּד לּוֹמֵר:
בַּבַּיִת. יְכוּל (בְּכָל שָׁהוּ) [בְּכַגְרִיס], נֶאֱמַר כָּאן "נֶגַע" וְנֶאֱמַר: לְהֵלֵךְ "נֶגַע", מֵה נֶגַע
הָאִמּוֹר לְהֵלֵךְ [כְּשֵׁנִי גְרִיסוֹן] אֶף נֶגַע הָאִמּוֹר כָּאן (כְּגִרִיס) [כְּשֵׁנִי גְרִיסוֹן].
נִמְצְאָת אוֹמֵר: פְּשִׁיזוֹן הַסְּמוּדָּ - כָּל שָׁהוּ, וְהַרְחוּק - כְּגִרִיס, וְהַחוּזָר בַּבַּיִת, כְּשֵׁנִי
גְרִיסוֹן. אִין לִי אֶלָּא בְּמִרְאִין, מִנִּין שְׁלֵא בְּמִרְאִין, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "וּפְרַח" - בְּמִרְאִין
וְשְׁלֵא בְּמִרְאִין. אוּ אִינוּ אוֹמֵר "וּפְרַח" אֶלָּא שְׂיֵהִיָּה טָמֵא עַד שְׂיִחֲזַר וַיִּפְשָׁה. וְהִלָּא
דִּין הוּא: טָמֵא בְּבִגְדִים וְטָמֵא בְּבַתִּים, מֵה בְּגָדִים טָמֵא אֶת הַחוּזָר אֶף עַל פִּי שְׁלֵא
פְּשָׁה אֶף בַּבַּתִּים יְטָמֵא אֶת הַחוּזָר אֶף עַל פִּי שְׁלֵא חֲזַר וּפְשָׁה. הֵן אִם הַחֲמִיר
בְּבִגְדִים, שְׁעוּמִד בְּהוּ בְּסוּף שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת וְשׁוּרָף, נַחְמִיר בַּבַּתִּים שְׁעוּמִד בְּהֵם בְּסוּף
שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת וְאִין נוֹתֵף. תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "צְרַעַת מִמְּאָרְת, צְרַעַת מִמְּאָרְת" לְגִזְרָה
שְׁוֵה. מֵה צְרַעַת מִמְּאָרְת הָאִמּוֹר בְּבִגְדִים טָמֵא אֶת הַחוּזָר אֶף עַל פִּי שְׁלֵא פְּשָׁה,
אֶף צְרַעַת מִמְּאָרְת הָאִמּוֹר בַּבַּתִּים יְטָמֵא אֶת הַחוּזָר אֶף עַל פִּי שְׂאִינוּ פּוֹשָׁה. אִם
סוּפְנוּ לְרַבּוֹת אֶת הַחוּזָר אֶף עַל פִּי שְׁלֵא פְּשָׁה, מֵה תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "וּבֵא הַכֹּהֵן וְרָאָה
וְהִנֵּה פְּשָׁה", הִנַּח לוּ. אוּ שׁוּמַע אֲנִי "יָשׁוּב הַנֶּגַע וּפְרַח בַּבַּיִת" - אִם חֲזַר הַנֶּגַע וּפְרַח

בו ביום יהא טמא, תלמוד לומר: "ושב הכהן, ואם ישוב הנגע" מה (עזיבה) [שיבה] האמור להלן בסוף שבוע, אף שיבה האמור כאן בסוף שבוע. מנין עומד בראשון ופושא בשני, חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, תלמוד לומר: "ובא הכהן וראה והנה פשה" - במי הוא מדבר, אם בפושא בראשון, הרי אמור. (או) [הא] אינו אומר "ובא הכהן וראה והנה פשה", אלא שבא בסוף שבוע ראשון ומצאו עומד ובא בסוף שבוע שני ומצאו פשה, מה יעשה לו, הריני דן: מה מצינו בפושא בראשון חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, אף בפושא בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. הן אם הקל בפושא בראשון שהרי הקל בעומד, נקל בפושא בשני שהרי החמיר בעומד בו, ויהא פושא בעומד. תלמוד לומר: "ושב הכהן, ובא הכהן" היא שיבה היא ביאה. מה שיבה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, אף ביאה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. מנין עומד בזה ובזה, חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, תלמוד לומר: "ובא, ואם בא זבא" - במי הוא מדבר, אם בפושא בראשון הרי אמור, ואם בפושא בשני הרי אמור, הא אינו אומר "ואם בא זבא" "אלא את שבא בסוף שבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני וראה והנה לא פשה זה העומד", מה יעשה לו, "וטהר הכהן את הבית" - יכול יפטר והולך לו, תלמוד לומר: "כי נרפא הנגע" - לא טהרתי אלא את הרפוי. מה יעשה לו, הרי אתה דן: מה מצינו בפושא בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, אף בעומד בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. הן אם החמיר בפושא בשני שהרי החמיר בפושא בראשון, נחמיר בעומד בשני שהרי הקל בעומד בראשון, ויהא עומד בפושא בשני, תלמוד לומר: "בא, ואם בא זבא" - הרי כאן שתי ביאות: ביאה אמורה למעלה וביאה אמורה למטה, מה ביאה האמורה למעלה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, אף ביאה האמורה למטה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. משום רבי ישמעאל אמרו: נאמר "צרעת ממארת" בבגדים ונאמר "צרעת ממארת" בבתים - מה צרעת ממארת האמורה בבגדים עשה את העומד בשני בפושא בשני, אף צרעת ממארת האמורה בבתים עשה את העומד בשני בפושא בשני. [ואחרי הקצות את הבית ואחרי הטוח" - מה תלמוד לומר], שיכול, אין לי חוזר ונותן אלא הפושא בראשון, מנין לרבות את החוזר אחר הפושא בשני ואחר העומד בשני, תלמוד לומר: "אחר חלץ את האבנים", שאין תלמוד לומר: "ואחרי הקצות את הבית ואחרי הטוח", וכי יש חליצה שאין עמה נתיצה וטיחה, ומה תלמוד לומר: "ואחרי הקצות את הבית ואחרי הטוח", אלא לרבות את החוזר אחר הפושא בשני ואחר העומד בשני. מנין לכמה בשני והלך לו, קולפו וטעון צפריו, תלמוד לומר: "ולקח לחטא את הבית" - הרי כאן בית אחר. נמצאת אמר: יעשרה בתים הן: כהן בראשון, והולך לו, קולף והוא טהור. כהן בשני, והולך לו, קולפו וטעון צפריו. והפושא בראשון, חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. חזר, נותן. לא חזר, טעון צפריו. עמד בראשון ופשה בשני, חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. חזר, נותן. לא חזר, טעון צפרים. עמד בזה ובזה, חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. חזר, נותן. לא חזר, טעון צפריו.

"טמא" מה תלמוד לומר, לפי שמצינו בנכנס בבית המסגר שאין מטמא אלא מתוכו, יכול אף מחלט בו, תלמוד לומר: "טמא הוא" - הוסיף לו טמאה, שיטמא אותו מתוכו ומאחוריו. בית המסגר, מטמא מתוכו. מחלט, מטמא מתוכו ומאחוריו. וזה מוטמאין בביאה. ואי מחלט כמיכתת דמי, והא בעינן "והבא אל הבית" ולכא, שאני התם, דאמר קרא: "ונתץ את הבית" - אפלו בשעת נתיצה קרוי בית. אמר רבי אשעיא: בעינא דאימא מלתא ומסתפינא מחבריא. הנכנס לבית המנגע דרדך אחוריו אפלו פלו חוץ מחטמו - טהור, דכתיב: "והבא אל הבית" - דרדך ביאה אסרה תורה. ומסתפינא מחבריא, אי הכי פלו נמי, אמר רבא: פלו לא גרע מפלים שבבית, דכתיב: "ולא יטמא כל אשר בבית". תנא נמי הכי: גגין הללו - אין אוכלים שם קדשי קדשים, ואין שוחטין שם קדשים קלים. וטמא שנכנס דרדך גגין להיכל פטור, שנאמר: "ואל המקדש לא תבא" - דרדך ביאה אסרה תורה.

רמז תקסז "ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו ואת כל עפר הבית" - מלמד: שאין הבית מטמא בנגעים עד שיהו בו אבנים ועצים ועפר. כמה אבנים יהו בו, רבי ישמעאל אומר: ארבעה, ורבי עקיבא אומר: שמונה. שהיה רבי ישמעאל אומר: עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים או על אבן אחת. ורבי עקיבא אומר: עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים, ולא על אבן אחת. רבי אלעזר ברי שמעון אומר: עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים בשני כתליו בזוית, ארפו כשני גריסין ורחבו כגריס. "אבניו" - שלו, "עציו" - שלו, "עפר" - שלו, מלמד שגורר ומוציא. "אבניו" - כל אבניו שנבנו עמו, "עציו" - כל עצים שנבנה עמו, "עפר" - כל עפר שנבנה עמו. "אבניו" - ולא אבני עליה, "עציו" - ולא עצי עליה. "עפר הבית" - ולא עפר עליה. מכאן אמרו: נראה הנגע בבית, נותן את הקורות לעליה. נראה בעליה, נותן את הקורות לבית. "אבניו" - ולא אבניו שהכניס לו משנבנה. "עציו" - ולא עציו שהכניס לו משנבנה. "עפר הבית" - ולא עפר מתכות שבו. אם נאמרו בחליצה למה נאמרו בנתיצה, מפני שיש בחליצה שאין בנתיצה ובנתיצה שאין בחליצה. בחליצה - אבן שבזוית בזמן שחולץ חולץ את כלה, בזמן שנותץ נותץ את שלו ומניח את של חברו. בנתיצה, נותץ את האבנים שיש בהן הנגע ואת האבנים שאין בהן הנגע. בחליצה אינו חולץ אלא אבנים שיש בהן הנגע. הוא מפני שיש בחליצה שאין בנתיצה ובנתיצה שאין בחליצה, צריך לומר בחליצה צריך לומר בנתיצה.

"יטמא עד הערב" - מלמד שאין מטמא בגדים. יכול אפלו שהה כדי אכילת פרוס, תלמוד לומר: "והאכל בבית יכבס את בגדיו". אין לי אלא האוכל מנין אף השוכב, תלמוד לומר: "והשכב בבית יכבס" וגו'. אין לי אלא שוכב ואוכל, מנין אוכל ולא שוכב ולא אוכל לא אוכל ולא שוכב, מנין, תלמוד לומר: "יכבס את בגדיו" - רבה. אם סופנו לרבות את כלן, מה תלמוד לומר "האכל והשכב" -

לתן שעור (לאוכל) [לשוכב] כְּדֵי שְׂיֵאכֵל, וכמה שעורו, כְּדֵי אֲכִילת פָּרֶס פת חטין ולא שעורין מסב ואכלו בלפתן. כל כבוס בגדים האמור בתורה להחמיר, וזה להקל. (יכול) אפלו לבוש עשרה סבריקין ועטוף עשרה פוליונים, כלן טהורין עד שיששה כְּדֵי אֲכִילת פָּרֶס. יכול אף הבהמה והגוי יהו מצילין בגדים בבית המנגע, תלמוד לומר: "כבס את בגדיו" - (רבה) המטמא (בגדים) מציל בגדים בבית המנגע, הבהמה והגוי שאין מטמא (בגדים) אין מצילין בגדים בבית המנגע. מכאן אמרו: הנה עומד בפנים ופשט ידו לחוץ וטבעותיו בגדיו, אם ששה כְּדֵי אֲכִילת פָּרֶס, טמאין. הנה עומד בחוץ ופשט ידו לפנים וטבעותיו בגדיו, רבי יהודה מטמא מיד. וחכמים אומרים: עד שיששה כְּדֵי אֲכִילת פָּרֶס. אמרו לו לרבי יהודה: ומה אם בזמן שקל גופו טמא, לא טמא את מה שעליו עד שיששה כְּדֵי אֲכִילת פָּרֶס. בזמן שאין כל גופו טמא אינו דין שלא יטמא את מה שעליו עד שיששה כְּדֵי אֲכִילת פָּרֶס. אמר להן רבי יהודה: מצינו שיפח כח טמא להציל, יותר מן הטהור. ישראל מקבלין טמאה מצילין בגדים בבית המנגע, הבהמה והגוי שאין מקבלין טמאה אין מצילין בגדים בבית המנגע.

"והזה על הבית" - על (שקופי) [המשקוף]. ויש אומרים: על כלו. "ושלח את הצפר החיה [מחוץ לעיר] אל פני השדה" - רבי יוסי ברבי יהודה אומר: צפור שהיא חיה חוץ לכל העיר, ואי זו, זו צפור דרור. "וכפר על הבית וטהרו" - אם נאמר במצרע למה נאמר בביתים, ואם נאמר בביתים למה נאמר במצרע, לפי שיש בביתים מה שאין במצרע ובמצרע מה שאין בביתים. מצרע טעון קרבן, הבית אין טעון קרבן. מצרע יש לו טהרה מטמאתו, בית אין לו טהרה מטמאתו. הא מפני שיש במצרע מה שאין בביתים ובביתים מה שאין במצרע, צריך לומר במצרע וצריך לומר בביתים. אמר רב אשי: כל אדם שיש בו גסות הרוח לסוף נפחת, שנאמר: "ולשאת ולספחת ולבהרת" - אין "שאת" אלא גבה, שנאמר: "ועל כל הגבעות הנשאאות". ואין "ספחת" אלא טפלה, שנאמר: "ספחני נא". "זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק, ולצרעת הבגד ולבית, ולשאת ולספחת ולבהרת, להורת" וגו' - מנין אתה אומר: כהן שהוא בקי הנגעים ולא בנתקים בנתקים ולא בקרחת באדם ולא בבגדים בבגדים ולא בביתים, לא יראה את הנגעים עד שיהא בקי בהם ובשמותיהן, תלמוד לומר: "זאת התורה לכל נגע הצרעת" וכו'. רבי יוסי אומר למה בא "להורת ביום", ללמד, שלא יראה הנגעים עד שיוֹרְנוּ רבו.

"אֵים וְנֹרָא הוּא מְמֹנֵו מִשְׁפָּטֻו וּשְׂאֵתֻו יֵצֵא". "אֵים וְנֹרָא" - אלו ישראל: "אֵי אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם". "מְמֹנֵו מִשְׁפָּטֻו וּשְׂאֵתֻו יֵצֵא" - כִּיֹן שְׁחָטָאוּ לְקוֹ בְּזִיבוֹת וּבְצָרְעַת. הֵדָא הוּא דְכָתִיב: "וְנֹרָא מִשָּׁה אֶת הָעָם כִּי פָרַע הוּא", וְלֵהֲלֹן: "וּבְגָדָיו יִהְיוּ פְרָמִים". לְפִיכָד לְקוֹ בְּזִיבוֹת וּבְצָרְעַת. לְפִיכָד מִשָּׁה מְזַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל וְאָמַר לָהֶם: "אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ".

תני רבי שמעון בן יוחאי: בשעה שעמדו ישראל על הר סיני ואמרו: "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע", באותה שעה לא היו בהן לא זבין ולא מצרעין, ולא חגרין ולא סומין ולא אלמים ולא שוטים ולא חרשים ולא טפשים. על אותה שעה הוא אומר: "כלף זפה רעיתי ומום אין בך". וכיון שחטאו, לא שהו ימים קלים, עד שנמצאו בהן זבין, ומצרעין, סומין חרשין ואלמים, חגרין ושוטים וטפשים. על אותה שעה הוא אומר: "וישלחו מן המחנה" וכו'. מהיכן נתחבבו ישראל בזיבה וצרעת, רבי תנחום אומר: על ידי שהיו מליזין אחר הארון ואמרו: ארון זה הורג את נושאיו. ורבנן אמרי: מן העגל, דכתיב: "כי פרע הוא" - שפרחה בהם זיבה וצרעת, כמה דאית אמר: "בגדיו יהיו פרמים, וכתוב: "וראשו יהיה פרוע". רבי יהודה בר רבי סימון אומר: ממתאוננים: "עד אשר יצא מאפקם והיה לכם לזרא" - מכאן נעשו זרים לאהל מועד. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי: בשר ודם נותן אכסיריא, והקדוש ברוך הוא נותן אכסיריא: "צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה". בשר ודם חובש בבית האסורין, והקדוש ברוך הוא וכו', שנאמר: "והסגיר הכהן את הנגע שבעת ימים". בשר ודם גוזר טרודין, והקדוש ברוך הוא גוזר טרודין, שנאמר: "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו". בשר ודם נותן קטפרס, והקדוש ברוך הוא נותן קטפרס, שנאמר: "ארבעים יכנו לא לסיף". בשר ודם גבה קטירקי, והקדוש ברוך הוא וגובה קטירקי שנאמר: "וענשו אותו מאה כסף". בשר ודם נותן דונאטיבא, והקדוש ברוך הוא נותן דונאטיבא, שנאמר: "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים". בשר ודם נותן פרקופי, והקדוש ברוך הוא נותן פרקופי, שנאמר: "שאו את ראש כל עדת בני ישראל". בשר ודם ונותן אנונס, והקדוש ברוך הוא נותן אנונס, שנאמר: "עמר לגלגלת". בשר ודם מכה על ידי עדים, והקדוש ברוך הוא מכה אדם על ידי עצמו, שנאמר: "מחצתי ואני ארפא". בשר ודם מכה באזמל ומרפא ברטיה, אבל הקדוש ברוך הוא במה שהוא מכה, באותו מרפא, שנאמר: "כי אעלה ארכה לך וממכותיך ארפאך נאם ה'".

ולמדנו רבנו: מהו לנדה שתישן עם בעלה הוא בבגדו והיא בבגדה במטה אחת זה לצד זה וזה לצד אחר, כך שנו רבותינו: אסור לשכב אפלו הוא בבגדו והיא בבגדה, שאין נותנין פרצה לפני הכשר וכל שכן לפני הגנב. שמשלו חכמים את הדבר כאש בנערת. ואומר: "ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב" - ללמדך שהקדוש ברוך הוא מזהיר את ישראל על הקדשה ועל הטהרה, שלא יעשו כמעשה כותים, ולא יטמאו בנשותיהן כשהן נדות. שכל המשמש אשתו כשהיא נדה, חייב בה כרת, שנאמר: "ואיש אשר ישכב את אשה דנה וגו' ונכרתו שניהם".

"דברו אל בני ישראל". בני ישראל מטמאין בזיבה, ואין גוים מטמאין בזיבה. אבל גזרו עליהן שיהיו כזבין לכל דבריהן ושורפין עליהן את התרומה, אבל אין חזבין עליהם על ביאת מקדש. "בני ישראל" - אין לי אלא בני ישראל, מניין לרבות את הגרים ואת העבדים המשחררים, תלמוד לומר: "ואמרתם אלהים". "איש איש" - מה תלמוד לומר: "איש איש", לרבות תינוק בן יום אחד שמטמא בזיבה, דברי רבי יהודה. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר: אין צריך, הרי הוא אומר: "והזב את זובו לזכר ולנקבה", "זכר" - כל שהוא זכר, בין גדול בין קטן. "נקבה" - כל שהיא נקבה, בין קטנה בין גדולה. אם כן מה תלמוד לומר: "איש איש", דברה תורה כלשון בני אדם. אלמא כי מרבי קרא בן יום אחד מרבי, ורמינהו: "איש" - אין לי אלא איש, בן תשעה שנים ויום אחד הראוי לביאה מנין, תלמוד לומר: "ואיש". אמר רבא: הלכתא נינהו, ואסמכוה רבנן אקרא. הי קרא והי הלכתא, אילימא בן יום אחד הלכתא ובן ט' שנים ויום אחד קרא, והא קרא סתמא היא, אלא בן ט' שנים (וכו' ובן ט' שנים) ויום אחד הלכתא, בן יום אחד קרא. ומאחר דהלכתא, קרא למה לי, למעוטי אשה מלבן. למה לי למכתב בזכרים ולמה לי למכתב בנקבות, צריכא. דאי כתב רחמנא בזכרים משום דמטמו בראיות כבימים, אבל נקבות דלא מטמו בראיות כבימים אימא לא, צריכא. ואי כתב רחמנא בנקבות משום דמטמו באנס, אבל זכרים דלא מטמו באנס אימא לא, צריכא (פתוב ברמיז תק"צ). תנן: הזב ובעל קרי, אין מטמאין, עד שתצא טמאתן לחוץ. כיצד, הנה אוכל בתרומה והרגיש שנגדעזעו איבריו, אוחז באמה ובולע את התרומה. זב - דכתיב: "איש כי יהיה זב מבשרו". בעל קרי - דכתיב: "ואיש אשר תצא ממנו שכבת זרע". ותנא: רבי סימאי אומר: "איש איש כי יהיה זב מבשרו" וגו' - מנה הכתוב שתיים וקראו טמא, שלש וקראו טמא. הא כיצד, שתיים - לטמאה ולא לקרבן, שלש - אף לקרבן. ואימא: שתיים - לטמאה ולא לקרבן, שלש - לקרבן ולא לטמאה, אמרת: עד שלא ראה שלש ראה שתיים. אימא: שתיים - לקרבן ולא לטמאה, שלש - אף לטמאה, לא סלקא דעתך, דתנא: "וכפר עליו הפהו וגו' מזובו" - מקצת זובו מביא קרבן ומקצת זובו אין מביא קרבן, הא כיצד, שלש מביא, שתיים אין מביא. או אינו אלא ראה שתיים מביא ראה שלש אין מביא, אמרת: עד שלא ראה שלש ראה שתיים. ואצטריך דר' סימאי ואצטריך מזובו. דאי מדר' סימאי הנה אמינא כי קשנן, תלמוד לומר: "מזובו". ואי "מזובו" הנה אמינא לא דעין פמה ראיות, קא משמע לן דרבי סימאי. והשתא דאמר: "מזובו" לדרשה, "וכי יטהר הזב מזובו מאי דרשת בה, מפעי לה לכדתנא: "וכי יטהר הזב" - לכשיפסק הזוב. "מזובו"

- ולא מזובו ומנגעו. "מזובו וספר" - מקצת זובו, למד על בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבועה. והלא דין הוא: אם טמא משכב ומושב וכו', אינו דין שיהא טעון ספירת שבועה. שומרת יום כנגד יום תוכיח, שמטמאה משכב ומושב ואינה טעונה ספירת שבועה. אף אתה אל תתמה על זה אף על פי שמטמא משכב ומושב לא יהא טעון ספירת שבועה. תלמוד לומר: "מזובו" - מקצת זובו, "וספר לו". אמר ליה רב פפא לאבוי: מאי שנא הך "מזובו" דממעט בה זב בעל שתי ראיות, ומאי שנא הך "מזובו" דמרבי בה בעל שתי ראיות לספירה, אמר לה: אי סלקא דעתך למעוטי הוא, לשיתק קרא מנה. וכי תימא אתיא מדינא, שומרת יום כנגד יום תוכיח. וכי תימא האי "מזובו" מבעי לה "מזובו" - ולא מנגעו, אם כן לכתב קרא: "וכי יטהר הזב זובו" מאי "וכי יטהר הזב מזובו", למד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבועה.

שלחו לה לאבוה דשמואל: יבמה שרקקה דם תחלץ, שאי אפשר לדם בלא צחצוחי הרק. מיתיבי: יכול יהא דם היוצא מפיו ומפי אמה יהא טמא, תלמוד לומר: "זובו טמא הוא" - ואין דם היוצא מפיו ומפי אמה טמא אלא טהור. לא קשיא, כן במוצצת כן בשותת. זוב מטמא לח ואינו מטמא יבש, מנלן, דתניא: "זובו טמא" - למד על הזוב שהוא טמא. והלא דין הוא: לאחרים גורם טמאה, לעצמו לא כל שכן. שעיר המשתלח יוכיח, שגורם טמאה לאחרים והוא עצמו טהור, אף אתה אל תתמה על זה שאף על פי שגורם טמאה לאחרים הוא עצמו טהור. תלמוד לומר: "זובו טמא" - למד על הזוב שהוא טמא. ואימא הני מלי במגע, אבל במשא לא, מידי דהנה אשרץ, במגע לא אצטריך קרא, דלא גרע משכבת זרע, כי אצטריך קרא למשא. ואימא במשא מטמא אדם ובגדים, במגע - אדם לטמא בגדים לא לטמא, מידי דהנה אמגע נבלה, לא סלקא דעתך, דתניא: אחרים אומרים: "והזב את זובו לזכר ולנקבה" - מקיש זובו לו, מה הוא לא חלקת בו בין מגעו למשאו לטמא אדם לטמא בגדים, אף זובו לא תחלק בין משאו למגעו לטמא אדם לטמא בגדים. והשתא דנפקא לן מ"והזב את זובו", "זובו טמא" למה לי, אצטריכא לה, סלקא דעתך אמינא: שעיר המשתלח יוכיח, שגורם טמאה לאחרים והוא עצמו טהור, ואי משום "והזב את זובו" למנינא הוא דאתא: "זוב" - חדא, "זובו" - תרתי, ובשלישי אקשה רחמנא לנקבה, כתב רחמנא: "זובו טמא". והשתא דאמר רחמנא "זובו טמא" - דרוש בה נמי הא.

מימי רגליו מנלן, דתניא: "זובו טמא וזאת" - (לטמא) לרבות מימי רגליו לטמאה. והלא דין הוא: ומה רק הבא ממקום טהרה טמא, מימי רגליו הבאין ממקום טמאה אינו דין שיהו טמאים. דם היוצא מפי האמה יוכיח, שפא ממקום טמא וטהור, אף אתה אל תתמה על זה שאף על פי שפא ממקום טמא יהא טהור. תלמוד לומר: "זובו טמא וזאת" - לרבות מימי רגליו לטמאה. דם היוצא מפיו ומפי אמה, מנא לן דטהור, דתניא: יכול יהא דם היוצא מפיו ומפי אמה טמא,

תלמוד לומר: "זוּבו טָמא הוּא" - הוּא טָמא, וְאִין דָּם הַיּוֹצֵא מִפִּינוּ וּמִפִּי אִמָּה טָמא אֵלָא טְהוֹר. וְאִיפּוֹד אָנָּא, דּוּמְיָא דְרַק, מָה רַק שְׁמַתְעַגְל וַיּוֹצֵא וְחוֹזֵר וּנְבֻלָּע, אִף כָּל וְכוּ', יָצָא דָם שְׁאִין מִתְעַגְל וַיּוֹצֵא, יָצָא חֵלֵב שְׁבִיאָה שְׁמַתְעַגְל וַיּוֹצֵא וְאִינוּ חוֹזֵר וּנְבֻלָּע. וְנִילֵף מִזּוּבוּ שְׁאִין מִתְעַגְל וַיּוֹצֵא וּטָמא, מִזּוּבוּ לֵיכָּא לְמִילָף, שְׁכּוֹן גּוֹרָם טָמָאָה לְאַחֲרִים.

"כִּי יִהְיֶה" - מִן הַדְּבוּר וְאִילָד. וְהֵלֵא דִין הוּא: טָמא בְּנִגְעִים וּטָמא בְּזָבִים, מָה נִגְעִים פְּטוּר בְּהוֹן לִפְנֵי הַדְּבוּר אִף זָבִים יִפְטוּר בְּהוֹן לִפְנֵי הַדְּבוּר. וְקַל וְחֹמֶר: וַיִּמָּה נִגְעִים שְׁטָמָא בְּהוֹן אֲנוּסִין פְּטוּר בְּהוֹן לִפְנֵי הַדְּבוּר, זָבִין שְׁלֵא טָמא בְּהוֹן אֲנוּסִין אִינוּ דִין שְׁיִפְטוּר בְּהוֹן לִפְנֵי הַדְּבוּר. לֹא, אִם אֲמַרְתָּ בְּנִגְעִים שְׁאִין טָמָאָתוֹן וְטָהַרְתּוֹן אֵלָא בְּכַהֵן, תֵּאמַר בְּזָבִין שְׁטָמָאָתוֹן בְּכָל אָדָם, וְהוּאִיל וּטָמָאָה וְטָהַרְהָ בְּכָל אָדָם לֹא יִפְטוּר בְּהוֹן לִפְנֵי הַדְּבוּר, תִּלְמוּד לומר: "כִּי יִהְיֶה" - מִן הַדְּבוּר וְאִילָד.

"כִּי יִהְיֶה זָב" - יָכוֹל אִף הַזָּב מִכָּל מְקוֹם יִהְיֶה טָמא, וְהֵלֵא דִין הוּא: טָמא בְּזָב וּטָמא בְּזָבָה, מָה זָבָה מִמְּקוֹם שְׁמִטְמָאָה טָמָאָה קָלָה מְטָמָאָה טָמָאָה חֲמוּרָה, אִף זָב מִמְּקוֹם שְׁמִטְמָאָה טָמָאָה קָלָה מְטָמָאָה חֲמוּרָה. לֹא, אִם אֲמַרְתָּ בְּזָבָה שְׁאִינָה מְטָמָאָה אֵלָא בְּשֵׁלֶשׁ רְאִיּוֹת וּבְשֵׁלֶשׁ יָמִים, תֵּאמַר בְּזָב שְׁמִטְמָאָה בְּשֵׁלֶשׁ רְאִיּוֹת וּבִיּוֹם אֶחָד, הוּאִיל וּמְטָמָאָה בְּשֵׁלֶשׁ רְאִיּוֹת וַיּוֹם אֶחָד יִטָּמא מִכָּל מְקוֹם, תִּלְמוּד לומר: "מִבְּשָׂרוֹ" - וְלֹא כָּל בְּשָׂרוֹ. אַחַר שְׁחֵלֶק הַכְּתוּב זְכִיתִי לְדִין: נֶאֱמַר טָמא בְּזָב וּטָמא בְּזָבָה, מָה זָבָה מִמְּקוֹם שְׁמִטְמָאָה טָמָאָה קָלָה מְטָמָאָה טָמָאָה חֲמוּרָה אִף זָב מִמְּקוֹם שְׁמִטְמָאָה טָמָאָה קָלָה מְטָמָאָה חֲמוּרָה. "מִבְּשָׂרוֹ טָמא" - עַד שְׁתַּצָּא טָמָאָתוֹ חוּץ לְבָשָׂרוֹ. וְהֵלֵא דִין הוּא: וַיִּמָּה אִם זָבָה שְׁאִינָה מְטָמָאָה אֵלָא בְּשֵׁלֶשׁ רְאִיּוֹת וּבְשֵׁלֶשׁ יָמִים מְטָמָאָה בְּפָנִים כְּבַחוּץ, זָב שְׁמִטְמָאָה בְּשֵׁלֶשׁ רְאִיּוֹת וּבִיּוֹם אֶחָד אִינוּ דִין שְׁיִטְמָאָה בְּפָנִים כְּבַחוּץ. תִּלְמוּד לומר: "מִבְּשָׂרוֹ טָמא" - עַד שְׁתַּצָּא טָמָאָתוֹ חוּץ לְבָשָׂרוֹ. "מִבְּשָׂרוֹ" - מִבְּשָׂרוֹ טָמא וְלֹא מִחֲמַת דְּבַר אַחַר. מִכָּאן אָמְרוּ: בְּשִׁבְעָה דְרָכִים בּוֹדְקִין אֶת הַזָּב עַד שְׁלֵא נִזְקַק לְזִיבָה: בְּמֵאֲכָל, וּבְמִשְׁתָּה, בְּמִשָּׂא, וּבְקַפִּיצָה, וּבְחֵלִי, וּבְמִרְאָה, וּבְהִרְהוּר. מִשְׁנִזְקַק לְזִיבָה, אִין בּוֹדְקִין אוֹתוֹ. אָנָּסוּ וּסְפְקוּ וְשִׁכְבַּת זָרְעוֹ טָמאִים, שְׁרַגְלִים לְדַבֵּר. "זוּבוּ טָמא" - לְמַד עַל הַזּוּב שֶׁהוּא טָמא וְכוּ' (כְּדִלְעִיל). "הוּא" - טָמא, וְאִין הַדָּם הַיּוֹצֵא מִן הָאִמָּה טָמא וְכוּ'. מִיַּמֵּי רַגְלֵיוּ מִנֵּין, וְכוּ'. יָכוֹל אִף הַזָּעָה וְהַלְחָה הַסְּרוּחָה וְהַרְעֵי יְהוּ טָמאִין, תִּלְמוּד לומר: "הוּא". אוֹצִיא אֶת אֵלוּ שְׁאִין מְטָמָאִין טָמָאָת מִשְׁקָה, וְלֹא אוֹצִיא אֶת דְּמַעַת עֵינֵינוּ וְדָם מִגְּפָתוֹ וְחֵלֵב שְׁבִיאָה שֶׁהוּן מְטָמָאִין טָמָאָת מִשְׁקָה. תִּלְמוּד לומר: "וְזֹאת". נִמְצָאת אוֹמֵר: תִּשְׁעָה מְשֻׁקִין בְּזָב: הַזָּעָה, וְהַלְחָה הַסְּרוּחָה, וְהַרְעֵי - טְהוֹרִין מִכָּלָם. דְּמַעַת עֵינֵינוּ, וְדָם מִגְּפָתוֹ, חֵלֵב הָאִשָּׁה - מְטָמאָה מִשְׁקָה. זוּבוּ, וְרִקוּ, וּמִיַּמֵּי רַגְלֵיוּ - מְטָמאִין טָמָאָה חֲמוּרָה.

"וְזֹאת תְּהִיָּה טְמֵאתוֹ בְּזוּבוֹ". תְּלֵה הַכְּתוּב לְזָב בְּרֵאיוֹת, וּלְזָבָה בְּיָמִים. וּמֵמֵאֵי דְהֵאֵי "וְזֹאת" - לְמַעוּטֵי זָבָה מְרֵאיוֹת, אֵימָא לְמַעוּטֵי זָב מְיָמִים, לֹא סְלֵקָא דְעֵתְדָּ, דְאָמַר קָרָא "וְהֵזָב אֶת זוּבוֹ לְזָכָר וּלְנִקְבָּה" - מִקִּישׁ זָכָר לְנִקְבָּה, מֵה נִקְבָּה בְּיָמִים אַף זָכָר בְּיָמִים. וְלִיקוּשׁ נִמְי נִקְבָּה לְזָכָר, מֵה זָכָר בְּרֵאיוֹת אַף נִקְבָּה בְּרֵאיוֹת, הָא מַעֲט רַחֲמֵנָא "וְזֹאת". וּמָה רְאִיתָ, מִסְתַּבְּרָא קֵאֵי בְּרֵאיוֹת מְמַעֲט רְאִיוֹת, קֵאֵי בְּרֵאיוֹת מְמַעֲט יָמִים. אָמַר שְׁמוּאֵל: זָב צָרִיךְ פְּחֵתִימַת פִּי הָאֵמָה, שְׁנַאָמַר: "הַחֲתִים בְּשָׂרוֹ מְזוּבוֹ". וְהָא אֲנִן תְּנִן: "מְטֵמָא בְּכָל שְׁהוּ", הוּא דְאָמַר כְּרַבִּי נְתָן, דְתִנְיָא: רַבִּי נְתָן אָמַר מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעֵאל: זָב צָרִיךְ פְּחֵתִימַת פִּי הָאֵמָה, וְלֹא הוּדוּ לוֹ. מֵאֵי טַעְמָא דְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל, אָמַר קָרָא: "אוֹ הַחֲתִים בְּשָׂרוֹ מְזוּבוֹ". וְרַבְּנָן, מְבַעֵי לֵה לַח הוּא מְטֵמָא וְאִין מְטֵמָא יָבֵשׁ. וְר' שְׁמַעוֹן, הוּא "מְרַר בְּשָׂרוֹ" נִפְקָא. וְרַבְּנָן, הוּא לְמַנְיָנָא הוּא דְאֵתָא: "זוּבוֹ" חַד, "רַר" - תְּרִיתִי, "אֵת זוּבוֹ" - תְּלַת, לְמַד עַל זָב בְּעַל שְׁלֹשׁ רְאִיוֹת שְׁחִיב קֶרְבָּן. "מְזוּבוֹ טֵמָא" - מְקַצָּת זוּבוֹ טֵמָא, לְמַד עַל זָב בְּעַל שְׁתֵּי רְאִיוֹת שְׁמֵטֵמָא מְשָׁכָב וּמוֹשֵׁב. וְר' שְׁמַעוֹן מְנַיָּנָא מְנָא לֵה, נִפְקָא לֵה מְדַר' סִימָאֵי: מְנָה הַכְּתוּב שְׁתֵּים - וּקְרָאוּ טֵמָא, שְׁלֹשׁ - וּקְרָאוּ טֵמָא. הָא פִּי צַד, שְׁתֵּים לְטֵמָאָה וְשְׁלֹשׁ לְקֶרְבָּן. וּלְמֵאן דְנִפְקָא לֵה תְרוּוְיָהוּ "מְזוּאת תְּהִיָּה טְמֵאתוֹ", הֵאֵי "אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ" מֵאֵי עֶבֶד לֵה, מְבַעֵי לֵה עַד שְׂיֵצֵא מִבְּשָׂרוֹ. "זוּבוֹ טֵמָא" - לְמַד עַל הַזָּב שֶׁהוּא טֵמָא.

"וְזֹאת תְּהִיָּה טְמֵאתוֹ בְּזוּבוֹ". טְמֵאתוֹ תְלוּיָה בְּזוּבוֹ, וְאִין תְלוּיָה בְּיָמִים. וְהֵלֵא דִין הוּא: וּמָה אִם זָבָה שְׁמֵטֵמָאָה אֶת בּוּעֵלָהּ אֵינָה מְטֵמָאָה אֶלָּא בְּשֹׁלֶשׁ רְאִיוֹת וּבְשֹׁלֶשֶׁה יָמִים, זָב שְׂאִינוֹ מְטֵמָא אֶת שֶׁהוּא בּוּעֵל אֵינּוּ דִין שְׁלֹא יְטֵמָא אֶלָּא בְּשֹׁלֶשׁ רְאִיוֹת וּבְשֹׁלֶשֶׁה יָמִים. תְּלַמוּד לּוֹמַר: "וְזֹאת תְּהִיָּה טְמֵאתוֹ בְּזוּבוֹ" - טְמֵאתוֹ תְלוּיָה בְּזוּבוֹ, וְאֵינָה תְלוּיָה בְּיָמִים. "זוּבוֹ רַר [זוּב]" - מְלַמֵּד שְׁמֵטֵמָא בְּשֹׁלֶשׁ רְאִיוֹת. אִין לִי אֶלָּא גְדוּלוֹת, מְנִין אַף הַקְטָנוֹת, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "תְּהִיָּה" - וְאֶפְלוּ כָּל שֶׁהוּא, "הַחֲתִים", - וְאֶפְלוּ כָּל שֶׁהוּא. וְאִם נֶאֱמָרוּ קְטָנוֹת, לְמָה נֶאֱמָרוּ גְדוּלוֹת, לְתַן שְׁעוֹר לְגְדוּלוֹת, שְׂאִם רָאָה אַחַת מְרַבָּה כְּשֹׁלֶשׁ, שֶׁהוּא כְּמַגְדִּין לְשִׁלּוּחַ שְׁהוּן כְּדִי שְׁתֵּי טְבִילוֹת וּשְׁנֵי סְפוּגִין, הֲרִי זֶה זָב גְּמוּר. רַבִּי אֹמַר: לְמָה הַדְּבָר דּוּמָה, לְחַבֵּל שֶׁל מֵאָה אֵמָה, רָאָה בְּתַחֲלַת מֵאָה וּבְסוּף חֲמִשִּׁים וּבְסוּף מֵאָה הֲרִי זֶה זָב גְּמוּר, רָאָה בְּתַחֲלַת מֵאָה בְּתוֹךְ חֲמִשִּׁים וּבְסוּף מֵאָה אוֹ בְּתַחֲלַת מֵאָה וּלְאַחַר חֲמִשִּׁים וּבְסוּף מֵאָה אִין זֶה זָב גְּמוּר. "מְזוּבוֹ" - אַף מְקַצָּת זוּבוֹ מְטֵמָא מְשָׁכָב וּמוֹשֵׁב, לְהַבִּיא זָב שֶׁרָאָה שְׁתֵּי רְאִיוֹת שְׂיֵטֵמָא מְשָׁכָב וּמוֹשֵׁב. וְהֵלֵא דִין הוּא: וּמָה אִם זָבָה שְׂאִינָה סוּפְרַת שְׁבַעָה לְשְׁתֵּי רְאִיוֹת מְטֵמָאָה מְשָׁכָב וּמוֹשֵׁב בְּשְׁתֵּי רְאִיוֹת, זָב שְׂסוּפְרַת שְׁבַעָה לְשְׁתֵּי רְאִיוֹת אֵינּוּ דִין שְׂיֵטֵמָא מְשָׁכָב וּמוֹשֵׁב בְּשְׁתֵּי רְאִיוֹת. לֹא, אִם אֶמְרַת בְּזָבָה שְׂמֵטֵמָאָה מְשָׁכָב וּמוֹשֵׁב בְּרֵאִיָּה אַחַת, תֹּאמַר בְּזָב שְׂאִין מְטֵמָא מְשָׁכָב וּמוֹשֵׁב בְּרֵאִיָּה אַחַת, הוּאִיל וְאִין מְטֵמָא מְשָׁכָב וּמוֹשֵׁב בְּרֵאִיָּה אַחַת לֹא יְטֵמָא מְשָׁכָב וּמוֹשֵׁב בְּשְׁתֵּי רְאִיוֹת. תְּלַמוּד לּוֹמַר: "מְזוּבוֹ" - אַף מְקַצָּת זוּבוֹ

מטמא משכב ומושב, להביא זב שראה שתי ראיות שיטמא משכב ומושב. "טמאתו [בזובו]" - בלבן הוא מטמא, ואינו מטמא באדם. והלא דין הוא: ומה אם זבה שאינה מטמאה בלבן מטמאה באדם, זב שהוא מטמא בלבן אינו דין שיטמא באדם. תלמוד לומר "טמאתו [בזובו]" - בלבן הוא מטמא ואינו מטמא באדם. קל וחמר לזבה שתטמא בלבן: ומה אם הזב שאינו מטמא באדם מטמא בלבן זבה שהיא מטמאה באדם אינו דין שתטמא בלבן, תלמוד לומר: "טמאתו הוא" - טמאת האי ש בלבן, טמאת אשה באדם.

"כל המשכב אשר ישכב עליו" [וגו'] - יכול כל כלי במשמע, תלמוד לומר "אשר ישכב" - וגו'. "וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב" - יכול תהא אבן מנגעת עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים וכו', אבן שמטמא בבאיאה אינו דין שעושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים. תלמוד לומר "הזב" - ולא אבן המנגעת.

מבנין אב מפתוב אחד כיצד, לא "המשכב" כהרי "המושב", ולא "המושב" כהרי "המשכב". הצד השווה שבהן שהן עשויין לנוחת אדם לבד, והזב מטמא אותו בזובו, לטמא אדם במגע ובמשא ולטמא בגדים - אף כל שהוא עשוי לנוחת אדם לבד, והא הזב מטמא אותו בזובו, לטמא אדם במגע ובמשא ולטמא בגדים - יצא "מרכב" שהוא עשוי לסבלון אחר.

"אשר ישכב עליו הזב יטמא" - יכול אפלו שכב על ערבה ועל הדלת, תלמוד לומר: "משכב" - ולא ערבה ולא הדלת. אוציא את אלו ולא אוציא את המחצלת של קנים ושל חילת, תלמוד לומר: "המשכב" - משכב המיוחד. אין לי אלא אלא המטה והפר, הסגוס והרדיד חלוק וטלית הקרסטול ארבעת קבין והתורמיל חמשת קבין והפרייתית סאה והחמת שבעת קבין, מנין, תלמוד לומר: "כל המשכב" - רבה. או יכול שאני מרבה את הסרוד ודף של נחתומין ואת ערבה גדולה שהנדות שוכבות בתוכה, תלמוד לומר: "אשר ישכב עליו" - המיוחדת לשכיבה, ולא שיאמרו לו עמד ונעשה מלאכתנו. יכול שאני מוציא את הסגוס והרדיד חלוק וטלית קרסטול ארבעת קבין ותורמיל חמשת קבין והפרייתית סאה והחמת שבעת קבין, תלמוד לומר: "כל המשכב" - רבה. ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו, אחר שרבה הכתוב ומעט, מרבה אני את אלו שהן משמשין שכיבה עם מלאכתן, ומוציא אני את אלו שאין משמשין שכיבה עם מלאכתן. "אשר ישב עליו יטמא" - יכול אפלו ישב על האבן ועל הקורה, תלמוד לומר: "כלי" - ולא אבן ולא קורה. אוציא את אלו ולא אוציא את כסא של גללים ושל אבנים ושל אדמה, תלמוד לומר "הכלי" - כלי המיוחד. אין לי אלא כסא קתדרא וספסל המיוחדין, מנין תבת הבלנין ותבה שפתחה מצדה וערבה משני לג עד תשעת קבין שנסדקה ואין יכול לרחץ בה אפלו רגלו אחת, תלמוד לומר "וכל

הַפְּלִי" - רַבָּה. יְכוּל אֶפְלוּ כִּפָּה סָאָה תִּרְקַב וַיֵּשֶׁב עָלָיו, תִּלְמוּד לומר: "אֲשֶׁר יֵשֶׁב עָלָיו" - הַמִּיחָד לְיִשְׁבָּה, וְלֹא שְׂיֵאמְרוּ לוֹ עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלֹאכְתָּנוּ. יְכוּל שְׂאֵנִי מוֹצִיא אֶת תַּבַּת הַבְּלָנִין וְתַבָּה שְׁפִתְחָה מִצְדָּה וְעַרְבָּה מִשְׁנֵי לֵג עַד תִּשְׁעַת קַבִּין שְׁנִסְדָּקָה וְאֵין יְכוּל לְרַחֵץ בָּהּ אֶפְלוּ רָגְלוֹ אַחַת. תִּלְמוּד לומר: "וְכָל הַפְּלִי" - רַבָּה. וּמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת אֶת אֱלוֹי וְלַהּוֹצִיא אֶת אֱלוֹי, אַחַר שֶׁרַבָּה הִפְתּוּב וּמַעֵט, מְרַבָּה אֲנִי אֶת אֱלוֹי שְׁמִשְׁמִשִּׁין יִשְׁיבָה עִם מְלֹאכְתָּן, וּמוֹצִיא אֲנִי אֶת אֱלוֹי שְׂאֵין מִשְׁמִשִּׁין יִשְׁיבָה עִם מְלֹאכְתָּן. אֵין לִי אֶלָּא בְּזִמְן שֶׁשָּׁכַב עַל הַמְּשָׁכָב וַיֵּשֶׁב עַל הַמוֹשָׁב, מִנּוּן יֵשֶׁב עַל הַמְּשָׁכָב וְשָׁכַב עַל הַמוֹשָׁב, עוֹמֵד נִתְלָה נִשְׁעוֹן, מִנּוּן, תִּלְמוּד לומר: "יִטְמָא, יִטְמָא" - רַבָּה.

"הַזָּב" - וְלֹא בַעַל קָרִי. וְהֵלֵא דִין הוּא: זָב טְמֵאָתוֹ מִן הַמְּקוֹר וּבַעַל קָרִי טְמֵאָתוֹ מִן הַמְּקוֹר, מָה זָב מְטֵמָא מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב אִף בַעַל קָרִי יִטְמָא מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב, תִּלְמוּד לומר: "הַזָּב" - וְלֹא בַעַל קָרִי. "הַזָּב" - וְלֹא אָבֹן הַמְּנַגַּעַת. וְהֵלֵא דִין הוּא: וּמָה אִם הַזָּב שְׂאֵינוֹ מְטֵמָא בְּבִיאָה מְטֵמָא מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב, אָבֹן הַמְּנַגַּעַת שְׁמִטְמָאָה בְּבִיאָה אֵינוֹ דִין שְׁמִטְמָאָה מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב, תִּלְמוּד לומר: "הַזָּב" - וְלֹא אָבֹן הַמְּנַגַּעַת. "הַזָּב" - וְלֹא טְמָא מֵת. וְהֵלֵא דִין הוּא: וּמָה אִם הַזָּב שְׂאֵינוֹ טְעוֹן הַזָּאת שְׁלִישִׁי וְשְׁבִיעִי מְטֵמָא מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב, טְמָא מֵת שְׁטַעוֹן הַזָּאת שְׁלִישִׁי וְשְׁבִיעִי אֵינוֹ דִין שְׁיִטְמָא מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב. תִּלְמוּד לומר: "הַזָּב" - וְלֹא טְמָא מֵת. "הַזָּב" - וְלֹא הַמֵּת. וְהֵלֵא דִין הוּא: וּמָה אִם הַזָּב שְׂאֵינוֹ טְמָא מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב, מֵת שְׁמִטְמָא טְמָאָת שְׁבָעָה מְטֵמָא מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב, וְלֹא הַמֵּת. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: "אֲשֶׁר יֵשֶׁב עָלָיו, וְאֲשֶׁר יֵשֶׁב עָלָיו" - אֶת שְׁיֵשׁ לוֹ שְׁכִיבָה וְיִשְׁיבָה מְטֵמָא מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב, וְאֵין זָב שְׁמֵת מְטֵמָא מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב. וְהָא שְׂאֵמְרוּ: זָב שְׁמֵת מְטֵמָא בְּמִשְׁאָ עַד שְׁיִמַּק הַבְּשָׂר, מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. "אֲשֶׁר יֵשֶׁב עָלָיו, וְאֲשֶׁר יֵשֶׁב עָלָיו" - עַד שְׁיִנְשֵׂא רַבּוּ עָלָיו.

רמז תקסח "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ" - מְדַרְס כְּלִי חָרָס טְהוֹר מְנָא לוֹ, אָמַר חִזְקִיָּה: דְּאָמַר קָרָא: "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ" - מְקִישׁ מְשָׁכָבוֹ לוֹ, מָה הוּא אֵית לָהּ טְהָרָה בְּמִקְוָה אִף מְשָׁכָבוֹ נִמְי אֵית לָהּ טְהָרָה בְּמִקְוָה, לְאִפּוֹקִי כְּלִי חָרָס דְּלִית לָהּ טְהָרָה בְּמִקְוָה. דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל תִּנְא: "כְּמִשְׁכָּב נִדְתָּה יְהִיָּה לָהּ" - מְקִישׁ מְשָׁכָבָה לָהּ, מָה הִיא אֵית לָהּ טְהָרָה בְּמִקְוָה אִף מְשָׁכָבָה אֵית לָהּ טְהָרָה בְּמִקְוָה, לְאִפּוֹקִי כְּלִי חָרָס דְּלִית לָהּ טְהָרָה בְּמִקְוָה. מִתִּיב רַבִּי אֶלְעָזָר: מִפָּץ בְּמֵת מִנּוּן, וְדִין הוּא: וּמָה פְּכִין קִטְנִים שֶׁל חָרָס שְׁטְהוֹרִין בְּזָב טְמָאִין בְּמֵת, מִפָּץ שְׁטְמָא בְּזָב אֵינוֹ דִין שְׁיָהָא טְמָא בְּמֵת. וְאִמְאִי, וְהָא לִית טְהָרָה בְּמִקְוָה, אָמַר לָהּ רַבִּי חֲנִינָא: הוֹאִיל וְאִכָּא בְּמֵינוּ. אָמַר לָהּ: רַחֲמֵנָא לְצִלוֹ מֵהָאִי דְעֵתָא, אֲדַרְבָּא, רַחֲמֵנָא לְצִלוֹ מִדְעֵתָא דִּידִד, וְטַעֲמָא מֵאִי, תְּרִי קָרָאִי כְּתִיבִי: "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ", וְכִתִּיב: "וְכָל הַמְּשָׁכָב אֲשֶׁר יֵשֶׁב עָלָיו" - הָא כִּיצַד, יֵשׁ בְּמֵינוּ אִף עַל גַּב דְּלִית לָהּ טְהָרָה בְּמִקְוָה, אֵין בְּמֵינוּ מְקִישׁ מְשָׁכָבוֹ לוֹ. רַבָּא אָמַר: מְדַרְס כְּלִי חָרָס טְהוֹר מֵהָכָא: "וְכָל כְּלִי

פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא" - הא יש צמיד פתיל עליו טהור. מי לא עסקינן דיחדינה לאשתו נדה, ואמר קרא "טהור".

"ואיש אשר יגע במשכבו וכבס בגדיו" - אדם הנוגע במשכב מטמא בגדים, ואין משכב הנוגע במשכב מטמא בגדים. והלא דין הוא: ומה אם במקום שלא נטמא אדם מתחת זב לטמא אדם לטמא בגדים, נטמא משכב מתחת הזב [לטמא אדם] לטמא בגדים. מקום שנטמא אדם במגע משכב [לטמא אדם] לטמא בגדים, אינו דין שיטמא משכב במגע משכב [לטמא אדם] לטמא בגדים. תלמוד לומר: "ואיש אשר יגע במשכבו וכבס בגדיו" - אדם הנוגע במשכב מטמא בגדים, ואין משכב הנוגע במשכב מטמא בגדים. וקל וחומר שיטמא אדם תחת הזב לטמא אדם לטמא בגדים: ומה אם במקום שלא נטמא משכב במגע משכב לטמא בגדים, נטמא אדם במגע משכב לטמא בגדים. מקום שנטמא משכב מתחת הזב לטמא אדם לטמא בגדים, אינו דין שיטמא אדם תחת הזב [לטמא אדם] לטמא בגדים. תלמוד לומר: "כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא" וגו', ואיש אשר יגע במשכבו וכבס בגדיו" - משכב מטמא מתחת הזב לטמא אדם לטמא בגדים, ואין אדם מטמא מתחת הזב לטמא אדם לטמא בגדים. "משכב, במשכבו" - שאם נשבר טהור. והלא דין הוא: ומה אם כלי חרס שאין לו טהרה מטמאתו אם נשבר טהור, משכב שיש לו טהרה מטמאתו אם נשבר לא יהא טהור. לא, אם אמרת בכלי חרס שאין נעשה אב הטמאה לטמא אדם לטמא בגדים, תאמר במשכב שהוא נעשה אב הטמאה לטמא אדם לטמא בגדים, הואיל והוא נעשה אב הטמאה לטמא אדם לטמא בגדים אם נשבר לא יהא טהור. תלמוד לומר: "משכב במשכבו" - אם נשבר טהור.

"במשכבו" - ולא הגזול - יכול שאני מוציא את הגנוב, תלמוד לומר: "טמא". רבי ישמעאל אומר: "במשכבו" - ולא הגנוב. או יכול שאני מוציא את הגזול, תלמוד לומר: "טמא". אמרו לו: מה ראית להביא את זה ולהוציא את זה, מביא אני את זה שנתאשו הבעלים ממנו, ומוציא אני את זה שלא נתאשו הבעלים ממנו. "משכבו" - ולא בנימין היוצאין מן הקשר יותר על שלש אצבעות. יכול שאני מוציא משלש למטה, תלמוד לומר: "יטמא".

"משכבו" - ולא בחבל היוצא מן המטה, לא פחות מחמשה ולא יותר על עשרה. יכול שאני מוציא (את) מחמשה ועד עשרה, תלמוד לומר: "טמא".

"אשר יגע במשכבו וכבס בגדיו" - בשעת מגעו - מטמא בגדים, פירש - אין מטמא בגדים. "וכבס" - יכול אף מחצלת הצפה, תלמוד לומר: "בגד". אי "בגד", יכול בגד גדול ולבו המטמא בזב ומטמא בנגעים, מנין גדול צבוע, קטן לבן, קטן צבוע, עד שאתה מרבה להביא שביס של שככה והגלגליו, תלמוד לומר: "בגד, בגדיו".

- רבה. מנין לעשות שאר כלים כבגדים, תלמוד לומר: "וטמא", יכול יטמא אדם וכלי חרס, תלמוד לומר: "בגד" - בגד הוא מטמא ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס. נמצאת אומר: כל המטמא בגדים בשעת מגעו, מטמא אכליו ומשקין להיות תחלה, והיגדים להיות שניות, ומטמא שאר כלים כבגדים (נפרש), ואין מטמא לא אדם ולא כלי חרס. לאחר פרישתו מה מטמא, מטמא משקין להיות תחלה, ואכליו והיגדים להיות שניות, ואין מטמא בגדים ואין צריך לומר אדם וכלי חרס.

"והיטב על הפלי" - יכול כפה סאה ויטב עליה, כפה תרקב ויטב עליה, יכול יהא טמא. תלמוד לומר: "אשר יטב עליו" וכו' - מי שמיוחד לשיבה, נצא זה שאומרים לו: עמד ונעשה מלאכתנו.

"והיטב על הפלי" - אין לי אלא בזמן שיטב עליו ונגע בו, מנין עשרה מושבות זה על זה ואפלו על גפי אבן מסמא, תלמוד לומר: "אשר יטב עליו הגב" - מקום שהגב יושב ומטמא יטב הטהור ויטמא. אין לי אלא בזמן שיושב עליו והגב שם, לעשות ריקן כמלא מנין, תלמוד לומר: "הפלי" - לעשות ריקן כמלא. אין לי אלא משקב ומושב, מרקב מנין, ודין הוא: אם מצינו שלא חלק בין נושא לנשא [במשקב] ובמושב, לא נחלק בין נושא לנשא במרקב. מה לי לא חלק בין נושא לנשא במשקב שלא חלק בין מגעו למשאו, לא נחלק בין נושא לנשא במרקב שהרי חלק מגעו ממשאו. תלמוד לומר: "הפלי" - לרבות את המרקב. רבי חנינא בן גמליאל אומר: אם בדרך שלא ירדה עליו טמאה יוצאת ממנו, בדרך שירדה עליו טמאה אינו דין שתצא ממנו. לא, מה לי החמיר במרקב הנשא שהרי החמיר בגב הנשא, נחמיר במרקב הנושא שהרי הקל בגב הנושא. תלמוד לומר: "הפלי" - לרבות את המרקב.

"בבשר הגב" - ולא בצואה שעליו ולא בקילקין שעליו ולא בשירים ולא בנזמים ולא בטבעות אף על פי שאינם יוצאים. יכול שאני מוציא את השער ואת הצפרן, תלמוד לומר: "וטמא". "בבשר הגב" - ולא בעצם הפורש ממנו, ולא בבשר הפורש ממנו. קל וחמר לפורש מן הטהור שיהא טהור. הא מה אני מקיים "או בעצם אדם או בקבר, זה אבר הפורש מן החי בין פרק לפרק. אם נאמר בגב למה נאמר במשקב, ואם נאמר במשקב למה נאמר בגב, מפני שיש בגב מה שאין במשקב ויש במשקב מה שאין בגב: הגב עושה משקב, ואין המשקב עושה משקב. חבורי משקב טמאים, חבורי הגב טהורין. אם כן יש במשקב מה שאין בגב ובגב מה שאין במשקב, צריך לומר בגב וצריך לומר במשקב. "וכי זרק הגב בטהור" - יכול רקק ולא נגע בו, תלמוד לומר: "בטהור" - עד שיגע בו. אין לי אלא רקו, כיחו וניעו ורירו וימי האף שלו, מנין, תלמוד לומר: "וכי זרק הגב" וכו'.

"יכול אף על פי שלא נגע" - מהיכא תיתי, סלקא דעתך אמינא גילף "רק רק" מיבמה, מה התם דלא נגע אף הכא נמי דלא נגע, קא משמע לן. ואימא הני מלי במגע אבל במשא לא, מידי דהוה אשך. [אמר ריש לקיש: כו'] אמר קרא "בטהור" - מה שביד טהור טמאתי לה. ואימא במשא אדם ובגדים, במגע, אדם לטמא בגדים לא לטמא, מידי דהוה אמגע נבלה, אמר קרא: "בטהור" - טהרה שטהרתה לה במקום אחר טמאתי לה כאן, ואיזו, זו מגע נבלה. ואימא במשא דשך, אם כן לכתוב רחמנא "באדם" מאי בטהור, שמע מנה תרתי.

"אשר ירכב עליו הזב וטמא" - יכול אפלו רכב על המשכב ועל המושב, תלמוד לומר: "מרכב" - ולא במשכב ומושב. אוציא את אלו ולא אוציא את האפך, תלמוד לומר: המרכב מרכב המיוחד, איזהו מרכב המיוחד, (זהו האשתונית) [זהו האשקלוני] ומדוכה המדית ועביט הגמל וטפיטון של סוס. [רבי יוסי אומר: טפיטון של סוס] טמא מושב מפני שעומדים בקונפין אבל האפך של נאקה טמא. מה בין מרכב למושב, מרכב חלק מגעו ממשאו, מושב לא חלק מגעו ממשאו. אין לי אלא בזמן שרכב עליו ונגע בו, מנין עשר מרכבות זה על גב זה אפלו על גבי אבן מסמא, תלמוד לומר: "וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב" - עד שינשא רבו עליו.

"וכל הנגע בכל אשר יהיה תחתיו" - תחתיו של זב. או יכול תחתיו של מרכב, ודין הוא: מה אם הזב החמור לא טמא כלי שטף אלא במגע, מרכב הקל אינו דין שלא יטמא כלי שטף אלא במגע. הא מה אני מקיים "וכל הנגע בכל אשר יהיה תחתיו", תחתיו של זב.

"והנושא אותם" - מה תלמוד לומר, שיכול אין לי (טמא) [מטמא] בגדים אלא מרכב בלבד, משכב ומושב מנין, ודין הוא: ומה אם מרכב שאין מגעו מטמא בגדים משאו מטמא בגדים, משכב ומושב שמגעו מטמא בגדים אינו דין שיהא משאו מטמא בגדים, גולל ודופק יוכיחו, שמגעו מטמא בגדים ואין משאו מטמא בגדים, אף אתה אל תתמה על משכב ומושב שאף על פי שמגעו מטמא בגדים ולא יהיה משאו מטמא בגדים]. תלמוד לומר: "והנושא אותם" - לרבות משכב ומושב. רבי אלעזר אומר: "והנושא אותם" מה תלמוד לומר, שיכול, אין לי מטמא במשא אלא אלו בלבד, מנין זבוב של זב ורקו ושכבת זרעו ומימי רגליו ודם הנדה, תלמוד לומר: "והנושא אותם" - לרבות כל האמורים בענין.

"בו" - ולא בצואה שעליו ולא בקילקין שעליו ולא בשירים ולא בנזמים ולא בטבעות אף על פי שאינו יוצא. יכול שאני מוציא את השער ואת הצפרן, תלמוד לומר: "טמא".

"וַיִּדְאוּ לֹא שֵׁטֶף בְּמַיִם" - אָמַר רַב אִידִי בַר אָבִין אָמַר רַב יִצְחָק: נְטִילַת יְדַיִם לְחַלּוֹן מִפְּנֵי סָרְף תְּרוּמָה, וְעוֹד מְשׁוּם מְצוּחָה. מֵאֵי מְצוּחָה, אָמַר אַבְיָי: מְצוּחָה לְשִׁמְעַ דְּבָרֵי חֲכָמִים. רָבָא אָמַר: מְצוּחָה לְשִׁמְעַ דְּבָרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָף: דְּכַתִּיב: "וְכָל אֲשֶׁר יִגַע בּוֹ הִזָּב וַיִּדְאוּ לֹא שֵׁטֶף בְּמַיִם" - אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָף: מִכָּאן סָמְכוּ חֲכָמִים לְנְטִילַת יְדַיִם מִן הַתּוֹרָה. אָמַר לֵה רָבָא לָרַב נַחֲמָן: מֵאֵי מְשִׁמַע, דְּכַתִּיב: "וַיִּדְאוּ לֹא שֵׁטֶף" - [הָא שֵׁטֶף טְהוֹר]. וְהָא טְבִילָה בְּעֵי, אֶלָּא הֲכִי קָאָמַר: וְאַחַר שֶׁלֹּא שֵׁטֶף, טָמֵא.

"וַיִּדְאוּ לֹא שֵׁטֶף בְּמַיִם" - מַה תִּלְמוּד לּוֹמַר, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם" - יָכוֹל אֵף בֵּית הַסֵּתֵרִים, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "וַיִּדְאוּ לֹא שֵׁטֶף בְּמַיִם" - מַה יְדִי בִּנְרָאָה פָּרֹט לְבֵית הַסֵּתֵרִים, אֵף כָּל בְּשָׂרוֹ בִּנְרָאָה פָּרֹט לְבֵית הַסֵּתֵרִים. מִנֵּין לַעֲשׂוֹת אַחַר סָפְרוֹ שֶׁל זָב כִּימֵי גִמְרוֹ שָׁלוּ, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "וַיִּדְאוּ לֹא שֵׁטֶף" - אֶפְלוּ לְאַחַר מֵאָה שָׁנָה.

(ו)כְּלֵי חֶרֶשׁ" - אֵין לִי אֶלָּא כְּלֵי חֶרֶס, מִנֵּין לְרַבּוֹת כְּלֵי נֶתֶר, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "וּכְלֵי חֶרֶשׁ". "אֲשֶׁר יִגַע בּוֹ הִזָּב" - יָכוֹל אֶפְלוּ נִגַע בּוֹ מֵאַחוּרָיו? הָא טָמֵא, וְדִין הוּא: וּמָה אִם מֵת הַחֲמוּר לֹא טָמֵא כְּלֵי חֶרֶס מֵאַחוּרָיו, זָב הַקַּל אֵינּוּ דִין שֶׁלֹּא טָמֵא כְּלֵי חֶרֶס מֵאַחוּרָיו. לֹא, אִם אֶמְרַתְּ בְּמַת שְׂאֵינוּ עוֹשֶׂה מְשַׁכָּב וּמוֹשֵׁב תֵּאמַר בְּזָב שֶׁעוֹשֶׂה מְשַׁכָּב וּמוֹשֵׁב, הוּאֵיל וְעוֹשֶׂה מְשַׁכָּב וּמוֹשֵׁב יְטָמֵא כְּלֵי חֶרֶס מֵאַחוּרָיו. תִּלְמוּד לּוֹמַר: "אֲשֶׁר יִגַע בּוֹ (הִזָּב)", וְלֵהֲלֵן הוּא אוֹמַר: "אֲשֶׁר תִּבְשַׁל בּוֹ" - מַה "בוֹ" הָאָמַר לְהֵלֵן מֵאִוִּירוֹ, אֵף "בוֹ" הָאָמַר כָּאן מֵאִוִּירוֹ. אַחַר שֶׁלְמַדְנוּ שְׂאֵין מִטָּמֵא אוֹתוֹ אֶלָּא מֵאִוִּירוֹ, מַה תִּלְמוּד לּוֹמַר: "וּכְלֵי חֶרֶשׁ אֲשֶׁר יִגַע בּוֹ (הִזָּב וְשֶׁבֶר)", בְּמַגַּע שֶׁהוּא כְּכֵלוֹ, הָיוּ אוֹמַר: זֶה הֵסְטוֹ.

"וּכָל כְּלֵי עֵץ יִשְׁטֹף בְּמַיִם" - אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: וּמָה בָּא זֶה לְלַמְּדֵנוּ, אִם לְלַמֵּד שְׂיִטְמֵא כְּלֵי שֵׁטֶף בְּמַגַּע, וְהָרִי כְּבָר נֶאֱמַר: "וְהִנּוּגַע בְּבֶשֶׂר הִזָּב יִכְבַּס בְּגִדָיו" - אִם הִנּוּגַע בּוֹ מִטָּמֵא כְּלֵי שֵׁטֶף בְּמַגַּע הוּא עֲצָמוֹ אֵינּוּ דִין שְׂיִטְמֵא כְּלֵי שֵׁטֶף בְּמַגַּע, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר: "וּכָל כְּלֵי עֵץ יִשְׁטֹף בְּמַיִם", אֶלָּא אֵלוֹ אֶכְלִין וּמְשַׁקִּין וְכֵלִים שֶׁעַל גִּבֵּי הִזָּב. וְהֵלֵא דִין הוּא: וּמָה אִם בְּמַקּוֹם שֶׁעָשָׂה תַּחְתָּיו מְשַׁכָּב לֹא עָשָׂה תַּחְתָּיו מִדָּף, מְקוֹם שֶׁלֹּא עָשָׂה עַל גִּבּוֹ מְשַׁכָּב אֵינּוּ דִין שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה עַל גִּבּוֹ מִדָּף. תִּלְמוּד לּוֹמַר: "וּכָל כְּלֵי עֵץ יִשְׁטֹף בְּמַיִם" - מְלַמֵּד שֶׁהוּא עוֹשֶׂה עַל גִּבּוֹ מִדָּף. קַל וְחֹמֶר שְׂיַעֲשֶׂה עַל גִּבּוֹ מְשַׁכָּב: וּמָה אִם בְּמַקּוֹם שֶׁלֹּא עָשָׂה תַּחְתָּיו מִדָּף עָשָׂה תַּחְתָּיו מְשַׁכָּב, מְקוֹם שֶׁעָשָׂה עַל גִּבּוֹ מִדָּף אֵינּוּ דִין שְׂיַעֲשֶׂה עַל גִּבּוֹ מְשַׁכָּב. תִּלְמוּד לּוֹמַר: "כָּל הַמְּשַׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הִזָּב יְטָמֵא" - תַּחְתָּיו הוּא עוֹשֶׂה מְשַׁכָּב, וְאֵין עוֹשֶׂה עַל גִּבּוֹ מְשַׁכָּב. קַל וְחֹמֶר שְׂיַעֲשֶׂה הוּא תַּחְתָּיו מִדָּף: וּמָה אִם בְּמַקּוֹם שֶׁלֹּא עָשָׂה עַל גִּבּוֹ מְשַׁכָּב עָשָׂה עַל גִּבּוֹ מִדָּף, מְקוֹם שֶׁעָשָׂה תַּחְתָּיו מְשַׁכָּב אֵינּוּ דִין שְׂיַעֲשֶׂה תַּחְתָּיו מִדָּף. תִּלְמוּד לּוֹמַר: "כָּל הַמְּשַׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הִזָּב יְטָמֵא" - מְשַׁכָּב

הוא עושה תחתינו ואין עושה מדף תחתינו. קל וחומר שלא יעשה תחתינו משכב: ומה אם במקום שעשה על גביו מדף לא עשה על גביו משכב, מקום שלא עשה תחתינו מדף אינו דין שלא יעשה תחתינו משכב. תלמוד לומר: "כל המשכב אשר ישכב עליו הזב וטמא" - מלמד שעושה תחתינו משכב.

"וכי יטהר הזב מזובו" - כשיפסק מזובו. "מזובו" - ולא מנגעו. "מזובו וספר" - אף מקצת זובו טעון ספירת שבעה, להביא את שראה שתי ראיות שישטען ספירת שבעה. והלא דין הוא: ומה אם מטמא משכב ומושב לשתי ראיות, לא יספר שבעה לשתי ראיות. זבה תוכיח, שמטמא משכב ומושב בשתי ראיות ואינה סופרת שבעה לשתי ראיות, אף אפה אל תתמה על הזב שאף על פי שמטמא משכב ומושב בשתי ראיות לא יטען ספירת שבעה לשתי ראיות. תלמוד לומר: "מזבו וספר" - אף מקצת זובו טעון ספירת שבעה, להביא את שראה שתי ראיות שישטען ספירת שבעה. "וספר לו" - לעצמו. מכאן אמרו: הזב והזבה שפדקו עצמן יום ראשון ומצאו טהור, יום השביעי ומצאו טהור, ושאר ימים לא פדקו, רבי אליעזר אומר: הרי אלו בחזקת טהרה. רבי יהושע אומר: אין להם אלא יום הראשון ויום השביעי [בלבד]. רבי עקיבא אומר: אין להם אלא יום השביעי בלבד. רבי יוסי ור' שמעון אומרים: נראין דברי רבי אליעזר מדברי רבי יהושע, ודברי רבי עקיבא מדברי שניהם, אבל הלכה כר' אליעזר.

"שבעת ימים" - יכול בין סמוכין בין מפזרין, תלמוד לומר: "לטהרתו" - שתהא טהרתו אחת. "וכבס בגדיו ורחץ בשורו" - מקיש כבוס בגדיו לרחיצת גופו, מה רחיצת גופו בנקיות אף כבוס בגדים בנקיות, הא למדנו שיש חציצה בכלים.

"ורחץ בשורו במים חיים" - זב טעון ביאת מים חיים, ואין מצרע טעון ביאת מים חיים. והלא דין הוא: ומה אם הזב שאין טעון הזאת מים חיים טעון ביאת מים חיים, מצרע שטעון הזאת מים חיים אינו דין שישטען ביאת מים חיים. תלמוד לומר: "ורחץ בשורו במים חיים" - זב טעון ביאת מים חיים, ואין מצרע טעון ביאת מים חיים. יכול אף פליו יטענו ביאת מים חיים, תלמוד לומר: "ורחץ בשורו במים חיים" - בשורו טעון ביאת מים חיים וכליו עולין בכל המימות. "וטהר" - מלטמא כלי חרס במשא. בן עזאי אומר: ומה אם במקום שלא עשה את וַלד הטמאה הקל (כולד טמאה החמור) כולד הטמאה הקל לטמא באב הטמאה הקל, עשה וַלד הטמאה (חמור) [הקל] כולד הטמאה (החמור) [הקל] לטמא באב הטמאה (החמור) [הקל]. מקום שעשה וַלד הטמאה החמור כולד הטמאה החמור לטמא באב הטמאה החמור, אינו דין שנעשה את וַלד הטמאה החמור כולד הטמאה החמור לטמא באב הטמאה החמור. אמר לו רבי יוסי הגלילי: פרישהו. אמר לו: אין מפרשין לחכם. אמר ליה (שונהו) [שניהו]. אמר לו אין שונין לחכם. חזר רבי יוסי הגלילי ופרש: ומה אם במקום שלא עשה את בגדים של המטמאין

בְּשֶׁרֶץ כְּבִגְדִים בְּשֶׁרֶץ, עָשָׂה אֶת כְּלֵי חָרֶס בְּשֶׁרֶץ כְּאֹדָם בְּשֶׁרֶץ. מְקוֹם שֶׁעָשָׂה אֶת
בְּגָדִים שֶׁל הַמְטַמְּאִין בְּזָב כְּבִגְדִים בְּזָב, אֵינּוּ דִין שֶׁנַּעֲשֶׂה אֶת כְּלֵי חָרֶס בְּזָב כְּאֹדָם
בְּזָב. תְּלִמּוּד לֹמֵר: "וְטָהַר" - מְלַטְמָא כְּלֵי חָרֶס בְּמִשְׁא.

"וּבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי" - יְכוּל בֵּין בִּיּוֹם בֵּין בְּלִילָה, תְּלִמּוּד לֹמֵר "בִּיּוֹם" - וְלֹא בְּלִילָה.
"יִקַּח לֹ" - לְעֶצְמוֹ, שְׂאָם הַפְּרִישׁ לְזִיבְתוֹ הִרְאֵהוּ לֹא יָבִיֵאִם לְזִיבְתוֹ הַשְּׁנִיָּה.
"שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה" - חֲלוּפֵי תוֹרִין בְּנֵי יוֹנָה וְחֲלוּפֵי בְּנֵי יוֹנָה תוֹרִין, וְאִין
חֲלוּפֵיהוֹן עֲשִׂירִית הָאֵיפָה. מְנִין שְׁטוּבֵל הוּא מְבַעוּד יוֹם, תְּלִמּוּד לֹמֵר: "וּבָא לְפָנֵי
ה' אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד" - כִּיצַד בָּא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֲלָא אִם כֵּן הִיָּה לוֹ הָעֶרֶב
שְׁמֵשׁ, מְלַמֵּד שְׁטוּבֵל מְבַעוּד יוֹם.

"וְעָשָׂה אֶתֶם הַכֹּהֵן אֶחָד חֲטָאת וְהָאֶחָד עוֹלָה" - שְׂיַפְרִישׁם הַכֹּהֵן אֶחָד חֲטָאת
וְאֶחָד עוֹלָה. וּמְנִין שְׂאָם הַפְּרִישׁוֹן הוּא, יִהְיֶה הַפְּרִישׁוֹ הַפְּרִשׁ, תְּלִמּוּד לֹמֵר: "אֶחָד
לְחֲטָאת וְאֶחָד לְעוֹלָה וּנְתַנֵּם אֶל הַכֹּהֵן". "וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן לְפָנֵי ה' מִזֹּבֹבוֹ" - מְקַצֵּת
זָבִין מְבִיאִין קָרְבָן, וּמְקַצֵּת זָבִין אִין מְבִיאִין קָרְבָן. הָא כִּיצַד, רָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת
יָבִיא, רָאָה שְׁתֵּים לֹא יָבִיא. אוֹ אֵינּוּ אוֹמֵר אֲלָא רָאָה שְׁתֵּים יָבִיא רָאָה שְׁלֹשׁ לֹא
יָבִיא, וְהִלָּא מְשַׁרְרָה שְׁלֹשׁ רָאָה שְׁתֵּים. הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּם "לְפָנֵי ה' מִזֹּבֹבוֹ" -
מְקַצֵּת זָבִין מְבִיאִין קָרְבָן וּמְקַצֵּת זָבִין אִין מְבִיאִין, הָא כִּיצַד, רָאָה שְׁלֹשׁ יָבִיא,
רָאָה שְׁתֵּים לֹא יָבִיא.

"וְאִישׁ כִּי תִצָּא מִמֶּנּוּ" - אָמַר רַב פֶּפְא: נִגַע בְּשִׁכְבַת זָרַע אִי בְּכָל שְׁהוּא אוֹ בְּכַעֲדָשָׁה,
תִּנְאִי הִיא. דְּתַנָּא: מְנִין לְרַבּוֹת לְנוֹגַע בְּשִׁכְבַת זָרַע, תְּלִמּוּד לֹמֵר: "אוֹ אִישׁ".
וּפְלִיגֵי תִנְאִי בְּעֻלְמָא, דְּאֶפְא לְמֵאן דְּאָמַר דּוֹן מְנַה: מַה שְּׁרָץ בְּנִגְיָעָה אִף שִׁכְבַת זָרַע
בְּנִגְיָעָה, וּמְנַה: מַה שְּׁרָץ בְּכַעֲדָשָׁה אִף שִׁכְבַת זָרַע בְּכַעֲדָשָׁה. וְאֶפְא לְמֵאן דְּאָמַר דּוֹן
מְנַה: מַה שְּׁרָץ בְּנִגְיָעָה אִף שִׁכְבַת זָרַע בְּנִגְיָעָה, וְאֹקִי בְּאַתְרָה: מַה רוּאָה בְּמִשְׁהוּ
אִף נוֹגַע בְּמִשְׁהוּ. אָמַר לֵה רַב הוֹנָא בְּרַה דְּרַב נֶתָן לְרַב פֶּפְא: מִמַּאי דְּמִ"אוֹ אִישׁ
אֲשֶׁר יִגַע בְּכָל שְׁרָץ" קָא מְרַבֵּי לֵה, דְּלָמָא מִ"אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע"
קָא מְרַבֵּי לֵה, וְדַכְלֵי עֻלְמָא דּוֹן מְנַה וּמְנַה. שְׂיִלְיִנְהוּ לְתַנְאִי, אֶפְא דְּתַנֵּי כְּרַב פֶּפְא
וְאֶפְא דְּתַנֵּי כְּרַב הוֹנָא בְּרַה דְּרַב נֶתָן.

בְּעָא מְנַה רַבֵּי אַמֵּי מְרַב הוֹנָא: הָרוּאָה קָרִי בְּקִיסָם מַהוּ, "מִמֶּנּוּ" אָמַר רַחֲמָנָא -
עַד דְּנִפְיָק מִבְּשָׂרוֹ וְלֹא בְּקִיסָם, אוֹ דִּילְמָא הֵא "מִמֶּנּוּ" - עַד דְּנִפְיָק מִמֶּנּוּ טְמֵאָה
לְחוּץ, וְאֶפְלוּ בְּקִיסָם נְמִי. אָמַר לֵה: וְתַפּוּק לֵה דְהוּא עֶצְמוֹ אֵינּוּ מְטַמָּא אֲלָא
בְּחִתִּימַת פִּי הָאֵמָה. לְמִימְרָא דְנִגְיָעָה הוּא, אֲלָא מַעֲתָה לֹא יִסְתֵּר בְּזִיבָה, אֲלָמָה
תִּנְאִי: "זֹאת תוֹרַת הַזָּב וְאֲשֶׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע" - מַה זִיבָה סוֹתֶרֶת אִף
שִׁכְבַת זָרַע סוֹתֶרֶת וְכוּ'. אִי מַה זִיבָה סוֹתֶרֶת כָּל שְׁבַעָה אִף שִׁכְבַת זָרַע סוֹתֶרֶת כָּל
שְׁבַעָה, תְּלִמּוּד לֹמֵר "לְטַמְּאָה בָּה" - אִין לָד אֲלָא מַה שְּׂאֲמוּר בָּה, אֵינְה סוֹתֶרֶת

אֵלָא יוֹמָהּ. אָמַר לָהּ: גִּזְרַת הַפְּתוּבָה הִיא, זִיבָה גְמוּרָה דְּלֵא עֲרָבָה בְּהַ שְׁכֵבַת זָרַע
סוּתְרַת כָּל שְׁבַעָה, צְחֻצוּחֵי זִיבָה דְּעֲרָבָה בְּהַ שְׁכֵבַת זָרַע אֵינָה סוּתְרַת אֵלָא יוֹם
אֶחָד. "אִישׁ" - פֶּרֶט לְקֶטֶן. יְכוּל שְׁאַנִּי מוֹצִיא אֶת בְּוֹ תַשַּׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, תִּלְמוּד
לוֹמַר: "וְאִישׁ".

"כִּי תֵצֵא מִמְּנוּ" - עַד שֶׁתֵּצֵא טְמֵאָתוֹ חוּץ לְבִשְׂרוֹ. מִכָּאן אָמְרוּ: הַזָּב וּבַעַל קָרִי
שֶׁהֲרֵגִישׁוּ, אוֹחֲזִין בְּאֵמָה וּבוֹלְעִין אֶת הַתְּרוּמָה. "שְׁכֵבַת זָרַע" - פֶּרֶט לְמַעְרָה.
"וְרַחֵץ בַּמַּיִם" - וְאַפְלוּ בְּמֵי מְקוֹהָ. "אֶת כָּל בִּשְׂרוֹ" - מֵיָם שֶׁכָּל בִּשְׂרוֹ עוֹלָה בְּהוֹ,
וּכְמָה, הוּא אֵמָה עַל אֵמָה עַל רוּם שְׁלֹשׁ אַמּוֹת. נִמְצְאָתָּה אוֹמַר: שְׁעוֹר הַמְּקוֹה
אַרְבָּעִים סָאָה. "בְּגָד וְעוֹר" - אֵין לִי אֵלָא בְּגָד וְעוֹר, מִנִּין לַעֲשׂוֹת שְׂאָר הַכֵּלִים כְּבִגְד
וְעוֹר, תִּלְמוּד לוֹמַר: "וְכָל בְּגָד וְכָל עוֹר". וְאִם נִפְשָׁד לוֹמַר: נֶאֱמְרוּ "בְּגָד וְעוֹר"
בְּשָׂרָךְ, וְנֶאֱמְרוּ "בְּגָד וְעוֹר" בַּמַּת, וְנֶאֱמְרוּ "בְּגָד וְעוֹר" בְּשְׁכֵבַת זָרַע. מַה בְּגָד וְעוֹר
הָאֵמוֹר בְּשָׂרָךְ וּבַמַּת עֲשֵׂה שְׂאָר כָּל הַכֵּלִים כְּבִגְד וְעוֹר, אִף בְּגָד וְעוֹר הָאֵמוֹר בְּשְׁכֵבַת
זָרַע נַעֲשֵׂה שְׂאָר כָּלִים כְּבִגְד וְעוֹר.

"אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שְׁכֵבַת זָרַע" - פֶּרֶט לְשְׁכֵבַת זָרַע שֶׁהִסְרִיחָה. "אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו" -
אִף עַל מְקַצְתּוֹ. "שְׁכֵבַת זָרַע" - מַה שְׁכֵבַת זָרַע הָאֵמוֹר לְמַטָּה כְּבִרְיָתָהּ אִף שְׁכֵבַת
זָרַע הָאֵמוֹר לְמַעְלָה כְּבִרְיָתָהּ, פֶּרֶט לְשְׁכֵבַת זָרַע שֶׁנִּסְרָחָה. מִכָּאן אָמְרוּ: הַפּוֹלְטָת
שְׁכֵבַת זָרַע בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, טְהוּרָה, דְּבִרְיָ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר
מִשׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעֵאל: פְּעָמִים שֶׁהוּן אַרְבַּע עוֹנוֹת, פְּעָמִים שֶׁהוּן חֲמִשׁ, פְּעָמִים שֶׁהוּן
שֵׁשׁ. וְרִי עֲקִיבָא אוֹמַר: לְעוֹלָם חֲמִשׁ. אִם יִצְאָה עוֹנָה הִרְאִישׁוֹנָה, מִשְׁלִימִין לָהּ
מְקַצְת עוֹנָה שְׁשִׁית. תִּנְיָא: "אִשָּׁה" - אֵין לִי אֵלָא אִשָּׁה, תִּינְקַת בַּת יוֹם אֶחָד מִנִּין
לְנִדָּה, תִּלְמוּד לוֹמַר: "וְאִשָּׁה". אֲלֵמָא כִּי מְרַבָּה קָרָא בַת יוֹם אֶחָד מְרַבָּה.
וּרְמִינְהוּ: "אִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּה" - אֵין לִי אֵלָא אִשָּׁה, בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם
אֶחָד לְבִיָּאָה מִנִּין, תִּלְמוּד לוֹמַר: "וְאִשָּׁה" - לְרַבּוֹת בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. אָמַר
רַבָּא: הַלְּכָתָא נִינְהוּ וְאִסְמְכִינְהוּ רַבְּנָן אַקְרָאִי, בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד הַלְּכָתָא,
בַּת יוֹם אֶחָד קָרָא. וּמֵאֲחַר דְּהַלְּכָתָא, קָרָא לָמָּה לִי, לְמַעוּטֵי אִישׁ מֵאֲדָם. וְהָא
דְּתִנְיָא: "וְאִשָּׁה כִּי יָזוּב זֹב דְּמָה" - אֵין לִי אֵלָא אִשָּׁה, בַּת עֲשָׂרָה יָמִים לְזִיבָה
מִנִּין, תִּלְמוּד לוֹמַר: "וְאִשָּׁה". לָמָּה לִי, לְגַמְר מְנִדָּה, צְרִיכָא. דְּאִי כְּתִב רַחֲמֵנָא
בְּנִדָּה, מִשׁוּם דְּכִי חֲזִיָא חַד יוֹמָא בְּעִנָּא לְמִיתָב שְׁבַעָה, אַבְל זָבָה דְּאִי חֲזִיָא יוֹם
אֶחָד בְּשׁוּמְרַת יוֹם כְּנִגְד יוֹם סָגִי לָהּ, אִימָא לָא, צְרִיכָא. וְלְכָתוּב רַחֲמֵנָא בְּזָבָה וְלֵא
בְּעִי בְּנִדָּה, וְאֵנָּא יְדַעְנָא דְּאֵין זָבָה בְּלֵא נִדָּה, אֵין הֲכִי נִמִּי, אֵלָא קָרָא לָמָּה לִי,
לְמַעוּטֵי אִישׁ מֵאֲדָם. וְהָא מַעֲטִיתָה חֲדָא זִימְנָא, חַד לְמַעוּטֵי מִשְׁכֵּבַת זָרַע, וְחַד
לְמַעוּטֵי מֵאֲדָם. "וְאִשָּׁה" - פֶּרֶט לְקֶטֶן. "אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ" - פֶּרֶט לְקֶטֶן. "אִתָּה" -
פֶּרֶט לְכֻלָּה, דְּבִרְיָ רַבִּי יְהוּדָה. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה: וְכִי מָה רָאִיָה לְכֻלָּה, אֵלָא
"אִתָּה" פֶּרֶט לְדָבָר אַחֵר, "שְׁכֵבַת זָרַע" - פֶּרֶט לְמַעְרָה. "אִתָּה" - פֶּרֶט לְכֻלָּה, דְּבִרְיָ
רַבִּי יְהוּדָה. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: "אִתָּה" - פֶּרֶט לְשֵׁלָא כְּדַרְכָּהּ. קֶסֶר רַבִּי יְהוּדָה

אין אשה מתעפרת מביאה ראשונה. ובהא קמפלגי: רבנן סברי שכבת זרע פרט להעראה, אותה לשלא כדרפה. ור' יהודה סבר שלא כדרפה והעראה משכבת זרע נפקא, "אתה" - פרט לפלה.

"ורחצו במים וטמאו עד הערב" - מקיש רחיצתה לרחיצתו, מה רחיצתו בנקיות אף רחיצתה בנקיות, מה רחיצתו בארבעים סאה אף רחיצתה בארבעים סאה, מה רחיצתו פרט לבית הסתרים אף רחיצתה פרט לבית הסתרים. רבי שמעון אומר: מה תלמוד לומר: "ורחצו במים וטמאו עד הערב", אי משום נוגע בשכבת זרע - הרי נוגע בשכבת זרע אמור, ומה תלמוד לומר: "ורחצו במים וטמאו עד הערב" - וכי מפני שהיא בבית הסתרים, והלא אין אדם מטמא בבית הסתרים, אלא גזרת מלך היא אפלו כל שהו, לכך נאמר: "ורחצו במים וטמאו עד הערב." "אשה" - אין לי אלא אשה גמורה, מנין לרבות את הקטנה, תלמוד לומר: "ואשה". מכאן אמרו: בת יום אחד - לנדה, בת עשרה ימים - לזיבה. "כי תהיה" - מן הדבור ואילך. "כי תהיה זבה" - יכול אפלו זבה מכל מקום תהא טמאה, תלמוד לומר: "והיא גלתה את מקור דמיה" - מלמד שכל דם שרואה אינה אלא מן המקור. יכול כל מראה זוב שתהא זבה תהא טמאה, תלמוד לומר: "דם". אי "דם", אין לי אלא מראית דם אחד, כשהוא אומר "דמיה, מלמד, שדמים הרבה טמאים בה: האדם, והשחור, וקקרו פרס, וכמימי אדמה, וכמזוג. בית שמאי אומרים: אף כמימי תלתן ואבטיח, וכמימי בשר צלי. ובית הלל מטהרין. כל הנשים מטמאות בבית החיצון, שנאמר: "דם יהיה זבה בבשרה". תנו רבנן: "בבשרה" - מלמד שמטמאה בפנים כבחוץ. אין לי אלא נדה, זבה מנין, תלמוד לומר: "זבה". פולטת שכבת זרע מנין, תלמוד לומר: "יהיה". רבי שמעון אומר: דיה פבועלה, מה בועל אינו מטמא עד שתצא טמאתו לחוץ אף היא אינה מטמאה עד שתצא טמאתה לחוץ, וכגון שהטבילה במטה ואינה מתהפכת.

אמר שמואל: בדיקה קרקע עולם וישבה עליו ומצאה עליו דם, טהורה, שנאמר: "בבשרה" - עד שתרגיש בבשרה. האי "בבשרה" מבעי לה מלמד שמטמא בפנים כבחוץ, אם כן לימא קרא "בבשר", מאי "בבשרה", שמע מנה עד שתרגיש בבשרה. ואפתי מבעי ליה "בבשרה" - ולא בשפיר ולא בחתיכה, תרתי. אמר רבי ירמיה: ומודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן. רב אשי אמר: שמואל דאמר כרבי נחמיה, דכל דבר שאינו מקבל טמאה אינו מקבל כתמים. בעא מנה רבי ירמיה מרבי זירא: הרואה דם בשפופרת מהו, "בבשרה" אמר רחמנא - ולא בשפופרת, או דלמא האי "בבשרה" מלמד שמטמאה בפנים כבחוץ ואפלו בשפופרת. אמר לה: "בבשרה" - אמר רחמנא, ולא בשפופרת. והא האי "בבשרה" מלמד שמטמאה מבפנים כבחוץ, אם כן לימא קרא "בבשר", מאי "בבשרה", שמע מנה תרתי. "בבשרה" - מלמד שמטמאה בפנים כבחוץ. והלא דין הוא: ומה אם הזב שטעון ביאת מים חיים אין מטמא בפנים כבחוץ, נדה שאינה טעונה ביאת מים

חיים אינו דין שלא תטמא בפנים כבחוץ. תלמוד לומר: "בבשרה" - מלמד שטמאה בפנים כבחוץ.

"שבעת ימים תהיה בנדתה" - כל חיבי טבילות טבילתו ביום, נדה ויולדת טבילתו בלילה, שנאמר: "שבעת ימים תהיה בנדתה" - תהא בנדתה כל שבעה, ואתקש יולדת לנדה. היה רבי מאיר אומר: מפני מה אמרה תורה תהא נדה לשבעה, מתוך שרגיל בה קץ בה, אמרה תורה: תהא נדה שבעה, כדי שתהא חביבה על בעלה ביום טהרתה כיום פניסתה לחפה. "שבעת ימים תהיה בנדתה" - ולא בזיבתה כל שבעה. יכול עד שתהא רואה דם כל שבעה, תלמוד לומר: "תהיה" - ואף על פי שאינה רואה. אין לי אלא ימים, לילות מנין, תלמוד לומר: "תהיה" - לרבות את הלילות. יכול בין סמוכין בין מפזרין, תלמוד לומר: "תהיה" - תהא בהוינתן אחת. מנין שאינה טובלת מבעוד יום, תלמוד לומר: "שבעת ימים תהיה בנדתה" - תהא בנדתה כל שבעה. "וכל הנגע בה יטמא" - יכול לא יהא נוגע בה מטמא בגדים במגע, הין אם אין מטמאה במשכב לטמא אדם לטמא בגדים, היא עצמה לא תטמא בגדים במגע, אם כן למה נאמר: "וכל הנוגע בה יטמא עד הערב", שייכול יהא נוגע בה מטמא אדם וכלי חרס. והלא דין הוא: הנוגע בזב מטמא והנוגע בנדה מטמא, מה נוגע בזב אין מטמא אדם וכלי חרס אף הנוגע בנדה לא יטמא אדם וכלי חרס. לא, אם אמרת בנוגע בזב שאין מטמא אדם לטמא אדם במקום אחר תאמר בנוגע בנדה שטמא אדם לטמא אדם במקום אחר, הואיל ומטמא אדם לטמא אדם במקום אחר יהא הנוגע בה מטמא אדם וכלי חרס, תלמוד לומר: "וכל הנוגע בה יטמא עד הערב" - אין הנוגע בה מטמא אדם וכלי חרס.

"וכל (המשכב) אשר תשכב עליו בנדתה יטמא וכל אשר תשב עליו יטמא" - יכול תטמא משכב שאין מיחד לשכיבה ומושב שאין מיחד לשיבה, הרי הוא אומר למטה: "וכל הנגע במשכבה יכבס בגדיו, וכל הנגע בכל כלי אשר תשב עליו יכבס בגדיו", מה למטה אין מטמא אלא משכב המיחד לשכיבה ומושב המיחד לשיבה, אף כאן לא תטמא אלא משכב המיחד לשכיבה ומושב המיחד לשיבה, יכול לענין לטמא אינה מטמאה אלא משכב המיחד לשכיבה ומושב המיחד לשיבה, אבל לענין לטמא תטמא את הכל, שהרבה מטמאין ואין מטמאין. תלמוד לומר: "עליו" - "עליו" אמור לענין לטמא "עליו" אמור לענין לטמא - מה "עליו" האמור לענין לטמא אינו מטמא אלא משכב ומושב המיחד לשכיבה ולישיבה, אף "עליו" האמור לענין לטמא אינו מטמא אלא משכב ומושב הראוי לשכיבה ולישיבה. "ואם על המשכב הוא" - עד שינשא רבו עליו. "או על הכלי אשר היא ישבת עליו" - (או) [אף] על מקצתו, מכאן אמרו: רב טמא על הטהור או על מקצתו, (ומקצת) [רב] הטהור על טמא או על מקצתו - בין בזב בין במשכב טמא. מקצת טמא על הטהור או על מקצתו ומקצת טהור על הטהור או על

מקצתו - בָּזָב טָמֵא, וּבְמִשְׁכָּב טָהוֹר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מִקְצַת טָמֵא עַל הַטָּהוֹר
אֵף בָּזָב טָהוֹר. "מִשְׁכָּב" - זֶה מִשְׁכָּב. [וְאֲשֶׁר הִיא יֹשֶׁבֶת עָלָיו" - זֶה הַמוֹשֵׁב]. (שְׁהוּא)
"כָּלִי" (מֶרְכָּב) - זֶה מֶרְכָּב ("יֹשֵׁב עָלָיו" - זֶה הַמוֹשֵׁב), שְׁנֵאָמַר: "בִּנְגָעוּ בּוֹ" - אֵיזְהוּ
דָּבָר שְׁחֵלֵק מִמֶּשְׁאוֹ, הֵוֵי אוֹמֵר: זֶה הַמֶּרְכָּב.

"וְאִם שָׁכַב יִשְׁכַּב" - לְרַבּוֹת שְׁתֵּי שְׂכִיבוֹת. "וְאִם שָׁכַב יִשְׁכַּב" - לְרַבּוֹת אֶת הַמְעָרָה.
"אִישׁ" פָּרַט לְקָטָן. יְכוֹל שְׂאֵנִי מוֹצִיא אֶת בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, תִּלְמוּד לֹא מֵר:
"וְאִם שָׁכַב יִשְׁכַּב אִישׁ". "אֶתְהָ" - פָּרַט לְמִצְרַעַת. וְהֵלֵא דִין הוּא וּמָה נִדְּהָ שְׂאֵינָה
מִטְמֵאָה בְּבִיָּאָה מִטְמֵאָה אֶת בּוֹעֵלָהּ, מִצְרַעַת שְׁמִטְמֵאָה בְּבִיָּאָה אֵינוֹ דִין שְׁתֵּי טָמֵא
אֶת בּוֹעֵלָהּ, תִּלְמוּד לֹא מֵר: "אֶתְהָ" - פָּרַט לְמִצְרַעַת. אָמַר אַבְיִי: הַכֹּל מוֹדִין בְּבֵא
עַל הַנִּדְּהָ וְעַל הַסּוֹטָה שְׂאֵין הַנּוֹלָד מִמֶּזֶר. נִדְּהָ - דְּהָא תַּפְסִי בָּהּ קְדוּשִׁין, שְׁנֵאָמַר:
"וַתְּהִי נִדְּתָה עָלָיו" - אֶפְלוּ בְּשַׁעַת נִדְּתָה תַּפְסִי בָּהּ קְדוּשִׁין. סוֹטָה נִמִּי תַּפְסִי בָּהּ
קְדוּשִׁין. תִּנְיָא נִמִּי הָכִי: הַכֹּל מוֹדִים בְּבֵא עַל הַנִּדְּהָ וְעַל הַסּוֹטָה וְעַל שׁוֹמְרַת יָבָם
שְׂאֵין הַנּוֹלָד מִמֶּזֶר. וְאַבְיִי שׁוֹמְרַת יָבָם מְסַפְקָא לִיהָ אִי כָּרַב אִי כְּשִׁמוּאֵל. תִּנְיָא:
"וַתְּהִי נִדְּתָה עָלָיו" - יְכוֹל יַעֲלֶה לְרַגְלָהּ, תִּלְמוּד לֹא מֵר: "וְיִטְמֵא שְׁבַעַת יָמִים". מָה
תִּלְמוּד לֹא מֵר "וַתְּהִי נִדְּתָה עָלָיו", יְכוֹל [לֵא] יִטְמֵא אָדָם וְכָלִי חֶרֶס, תִּלְמוּד לֹא מֵר
"וַתְּהִי נִדְּתָה עָלָיו" - מָה הִיא מִטְמֵאָה אָדָם וְכָלִי חֶרֶס, אֵף הוּא מִטְמֵא אָדָם וְכָלִי
חֶרֶס. אִי מָה הִיא עוֹשָׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשֵׁב לְטָמֵא אָדָם לְטָמֵא בְּגָדִים, אֵף הוּא עוֹשָׂה
מִשְׁכָּב וּמוֹשֵׁב [לְטָמֵא אָדָם] לְטָמֵא בְּגָדִים. תִּלְמוּד לֹא מֵר: "וַתְּהִי נִדְּתָה עָלָיו, וְכָל
הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמֵא" - שְׂאֵין תִּלְמוּד לֹא מֵר "וְכָל הַמִּשְׁכָּב", וּמָה תִּלְמוּד
לֹא מֵר "וְכָל הַמִּשְׁכָּב", נִתְקוּ הַכְּתוּבִים מִטְמֵאָה חֲמוּרָה לְטָמֵאָה קֵלָה, לֹא מֵר לָךְ שְׂאֵינוֹ
מִטְמֵא אֶלֶּא אֶכְלִין וּמִשְׁקִין. פְּרִיךְ רַב אַחֲמַי: אֵימָא נִתְקוּ הַכְּתוּבִים מִטְמֵאָה חֲמוּרָה
[לְטָמֵאָה קֵלָה] דְּלֵא לְטָמֵי אָדָם לְטָמוּיִי בְּגָדִים, אֶבֶל אָדָם וּבְגָדִים מִטְמֵא, אָמַר רַב
אַסִּי: "יִטְמֵא" - טְמֵאָה קֵלָה מִשְׁמַע. אֵימָא: "וַתְּהִי נִדְּתָה עָלָיו" - כָּלִי, "וְכָל
הַמִּשְׁכָּב" - פָּרַט, כָּלִי וּפָרַט אֵין בְּכָלִי אֶלֶּא מָה שְׁבַפְרִט, מִשְׁכָּב וּמוֹשֵׁב אֵין מִיָּד
אַחֲרֵינָא לֵא. אָמַר אַבְיִי: "וְיִטְמֵא שְׁבַעַת יָמִים" הַפְּסִיק הַעֲנִין, הֵוֵי כָּלִי וּפָרַט
הַמְּרַחֲקִין זֶה מִזָּה, וְאֵין דְּנִין אוֹתוֹ בְּכָלִי וּפָרַט. רַבָּא אָמַר: לְעוֹלָם דְּנִין, "וְכָלִי"
רְבוּיָא הוּא. וְאֵימָא מָה הִיא לֵא חֵלְקֵת בָּהּ בֵּין מַגְעָה לְמִשְׁכָּבָה לְטָמֵא אָדָם לְטָמֵא
בְּגָדִים לְחֶמְרָא, אֵף הוּא לֵא תַחֲלֵק בּוֹ בֵּין מַגְעוֹ לְמִשְׁכָּבוֹ [לְטָמֵא אָדָם] לְטָמֵא בְּגָדִים
לְקֵלָא, אָמַר קְרָא: "עָלָיו" - לְהַטְעִינוּ מִשְׁמַע.

בְּעָא מִנָּה רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסִי בֶּן לְקוּנְיָא מְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹסִי בֶּן לְקוּנְיָא: אֲזַהֲרָה
לְמִשְׁפָּשׁ עִם הַטָּהוֹרָה וְאֶמְרָה לוֹ: נְטִמְאֵתִי, דְּלֵא יִפְרֵשׁ מִיָּד, מְנַלּוּ, אָמַר חִזְקִיָּה:
דְּאָמַר קְרָא: "וַתְּהִי נִדְּתָה עָלָיו" - אֶפְלוּ בְּשַׁעַת נִדְּתָה תְּהֵא עָלָיו. אֲשַׁכְּחֹן עֲשָׂה -
לֵא תַעֲשֶׂה מְנַלּוּ, אָמַר רַב פִּפְא: אָמַר קְרָא: "לֵא תִקְרַב לְגִלּוֹת עֶרְוַתְהָ" לֵא תִקְרַב
נִמִּי לֵא תִפְרֵשׁ הוּא, דְּכִתִּיב: "הֵאמְרִים קָרַב אֶלֶּיךָ אֵל תִּגַּשׁ בִּי". נִתְקוּ מִטְמֵאָה
חֲמוּרָה וַתִּלְאוּ לְטָמֵאָה קֵלָה, שְׁלֵא יִטְמֵא אֶלֶּא אֶכְלִין וּמִשְׁקִין. נִמְצְאֵת אוֹמֵר:

משִׁכְּבוֹ כְּמִנְעוֹ, מִה מְנַעוּ מְטֵמָא אֶחָד וּפּוֹסֵל אֶחָד אֶף מִשְׁכְּבוֹ מְטֵמָא אֶחָד וּפּוֹסֵל אֶחָד. נְמִצָּאתָ אוֹמֵר: כִּכָּר שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁהִיא כְּרוּכָה בְּמִפָּה וּנְתוּנָה תַּחַת הַכָּר אוֹ בֵּין כָּר לַחֲבֵרוֹ, אִם כְּנִגְדָּה נְתוּנָה - טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁמְטֵמָא אֶת הַמִּפָּה וּמְטֵמָא אֶת הַכָּר, שְׁלֹא כְּנִגְדּוֹ - טְהוֹרָה, שְׂאִין מְנַעוּ מְטֵמָא בְּגָדִים. "וְטֵמָא שְׁבַעַת יָמִים" - שִׁסְפָּר שְׁבַעַת לְבִיָּאָה הָאֲחֵרוֹנָה. וְהֵלֵא דִין הוּא: מְטֵמָא בְּמַת וּמְטֵמָא בְּנִדָּה, מִה מַת אֵינּוּ סוֹפֵר שְׁבַעַת אֶלָּא לְטֵמֵאָה אֲחֵרוֹנָה, אֶף כִּשְׁהוּא מְטֵמָא בְּנִדָּה אֵינּוּ סוֹפֵר שְׁבַעַת אֶלָּא לְבִיָּאָה אֲחֵרוֹנָה. אוֹ כִּלְדָּ לְדָרְדָּ זֶה: הִיא מְטֵמֵאָה וּמְטֵמָא אֶת בּוֹעֲלָהּ, מִה הִיא אֵינָה סוֹפֵרֶת שְׁבַעַת אֶלָּא לְרֵאִיָּה רֵאשׁוֹנָה אֶף הוּא לֹא יִסְפָּר שְׁבַעַת אֶלָּא לְבִיָּאָה רֵאשׁוֹנָה. נְרֵאָה לְמִי דוֹמָה: דְּנִין טְמֵאָה שֶׁמִּמְקוֹם אַחֵר מְטֵמֵאָה שֶׁמִּמְקוֹם אַחֵר, וְאֵל יוֹכִיחוּ דְּמִים שֶׁהֵן מְגוּפָה. אוֹ כִּלְדָּ לְדָרְדָּ זֶה: דְּנִין טְמֵאָה שֶׁמִּחֲמַת דְּמִים מְטֵמֵאָה שֶׁמִּחֲמַת דְּמִים, וְאֵל תּוֹכִיחַ טְמֵאָת הַמַּת שְׂאִין מִחֲמַת דְּמִים. תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "וְטֵמֵאָה שְׁבַעַת יָמִים" - שִׁסְפָּר שְׁבַעַת לְבִיָּאָה אֲחֵרוֹנָה.

"אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו", אֲשֶׁר יִשָּׁב עָלָיו וְטֵמָא" - יָכוֹל יְטֵמָא מִשְׁכָּב שְׂאִין מִיָּחַד לְשִׁכְיָבָה וּמוֹשָׁב שְׂאִין מִיָּחַד לְיִשְׁיָבָה. לֹא, מִה הִיא אֵינָה מְטֵמֵאָה אֶלָּא מִשְׁכָּב הַמִּיָּחַד לְשִׁכְיָבָה וּמוֹשָׁב הַמִּיָּחַד לְיִשְׁיָבָה, אֶף הוּא לֹא יְטֵמָא אֶלָּא מִשְׁכָּב הַמִּיָּחַד לְשִׁכְיָבָה וּמוֹשָׁב הַמִּיָּחַד לְיִשְׁיָבָה. יָכוֹל הִיא וְהוּא לֹא יְטֵמֵאוּ טְמֵאָה חֲמוּרָה, אֲבָל הִיא וְהוּא יְטֵמֵאוּ טְמֵאָה קֵלָה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "הַמִּשְׁכָּב" - רַבָּה. אֵינּוּ לִי אֶלָּא מִשְׁכָּב, מִנִּין לְרַבּוֹת אֶת הַמְּרֻכָּב וְאֶת הַמוֹשָׁב, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "וְכָל הַמִּשְׁכָּב". אֵין לִי אֶלָּא בְּזִמּוֹן שֶׁשְׁכָּב עָלָיו וְנִגַּע בּוֹ, מִנִּין לְעֵשְׂרָה מוֹשְׁבוֹת זֶה עַל זֶה וְאֶפְלוּ עַל גַּפֵּי אָבוֹן מְסֵמָא, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "וְכָל הַמִּשְׁכָּב". "אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו" - עַד שִׁינְשָׂא רַבּוֹ עָלָיו.

"וְאִשָּׁה" - בֵּין גִּילְתָּ בֵּין שִׁפְחָה בֵּין מִשְׁחַרְרֶת וּבֵין בֵּת יִשְׂרָאֵל. "כִּי יָזוּב זֹב דְּמָה" - דְּמָה מִחֲמַת עֲצָמָה, וְלֹא דְמָה מִחֲמַת הַנֹּלָד. אֵתָה אוֹמֵר וְלֹא מִחֲמַת הַנֹּלָד, אוֹ אֵינּוּ אֶלָּא וְלֹא מִחֲמַת אָנָס, כִּשְׁהוּא אוֹמֵר "זֹב" הָרִי אָנָס אָמור, הָא מָה אָנִי מְקִיָּם "דְּמָה", דְּמָה מִחֲמַת עֲצָמָה, וְלֹא מִחֲמַת הַנֹּלָד. וְכֵה רֵאִיתָ לְטַהַר אֶת הַנֹּלָד וּלְטֵמָא בְּאָנָס, מְטַהַר אָנִי בְּנֹלָד שֶׁיֵּשׁ טְהוּרָה לְאַחֲרָיו, וּמְטֵמָא אָנִי בְּאָנָס שְׂאִין טְהוּרָה לְאַחֲרָיו. אֲדַרְבֵּה מְטַהַר אָנִי בְּאָנָס שֶׁכֵּן אָנָס בְּזָב טְהוּר, הַשְׁתָּא מִיָּהָא בְּאִשָּׁה קִימִינִין וְאָנָס בְּאִשָּׁה לֹא אֲשַׁכְּחִן. וְאִי תִימָא: מֵאִי דְעֵתָד לְטַהַר בְּאָנָס וּלְטֵמָא בְּנֹלָד, אֵין לָד אָנָס גְּדוֹל מְנֹלָד. אִי הָכִי נִדָּה נְפִי גִימָא "זָבָה" מִחֲמַת עֲצָמָה וְלֹא מִחֲמַת וְלָד. אֵתָה אוֹמֵר וְלֹא מִחֲמַת וְלָד, אוֹ אֵינּוּ אֶלָּא מִחֲמַת אָנָס, כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְאִשָּׁה כִּי תִהְיֶה זָבָה דָּם יִהְיֶה זָבָה", הָרִי אָנָס אָמור, הָא מָה אָנִי מְקִיָּם "זָבָה", זָבָה מִחֲמַת עֲצָמָה, וְלֹא מִחֲמַת וְלָד. אָמֵר (אֲבִי) [אֲבוּהָ דְשְׁמוּאֵל]: אָמֵר קָרָא: "וְטֵמֵאָה שְׁבוּעִים כְּנִדְתָּה" - וְלֹא כְּזִיבְתָּה, מִכְּלָל דְּזִיבְתָּה טְהוּר, וְאִיזוּ, זֶה קוֹשֵׁי בִימֵי זִיבָה. וְהַשְׁתָּא דְכִתִּיב "וְטֵמֵאָה שְׁבוּעִים כְּנִדְתָּה", "דְּמָה" לָמָּה לִי, אִי לֹאוּ "דְּמָה", הָוָה אֲמִינָא "כְּנִדְתָּה" - וְלֹא כְּזִיבְתָּה, וְאֶפְלוּ בְשׁוּפֵי, קָא מִשְׁמַע לָן.

כמה יהא קשוי ויהא תלוי בולד, רבי מאיר אומר: אפלו ארבעים וחמשים יום, רבי יהודה אומר: דיה חדשה. רבי יוסי ור' שמעון אומרים: אין קשוי יותר משתי שבתות. לפיכך אם קשתה שבעה עשר (ד) שלשה ראשונים ראוי לזיבה וילדה בזוב, ויש מקשה עשרים וחמשה ואינה זבה בהן, שנים לבלא עת שבעה לנדה ושנים לאחר הנדה ארבעה עשר של הנקבה, אבל אי אפשר שתקשה עשרים וששה מקום שאין ולד ולא ילדה בזוב. ויש רואה מאה יום ואינה זבה בהם, שנים לבלא עת, שבעה לנדה ושנים לאחר הנדה ושמונים של נקבה ושבעה לנדה ושנים לאחר הנדה. תנא: יכול הרואה שלשה ימים בתחלה, תהא זבה. ומה אני מקיים: "ואשה כי תהיה זבה", ברואה יום אחד, אבל הרואה שלשה ימים בתחלה יכול תהא זבה, תלמוד לומר: "על נדתה" - סמוך לנדתה. ואין לי אלא סמוך לנדתה, מפלג מנדתה מנין, תלמוד לומר: "או כי תזוב". אין לי אלא יום אחד, מנין לרבות שנים שלשה ארבעה חמשה ששה שבעה שמונה תשעה עשרה, אמרת: מה מציינו ברביעי שראוי לספירה וראוי לזיבה וכו'. ומנין לרבות אחד עשר, תלמוד לומר: "בלא עת נדתה". יכול שאני מרבה אף שנים עשר, אמרת: לאו. מה ראית לרבות אחד עשר ולהוציא שנים עשר, מרבה אני את אחד עשר שראוי לספירת "או כי תזוב", ומוציא אני שנים עשר שאין ראוי לספירת "או כי תזוב". ואין לי אלא שלשה ימים, שני ימים מנין, תלמוד לומר: "ימי". יום אחד מנין, תלמוד לומר: "כל ימי".

"טמאה" - מלמד שטמאה את בועלה. "היא" היא מטמאה את בועלה, ואין הזב מטמא את מה שבוכל. שיכול, והלא דין הוא: ומה היא שאינה מטמאה בראיות כבימים מטמאה את בועלה, הוא שטמא בראיות כבימים אינו דין שטמא את מה שבוכל. תלמוד לומר: "היא" - היא מטמאה את בועלה ואין הזב מטמא את מה שבוכל. ומנין שהוא עושה משכב ומושב, תלמוד לומר: "כמשכב נדתה". ואין לי אלא שלשה ימים, שני ימים מנין, תלמוד לומר: "ימי". יום אחד מנין, תלמוד לומר: "כל ימי". ומנין שסופרת אחד לאחד, תלמוד לומר: "יהיה לה". יכול תספר שבעה לשנים, ודין הוא: ומה הוא שאינו סופר אחד לאחד סופר שבעה לשנים, היא שסופרת אחד לאחד אינו דין שתספר שבעה לשנים. תלמוד לומר: "יהיה לה" - אינה סופרת אלא יום אחד בין לאחד בין לשנים. אמר לה רבי ישעיה לרבי אבא: ואימא כי חזא ביממא תהא זבה, בליליא תהוי נדה, אמר לה עליך אמר קרא: "על נדתה" - סמוך לנדתה, וסמוך לנדתה אימת, בליליא הוא, וקא קרי לה זבה. "ימים" - שנים. יכול ימים הרבה, אמר רבי עקיבא: כל ששמועו מרבה ושמועו מועט, תפשת מרבה - לא תפשת, תפשת מועט - תפשת. רבי יהודה בן בתירא אומר: שתי מדות אחת מדה (קלה) [קלה] ואחת מדה שאינה (קלה) [קלה], מודדין במדה (קלה) [קלה] ואין מודדין במדה שאינה (קלה) [קלה]. רבי נחמיה אומר: למה בא הכתוב, לפתח או לנעל, לא בא

לנעל אָלָא לפתח, אם אָתָה אוֹמֵר יָמִים עֲשֶׂרָה אֵינּוּ אָלָא מָאָה אָלָא מָאתִים אָלָא אָלָף אָלָא רבוא, כְּשֶׁאָתָה אוֹמֵר יָמִים שְׁנַיִם פְּתַחְתָּ. רַבִּי מוֹנָא אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: יָמִים שְׁנַיִם. אוּ יָכוֹל יָמִים הֶרְבֵּה, אִם מְרַבִּין הוּן לָמָּה נֶאֱמַר "רַבִּים", הָא לֹא דְבַר אָלָא בְּיָמִים מְעוּטִים, וְכַמָּה הוּן, הֲוֵי אוֹמֵר: שְׁנַיִם. "רַבִּים" - שְׁלֹשָׁה, יָכוֹל "רַבִּים" - עֲשֶׂרָה, אָמַר: "יָמִים" וְאָמַר: "רַבִּים" - מָה יָמִים מְעוּט יָמִים שְׁנַיִם, אָף רַבִּים מְעוּט רַבִּים שְׁלֹשָׁה. יָכוֹל שְׁנַיִם וְשְׁלֹשָׁה הֲרִי חֲמִשָּׁה, וְכִי נֶאֱמַר "יָמִים וְרַבִּים", וְהֵלֵא לֹא נֶאֱמַר אָלָא "יָמִים רַבִּים". הָא כִּיצַד, "רַבִּים" הִלְלוּ יְהוּ מְרַבִּים עַל הַשְּׁנַיִם, וְכַמָּה הוּן, הֲוֵי אוֹמֵר שְׁלֹשָׁה.

"כְּטַמְאָת נְדָתָה" - וְלֹא כִימִי נְדָתָה. וְהֵלֵא דִין הוּא: וּמָה אִם בְּמָקוֹם שְׁלֹא עָשָׂה אֶת טַמְאָת הַמְטַמָּא כְּמַטְמָא עָשָׂה אֶת יָמִי הַמְטַמָּא כְּמַטְמָא, מָקוֹם שֶׁעָשָׂה אֶת טַמְאָת הַמְטַמָּא אֵינּוּ דִין שֶׁנַּעֲשֶׂה אֶת יָמִי הַמְטַמָּא כְּמַטְמָא. תְּלַמוּד לומר: "כְּטַמְאָת נְדָתָה" - וְלֹא כִימִי נְדָתָה. "וְכָל הַנוֹגַע בָּם יִטְמָא" - עַל יָדֵי חֲבוּרֵיהוֹן.

"וְאִם טְהַרָה מְזוּבָה" - כְּשֶׁתִּפְסַק מְזוּבָה. "מְזוּבָה" - וְלֹא מִנְגַעָה. "מְזוּבָה" - וְלֹא מְלַדְתָה.

"וְסִפְרָה לָהּ" - אָמַר שְׁמוּאֵל: מִנִּין לְנִדָּה שְׁסוֹפְרָת לְעֲצָמָה, שְׁנֶאֱמַר: "וְסִפְרָה לָהּ", מִכָּאן לְנִדָּה שְׁסוֹפְרָת לְעֲצָמָה.

"שִׁבְעַת יָמִים" - יָכוֹל בֵּין סְמוּכִין בֵּין מְפֻזְרִין, תְּלַמוּד לומר: "וְאַחַר תִּטְהַר" "אֲחֵר" - אֲחֵר לְכַלְן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: "אֲחֵר תִּטְהַר" - אֲחֵר הַמַּעֲשֶׂה תִטְהַר, כִּינּוּן שֶׁטְבִלָה טְהוּרָה לְעֶסֶק בְּטְהוּרוֹת. אָבֵל אָמְרוּ חֲכָמִים: אֲסוּר לְעֲשׂוֹת כּוֹן, שְׁלֹא תִבָּא לִידֵי סִפְקָה. אָמַר יְהוּ רַב פֶּפְא לְרַבָּא: מִכְּדֵי הָאֲדָנָא כְּלָהּ סִפְקָה זְבוּת שׁוֹינְהוּ רַבְּנָן, לְטַבְלוּ בְּיָמָא דְשִׁבְעֵי אָהָה, אָמַר לָהּ: מְשׁוּם דְר' שְׁמַעוֹן. דְתַנְיָא: "וְאַחַר תִּטְהַר" וְכוּ'. אֲבִי אָמַר: בְּלִדָּה - אֵין קָשִׁי סוּתֵר בְּזִיבָה, וְאֵינָה עוֹלָה. רַבָּא אָמַר: אֵינָה סוּתֵרָת וְעוֹלָה. לְאֲבִי שְׁלֹא תִהֵא טַמְאָת זִיבָה מִפְּסִקָת בִּינֵיהֶם. אָמַר רַבָּא: מִנָּא אֲמִינָא לָהּ, דְתַנְיָא: "מְזוּבָה" - וְלֹא מִנְגַעָה, "מְזוּבָה" - וְלֹא מְלַדְתָה. וְאֲבִי תַנִּי חֲדָא: "מְזוּבָה" - וְלֹא מִנְגַעָה. וְרַבָּא, הָאֵי מָאֵי, אֵי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא "מְזוּבָה" - וְלֹא מְלַדְתָה, אֵי צְרִיכָא לָהּ לִידָה תִנָּא נִגְעָה אֲטוּ לִידָה, אָלָא אֵי אֲמַרְתָּ "וְלֹא מִנְגַעָה", הָאֵי מ' וְכִי יִטְהַר הַזָּב מְזוּבוּ" נִפְקָא: "מְזוּבוּ" - וְלֹא מִנְגַעוּ. וְאֲבִי, חַד בְּזָב וְחַד בְּזָבָה. וְצְרִיכֵי. דְאֵי כְּתִב רַחֲמָנָא בְּזָב, מְשׁוּם דְלֹא מְטַמָּא בְּאֲנָס, אָבֵל זָבָה דְמְטַמָּא בְּאֲנָס אֵימָא לֹא. וְאֵי כְּתִב רַחֲמָנָא בְּזָבָה מְשׁוּם דְלֹא מְטַמָּא בְּרֵאִיוֹת כְּבִימִים, אָבֵל זָב אֵימָא לֹא, צְרִיכָא.

"וביום השמיני" - יכול בין ביום בין בלילה, תלמוד לומר: "ביום" - ביום ולא בלילה. "תקח לה" - לעצמה, שאם הפרישתן לזיבתה ראשונה לא תביאם לזיבתה שניה. "שתי תרים או שני בני יונה" - חלופי תורין בני יונה, חלופי בני יונה תורין, ואין חלופיהו עשירית האיפה. מנין שטובלת מבעוד יום, תלמוד לומר: "והביאה אותם אל הכהן (אל פני ה)" אל פתח אהל מועד" - כיצד היא באה אל פתח אהל מועד, אלא אם כן היה לה הערב שמש, מלמד שטובלת מבעוד יום.

"ועשה הכהן את האחד חטאת ואת האחד עלה" - שיפרישם הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה. מנין אם הפרישתן היא יהא הפרשו הפרש, תלמוד לומר: "אחד לחטאת ואחד לעולה והביא אתם". אמר רב חסדא: אין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשית כהן. אמר רב שימי בר אשי: מאי טעמא דרב חסדא, "ולקחה שתי תרים או שני בני יונה וגו' ועשה הכהן" וגו' - או בלקיחת בעלים או בעשית כהן. מיתבי: "ועשהו חטאת" - הגורל עושה חטאת, ואין השם עושה חטאת וכו'.

"והזרתם את בני ישראל". אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: כל שאינו פורש מאשתו סמוך לוסתה, אפלו הוין לו בנים כבני אהרן מתים, דכתוב: "והזרתם את בני ישראל", וכתוב "והדוה בנדתה", וסמיך לה: "אחרי מות שני בני אהרן". "והזרתם את בני ישראל מטמאתם" - הרי זו אזהרה, "ולא ימתו בטמאתם" - הרי זו ענש. "בטמאם את משפני אשר בתוכם" - אף על פי שהן טמאים שכינה ביניהם.

"זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע" - זה הרואה ראיה אחת, שהוא כבעל קרי שטובל ואוכל את פסחו לערב.

רמז תקסט פעם אחת בא אחד וישב כנגדי, והיה בו מקרא ולא משנה. אמר לי: רבי, זב חמור או נדה, אמרתי לו: נדה חמורה מזב. אמר לי: רבי, והלא לא למדנו טבילה לנדה אלא מן הזב, נאמרתי לו: בני, והלא דברים קל וחמר: ומה אם הזב שאינו פרה ורבה, מטמא אחת עשרה טמאות וטעון שבע רחיצות שבתורה. נדה שהיא פרה ורבה, לא כל שכן שהיא מטמאה אחת עשרה טמאות וטעונה שבע רחיצות וטבילות שבתורה. הא למדנו: כל האומר לאשתו ולבנותיו ולבני ביתו כשהם בנדותם: מתרים אתם לנגע בכל הכלים, עשו מה שאתם רוצים לעשות, לפי שאין טבילה לנדה מן התורה, אינו רואה קורת רוח לעולם.

מעשה בתלמיד אחד שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה, ונכנס לבית עולמו בחצי ימיו, ונעשית אשתו כשוטה והיתה מחזרת על פתחי חברי בעלה ואמרה להם: רבותי, בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה, מפני מה מת בחצי ימיו, ולא היה אדם שהשיב לה כלום (דבר). פעם אחת הייתי מהלך בשוק ונכנסתי

לחצרה, באה וישבה כנגדי והיתה בוכה, אמרתי לה: בתי, מפני מה את בוכה, אמרה לי: רבי, בעלי קרא הרבה שנה הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה ומת בחצי ימיו, אמרתי לה: בתי בשעת נדוניתך מהו אצלך, אמרה לי: רבי, חס וחלילה אפלו באצבע קטנה לא נגע בי, ואחר כל אותו הזמן שראיתי בהן דם ישבתי שבעה ימים שלא אבוא לידי ספק. אמרתי לה: בתי, יפה אמר לך בעלך, שכן אמרו חכמים בזבין ובזבות וביולדות שלאחר שבעה הן טהורין, שנאמר: "ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר". אבל באותן הימים לבנים מהו אצלך, שמא הבאת לו את הספין שבגדך ונגע בו אפלו באצבע הקטנה, אמרה לי: רבי, חיי ראשך, רחצתי לו את רגליו וסכתי לו את השמון, וישנתי אני עמו במטה אחת אני בבגדי והוא בבגדיו, אבל לא הסיח דעתו לדבר אחר. אמרתי לה: ברוך המקום שהרגו, שאין לפניו משוא פנים. שכן כתוב בתורה: "ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב". יכול יחבקנה וינשקנה וידבר עמה דברי תפלות, תלמוד לומר: "לא תקרב". יכול יהא ישן עמה בבגדיה על מטה אחת, תלמוד לומר: "לא תקרב". כדי שלא יאמר אדם לעצמו: כשהיא בנדתה - אסור לבשרה ואסור למטתה, פרשה מן הנדה - שמא תאמר לבשרה אסור ולמטתה מתר, לפיכך חזר ופרש על ידי יחזקאל: "ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב" - השנה אשה נדה לאשת איש להיותו נזהר עליה וכו'. ראה האדם קרי - חייב טבילה מן התורה. אם אמר: מי רואה אותי אין בכך כלום, העבירו מכנגד פניו שוב ראה קרי ואומר: מי רואה אותי אין בכך כלום, וכן בפעם שלישית, עובר על מה שכתוב בתורה: "ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים את כל בשרו וטמא עד הערב" (ועבר על מה שכתוב): "הן כל אלה לפעל אל פעמים שלש עם גבר". לסוף הוא נעשה זב מתוך דרכיו, שנאמר: "איש איש כי יהיה זב מבשרו" וגו'. ומה תלמוד לומר "איש איש", אלא איש אחד לזב מבשרו, ואיש אחד למקרה לילה. ואם חזר ועשה תשובה, מרפאין אותו. ואם לאו, הרי הוא זב עד יום מותו, שנאמר: "וזאת תהיה טמאתו בזובו רר בשרו את זובו" וגו'. "ואשה כי תהיה זבה" - רבי ישמעאל אומר: פרשה זו לכתחלה לא נאמרה אלא ללמד על בנות ישראל שמטמאות טפת דם פחדל וצריכה לספר שבעה ימים, ואחר שספרה שבעה ימים היא צריכה טבילה כמו נדה גמורה כדי לצאת מקל עברה. רבי מאיר אומר: לא נאמרה פרשה זו אלא למצות פריה ורביה, שאפלו אוכלת אשה כל מיני מאכל ושותה כל מיני משקה אין אישה קוּוּט בה. אבל אם היה רגיל אצלה בכל זמן אפלו בימי נדתה, היה קוּוּט בה והיה מבטל פריה ורביה. לך נאמר בתורה: "שבעת ימים תהיה בנדתה" וגו', כדי שתהא חביבה על בעלה ביום טבילתה ביום כניסתה לחפה. אם חזרה ועשתה תשובה, מרפאין אותה מיד. ואם לאו, הרי היא בחזקתה עד יום מותה, שנאמר: "ואשה כי זוב זב דמה" וגו'.

אמר רב (אשי) [יוסף]: כי פשיט ריש לקיש בזב בעי הכי: ראיה ראשונה של זב קטן מהו שתטמא במגע, "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע אמר רחמנא - כל ששכבת זרעו מטמאה ראיה ראשונה שלו מטמא, והאי כיון דשכבת זרעו לא מטמא ראיה ראשונה שלו נמי לא מטמא, או דלמא כיון דאלו איהו חזי תרי מצטרפי - מטמא. אמר (רב יוסף) [רבא]: תא שמע: "זאת תורת הזב" - בין גדול בין קטן. מה גדול ראיה ראשונה שלו מטמא, אף קטן ראיה ראשונה שלו מטמא. [בעי רב יוסף]: ראיה ראשונה של מצרע מהו שתטמא כו', אמר אביי: מאי תבעי

לה וְהָא הוּא דְקָאָמַר: ["זאת תורת הַזָּב" - בֵּין גְּדוּל בֵּין קָטוֹן, וְכִיּוֹן דְנִפְקָא לֵה קָטוֹן מֵהֶתֶם אֵיתֵר לֵה "לְזָכְר" - לְרַבּוֹת מְצַרְע לְמַעֲיָנוֹתֵינוּ, "וְלִנְקָבָה" - לְרַבּוֹת מְצַרְעַת לְמַעֲיָנוֹתֵיהָ. וְאִקְשָׁה רַחֲמָנָא מְצַרְע לְזָב גְּמוּר, מַה זָב גְּמוּר מְטַמָּא בְּמִשְׁא אִף רְאִיָּה רְאִישׁוֹנָה דְזָב מְטַמָּא בְּמִשְׁא. אָמַר רַב הוּנָא: רְאִיָּה רְאִישׁוֹנָה שֶׁל זָב מְטַמָּא בְּאֵנְס, שְׁנַאָמַר: "זאת תורת הַזָּב" וְגו' - מַה שְׂכַבְתָּ זָרַע מְטַמָּא בְּאֵנְס אִף רְאִיָּה רְאִישׁוֹנָה שֶׁל זָב מְטַמָּא בְּאֵנְס. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: וְהִלָּא זָב בְּכָלֵל בְּעַל קָרִי הִיָּה בְּרְאִיָּה רְאִישׁוֹנָה, וְלָמָּה זָצָא בְּרְאִיָּה שְׁנִיָּה, לְהַקֵּל עָלָיו וְלְהַחֲמִיר עָלָיו. לְהַקֵּל עָלָיו - שְׂאִינוּ מְטַמָּא בְּאֵנְס, וְלְהַחֲמִיר עָלָיו - שֶׁהוּא מְטַמָּא מְשֻׁכָּב וּמוֹשָׁב. (תְּנַיָּא) [אָמַר רַב הוּנָא]: זָב דּוּמָה לְמִי בְּצִק שֶׁל שְׁעוּרִים. זָב בָּא מְבַשֵּׁר הַמַּת, שְׂכַבְתָּ זָרַע בָּא מְבַשֵּׁר הַחִי. זָב דְּהָהּ וְדוּמָה לְלָבוּ בִּיצָה הַמְזָרֵת, שְׂכַבְתָּ זָרַע קְשׁוּרָה וְדוּמָה לְלָבוּ בִּיצָה שְׂאִינָה מְזָרֵת.

"וְהִדְוָה בְּנִדְתָּה" - זְקָנִים הִרְאִישׁוֹנִים אָמְרוּ: שֶׁלֹּא תִכְחַל וְלֹא תִפְרָכֵס וְלֹא תִתְקַטֵּשׁ בְּבִגְדֵי צְבָעוֹנִים. עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָא וְלָמַד אִם כֵּן אֶתְהָ מְגַנְהָ עַל בְּעֵלָהּ וְנִמְצָא בְּעֵלָהּ מְגַרְשָׁה, אֶלָּא מַה תִּלְמוּד לֹאמַר: "וְהִדְוָה בְּנִדְתָּה", תִּהְיֶה בְּנִדְתָּה עַד שֶׁתִּבְאָ בְּמִים. דָּם הַנִּדָּה מְטַמָּא לַח וְיָבֵשׁ. מִנָּא הֵינִי מְלִי, אָמַר חִזְקִיָּה: דָּאָמַר קָרָא: "וְהִדְוָה בְּנִדְתָּה" - מִדְּוָה כְּמוֹתָהּ, מַה הִיא מְטַמָּאָה - מִדְּוָה נְפִי מְטַמָּאָה. אֲשַׁכְּחֹן לַח, יָבֵשׁ מְנָלוֹ, אָמַר קָרָא: "יִהְיֶה" - בְּהוֹיָתוֹ יִהְיֶה. וְאִימָא הֵינִי מְלִי בִּלְחָ וְנַעֲשֶׂה יָבֵשׁ, יָבֵשׁ מֵעֵקְרוֹ מִנָּא לוֹ, וְתוֹ הָא דִּתְנֹן: "הַמְפַלֵּת כְּמִין קִלְפָּה, כְּמִין עֶפֶר, כְּמִין שְׁעָרָה, כְּמִין גְּבוּשִׁין אֲדָמִים, תִּטִּיל לְמִים, אִם נִמְחוּ, טַמְא. מִנָּא לוֹ, "יִהְיֶה" - רַבּוּיָא הוּא. אִי מַה הִיא עוֹשָׂה מְשֻׁכָּב וּמוֹשָׁב לְטַמָּא אָדָם לְטַמָּא בְּגָדִים אִף דְּמָה עוֹשָׂה מְשֻׁכָּב וּמוֹשָׁב לְטַמָּא אָדָם לְטַמָּא בְּגָדִים, אָמַר קָרָא: "אֲשֶׁר הִיא יִשְׁבֵּת עָלָיו" - הִיא וְלֹא דְמָה. אִי מַה הִיא מְטַמָּאָה בְּאֵבּוֹן מְסַמָּא אִף מִדְּוָה תִּטַּמָּא בְּאֵבּוֹן מְסַמָּא, אָמַר קָרָא: "וְהִנּוּשָׂא אוֹתָם" - מֵעוּטָא הוּא. "וְהִדְוָה בְּנִדְתָּה, וְהַזָּב" - זֶה בְּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת, שֶׁהוּא כְּנִדָּה שְׂמִטָּמָא מְשֻׁכָּב וּמוֹשָׁב וְצָרִיד בִּיאַת מִים חַיִּים, וְכַפְטוּר מִן הַקָּרְבָּן. "תּוֹרַת הַזָּב, וְהַזָּב אֶת זֹבוֹ" - זֶה שְׂרָאָה שְׁלֵשׁ רְאִיּוֹת, שֶׁהוּא זָב גְּמוּר מְטַמָּא מְשֻׁכָּב וְצָרִיד בִּיאַת מִים חַיִּים וְחַיִּים בְּקָרְבָּן. "תּוֹרַת הַזָּב, וְאֲשֶׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שְׂכַבְתָּ זָרַע" - מַה הַזָּב סוֹתֵר בְּזָב, אִף שְׂכַבְתָּ הַזָּרַע תִּסְתֵּר בְּזָב. אִי מַה הַזָּב סוֹתֵר אֶת הַכֹּל אִף שְׂכַבְתָּ זָרַע תִּסְתֵּר אֶת הַכֹּל, תִּלְמוּד לֹאמַר: "לְטַמָּאָה בָּה" - אִין לֵה אֶלָּא יוֹם אֶחָד. יְכוּל אִף מִימֵי רַגְלִים יְהוּ סוֹתֵרִין בְּזָב, תִּלְמוּד לֹאמַר: "זֹאת".

"וְהַזָּב אֶת זֹבוֹ" - אַחֲרִים אוֹמְרִים: (אִם) [מַה] הַזָּב מְטַמָּא בְּמִשְׁא, אִף הַזָּב מְטַמָּא בְּמִשְׁא. "לְזָכְר" - לְרַבּוֹת אֶת הַמְצַרְע, "וְלִנְקָבָה" - לְרַבּוֹת אֶת הַיּוֹלָדֵת. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמַר: הִרִי הוּא אוֹמַר: "וְהַזָּב אֶת זֹבוֹ לְזָכְר וְלִנְקָבָה", "לְזָכְר" - כָּל שֶׁהוּא זָכַר בֵּין קָטוֹן בֵּין גְּדוּל. "וְלִנְקָבָה" - כָּל שֶׁהִיא נִקְבָּה בֵּין גְּדוּלָה בֵּין קְטִינָה. "וְלִאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם טַמְאָה" - לְהַבִּיא אֶת (זָבָה) [הַבָּא עַל] שׁוֹמְרֵת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם. רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא אוֹמַר: מִנִּין לְחַטָּאת הַעוֹף שֶׁהִיא בָּאָה

על הספק שאינה נאכזרת, תלמוד לומר: "והזב את זובו לזכר ולנקבה" - מקיש נקבה לזכר, מה זכר מביא קרבן על הודאי אף נקבה מביאה קרבן על הודאי, ומה זכר מביא על הספק אף נקבה מביאה על הספק. ומה זכר ממין שהוא מביא על הודאי מביא על הספק, אף נקבה ממין שהיא מביאה על הודאי מביאה על הספק. אי מה זכר מביא קרבן ונאכל אף נקבה מביאה קרבן ונאכל, אמרת: לא כן, אם אמרת בזכר שכן אסור אחד, תאמר בנקבה ששני אסורין. אמר רבי נתן: "והזב" - זהו ראיה ראשונה, "את זובו" - זהו ראיה שנייה. מכאן ואילך הרי ראית זכר פראית נקבה, מה ראית נקבה דם נדות אפלו באנס אף ראית זכר כן. והתניא: רבי אליעזר אומר: שלישיית בודקין אותו, רביעיית אין בודקין אותו, באיתים קמפלגי, לרבי אליעזר "והזב" - חד, "את" - תרי, "זובו" - תלת, "רביעיית" - אתקש לנקבה.

רמז תקע אמר רב נחמן אמר רב: טמטום ואנדורגינוס שראו לבן או אדם - אין חיבין עליהן על ביאת מקדש, ואין שורפין עליהן את התרומה. ראו לבן ואדם פאחת - אין חיבין עליהן על ביאת מקדש, אבל שורפין עליהן את התרומה. שניאמר: "מזכר עד נקבה תשלחו" - זכר ודאי נקבה ודאית, אבל טמטום ואנדורגינוס לא. אי הכי תרומה נמי לא לשרף, דכתיב: "והזב את זובו לזכר ולנקבה" - זכר ודאי נקבה ודאית, ולא טמטום ואנדורגינוס. ההוא מבעי לה לכדרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: "לזכר" - לרבות מצרע למענינותיו, "ולנקבה" - לרבות מצרעת למענינותיה. הא נמי מבעי לה במי שיש לו טהרה במקוה פרט לכלי חרס שאין לו טהרה במקוה, דברי רבי יוסי הגלילי. אם כן נכתוב רחמנא אדם וכי תימא אי כתב רחמנא אדם הוה אמינא כלי מתכות לא, מ"כל טמא לנפש" נפקא, "מזכר עד נקבה" למה לי, לכדרב. ואימא פלה לכדרב הוא דאתא, אם כן נכתוב רחמנא "נקבה", מאי "עד נקבה" - עד כל דבר שיש לו טהרה במקוה. אי הכי כי אטמי בשאר טמאות לא לשלחו, אמר קרא: "מזכר" - מטמאה הפורשת מזכר. וכל היכא דכתב רחמנא "זכר ונקבה" למעוטי טמטום ואנדורגינוס הוא, והא גבי ערכין דכתיב "זכר, ואם נקבה" - ותניא: "הזכר" - ולא טמטום ואנדורגינוס. יכול לא יהא בערף איש אבל יהא בערף אשה, תלמוד לומר: זכר ודאי נקבה ודאית, אבל לא טמטום ואנדורגינוס. טעמא דכתב רחמנא "זכר, ואם נקבה" הא לא כתב רחמנא מזכר עד נקבה לא ממעט. ההוא מבעי ליה לחלק בין ערף איש לערף אשה.

רמז תקעא "ואשה כי זוב זוב דמה ימים רבים" - והלא שבעת ימי הנדה הו, ולמה קורא אותן "ימים רבים", לפי שפרשה מבבלה והו ימים של צער לפיכך קרא אותן "ימים רבים". פיוצא בו: "ויהי בימים הרבים ההם" - על שהיו ימי צער קורא אותם "ימים רבים". ודכותה: "וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת וללא פהו מורה וללא תורה". ודכותה: "ויהי ימים רבים ודבר ה' היה אף

אלהיו" - שלשה חֲדָשִׁים בְּרֵאשׁוֹנָה וְשְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים בְּאַחֲרוֹנָה וּשְׁנַיִם עָשָׂר בְּאֶמְצַע - הָרִי שְׁמוֹנֶה עָשָׂר חֲדָשׁ. וְכִי "רַבִּים" הוּא, אֲלֵא עַל יְדֵי שֶׁהָיוּ שָׁל צַעַר, קוֹרְאִים רַבִּים. וְדַכּוֹתָהּ: "יָמִים רַבִּים שְׁמוֹנִים וּמֵאֵת יוֹם".

"וְהִנֵּדָה בְּנִדְתָהּ" - אֵין כְּתִיב כָּאן, אֲלֵא "וְהִדְוָה בְּנִדְתָהּ" - צַעַר גְּדוֹל נָתַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִשָּׁה זֹ, שְׁמֵאֲחֵר שְׁמִשְׁמֵרֵת שְׁלֹשֶׁת יָמֵי זִיבָה, יוֹשֶׁבֶת וּמִשְׁמֵרֵת שִׁבְעַת יָמֵי נִדָּה. לְכַךְ כְּתִיב: "וְהִדְוָה בְּנִדְתָהּ". רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי: וְמָה אִם הָאִשָּׁה הָזֵה, עַל יְדֵי שֶׁפָּרְשָׁה שְׁלֹשָׁה יָמִים, הַתּוֹרָה קוֹרֵא אוֹתָהּ דְּוָה, אָנוּ שְׁפָרְשָׁנוּ מִבֵּית חַיִּינוּ וּמִבֵּית תַּפְאָרְתָּנוּ וּמִמִּקְדָּשֵׁנוּ כַּמָּה יָמִים וְכַמָּה שָׁנִים, כַּמָּה יוֹבְלוֹת וְכַמָּה עֲבוּרִים - עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. "כִּי יָזוּב זֹב דְּמָה יָמִים רַבִּים, - שְׁלֹשָׁה יָמִים. הָא כִּי צִד, הָאִשָּׁה הָזֵה טְמֵאָה שִׁבְעַת יָמִים וְנִטְהַרֵת בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי, וְאִם רָאָתָה דָם בְּאוֹתוֹ יוֹם שׁוֹמְרֵת יוֹם כְּנֻגַד יוֹם וְנִטְהַרֵת. חֲזָרָה וְרָאָתָה בַּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי שׁוֹמְרֵת אוֹתוֹ יוֹם וְשָׁבָה וְנִטְהַרֵת. חֲזָרָה וְרָאָתָה בַּיּוֹם עֲשִׂירִי שׁוֹמְרֵת אוֹתוֹ יוֹם וְשָׁבָה וְנִטְהַרֵת. הָרִי שְׁלֹשָׁה יָמִים שֶׁהוּא "יָמִים רַבִּים". אֲבָל אִם רָאָתָה דָם בַּיּוֹם אֶחָד עָשָׂר שֶׁהוּא יוֹם רַבִּיעִי לְטַהַרְתָּה חוּזְרֵת לְטַמְאָתָה וְשׁוֹמְרֵת שִׁבְעַת יָמֵי נִדְתָה מִתְחַלְתָּה, שְׁכַךְ שָׁנִי חֲכָמִים: אֶחָד עָשָׂר יוֹם שֶׁבִּין נִדָּה לְנִדָּה הַלְכָה לְמִשָּׁה מְסִינִי. לְפִיכָךְ הָאִשָּׁה צְרִיכָה שֶׁתֵּהָא סוֹפְרֵת חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם. כִּי צִד הִיא עוֹשָׂה, שׁוֹמְרֵת שִׁבְעַת יָמֵי נִדְתָה, וְאַחַר כֵּךְ סוֹפְרֵת שִׁבְעָה נְקִיִּים וְנִטְהַרֵת בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְטוֹבְלָת טְבִילָה חֲמוּרָה אַחַר שֶׁקִּיעַת הַחֲמָה וְהִיא מִתְרַת לְבַעֲלָהּ, שְׁנֵאמַר: "וְאִם טְהַרָה מִזוֹבָה". "וְאִשָּׁה כִּי יָזוּב זֹב דְּמָה" - לְמָה אִשָּׁה וְלֹא אִישׁ, לְשַׁעֲבַר הִיתָה נוֹהֶגֶת בְּנָשִׁים וּבְאֲנָשִׁים, שְׁנֵאמַר: "אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ". רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: טְמֵאֵת הָאִישׁ חֲמוּרָה הִיתָה מִטְמֵאֵת הָאִשָּׁה, לְמָה, שֶׁטְמֵאֵת הָאִשָּׁה סִימָן לְבָנִים, אֲבָל שֶׁל אִישׁ צַעַר הוּא, שְׁנֵאמַר: "וְזֹאת תִּהְיֶה טְמֵאֵתוֹ בְּזוֹבוֹ כִּי בְּשָׂרוֹ אֵת זוֹבוֹ אוֹ הַחֲתִים בְּשָׂרוֹ מִזוֹבוֹ" - דְּבַר שֶׁחֲתוּם וְסָגוּר. לְשַׁעֲבַר הָיוּ הָאֲנָשִׁים רוֹאִים דְּמִים, עַד שֶׁעָמְדָה רַחֵל, שְׁנֵאמַר: "כִּי דָרְךָ נָשִׁים לִי" - וְנָתַן לָהּ. לְכַךְ נֵאמַר: "וְאִשָּׁה כִּי יָזוּב זֹב דְּמָה". כֵּךְ שָׁנִי רַבּוּתֵנוּ: עַל שֶׁלֵּשׁ עֲבֵרוֹת נָשִׁים מִתּוֹת בְּשַׁעַת לְדָתוֹ, שֶׁאֵין הַשָּׁטָן מְקַטְרֵג אֲלֵא בְּשַׁעַת הַסַּכָּנָה. וְשֶׁלֵּשְׁתָּן מִן הַתּוֹרָה: נִדָּה מִנִּין, "וְאִשָּׁה כִּי יָזוּב זֹב דְּמָה", חֲלָה - דְּכָתִיב: "רֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֶיכֶם חֲלָה" וְגוֹ', הַדְּלָקַת הַנֵּר - דְּתַנּוּ רַבָּן: מִנִּין שֶׁחִיב אָדָם לְהִיּוֹת זֹהִיר וְזָרִיז בְּהַדְּלָקַת הַנֵּר, שְׁנֵאמַר: "וְקִרְאָתָה לְשִׁבְתָּ עֲנִי" - זֶה הַדְּלָקַת הַנֵּר. וְלְמָה נִמְסַר (וּלְאִשָּׁה, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: הִיא כְּבֵתָה גֵרוֹ שֶׁל עוֹלָם, שְׁנֵאמַר: "נֵר (אֱלֹהִים) נִשְׁמַת אָדָם", לְפִיכָךְ תִּשְׁמַר מִצּוֹת גֵּר. הִיא טְמֵאָה חֲלָתוֹ שֶׁל עוֹלָם, זֶה אָדָם הָרֵאשׁוֹן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן קַצְרֵתָה: כָּאִשָּׁה הָזֵה שֶׁמְקַשְׁקֶשֶׁת עֲסָתָה בַּמַּיִם, וְאַחַר כֵּךְ: "וַיִּצָּר ה' אֱלֹהִים", לְפִיכָךְ וְכוּ'. נִדָּה - אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיא שֶׁפָּכָה דָמוֹ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן וְהִיא מִתְחַיֶּבֶת שֶׁתִּשְׁפֹּךְ דְּמָה, שְׁנֵאמַר: "שׁוֹפֵךְ דָּם הָאָדָם" וְגוֹ', תִּשְׁמַר נִדְתָהּ שֶׁתִּכְפַּר לָהּ עַל הַדָּם שֶׁשָּׁפְכָה. לְפִיכָךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַמָּה טְמֵאֵת

ישראל לטמאת נדה שנטמאת ונטהרת, כך עתיד הקדוש ברוך הוא לטהר את ישראל, שנאמר: "וְזָרְקֵתִי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטִהַרְתֶּם". דבר אחר: "כְּטִמְאַת הַנְּדָה הִיְתָה דֶרֶכְךָ לְפָנַי" - כְּטִמְאַת הַנְּדָה וְלֹא כְּטִמְאַת הַמֵּת, הַמֵּת בְּבֵית אִין כֶּהוּן גְּדוֹל נִכְנָס לְשָׁם, אֲבָל נְדָה בְּבֵית כֶּהוּן גְּדוֹל נִכְנָס עִמָּה בְּבֵית וְיוֹשֵׁב עִמָּה עַל הָאִסְטוּנָא וּבִלְבָד שָׁלֵא תִהְיֶה מִתְנַדְּדָת. כך אלו נמשלו ישראל לטמאת המת אין השכינה חוזרת עליהם לעולם. אבל לנדה נמשלו שהכהן עמה בבית ואינו חושש, כך השכינה שורה עם ישראל אף על פי שהן טמאים, שנאמר: "השכן אתם בתוך טמאתם". בשעה שהיו ישראל במצרים לא היו רואות נשותיהם [דם נדות] מפני אימת מצרים שהיתה עליהם, ואף משיצאו משם לא היו רואות במדבר שהשכינה היתה ביניהם. והנשים קבלו את התורה תחלה, שנאמר: "כה תאמר לבית יעקב" - אלו הנשים, ואחר כך: "ותגיד לבני ישראל" - אלו האנשים. וכן הוא אומר: "אימה פנגדלות", עליהן נאמר: "גן נעול, גל נעול". אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: בעולם הזה הייתם מטהרים וחוזרים ומטמאים, אבל לעתיד לבא אני מטהר אתכם שלא תטמאו עולמית, שנאמר: "וְזָרְקֵתִי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטִהַרְתֶּם" וגו'.

אחרי

פרשת

פרק טז

"וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן". מה תלמוד לומר, לפי שהיא אומר: "ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא", "בני אהרן" - שלא חלקו כבוד לאהרן. "נדב ואביהוא" - לא נטלו עצה ממשה (שנאמר: "ויקחו"). "איש מחתתו" - איש מעצמו עשה, ולא נטלו עצה זה מזה. מנין כשם שעברת שניהם שזה כך מיתת שניהם שנה, תלמוד לומר: "אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימתו. רבי יוסי הגלילי אומר: על הקריבה מתו, ולא מתו על ההקרבה. רבי עקיבא אומר: כתוב אחד אומר: "בקרבנתם לפני ה'", וכתוב אחד אומר: "ויקריבו לפני

ה' אש זרה", הכריע: "בהקרבים אש זרה לפני ה' במדבר סיני", הוי אומר: על ההקרבה מתו, ולא מתו על הקריבה בעצמה.

"דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת". אין אנו יודעין מה נאמר לו בדבור הראשון, רבי אלעזר בן עזריה אומר: משל. למה הדבר דומה, לרופא שנקנס אצל החולה, אמר לה: אל תשתה צונן ואל תשכב בטחב. בא אחר ונאמר לה: אל תשתה צונן ואל תשכב בטחב שמה תמות כדרך שמת פלוני, זה זרזו יותר מהראשון, לך נאמר: "דבר אל אהרן אחיך ואל יבא". ואם בא מת הוא, שנאמר: "ואל יבא, ולא ימות" הא אם בא הוא מת כדרך שמתו בניו. לך נאמר: אחרי מות שני בני אהרן."

"ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא", משום רבי ישמעאל אמרו: הואיל ונאמרו שני דברות זה בצד זה אחד פתוח ואחד סתום, ולמדנו הפתוח על הסתום: מה פתוח דבר ביד משה שיאמר לאהרן על ביאת הקדש, אף סתום בן. ואי זה, זה דבור של יין ושכר, שנאמר: "ואחייכם כל בית ישראל יכפו את השרפה אשר שרף ה'", "וידבר ה' (אל משה ו) אל אהרן לאמר, יין ושכר אל תשת".

"אחיך" באל יבא, ואין משה באל יבא. או אחיך באל יבא ואין הבנים באל יבא, אמר רבי אלעזר: ודין הוא: ומה אם מי שנצטווה לבא נצטווה שלא לבא, מי שלא נצטווה לבא אינו דין שנצטווה שלא לבא. תמימים יוכיחו, שנצטוו לבא אל אהל מועד, נצטוו לבא שלא שתויי יין. אבל בעלי מומין שלא נצטוו לבא לא נצטוו שלא לבא שתויי יין. אף כאן המצוה נצטווה. תלמוד לומר: "דבר אל אהרן אחיך" - שאין תלמוד לומר "אחיך", ולמה נאמר "אחיך", לרבות את הבנים.

"ואל יבא בכל עת" - [זה יום הכפורים]. אמר רבי יהודה: צער גדול היה לו למשה בדבר זה, אמר אוי לי, שמה נדחף אהרן ממחיצתו. "בכל עת" - יש עת לשעה, יש עת ליום, יש עת לשנה, יש עת לשנים עשרה שנה, יש עת לשבעים שנה, יש עת לעולם, יש עת לשעה - "ואל יבא בכל עת", יש עת ליום - ומים במשורה תשתה וגו' [מעט עד עת תשתה]. יש עת לשנה - ויהי לתשובת השנה לעת צאת המלכים". יש עת לשנים עשרה שנה - "עד עת בא דברו". יש עת לשבעים שנה - "כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה", ואומר: "עד בא עת ארצו". יש עת לעולם - "נתתה שמחה בלבי מעת דגגם ותירושם רבוי". אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: לא כשם שאתה סבור, לא עת לשעה ולא עת ליום ולא עת לשנה ולא עת לשנים עשרה שנה ולא עת לשבעים שנה ולא עת לעולם, אלא בכל עת שהוא רוצה, ובלבד שיהא נכנס בסדר הזה.

"בזאת יבא אהרן". רבי יודן אמר: כהן גדול בכניסתו לבית קדש הקדשים חבילות של מצות היו בידו: בזכות התורה - "וזאת התורה". בזכות המילה - "זאת בריתי אשר תשמרו". בזכות שבת - "אשרי אנוש יעשה זאת וגו' שמר שבת מחללו". בזכות ירושלים - "זאת ירושלים בתוך הגוים". בזכות שבטים - "וזאת אשר דבר להם אביהם". בזכות יהודה - "וזאת ליהודה". בזכות ישראל - "וזאת קומתך דמתה לתמר". בזכות תרומה - "וזאת התרומה", בזכות מעשר - "ויבחנוני נא בזאת". בזכות הקרבנות - "בזאת יבא אהרן". רבי יהודה בר' אלעאי אמר: בשלשים וששה זגין בשלשים וששה רמונים. ורבנן אמרי: בשבעים ושנים זגין ובשבעים ושנים רמונים. חנניא בן חכינאי ורבי שמעון בן יוחאי הלכו ללמד תורה אצל רבי עקיבא בבני ברק. שהו שם שלש עשרה שנה. רבי שמעון בן יוחאי משלח וידע מה בגו ביתא. רבי חנינא בן חכינאי לא הוה ידע מה בגו ביתא. שלחה לו אשתו: בתך בגרה, בוא והשיאה. ואף על פי כן [לא הלך] צפה רבי עקיבא ברוח הקדש ואמר: כל מי שישי לו בת בוגרת, ילך וישיאנה. קם, נסב רשות ואזל, אזל, בעי לעיל לגו ביתה ואשכח דפגני לזוית אוחרי. מה עבד, אזל יתיב על מלתהון דנשיא, ושמע קלא דטליתא אמריו: בת חכינאי מלתי קולתיך וסק לך. מה עשה, הוה מהלך אחריה, עד שנגנסה לתוך ביתו, נכנס אחריה פתאום, לא הספיקה אשתו לראותו עד שיצאה נשמתה. אמר לפגני: רבונו של עולם, ענייה זו - זו שכרה לאחר שלש עשרה שנה שהמתינה. באותה שעה חזרה נפשה לגופה. אמר רבי שמעון בן יוחאי: ארבעה דברים הקדוש ברוך הוא שונאן ואני איני אוהבן: האוחז באמה ומשתין, והמשמש מטתו ערם, והאומר דבר שפינו לבין אשתו בפרהסיא, והנכנס לביתו פתאום, וכך שכן לתוך ביתו של חברו. רב אמר: אל תכנס לעיר פתאום, ואל תכנס לבית פתאום, בתוך בגרה - שחרר עבדך ותנה לו. רבי יוחנן ברבי, כד הוה סליק למשאל שלמה דרבי חנינא, הוה מבעבע, על שם: "ונשמע קולו". "בזאת יבא אהרן" - רבי ברכיה בשם רבי לוי: "בזאת" - הכתוב מבשרו, שהוא חי ארבע מאות ועשר שנים. וכי תעלה על דעתך, שאהרן חי ארבע מאות שנה ועשר שנים. אלא מקדש ראשון, על ידי ששמשו בו באמונה, שמשו בו שמונה כהנים, הוא ובנו ובן בנו. מקדש שני - שמונים ושתים, ויש אומרים שמונים וארבעה, ומהן שמש שמעון הצדיק ארבעים וחמש שנה. כיון שחזרו להיות מוכרין אותו בדמים, היו שנותיהם מתקצרות. מעשה באחד ששלח בנד בנו שתי מדות של כסף מלאות כסף ומחקהו כסף. עמד אחד ושלח בנד בנו שתי מדות של זהב מלאות ומחקהו של זהב. אמרו: כפה סיח את המנורה. רבי אחא הוה קרי עליהון: "יראת ה' תוסיף גמים - אלו ששמשו במקדש ראשון, וישנות רשעים תקצרנה" - אלו ששמשו במקדש שני. רבי חנניה, חבריהון דרבנן: מפני מה כהן משמש בשמונה בגדים, אלא כנגד המילה שהיא לשמונה גמים, הדא הוא דכתיב: "בריתי היתה אתו". רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: מפני מה אין כהן גדול משמש בבגדי זהב ביום הכפורים, אלא שאין קטגור נעשה סגור,

שלא לתן פתחון פה לשטן לקטרג ולומר: אתמול עשו להם אלהי זָהב, והיום משמשין לפניך בבגדי זָהב, רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אומר: בשביל לחוס על ממונם של ישראל. רבי לוי אומר: מפני גאונה, על שם: "אל תתהדר לפני מלך". "בפר בן בקר" - זה אברהם אבינו, על שם: "ואל הבקר רץ אברהם". "ואיל לעולה" - בזכות יצחק, על שם: "והנה איל אחר נאחז". "עז" - בזכות יעקב, שנאמר: "לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים" - טובים לך וטובים לבניך. טובים לך - שעל ידיהם תקבל את הברכות, טובים לבניך - שעל ידיהם מתכפר להם ביום הכפורים, הדא הוא דכתיב: "כי ביום הזה יכפר עליכם וגו'". אין לי אלא אבות, אמהות מנין, תלמוד לומר: "בד בבד". רבי ברביה ור' ירמיה בשם רבי חייה בר אבא אמר: כשרות של מעלה כף שרות של מטה: מה שרות של מעלה: "איש אחד בתוכם לבוש בדים, כף שרות של מטה: "כתנת בד קדש" וגו'. "ולבשם" - תני רבי חייה: מלמד, שטעונין גניזה ואינן כשרין ליום הכפורים אחר. ורבי דוסא אומר: כשרין הן לכהן הדיוט: (שנאמר): "וכל אדם לא יהיה באהל מועד" וגו'. בשנה שמת בה שמעון הצדיק, אמר להם: בשנה זו הוא מת. אמרו לו: מנין אתה יודע, אמר: בכל שנה ושנה זקן אחד לבוש לבנים נכנס עמי ויצא עמי, שנה זו נכנס עמי ולא יצא עמי, אמר רבי אבהו: ומי יאמר שאדם היה, והלא הקדוש ברוך הוא נכנס עמו ויצא עמו בכבודו. אמר רבי אבהו: וכהן גדול לא אדם היה. אלא כההיא דאמר רבי פינחס: בשעה שהיה רוח הקדש שורה עליו היו פניו בוערות כלפידיים, הדא הוא דכתיב: "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא".

"ואל יבא בכל עת" - ביום הכפורים. "אל הקדש" - לרבות שאר ימות השנה. ואמר רבי אלעזר: ודין הוא: ומה אם על יום שנצטוו לבא נצטוו שלא לבא, על יום שלא נצטוו לבא אינו דין שנצטוו שלא לבא. ישראל יוכיחו, שנצטוו לבא ברגלים ונצטוו שלא לבא ריקנין, אבל בשאר ימות השנה שלא נצטוו לבא לא נצטוו לבא (אלא) [שלא] ריקנין. אף כן על יום שנצטוו נצטוו. תלמוד לומר: "אל הקדש" - לרבות שאר ימות השנה. "מבית לפרכת" - להזהיר על כל הבית. יכול על כל הבית במיתה, תלמוד לומר: "אל פני הכפרת אשר על הארון ולא ימות. הא כיצד, "אל פני הכפרת" במיתה, ושאר כל הבית באזהרה. דבר אחר: "אל פני הכפרת" אשר על הארון" - מה תלמוד לומר, שיכול יהא פסוי לארון, תלמוד לומר: "כפרת" - כפרת לארון ואין פסוי לארון. יכול לא יהא פסוי לארון אבל יהא דבר חוצץ בין כפרת לעדות, תלמוד לומר: "וכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדות" - הא אין דבר חוצץ בין כפרת לעדות. "ולא ימות" - הרי זה ענש. "כי בענו ארצה על הכפרת" - הרי זה אזהרה. יכול ענש ואזהרה נאמרו קדם למיתת בני אהרן, תלמוד לומר: "אחרי מות שני בני אהרן". יכול שניהם

נאָמרו לאַחר מיתת בְּנֵי אֶהָרֹן, תּלְמוּד לומר: "כִּי בָעֵנָן אֶרְאָה עַל הַכַּפֹּרֶת". הָא
כִּיצַד, אִזְהָרָה נֶאֱמַר קִדְּם לְמִיתַת בְּנֵי אֶהָרֹן, עֵנֶשׁ נֶאֱמַר לְאַחַר מִיתַת בְּנֵי אֶהָרֹן.

תּנוּ רַבָּנָן: שֶׁבַע הִזְאוֹת שֶׁבִּפְרָה, שֶׁשָּׁעָאָן בֵּין לֹא לְשָׁמֹן בֵּין שְׁלֹא מְכַוְּנֹת - פְּסוּלוֹת.
שֶׁבִּפְנִים וְשֶׁל מִצְרַע, שְׁלֹא לְשָׁמֹן - פְּסוּלוֹת, שְׁלֹא מְכַוְּנֹת - כְּשֵׁרוֹת. וְהִתְנַיָּא גַּבֵּי
פְּרָה: שְׁלֹא לְשָׁמֹן - פְּסוּלוֹת, שְׁלֹא מְכַוְּנֹת כְּשֵׁרוֹת, אָמַר רַב חֲסִידָא: לֹא קִשְׂיָא, הָא
רַבִּי יְהוּדָה הָא רַבָּנָן. דִּתְנַיָּא: מְחַסְרֵי כַּפְרָה שְׁנִכְנָסוּ לַעֲזָרָה, בְּשׁוּגְגָא - חֵיב חֲטָאוֹת,
בְּמִזִּיד - עֵנוּשׁ כְּרַת. וְאִין צְרִיךְ לומר טְבוּל יוֹם וְשָׁאָר כֹּל הַטְּמֵאִים וְהַטְּהוּרִים
שְׁנִכְנָסוּ לְפָנִים מִמְּחִיצָתוֹן לְהִיכָל - כֹּלָם בְּאַרְבַּעִים. "מִבֵּית לְפָרֶכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת"
- בְּמִיתָה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: לְהִיכָל כְּלוּ וּמִבֵּית לְפָרֶכֶת - בְּאַרְבַּעִים, וְאֶל פְּנֵי
הַכַּפֹּרֶת בְּמִיתָה. בְּמֵאֵי קָא מִפְּלָגִי, בְּהֵאֵי קָרָא: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן
אֲחִידָא" וְגו' - רַבָּנָן סָבְרִי: "אֶל הַקֹּדֶשׁ" - בְּלֹא יָבֵא, "מִבֵּית לְפָרֶכֶת וְאֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת"
- בְּלֹא יָמוֹת. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: "אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרֶכֶת" - בְּלֹא יָבֵא, "וְאֶל פְּנֵי
הַכַּפֹּרֶת" - בְּלֹא יָמוֹת. מֵאֵי טַעְמָא דְרַבָּנָן, אֵי סִלְקָא דְעֵתָא כְּדִקְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה,
לְכַתּוּב רַחֲמֵנָא "אֶל הַקֹּדֶשׁ וְאֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת" וְלֹא בְּעֵי "מִבֵּית לְפָרֶכֶת", וְאֵנָּא
אֲמִינָא: אֵהִיכָל מַחֲיֵב, מִבֵּית לְפָרֶכֶת מִבְּעֵינָא. "מִבֵּית לְפָרֶכֶת" דְּכַתְּב רַחֲמֵנָא לְמָה
לִי, שְׁמַע מִנָּה בְּמִיתָה. וְר' יְהוּדָה, אֵי כָּתַב רַחֲמֵנָא "אֶל הַקֹּדֶשׁ" וְלֹא כָּתַב "אֶל
מִבֵּית לְפָרֶכֶת", הִנּוּה אֲמִינָא: מֵאֵי "קֹדֶשׁ", מִבֵּית לְפָרֶכֶת, אֲבָל הִיכָל לָאו נִמְי לֹא.
וְרַבָּנָן, הֵהוּא לֹא מְצִית אֲמִרְתָּ, דְּהִיכָל כְּלוּ אֵיקָרִי קֹדֶשׁ, דְּכַתְּיב: "וְהִבְדִּילָהּ
הַפְּרֶכֶת לְכֶסֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַקֹּדֶשׁ שֵׁים". וְר' יְהוּדָה מֵאֵי טַעְמָא, אֵי סִלְקָא
דְּעֵתָא כְּדִקְאָמַרִי רַבָּנָן, לְכַתּוּב רַחֲמֵנָא "אֶל הַקֹּדֶשׁ וּמִבֵּית לְפָרֶכֶת" וְלֹא בְּעֵי "אֶל
פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת", וְאֵנָּא אֲמִינָא: מִבֵּית לְפָרֶכֶת בְּמִיתָה, אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת מִבְּעֵינָא. "אֶל
פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת" דְּכַתְּב רַחֲמֵנָא לְמָה לִי, שְׁמַע מִנָּה: "אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת" - בְּמִיתָה, "מִבֵּית
לְפָרֶכֶת" - בְּאִזְהָרָה. וְרַבָּנָן, אִין הָכִי נִמְי דְּלֹא צְרִיךְ, וְהֵא דְּכַתְּב "אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת"
לְמַעוּטֵי דְרַךְ מְשַׁפֵּע. כְּדִתְנָא דְּבִי רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: "אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֹדֶשׁ" -
זֶה בְּנָה אָב כֹּל מְקוֹם שְׁנֶאֱמַר "פְּנִי" אִינוּ אֶלָּא פְּנֵי קִדִּים. וְלֹר' יְהוּדָה דְּאָמַר "אֶל
פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת" - הַכַּפֹּרֶת דְּוָקָא, "וְהִזָּה אֶל נִכְח" נִמְי דְּוָקָא. וְרַבָּנָן, (אֵי מִהֲתֵם)
[מִדְּהֲתֵם] לָאו דְּוָקָא הָכָא נִמְי לָאו דְּוָקָא. מִתְקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף: לְרַבִּי יְהוּדָה מִד' אֶל
פְּנִי" דְּוָקָא "עַל" (נִכְח) נִמְי דְּוָקָא, אֶלָּא בְּמִקְדָּשׁ שְׁנֵי דְלֹא הוּוּ אֶרוֹן וְכַפֹּרֶת הָכִי נִמְי
דְּלֹא עֵבִיד הִזְאוֹת, אָמַר רַבָּה בַּר עוֹלָא: אָמַר קָרָא: "וְכִפֵּר אֶת מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ" -
מְקוֹם מִקְדָּשׁ לְקֹדֶשׁ. רַבָּא אָמַר: הָא וְהֵא רַבָּנָן, הָא דְּקָאֵי מְזַרְח וּמַעֲרַב וְאֵדִי הָא
דְּקָאֵי צְפוֹן וְדָרוֹם וְאֵדִי. אָמַר מַר: "וְשֶׁבִפְנִים וְשֶׁבִמִּצְרַע, שְׁלֹא לְשָׁמֹן - פְּסוּלוֹת,
שְׁלֹא מְכַוְּנֹת - כְּשֵׁרוֹת. "וְהִתְנַיָּא": בֵּין שְׁלֹא לְשָׁמֹן בֵּין שְׁלֹא מְכַוְּנֹת כְּשֵׁרוֹת, אָמַר
רַבָּא: כָּאֵן לְהַכְשִׁיר, כָּאֵן לְהַרְצוֹת.

תּנוּ רַבָּנָן: "וְנָתַן אֶת הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לְפָנֵי ה'" - שְׁלֹא יִתְקַן מִבְּחוּץ וְיִכְנִיס.
לְהוֹצִיא מִלְּבָן שֶׁל צְדוּקִין שֶׁהֵיוּ אוֹמְרִים: יִתְקַן בְּחוּץ וְיִכְנִיס, מֵאֵי דְרוּשׁ, "כִּי בָעֵנָן

אַרְאֵה עַל הַכַּפְרֵת". אָמְרוּ חֲכָמִים: וְהִלָּא כָּבֵד נֶאֱמַר: "וְנָתַן אֶת הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לִפְנֵי ה'". אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר: "כִּי בָעֲנֹן", מְלַמֵּד שְׁנוֹתָיו בְּהַמְעָלָה עֲשׂוֹן. וּמִנֵּין שְׁנוֹתָיו בְּהַמְעָלָה עֲשׂוֹן, תִּלְמוּד לֹאמַר: "וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת וְגוֹי וְלֹא יָמוּת" - הָא לֹא נָתַן בְּהַמְעָלָה עֲשׂוֹן אוֹ שְׁחִסֵּר אַחַת מִכָּל סַמְנֵיָהּ חִיָּב מִיָּתֵהּ, תִּלְמוּד לֹאמַר: "וְכִסָּה". הַי מִ"וְכֹן יַעֲשֶׂה לְאַהֲל מוֹעֵד הַשּׁוֹכֵן אַתֶּם" נִפְקָא, הֲכִי קֵאָמַר: אֵין לִי אֶלָּא בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, בְּשַׁאֲר יָמוֹת הַשָּׁנָה מִנֵּין, תִּלְמוּד לֹאמַר: וְכִסָּה. רַב אֲשִׁי אָמַר: חַד לְמַצּוֹה, וְחַד לְעַכָּב. רַבָּא אָמַר: חַד לְעֲנֹשׁ, וְחַד לְאַזְהָרָה. דְּתַנְיָא: רַבִּי אֶלְעִיָּזָר אָמַר: "וְלֹא יָמוּת" - זֶה עֲנֹשׁ, "כִּי בָעֲנֹן אַרְאֵה" - זֶה אַזְהָרָה וְכוּי כְּדִלְעִיל. עַד תִּלְמוּד לֹאמַר: "כִּי בָעֲנֹן אַרְאֵה" - וְעֵדִין לֹא נִרְאָה. אֶלָּא מֵאִי טַעְמָא אֲעֲנֹשׁ, כְּדִתְנִין: "רַבִּי אֶלְעִיָּזָר אָמַר: לֹא מֵתוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֶלָּא שְׁהוּרוּ הִלְכָה בְּפָנֵי מֹשֶׁה רַבֵּן". מֵאִי דְרוּשׁ, "וְנָתַנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ" - אָמְרוּ: אַף עַל פִּי שְׁהָאֵשׁ יוֹרְדַת מִן הַשָּׁמַיִם, מַצּוֹה לְהַבִּיא מִן הַהֲדִיּוֹט.

תְּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּצִדּוּקֵי אַחַר שְׁתַּקּוּן מִבַּחוּץ וְהַכְּנִיס, בִּיצִיאָתוֹ שְׂמֵחַ שְׂמֵחָה גְדוּלָה. פָּגַע בּוֹ אָבִיו, אָמַר לוֹ אָבִיו: אַף עַל פִּי שְׁצִדּוּקִין אָנוּ מִתְּנִירָאִין אָנוּ מִהַפְּרוּשִׁין. אָמַר לוֹ: כָּל יָמֵי הַיִּיְתִי מִצְטַעֵר עַל מִקְרָא זֶה "כִּי בָעֲנֹן אַרְאֵה עַל הַכַּפְרֵת", אֵימַתִּי יָבֵא לְיָדִי וְאֶקְיָמוּנוּ, עַכְשָׁו שְׂבָא לְיָדִי לֹא אֶקְיָמוּנוּ. אָמְרוּ: לֹא הָיוּ יָמִים מוֹעֲטִין עַד שְׁמֵת וּמִטָּל בְּאִשְׁפָּה וְהָיוּ תוֹלְעִין יוֹצְאִין מִחֻטְמוֹ. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: בִּיצִיאָתוֹ נִגְף. דְּתַנִּי רַבִּי חִיָּא: כְּמִין קוּל שְׁמַעוּ בְּעִזְרָה שְׂבָא מִלְּאֻף וְחֻבְטוּ עַל פָּנָיו, וְנִכְנְסוּ אַחֲרָיו הַכַּהֲנִים וּמִצְאוּ כְּמִין רַגְל עֲגָל בֵּין כַּתְּפָיו, דְּכַתִּיב: "וְרַגְלֵיהֶם רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹי". "בְּזֹאת יָבֵא אֶהֱרֹן" - (כְּתוּב בְּרִמּוֹ תְקִי"ט).

"בְּזֹאת יָבֵא אֶהֱרֹן" - מֵה תִּלְמוּד לֹאמַר, לְפִי שְׁנֶאֱמַר: "אֶל הַקֹּדֶשׁ, אֶל פְּנֵי הַכַּפְרֵת אֲשֶׁר עַל הָאֲרוֹן" - שְׂיִכּוֹל אֵין לִי אֶלָּא הַקֹּדֶשׁ שְׂיִישׁ בּוֹ אֲרוֹן וְכַפְרֵת, מִנֵּין לַעֲשׂוֹת קֹדֶשׁ שְׂאִין בּוֹ אֲרוֹן וְכַפְרֵת קֹדֶשׁ שְׂיִישׁ בּוֹ אֲרוֹן וְכַפְרֵת, תִּלְמוּד לֹאמַר: "אֶל הַקֹּדֶשׁ" - לַעֲשׂוֹת קֹדֶשׁ שְׂאִין בּוֹ אֲרוֹן וְכַפְרֵת, כְּקֹדֶשׁ שְׂיִישׁ בּוֹ אֲרוֹן וְכַפְרֵת. אַתָּה אוֹמַר לְכֹדֶן נֶאֱמַר "אֶל הַקֹּדֶשׁ", לַעֲשׂוֹת קֹדֶשׁ (וְכוּי) שְׂאִינוּ (בָּא) [כְּזֶה] [כְּפָר] [בְּפָר] הִזָּה, אוֹ אֵינוּ אוֹמַר אֶלָּא לַעֲשׂוֹת פֶּר שְׂאִינוּ כְּזֶה [כְּקֹדֶשׁ] הִזָּה, וְאֵי זֶה, זֶה פֶּר הַבָּא עַל כָּל הַמְצוֹת. וְהִלָּא דִין הוּא: וּמָה אִם פֶּרוּ הַבָּא עַל לֹא הוֹדַע דָּמוֹ נִכְנַס לְפָנָיו וְלִפְנֵים, פֶּרוּ הַבָּא עַל הוֹדַע אֵינוּ דִין שְׂיִכְנַס בּוֹ לְפָנָיו וְלִפְנֵים. תִּלְמוּד לֹאמַר: "בְּזֹאת יָבֵא אֶהֱרֹן בְּפֶר בֶּן בְּקָר לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה" - לְמַעַט פֶּר הַבָּא עַל כָּל הַמְצוֹת שֶׁלֹּא יִכְנַס דָּמוֹ לְפָנָיו וְלִפְנֵים. "בְּפֶר בֶּן בְּקָר לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה" - יָכוֹל מְקוֹם מֵתוֹ דָּמוֹ שֶׁל פֶּר שֶׁם מֵתוֹ דָּמוֹ שֶׁל אֵיל, אָמַר רַבִּי יוֹסִי: תִּלְמוּד לֹאמַר: "לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה" - אֵינְהוּ עוֹלָה שְׂצָרִיף הַכְּתוּב לְמַעֲטָה, זֶה אֵיל הָעוֹלָה, לְכֹדֶן נֶאֱמַר: "לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה".

"פתנת בד קדש ולבש" - בשחר הִיָּה לובש פלוסין של שניים עשר מָנָה, וְשֵׁל בֵּין הערבים הנדואי של שמונה מאות זוז, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: בשחר הִיָּה לובש פלוסין של שמונה עשר מָנָה, ובין הערבים של שניים עשר מָנָה. דכּלִּי עֲלָמָא מִיֵּהַת דְּשַׁחֲרִית עֲדִיפִי טַפִּי, מְנָלוּ, דְּאָמַר קָרָא: "בד, בד" - מְבַחֵר שֶׁבְּבַד. מאי משמע דהאי "שש" לשנא דכתנא הוא, אָמַר קָרָא: "בד (בבד)" - דְּבַר הַעוֹלָה מִן הַקְּרָקַע בַּד בְּבַד. וְאִימָא עֲמָרָא, עֲמָרָא מִפְּצָל. כְּתִנְא נְמִי מִפְּצָל, כְּתִנְא אַגְבִּי לְקוּתָא מִפְּצָל. רְבִינָא אָמַר: מִהֲכָא: "פְּאָרֵי פְּשָׁתִים יִהְיוּ עַל רֵאשִׁים" וְכוּ'. אָלָא גְמָרָא גְמִירִי, וְאָתָא יְחִזְקָאֵל וְאִסְמָכָה אֶקְרָא.

"ומכנסי בד" - (כתוב למעלה ברמז תפ"ד).

"בד" - שִׁיְהוּ שֵׁל בּוּץ, "בד" - שִׁיְהוּ חֲדָשִׁים, "בד" - שִׁיְהוּ כְּפוּלִים, "בד" - שֵׁלָא יִלְבֹּשׁ עֲמָהֶם בְּגָדִים אַחֲרִים. יָכוֹל לֹא יִלְבֹּשׁ עֲמָהֶן בְּגָדֵי פְּשָׁתוֹ אֲבָל יִלְבֹּשׁ עֲמָהֶן בְּגָדֵי צָמֵר, תְּלָמוּד לֹמַר: "בד". יָכוֹל לֹא יִלְבֹּשׁ עֲמָהֶן בְּגָדֵי קִדָּשׁ אֲבָל יִלְבֹּשׁ עֲמָהֶן בְּגָדֵי חַל, תְּלָמוּד לֹמַר: "בד". מַה תְּלָמוּד לֹמַר "בד, בד" אַרְבַּעַה פְּעָמִים, לְמַעַט (בְּהוּ) אַרְבַּעַה כְּלִים שֶׁנֶּאֱמַר בְּהוּ: "לִפְנֵי הִי". מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר בְּחֶשֶׁן: "וְנִשְׂא אֶהְרֹן אֶת שְׂמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֶשֶׁן הַמְּשֻׁפֵּט עַל לְבוֹ בְּבוֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ" וְגו', יָכוֹל יִכְנַס בּוֹ לִפְנֵי וְלִפְנֵים, תְּלָמוּד לֹמַר: "בד" - וְלֹא בְּחֶשֶׁן. מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֶפֶוד: "וְנִשְׂא אֶהְרֹן אֶת שְׂמוֹתֵם לִפְנֵי ה' עַל שְׂתֵי כַתְּפָיו לְזָכְרוֹן", יָכוֹל יִכְנַס בּוֹ לִפְנֵי וְלִפְנֵים, תְּלָמוּד לֹמַר: "בד" וְלֹא [בְּאֶפֶוד. מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר בְּמַעִיל: "וְהָיָה עַל אֶהְרֹן לְשָׂרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבוֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי ה'", יָכוֹל יִכְנַס בּוֹ לִפְנֵי וְלִפְנֵים, תְּלָמוּד לֹמַר: "בד" - וְלֹא] בְּמַעִיל. מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר בְּצִיץ: "וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תְּמִיד לְרִצּוֹן לִפְנֵי ה'", יָכוֹל יִכְנַס בּוֹ לִפְנֵי וְלִפְנֵים, תְּלָמוּד לֹמַר: "בד" - וְלֹא בְּצִיץ. "קִדָּשׁ יִלְבֹּשׁ" - שִׁיְהוּ שֵׁל קִדָּשׁ. אִין לִי אָלָא אֵלוֹ בְּלָבַד, מְנִין [לְעִשׂוֹת] לְרַבּוֹת] שָׂאָר בְּגָדֵי כְּהֵנָה וּבְדֵי אֲחֵיו הַכְּהֵנִים, תְּלָמוּד לֹמַר: "בְּגָדֵי קִדָּשׁ" - בְּנִין אֵב לְכָל הַבְּגָדִים שִׁיְהוּ שֵׁל קִדָּשׁ.

רמז תקעב "ורחץ את בשרו במים" - שֵׁלָא יִהְיֶה דְּבַר חוּצָא בֵּינוּ לְבֵין הַמִּים. "את בשרו" - אֶת הַטָּפַל לְבָשָׂרוֹ, וְזֵהוּ שְׁעָרוֹ. וְכִי אֶצְטְרִיךְ הַלְכָתָא לְרַבּוֹ וּמַעוּטוֹ וּלְמַקְפִּיד וְשְׂאִינוֹ מַקְפִּיד, וְכַדְרָבִי יֶצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי יֶצְחָק: דְּבַר תּוֹרָה רַבּוֹ וּמַקְפִּיד עָלָיו חוּצָא, רַבּוֹ שְׂאִינוֹ מַקְפִּיד עָלָיו אִינוֹ חוּצָא, וְגִזְרוּ עַל רַבּוֹ שְׂאִינוֹ מַקְפִּיד עָלָיו מִשּׁוּם רַבּוֹ הַמַּקְפִּיד, וּמַעוּט הַמַּקְפִּיד מִשּׁוּם רַבּוֹ הַמַּקְפִּיד. וְלְגִזְרוֹ נְמִי עַל מַעוּטוֹ שְׂאִינוֹ מַקְפִּיד מִשּׁוּם מַעוּט הַמַּקְפִּיד, אִי נְמִי מִשּׁוּם רַבּוֹ שְׂאִינוֹ מַקְפִּיד, הִיא גּוּפָה גְזָרָה וְאֵין נְקוּם וְנִגְזָר לְגִזְרוֹתָא לְגִזְרוֹתָא לְעִיּוּנֵי דִילְמָא מַקְטָר, אִי נְמִי דִילְמָא (אֵטוּם) [מֵאִיס מִיּוֹדִי] מִשּׁוּם חֲצִיצָה, וְאָתָא עֲזָרָא תִקְוֹן חֲפִיפָה. מְנִין שְׁטַעוֹן טְבִילָה, תְּלָמוּד לֹמַר: "ורחץ במים את בשרו ולבשם". מְנִין הַמְשָׁנָה מִבְּגָדֵי זָהָב לְבָגְדֵי לָבָן וּמִבְּגָדֵי לָבָן לְבָגְדֵי זָהָב שְׁטַעוֹן טְבִילָה, תְּלָמוּד לֹמַר: "בְּגָדֵי קִדָּשׁ הֵם וְרַחֵץ בְּמִים אֶת בְּשָׂרוֹ וּלְבַשְׁם". יָכוֹל אֵף הַמְשָׁנָה מִבְּגָדֵי זָהָב לְבָגְדֵי לָבָן וּמִבְּגָדֵי לָבָן

לבגדי לבן טעון טבילה, תלמוד לומר: "הם". יכול יטען טבילה בין מכנסים לכתנת בין כתנת לאבנט בין אבנט למצנפת, תלמוד לומר: "וילבשם" - כן כאחד. ומה תלמוד לומר: "ילבש, יחגר, ויצנף", ולפי שסופנו לרבות לו פלים אחרים בין הערבים, אין לו, יכול לא ילבש של שחרית, תלמוד לומר "ילבש, יחגר, ויצנף".

"ולקח את שני השעירים". מאי טעמא, דכתיב: "ולקח את שני השעירים" - מקיש שעיר המשתלח לשעיר הנעשה בפנים. מה שעיר הנעשה בפנים אינו מכפר על הכהנים על טמאת מקדש וקדשיו, דכתיב בה: "אשר לעם", אף שעיר המשתלח אינו מכפר על הכהנים בשאר עבירות. ור' יהודה למאי אתקש, שיהו שניהו שוין במראה ובקומה ובדמים הוא דאתא. מנא הא מלתא דאמור רבנו זיל בתי רבא, רב אחא בר יעקב אמר: אתנא משעיר המשתלח, דאמר רחמנא: "ולקח את שני השעירים" - שיהו שניהם שוים, ולחוש דילמא חד מניהו טרפה, אלא משום דאמר זיל בתי רבא. וכי תימא מאי נפקא מנה, הא אין גורל קובע אלא בראוי לשם. וכי תימא דבדקי לה, והתנן: "לא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה אברים אברים".

"ולקח את שני השעירים" - מלמד שמעכבין זה את זה.

"והעמיד אתם לפני ה' פתח אהל מועד" - מעמידן בשער נקנור, אחוריהו למזרח ופניהו למערב.

"ונתן אהרו על שני השעירים גרלות" - גרלות של כל דבר. יכול יתן שנים על זה ושנים על זה, תלמוד לומר: "גורל אחד לה" - אין כתוב "לה" אלא אחד, ואין עזאזל אלא אחד. יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה ושל שם ושל עזאזל על זה, תלמוד לומר: "גורל אחד לה" - אין לה אלא אחד, "וגורל אחד לעזאזל" אין לעזאזל אלא אחד. אם כן מה תלמוד לומר "גרלות", שיהו שניהו שוין, שלא יעשה אחד של כסף ואחד של זהב. "גורלות של כל דבר" - פשיטא, לפי שמצינו בציץ שהשם כתוב עליו והוא של זהב, יכול אף זה כן, תלמוד לומר: "גורל, גורל" רבה, רבה של זית רבה של אגוז רבה של אשכרוע. תנו רבנן: "עזאזל" - שיהא עז וקשה. יכול בישוב, תלמוד לומר: "במדבר" - מנין שבצוק, תלמוד לומר: "גזרה". תנא אידך: "עזאזל" - קשה שבהרים, וכן הוא אומר: "ואת אילי הארץ לקח". תנא דבי רבי ישמעאל: "עזאזל" - שמכפר על מעשה עזא ועזאל (מלכי חבלה שיךדו לארץ, ועליהם נאמר: "ויראו בני האלהים", ושם נכתב).

"והקריב אהרו את השעיר אשר עלה עליו הגורל" - יכול ינתן על גביו, תלמוד לומר: "אשר עלה עליו" - שעלה לשמו מתוך קלפי. "ועשהו חטאת" - שאם מת אחד מהם משהגורל - יביא שנים ויגריל עליהם בתחלה, ויאמר: אם שלשם מת

- זֶה שְׁעָלָה "לְשֵׁם" יִתְקַיֵּם תַּחֲתָיו. וְאִם שֶׁל עֲזָאזֵל מֵת - זֶה שְׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל
"לְעֲזָאזֵל" יִתְקַיֵּם תַּחֲתָיו. וְהַשְּׂנִי זְמוּת, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: יִרְעָה
עַד שֶׁיִּסְתַּאֲב וְיִמְכַר, וְיִפְלוּ דָמָיו לְנִדְבָה, שְׂאִין חֲטָאת הַצְּבוּר מֵתָה.

"וְעָשָׂה חֲטָאת" - [שִׂיאֵמֶר: "לֵה" חֲטָאת]. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר: לֹא הִזָּה צָרִיד
לוֹמֵר: חֲטָאת, אֵינּוּ אוֹמֵר אֶלֶּא: לֵה. אֵלוּ נֹאמֵר: "וְהִשְׁעִיר אֲשֶׁר עָלָיו" - הֵייתִי
אוֹמֵר וְנִיחָנוּ עָלָיו עַד שְׁעַת שְׁחִיטָה, תִּלְמוּד לוֹמֵר: "עָלָה" - כִּיּוֹן שְׁעָלָה שְׁעָה אַחַת
שׁוּב אֵינּוּ צָרִיד. "וְעָשָׂה חֲטָאת" - הַגּוֹרֵל עוֹשֶׂה חֲטָאת, וְאִין הַשֵּׁם עוֹשֶׂה חֲטָאת.
שְׂיִכּוּל: וְמָה אִם מְקוּם שְׁלֹא קִדַּשׁ הַגּוֹרֵל קִדַּשׁ הַשֵּׁם, מְקוּם שְׂקִדַּשׁ הַגּוֹרֵל אֵינּוּ
דִין שְׂיִקְדַּשׁ הַשֵּׁם, תִּלְמוּד לוֹמֵר: "וְעָשָׂה חֲטָאת" - הַגּוֹרֵל עוֹשֶׂה חֲטָאת, וְאִין
הַשֵּׁם עוֹשֶׂה חֲטָאת. תִּיּוּבְתָא לְמֵאן דְּאָמַר הַגּוֹרֵל לֹא מְעַכְבֵּי, תִּיּוּבְתָא. תְּנִי רַבִּנּוּן:
"יַעֲמֵד חַי" - עַד מָתִי יִהְיֶה זְקוּק לְהַיּוֹת חַי, עַד שְׁעַת מֵתוֹ דְּמָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ, דְּבָרֵי
רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: עַד שְׁעַת וְדוּי. בְּמֵאֵי קָא מְפַלְגִי, כְּדִתְנִיָּא: "לְכַפֵּר"
- בְּכַפֵּרֵת דְּמִים הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְכִלָּה מִכְּפָר אֶת הַקִּדָּשׁ" - מָה
לְהֵלֵךְ כְּפָרֵת דְּמִים אֶף כָּאן כְּפָרֵת דְּמִים, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר:
"לְכַפֵּר" - בְּכַפֵּרָה שְׁבִגוּפּוֹ הַכְּתוּב מְדַבֵּר.

"יַעֲמֵד חַי" - מָה תִּלְמוּד לוֹמֵר, לְפִי שְׁנֵאמַר: "לְשַׁלַּח אֹתוֹ לְעֲזָאזֵל הַמְּדַבֵּרָה" -
שְׁלוּחוֹ לְמִיתָה. יְכוּל שְׁלוּחוֹ לְחַיִּים, תִּלְמוּד לוֹמֵר: "יַעֲמֵד חַי לְפָנַי ה'" - הָא כִּיִּצַד,
נַעֲמִידְנוּ חַי לְפָנַי ה', וְיִמִּיתְנוּ בְּצוּק. "לְשַׁלַּח אֹתוֹ" - שְׂאִם נִשְׁפָּד הַדָּם - זְמוּת
הַמְּשַׁתַּלַּח, מֵת הַמְּשַׁתַּלַּח - יִשְׁפָּד הַדָּם. "לְעֲזָאזֵל" לְמְקוּם הַקִּשָּׁה שְׁבִהָרִים, יוּכַל
אֶף לְיָשׁוּב, תִּלְמוּד לוֹמֵר: "הַמְּדַבֵּרָה". מִנֵּין שְׂיִהֵא בְּצוּק, תִּלְמוּד לוֹמֵר: "אֶל אֶרֶץ
גְּזֵרָה".

"לְשַׁלַּח אֹתוֹ לְעֲזָאזֵל" - אֶחָד הוּא מְשַׁלַּח וְאֵינּוּ מְשַׁלַּח שְׂנִיִּם. רַב פְּפָא מְשַׁמָּה
דְּרַבָּא אָמַר: רֵאשׁוֹן מְשַׁלַּח, סָבַר לֵה כְּרַבִּי יוֹסִי, דְּאָמַר: מִצְּנָה בְּרֵאשׁוֹן. דִּתְנִין:
"הַמְּפָרִישׁ פָּסַח וְאָבַד, וְהַפְּרִישׁ אַחַר תַּחֲתָיו, וְאַחַר כֶּד נִמְצָא וְהָרִי שְׂנִיָּהּ עוֹמְדִין.
רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: "מִצְּנָה בְּרֵאשׁוֹן". רַב שִׁימִי בַר אֲשִׁי אָמַר מְשַׁמָּה דְּרַבָּא: אַחֲרוֹן
מְשַׁלַּח, קְסָבַר הוּאֵיל וְגַמַר כְּפָרָה בּוּ.

"וְהַקְּרִיב אֹהֶרֶן אֶת פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לוֹ" - זֶה הוּא שְׂאֵמְרָנוּ: שְׂאִם הִבִּיא מְשַׁל
צְבוּר פְּסוּל. "וְכַפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ" - זֶה וְדוּי דְּבָרִים. כִּיִּצַד מִתּוֹדָה, "אֲנָא הַשֵּׁם,
חֲטָאתִי עֲוִיתִי פִּשְׁעֵתִי לְפָנֶיךָ, אֲנִי וּבִיתִי וּבְנֵי אֹהֶרֶן עִם קְדוּשְׁךָ. אֲנָא בְּשֵׁם, כְּפָר נָא
לְחֲטָאִים וְלַעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים, שְׁחֲטָאתִי וְשְׁפִשְׁעֵתִי לְפָנֶיךָ, אֲנִי וּבִיתִי וּבְנֵי
אֹהֶרֶן עִם קְדוּשְׁךָ. כְּפָתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם". וְהוּן
עוֹנִין אַחֲרָיו: "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעַד".

"וְשַׁחַט אֶת פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לוֹ, וְלָקַח מִלֵּא הַמִּחְתָּה", וּמְבִיא אוֹתוֹ שָׁם. נוֹתְנוּ לְאַחַר לְמָרֵס אֶת דָּמוֹ עַל הַרְבֵּד הַרְבִּיעִי שֶׁבְּהִיכָל, כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְרָשׁ.

"וְלָקַח מִלֵּא הַמִּחְתָּה וְהִבִּיא" - בְּכָל יוֹם חוֹתֵה בְּשֵׁל כֶּסֶף וּמַעֲרָה בְּתוֹךְ שֶׁל זָהָב, וְהַיּוֹם חוֹתֵה בְּשֵׁל זָהָב, וּבֵה הָיָה מְכַנִּיס. בְּכָל יוֹם הָיָה חוֹתֵה בְּשֵׁל אַרְבָּעָה קֶבֶץ וּמַעֲרָה לְתוֹךְ שְׁלֹשָׁה קֶבֶץ וְהַיּוֹם חוֹתֵה בְּשֵׁל שְׁלֹשָׁה קֶבֶץ וּבֵה הָיָה מְכַנִּיס. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בְּכָל יוֹם חוֹתֵה בְּשֵׁל סָאָה וּמַעֲרָה לְתוֹךְ שְׁלֹשָׁה קֶבֶץ, וְהַיּוֹם חוֹתֵה בְּשֵׁל שְׁלֹשָׁה קֶבֶץ, וּבֵה הָיָה מְכַנִּיס. "גְּחִלִּי" - יָכוֹל עוֹמְמוֹת, תְּלַמוּד לּוֹמֵר: "אֵשׁ". אִי "אֵשׁ", יָכוֹל שְׁלֵהֶבֶת, תְּלַמוּד לּוֹמֵר: "גְּחִלִּי אֵשׁ", הָא פִּיצַד, מִן הַלוֹחֲשׁוֹת הַלָּלוּ. מִנֵּיִן שֶׁתֵּהָא הָאֵשׁ בְּטֵלָה עַל גְּבֵי גְּחָלִים, תְּלַמוּד לּוֹמֵר: "גְּחִלִּי אֵשׁ". "מַעַל הַמְּזֻבָּח" - יָכוֹל מִכָּל הַמְּזֻבָּח, תְּלַמוּד לּוֹמֵר: "מִלְּפָנֵי ה'". הָא פִּיצַד, מִן הַסָּמוּךְ לְמַעֲרָב. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: זֶה סִימָן: כָּל הַנֶּטֶל מִבַּחוּץ לְהַנְתֵּן בְּפָנִים, נֶטֶל מִן הַסָּמוּךְ לְפָנִים. וְכָל הַיּוֹצֵא מִבְּפָנִים לְהַנְתֵּן בַּחוּץ, נֶטֶן עַל הַסָּמוּךְ בַּחוּץ. תִּנְיָא אִידָךְ: "וְלָקַח מִלֵּא הַמִּחְתָּה גְּחִלִּי" - יָכוֹל עוֹמְמוֹת וְלֹא לוֹחֲשׁוֹת, תְּלַמוּד לּוֹמֵר: "אֵשׁ". אִי "אֵשׁ", יָכוֹל מְחַצָּה גְּחִלִּת וּמְחַצָּה שְׁלֵהֶבֶת דָּעַד דְּמָטוּ לְהוּ לְגִנְיָא הוּוּ לְהוּ כְּלָהוּ גְּחָלִים, אָמַר קָרָא: "וְלָקַח מִלֵּא הַמִּחְתָּה גְּחִלִּי אֵשׁ" - מִשְׁעֵת לְקִיחָה דְּלִיהוּוּ גְּחָלִים. תִּנְנָן: "הוֹצִיאוּ לוֹ אֶת הַכֶּף רִיקָם מִלְּשֻׁכַת הַכֶּלִים, וּמִחְתָּה גְּדוּשָׁה שֶׁל קְטֹרֶת מִלְּשֻׁכַת בֵּית אֲבֹטִינָס, וְחוּפֵן מִלֵּא חֲפָנָיו: הַגְּדוּל לְפִי גְּדוּלוֹ, וְהַקֶּטָן לְפִי קֶטְנוֹ". כֶּף בָּיּוֹם הַכַּפּוּרִים לָמָּה לִּי, "מִלֵּא חֲפָנָיו וְהִבִּיא" אָמַר רַחֲמָנָא, מִשּׁוּם דְּלֹא אָפְשָׁר. דְּהִיכִי נִעְבִּיד, נִעְיָלָה וְהִדָּר גִּיעוּל, הַבָּאָה אַחַת אָמַר רַחֲמָנָא וְלֹא שְׁתֵּי הַבָּאוֹת. נִשְׁקָלָה לְקֹטֶרֶת בְּחֲפָנָיו וְנִחְתָּה לְמִחְתָּה דְּגְּחָלִים עַלְיָה וְלִיעוּל, כִּי מִטֵּי לְהַתֵּם הִיכִי לִיעֵבִיד, נִשְׁקָלָה בְּשֵׁנִיה (וְנִחְתָּה) [לְמִחְתָּה], הַשְּׁתָא לְפָנֵי מְלָךְ בְּשָׂר וְדָם אִין עוֹשִׁין כּוֹן, לְפָנֵי מְלָךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה. הַלְּכָךְ כִּינּוּ דְּלֹא אָפְשָׁר עֲבָדִין כְּדֹא שְׁכַחוּ בְּנִשְׂאִים. בְּעֵי רַב פְּפָא: חֲפֵן חֲבָרוּ וְנֶטֶן לְתוֹךְ חֲפָנָיו מֵהוּ, "מִלֵּא חֲפָנָיו" בְּעֵינָן וְהָא אָפָא, אוֹ דִּילְמָא "וְלָקַח, וְהִבִּיא" בְּעֵינָן וְלִיכָא, תִּיקוּ. אִיבְעִינָא לְהוּ: מֵהוּ שְׁנִיעֵשָׁה מִדָּה לְחֲפִינָה, הֵתֵם הוּא דְּכֹתִיב "בְּקִמְצוֹ" - שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מִדָּה לְקִמְצָא, אָבֵל הָכָא דְּלֹא כְּתִיב בְּחֲפָנָיו לָא, אוֹ דִּילְמָא יְלִיף "מִלֵּא, מִלֵּא" מִקִּמְצָא. בְּעֵי רַב פְּפָא: בֵּין הַבֵּינִים שֶׁל מִלֵּא חֲפָנָיו מֵהוּ, "מִלֵּא חֲפָנָיו וְהִבִּיא" בְּעֵינָן וְהָא אָפָא. אוֹ דִּילְמָא "וְלָקַח, וְהִבִּיא" בְּעֵינָן [וְהָא לִיכָא. תִּיקוּ]. אָמַר רַב פְּפָא: פְּשִׁיטָא לִי מִלֵּא חֲפָנָיו כְּדִחְפָנֵי אִינְשֵׁי, חֲפֵן בְּרָאשֵׁי אֲצַבְעוֹתָיו מֵהוּ, (מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה) [מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה מֵהוּ], מִן הַצְּדָדִין מֵהוּ, חֲפֵן בְּזוֹ וּבְזוֹ וְקָרְבָן זֶה אֲצֵל זֶה מֵהוּ [תִּיקוּ]. מִלֵּא חֲפָנָיו שְׂאֵמְרוּ, לֹא מְחֻקָּוֹת וְלֹא גְּדוּשׁוֹת אֲלָא טְפוּפוֹת. נִתְפַּזְּרָה הַקְּטֹרֶת מִמִּלֵּא חֲפָנָיו מֵהוּ, יָדוּ כְּצוּאָר בְּהֵמָה וּפּוֹסְלִין אוֹ דִּילְמָא כְּכִלֵּי שְׂרֵת דְּמִי וְלֹא נִפְסַל. חֲשַׁב בְּחֲפִינַת קְטֹרֶת מֵהוּ, יְלִיף מִלֵּא מִלֵּא (מֵהֵתֵם) [מִמְנַחָה] מָה הֵתֵם מְהִנְיָא מִחֲשָׁבָה אֲף הָכָא מְהִנְיָא מִחֲשָׁבָה. חֲשַׁב בְּחֲתִית גְּחָלִים מֵהוּ, מְכַשִּׁירֵי מִצְוָה כְּמִצְוָה דְּמִי אוֹ לֹא, תִּיקוּ. "קְטֹרֶת" - מִשָּׁל צְבוּר. "סָמִים" - שְׁיָהוּ סְמִמְנִיָה בְּתוֹכָהּ. "דִּקָּה" - מֵה

תלמוד לומר, והלא כבר נאמר: "ושחקה ממנה הדק", מה תלמוד לומר "דקה", שתהא דקה מן הדקה. כיצד הוא עושה, מפריש שלשת מנין מערב יום הכפורים כדי למלאות ממנו מלא חפניו, ומחזירו למכתשת כדי לקיים בה דקה מן הדקה. "ונתן את הקטרת על האש לפני ה'" - שלא יתקן מבחוץ ויכניס מבפנים וכו' כדלעיל. "ולקח מדם הפר" - נוטלו ממנו שם מרס בו. "והזה" - ולא מטיף. "והזה" - ולא זורק. "באצבעו" - באצבעו שבימין. "על פני הכפרת קדמה" - זה בנה אב שבכל מקום שנאמר "כפרת" - הפנים למזרח. דבר אחר: "על פני הכפרת" - לא היה מתכוון להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף. "ולפני הכפרת יזה שבע פעמים" - ולא שבע טפין. "שבע פעמים" - שיהא מונה שבע פעמים, אחת ושבע. תנו רבנן: אחת, אחת ואחת, וכו', דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: אחת, אחת ושתיים, אחת ושלוש. דכילי עלמא מיהת הוה ראשונה צריכה מנין עם כל אחת ואחת, מאי טעמא, רבי אלעזר אומר: שלא יטעה בהזאות. ור' יוחנן אומר: אמר קרא: "אל פני הכפרת קדמה" - שאין תלמוד לומר "יזה", אלא ללמד על הזאה ראשונה שצריכה מנין עם כל אחת ואחת. מאי ביניהו, אכא ביניהו דמנה ולא טעה. ורבי יהודה ור' מאיר לא פליגי, מר כי אתרה ומר כי אתרה.

"ושחט את שער החטאת אשר לעם" - שאין הפהנים מתכפרין בו. ובמה מתכפרין, בפרו של אהרן. יכול לא יתכפרו בפרו של אהרן שהרי כבר נאמר "אשר לו" מעתה אין להם כפרה. כשהוא אומר "וכפר על הפהנים", מצינו שיש להם כפרה. במה הן מתכפרין, מוטב שיתכפרו בפרו של אהרן שהרי התר מקללו אצל ביתו, ואל יתכפרו בשעיר הנעשה בפנים שלא התר מקללו אצל ביתו. ואם נפשד לומר: "ביתו" כתיב, כלם קרויין ביתו, שנאמר: "בית אהרן ברכו את ה'". והאי "אשר לעם" להכי הוא דאתא, האי מפעי לה דקאמר רחמנא מדעם להוי, ההוא מן "וימאת עדת בני ישראל" נפקא. והאי "אשר לו" להכי הוא דאתא, האי מפעי לה לכדתנא: "אשר לו" - משלו הוא מביא ואינו מביא משל צבור. יכול שאינו מביא משל צבור שאין הצבור מתכפרין בו, יכול יביא משל אחיו הפהנים שאחיו הפהנים מתכפרין בו, תלמוד לומר: "אשר לו". יכול לא יביא, ואם הביא כשר, תלמוד לומר: "אשר לו" - שנה עליו הכתוב לעכב. תנא הכי קשיא לה: מאי שנה בדעם דלא מכפרי דלא מחסרי בה ממונא בדאהרו נמי לא מחסרי בה ממונא, וקאמר: גלן קרויין ביתו. "והביא את דמו את מבית לפרכת" - מלמד שנקנס בו לפני ולפנים. אין לי אלא דם השעיר שהוא נקנס לפני ולפנים, מנין לדם הפר שינקנס בו לפני ולפנים, תלמוד לומר: "ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר" - מה דם שעיר נקנס בו לפני ולפנים, אף דם הפר ינקנס בו לפני ולפנים.

"והזה אתו על הכפרת" - למדנו למעלה בשעיר אחת, למטה בשעיר איני יודע כמה, הריני דן: נאמרו דמים למטה בפר ונאמרו דמים למטה בשעיר, מה למטה בפר שבע אף למטה בשעיר שבע. או כלף לדרף זו: נאמרו דמים למעלה בשעיר

וְנֹאמְרוּ דְמִים לְמִטָּה בְּשַׁעִיר, מֵה לְמַעְלָה בְּשַׁעִיר אֶחָד אֵף לְמִטָּה בְּשַׁעִיר אֲחֵר. נִרְאֶה לְמִי דוֹמָה: דְּנִין מִטָּה מִמִּטָּה וְאִין דְּנִין מִטָּה מִמַּעְלָה. אֲדַרְבֵּה: דְּנִין גּוּפוֹ מְגוּפוֹ וְאִין דְּנִין גּוּפוֹ מַעְלָמָא. תְּלַמוּד לּוֹמֵר: "וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָם הַפָּר" - כְּשֵׁם שְׁלֹמֹתָה בְּפָר שֶׁבַע כֶּדָּ לְמִטָּה בְּשַׁעִיר שֶׁבַע. לְמַדְנֵנוּ לְמִטָּה בְּשַׁעִיר שֶׁבַע, לְמַעְלָה בְּפָר אֵינִי יוֹדֵעַ כַּמָּה, הֲרִינִי דִן: נֹאמְרוּ דְמִים לְמַעְלָה בְּשַׁעִיר וְנֹאמְרוּ דְמִים לְמַעְלָה בְּפָר, מֵה לְמַעְלָה בְּשַׁעִיר אֲחֵת אֵף כָּאֵן לְמַעְלָה בְּפָר אֲחֵת. אוּ פְלֵדָּ לְדָרְדָּ: זֹ: נֹאמְרוּ דְמִים לְמַעְלָה בְּפָר וְנֹאמְרוּ דְמִים לְמִטָּה בְּפָר, מֵה לְמִטָּה בְּפָר שֶׁבַע אֵף לְמַעְלָה בְּפָר שֶׁבַע. נִרְאֶה לְמִי דוֹמָה: דְּנִין לְמַעְלָה מִלְמַעְלָה וְאִין דְּנִין מַעְלָה מִמִּטָּה. אֲדַרְבֵּה דְנִין גּוּפוֹ מְגוּפוֹ וְאִין דְּנִין גּוּפוֹ מַעְלָמָא. תְּלַמוּד לּוֹמֵר: "וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָם הַפָּר" - מֵה תְּלַמוּד לּוֹמֵר: "כְּאֲשֶׁר עָשָׂה", שְׁיָהוּ כָּל עֲשִׂיּוֹתָיו שְׁוֹת: כְּשֵׁם שְׁלֹמֹתָה בְּפָר שֶׁבַע כֶּדָּ לְמִטָּה בְּשַׁעִיר שֶׁבַע, וְכֵשֵׁם שְׁלֹמֹתָה בְּשַׁעִיר אֲחֵת כֶּדָּ לְמַעְלָה בְּפָר אֲחֵת. "וְהִזָּה אוֹתוֹ עַל הַכִּפְרֵת וְלִפְנֵי הַכִּפְרֵת" - לֹא יֹאמֵר לְמִטָּה בְּשַׁעִיר דְּלֹא צָרִידָּ דְגָמַר מִמִּטָּה דְּפָר, לְמָה נֹאמֵר, לְאֶקוּשִׁי "עַל" לִ"פְנִי": מֵה "פְּנִי" דְּלֹאוּ עַל, אֵף "עַל" נְמִי דְּלֹאוּ עַל. אֲדַרְבֵּה לֹא יֹאמֵר לְמַעְלָה בְּפָר דְּלֹא צָרִידָּ דְגָמַר מִמַּעְלָה דְּשַׁעִיר, לְמָה נֹאמֵר, לְאֶקוּשִׁי "פְּנִי" לִ"עַל": מָה "עַל" עַל מְמִשׁ אֵף "פְּנִי" עַל מְמִשׁ. הֵאִי מֵאִי, אִי אֲמַרְתָּ בְּשַׁלְמָא לְמִטָּה דְּשַׁעִיר לְאֶקוּשִׁי לְמַעְלָה דְּפָר, מְבַעֵי לֵה לְכַדְתִּנְנָא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: "עַל פְּנֵי הַכִּפְרֵת קִדְמָה" - זֶה בְּנֵה אָב כָּל מְקוֹם שֶׁנֹּאמֵר "פְּנִי" אֵלוּ פְּנֵי קִדִּים. אֵלֵא אִי אֲמַרְתָּ לְמַעְלָה דְּפָר לְאֶקוּשִׁי לְמִטָּה דְּשַׁעִיר, לְמֵאִי אֲתֵא.

"וְכֹפֵר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - יֵשׁ לִי לְהַבִּיא בְּעַנְיָן הִזָּה שְׁלֹשׁ טְמֵאוֹת: טְמֵאת עֲבוּדָה זָרָה, וְטְמֵאת גְּלוּי עֲרִיוֹת, וְטְמֵאת שְׁפִיכוֹת דְּמִים. בְּעֲבוּדָה זָרָה הוּא אוֹמֵר: "לְמַעַן טַמְּא אֶת מִקְדָּשִׁי", בְּגְלוּי עֲרִיוֹת הוּא אוֹמֵר: "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתֵּי לְבַבְתִּי עֲשׂוֹת וְגוֹ' וְלֹא תִטְמְאוּ בְּהֵם", בְּשְׁפִיכוֹת דְּמִים הוּא אוֹמֵר: "וְלֹא תִטְמְא אֶת הָאֶרֶץ". יְכוֹל עַל שְׁלֹשׁ טְמֵאוֹת הִלְלוּ שַׁעִיר זֶה מְכַפֵּר, תְּלַמוּד לּוֹמֵר: "מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - וְלֹא כָּל טְמֵאוֹת. מֵה מְצִינֵנוּ שְׁחֵלֵק הַפְּתוּב מְכַלְל כָּל טְמֵאוֹת, טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי, אֵף כָּאֵן לֹא נִחְלַק אֵלֵא טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מִמְּקוֹמוֹ הוּא מְכַרְע, הֲרִי הוּא אוֹמֵר: "וְכֹפֵר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - מִטְּמֵאתוֹ שֶׁל קִדְשׁ. יְכוֹל עַל כָּל טְמֵאוֹת שֶׁבִּקְדָּשׁ יְהֵא שַׁעִיר זֶה מְכַפֵּר, תְּלַמוּד לּוֹמֵר: "וּמִפְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם" - חַטָּאִים דּוּמְיָא דְּפְשָׁעִים, מֵה פְּשָׁעִים דְּאִינֵן בְּנֵי קָרְבָּן אֵף חַטָּאִים שְׂאִינֵן בְּנֵי קָרְבָּן. וּמִנֵּין לִישׁ בְּהַ זְדִיעָה בִּתְחִלָּה וְאִין בְּהַ זְדִיעָה בְּסוּף שֶׁשַׁעִיר זֶה תּוֹלָה, תְּלַמוּד לּוֹמֵר: "לְכָל חַטָּאתָם" - כָּל חֵיבֵי חַטָּאוֹת בְּמִשְׁמַע. אֲמַר מַר: "יֵשׁ לִי בְּעַנְיָן הִזָּה לְהַבִּיא שְׁלֹשׁ (חַטָּאוֹת) [טְמֵאוֹת]". טְמֵאת עֲבוּדָה זָרָה הֵיכִי דְּמִי, אִי בְּמִזִּיד בַּר קִטְלָא הוּא, אִי בְּשׁוּגָג בַּר קָרְבָּן הוּא. בְּמִזִּיד וְלֹא אֲתָרוּ בְּהַ, בְּשׁוּגָג וְלֹא אֲתִידַע לִיהַ. וְהֵיכִי נְמִי בְּשְׁפִיכוֹת דְּמִים, אִי נְמִי בְּהִנְדָּ דְּלֹאוּ בְּנֵי גְלוּת נִינְהוּ. אֲמַר מַר: "מֵה מְצִינֵנוּ שְׁחֵלֵק".

מאי חלק, דמייתי בעולה ויורד. "יכול על כל טמאות שבקדש יהא שעיר זה מכפר". כל טמאות שבקדש מאי נינהו, יש בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף, האי בר קרבן הוא, לא צריכא דאתידע סמוך לשקיעת החמה, סלקא דעתך אמינא: אדמייתי ניתלי, קא משמע לו. אמר מר: "מנין ליש ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף שעיר זה תולה". מאי קשיא לה, הכי קשיא לה: השתא דאמרת חטאים דומיא דפשעים מה פשעים דלאו בני קרבן אף חטאים דלאו בני קרבן. אי מה (חטאים) [פשעים] דאינו בני קרבן לעולם אף חטאים דאינו בני קרבן לעולם, ומאי ניהו, אין ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף, אבל יש ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף כיון דכי מתידע לה בר קרבן הוא אימא לא תלי לה, (קא משמע לו). וכי תימא אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר, סלקא דעתך אמינא: תפוד מיפד, אמר קרא: "לכל חטאתם" - להך דאתו לכלל חטאת. ונכפר כפרה גמורה, אי פתיב מחטאתם כדקאמרת, השתא דכתיב: "לכל חטאתם" מכלל דבני חטאות נינהו. וכי מאחר שאינו מכפר למה תולה, להגו עליו מן היסורין. על זדון טמאת מקדש וקדשיו, שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים מכפר. על שאר עברות שבתורה, הקלות והחמורות, הזדונות והשגגות, הודע ולא הודע, עשה ולא תעשה כרתות ומיתות בית דין, שעיר המשתלח מכפר. מנא הני מלי, דתנו רבנן: וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם" - פשעים - אלו המרדדים, וכן הוא אומר: "מלך מואב פשע בי", ואומר: "אז תפשע לבנה". חטאות - אלו השגגות, וכן הוא אומר: "נפש כי תחטא בשגגה". קלות - הינו עשה ולא תעשה, חמורות - הינו כרתות ומיתות בית דין. הודע - הינו מזיד, לא הודע - הינו שוגג. אמר רב יהודה: הכי קאמר: על שלש עברות שבתורה בין קלות בין חמורות בין שעשאן בשוגג בין שעשאן במזיד, אותן שעשאן בשוגג בין נודע לו ספיקון בין לא נודע לו ספיקון. ואלו הן קלות: עשה ולא תעשה, ואלו הן חמורות: כרתות ומיתות בית דין. האי עשה היכי דמי, אי דלא עבד תשובה - "זבח רשעים תועבה", ואי דעבד תשובה - הא תנא: עבר על מצות עשה ועשה תשובה לא זו משם עד שמוחלין לו. אמר רבי זירא: בדלא עבד תשובה ורבי היא, דתנא: רבי אומר: כל עברות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר. חוץ מהפורק על ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בשר, שאם עשה תשובה - יום הכפורים מכפר, ואם לא - אין יום הכפורים מכפר. מאי טעמא דרבי, דתנא: "כי דבר ה' בזה" - זה הפורק על ומגלה פנים בתורה. "ואת מצותו הפר" - זה המפר ברית בשר. "הפרת" - לפני יום הכפורים, "תפרת" - לאחר יום הכפורים. יכול אפלו עשה תשובה, תלמוד לומר: "עונה בה" - לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה. ורבנן, "הפרת" - בעולם הזה, "תפרת" - לעולם הבא, "עונה בה" - שאם עשה תשובה ומת מיתה ממרקת.

רמז תקע"ד "וְכֹן יַעֲשֶׂה לְאַהֲלֵ מוֹעֵד" - כָּשֶׁם שְׁמֵזָה לַפְּנֵי וְלַפְּנֵים כָּךְ מֵזָה בְּהִיכָל. מה לפְּנֵי וְלַפְּנֵים אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה מִדָּם הַפֶּר, כָּךְ מֵזָה בְּהִיכָל. וּמָה לַפְּנֵי וְלַפְּנֵים אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה מִדָּם הַשְּׁעִיר, כָּךְ מֵזָה בְּהִיכָל.

"הַשֹּׁכֵן אִתְּם בְּתוֹךְ טַמְאֹתֵם" - אֶפְלוּ בְּזִמּוֹן שֶׁהֵם טַמְאִים, שְׂכִינָה בִּינֵיהֶם. אָמַר לָהּ הֵהוּא אֶפִיקוֹרוֹס לְרַבִּי חֲנִינָא: הַשְּׁתָּא נִפְּי טַמְאִים אִתְּם, כְּדַכְתִּיב: "טַמְאָתְהָ בְּשׂוֹלְיָהּ". אָמַר לָהּ: תָּא חֲזִי מָה כְּתִיב: "הַשֹּׁכֵן אִתְּם בְּתוֹךְ טַמְאֹתֵם" - אֶפְלוּ בְּזִמּוֹן שֶׁהֵם טַמְאִים, שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בִּינֵיהֶן.

"וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאַהֲלֵ מוֹעֵד" - יָכוֹל אֶפְלוּ בְּעֲזָרָה, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "בְּאַהֲלֵ מוֹעֵד". אִין לִי אֶלָּא בְּאַהֲלֵ מוֹעֵד שְׁבַמְדָּבָר, שִׁילָה וּבֵית עוֹלָמִים מִנִּין, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "בְּקִדְשׁ". אִין לִי אֶלָּא בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה, בְּשַׁעַת מִתָּן דָּמִים מִנִּין, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "לְכַפֵּר". אִין לִי אֶלָּא בְּכַנִּיסָתוֹ, בִּיצִיאָתוֹ מִנִּין, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "עַד צֵאתוֹ". "וְכַפֵּר בְּעֵדוֹ" - כְּפָרְתוֹ קוֹדֶמֶת לְכַפֵּרְתָּ בֵּיתוֹ, וְכַפֵּרְתָּ בֵּיתוֹ קוֹדֶמֶת לְכַפֵּרְתָּ אַחֲיוּ הַכְּהֻנִּים, וְכַפֵּרְתָּ אַחֲיוּ הַכְּהֻנִּים קֹדֶם לְכַפֵּרְתָּ כָּל קַהֲלֵ יִשְׂרָאֵל. אָמַר מַר: "אִין לִי אֶלָּא בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה" - מֵאִי מִשְׁמַע, אָמַר קָרָא: "וְכַפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ" - אִיזוּ הִיא כְּפָרָה שְׂשׂוּהָ לוֹ וּלְבֵיתוֹ וּלְאַחֲיוּ הַכְּהֻנִּים וְכָל קַהֲלֵ יִשְׂרָאֵל, הֵוִי אוֹמַר: זֶה הַקְּטָרֵת. וּקְטָרֵת מִי מְכַפֵּרְתָּ, אִין, דְּתַנִּי רַב חֲנִינָא: לְמַדְנּוּ לְקְטָרֵת שְׂמַכְכַּר שְׂנַאֲמַר: "וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטָרֵת וַיְכַפֵּר עַל הָעָם". וְתַנָּא דְּבִי רַבִּי יְשֻׁמְעָאל: עַל מָה קְטָרֵת מְכַפֵּר, עַל לְשׁוֹן הָרַע, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: יָבֵא דְּבָר שְׂבַחֲשָׁאִי וַיְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה חֲשָׁאִי. כָּשֶׁם שְׂפּוֹרְשִׁין מִבֵּין הָאוֹלָם לְמַזְבֵּחַ בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה, כָּךְ פּוֹרְשִׁין בְּשַׁעַת מִתָּן פֶּר כַּהֵן מְשִׁיחַ וּפֶר הָעֵלֶם דְּבָר שֶׁל צַבוּר וּשְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה, דְּאִתְּיָא "כְּפָרָה, כְּפָרָה" מִיּוֹם הַכְּפּוּרִים.

"וַיִּצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ" - מָה תְּלַמוּד לּוֹמַר, אָמַר רַבִּי נַחֲמָיָה: לְפִי שְׂמַצִּינוּ בְּפֶר הַבָּא עַל הַמִּצְוֹת שֶׁהוּא עוֹמֵד חוּץ לְמִזְבֵּחַ וּמֵזָה עַל הַפְּרֻכָּת בְּשַׁעַת שֶׁהוּא מֵזָה, יָכוֹל אֶף זֶה כּוֹן, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "וַיִּצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ" - הִיכּוֹ הָיָה, לַפְּנֵים מִן הַמִּזְבֵּחַ. תַּנְיָא אִידִךְ: "לַפְּנֵי ה'" מָה תְּלַמוּד לּוֹמַר, אָמַר רַבִּי נַחֲמָיָה: לְפִי שְׂמַצִּינוּ בְּפֶר שֶׁהוּא עוֹמֵד לַפְּנֵים מִן הַמִּזְבֵּחַ וּמֵזָה עַל הַפְּרֻכָּת בְּשַׁעַת שֶׁהוּא מֵזָה, יָכוֹל אֶף זֶה כּוֹן, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "מִמִּזְבֵּחַ קְטָרֵת הַסַּמִּים" - הַסַּמִּים לַפְּנֵי ה' וְאִין הַכְּהֵן לַפְּנֵי ה'. תַּנּוּ רַבִּנּוּ: הָיָה מַחֲטָא וַיּוֹרֵד, מֵהִיכּוֹ מִתְּחִיל, מְקָרָן מְזָרְחִית דְּרוּמִית, דְּרוּמִית מְעַרְבִית, מְעַרְבִית צְפוֹנִית, צְפוֹנִית מְזָרְחִית, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר: מְקָרָן מְזָרְחִית צְפוֹנִית, צְפוֹנִית מְעַרְבִית, מְעַרְבִית דְּרוּמִית, דְּרוּמִית מְזָרְחִית. מְקוֹם שְׂרַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי מִתְּחִיל שָׁם רַבִּי עֲקִיבָא פּוֹסֵק, מְקוֹם שְׂמִתְחִיל רַבִּי עֲקִיבָא שָׁם רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי פּוֹסֵק. דְּכִלִּי עֲלָמָא מִיֵּהָת בְּהוּא קָרָן דְּפָגַע בְּרִישָׁא לָא עֲבִיד, מֵאִי טַעֲמָא, אָמַר שְׂמוּאֵל: דְּאָמַר קָרָא: "וַיִּצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ" - עַד דְּנִפְיֵק מִכְּלֵי מִזְבֵּחַ. "וְכַפֵּר עָלָיו" - כְּפָרָה שְׂבַגּוּפוֹ. "וְלָקַח מִדָּם הַפֶּר וּמִדָּם הַשְּׁעִיר" - שְׂיָהוּ דְּמִיּוֹ

מעֲרָבִין. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מְזָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וּמְזָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, תִּלְמוּד לֹאֵר: "אַחַת", דְּבָרֵי רַבִּי יֵאֵשְׁיָהּ. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר: מְזָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וּמְזָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי יֵאֵשְׁיָהּ: וְהֵלֵא כְּבָר נֶאֱמַר "אַחַת", אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹנָתָן: לֹאֵר לָךְ: "אַחַת" - וְלֹא שְׂתִים מִדָּם הַפֶּר, וְלֹא שְׂתִים מִדָּם הַשְּׁעִיר.

רמז תקעה תִּנְן הֵתָם: "אֲבָרֵי חֲטָאת שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּאֲבָרֵי עוֹלָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יִתְּנוּ לְמַעֲלָה, וְרוֹאֶה אֲנִי אֶת בְּשַׂר הַחֲטָאת לְמַעֲלָה כְּאֵלוֹ הֵן עֲצִים. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: תִּתְעַבֵּר צוֹרְתָן וַיִּצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה". אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא תַּחֲלַת חֲטָאת וְעוֹלָה, אֲבָל סוּף חֲטָאת וְעוֹלָה דְּבָרֵי הַכֹּל מְקוֹם שְׂגִירִים מְקוֹם עוֹלָה. רַבִּי יוֹחָנָן וְאִי תִימָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: עֵדִין הִיא מַחֲלָקֶת. מִתִּיב רַב הוֹנָא בְּרַי יְהוּדָה: "קִדְּשׁ הֵם" - שְׂאֵם נִתְעַרַב בְּדָם קִדְּשִׁים אַחֲרִים יִקְרְבוּ. מֵאִי לֹאֵר סוּף עוֹלָה וּבְכוֹר, וְשָׁמַע מִנָּה: מְקוֹם שְׂגִירִים מְקוֹם עוֹלָה. לֹא תַּחֲלַת עוֹלָה וּבְכוֹר. מֵאִי קָא מְשַׁמַּע לָן, דְּאִין עוֹלִין מִבְּטָלִין זֶה לָזֶה. הֵאִי מ"וּלְקַח מִדָּם הַפֶּר וּמִדָּם הַשְּׁעִיר" נִפְקָא, תִּנְנָאֵי הִיא, אֶכָּא דְנִפְקָא לָהּ מִהֶכָּא וְאֶכָּא דְנִפְקָא לָהּ מִהֶתָּם. תִּנְנָן הֵתָם: דָּם שֶׁנִּתְעַרַב בְּמִים, אִם יֵשׁ בּוֹ מִרְאִית דָּם, כְּשֶׁר. נִתְעַרַב בִּינָן, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלוֹ הוּא מִים. נִתְעַרַב בְּדָם בְּהֵמָה, אוֹ בְּדָם חֵיָה, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלוֹ הוּא מִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִין דָּם מִבְּטָל דָּם. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְשִׁנְיָהֶם מִקְרָא אֶחָד דְּרָשׁוּ: "וּלְקַח מִדָּם הַפֶּר וּמִדָּם הַשְּׁעִיר" - הַדְּבָר גְּדוּעַ שְׂדָמוֹ שֶׁל פֶּר מְרֻבָּה עַל דָּם הַשְּׁעִיר, רַבָּן סָבְרִי: מִכָּאן לְעוֹלִין שְׂאִין מִבְּטָלִין זֶה אֶת זֶה, וְר' יְהוּדָה סָבַר: מִכָּאן לְמִין בְּמִינוֹ שְׂאִינוֹ בְּטָל.

"וְנָתַן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ" - מִתְחִיל מִקְרָן מְזֻרְחֵית צְפוֹנִית, צְפוֹנִית מְעַרְבִית, מְעַרְבִית דְּרוֹמִית, דְּרוֹמִית מְזֻרְחֵית. מְקוֹם שֶׁהוּא מִתְחִיל בְּחֲטָאת עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, שֶׁם הוּא מְסִיס עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: בְּמִקוֹמוֹ הִנֵּה עוֹמֵד וּמַחֲטָא. וְעַל כֵּלָּן הוּא נוֹתֵן מִלְּמַטָּה [לְמַעֲלָה], חוּץ מִזֶּה שֶׁהִיָּתָה לְפָנָיו, שֶׁהִנֵּה נוֹתֵן מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה.

"סָבִיב" - רַבִּי יֵשְׁמַעֵאל אוֹמֵר: נֶאֱמַר כָּאן "סָבִיב" וְנֶאֱמַר לְהֵלָן "סָבִיב", מֵה סָבִיב הָאֵמוֹר כָּאן הֶפְסֵק אַרְבַּע מִתְּנֹת, אֶף סָבִיב הָאֵמוֹר לְהֵלָן הֶפְסֵק אַרְבַּע מִתְּנֹת. "וְהִזָּה עָלָיו" - עַל טְהָרוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ. "מִן הַדָּם" - מִן הַדָּם שֶׁבַענִין. "בְּאֶצְבָּעוֹ" - בְּאֶצְבָּע שְׁבִימִין. "שֶׁבַע פְּעָמִים" - שְׁיָהָא מוֹנָה שֶׁבַע פְּעָמִים, הָרִי אַחַת וְשֶׁבַע. [וְטְהָרוֹ] וְקִדְּשׁוֹ מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - "טְהָרוֹ" - לְשַׁעֲבֵר, "קִדְּשׁוֹ" לְעִתִּיד לְבֹא. תִּנְנָא: רַבִּי חֲנִינָא אוֹמֵר: מִצַּד צְפוֹנִי הוּא נוֹתֵן. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: מִצַּד דְּרוֹמִי הוּא נוֹתֵן. מִר סָבַר פְּתִיחָה בְּצִפּוֹן קָאֵי, וּמִר סָבַר בְּדָרוֹם קָאֵי. דְּכִלִּי עֲלֵמָא הִיכָּא דְגִמְרֵי מִתְּנֹת דְּקַרְנוֹת הֵתָם יְהִיב בְּרִישָׁא, מֵאִי טַעְמָא, "וְטְהָרוֹ וְקִדְּשׁוֹ" - מְקוֹם שֶׁקִּדְּשׁוֹ שֶׁם טְהָרוֹ.

"וּכְלָה מִכֶּפֶר אֶת הַקֹּדֶשׁ" - אִם כֶּפֶר - כֶּלֶה, וְאִם לֹא כֶּפֶר - לֹא כֶּלֶה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי נְחֻמְיָה: מִפְּנֵי מָה לֹא נֹאמַר: אִם כֶּלֶה - כֶּפֶר, וְאִם לֹא כֶּלֶה - לֹא כֶּפֶר, שְׂאִם חִסֵּר אַחַת מִכָּל הַמִּתְּנוּת לֹא עָשָׂה וְלֹא כָלוּם. מֵאֵי בִינְיָהוּ, רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. חָד אָמַר: מִשְׁמַעוֹת דּוֹרְשֵׁין אֶפְאָ בִּינְיָהוּ, וְחָד אָמַר: שִׁירִים מְעַכְּבִים אֶפְאָ בִּינְיָהוּ. "וּכְלָה מִכֶּפֶר אֶת הַקֹּדֶשׁ" - זֶה לִפְנֵי וְלִפְנֵים. "אֶת אֵהָל מוֹעֵד" - זֶה הֵיכָל. "מִזְבֵּחַ" - כְּמִשְׁמַעוֹ. מִלְּמַד שֶׁכָּל אֶחָד כִּפְּרָה בְּפָנָי עֲצָמוֹ. מִכָּאן אָמְרוּ: נִתֵּן מִקְצַת מִתְּנוּת שְׁבַפְּנִים וְנִשְׁפָּד הַדָּם, יָבִיא [דָּם] אַחַר וְיִתְחִיל בְּתַחֲלָה. רַבִּי אֶלְעָזָר וְר' שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: מִמְּקוֹם שֶׁפָּסַק הוּא מִתְחִיל וְכוּ'. גָּמַר מִתְּנוּת שְׁבַפְּנִים נִשְׁפָּד הַדָּם, יָבִיא [דָּם] אַחַר וְיִתְחִיל מִבְּחוּץ. נִתֵּן מִקְצַת מִתְּנוּת בְּחוּץ וְנִשְׁפָּד הַדָּם, יָבִיא [דָּם] אַחַר וְיִתְחִיל בְּתַחֲלָה מִבְּחוּץ. רַבִּי אֶלְעָזָר וְר' שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: מִמְּקוֹם שֶׁפָּסַק. גָּמַר אֶת הַמִּתְּנוּת שֶׁל (חוּץ) [הֵיכָל] וְנִשְׁפָּד הַדָּם, יָבִיא [דָּם] אַחַר וְיִתְחִיל עַל הַמִּזְבֵּחַ. נִתֵּן מִקְצַת הַמִּתְּנוּת עַל הַמִּזְבֵּחַ וְנִשְׁפָּד הַדָּם, יָבִיא [דָּם] אַחַר וְיִתְחִיל בְּתַחֲלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: מִמְּקוֹם שֶׁפָּסַק. גָּמַר אֶת הַמִּתְּנוּת שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ וְנִשְׁפָּד הַדָּם, אֵין מִתֵּן יִסוּד מְעַכְּב וְכוּ'. וְכַלּוֹן מִטְּמֵאִין בְּגָדִים וְנִשְׂרָפִים בְּבֵית הַדָּשָׁן, דְּבָרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר וְר' שְׁמַעוֹן. (וְר' מֵאִיר) [נִחְכְּמִים] אוֹמְרִים: אֵין מִטְּמֵאִין בְּגָדִים וְאֵין נִשְׂרָפִים בְּבֵית הַדָּשָׁן אֶלָּא הָאֲחֵרוֹן שְׂגוֹמֵר אֶת הַכִּפְּרָה.

רמז תקעו "וְהִקְרִיב אֶת הַשְּׂעִיר הַחַי - עַד כָּאן זְקוּק לִהְיוֹת חַי. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְשִׁנְיָהֶם מִקְרָא אֶחָד דְּרָשׁוּ: "מִדָּם חֲטָאת הַכִּפּוּרִים אַחַת בְּשָׁנָה" רַבִּי מֵאִיר סָבַר: חֲטָאת אַחַת מִסִּרְתֵּי לָךְ וְלֹא שְׁנֵי חֲטָאוֹת.

"וְיִסְמַךְ אֶהְרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו" - וְיִהוּ זְבַחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר טְעוּנִין סְמִיכָה מִקֵּל וְחֹמֶר: וְיִהוּ זְבַחֵי יָחִיד שְׂאִינָם טְעוּנִין תְּנוּפָה חַיִּים טְעוּנִין סְמִיכָה. זְבַחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר שְׂטֵעוּנִין תְּנוּפָה חַיִּים אֵינוֹ דִּין שְׂטֵעוּנִין סְמִיכָה. אָמַר רַבִּינָא: גְּמִירֵי שְׁתֵּי סְמִיכוֹת בְּצְבוּר. תִּנּוּן: "סְמִיכָה בְּשְׁתֵּי יָדַיִם". מִנָּא הֵנִי מֵלִי, אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: דְּאָמַר קָרָא: "וְיִסְמַךְ אֶהְרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו", כְּתִיב: "יָדָיו" וְכְתִיב: "שְׁתֵּי", זֶה בְּנָה אֵב כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "יָדָיו" הָרִי כָּאן שְׁתֵּי עַד שֶׁיִּפְרֹט לָךְ הַכְּתוּב אַחַת. אֲזַל רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַרָה לְשִׁמְעֵתָא בְּבֵי מִדְרָשָׁא, וְלֹא אָמַרָה מִשְׁמָה דְרִישׁ לְקִישׁ, שְׁמַע רִישׁ לְקִישׁ וְאֶקְפֹּד, אָמַר לָהּ: אֵי סִלְקָא דְעֵתָךְ כָּל הֵיכָא דְכְּתִיב "יָדָיו" תִּרְתִּי מִשְׁמַע, לָמָּה לִי לְמַכְתָּב "יָדָיו, יָדָיו", אֶקְשִׁי לִיָּה כִּי"ד יָדָיו: "יָדָיו תִּבְיָאִינָה", "יָדָיו רַב לוֹ", "שֶׁכָּל אֶת יָדָיו". אֲשֵׁתִיק. לְבַתֵּר דְנַח דְעֵתָה אָמַר לָהּ: מֵאֵי טַעְמָא לֹא תִימָא לִי יָדָיו דְסְמִיכָה קְאָמְרִי, בְּסְמִיכָה נְמִי כְּתִיב: "וְיִסְמַךְ אֶת יָדָיו עָלָיו", סְמִיכָה דְבַהֲמָה קְאָמְרִי.

"וְהִתְנוּדָה עָלָיו" - זֶה וְדוּי דְבָרִים. כִּיצַד מִתְּנוּדָה, "אֲנָא הַשֵּׁם, חֲטָאוּ עוֹו פִּשְׁעוּ לְפָנֶיךָ עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל. אֲנָא בְּשֵׁם, כֶּפֶר נָא לְחֲטָאִים וְלַעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים, שְׁחֲטָאוּ וְשָׁפְשְׁעוּ לְפָנֶיךָ, עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּכַתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדְּךָ: "כִּי בֵּיּוֹם הַזֶּה

יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם" וְגו', וְהִם אוֹמְרִים אַחֲרָיו: "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד".
עוֹנוֹת - אֵלּוּ זְדוֹנוֹת. פְּשָׁעִים - אֵלּוּ מַרְדִּים. חַטָּאוֹת - אֵלּוּ שְׁגָגוֹת. אֵין לִי אֵלָּא
וּדְאִיְהוּ, אֲנוּסִיָּהוּ סְפִיקוּתָם מְנִין, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "לְעוֹנוֹת, לְכֹל עוֹנוֹת",
["פְּשָׁעִיָּהוּ], לְכֹל פְּשָׁעִיָּהוּ", ["חַטָּאתָם], לְכֹל חַטָּאוֹת". זְכוּל אָף חֲנִיבֵי חַטָּאוֹת
וְאֲשָׁמוֹת עִמָּהוּ, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "וְנָתַן אֲתָם עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר", וְאֵין חֲנִיבֵי חַטָּאוֹת
וְאֲשָׁמוֹת עִמָּהוּ. מִכָּאן אָמְרוּ: חֲנִיבֵי חַטָּאוֹת וְאֲשָׁמוֹת וּדְאֵין שְׁעֵבֵר עֲלֵיהוֹן יוֹם
הַכְּפוּרִים - חֲנִיבֵין לְהַבִּיא אַחַר יוֹם הַכְּפוּרִים. חֲנִיבֵי אֲשָׁמוֹת תִּלְוִין - פְּטוּרִין. מִנָּא
הֲנִי מְלִי, אָמַר אַבְיִי: דְּכָתִיב: "וְהִתְנַדָּה עָלָיו" וְגו', וְתִנָּא: "עוֹנוֹת" - אֵלּוּ זְדוֹנוֹת,
וְכֹן הוּא אוֹמֵר: עוֹנָה בָּהּ. "וְאֵת פְּשָׁעִיָּהוּ לְכֹל חַטָּאתָם" לָמָּה לִי, לְאֶקוּשֵׁי חַטָּאִים
לְפִשָׁעִים, מָה פְּשָׁעִים דְּלָאוּ בְּנֵי קַרְבָּן אָף חַטָּאִים דְּלָאוּ בְּנֵי קַרְבָּן, אֲבָל חַטָּאִים
דְּבְנֵי קַרְבָּן נִינְהוּ לֹא מְכַפֵּר. "חֲנִיבֵי אֲשָׁמוֹת תִּלְוִין פְּטוּרִין" - מִנָּא הֲנִי מְלִי, דְּאָמַר
קָרָא: "מִכֹּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהַרוּ" - חַטָּא שְׂאֵין מְכִיר בּוּ אֵלָּא הַמְּקוֹם יוֹם
הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר.

"וְשַׁלַּח בְּיַד אִישׁ עֵתִי" - לְהַכְשִׁיר אֵת הַזֶּר. פְּשִׁיטָא, מַהוּ דְּתִימָא כְּפָרָה כְּתִיב בָּהּ,
קָא מְשַׁמְעָ לּוּ. "עֵתִי" - שְׁיָהָא מְזַמֵּן. "עֵתִי" - וְאֶפְלוּ בְּשַׁבַּת, לְמַאי הִלְכְתָּא, שְׂאָם
חָלָה שְׁעִיר מִרְכִּיבּוֹ עַל כְּתִפּוֹ. כְּמָאן, דְּלָא כְּרַבִּי נָתַן דְּאָמַר: חֵי נוֹשָׂא אֵת עֲצָמוֹ.
אֶפְלוּ תִימָא רַבִּי נָתַן, חוּלָה שְׂאֵנִי. "עֵתִי" - אֶפְלוּ בְּטַמְאָה. לְמַאי הִלְכְתָּא, לּוֹמֵר:
שְׂאָם מְטַמָּא מְשַׁלְחוֹ נְכַס לְעֲזָרָה וּמְשַׁלַּח.

"וְנוֹשָׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו" - עָלָיו הוּא נוֹשָׂא, וְאֵין שְׂאָר הַשְּׁעִירִים עִמּוֹ. וְעַל מָה שְׂאָר
הַשְּׁעִירִים מְכַפֵּרִים, עַל טַמְאָת מְקַדָּשׁ וְקַדָּשׁוֹ. וְאֵיזוֹ הִיא טַמְאָת מְקַדָּשׁ וְקַדָּשׁוֹ
שְׂשָׂר שְׁעִירִים מְכַפֵּרִין עָלָיו, [שׁוּגְגִים] מְזִידִין בְּטַמְאָת מְקַדָּשׁ וְקַדָּשׁוֹ הֲרִי הוּן
בְּשְׁעִיר הַפְּנִימִי. מִכָּאן אָמְרוּ: אֵת שְׁיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְיְדִיעָה בְּסוּף וְהַעֲלִם
בִּינְתָּיִם, הֲרִי זֶה בְּעוֹלָה וְיִוָּרֵד. יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בְּסוּף, שְׁעִיר
הַנְּעֻשָׂה בְּפָנִים וְיוֹם הַכְּפוּרִים תּוֹלָה, עַד שְׁיִנְדַע לוֹ וְנִבִּיא בְּעוֹלָה וְיִוָּרֵד. אֵין בָּהּ
יְדִיעָה בְּתַחֲלָה אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בְּסוּף, שְׁעִיר הַנְּעֻשָׂה בְּחוּץ וְיוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר,
שְׁנַאָמַר: "מִלְּבַד חַטָּאת הַכְּפוּרִים" - עַל מָה שְׂזָה מְכַפֵּר זֶה מְכַפֵּר. מָה הַפְּנִימִי אֵין
מְכַפֵּר אֵלָּא עַל דְּבַר שְׁיֵשׁ בּוּ יְדִיעָה, אָף הַחִיצוֹן לֹא יְכַפֵּר אֵלָּא עַל דְּבַר שְׁיֵשׁ בּוּ
יְדִיעָה. אֵת שְׂאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוּף, שְׁעִירֵי הַרְגָּלִים וּשְׁעִירֵי רֹאשֵׁי
חֲדָשִׁים מְכַפֵּרִים דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה, רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: שְׁעִירֵי הַרְגָּלִים מְכַפֵּרִים אֲבָל
לֹא שְׁעִירֵי רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים וְכוּ' (בְּרַמְזוֹ תַקְלִי"ג). "וְנוֹשָׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו" - נוֹטֵל הַקְּדוּשָׁה
בְּרוּךְ הוּא כָּל עוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְנוֹתְנָן עַל עֵשׂוֹ הַרְשָׁע, שְׁנַאָמַר: "וְנוֹשָׂא הַשְּׁעִיר
עָלָיו" - וְאֵין שְׁעִיר אֵלָּא עֵשׂוֹ, שְׁנַאָמַר: "הוּן עֵשׂוֹ אַחֵי אִישׁ שְׁעִיר". "אֵת כָּל עוֹנוֹתָם"
- אָמַר עֵשׂוֹ: כִּמָּה כַּח יֵשׁ לִי שְׂאֵתָה נוֹתְנָן עָלַי כָּל עוֹנוֹת יַעֲקֹב אַחֵי. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה
נוֹטֵל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא עוֹנוֹתָם וְנוֹתְנָנוּ עַל בְּגָדָיו וְנַעֲשׂוּ אֲדָמִים, שְׁנַאָמַר: "מִדְּוַע
אָדָם לְלְבוּשָׁד", יֵשֵׁב וּמְכַבֵּסוֹן עַד שְׁנַעֲשׂוּ לְבָנִים שְׁנַאָמַר: "לְבוּשָׁה כְּתִלַּג חוֹר". "אֵל

אַרְצָה גְזֵרָה" - (פְּתוּב בְּרַמְזוֹ קט"ו). אֲבָרִי שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מֵהוּ בַּהֲנָאָה, רַב וּשְׁמוּאֵל.
חַד אָמַר: מִתְרִין, וְחַד אָמַר: אֲסוּרִין. מֵאֵן דְּאָמַר מִתְרִין - דְּכַתִּיב: - בְּמִדְבָּר. וּמֵאֵן
דְּאָמַר אֲסוּרִין - דְּכַתִּיב: "גְזֵרָה". וּמֵאֵן דְּאָמַר אֲסוּרִין הָאֵי "מִדְבָּר" מֵאֵי עֶבֶד
לָהּ, מִיַּפְעֵי לָהּ לְכַדְתִּנְיָא: "הַמִּדְבָּרָה, הַמִּדְבָּרָה, בְּמִדְבָּר" - לְרַבּוֹת נוֹב וְגִבְעוֹן שִׁילָה
וּבֵית עוֹלָמִים. וְאִידָּךְ, הָאֵי "גְזֵרָה" מֵאֵי עֶבֶד לָהּ, מִיַּפְעֵי לָהּ לְכַדְתִּנְיָא: אֵין "גְזֵרָה"
אֶלָּא חֲתוּקָה. דְּבַר אַחַר: אֵין "גְזֵרָה" - אֶלָּא דְבַר הַמִּתְגַּזֵּר וְיִוֵּרֵד. דְּבַר אַחַר: שְׁמָא
תֵּאמַר מַעֲשֵׂה תַהוּ הוּ, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "אֲנִי הִי" - אֲנִי גְזֵרְתִּיו וְאֵין לָךְ רְשׁוּת לְהַרְהֵר
בְּהוּ. אָמַר רַבָּא מִסְתַּבְּרָא כְּמֵאֵן דְּאָמַר מִתְרִין, לֹא אָמְרָה תּוֹרָה שְׁלַח לְתַקְלָה.

"וּבֹא אֶהְרֹן אֶל אֱהֵל מוֹעֵד" - לָמָּה הוּא בָּא, לְהוֹצִיא אֶת הַכֹּהֵן וְאֶת הַמַּחֲתָה. שְׁפָל
הַפְּרָשָׁה כְּלָה נְאֻמָּה עַל הַסֵּדֶר, חוּץ מִפְּסוּק זֶה. מֵאֵי טַעְמָא, אָמַר רַב חֲסִידָא:
גְּמִירִי: חֲמֵשׁ טְבִילוֹת וְעֵשְׂרָה קְדוּשִׁין טוֹבֵל כְּהוֹן גְּדוֹל וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ בַּיּוֹם, וְאֵי כְּסִדְרֹן
לֹא מִשְׁפַּחַת לְהוּ אֶלָּא שְׁלֹשׁ טְבִילוֹת וְשֵׁשׁ קְדוּשִׁין. תִּנְיָא: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מִנִּין
לְחֵמֶשׁ טְבִילוֹת וְעֵשְׂרָה קְדוּשִׁין שְׁטוֹבֵל כְּהוֹן גְּדוֹל וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ בַּיּוֹם, תִּלְמוּד לּוֹמַר:
"וּבֹא אֶהְרֹן אֶל אֱהֵל מוֹעֵד וּפָשַׁט וְגו', וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְלָבַשׁ אֶת בְּגָדָיו" -
הָא לְמִדְתָּהּ, שְׁפָל הַמִּשְׁנָה מַעֲבֹדָה לְעִבּוּדָה טְעוֹן טְבִילָה. אֲשַׁכְּחֹן מִבְּגָדֵי לָבֹן לְבִגְדֵי
זָהָב, מִבְּגָדֵי זָהָב לְבִגְדֵי לָבֹן מְנַלֵּן, תִּנְיָא דְּבִי רַבִּי יְשַׁמְעֵאל: קַל וְחֹמֶר: וּמָה בְּגָדֵי
זָהָב שְׂאִין נִכְנָס בְּהוּ לְפָנֵי וְלָפְנִים טְעוֹן טְבִילָה, בְּגָדֵי לָבֹן שְׂנִכְנָס בְּהוּ לְפָנֵי וְלָפְנִים
אֵינוֹ דִּין שְׁטַעוֹן טְבִילָה. אֶכָּא לְמַפְרָד: מָה לְבִגְדֵי זָהָב שְׂכֹן כְּפָרְתוֹ מְרַבָּה, נִפְקָא
לָהּ מִדְּרַבִּי, דְּאָמַר רַבִּי: מִנִּין לְחֵמֶשׁ טְבִילוֹת וְעֵשְׂרָה קְדוּשִׁין שְׁטוֹבֵל כְּהוֹן גְּדוֹל
וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ בַּיּוֹם, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "כְּתוּבָת בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ [וְגו'] וְלָבַשׁ" - הָא לְמִדְתָּהּ,
שְׁפָל הַמִּשְׁנָה מַעֲבֹדָה לְעִבּוּדָה טְעוֹן טְבִילָה. וְאוֹמַר: "בְּגָדֵי קֹדֶשׁ הֵם וְרַחֵץ בַּמַּיִם"
- [הַקְּשׁוּ כֹל הַבְּגָדִים כְּלוֹ זֶה לְזֶה]. וְחֵמֶשׁ עִבּוּדוֹת הוּן: תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר בְּבִגְדֵי זָהָב,
עִבּוּדַת הַיּוֹם בְּבִגְדֵי לָבֹן, אֵילוֹ וְאֵיל הָעַם בְּבִגְדֵי זָהָב, כֶּף וּמַחֲתָה בְּבִגְדֵי לָבֹן, תְּמִיד
שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים בְּבִגְדֵי זָהָב. וּמִנִּין שְׁפָל טְבִילָה וְטְבִילָה צְרִיכָה שְׁנֵי קְדוּשִׁין,
תִּלְמוּד לּוֹמַר: "וּפָשַׁט, וְרַחֵץ, וְרַחֵץ, וְלָבַשׁ". אֲשַׁכְּחֹן מִבְּגָדֵי זָהָב לְבִגְדֵי לָבֹן, מִבְּגָדֵי
לָבֹן לְבִגְדֵי זָהָב מְנַלֵּן, תִּנְיָא דְּבִי רַבִּי יְשַׁמְעֵאל: קַל וְחֹמֶר: וּמָה בְּגָדֵי לָבֹן שְׂאִין
כְּפָרְתוֹ מְרַבָּה טְעוֹן טְבִילָה, בְּגָדֵי זָהָב שְׂכְּפָרְתוֹ מְרַבָּה אֵינוֹ דִּין שְׁטַעוֹן טְבִילָה. אֶכָּא
לְמַפְרָד: מָה לְבִגְדֵי לָבֹן שְׂנִכְנָס בְּהוּ לְפָנֵי וְלָפְנִים, הִנֵּנוּ דְּקָאָמַר: "וְאוֹמַר בְּגָדֵי קֹדֶשׁ
הֵם". אָמַר מַר: תִּלְמוּד לּוֹמַר "וּפָשַׁט וְרַחֵץ וְרַחֵץ וְלָבַשׁ" - הָאֵי בְּטְבִילָה כְּתִיב, אִם
אֵינוֹ עֲנִין לְטְבִילָה דְּנִפְקָא לִיהָ מִדְּרַבִּי, תִּנְהוּ לְקְדוּשׁ. וְנִכְתְּבָה בְּלִשׁוֹן קְדוּשׁ, הָא
קָא מִשְׁמַע לּוֹ דְּטְבִילָה כְּקְדוּשׁ, מָה קְדוּשׁ בְּמִקּוֹם קֹדֶשׁ אֶף טְבִילָה בְּמִקּוֹם קֹדֶשׁ.
וְר' יְהוּדָה קְדוּשׁ מְנָא לָהּ, נִפְקָא לָהּ מִדְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּאָמַר: קַל וְחֹמֶר:
וּמָה בְּמִקּוֹם שְׂאִין טְעוֹן טְבִילָה טְעוֹן קְדוּשׁ, מְקוֹם שְׁטַעוֹן טְבִילָה אֵינוֹ דִּין שְׁטַעוֹן
קְדוּשׁ. אֵי מָה לְהֵלֵן קְדוּשׁ אֶחָד אֶף כָּאֵן קְדוּשׁ אֶחָד, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "וּבֹא אֶהְרֹן
אֶל אֱהֵל מוֹעֵד" - שְׂאִין תִּלְמוּד לּוֹמַר "אֲשֶׁר לָבַשׁ" - כְּלוּם אָדָם פּוֹשֵׁט אֶלָּא מָה

שְׁלוּבֵשׁ, אֵלֶּא לְהַקִּישׁ פְּשִׁיטָה לְלִבִּישָׁה, מֵה לְבִישָׁה טְעוֹן קְדוּשׁ אֶף פְּשִׁיטָה טְעוֹן קְדוּשׁ.

"וְהִנִּיחֶם שָׁם" - מְלַמֵּד שְׁטַעוּנֵינוּ גְּנִיזָה. רַבֵּי דוֹסָא אָמַר: כְּשֶׁרִין הוּן לְכַהֵן הֶדְיוּט. "וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמַקּוֹם קְדוּשׁ" - בְּלִשְׁכַּת בַּיִת הַפְּרֹוה. וְחִמֵּשׁ טְבִילוֹת הָיוּ שָׁם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם. וְכֻלָּם בְּקִדְשׁ בְּבֵית הַפְּרֹוה, חוּץ מִן הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁהִיְתָה בַּחֹל, עַל גְּבִי שְׁעַר הַמַּיִם, וּבְצַד לִשְׁכַּתוֹ הִיְתָה.

"וְנִצָּא וְעָשָׂה אֶת עֲלָתוֹ וְאֶת עֲלַת הָעֵם וְכֹפֶר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד הָעֵם" - עוֹלָתוֹ קוֹדֶמֶת לְעוֹלַת הָעֵם, כְּפָרְתוֹ קוֹדֶמֶת לְכֹפֶרֶת הָעֵם. "וְאֶת חֶלֶב הַחֹטָאֹת יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה". "יִקְטִיר" - אֶף בְּשַׁבַּת, "יִקְטִיר" - אֶף בְּטַמְאָה.

"וְהִמְשַׁלַּח אֶת הַשְּׁעִיר" וְגו' - הִמְשַׁלַּח מְטַמְא בְּגָדִים, וְאֵין הַשּׁוֹלַח מְטַמְא בְּגָדִים. יְכוּל מְשַׁיְצָא חוּץ לְחוֹמַת הָעֶזְרָה, תְּלַמּוּד לֹאמַר: (לְעֶזְרָאֵל) [וְהִמְשַׁלַּח]. יְכוּל (מִשְׁהַגִּיעַ) [עַד שְׁיִגִיעַ] לְצוּק, תְּלַמּוּד לֹאמַר: "וְהִמְשַׁלַּח". הֵא פִיֶּצֵד, מְשַׁיְצָא חוּץ לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם, דְּבָרֵי רַבֵּי יְהוּדָה, רַבֵּי יוֹסִי אָמַר: "לְעֶזְרָאֵל יִכְבֵּס" - אֵינוֹ מְטַמְא בְּגָדִים עַד שֶׁהִגִּיעַ לְצוּק. רַבֵּי שְׁמַעוֹן אָמַר: "וְהִמְשַׁלַּח אֶת הַשְּׁעִיר לְעֶזְרָאֵל יִכְבֵּס בְּגָדָיו" - וְזוֹרְקוֹ בְּבַת רֵאשׁ וּמְטַמְא בְּגָדִים. "יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם" - יְכוּל גְּזַרְתַּת הַקֶּלֶד, תְּלַמּוּד לֹאמַר: "וְאַחֵר יָבֵא אֶל הַמַּחְנֶה" - לֹא אָמַרְתִּי אֵלֶּא מִפְּנֵי טַמְאָה, מָה "אַחֵר" הָאָמוֹר לְהֵלֶן מִפְּנֵי טַמְאָה, אֶף "אַחֵר" הָאָמוֹר כָּאֵן מִפְּנֵי טַמְאָה.

רמז תקעז רַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם רַבֵּי לִוִי: אַרְבָּעָה דְּבָרִים יֵצֵר הָרַע מִשִּׁב עֲלֵיהֶם, וּבְכֻלּוֹ כְּתִיב בְּהוֹן חֻקָּה. וְאֵלוֹ הוּן: אֲשֶׁת אַחִיו, וְכֹלְאִים, וְשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, וּפְרָה אֲדָמָה. אֲשֶׁת אַחִיו מִנִּין, "עֲרֹוֹת אֲשֶׁת אַחִיךָ לֹא תִגְלֶה, וְכָתִיב: "יָבֵמָה יָבֵא עָלֶיךָ" - בְּחִיּוֹ אֲסוּרָה לוֹ, מִתּ בְּלֹא בָנִים מִתְּרַת לוֹ, וְכָתִיב בְּה חֻקָּה: "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקוֹתַי". כֹּלְאִים מִנִּין, "לֹא תִלְבֵּשׁ שְׁעִטָּנִי", וְסָדִין בְּצִיצִית מִתֵּר, וְכָתִיב בְּה חֻקָּה: "אֶת חֻקוֹתַי תִּשְׁמְרוּ". שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מִנִּין, "וְהִמְשַׁלַּח אֶת הַשְּׁעִיר יִכְבֵּס בְּגָדָיו", וְהוּא עֲצָמוֹ מְכַפֵּר עַל אַחֲרִים, וְכָתִיב בְּה חֻקָּה: "וְהִיְתָה זֹאת לְכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם". פְּרָה מִנִּין, דְּתִנִּינָן תַּמּוֹן: "כָּל הָעוֹסְקִין בְּפִרְה מִתְּחִלָּה וְעַד סוּף מְטַמְא בְּגָדִים", וְהִיא עֲצָמָה מְטַהֶרֶת טַמְאִים, וְכָתִיב בְּה חֻקָּה: "זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה" וְגו'.

"וְאֶת פֶּר הַחֹטָאֹת וְאֶת שְׁעִיר הַחֹטָאֹת" - מִמִּשְׁמַע שְׁנַאֲמַר: "וְשָׂרְפוּ בְּאֵשׁ" מֵה תְּלַמּוּד לֹאמַר "וְהַשְׂרִף", מֵה תְּלַמּוּד לֹאמַר, לְגוּפָה אֲצִטְרִיד, אֵלֶּא מֵה תְּלַמּוּד לֹאמַר "חֹטָאֹת", לְפִי שֶׁלֹּא לְמַדְנֵנו אֵלֶּא בְּפֶר יוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁשׁוֹרְפֵן מְטַמְא בְּגָדִים, שְׁאָר הַנְּשָׂרְפִין מִנִּין, תְּלַמּוּד לֹאמַר: "חֹטָאֹת, חֹטָאֹת" דְּבָרֵי רַבֵּי יְהוּדָה. רַבֵּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אֵינוֹ צָרִיד, הָרִי הוּא אָמַר: "וְאֶת פֶּר הַחֹטָאֹת וְאֶת שְׁעִיר הַחֹטָאֹת אֲשֶׁר הוֹבֵא אֶת דָּמָם", שְׁאֵין תְּלַמּוּד לֹאמַר "לְכַפֵּר בְּקִדְשׁ", וּמֵה תְּלַמּוּד לֹאמַר "לְכַפֵּר",

למד על כל המתכפרין ששורפן מטמא בגדים. ואלו רבי יהודה לכפר לא משמע לה, מאי טעמא, לאו משום דמבעי לגזרה שונה. "לכפר בקדש" - אם כפרו במצותן נשרפין אבית הדשן ומטמאין בגדים, אם לא כפרו במצותן נשרפין אבית הבירה ואין מטמאין בגדים. "יוציא אל מחוץ למחנה" - להלן אתה נותן לו שלש מחנות וכאן אתה נותן לו מחנה אחת, אם כן למה נאמר: "יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו", אלא (יוציא אל מחוץ למחנה והשרף) כיון שיצאו חוץ למחנה אחת השורפו מטמא בגדים. מכאן אתה אומר: היו סובלין אותו במוטות. יצאו הראשונים חוץ לחומת העזרה והאחרונים לא יצאו, הראשונים מטמאין בגדים והאחרונים אין מטמאין בגדים עד שיצאו. יצאו אלו ואלו, אלו ואלו מטמאין בגדים.

"ושרפו באש את ערתם ואת בשרם" - תניא: רבי אומר: נאמר כאן עור ובשר ופרש ונאמר להלן עור ובשר ופרש, מה להלן על ידי נתוח ולא על ידי הפשט אף כאן על ידי נתוח ולא על ידי הפשט. והתם מנלן, דתניא: "וקרבו ופרשו, והוציא" מלמד שמוציאו שלם. יכול ושרפנו, נאמר כאן "ראשו וקרעיו" ונאמר להלן "ראשו וקרעיו", מה להלן על ידי נתוח אף כאן על ידי נתוח. אי מה להלן על ידי הפשט אף כאן על ידי הפשט, תלמוד לומר: "וקרבו ופרשו". מאי תלמודא, אמר רב פפא: כשם שפרשו בקרבו כך בשרו בעורו.

"והשורף" - שורף מטמא בגדים, ולא המצית את האור ולא המסדר את המערכה מטמא בגדים. ואיזהו שורף, זה המסייע בשעת שרפה. יכול אף משנעשו אפר מטמא בגדים, תלמוד לומר: "אתם" - אותם מטמא בגדים, נעשו אפר אין מטמא בגדים. רבי שמעון אומר: אותם מטמא בגדים, נתד הבשר אין מטמא בגדים. מאי ביניהו, אמר רבה: דשויא חרוכא.

"והיתה לכם" - ולא לאחרים. "לחקת עולם" - לבית עולמים. "בחדש השביעי" - יכול (בכלן) בכלו, תלמוד לומר: "בעשור לחדש".

"תענו את נפשתיכם" - יכול ישוב בחמה ובצנה כדי שיצטער, תלמוד לומר: "וכל מלאכה לא תעשו" - מה מלאכה שוב ואל תעשה אף ענוי שוב ואל תעשה. אימא [היכא] דיתבי בשמשא וקא חיים לה לא לימא לה קום ותיב בטולא, היכא דיתבי בטולא וקא קריר לה לא לימא ליה קום ותיב בשמשא, דומיא דמלאכה, מה מלאכה לא חלקת בה אף ענוי לא תחלק בו. תניא אידך: "תענו את נפשתיכם" - יכול ישוב בחמה ובצנה ויצטער, תלמוד לומר: "וכל מלאכה לא תעשו" - מלאכה אסרתי לך במקום אחר וענוי אסרתי לך במקום אחר. מה מלאכה שחיבין עליה כרת במקום אחר, אף ענוי שחיבין עליו כרת במקום אחר, ואיזה, זה הפגול והנותר. ארבה אני את הפגול ואת הנותר שהן בכרת, ולא ארבה את הטבלין שאינן בכרת, תלמוד לומר: "תענו, [וענייתם] את נפשתיכם" - רבה. מרבה אני את

הטבלין שהו במיתתה, ולא ארבה את הנבלות שאינן במיתתה, תלמוד לומר: "תענו, [ועניתם] את נפשתיכם" - רבה. מרבה אני את הנבלות שהן בלא תעשה, ולא ארבה את החלין שאינם בלא תעשה, תלמוד לומר: "תענו, [ועניתם] את נפשתיכם" - רבה. מרבה אני את החלין שאינן בקיום אכל, ולא ארבה את התרומה והמעשר שהוא בקיום ואכל, תלמוד לומר: "תענו, [ועניתם] את נפשתיכם" - רבה. מרבה אני תרומות ומעשרות שאינן בבל תותירו, ולא ארבה את הקדשים שישנן בבל תותירו, תלמוד לומר: "תענו, [ועניתם] את נפשתיכם - רבה. ואם נפשך לומר: הרי הוא אומר: ("תענו את נפשתיכם"), ["והאבדתי את הנפש ההיא"] - איזהו ענוי שיש בו אבוד נשמה, הוי אומר: זו אכילה ושתייה. מאי "ואם נפשך לומר", וכי תימא בעריות קמשתעי קרא, הרי הוא אומר: ("תענו את נפשותיכם"), ["והאבדתי את הנפש"] - ענוי אבדת הנפש, ואי זו, זו אכילה ושתייה. תנא דבי רבי ישמעאל: נאמר כאן "ענוי" ונאמר להלן "ענוי", מה להלן ענוי רעבון אף כאן ענוי רעבון. ונגמר מענוי "אם תענה את בנותי", דנין ענוי דבידי שמים מענוי דבידי שמים, ואין דנין ענוי דבידי שמים מענוי בידי אדם. הני חמשה ענויין כנגד מי, אמר רב חסדא: כנגד חמשה ענויין שבתורה: "ובעשור, אך בעשור, שבת שבתון, שבת שבתון, והיתה לכם". הני חמשה הוו ואנן שתא תנן: "יום הכפורים אסור באכילה ובשתייה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה". שתייה בכלל אכילה, דכתיב: "ונתתה הפסוף בכל אשר תאנה נפשך, ביין ובשכר", וכתיב: "ואכלת שם לפני ה' אלהיך" וגו' שתייה הוא וקא קרי לה "ואכלת". ודילמא על ידי אניגרון, "שכר" כתיב, מידי דמשפר. ודילמא דבלה קעילית, אלא לייף "שכר, שכר" מנזיר, מה להלן יין אף כאן יין. למה נקרא שמו "תירוש" - ונקרא "יין", יין - שמביא יללה לעולם, תירוש - שכל המתגרה בו נעשה רש. רב כהנא רמי: כתיב "תירש" וקרינן "תירוש", זכה - נעשה ראש, לא זכה - נעשה רש. והינו דאמר רבא: חמרא וריחני פקחין. תשמיש המטה דאקרי ענוי מנלן, דכתיב: "אם תענה את בנותי" - מתשמיש המטה, "ואם תקח נשים" - מצרות.

"וכל מלאכה לא תעשו" - יכול לא יקניב את הירק ולא ידיח את הכוסות ולא יציע את המטות, הרי אתה דן: נאמר כאן "מלאכה" ונאמר "מלאכה" במלאכת המשכן, מה מלאכה האמורה במלאכת המשכן מלאכה שיש עמה מחשבה, אף מלאכה האמורה כאן מלאכה שיש עמה מחשבה. אי מה מלאכה האמורה במלאכת המשכן מלאכה גמורה, אף אין לי אלא גמורה שלא יכתב כל הספר ושלא יארג כל הבגד ושלא יעשה כל הנפה. מנין שלא יכתב שתי אותיות ולא יארג שני חוטין ולא יעשה שתי בתי גירין בנפה ובכברה, תלמוד לומר: "מלאכה", "כל מלאכה" - רבה. אין לי אלא מלאכת הרשות, מלאכת מצוה מנין, שלא יכתב שתי אותיות בספרים ובתפלין ומזוזות ולא יארג שני חוטין במכנסים

ובפרכת, תלמוד לומר: "מלאכה, כל מלאכה" - רבה. אין לי אלא מלאכה שחיבין עליה כרת, מלאכה שאין חיבין עליה כרת מנין, שלא יכתב אות אחת ולא יארג חוט אחד ולא יעשה בית אחד בנפה ובכברה, תלמוד לומר: "מלאכה, כל מלאכה רבה". אין לי אלא מלאכת הרשות, מלאכת מצוה מנין, שלא יכתב אות אחת בספרים בתפלין ובמזוזות ולא יארג במכנסים ובפרכת, תלמוד לומר: "מלאכה, כל מלאכה" - רבה. אין לי אלא מלאכה שחיבים על מינה כרת, מלאכה שאין חיבין על מינה כרת מנין, לא יעלה באילן ולא ירכב על גבי בהמה ולא ישוט על פני המים לא יספק לא יטפח ולא ירקד, תלמוד לומר: "שבתון" - שבות. אין לי אלא שביתת הרשות, שביתת מצוה מנין, לא יקדיש לא יעריך ולא יתרום לא יעשר לא יקדש לא ימאן לא יחלץ לא ייבם לא יפדה נטע רבעי ומעשר שני, תלמוד לומר ("שבת) שבתון" - שבות.

רמז תקעח תנו רבנן: "אזרח" - זה אזרח, "האזרח" - להוציא את הנשים "כל" - לרבות הקטנים. למימרא דאזרח בין גברי בין נשי משמע, והתנא: "האזרח" - לרבות נשים האזרחיות שחיבות בענוי, אלמא אזרח גברי משמע נשי לא משמע. אמר רבא: הלכתא נינהו ואסמיכינהו רבנן אקראי. הי קרא והי הלכתא, ותו, למה לי קרא ולמה לי הלכתא, הא ספה מצות עשה שהזמן גרמא היא ונשים פטורות, ענוי יום הכפורים נמי מדרב יהודה אמר רב נפקא: השוה הכתוב אשה לאיש לכל ענשין שבתורה. אמר אביי: לעולם ספה הלכתא, ואצטריך, סלקא דעתך אמינא: "תשבו" - כעין תדורו, מה דירה איש ואשתו אף ספה איש ואשתו, קא משמע לן. רבא אמר: אצטריך סלקא דעתך אמינא: גילף "חמשה עשר, חמשה עשר" מחג המצות, מה להלן נשים חיבות אף כאן נשים חיבות, קא משמע לן. והשתא דאמרת ספה הלכתא, קרא למה לי, לרבות את הגרים, סלקא דעתך אמינא: ישראל כתיב, קא משמע לן. אמר רב: "לרבות ענוי יום הכפורים" - מדרב יהודה אמר רב נפקא, לא נצרכה אלא לתוספת ענוי, סלקא דעתך אמינא: הואיל ומעט רחמנא לתוספת ענוי מענש ואזהרה לא נתחיבו בו נשים [פלל], קא משמע לן. אמר רב: "כל לרבות הקטנים" - בקטן שהגיע לחנוף, ומדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. וקרא למאי אתא, לר' אליעזר פדאית ליה לגר שנתגיר בינתים, ולרבנן פדאית להו שכל ישראל ראויין לישב בספה אחת. "אזרח" - זה אזרח, "האזרח" - לרבות נשי האזרחים. "גר" - זה הגר, "הגר" - לרבות נשי הגרים, "בתוככם" - לרבות את הנשים ואת העבדים (המשחררו).

"כי ביום הזה יכפר עליכם" - אפלו כל המועדות עוברין יום הכפורים אינו עובר, שהוא מכפר על עברות קלות וחמורות. אמר סמאל לפני הקדוש ברוך הוא: על אחרים נתת לי רשות ועל ישראל אי אתה נותן לי רשות, אמר לו: הרי יש לך רשות עליהן ביום הכפורים. לפיכך היו נותנין לו שחד "גורל אחד לעזאזל", וכל עונותיהן של ישראל עליו, שנאמר: "ונשא השעיר עליו" וגו'. ראה סמאל שלא

מָצָא בְּהוֹ חֹטֵא, וְאָמַר לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, יֵשׁ לָךְ עִם אֶחָד בְּאַרְצָךְ דּוֹמֵה לְמַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת, מֵהַ מַּלְאָכֵי הַשָּׁרֵת יַחֲפִי רַגְלֵךְ כִּדְּ יִשְׂרָאֵל יַחֲפִי רַגְלֵךְ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, מֵהַ מַּלְאָכֵי הַשָּׁרֵת אֵין לָהֶן קָפִיצִין עוֹמְדִין אֶף יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִין בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, מֵהַ מַּלְאָכֵי הַשָּׁרֵת אֵין בְּפִיהֶן אֲכִילָה וּשְׂתִיָּה כִּדְּ יִשְׂרָאֵל אֵין בְּפִיהֶן אֲכִילָה וּשְׂתִיָּה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, מֵהַ מַּלְאָכֵי הַשָּׁרֵת נִקְיִים מִכָּל חֹטֵא כִּדְּ יִשְׂרָאֵל, מֵהַ מַּלְאָכֵים שְׁלוֹם בִּינֵיהֶם כִּדְּ יִשְׂרָאֵל. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ עֲדוּתוֹ מִן הַקְּטָנוֹת שֶׁלָּהֶן וּמְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. עֲבֵרוֹת שֶׁבִּין אָדָם לַמָּקוֹם - יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר. שֶׁבִּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ - אֵין יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר, עַד שְׂפִירְצָה אֶת חֲבֵרוֹ. זֶה מְדַרְשׁ דְּרַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: "מִכָּל חֲטָאוֹתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהַרוּ" וְכוּ'. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲשֶׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּלְכֶם טְהוּרִים, וּמִי מְטַהֵר אֶתְכֶם, אֲבִיכֶם שֶׁבִשְׂמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִזְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוּרִים", וְאֹמַר: "מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל ה' - מֵהַ מִקְוֵה מְטַהֵר אֶת הַטְּמֵאִים, אֶף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל.

"מִכָּל חֲטָאוֹתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהַרוּ" - חֹטֵא שֶׁאֵין מְכִיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם - יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר. אֶלָּא מֵעַתָּה סִפְקָ יוֹלְדֵת שֶׁעֵבֵר עָלֶיהָ יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא תִיֵּתִי, דְּהָא כִּפֵּר עָלֶיהָ יוֹם הַכַּפּוּרִים דְּחֹטֵא שֶׁאֵין מְכִיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם הוּא, אָמַר רַב הוֹשַׁעֲיָא: "לְכָל חֲטָאוֹתֵיכֶם" - וְלֹא כָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם. וְלִרְבִּי שְׁמַעוֹן דְּאָמַר יוֹלְדֵת חוֹטֵאת הִיא מֵאֵי אֶפָּא לְמִימָא, יוֹלְדֵת כִּי מִיֵּתִי קָרְבָן לְאֲשֶׁתְרוּיִי בְּאֲכִילַת קִדְּשִׁים הוּא, וְלֹא לְכַפֵּרָה מִיֵּתִי. [אֶלָּא מֵעַתָּה סִפְקָ] מִצָּרַע דְּעֵבֵר עָלֶיהָ יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא נִיֵּתִי, אָמַר קָרָא: "לְכָל חֲטָאוֹתֵיכֶם" - וְלֹא לְכָל טְמֵאוֹתֵיכֶם. וְהָא אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָן אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: עַל שֶׁבָּעָה דְּבָרִים נִגְעִים בְּאֵים, (מִצָּרַע נִמִּי מִיֵּתִי) מִצָּרַע כִּי קָא מִיֵּתִי לֹא לְכַפֵּרָה אֶלָּא לְאֲשֶׁתְרוּיִי בְּקִדְּשִׁים. סִפְקָ נְזִיר שֶׁעֵבֵר עָלָיו יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא נִיֵּתִי, אָמַר קָרָא: "לְכָל חֲטָאוֹתֵיכֶם" - וְלֹא לְכָל טְמֵאוֹתֵיכֶם. וְלִרְבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפֵּר דְּאָמַר נְזִיר חוֹטֵא הוּא, מֵאֵי אֶפָּא לְמִימָר, נְזִיר כִּי מִיֵּתִי לְמִיחַל עָלֶיהָ נְזִירוֹת דְּטְהַרָה קָא מִיֵּתִי הוּא. סִפְקָ סוּטָה שֶׁעֵבֵר עָלֶיהָ יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא נִיֵּתִי, אָמַר אֲבִיִּי: בּוֹעַל מְכִיר בּוֹ. רַבָּא אָמַר: סוּטָה כִּי קָא מִיֵּתִי לְבָרַר עֲוֹן הוּא דְּאֶתָּא. עֲגָלָה עֲרוּפָה שֶׁעֵבֵר וְכוּ', אָמַר אֲבִיִּי: הוֹרֵג מְכִיר. רַבָּא אָמַר: אָמַר קָרָא: "וְלֹאֲרָץ לֹא יִכְפֹּר" וְגו'. רַב פִּפְא אָמַר: אָמַר קָרָא: "כִּפֹּר לְעַמְּדָא יִשְׂרָאֵל" וְגו' - רַאוּיָה כִּפֹּרָה זֹו שְׂתֵהָא מְכַפֵּרַת עַל יוֹצְאֵי מִצְרַיִם. הַשְּׂתָא דְּאֶמְרַת חֹטֵא שֶׁאֵין מְכִיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר, אִימָא כִּי מִתִּידַע לָהּ לְבַתֵּר יוֹם הַכַּפּוּרִים נִמִּי לֹא לִיֵּתִי חֲטָאת, אָמַר רַבָּא: אָמַר קָרָא: "אִזּוּ הוֹדַע אֶלְיוּ" - מִכָּל מְקוֹם. הַשְּׂתָא דְּאֶמְרַת כִּי מִתִּידַע לִיָּה מִיֵּתִי חֲטָאת, אֲשֶׁם תְּלוּי לָמָּה בָּא, לְהִגּוֹ עָלָיו מִן הַיְסוּרִין.

"שִׁבְתָּ שְׁבֵתוֹן" - מִנִּין לְיוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁאֲסוּר בְּאֲכִילָה וּבְשְׂתִיָּה וּבְרַחֲצָה וּבְסִיכָה וּבְנִעִילַת הַסַּנְדֵּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמַּטָּה, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "שִׁבְתוֹן" - שְׁבוּת. יְכוּל אֶף שְׁבֵת בְּרֵאשִׁית תֵּהָא אֲסוּרָה בְּכָלָן, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "הוּא" - הוּא אֲסוּר בְּכָלָן, וְאֵין שְׁבֵת

בראשית אסור בכלן. "וכפר הכהן אשר ימשח אתו" - מה תלמוד לומר, לפי שכל מעשה פרשה זו אמורה באהרון, אין לי אלא באהרון, מניין לרבות כהן אחר, תלמוד לומר: "וכפר הכהן אשר ימשח אתו". אין לי אלא משוח בשמן המשחה, מרבה בגדים מנין, תלמוד לומר: "ואשר ימלא את ידו". מנין לרבות כהן אחר המתמנה, תלמוד לומר: "וכפר הכהן". מנין כשם שמתקנין לו כהן אחר שפא יארע בו פסול, כך יקדשו לו אשה אחרת על תנאי שפא יארע דבר באשתו, תלמוד לומר: "וכפר בעדו ובעד ביתו", ביתו - הוא אשתו, דברי רבי יהודה. אמר לו רבי יוסי: אם כן אין לדבר סוף. "לכהן תחת אביו" - מלמד שהבן קודם לכל אדם. יכול אף על פי שאין ממלא מקומו, תלמוד לומר: "ואשר ימלא את ידו" - בזמן שפמלא מקומו של אביו הוא קודם לכל אדם, אם אינו ממלא מקומו של אביו ובא אחר וישמש תחתיו. מנין שמתקנין לו כלים אחרים של בין הערבים, תלמוד לומר: "ולבש את בגדי הבד בגדי הקדש" - זה בנה אב לכל בגדי הבוץ שיהיו של הקדש.

רמז תקעט "וכפר את מקדש הקדש" - זו לפני ולפנים, "אהל מועד" - זה היכל, "המזבח" - כמשמעו, "כפר" - אלו עזרות, "כהנים" - כמשמעו, "הקהל" - אלו ישראל, "כפר" - אלו הלויים. השוו כלן בכפרה אחת, מלמד שכלן מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עברות, דברי רבי יהודה. רבי ישמעאל אומר: כשם שדם השעיר בפנים מכפר על ישראל בטמאת מקדש וקדשיו, כך דם הפר מכפר על הכהנים על טמאת מקדש וקדשיו. וכשם שודוי של שעיר המשתלח מכפר על ישראל בשאר עברות, כך ודוי של פר מכפר על הכהנים בשאר עברות. ולר' שמעון הא ודאי השוו, מאי השוו דבני פרה נינהו, מיהו כל חד וחד מכפר בדנפשה. מאי טעמא דרבי ישמעאל, דכתיב: "ולקח את שני השעירים" וגו' (בדכתוב לעיל). תני חדא: "כפר" - אלו הלויים, ותניא אידך: "כפר" - אלו העבדים, מר סבר לויים איקרי עם, ומר סבר לא איקרי עם. ההוא לינאה דהנהו חטיף מתנתא, אתו אמרו לה לרב: אמר: לא מסתיה דלא שקלינן מנה אלא מחטף נמי חטיף. ורב אי מקרי עם משקל נמי נשקול מניהו, ואי לא מקרי עם רחמנא פטרה, רב מספקא לה אי כהאי תנא אי כהאי תנא. "ועל הכהנים ועל כל עם הקהל כפר" - אין הכהנים בכלל העם. "וזה יהיה משפט הכהנים" - אין הכהנים בכלל העם. "לך אל העם וקדשתם, וגם הכהנים הנגשים" - אין הכהנים בכלל העם.

"והיתה זאת לכם" - כל מעשה יום הכפורים האמור על הסדר, אם הקדים מעשה לחברו - לא עשה כלום. אמר רבי יהודה: אימתי, בדברים הנעשין בבגדי לבן בפנים, אבל דברים הנעשין בבגדי לבן בחוץ - אם הקדים מעשה לחברו מה שעשה עשוי. אמר רבי נחמיה: אימתי, בדברים הנעשין בבגדי לבן בין בפנים בין בחוץ, אבל דברים הנעשין בבגדי זהב מבחוץ - אם הקדים מעשה לחברו מה שעשה עשוי. אמר רבי יוחנן: וישניהם מקרא אחד דרשו, דכתיב: "והיתה זאת

לכם לחקת עולם". רבי יהודה סבר, מקום המתכפרים בו פעם אחת בשנה. ורבי נחמיה סבר, בגדים דלבש בהו פעם אחת בשנה. אטו לרבי יהודה מקום כתיב, אלא הינו טעמא דרבי יהודה: דכתיב: "זאת" וכתוב "אחת" - חד למעוטי בגדי לבן מבחוץ, וחד למעוטי בגדי זהב מבחוץ. רבי נחמיה סבר, חד למעוטי בגדי זהב מבחוץ וחד למעוטי שגרים דלא מעפבי. ור' יהודה אמר לך: אי מעפבי - מעפבי, ואי לא מעפבי - לא מעפבי. שני שעירי יום הכפורים מעפבין זה את זה, ושבע הזאת שעל בין הבדים דיום הכפורים מעפבין. דכתיב: "חקה". כתיב: "ואנכי עמדתי בהר פנימים הראשנים" - מה ראשונים ברצון אף אחרונים ברצון. גרד בעשירי בתשרי והלוחות בידו, והוא יום הכפורים. לפיכך עשה אותו זכרון לדורות: "והיתה זאת לכם לחקת עולם".

"והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר וכו' אחת בשנה" - מה תלמוד לומר, לפי שמצינו לומר שזה מכפר שלא בשעיריו, יכול אף שאר ימים מכפרים שלא בשעיריהם, תלמוד לומר: "אחת בשנה". אוציא את הפסח והחג שהן שבעה ימים, ולא אוציא את העצרת שהוא יום אחד, תלמוד לומר: "אחת בשנה". אוציא את העצרת שהוא רגל כרגלים, ולא אוציא את ראש השנה שהוא יום טוב כיום הכפורים, תלמוד לומר: "אחת בשנה" - זה מכפר שלא בשעיריו, ואין שאר ימים מכפרין שלא בשעיריהם. מנין שכל הפרשה אמורה על הסדר, תלמוד לומר: "ויעש כאשר צוה ה' את משה". מנין שאין אהרן לזבש לגדלתו אלא כמקיים גזרת מלך, תלמוד לומר: "ויעש כאשר צוה ה' את משה". מנין שהיה אהרן שומע דברים מפי משה כשומע דברים מפי הקדוש, תלמוד לומר: "ויעש כאשר צוה ה' את משה". וכן הכתוב משבחו בקבלה: "בריתי היתה אתו החיים והשלוש ואתגם לו מורא ויראני ומפני שמי נחת הוא, תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון" - שהשיב פושעים לתורה.

פרק יז

"איש איש מבית ישראל אשר ישחט" וגו'. רבי תמא בר פפא בשם רבי יהודה בר סימון אמר: באסור במה היו ישראל מקריבין במדבר, עד שלא הוקם המשכן. דתנינן תמן: "עד שלא הוקם המשכן, היו הבמות מתרות והעבודה לבבכורות. משׁהוקם, נאסרו הבמות והעבודה" בפניהם". והיו ישראל נוהגין באסור במה

במדבר, והיו פרעניות באין עליהן. והיו אמות העולם אומרים: עובדין לשמו והוא הורגן. לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא למשה: לך אמר להן לישראל: "איש איש מבית ישראל וגו' ואל פתח אהל מועד" וכו'. רבי ישמעאל אומר: הרי זה התר מפלל אסור: לפי שהיו ישראל אסורין בבשר תאוה במדבר, [לא] בא הכתוב והתירו להן, אלא בשחיטה. רבי עקיבא אומר: הרי זה אסור מפלל התר: לפי שהיו ישראל נותרין ואוכלין במדבר, לא בא הכתוב לאסור להן כן, אלא בשחיטה. תני רבי ישמעאל: לפי שהיו ישראל אסורין בבשר תאוה במדבר: לפיכך הזהיר הכתוב, שיהיו מביאין קרבנותיהן לפניהם, והכהן שוחט ומקבל. ואל על פי שהבעלים יושבין כל היום ומחשבין, אין הפל הולך אלא אחר השוחט. ומה תלמוד לומר שתי שחיטות: "אשר ישחט" - שני פעמים. תני בשם רבי יודן: שני דקדוקי שחיטה: רב שנים בבהמה ורב אחד בעוף. רבי פינחס בשם רבי לוי: משל לבן מלך שגס לבו עליו, והיה למוד לאכל בשר נבלות וטרפות. אמר המלך: זה יהיה תדיר על שלחני, ומעצמו הוא גדור. כך, לפי שהיו ישראל לחוטין אחרי אלילים, והיו מביאין קרבניהן לשעירים, [דכתיב: "ולא יזבחו עוד וגו' לשעירים"] - ואין "שעירים" אלא שדים, שנאמר: "יזבחו לשדים" - ואין "שדים" אלא שעירים, שנאמר: "שעירים ירקדו שם". והיו ישראל מקריבין קרבנותיהן באסור בקמה, ופרענות בא עליהן [אמר הקדוש ברוך הוא: יהיו מקריבין לפני וכו']. אמר רבי יוסי בר' חנינא: אין הבמה נתרת אלא על ידי נביא. מה טעם, שנאמר: "השקר לך פן תעלה עלתיך וגו' כי אם במקום, ואלהיהו היה מקריב באסור הבמה. אמר רבי שמלאי: הקדוש ברוך הוא אמר לו: שנאמר: "ובדברך עשיתי" - [בדבורך עשיתי]. רבי יוחנן בר מרי מיתי לה מן הדא: "אז יבנה יהושע מזבח". אין לי אלא יהושע, גדעון מנין, דכתיב: "ויאמר לו ה' קח את פר השור" וגו'. רבי אבא בר כהנא אמר: שבע עברות נעשו בפרו של גדעון: עצי אשרה, ואבנים פסולות, מקצה, פר הנעבד, זר, לילה, ומחסר זמן. אין לי אלא גדעון, בשילה מנין, שנאמר: "ויקח שמואל טלה חלב אחד" וגו'. אמר רבי אבא [בר כהנא]: שלש עברות נעשו בעולה של שמואל: מחסר זמן, היא ועורה, ולוי היה. אמר רבי יוסי: אין מן הדא קריא, לית את שמע כלום, ואתנא כההיא דאמר רבי שמואל בר נחמני: "ותשבתו הרמטה כי שם ביתו [וגו' ויבן שם מזבח לה]."

בני ישראל חגיגין משום השוחט והמעלה בחוץ, ואין הגוים חגיגין משום השוחט והמעלה בחוץ. ולא זו בלבד אלא שהגוים מתרין לעשות בקמה בכל מקום להעלות עליה לשמים. "בני ישראל" - אין לי אלא בני ישראל, מנין לרבות את הגרים ואת העבדים (המשחררים), תלמוד לומר: "ואמרת אליהם". יכול ישראל שחגיגין על העלאתה בפנים חגיגין על השחיטה בחוץ, אהרן ובניו שאין חגיגין על העלאתה בפנים לא יהו חגיגין על השחיטה בחוץ, תלמוד לומר: "דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל". אין לי אלא אהרן ובניו ובני ישראל, מנין לרבות ראשי

המטות, נאמר כאן: "זה הדבר", ונאמר להלן: "זה הדבר" - מה זה הדבר האמור להלן ראשי המטות, אף זה הדבר האמור כאן ראשי המטות. [ומה זה הדבר האמור כאן אהרו ובניו וכל ישראל, אף זה הדבר האמור להלן אהרו ובניו וכל ישראל]. "זה הדבר אשר צנה ה'" - מלמד שהפרשה אמורה ב"כה אמר". אין לי אלא זו בלבד, מנין לכל הפרשיות שנגאמרו ב"כה אמר", תלמוד לומר: "זה הדבר" - בנין אב לכל הפרשיות שנגאמרו ב"כה אמר". תנו רבנן: "דבר אל בני ישראל" - בני ישראל מצוין על שחויטי חוץ, ואין הגוים מצוין על שחויטי חוץ. לפיכך כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו, ומקריב עליה כל מה שירצה. אמר רבי יעקב בר אחא אמר רב אסי: אסיר לסייען ואסור לעשות שליחותו. אמר רבה: ארוויי להו שרי. כי הא דאיפרא הורמיז אמה דשבור מלכא שדרה עגלא תלתא לקמה דרבא, אמרה לה: קרבית ניהלה לשם שמים. אמר להו רבא לרב ספרא ולרב אחא בר הונא: זילו דברו תרי עלמי גילאי וחזו היכא דמסיק נמא שרטון ואיתו ציבי חדתי ואפיקו נורא ממרא חדתא וקרבו ותה ניהלה לשם שמים. אמר לה אביי: כמאן, פר' אליעזר, דאמר: מה מוזבח שלא נשתמש בו הדיוט אף עצים שלא נשתמש בהן הדיוט. הא מודה רבי אליעזר בבמה, אמר מר: "מה כאן אהרו ובניו ובני ישראל" וכו' - למאי הלכתא, לומר: שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות. והא "ראשי המטות" כתיב, ביחיד ממחה. אמר מר: "מה להלן ראשי המטות" וכו' - למאי הלכתא, לומר: שיש שאלה בהקדש. ולבית שמאי דאמרי אין שאלה בהקדש, מאי עביד לה ל"זה הדבר", ["זה הדבר"] דשחויטי חוץ מפעי לה על השוחט חייב ואינו חייב על המולק, "זה הדבר" דראשי המטות - חכם מתיר ואין בעל מתיר, בעל מפר ואין חכם מפר. ולבית שמאי דלית להו גזרה שונה, הפרת נדרים בשלשה הדיוטות מנא להו, נפקא להו מדתנא: "וידבר משה את מועדי ה'" וגו' - רבי יוסי הגלילי אומר: מועדי ה' נאמרו צריכין קדוש בית דין, שבת בראשית לא נאמרה אינה צריכה קדוש בית דין. סלקא דעתך אמינא הואיל ובעניינא דמועדות כתיבי, תפעי קדוש בית דין כי מועדות, קא משמע לן. בן עזאי אומר: "מועדי ה' נאמרו צריכין ממחין, הפרת נדרים [לא נאמרו] אין צריכין ממחין. והא "ראשי המטות" כתיב, ביחיד ממחה.

רמז תקפ "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה" - יכול השוחט עולה בדרום יהא חייב, תלמוד לומר: ("אל מחוץ למחנה יחול חוץ לשלש מחנות, מנין אף במחנה לונה, תלמוד לומר: "במחנה". ואי "במחנה" יכול השוחט עולה בדרום [יהא חייב], תלמוד לומר: ("אל מחוץ למחנה" - מה חוץ למחנה מיוחד שאין ראוי לשחיטת כל זבח, יצא דרום שאף על פי שאין ראוי לשחיטת קדשים ראוי לשחיטת קדשים קלים. אמר עולא: השוחט על גגו של היכל חייב הואיל ואין ראוי לשחיטת כל זבח. מתקיף לה רבא: אם בן נכתוב רחמנא ("אל מחוץ למחנה" ולא בעי "אל פתח אהל

מועד", "אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד" לָמָּה לִּי, לְמַעוּטֵי גִּגּוּ. וּלְרַבָּא, אִם כֵּן [נִכְתוּב] "אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", "אֶל מַחוּץ לְמִחְנֶה" לָמָּה לִּי, לָאוּ לְאַתּוּיִי גִּגּוּ. אָמַר אַבְיִי: לְאַתּוּיִי כָּלָה בַּחוּץ וְצוּאָרָה בְּפָנִים. אֵין לִי אֶלָּא הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה שֶׁהוּא חַיֵּב, מִנֵּין הַשּׁוֹחֵט אֶת הָעוֹף שֶׁיְהֵא חַיֵּב, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "אִו אֲשֶׁר יִשְׁחַט". יָכוֹל הַמּוֹלֵק אֶת הָעוֹף יְהֵא חַיֵּב, וְדִין הוּא: וּמָה אִם שְׁחִיטָה שְׂאִין דְּרָךְ הַכְּשָׁרָה בְּפָנִים חַיֵּבִין עָלֶיהָ בַּחוּץ, מְלִיקָה שְׂדֵרָךְ הַכְּשָׁרָה בְּפָנִים אֵינוּ דִין שְׁחִיבִין עָלֶיהָ בַּחוּץ. תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "אִו אֲשֶׁר יִשְׁחַט" - עַל הַשְּׁחִיטָה הוּא חַיֵּב, וְאֵינוּ חַיֵּב עַל הַמְּלִיקָה. יָכוֹל הַשּׁוֹחֵט חֲלִין בְּפָנִים יְהֵא חַיֵּב, וְדִין הוּא: וּמָה אִם קִדְשִׁים שְׁהֵיְתָה לָהּן שְׁעַת הַתֵּר בַּחוּץ חַיֵּבִין עָלֶיהֶן מִשּׁוֹם הַשּׁוֹחֵט בַּחוּץ, חֲלִין שְׁלֵא הֵיְתָה לָהּן שְׁעַת הַתֵּר בְּפָנִים אֵינוּ דִין שְׁנִתְחַיֵּב עָלֶיהֶן מִשּׁוֹם הַשּׁוֹחֵט בְּפָנִים. תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "קֶרְבָּן" - עַל קֶרְבָּן הוּא חַיֵּב וְאֵינוּ חַיֵּב עַל הַחֲלִין. אִי "קֶרְבָּן", יָכוֹל יְהוּ חַיֵּבִין עַל הַקִּדְשׁ בְּדֵק הַבַּיִת, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ" - יָצָא הַקִּדְשׁ בְּדֵק הַבַּיִת שְׂאֵינוּ בָּא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַרוֹבֵעַ וְאֶת הַנֶּרְבֵּעַ וְאֶת הַמְּקַצָּה וְהַנֶּעֱבָד וְהַאֲתָנָן הַמְּחִיר הַכְּלָאִים וְהַטְּרָפָה וְהַיּוֹצֵא דָּפּוּ וּבְגֵי יוֹנָה שְׁעֵבֵר זְמַן וּבְעֵלִי מוּמִין קְבוּעִין, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "לְהַקְרִיב, - הַכְּשָׁרִין לְקָרֵב. אוֹצִיא אֶת אֱלוֹ שְׂאִין כְּשָׁרִין לְקָרֵב, וְלֹא אוֹצִיא אֶת פֶּרֶת חֲטָאת וְשָׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "לֵה" - הַכְּשָׁרִין לְשֵׁם, יָצְאוּ אֱלוֹ שְׂאִין כְּשָׁרִין לְשֵׁם. אוֹצִיא אֶת אֱלוֹ שְׂאִין כְּשָׁרִין לְשֵׁם, וְלֹא אוֹצִיא עוֹלָה מִחֲסַר זְמַן בְּגוּפָה, וְחֲטָאת בֵּין בְּגוּפָה וּבֵין בְּבַעֲלִים, (בְּעֵלִי מוּמִין) [וְתוֹרִים] שְׁלֵא הִגִּיעַ זְמַן, וּבְעֵלִי מוּמִין עוֹבְרִין, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "לְפָנֵי מִשְׁכַּן ה'" - הַכְּשָׁרִין לְקָרֵב עֲכָשׁוּ, יָצְאוּ אֱלוֹ שְׂאִין כְּשָׁרִין אֶלָּא לְאַחַר זְמַן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר: הוּאִיל וּכְשָׁרִין לְאַחַר זְמַן חַיֵּב עָלֶיהֶן בְּלֹא תַעֲשֶׂה. אוּ יָכוֹל שְׂאֵנִי מוֹצִיא אֶת עוֹלָה מִחֲסַר זְמַן בְּבַעֲלִים, וְאֲשֵׁם נִזִּיר וְאֲשֵׁם מִצְרַע שְׁשֻׁחָטוֹן שְׁלֵא לְשֵׁמוֹ, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "שׁוֹר" - מִכָּל מְקוֹם, "כֶּבֶשׂ" - מִכָּל מְקוֹם, "עִז" - מִכָּל מְקוֹם.

רמז תקפא אָמַר מַר: "אוֹצִיא אֶת אֱלוֹ שְׂאֵנִין רְאוּיִין לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וְלֹא אוֹצִיא פֶּרֶת חֲטָאת וְשָׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח שֶׁהוּא רְאוּי לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד", תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "לֵה" - מִי שְׁמִיחַד לְשֵׁם, יָצָא זֶה שְׂאִין מִיחַד לְשֵׁם. וְ"לֵה" לְהוֹצִיא הוּא, וְרַמִּינְהוּ: "וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקָרֵב אֲשֶׁה" - אֱלוֹ אֲשִׁים. מִנֵּין שְׁלֵא יִקְדִישׁ [אוֹתוֹ מִחֲסַר זְמַן], תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "לֵה" - לְרַבּוֹת שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח. אָמַר רַבָּא: הֵתֵם מַעֲנִינָא דְקָרָא וְהֵכָא מַעֲנִינָא דְקָרָא, הֵתֵם "וְאֶל פֶּתַח" - לְרַבּוֹת, לְהוֹצִיא. הֵכָא "קֶרְבָּן" - לְהוֹצִיא, "לֵה" - לְרַבּוֹת.

הַשּׁוֹחֵט וְהַמְעַלָּה בַּחוּץ, חַיֵּב עַל הַשְּׁחִיטָה וְחַיֵּב עַל הַעֲלָאָה. בְּשִׁלְמָא הַעֲלָאָה כְּתִיב עֲנֵשׁ וּכְתִיב אֲזַהְרָה: עֲנֵשׁ - דְּכְתִיב: "וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יְבִיאֲנוּ", אֲזַהְרָה - דְּכְתִיב: "הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֵתִיד", וְכִי הוּא דְאָמַר רַבִּי אֵילָא: כָּל מְקוֹם שְׁנִאָמַר: "הַשְּׁמֵר פֶּן וְאֵל" אֵינוּ אֶלָּא לֹא תַעֲשֶׂה. אֶלָּא שְׁחִיטָה, בְּשִׁלְמָא עֲנֵשׁ כְּתִיב:

"וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבִּיאוּ", אֵלָּא אֲזַהְרָה מִנְּלֹ, אָמַר קָרָא: "וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זִבְחֵיהֶם". הָא מִבְּעֵי לִיָּה לְכַדְרָבִי אֲלַעְזֹר: מִנִּין לְזוֹבַח בְּהֵמָה לְמַרְקוּלִיס שֶׁהוּא חֵיב, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד", אִם אֵינִי עֹנֵן לְכַדְרָבִי דְנִפְקָא לָהּ מִ"אֵיכָּה יַעֲבֹדוּ", תִּנְהוּ לְעֵנֵן שְׁלֵא כְּדָרָבִי. אָמַר רַבָּא: קָרִי בֵּה "וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד" וְקָרִי בֵּה: "וְלֹא עוֹד". וְאֶפְתִּי מִבְּעֵי לָהּ לְכַדְתִּנְיָא: עַד כָּאן הוּא מְדַבֵּר בְּזִבְחִים שֶׁהִקְדִּישׁוּ בְשַׁעַת אֲסוּר הַבְּמוֹת וְהִקְרִיבוּ בְשַׁעַת אֲסוּר הַבְּמוֹת, שֶׁהָרִי עֲנָשׁוּן אָמַר "וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיָאוּנוּ", אֲזַהְרָה מִנִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַשֶּׁמֶר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ". מִכָּאן וְאֵילָף הוּא מְדַבֵּר בְּזִבְחִים שֶׁהִקְדִּישׁוּ בְשַׁעַת הַתֵּר הַבְּמוֹת וְהִקְרִיבוּ בְשַׁעַת אֲסוּר הַבְּמוֹת, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר לְמַעַלָּה "לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זִבְחִים" - שֶׁהִתְרַתִּי לָךְ כְּבָר. "עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה" - כָּל הַזֹּבַח בְּשַׁעַת אֲסוּר בְּמוֹת מַעַלָּה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאֵלוֹ הַקְּרִיב עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה. "וְהִבְיָאוּם לָהּ" - זֶה מְצוֹת עֲשֵׂה, מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִנִּין, תִּלְמוּד לֹמַר: "וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד". יָכוֹל יְהִי עֲנוּשׁ כְּרַת, תִּלְמוּד לֹמַר: "חֻקֹּת עוֹלָם תִּהְיֶה זֹאת לָהֶם" - זֹאת לָהֶם, וְאֵין אַחֲרֵת לָהֶם. אֵלָּא אָמַר רַבִּי אֲבִין: קַל וְחֹמֶר: וַיְמָה מְקוֹם שְׁלֵא עֲנֵשׁ הַזְּהִיר, מְקוֹם שֶׁעֲנֵשׁ אֵינִי דִין שֶׁהַזְּהִיר. וְכִי מְזַהֲרִין מִן הַדִּין, אֵלָּא רַבִּי יוֹחָנָן: אֲתִנָּא "הַבָּאָה, הַבָּאָה" - מַה לְהֵלֵךְ לֹא עֲנֵשׁ אֵלָּא אִם כֵּן הַזְּהִיר, אִף כָּאן לֹא עֲנֵשׁ אֵלָּא אִם כֵּן הַזְּהִיר. חֹמֶר בְּשַׁחֲיטָה מִבְּהַעֲלָאָה, שֶׁהַשׁוֹחֵט לְהַדְיוּט חֵיב, וְהַמַּעֲלָה לְהַדְיוּט - פְּטוּר. חֹמֶר בְּהַעֲלָאָה מִבְּשַׁחֲיטָה, שְׁנֵים שְׁאֲחִזוּ בְּסַפִּין וְשַׁחֲטוּ - פְּטוּרִין, אֲחִזּוּ בְּאֶבֶר וְהַעֲלוּ - חֵיבִין. הַעֲלָה וְחֹזֵר וְהַעֲלָה - חֵיב עַל כָּל הַעֲלָאָה וְהַעֲלָאָה, דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי יוֹסִי אֹמַר: אֵינִי חֵיב אֵלָּא אַחַת. מֵאֵי שְׁנָא הַמַּעֲלָה לְהַדְיוּט דְּפְטוּר, דְּכִתִּיב: "לָהּ", בְּשַׁחֲיטָה נִמְי הַכְּתִיב "לָהּ", שְׁאֵנִי הֵתֵם, דְּכִתִּיב: "אִישׁ אִישׁ". גְּבִי הַעֲלָאָה נִמְי הַכְּתִיב: "אִישׁ אִישׁ", הַהוּא מִבְּעֵי לָהּ לְשֵׁנִים (שֶׁשַׁחֲטוּ פְטוּר) וְשֶׁהַעֲלוּ בְּאֶבֶר שַׁחֲבִין. אִי הָכִי הֵכָא נִמְי מִבְּעֵי לָהּ לְשֵׁנִים שְׁאֲחִזּוּ בְּסַפִּין וְשַׁחֲטוּ שַׁחֲבִין, שְׁאֵנִי הֵתֵם דְּאָמַר קָרָא: "הַהוּא" - אֶחָד וְלֹא שְׁנֵים. אִי הָכִי גְבִי הַעֲלָאָה נִמְי הַכְּתִיב "הַהוּא", מִבְּעֵי לָהּ לְמַעוֹטֵי שׁוֹגֵג אָנוּס וּמְטַעָה. [אִי הָכִי הָכִי נִמְי מִבְּעֵי לְמַעוֹטֵי אָנוּס שׁוֹגֵג וּמְטַעָה], תְּרִי "הַהוּא" כְּתִיבִי. וְאֵלָּא "לָהּ" לְמָה לִי, לְהוֹצִיא שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח. כְּרַת חֲטָאת שֶׁשָּׂרְפָה חוּץ מִגִּתָּהּ, וְשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח שֶׁהִקְרִיבוּ בְּחוּץ, פְּטוּר. שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבִּיאוּ" - כָּל שְׁאֵינִי רְאוּי לְבוֹא לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד, אֵין חֵיבִין עָלָיו. וְשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לֹא רְאוּי לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד הוּא, וְהִתְנַּתֵּי: "קָרְבָּן" - שׁוֹמֵעַ אֲנִי אֶפְלוֹ קִדְשֵׁי בְּדִק הַבֵּית שֶׁקְרוּיִין קָרְבָּן, כְּעֵנֵן שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִקְרַב אֶת קָרְבָּן הָ", תִּלְמוּד לֹמַר: "לָהּ" וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבִּיאוּ". יָכוֹל שְׁאֵנִי מוֹצִיא אִף שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, תִּלְמוּד לֹמַר: "לָהּ". לֹא קִשְׂיָא, כָּאן קִדְם וְדוּי כָּאן לְאַחַר וְדוּי. "לְפָנֵי מִשְׁכַּן הָ" - כָּל שְׁאֵינִי רְאוּי לְמִשְׁכַּן הָ אֵין חֵיבִין עָלָיו. וְהָא נִמְי תַּפּוּק לָהּ מִ"וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", בְּשִׁלְמָא רוּבַע וְנִרְבַּע מִשְׁפַּחַת לָהּ דְּאֶקְדָּשִׁינְהוּ וְהִדֵּר נִרְבַּעוּ, אֵלָּא מִקְצָה וְנֶעְבַּד אֵין אָדָם אוֹסֵר דְּבָר שְׁאֵינִי שְׁלוּ, בְּקִדְשֵׁים קָלִים וְאֵלִיבָא

ד'ר' יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הו. רובע ונרבע - דבר ערוה, אתנן ומחיר כלאים יוצא דפן - בולדות קדשים, וקסבר ולדות קדשים בהונתו הו קדושים.

רמו תקפב "דס יחשב לאיש ההוא" - ולא לשולחין. "דס שפד" - אחד ששחט חזב, שנים ששחטו - פטורין. והלא דין הוא: ומה אם במקום שהמעלה להדיוט פטור, חזב שנים שהעלו, מקום שהשוחט להדיוט חזב אינו דין שנחזב שנים ששחטו. תלמוד לומר: "דס שפד" - אחד ששחט - חזב, שנים ששחטו - פטורין. "ונכרת האיש" - ולא הצבור. "ההוא" - ולא אנוס ולא שוגג ולא מטעה. "מקרב עמו" - ועמו בשלום. איני יודע אם הו קדשים הקרבין בפמה, תלמוד לומר: "שלמים". אין לי אלא שלמים, מנין לרבות את העולה, תלמוד לומר: "זבחי". יכול שאני מרבה חטאת ואשם, תלמוד לומר: "אותם". ומה ראית, אחר שרבה הפתוב ומעט, מה שלמים מיחדין שהו באין בנדר ונדבה אף עולה ושלמים בלבד. בעא מנה אבבי מרב יוסף: היא חליו וולדה שלמים ושחטה בחוץ מהו, מי חזב עליו משום שחוטאי חוץ או לא, אמר לה: מי קרנא בה "והביאום לה". היא שלמים וולדה חליו ושחטה בפנים מהו, למאן דאמר ולדות קדשים בהונתו הו קדושים מי הו חליו בעזרה או לא, אמר לה: מי קרנא בה "פי ירחק ממך, וזבחתי". אמר רב ששת: לדברי האומר יש מנחה בפמה יש עופות בפמה, מאי טעמא, "וזהו זבחי שלמים" - זבחים ולא עופות, זבחים ולא מנחות.

"וזהו הפתוב את הדס על מזבח ה" - [זריקת פהו במזבח] ואין זריקת פהו בפמה, אלא אף הגרים אף הנשים אף העבדים פשרים בפמה. "מזבח ה' פתח אהל מועד" - ואין מזבח בפמה, ולא עוד אלא אפלו העלה על הסלע או על האבן חזב, דברי רבי שמעון. וחכמים אומרים: אינו חזב עד שיעשה כמין מזבח ויעלה עליו. "והקטיר החלב לריח ניחח לה" - ואין ריח ניחח בפמה.

"והקטיר החלב" - חלב אף על פי שאין בו בשר. אשכחן חלב, יותרת הכבד ושתי הפליות מנא לו, דקתני: ובמנחה אפלו פלה קימת לא יזרק, הא יותרת הכבד ושתי הפליות יזרק, מנין, רבי יוחנן דידה אמר: "לריח ניחח" - כל שאתה מעלה לריח ניחוח. ואצטריך למכתב "לריח ניחח" ואצטריך למכתב "חלב". דאי כתב רחמנא "חלב" הוה אמינא חלב אין יותרת הכבד ושתי הפליות לא, קא משמע לן "לריח ניחח". ואי כתב רחמנא "לריח ניחח" הוה אמינא אפלו מנחה, כתב רחמנא "חלב".

"ולא יזבחו עור את זבחייהם לשעירם" - אין שעירים אלא שדים, שניאמר: "ושעירים ירקדו שם". "אשר הם זנים אחריהם" - לרבות שאר עבודה זרה. "חקת עולם" - לבית עולמים, "תהיה" - בזמן הזה, "זאת להם" - ואין חזבים עליהו פרת, "לדורתם" - שינהג הדבר לדורות. "ואלהם תאמר" - כל האמור

בענין. "ישראל" - אלו ישראל, "הגר" - אלו הגרים, "אשר גגור" - לרבות נשי גרים, "בתוכם" - לרבות את הנשים ואת העבדים (המשחררין). אם כן למה נאמר "איש איש", להביא שנים שהעלו, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: ודין הוא: ומה אם במקום שהשוחט להדיוט חייב שנים ששחטו פטורים, מקום שהמעלה להדיוט פטור אינו דין שנפטר שנים שהעלו. תלמוד לומר: "איש איש" - להביא שנים. רבי יוסי אומר: "ההוא" - אחד שהעלה חייב, שנים שהעלו פטורין. אשכחון מקטרי פנים שהעלו בחוץ, מקטרי חוץ שהעלו בחוץ מנא לן, תנא דבי רבי ישמעאל: "ואלהם תאמר" - לערב פרשיות, מה להלן בשחטי חוץ אף כן בשחטי חוץ. מתקיף לה רב ביבי בר אבאי: הא דתנן: "ליו פרטות בתורה", הני ל"ו הונן, דאכא המעלה [והמעלה], קשיא. והא דתנן: "הזרק מקצת דמים בחוץ חייב, מנא לן, מדתנא דם יחשב" - לרבות את הזרק, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: "או זבח" - לרבות את הזרק. ור' ישמעאל האי "או זבח" - מאי עביד לה, מפעי לה לחלק. ור' עקיבא לחלק מנא ליה, נפקא ליה מלא וביאנו. ור' ישמעאל ההוא מפעי לה על השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר. ור' עקיבא נפקא לה מ"לעשות אתו". ור' ישמעאל אומר לך: חד למקטרי פנים שחטרו שהעלו בחוץ, וחד למקטרי חוץ שחטרו שהעלו בחוץ. והתנא: רבי ישמעאל אומר: יכול מקטרי פנים שחטרו והעלו בחוץ יכול זה חייב, תלמוד לומר: "לעשות אתו" - על השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר. ורבי עקיבא קסבר מקטרי פנים שחטרו והעלו בחוץ חייב. ור' עקיבא האי "דם יחשב" מאי עביד לה, לרבות שחטת עוף. ור' ישמעאל נפקא לה מ"או אשר ישחט". ור' עקיבא אומר לך: ההוא מפעי לה על השוחט הוא חייב ואינו חייב על המולק. ור' ישמעאל נפקא לה מ"זה הדבר", דתנא: "אשר ישחט" אין לי אלא שוחט בהמה, שוחט עוף מנין, תלמוד לומר "אשר ישחט". יכול שאני מרבה אף המולק, ודין הוא: ומה שחטה שאין דרך הכשרה בפנים חייב, מליקה שדרך הכשרה בפנים לא כל שכן שחייב, תלמוד לומר: "זה הדבר". ור' עקיבא, ההוא מפעי לה לגזרה שנה. אומר רבי אבהו: שחט וזרק, לדברי רבי ישמעאל - חייב אחת, לדברי רבי עקיבא - חייב שתיים. ואבאי אומר: אפלו לדברי רבי עקיבא נמי אינו חייב אלא אחת, דאמר קרא: "שם תעשה" - הכתוב עשאון כלן עשה אחת. זרק והעלה, לדברי רבי ישמעאל - חייב שתיים, לדברי רבי עקיבא - אינו חייב אלא אחת. אבאי אומר: אפלו לר' עקיבא נמי חייב שתיים, להכי פלגינהו קרא: "שם תעלה, ושם תעשה". שחט וזרק והעלה, דברי הכל חייב שתיים.

"אשר יעלה עלה" - אין לי אלא עולה, מנין לרבות אמורי חטאת ואמורי אשם ואמורי קדשי קדשים ואמורי קדשים קלים, תלמוד לומר "זבח". מנין לרבות את הדם, תלמוד לומר: "או זבח". מנין לרבות הקמץ והלבונה והקטרת ומנחת כהן משיח ומנחת כהנים ומנחת נסכים והמנסח שלשת לוגין מים, תלמוד לומר:

"וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיָאֵנוּ" - כָּל הַבָּא לִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד חַיְבִין עָלָיו בַּחוּץ. אִין לִי אֵלָא קִדְשִׁים כְּשֵׁרִין, מִנִּין לְרַבּוֹת קִדְשִׁים פְּסוּלִין, כְּגוֹן הַלֵּן וְהַיּוֹצֵא וְהַטְּמֵא וְשִׁנְשַׁחט חוּץ לְזִמְנוֹ וְחוּץ לְמִקְוָמוֹ וְשִׁקְבְּלוּ פְּסוּלִים וְזָרְקוּ אֶת דָּמָן, וְהִנְתַּנִּין בַּחוּץ שְׁנֵתְנָן בְּפָנִים וְהִנְתַּנִּין בְּפָנִים שְׁנֵתְנָן בַּחוּץ, וּפְסַח וְחִטָּאת שֶׁשָּׁחַטן שְׁלֵא לְשָׁמוֹ, מִנִּין, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "לֹא יִבְיָאֵנוּ לַעֲשׂוֹת" - כָּל הַמִּתְקַבֵּל בְּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד, חַיְבִין עָלָיו בַּחוּץ. מִנִּין לְמַעְלָה בְּשֵׁר חִטָּאת בְּשֵׁר אֲשֶׁם בְּשֵׁר קִדְשִׁי קִדְשִׁים בְּשֵׁר קִדְשִׁים קָלִים וּמוֹתֵר הַעֲמֹר וְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים וְשִׁירֵי מִנְחוֹת, שְׁפָטוֹר, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "עֲלָה" - מָה עוֹלָה שְׁרָאוּיָה לְהַעֲלֶאָה אֶף כָּל שְׁרָאוּי לְהַעֲלֶאָה. מִנִּין לְרַבּוֹת הַיּוֹצֵק הַבּוֹלֵל הַפּוֹתֵת הַמּוֹלֵחַ הַמְּנִיף הַמְּגִישׁ, וְהַמְּסַדֵּר אֶת הַשְּׁלַחַן, וְהַמְּטִיב אֶת הַנְּרוֹת, הַקּוֹמֵץ, וְהַמְּקַבֵּל מִקְצַת דָּם שֶׁבַּחוּץ, שְׁפָטוֹר, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֲלָה" - מָה הַעֲלֶאָה שֶׁהִיא גָּמֵר עֲבוּדָה, אֶף כָּל שֶׁהִיא גָּמֵר עֲבוּדָה. חַיְבַּעַל הַשְּׁחִיטָה וְחַיְבַּעַל עַל הַעֲלֶאָה, רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: שְׁחַט בְּפָנִים וְהַעֲלֶה בַּחוּץ חַיְבַּעַל, שְׁחַט בַּחוּץ וְהַעֲלֶה בַּחוּץ פְּטוֹר, שְׁלֵא הַעֲלֶה אֵלָא דְבַר פְּסוּל. אֲמָרוּ לוֹ: אֶף הַשּׁוֹחֵט בְּפָנִים וְהַעֲלֶה בַּחוּץ כִּינּוֹן שֶׁהוֹצִיאָו פְּסוּלוֹ. רַבִּי אוֹמֵר: מָה לְשׁוֹחֵט בְּפָנִים וְהַעֲלֶה בַּחוּץ חַיְבַּעַל שְׁכּוֹן הֵיטָה לוֹ שְׁעַת הַכֶּשֶׁר, תֹּאמֵר בְּשׁוֹחֵט בַּחוּץ וּמַעֲלָה בַּחוּץ שְׁלֵא הֵיטָה לוֹ שְׁעַת הַכֶּשֶׁר. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרִי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מָה לְשׁוֹחֵט בְּפָנִים וְהַעֲלֶה בַּחוּץ חַיְבַּעַל שְׁכּוֹן מְזַבֵּחַ מְקַבְּלוֹ, תֹּאמֵר בְּשׁוֹחֵט בַּחוּץ וְהַעֲלֶה בַּחוּץ שְׁאִין הַמְּזַבֵּחַ מְקַבְּלוֹ. הַטְּמֵא שְׁאֵכֵל בֵּין קִדְשׁ טְמֵא בֵּין קִדְשׁ טְהוֹר, חַיְבַּעַל. רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: טְמֵא שְׁאֵכֵל אֶת הַטְּהוֹר חַיְבַּעַל, טְמֵא שְׁאֵכֵל אֶת הַטְּמֵא פְּטוֹר, שְׁלֵא אֵכֵל אֵלָא דְבַר טְמֵא. אֲמָרוּ לוֹ: אֶף הַטְּמֵא שְׁאֵכֵל אֶת הַטְּהוֹר כִּינּוֹן שְׁנִגְע בּוֹ טְמֵאָהוּ. טְהוֹר שְׁאֵכֵל אֶת הַטְּמֵא פְּטוֹר, שְׁאִינוֹ חַיְבַּעַל עַל טְמֵאת הַגּוֹף. יְכוֹל אֶף הַמַּעֲלָה פְּחוֹת מַפְזִית מִן הָעוֹלָה, פְּחוֹת מַפְזִית מִן הָאִמּוּרִין, פְּחוֹת מַפְזִית מִן הַקּוֹמֵץ, פְּחוֹת מַפְזִית מִן הַלְּבוֹנָה, פְּחוֹת מַשְׁלֶשֶׁה לּוֹגִין יֵין, פְּחוֹת מַשְׁלֶשֶׁה לּוֹגִין מֵיִם, יְהֵא חַיְבַּעַל, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "אֵתוֹ" - עַל הַשְּׁלֵם הוּא חַיְבַּעַל וְאִינוֹ חַיְבַּעַל עַל הַמְּקַצָּת.

"וְיִנְכַּרְתָּ הָאִישׁ" - וְלֹא הַצְּבוֹר. "הַהוּא" - אֶחָד שֶׁהַעֲלָה - חַיְבַּעַל, וְשִׁנְיִם שֶׁהַעֲלוּ - פְּטוּרִין, דְּבַרֵּי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: "אִישׁ אִישׁ" - לְהַבִּיא אֶת שְׁנֵיִם. הַעֲלָה וְחָזַר וְהַעֲלָה, חַיְבַּעַל עַל כָּל הַעֲלֶאָה וְהַעֲלֶאָה, דְּבַרֵּי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִינוֹ חַיְבַּעַל אֵחָת. וְאִינוֹ חַיְבַּעַל עַד שֶׁיַּעֲלֶה לְרֵאשׁ הַמְּזַבֵּחַ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֶפְלוּ הַעֲלָה עַל הַסֵּלַע אוֹ עַל הָאֶבֶן חַיְבַּעַל. תִּנְיָא אֵינְדָּד: "אִישׁ אִישׁ" - לְרַבּוֹת שְׁנֵיִם שֶׁאֲחָזוּ בְּאֶבֶר וְהַעֲלוּ חַיְבִין, שְׁיִכּוֹל וְהֵלֵא דִין הוּא: וּמָה הַשּׁוֹחֵט לְהַדְּיוֹט שְׁחַיְבַּעַל, שְׁנֵיִם שֶׁאֲחָזוּ בְּסַפִּין וְשִׁחְטוּ פְּטוּרִין. הַמַּעֲלָה לְהַדְּיוֹט שְׁפָטוֹר, אִינוֹ דִין שְׁשִׁנְיִם שֶׁאֲחָזוּ בְּאֶבֶר וְהַעֲלוּ שְׁפָטוּרִין. תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "אִישׁ אִישׁ" - דְּבַרֵּי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: "הַהוּא" - אֶחָד וְלֹא שְׁנֵיִם. אִם כֵּן מָה תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "אִישׁ אִישׁ", דְּבַרֵּי תוֹרָה כְּלָשׁוֹן בְּגִי אָדָם. וְר' שְׁמַעוֹן הָאִי "הַהוּא" מָה עֲבִיד לָהּ, מְבַעֵי לִיהַ לְמַעוּטֵי שׁוֹגֵג אָנוּס וּמְטַעָה. וְר' יוֹסִי מִ"הוּא, הַהוּא". וְר' שְׁמַעוֹן, "הוּא, הַהוּא" לֹא דְרִישׁ.

ור' יוסי מדהאי "איש, איש" דבְּרָה תוֹרָה כְּלָשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, הוּא "איש, איש" נְמִי דְבְּרָה תוֹרָה כְּלָשׁוֹן בְּנֵי אָדָם. וְאֵלָא הַשׁוֹחֵט לְהַדְיוּט דְּחִיב מְנָא לֵה, לְנִפְקָא לֵה מִ"דָם] יַחֲשֵׁב לְאִישׁ הוּא דָם שְׁפָד" - וְאֵפְלוּ שְׁחַט לְאִישׁ.

"יִשְׂרָאֵל" - אֵלוּ יִשְׂרָאֵל. "גֵר" - אֵלוּ גֵרִים. "הֵגֵר" - לְרַבּוֹת אֶת נְשֵׁי גֵרִים. "בְּתוֹכָם" - לְרַבּוֹת אֶת הַנְּשִׁים וְאֶת הָעֲבָדִים (הַמְשַׁחְרָרִין). אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "אִישׁ, אִישׁ", אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרִי שְׁמַעוֹן: לְהַבִּיא [וְלַד] בֵּת יִשְׂרָאֵל מִן הַגּוֹי וּמִן הָעֶבֶד. "אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל דָּם" - מָה תִּלְמוּד לּוֹמַר, לְפִי שְׁנַאֲמַר: "כִּי נִפְשׁ הַבְּשָׂר בַּדָּם הוּא וְאֲנִי נִתְתִּיו לָכֶם עַל הַמְזִבְחַת" וְגו' - יָכוֹל לֹא יְהוּ חֲזִיבִין אֶלְא עַל דָּם הַנִּפְשׁ בַּמְקַדְשִׁין. דָּם הַנִּפְשׁ בַּחֲלִין, דָּם הַתְּמַצִּית בַּמְקַדְשִׁים, מִנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל דָּם" - דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: עַל כָּלֵם אֵינוּ חֲזִיב אֶלְא עַל דָּם הַנִּפְשׁ בַּלְבָּד. "וְנִתְתִּי פָנֶי - פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֶסְקִי וְעוֹסֵק בּוֹ. "בְּנִפְשׁ" - וְלֹא בְּצַבּוֹר. "הָאֶכְלָת" - וְלֹא הַמְאֶכְלָת. "הָאוֹכְלָת" - כְּדִי אֶכְלִילת כְּזִית. "הָאֶכְלָת אֶת הַדָּם" - אִין הַדָּם וְהַחֲלֵב מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. "וְהִכְרַתִּי אֶתְּךָ מִקֶּרֶב עַמִּי" - וְעַמִּי בְּשָׁלוֹם. "כִּי נִפְשׁ הַבְּשָׂר בַּדָּם הִיא" - לְהַגִּיד מַה גֵרִים. "וְאֲנִי נִתְתִּיו" - שְׂאֵם נִתְּנָה אַחַת כֶּפֶר. "לָכֶם" - וְלֹא (לְאֶבְרִים) [לְאֶחָרִים]. "עַל הַמְזִבְחַת" - בְּכָל מְקוֹם שְׁיִתְּנוּ עַל הַמְזִבְחַת מִכֶּפֶר. ("לְכַפֵּר) עַל (נִפְשׁוֹת) [הַמְזִבְחַת] - וְלֹא עַל קֶרֶקַע שֶׁל מְזִבְחַת. "כִּי הַדָּם הוּא בְּנִפְשׁ יִכְפֹּר" - הָאֵם אִם נִתְּנוּ מִדָּם הַתְּמַצִּית לֹא עֲשֵׂה כְלוּם. "עַל כֵּן אֶמְרַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל נִפְשׁ מִכָּם לֹא תֹאכַל דָּם" - לְהַזְהִיר אֶת הַגְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים. יָכוֹל יְהוּ נִכְרַתִּין עַל יְדֵיהֶם, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "הָאֶכְלָת" - הָאוֹכֵל בְּכַרְת. יָכוֹל לֹא יְהוּ נִכְרַתִּין עַל יְדֵי קְטַנִּים שְׂאִין הַקְּטַנִּים נִכְרַתִּין עַל יְדֵי עֲצָמוֹ, (יָכוֹל) [אֶבֶל] יְהוּ נִכְרַתִּין עַל יְדֵי גְדוֹלִים שְׂהָרֵי גְדוֹלִים נִכְרַתִּין עַל יְדֵי עֲצָמוֹ. תִּלְמוּד לּוֹמַר: "כָּל אֶכְלִיו יִכְרַת" - הָאֵם אִין נִכְרַתִּין לֹא עַל יְדֵי גְדוֹלִים וְלֹא עַל יְדֵי קְטַנִּים.

אָמַר רַבָּא: שְׁלֹשׁ כְּרַתוֹת הָאֵמוּרוֹת בַּדָּם לָמָּה, אַחַת לְדָם חֲלִין, וְאַחַת לְדָם קַדְשִׁים, וְאַחַת לְדָם כְּסוּי. תְּנִי רַבִּינָן: מוֹעֲלִין בְּדָמִים, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְר' שְׁמַעוֹן וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אִין מוֹעֲלִין. עַד כָּאֵן לֹא פְּלִיגִי אֶלְא בְּדַרְבְּנִין, אֲבָל בְּדִאֲוִרִיתָא אִין מוֹעֲלִין. מְנָא הֵינִי מְלִי, אָמַר קָרָא: "לָכֶם" - שְׁלָכֶם [יְהֵא]. דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל תְּנָא: "לְכַפֵּר" - לְכַפֵּר נִתְתִּיו, וְלֹא לְמַעֲלָה. וְר' יוֹחָנָן אָמַר: אָמַר קָרָא: "הוּא" - הוּא לְפָנֵי כְּפָרָה כְּלֵאחַר כְּפָרָה, מַה לְאֶחָר כְּפָרָה אִין בּוֹ מַעֲלָה דְאִין לָךְ דְּבָר שְׁנַעֲשִׂית מִצְוֹתוֹ וּמוֹעֲלִין בּוֹ, [אֵף לְפָנֵי כְּפָרָה אִין בּוֹ מַעֲלָה]. תְּלַתָּא קָרָא דְכַתִּיבִין בַּדָּם לָמָּה לִי, חַד לְמַעוּטֵי נוֹתֵר, וְחַד לְמַעוּטֵי מַעֲלָה, וְחַד לְמַעוּטֵי טְמֵאָה. אֲבָל פְּגוּל לֹא צָרִיךְ קָרָא, דְּתַנּוּ: "כָּל שֵׁישׁ לוֹ מִתִּירִין בֵּין לְאָדָם בֵּין לְמְזִבְחַת חֲזִיבִין עֲלֵיו מִשׁוּם פְּגוּל", וְדָם עֲצָמוֹ מִתִּיר הוּא. נִתְּנוּ עַל גְּבִי הַכֶּבֶשׂ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הִיסוּד, נִתְּנוּ אֶת הַנִּתְּנִין לְמִטָּה לְמַעֲלָה וְאֶת הַנִּתְּנִין לְמִטָּה, וְאֶת הַנִּתְּנִין בְּפָנִים בַּחוּץ [וְאֶת הַנִּתְּנִין בַּחוּץ בְּפָנִים], פְּסוּל וְאִין בּוֹ כְּרַת. אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּשָׂר פְּסוּל, אֲבָל בְּעֵלִים נִתְּכַפְּרוּ, מֵאִי טַעֲמָא, אָמַר קָרָא: "וְאֲנִי נִתְתִּיו לָכֶם עַל הַמְזִבְחַת לְכַפֵּר" - כֵּינּוּן

שְׁהִיגֵעַ דָּם לַמִּזְבֵּחַ נִתְּכַפְּרוּ בְּעָלִים. אִי הָכִי בְּשָׂר נִמְי, אָמַר קָרָא: "לְכַפֵּר" - לְכַפֵּרָה נִתְּתִיו וְלֹא לְדָבָר אֶחָד.

רמז תקפג אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יֹאכַל, לֹא תֹאכַל, לֹא תֹאכְלוּ", אֶחָד אֲסוּר אֲכִילָה וְאֶחָד אֲסוּר הִנָּאָה בְּמִשְׁמַע עַד שֶׁיִּפְרֹט לְךָ הַפְּתוּב, כְּדָרְךָ שֶׁפִּרֹּט לְךָ בְּנִבְלָה לְגַר בְּנִתְיָנָה וְלִנְכָרִי בְּמִכְרָה. וְהָרִי דָם דְּכִתִּיב: "כָּל נֶפֶשׁ מִכֶּסֶם לֹא תֹאכַל דָּם", וְתֵּן: "אֱלוֹ וְאֱלוֹ מִתְּעַרְבִין בְּאִמָּה וְיוֹצֵאִין לְנַחַל קִדְרוֹ, וְנִמְכָּרִין לְגַנְנִין לְזַבֵּל", שְׂאֵנִי דָם דְּאִתְּקַשׁ לְמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכוּ כַּמִּים" - כַּמִּים הַנִּשְׁפְּכוּ, וְלֹא כַּמִּים הַמִּתְנַסְּכִין עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, וּמִים הַנִּשְׁפְּכוּ לְפָנֶי עֲבוּדָה זָרָה [נִמְי] אִיקָרִי נְסוּד, שֶׁנֶּאֱמַר: "יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכִים". וְלַחֲזִיקָה אִתְּקַשׁ לְמִים, דָּם הַנִּשְׁפָּךְ כַּמִּים מְכֻשֵׁר, לְאַפְיוּקֵי דָם קִדְשִׁים. קָטָן אוֹכַל נִבְלוֹת אֵין בֵּית דִּין מְצוּיִם לְהַפְרִישׁוּ. תָּא שְׁמַע: "לֹא תֹאכְלוּם" - לֹא תֹאכְלוּם, לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים. מֵאִי לָאוּ דְאִמְרִינָן לְהוּ: לֹא תִיכְלוּ, לֹא, דְלֹא לִיסְפוּ לְהוּ בְּיָדִים. תָּא שְׁמַע: "כָּל נֶפֶשׁ מִכֶּסֶם לֹא תֹאכַל דָּם" - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים, מֵאִי לָאוּ דְאִמְרִינָן לְהוּ: לֹא תִיכְלוּ, לֹא, דְלֹא לִיסְפוּ לְהוּ בְּיָדִים. תָּא שְׁמַע: "אָמַר, וְאִמְרַתְּ" - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים, מֵאִי לָאוּ דְאִמְרַתְּ לְהוּ: לֹא תִשְׁמָאוּ, לֹא, דְלֹא לְטִמְאוּ בְּיָדִים. וְצָרִיכִי. דְאִי אֲשַׁמְעִינָן שְׂרָצִים, מְשׁוּם דְאִסּוּרִין בְּמִשְׁהוּ, אֲבָל דָּם דְּעַד דְאִכָּא רְבִיעִית אִימָא לָא. וְאִי אֲשַׁמְעִינָן דָּם, מְשׁוּם דְאִסּוּרוֹ בְּכַרְת, אֲבָל שְׂרָצִים דְאִסּוּרִין אִסּוּר לָאוּ אִימָא לָא. וְאִי אֲשַׁמְעִינָן הִנֵּי תִרְתִּי, מְשׁוּם דְאִסּוּרִין שׁוּה בְּכַל, אֲבָל טְמֵאָה אִימָא לָא. וְאִי אֲשַׁמְעִינָן טְמֵאָה, הִוָּה אִמְיָא כְּהִנֵּים שְׂאֵנִי מְשׁוּם דְרַבָּה בְּהוּן הַפְּתוּב מְצוּת יִתְרוֹת, אֲבָל הִנֵּי אִימָא לָא, צָרִיכִי. "יִשְׂרָאֵל" - אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל, "גֵּר" - אֱלוֹ גֵּרִים, "הַגֵּר" - אֱלוֹ נְשֵׁי גֵּרִים, "בְּתוֹכְכֶם" - לְרַבּוֹת אֶת הַנְּשִׁים וְאֶת הָעֲבָדִים [הַמְשַׁחְרָרִים]. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר: "אִישׁ, אִישׁ", לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר יִצוּד" - אֵין לִי אֶלָּא הַצֵּד, יָרַשׁ לְקַח וְנָתַן לוֹ בְּמִתְנָה, מִנִּין, תְּלִמוּד לּוֹמַר: "אִישׁ אִישׁ". "אֲשֶׁר יִצוּד" - אֵין לִי אֶלָּא הַצֵּד אֶת שְׂאֵינָן צוּדִין, צוּדִין [וְעוֹמְדִין מֵאֲלִיָּהוּ], כְּגוֹן אֲנֻזִין וְתִרְנַגּוּלִין, מִנִּין, תְּלִמוּד לּוֹמַר: "צִיד" - מִכָּל מְקוֹם. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "אֲשֶׁר יִצוּד", (אָמַר רַבִּי): לְמַדָּה תוֹרָה דְרָךְ אָרְץ, שְׁלֹא יִהְיֶה אָדָם אוֹכַל בְּשָׂר אֶלָּא בְּהִזְמָנָה הַזֹּאת.

"עוֹף" - יָכוֹל אֶף עוֹף טְמֵא בְּמִשְׁמַע, תְּלִמוּד לּוֹמַר: "חֲתִיה" - מַה חֲתִיה שְׁהִיא מְטֵמְאָה בְּגִדִים אֶף עוֹף שְׁהִיא מְטֵמְאָה בְּגִדִים, יִצָּא עוֹף טְמֵא שְׂאֵינֵנוּ מְטֵמְא בְּגִדִים. אִי מַה חֲתִיה שְׂאֵינָה בָּאִם עַל הַבְּנִים אֶף עוֹף שְׂאֵינֵנוּ בָּאִם עַל הַבְּנִים, יִצָּא עוֹף טְהוֹר שְׁהִיא בָּאִם עַל הַבְּנִים. תְּלִמוּד לּוֹמַר: "אֲשֶׁר יֹאכַל" - יִצָּא עוֹף טְמֵא שְׂאֵינֵנוּ נֹאכַל. אֵין לִי אֶלָּא עוֹף הַנֹּאכַל, חֲתִיה הַנֹּאכַלְת מִנִּין, תְּלִמוּד לּוֹמַר: "חֲתִיה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֹאכַל".

"אֲשֶׁר יָצוּד צִיד חַיָּה". "חַיָּה" - כָּל מִשְׁמַע, בֵּין מְרַבָּה בֵּין מוּעָט. "עוֹף" - כָּל מִשְׁמַע בֵּין מְרַבָּה בֵּין מוּעָט. מִכָּאן אָמְרוּ: שְׂחַט מֵאָה חַיּוֹת בְּמִקּוֹם אֶחָד, כְּסוּי אֶחָד לְכָלֵן. מֵאָה עוֹפוֹת בְּמִקּוֹם אֶחָד - כְּסוּי אֶחָד לְכָלֵן. חַיָּה וְעוֹף בְּמִקּוֹם אֶחָד, כְּסוּי אֶחָד לְכָלֵן. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: שְׂחַט חַיָּה, יְכַסֶּה, וְאַחַר כֵּן יִשְׂחַט אֶת הָעוֹף, שְׁנַיִמָּר: "חַיָּה אוֹ עוֹף". אָמְרוּ לוֹ: הֲרִי הוּא אֹמֵר: "כִּי נִפְּשׁ כָּל בֶּשֶׂר דָּמוֹ בְּנִפְשׁוֹ הוּא". מֵאֵי קָא מְהֵדְרִי לֵה, הֲכִי קֵאָמְרִי לֵה רַבִּנּוּן: הֵאִי "אוֹ" מִבְּעֵי לֵיה לְחַלְק. וְר' יְהוּדָה לְחַלְק מִדָּמוֹ נִפְקָא. וְרַבִּנּוּן, "דָּמוֹ" טוּבָא מִשְׁמַע, דְּכַתִּיב: "כִּי נִפְּשׁ כָּל בֶּשֶׂר דָּמוֹ בְּנִפְשׁוֹ הוּא". אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: וּמוֹדָה הִזְה רַבִּי יְהוּדָה לְעַנְנֵי בְּרַכָּה, שְׂאִינוּ מְבַרְךְ אֶלָּא בְּרַכָּה אַחַת.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל מִשׁוּם רַב יִצְחָק בֶּן פִּינְחָס: אֵין שְׂחִיטָה לְעוֹף מִן הַתּוֹרָה, שְׁנַיִמָּר: "וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ" - בְּשִׁפְיָהּ בְּעֵלְמָא. אֵי הֲכִי חַיָּה נְמִי, חַיָּה אֲתַקֵּשׁ לְפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין. עוֹף נְמִי אֲתַקֵּשׁ לְבִהְמָה, דְּכַתִּיב: "זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף", הֵא כְּתִיב: "וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ וְכִסֶּהוּ". וּמֵאֵי חֲזִית דְּשִׁדִּית לֵה אֶעוֹף שְׂדֵה אַחֲרֵיהּ, מִסְתַּבְּרָא מִשׁוּם דְּסַלִּיק מִנָּה כּוֹ. הוּא דְאָמַר כִּי הֵא תִנָּא, דְתִנָּא: רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר אָמַר: מַה תִּלְמוּד לּוֹמַר "אֵךְ כֹּאֲשֶׁר יֵאָכַל אֶת הַצְּבִי וְאֶת הָאֵיל בֶּן תֵּאכְלֵנוּ" - וְכִי מַה לְמַדְנּוּ מִצְבִּי וְאֵיל, מֵעַתָּה הֲרִי זֶה בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לְמַד, מִקִּישׁ צְבִי וְאֵיל לְפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁים, מַה פִּסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁים בְּשְׂחִיטָה אֵף צְבִי וְאֵיל בְּשְׂחִיטָה. וְעוֹף אֵין לוֹ שְׂחִיטָה מִדְּבָרֵי תּוֹרָה, אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וּמֵאֵן תִּנָּא דְפָלִיג עַלֵּה דְרַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר, רַבִּי הֵיא. דְתִנָּא: רַבִּי אֹמֵר: "וְנִזְבַּחְתָּ וְגו' כֹּאֲשֶׁר צוּיִתִּיד" - מִלְּמַד שְׁנַצְטוּהּ מִשֶּׁה עַל הוֹשֵׁט וְעַל הַקֶּנֶה, וְעַל רַב אֶחָד בְּעוֹף וְעַל רַב שְׁנַיִם בְּבִהְמָה.

רמז תקפד "וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ" - מִי שְׁשִׁפְךָ, יְכַסֶּה. מֵעַשָׂה בְּאֶחָד שְׁשִׁפְךָ וְקִדְּם חֲבָרוֹ וְכִסֶּה, וְחִיבּוֹ רַבֵּן שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לִתְנוּ לּוֹ עֲשֶׂרָה זְהוּבִים. נוֹהַג בְּחֵלְיוֹ, אֲבָל לֹא בְּמִקְדָּשִׁים. דְאָמַר קָרָא: "וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ וְכִסֶּהוּ בְּעֵפֶר" - מִי שְׂאִינוּ מִחֲסָר אֶלָּא שְׂפִיכָה וְכִסּוּי. יִצְאוּ קִדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ שְׂמִחֲסָר שְׂפִיכָה גְרִירָה וְכִסּוּי מִר בְּרַה דְרַב אֲשִׁי אָמַר: אָמַר קָרָא: "חַיָּה וְעוֹף" - מַה חַיָּה לֹא חִלְקֵת בָּהּ אֵף עוֹף לֹא תִחַלֵּק בּוֹ (כְּתוּב עוֹד בְּרִמְזוֹ תַקֻּמ"ב).

רמז תקפה הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצָאת טְרֵפָה, הַשּׁוֹחֵט לְעִבּוּדָה זָרָה, וְהַשּׁוֹחֵט חֵלְיוֹ בְּפָנִים, וְקִדְּשֵׁים בְּחוּץ, וְחַיָּה וְעוֹף הַנִּסְקָלִין, רַבִּי מֵאִיר מְחִיב, וְחֲכָמִים פּוֹטְרִין.

אָמַר רַבִּי חֵינָא בְּרַב אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רָאָה רַבִּי דְבָרִיו שֶׁל רַבִּי מֵאִיר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ וְשִׁנְאָן בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים, וְדְבָרִיו שֶׁל רַבִּי שְׂמַעוֹן בְּכִסּוּי הַדָּם וְשִׁנְאָן בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים. מֵאֵי טַעְמָא דְרַבִּי מֵאִיר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי: גָּמַר "שְׂחִיטָה, שְׂחִיטָה" מִשְׁחוּטֵי חוּץ, מַה הִתָּם שְׂחִיטָה שְׂאִינָה רְאוּיָה שְׂמָה שְׂחִיטָה

אף הקא נמי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. ור' שמעון מאי טעמא, אמר רבי מני בר פטיש: גמר מ"וטבח טבח והכו" - מה להלן שחיטה ראויה אף כאן שחיטה ראויה. ור' מאיר נמי נגמר מ"טבוח טבח והכו", דנין שחיטה משחיטה, ואין דנין שחיטה מטביחה. ומאי נפקא מנה, והא תנא דבי רבי ישמעאל: "ושב הכהן, ובא הכהן" - זו היא שיבה זו היא ביאה, הני מילי היכא דליכא דדמי לה, אבל היכא דאכא דדמי לה מדדמי לה ללפינו. ור' שמעון נמי לגמר משחויטי חוץ, דנין חליו מחליו, ואין דנין חליו מקדשים. ור' מאיר אטו אותו ואת בנו בקדשים מי לא נהוג, הינו דראה רבי דבריו של רבי מאיר באותו ואת בנו ושנאן בלשון חכמים. ומאי טעמא דר' מאיר בכסוי הדם, אמר רבי שמעון בן לקיש: גמר "שפיכה, שפיכה" משחויטי חוץ, מה להלן שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אף כאן שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. ור' שמעון, "אשר יאכל" כתיב. ור' מאיר, ההוא למעוטי עוף טמא הוא דאקרא. ור' שמעון עוף טמא מנא לה, משום דלאו בר אכילה, הא טרפה נמי לאו בר אכילה הוא, הינו דראה רבי דבריו של רבי שמעון בכסוי הדם ושנאן בלשון חכמים.

"ושפד, וכסה" - מי ששפד יכסה. שחט ולא כסה וראהו אחר, מנין שהיא חגיב לכסות, תלמוד לומר: "ואמר לבני ישראל" - אזהרה לבני ישראל. תניא אידך: "ושפד וכסה" - במה ששפד יכסה, מי ששפד יכסנו. ומעשה באחד ששפד וקדם אחר וכסה, וחיבו רבן גמליאל לתן לו עשרה זהובים. אפעיא להו: שכר מצוה או שכר ברכה, ופשיט לה: שכר ברכה וכו'. כסוהו ונתגלה - פטור מלכסות. אמר לה רב אחא ברה דרבא לרב אשי מאי שנא מ"השב תשיבם", דאמר מר: השב אפלו מאה פעמים, אמר לה: התם לא כתיב מעוטא, הכא כתיב מעוטא "וכסהו". כסוהו הרוח - חגיב לכסות. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא שחזר ונתגלה, אבל לא חזר ונתגלה פטור מלכסות. וכי חזר ונתגלה מאי הוי, הא אדחי לה, אמר רב פפא: זאת אומרת: אין דחוי אצל מצות. ומאי שנא מהא דתניא: השוחט ונבלע הדם בקרקע - חגיב לכסות, התם כשרשומו נכר. "דמו וכסהו" - מלמד שכל דמו חגיב לכסות. מכאן אמרו: דם הנתיז ושעל הסכין, חגיב לכסות. אמר רבי יהודה: אימתי, בזמן שאין שם דם אלא הוא, אבל יש שם דם שלא הוא - פטור מלכסות. ותניא אידך: דם הנתיז ושעל אגפים, חגיב לכסות. אמר רבי שמעון בן גמליאל: במה דברים אמורים, שלא כסה דם הנפש, אבל כסה דם הנפש פטור מלכסות. במאי קא מפלגי, רבנן סברי: "דמו" - כל דמו. ור' יהודה סבר: "דמו" - ואפלו מקצת דמו. ורבן שמעון בן גמליאל סבר: "דמו" - המיחד. (אמר רב נחמן בר צחק: ושלשתן מקרא אחד דרשו שנאמר: "ושפד את דמו וכסהו בעפר"). תנו רבנן: "ושפד את דמו וכסהו" - יכול יכסנו באבנים, או יכפה עליו את הפלי, תלמוד לומר: "בעפר". אין לי אלא עפר, מנין לרבות זבל הדק, וחול הדק, ושחיקת אבנים, ושחיקת חרסית, ונערת של פשתן הדק, ונסרת של

חרשין דקה, וסיד, וחרסית, ולבנה ומגופה שפתשו, תלמוד לומר: "וכסהו". יכול שאני מרבה אף זבל הגס, וחול הגס, ושחיקת כלי מתכות, ולבנה ומגופה שלא פתשו, וקמח וסבין ומרסן, תלמוד לומר: "בעפר". (אחר שרבה הפתוב ומעט), ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו, אחר שרבה הפתוב ומעט, מרבה אני את אלו שהם מין עפר, ומוציא אני את אלו שאינן מין עפר. ואימא: "וכסהו - כלל, עפר" פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, עפר אין מידי אחרת לא. אמר רב מרי: משום דהוי כלל הצריך לפרט, ואין דנין אותו בכלל ופרט. דרש רב נחמן בר רב (יצחק) [חסדא]: אין מכסין אלא בדבר שזרעים בו ומצמיח. אמר רבא: האי בורכתא הוא. אמר לה רב נחמן בר יצחק מאי בורכתא, אגא אמריתה ניהלה, ומהא מתניתא אמריתה ניהלה, דתנא: הנה מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות, שוחק דינר זהב ומכסה. הנה מהלך בספינה ואין לו עפר לכסות, שורף טליתו ומכסה (שחיקה אין, אבנים לא). בשלמא שורף טליתו אשכחן אפר דאיקרי עפר, אלא דינר זהב מנלו, אמר רבי זירא: "ועפרות זהב לו". תנו רבנן: אין מכסין אלא בעפר, דברי בית שמאי. ובית הלל אומרים: מצינו אפר שהוא קרוי עפר, שנאמר: "ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת". ובית שמאי, עפר שרפה אקרי, עפר סתמא לא אקרי. תנא: הוסיפו עליהם השחר והפחל ונקרת פסולין והזרנין. רבא הוה בדיק גירא לר' יונה בר תחליפא ושחט בה עופא בהדי דפרח. ודילמא עביד חלדה, חזינו גדפי דמפרמי מאבראי. והא בעי פסוי, וכי תימא דמכסי לה, והאמר רבי (חיא) [זירא] אמר רב: השוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה, שנאמר: "ושפך את דמו וכסהו בעפר" - "עפר" לא נאמר אלא "בעפר" - מלמד שהשוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה. דמזמין ליה לעפרא דכלה פקתא. אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל: בשלשה מקומות הלכה עוקרת את המקרא: התורה אמרה: "בעפר" - והלכה - בכל דבר.

"כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא" - להגיד מה גרם. "ואמר לבני ישראל" - להזהיר גדולים על הקטנים, יכול יהו נכרתים על ידיהם, תלמוד לומר: "כל אכליו יפרת" - הא אין נכרתים אלא על ידי גדולים ולא על ידי קטנים. "כל נפש" - יכול אף הנכרי בכלל, תלמוד לומר: "ובגר". אי "ובגר", יכול אף גר תושב, תלמוד לומר: "באזרח" - מה אזרח בן ברית, אף הגר בין ברית. "אשר תאכל" - אין אכילה פחותה מפזית, "אשר תאכל נבלה" - פרט לחרטום ולצפרננים לכנפים ולנוצה ולפיצים. יכול תהא מטמאה בגדים בתוך מעים, תלמוד לומר: "וכבס בגדיו ורחץ במים וגו' וטהר" - אינה מטמאה בגדים בתוך מעים. יכול תהא מטמאה לא בתוך הפה, תלמוד לומר: "נפש" - אבית נפש היא מטמאה, ואינה מטמאה לא בתוך הפה ולא בתוך מעים. יכול אם הקיאה תהא מטמאה בגדים, תלמוד לומר: "נפש אשר תאכל" - דרך אכילתה היא מטמאה ואינה מטמאה דרך יציאתה. יכול תהא נבלת בהמה מטמאה בגדים אבית הבליעה, תלמוד

לומר: "נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה" - את שאין לה טמאה אלא באכילתה, יצאה נבלת בהמה שמטמאה עד שלא יאכלנה. יכול נבלת עוף תטמא מן הפתוב, ונבלת בהמה מקל וחומר, תלמוד לומר: "בה" - בה אתה מטמא בגדים אפית דבליעה, ואין אתה מטמא בגדים בנבלת בהמה אפית הבליעה. יכול תהא נבלת עוף טמא מטמאה בגדים אפית הבליעה, תלמוד לומר: "אשר תאכל נבלה" - את שאסורו משום כל תאכל נבלה, יצא עוף טמא שאין אסורו משום כל תאכל נבלה, דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים: "נבלה וטרפה" - [נבלה] שיש בה טרפה, יצא עוף טמא שאין לו טרפה. "אשר תאכל נבלה" - מה תלמוד לומר "טרפה", אמר רבי יהודה: אם טרפה חיה - כבר נאמר "נבלה", אם טרפה מתה - הרי בכלל נבלה. ואם כן מה תלמוד לומר "טרפה", אפלו שחוטתה. אמר רבי מאיר: ומה אם נבלת בהמה שהיא מטמאה במגע ובמשא שחיתתה מטהרת טרפתה מטמאתה, נבלת העוף שאינה מטמאה במגע ובמשא אינו דין שתהא שחיתתה מטהרת טרפתה מטמאתה. מה מציינו בשחיתתה שמכשירתה לאכילה מטהרת טרפתה מטמאתה, אף מליקתה שמכשירתה לאכילה תטהר טרפתה מטמאתה. רבי יוסי אומר: דיה כנבלת בהמה, שחיתתה מטהרתה ולא מליקתה. יכול אף המליקה שבפנים תטמא בגדים אפית הבליעה, תלמוד לומר: "נבלה וטרפה" - מה נבלה שאינה מתרת את האסור אף טרפה שאינה מתרת את האסור, יצא מליקה שבפנים שמתרת את האסור, ובא המולק קדשים בחוץ וחליו בין בפנים בין בחוץ שאין מתירין את האסור. אחרים אומרים: "באזרח ובגר" - את שאסורו שוה באזרח ובגר, יצאה מליקה שבפנים שאין אסורה שוה באזרח ובגר. יכול השוחט חליו בפנים וקדשים בין בפנים בין בחוץ מטמא בגדים אפית הבליעה, תלמוד לומר "נבלה וטרפה" - מה נבלה ששוה בפנים כבחוץ אף טרפה ששוה בפנים כבחוץ, יצא השוחט חליו בפנים וקדשים בין בפנים בין בחוץ שלא שוו בפנים כבחוץ. בשלמא חליו לא שוו בפנים כבחוץ, אלא קדשים בין בפנים בין בחוץ מפסיל פסילי, אמר רבא: אם הועילה לו שחיתת חוץ לחיבו כרת, לא תועיל לו לטהרה מידי נבלה. אשפחו קדשים בחוץ, קדשים בפנים מנלו, הואיל ולא שוו בפנים כבחוץ. אי הכי מולק קדשים בחוץ נמי לא שוו בפנים כבחוץ, אלא אמר רב שימי בר אשי: דנין דבר שלא בהכשרו מדבר שלא בהכשרו, ואין דנין דבר שלא בהכשרו מדבר שהוא בהכשרו. "וכבס בגדיו" - יכול אף הצפה, תלמוד לומר: "בגד". אי "בגד", יכול בגד גדול לבן מטמא בזב ומטמא בגנעים. מנין גדול צבוע, קטן לבן, קטן צבוע, עד שאתה מרבה להביא (סדיו) [שבץ] של שבכה והגלגליו, תלמוד לומר "בגד, בגדיו" - רבה. מנין לעשות שאר כלים כבגדים, תלמוד לומר: "טמא". יכול יטמא אדם וכלי חרס, תלמוד לומר: "בגד" - בגד הוא מטמא, ואין מטמא אדם וכלי חרס. נמצאת אומר: הנה אוכל בנבלת עוף טהור, וידו אחת בתנור וידו אחת באדם, שניהם טהורים.

"וְאִם לֹא יִכְבֵּס וְגו' וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ" - יָכוֹל יִהְיֶה עָנוּשׁ כְּרַת עַל כְּבוֹס בְּגָדִים, תִּלְמוּד לומר: "וּבִשְׂרוּ לֹא יִרְחֹץ וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ" - עַל רְחִיצַת גּוּפוֹ עָנוּשׁ כְּרַת, עַל כְּבוֹס בְּגָדִים בְּאַרְבָּעִים. מִנִּין שְׂאִינוּ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּטַמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשָׁיו, הַזְהִיר וְעָנַשׁ עַל יְדֵי טַמְאָה וְחַיֵּב קָרְבָּן עַל יְדֵי טַמְאָה, מֵה קָרְבָּן שְׁחֵיב לְהֵלֵךְ עַל יְדֵי טַמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשָׁיו, אִם עָנַשׁ וְאַזְהַרָה הָאֲמוּרִים כָּאֵן עַל יְדֵי טַמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשָׁיו. אַחֲרַיִם אֲמוּרִים: "וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ, וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ" לְגַזְרָה שְׁוֹה, מֵה נְשִׂיאת עוֹן הָאֲמוּר לְהֵלֵךְ "וְאֶכְלִיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא" כְּרַת, אִם נְשִׂיאת הָעוֹן הָאֲמוּר כָּאֵן כְּרַת. הַקֶּפֶה לְאֵת הַדָּם וְאֶכְלוּ, אוֹ שֶׁהִמְחָה] אֵת הַחֵלֶב וְגִמְעוּ, חַיֵּב, דְּכַתִּיב: ("וְהִנָּפֵשׁ") ["וְכָל נִפְשׁוֹ" וְגו'] - לְרַבּוֹת הַשׁוֹתָה.

פרק יח

"דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, כִּמְעַשֶּׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבָּתֶם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ". אָמַר רַבִּי חוּנְיָא: מִשָּׁל לְמִלְחָה שֶׁהִיְתָה לוֹ בֵּת יַחֲדָה, וְהִשְׁרָה אוֹתָהּ בְּמַבּוּי אַחַד, וְנִמְצְאוּ בָלֵם בְּעֵלֵי זְנוּת וְכִשְׁפִּים. אָמַר לָהּ אֲבִיָּה: בְּתִי, תֵּן דַּעְתְּךָ, שֶׁלֹּא תַעֲשִׂי לֹא כִמְעַשֶּׂה אֱלוֹהִים וְלֹא כִמְעַשֶּׂה אֱלוֹהִים. כִּד כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם הָיוּ הַמִּצְרַיִם בְּעֵלֵי זְנוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר בָּשַׂר חַמּוּרִים בְּשָׂרָם". כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְאֶרֶץ כְּנָעַן הָיוּ הַכְּנַעֲנִים בְּעֵלֵי זְנוּת וְכִשְׁפִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "מֵרַב זְנוּנֵי זֹנָה טוֹבַת חוֹן בְּעַלְת כְּשָׁפִים. אָמַר לָהֶם: בְּנִי, הַזְהִירוּ שֶׁלֹּא תַעֲשׂוּ לֹא כִמְעַשֶּׂה אֱלוֹהִים וְלֹא כִמְעַשֶּׂה אֱלוֹהִים. תִּנָּא רַבִּי חַיָּא: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" - שְׁנֵי פְעָמִים: אֲנִי הוּא שֶׁפָּרַעְתִּי מִדּוֹר הַמַּבּוּל וּמֵאֲנָשֵׁי סְדוּם וְעַמּוּרָה וּמִמִּצְרַיִם, אֲנִי הוּא שֶׁעֲתִיד לְפָרַע מִמִּי שֶׁעוֹשֶׂה כִּמְעַשִּׂיהֶם. כָּל מְקוֹם שֶׁאֵתָה מוֹצֵא זְנוּת, אֲנִידְרָלְמוּסָיָא בָּא לְעוֹלָם וְהוֹרְגַת טוֹבִים וְרָעִים. מְצִינוּ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאַרְיָד רִחוּ, חוּץ מִן הַזְנוּת, וְאֵית לָן קָרְנָן סְגִיָּאן: "וַיְהִי כִי הִחַל הָאָדָם לָרֵב וְגו', וַיִּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים וְגו', וַיִּרְא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם וְגו', וַיֹּאמֶר ה' אֶמְחָה" וְגו'. סְדוּמִים - כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה הָיָה לוֹט עוֹמֵד וּמְדַבֵּר עֲלֵיהֶם סְגוּרָיָא. כִּיִּן שֶׁאָמְרוּ: "אֵיָה הָאֲנָשִׁים וְגו' הוֹצִיאֵם אֶלֵינוּ וְנִדְעָה אוֹתָם" - בְּתִשְׁמִישׁ הַמָּטָה, מִיָּד אָמְרוּ: "עוֹד מִי לָךְ פֶּה" - עַד כָּאֵן הָיָה לָךְ רְשׁוּת לְלַמֵּד עֲלֵיהֶם סְגוּרָיָא, מִכָּאֵן וְאֵילָךְ אֵין לָךְ פֶּתַח וְפֶה לְלַמֵּד עֲלֵיהֶם, אֶלָּא "חֲתוּן וּבְנִיָּד וּבְנִיָּד וְגו' כִּי מִשְׁחַתִּים אֲנַחְנוּ" וְגו'. "אֲנִי ה'" - אֲנִי הוּא שֶׁפָּרַעְתִּי מִשְׁמִשׁוֹן וּמֵאֲמָנוֹן וּמִזְמָרִי, וְאֲנִי עֲתִיד לְפָרַע מִמִּי שֶׁעוֹשֶׂה כִּמְעַשִּׂיהֶם. אֲנִי הוּא שֶׁשְׁלַמְתִּי לְיוֹסֵף וּלְעֵל וּלְפִלְטִי, אֲנִי עֲתִיד לְשַׁלֵּם שְׁכָר לְמִי שֶׁעוֹשֶׂה כִּמְעַשִּׂיהֶם. שְׁלֵשָׁה הֵם שֶׁבְּרַחוּ מִן הָעֲבָרָה וְשִׁתְּףָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׁמוּ בְּשֵׁמֶם. וְאֵלוֹ הֵם: יוֹסֵף וּפִלְטִי

וְיַעַל. יוֹסֵף מִנִּין, "עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף שָׁמוּ" - יָהּ מַעֲיֵד עָלָיו שֶׁלֹּא נִגַע בָּהּ. יַעַל מִנִּין, "וַתִּכְסְּהוּ בַשְּׂמִיכָה" - רִבְּנָן דְּהִכָּא אָמְרִין: בְּסוּדְרָא, וְרִבְּנָן דְּתַמָּן אָמְרִין: בְּמִשְׁכְּלָא. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ: חֲזַרְנוּ עַל כָּל הַמְקָרָא, וְלֹא מְצֵאנוּ כְּלִי שְׁשָׁמוּ "שְׂמִיכָה", אֶלָּא: שְׁמִי כֹה - שְׁמִי מַעֲיֵד עָלֶיהָ שֶׁלֹּא נִגַע בָּהּ אוֹתוֹ רָשָׁע. פְּלִטִי מִנִּין, כְּתוּב אַחַד אוֹמֵר: "וְשָׂאוֹל נָתַן אֶת מִיכַל וְגוֹ' לְפִלְטִי בֶן לִישׁ, וְכְתוּב אַחַד אוֹמֵר: "פְּלִטִיאֵל בֶּן לִישׁ", מֵאֵן נָסִיב פְּלִטִי וְיַהֲיִיב פְּלִטִיאֵל. אֶלָּא אֵל מַעֲיֵד עָלָיו, שֶׁלֹּא נִגַע בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁל דָּוִד.

רמז תקפו אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: שְׁלֹשָׁה הֵם שְׁתַּקְפוּ יֶצְרֵן עָלֵיהֶם וְנִשְׁבְּעוּ לוֹ: יוֹסֵף, בְּעַז וְדוֹד. יוֹסֵף מִנִּין, "וַיֵּאֵד אֶעֱשֶׂה הַרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחִטָּאתִי לֵאלֹהִים" - נִשְׁבַּע לְיִצְרָר בְּאֵלֹהִים: שְׂאִינוּ חוֹטֵא וְאִינוּ עוֹשֶׂה הַרְעָה הַזֹּאת. דָּוִד מִנִּין, "וַיֵּאמֶר דָּוִד (אֶל אַבְיָשִׁי) חֵי ה'" - לְמִי נִשְׁבַּע, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: לְיִצְרָר הָרַע נִשְׁבַּע. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ אָמַר: לְאַבְיָשִׁי נִשְׁבַּע: אִם תִּגַּע בּוֹ, אֲנִי מְעַרְבֵי דְמָךְ בְּדַמּוֹ. הַדָּא הוּא דְכְּתִיב: "וַיֵּאמֶר דָּוִד לְאַבְיָשִׁי אֵל תִּשְׁחִיתֵהוּ" וְגוֹ'. בְּעַז מִנִּין, "חֵי ה' שְׁכָבִי עַד הַבֹּקֶר" - כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה הַזֶּה יִצְרָר הָרַע מְצַעְרוֹ וּמְפַתְּהוּ בְּדַבְרִים, אָמַר לוֹ: אַתָּה פְּנוּי וְהִיא פְּנוּיָה, אַתָּה מְבַקֵּשׁ אִשָּׁה וְהִיא מְבַקֶּשֶׁת אִישׁ, עֲמוֹד וּבּוֹעֵלָה וְתַקְנָה לָךְ בְּבַעֲיָלָה. נִשְׁבַּע לְיִצְרָר הָרַע: "חֵי ה'", וְלֹאֲשֶׁה אָמַר: "שְׁכָבִי עַד הַבֹּקֶר". אָמַר רַבִּי נַחוּנְיָא: "גְּבַר חָכָם בְּעוֹז. גְּבַר חָכָם - בְּעוֹז, "וַיֵּאֵשׁ דַּעַת מְאֵמֶץ כַּח" - שְׁנַזְדָּרַז עַל יִצְרָר הָרַע בְּשׁוֹבָעָה. רַבִּי מִיָּאֲשָׁא בַר בְּרַח דְר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לְוִי אוֹמֵר: מְצִינוּ שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא רוֹאֶה בְּשֵׁר עָרוּהָ וְלֹא זָן מִמֶּנָּה, זוֹכֶה לְהַקְבִּיל פְּנֵי שְׂכִינָה. מַה טַעַם, "וְעַצֵּם עֵינָיו מִרְאוֹת בְּרַע וְגוֹ', מְלֻךְ בְּיָפִי תַחֲזִינָה עֵינֵיךְ".

"דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתְ אֲלֵיהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" - אֲנִי הוּא שְׂאִמְרַתִּי וְהִיא הָעוֹלָם, אֲנִי דִין, אֲנִי מְלֵא רַחֲמִים. אֲנִי נֶאֱמָר לְשֵׁלֶם שְׂכָר, אֲנִי דִין לְפָרַע. אֲנִי הוּא שְׁנַפְרַעֲתִי מֵאֲנָשִׁי דוֹר הַמַּבּוּל וּמֵאֲנָשִׁי סְדוּם, וְעַתִּיד אֲנִי לְפָרַע מִכֶּם אִם תַּעֲשׂוּ כַּמַּעֲשִׂיָהֶם הָאֵלֶּה. מִנִּין שֶׁלֹּא הִיָּתָה אֵמָה בְּאֵמוֹת שֶׁהִתְעִיבוּ מַעֲשִׂיהֶם יוֹתֵר מִן הַמְצָרִים, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "כַּמַּעֲשֶׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבַּתְּם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ". מִנִּין שֶׁהַדוֹר הָאֲחֵרוֹן הִתְעִיבוּ מַעֲשִׂיהֶם יוֹתֵר מִכֶּלֶן, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "כַּמַּעֲשֶׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא תַעֲשׂוּ". מִנִּין מְקוּם שֶׁיִּשְׁבּוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל הִתְעִיבוּ מַעֲשִׂיהֶם יוֹתֵר מִכֶּלֶן, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "אֲשֶׁר יִשְׁבַּתְּם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ". מִנִּין שְׂאִיבְתֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִיא גְרָמָה אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּי, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "אֲשֶׁר יִשְׁבַּתְּם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ". מִנִּין שֶׁלֹּא הִיָּתָה אֵמָה בְּאֵמוֹת שֶׁהִתְעִיבוּ מַעֲשִׂיהֶם יוֹתֵר מִן הַכְּנַעֲנִים, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "וּכַמַּעֲשֶׂה אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ". מִנִּין הִתְעִיבוּ מַעֲשִׂיהֶם יוֹתֵר מִכֶּלֶן, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "וּכַמַּעֲשֶׂה אֶרֶץ כְּנַעַן לֹא תַעֲשׂוּ". מִנִּין מְקוּם שֶׁבָּאוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל וְכִבְּשׁוּ הִתְעִיבוּ מַעֲשִׂיהֶם מִן הַכֹּל, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ". וּמִנִּין שֶׁבִּיאָתְנוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל גְרָמָה אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּי, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ". רַבִּי

שמעון אומר: "מי פעל ועשה קורא הדורות מראש" - זמן את הדור חוב, שיבואו ישראל ויפרעו מהו.

רמו תקפו רבי יוסי הגלילי אומר: אחר שהכתוב שוקל מעשה ארץ מצרים למעשה ארץ כנען ומעשה ארץ כנען למעשה ארץ מצרים, למה זכו כנענים שישבו על ארצם ארבעים ושבע שנים, שנאמר: "והברון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים", מפני שכבדו את אברהם אבינו, שאמרו לו: "נשיא אלהים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבר את מתד". רבן שמעון בן גמליאל אומר: הרי הוא אומר: "האדם הגדול בענקים הוא והארץ שקטה ממלחמה" - בני אדם שכבדו את אברהם אבינו, זכו שתשקט עליהם הארץ. אי "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו", יכול לא יבנו בנינים ולא יטעו נטיעות כמותן. תלמוד לומר: "ובחקתיהם לא תלכו, לא אמרתי אלא בחקים החקוקים להם ולאבותיהם ולאבות אבותיהם. מה היו עושין, האיש נושא (על) לאיש ואשה (על) לאשה, ואשה נשאת לשנים, והאיש נושא אשה ובתה. לכך נאמר: "ובחקתיהם לא תלכו". תנא: מקרעו על המת, ולא מדרכי האמורי. אמר רבי אלעזר בן עזריה: שמעתי שהמקרא על המת יותר מדאי, לוקה משום "בל תשחית". רבי יוחנן קרי למנה מכבדותי. רב חסדא מדלי להו למנה כי אזיל בי היזמי והיגי, אמר: זה מעלה ארוכה, וזה אינו מעלה ארוכה. מצות הנהרגים, מתיזים את ראשו בסוף פדרו שהמלכות עושה. רבי יהודה אומר: נוול הוא לו, אלא מניחין את ראשו על הסדן וקוצץ בקופיץ. אמרו לו: אין מיתה מנוולת מזו. אמר להם רבי יהודה לחכמים: אף אני יודע שמיתה מנוולת היא, אבל מה אעשה שהרי אמרה תורה: "ובחקתיהם לא תלכו". ורבנן, פיון דכתיב סוף באורייתא, לאו מניהו גמרינן. דאי לא תימא הכי, הא דתנא: שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי, היכי שרפינן, והפתיב: "ובחקתיהם לא תלכו", אלא פיון דכתיב שרפה באורייתא: "בשלוש תמות ובמשרפות אבותיך וגו' שרפו לך, לאו מניהו גמרינן, הא נמי פיון דכתיב סוף באורייתא, לאו מניהו גמרינן. תנא: הנה מהלך בספינה ואין לו מקום בספינה לשחט, מוציא ידו חוץ לספינה ושוחט ודם שותת ויורד על דפני הספינה. ואין שוחטין לגומא פל עקר. והרוצה לנקר חצרו פיצד הוא עושה, עושה מקום חוץ לגומא ושוחט, ודם שותת ויורד לגומא. ובשוק לא יעשה כן, משום שנאמר: "ובחקתיהם לא תלכו". ואם עשה כן, צריך בדיקא אחריו.

אפיי ורבא דאמרי תרוניהו: כל דבר שיש בו משום רפואה - אין בו משום דרכי האמורי, אין בו משום רפואה - יש בו משום דרכי האמורי. והתנא: אילן שהוא משיר פרותיו וכו' (כתוב לעיל רמו תקנ"ב על וטמא טמא קרא). יוצאין בביצת החרגול, ובשן של שועל, ובמסמר מן הצלוב, משום רפואה, דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים: אסורין אף בחל, משום דרכי האמורי. בביצת החרגול - דעבדי

לשחלא. ובשן של שועל - דעבדי לשנתא, דחיא - למאן דנייס, דמיתא - למאן
דלא נייס. ובמסמר מן הצלוב - דעבדי לזרפא. אפיי ורבא דאמרו תרויהו וכו'
כדלעיל. תני תנא קמה דר' חיא בר אבין: פלהו אית בהו משום דרכי האמורי,
בר מהני. מי שיש לו עצם בגרונו, מביא מאותו המין ומניח לו על קדקדו, ולימא
הכי: "חד חד נחת בלע, בלע נחת חד חד". האומר "גד גדי וסנוק לא, אשכי
ובושכי" - יש בו משום דרכי האמורי. הוא בשמה והיא בשמו - יש בו משום דרכי
האמורי. שחטו תרנגול זה שקרא ערבית, ותרגלת שקראה גברית - יש בו משום
דרכי האמורי. אשתה ואיתיר אשתה ואיתיר - (אין) [יש] בו משום דרכי האמורי.
המבקעת ביצים בכתל (והטח) בפני אפרוחים והמונה שבעים וחד בשביל שלא
ימותו האפרוחין - (אין) [יש] בו משום דרכי האמורי. המרקדת לפתח, והמשתקת
לעדשים, והמצוחת לגריסין, והמשתנת מים בפני קדרתה בשביל שתתבשל
הקדרה במהרה - יש בו משום דרכי האמורי. [אבל] נותנין קיסם של תותים
ושברי זכוכית בקדרה, בשביל שתתבשל הקדרה. וחכמים אוסרין בשברי
זכוכית, מפני הספנה. נותנין בול של מלח לתוך הנהר, בשביל שתאיר ותדלק. נותנין
טיט וחרסית (לתוך) [פתח] הנהר, בשביל שתמתין ותדלק. "חמרא וחי ליום רבנן"
- אין בו משום דרכי האמורי. ומעשה ברי' עקיבא שעשה משתה לבנו, ועל פוס
וכוס שהביא אומר: "חמרא וחי ליום רבנן, חמרא וחי ליום רבנן ולפוס]
תלמידיהון".

אלו דברים מדרכי האמורי: המספר קומי, והעושה בלורית. והמגביה לגרגון.
והמגררת את בנה לבין המתים. והקושר מטלטלת על ירכו, וחוט אדם על
אצבעו. והמונה ומשליך צורות לים או לנהר הרי זה מדרכי האמורי. המספק
והמטפח והמרקד לשלהבת הרי זה מדרכי האמורי. נפלה פתו מפנו ואמר:
החזירו לי שלא תאבד ברקתי. הניחו נר על הארץ שיצטערו המתים, אל תניחו
נר על הארץ שלא יצטערו המתים. נפלו מפנו צורות, ואמר: אורחין לנו היום -
הרי זה מדרכי האמורי. הנה מתחיל במלאכה ואמר: יבא פלוני שיגדו קלות
ויתחיל בה, יבא זה שרגליו קלות ויעבר לפנינו הרי זה מדרכי האמורי. האומר
בחבית או בעסה: יבא פלוני שיגדו מברכות ויתחיל בה הרי זה מדרכי האמורי.
הפוקק את החלון בסירא. הקושר ברזל בכרעי המטה של חיה, והעורף לפניה
שלחן הרי זה מדרכי האמורי. אבל פוקקין את החלון בגלפקרין או בעמיר,
ונותנין לפניה ספל של מים, וקושרין לה תרנגלת שתהא לה לצות, ולא מדרכי
האמורי. האומר: שחטו תרנגול זה שקרה פעורב, שחטו תרנגלת זו שהיא קורא
כזר, האכיליה פרבלתא שהיא קורא כזר הרי זה מדרכי האמורי. קרא עורב,
ואמר לו: צרח, קרא עורב, ואמר לו: חזר לאחוריד, הרי זה מדרכי האמורי.
האומר: אכל תמרה וחרת [נ"א המרת חזרת] זו שתהא זוכרני בה. אל תאכילני
מפני ברקית. תישן בארונו של מת שתראנו בלילה, אל תישן בארונו של מת שלא

תראנו בלילה. הפך את חלוקת שנתה חולם חלומות טובות, אל תהפך את חלוקת שלא תהא חולם חלומות. שב על המכבד שנתה חולם חלומות, אל תשב על המכבד שלא תהא חולם חלומות - הרי זה מדרכי האמורי. האומר: אל תשב על המחרשה שלא תכבד עלינו מלאכה: אל תשב על המחרשה שלא תשבר הרי זה משום דרכי האמורי, ואם בשביל שלא תשבר ונדאי - הרי זה מתר. האומר: אל תפשיל ידיך לאחוריה שלא תאסר עלינו מלאכה - הרי זה מדרכי האמורי. התופס חר בכתל, ואומר: חדא - הרי זה מדרכי האמורי, אם מפני ניצוצות - הרי זה מתר. השופך מים לרשות הרבים, ואמר: חדא - הרי זה מדרכי האמורי, אם מפני עוברין ושבין - הרי זה מתר. הזורק ברזל לבין הקברות, ואמר: חדא - הרי זה מדרכי האמורי, אם מפני חרשין - הרי זה מתר. הנותן מקל של אוד וברזל תחת ראשו - הרי זה מדרכי האמורי, אם בשביל לשמרה - הרי זה מתר. המצונחת לתנור שלא תנפל הפת, והנותנת קסמין באזני קדרה שלא תהא מרתחת ושופעת לאחוריה - הרי זה מדרכי האמורי. אבל נותנה קסמין של תותים וזכוכית בקדרה בשביל שתתבשל מהרה, אבל אסרו חכמים בזכוכית מפני סכנת נפשות. המשתקת לעדשים, והמצננת לארז, והמטפחת לגר - הרי זה מדרכי האמורי. נפל נחש על גבי מטה, ואמר: עני הוא וסופו להעשיר, עברה היא יולדת זכר, בתולה היא נשאת לאדם גדול - הרי זה מדרכי האמורי. המושבת אפרוחין ואמרה: איני מושיבתן אלא בבתולה, איני מושיבתן אלא ערמה, איני מושיבתן אלא בשמאל, איני מושיבתן אלא בתרי, והמקדש בתרי, והמשלח בתרי. והאומר: הוסיפו על השלחן - הרי זה מדרכי האמורי. הנותנת ביצים ועשבים בפתל, וטחה בפניהם, ומונה שבעים ואחד - הרי זה מדרכי האמורי. הכוכרת אפרוחים בכברה, והנותנת ברזל בין האפרוחים - הרי זה מדרכי האמורי, אם מפני הרעמים ועם מפני הפרק - הרי זה מתר. השואל במקלו ואומר: אם אלך ואם לא אלך - הרי זה מדרכי האמורי, אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר, שנאמר: "עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו" וגו'.

"את משפטי תעשו" - דברים שאמלי לא נכתבו דין הוא שיכתבו. ואלו הן: עבודת אלילים, וגלוי עריות, ושפיכת דמים, וגזל וברכת השם. ואת חקתי תשמרו דברים שהשטן ויצר הרע משיבין עליהם, ואמות העולם משיבין עליהן. ואלו הן: אכילת חזיר, ולבישת שעטנז, וחליצת יבמה, וטהרת מצרע ושעיר המשתלח. ואם תאמר: מעשה תהו הם, תלמוד לומר: "אני ה'" - אני ה' חקתיים ואין לך רשות להרהר בהן. "משפטי" אלו דינין, "חקתי" - אלו מדרשות, "תשמרו" - זה משנה, "לקחת בהם" - זה המעשה, "תשמרו לקחת בהם" - לא משנה עקר אלא מעשה עקר. "ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם" - לתן שמירה ועשייה לחקים, ולתן שמירה ועשייה למשפטים. "וחי בהם" - לעולם, אם תאמר בעולם הזה - הרי זה סופו מת הוא, הא מה אני מקיים "וחי

בהם", לעולם הבא. "אני ה'" - נאמן לשלם שכר. מנין לפקוח נפש שהוא דוחה את השבת, אמר רב יהודה אמר שמואל: "וחי בהם" - ולא שכימות בהם וכו' (פדכתוב ברמז שכ"ז). הנה רבי מאיר אומר: מנין שאפלו גוי עוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, תלמוד לומר: "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם" - כהנים לויים וישראלים לא נאמר אלא האדם, הא למדת: שאפלו גוי והוא עוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול. אלא שאין נותנין לו שכר כמצוה ועושה, דכתיב: "ראה ויתר גוים" - ראה שבע מצות שקבלו עליהן בני נח ולא קימום, התירו להם, שאין מקבלין עליהן שכר אלא כמי שאינו מצוה ועושה, דאמר רבי חנינא: גדול המצוה ועושה ממי שאינו מצוה ועושה. אמר רבי יוחנן: גוי העוסק בתורה חזב מיתה, שנאמר: "תורה צוה לנו משה" - לנו ולא להם. מתיב: הנה רבי מאיר אומר: מנין שאפלו גוי עוסק בתורה וכו', התם בשבע מצות דידהו.

רמז תקפח אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידא: נמנו וגמרו בעלית בית נתנה בלד: כל עברות שבתורה אם אומרים לאדם עבר ואל תהרג - יעבר ואל יהרג, חוץ מעבודת אלילים וגלוי עריות ושפיכות דמים. ועבודת אלילים לא, והתניא: הנה רבי ישמעאל אומר: מנין שאם אמר לו לאדם: עבד אלילים ואל תהרג, מנין שייעבר ולא יהרג, תלמוד לומר: "וחי בהם" - ולא שכימות בהם. יכול אפלו בפרהסיא, תלמוד לומר: "ולא תחללו את שם קדשי". אינהו דאמור כר' אליעזר, דתניא: רבי אליעזר אומר: אם נאמר "בכל נפשך" למה נאמר "בכל מאדך", ואם נאמר "בכל מאדך" למה נאמר "בכל נפשך", אלא יש לה אדם שממונו חביב עליו מגופו, לכך נאמר: "בכל מאדך". יש לה אדם שגופו חביב עליו מממונו, לכך נאמר: "בכל נפשך". גלוי עריות ושפיכות דמים - כרבי. דתניא: רבי אומר: "כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה" - וכי מה למדנו מרוצח מעתה, אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למד, מקיש רוצח לנערה המארסה, מה נערה מארסה נתן להצילה בנפשו אף רוצח נתן להצילו בנפשו. ונערה המארסה גופה מנלו, כדתנא דבי רבי ישמעאל, "ואין מושיע לה" - היא יש לה מושיע, בכל דבר שאתה יכול להושיעה. ומקיש נערה המארסה לרוצח, מה רוצח יהרג ואל יעבר אף נערה המארסה יהרג ואל יעבר. ורוצח גופה מנא לו, סברא הוא, דההוא דאתא לקמה דרבא, אמר לה: אמר לי מרי דוראי זיל קטלה לפלגיא, ואי לא קטלינא לה. אמר לה: ניקטלה ולא תקטל, מי יימר דדמא דידך סמק טפי, דילמא דמא דהאיך סמק טפי. כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא שלא בשעת השמד, אבל בשעת השמד אפלו לשנויי ערקתא דמסאנא יהרג ואל יעבר. כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: אפלו שלא בשעת השמד לא אמרו אלא בצנעה אבל בפרהסיא לא. וכמה פרהסיא, עשרה בני אדם. פשיטא ישראל בעינן, דכתיב: "ונקדשתי בתוך בני ישראל". בעי רבי ירמיה: תשעה ישראל וגוי אחד מהו, תא שמע: דתני רבנאי אחוה דר' ירמיה ברבי: אתנא "תוך, תוך"

מ"הבדלו מתוודע העדה הזאת", מה להלן עשרה וכלהו ישראל אף כאן עשרה וכלהו ישראל. והא אסתור פרהסיא הואי, אסתור קרקע עולם היתה. רבא אמר: הנאת עצמו שאני, דאי לא תימא הכי קוקי ודימונקי היכי יהבינן להו. ואזדא רבא לטעמה, דאמר רבא: האי נכרי דאמר לישראל קטל אספסתא בשבתא ושדי לחיותא, ואי לא קטילנא לך ליקטול ולא ליקטלה, שדי לנהרא ליקטלה ולא ליקטול, מאי טעמא, לעבר מלתא קא בעי.

רמז תקפט כל חיבי פרישות שלקו, נפטרו מידי פרישתו, שנאמר: "ונקלה אחיד" - כיון שלקה הרי הוא אחיד, דברי רבי חנניא בן גמליאל. ואמר רבי חנניא בן גמליאל: ומה העובר עברה אחת, נפשו נטלת לו. העושה מצוה אחת, על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו. רבי שמעון אומר: ממקומו הוא למד, שנאמר: "ונכרתו הנפשות העשות", ואומר: "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם" - הא, כל היושב ואינו עובר עברה, נותנין לו שכר פעושה מצוה. רבי שמעון ברבי אומר: הרי הוא אומר: "רק חזק לבלתי אכל הדם" - מה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו מקבל שכר. גלוי עריות שנפשו של אדם מתאנה להם ומחמדתו, הפורש ממנו על אחת כמה וכמה שיוצא לו וילדותיו וילדות דורותיו עד סוף כל הדורות. "איש איש אל כל שאר בשרו" - מה תלמוד לומר "איש איש", לרבות הגוים שמזהרין על עריות כישראל. והא מהכא נפקא מהתם נפקא. "לאמר" - זה גלוי עריות, התם בעריות דידהו, הכא בעריות דידו, דקתני סיפא: בא על בת ישראל נדון בדין ישראל. למאי הלכתא, אמר רבי יוחנן: לא נצרכה אלא לנערה המארסה דלדידהו לית להון דינינן לה בדינא דידו. אבל אשת איש בדינא דידהו דיינינן, והתניא: בא על נערה המארסה נדון בסקילה, על אשת איש נדון בחנק. ואי בדינא דידהו סיף הוא, אמר רב נחמן בר יצחק: מאי אשת איש דקתני, כגון: שנכנסה לחפה ולא נבעלה, דלדידהו לית להו דינינן לה בדינא דידו. דתני רבי חנניא: "והיא בעלת בעל" - [בעלת בעל] יש להו, נכנסה לחפה ולא נבעלה אין להו. "לא תקרבו" - מה תלמוד לומר, לפי שנאמר: "איש", שיכול אין לי אלא האיש שמזהר על ידי אשה, אשה שמזהרת על ידי האיש מנין, תלמוד לומר: "לא תקרבו" - הרי כאן שנים. הרי הוא אומר: "ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב לגלות ערותה" - אין לי אלא שלא יגלה, מנין שלא יקרבו, תלמוד לומר: "לא תקרב". אין לי אלא נדה בלא תקרב ולא תגלה, מנין שאר עריות, תלמוד לומר: "לא תקרבו לגלות ערוה". "אני ה" - אני נאמן לשלם שכר. אמר רבי פדת: לא אמרה תורה אלא קריבה של גלוי עריות בלבד, שנאמר: "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה". עולא פי הוה אתי מבי רב, הוה מנשק להו לאחותה אבי חדיהו, ואמרי לה: אבי ידיהו. ופליגא דידהו, דאמר עולא: אפלו שום קרבה שבועלם אסור, משום לך לך אמרין לנזירא סחר סחר לכרמא לא תקרב. "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו" - כלל, "ערות אביד

וערות אמד" - פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. שהיה בדין: הואיל ומתר בבת אחי אביו ואחי אביו מתר בבתו, אם למדת שאסור באשת אחי אביו אחי אביו אסור באשתו, והואיל ומתר באשת חורגו חורגו מתר באשתו, אם למדת שאסור בבת חורגו אף חורגו יהא אסור בבתו. אם אמרת פן הבאת עריות מן הדין. תלמוד לומר: "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו" כלל, "ערות אביד וערות אמד" - פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. "אני ה'" דין לפרע ונאמן לשלם שכר.

רמו תקצ וי' דבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם" רבי שמעון בן יוחאי אומר: הוא ש'נאמר להלן: "אנכי ה' אלהיך" - אני הוא שקבלתם מלכותי עליכם במצרים, אמרו לו: הן הן. קבלתם מלכותי, קבלו גזרותי: "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". הוא ש'נאמר כאן: "אני ה' אלהיכם" - אני הוא שקבלתם מלכותי עליכם בסיני, אמרו לו: הן הן. קבלתם מלכותי, קבלו גזרותי: "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו". רבי ישמעאל אומר: חמורות עריות שפותח בהם ביו"ד ה"א וחותרם ביו"ד ה"א. שבתחלת הענין הוא אומר: "לא תקרבו לגלות ערוה אני ה'", ובסוף הענין הוא אומר: "ושמרתם את משמרתי לבלתי עשות מחקות התועבות אשר נעשו לפניכם ולא תטמאו בהם אני ה' אלהיכם". הא חמורות עריות שפותח בהן ביו"ד ה"א וחותרם בהן ביו"ד ה"א. רבי אומר: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שסופן לנתק בעריות, לכך בא עליהן בגזרה: "אני ה' אלהיכם" - דעו מי הוא הגוזר עליכם. וכן מצינו שנתקו בעריות, ש'נאמר: "וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו". וכן מלאכי אמר להם: "וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' בכי ואנקה" אמר להם: לא זאת תחלה לכם, כבר בכיתם בימי משה, אמרו לו: "ולא אחד עשה ושאר רוח לו" מי שברא את ישראל לא ברא אמות העולם. אמר להם: "וימה האחד מבקש זרע אלהים", ענו כלם ואמרו: "יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער וענה מאהלי יעקב" לא יהיה לו ער בחכמים ולא עונה בתלמידים, אם הוא כהן - [לא יהיה לו] "בן מגיש מנחה לה' צבאות". ואומר: "ומבני (היושע בן יהוצדק) ניוידע בן אלשיב] הכהן הגדול חתן לסנבלט החרני ואבריהו מעלי". אמר רבי: "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם" - אמר להם: אף אני מזקה. כשם שאמרת לך וקבלת, כך אמר להם ויקבלו. "ואמרת אליהם" - הרי אזהרה לבית דין. "אני ה'" דין לפרע, ונאמן לשלם שכר.

"כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו" - מקיש מעשה ארץ מצרים למעשה כנעניים ומעשה כנעניים למעשה מצרים, מה מעשיהם של מצרים שטופים בעבודה זרה ובמשכב זכור ובהרבעת בהמה, אף מעשיהם של כנעניים פיוצא בהן. "ובחקתיהם לא תלכו" - וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו, והלא כבר נאמר: "לא ימצא בד מעביר בנו ובתו באש וגו', כי תועבת ה' כל עשה אלה" וגו',

"ובחקתיהם לא תלכו" - בנמוסות שלהם, בדברים החקוקים להם, כגון טרטיאות וקרקסיות והאצטבאות. רבי מאיר אומר: אלו דרכי האמורי שאמרו חכמים. שמא תאמר: להם חקים ולכם אין חקים, תלמוד לומר: "את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם". עדן יש מקום ליצר הרע להרהר ולומר: שלהם נאים משלנו, תלמוד לומר: "ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה" וגו'.

רמז תקצא "את משפטי תעשו" - אלו דברים הכתובים בתורה שאלו לא נכתבו בדין היה לכתבם, [כגון הגזלות]. "ללכת בהם" - עשם עקר, ואל תעשם טפלה. שלא יהא משאף ומתנדף אלא בהם, שלא תערב בהם דברים אחרים. שמא תאמר: למדתי חכמת ישראל, אלא ואלמד חכמת העולם, תלמוד לומר: "ללכת בהם" - שלא תפטר מתוכן. וכן הוא אומר: "יהיו לך לבדף ואין לזרים אתך". "בהתהלךך תנחה אתך בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך", "בהתהלךך תנחה אתך" - בעולם הזה, "בשכבך תשמר עליך" - בשעת מיתה, "והקיצות היא תשיחך" - לעולם הבא. וכן הוא אומר: "הקיצו ורננו שכני עפר כי טל אורת טלף". ושמא תאמר: אבד סברי ובטל סכויי, תלמוד לומר: "אני ה'" - אני סברך, אני סכוייך, ועלי בטחונך. ואומר: "ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבל אני עשיתי ואמלט. ואומר: "כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו ה' צבאות אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים", ואומר: "אני ה' ראשון ואת אחרונים אני הוא". "ושמרתם את חקתי" - אין לי אלא מה שפרט הכתוב, שאר דקדוקי פרהש מנין, תלמוד לומר: "ושמרתם את חקתי". "אשר יעשה אתם כהנים לויים וישראלים" לא נאמר, אלא "האדם" וכו' (פדלקמן). וכן הוא אומר: "וזאת תורת האדם אדני אלהים" - "תורת כהנים ולויים וישראלים" לא נאמר, אלא "וזאת תורת האדם". וכן הוא אומר: "פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים". וכן הוא אומר: "זה השער לה' כהנים לויים וישראלים יבואו בו" לא נאמר, אלא "זה השער לה' צדיקים יבואו בו". וכן הוא אומר: "רננו כהנים לויים וישראלים" לא נאמר, אלא "רננו צדיקים בה' לישרים נאווה תהלה". וכן הוא אומר: "היטיבה ה' לכהנים ולויים ולישראלים" לא נאמר, אלא "היטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם". הא אפלו גוי (ועשה את התורה) (העוסק בתורה) הרי הוא ככהן גדול. "וחי בהם" ולא שימות בהם, היה רבי שמעון אומר: מנין שאם אמרו לו לאדם בינו לבין עצמו: עבד עבודה זרה ואל תהרג, שיעבר ואל יהרג, תלמוד לומר: "וחי בהם" ולא שימות בהם. או אפלו אמרו לו ברבים, תלמוד לומר: "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשותי" - אם מקדישים את שמי, אף אני אקדש את שמי על ידכם, כשם שעשו חנניה מישאל ועזריה, שהיו כל אמות העולם שטוחים לפני הצלם והן עומדין ודומין לתמרים, ועליהם מפרש בקבלה: "זאת קומתך דמתה לתמר, אמרתי אעלה בתמר אחזה בסנסניו" - היום אני

מתעלה בהם לפני אמות העולם, היום אני נפרע להם משונאייהם, היום אני מחיה להם את המתים. "אני ה'" דין לפרע, ונאמן לשלם שכר.

רמו תקצב "איש איש אל כל שאר בשרו" - זה שאמר הכתוב: "אל ההרים לא אכל וגו' ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב" מקיש אשה נדה לאשת רעהו, מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור, אף אשה נדה היא בבגדו והיא בבגדה אסור. ופליגא דרבי פדת וכו' (פדלעיל). תנא דבי אליהו: מעשה באדם אחד שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה, ומת בחצי ימיו. והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזירתו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אמרה להם: כתוב בתורה: "כי (היא) [הוא] חייד וארד ימיד", בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה, מפני מה מת בחצי ימיו, ולא היה אדם שהחזירה דבר. פעם אחת נתארתי אצלה, אמרתי לה: בתי, בימי נדויתך מהו אצלך, אמרה לי: חס ושלוס אפלו באצבע קטנה לא נגע בי. בימי לבונדך מהו אצלך, אכל עמי ושנה עמי וישן עמי בקרוב בשר, ולא עלתה על דעתו דבר אחר. אמרתי לה: ברוך המקום שהרגו, שלא הכיר פנים בתורה. שהרי אמרה תורה: "ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב". כי אתה רב דימי אמר: מטה אחת הנה, במערבא אמרי: סגר מפסיק בינו לבינה.

רמו תקצב "ערות אביד" וגו' - הבא על האם חייב משום אם ומשום אשת אב. רבי יהודה אומר: אינו חייב אלא משום אם בלבד. אמר רבא: קסבר רבי יהודה "ערות אביד" - זו אשת אביד, ומיתי לה בגזרה שוה, ומשמע בין אשת אביו שהיא אמו בין אשת אביו שאינה אמו. אמו שאינה אשת אביו מנין, תלמוד לומר: "ערות אביד לא תגלה אמה היא" משום אמו אתה מחיבו, ואי אתה מחיבו משום אשת אב. תניא פותה דרבא: "איש" - פרט לקטן, "אשר ישכב את אשת אביו" - משמע בין אשת אביו שהיא אמו בין אשת אביו שאינה אמו. אמו שאינה אשת אביו מנין, תלמוד לומר: "ערות אביו גלה" - מפנה להקיש ולדון הימנו גזרה שוה. "מות יומתו" בסקילה, או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה, נאמר כאן: "דמיהם בס" ונאמר באוב וידעוני: "דמיהם בס", מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה. ענש שמענו, אזהרה מנין, תלמוד לומר: "ערות אביד לא תגלה". "ערות אביד" - זו אשת אביד. או אינו אלא ערות אביד ממש, נאמר כאן: "ערות אביד לא תגלה", ונאמר להלן: "ערות אביו גלה" - מה להלן באשות הכתוב מדבר אף כאן באשות הכתוב מדבר. ומשמע בין אשת אביו שהיא אמו בין אשת אביו שאינה אמו. אמו שאינה אשת אביו מנין, תלמוד לומר: "ערות אביד לא תגלה". אין לי אלא באזהרה שעשה הכתוב אמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו, בענש מנין, נאמר כאן: "ערות אביד לא תגלה" ונאמר להלן: "ערות (ידו) [אביו] גלה" - מה באזהרה עשה הכתוב אמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו, אף בענש עשה הכתוב אמו שאינה אשת אביו כאמו

שְׁהִיא אֶשֶׁת אָבִיו. "אִמָּךְ הִיא" מְשׁוּם אִמּוֹ אֶתָּה מְחִיבֻ וְאִי אֶתָּה מְחִיבֻ מְשׁוּם אֶשֶׁת אָבִיו. וְרַבֵּנוּ, "עֲרוֹת אָבִיךָ" אָבִיךָ מִמֶּשֶׁל. הָאִי מִ"וְאֵת זָכָר" נִפְקָא, לְחִיב עָלְיוֹ שְׁתִּים, וְכֹדֵרְב יְהוּדָה: גוֹי הִבָּא עַל (אִמּוֹ) [אָבִיו] חֵיב שְׁתִּים. אָמַר רַבָּא: מִסְתַּבֵּר מִלְּתָא דְרַב יְהוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל וּבְשׁוּגַג וּבְקַרְבָּן, וְהָאִי דְקָאֵמַר גוֹי לְשָׁנָא מְעַלְנָא הוּא. דָּאִי סָלְקָא דְעֵתְךָ גוֹי, דִּינוּ מָאִי נִיהוּ קְטָלָא, בְּתַרִי קְטָלִי קְטָלְתָּ לָּהּ. תַּנְנָא נַמִּי הִכִּי: הִבָּא עַל (אִמּוֹ) [אָבִיו] חֵיב שְׁתִּים. הִבָּא: עַל אַחֵי אָבִיו חֵיב שְׁתִּים. אִיבְעִית אִימָא: דְלָא כְרִי יְהוּדָה. וְאִיבְעִית אִימָא: אֶפְלוּ תִימָא רַבִּי יְהוּדָה, דְמִיתִי לָּהּ בְּקַל וְחִמְרָא מֵאֵחֵי אָבִיו: וּמָה אַחֵי אָבִיו דְקָרְבָּא דְאָבָא הוּא חֵיב שְׁתִּים, אָבִיו לֹא כָּל שָׁבֵן. וְקָא מִפְּלִגִי בְּפִלְגָתָא דְאָבִי וְרַבָּא, מִרְסָב עוֹנְשִׁין מִן הַדִּין וּמִרְסָב אִין עוֹנְשִׁין מִן הַדִּין. וְרַבֵּנוּ אֶזְהַרָּה לְאֶשֶׁת אָבִיו מִנָּא לָּהּ, נִפְקָא לָּהּ "מִעֲרוֹת אֶשֶׁת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה. וְרִי יְהוּדָה, הֵהוּא מִבְּעִי לָּהּ לְאֶזְהַרָּה לְאֶשֶׁת אָבִיו לְאַחַר מִיתָתָּה. וְרַבֵּנוּ, הֵהוּא מְסִיפָא דְקָרָא נִפְקָא: "עֲרוֹת אָבִיךָ הִיא". וְרַבִּי, הֵהוּא מִבְּעִי לָּהּ מְשׁוּם אֶשֶׁת אָבִיךָ אֶב אֶתָּה מְחִיבֻ וְאִי אֶתָּה מְחִיבֻ מְשׁוּם אֶשֶׁת אִישׁ. וְהָא אָנּוּ תַנְנָן: "הִבָּא עַל אֶשֶׁת אָבִיךָ מְשׁוּם אֶשֶׁת אָבִיךָ וּמְשׁוּם אֶשֶׁת אִישׁ, בֵּין בְּחַיִּי הָאָבִי בֵּין לְאַחַר מִיתַת אָבִיו", וְלֹא פְּלִיג רַבִּי יְהוּדָה, אָמַר אָבִי: פְּלִיג בְּבִרְתָּא. וְרַבֵּנוּ, עֲנִשׁ דְאֶשֶׁת אָבִיו לְאַחַר מִיתָתָּה מִנָּא לָּהּ, בְּשִׁלְמָא לְרִי יְהוּדָה מִיתִי לָּהּ בְּגִזְרָה שְׁוֵהָ, אֶלָּא לְרַבֵּנוּ מִנָּא לָּהּ, אָמַרִי לָּךְ: הֵהוּא "עֲרוֹת אָבִיו גִּלְהָ" דְמִפִּיק רַבִּי יְהוּדָה לְגִזְרָה שְׁוֵהָ, מִפְּקִי לָּהּ אִינְהוּ לְעֵנֶשׁ דְאֶשֶׁת אָבִיו לְאַחַר מִיתָתָּה. וְרַבֵּנוּ, עֲנִשׁ דְאִמּוֹ שְׁאִינְהָ אֶשֶׁת אָבִיו מִנָּא לָּהּ, אָמַר רַב שְׁשֵׁת: "אִמָּךְ הִיא" - עֲשֵׂה הַכְּתוּב לְאִמּוֹ שְׁאִינְהָ אֶשֶׁת אָבִיו כְּאִמּוֹ שְׁהִיא אֶשֶׁת אָבִיו. "עֲרוֹת אֶשֶׁת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה", "יִבְמָה יִבֵּא עָלֶיךָ" בְּדַבּוּר אֶחָד נְאֻמְרוּ. "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ, וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת" בְּדַבּוּר אֶחָד נְאֻמְרוּ: (כְּתוּב בְּרִמְזוֹ רַצ"ה).

תַּנּוּ רַבֵּנוּ: הִבָּא עַל אַחֻתּוֹ וְהִיא בֵּת אֶשֶׁת אָבִיו, חֵיב מְשׁוּם אַחֻתּוֹ וּמְשׁוּם בֵּת אֶשֶׁת אָבִיו. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אֹמַר: אִינוּ חֵיב אֶלָּא מְשׁוּם אַחֻתּוֹ בְּלִבְדָּ. מָאִי טַעְמָא דְרַבֵּנוּ, מִכְּדִי כְּתִיב: "עֲרוֹת אַחֻתְךָ בֵּת אָבִיךָ אוֹ בֵּת אִמָּךְ", "עֲרוֹת בֵּת אֶשֶׁת אָבִיךָ מוֹלְדָת אָבִיךָ" לָמָּה לִי, לְחִיבֻ מְשׁוּם אַחֻתּוֹ וּמְשׁוּם בֵּת אֶשֶׁת אָבִיו. וְרִי יוֹסִי בְּרַי יְהוּדָה אָמַר: אָמַר קָרָא: "אַחֻתְךָ הִיא" מְשׁוּם אַחֻתּוֹ אֶתָּה מְחִיבֻ וְאִי אֶתָּה מְחִיבֻ מְשׁוּם בֵּת אֶשֶׁת אָבִיו. וְרַבֵּנוּ, מִבְּעִי לָּהּ לְחִיבֻ עַל אַחֻתּוֹ שְׁהִיא בֵּת אָבִיו וּבֵת אִמּוֹ, לֹאֵמַר שְׁאִין מְזַהֲרִין מִן הַדִּין. וְרִי יוֹסִי בְּרַי יְהוּדָה, הָאִי אֶשֶׁת אָבִיךָ מָאִי עֵבִיד לָּהּ, מִבְּעִי לָּהּ מִי שְׁיֵשׁ לוֹ אִשׁוּת לְאָבִיךָ, פְּרִט לְאַחֻתּוֹ מִשְׁפָּחָה וּמִנְכָרִית.

רמז תקצד "עֲרוֹת אַחֻתְךָ בֵּת אָבִיךָ אוֹ בֵּת אִמָּךְ מוֹלְדָת בֵּית" בֵּין שְׁאוּמֵר לְאָבִיךָ קַיִם בֵּין שְׁאוּמֵר לְאָבִיךָ הוֹצֵא וְכוּ'. וְרַבֵּנוּ, לְמַעוֹט שְׁפָחָה וְנִכְרִית מִנָּא לָּהּ, נִפְקָא לָּהּ מִ"הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ תִּהְיֶה לְאִדְנֶיהָ". וְרִי יוֹסִי בְּרַי יְהוּדָה, חֵד בְּשְׁפָחָה וְחֵד בְּנִכְרִית. דָּאִי אֶשְׁמַעִינָן שְׁפָחָה מְשׁוּם דְאִין לָּהּ יַחֲס, אֶבֶל נִכְרִית דְאִית לָּהּ

יחס אימא לא. ואי אשמעינן נכרית משום דלא שיכה במצות, אבל שפחה אימא לא. צריכא. ורבנן, אשכחון שפחה, נכרית מנא לן, וכי תימא לילף משפחה, מה לשפחה שפן אין לה יחס. אמר קרא: "כי יסיר את בנה מאחרי" - בנה להבא מישראלית] קרוי בנה ואין בנה הבא מן הגויה קרוי בנה אלא בנה. הא בשבעת גוים כתיב, "יסיר" לרבות את כל המסירות. ומאן תנא דפליג עלה דר' יוסי ברי' יהודה, רבי שמעון דדריש טעמא דקראי. "ערוות בת בנה" רבא רמי: כתיב: "ערוות בת בנה או בת בתה לא תגלה ערותו" - הא בת בנה דידה ואת בת בתה דידה גלי, וכתיב: "ערוות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה", הא כיצד, פאן בנשוואין פאן באנס. ואימא פרט לחיבי לאוין, חיבי לאוין תפסי בה קדושין, דכתיב: "כי תהיין לאיש שתי נשים" וגו', "אהובה" אהובה בנשוואיה, "שנואה" שנואה בנשוואיה, ואמר רחמנא "כי תהיין". תנו רבנן: אנס אשה מתר לשא בתה, נשא אשה אסור לשא בתה. מנא הני מלי, דתנו רבנן: בכלן נאמר בהן שכיבה, וכאן נאמר בו קיחה, לומר לה דרף לקוחין אסרה תורה. אמר לה רב פפא לאביי אלא מעתה גבי אחותו דכתיב: "ואיש אשר יקח את אחתו", דרף קיחה הוא דאסור, דרף שכיבה שרי, אמר לה לקוחין יש בתורה סתם, הראויין לשכיבה לשכיבה, הראויין לקיחה לקיחה. רבא אמר: אנס אשה מתר לשא בתה, מהכא, דכתיב: "ערוות בת בנה או בת בתה לא תגלה ערותו" - הא בת בנה דידה גלי, וכתיב: "ערוות אשה ובתה לא תגלה" וגו', הא כיצד, פאן באונסין פאן בנשוואין. ואפוד אנא, עריות "שארא" כתיב בהו, בנשוואין אפא שאר, באונסין לכא. "ערוות כלתך" וגו' - הבא על כלתו - חיב משום כלתו ומשום אשת איש, בין בחיי בנו בין לאחר מיתת בנו, בין מן הארוסין בין מן הנשוואין. ולחיב נמי משום אשת בנו, אמר אביי: פתח הכתוב בכלתו וסיים באשת בנו, לומר לה: זו היא כלתו וזו היא אשת בנו. "ערוות אשת אחיך" וגו' - תנא: "אשת אחיך לא תגלה" - בין מן האב בין מן האם. או אינו אלא מן האב ולא מן האם, ודין הוא: חיב פאן וחיב באחותו, מה אחותו בין מן האב בין מן האם אף פאן בין מן האם. או כלף לדרף זו: חיב פאן וחיב בדודתו, מה דודתו מן האב ולא מן האם אף פאן מן האב ולא מן האם. נראה למי דומה: דנין קרובי עצמו מקרובי עצמו, ואל תזכיח דודתו שקרובי האב. או כלף לדרף זו: דנין דבר שעל ידי קדושין מדבר שעל ידי קדושין, ואל תזכיח אחותו שאסור הבא מאליו. תלמוד לומר: "ערוות (אחיו גלה) [אחיה הוא]" - בין מן האב בין מן האם. ואימא אידי ואידי באשת אח מן האב, חדא דיש לה בנים בעלה וחדא דאין לה בנים בעלה, אין לה בנים בחיי בעלה מדרב הונא נפקא. ואימא אידי ואידי באשת אח מן האב, חדא דיש לה בנים בחיי בעלה וחדא דיש לה בנים לאחר מיתת בעלה, יש לה בנים לאחר מיתת בעלה לא צריכא קרא, מדאמר רחמנא שאין לה בנים שריא הא יש לה בנים אסירא. [וידלמא אין לה בנים אסורה לעלמא ושריא לגבם, יש לה בנים שריא לעלמא ושריא לגבם], אי נמי אין לה בנים מצוה, יש לה בנים רשות, אי נמי אין לה בנים

אין, יש לה בנים לא, לאו הבא מכלל עשה עשה. כתיב קרא אחרינא: "ערוות אחיו גלה". ואימא אשת אח מן האם כאשת אח מן האב ולאחר מיתת בעלה שריא, אמר קרא: "היא" בהוייתה ויהא.

תנו רבנן: "ואשה אל אחתה לא תקח לצרר לגלות ערוותה עליה בחייה" - "עליה" מה תלמוד לומר, לפי שנאמר: "ויבמה יבא עליה" שומע אני אפלו באחת מכל העריות האמורות בתורה הכתוב מדבר, נאמר כאן "עליה" ונאמר להלן "עליה", מה להלן מקום מצוה אף כאן מקום מצוה, ואמר רחמנא: "לא תקח". אין לי אלא היא, צרתה מנין, תלמוד לומר: "לצרר". אין לי אלא צרתה, צרת צרתה מנין, תלמוד לומר: "לצרר" התורה רבתה צרות הרבה. רב אשי אמר: צרת צרתה לא צריכא קרא, סברא היא, צרה מאי טעמא אסירא, במקום ערוה קימא, צרת צרתה נמי במקום ערוה קימא. ואין לי אלא אחות אשה, שאר עריות מנין, אמרת: מה אחות אשה מיחדת שהיא ערוה וחיבין על זדונה פרת ועל שגגתה חטאת ואסורה ליבם, אף כל שהיא ערוה וחיבין על זדונה פרת ועל שגגתה חטאת (ואסורה ליבם). ואין לי אלא הו, צרותיהן מנין, אמרת: אחות אשה מיחדת שהיא ערוה וחיבין על זדונה פרת ועל שגגתה חטאת ואסורה ליבם צרותיהן אסורות, אף כל שהיא ערוה וחיבין על זדונה פרת ועל שגגתה חטאת ואסורה ליבם צרתה אסורה. מכאן אמרו: חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום עד סוף העולם. יכול שאני מרבה שש עריות חמורות מאלו, שיהיו צרותיהן אסורות. אמרת: מה אחות אשה מיחדת שהיא ערוה וחיבין על זדונה פרת ועל שגגתה חטאת ואסורה ליבם צרתה אסורה ואפשר לנשא לאחיו ואסורה ליבם צרתה אסורה, אף כל שהיא ערוה וחיבין על זדונה פרת ועל שגגתה חטאת ואפשר לנשא לאחיו ואסורה ליבם צרתה אסורה. זצאו שש עריות חמורות מאלו הואיל ואי אפשר לנשא לאחיו צרותיהן מתרות, שאין צרה אלא מאת. אזהרה שמענו, ענש מנין, אמר קרא: "כי כל אשר יעשה מכל התועבת האלה ונכרתו הנפשות העשת מקרב עם". טעמא דכתב רחמנא "עליה", הא לאו הכי הוה אמינא אחות אשה מיבמת, מאי טעמא, אתי עשה ודחי לא תעשה, דכתיב: "לא תלבש שעטניז, גדלים תעשה לך". ואימא הני מלי לא תעשה גרידא, לא תעשה שיש בו פרת מי דחי, אטו עשה דחי את לא תעשה לאו לא תעשה חמור מנה, מה לי חמרא זוטא מה לי חמרא רבה. רבא אמר: ערוה לא צריכא קרא, דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בה פרת. וכי איצטריך קרא, למיסר צרה. ומאי שנא ערוה דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו פרת, צרה נמי לא תבעי קרא, דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו פרת, אלא צרה נמי לא בעי קרא, וכי איצטריך קרא למישרי צרה שלא במקום מצוה. מאי טעמא, אמר קרא: "עליה" - במקום "עליה" הוא דאסירא צרה, שלא במקום "עליה" שריא. ואימא היא גופה שלא במקום מצוה ותשרי. אמר לה: עליך אמר קרא: "בחייה" - כל שבחייה. והאי "בחייה" מפעי

לה למעוטי לאחר מיתה, דאי מ"אשה אל אחתה" הוה אמינא נתגרשה שריא, כתב רחמנא "בחייה" - כל שבחייה, אף על גב דנתגרשה, לא. אלא תרי קראי כתיבי: "ואשה אל אחתה לא תקח לצרר", וכתיב: "לגלות ערוותה עליה בחייה" (דחמרא) [דחדא] משמע, הא כיצד, במקום מצוה שתייהן אסורות, שלא במקום מצוה היא אסורה צרתה מתרת. אפוד כו'. אמר לה רב כהנא לרב אשי: ממאי דהאי "עליה" לאסורא דילמא להתרא, והכי קאמר: "ואשה אל אחתה לא תקח לגלות ערוותה" - שלא במקום "עליה", אבל במקום "עליה" שתייהן מתרות, אם כן "לגלות ערוותה" דחדא, מי משפחת לה, אי במקום מצוה שתייהן מתרות, אי שלא במקום מצוה שתייהן אסורות. ואיבעית אימא: אתיא מהקשא דרבי יונה, דאמר קרא: "כי כל אשר יעשה מכל התועבות ונכרותי" הקשו כל העריות כלן לאשת אח, מה אשת אח שריא אף כל העריות כלן שרין, אמר רחמנא "עליה".

רמז תקצה רבי אומר: "ולקח ולקחה", "ויבם, ויבמה" לאסור צרות ועריות. מידי צרה כתיבא הקא, ועוד צרה מ"לצרר" נפקא, "לצרר" מפיק לה לדר' שמעון. צרה היכא כתיבא, הכי קאמר: אם כן לכתב "ולקח", מאי "ולקחה", כל היכא דאפא תרי לקוחין דאי בעי האי נסיב ואי בעי האי נסיב שריא, ואי לא - תרוייהו אסורין. "ויבם ויבמה" במקום יבום הוא דאסירא צרה, שלא במקום יבום שריא צרה. ורבנן, האי "ולקחה" מבעי לה לכדרבי יוסי בר חנינא: מלמד שמגרשה בגט ומחזירה, "ויבמה" - בעל פרה. ורבי, האי "עליה" מאי עביד לה, מבעי לה לכדתנא: אין חגיבין אלא על דבר שחגיבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת, דכתיב: "ונודעה החטאת אשר חטא עליה". רבי אומר: נאמר כאן "עליה" ונאמר להלן "עליה" - מה להלן דבר שחגיבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אף כאן. ורבנן, האי סברא מנא להו, נפקא להו כדמקרי לה רבי יהושע בן לוי לברה: "תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה, והנפש אשר תעשה ביד רמה" - הקשה כל התורה כלה לעבודה זרה, מה עבודה זרה דבר שחגיבין על זדונו כרת ועל שגגתה חטאת אף כל שחגיבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת. שלשה אחין, שנים מהן נשואין שתי אחיות, או אשה ובתה, הרי אלו חולצות ולא מתבבמות. ור' שמעון פוטר בשתייהן מן החליצה ומן היבום. שנאמר: "ואשה אל אחתה לא תקח לצרר" - בשעה שנעשות צרות זו לזו, לא יהא לה לקוחין אפלו באחת מהן.

רמז תקצו "ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב" (פתיב לעיל). אחותו דכתיב בה כרת למה לי, לכדרבי יוחנן: שאם עשאון כלן בהעלם אחד חגיב על כל אחת ואחת. ולר' יצחק דאמר כל חגיבי כריתות בפלל היו, ולמה יצאה כרת באחותו, לומר לה: לכתת נתו, ולא למלקות. לחלק מנא לו, נפקא לה מ"ואל אשה בנדת טמאתה" לחגיב על כל אשה ואשה. ששה ושלושים כריתות. מנינא למה לי, אמר רבי יוחנן: שאם עשאון כלם בהעלם אחד חגיב על כל אחת ואחת. בשלמא פטור לגמרי לא מצית אמרת, דכתיב: "כי כל אשר יעשה מכל התועבות" וגו', אלא

אימא עבד חדא מחיב חדא, עבד פלהו בהעלם אחד לא נתחייב אלא חדא. נפקא להו מן "ואל אשה בנדת טמאתה" וגו' לחלק על כל אשה ואשה. אלא כרת באחותו למאי אתא, לחייב על אחותו שהיא אחות אביו ושהיא אחות אמו. ולר' יצחק דאמר חיבי כרתות בפלל היו, ולמה יצאת כרת באחותו, לדונו בכרת ולא במלקות. הא מלתא מנא לה, נפקא לה מאחותו דסיפא דקרא, דכתיב: "ערות אחותו גלה". ורבנן, אחותו דסיפא דקרא מאי עבדי לה, מפעי לה לחייב על אחותו בת אביו ובת אמו, לומר: שאין עונשין מן הדין. ור' יצחק קסבר עונשין מן הדין. ואיבעית אימא: יליף עגש מן אזהרה.

רמז תקצז "ומזרעך לא תתן להעביר למלך" תניא: רבי חנניא בן אנטיגנוס אומר: מפני מה תפסה תורה לשון "מלך" כל שהמליכו עליהם, אפלו צרור אפלו קיסם. אמר רבי ינאי: אינו חיב עד שימסרנו לכהנים, שנאמר: "ומזרעך לא תתן להעביר". תניא נמי הכי: "ומזרעך לא תתן להעביר" - יכול העביר ולא מסר יהא חיב, תלמוד לומר "לא תתן". מסר ולא העביר יהא חיב, תלמוד לומר: "להעביר". מסר והעביר ולא למלך וכו', מסר והעביר למלך ולא באש, יהא חיב, נאמר כאן "להעביר באש" וכו', ומה כאן מלך אף להלן מלך. אמר רב אחא ברה דרבא: העביר כל זרעו למלך פטור, שנאמר: "מזרעך" זלא כל זרעך. בעי רב אשי העבירו סומא - מהו, ישן - מהו. בן בנו, בן בתו - מהו. פשוט מיהא חדא, דתניא: "כי מזרעו" מה תלמוד לומר, לפי שנאמר "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו" אין לי אלא בנו ובתו, בן בנו, בן בתו - מנין, תלמוד לומר: "בתתו מזרעו". תנא פתח ב"כי מזרעו" וסליק "בתתו מזרעו", דרשא אחרינא הוא, "זרעו" אין לי אלא זרע פשר, זרע פסול מנין, תלמוד לומר: "בתתו מזרעו". אמר רב יהודה: אינו חיב עד שיעבירו דרז העברה. היכי דמי, אמר אבוי: שרגא דלבני במצעי ונורא מהאי גיסא ונורא מהאי גיסא. רבא אמר: משורתא דפוריא. תניא כותה דרבא: אינו חיב עד שיעבירו דרז העברה. העבירו ברגל פטור. ואינו חיב אלא על יוצאי ירכו. הא כיצד, בנו ובתו חיב, ואמו אחיו ואחותו פטור. העביר עצמו - פטור. רבי אלעזר בר' שמעון מחיב. דאמר קרא "לא ימצא בך" - בעצמך. ורבנן לא דרשי בך, והתנן: "אבדתו ואבדת אביו שלו קודמת", ואמר רב יהודה אמר רב: "אפס כי לא יהיה בך אביון" - שלף קודמת לשל כל אדם, התם "מאפס".

רמז תקצח "ואת זכר לא תשכב" - תנו רבנן: "איש" - פרט לקטן. "אשר ישכב את זכר" - בין גדול בין קטן וכו'. אמר רבי ישמעאל: הרי זה בא ללמד ונמצא למד. "מות יומתו" - בסקילה. או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה, נאמר כאן "דמיהם בם" ונאמר באוב וידעוני "דמיהם בם", מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה. עגש שמענו, אזהרה מנין, תלמוד לומר: "ואת זכר לא תשכב". למדנו אזהרה לשוכב, אזהרה לנשכב מנין, תלמוד לומר: "ולא יהיה קדש",

ואומר: "וגם קדש ה'ה בארץ", דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר: "ואת זכר לא תשכב" קרי בה: לא תשכב.

רמו תקצט "ובכל בהמה לא תתן שכבתך" - תנו רבנן: "איש" - פרט לקטן. "אשר יתן שכבתו בבהמה" - בין גדולה בין קטנה. "מות יומת" - בסקילה. או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה, נאמר כאן: "תהרגו", ונאמר להלן: "כי הרוג תהרגו" - מה להלן סקילה אף כאן סקילה. למדנו ענש לשוכב, לנשכב מנין. תלמוד לומר: "כל שוכב עם בהמה מות יומת" - אם אינו ענין לשוכב, תגהו ענין לנשכב. ולמדנו ענש בין לשוכב בין לנשכב, אזהרה מנין, תלמוד לומר: "ובכל בהמה לא תתן שכבתך". למדנו אזהרה לשוכב, אזהרה לנשכב מנין, תלמוד לומר: ולא יהיה קדש, ואומר: "וגם קדש ה'ה בארץ", דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: אין צריך, הרי הוא אומר: "לא תתן שכבתך" - לא תתן שכבתך. ור' ישמעאל, אזהרה לנשכב לבהמה מנא לה, נפקא ליה מ"כל שוכב עם בהמה" - אם אינו ענין לשוכב תגהו ענין לנשכב. ואפקה רחמנא לנשכב בלשון שוכב, מה שוכב ענש והזהיר אף נשכב ענש והזהיר.

"אל תטמאו בכל אלה" - בין בכלן בין במקצתן. "כי בכל אלה נטמאו הגוים" - אלו מצרים, "אשר אני משלח מפניכם" - אלו כנענים. "ותטמא הארץ" - מלמד שהארץ מטמאה על ידי הדברים האלה. "ואפקד עונה עליה" - כיון שאני פותח פנקס, [מיד אני] גובה את הכל. "ותקא הארץ את ישביה" - כאדם שמקיא את מזונו. "וישמרתם אתם" - אתם נאים שומרים [אותם], שאתם פתחתם תחלה. וכן הוא אומר: "גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום". ולא תעשו מפל התועבת האלה" - בין מכלן בין ממקצתן. "אזרח" - זה אזרח, [האזרח] - לרבות נשי האזרחים]. "גר" - זה הגר. "הגר" - לרבות את נשי גרים. "בתוככם" - לרבות נשים ועבדים (המשחררין) כי את כל התועבת האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ" - מלמד שהארץ מטמאה על ידי הדברים האלה. "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאתם אתה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם" - מלמד שהארץ מתחייבת גלות על ידי הדברים האלה. "כי כל אשר יעשה מפל התועבת האלה" - [בין מכלם בין ממקצתם]. "ונכרתו הנפשות העשות" - מה תלמוד לומר, לפי שנגמר: "איש", יכול אין לי אלא איש שענוש כרת על ידי אשה. אשה ענושה כרת על ידי האיש, מנין, תלמוד לומר: "הנפשות" - הרי כאן שנים. "העשת" - מה תלמוד לומר, לפי שנגמר: "לא תקרבו", יכול יהו חניבין כרת על הקריבה, תלמוד לומר: "העשת" - ולא הקרבות. "מקרב עמם, זעמם בשלום". "וישמרתם את משמרת" - שמרו לי משמרת. "וישמרתם את משמרת" - להזהיר בית דין על כך. "לבלתי עשות מחקות התועבת אשר נעשו לפניכם ולא תטמאו בהם" - מלמד שהעצירות קרויות טמאה. "ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם" - אם מטמאים אתם בהם, נפסליו אתם מאחרי. וכי מה הנאה יש לי בכם ואתם מתחייבים לי כליה.

לְכֹד נֹאמֵר: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם". וְכֹן עֲזָרָא הוּא אֹמֵר: "הַנְּשׁוּב לְהִפָּר מִצֹּתִיךָ וְגוֹי הַלֹּא תִּאָּנֵן בְּנו עַד כָּלָה לֵאמֹן שְׂאֵרִית וּפְלִיטָה, ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל צְדִיק אֶתָּה".

רמז תר "כי את כל התועבת האל" - בעון גלוי עריות והשמטת שמטין ויובלות, גלות באה ומגליו אותן ממקומן ובאין אחרים ויושבין במקומן. שנאמר: "כי את כל התועבת האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ", ותקא הארץ. ובעבודה זרה כתיב: "ונתתי [את] פגריכם על פגרי גלויכם, וכתוב: "ואתכם אגזרה בגוים, ובשמטין וביובלות כתיב: "(ו)אז תרצה הארץ את שבתותיה". אמר רב הונא: רמז לשניות מן התורה מנין, שנאמר: "כי את כל התועבת האל", "האל" קשות, מכלל דאפא רכות, ומאי נינהו, שניות. ומאי משמע דהאי "אל" קשות, דכתיב: "ואת אילי הארץ לקח". לימא פליגא אדר' לוי, דאמר: קשה ענין של מדות יותר משל עריות, שזה נאמר בהן "אל", וזה נאמר בהן "אלה". "אל" קשה, ו"אלה" קשה מ"אל". גבי עריות נמי כתיב "ואלה", שהוא למעוטי מדות מכרת. ואלא מאי חומריוהון, הני אפשר בתשובה, הני לא אפשר בתשובה. רב פהנא אמר: מהכא: "ושמרתם את משמרתיי" עשו משמרת למשמרתיי. אמר לה אביי לרב יוסף: הא דאורייתא היא, מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. "כי כל אשר יעשה מכל התועבת" - הקשו כל העריות כן לאשת אח וכו' כדלעיל.

רמז תרא מנין להעראה מן התורה, אמר רבי יונה ואיתימא רב הונא ברה דרב יהושע: אמר קרא: "כי כל אשר יעשה מכל התועבות" - הקשו כל העריות כן לנדה. מה נדה בהעראה, דכתיב: "ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה את מקורה הערה", אף כל העריות כן בהעראה. והשתא דאתקש כל העריות לנדה, נדה דכתיב גבי אשת אח: "ואיש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא" למה לי, כדרב הונא, דאמר: רמז ליבמה שאסורה בחיי בעלה מנין, סברא היא, מדאמר רחמנא לאחר מיתת בעלה שריא מכלל דבחי בעלה אסירא. ואימא לאחר מיתת בעלה מצוה, בחיי בעלה רשות. אי נמי: לאחר מיתת בעלה אין, בחיי בעלה לא, ולא חכא מכלל עשה עשה. תלמוד לומר: "איש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא" - וכי אשת אחיו נדה היא, אלא כנדה, מה נדה אף על פי שיש לה התר לאחר מכאן בשעת אסורה בכרת, אף אשת אח אף על פי שיש לה התר לאחר מיתת בעלה בשעת אסורה בכרת. העראה דכתיב גבי אחות אב ואחות אם, למה לי, כדבעא מנה רבינא מרבא: המערה בזכור מהו, "משכבי אשה" כתיב. אלא המערה בבהמה מהו, אמר לה: אם אינו ענין להעראה דכתיב גבי אחות אב ואחות אם דאתיא בהקשא דר' יונה, תנהו לענין העראה דבהמה. מכדי בהמה חביב מיתות בית דין היא, מאי טעמא כתיב לה להעראה דידה בחיבי כריתות, לכתב בחיבי מיתות בית דין, אידי דכלה קרא לדרשא אתא, כתיב העראה דבהמה נמי אמלתא דדרשא. מאי דרשא, דתנא: "ערות אחות אביד לא תגלה" בין מן האב בין מן האם וכו' כדלעיל. ולמה לי למכתב באחות אב, ולמה

לי למכתב באחות אם, צריכי. דאי כתב רחמנא באחות אב שכן לא חייס, אבל
אחות אם אימא לא. ואי כתב באחות אם שכן ודאית, אבל אחות אב אימא לא.
צריכא. ודודתו דפשיטא לה לתנא דמן האב ולא מן האם, מנא לה, אתנא "דודו,
דודו", כתיב הכא: "ערוה דדו גלה" וכתב התם: "או דודו או בן דודו וגאלנו" -
מה להלן מן האב ולא מן האם אף הכא נמי מן האב ולא מן ההם. והתם מנלן,
אמר קרא: "ממשפחתו" משפחת אב קרויה משפחה, משפחת אם אינה קרויה
משפחה. "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה" - הקשו כל העריות כן לאחות
אשה. מה אחות אשה לא תפסי בה קדושין, אף כל העריות לא תפסי בהו
קדושין. אי הכי אפלו נדה נמי, אלמה אמר אביי: הכל מודים בבא על הנדה או
על הסוטה אין הנולד ממזר, אמר חזקיה: אמר קרא: "ותהי נדתה עליו" אפלו
בשעת נדתה תהא בה הנדה. ומה חזית דמקשת להו לאחות אשה, ניקשינהו
לנדה, קולא וחמרא לחמרא מקשינו. "ושמרו את משמרתיו" בנהג שבעולם, מלך
בשר ודם גוזר גזרה, רצה מקימה, רצו אחרים מקימין. אבל הקדוש ברוד הוא
אינו כן, הוא גוזר גזרה והוא מקימה. מה טעם, "ושמרו את משמרתיו" - אני
שמרתי מצותיה של תורה תחלה. אמר רבי סימון: כתיב: "מפני שיבה תקום" -
אני שמרתי מצות עמידת זקן תחלה.

קדשים

פרשת

פרק יט

"דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו". תני רבי חיא: מלמד
שפרשה זו נאמרה בהקהל, מפני שרב גופי תורה תלויין בה. רבי לוי אמר: מפני
שעשרת הדברות כלולין בתוכה: "אנכי ה' אלהיך" - וכתב הכא: "אני ה'
אלהיכם". לא יהיה לך זכותיב הכא: "ואלהי מסכה לא תעשו". "לא תשא" -
וכתיב הכא: "ולא תשבועו בשמי לשקר". "זכור את יום השבת" - וכתב הכא:
"ואת שבתתי תשמרו". "כבוד את אביך" - וכתב הכא: "איש אמו ואביו תיראו".

"לא תרצח" - וכתוב הכא: "לא תעמוד על דם רעהו". "לא תנאף" - וכתוב הכא: "מות יומת הנאף והנאפת". "לא תגנב" - וכתוב הכא: "לא תגנבו". "לא תענה" - וכתוב הכא: "לא תלך רכיל בעמך". "לא תחמד" - וכתוב הכא: "ואהבת לרעהו כמוך". שלש פרושיות כתב לנו משה בתורה, וכל אחת ואחת יש בה ששים מצוות. ולמה נסמכה פרשת עריות לפרשת קדשים ותהיו, ללמדך שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה, אתה מוצא קדשה. וכל מי שגודר עצמו מן הערוה נקרא קדוש. רבי יהושע דסקנין בשם רבי לוי: מיתני לה מן השונמית, הדא הוא דכתוב: "ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא". הוא קדוש, ואין משרתו קדוש. מלמד, שלא הביט בה מימיו. רבנן אמרו: שלא ראתה טפת קרי מימיה על סדינו. אמתה דר' שמואל בר רב יצחק אמרה: אנא הוינא משמשא במנוי דמרי, ולא מן יומי חמית מלה בישא על מנוי דמרי.

רמז תרב אמר רבי יהושע בן לוי: מפני מה נסמכה פרשת עריות לפרשת קדושים, ללמדך, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה, אתה מוצא קדשה. ואית לן קרן סגיאין: "אשה זנה וחללה וגו', וקדשתו כי את לחם וגו'". "אלמנה וגרושה וחללה זנה וגו' לא יקח", "ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני ה' מקדשו". וגו'. והדין. "דבר אל כל עדת בני ישראל" - אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, משבעים אמות שיש לך אי אתה מצוני אלא על ישראל (פתוב ברמז שע"ו).

רמז תרג אמר רבי שמואל בר נחמן: משל לכהן שהיה בדרך ונזדמן לו חלוני אחד, אמר: אלו עמך. אמר לה: כהן אני ואין דרכי להלך בין הקברות, אם את מהלך עמי מוטב, ואם לאו סוף אני מניחך והולך לי. כך אמר להם משה לישראל: "כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנהך להצילך וגו' והיה מחנהך קדוש". מהו "להצילך", תרין אמוראין. חד אמר: להגן עליך, דכתוב: "להיות צל על ראשו". וחד אמר: "לרוקן האמות ולתן לך, כמה דאת אמר: "וינצל את מצרים". על מנת: "והיה מחנהך קדוש". "ולא יראה בך ערות דבר" - ערות דבור, זה נבול פה. רבי אבין אמר בה תרתי. רבי אבין אמר: משל למלך שהיה לו מרתף של יין, והושיב בו המלך שומרים, מהו נזירים ומהו שפורים. לעת ערב בא לתן להם שכרם. נתן לשפורים שני חלקים, ולנזירין חלק אחד. אמרו לו: אדונינו המלך, לא שמרנו כאחת, מפני מה אתה נותן לאלו שני חלקים, ולנו - חלק אחד. אמר להם: אלו שפורין הו' ודרךן לשותות יין, אבל אתם נזירין ואין דרככם לשותות יין, לפיכך אני נותן לאלו שני חלקים, ולאלו - חלק אחד. כך, העליונים שאין יצר הרע מצוי ביניהם, קדשה אחת להם, שנאמר: "וימאמר קדישין שאלתא", אבל התחתונים, לפי שיצר הרע מצוי בהן הלואי יועיל שתי קדשות, הדא הוא דכתוב: "והתקדשתם והייתם קדשים". רבי אבין אמר חרי: משל לבני מדינה שעשו שלש עטרות למלך. מה עשה המלך, הניח בראשו אחת, ושתיים -

בראש בניו. כָּךְ בְּכָל יוֹם הָעֲלִיּוֹנִים מְכַתִּירִים לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּשׁ קְדוּשׁוֹת וְאוֹמְרִים: "קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ", מֵהַ קְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה, נוֹתֵן בְּרֵאשׁוֹ אַחַת, וּשְׁתַּיִם בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הֵדָא הוּא דְכַתִּיב: "כִּי קְדוֹשׁ אָנִי", "וְהִתְקַדְּשִׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים".

שְׁתֵּי פְרָשִׁיּוֹת כָּתַב לָנוּ מֹשֶׁה בַּתּוֹרָה, וְאָנֹכִי לְמַדִּין אוֹתָן מִפְרָשָׁה שֶׁל פְּרַעַה הַרְשָׁע (כְּתוּב בְּרָמֹז קמ"ח).

רמז תרד זֶהוּ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב: "וַיִּגְבַּה ה' צְבָאוֹת בְּמִשְׁפָּט וְהָאֵל הַקְּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בְּצִדְקָה" הוּא מִתְקַדֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹ בְּצִדְקָה שֶׁהוּא מְלַמֵּד עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָנִי (ה') מְדַבֵּר בְּצִדְקָה". אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: אָנִי מִתְקַדֵּשׁ בָּכֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי בְרֵאוֹתוֹ יִלְדִּיו וְגו', וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר". אַתֶּם מִתְקַדְּשִׁים בִּי, וְאָנִי מִתְקַדֵּשׁ בָּכֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אָנִי". אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: עַד שֶׁלֹּא בְּרֵאתִי אֶתְכֶם הָיוּ מְלֹאכֵי הַשָּׂרֵת מְקַלְסִין וּמְקַדְּשִׁין אוֹתִי בָכֶם, וְהָיוּ אוֹמְרִים: "בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם", כִּינּוּן שֶׁנִּבְרָא אֲדָם הֵרֵאשׁוֹן, אָמְרוּ: זֶה הוּא שֶׁאָנֹכִי מְקַלְסִין אוֹתָךְ בְּשִׁמוֹ. אָמַר לָהֶם: גִּנְבֵהוּ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּתֹאכַל מִן הָעֵץ" וְגו'. בָּא נַח, אָמְרוּ לוֹ: זֶה הוּא. אָמַר לָהֶם: שְׁפֹר הוּא שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁתַּת מִן הַיַּיִן". בָּא אַבְרָהָם, אָמְרוּ לוֹ זֶה הוּא. אָמַר לָהֶם: זֶה גַר הוּא. בָּא יַצְחָק, אָמְרוּ לוֹ: זֶה הוּא. אָמַר לָהֶם: זֶה הוּא. אָמַר לָהֶם: זֶה הוּא אוֹמֵר: "לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל". וְנִקְרָא יִשְׂרָאֵל עַל שְׁמוֹ. עַל זֶה נֶאֱמַר: "יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר". אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: הוֹאִיל וְנִתְקַדְּשִׁתֶּם לְשְׁמִי עַד שֶׁלֹּא בְּרֵאתִי אֶתְכֶם, הָיוּ קְדוּשִׁים כְּשֶׁם שֶׁאָנִי קְדוֹשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אָנִי". מְשַׁל. לָמָּה הִדְבַּר דוּמָה, לְמַלְךְ שֶׁקְדַשׁ אֲשֶׁה, אָמַר לָהּ: הוֹאִיל וְנִתְקַדְּשִׁתְּ לְשְׁמִי אָנִי מְלֻךְ וְאַתְּ מְלַכָּה, כְּשֶׁם שֶׁהוּא כְּבוֹדִי כֵּךְ הוּא כְּבוֹדְךָ, לָמָּה, שֶׁאַתְּ אֲשֵׁתִי. כֵּךְ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: לֵךְ קְדַשׁ לִי יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֵךְ אֶל הָעָם וְקַדְּשִׁתֶּם". קְדַשְׁם, בָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר לָהֶם: "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ", לָמָּה, "כִּי קְדוֹשׁ אָנִי". אַף אַתֶּם תִּהְיוּ קְדוּשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר: דַּבֵּר אֶל כָּל עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' קְדוּשִׁים תִּהְיוּ".

"קְדוּשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אָנִי" זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב: "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה'". וְכַתִּיב: "כִּי כַּאֲשֶׁר יִדְבַק הָאָזוֹר אֶל מְתַנִּי אִישׁ כֵּן הַדְּבָקִיתִי" וְגו'. אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: אֵינִי כְּבֶשֶׂר וְדָם. מְלֻךְ בְּשָׂר וְדָם אֵין רְשׁוּת לְהִקְרָא בְּשִׁמוֹ. תִּדַע לָךְ, בְּשַׁעַה שֶׁאָדָם מְבַקֵּשׁ לְקַטְרֵג חֲבֵרוֹ קוֹרָא לוֹ אֶגוֹסְטָא פְּלוֹנִי וְאֵין לוֹ חַיִּים. אֲבָל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: נִקְרָא "אֱלֹהִים" וְקָרָא שֵׁם יִשְׂרָאֵל "אֱלֹהִים", שֶׁנֶּאֱמַר: "אָנִי אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם". נִקְרָא חֲכָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "חֲכָם לִבָּב וְאִמְיָץ כַּח מִי הַקֹּשֶׁה אֵלָיו וַיִּשְׁלֵם", וְקָרָא לְיִשְׂרָאֵל חֲכָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרַק עִם חֲכָם

ונבון". נקרא "דוד" שנאמר "דודי צח ואדם", וקרא לישראל דודים, שנאמר: "שתו ושכרו דודים". נקרא חסיד, שנאמר: "כי חסיד אני נאם ה'", וקרא להם חסידים, שנאמר: "אספו לי חסידיי". נקרא קדוש, שנאמר: "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות", וקרא לישראל קדושים. אמר הקדוש ברוך הוא: בעולם הזה ובעולם הבא נקראתם קדושים, שנאמר: "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש ואמר לו". לישראל שתי קדושות, ולמלאכים קדשה אחת. הדא הוא דכתוב: "ואשמע אחרי קולי וגו' [אמר יחזקאל]: אחר שקלסתי אני וחברי, שמעתי מלאכי השרת שקלסוהו ואמרו: "ברוך כבוד ה' ממקומו". ואומר: "ברוך-יחד פוכבי בקר" אלו ישראל שנמשלו לכוכבים, והדר: "ויגיעו כל בני אלהים" אלו המלאכים. וכן הוא אומר: "קדמו שרים אחר נגנים". "קדושים תהיו" בכל מיני קדושות. "כי קדוש אני", שנאמר: "כי אלהים קדושים הוא" שהוא קדוש בכמה מיני קדושות: דבירו בקדשה שנאמר: "אלהים דבר בקדשו". דרכו בקדשה "אלהים בקדש דרפד". הלוכו בקדשה "הליכות אלי מלכי בקדש". קלוסו בקדשה "מי כמכה נאדר בקדש". חשיפת זרועו בקדשה "חשף ה' את זרוע קדשו". "קדשים תהיו" פרושים תהיו. "קדשים תהיו כי קדוש אני" אם מקדישים אתם את עצמכם, מעלה אני עליכם פאלו קדשתם אותי. או אינו אומר אלא אם קדשתם אותי הריני מקדש, ואם לאו איני מקדש, תלמוד לומר: "כי קדוש אני" בקדשתי אני, בין מקדשים בין שאינן מקדשים. אבא שאול אומר: פמליא של מלך מה עליה להיות (מחפה) [מחקה] למלך. "איש אמו ואביו תיראו" (כתוב ברמז ד' וברמז רצ"ח). "איש" אין לי אלא איש, אשה מנין, כשהוא אומר: "תיראו" הרי פאן שנים. אם פן מה תלמוד לומר "איש", איש ספק פיזו לעשות, אשה אין ספק פיזו לעשות מפני שרשות אחרים עליה. נתגרשה שניהם שוין. יכול יהא כבוד אב ואם דוחה שבת, תלמוד לומר: "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו" כלכם חייבין בכבודי. יכול אמר לו אביו: הטמא, או אל תחזיר אבדה, יכול ישמע לו. תלמוד לומר: "איש אמו ואביו תיראו" וגו' כלכם חייבין בכבודי. טעמא דכתב הכי, הא לא כתב הכי הנה אמינא נציגת לה, אמאי האי עשה והאי לא תעשה ועשה ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה, איצטרך. סלקא דעתך אמינא: הואיל והקש כבודו למקום, דכתוב: "כבוד את אביך", וכתוב: "כבוד את ה' מהונך", ליציגת לה, קא משמע לן. "אל תפנו אל האלילים" תנו רבנן: כתב המהלך תחת דיוקנאות ותחת הצורה, אסור לקרותו בשבת. ודיוקנה עצמה אסור להסתכל בה אפלו בחל, משום שנאמר: "אל תפנו אל האלילים". מאי תלמודא, אמר רבי (יוחנן) [חנין] אל תפנו אל מדעתתכם.

"אל תפנו אל האלילים" אל תפנה לעבדם. רבי יהודה אומר אל תפנה לראותן. "אלילים" זה אחד מן השמות המגנין שנקראת בהו עבודת אלילים על שם מעשיה. "אלילים" על שם שהן חלולים. "פסל" על שם שהן פסולין. "מסכה" על

שם שהו נסוכין. "מצבה" על שם שהו עומדין. "תרפים" על שם שהו מרקיבין. "שקוצים" על שם שהו משקצין. "גלולים" על שם שהו מגללן. "עצבים" על שם שהו עשויין פרקים פרקים. "אשרים" על שם שהו מתאשרים מאחרים. "חמנים" על שם שהו עומדין בחמה. "אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה" תחלתו אלילים הן, אם פונה אתה אחריהן סופך עושה אותן אלהות. "ואלהי מסכה לא תעשו" יכול יעשו להם אחרים, תלמוד לומר: "לא לכם". יכול יעשו הן לאחרים, תלמוד לומר: "לא תעשו". מכאן אתה אומר: העושה אלילים לעצמו עובר משום שתיים: משום "לא תעשו", ומשום "לא לכם". רבי יוסי אומר: שלש: משום "לא תעשו", ומשום "לא לכם", ומשום "לא יהיה לך".

"וכי תזבחו זבח שלמים וגו' ביום זבחכם יאכל וממחרת" שאין תלמוד לומר, אלא זה הוא שאמרנו: אם אינו ענין לאכילה תנהו ענין לזביחה, שאף תחלת זביחתו לא תהא אלא על מנת להאכל לשני ימים. אין לי אלא שלמים, מנין לכל הנאכלין לשני ימים שלא תהא תחלת זביחתם אלא על מנת להאכל לשני ימים, תלמוד לומר: "וכי תזבחו שלמים, וכי תזבחו זבח" לרבות כל הנאכלין לשני ימים שלא תהא תחלת זביחתו אלא על מנת להאכל לשני ימים. תניא: אמר רבי שמעון בן עזאי: בא וראה מה כתיב בפרשת קרבנות, שלא נאמר בה לא "אל" ולא "אלהים" אלא "לה", שלא לתן פתחון פה לבעל הדין לחלק. נאמר בשור הגס "אשה ריח ניחח" ובעוף הדק "אשה ריח ניחח", לומר לך שאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכונן את לבו לשמים. ושמא תאמר לאכילה הוא צריך, תלמוד לומר: "אם ארעב לא אמר לך כי לי תבל ומלואה", וכתיב: "כי לי כל חיתו יער בהמות בהררי אף, ידעתי כל עוף הרים וזיו שדי עמדי", האוכל בשר אבירים ודם עתודים אשתה". לא אמרתי להם זבחו אלא כדי שתאמר: אעשה רצונו ויעשה רצוני. ולא לרצוני אתם זובחים אלא לרצונכם, שנאמר: "לרצונכם תזבחהו": דבר אחר: "לרצונכם תזבחהו" לדעתכם זבחו. כדבעי מנה שמואל מרב הונא: מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול, שנאמר: "ושחט את בן הבקר" שתהא שחיטה לשם בן בקר. אמר לו: זו בגדינו הוא, לעכב מנין, אמר לו: לרצונכם זבחו לדעתכם זבחו. "תזבחהו" תני רב יוסף: "תזבח" שלא יהא שנים שוחטין זבח אחד. "תזבחהו" שלא יהא אחד שוחט שני זבחים, ואמר רב פהנא: "תזבחהו" כתיב. זו דברי רבי אלעזר בר רבי שמעון סתמתא. אבל חכמים אומרים: שנים שוחטין זבח אחד. "והנותר עד יום השלישי" (כתיב בפסוק ויהי ביום השמיני רמז תק"כ). "ואם האכל יאכל" (כתוב ברמז תצ"ח). פגול הוא לא ירצה" אמר רבי ינאי: לעולם אל תהי גזרה שוה קלה בעיניך, שהרי פגול אחד מגופי תורה ולא למדו הכתוב אלא בגזרה שוה, דאמר רבי יוחנן: תנא זבדא בן לוי: נאמר כאן "ואכליו עונו ישא", ונאמר להלן "הנפש האוכלת עונה תשא", מה להלן כרת אף כאן כרת. וזהו שאמרנו: אם אינו ענין לחוץ לזמנו תנהו ענין

לחויץ למקומו". "ואכליו עונו ישא פי את קדש ה' חלל ונכרתה" זה בנין אב כל שהוא קדש חיביו עליו כרת.

"ובקצרכם" פרט לשקצרוהו לסטים וקורסמוהו נמלים שברתו הרוח או בהמה. "ובקצרכם" פרט לשקצרוהו נכרים. מפאן אתה אומר: נכרי שקצר שדהו ואחר כך נתגיר, פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה. ורבי יהודה מחיב בשכחה. שאין שכחה אלא בשעת העמור. אין לי אלא הקוצר, מנין אף התולש, תלמוד לומר: "לקצר". (יכול אף הפקר, תלמוד לומר: "קציר") וקוטף מנין, תלמוד לומר: "קציר". אין לי אלא תבואה, קטניות מנין, תלמוד לומר: "ארצכם". אילנות מנין, תלמוד לומר: "שדה". יכול אף הירק הקשואין והדלועין אבטיחים והמלפפונות במשמע, תלמוד לומר: "קציר" מה קציר מיחד שהוא אכל, ונשמר, וגדולו מן הארץ, ולקטתו כפאחד, ומכניסו לקיום. יצאו ירקות, שאף על פי שלקטתו כפאחד, אין מכניסו לקיום. יצאו תאנים, שאף על פי שמכניסו לקיום, אין לקטתו כפאחד. מה קציר מיחד שהוא אכל למעוטי ספיחי סטים וקוצה. נשמר למעוטי הפקר. גדולו מן הארץ למעוטי כמהין ופטירות. לקטתו כפאחד למעוטי תאנה. מכניסו לקיום למעוטי נרק. התבואה והקטנית בכלל זה. באילן: האוג והחרובין, האגוזים והשקדים, הגפנים והרמונים, הזיתים והתמרים חביבים בפאה. "לא תכלה פאת שדה" אין פאה אלא מחמת הפלוי. אין פאה אלא שיש לה שם. אין פאה אלא בסוף. מפאן אמרו: אם נתן בין בפתחלה בין באמצע בין בסוף יצא. רבי שמעון אומר: מפני ארבעה דברים לא יתן אדם פאה אלא בסוף שדהו: מפני גזל עניים, מפני בטול עניים, מפני מראית העין, ומשום שאמרה תורה: "לא תכלה פאת שדה". מפני גזל עניים כיצד, שלא יניח מן הרע על היפה. ומפני הרמאין, שלא יראה בשעה שאין שם אדם, יאמר לקרובו עני: הרי זו פאה. מפני בטול עניים כיצד, שלא יהו עניים יושבין ומשמרין כל היום ויאמרו: עכשו הוא נותן פאה, אלא ילכו וילקטו בתוך שדה אחרת ויהו באין בשעת פלוי. מפני מראית העין כיצד, שלא יהו עוברים ושבים אומרים: תבא מארה לפלוני שלא הניח פאה בתוך שדהו. ומשום שאמרה תורה: "לא תכלה" אטו פלהו לאו משום לאו ד"לא תכלה" נינהו, אלא אמר רבא: מפני הרמאין. אמר אביי: כל מלתא דאמר רחמנא: "לא תעביד, אי עביד מהני. דאי סלקא דעתך לא מהני אמאי לקי. ורבא אמר: לא מהני מידי, והאי דלקי משום דעבר אמרימרא דרחמנא. והרי פאה דרחמנא אמר: "לא תכלה פאת שדה", ויתנן: "מצות פאה להפריש מן הקמה. לא הפריש מן הקמה מפריש מן העמרים. לא הפריש מן העמרים מפריש מן הכרי, עד שלא מרחו. מרחו מעשר ונותנו לו. משום רבי ישמעאל אמרו: אף מפריש מן העסה עד שלא הרמה חלתה. אמר לה אביי: שאני התם, דכתביב: "עזב תעזב". ורבא אמר לך: "עזב תעזב" להכי הוא דאתא: יש לך עזיבה שהיא כזו, ואי זו, זו המפקיר פרמו והשפים בפקר ובצרו, חיב בפרט

ובעוללות בשכחה ופאה. ותני עלה: ופטור מן המעשר. משום רבי ישמעאל אמרו: אף מפריש מן העסה ונותן. בעי רבי יונתן: מאי טעמא דרבי ישמעאל, משום דקסבר שנוי אינו קונה, או דילמא בעלמא קסבר שנוי קונה והכא משום דכתיב "תעזב" יתירא הוא, ואם תמצא לומר טעמא דרבי ישמעאל משום "תעזב" יתירא, לרפנן תעזב יתירא דכתב רחמנא למה לי, מפעי לה לכדתנא: המפקיר את פרמו והשפים בבקר וכו'. פאה אף על גב דכתב "שדך" דידך אין דשתפות לא, כתב רחמנא: "ובקצרכם את קציר ארצכם". [אלא] "שדך" למה לי, למעוטי שתפות נכרי. "ולקט קצירך לא תלקט" ולא לקט קטוף, שאין לקט אלא הבא מחמת קצירה, דברי רבי יוסי. ומודה רבי יוסי במידי דאורחה, דתנא: "קציר" אין לי אלא קציר, (קוטף) [עוקר] מנין, תלמוד לומר: "לקצר". תולש מנין, תלמוד לומר: "בקצרך". "שדך" ולא של אחרים. רבי ישמעאל ברי יהודה אומר משום רבי שמעון: "שדך" ולא שתף עם הנכרי. "שדך" לחיב על כל שדה ושדה. מכאן אמרו: אלו מפסיקין לפאה: הנחל, והשולולית, דרך היחיד, ודרך הרבים, ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים, והבור, והנר, וזרע אחר: והקוצר לשחת מפסיק, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אין מפסיק, אלא אם כן חרש. אמת המים הקבועה הרי זו מפסקת. רבי יהודה אומר: אם אינה יכולה לקצר פאחת מפסקת. "וכל ההרים אשר במעדר יעדרו", אף על פי שאין הבקר יכול לעבר בכליו, נותן פאה לכל וכו'. הכל מפסיקים לזרעים, ואין מפסיקים לאילו אלא גדר שגבוה עשרה טפחים. אם היה שער כותש אין מפסיק, אלא נותן פאה על הכל. לחרובין כל שרואה זה את זה. אמר רבן גמליאל: נוהגין היו בית אבא, שהיו נותנים פאה אחת לזיתים שהיו להם בכל רוח, לחרובין כל שרואה זה את זה. רבי אלעזר ברבי צדוק אומר משמו: אף לחרובין שהיו להם בכל העיר. "לקט קצירך" ולא לקט קטוף. אין לקט אלא מחמת הקציר. מכאן אמרו: היה קוצר, קצר מלא זדו, ותלש מלא קמצו, הפהו הקוף, ועקצתו עקרב, ונבעת, ונפל מידו לארץ הרי אלו של בעל הבית. תוך היד תוך המגל לעניים. אחר היד אחר המגל לבעל הבית. ראש היד ראש המגל רבי ישמעאל אומר: לעניים. רבי עקיבא אומר: לבעל הבית. ארבע שבפרם: הפרט והעוללות השכחה והפאה, כלן אין בהן טובת הנאה לבעלים, ואפלו עני שבישראל מוציאין אותן מידו. ושאר מתנות כהנה, כגון הזרוע והלחיים והקבה, אין מוציאין אותן לא מפהן לכהן ולא מלוי ללוי.

רמז תרה ארבע מתנות שבפרם: הפרט והעוללות השכחה והפאה. דכתיב: "וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט", וכתיב: "כי תבצר כרמך לא תעולל אחריד". "אחריד" זה שכחה. ופאה גמר "אחריד, אחריד" מזיתים, דכתיב: "כי תחבט זיתך לא תפאר אחריד" ותנא דבי רבי ישמעאל: שלא תטל ותפארתו ממנו. "אחריד" זו שכחה. כלן אין בהן טובת הנאה לבעלים, מאי טעמא, עזיבה כתיב

בהו. ואפלו עני שבִּישְׂרָאֵל מוֹצִיאִין אוֹתוֹן מִיָּדוֹ, מֵאֵי טַעֲמָא, מִדְּלָא כְּתִיב "תַּעֲזֹב אוֹתָם לְעִנֵי וְלַגֵּר", אֶלָּא כְּתִיב: "לֹא תִלְקֹט לְעִנֵי" לְהַזְהִיר עֲנִי עַל שְׁלוֹ. מַעֲשֵׂר עֲנֵי הַמִּתְחַלֵּק בְּתוֹךְ הַבַּיִת יֵשׁ בּוֹ טוֹבֵת הַנְּאָה לְבַעֲלִים, מֵאֵי טַעֲמָא, נְתִינָה כְּתִיבָא בַּהּ. וְאֶפְלוֹ עֲנֵי שְׂבִישְׂרָאֵל מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ, גִּמְר "לַגֵּר" מֵהֶתֶם, מֵה לְהֵלֵךְ עֲנֵי מִזְהָר אֶף כָּאן עֲנֵי מִזְהָר. לֹוי זָרַע בְּכִישְׂאָר לֹא הָיוּ עֲנִיִּים לְמִיתְבָּא לְהוּ. אֶתָּא לְקַמָּה דְרַב פִּפְא, אָמַר לֵה: "לְעִנֵי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אוֹתָם" וְלֹא לְעוֹרְבִים וְלֹא לְעֵטְלִפִּים. מִיתִיבִי: אֵין מְבִיאִין תְּרוּמָה לֹא מִגֵּרָן לְעִיר, וְלֹא מִמִּדְבָּר לְיִשׁוּב. וְאִם אֵין שָׁם כְּהֵן שׂוֹכֵר פָּרָה וּמְבִיאָהּ מִפְּנֵי הַפֶּסֶד. שְׂאֵנִי תְּרוּמָה דְטַבְּלָא, וְלֹא סָגִי דְלֹא מִפְּרִישׁ לֵה. וְהָרִי מִתְנֹת דְלֹא טַבְּלִי, וְתִנּוּ: מְקוֹם שְׂנֵהֲגוּ לְמַלְגָּ בְּעַגְלִים לֹא (נִפְשִׁיט) [נִמְלַג] אֶת הַזְּרוּעַ, לְהַפְשִׁיט אֶת הָרֹאשׁ לֹא יִפְשִׁיט אֶת הַלְחָיִים. וְאִם אֵין שָׁם כְּהֵן מַעֲלִין אוֹתוֹ בְּדָמִים וְאוֹכְלוּ מִפְּנֵי הַפֶּסֶד כְּהֵן. שְׂאֵנִי כְּהֵן דְנְתִינָה כְּתִיבָא בַּהּ. הַשְּׂתָא דְאֶתִית לְהַכִּי, תְּרוּמָה נְמִי נְתִינָה כְּתִיבָא בַּהּ. אֶלָּא "תַּעֲזֹב" יִתְרָא לְמָה לִי, לְמִפְקִיר כְּרָמוֹ וְכוּי כְּדִלְעִיל. תִּנּוּ הֶתֶם: מִי שְׂלִקֵּט אֶת הַפָּאָה, וְאָמַר: הָרִי זֹו לְפִלוֹנִי עֲנֵי רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר אוֹמַר: זָכָה לוֹ. מַגּוּ דְאֵי בְּעֵי מִפְקָר לֵה לְנַכְסָה וְהָיוּ עֲנֵי וְזָכִי, וּמַגּוּ דְזָכִי לְנַפְשָׁה זָכִי נְמִי לְחַבְרָה. וְחַכְמִים אוֹמְרִים: יִתְנַנְּה לְעִנֵי הַנְּמַצָּא רֵאשׁוֹן. דְכְּתִיב: "לֹא תִלְקֹט לְעִנֵי" לֹא תִלְקֹט לוֹ לְעִנֵי. וְר' אֶלְיֶעֶזֶר "לֹא תִלְקֹט לְעִנֵי" מֵאֵי עֲבִיד לֵה, לְהַזְהִיר הָעֲנֵי עַל שְׁלוֹ.

"לֹא תִלְקֹט לְעִנֵי" לֹא תִסִּיעַ אֶת הָעֲנֵי. "וְכִרְמָךְ לֹא תַעֲזוֹלֵל" רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר אוֹמַר: כְּרָם שְׂפָלוֹ עוֹלְלוֹת כְּלוֹ לְבַעַל הַבַּיִת, שְׂנַאֲמַר: "כִּי תִבְצָר [וְגוֹי] לֹא תַעֲזוֹלֵל" אִם אֵין בְּצִיר, מִנִּין עוֹלְלוֹת, אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: "וְכִרְמָךְ לֹא תַעֲזוֹלֵל" וְאֶפְלוֹ כְּלוֹ עוֹלְלוֹת. אִם כֵּן לְמָה נֶאֱמַר: "כִּי תִבְצָר [וְגוֹי] לֹא תַעֲזוֹלֵל", שְׂיִכּוֹל הוֹאִיל וְהַתִּירוֹ הַכְּתוּב לְעִנֵיִים זְבָאוֹ עֲנִיִּים וְיִלְקִטוּ אוֹתָהּ בְּכָל שְׁעָה שְׂיִרְצָה, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "כִּי תִבְצָר [וְגוֹי] לֹא תַעֲזוֹלֵל" אֵין לְעִנֵיִים בְּעוֹלְלוֹת קִדְם הַבְּצִיר. אֵי זֹו הִיא עוֹלְלוֹת, כָּל שְׂאֵין לֵה לֹא כְּתַף וְלֹא נִטְף. יֵשׁ לֵה כְּתַף וְאֵין לֵה נִטְף, נִטְף וְאֵין לֵה כְּתַף הָרִי הוּא שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת. וְאִם סִפֵּק לְעִנֵיִים. עוֹלְלוֹת שְׂבִיאָרְכָבָה אִם נִקְצָרַת עִם הָאֶשְׁכּוֹל, הָרִי הוּא שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת, אִם לֹאוֹ הָרִי הוּא שֶׁל עֲנִיִּים. גִּרְגָר יְחִידִי רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: אֶשְׁכּוֹל. וְחַכְמִים אוֹמְרִים: עוֹלְלוֹת. "וּפְרִט כְּרָמָךְ" אֵין פְּרִט אֶלָּא מִחֲמַת בְּצִיר. מִכָּאן אָמְרוּ: הָיָה בּוֹצֵר, וְעוֹקֵץ אֶת הָאֶשְׁכּוֹל, הַסִּבֵּד בְּעֵלִין, וְנִפְל לְאַרְץ וְנִפְרִט הָרִי אֵלוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת. הַמְנִיחַ כְּלִפְלָה תַּחַת הַגִּפּוֹן בְּשְׁעָה שְׂבוֹצָר, הָרִי זֶה גּוֹזֵל אֶת הָעֲנִיִּים, עַל זֶה נֶאֱמַר: "אֵל תִּסַּג גְּבוּל עוֹלָם". "לְעִנֵי" יְכוּל לְעִנֵי מֵאַחֲרִים, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "לַגֵּר", אֵי לַגֵּר יְכוּל לַגֵּר תּוֹשֵׁב, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "לְלוֹי" מֵה לֹוי כֵּן בְּרִית אֶף כְּלוֹ בְּנֵי בְּרִית. אֵי לְלוֹי וְלַגֵּר יְכוּל כֵּן חֲסָרִין בֵּין שְׂאֵינּוֹ חֲסָרִין, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "לְעִנֵי" מֵה עֲנֵי חֲסָר וּבֵן בְּרִית אֶף כְּלוֹ חֲסָרִין וּבְנֵי בְּרִית. "לְעִנֵי וְלַגֵּר" (כְּתוּב בְּרָמָז תְּרַמ"ה). "תַּעֲזֹב" הֵנַח לְפָנֵיהֶם וְהוּ יְבִזְבוּ. וְאֶפְלוֹ תִשְׁעִים וְתִשְׁעָה אוֹמְרִים: לְחַלֵּק, וְאֶחָד אוֹמַר: לְבִזְבוּ, אֶפְלוֹ בְּרִיא וְאֶפְלוֹ יְהִיו יָדִיו יְפוֹת לְזֶה שׁוֹמְעִין, שְׂאֵמַר כְּהַלְכָה. יְכוּל אֶף בְּדִלִית

ובדקל כן, תלמוד לומר: אתם. אפלו תשעים ותשעה אומרים: לבזבו, ואחד אומר: לחלק, אפלו זקן ואפלו חולה לזה שומעין, שאמר כהלכה. ומה ראית לומר בדלית ובדקל לחלק, ושאר כל הפרות לבזבו, אחר שרבה הכתוב ומעט, תלמוד לומר: "קציר" מה קציר מיחד שהקטן מושל בו כגדול, יצאו הדקל והדלית שאין הקטן מושל בו כגדול. רבי שמעון אומר: חלקי אגוזין הרי הן כדקל וכדלית. "תעזב" הנח לפניהם תבואה בקשה, תלתן בעמיר, תמרים במכבדות. יכול אף על פי שהשירתן הרוח, תלמוד לומר "אתם". אם הפרישן ואחר כך השירתן הרוח פשם שזכו בהם כך זכו בעציהם. מנין שספק לקט לקט, ספק שכחה שכחה, ספק פאה פאה, תלמוד לומר: "לעני ולגר תעזב אתם". "אני ה' אלהיכם" אני גובה מהן אלא נפשות, וכן הוא אומר: "אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער, כי ה' יריב ריבם וקבע את קבעיהם נפש".

"לא תגנבו" מה תלמוד לומר, מכלל שניאמר בגנבה: "שנים ישלם" למדנו ענש, אזהרה מנין, תלמוד לומר: "לא תגנבו". בן בג בג אומר: אל תגנב את שלך מבית אחרים, שפא תראה כגנב. אלא שבר את שניו, ואמר לו: שלי נטלתי. "לא תגנבו" על מנת למיקט. "לא תגנבו" על מנת לשלם תשלומי כפל, ארבעה וחמשה. "לא תגנבו" בגויב ממון וכו' (פדכתוב בפסוק לא תגנב רמז רצ"ח). "לא תגנבו" בגויב ממון. או אינו אלא בגויב נפשות, אמרת: צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, דבר הלמד מענינו: במה הכתוב מדבר, בממון אף פאן בממון.

"ולא תכחשו" אומר רב ששת: הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן, וחוב באונסין. ותנא תונא: "וכחש בה" למדנו לענש, אזהרה מנין, תלמוד לומר: "לא תכחשו". מאי לאו ענש ממון. לא, ענש שבועה. הא מדסיפא דאשתבע, מכלל דרישא דלא אשתבע. דקתני סיפא: "ונשבע על שקר" למדנו ענש, אזהרה מנין, תלמוד לומר: "ולא תשקרו". אמרי אידי ואידי דאשתבע, פאן שהודה פאן שבאו עדים. אתו עדים חוב באונסין, אודויי אודי חוב בקרון וחמש. "ולא תשבועו בשמי" (כתוב ברמז רצ"ג). "ולא תשקרו איש בעמיתו" אין לי אלא איש באיש, איש באשה אשה באיש מנין, תלמוד לומר: "איש בעמיתו" מכל מקום. לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תשבועו בשמי לשקר מה תלמוד לומר, לפי שניאמר: "לא תשא את שם ה' אלהיך", יכול לא יהו חובין אלא על שם המיוחד, מנין לרבות כל הכנויין, תלמוד לומר: "בשמי" בכל שמות שיש לי. "וחללת את שם אלהיך" מלמד ששבועת שקר חלול השם. דבר אחר: "וחללת את שם אלהיך" נעשה אפה חלון על החיה ועל הבהמה. וכן הוא אומר: ("על אלו אבלה הארץ) [על כן אלה אכלה ארץ] ויאשמו לשבי בה על כן (חלו) [חרו] לשבי ארץ ונשאר אנוש מזער". "לא תעשק את רעך" יכול אפלו אומר איש פלוני גבור ואינו גבור, איש פלוני חכם ואינו חכם, עשיר ואינו עשיר, תלמוד לומר: "לא תגזל" מה גזל מיחד שהוא של ממון. ואי זה, זה הכובש שכר שכיר. אי זה גזל ואי זה עשק, אומר רב חסדא: לך ושוב זה עשק, יש לך

בְּיָדֵי וְאֵינִי נוֹתֵן זֶהוּ גִזְלִי. מִתְקִיף לָהּ רַב שְׁשֵׁת: אֵיזָה עֵשֶׂק, כָּל שְׁחִיבָה תוֹרָה קִרְבָּן עָלָיו, דּוּמְנָא דְפִקְדוֹן בְּעֵינָן דְכֹפֵר לָהּ מְמוּנָא. אֶלָּא אָמַר אַבְיִי: לֹא שְׁכַרְתִּיךְ מֵעוֹלָם זֶהוּ עֵשֶׂק, נִתְתִּיו לָךְ זֶהוּ גִזְלִי. וְרַב שְׁשֵׁת, מֵאֵי שְׁנָא עֵשֶׂק דְקָא קָשִׁי לָהּ, וּמֵאֵי שְׁנָא גִזְלִי דְלֹא קָשִׁי לָהּ, דְהִדֵּר כְּפָרָה. עֵשֶׂק נִמְי לּוֹקְמָה דְהִדֵּר כְּפָרָה, הֲכִי הִשְׁתָּא, הֲתָם "אוּ בְּגִזְלִי" כְּתִיב, מִכְּלָל דְאִוּדִי לָהּ מֵעַקְרָא. הֲכֹא מִי כְּתִיב "אוּ בְּעֵשֶׂק", "אוּ עֵשֶׂק אֶת עַמִּיתוֹ" כְּתִיב שְׁעֵשֶׂקוּ כְּבָר. רַבָּא אָמַר: זֶהוּ עֵשֶׂק זֶהוּ גִזְלִי, וְלָמָּה חִלְקוּ הַכְּתוּב, לַעֲבֹר עָלָיו בְּשֵׁנֵי לְאוּיָן.

רמז תרו אָמַר רַבָּא: לָמָּה לִי לְמַכְתֵּב רַחֲמֵנָא לָאוּ בְּרַבִּית, לָאוּ בְּגִזְלִי, לָאוּ בְּאוֹנָא, צְרִיכִי. דְאֵי כְּתֵב רַחֲמֵנָא לָאוּ בְּרַבִּית, מְשׁוּם דְחִדּוּשׁ הוּא דְאֶפְלוּ לַלּוּהָ אֶסְרָה רַחֲמֵנָא. וְאֵי כְּתֵב רַחֲמֵנָא בְּגִזְלִי, מְשׁוּם דְבַעַל כְּרַחֵה. וְאֵי כְּתֵב רַחֲמֵנָא בְּאוֹנָא, מְשׁוּם דְלֹא יָדַע דְמַחִיל. חֲדָא מִחֲדָא לֹא אֶתְיָא, תִּיתִי חֲדָא מִתְרַתִּי. מֵהִי תִיתִי, לֹא לְכַתּוּב רַחֲמֵנָא בְּרַבִּית, וְתִיתִי מֵהֲנֵד. מֵה לְהֲנֵד דְלֹא מִדְעָתוֹ, תֹּאמַר בְּרַבִּית דְמִדְעָתוֹ. לֹא לְכַתּוּב בְּאוֹנָא, וְתִיתִי מֵהֲנֵד, מֵה לְהֲנֵד שְׁכָן אֵין דְרַדְרַד מִקַּח וּמִמְכָר בְּכַד. לֹא לְכַתּוּב רַחֲמֵנָא בְּגִזְלִי וְתִיתִי מֵהֲנֵד, דְמֵאֵי פְרַכְתּוּ מֵה לְרַבִּית שְׁכָן חִדּוּשׁ הוּא, אוֹנָא תּוֹכִיחַ. מֵה לְאוֹנָא שְׁכָן שְׁלֹא מִדְעָתוֹ, דְלֹא יָדַע דְמַחִיל, רַבִּית תּוֹכִיחַ. וְחִזֵּר הַדִּין, לֹא רָאִי זֶה כְּרָאִי זֶה וְלֹא רָאִי זֶה כְּרָאִי זֶה, הַצַּד הַשְּׁוֹה שְׁבָהוּן: שְׁכָן גּוֹזְלוֹ מְמוּן, אַף אֲנִי אָבִיא גִזְלִי שְׁגוֹזְלוֹ מְמוּן. אֵי הֲכִי לָאוּ דְגִזְלִי לָמָּה לִי, לְכוּבֵשׁ שְׁכָר שְׁכִיר, וְלַעֲבֹר עָלָיו בְּשֵׁנֵי לְאוּיָן, דְכְּתִיב: "לֹא תַעֲשֶׂק שְׁכִיר". וְלוֹקְמָה בְּרַבִּית וְאוֹנָא וְגִזְלִי, וְלַעֲבֹר בְּשֵׁנֵי לְאוּיָן, דְבָר הַלְמֵד מֵעֵינָנוּ: "וְלֹא תִגְזֹל" בְּעֵינָנָא דְשְׁכִיר כְּתִיב. "לֹא תִגְנֹבוּ" לָמָּה לִי, לְכַדְתִּנָּא: לֹא תִגְנֹב עַל מְנַת לְמִיקַט וְכוּ'. לָאוּ דְכְּתֵב רַחֲמֵנָא בְּמִשְׁקְלוֹת לָמָּה לִי, לְטוֹמֵן מִשְׁקְלוֹתֵיו בְּמַלְחָה. הִינּוּ גִזְלִי, לַעֲבֹר עָלָיו מִשְׁעַת עֵשֶׂה.

רמז תרו אָמַר אַבְיִי: כָּל דְאָמַר רַחֲמֵנָא: לֹא תַעֲבִיד, אֵי עֲבִיד מֵהֲנֵי וְכוּ' כְּדִלְעִיל (רְמֵז תר"ד). וְהֲרִי גִזְלִי דְרַחֲמֵנָא אָמַר: "לֹא תִגְזֹל", וְתִנּוּן: "הַגּוֹזֵל עֵצִים וַעֲשָׂאן כְּלִים, צָמַר וַעֲשָׂאן בְּגָדִים, מְשַׁלֵּם כְּשַׁעַת הַגּוֹזֵלָה". אָמַר לָךְ רַבָּא: שְׁאֵינִי הֲתָם דְאָמַר קָרָא "אַשֶׁר גִּזְלִי" יִשְׁנֹנוּ כְּמוֹ שְׁגִזְלִי יַחֲזִיר. וְלֹא אַבְיִי הָאֵי "אַשֶׁר גִּזְלִי" עַל גִּזְלִי שְׁלוֹ מוֹסִיף חֲמִשׁ, וְאֵין מוֹסִיף חֲמִשׁ עַל גִּזְלִי אֲבִיו. "לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְׁכִיר". תִּנּוּ רַבָּנָן: מִנִּין לְשְׁכִיר יוֹם שְׁגוּבָה כָּל הַלַּיְלָה, שְׁנָאֵמַר: "לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְׁכִיר אֶתְדַּעַד בְּקָר". וּמִנִּין לְשְׁכִיר לַיְלָה שְׁגוּבָה כָּל הַיּוֹם, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "בִּיּוֹמוֹ תִתֵּן שְׁכָרוֹ". וְאֶפְרוּדָא אָנָּא, שְׁכִירוֹת אֵינָה מִשְׁתַּלְמָת אֶלָּא לְבִסוּף. תִּנּוּ רַבָּנָן: מִמִּשְׁמַע שְׁנָאֵמַר: "לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְׁכִיר", אֵינִי יוֹדַע שְׁהוּא עַד בְּקָר, אֶלָּא מֵה תִלְמוּד לּוֹמַר "עַד בְּקָר", מְלַמֵּד, שְׁאֵינִי עוֹבֵר אֶלָּא בְּקָר רֵאשׁוֹן בְּלִבְד. מִכָּאֵן וְאֵילָךְ אָמַר רַב: עוֹבֵר מְשׁוּם בַּל תִּשְׁהָה, שְׁנָאֵמַר: "אַל תֹּאמַר לְרַעְדָּ לָךְ וְשׁוּב וּמַחֵר אֶתְּנוּ וְיֵשׁ אֶתְּדַעַד. כָּל הַכּוּבֵשׁ שְׁכָר שְׁכִיר עוֹבֵר בְּחִמְשָׁה שְׁמוֹת: מְשׁוּם "בַּל תִּגְזֹל", "וְלֹא תַעֲשֶׂק רַעְדָּ", "לֹא תִלִּין", "וְלֹא תַעֲשֶׂק שְׁכִיר", "וְלֹא תִבּוֹא עָלָיו הַשְּׁמֵשׁ". וַעֲשֵׂה: "בִּיּוֹמוֹ תִתֵּן שְׁכָרוֹ" וְכוּ'.

הני דאכא ביממא ליכא בלילא והני דאכא בלילא ליכא ביממא, אמר רב חסדא:
שם שכירות בעלמא.

רמו תרח תנן התם: "אחד שְכַר אָדָם וְאֶחָד שְכַר בְּהֵמָה וְאֶחָד שְכַר כְּלִים, יֵשׁ בוֹ מְשׁוּם "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְכָרוֹ", וּמְשׁוּם "לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְכִיר". אִימָתִי, בְּזִמְן שְתַבְעוּ. אָבֵל לֹא תַבְעוּ, אֵינּוּ עוֹבְרֵי עָלָיו. הַמְחָהוּ אֶצֶל חֲנוּנֵי אֶצֶל שְלַחְנֵי, אֵינּוּ עוֹבְרֵי עָלָיו. שְכִיר, בְּזִמְנוֹ, נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. עֶבֶר זְמַנוֹ, אֵינּוּ נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. אִם יֵשׁ יָדַים שְתַבְעוּ, הָרִי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. גַּר תּוֹשֵׁב יֵשׁ בוֹ מְשׁוּם "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְכָרוֹ", וְאִין בוֹ מְשׁוּם "לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְכִיר" דְתִנָּא: "מֵאַחִיד" פְּרִט לְאַחֲרִים. "מִגְרָד" זֶה גַר צָדֵק. "בְּשַׁעֲרֵיֶךָ" זֶה גַר אוֹכֵל נְבִלוֹת. מִנִּין לְרַבּוֹת בְּהֵמָה וְכִלִּים, תִּלְמוּד לומר: "בְּאַרְצֶיךָ" כֹּל שְבָאֲרָצָה, וְכֹלן עוֹבְרִין בְּחֻמְשָׁה שְמוֹת הַלְלוּ. מִכָּאן אָמְרוּ: אֶחָד שְכַר אָדָם וְאֶחָד שְכַר בְּהֵמָה וְאֶחָד שְכַר כְּלִים, יֵשׁ בוֹ מְשׁוּם "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְכָרוֹ", וְיֵשׁ בוֹ מְשׁוּם "לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְכִיר". רַבִּי יוֹסִי בְרִי יְהוּדָה אָמַר: גַּר תּוֹשֵׁב יֵשׁ בוֹ מְשׁוּם "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְכָרוֹ", וְאִין בוֹ מְשׁוּם "בֵּל תִּלִּין". בְּהֵמָה וְכִלִּים אִין בְּהוֹ אֵלָא מְשׁוּם "בֵּל תַּעֲשֶׂק" בְּלַבַּד. אָמַר רַבָּא: תִּנָּא דְמִתְנִיתִין תִּנָּא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הוּא, מֵאִי טַעְמָא דְתִנָּא קַמָּא דְ"מֵאַחִיד", יְלִיף "שְכִיר, שְכִיר". וְרַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי יְהוּדָה נְהִי דְלֹא יְלִיף "שְכִיר, שְכִיר", בְּהֵמָה וְכִלִּים מְשׁוּם בְּיוֹמוֹ נְמִי נִיחֵיב, אָמַר לָךְ: "כִּי עָנִי הוּא" מִי שְבָא לִידֵי עָנִיּוֹת וְעִשְׂרִיּוֹת, יִצְאוּ בְהֵמָה וְכִלִּים שְאִין בָּאִין לִידֵי עָנִיּוֹת וְעִשְׂרִיּוֹת. וְתִנָּא קַמָּא, מִבְּעֵי לֵה לְהַקְדִּים עָנִי לְעִשִׂיר. וְר' יוֹסִי בְרִי יְהוּדָה, נִפְקָא לֵה מִ"לֹא תַעֲשֶׂק שְכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן". וְאִידָךְ, תְּרִי עָנִי כְּתִיבִי, חַד לְהַקְדִּים עָנִי לְעִשִׂיר וְחַד לְהַקְדִּים עָנִי לְאַבְיוֹן. וְצָרִיכִי. דְאִי כְּתִב רַחֲמָנָא עִשִׂיר מְשׁוּם דְלֹא צָרִיךְ לֵה, אָבֵל אֶבְיוֹן דְצָרִיךְ לֵה אִימָא לֹא. וְאִי כְּתִב רַחֲמָנָא אֶבְיוֹן דְלֹא זִילָא לֵה מִלְתָּא לְמִתְבַּעָה, אָבֵל עִשִׂיר דְזִילָא לֵה מִלְתָּא אִימָא לֹא. צָרִיכָא. וְתִנָּא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, מֵה נִפְשָׁךְ, אִי יְלִיף "שְכִיר, שְכִיר" אֶפְלוּ גַר וְתוֹשֵׁב נְמִי, אִי לֹא יְלִיף "שְכִיר, שְכִיר" בְּהֵמָה וְכִלִּים מִנָּא לֵה, לְעוֹלָם לֹא יְלִיף, וְשָׂאֲנִי הַתָּם דְאָמַר קָרָא: "לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְכִיר אֶתְדָךְ" כֹּל שְפַעֲלָתוֹ אֶתְדָךְ. אִי הָכִי גַר תּוֹשֵׁב נְמִי, אָמַר קָרָא: "רַעְדָךְ" וְלֹא גַר תּוֹשֵׁב. אִי הָכִי בְהֵמָה וְכִלִּים נְמִי, הָא כְּתִיב "אֶתְדָךְ". וְמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת בְּהֵמָה וְכִלִּים וְלַהוֹצִיא גַר תּוֹשֵׁב, מִסְתַּבְּרָא מְרַבָּה אָנִי בְהֵמָה וְכִלִּים שְיִשְׁנֹן בְּכָל מָמוֹן רַעְדָךְ, וּמוֹצִיא אָנִי גַר תּוֹשֵׁב שְאִינוּ בְכָל מָמוֹן רַעְדָךְ. וְתִנָּא דְ"מֵאַחִיד" וְרַבִּי יוֹסִי בְרִי רַבִּי יְהוּדָה הֵאִי "רַעְדָךְ" מֵאִי עֶבֶד לֵה, מִבְּעֵי לֵה לְכַדְתִּנָּא: "רַעְדָךְ" וְלֹא גוֹי, גוֹי מִ"אַחִיד" נִפְקָא, חַד לְמִשְׁרֵי עֲשִׂקוֹ וְחַד לְמִשְׁרֵי גְזוּלוֹ וְקָא סַבֵּר גְזוּל גוֹי מִתְרֵ. וְצָרִיכָא. דְאִי אֲשַׁמְעִינָן גְזוּלוֹ מְשׁוּם דְלֹא טָרַח בְּהוּ, אָבֵל עֲשִׂקוֹ דְטָרַח בְּהוּ אִימָא לֹא, צָרִיכָא. וְאִי אֲשַׁמְעִינָן עֲשִׂקוֹ מְשׁוּם דְלֹא אֶתְא לְיָדָה, אָבֵל גְזוּלוֹ דְאֶתְא לְיָדָה אִימָא לֹא צָרִיכָא. וְר' יוֹסִי בְרִי יְהוּדָה הֵאִי "לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְכִיר" מֵאִי עֶבֶד לֵה, מִבְּעֵי לֵה לְכַדְרַבִּי יוֹסִי: אֶפְלוּ לֹא שְכָרוּ אֵלָא לְבַצֵּר אֲשַׁכּוּל אֶחָד עוֹבְרֵי מְשׁוּם בֵּל תִּלִּין. וְאִידָךְ, מִ"וְאֵלָיו הוּא נוֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ" נִפְקָא, דְבַר שְמוֹסֵר נִפְשׁוֹ עָלָיו. וְאִידָךְ,

מבעי לה לכדתנא: "ואליו הוא נושא את נפשו" מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר נפשו למיתה, לא על שכרו. מכאן אמרו: כל הכובש שכר שכיר, כאלו נוטל נשמתו ממנו. נשמתו של מי, רב הונא ורב חסדא. חד אמר: נשמתו של גזלן, וחד אמר: נשמתו של נגזל. מאן דאמר נשמתו של גזלן, דכתיב: "אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער, כי ה' יריב ריבם וקבע את קבעיהם נפש". ומאן דאמר נשמתו של נגזל, דכתיב: "בן ארחות כל בצע בצע את נפש בעליו יקח". ואידך אמר לך: בעליו דהשתא. ואידך נמי, הכתיב: "וקבע את קבעיהם נפש", מה טעם קאמר, מה טעם "וקבע את קבעיהם נפש", משום דנטלו נפש.

תנו רבנן: "לא תליו פעלת שכיר" יכול אף על פי שלא תבעו, תלמוד לומר: "אתד". יכול אף על פי שאין לו, תלמוד לומר: "אתד" והוא שיש לך. יכול אפלו המחהו אצל חנוני ואצל שלחני, תלמוד לומר: "אתד" ולא אצל שלחני.

רמז תרט "לא תקלל חרש". המקלל אביו ואמו בכנויין חיב, דברי רבי מאיר. וחכמים פוטרים. מאן חכמים, רבי מנחם בר' יוסי דאמר: "בנקבו שם יומת" מה תלמוד לומר "שם", למד על המקלל אביו ואמו שאינו חיב עד שיקללם בשם. המקלל עצמו וחברו בכל, עובר בלא תעשה. אמר רבי ינאי: ודברי הכל. עצמו דכתיב: "השמר לך ושמר נפשך", וכדרבי אבין וכו'. חברו דכתיב: "לא תקלל חרש".

[לא תקלל חרש] אין לי אלא חרש, מנין לרבות כל אדם, תלמוד לומר: "בעמך לא תאר". אם כן למה נאמר "חרש", מה חרש מיחד שהוא בחיים, אף כל שהוא בחיים. נצא מת שאינו בחיים. "ולפני עור לא תתן מכשל" לפני סומא בדבר. אמר לך: בת פלוני מהי לכהנה, אל תאמר לו: כשרה, והיא אינה אלא פסולה. הנה נוטל בך עצמה, אל תתן לו עצמה שאינה הוגנת לו. אל תאמר לו: צא בצעהרם שישתרב, בהשכמה שיקפוחו לסטים. ואל תאמר לו: מכר שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה ממנו. שפא תאמר עצמה זפה אני נותן לו, והרי הדבר מסוור ללב, שנאמר: "ויראת מאלהיך אני ה'" כל דבר המסוור ללב נאמר בו: "ויראת מאלהיך". תנא: רבי נתן אומר: מנין שלא יושיט אדם כוס יין לגזיר, ואבר מן החי לבני נח, שנאמר: "ולפני עור לא תתן וגו'". וכגון דקאי בתרי עברי דנהרא. דיקא נמי, דקתני: "לא יושיט", ולא קתני "לא יתן". אמר רב יהודה: סתם רועה פסול. ודוקא דידה, הא דעלמא כשר. דאי לא תימא הכי, אגן חיותא לרעיא היכי מסרינן, והכתיב: "ולפני עור לא תתן מכשל", אלא חזקה אין אדם חוטא ולא לו. אמר רב יהודה אמר רב: כל שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים, עובר משום "ולפני עור לא תתן מכשל". ריש לקיש אמר: גורם קללה לעצמו, שנאמר: "תאלמנה שפתי שקר" וגו'. תנו רבנן: שלשה צועקין ואינן נענין: מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים, והקונה אדון לעצמו, ומי

שְׂאֵשְׁתּוֹ מוֹשְׁלֵת עָלָיו. קוֹנָה אֲדוֹן לְעַצְמוֹ מֵאִי הִיא, אִיבְעִית אִימָא : תוֹלָה מְעוֹתָיו בְּנִכְרִי. וְאִיבְעִית אִימָא : כּוֹתֵב נִכְסָיו לְבָנָיו. וְאִיבְעִית אִימָא : דְּבִישׁ לֵה בְּהֵאֵי מְתָא וְלֹא אֲזִיל לְמְתָא אַחְרִיתִי.

"לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט" בְּדִין. מְלַמֵּד, שֶׁהַדִּין שֶׁמְקַלְקֵל אֶת הַדִּין קְרוּי עוֹל, שְׂנֵאוּי, וּמִשְׁקָץ, חֶרֶס, וְתוֹעֵבָה. וְגוֹרֵם חֲמֻשָּׁה דְּבָרִים : מְטִמָּא אֶת הָאָרֶץ, וּמַחְלֵל אֶת הַשֵּׁם, וּמְסַלֵּק אֶת הַשְּׂכִינָה, וּמְפִיל יִשְׂרָאֵל בְּחֶרֶב, וּמְגַלֵּה אוֹתוֹן מֵאֲרָצָם. "לֹא תִשָּׂא פְּנֵי דָל" שֶׁלֹּא תֵאמֶר : עֲנִי הוּא זֶה, הוּאִיל וְזֶה עֲשִׂיר חַיֵּב לְפָרְנָסוֹ, אֲזַפְּהוּ, וְנִמְצָא מִתְּפָרְנָס בְּנִקְיֹת. תִּלְמוּד לומר : "לֹא תִשָּׂא פְּנֵי דָל". "וְלֹא תִהְדָּר פְּנֵי גְדוֹל" שֶׁמָּא תֵאמֶר : עֲשִׂיר הוּא זֶה, בֶּן גְּדוֹלִים הוּא זֶה, אֲרָאָה בְּבִשְׁתּוֹ, עַד כַּמָּה אֲנִי אֲבִישָׁהוּ. תִּלְמוּד לומר : "וְלֹא תִהְדָּר פְּנֵי גְדוֹל".

רמז תרי "בְּצִדְקַת תִּשְׁפֹּט עֲמִיתְךָ" תֵּן הַתָּם : "דִּינֵי מְמוֹנוֹת בְּשִׁלְשָׁה הִדְיוֹטוֹת". מְשׁוּם דְּרַבֵּי חֲנִינְא, דֵּאָמַר : דְּבַר תּוֹרָה אֶחָד דִּינֵי מְמוֹנוֹת וְאֶחָד דִּינֵי נַפְשׁוֹת בְּדְרִישָׁה וַחֲקִירָה, שְׁנַאָמַר : "מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם". וּמָה טַעַם אָמְרוּ : דִּינֵי מְמוֹנוֹת לֹא בְּעֵינֵי דְרִישָׁה וַחֲקִירָה, שֶׁלֹּא תִנְעַל דָּלֵת בְּפְנֵי לוֹיִן. אֲלֹא מַעֲתָה טַעוּ לֹא יִשְׁלְמוּ, כָּל שְׂכּוֹן שֶׁנִּעְלַת דָּלֵת בְּפְנֵי לוֹיִן. אִי הָכִי תִרְתִּי קִתְנֵי דִינֵי מְמוֹנוֹת בְּשִׁלְשָׁה הִדְיוֹטוֹת, גְּזוּלוֹת וַחֲבָלוֹת בְּשִׁלְשָׁה מְמַחִין, וְעוֹד, "שִׁלְשָׁה שִׁלְשָׁה" לָמָּה לִי, אֲלֹא אָמַר רַבָּא : לְעוֹלָם תִּרְתִּי קִתְנֵי, מְשׁוּם דְּרַבֵּי חֲנִינְא. רַב אַחָא בְּרַה דְרַב אִיקָא אָמַר : מִדְּאוּרִיתָא חַד נְמִי כְּשֶׁר, דְּכַתִּיב : "בְּצִדְקַת תִּשְׁפֹּט עֲמִיתְךָ", אֲלֹא מְשׁוּם יוֹשְׁבֵי קַרְנוֹת. אֲטוּ בִתְלָתָא מִי לֹא הוּוּ יוֹשְׁבֵי קַרְנוֹת, אִי אֲפֹשֶׁר דְלִית בְּהוּ חַד דְּגַמִּיר. אֲלֹא מַעֲתָה טַעוּ לֹא יִשְׁלְמוּ, כָּל שְׂכּוֹן דְנִפְיֵשִׁי יוֹשְׁבֵי קַרְנוֹת.

רמז תריא רִישׁ לְקִישׁ רְמִי : כְּתִיב : "בְּצִדְקַת תִּשְׁפֹּט עֲמִיתְךָ", וּכְתִיב : "צִדְקַת צִדְקַת תִּרְדֹּף", הָא כִּי צִדְקַת, כָּאן בְּדִין מְרַמָּה, כָּאן בְּדִין שְׂאִינוּ מְרַמָּה. רַב אֲשֵׁי אָמַר : אֶחָד לְדִין וְאֶחָד לְפִשְׁרָה, כְּדִתְנִינָא : "צִדְקַת צִדְקַת תִּרְדֹּף" אֶחָד לְדִין וְאֶחָד לְפִשְׁרָה. כִּי צִדְקַת שְׁתֵּי סְפִינּוֹת עוֹבְרוֹת בְּנֶהָר וּפְגָעוּ זֶה בְּזֶה, אִם עוֹבְרוֹת שְׁתֵּיהֶן שְׁתֵּיהֶן טוֹבְעוֹת, בְּזוֹ אַחַר זֶה שְׁתֵּיהֶן עוֹבְרוֹת. וְכֵן שְׁנֵי גְמָלִים שֶׁהֵיוּ עוֹלִין בְּמַעְלוֹת בֵּית חוֹרוֹן וּפְגָעוּ זֶה בְּזֶה, אִם עָלוּ שְׁנֵיהֶן שְׁנֵיהֶן נוֹפְלִים, בְּזֶה אַחַר זֶה שְׁנֵיהֶן עוֹלִין. הָא כִּי צִדְקַת, טַעוֹנָה וְשִׂאִינָה טַעוֹנָה תִּדְחָה שְׂאִינָה טַעוֹנָה מְפִנֵי טַעוֹנָה, קְרוּבָה וְשִׂאִינָה קְרוּבָה תִּדְחָה קְרוּבָה מְפִנֵי שְׂאִינָה קְרוּבָה, הֵיוּ שְׁתֵּיהֶן קְרוּבוֹת, שְׁתֵּיהֶן רְחוּקוֹת, שְׁתֵּיהֶן טַעוֹנוֹת הִטַּל פְּשָׁרָה בִּינֵיהֶן, וּמַעְלוֹת שְׂכָר זֶה לְזֶה. תֵּנוּ רַבָּנֵן : "צִדְקַת צִדְקַת תִּרְדֹּף" הִלָּךְ אַחַר בֵּית דִּין יָפָה : אַחַר רַבֵּי אֶלְיעָזָר לָלֵד, אַחַר רַבֵּי יוֹחָנָן בֶּן זַפְּאִי לְבָרַר חִיל, אַחַר רַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ לְפָקִיעִין, אַחַר רַבֵּי עֲקִיבָא לְבָנֵי בְרַק, אַחַר רַבֵּי מַתִּיָּא בֶּן חֲרָשׁ לְרוּמִי, אַחַר רַבֵּי חֲנִינְא בֶּן תִּרְדִּיּוֹן לְסַכְנֵי, אַחַר רַבֵּי יוֹסִי לְצַפּוֹרִי, אַחַר רַבֵּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא לְנִצְיָבִין, אַחַר רַבֵּי חֲנִינְא בֶּן אַחִי רַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ לְגוּלָּה, אַחַר רַבֵּי לְבִית שְׁעָרִים, אַחַר חֲכָמִים לְלִשְׁכַּת הַגְּזִית. תֵּנוּ רַבָּנֵן : "בְּצִדְקַת תִּשְׁפֹּט עֲמִיתְךָ" שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֶחָד עוֹמֵד

וְאֶחָד יוֹשֵׁב, אֶחָד מִדְּבַר כָּל דְּבָרָיו וְאֶחָד אוֹמֵר לוֹ קֶצֶר דְּבָרֶיךָ. תִּנְי רַב יוֹסֵף:
"בְּצִדְקָה תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ" עִם שְׂאֵתְךָ בַּתּוֹרָה וּבִמְצוֹת הַשְּׁתַּדְּל לְדוֹנוֹ יָפֵה, לְמִשְׁרֵי
בַּתְּגָרָה, אֵי נְמִי: לְשׁוּדָא דְדִינֵי. דְּבַר אַחַר: "בְּצִדְקָה תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ" הוּי דוֹ אֶת
חֲבֵרְךָ לְכַף זְכוּת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁשָּׂה דְּבָרִים אָדָם עוֹשֶׂה אוֹתָם, אוֹכֵל מִפְּרוֹתֵיהוֹן
בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהִקְרָן קִיָּמַת לְעוֹלָם הַבָּא. וְאֵלוֹ הֵן: הַכְּנָסַת אוֹרְחִים, וּבִקּוּר חוֹלִים,
וְהַשְׁכַּמַת בֵּית הַמְדָרֶשׁ, וְעִיּוֹן תְּפִלָּה, וְהַמְגַדֵּל בְּנָיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וְהִדּוֹן אֶת חֲבֵרוֹ
לְכַף זְכוּת. וּבְהִנֵּי שְׂיָכִי נְמִי: כַּבּוּד אָב וְאִם, וּגְמִילוּת חֲסָדִים, וְהַבְּאֵת שְׁלוֹם בֵּין
אָדָם לְחֲבֵרוֹ, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כָּלָם. תִּנּוּ רַבָּנָן: הִדּוֹן אֶת חֲבֵרוֹ לְכַף זְכוּת, לְדִיּוֹן
אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת]. מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁיָּרַד מִגְּלִיל הָעֲלִיוֹן, וְנִשְׁכַּר אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת
אֶחָד בְּדָרוֹם שְׁלֹשׁ שָׁנִים. בְּעֶרְבֵי הָרְגֵל אָמַר לוֹ: תֵּן שְׂכָרִי וְאַלְךָ וְאַפְרִינֵס אֶת אֲשֵׁתִי
וְאֶת בְּנֵי. אָמַר לָהּ: אֵין לִי, אָמַר לָהּ: תֵּן לִי מַעוֹת, אָמַר לָהּ: אֵין לִי, תֵּן לִי בְּהֵמָה,
אֵין לִי, תֵּן לִי כְרָמִים, אֵין לִי, תֵּן לִי קַרְקַע, אֵין לִי, תֵּן לִי כָרִים וּכְסוֹתוֹת, אֵין לִי.
הַפְּשִׁיל כְּלָיו לְאַחוֹרָיו וְהִלְךָ לְבֵיתוֹ בְּפַחֵי נַפְשׁ. אַחַר הָרְגֵל נָטַל בַּעַל הַבַּיִת שְׂכָרוֹ
בְּיָדוֹ, וְעָמַד מִשְׁאוּי שְׁלֹשָׁה חֲמוּרִים: אֶחָד שֶׁל מֵאָכֵל, וְאֶחָד שֶׁל מִשְׁתָּה, וְאֶחָד שֶׁל
מִיָּנִי מְגָדִים, וְהִלְךָ לְבֵיתוֹ: לְאַחַר שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ נָתַן לוֹ שְׂכָרוֹ. וְאָמַר לוֹ: בְּשַׁעַה
שֶׁאֲמַרְתָּ לִּי: תֵּן לִי מַעוֹתֵי, בְּמָה חֲשַׁדְתָּנִי, אָמַר לָהּ: שְׂמָא פְּרַקְמִטְיָא נִזְדַּמְּנָן לוֹ
וְלָקַח בָּהוֹן. בְּשַׁעַה שֶׁאֲמַרְתָּ לִּי: תֵּן לִי בְּהֵמָה, וְאֲמַרְתִּי: אֵין לִי, בְּמָה חֲשַׁדְתָּנִי, אָמַר
לָהּ: שְׂמָא מִשְׁכָּרוֹת הֵן בְּיַד אַחֲרִים. בְּשַׁעַה שֶׁאֲמַרְתָּ לִּי: תֵּן לִי כָרִים וּכְסוֹתוֹת וְכוּי,
אָמַר לָהּ: שְׂמָא הַקְּדִישׁ כָּל נְכָסָיו לְשָׂמִים. אָמַר לָהּ: הָעֲבוּדָה, כֶּף הַזֶּה, הַקְּדִישְׁתִּי
כָּל נְכָסֵי לְשָׂמִים בְּשִׁבִיל הוֹרְקָנוּס בְּנֵי שְׁלָא עֶסֶק בַּתּוֹרָה, עַד שֶׁבָּאתִי אֶצֶל חֲבֵרִי
שֶׁבְּדָרוֹם וְהִתִּירוּ לִי אֶת נְדָרִי. וְאַתָּה כְּשֶׁם שֶׁדַּנְתָּנִי לְכַף זְכוּת, כֶּף יָדִין אוֹתְךָ
הַמָּקוֹם לְכַף זְכוּת. תִּנּוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד שֶׁפָּדָה רִיבָה אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל
בְּדָרְךָ, וְלַמְלוֹן הַשְּׂכִיבָה תַּחַת מְרַגְלוֹתָיו. לְמַחַר גֵּרַד וְטָבַל וְשָׁנָה לְתַלְמִידִיו. אָמַר
לָהֶם: בְּשַׁעַה שֶׁהִשְׁכַּבְתִּיהָ אֶצְלִי בְּמָה חֲשַׁדְתוּנִי, אָמְרוּ לוֹ: שְׂמָא יֵשׁ בְּנוֹ תַלְמִיד
שְׂאִינוּ בְּדוֹק לְרַבִּי. בְּשַׁעַה שֶׁיָּרַדְתִּי וְטָבַלְתִּי, בְּמָה חֲשַׁדְתוּנִי, אָמַר לָהּ: שְׂמָא מִפְּנֵי
טָרַח הַדָּרְךָ אַרְעֵי לְרַבִּי קָרִי. אָמַר לָהֶם: הָעֲבוּדָה כֶּף הַזֶּה. וְאַתֶּם כְּשֶׁם שֶׁדַּנְתוּנִי
לְכַף זְכוּת, כֶּף יָדִין הַמָּקוֹם אֶתְכֶם לְכַף זְכוּת. תִּנּוּ רַבָּנָן: פְּעַם אֶחָד הִצְרָךְ
לְתַלְמִידִים דְּבַר אֶצֶל מִטְרוֹנָא אַחַת שֶׁכָּל גְּדוּלֵי רוּמִי מְצוּיִין אֶצְלָהּ. אָמְרוּ: מִי יֵלֵךְ,
אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֲנִי אֵלְךָ. הִלְךָ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְתַלְמִידִיו. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְפֶתַח
בֵּיתָהּ חָלַץ תְּפִלּוֹ בְּרַחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת (וְהִשְׁלִיחַ לְתַלְמִידִיו), וְנִכְנַס וְנָעַל הַדְּלֵת
בְּפָנֶיהֶם. אַחַר שֶׁיָּצָא גֵרַד וְטָבַל וְשָׁנָה לְתַלְמִידִיו. אָמַר לָהֶם: בְּשַׁעַה שֶׁחֲלַצְתִּי תְּפִלּוֹן
בְּמָה חֲשַׁדְתוּנִי, אָמְרוּ: כְּסָבוֹר רַבִּי אֵל יִכְנָסוּ דְּבָרֵי קְדֻשָּׁה בְּמָקוֹם טְמֵאָה. בְּשַׁעַה
שֶׁנָּעַלְתִּי דְלֵת בְּפָנֶיכֶם בְּמָה חֲשַׁדְתוּנִי, אָמְרוּ: שְׂמָא דְּבַר מַלְכוּת בִּינוּ לְבִינָה. בְּשַׁעַה
שֶׁיָּרַדְתִּי וְטָבַלְתִּי בְּמָה חֲשַׁדְתוּנִי, אָמְרוּ לָהּ: שְׂמָא נִתְּזָה צְנוּרָא עַל בְּגָדוֹ שֶׁל רַבִּי.
אָמַר לָהֶם: הָעֲבוּדָה כֶּף הַיְתָה. וְאַתֶּם כְּשֶׁם שֶׁדַּנְתוּנִי לְכַף זְכוּת, כֶּף יָדִין הַמָּקוֹם
אֶתְכֶם לְכַף זְכוּת.

רמז תריב "לא תלך רכיל בעמיה". אזהרה למוציא שם רע מנא לו, אמר רבי אלעזר: לא תלך רכיל. רבי נתן אמר: "מ'ונשמרת מכל דבר רע". ורבי אלעזר מאי טעמא לא אמר מ'ונשמרת", ההוא מפעי לה לכדרבי פינחס: "ונשמרת מכל דבר רע" מפאו שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טמאה בלילה. ורבי נתן מאי טעמא לא אמר כרבי אלעזר, ההיא אזהרה לבית דין שלא יהא רף לזה וקשה לזה. תנו רבנן: מנין לכשיצא שלא לאמר אני מזכה וחברי מחיבין, אבל מה אעשה שחברי רבו עלי, תלמוד לומר: "לא תלך רכיל בעמיה", ואומר: "הולך רכיל מגלה סוד". ההוא תלמידא דאפיק מלתא דאתמר בבי מדרש אבתר עשרין ותרתין שניו, ואפקה רב אמי מבי מדרשא, אמר דין גלי רזא. מכתב היכי כתבין, רבי יוחנן אמר: "זכאי". ריש לקיש אמר: "פלוני ופלוני מזכין ופלוני מחיב". רבי אלעזר אומר: "מדבריהם נזדכה פלוני". רבי יוחנן אמר: "זכאי" משום "לא תלך רכיל". ריש לקיש אמר: "פלוני ופלוני מזכין ופלוני מחיב" משום דמחזי כשקרא. רבי אלעזר אית לה דמר ואית לה דמר, הלכך כתבין: "מדבריהם נזדכה פלוני". "לא תלך רכיל" שלא תהא רף דברים לזה וקשה לזה. דבר אחר: אל תהי כרוכל, שמטעים דבריו והולך. אמר רבי נחמיה: זה הוא מנהגם של דינן: בעלי דינן עומדין לפניהם שומעין דבריהם, ומוציאין אותן לחוץ ונושאין ונותנין בדבר, וגומרין את הדיו, היו מכניסין אותן, גדול שבדינן אמר: איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חיב. מנין לכשיצא לא יאמר וכו'. "לא תלך רכיל בעמיה" שנו חכמים: מאה חנפים, ולא אחד מגלה פנים.

שנו חכמים במשנה: "אם הנה בעל תשובה לא יאמר לו: זכר מעשיך הראשונים. אם הנה בן גרים לא יאמר לו: זכר מעשה אבותיך". דבר אחר: "לא תלך רכיל" מה רוכל זה יש עליו מאה מיני בשמים. כך, כל חכם וחכם מישראל שיש בו דברי תורה לאמתו יש בלבבו מאה מחשבות של מקרא ושל משנה, שניאמר: "מי זאת עולה מן המדבר" וגו', כגון משה ואהרן וכל הדומין להם. וכיוצא בדבר אתה אומר: דתן ואבירם רשעין היו, כיון שהיה אחד מהן עושה מריבה עם חברו יש בלבבו מאה מחשבות של גזל ושל גלוי עריות ושל שפיכות דמים. דבר אחר: "לא תלך רכיל" ארבע מדות יש בו באותו מקרא: שתי מדות של צדיקים, ושתי מדות של רשעים. שתי מדות של צדיקים כיצד, צא ולמד ממשו ואהרן שנתפנו ועשו שלום בין ישראל לאביהם שבשמים בין אדם לחברו בין איש לאשתו, מתוך דיניהם נקבע שם טוב להם ולבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות, שניאמר: "הוא משה ואהרן". שתי מדות של רשעים כיצד, צא ולמד מדתן ואבירם הרשעים שנתפנו ועשו מחלקת בין ישראל לאביהם שבשמים בין אדם לחברו בין איש לאשתו, מתוך דרכיהם נקבע שם רע לבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות, שניאמר: "הוא דתן ואבירם". לא תעמד על דם רעה" מנין אם ידעת לו זכות אל תשתק לו עליו, תלמוד לומר: "לא תעמד על דם רעה". מנין אם ראית

שְׁטוּבַע בְּנֵהָר, אוֹ לְסֻטִים בָּאִין עָלָיו, אוֹ חִיָּה רְעָה בָּאָה עָלָיו, אֶתְּהָ חֵיב לְהַצִּילוֹ, תִּלְמוּד לֹמַר: "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ". מִנֵּיִן הָרוֹדֵף אַחֵר חִבְרוּ לְהַרְגוֹ, חֵיב אֶתְּהָ לְהַצִּילוֹ בְּנִפְשׁוֹ, תִּלְמוּד לֹמַר: "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ". הָא מִהֲכָא נִפְקָא, מִהֲתָם נִפְקָא: אֲבַדְתָּ גוֹפּוֹ מִנֵּיִן, תִּלְמוּד לֹמַר: "וְהִשְׁבוֹתוֹ לוֹ", אִי מִהֲתָם הָוָה אֲמִינָא הֵנִי מְלִי בְּנִפְשָׁה אֲבָל מִטְּרַח וּמִגְר אֲגִירִי לָא, קָא מְשַׁמַּע לָן.

רמז תריג "לֹא תִשָּׂא אֶת אַחִידָךְ" יָכוֹל לֹא תִכְפְּנוּ וְלֹא תִסְרְטוּנוּ וְלֹא תִקְלָלְנוּ, תִּלְמוּד לֹמַר "בְּלִבְבְּךָ" בְּשִׁנְאָה שְׂבִילָב הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וּמִנֵּיִן לְרוּאָה דְּבַר מְגַנֵּה בְּחִבְרוּ שְׁחֵיב לְהוֹכִיחוֹ, תִּלְמוּד לֹמַר: "הוֹכַח תּוֹכִיחַ". הוֹכִיחוֹ וְלֹא קִבַּל, מִנֵּיִן שְׂיַחֲזֹר וְיוֹכִיחוֹ, תִּלְמוּד לֹמַר: "תּוֹכִיחַ" אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים. יָכוֹל אֲפִלּוּ פָּנָיו מִשְׁתַּנֵּים, תִּלְמוּד לֹמַר: "וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא". אָמַר רַבִּי טְרַפּוֹן: תַּמָּה אֲנִי אִם יֵשׁ בְּדוֹר הַזֶּה שְׂיָכוֹל לְהוֹכִיחַ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הָעֲבוּדָה, אִם יֵשׁ בְּדוֹר הַזֶּה שְׂיָכוֹל לְקַבֵּל תּוֹכְחָה. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: הָעֲבוּדָה, אִם יֵשׁ בְּדוֹר הַזֶּה שְׂיֹדֵעַ הֵיאָד מוֹכִיחִין. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: מַעֲיֵד אֲנִי עָלֶי שְׁמַיִם וְאָרֶץ, שְׂיֹתֵר מַחֲמֵשׁה פְּעָמִים לְקָה (רַבִּי) עֲקִיבָא עַל גְּדִי לְפָנָי רַבּוֹ גְּמִלְיָאֵל בְּיַבְנָה, שְׁהִיתִי קוֹבֵל עָלָיו. וְכָל כֶּךָ אֲנִי יוֹדֵעַ שְׁמוּסִיף בִּי אֶהְבֵּה, לְקַיִם מָה שְׁנֵאָמַר: "הוֹכַח לְחֻכְּם וַיֵּאֱהָבְךָ".

"לֹא תִשָּׂא אֶת אַחִידָךְ" כְּשֵׁם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְהִי שְׁמוֹ הַגְּדוֹל מְבָרַךְ לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, מְגַלְגֵל וּמַעֲבִיר וְאִינוּ מְשַׁמֵּר קִנְיָה וּנְקֻמָּה בְּלִבּוֹ עַל יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְקוֹמוֹת מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם, כֶּךָ "לֹא תִשָּׂא אֶת אַחִידָךְ". וַיִּמָּה תִּלְמוּד לֹמַר "בְּלִבְבְּךָ", בְּשִׁנְאָה הַמִּיִּשְׁנֵת. וְכִי בְּאַחִיו מִן הָאֵב וּמִן הָאֵם הַכְּתוּב מְדַבֵּר, אִין הַכְּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא כְּנֶגֶד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂאִין לוֹ אַחִים לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ וְלֹא לְעוֹלָם הַבָּא, אֶלָּא צְדִיקֵי עוֹלָם שְׁעוֹשִׂים רְצוֹנוֹ בְּתוֹרָתוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד, שְׂקָרָא אוֹתָם אַחִים וְרַעִים. "הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ" יָכוֹל אִם יוֹדֵעַ אֶתְּהָ בּוֹ שְׂאִינוּ שׁוֹנְאָד הוֹכִיחָהוּ, וְאִם לָאוֹ אֵל תּוֹכִיחָהוּ, תִּלְמוּד לֹמַר: "הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ". דְּבַר אַחֵר: לְעַם שְׁעַמְדָּה בְּמִצְוֹת אֶתְּהָ מוֹכִיחַ, וְאִי אֶתְּהָ מוֹכִיחַ לְרַשָּׁע שְׂשִׁנְאָדָּה, שְׂנֵאָמַר: "יִסֵּר לְךָ לֹקַח לוֹ קֶלֶון [וּמוֹכִיחַ לְרַשָּׁע מוּמוֹ]" שְׁהוּא עֲצָמוֹ בְּעַל מוּם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן מִתְנָא: אִם יֵשׁ דְּבַר בִּינְדָּה לְבִינוּ, אוֹמְרָהוּ לוֹ וְאֵל תְּהֵא אוֹיְבָד אֵל תִּשְׁמַח", וְלִהְלֵן הוּא אוֹמַר: "בְּאֲבוֹד רְשָׁעִים רְנָה" כִּי צַדִּיק יִתְקַיֵּמוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים הָאֵלּוּ, תִּלְמִיד חֻכְּם שְׂנֵאָחֵד הַיּוֹם בְּהִלְכָה וּבָא לְגִדּוֹ דְּבַר לְמַחֵר, אֵל תִּשְׁמַח לוֹ "פֶּן יִרְאֶה ה' וְרַע בְּעֵינָיו". אִם רְאִיתָ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שְׁהוּא רוּצָה בְּרַעְתּוֹ שֶׁל חִבְרוּ, זֶהוּ רַשָּׁע גְּמוּר. "הוֹכַח" אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים. "תּוֹכִיחַ" אִין לִי אֶלָּא הָרַב לְתִלְמִיד, תִּלְמִיד לְרַב מִנֵּיִן, תִּלְמוּד לֹמַר: "הוֹכַח תּוֹכִיחַ" מִכָּל מְקוֹם (כְּתוּב בְּרִמּוֹ שֵׁנִי א).
שנ"א.

"לא תקום ולא תטור את בני עמך" אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש, אינו תלמיד חכם. והכתוב: "לא תקום ולא תטור", שהוא בממון. דתנא: איזהו נקימה, ואיזהו נטירה, אמר לו: השאילני מגלך ולא השאילו, למחר אמר לו: השאילני קרדמך, אמר לו: איני משאילך כדרך שלא השאלתני, לכך נאמר: "לא תקום". עד היכן כחה של נטירה אמר לו: השאילני מגלך ולא השאילו, למחר אמר לו: השאילני קרדמך, אמר לו: הילך, איני כמותך שלא השאלתני, לכך נאמר: "לא תטור". וצערא דגופא לא, והתנא: הנעלבים ואינו עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבין, עושין מאהבה ושומחין ביסורין, עליהם הפתוב אומר: "ואוהבו כצאת השמש בגבורתו", לעולם דנקיט בלבה. והאמר רבא: המעביר על מדותיו, מעבירין לו על כל פשעיו, דמפיס ליה ומתפיס. "לא תקום ולא תטור את בני עמך" נוקם אתה ונוטר לעובדי פוכבים ומזלות.

"ואהבת לרעך כמוך" רבי עקיבא אומר: זה כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר: "זה ספר תולדות אדם" כלל גדול מזה. כתיב: "ויבת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף" אמר (רבא: תנא) [רב מתנה]: בפתילה של אבר, דכתיב: "באש תשרף" לרבות כל שרפות הבאות מחמת האש וכל שכן אש. ונקיף לה חבילי זמורות ונקלה, גמר "שרפה שרפה" מבני אהרו, מה להלן שרפת נשמה וגוף קים אף פאן. ונעבד ליה חמי האור, אמר רב נחמן [אמר רבה בר אביה]: אמר קרא "ואהבת לרעך כמוך" ברר לו מיתה יפה.

"ואתה תבער הדם הנקי" למה לי, לכדתנא: הקשו כל שופכי דמים לעגלה ערופה, מה להלן מן הצואר אף פאן מן הצואר. אי מה להלן בקופיץ וממול ערף אני פאן בקופיץ וממול ערף, אמר קרא: "ואהבת לרעך כמוך" ברר לו מיתה יפה. האיש נסקל ערם, ואין האשה נסקלת ערמה. למימרא דרבנן חיש ליהרהורא, והתנן: "הכחן אוחו בבגדיה", אם נקרעו נקרעו, ואם נפרמו נפרמו, עד שמגלה את לבה, וסותר את שעררה. לא קשיא, אמר קרא: "ונוסרו כל הנשים" הקא אין לך יסור גדול מזה. וכי תימא: ליעבד בה תרתתי, אמר קרא: "ואהבת לרעך כמוך" ברר לו מיתה יפה. תנא: בית הסקילה הנה גבוה שתי קומות, וקומה שלו, הרי פאן שלש. ומי בעינן כלי האי, ורמינהו: מה בור שהיא כדי להמית עשרה טפחים אף כל וכו', אמר רב נחמן אמר רבה בר אביה: אמר קרא: "ואהבת לרעך כמוך" ברר לו מיתה יפה. אי הכי לגבהה טפי, משום דמינוול. מצות הנשרפין, מדליק את הפתילה של אבר וזרקתה לתוך פיו ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו. יליף "שרפה שרפה" מבני אהרו, מה להלן שרפת נשמה וגוף קים אף פאן וכו'. ומאי טעמא לא יליף מעדת קרח, ההוא שרפה ממש הוואי. ונילף מנה, אמר רב נחמן אמר רבה בר אביה: אמר קרא: "ואהבת לרעך כמוך" ברר לו מיתה יפה. תנא: "נקם ונקם" נקימה זו איני יודע מהו, כשהוא אומר: "והבאתי עליכם

חָרַב נֹקְמַת נְקָם" זוּ סִיף. וְאִימָא דְבָרִיו לֵה מְבָרִיו, "לְפִי חָרַב" כְּתִיב. וְאִימָא דְעֵבִיד לֵה גִסְטְרָא, אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַר אֲבוּהֵי: אָמַר קָרָא: "וְאֶהְבֶּתְ לְרַעְדָּה כְּמוֹד" בָּרַר לֹו מֵיְתָה יָפָה. אֲבַעֲיָא לָהּ: בֵּן מַהוּ שְׁיִיקִיז דָּם לְאֲבִיו, רַב מִתְנָה אָמַר: "וְאֶהְבֶּתְ לְרַעְדָּה כְּמוֹד". רַב דִּימֵי אָמַר: "מִכָּה אָדָם וּמִכָּה בְהֵמָה" מַה מִכָּה בְהֵמָה לְרִפּוּאָה פְטוּר, אִף מִכָּה אָדָם לְרִפּוּאָה פְטוּר. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אָסוּר לְאָדָם שְׁיִקְדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה עַד שְׁיִרְאָנָה, שְׁמָא יִרְאָה בָּהּ דְּבַר מְגִנָּה וְתִתְגַּנֵּה עֲלָיו, וְרַחֲמָנָא אָמַר: "וְאֶהְבֶּתְ לְרַעְדָּה כְּמוֹד". אָמַר רַב חֲסִידָא: אָסוּר לְאָדָם שְׁיִשְׁמֵשׁ מִטּוֹתוֹ בְּיוֹם, שְׁנַאֲמַר: "וְאֶהְבֶּתְ לְרַעְדָּה כְּמוֹד", שְׁמָא יִרְאָה בָּהּ דְּבַר מְגִנָּה וְתִתְגַּנֵּה עֲלָיו. אָמַר רַב הוֹנָא: יִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים הֵם, וְאִין מְשַׁמְשִׁין מִטּוֹתֵיהוֹן בְּיוֹם. אָמַר רַבָּא: אִם הִיָּה בֵּית אָפֶל מִתֵּר, וְתִלְמִיד חָכָם מְאֲפִיל בְּטִלִּיתוֹ.

"אֶת חֲקֵתֵי תִשְׁמָרוּ" חֲקִים שְׁחַקְקֵתִי לָךְ כָּבֵר. "בְּהִמְתָּד לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים" וְכוּי מַה בְּהִמְתָּד בְּהִרְבָּעָה וְכוּי, בֵּין בְּאֶרְץ בֵּין בְּחוּץ לְאֶרְץ. וְאֶלָּא הִכְתִּיב: "שְׂדֵד", הֵהוּא לְמַעוּטֵי זְרָעִים שְׁבַחוּצָה לְאֶרְץ. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: אִף עַל הַכְּלָאִים נִצְטוּוּ בְּנֵי נַח, דְּאָמַר קָרָא: "אֶת חֲקֵתֵי תִשְׁמָרוּ" חֲקִים שְׁחַקְקֵתִי לָךְ וְכוּי. אֶלָּא מַעֲתָה "וּשְׁמַרְתֶּם [אֶתְם] אֶת חֲקֵתֵי", חֲקִים שְׁחַקְקֵתִי לָךְ כָּבֵר, הֵתֵם "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֲקֵתֵי" חֲקִים דְּהִשְׁתָּא, הִכָּא "חֲקֵתֵי תִשְׁמָרוּ" חֲקִים דְּמַעֲקָרָא תִשְׁמָרוּ. "בְּהִמְתָּד לֹא תִרְבִּיעַ" (כְּתוּב בְּרִמְזוֹ רַפ"א). אֵלּוּ נֶאֱמַר "בְּהִמְתָּד לֹא תִרְבִּיעַ" הִיִּיתֵי אָמַר: לֹא יֵאֲחִז אָדָם אֶת הַבְּהֵמָה בְּשַׁעָה שְׁעוּלָה עֲלֶיהָ זָכָר, תִּלְמוּד לֹוֹמַר: "כְּלָאִים". מַאי אֲחִיזָה, הַכְּנִסָה, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: בְּמִנְאֲפִין עַד שְׁיִרְאוּ מִנְאֲפִין, בְּכְלָאִים עַד שְׁיִכְנִיס כְּמַכְחוּל בְּשַׁפּוּפְרָת. וְאִמַּאי קָרִי לֵה אֲחִיזָה, לְשַׁנָּא מַעֲלָא. אָמַר רַב יְהוּדָה: מִן בְּמִינוֹ מִתֵּר לְהַכְנִיס כְּמַכְחוּל בְּשַׁפּוּפְרָת, וְאֶפְלוּ מִשׁוּם פְּרִיצוּתָא נִמְי לֵית בָּהּ, מַאי טַעֲמָא, בְּעֵבִידְתָּה טְרִיד. אִין לִי אֶלָּא בְּהִמְתָּד עַל בְּהִמְתָּד. בְּהִמְתָּד עַל בְּהִמְתָּת אַחֲרִים, בְּהִמְתָּת אַחֲרִים עַל בְּהִמְתָּד, בְּהִמְתָּת אַחֲרִים עַל בְּהִמְתָּת אַחֲרִים, מִנְיוֹ, תִּלְמוּד לֹוֹמַר: "אֶת חֲקֵתֵי תִשְׁמָרוּ". אִין לִי אֶלָּא בְּהִמָּה עַל בְּהִמָּה. בְּהִמָּה עַל חִיָּה, חִיָּה עַל בְּהִמָּה, חִיָּה עַל חִיָּה, טַמְאָה עַל טַמְאָה, טְהוּרָה עַל טְהוּרָה, טַמְאָה עַל טְהוּרָה, טְהוּרָה עַל טַמְאָה, מִנְיוֹ, תִּלְמוּד לֹוֹמַר: "אֶת חֲקֵתֵי תִשְׁמָרוּ".

"שְׂדֵד לֹא תִזְרַע כְּלָאִים" הַמְנַכֵּשׁ וְהַמְחַפֵּה בְּכְלָאִים לֹוֹקָה. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: אִף הַמְקִיָּם. מַאי טַעֲמָא דְרַבִּי עֲקִיבָא, דְּתִנְיָא: "שְׂדֵד לֹא תִזְרַע" אִין לִי אֶלָּא זֹרַע, מְקִיָּם מִנְיוֹ, תִּלְמוּד לֹוֹמַר: "כְּלָאִים שְׂדֵד לֹא". מִנְיוֹ שְׁאִין מְרַכִּיבִין לֹא עֵץ סָרְק עַל גְּבִי עֵץ מְאָכֵל, וְלֹא עֵץ מְאָכֵל עַל גְּבִי עֵץ סָרְק, תִּלְמוּד לֹוֹמַר: "אֶת חֲקֵתֵי תִשְׁמָרוּ". "וּבִגְד כְּלָאִים שְׁעֻטְנֵי לֹא יַעֲלֶה עֲלֶיךָ" אֲבָל מִתֵּר אֶתְּהָ לְהַצִּיעוֹ תַחְתִּיָּד. אֲבָל אָמַרו חֲכָמִים: אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן שְׁמָא תַכְרָד לֹו נִימָא עַל בְּשָׂרוֹ. וְאֶפְלוּ עֵשֶׂר מַצְעוֹת זֹו עַל גַּב זֹו וְכְלָאִים תַחְתִּיָּהוֹן, אָסוּר לִישׁוֹן עֲלֵיהֶם.

רמז תריד "ויבגד כלאים" מה תלמוד לומר, לפי שנקמר: "לא תלבש שעטני צמר ופשתים יחדו" יכול לא ילבש גזי צמר ואניצי פשתו, תלמוד לומר: "בגד". אין לי אלא בגדים, מנין לרבנות הלבדים, תלמוד לומר: "שעטני" דבר ששוע טווי ונוז. רבי שמעון בן אלעזר אומר: גלוז, ומליז הוא את אביו שבשמים עליו. "לא יעלה עליך" אין לי אלא שלא ילבש, מנין שלא יכסה, תלמוד לומר: "לא יעלה עליך". יכול לא יפשילנו בקפה לאחוריו, תלמוד לומר ("לא יעלה עליך) ולא תלבש". תרי קראי למה לי, צריכא. דאי כתב רחמנא "לא יעלה", הוה אמינא [פל דרד] העלאה אסר רחמנא ואפלו מוכרי פסות, כתב רחמנא "לא תלבש" דומיא דלבישה (אסור בהנאה) [דאית בה הנאה]. ואי כתב רחמנא "לא תלבש", הוה אמינא דוקא לבישה דנפישא הניתה, אבל העלאה לא, כתב רחמנא "לא יעלה". ולכתוב רחמנא "לא תלבש שעטני", "צמר ופשתים" למה לי, מכדי כתב: "ויבגד כלאים שעטני" ותנא דבי רבי ישמעאל: הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם, ופרט לה הכתוב באחד מהם צמר ופשתים, אף כל צמר ופשתים. "צמר ופשתים" דכתב רחמנא למה לי, אצטריך. סלקא דעתך אמינא: העלאה הוא דלא נפישא הניתה, אבל לבישה דנפישא הניתה כל תרי מיני אסירי, כגון צמר גמלים וצמר ארנבים. אם כן לשתוק קרא מנה ולגמר שעטני מהעלאה, אלא שמע מנה: לאפנויי.

רמז תרטו "ואיש כי ישכב". "איש" פרט לקטן. יכול שאני מוציא בן תשע שנים יום אחד, תלמוד לומר: "ואיש כי ישכב". "את אשה" פרט לקטנה. "שכבת זרע" פרט למערה. הערה דחיבי לאוין מנלו, מדגלי רחמנא שכבת זרע בשפחה חרופה, הערה בכריתות, מפלל דחיבי לאוין בהערה. אדרבא מדגלי רחמנא הערה בכריתות, מפלל דחיבי לאוין בגמר ביאה, אם כן לשתוק קרא משפחה חרופה.

אמר רבא: למה לי למכתב "שכבת זרע" בשפחה חרופה, "שכבת זרע" באשת איש, "שכבת זרע" בסוטה, בשפחה חרופה כדאמרן. באשת איש פרט למשמש לאחר מיתה, סלקא דעתך אמינא: לאחר מיתה נמי שארו איקרי אימא לחיב עליה משום אשת איש, קא משמע לן. בסוטה למה לי, פרט לשקנא לה דרד איברים, סלקא דעתך אמינא: בקפידא דבעל תלה רחמנא והא קא קפיד, קא משמע לן. תנו רבנן: בזמן שהאשה לוקה איש מביא קרבן, אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן. מנלו, אמר רבא: דכתיב: "ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע" וגו' מכדי עד הכא באיש משתעי קרא, נכתוב "והביא (האיש) את אשמו", ובסוף נכתוב "בקרית תהיה", אמאי כתב "בקרית" ברישא, הכי קאמר: בקרית (היא) [תהיה] והביא את אשמו, ואם לא תהיה (היא) בקרית לא יביא הוא את אשמו. ואימא הוא לא דמעטה קרא, אבל היא תלקי ותיתי קרבן, "והביא את אשמו" כתיב. אמר רב יהודה: כל עריות אחד נעור ואחד ישן פטור ונעור

חַיֵּב, וְכֵן גַּעֲזוּר נְמִי פֶטוּר. מֵאֵי טַעֲמָא, דְּהָא אֶקְשׁוּ לְהַדְדִּי. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: עָשׂוּ
גוֹמֵר בְּשֵׁלָא כְּדַרְכָּה בְּשִׁפְחָה דְּלֵא מַחֲיֵב, כְּמַעְרָה בְּכַדְרָקָה בְּשִׁפְחָה דְּפֶטוּר. מֵאֵי
טַעֲמָא, "שְׂכֵבֵת זָרַע" כְּתִיב. מִתְּפֹן בְּשֵׁלָא כְּדַרְכָּה בְּשִׁפְחָה דְּלֵא מַחֲיֵב, כְּשֵׁאִין
מִתְּפֹן בְּדַרְכָּה דְּפֶטוּר. מֵאֵי טַעֲמָא, "שְׂכֵבֵת זָרַע" כְּתִיב. גַּעֲזוּר בְּשֵׁלָא כְּדַרְכָּה
בְּשִׁפְחָה דְּלֵא מַחֲיֵב, כְּנִשְׁן בְּכַדְרָקָה דְּפֶטוּר. מֵאֵי טַעֲמָא, "שְׂכֵבֵת זָרַע" כְּתִיב. אָמַר
רַבִּי יִצְחָק: לַעֲוֹלָם אֵינּוּ חַיֵּב אֶלָּא עַל שִׁפְחָה בַּעֲלָה בְּלִבָּד, שְׁנֵאֲמַר: "וְהִיא שִׁפְחָה
נִחְרַפֶּת". וּמֵאֵי מִשְׁמַע דְּהִדִּין "נִחְרַפֶּת" לְשֵׁנָא דְּשִׁנּוּיֵי הוּא, דְּכִתִּיב "וּתְשַׁטַּח עָלָיו
הַרְיֹפוֹת". וְאֵיבָעִית אֵימָא מְהֵכָא: "אִם תִּכְתּוֹשׁ אֶת הָאֹוִיל בְּמִכְתֵּשׁ בְּתוֹךְ
הַרְיֹפוֹת". "וְהִפְדָּה" יְכוּל כְּלָה, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "לֹא נִפְדָּתָה". אֵי "לֹא נִפְדָּתָה", יְכוּל
כְּלָה, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "וְהִפְדָּה". הָא כִּי צַד, פְּדוּיָה וְאֵינָה פְּדוּיָה, חֲצִיָּה שִׁפְחָה וְחֲצִיָּה
בֵּת חוֹרִין הַמְאָרְסֵת לְעֶבֶד עֲבָרִי, דְּבָרִי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמַר: בְּשִׁפְחָה
כְּנַעֲנִית הַפְּתוּב מִדְּבָר, וּמְאָרְסֵת לְעֶבֶד עֲבָרִי. אִם כֵּן מַה תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "וְהִפְדָּה לֹא
נִפְדָּתָה", דְּבָרָה תּוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם. רַבִּי אֶלְעִיָּזָר בֶּן עֲזַרְיָה אֹמַר: כָּל הָעֲרִיּוֹת
מִפְּרָשׁוֹת לָנוּ, אֵין לָנוּ מְשִׁיר אֶלָּא חֲצִיָּה שִׁפְחָה וְחֲצִיָּה בֵּת חוֹרִין הַמְאָרְסֵת לְעֶבֶד
עֲבָרִי. אַחֲרִים אֹמְרִים: "לֹא יוֹמְתוּ כִּי לֹא חִפְּשָׁה" בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית הַפְּתוּב מִדְּבָר
וּמְאָרְסֵת לְעֶבֶד (עֲבָרִי) [כְּנַעֲנִי]. וְר' יִשְׁמַעֵאל, בְּשִׁלְמָא "וְהִפְדָּה לֹא נִפְדָּתָה" כְּדִקְתָּנִי:
דְּבָרָה תּוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, אֶלָּא דִּקְתָּנִי: מְאָרְסֵת לְעֶבֶד עֲבָרִי, מְנַלְן, דְּכִתִּיב:
"כִּי לֹא חִפְּשָׁה" מִכָּל דְּהוּא חִפְּשׁ. רַבִּי אֶלְעִיָּזָר בֶּן עֲזַרְיָה הִינּוּ רַבִּי עֲקִיבָא, לְרַבִּי
יִשְׁמַעֵאל קָאֲמַר לֵה: לְדִידִי, בְּעִלְמָא כְּוֹתֵף סְבִירָא לִי דְּבָרָה תּוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם,
וְהָא שְׂאֵנִי: מִכְּדִי כְּתִב קָרָא "כִּי לֹא חִפְּשָׁה", "וְהִפְדָּה" לְמָה לִי, שְׁמַע מִנָּה לְהַכִּי
אַתָּא לְחֲצִיָּה שִׁפְחָה וְחֲצִיָּה בֵּת חוֹרִין. בְּשִׁלְמָא לְאַחֲרִים קִסְבָּרִי "וְהִפְדָּה לֹא
נִפְדָּתָה" דְּבָרָה תּוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, אֶלָּא הָא דְּעֶבֶד (עֲבָרִי) [כְּנַעֲנִי] מְנַלְן, אָמַר
קָרָא: "כִּי לֹא חִפְּשָׁה" אִם אֵינּוּ עֲנָן לְדִידָהּ, תִּנְהוּ עֲנָן לְדִידָהּ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמַר
מִשׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא: יְכוּל יְהֵא כְּסָף גוֹמֵר בְּהַ כְּדָרְךָ שְׁהַשְׁטָר גוֹמֵר בְּהַ, תְּלַמּוּד
לוֹמַר: "וְהִפְדָּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חִפְּשָׁה לֹא נָתַן לֵה בְּקִרְתָּה תִּהְיֶה לֹא יוֹמְתוּ כִּי לֹא
חִפְּשָׁה" אוֹרְעָה כָּל הַפְּרָשָׁה כְּלָה לְלֹא חִפְּשָׁה, לוֹמַר לָד: שְׁטָר גוֹמֵר בְּהַ, וְאֵין כְּסָף
גוֹמֵר בְּהַ. תִּנּוּ רַבָּנִן: הַמְשַׁחֲרֵר חֲצִי עֲבָדוֹ רַבִּי אֹמַר: קִנְהָ. וְחַכְמִים אֹמְרִים: לֹא
קִנְהָ. אָמַר רַבָּה: מִחֲלֻקְתָּ בְּשִׁטָּר, דְּרַבִּי סִבֵּר "וְהִפְדָּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חִפְּשָׁה לֹא נָתַן
לֵה" מִקִּישׁ שְׁטָר לְכֶסֶף, מַה כְּסָף בֵּין כְּלָה בֵּין חֲצִיֹּ אֶף שְׁטָר בֵּין כְּלָה בֵּין חֲצִיֹּ.
וְרַבָּנִן גְּמָרִי "לֵה, לֵה" מֵאִשָּׁה, מַה אִשָּׁה לְחֲצִיָּה לֹא אֶף עֶבֶד נְמִי לְחֲצִיֹּ לֹא. אֲבָל
בְּכֶסֶף דְּבָרִי הַכָּל קִנְהָ. פְּדוּיָה וְאֵינָה פְּדוּיָה כּוּ. "וְהִפְדָּה" יְכוּל לְכָל, תְּלַמּוּד לּוֹמַר:
"לֹא נִפְדָּתָה". אֵי "לֹא נִפְדָּתָה" יְכוּל לְכָל, תְּלַמּוּד לּוֹמַר "וְהִפְדָּה". הָא כִּי צַד, פְּדוּיָה
וְאֵינָה פְּדוּיָה בְּכֶסֶף וּבְשׂוּה כְּסָף. וְאֵין לִי אֶלָּא בְּכֶסֶף, בְּשִׁטָּר מְנִין, תְּלַמּוּד לּוֹמַר:
"אוֹ חִפְּשָׁה לֹא נָתַן לֵה", וּלְהַלְן הוּא אֹמַר: "וְכִתְבָּ לֵה סִפְרָ" מַה לְהַלְן בְּשִׁטָּר אֶף
כָּאן בְּשִׁטָּר. וְאֵין לִי אֶלָּא חֲצִיֹּ בְּכֶסֶף וְכָלּוּ בְּשִׁטָּר, חֲצִיֹּ בְּשִׁטָּר מְנִין, תְּלַמּוּד לּוֹמַר:
"וְהִפְדָּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חִפְּשָׁה לֹא נָתַן לֵה" מִקִּישׁ שְׁטָר לְכֶסֶף, מַה כְּסָף בֵּין כְּלָה בֵּין

חֲצִיזוֹ אִם שֶׁטֶר בֵּין כָּלוּ בֵּין חֲצִיזוֹ. רִישָׁא דְּבִרֵי הַכֹּל, וְסִיפָא רַבִּי. מַה בֵּין שְׂפִיחָה לְעֵרִיזוֹת, שְׂפִיחָה לְעֵרִיזוֹת לְהוֹן לֹא לְעֵנֶשׁ וְלֹא לְקֶרְבָּן, כָּל עֵרִיזוֹת בְּחֻטָּאת, וְהַשְּׂפִיחָה בְּאִשָּׁם. כָּל עֵרִיזוֹת בְּנִקְבָּה, וְשְׂפִיחָה בְּזֹכֶר. כָּל עֵרִיזוֹת אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שְׂוִין בְּמִכּוֹת וּבְקֶרְבָּן, וְהַשְּׂפִיחָה לֹא הַשְּׂוֹה אֶת הָאִישׁ לְאִשָּׁה לְמִכּוֹת, וְלֹא הָאִשָּׁה לְאִישׁ לְקֶרְבָּן. כָּל הָעֵרִיזוֹת עָשָׂה מְעַרְהָ כְּגוֹמֵר, וְחִיב עַל כָּל בֵּיאָה וּבֵיאָה. הַחֲמִיר בְּשְׂפִיחָה שְׂעָשָׂה מִזִּיד כְּשׂוֹגֵג. מִנְּלָן דְּהִיא לְקִיָּא וְהִיא לֹא לְקִי, דְּתַנּוּ רַבָּנָן: "בְּקֶרְתַּת תִּהְיֶיהָ" מִלְּמִד שֶׁהִיא לֹקָה. יָכוֹל שְׁנִיחָן לֹקִין, תִּלְמוּד לֹמֵר: "תִּהְיֶיהָ" הִיא לֹקָה וְהִיא לֹא לְקִי. מִמַּאי דְּהִדִּין "בְּקֶרְתַּת" לְשָׂנֵא דְּמִלְּקוֹת, אָמַר רַבִּי יִצְחָק: תִּהְיֶיהָ בְּקֶרְאִי. כְּדַתְּנָן: "גְּדוּל שְׂבִדְיָנִין קוּרָא, שְׁנֵי מוֹנָה, שְׁלִישִׁי אוֹמֵר הִפְהוּ". רַב אִשִּׁי אָמַר: בְּבִקּוּר תִּהְיֶיהָ, כְּדַתְּנָן: "אִין אוֹמְדִין אוֹתוֹ אֶלָּא מִכּוֹת הָרְאוּיּוֹת לְהַשְׁתַּלְשֵׁ". "וְכִפֹּר עֲלֵיו הִפְהוּ בְּאִיל הָאִשָּׁם עַל חֻטָּאתוֹ אֲשֶׁר חֻטָּא" מִלְּמִד, שְׂמִבֵּיא קֶרְבָּן אֶחָד עַל עֲבֵרוֹת הָרִבָּה. "בְּאִיל הָאִשָּׁם וְנִסְלַח לוֹ מִחֻטָּאתוֹ אֲשֶׁר חֻטָּא" לְעִשׂוֹת מִזִּיד כְּשׂוֹגֵג. "וְהִבֵּיא" אִם אַחֲרֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים. "אֲשָׁמוֹ" נֶאֱמַר כָּאן "אֲשָׁמוֹ" וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ "אֲשָׁמוֹ", מַה אֲשָׁמוֹ הָאִשָּׁה לְהֵלֵךְ מוֹתְרוֹ נִדְבָה אִם אֲשָׁמוֹ הָאִשָּׁה מוֹתְרוֹ נִדְבָה. "אִיל הָאִשָּׁם" מַה אִיל הָאִשָּׁם הָאִשָּׁה לְהֵלֵךְ בְּכֶסֶף שְׁקָלִים אִם אִיל הָאִשָּׁם הָאִשָּׁה כָּאן בְּכֶסֶף שְׁקָלִים.

"וְכִי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ" וְגו'. "עַץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ" רַב הוֹנָא בְּשֵׁם רַב אַחָא: שְׂפִיחָה יְהוּ דְּבִרֵי תוֹרָה בְּעֵינֵיךָ, כְּאֵדָם שְׁיֵשׁ לוֹ בֵּת בּוֹגְרַת וְרוּחָה לְהַשִּׁיבָהּ לְאֶחָד, אֶלָּא: "בְּנֵי אִם תִּקַּח אֶמְרֵי וּמִצְוֹתַי תִּצְפֹּן אֶתְךָ. מִשָּׁל לְמִלְּךָ שְׂאֵמַר לְבָנוּ: צֵא לְכַרְמִי מִטָּא. אָמַר לוֹ: אָבִיא, מִתְּנִירָא אֲנִי בְּדֶרֶךְ מִפְּנֵי הַלְּסֻטִים, וּבֵינִי מִפְּנֵי אִפְרָטִין. מַה עָשָׂה אָבִיו, נִטַּל מִקַּל וְחִקְקוּ וְנָתַן בּוֹ קִמְעָה וּנְתַנּוּ לְבָנוּ, אָמַר לוֹ: הַמִּקַּל הַזֶּה יְהִי בְּיָדְךָ, וְאִי אֶתְּהָ מִתְּנִירָא מִכָּל בְּרִיָּה. אִם כֶּף אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: בְּנֵי, הָיוּ מִתְּעַסְקִין בְּתוֹרָה וְאִי אֶתְּם מִתְּנִירָאִין מִכָּל בְּרִיָּה וְכו'. דָּרַשׁ רַבִּי יְהוֹדָה בֶּן פִּזִּי: מִי יִגְלֶה עֲפָר מֵעֵינֵיךָ, אֵדָם הָרְאוּשׁוֹן, שְׂפִיחָה יְכַלֶּת לְעַמֵּד בְּצוּוּיָךְ רַק שְׂעָה אַחַת, וְהִרִי בְּנֵיךָ מִמִּתִּינִים לְעַרְלָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים. שְׂמַע בֵּר קִפְרָא, אָמַר: יָפָה דָּרַשׁ בֶּן אַחוּתִי. רַבִּי יְהוֹדָה בְּר' סִימוֹן פְּתַח: "אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ" וְכִי אֶפְשָׁר לְבָשָׂר וְדָם לְהִלָּךְ אַחַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּתִיב: "בֵּינִי דִרְכָּךְ וּשְׂבִילְךָ בְּמִים רַבִּים", וְאֶת אֶמְרָת: "אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ" וְגו'. "וּבֹ תִדְבְּקוּן" וְכִי אֶפְשָׁר לְבָשָׁר וְדָם לְעֵלוֹת לְשִׁמְיִם וּלְהַדְבִּק בְּאִשׁ, אוֹתוֹ שְׂכָתוֹב בּוֹ: "כִּי ה' אֱלֹהֵיךָ אִשׁ אֶכְלָה", "כְּרִסְיָה שְׂבִיבִין דִּי נוֹר" וְגו', וְאֶת אֶמְרָת: "וּבֹ תִדְבְּקוּן". אֶלָּא מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ שֶׁל עוֹלָם לֹא נִתְעַסַּק אֶלָּא בְּמִטְעַת תְּחִלָּה, הִדָּא הוּא דְּכְתִיב: "וַיִּטַּע ה' אֱלֹהִים גֶּן בְּעֵדֶן", אִם אֶתְּם כְּשִׂאֶתְּם נִכְנְסִין לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, לֹא תִתְעַסְקוּ אֶלָּא בְּמִטְעַת תְּחִלָּה: "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶּם". רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי לְוִי פְתַח: "הִגְדַּלְתִּי מַעֲשֵׂי" אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה: לָךְ אָמַר לְאֲבוֹת הָרַאשׁוֹנִים: הִגְדַּלְתִּי מַעֲשֵׂי לְעִשׂוֹת לְבִנְיָכֶם מַה שֶׁהִתְנַיִתִּי עִמָּכֶם. "בְּנִיתִי לִי בְּתִים"

"ובתים מלאים כל טוב". "נטעתי לי כרמים" "כרמים וזיתים אשר לא נטעתי".
"עשיתי לי ברכות מים" "וברת חצובים אשר לא חצבת" וגו'. "עשיתי לי גנות
ופרדסים" "ארץ חטה ושעורה". ונטעתי בהם עץ כל פרי" "כי תבאו אל הארץ
ונטעתם". "מי שת בטחות חכמה או מי נתן לשכוי בינה" דא תרנגולא. אמר רבי
לוי: בערבא צוחין לתרנגולא שכוי. הדא תרנגלת, כדהנה לה אפרוחים דקיקין,
היא מכנשא להון ויהבה לון תחות אגפיה ומשחנא להון ומעדנא קדמיהון. וכד
אנון רברבין, חד מנהון בעו מקרב לותה, והיא נקרה לה גו רישה, ואמרה לה:
זיל עדר לך בקלקלתא. כך, כשהיו ישראל במדבר ארבעים שנה, הבאר עולה
והמן יורד והשלו מצוי וענני כבוד מקיפות אותן ועמוד ענן נוסע לפניהם. כיון
שנכנסו לארץ, אמר להם משה: כל חד וחד מנכון וטען מכופה ויפוק וינצב לה
נציבין, שנאמר: "כי תבאו אל הארץ ונטעתם". אדרינוס שחיק עצמות, עבר
באלין שבילי דטבריא, וחמא חד גבר סבא קאים, חציב חציבין. אמר לה: סבא
סבא, אי קרצת לא חשכת. אמר לה: קרצית וחשיכית ומה דהננא למרא שמיא
למעבד, יעביד. לשנא אחרינא: אמר לה אדרינוס: אתה זקן עומד וטורח ומתיגע
לאחרים. אמר לה: אדוני המלך, הריני נוטע, אם אזה אכל מפרות נטיעותי,
ואם לאו יאכלו בני. עשה שלש שנים במלחמה, וחזר לאחר שלש שנים. מה עשה
אותו זקן, נטל כלכלה ומלא אותה בפורי תאנים נפות, וקריב לפני אדרינוס.
אמר לה: אדוני המלך, קבל אלו התאנים, שאני הוא אותו זקן שמצאת
בהליכתך, ואמרת: אתה זקן, מה אתה מצטער ומתיגע לאחרים, הרי כבר לפני
הקדוש ברוך הוא לאכל מפרות נטיעותי, ואלו שבתוך הכלכלה מהם. אמר
לעבדיו: טלו אותה ממנו, ומלאוה לזוהובים, עשו כך. נטל הזקן הכלכלה,
והתחיל הולך ומשבח בביתו לאשתו ולבניו, וסח להם המעשה. היתה שכנתו
עומדת שם, ושמעה מה אמר הזקן. אמרה לבעלה: כל בני אדם הולכים והקדוש
ברוך הוא נותן להם ומזמין להם טובה, ואתה יושב בבית חשך באפל. הרי שכן
שלנו כבד להמלך בכלכלה של תאנים, ומלא אותה לזוהובים. ואתה עמד טל סל
גדול ומלא אותו מיני מגדים מתפוחים ותאנים ושאר פרות שהוא אוהב אותם
הרבה, וכבדו בהן, אולי ימלא אותו לזוהובים כמו שעשה לשכננו הזקן. הלך
ושמע לאשתו, ונטל סל גדול ומלא אותו תפוחים ותאנים טעון על כתפיו, וקרב
לפני המלך, ואמר לו: אדוני המלך, שמעתי שאתה אוהב פרות, ובאתי לכבדך
בתאנים ותפוחים. אמר המלך לסרדיטו: טפחו אותן על פניו, ועשאוהו דגמא,
והלך לביתו ובוכה. והיא סבורה שהוא בא בסל מלא זוהובים, וראתה פניו
נפוחות וגופו משבר ומכה, אמרה לו: מה לך, אמר לה: שמעתי לך והלכתי
וכבדתי אותו באותו דורון, וטפחו אותן על פני. אלו שמעתי לך והטלתי בו
אתרוגיו, כבר היו מרגמין את פני ואת כל גופי. וכך כך למה, ללמדך: שהנשים
מפילות את בעליהן. לפיכך לא יבטל אדם מן הנטיעות. אמר שלמה: "את הפל
עשה יפה בעתו גם את העולם נתן בלבם" העולם כתיב, שאלולי שהעלים הקדוש

ברוך הוא מבני אדם יום המיתה לא היה אדם לא בונה ולא נוטע, שהיה אומר: למחר אני מת, מה אני עומד ומתנגע בשביל אחרים. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אף על פי שתמצאו אותה מלאה כל טוב, לא תאמרו נשב ולא נטע, אלא כשם שנטעו אחרים לכם כך היו נוטעים לבניכם, לכה נאמר: "כי תבאו אל הארץ ונטעתם". זה שאמר הכתוב: "ואנכי אמרתי איך אשיתך בבנים ונתתו לך ארץ חמדה". משל למלך שהיו לו פלגשים והיו לו מהן בנים הרבה, והיה לו בן אחד מן מטרוניתא והיה מחבבו יותר מדאי. נתן המלך לכל בני הפלגשים שדות וכרמים, ואחר כך נתן לבנו פרדס אחד שממנו היה כל קלרין שלו עולה. שלח הבן ואמר לאביו: לבני הפלגשים נתת שדות וכרמים, ולי נתת לי פרדס אחד בלבד. אמר לו אביו: חיד, כל קלרין שלי מן הפרדס הזה היה לי, ולפי שאני מחבבך יותר מאחיד נתתו אותו לך. כך, הקדוש ברוך הוא ברא את אמות העולם, שנאמר: "ששים המה מלכות" אלו האמות, "אחת היא יונתי" זו כנסת ישראל. וחלק הקדוש ברוך הוא לאמות כל העולם, שנאמר: "בהנחל עליון גוים", ונתן לישראל ארץ ישראל, ממנה הקרבנות ולחם הפנים, ממנה הכפורים.

"ונטעתם, וערלתם ערלתו את פרי" מדבר בתינוק. "שלוש שנים היה לכם ערלים" שאינו יכול לא להשיח ולא לדבר. "ובשנה הרביעת יהיה כל פרי קדש" שאביו מקדשו לתורה. "הלולים" שמהלל להקדוש ברוך הוא. "ובשנה החמישית תאכלו את פרי" משעה שהוא מתחיל לקרות בתורה, "להוסיף לכם תבואתו". מכאן שנו רבותינו: בן חמש שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה. בעולם הזה אדם מלמד את בנו תורה ומשכחה, אבל לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא מלמדה, שנאמר: "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך".

"וכי תבאו אל הארץ" יכול משבאו לעבר הירדן, תלמוד לומר: "אל הארץ" אל ארץ המיחדת. "כי תבאו ונטעתם" פרט לשנטעו גוים עד שלא באו לארץ. יכול שאני מוציא את שנטעו גוים משבאו לישראל לארץ, תלמוד לומר: "כל עץ". מכאן אתה אומר: עד שבאו אבותינו לארץ ומצאו נטוע פטור. נטעו, אף על פי שלא כבשו חיב. "ונטעתם" פרט למבריה ומרכיב, מכאן אתה אומר: ספוק הגפנים וספוק על ספוק, אף על פי שהבריכה בארץ מתר. רבי מאיר אומר: מקום שפחה רע אסור, מקום שפחה יפה מתר. "ונטעתם" אין לי אלא שנטע, עלה מאליו מנין, תלמוד לומר: "כל עץ". "ונטעתם מאכל" אין לי אלא שנטע אגוז ושקד, נטע יחור מנין, תלמוד לומר: "כל עץ". "עץ מאכל" ולא עץ סרק, "עץ מאכל" פרט לשנטע לסג ולקורות ולעצים. רבי יוסי אומר: אפלו אם הפנימי למאכל וחיצון לסג הפנימי חיב, וחיצון פטור. אמר רבן שמעון בן גמליאל: בפה דברים אמורים, בזמן שנטע לסג ולקורות ולעצים דבר הראוי להם, נטע לסג ולקורות ולעצים דבר שאין ראוי להם חיב בערלה. נטעו לעצים וחשב עליו לאכילה מנין, תלמוד לומר: "כל עץ". מאימתי מונה לו, משעת נטיעתו. "פרי" פרט לעליו,

ולולבאים, (לגפניים) ולמי גפניים] ולסמדר. יכול שאני מוציא הקנוקנות, והחרצנים, והזגים, (והגפניים) [והבסר], קלפי רמון והנץ שלו, קלפי אגוזים, וגרעיניו, תלמוד לומר: "פריו, פריו" רבה, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: "וערלתם, ערלתו, ערלים" לרבות את כלן. "שלוש שנים" יכול תוך שלש שנים יהא אסור לאחר שלש יהא מתר, תלמוד לומר: "יהיה". "לכם" להביא את הנטוע לרבים. רבי יהודה אומר: "יהיה לכם" להוציא את הנטוע לרבים. רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו: הנטוע לרבים חביב בערלה, העולה מאליו לרבים פטור מן הערלה. "לא יאכל" אין לי אלא שאסור באכילה, מנין שלא יצבע בו, ולא יהנה בו, תלמוד לומר: "וערלתם, ערלתו, ערלים" לרבות את כלם.

רמז תרטז ערלה נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ. דתנא: "אלה החקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ" שומע אני לא יהו נוהגין אלא בארץ, תלמוד לומר: "כל הימים אשר אתם חיים על האדמה". אי כל הימים יכול יהו כל המצות נוהגות בין בארץ בין בחוצה לארץ, תלמוד לומר: "בארץ". אחר שרבה הפתויב ומעט, צא ולמד בפה שאמור בענין: "אבד תאבדון את כל המקומות" מה עבודה זרה מיחדת שהיא חובת הגוף ונוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ, אף כל שהיא חובת הגוף נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. חוץ מן הערלה והכלאים, דהלכתא גמירי לה אף על גב דחובת קרקע נינהו נוהגות בין בארץ בין בחוצה לארץ. אבל חדש בארץ אין, בחוצה לארץ לא. מאי טעמא, "מושב" לאחר ירשה וישיבה משמע. רבי אליעזר אומר: אף חדש נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ, "מושב" בכל מקום שאתם יושבים משמע. אמר רבא: כס פלפלי בזומא דכפורי, פטור. מיתבי: ממשמע שנתאמר: "וינטעתם", איני יודע שיעץ מאכל הוא, אלא מה תלמוד לומר "עץ מאכל הוא", לומר לך: עץ שטעמו ופרי שוה, הוי אומר: זה פלפלין. ללמדך, שהפלפלין חביבין בערלה. ואין ארץ ישראל חסרה כלום, דכתיב: "לא תחסר כל בה". לא קשיא, הא ברטיבתא הא ביבשתא. אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר: כל מקום שנתאמר: "לא יאכל, לא תאכל, לא תאכלו" אחד אסור אכילה ואחד אסור הנאה במשמע. והרי ערלה דרחמנא אמר: "ערלים לא יאכל" אין לי אלא אסור אכילה, מנין שלא יהנה ממנו ולא יצבע בו ולא ידליק בו את הניר, תלמוד לומר: "וערלתם, ערלתו, ערלים" לרבות אם כלם. טעמא דכתב רחמנא: "וערלתם, ערלתו, ערלים", דאי מ"לא יאכל" אסור אכילה משמע אסור הנאה לא משמע. לעולם "לא יאכל" משמע בין אסור אכילה בין אסור הנאה, ואצטריך, סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתב "לכם" שלכם יהא, קא משמע לן. אלא השתא דכתב תרי קראי, "לכם" למה לי, לכדתנא: "לכם" להביא את הנטוע לרבים. מאי טעמא דתנא קמא, "וינטעתם" לחד משמע, לרבים לא משמע, כתב רחמנא "לכם" להביא את הנטוע לרבים. ורבי יהודה,

"וּנְטַעְתֶּם" בֵּין יָחִיד בֵּין רַבִּים מְשֻׁמַּע, "לְכֶם" בֵּין יָחִיד בֵּין רַבִּים מְשֻׁמַּע, הוּי רַבּוּי אַחַר רַבּוּי, וְאִין רַבּוּי אַחַר רַבּוּי אֶלְא לְמַעַט.

"וְעַרְלָתֶם עַרְלָתוֹ אֶת פְּרִי" אֶת הַטָּפֶל לְפְרִי. אָמַר רַבָּא: הֵיכָא אָמְרִין דְּהוּי לֵה שׁוּמַר לְפִירִי, [הֵיכָא דְכִין] שְׁקָלְתָּ לֵה לְשׁוּמַר וְלָקִי פִירָא, אֲבָל הֵיכָא דְשְׁקָלְתָּ לֵה לְשׁוּמַר וְהוּי פִירָא, לֹא הוּי שׁוּמַר לְפִירִי. הוּהוּ עֲבָדָא וְשְׁקָלְהָ לְנִיצָא דְרַמּוֹנָא וְלָקְהָ רַמּוֹנָא, לְנִיצָא דְפִרְחָא וְהוּהוּ בּוּטִיתָא, (כְּדָּ כְּתוּב בְּסִפְרָא דְרַא"ה).

בְּאַחַד בְּתַשְׁרִי רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְנִטְיַעָה. מֵנָּא לָן, דְּכְתִיב: "שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לְכֶם עֲרָלִים לֹא יֵאָכֵל", וְכְתִיב: "וּבִשְׁנָה הָרְבִיעִית", וְגַמַּר "שָׁנָה, שָׁנָה" מִתַּשְׁרִי, דְּכְתִיב: "מִרְאשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה". וְנִגְמַר "שָׁנָה, שָׁנָה" מִנִּיסוֹן, דְּכְתִיב: "רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה", דְּנִין שָׁנָה שְׁאִין עֲמָה חֻדְשִׁים מִשָּׁנָה שְׁאִין עֲמָה חֻדְשִׁים, וְאִין דְּנִין שָׁנָה שְׁאִין עֲמָה חֻדְשִׁים מִשָּׁנָה שֵׁישׁ עֲמָה חֻדְשִׁים. הַמְקֻדָּשׁ בְּעַרְלָה אֵינָה מְקֻדָּשֶׁת, שְׁנֵאָמַר: "עֲרָלִים לֹא יֵאָכֵל". אִין לִי אֶלְא בְּאַכִּילָה וְכוּי כְּדַלְעִיל. מִנִּין שְׁשֻׁלְשִׁים יוֹם לְפָנֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה הֵרִי הֵם כְּשָׁנָה, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "וּבִשְׁנָה הָרְבִיעִית". "יִהְיֶה כָּל פְּרִי קֹדֶשׁ" לְהִבִּיא אֶת הַפֶּרֶט וְאֶת הָעוֹלָלוֹת, דְּבָרֵי בֵּית הַלֵּל. שְׁבִית שְׁמַאי אוֹמְרִים יֵשׁ לוֹ פֶּרֶט וְיֵשׁ לוֹ עוֹלָלוֹת, וְעֵנִיִּים פּוֹדִים לְעֶצְמוֹן. וּבֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: כָּלוּ לְגַת. "קֹדֶשׁ" מֵה "קֹדֶשׁ" הָאָמּוֹר לְהַלָּן טְעוֹן חֲמֶשׁ וּבַעוֹר, אִף "קֹדֶשׁ" הָאָמּוֹר כָּאן טְעוֹן חֲמֶשׁ וּבַעוֹר (כְּתוּב בְּרִמּוֹ תש"ג). "הַלּוּלִים" שְׁטַעוּנִין בְּרַכָּה לְפָנֵיהֶם וְלֹא חֲרִיָּהֶם. מִכָּאן אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: לֹא יִטְעַם אָדָם כָּלוּם עַד שְׁיִבְרַךְ. מִנִּין שְׁשֻׁלְשִׁים יוֹם לְפָנֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה הֵרִי הֵם כְּשָׁנָה, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "וּבִשְׁנָה הַחֲמִישִׁית. תֹּאכְלוּ אֶת פְּרִי לְהוֹסִיף לְכֶם תְּבוּאָתוֹ" רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמַר: הֵרִינִי מוֹסִיף פְּרוֹת חֲמִישִׁית עַל פְּרוֹת רְבִיעִית, מֵה פְּרוֹת חֲמִישִׁית לְבַעְלִים אִף פְּרוֹת רְבִיעִית לְבַעְלִים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: לֹא דְבָרָה תּוֹרָה אֶלְא כְּנֶגֶד יֶצֶר הָרַע, שְׁלֹא יֵאמַר אָדָם: הֵרִי אַרְבַּע שָׁנִים מִצְטַעַר אֲנִי בּוֹ חֲנֹם, לְכֹד נֵאָמַר: "לְהוֹסִיף לְכֶם תְּבוּאָתוֹ". "תְּבוּאָתוֹ" מִלְּמֹד שְׁאִין נִפְדָּה אֶלְא תְּבוּאָה. מִכָּאן אָמְרוּ: "אִין פּוֹדִין אֶת הָרְבִיעִי עַד שְׁיִבֵּא לְעוֹנֵת הַמַּעֲשָׂרוֹת". רַבִּי אוֹמַר: נֵאָמַר כָּאן "וּבִשְׁנָה הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ אֶת פְּרִי לְהוֹסִיף לְכֶם תְּבוּאָתוֹ", וְכְתִיב הֵתָם: "וּתְבוּאָת הַכֶּרֶם" מֵה לְהַלָּן כְּרֶם, אִף כָּאן כְּרֶם.

"לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם" לֹא תֹאכְלוּ קֹדֶם שְׁתַּתְּפְּלוּ עַל דְּמָמְכֶם. כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֵה וְאַחַר כֶּד מִתְּפַלֵּל, עָלִיו הַכְּתוּב אוֹמַר: "וְאוֹתִי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרֵי גֹדֶד" אֵל תִּקְרִי "גֹּדֶד" אֶלְא "גֹּאֲדֶד". אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אַחַר שְׁנִתְגָּאָה זֶה קִבֵּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: מִנִּין לְסִנְהֶדְרִין שְׁהִרְגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ שְׁאִין טוֹעֲמִים כָּלוּם כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, שְׁנֵאָמַר: "לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם". מִנִּין לְאוֹכֵל מִבְּהֵמָה קֹדֶם שְׁתַּצָּא נִפְשָׁה שְׁהוּא בְּלֹא תַעֲשָׂה, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם". דְּבַר אַחַר: "לֹא תֹאכְלוּ הַבֶּשֶׂר, וְעַדִּין הַדָּם בְּמִזְרֶק. רַבִּי דּוּסָא אוֹמַר: מִנִּין שְׁאִין מְבָרִין עַל הַרוּגִי

בית דין וכו'. דבר אחר: אזהרה לבן סורר ומורה. ואמר רבי אבין בר חיאי: על כן אינו לוקה דהוה לה לאו שבכילות.

"לא תנחשו" כגון אלו המנחשין בחלדה ובעופות ובכוכבים, ובכל פיוצא בהן. "ולא תעוננו" אלו אוהזי העינים. רבי ישמעאל אומר: זה המעביר על העין. רבי עקיבא אומר: אלו נותני עונות, כגון אלו האומרים למודות ערבי שביעית להיות זפות, ועוקרות (קינניות) [קטניות] להיות רעות. "לא תקיפו" (פתוב למעלה ברמז תקס"ב וכתוב ברמז תרכ"ז).

"לא תקיפו" תנו רבנן: פאת ראשו סוף ראשו, זה המשנה צדעיו לאחורי אָזְנוּ ופדחתו. תני תנא קמה דרב חסדא: "לא תקיפו" אַחַד הַמְקִיף וְאֶחָד הַנִּקֵּף לֹקֵה. אלא מעתה דאכיל תמרי בארבלא לקי, ותרגם מתניתין פרבי יהודה, דאמר: לא שאין בו מעשה לוקין עליו. רבא אמר: במקיף לעצמו, ודברי הכל. רב אשי אמר: במסייע, ודברי הכל. "ולא תשחית את פאת זקנד". פאת זקנו סוף זקנו ואיזהו סוף זקנו, שבלת של זקנו. וחיב על הזקן, שתיים מכאן ושתיים מכאן ואחת מלמטן. רבי אליעזר אומר: אם נטלן כן כאחד, אינו חיב אלא אחת. ואינו חיב עד שיטלנו בתער. רבי אליעזר אומר: ואפילי לקטו במלקט וברהיטני, חיב. מאי טעמיהו דרבנן, דכתיב: "ופאת זקנם לא יגלחו" יכול אפלו גלחו במספרים יהא חיב, תלמוד לומר: "ולא תשחית את פאת זקנד". אי "לא תשחית", יכול אפלו לקטו במלקט ורהיטני יהא חיב, תלמוד לומר: "ופאת זקנם לא יגלחו". הא כיצד, גלוח שיש בו השחתה, הוי אומר: זה תער. ורבי אליעזר מאי טעמא, (כתוב למעלה ברמז תקע"ב). אומר רבי אלעזר: אפלו לקטו במלקט וכו'. מה נפשך אי אית לה גזרה שנה לבעי תער, ואי לית לה גזרה שנה אפלו במספרים נמי לחיב. לעולם אית לה גזרה שנה, וקסבר הני נמי גלוח נינהו.

"ושרט" יכול אפלו שרט על ביתו שנפל, על ספינתו שטבעה בים, תלמוד לומר: "לנפש" לחיב על המות בלבד. ומנין שאם שרט ארבע וחמש שריטות על מת אחד, שהוא חיב על כל אחת ואחת, תלמוד לומר: "ושרט" לחיב על כל שריטה ושריטה. רבי יוסי אומר: מנין שאם שרט שריטה אחת על ארבעה וחמשה מתים, שחיב על כל אחד ואחד, תלמוד לומר: "לנפש" לחיב על כל מת ומת. והאי "לנפש" אפקתה לביתו שנפל, קסבר רבי יוסי שריטה וגזירה אחת הן, וכתוב התם "למת". תני תנא קמה דרבי יוחנן: למת בין בידי בין בכלי חיב, לעבודה זרה בידי פטור, בכלי חיב, דכתיב: "וינתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים". "וכתבת קעקע" יכול כתב ולא קעקע יהא חיב, תלמוד לומר: "קעקע". אי "קעקע", יכול קעקע ולא כתב יהא חיב, תלמוד לומר: "וכתבת". הא אינו חיב עד שיקתב ויקעקע שנאמר: "וכתבת קעקע" אינו חיב עד שיקתב ויקעקע בדיו ובכחול ובכל דבר שהוא רושם. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: אינו חיב עד

שִׁיכְתָב אֶת הַשֵּׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּכְתַבְתָּ קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בְכֶם אֲנִי ה'". תִּנְי בַר קַפְרָא:
אֵינּוּ חֵיב עַד שִׁיכְתָב שֵׁם עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲנִי ה'" אֲנִי הוּא וְלֹא אַחֵר. אָמַר
רַב מִלְכִּיָּא אָמַר רַב אֲדָא בַר אֲהֵבָה: אָסוּר לְאָדָם שְׁיִיתוּ אֶפְרַר מִקְלָה עַל גְּבִי מִפְתּוֹ,
מִפְּנֵי שְׁנֵרְאָה כְּכַתְּבַת קַעֲקַע. רַב בִּיבִי בַר אֲבִי קַפִּיד אַרְיבְדָא דְכוּסִילְתָּא. רַב אֲשִׁי
אָמַר: מִפְתּוֹ מוֹכַחַת.

"אֵל תַּחֲלֵל אֶת בְּתוּךָ לְהַזְנוֹתָהּ" בְּתוֹ מֵאֲנוּסְתוֹ מִנִּין, אָמַר אֲבִי: קַל וְחֹמֶר: עַל בֵּית
בְּתוֹ עָנַשׁ הַפְּתוּב, עַל בְּתוֹ לֹא כָּל שְׁפָן. וְכִי עוֹנֵשִׁין מִן הַדִּין, גְּלוּי מִלְתָּא בְּעַלְמָא
הוּא. רַבָּא אָמַר: אָמַר רַב יְצַחְק בַּר אֲבָדִימִי: אֲתִנָּא "הִנֵּה, הִנֵּה" אֲתִנָּא "זְמָה,
זְמָה". תִּנָּא אֲבוּה דְרַבִּי אֲבִין: לְפִי שְׁלֵא לְמַדְנֵנוּ לְבִיתוֹ מֵאֲנוּסְתוֹ הַצֶּרֶךְ הַפְּתוּב
לוֹמַר: "וּבֵית אִישׁ כִּהֵן". אִי מַה בֵּית כִּהֵן הִיא בְּשֶׁרְפָה וְאִין בּוֹעֲלָה בְּשֶׁרְפָה, אִף בְּתוֹ
מֵאֲנוּסְתוֹ הִיא בְּשֶׁרְפָה וְאִין בּוֹעֲלָה בְּשֶׁרְפָה, אָמַר אֲבִי: אָמַר קָרָא: "אֶת אֲבִיהָ
הִיא מִחֻלְלָתָא" מִי שְׁמַחֲלָלָת אֶת אֲבִיהָ, יִצְאָה זֹו שְׁאֲבִיהָ מִחֻלְלָה. רַבָּא אָמַר:
בְּשֶׁלְמָא הָתָם אֶפְקֵתָה מְדִינָא דְבֵית כִּהֵן וְאוּקְמַתָה אֲדִינָא דְבֵית יִשְׂרָאֵל, הֵכָא
אֲדִינָא דְמָאן מוֹקְמַת לָהּ, אֲדִינָא דְפְנוּיָה מוֹקְמַת לָהּ. אֲזַהֲרָה לְבִיתוֹ מֵאֲנוּסְתוֹ מִנִּין,
אִי לְאֲבִי וְרַבָּא, מֵהִיכָא דְנִפְקָא לְהוּ עָנַשׁ מֵהָתָם נִפְקָא לְהוּ אֲזַהֲרָה. אֲלָא לְדַתְנִי
אֲבוּה דְרַבִּי אֲבִין מֵאִי, אָמַר רַבִּי אֲלַעְאִי: אָמַר קָרָא: "אֵל תַּחֲלֵל אֶת בְּתוּךָ
לְהַזְנוֹתָהּ". הֵאִי מִפְּעֵי לָהּ לְכַדְתְּנָא: "אֵל תַּחֲלֵל אֶת בְּתוּךָ" יְכוּל בְּכֵהן שְׁמַשִּׂיא בְּתוֹ
לְלוּי וְלִישְׂרָאֵל הַפְּתוּב מְדַבֵּר. תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְהַזְנוֹתָהּ" בְּחֻלּוּלִין שְׁבִזְנוּת הַפְּתוּב
מְדַבֵּר, בְּמוֹסַר אֶת בְּתוֹ שְׁלֵא לְשֵׁם אֲשׁוּת. אִם כֵּן לִימָא קָרָא "אֵל תַּחֲלֵל", מֵאִי "אֵל
תַּחֲלֵל", שְׁמַע מִנָּה תִּרְתִּי. וְאֲבִי וְרַבָּא הֵאִי "תַּחֲלֵל" מֵאִי עֲבָדִי לָהּ, אָמַר רַבִּי מִנִּי:
זֶה הַמְּשִׂיא בְּתוֹ לְזָקֵן. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: זֶה הַמְּשִׂיא בְּתוֹ בּוֹגְרֵת. וְאִי זֶה עָנִי וְרִשְׁעָה
עָרוּם, זֶה הַמְּשִׂיָה בְּתוֹ בּוֹגְרֵת. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: הֵוִי זֶהִיר מִמִּי שְׁיִועֲצָדָה לְפִי דְרַכּוֹ.

רמז תריז אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הַמְּשִׂיא בְּתוֹ לְזָקֵן, וְהַמְּשִׂיא אֲשֶׁה לְבָנוֹ קָטָן
וְכוֹי, עָלְיוֹ הַפְּתוּב אוֹמַר: "לְמַעַן סְפוֹת הָרְנוּה אֶת הַצְּמֵאָה", וְכַתִּיב: "לֹא יֵאָבֵה ה'
סְלוּחַ לוֹ". מִיתִיבִי: הָאוּהֵב אֶת אֲשֶׁתוֹ כְּגוּפוֹ, וְהַמְּכַבְּדָה יוֹתֵר מְגוּפוֹ, וְהַמְּדַרְיָה
בְּנִיו וּבְנוֹתָיו בְּדָרְךָ יִשְׂרָה, וּמְשִׂיאָן סְמוּךְ לְפָרְקוֹ, עָלְיוֹ הַפְּתוּב אוֹמַר: "וְיִדְעַתְּ כִּי
שְׁלוֹם אֶהְיֶה וּפְקֻדַת נֶגֶד וְלֹא תַחֲטָא", סְמוּךְ לְפָרְקוֹ שְׁאֲנִי. תִּנְיָא: רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן
יַעֲקֹב אוֹמַר: הָרִי שְׂבָא עַל נְשִׁים הַרְבֵּה וְאֵינּוּ יוֹדְעֵי עַל אֵיזָה מֵהֵן בָּא, וְכֵן הִיא שְׂבָאוֹ
עָלֶיהָ אֲנָשִׁים הַרְבֵּה וְאֵינָה יוֹדְעַת מֵאֵיזָה מֵהֵן קִבְּלָהּ, לֹא נִמְצָא הָאֵב נוֹשָׂא אֶת
בְּתוֹ, וְהָאֵח נוֹשָׂא אֶת אַחֻתוֹ. וְנִתְמַלְאָה כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ מִמְזֻרוֹת, וְעַל זֶה נֶאֱמַר:
"וּמִלָּאָה הָאֶרֶץ זְמָה" זֹו מַה הִיא. יֵתֵר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: לֹא יִשָּׂא
אָדָם אֲשֶׁה בְּמִדְיָנָה זֹו וְיִלְדָּה וְיִשָּׂא בְּמִדְיָנָה אַחֲרֵת. שְׁמָא יִזְדַּוְּגוּ זֶה לְזֶה, וְנִמְצָא אַח
נוֹשָׂא אֶת אַחֻתוֹ.

"ולא תזנה הארץ" מזנין הן את הפרות. יכול אפלו על מעשה יחיד, תלמוד לומר: "וימלאה הארץ זמה" ולא על מעשה יחיד. רבי יהודה בן בתירא אומר: הרי הוא אומר: "ותחניפי ארץ בזנותיך ובגרעתך, וימנעו רבבים ומלקוש לוא היה ומצח אשה זונה היה לך". [רבי אליעזר בן יעקב אומר: מתוך שהוא בא על נשים הרבה ואינו יודע על איזה מהן בא, והיא שקבלה מאנשים הרבה ואינה יודעת מאיזה מהן קבלה, שגג ונשא לבתו, שגג והשיאה לבנו. נמצא הוא נושא לבתו ובנו לאחותו, נמצא ממלא את כל העולם ממזרים, שנאמר: "זמה" זו מה היא]. אומר רבי אליעזר: מנין שענוש לפני המקום כבא על אשה ואמה, נאמר כאן "זמה" ונאמר להלן: "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא" מלמד, שענוש לפני המקום כבא על אשה ואמה.

יכול יהא בנין בית המקדש דוחה את השבת, תלמוד לומר: "את שבתתי תשמרו". יכול יירא מן המקדש, תלמוד לומר: "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו" אמר שבת משום שמירה, אמר מקדש משום מורא. מה שבת לא משבת אתה גרא אלא ממי שפוקד על השבת, אף מקדש לא ממקדש אתה גרא אלא ממי שפוקד על המקדש. איזהו מורא, לא יפנס להר הבית במקלו, ובמנעלו, ובאפנדתו, ובאבק שעל רגליו, ולא יעשנו קפנדריא, ורקיקה מקל וחמר. אין לי אלא בזמן שבת המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מנין, תלמוד לומר: "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו" מה שמירת שבת לעולם, אף מורא מקדש לעולם.

"אל תפנו אל האבת" בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו, וידעוני זה המדבר בפיו. השואל בהם הרי אלו בסקילה, והנשאל בהן באזהרה. תנו רבנן: בעל אוב אחד המעלה בזכורו ואחד הנשאל בגלגלת. מעלה בזכורו (אוב) אינו עולה כדרך ואינו עולה בשבת, נשאל בגלגלת עולה כדרך ועולה בשבת. שאלה זו שאל טורנוסורפוס הרשע את רבי יעקב, אמר לה מה יום מיומים, אמר לה: ומה גבר מגוברין, אמר לה: דמרי צבי. שבת נמי דמרי צבי. אמר לה: הכי קאמינא: ומי יימר דהאדנא שבתא, אמר לה: סמבטיון יוכיח, בעל אוב יוכיח, קברו של אביו יוכיח שאין מעלה עשן בשבת. [אמר לה:] בזיתו בישתו, קללתו. אוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו, ולמה יצאו, להקיש אליהם וכו'. "אל תבקשו לטמאה בהם" מלמד שאינם באים על האדם אלא אם כן מפנה דעתו להם לטמא בהן. אם עושה כן, דע מה אתה מחלף מהבהמה.

"מפני שיבה תקום" יכול אפלו מפני זקן אשמאי, תלמוד לומר: "זקן" ואין "זקן" אלא חכם, שנאמר: "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל". רבי יוסי הגלילי אומר: אין "זקן" אלא זה שקנה חכמה, שנאמר: "ה' קנני ראשית דרכו". יכול יעמד מפניו ממקום רחוק, תלמוד לומר: "תקום והדרת" לא אמרת אלא קימה שיש בה הדור. אי הדור, יכול יהדרנו במקומו, תלמוד לומר: "תקום

והדרת" מה קימה אין בה חסרון פיס, אף הדור שאין בו חסרון פיס. יכול נעמד מפניו בבית הכסא ובבית המרחץ, תלמוד לומר: "תקום והדרת" לא אמרת קימה אלא במקום שיש הדור. יכול נעצים עיניו כמי שלא ראהו, תלמוד לומר: "תקום ונראת" דבר המסור ללב נאמר בו "ונראת מאלהיד". רבי שמעון בן אלעזר אומר: מנין לזקן שלא יטרית, תלמוד לומר: "זקן ונראת". איסי בן יהודה אומר: "מפני שיבה תקום" ואפלו כל שיבה במשמע. רבי יוסי הגלילי הינו תנא קמא, אפא ביניהו יניק וחכים, תנא קמא סבר יניק וחכים לא, ור' יוסי הגלילי סבר אפלו יניק וחכים. מאי טעמא דר' יוסי הגלילי, אמר לך: אי סלקא דעתך דדקאמר תנא קמא, לכתוב רחמנא "מפני שיבה זקן תקום והדרת", ומדלא כתיב הכי, שמע מנה אפלו יניק וחכים נמי. ותנא קמא, אין הכי נמי, ומשום דבעי למסמך זקן לנראת. ותנא קמא מאי טעמא, אי סלקא דעתך דדקאמר רבי יוסי הגלילי, אם כן לכתב קרא "מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן", ומדלא כתיב הכי שמע מנה חד הוא. אמר מר: "מה קימה שאין בה חסרון פיס" מי לא עסקינן דקא מנשב מרגליתא. אלא אקיש קימה להדור, מה הדור שאין בה בטול מלאכה אף קימה. ואקיש נמי הדור לקימה, מה קימה שאין בה חסרון פיס אף הדור. מכאן אמרו: אין בעלי אמניות רשאי לעמד בפני תלמיד חכם. ולא, והתנא: כל בעלי אמניות עומדין מפניהם, ושואלין בשלומן: אחינו אנשי מקום פלוני בואכם לשלום, אמר רבי יוחנן: מפניהם עומדין, מפני תלמידי חכמים אין עומדין. אמר רבי יוסי בר אבין: בוא וראה כמה גדולה מצוה בשעתה. [שהרי מפניהם עומדין, מפני תלמיד חכמים אין עומדין]. ודילמא שאני התם דאם כן אתה מכשילן לעתיד לבא. אמר מר: "יכול נעצים עיניו". אטו ברשיעי עסקינן, הכי קאמר: יכול נעצים עיניו מקמי דנימטי זמן חיוביה, ובזמן חיוביה לא קא חזי לה, תלמוד לומר: "תקום ונראת". תנא: קימה שיש בה הדור, זה ארבע אמות. וברבו מבהק מלא עיניו, ואפלו בתרי עיבורי דנהרא. זקן שלא יטרית מנא לו, תלמוד לומר: "זקן ונראת". אמר אבוי: נקטינן, דאי מקיף חיי. איסי בן יהודה אומר: "מפני שיבה תקום" ואפלו כל שיבה במשמע". והלכה כאיסי בן יהודה. אבוי קאי מקמי סבי דארמאי, אמר: כמה הרפתקי עדו עליהו. אמר רבי ינאי: אין תלמיד חכם רשאי לעמד בפני רבו אלא שחרית וערבית, כדי שלא יהא כבודו מרבה משל שמים. אמר רבי אלעזר: כל תלמיד חכם שאינו עומד בפני רבו נקרא רשע, ואינו מאריך ימים, ותלמודו אינו מתקיים בידו ומשתבח, נאמר כאן: "פני זקן", וכתיב: "וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו גרא מלפני אלהים".

"וכי גזר אתך גר" כולל בתפלה גרים עם הצדיקים, דכתיב: "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן" וגו', וסמיך לה: "וכי גזר אתך גר". אמר רבי חיאי בר אבא אמר רבי יוחנן: גר צריך שלשה, משפט כתיב בה: "משפט אחד יהיה לכם ולגר". תנו

רבנו : מי שבא ואמר : גר אני, יכול נקבלנו, תלמוד לומר : "וכי יגור אתה גר" אתה במחזק לה. בא הוא ועדיו עמו מנין, תלמוד לומר : "וכי יגור אתה גר בארצכם". אין לי אלא בארץ, בחוץ לארץ מנין, תלמוד לומר : "אתה" בכל מקום שאתה. אם כן מה תלמוד לומר : "בארצכם", בארץ צריך להביא ראיה, בחוץ לארץ אין צריך להביא ראיה. בא הוא ועדיו עמו קרא למה לי, דאמרי שמענו שנתגיר בבית דינו של פלוני, מהו דתימא לא להמניהו, קא משמע לן. בחוץ לארץ מנין, תלמוד לומר : "אתה" [בכל מקום שאתה]. הא אפקתה, חד מ"אתה" וחד מ"עמך". וחקמים אומרים : בין בארץ בין בחוץ לארץ צריך להביא ראיה. ואלא הכתיב "בארץ", ההוא דאפלו בארץ מקבלינו גרים, סלקא דעתך אמינא : משום טיבותא דארץ ישראל קא מגירי, והשתא נמי דליכא טיבותא אכא לקט שכחה ופאה ומעשר (שני) [ענין], קא משמע לן. רבי אומר : ככס פאבותיכם מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה ובטבילה והרצאת דמים, אף הם לא נכנסו לברית אלא במילה ובטבילה והרצאת דמים. בשלמא מילה, דכתיב : "כי מולים היו" וגו', אי נמי מהכא : "ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמיך". הרצאת דמים נמי כתיב : "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות". אלא טבילה מנלן, דכתיב : "ויקח משה חצי הדם ויזרק על העם" ואין הזאה בלא טבילה. אלא מעתה האדנא דליכא קרבן לא נקבל גרים, אמר רב אחא בר יעקב : "וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם לדורותיכם" כתיב. לא תונו אתו" לא תאמר לו : אמש היית עובד עבודה זרה, ועכשו נכנסת תחת כנפי שמים.

"כאזרח" מה אזרח שקבל עליו כל דברי התורה, אף גר שקבל עליו כל דברי התורה. מכאן אמרו : גר שקבל עליו כל דברי התורה חוץ מדבר אחד, אין מקבלין אותו. רבי יוסי ברבי יהודה אומר : אפלו דבר (אחד) [קטן] מדקדוקי סופרים. "יהיה לכם הגר הגר אתכם ואהבת לו כמוך" פשם שניאמר בישראל : "ואהבת לרעה כמוך", כך נאמר בגרים : "ואהבת לו כמוך". "כי גרים הייתם בארץ מצרים" דעו מה נפשו [של גרים וכו'].

תנו רבנו : המאנה את הגר עובר בשלשה לאוין, דכתיב : "וגר לא תונה", "לא תונו אתו", "ולא תונו איש את עמיתו" וגר בכלל עמיתו. והלוחצו עובר בשלשה לאוין, דכתיב : "ולא תלחצנו", "וגר לא תלחץ", "לא תהיה לו כנושה". תניא : רבי אליעזר הגדול אומר : מפני מה הזהירה תורה בל"ו מקומות [בגרא], מפני שסורו רע. "כי גרים הייתם בארץ מצרים" תניא משום רבי נתן : מום שבד אל תאמר לחברך. והינו דאמרי אינשי : דזקיף לה זקיפא בדיותקה, לא נימא לחברה זקיף ביניתא.

"לא תעשו עול במשפט" אם לדין הרי אמור, אם כן למה נאמר "לא תעשו עול במשפט במדה", מלמד שהמודד נקרא דין, שאם שקר במדה קרוי עול, שנאוי,

ומשקץ, חרם, ותועבה. וגורם חמשה דברים: מטמא את הארץ, ומחלל את השם, ומסלק את השכינה, ומפיל ישראל בחרב, ומגלה אותם מארצם. "במדה" זו מדת הארץ. "במשקל" זה טורטני. "במשורה" זה הזיר הגדול. ויש אומרים: זו קויטת קטנה, ויש אומרים: זה הפחק. תנו רבנן: "לא תעשו עול במשפט במדה" זו מדידת קרקע, שלא ימדד לזה בימות החמה ולזה בימות הגשמים. "במשקל" שלא יטמין משקלותיו בפלח. "ובמשורה" שלא ירתית. והלא דברים קל וחמר: ומה משורה שהיא אחד משלשים וששה בלג הקפידה עליו תורה, קל וחמר להין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין ולג וחצי לג (ושלישית הלג) ורביעית הלג, תמן ועוקלא על אחת כמה וכמה. אמר רבא: למה לי למכתב יציאת מצרים גבי רבית ומשקלות וגבי יציאת, אמר הקדוש ברוך הוא: אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור, ואני הוא שעתיד לפרע ממי שתולה מעותיו בגוי ומלנה אותם לישראל ברבית. אני הוא שהבחנתי וכו', ואני הוא שעתיד לפרע ממי שטומן משקלותיו בפלח ושוקל בהן וממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא. "מאזני צדק" אמר רבי יוחנן: כי הנה דריש רבי מאיר בפרקא, הוי דריש תלתא שמעתא תלתא אגדתא תלתא מתלי. ואמר רבי יוחנן: שלש מאות משלות שועלים היו לו לרבי מאיר, ואנו לא בא לדינו אלא שלש: "אבות יאכלו בסר ושני הבנים תקהינה", "מאזני צדק אבני צדק", "צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתי". "מאזני צדק" צדק את המאזנים יפה, "אבני צדק" צדק את המשקלות יפה, "איפת צדק" צדק את האיפות יפה, "והין צדק" צדק את ההינין יפה. אמר רבי יוסי בר' יהודה: והלא ההין בכלל איפה היה, שנאמר: "איפת צדק", אם כן למה נאמר "הין צדק", שיהא לאו שלד צדק, והו שלד צדק. "יהיה לכם" מנה אגרדמים על כף. מכאן אתה אומר: הסיטון מקנח את המדות אחד לשלשים יום, ובעל הבית אחד לשנים עשר חדש. רבן שמעון בן גמליאל אומר: חלוף הדברים. החנני מקנח מדותיו פעמים בשבת, וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת, ומקנח מאזנים על כל משקל ומשקל. אמר רבי שמעון בן גמליאל: בפה דברים אמורים, בלח, אבל בגבש אין מקנח. וחיב להכריע לו טפח. הנה שוקל לו עין בעין, נותן לו גרומין אחד מעשרה בלח ואחד מעשרים בגבש. מקום שנהגו למדד בדקה לא ימדד בגסה, בגסה לא ימדד בדקה, למחק לא יגדש, לגדש לא ימחק. "אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" שתקבלו עליכם מצות מדות. שכל המודה במצות מדות מודה ביציאת מצרים, וכל הכופר במצות מדות כופר ביציאת מצרים.

רמז תרית תנו רבנן: מנין שאין מוחקין במקום שגודשין, ואין גודשין במקום שמוחקים, תלמוד לומר: "איפה שלמה וצדק יהיה לד'". ומנין שאם אמר: הריני מוחק במקום שגודשין ולפחת לו מן הדמים, והריני גודש במקום שמוחקין

וּלְהוֹסִיף לוֹ עַל הַדְּמִים, שְׂאִין שׁוֹמְעִין לוֹ, תִּלְמוּד לֹא מֵרָחֵק: "אֵיפָה שְׁלֵמָה וְצִדְקָה. וּמִנֵּינִי שְׂאִין מְעִינִי בְּמָקוֹם שְׂמִכְרִיעִין, וְאִין מִכְרִיעִין בְּמָקוֹם שְׂמִעִינִי, תִּלְמוּד לֹא מֵרָחֵק: ("אֵיפָה שְׁלֵמָה וְצִדְקָה") ["אָבוֹ שְׁלֵמָה"]. וּמִנֵּינִי שְׂאִין אָמַר הַרִינִי מְעִין בְּמָקוֹם שְׂמִכְרִיעִין וְלִפְחַת לוֹ מִן הַדְּמִים, וְהַרִינִי מִכְרִיעִין בְּמָקוֹם שְׂמִעִינִי וְלְהוֹסִיף לוֹ עַל הַדְּמִים, שְׂאִין שׁוֹמְעִין לוֹ, תִּלְמוּד לֹא מֵרָחֵק: "אָבוֹ שְׁלֵמָה וְצִדְקָה". "לֹא יִהְיֶה לָּךְ בְּבִיתְךָ" מִה טַעַם, מִשׁוּם "אֵיפָה וְאֵיפָה". "לֹא יִהְיֶה לָּךְ בְּכִיסְךָ" מִה טַעַם, מִשׁוּם "אָבוֹ וְאָבוֹ, [אָבֵל]" אָבוֹ שְׁלֵמָה וְצִדְקָה יִהְיֶה לָּךְ [אֵיפָה שְׁלֵמָה וְצִדְקָה יִהְיֶה לָּךְ"]. תִּנּוּ רַבָּנוּ: ("לֹא יִהְיֶה לָּךְ" מִלְּמַד שְׂמִעְמִידִים אֲגַדְדִּים לְמַדּוֹת, וְאִין מְעַמִּידִים אֲגַדְדִּים לְשַׁעְרִים. דְּבִי נְשִׂיאָה אֲוֹקְמָן בֵּין לְמַדּוֹת בֵּין לְשַׁעְרִים מִפְּנֵי הַרְמָאִין. תִּנּוּ רַבָּנוּ אִין עוֹשִׂין מְשַׁקְלוֹת לֹא שֶׁל בַּעַץ, וְלֹא שֶׁל אֲבָר, וְלֹא שֶׁל גִּסְטְרוֹן, וְלֹא שֶׁל שְׂאֵר מִינֵי מִתְכּוֹת. אָבֵל עוֹשֶׂה הוּא שֶׁל צִנְמָא וְשֶׁל זְכוּכִית. תִּנּוּ רַבָּנוּ: אִין עוֹשִׂין הַמַּחֵק שֶׁל דְּלַעַת מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָל, וְלֹא שֶׁל מִתְכּוֹת מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּד. אָבֵל עוֹשֶׂה הוּא שֶׁל זֵית וְשֶׁל אֶגוֹז וְשֶׁל שְׁקָמָה וְשֶׁל אֲשַׁכְרוּעַ. תִּנּוּ רַבָּנוּ: אִין עוֹשִׂין אֶת הַמַּחֵק צְדוֹ אֶחָד עָבָה וְצְדוֹ אֶחָד קָצָר. וְלֹא יִמְחַק בְּבֵית אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רַע לְמוֹכֵר וְיִפָּה לְקוֹנֵה. וְלֹא יִמְחַק מְעַט מְעַט, מִפְּנֵי שֶׁרַע לְלוֹקֵחַ וְיִפָּה לְמוֹכֵר. וְעַל כֵּן אָמַר רַבּוֹ יוֹחֲנָן בֶּן זַכָּאִי: אִין לִי אִם אָמַר וְאִין לִי אִם לֹא אָמַר. אִין לִי אִם אָמַר שְׂמָא יִלְמְדוּ הַרְמָאִין, וְאִין לִי אִם לֹא אָמַר שְׂמָא יִלְמְדוּ הַרְמָאִין אִין תִּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּקִיאִין בְּמַעֲשֵׂה דִּינֵי. אֲמָרָה אוֹ לֹא אֲמָרָה, אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק. אֲמָרָה, וּמַה אִי קָרָא אֲמָרָה: "כִּי יִשְׂרָיִם דְּרַכִּי ה' וְצִדִּיקִים יִלְכוּ בָּם" וְגו'.

"וּשְׂמִרְתֶּם אֶת כָּל חֻקֹּתַי וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם" לְתַן שְׂמִירָה וְעֲשִׂיָה [לְחֻקִּים, וְשְׂמִירָה וְעֲשִׂיָה] לְמִשְׁפָּטִים. "אֲנִי ה'" אֲנִי נֶאֱמָר לְשֵׁלֶם שְׂכָר.

פֶּרֶק ב

"וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר", "וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבַּר", "אָמַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", "דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", "צוֹ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", "וְאֵתָה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" אָמַר רַבִּי יוֹסִי: דְּבַרָה תוֹרָה לְשׁוֹנוֹת הַרְבֵּה וְכָל צְרִיכִין לְמַדְרָשׁ. "יִשְׂרָאֵל" אֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. "גֵּר" אֵלֹהֵי הַגֵּרִים. "הַגֵּר" לְרַבּוֹת אֶת נְשֵׁי גֵרִים. "בְּתוֹכָם" לְרַבּוֹת אֶת הַנְּשִׁים וְאֶת הַעֲבָדִים (הַמְשַׁחְרָרִים). אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר: "אִישׁ אִישׁ", לְהַבִּיא אֶת (הַגֵּרִים) [הַגּוֹיִם] שְׂבָאוֹ עַל עֲרִיּוֹת יִשְׂרָאֵל שְׂיָדוֹנוֹ בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל, וְשְׂבָאוֹ עַל עֲרִיּוֹת הָאֲמוֹת שְׂיָדוֹנוֹ בְּדִינֵי הָאֲמָה. "אֲשֶׁר יִתֵּן מִזְרְעוֹ לְמַלְךָ" (כְּתוּב בְּרַמְזוֹ תַקְצִיז). "מוֹת יוֹמַת" בְּבֵית

דין. מנין אם אין פת בבית דין שעם הארץ מסייעין אותו, תלמוד לומר: "עם הארץ ירגמהו באבן". דבר אחר: "עם הארץ" עם שבשבילם נבראת הארץ. רבן גמליאל אומר: עם הארץ עם שעתידין לירש את הארץ על ידי הדברים האלה. "ירגמהו" ולא בכסותו. "באבן" מלמד שאם מת באבן אחת נצא. "ואני אתו את פני" פונה אני מפל עסקי ועוסק בו. "באיש" ולא בצבור. "ההוא" ולא אנוס ולא שוגג ולא מטעה. "והכרתי אתו מקרב עמו" ועמו בשלום. "למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי" מלמד שהוא מטמא את המקדש, ומחלל את השם, ומסלק את השכינה, ומפיל ישראל בחרב, ומגלה אותם מארצם. אמר רבי יוסי בר חנינא: שלש פריתות בעבודה זרה למה, אחת לכדרפה, ואחת לשלא כדרפה, ואחת למלך. ולמאן דאמר מלך עבודת אלילים היא, כרת במלך למה לי, למעביר בנו שלא כדרפה. ולמאן דאמר מגדף זה עבודת אלילים, כרת במגדף למה, לכדתנא: "הפרת תפירת" "הפרת" בעולם הזה "תפירת" לעולם הבא, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי ישמעאל: והלא כבר נאמר: "ונכרתה", וכי שלשה עולמות יש, אלא "ונכרתה" בעולם הזה, "הפרת" בעולם הבא, "הפרת תפירת" דברה תורה כלשון בני אדם. תנא: רבי אומר: "והכרתי אתו" מה תלמוד לומר, לפי שנקאמר: "ושמתי אני את פני באיש ההוא" וגו' יכול כל המשפחה כלה בהפרת, תלמוד לומר: "אתו" אותו בהפרת ואין כל המשפחה בהפרת אלא ביסורין. תנא: רבי שמעון אומר: אם הוא חטא משפחתו מה חטאה, אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כלה מוכסים, ושיש בה לסטים שאין כלה לסטין, מפני שכלם מחפים עליו.

"ואם העלם יעלימו" מנין העלימו דבר אחד, סוף שדברים הרבה מעלימין, תלמוד לומר: "ואם העלם יעלימו". מנין שאם העלימו בית דין אחד, סוף שבתתי דינין הרבה מעלימין, תלמוד לומר: "ואם העלם יעלימו". מנין שאם העלימו סנהדראות של שבטים, סוף שסנהדרתי גדולה מעלמת ודיני נפשות בטליו על כף, תלמוד לומר: "ואם העלם יעלימו". "לבלתי המית אתו" בכל מיתות שירצו. "ושמתי אני את פני" פונה אני מפל עסקי ועוסק בו. "באיש" ולא בצבור. "ההוא" ולא אנוס ולא שוגג ולא מטעה. "ובמשפחתו" אמר רבי שמעון וכו'. "והכרתי אתו ואת כל הזנים אחריו" לרבות שאר עבודה זרה בהפרת. "מקרב עמו" ועמו בשלום.

תנא: רבי נחוניא בן הקנה היה עושה יום הכפורים כשבת [לתשלומין], מה שבת מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין אף יום הכפורים מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין. מאי טעמא דרבי נחוניא בן הקנה, אמר אביי: נאמר "אסון" בידי שמים, ונאמר: "אסון" בידי אדם, מה אסון האמור בידי אדם פטור מן התשלומין אף אסון האמור בידי שמים פטור מן התשלומין. רבא אומר: טעמא דרבי נחוניא בן הקנה מהכא: "ואם העלם יעלימו עם הארץ וגו' ושמתי אני את

פני באיש ההוא" אמרה תורה: כרת שלי כמיתה שלכם, מה מיתה שלכם פטור מן התשלומין אף כרת שלי פטור מן התשלומין. "והנפש אשר תפנה" (כתוב ברמז תרכ"א).

"והתקדשתם" כתוב בסוף פרשת ויהי ביום השמיני. "איש" אין לי אלא איש, אשה מנין, תלמוד לומר: "כי איש איש אשר יקלל". "את אביו" ולא אבי אביו, "ואת אמו" ולא אם אמו, "אביו" ולא הספק, "אמו" ולא הספק. "אשר יקלל את אביו ואת אמו" מה תלמוד לומר, לפי שנתאמר: "וימקלל אביו ואמו מות יומת", יכול לא יהא חיב עד שיקללם שניהם כאחד, תלמוד לומר: "את אביו ואת אמו" מגיד שהוא חיב על זה בעצמו ועל זה בעצמו. והלא הגר חיב על אמו ואין חיב על אביו, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: "את אביו ואת אמו" את שחיב על קללת אביו חיב על קללת אמו, את שאין חיב על קללת אביו אינו חיב על קללת אמו. מודה רבי עקיבא בשתוקי, שהוא חיב על אמו אף על פי שאינו חיב על אביו. "אביו ואמו קלל" אפלו לאחר מיתה, שהיה בדין: הואיל והמכה חיב והמקלל חיב, מה המכה אינו חיב אלא על החיים אף המקלל לא יהא חיב אלא על החיים, תלמוד לומר: "אביו ואמו קלל" אפלו לאחר מיתה. "דמיו בו" בסקילה. תנאי אידך: "איש" מה תלמוד לומר "איש איש", לרבות בת טמטום ואנדרוגינוס. "אשר יקלל את אביו ואת אמו" אין לי אלא אביו ואמו, אביו שלא אמו אמו שלא אביו מנין, תלמוד לומר: "אביו קלל ואמו קלל" ("אביו ואמו קלל"), דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר: משמע שניהם כאחד ומשמע אחד אחד בפני עצמו, עד שיפרט לך הכתוב יחדו. תנו רבנן: "אביו ואמו קלל" לאחר מיתה. שיכול חיב במכה וחיב במקלל, ומה מכה שעשה בו שלא בעמך כבעמך לא חיב בו לאחר מיתה, מקלל שלא עשה בו שלא בעמך כבעמך אינו דין שלא חיב לאחר מיתה. תלמוד לומר: "אביו ואמו קלל". הניחא לרבי יונתן דמיתר לה קרא "אביו ואמו", אלא לרבי יאשיה מאי אכא למימר, נפקא לה ממקלל. ואידך, מבעי לה לרבות בת טמטום ואנדרוגינוס. ותפוק לה מ"איש איש", דברה תורה כלשון בני אדם.

רמז תרכ תנו רבנן: הכה את זה וחזר והכה את זה, קלל את זה וחזר וקלל את זה, הכה את שניהם בבת אחת, קלל את שניהם בבת אחת, חיב. רבי יהודה אומר: בבת אחת חיב, בזה אחר זה פטור. והתנאי: המכה את אביו ואמו פטור, דברי רבי יהודה, תרי תנאי ואלבא דרבי יהודה. מאי טעמא דמאן דאמר פטור, נאמר ברכה למעלה ונאמר ברכה למטה, מה למעלה שאין בה שתפות אף למטה שאין בה שתפות, ואתקש הפאה לקללה.

רמז תרכא "והנפש אשר תפנה אל האבת ואל הידענים" למה נאמר, לפי שהוא אומר: "איש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעני מות יומתו", ענש שמענו

אזְהָרָה לֹא שְׁמַעְנֹו, תִּלְמוּד לֹוֹמֵר : "אֵל תִּפְנֹו אֶל הָאֲבֹת וְאֶל הַיְדְעָנִים, אֵל תִּבְקָשׁוּ לְטִמְאָה בָּהֶם". עֲנֵשׁ וְאִזְהָרָה שְׁמַעְנֹו כָּרַת לֹא שְׁמַעְנֹו, תִּלְמוּד לֹוֹמֵר : "וְהִנָּפֵשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל הָאֲבֹת וְאֶל הַיְדְעָנִים לְזֹנֹת אַחֲרֵיהֶם וְנִתְנִיתִי אֶת פְּנֵי בִנְפֹשׁ הַהִיא וְהַכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ . "וְהִתְקַדְּשִׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קַדְּשִׁים" זֶה קַדְּשֵׁת פְּרִישׁוֹת עֲבוּדָה זָרָה . אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא קַדְּשֵׁת כָּל הַמִּצְוֹת, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "קַדְּשִׁים תִּהְיוּ" הִרִי קַדְּשֵׁת כָּל הַמִּצְוֹת אֲמוּרָה, הֵא מַה תִּלְמוּד לֹוֹמֵר "וְהִתְקַדְּשִׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קַדְּשִׁים", זֶה קַדְּשֵׁת פְּרִישׁוֹת אֱלִילִים . "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" אֲנִי דָּוָן לְפָרַע, וְנֶאֱמָן לְשֹׁלֵם שְׁכָר .

"אִישׁ" פֶּרֶט לְקָטָן . "אֲשֶׁר יִנְאֹף אֶת אִשְׁתּוֹ אִישׁ" פֶּרֶט לְאִשְׁתּוֹ קָטָן . "אֲשֶׁר יִנְאֹף אֶת אִשְׁתּוֹ רַעְהוּ" פֶּרֶט לְאִשְׁתּוֹ אַחֲרִים . "מוֹת יוֹמֵת" בְּחִנְק, אֵתָה אוֹמֵר בְּחִנְק, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּאַחַת מִכָּל מִיתוֹת שֶׁבִּתּוֹרָה, אֲמַרְתָּ : לֹא, כָּל מִיתָה שֶׁהִיא סְתוּמָה בִּתּוֹרָה אִי אֵתָה רִשְׁאֵי לְמִשְׁכָּה לְהַחֲמִיר עָלֶיהָ אֶלָּא לְהַקֵּל עָלֶיהָ, דְּבַרִּי רַבִּי יֵאֻשְׁיָה . רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר : לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִיא קֶלָה, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמָרָה סֵתָם, וְכָל מִיתָה שֶׁנֶּאֱמָרָה סֵתָם (הִרִי זֶה) [אֵינָה אֶלָּא] בְּחִנְק . רַבִּי אוֹמֵר : כִּמִּיתָה הָאֲמוּרָה בִּידֵי שְׁמַיִם, מַה מִּיתָה הָאֲמוּרָה בִּידֵי שְׁמַיִם מִיתָה שְׁאִין בְּהָ רִשָּׁם אֹף מִיתָה הָאֲמוּרָה כְּאֵן מִיתָה שְׁאִין בְּהָ רִשָּׁם, מִכָּאֵן אֲמָרוּ : מִצְוֹת הַנִּחְנָקִין, הִיוּ מְשַׁקְעִין אוֹתוֹ בְּזָבֵל עַד אַרְכְּבוֹתָיו וְנוֹתְנִין סוּדָר קֶשֶׁה לְתוֹךְ הַרְכָּה וְכוּרְךָ עַל צְנֹאוֹרוֹ, זֶה מוֹשֵׁד אֶצְלוֹ וְזֶה מוֹשֵׁד אֶצְלוֹ עַד שֶׁנִּפְשׁוֹ יוֹצֵאת . (עֲנֵשׁ שְׁמַעְנֹו אִזְהָרָה לֹא שְׁמַעְנֹו, תִּלְמוּד לֹוֹמֵר :) "לֹא תִנְאֹף" אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה . אֲמַר מֵר : אֹף מִיתָה בִּידֵי אָדָם שְׁאִין בְּהָ רִשָּׁם . אִימָא שְׁרַפָּה, מִדְּאַפְקָה רַחֲמָנָא לְבַת כְּהֹן בְּשִׁרְפָה, מִכְּלָל דְּהֵאִי לָאוּ בַת שְׁרַפָּה . בְּשִׁלְמָא לְר' יוֹנָתָן כְּדִמְפָרֵשׁ רַבִּי לְטַעֲמָה, אֶלָּא לְר' יֵאֻשְׁיָה מִמָּאִי דְּאַכָּא חִנְק בְּעוֹלָם אִימָא סִיף, אֲמַר רַבָּא : אַרְבַּע מִיתוֹת גְּמָרָא גְּמִירִי לָהּ . מָאִי "לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִיא קֶלָה" קַמְפְּלִגִּי בְּפִלְגְּתָא דְר' שְׁמַעוֹן וְרַבָּנָן . "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשְׁתּוֹ אֲבִיו" (כְּתוּב בְּרִמְזוֹ תַקְצ"ג) .

רמז תרכב "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת כְּלָתוֹ, תִּבָּל עֲשׂוֹ" שֶׁתִּבְלוּ אֶת הַחֲטָא, שְׁחִתּוֹ אֶת הַחֲטָא . "מוֹת יוֹמֵתוֹ" בְּסִקְלָה . אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּאַחַת מִכָּל מִיתוֹת שֶׁבִּתּוֹרָה, תִּלְמוּד לֹוֹמֵר : "דְּמִיָּהֶם בָּם", וְלַהֲלֹן נֶאֱמָר : "דְּמִיָּהֶם בָּם" מַה דְּמִיָּהֶם בָּם הָאֲמוּרָה לְהֲלֹן סִקְלָה, אֹף דְּמִיָּהֶם בָּם הָאֲמוּרָה כְּאֵן סִקְלָה . עֲנֵשׁ שְׁמַעְנֹו אִזְהָרָה לֹא שְׁמַעְנֹו, תִּלְמוּד לֹוֹמֵר : "עֲרוֹת כְּלָתָד לֹא תִגְלֶה" . אִי "כְּלָתָד", יָכוֹל אֶפְלוֹ שֶׁפָּחָה אֶפְלוֹ נְכָרִית, תִּלְמוּד לֹוֹמֵר : "אִשְׁתּוֹ בְּנָד הִיא" לֹא אֲמַרְתִּי אֶלָּא בְּאִשָּׁה שְׁיֵשׁ לָהּ אִשׁוֹת עִם בְּנָד . "תוֹעֵבָה" תוֹעֵבָה אֵתָה בְּהָ, "תִּבָּל עֲשׂוֹ" (כְּלוּם) תִּבְלִין יֵשׁ בְּהָ . מָאִי שְׁנָא הִדָּא בִּיאָה מִכְּלָהוּ בִּיאוֹת . "זָמָה" זֶה מַה הִיא . "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת זָכָר" (כְּתוּב בְּרִמְזוֹ תַקְצ"ח) . רַבִּי חֲנִינָא בְּרִי אִידִי אָמַר : מִשְׁכַּב זָכוֹר וְהַבְּהֵמָה הִיוּ בְּכָלֵל כָּל הָעֲרִיוֹת, וְהִכָּא הַכְּתוּב מוֹצִיאָן מִכְּלָל וְקוֹרְאָן תוֹעֵבָה, לֹוֹמֵר : מַה אֵלוֹ עֲרִיוֹת שֶׁחֲנִיבִין עַל זְדוֹנוֹ כְּרַת וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת וְעַלִּיהוֹן גְּלוֹ כְּנַעֲנִים, אֹף כָּל עֲרוּהָ שֶׁחֲנִיבִין עָלֶיהָ כְּרַת וְעַל שְׁגָגָתָהּ חֲטָאת וְגְלוֹ עָלֶיהָ כְּנַעֲנִים .

"איש" פרט לקטן. "אשר יקח את אשה ואת אמה" בכלן הוא אומר שכיבה וכן הוא אומר לקיחה, ללמדך, שלעולם אינו חיב אלא על הנשואין, מכאן אמרו: נושאין על האנוסה ועל המפתה, והאונס והמפתה על הנשואה חיב, נושא אדם אנוסת אביו ומפתת אביו. "אשה ואת אמה" אין לי אלא אשה ואמה, בתה ובת בתה ובת בנה מנין, נאמר כאן "זמה" ונאמר להלן "זמה", מה להלן בתה ובת בתה ובת בנה אף כאן בתה ובת בתה ובת בנה. ומנין לעשות זכרים כנקבות, נאמר כאן "זמה" ונאמר להלן "זמה", מה להלן עשה זכרים כנקבות אף כאן עשה זכרים כנקבות. מנין לעשות למטה כלמעלה, נאמר כאן "זמה" ונאמר להלן "זמה", מה להלן למטה כלמעלה אף כאן למטה כלמעלה. ומה כאן למטה כלמעלה אף להלן למטה כלמעלה. אמר מר: "מנין לעשות זכרים כנקבות" מאי זכרים, אילימא בת בנה כבת בתה, בהדי הדדי קאתין, אלא אם חמיו כאם אחותו, השתא אם חמותו לא קמה לו, אם חמיו מהדר עליה, אמר אביי: הכי קאמר: מנין לעשות שאר הבא ממנו כשאר הבא ממנה, נאמר כאן "זמה" ונאמר להלן "זמה" וכו'. והא בשאר דידה לא כתב "זמה", אמר רבא: אמר לי רב יצחק בר אבדימי: אתיא "הנה הנה", אתיא "זמה זמה". אמר מר: "מנין לעשות למטה כלמעלה". מאי "למטה כלמעלה", אילימא בת בנה ובת בתה כבתה, בהדי הדדי קאתין, אלא אם חמיו ואם חמותו כחמותו. האי למטה כלמעלה, למעלה כלמטה הוא, תני למעלה כלמטה. אי הכי נאמר כאן "זמה" ונאמר להלן "זמה", השתא אינהו לא כתיבון, זמה דידהו כתיבון, אמר אביי: הכי קאמר: מנין לעשות שלשה דורות למעלה כשלשה דורות למטה, נאמר למטה "זמה" ונאמר למעלה "זמה", מה למטה שלשה דורות אף למעלה שלשה דורות, ומה בענין עשה למטה כלמעלה אף באזהרה נמי עשה למטה כלמעלה. רב אשי אמר: לעולם כדקתני, ומאי "למטה", למטה באסור. אי מה היא אם אמה אסורה אף הוא אם אמו אסורה, אמר אביי: אמר קרא: "אמך היא" משום אמו אתה מחיבו, ואי אתה מחיבו משום אם אמו. רבא אמר: בין למאן דאמר מנה ומנה בין למאן דאמר דון מנה ואוקי באתרה, לא אתיא. למאן דאמר דון מנה ומנה מה היא אם אמה אסורה אף הוא נמי אם אמו אסורה, ומנה מה היא בשרפה אף הוא בשרפה. ולמאן דאמר שרפה חמורה, אכא למפרך: מה להיא שכן אמה בשרפה, תאמר בהוא שאמו בסקילה. ועוד, אמו בסקילה אם אמו בשרפה. ועוד, מה היא לא חלקת בה בין אמה לאם אמה, אף הוא לא תחלק בו בין אמו לאם אמו. ולמאן דאמר נמי סקילה חמורה, מהאי קשנא לא נדונו. ולמאן דאמר דון מנה ואוקי באתרה מה היא אם אמה אסורה אף הוא אם אמו אסורה, ואוקי באתרה התם הוא דבשרפה אבל הכא בסקילה כדאשכחן כאמו. ולמאן דאמר שרפה חמורה, אכא למפרך: מה להיא שכן אמה בשרפה תאמר בהוא שאמו בסקילה. ועוד הוא כהיא, מה היא לא חלקת בה בין אמה לאם אמה אף הוא לא תחלק בו בין אמו לאם אמו. ולמאן דאמר סקילה חמורה, מהאי קשנא לא נדונו. אי מה הוא כלתו

אָסוּרָה, אַף הוּא נִמִּי כְּלֵתָה אָסוּרָה, אָמַר אַבְיִי: אָמַר קָרָא: "אֲשֶׁת בְּנֵךְ הִיא" מִשּׁוּם אֲשֶׁת בְּנוֹ אֶתָּה מְחִיבּוֹ, וְאִי אֶתָּה מְחִיבּוֹ מִשּׁוּם אֲשֶׁת בְּנָה. רָבָא אָמַר: בֵּין לְמֵאן דְּאָמַר דּוּן מְנָה וּמְנָה בֵּין לְמֵאן דְּאָמַר דּוּן מְנָה וְאִוְקֵי בְּאַתְרָהּ, לֹא אֶתְיָא. לְמֵאן דְּאָמַר דּוּן מְנָה וּמְנָה מָה הוּא כְּלֵתוֹ אָסוּרָה אַף הִיא כְּלֵתָה אָסוּרָה, וּמְנָה מָה הִיא בְּסָקִילָה אַף הִיא בְּסָקִילָה. וּלְמֵאן דְּאָמַר סָקִילָה חֲמוּרָה אַכָּא לְמַפְרָךְ: מָה לְהוּא שְׁכֵן אִמּוֹ בְּסָקִילָה תֵּאמְרֵהּ בְּהִיא שְׂאֵמָה בְּשָׂרְפָה. וְעוּד, בִּתְּהָ בְּשָׂרְפָה כְּלֵתָה בְּסָקִילָה. הוּא עֲצָמוֹ יוֹכִיחַ, דְּבִתּוֹ בְּשָׂרְפָה וְכְלֵתוֹ בְּסָקִילָה. אֵלָּא מָה הוּא לֹא חֲלֵקֶת בּוֹ בֵּין אִמּוֹ לְכְלֵתוֹ בְּסָקִילָה, אַף הִיא נִמִּי לֹא תַחֲלֵק בָּהּ בֵּין אִמָּה לְכְלֵתָה. וּלְמֵאן דְּאָמַר שְׂרָפָה חֲמוּרָה, מֵהֵאִי קִשְׁיָא לֹא נְדוּנָן. וּלְמֵאן דְּאָמַר דּוּן מְנָה וְאִוְקֵי בְּאַתְרָהּ מָה הוּא כְּלֵתוֹ בְּסָקִילָה אַף הִיא כְּלֵתָה בְּסָקִילָה, וְאִוְקֵי בְּאַתְרָהּ הֵכָא הוּא בְּסָקִילָה אַבְל הֵתָם בְּשָׂרְפָה, כְּדֹאשְׁכְּחוּן בְּאַמָּה. וּלְמֵאן דְּאָמַר סָקִילָה חֲמוּרָה, אַכָּא לְמַפְרָךְ: מָה לְהוּא שְׁכֵן אִמּוֹ בְּסָקִילָה, תֵּאמְרֵהּ בְּהִיא שְׂאֵמָה בְּשָׂרְפָה. וְעוּד, מָה הוּא (לֹא) חֲלֵקֶת בּוֹ בֵּין בִּתּוֹ לְכְלֵתוֹ, אַף הִיא נִמִּי (לֹא) תַחֲלֵק בָּהּ בֵּין בִּתְּהָ לְכְלֵתָה. וּלְמֵאן דְּאָמַר שְׂרָפָה חֲמוּרָה, מֵהֵאִי קִשְׁיָא לֹא נְדוּנָן. בִּתּוֹ מֵאַנוּסְתּוֹ (כְּתוּב לְעִיל). תְּנִי רַבִּנּוּן: "בְּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאַתְהוֹן" אוֹתוֹ וְאֵת אַחַת מֵהוֹן, שְׁכֵן בְּלִשׁוֹן יְוֹנֵי קוֹרִין לְאַחַת "הוֹן". וְאַם חֲמוּתוֹ מְדַרְשָׁא נִפְקָא. וְר' עֲקִיבָא סָבַר: "אֹתוֹ וְאַתְהוֹן" אוֹתוֹ וְאֵת שְׁתֵּי הוֹן, וְאַם חֲמוּתוֹ הֵכָא כְּתִיבָא. רָבָא אָמַר: חֲמוּתוֹ לְאַחַר מִיתָה אַכָּא בִּינִיָּהּ, רַבִּי יִשְׁמַעֵאל סָבַר חֲמוּתוֹ לְאַחַר מִיתָה בְּשָׂרְפָה וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר אָסוּרָא בְּעָלְמָא.

רמז תרכג מִצּוֹת הַנִּשְׂרָפִין, הָיוּ מְשַׁקְעִין אוֹתוֹ בְּזָבֵל עַד אַרְכְּבוּתֵי, וְנוֹתְנִין סוּדָר קָשָׁה לְתוֹךְ הַרְפָּה וְכוּרְךְ עַל צְנֹאוֹ. זֶה מוֹשֵׁף אֶצְלוֹ וְזֶה מוֹשֵׁף אֶצְלוֹ עַד שְׁפוֹתֵי אֶת פִּי, וּמִדְּלִיק אֶת הַפְּתִילָה וְזוֹרְקָה לְתוֹךְ פִּי וְיוֹרְדַת לְתוֹךְ מַעֲיוֹ וְחוּמְרַת אֶת בְּנֵי מַעֲיוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: אַף הוּא אִם מֵת בְּיָדָם לֹא הָיוּ מְקַיְמִין בּוֹ מִצְוֹת שְׂרָפָה, אֵלָּא פּוֹתֵחַ אֶת פִּי בְּצִבְתָּ שְׁלֹא בְּטוֹבָתוֹ וּמִדְּלִיק אֶת הַפְּתִילָה וְכוּ'. מֵאִי "פְּתִילָה", אָמַר רַב מִתְּנָה: פְּתִילָה שֶׁל אֶבֶר. מִנָּא לֵן, אֶתְיָא "שְׂרָפָה שְׂרָפָה" מַעֲדַת קֶרַח וְכוּ'. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמַר: אֶתְיָא "שְׂרָפָה שְׂרָפָה" מִבְּנֵי אֶהְרֹן, מָה לְהֵלֵן שְׂרַפְתָּ נְשָׂמָה וְגוּף קִיָּם אַף כָּאן. מֵאן דִּילִיף מַעֲדַת קֶרַח מִנָּא לָהּ, דְּכִתִּיב: "אֵת מַחֲתוֹת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשׁוֹתָם" שְׁנִשְׁמַתּוֹ נִשְׂרַפְתָּ וְגוּפּוֹן קִיָּם. וְאִידָךְ, הֵהוּא שְׂרָפָה מִמֶּשׁ הוּאִי, וּמֵאִי "בְּנִפְשׁוֹתָם", שְׁנִתְחִיבּוֹ שְׂרָפָה עַל עֶסְקֵי נִפְשׁוֹתָם. דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ: מֵאִי דְּכִתִּיב: "בְּחִנְפֵי לַעֲגִי מַעוֹג חָרַק עָלַי שְׁנִימוֹ", בְּשִׁבִיל חֲנִפָּה שְׁהַחֲנִיפוּ לְקֶרַח עַל עֶסְקֵי לְגִימָה, חָרַק עָלֵיהֶם שֶׁר שֶׁל גִּיהֶנוֹם שְׁנִי. וּמֵאן דִּילִיף מִבְּנֵי אֶהְרֹן מִנָּא לָהּ, דְּכִתִּיב: "וַיָּמָתוּ לְפָנַי ה'" כְּעֵין מִיתָה. וְאִידָךְ, הֵהוּא שְׂרָפָה מִמֶּשׁ הוּאִי, וּמֵאִי "וַיָּמָתוּ", דְּאַתְחִיל בְּהוֹ מַגְוָאִי כְּעֵין מִיתָה, דְּתִנָּא: אַבָּא יוֹסִי בֶן דּוֹסִתַּי אוֹמַר: שְׁנֵי חוּטִין שֶׁל אֵשׁ יִצְאוּ מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים וְנִחְלְקוּ לְאַרְבָּעָה, נְכַסְוּ שְׁנַיִם בְּחֻטְמוֹ שֶׁל זֶה וּשְׁנַיִם בְּחֻטְמוֹ שֶׁל זֶה וּשְׂרָפוּם. וְהַכְּתִיב, "וַתֹּאכַל אוֹתָם",

אותם ולא בגדיהם. ונילף מפריס הנשרפים, מה להלן שרפה ממש אף כאן שרפה ממש, מסתברא מאדם הוה לה למילף, שכן אדם חוטא נשמה פגול. אדרבא מפריס הנשרפים הוה לה למילף, שכן מכשיר לדורות, הנד נפישן. ומאן דילף מעדת קרח מאי טעמא לא יליף מבני אהרן, ההוא שרפה ממש הוא. (ומאן דילף מבני אהרן מאי טעמא לא יליף מעדת קרח, ההוא שרפה ממש הוא). ונילף מנה, אמר רב נחמן אמר רבה בר אביה: אמר קרא: "וְאֶהְבֶּתְ לְרַעַף כְּמוֹד" ברר לו מיתה יפה. וכי מאחר דאפא דרב נחמן, גזרה שוה למה לי, אי לאו גזרה שוה הוה אמינא שרפת נשמה וגוף קים לאו שרפה היא כלל, ואי משום וְאֶהְבֶּתְ לְרַעַף כְּמוֹד, לפיש ליה חבילי זמירות כו' (כתוב ברמז תר"ל). "וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל כָּל בְּהֵמָה לְרִבְעָה אֹתָהּ וְהִרְגֹתָ אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה מוֹת יוֹמָתוֹ" בסקילה. אתה אומר בסקילה, או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה, תלמוד לומר: "דמיהם בם", ולהלן "דמיהם בם", מה דמיהם בם האמור להלן סקילה אף דמיהם בם האמור כאן סקילה. ענש שמענו אזהרה לא שמענו, תלמוד לומר: "וְאִשָּׁה לֹא תַעֲמֹד לְפָנַי בְּהֵמָה לְרִבְעָה תִּבָּל הוּא". דיני נפשות, בעשרים ושלושה. הרובע ונרבע, בעשרים ושלושה, שנאמר: "וְהִרְגֹתָ אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה", ואומר: "וְאֶת הַבְּהֵמָה תִּהְרָגוּ". קא פסיק ותנא לא שנא רובע זכר ולא שנא רובע נקבה. בשלמא רובע נקבה, דכתיב: "וְהִרְגֹתָ אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה", אלא רובע זכר מנלן, דכתיב: "כָּל שׂוֹכֵב עִם בְּהֵמָה מוֹת יוֹמָת" אם אינו ענן לשוכב תנהו ענן לנשכב, ואפקה רחמנא בלשון שוכב, מה שוכב הוא ובהמתו בעשרים ושלושה אף נשכב הוא ובהמתו בעשרים ושלושה.

רמז תרכד "וְהִרְגֹתָ אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה" אם אדם חטא, בהמה מה חטאה, אלא מפני שבאה תקלה על גדה, לפיכך אמר הכתוב תסקל. והלא דברים קל וחמר: ומה אם בהמה שאינה יודעת להבחין בין טוב לרע על שבאה תקלה לאדם על גדה אמר הכתוב תסקל, אדם הגורם לחברו להטעותו ומתעהו מדרוך חיים לדרוך מות על אחת כמה וכמה. פיוצא בדבר אתה אומר: "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים אשר אתם יורשים אותם את אלהיהם על ההרים" וגו' והלא דברים קל וחמר: ומה מקומות ואילנות שאינן לא רואין ולא שומעין ולא מדברים על שבאה תקלה על גדיהם אמר הכתוב השחת שרוף וכלה ובער מן העולם, אדם שגורם לחברו להטעותו ומתעהו מדרוך חיים לדרוך מות על אחת כמה וכמה. וכי למה אמרה תורה להחריב את כל המקומות ולאבד את כל האילנות, מפני שמזכירין גנותו של אדם. והלא קל וחמר: אם כן חס הקדוש ברוך הוא על כבודו של רשעים, קל וחמר על כבודו של צדיקים. לענן צדיקים מה הוא אומר, "כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצמה לנדיח עליו גרון כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת" והלא דברים קל וחמר: ומה אם האילנות שאינם לא רואים ולא שומעים ולא מדברים על שעושין פרות

חס עליהם המקום מלבָּעַר מן העולם, אָדָם שְׁעוֹשֶׂה אֶת הַתּוֹרָה וְעוֹשֶׂה רְצוֹן אָבִיו שְׁבִשְׂמִים עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׂיַחוּס עָלָיו הַמְּקוֹם מְלַבְּעָרוֹ מִן הָעוֹלָם. לְעֵנָן הַרְשָׁעִים מַה הוּא אוֹמֵר, "רַק עַץ אֲשֶׁר תִּדְעֵ כִּי לֹא עֵץ מֵאֲכָל הוּא אוֹתוֹ תִּשְׁחִית וְכִרְתָּ וְהִלֵּא דְבָרִים קַל וְחֹמֵר: וְמָה אִם הָאֵילָנוֹת שְׂאִינָם רוֹאִים וְלֹא שׁוֹמְעִים וְלֹא מְדַבְּרִים עַל שְׂאִין עוֹשִׂין פְּרוֹת לֹא חֵס עֲלֵיהֶם הַמְּקוֹם מְלַבְּעָרָם מִן מְעוֹלָם, אָדָם שְׂאִין עוֹשֶׂה אֶת הַתּוֹרָה וְאִין עוֹשֶׂה רְצוֹן אָבִיו שְׁבִשְׂמִים עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׁלֹא יַחוּס הַמְּקוֹם מְלַבְּעָרוֹ מִן הָעוֹלָם. רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי אוֹמֵר: הֲרִי הוּא אוֹמֵר: "אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ" וְגו' אֲבָנִים שְׁמִטִּילוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. וְהִלֵּא דְבָרִים קַל וְחֹמֵר: וְמָה אִם הָאֲבָנִים שְׂאִינָן לֹא רוֹאוֹת וְלֹא שׁוֹמְעוֹת וְלֹא מְדַבְּרוֹת עַל יְדֵי שְׁמִטִּילוֹת שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאֲבֵיהֶם שְׁבִשְׂמִים אָמַר הַכְּתוּב: "לֹא תִנְיֹף עֲלֵיהֶם בְּרִזְלִי", הָעוֹשֶׂה שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אִישׁ לְאִשׁ בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה בֵּין עִיר לְעִיר בֵּין מְדִינָה לְחִבְרֹתָהּ עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׂאִין בָּא פְּרַעְנִיּוֹת עָלָיו. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הַבְּרִזְלִי נִבְרָא לְקַצֵּר יָמָיו שֶׁל אָדָם וְהַמִּזְבֵּחַ נִבְרָא לְהַאַרִיךְ יָמָיו שֶׁל אָדָם, אִין בְּדִין שְׂיַנְיֹף הַמְּקַצֵּר עַל הַמְּאַרִיךְ.

"וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אָחִיתוֹ". "אִישׁ" פָּרֵט לְקָטָן, "אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אָחִיתוֹ בֵּת אָבִיו אוֹ בֵּת אִמּוֹ" אִין לִי אֶלֶּא בֵּת אָבִיו וְלֹא בֵּת אִמּוֹ בֵּת אִמּוֹ וְלֹא בֵּת אָבִיו, אָחִיתוֹ מִן הָאֵב וּמִן הָאֵם מְנִין, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "אָחִיתוֹ" מִכָּל מְקוֹם. עַד שְׁלֹא יֵאמָר יֵשׁ לִי בְּדִין: אִם חִיב עַל אָחִיתוֹ מֵאֵב שְׁלֹא מֵאֵם וּמֵאֵם שְׁלֹא מֵאֵב קַל וְחֹמֵר מִן הָאֵב וּמִן הָאֵם, אִם אָמַרְתָּ כֵּן עֲנִשְׁתָּ מִן הַדִּין, לְכַדְּ נֶאמַר "אָחִיתוֹ" לְלַמֵּד שְׂאִין עוֹנְשִׂין מִן הַדִּין.

רמז תרכה אָמַר עוֹלָא: מְנִין לְהַתְרָאָה מִן הַתּוֹרָה, שְׁנַאָמַר: "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אָחִיתוֹ בֵּת אָבִיו אוֹ בֵּת אִמּוֹ וְרָאָה אֶת עֲרוֹתָהּ" אִטּוֹ בְּרָאִיָּה תִּלְאָה מִלְּתָא, אֶלֶּא עַד שְׂיַרְאוּהוּ טַעְמוֹ שֶׁל דְּבַר, אִם אֵינּוּ עֵנָן לְכַרְתָּ תִּנְהוּ לְמִלְּקוֹת. דְּבִי חִזְקִיָּה תִּנְא: "וְכִי יִזִּיד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה" שֶׁהִתְרוּ בּוֹ וְעַדִּין הוּא מִזִּיד. דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל תִּנְא: "הַמּוֹצְאִים אוֹתוֹ מְקוֹשֵׁשׁ עֲצִים" שֶׁהִתְרוּ בּוֹ וְעַדִּין הוּא מְקוֹשֵׁשׁ. דְּבִי רַבִּי תִּנְא: "עַל דְּבַר אֲשֶׁר עָנָה" עַל עֶסְקִי דְּבוּר. וְצָרִיכִי. דְּאִי כְּתִב רַחֲמֵנָא בְּאָחִיתוֹ, הִנּוּ אֲמִינָא: חִיבִי מְלַקִּיּוֹת אִין חִיבִי מֵיתוֹת בֵּית דִּין לֹא, כְּתִב רַחֲמֵנָא: "כִּי יִזִּיד". וְאִי כְּתִב רַחֲמֵנָא "כִּי יִזִּיד", הִנּוּ אֲמִינָא: הֲגִי מְלִי סִיף דְּקִיל אֶבֶל סְקִילָה דְּחַמִּירָא אִימָא לֹא. וְתַרְתִּי בְּנִסְקָלִין לְמָה לִי, לְרַבִּי לְאֲתוּיִי נִשְׂרָפִין, לְרַבֵּן מִלְּתָא דְּאֲתָנָא בְּקַל וְחֹמֵר טָרַח וְכְתִב לָהּ קָרָא. וְלְכַתּוּב רַחֲמֵנָא בְּנִסְקָלִין וְלִיתוּ הַנֵּד וְלִגְמָרוּ מִנָּה, הֲכָא נְמִי מִלְּתָא דְּאֲתָנָא בְּקַל וְחֹמֵר טָרַח וְכְתִב לָהּ קָרָא.

"וְרָאָה אֶת עֲרוֹתָהּ וְהִיא תִּרְאָה אֶת עֲרוֹתוֹ חֶסֶד הוּא" שְׂיַהוּ שְׂנִיָּהִם מִזִּידִים. "חֶסֶד הוּא" שְׂמָא תִּאמָר: קִין נִשָּׂא אָחִיתוֹ, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "חֶסֶד הוּא" וְעוֹלָם מִתְחַלְתּוֹ לֹא נִבְרָא אֶלֶּא בְּחֶסֶד, שְׁנַאָמַר: "אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה". "וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי

עמם" ענש שמענו אזהרה לא שמענו, תלמוד לומר: "ערות אחותך בת אביך או בת אמך" אין לי אלא בת אביו ולא בת אמו ולא בת אביו, מן האב ומן האם מנין, תלמוד לומר: "אחותך" מכל מקום. עד שלא יאמר יש לי בדין: אם הזהיר על אחותו מאב שלא מאם ומאם שלא מאב קל וחומר מן האב ומן האם. אלא אם אמרת כן הזהרת מן הדין, לכך נאמר "אחותך" ללמדך שאין מזהירין מן הדין. אי "אחותך" יכול אפלו שפחה ואפלו נכרית, תלמוד לומר: "בת אשת אביך". אי "בת אשת אביך" אפלו מאיש אחר, תלמוד לומר: "מולדת אביך". אם כן למה נאמר: "מולדת בית או מולדת חוץ", בין שאומרים לו: קים, בין שאומרים לו: הוצא.

"ואיש אשר ישכב את אשה דוה" אמר רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחאי: מנין שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה, שנאמר: "ואיש אשר ישכב את אשה דוה" וגו'. "איש" פרט לקטן. "אשר ישכב את אשה דוה" אין "דוה" אלא נדה, שנאמר: "והדוה בנדתה והזב את זובו לזכר ולנקבה ולאיש אשר ישכב עם טמאה" מכל מקום. "וגלה את ערותה את מקרה הערה" מגיד הכתוב שעשה בה מערה כגומר. שאר כל עריות מנין, אמרת: מה נדה ערוה שחיבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת עשה בה מערה כגומר, אף כל ערוה שחיבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת נעשה בה מערה כגומר. לא, אם אמרת בנדה שיש לה טמאה לפיכך עשה בה מערה כגומר, תאמר בשאר כל עריות שאין להן טמאה לפיכך לא נעשה בהן מערה כגומר. שאין תלמוד לומר: "כי את שארו הערה", הרי אתה דן בבנין אב מבין שניהם, לא ראי נדה כראי אחות האב ולא ראי אחות האב כראי נדה, הצד השווה שבהן שהן ערוה שחיבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת נעשה בה מערה כגומר, אף כל ערוה שחיבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת נעשה בה מערה כגומר. "ונכרתו שניהם מקרב עמם" ענש שמענו אזהרה לא שמענו, תלמוד לומר: "ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב לגלות ערותה".

רמז תרכו "וערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה" אחות אמך בין מאב בין מאם, אחות אביך בין מאב בין מאם. או אינו אלא אחות אמך מאב ולא מאם ואחות אביך מאב שלא מאם, והדין נותן: הואיל ואסר אשת אחי אביו ואסר אחות אמו ואחות אביו, מה אשת אחי אביו מן האב שלא מן האם אף אחות אמו ואחות אביו מן האב שלא מן האם. תלמוד לומר: "וערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה" בין מאב בין מאם. "כי את שארו הערה" לענין שאמרנו. "עונם ישאו" ענש שמענו אזהרה לא שמענו, תלמוד לומר: "ערות אחות אביך לא תגלה שאר אביך היא, ערות אחות אמך היא". "איש" פרט לקטן. "אשר ישכב את דודתו" באשת אחי אביו הכתוב מדבר. או אינו מדבר אלא באשת אחי אמו, תלמוד לומר: "ערות אחי אביך לא תגלה אל אשתו לא תקרב דדתך היא" נאמר כאן "דדתו" ונאמר להן "דדתך", מה דדתך האמור להלן באשת אחי אביו

הַפְּתוּב מִדְּבַר אֶף דִּדְתוּ הָאָמור כָּאן בְּאֶשֶׁת אַחֵי אָבִיו הַפְּתוּב מִדְּבַר. אֶתָּה אוֹמֵר בְּאֶשֶׁת אַחֵי אָבִיו הַפְּתוּב מִדְּבַר, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶשֶׁת אַחֵי אָבִיו וְאֶפְלוּ מֵאָמוֹ. וְהִדִּין נוֹתֵן: הוֹאִיל וְאָסֵר אַחוֹת אָמוֹ וְאַחוֹת אָבִיו וְאָסֵר אֶשֶׁת אַחֵי אָבִיו, מָה אַחוֹת אָמוֹ וְאַחוֹת אָבִיו בֵּין מֵאָב בֵּין מֵאִם אֶף אֶשֶׁת אַחֵי אָבִיו בֵּין מֵאָב בֵּין מֵאִם. וְעוֹד, קֵל וְחֹמֶר: וּמָה אִם בְּמָקוֹם שֶׁהִתֵּר מִכָּלֵל אֶשֶׁת אַחִיו מֵאָבִיו אָסֵר מִכָּלֵל אֶשֶׁת אַחִיו מֵאָמוֹ, מָקוֹם שֶׁלֹּא הִתֵּר מִכָּלֵל אֶשֶׁת אַחֵי אָבִיו מֵאָבִיו אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא נִתֵּיר מִכָּלֵל אֶשֶׁת אַחֵי אָבִיו מֵאָמוֹ. תִּלְמוּד לוֹמֵר: "עֲרוֹת דִּדּוֹ" נֹאמֵר כָּאן "דִּדּוֹ" וְנֹאמֵר לְהֵלֵן "דִּדּוֹ", מָה לְהֵלֵן בְּמִשְׁפַּחַת אָבִיו הַפְּתוּב מִדְּבַר אֶף "דִּדּוֹ" הָאָמור כָּאן בְּמִשְׁפַּחַת אָבִיו הַפְּתוּב מִדְּבַר. "חֲטָאִים יִשְׂאוּ עֲרִירִים וְמתו" אִם יֵשׁ לָהֶם בָּנִים קוֹבְרִין אֶת בְּנֵיהֶן, אִם אֵין לָהֶם בָּנִים מֵתִים בְּלֹא בָּנִים. וְאֶף עַל פִּי שְׂאִין רְאִיָּה לְדָבָר, זְכָר לְדָבָר: "כֹּה אָמַר ה' כִּתְבוּ אֶת הַאִישׁ הַזֶּה עֲרִירִי גִבֹּר לֹא יִצְלַח בְּיָמָיו כִּי לֹא יִצְלַח מִזְרְעוֹ אִישׁ יוֹשֵׁב עַל כֶּסֶף דָּוָד וּמוֹשֵׁל עוֹד בִּיהוּדָה". עֲנֵשׁ שְׂמַעְנֵנוּ אֲזַהְרָה לֹא שְׂמַעְנֵנוּ, תִּלְמוּד לוֹמֵר: "עֲרוֹת אַחֵי אָבִיךָ לֹא תִגְלַח אֶל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרַב דִּדְתָּךְ הִיא". "אִישׁ" פֶּרֶט לְקֶטֶן. "אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֶשֶׁת אַחִיו" בְּאֶשֶׁת אַחִיו מֵאָבִיו הַפְּתוּב מִדְּבַר, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אֶפְלוּ בְּאֶשֶׁת אַחִיו מֵאָמוֹ, וְהִדִּין נוֹתֵן: הוֹאִיל וְאָסֵר אַחוֹת אָמוֹ וְאַחוֹת אָבִיו וְאָסֵר אֶשֶׁת אַחִיו, מָה אַחוֹת אָמוֹ וְאַחוֹת אָבִיו בֵּין מֵאָב בֵּין מֵאִם אֶף אֶשֶׁת אַחִיו בֵּין מֵאָב בֵּין מֵאִם. תִּלְמוּד לוֹמֵר: "נִגְדָה הִיא" לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּאֶשֶׁת אַחֵי שְׂיָהָא כְּנֻדָּה, מָה נִגְדָה יֵשׁ לָהּ אָסוּר וְיֵשׁ לָהּ הִתֵּר אֶף אֶשֶׁת אַחֵי שְׂיָשׁ לָהּ אָסוּר וְיֵשׁ לָהּ הִתֵּר, אֵיזוֹ הִיא שְׂיָשׁ לָהּ אָסוּר וְיֵשׁ לָהּ הִתֵּר, זֹו אֶשֶׁת אַחִיו מֵאָבִיו, אִם יֵשׁ לוֹ בָּנִים אָסוּרָה אֵין לוֹ בָּנִים מִתְּתֵר. "עֲרוֹת אַחִיו גִּלְהָ עֲרִירִים יִהְיוּ" אִם יֵשׁ לָהֶן בָּנִים קוֹבְרִין אֶת בְּנֵיהֶם, אִם אֵין לָהֶם בָּנִים מֵתִים בְּלֹא בָּנִים. וְאֶף עַל פִּי שְׂאִין רְאִיָּה לְדָבָר, זְכָר לְדָבָר וְכוּ'. עֲנֵשׁ שְׂמַעְנֵנוּ אֲזַהְרָה לֹא שְׂמַעְנֵנוּ, תִּלְמוּד לוֹמֵר: "עֲרוֹת אֶשֶׁת אַחִיךָ לֹא תִגְלַח עֲרוֹת אַחִיךָ הִיא".

"וּשְׂמַרְתֶּם אֶת כָּל חֻקֹּתַי וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם" לִתֵּן שְׂמִירָה וְעִשְׂיָה לְחֻקִּים, וְלִתֵּן שְׂמִירָה וְעִשְׂיָה לְמִשְׁפָּטִים. וְלֹא תִקִּיא אֶתְכֶם הָאָרֶץ" אָרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵינָה כְּשֶׂאֶר כָּל הָאָרְצוֹת, אֵינָה מְקִיָּמַת עוֹבְרֵי עֲבֵרוֹת. מְשָׁלוּ מְשָׁל. לָמָּה הִדְבָּר דוֹמָה, לָבוֹן מְלָכִים שֶׁהֶאֱכִילוּהוּ דְבַר שְׂאִינוֹ עוֹמֵד בְּמַעְיוֹ אֶלָּא מְקִיאֹ, כִּדּוּ אָרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵינָה מְקִיָּמַת עוֹבְרֵי עֲבֵרָה. "אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לְשֶׁבֶת בָּהּ" אֵינִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה אֶלָּא עַל מְנַת לִירֵשׁ, לֹא כְּכֹנְעֲנִיִּים שֶׁהָיוּ שׁוֹמְרֵי הַמָּקוֹם. "וְלֹא תִלְכוּ בְּחֻקֹּת הַגּוֹיִם אֱלֹהֵי מִצְרַיִם, אֲשֶׁר אָנִי מְשַׁלַּח מִפְּנִיכֶם" אֱלֹהֵי כְּנַעֲנִיִּים. "כִּי אֶת כָּל אֵלֶּה עֲשׂוּ" מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ כְּנַעֲנִיִּים שְׂטוּפִים בְּדָבָרִים הָאֵלֶּה, וְאֵינִי מְגַלֵּה אוֹתָם אֶלָּא עַל יְדֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. "וְאֶקַּח בָּם" כְּאֵדָם שֶׁהוּא קוֹוֹט בְּמִזְוֹנוֹ. "וְאָמַר לְכֶם אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת אֲדָמְתֶם" אַתֶּם בָּאִים יוֹרְשִׁים אוֹתָהּ, שְׂאֵתֶם פְּתַחְתֶּם תַּחֲלָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "גֵּן נְעוּל אַחוֹתַי כָּלָה גַל נְעוּל מַעֲנֵן חֲתוּמִים". "וְאֵנִי אֶתְנַגֵּן לְכֶם לְרִשְׁתִּי אוֹתָהּ" עֲתִיד אָנִי שְׂאֶתְנַגֵּן לְכֶם יְרִשְׁתֶּם עוֹלָם. שְׂמָא תֵאמְרוּ: אֵין לָךְ שְׂתִתֵּן לָנוּ אֶלָּא

שֶׁל אַחֲרַיִם, וְהִלֵּא שְׁלֹכֶם הִיא, אֵינָה אֶלָּא חִלְקוֹ שֶׁל שָׁם וְאַתֶּם בְּנִים שֶׁל שָׁם, וְהוּ
אֵינֶם אֶלָּא בְּנֵי חָם, מִה טֵיבוֹ בְּתוֹכָהּ. אֶלָּא שֶׁהוּ שׁוֹמְרִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתְּבוֹאוּ. "אֲנִי
ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים" רָאוּ כַּמָּה בִּינֵיכֶם לְבִין הָאֲמוֹת:
אֶחָד מִן הָאֲמוֹת מְקַשֵּׁט אֶת אִשְׁתּוֹ וּמוֹסְרָהּ לְאַחַר וְכוּ'.

"וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לְטֹמְאָה" אֵין צְרִיךְ לֹדַם בֵּין פְּרָה לְחִמּוֹר הִלֵּא
כְּבָר מִפְּרָשִׁין, אִם כּוֹן לָמָּה נֶאֱמַר "בֵּין הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לְטֹמְאָה", בֵּין טְהוֹרָה לְדָ
בֵּין טֹמְאָה לְדָ, בֵּין שְׁנֵשְׁחַט רְבוֹ שֶׁל קִנְיָה לְנִשְׁחַט חֲצִיּוֹ. וְכַמָּה הוּא בֵּין רְבוֹ לְחֲצִיּוֹ,
מִלֵּא הַשְּׁעָרָה. "וּבֵין הָעוֹף הַטֹּמְאָה לְטְהוֹרָה" בֵּין טְרֵפָה פְּסוּלָה לְטְרֵפָה כְּשָׂרָה. "וְלֵא
תִשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבְעוֹף וּבְכָל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי
לָכֶם לְטֹמְאָה" לְאִסוּר. אֶמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אֲכִילַת שְׂרָצִים לוֹקָה עֲלֵיהֶם
בְּכַזֵּית. מֵאֵי טַעְמָא, אֲכִילָה כְּתִיבָא בְּהוּ. וְהָא תַנִּי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא קַמָּה דְרַבִּי
יֹחָנָן: "וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לְטֹמְאָה" וְגוֹ' פְּתַח הַפְּתוּב בְּאֲכִילָה וְסִיִּם
בְּטֹמְאָה, מִה טֹמְאָה בְּכַעֲדָשָׁה אִף אֲכִילָה בְּכַעֲדָשָׁה. וְקִלְסָה רַבִּי יֹחָנָן. לֵא קִשְׂיָא,
כָּאוּן בְּמִיתְתוֹ כָּאוּן בְּחִיָּהּ. אָמַר לֵה אֲבִי: וְהָא רַב נָמִי אֲמַתְנִיתִין קִשְׂיָא, מִתְנִיתִין
"כָּל הַשְּׂרָצִים" קִשְׂיָא, אֲפִלּוּ בְּמִיתְתוֹ (לֵא דִּאֲכָא פְּרָתָא מֵהָאֵי וּפְרָתָא מֵהָאֵי). אָמַר
לֵה רַב יוֹסִי: הַהוּא דִּיּוֹקָא דִּילְדָּהּ הוּא, רַב שְׁמַעְתָּא בְּעִלְמָא קִשְׂיָא. "וְקִלְסָה רַבִּי
יֹחָנָן" מִיתִיבִי: הָאֵיבְרִין אֵין לָהּ שְׁעוֹר, אֲפִלּוּ פְּחוֹת מְכַזֵּית נְבִלָה וּפְחוֹת מְכַעֲדָשָׁה
מִן הַשְּׂרָץ מְטֹמְאִין. וְאָמַר רַבִּי יֹחָנָן: אֵין לוֹקִין עֲלֵיהֶם אֶלָּא בְּכַזֵּית. אָמַר רַבָּא:
בְּמִבְדָּלִין דְּבַר הַפְּתוּב. אָמַר לֵה רַב אֲדָא בַר אֶהֱבָה לְרַבָּא: אֶלָּא מַעֲתָה בְּהֵמָה נָמִי
לִיפְלִגּוּ בֵּין מְבַדְּלַת שְׂאִינָה מְבַדְּלַת, אָמַר לֵה: כִּי אֶקִּישׁ לֵהוּ רַחֲמָנָא לְבַל תִּשְׁקְצוּ,
[אֲבַל לְשַׁעוּרִין לֵא].

"וְהִיִּיתֶם לִי קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה'" כְּשֶׁם שְׂאֵנִי קְדוֹשׁ כְּדָ אֶתֶם הָיוּ קְדוֹשִׁים,
כְּשֶׁם שְׂאֵנִי פְּרוֹשׁ כְּדָ אֶתֶם הָיוּ פְּרוֹשִׁים. "וְאַבְדַּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי" אִם
מְבַדְּלִים אֶתֶם מִן הָעַמִּים הָרִי אֶתֶם שְׂלִי, וְאִם לֵאוּ הָרִי אֶתֶם שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר מְלֹךְ
בָּבֶל וְחַבְרִיו. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: מִנֵּן שְׂלֵא יֹאמַר אָדָם אֵי אֲפָשִׁי לְאָכַל
בְּשׂוֹר חֲזִיר, אֵי אֲפָשִׁי לְלַבֵּשׁ כְּלָאִים אֵי אֲפָשִׁי לְבֹא עַל הָעֶרְוָה, אֶלָּא אֲפָשִׁי אֲבַל מָה
אֶעֱשֶׂה וְאָבִי שְׂבִשְׂמִים גָּזַר עָלַי, תִּלְמוּד לֹדַם: "וְאַבְדַּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת
לִי". נִמְצָא הַפּוֹרָשׁ מִן הָעֵבֶרָה מְקַבֵּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שְׂמִים. "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה" אֵין
לִי אֶלָּא אִישׁ וְאִשָּׁה, מִנֵּן לְרַבּוֹת קָטָן וּקְטָנָה טְמֵטוּם וְאַנְדְּרוּגִינּוֹס, תִּלְמוּד לֹדַם:
"וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה". "כִּי יְהִיָּה" וְלֵא הַנְּשֹׂאֵל בְּהוּ. "אוֹב" זֶה פִּיתוּם הַמְדַבֵּר מִשְׁחִיו.
"יִדְעִנִּי" הַמְדַבֵּר בְּפִיו. הוּ עֲצָמוֹן בְּסִקִּילָה וְהַנְּשֹׂאֵל בְּהוּ בְּאִזְהָרָה. בְּאָבוֹן יִרְגְּמוּ
אֶתֶם דְּמִיָּהם בְּסִ" זֶה בְּנָה אֲב לְכָל "דְּמִיָּהם [בְּסִ" הָאֲמוֹר בְּתוֹרָה, שְׂיָהָא בְּסִקִּילָה.
אָמַר לֵה רַבִּי זִירָא לְאֲבִי: שְׂאֵר הַנְּסִקְלִין דְּלֵא כְּתִיב בְּהוּ סִקִּילָה דְּגִמִּירִי מֵאוֹב
וְיִדְעוּנִי בְּמֵאֵי גִמִּירִי, בְּ"מוֹת יוֹמָתוֹ" גִּמִּירִי, אוֹ בְּ"דְּמִיָּהם בְּסִ" גִּמִּירִי, אָמַר לֵה:
בְּ"דְּמִיָּהם בְּסִ" גִּמִּירִי, דְּאֵי בְּ"מוֹת יוֹמָתוֹ" גִּמִּירִי דְּמִיָּהם בְּסִ" לָמָּה לִי, אֶלָּא מֵאֵי

מ"דמיהם" גמירי, "מות יומתו" למה לי, כדתנא: "מות יומת המכה רוצח הוא" אין לי אלא במיתה הכתובה בו, מנין שאם אין אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו וכו'. ואי ב"מות יומתו" גמירי מאי קשיא לה, אילימא אשת איש קשיא לה, למיתי למגמר "מות יומת" מאוב וידעוני מה להלן בסקילה אף כן בסקילה. מדאמר רחמנא ארוסה בסקילה מכלל דנשואה לאו בסקילה. אלא מפה אביו ואמו קשיא לה (ליתא) [למיתי] למגמר "מות יומת" מאוב, אדגמרת מאוב וידעוני נגמר מאשת איש דאי אתה רשאי למשכה להחמיר אלא להקל עליה, אמר לה: שאר הנסקליו גופיהו קא קשיא לה, דאי ב"מות יומתו" גמירי מאוב וידעוני נגמר מאשת איש. אוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו, ולמה יצאו, להקיש אליהו ולומר להך כו' (כתוב למעלה ברמז שמ"ז).

"ואבדל אתכם מן העמים". רבי ברכיה בשם רבי אבהו: אלו אמר "ואבדל עמים מכם" לא היתה תקומה לאמות העולם. אלא "ואבדל אתכם" כזה שבורר היפה מתוך הרע וחוזר ובורר, אבל כשהוא בורר את הרע מתוך היפה שוב אינו בורר. אמר רבי לוי: כל מעשיהם של ישראל מבדלים מאמות העולם: בחרישיתם ובזריעתם ובקצירתם ובעמורם ובדישתם, בגרניהם ביקביהם, במנינם ובחשבונם. בחרישיתם "לא תחרש בשור ובחמור". בזריעתם "לא תזרע כרמך בלאים". בקצירתם "ולקט קצירך לא תלקט". בעמורם "ושכחת עמר בשדה". בדישתם "לא תחסם שור בדישו". בגרניהם ביקביהם "הענק תעניק לו מצאנך ומגרנד ומיקבך". במנינם ובחשבונם שיהו אמות העולם מונין לחמה וישראל ללבנה, שנאמר: "החדש הזה לכם".

אמר

פרשת

פרק כא

"אמר אל הכהנים". רבי תנחום בר חנילאי פתח: "אמרות ה' אמרות טהורות" וגו'. "אמרות ה' אמרות" אמרות בשר ודם אינם אמרות. בנהג שבעולם, מלך בשר ודם נכנס למדינה ובני המדינה מקלסין אותו וערב לו קלוסן, אומר להם: למחר אני בונה דימוסיאות מרחצאות, למחר אני מכניס לכם אמת הפים, וישן לו ולא עמד, היכן הוא היכן אמרותיו, אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא: "וה' אלהים אמת", למה, שהיא "אלהים חיים ומלך עולם". "טהורות" מצינו, שעקם הכתוב שתיים ושלוש תבנות בתורה שלא להוציא דבר טמאה מפיו. הדין הוא דכתיב: "מכל הבהמה הטהורה", "מן הבהמה אשר טמאה" אין כתיב כאן אלא וכו' (פדכתוב ברמז נ"ה). כל מה שהקדוש ברוך הוא מזהיר את ישראל בשביל קדשתו וטהרתו, [הוין]: "אמרות ה' אמרות טהורות". "אמר אל הכהנים ואמרת" הרי שני פעמים. משל, למה הדבר דומה, לטבח שהיה נכנס ויוצא לפני המלך, אמר לו המלך: גוזרני עליך שלא תראה את כל זמיר, מפני שאתה נכנס ורואה את פני שלא תטמא פלטין שלי. כך הקדוש ברוך הוא גזר על הכהנים הנכנסין לבית המקדש שלא יטמאו למת. לפיכך הוא אומר להם: "לנפש לא יטמא". רבי ברכיה בשם רבי לוי: משל לישראל וכהן שנקפו, ומסר להם הרופא קמע ממחה, והיה מצוה את ישראל ומניח את הכהן. אמר לה אותו כהן: אדונינו רופא, לא לשנינו מסרת כאחד, ומפני-מה אתה מצוה את ישראל ומניח אותי. אמר לה: זה ישראל הוא ודרכו להלך בין הקברות, אבל אתה כהן ואין דרךך להלך בין הקברות, לפיכך אני מצוה את ישראל ומניח אותך. כך, לפי שהעליונים אין יצר הרע מצוי בהן, אמירה אחת דיה להם, שנקמר: "בגזרת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא", אבל התחתונים שיצר הרע מצוי בהן בשתי אמירות, והלואי נעמדו, שנקמר: "ויאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים ואמרת". "יראת ה' טהורה עומדת לעד". אמר רבי לוי: מיראה שנתגרא אהרן לפני הקדוש ברוך הוא, זכה שנתנה לו פרשה זו שאינה זזה ממנו ומבניו ומבני בניו עד סוף כל הדורות. ואיזו, זו פרשת המות. "אמר אל הכהנים". אמר רבי תנחום: שתי פרשיות הכתיב לנו משה בתורה והן טהורות. ועל ידי מי נתנו, על ידי שבטו של לוי, שכתוב בו: "כסף צרוף בעליל" וגו', וכתיב: "וטהר את בני לוי" וגו'. "וישב מצרף ומטהר" זו פרשת פרה. "אמר אל הכהנים בני אהרן". מה כתיב למעלה מן הענין, "ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעני". מה כתיב אחריו, "אמר אל הכהנים" מה ענין זה אצל זה, אלא שצפה הקדוש ברוך הוא שעתיד שאול למלך על ישראל ולהרג את הכהנים ולדרש באוב. אמר רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי: מלמד, שהראה הקדוש ברוך הוא למשה דור דור ודורשיו, דור דור ושופטיו, דור דור ומלכיו. והראהו את שאול ואת בניו נופלין בחרב. אמר לפניו: רבונו של עולם, מלך ראשון שיעמד על בניך וידקר בחרב. אמר לו (משה) [הקדוש ברוך הוא]: ולי אתה אומר אמר, "אל הכהנים" שהרג שמקטרגין אותו. אמר רבי יוחנן: כל מקום שהוא אומר "אמר, ואמרת" צריך להדרש. "ויאמר המלך

אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה "ויאמר ויאמר" למה לי, אמר לה: אם זה הוא מוטב, ואם לאו אמרי שהוא הוא. רבי אבין אמר: עד שלא הכיר בה שהיא יהודית, היה מספר עמה על ידי מתרגמן, מששהכיר בה, התחיל הוא לספר עמה. פיוצא בו: "ויגש איש האלהים ויאמר אל (אחאב) מלך ישראל ויאמר כה אמר ה'" "ויאמר, ויאמר" למה לי, אמר לו: כשיפל בן הדד בידך אל תחמל עליו. אמירה שנינה אמר לו: הוי יודע כמה מצודות וחרמים פרשתי לו עד שבא לידך, ועכשו אם יפקד "והיתה נפשו תחת נפשו ועמך תחת עמו". פיוצא בו: "ויאמר אל האיש לבוש הבדים ויאמר" וגו' הקדוש ברוך הוא אמר למלאך ומלאך אמר לכרוב, אמר: גזר עלי הקדוש ברוך הוא ואני אין לי רשות להכנס לתוך מחצתך, אלא עשה עמי צדקה ותן לי שני גחלים. מיד: "וישא ויתן אל חפני לבוש הבדים" הפשירן ונתנו לו, רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אומר: [שש שנים] היו עוממות בידו של גבריאאל, סבור שישאל עושו ותשובה. כיון שלא עשו תשובה, בקש לזרקו ולקעקע ביצתו. אמר לו הקדוש ברוך הוא: גבריאאל, אל תעשה כן, יש בהן בני אדם שעושו צדקה אלו עם אלו, [שנאמר]: "וירא לפרובים תבנית יד [אדם]". אף כן: "אמר אל הכהנים ואמרת" אמירה ראשונה למת מצוה יטמא, והשנייה לאחרים לא יטמא. "אמר ואמרת" להזהיר גדולים על הקטנים. קטן אוכל נבלות אין מצוין וכו' [כתוב ברמז תקפ"ג].

רמז תרכז כל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא אחד אנשים ואחד נשים חובץ מפל תקיף ובל תשחית ובל תטמא למתים. בשלמא בל תטמא למתים, דכתיב: "אמר אל הכהנים בני אהרן" ולא בנות אהרן. אלא בל תקיף ובל תשחית מנלן, דכתיב: "לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנדך" כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה, והני נשי הואיל וליתנהו בהשחתה ליתנהו בהקפה. ומנא לן דליתנהו בהשחתה, איבעית אימא קרא, מדשני קרא בדבורה דאם כן לכתוב קרא "פאת זקנכם" מאי "זקנדך" זקנדך ולא זקן אשתך. ואיבעית אימא סברא, דהא לית להו זקן. איסי בן יהודה אומר: אף בל יקרחו קרחה נשים פטורות. מאי טעמא דאיסי, דריש הכי וכו' (כתוב למטה ברמז תקצ"ג). "דבר אל בני ישראל, וסמך" בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות. "דבר אל בני ישראל, והניף" בני ישראל מניפין ואין בנות ישראל מניפות. "אל בני אהרן, וקמץ" בני אהרן ולא בנות אהרן. "והקריבו בני אהרן" ולא בנות אהרן לקבלת הדם. "והקטירו [אותו] בני אהרן" ולא בנות אהרן. "וימלק, והקטיר" אתקש מליקה להקטרה, [בני אהרן ולא בנות אהרן]. הציג בן עוף בכהנים ולא בכהנות, מקל וחרמך מן צאן: ומה בן צאן שלא קבע לו כהן לשחיטתו קבע לו כהן להציגו, בן עוף שקבע לו כהן למליקתו אינו דין שיקבע לו כהן להציגו. מנחת כהנת נאכלת [ומנחת כהן אינה נאכלת], דכתיב: "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" כהן ולא כהנת. כהנת מתחללת [וכהן אין מתחללת],

דָּאָמַר קָרָא: "וְלֹא יַחֲלִל זְרַעוּ בְּעַמּוּיוֹ" זָרְעוּ מִתְחַלֵּל וְאִין הוּא מִתְחַלֵּל. כְּהֵנָּה מִטְמְאָה לְמַתִּים, "בְּנֵי אַהֲרֹן" וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן. כְּהֵן אוֹכֵל בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים, דְּכַתִּיב: "כָּל זָכָר בְּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכְלֶנָּה". אִישׁ פּוֹרַע וּפּוֹרֵס וְאִין הָאִשָּׁה פּוֹרַעַת וּפּוֹרְמַת. הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בְּתוֹ וְאִין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בְּתֶהּ, דְּכַתִּיב: "אֶת בְּתִי נִתְתִּי". הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בְּתוֹ וְאִין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בְּתֶהּ, דְּכַתִּיב: "וְכִי יִמְכַר אִישׁ אֶת בְּתוֹ". הָאִישׁ נִסְקָל עֵרֶם וְאִין הָאִשָּׁה נִסְקֶלֶת עֵרְמָה, דְּכַתִּיב: "וְיָגְמוּ אוֹתוֹ" אוֹתוֹ בְּלֹא כְּסוּתוֹ [וְלֹא אוֹתָהּ בְּלֹא כְּסוּתָהּ]. הָאִישׁ נִתְלָה וְאִין הָאִשָּׁה נִתְלִית, דָּאָמַר קָרָא: "וְתִלִּית אוֹתוֹ" וְלֹא אוֹתָהּ. הָאִישׁ נִמְכָּר בְּגִנְבָתוֹ וְאִין הָאִשָּׁה נִמְכָּרֶת בְּגִנְבָתָהּ, דָּאָמַר קָרָא: "וְנִמְכַר בְּגִנְבָתוֹ" וְלֹא בְּגִנְבָתָהּ.

"בְּנֵי אַהֲרֹן" זְכוֹל חֲלָלִים, תְּלָמוּד לּוֹמַר: "הַכְּהֻנִּים" יִצְאוּ חֲלָלִים. מִנֵּין לְרַבּוֹת בְּעַלֵּי מוֹמִין, תְּלָמוּד לּוֹמַר: "בְּנֵי אַהֲרֹן". "בְּנֵי אַהֲרֹן" אַף הַקְּטָנִים. "וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּיוֹ" אִין לִי אֶלָּא לְמַת, מִנֵּין לְרַבּוֹת אֶת הַדָּם, תְּלָמוּד לּוֹמַר: "לִנְפֹשׁ", וְלִהְלֵךְ הוּא אוֹמַר: "כִּי הַדָּם הוּא הַנְּפֹשׁ". מִנֵּין לְרַבּוֹת אֶת כָּל הַטְּמְאוֹת הַפּוֹרְשׁוֹת מִן הַמַּת, תְּלָמוּד לּוֹמַר "וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם" לְרַבּוֹת אֶת הַטְּמְאוֹת הַפּוֹרְשׁוֹת מִן הַמַּת. "לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּיוֹ" כָּל זָמַן שְׁעַמְיוֹ שָׁם אִין מִטְמָא, [אֲבָל] מִטְמָא הוּא לְמַת מִצָּוָה. אִית דְּבַעֵי מִשְׁמַעֲיָנָה מִן הַדָּא: "לְהַחֲלוֹ" לְהַחֲלוֹ אִינוּ מִטְמָא, אֲבָל מִטְמָא הוּא לְמַת מִצָּוָה. וְאִית דְּבַעֵי מִשְׁמַעֲיָנָה מִן הַדָּא: "כִּי קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תְּלוּיִ" אֶת שֶׁהוּא מְזַהֵר עַל קָלַלְתָּ הַשֵּׁם מְזַהֵר עַל מַת מִצָּוָה. הַתִּיבּוּן: הָרִי גוֹי, אֵלוּ שְׁמִיתְתוּ בְּתַלְיָהּ, יִצָּא זֶה שְׁמִיתְתוּ בְּסִיף. מִנֵּין אֶתְהּ מְרַבָּה סִיף שְׁנִיחָרְג בּוֹ, עַץ שְׁנִתְלָה בּוֹ, סוּדָר שְׁנִיחָנֵק בּוֹ, תְּלָמוּד לּוֹמַר: "תִּקְבְּרֶנּוּ". זְכוֹל יִקְבְּרוּ עִמּוֹ, תְּלָמוּד לּוֹמַר: "כִּי קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ" קָבוֹרָה לוֹ וְקָבוֹרָה לְעַצּוֹ. הָא פִּיִצְד, מְעַמִּיק שְׁלִשָּׁה טַפְחִים שְׁלֹא תַעֲלֶה הַמַּחֲרָשָׁה. כְּתִיב: "כִּי אִם לְשֹׂארוֹ", וְכַתִּיב: "לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמּוּיוֹ" יֵשׁ בְּעַל שֶׁהוּא מִטְמָא וְיֵשׁ בְּעַל שְׁאִינוּ מִטְמָא, מִטְמָא הוּא לְאִשְׁתּוֹ כְּשֶׁרָה וְאִינוּ מִטְמָא לְאִשְׁתּוֹ פְּסוּלָה. אִין "שֹׂארוֹ" אֶלָּא אִשְׁתּוֹ, שְׁנִיחָמַר: "שֹׂאֵר אָבִיד הִיא". "הַקְּרוּבָה" וְלֹא אָרוּסָה. "אֵלִיו" וְלֹא הַגְּרוּשָׁה. יֹאמַר "לְאִמוֹ", מַה תְּלָמוּד לּוֹמַר "לְאִבּוֹ", וּמַה לְאִמוֹ שֶׁהִיא מִתְחַלֶּלֶת הָרִי הוּא מִטְמָא לָהּ, אָבִיו שְׁאִין מִתְחַלֵּל אִינוּ דִּין שְׁיִטְמָא לוֹ. אֵלוּ כֵּן הִיִּיתִי אוֹמַר: מַה אִמוֹ בְּיָדוּעַ אֶף אָבִיו בְּיָדוּעַ, אָבִיו חֲזָקָה מִנֵּין, תְּלָמוּד לּוֹמַר: "לְאִבּוֹ". וְיֹאמַר "לְאִבּוֹ", מַה תְּלָמוּד לּוֹמַר "לְאִמוֹ", וּמַה אָבִיו שֶׁהוּא חֲזָקָה הָרִי הוּא מִטְמָא לוֹ, אִמוֹ שֶׁהִיא וְדָאִית אִינוּ דִּין שְׁיִטְמָא לָהּ. אֵלוּ כֵּן הִיִּיתִי אוֹמַר: מַה אָבִיו שְׁלֹא נִתְחַלֵּל אֶף אִמוֹ שְׁלֹא נִתְחַלְלָה, אִמוֹ שְׁנִתְחַלְלָה מִנֵּין, תְּלָמוּד לּוֹמַר: "לְאִמוֹ". וְיֹאמַר בְּנוֹ וּבְתוֹ, מַה תְּלָמוּד לּוֹמַר "לְאִמוֹ וְלְאִבּוֹ", וּמַה אִם בְּנוֹ וּבְתוֹ שְׁאִין חֲזָב בְּהֶם בְּכּוּדָן הָרִי הוּא מִטְמָא לָהֶם, אָבִיו וְאִמוֹ שְׁחֲזָב בְּהֶם בְּכּוּדָן אִינוּ דִּין שְׁיִטְמָא לָהֶם. אֵלוּ כֵּן הִיִּיתִי אוֹמַר: "בְּנוֹ וּבְתוֹ" (זְכוֹל) בְּנוֹ וּבְתוֹ הַנְּפָלִים, תְּלָמוּד לּוֹמַר: "אִמוֹ וְאִבּוֹ", מַה אִמוֹ וְאִבּוֹ בְּנֵי קִימָא אֶף בְּנוֹ וּבְתוֹ בְּנֵי קִימָא, יִצְאוּ נְפָלִים. וְיֹאמַר "לְבָנוֹ", וּמַה תְּלָמוּד

לומר "לבתו", מפני שיש בבו מה שאין בבת ובבת מה שאין בבו, בו אביו חיב במצות למולו ולפדותו ללמדו תורה ללמדו אמנות להשיאו אשה מה שאין בו בבת, בת אביה זכאי במציאתה במעשה ידיה ובהפדת נדריה מה שאין בו בבו, הא מפני שיש בבו מה שאין בבת ובבת מה שאין בבו צריך לומר "לבנו" וצריך לומר "לבתו". ויאמר "לאחיו ולאחותו", ומה תלמוד לומר "לבנו ולבתו", ומה אם אחיו ואחותו שאין חיב בהם במצות הרי הוא מטמא להם, בנו ובתו שהיא חיב בהם במצוות אינו דין שיטמא להם. אלו כן הייתי אומר "אחיו ואחותו" (כזול) אחיו ואחותו מאמו, תלמוד לומר "בנו ובתו" מה בנו ובתו יורשן אף אחיו ואחותו שהוא יורשן, יצאו אחיו ואחותו מאמו שאינו יורשן. ויאמר "לאחיו", מה תלמוד לומר "ולאחותו", אלו כן הייתי אומר מה אחיו בין גדול בין קטן אף אחותו בין גדולה בין קטנה, תלמוד לומר: "ולאחותו הבתולה" קטנה ולא גדולה. אלו אמר "לאחותו" ולא נאמר "אחיו" הייתי אומר מה אחותו קטנה ולא גדולה אף אחיו קטן ולא גדול, תלמוד לומר: "לאחיו" בין קטן בין גדול. תנו רבנן: אחותו ארוסה רבי יהודה ורבי מאיר אומרים: מטמא לה. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: אין מטמא לה. אנוסה ומפתה דברי הכל אין מטמא לה. מפת עץ אין מטמא לה, דברי רבי שמעון. שהיה רבי שמעון אומר: ראוייה לכהן גדול מטמא לה, שאינה ראוייה לכהן גדול אין מטמא לה. בוגרת דברי הכל מטמא לה. מאי טעמיהו, רבי יהודה ורבי מאיר דרשי הכי: "ולאחותו הבתולה" פרט לאנוסה ומפתה. כזול שאני מוציא אף מפת עץ, תלמוד לומר: "אשר לא היתה לאיש" מי שהיתה על ידי איש, יצאת מפת עץ שאין היתה על ידי איש. "קרובה" לרבות את הארוסה. אליו לרבות את הבוגרת. למה לי קרא, והא אמר רבי מאיר: "בתולה" מקצת בתולים משמע, סלקא דעתך אמינא נילף בתולה בתולה מהתם, מה להלן נערה אף כאן נערה, קא משמע לן. ורבי יוסי ורבי שמעון מאי טעמיהו, דרשי הכי: "ולאחותו הבתולה" פרט לאנוסה ומפתה ומפת עץ. "אשר לא היתה לאיש" פרט לארוסה. "קרובה" לרבות ארוסה שנתגרשה. "אליו" לרבות את הבוגרת. "הקרובה לרבות ארוסה שנתגרשה", והא אמר רבי שמעון: ראוייה לכהן גדול מטמא לה, ושאנינה ראוייה לכהן גדול אינו מטמא לה, שאני התם דרבי רחמנא "קרובה". אי הכי מפת עץ נמי, "קרובה" אחת ולא שתיים. ומה ראית, הא אתעביד בה מעשה והא לא אתעביד בה מעשה. ורבי יוסי, מדשבקה לבר זוגה מכלל דבמפת עץ פרי מאיר סבירא לה, מנא לה, נפקא לה מ"לא היתה לאיש". והא אפיקתה, חד מ"לא היתה" וחד מ"לאיש". "אליו לרבות הבוגרת", והא אמר רבי שמעון: "בתולה" שלמה משמע, טעמא דרבי שמעון נמי התם דדריש מהכא, מדאליו לרבות את הבוגרת מכלל דבתולה בתולה שלמה משמע.

"לה יטמא" רשות, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: חובה. מאי טעמא דרבי ישמעאל, אידי דכתב אמר אל הכהנים וגוי' לנפש לא יטמא איצטרין

למכתב "לה יטמא". ורבי עקיבא, מ"כי אם לשארו" נפקא, "לה יטמא" למה לי, לחובה. ורבי ישמעאל, לה מטמא ואין מטמא לאברה. ורבי עקיבא, אם כן נכתב רחמנא "לה", "יטמא" למה לי. ורבי ישמעאל, אידי דכתב "לה" כתב נמי "יטמא", כל פרשה שנתמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה.

"לה יטמא" מצוה. לא רצה, מטמאין אותו בעל פרו. ומעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב הפסח ולא רצה לטמא, ונמנו אחיו הכהנים וטמאוהו בעל פרו. "לה יטמא" לנדאי הוא מטמא ואין מטמא לספק. "לה יטמא" ואין לאחרים עמה. לא יאמר הואיל ונטמאתי לאבא אלקט עצמות פלוני בגדי. "לה יטמא" ולא לאברים וכו', אבל מטמא לעצם כשעורה מאביו. רבי יהודה אומר: אין אדם מטמא לעצם כשעורה מאביו, אלא חוזר על עצם כשעורה מאביו. מעשה ביוסף בן פקחין שעלתה נימא ברגלו ונכנס הרופא לחתכו והיה הרופא גורר בה, אומר לה: הנח בה פחוט השערה והודיעני, חתכה והניח בה פחוט השערה והודיעו, קרא לבנו ואמר לו: צא נחוננא בני, עד כאן היית חייב לטפל בי מכאן ואילך צא לך, אין אדם מטמא לאבר מן החי מאביו. וכשבא דבר לפני חכמים אמרו: על זה נאמר: "יש צדיק אבד בצדקו" [הצדיק אבד וצדקו עמו]. אומר רבי חסדא: נקטע ראשו של אביו, אינו מטמא לו. מאי טעמא, אומר קרא: "לאביו" בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר. מיתבי: "לה יטמא" לה הוא מטמא ואין מטמא לאברה, לפי שאין אדם מטמא לא אבר מן החי של אביו ולא לאבר מן המת של אביו. אבל מתוך הוא על עצם כשעורה. מאי "מתוך הוא", לאו למימרא דאי מיחסר פורתא, לא, רבי יהודה היא, דתנא: רבי יהודה אומר: לה מטמא ואין מטמא לאברה וכו'. והתני רב כהנא בר' אליעזר בן יעקב: לה מטמא ואין מטמא לאחר מאברה, פרט לכזית מן המת וכזית נצל ומלא תרווד רקב. יכול [לא] יטמא לשדרא וגלגלת ולרב בננה ולרב מננה, כשהוא אומר "ואמרת" הוסיף הכתוב טמאה אחרת, הא נמי רבי יהודה היא, ורב חסדא דאמר כי האי תנא, דתנא: מעשה שמת אביו של רבי יצחק בגינזק ובאו והודיעוהו לאחר שלש שנים, ובא ושאל לרבי יהושע בן אלישע וארבעה זקנים, ואמרו לו: "לאביו" בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר. אומר רב הונא: נזיר שהוא עומד בבית הקברות והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו, חייב. איתביה אביי לרב יוסף: פהו שהיה מת מנח על כתפו והושיטו לו מת אחר ונגע בו, יכול יהא חייב, תלמוד לומר: "לא יחלל" מי שאינו מחלל יצא זה שהוא מחלל ועומד. אומר לה: ותיקשי לך מתניתין: הנה מטמא למתים [כל היום], ואמרו לו אל תטמא [אל תטמא], חייב על כל אחת ואחת. ואמאי, הא מטמא וקאים, לא קשיא, כאן בחבורין כאן שלא בחבורין. וטמאה בחבורין דאורייתא, והא אומר רבי ינאי: לא אמרו טמאה בחבורין אלא לענין תרומה וקדשים אבל לנזיר ועושה פסח לא, ואי אמרת דאורייתא מאי שנא, כאן בחבורי אדם באדם, כאן בחבורי אדם במת.

"לא יטמא בעל" מה תלמוד לומר, לפי שנגאמר: "לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו" מטמא להם בין כשרין בין פסולין, וכול אף לאשתו מטמא בין כשרה בין פסולה, תלמוד לומר: "לא יטמא בעל" יש בעל שמטמא וכו'. וכול אף-על-פי שפרשו מדרכי צבור, תלמוד לומר: "בעמיו" בזמן שעושין מעשה עמיו, ולא בזמן שפרשו מדרכי צבור. "להחלו" נוהג כמנהג זה הרי הוא חלון. וכול יהא חלון לעולם, תלמוד לומר: "בעמיו להחלו" כל זמן שבעמיו הרי הוא חלון, פרש הרי הוא בקדשתו.

רמו תרכח תנו רבנן: "להחלו" עד שעה שימות. רבי אומר: "במותם" יטמא עד (שעה) שימות. מאי ביניהו, אמר רבי יוחנן: משמעות דורשין אכא ביניהו. ריש לקיש אמר: גוסס אכא ביניהו. למאן דאמר מ"להחלו" אפלו גוסס, ולמאן דאמר "במותם" עד שימות אין, גוסס לא. ולמאן דאמר מ"להחלו" הכתיב "במותם", ההוא מבעי לה לכדרבי: במותם אינו מטמא, אבל מטמא בנגיעתם ובזיבתם. ולמאן דאמר "במותם" הא מבעי לה להאי סברא, אם כן לימא קרא "במות", מאי "במותם", שמע מנה תרתי. ולמאן דאמר "במותם" הא כתיב "להחלו", להכי הוא דאתא במי שאינו מחלל יצא זה שהוא מחלל. ולמאן דאמר מ"להחלו", הא מבעי ליה להאי, אם כן לימא קרא "להחלו", מאי להחלו, שמע מנה תרתי. מיתבי: האדם אינו מטמא עד שתצא נפשו, ואפלו מגיד ואפלו גוסס. ולמאן דאמר מ"להחלו" הא קתני דאינו מטמא, לענן טמויי עד דנפקא נפשה, לענן אתחולי הא אתחיל.

רמו תרכט "לא יקרחה קרחה" יכול אפלו קרח ארבע וחמש קריחות, לא יהא חביב אלא על אחת מהו, תלמוד לומר: "קרחה" לחיב על כל קרחה וקרחה. "בראשם" מה תלמוד לומר, לפי שנגאמר: "בין עיניכם למת" יכול לא יהא חביב אלא על בין העינים בלבד, מנין לרבות את כל הראש, תלמוד לומר: "בראשם" לחיב על הראש כבין העינים. אין לי אלא פהנים שרפה בהן הכתוב מצות יתרות, ישראל שלא רפה בהן מצות יתרות מנין, תלמוד לומר: "קרחה, קרחה" לגזרה שוה, מה כאן חביב על כל קרחה וקרחה ועל הראש כבין העינים, אף להלן חביב על כל קרחה וקרחה ועל הראש כבין העינים. ומה להלן על מת אף כאן על מת. הני ארבע וחמש קריחות היכי דמי, אילימא בחמשה זמני וחמש התראות, פשיטא, ואלא בחדא זמנא בחדא התראה מי מחיב, והתנן: נזיר שהיה שותה יין כל היום כלו אינו חביב אלא אחת. אלא הקא במאי עסקינן דסכיניהו לחמש אצבעתה [נשא] ואנחיניהו בבת אחת בחמש מקומות, דהוה ליה התראה לכל חדא. וכמה שעור קרחה, פליגי בה תלתא אמוראי: חד אמר: כגריס, וחד אמר: כדי שיראה מראשו, וחד אמר: שתי שערות. אכא דמפיק כגריס ומעיל בעדשה, וסימניהו: בהרת כגריס, מחיה בעדשה. הגוזז שתי שערות בשבת, חביב. וכו' לקרחה. רבי אליעזר אומר: אחת. ומודים חכמים לרבי אליעזר במלקט לבנות מתוך שחרות

שְׁאֵפְלוּ אַחַת חַיֵּב. וְדַבֵּר זֶה אֶפְלוּ בַחַל אֲסוּר, מְשׁוּם שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יִלְבַּשׁ גִּבֹר שְׂמֵלַת אִשָּׁה". "וּפְאֵת זֶקֶנְךָ לֹא יִגְלַחוּ" (פְּתוּב בְּקְדוּשִׁים תַּהֲיוּ עַל לֹא תִקְיֹפוּ פְּאֵת רֵאשִׁיכֶם וּבְרִמְזוֹ תִקְצֵ"ג).

"וּבְבִשְׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ" יְכוּל עַל חֲמֵשׁ שְׂרִיטוֹת לֹא יִהְיֶה חַיֵּב אֶלָּא אַחַת. תִּלְמוּד לֹמַר: "שְׂרִטוֹת" לְחַיֵּב עַל כָּל שְׂרִיטָה וּשְׂרִיטָה. יְכוּל הַפְּהַנִּים שְׂרִיטָה בְּהֶן הַפְּתוּב מִצּוֹת יְתָרוֹת יְהוּ חַיֵּבִין עַל כָּל שְׂרִיטָה וּשְׂרִיטָה, אֲבָל יִשְׂרָאֵל שְׂלֵא רִבָּה בְּהֶן הַפְּתוּב מִצּוֹת יְתָרוֹת לֹא יְהוּ חַיֵּבִין אֶלָּא אַחַת, תִּלְמוּד לֹמַר: "שְׂרִיטָה, שְׂרִיטָה" לְגִזְרָה שְׁנֵה, מֵה שְׂרִיטָה הָאֲמוּרָה בְּפְהַנִּים חַיֵּבִין עַל כָּל שְׂרִיטָה וּשְׂרִיטָה אִף שְׂרִיטָה הָאֲמוּרָה בְּיִשְׂרָאֵל חַיֵּבִין עַל כָּל וְכוּ'. וּמֵה שְׂרִיטָה הָאֲמוּרָה בְּיִשְׂרָאֵל אִין חַיֵּבִין אֶלָּא עַל מֵת אִף שְׂרִיטָה הָאֲמוּרָה בְּפְהַנִּים אִין חַיֵּבִין אֶלָּא עַל מֵת.

קְדוּשִׁים יְהִיוּ לֹאֲלֵהִיָּהֶם" עַל פְּרָחוֹ. "וְלֹא יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת אִשִּׁי ה' לָחֵם אֱלֹהֵיהֶם" לְהַגִּיד מֵה גֵרָם. "הֵם מְקַרְבִּים" וְלֹא הַלְוִיִּים. "וְהָיוּ קְדוֹשׁ" לְרַבּוֹת בְּעֵלֵי מוּמִין. תִּנְיָא: רַבִּי סִימְאִי אוֹמֵר: רִמְזוֹ לְטְבוּל יוֹם שְׂאֵם עֶבֶד חֲלָל, מִנּוּן, תִּלְמוּד לֹמַר: "קְדוּשִׁים יְהִיוּ, וְלֹא יִחַלְלוּ" אִם אִינוּ עֲנִין לְטַמְאָה דְנִפְקָא לֹן מִ"וִיגְזָרוּ", תִּנְהוּ עֲנִין לְטְבוּל יוֹם. אִימָא תִנְהוּ עֲנִין לְקַרְח קַרְחָה וּלְמִשְׁחִית פְּאֵת זָקוּן, טְבוּל יוֹם דְאִם עֶבֶד בְּמִיתָה, מְנָלוּ, דְגִמְר "חֲלָל, חֲלָל" מִתְרוּמָה, דְפָסִיל בְּתָרוּמָה מִחִיל עֲבוּדָה, דְלֹא פָסִיל בְּתָרוּמָה לֹא מִחִיל עֲבוּדָה.

"אִשָּׁה זֹנָה". תִּנְיָא: "זֹנָה" כְּשָׂמָה, דְבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: "זֹנָה" זֹ מִפְּקָרַת. רַבִּי מִתִּיָּא בֶן יְהוּדָה אוֹמֵר: "זֹנָה" זֹ אִילוּנִית. וְחַכְמִים אוֹמְרִים: אִין זֹנָה אֶלָּא גִיּוֹרֵת וּמִשְׁחָרְרַת וּשְׁנַבְעֵלָה בְּעִילַת זְנוּת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֶפְלוּ פְנוּי הַבָּא עַל הַפְּנוּיָה שְׂלֵא לְשֵׁם אִישׁוֹת עֲשָׂאָה זֹנָה. אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב: לֹא הִזְהָרוּ כְּשִׁרוֹת לְנִשְׂאָ לְפָסוּלִין. מִתִּיב רַבִּין בַּר רַב נַחֲמָן: "לֹא יִקְחוּ, לֹא יִקְחוּ" מְלַמֵּד שְׁהָאִשָּׁה מְזַהֶרֶת עַל יְדֵי הָאִישׁ. אֲמַר: כָּל הֵיכָא דְהוּא מְזַהֵר הִיא נְמִי מְזַהֶרֶת, וְכָל הֵיכָא דְהוּא לֹא מְזַהֵר הִיא נְמִי לֹא מְזַהֶרֶת. וְכָל הֵיכָא דְהוּא מְזַהֵר הִיא נְמִי מְזַהֶרֶת מְהֵרָא נְפָקָא, מְדַרְב יְהוּדָה אֲמַר רַב נְפָקָא. דְתִנְיָא דְבֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל: "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חֲטָאת הָאֲדָם" הַשְּׁנֵה הַפְּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל עֲנָשִׁין שְׁבַתוֹרָה, אִי מֵהֵיָהּ הָוָה אֲמִינָא לְאוּ הַשְּׁנֵה בְּכָל, אֲבָל לְאוּ שְׂאִינוּ שְׁנֵה בְּכָל לֹא. וְהָרִי טַמְאָה דְלָאוּ שְׂאִינוּ שְׁנֵה בְּכָל הוּא וְטַמָּא, דְכָתֵב רַחֲמָנָא "בְּנֵי אֲהֶרֹן" וְלֹא בְנוֹת אֲהֶרֹן, הָא לְאוּ הֵכִי הָוָה אֲמִינָא נְשִׁים חַיְבוֹת, מֵאִי טַעֲמָא, לְאוּ מְשׁוּם דְרַב יְהוּדָה אֲמַר רַב, לֹא, דְגִמְרִין מִ"לֹא יִקְחוּ". אֲפָא דְאֲמַרִי: קִיחָה אִיצְטְרִיף לָהּ, סְלִקָא דְעֵתְדָא אֲמִינָא לְגִמְר מִטַּמְאָה, קָא מְשַׁמְעָ לֹן. הַעֲרָאָה דְחַיֵּבִי לְאוּן דְכִהְנֵה מְנָא לֹן, אֲתִיָּא "קִיחָה קִיחָה". "וְיִחַלְלָה" אִיזְהוּ חֲלָלָה, שְׁנוּלְדָה מִן אֲחָד מִן הַפְּסוּלִין. "גְרוּשָׁה" אִין לִי אֶלָּא גְרוּשָׁה, מִנּוּן לְרַבּוֹת אֶת הַחֲלוּצָה, וְדִין הוּא: וּמֵה אִם גְרוּשָׁה שְׁמִתְרַת לְחֹזֵר לְמַגְרֵשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, פְּסוּלָה לְכַהֲנָה, חֲלוּצָה שְׂאִסוּרָה

לחזר לחולץ, אינו דין שתהא פסולה לכהנה. צרה תוכיח, שאסורה לחזר לחולץ וכשרה לכהנה. הפרש, גרושה עשה בה מעשה וחלוצה עשה בת מעשה ואל תוכיח צרה שלא עשה בה מעשה. ואם נפשך לומר "ואשה" לרבות את החלוצה. יכול תהא אף הצרה פסולה מן הכהנה, תלמוד לומר: "ואשה גרושה מאישה" שגרושה מידי אישה ולא שגרושה מידי אשה.

"ואשה גרושה מאישה". את זו דרש רבי אלעזר בן מתתאי: הרי שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעליך (ונשאת) [ונתקדשה, ואחר כך בא בעלה] מתרת לחזר לראשון, אף-על-פי שנתן לה אחרון גט לא פסלה מן הכהנה, שנאמר: "ואשה גרושה מאישה" ולא מאיש שאינו אישה. אמר רב: הנה לה לרבי אלעזר בן מתתאי למדרש בהאי קרא מרגניתא ודרש בה חספא. מאי מרגניתא, "ואשה גרושה מאישה" אפלו לא נתגרשה אלא מאישה נפסלה מן הכהנה. אמר לה: הרי את מתרת לכל אדם אלא לאיש פלוני רבי אליעזר מתיר, וחכמים אוסרים. מאי טעמא דרבי אליעזר, אמר קרא: "ויצאה מביתו והלכה והייתה לאיש אחר" אפלו לא התיירה אלא לאיש אחר הרי זו מגרשת. ורבנן, האי "איש" עד שיתירנה לכל איש ואיש. אבגי אמר: טעמא דרבי אליעזר מהכא: "ואשה גרושה מאישה" אפלו לא נתגרשה אלא מאישה נפסלה מן הכהנה, אלמא הוי גיטא. ורבנן, אסור כהנה שאני. "גרושה מאישה לא יקח" אין לי אלא גרושה, חלוצה מנין, תלמוד לומר: "ואשה". מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא.

"לא יקחו, לא יקחו" מלמד שאף האשה מזוהרת על האיש. "כי קדוש הוא לאלהיו" הוא ולא מלך, הוא ולא נזיר. מנין שאם אינו רוצה דפנו, תלמוד לומר: וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב" להגיד מה גרם. "קדוש יהיה לך" לרבות בעלי מומין. "כי קדוש אני ה' מקדשכם" להזהיר בית דין על כך. מנין שאם לא רצה כופין אותו, תלמוד לומר "ויקדשתו" בעל כרחו. היכי דמי, אילימא דלא נשאת לאחד מעדים ולא קאמרה ברי לי, צריכא למימר דפנו, אלא דנשאת לאחד מעדים ואמרה ברי לי, אלמא מפקין לה מנה, וקשיא לרב דאמר לא תצא אסור כהנה שאני. ואי בעית אימא: מאי "דפנו", נמי בעדים. ואיבעית אימא: כשבאו עדים ואחר כך ניסת, ורבי מנחם בר רבי יוסי היא. "ויקדשתו" תנא דבי רבי ישמעאל: לכל דבר שבקדשה, לפתח ראשון ולברך ראשון ולטל מנה יפה ראשון.

רמז תרל פהו קורא ראשון, אחריו לוי. מנהגי מלי, אמר רב מתנה: אמר קרא: "ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי" אטו לא ידעין דכהנים בני לוי נינהו, אלא פהו והדר לוי. רבי יצחק נפחא אמר: מהכא: "ונגשו הכהנים בני לוי" אטו לא ידעין דכהנים בני לוי נינהו, אלא פהו והדר לוי. רב אסי אמר מהכא: "ובני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים".

רבי חי'א בר אבא אמר מהכא: וקדשתיו" לכול דבר שבקדשה, לפתח ראשון ולברך ראשון ולטל מנה זפה ראשון. כל המקדש מחברו קודם לחברו, כהן קודם לגוי, דתנא דבי רבי ישמעאל: "וקדשתיו" לכול דבר שבקדשה וכו'.

"ובת איש כהן כי תחל" יכול אפלו חלקה את השבת, תלמוד לומר: "לזנות" בחלולין שבזנות הכתוב מדבר. יכול אפלו פנויה, נאמר כאן "אביה" ונאמר להלן "אביה" מה להלן זנות עם זקת הבעל אף כאן וכו'. או אינו אלא "אביה" להוציא את כל האדם, כשהוא אומר "אביה היא מחלקת" הרי כל אדם אמור, הא מה אני מקיים "אביה", נאמר כאן "אביה" ונאמר להלן "אביה", מה להלן זנות עם זקת הבעל אף כאן זנות עם זקת הבעל. אי מה להלן נערה והיא ארוסה אף כאן נערה והיא ארוסה, נערה והיא נשואה בוגרת והיא ארוסה בוגרת והיא נשואה ואפלו הזקינה מנין, תלמוד לומר: "ובת כהן" מפל מקום. אין לי אלא שנשאת לכהן, נשאת לגוי לישראל לגוי לחלל לנתין ולממזר מנין, תלמוד לומר: "ובת איש כהן" אף-על-פי שאינה כהנת. היא בשרפה ואין בועלה בשרפה. רבי אליעזר אומר: את אביה בשרפה ואת חמיה בסקיילה. אמר מר: "יכול אפלו חלקה שבת" בת סקיילה היא, אמר רבא: הא מני רבי שמעון היא, דאמר: שרפה חמורה, סלקא דעתך אמינא הואיל ואחמיר רחמנא בכהני דרבי כהן מצות יתרות תדון בשרפה, קא משמע לן. "יכול אפלו פנויה" הא "לזנות" כתיב, כדרבי אלעזר, דאמר פנוי הכא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה. "או אינו אומר אביה אלא להוציא כל אדם" [אלא] מאי ניהו, שזנתה מאביה, מאי איריא בת כהן אפלו בת ישראל נמי, דאמר רבא: אמר לי רב יצחק בר אבדימי: אתנא "הנה, הנה" אתנא "זמה, זמה", איצטריך, סלקא דעתך אמינא לאפוקי מדרבא, קא משמע לן. אין לי אלא שניסת לכהן [ניסת לגוי לישראל לגוי לחלל לנתין ולממזר מנין] תלמוד לומר "ובת איש כהן" אף-על-פי שאינה כהנת משום דאינסויבא להני לאו בת כהן היא, [ותו], מידי כהנת לכהן כתיב, סלקא דעתך אמינא "כי תחל" אמר רחמנא, הני מלי היכא דקא מתחלא השתא אבל הא פניו דאתחלא וקיימא מעקרא, דאמר מר: "ובת כהן כי תהיה לאיש זר" שנבעלה לפסול לה פסלה, לגוי ולישראל נמי "ושבה אל בית אביה כנעוריה" מפלל דכי איתא גבה לא אכלה, אימא לא תדון בשרפה, קא משמע לן. "רבי אליעזר אומר את אביה בשרפה ואת חמיה בסקיילה" מאי "את אביה ואת חמיה", אילימא את אביה מאביה חמיה מחמיה, מאי איריא בת כהן אפלו בת ישראל נמי בתו בשרפה וכלתו בסקיילה, אלא "את אביה" ברשות אביה, "ואת חמיה" ברשות חמיה. כמאן, [אין] כרבנן, הא אמרי נשואה יצתה לשרפה ולא ארוסה. אי כרבני שמעון, האמר אחת ארוסה ואחת נשואה לשרפה יצאה. אי כרבני ישמעאל, האמר ארוסה יצאת לשרפה ולא נשואה, את חמיה חנק הוא, שלח רבין משמה דרבי יוסי בר חנינא: כך היא הצעה של משנה: לעולם כרבנן, והכי קאמר: כל שהיא למטה ממיתת אביה,

ומאי ניהו, נשואה בת ישראל, דאלו נשואה בת ישראל בעלמא בחנק הקא במיתת אביה בשרפה. וכל שהיא למעלה ממיתת אביה, ומאי ניהו, ארוסה בת ישראל, דאלו ארוסה בת ישראל בעלמא בסקילה הקא במיתת חמיה בסקילה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה: הלכה כדש"ל רבין. אמר רב יוסף: הלכתא למשיחא. אמר לה אבני: אלא מעתה שחיטת קדשים לא לתני, הלכתא למשיחא, אלא דרש וקבל ש"ך, הקא נמי דרש וקבל ש"ך. תנאי: "ובת כהן פי תחיל לזנות" בנערה והיא ארוסה הכתוב מדבר. או אינו אלא אפלו נשואה, תלמוד לומר: "ואיש אשר ינאף את אשת איש אשר ינאף את אשת רעהו מות יומת הנואף והנואפת" הכל היו בכלל "הנואף והנואפת", הוציא הכתוב בת ישראל לסקילה ובת כהן לשרפה, מה כשהוציא הכתוב בת ישראל לסקילה ארוסה ולא נשואה אף כשהוציא בת כהן לשרפה ארוסה ולא נשואה. זוממיה בכלל מיתת בועלה, משום "ועשיתם לו כאשר זמם" וכו', דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: אחת ארוסה ואחת נשואה יצתה לשרפה, יכול אפלו פנויה, נאמר כאן "אביה" ונאמר להלן "אביה", מה להלן זנות עם זקת הפעל אף כאן זנות עם זקת הפעל. אמר לה רבי ישמעאל: אי מה להלן נערה והיא ארוסה, אף כאן נערה והיא ארוסה, אמר לו רבי עקיבא: ישמעאל אחי, "בת ובת" אני דורש. אמר לו: וכי מפני שאתה דורש "בת ובת" נוציא לזו בשרפה, אם בת משמע להביא את הנשואה הביא את הפנויה, ואם [משמע להוציא את הפנויה הוציא את הנשואה]. ור' עקיבא, אהני גזרה שנה להוציא את הפנויה ואהני בת ובת לרבות את הנשואה. ורבי ישמעאל סבר מדאמר לה "בת ובת" הדר בה מגזרה שנה. ורבי ישמעאל, האי "בת ובת" מאי דריש בה, מפני לה לכדתני אבונה (דרבי) [דשמואל בר] אבין: לפי שמצינו שחלק הכתוב בזכרים בין תמימים לבעלי מומין יכול נחלק בבנותיהן, תלמוד לומר "בת ובת". ורבי עקיבא, מ"הם מקריבם והיו קדש" נפקא. ורבי ישמעאל, אי מהתם הוה אמינא הני מלי אינהו אבל בנתיהו לא קא משמע לן. ורבי ישמעאל האי את אביה היא מחללת מאי דריש בה, מפני לה לכדתנא: שאם היו נוהגין בו קדש נוהגין בו בזיון, [אומר]: ארור שזו ילד ארור שזו גדל ארור שזו יצאת מחלציו. אמר רבי אשי: כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא ואפלו לרשיעא בר צדיקא, כמאן: כי האי תנא. תנו רבנן: "ובת איש כהן פי תחיל לזנות" רבי אומר: תחלה, וכן הוא אומר: "וימת האיש אשר שכב עמה לבדו". מאי קאמר, אמר רב הונא ברה דרב יהושע: רבי כרבי ישמעאל סבירא לה דארוסה יצתה לשרפה ולא נשואה, והכי קאמר: אם תחלת ביאתה בזנות בשרפה ואידך בחנק, ומאי "וכן", כי התם, מה התם בתחלת ביאה משתעי קרא הקא נמי בתחלת ביאה משתעי קרא. אמר לה רב ביבי בר אבני: מר לא אמר הכי, ומנו, רב יוסף: רבי (יהודה) כרבי מאיר סבירא לה, דאמר נשאת לאחד מן הפסולים מיתתה בחנק, והכי קאמר: אם תחלת אחלתא בזנות בשרפה, ואידך בחנק, ומאי "וכן", סימנא בעלמא.

"ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף". אמר רב מתנה: בפתילה של אבר, דכתיב: "באש תשרף" לרבות כל שרפה הבאה מחמת האש, וכל שכן אש. ונקיף לה חבילי זמורות ונקלה, גמר "שרפה שרפה" מבני אהרן, מה להלן שרפת נשמה וגוף קים אף כאן. ונעבד לה חמי האור, אמר רבי נחמן [אמר רבה בר אביה]: אמר קרא: "וזהבית לרעה כמוד" ברר לו מיתה יפה. והשתא דנפקא לן מדרב נחמן, גזרה שנה למה לי, אי לאו גזרה שנה הוה אמינא שרפת נשמה וגוף קים לאו שרפה היא, ואי משום דרב נחמן נקיף ונפיש לה חבילי זמורות ונקלה כי היכי דלימות לעגל, קא משמע לן. אלא "באש" למה לי, למעוטי אבר (מעירקו) [מעקרו]. וכל היכא דכתיב "באש" לרבות כל שרפה הבאה מחמת האור הוא, והכתיב "ושרף אותו על עצים באש", ותניא: "באש" ולא בסיד רותח, התם "באש תשרף", לבסוף כתיב שרפה, לרבות כל שרפה הבאה מחמת האש, הכא כתיב "ושרף אותו על עצים באש" אמר רחמנא: באש אין, מידי אחרינא לא. התם נמי כתיב "על שפך הדשן שרף", ההוא מפעי ליה לכדתניא: "ושרף" אף-על-פי שאין שם דשן, "ושרף" אף-על-פי שהצית האש ברבו.

רמז תרלא כתיב: "ויקם בלעם וילך וישב למקומו וגם בלק הלך לדרכו, וישב ישראל בשטים". רבי עקיבא אומר: כל פרשה שסמוכה לחברתה למדה הימנה. רבי מאיר אומר: פרשיות הרבה סמוכות זו לזו, ורחוקות זו מזו פרחוק מזרח ממערב. פיוצא בדבר אתה אומר: "הו בני ישראל לא שמעו אלי", אמר לה המקום: "ושמעו לקולך". פיוצא בו אתה אומר: "ובת איש כהן כי תחל לזנות" וגו', והכהן הגדול מאחיו" וכי מה ענין זה לזה, אלא אף הוא נשרף. משל, למה הדבר דומה: לקטרון שהשלים שניו ולא שמש פולימרכוס שלו אלא ברח והלך לו. שלח המלך והביאו וחיבו לקטע את ראשו. עד שלא יצא להרג אמר המלך: מלאו לו מדה של דינרי זהב והוציאוהו לפניו. אמרו לו: אלו עשית כדרך שעשו חבריך היית נוטל מדה של דינרי זהב ונפיש שלך, עכשו אבדת את נפשך ואבדת את ממונך. כך, בת כהן שזנתה יוצא כהן גדול לפניו ואומר לה: אלו עשית כדרך שעשו אמותיך זכית שיצא ממך כהן גדול פיוצא בו, ועכשו אבדת את עצמך ואבדת את כבודך. לך נאמר: "ובת איש כהן, והכהן הגדול מאחיו". פיוצא בו אתה אומר: "כי אתם לא עמי", ואומר: "והיה מספר בני ישראל" וכי מה ענין זה לזה, משל למלך שפעס על אשתו שלח אחר סופר לבא ולכתב לה גט, עד שלא בא הסופר נתרצה המלך לאשתו. אמר המלך: אפשר שיוצא סופר זה מכאן חלק, אלא אמר לו: בוא וכתב שאני כופל לה כתבתה. לך נאמר: "כי אתם לא עמי, והיה מספר בני ישראל". פיוצא בו אתה אומר: "תאשם שמרון כי מרתה באלהיה", ואומר: "שובה ישראל עד ה' אלהיך" וכי מה ענין זה אצל זה, משל, למה הדבר דומה, למדינה שמרדה על המלך. שלח המלך פולימרכוס אחד

להחריבה. הִזָּה אוֹתוֹ פּוֹלִימֶרְכּוֹס בְּקִי וּמִיֶּשֶׁב, אָמַר לָהֶם: טָלוּ לָכֶם יָמִים, וְאִם לֹא הִרְיִי עוֹשֶׂה לָכֶם כְּדָרְךָ שְׁעֲשִׂיתִי לַמְּדִינָה פְּלוֹנִית וּלְחִבְרוֹתֶיהָ. לְכֹד נֹאמַר: "תֵּאשֶׁם שְׁמֵרוֹן, שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל".

לְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ "כֹּהֵן גָּדוֹל", שֶׁהוּא גָּדוֹל בְּחִמּוּשָׁה דְּבָרִים: בְּנוֹי, בְּכַח, בְּעֶשֶׂר, בְּחֻמָּה, וּבְשָׁנִים. בְּנוֹי שֶׁהוּא נָאָה מֵאֲחִיו. בְּכַח שְׁיָהָא גְבוּר [בְּכַח]. בּוֹא וּרְאָה: אַהֲרֹן הַנִּיף אֶת הַלְוִיִּים, עֹשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלְף בָּיוֹם אֶחָד. כִּיצַד הִזָּה מִנִּיף אוֹתָם, מוֹלִיד וּמִבִּיא מַעֲלָה וּמוֹרִיד. בְּעֶשֶׂר שָׁאֵם לֹא הִזָּה עֲשִׂיר, אֲחִיו הַכֹּהֲנִים מַעֲשִׂירִין אוֹתוֹ. מַעֲשֶׂה בְּפִינְחָס הַסֹּתֶת שְׁמִנּוּהוּ כֹּהֵן גָּדוֹל, וְנִצָּאוּ אֲחִיו הַכֹּהֲנִים וְרָאוּ אוֹתוֹ חוֹצֵב אֲבָנִים, וְלֹא הִנִּיחוּהוּ וּמִלְאוּ הַמַּחְצֵב לְפָנָיו דִּינְרֵי זָהָב. מִנֵּן שָׁאֵם אֵין לוֹ אֲחִיו מִגְדְּלִין אוֹתוֹ, שְׁנֹאמַר: "וְהִכְהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחִיו". וְלֹא כֹהֵן גָּדוֹל בְּלִבָּד, אֶלָּא הַמְּלִיךְ כִּיּוֹצֵא בּוֹ. וְכֵן אֵתָה מוֹצֵא בְּדוֹד הַמְּלִיךְ, כְּשֶׁהֲלִיךְ לְהִלָּחֵם עִם גְּלִית הַפְּלִשְׁתִּי, אָמַר לוֹ שְׁאוּל: "לֹא תוּכַל לְלָכֶת אֶל הַפְּלִשְׁתִּי" וְגו'. אָמַר לוֹ דָּוִד: "רַעָה הִזָּה עֲבַדְךָ וְגו'. [אָמַר לוֹ שְׁאוּל: וּמִי אָמַר לְךָ שְׁאֵתָה יָכוֹל לְהַרְגֵּ אוֹתוֹ, מִיָּד הִשִּׁיבוּ דָּוִד: "ה' אֲשֶׁר הִצִּילֵנִי" וְגו']. מִיָּד: "וַיִּלְבַּשׁ שְׁאוּל אֶת דָּוִד מִדְּיוֹ", וּכְתִיב בְּשְׁאוּל: מִשְׁכְּמוֹ וּמַעֲלָה גְבַהּ מִכָּל הָעָם", כִּיּוֹן שֶׁהִלְבִּישׁוּ וְרָאָה שֶׁהֵם עֲשׂוּיִין לוֹ, מִיָּד הִכְנִיס בּוֹ עֵין הָרַע. כְּשֶׁרָאָה דָּוִד שֶׁהִלְבִּין פְּנֵי שְׁאוּל, אָמַר לוֹ: "לֹא אוּכַל לְלָכֶת בְּאַלְהָה כִּי לֹא נְסִיתִי". הָא לְמַדְתָּ, שְׁאֶפְלוּ הִזָּה אָדָם קָצָר וְיִמְנָה מְלִיכָה, נַעֲשֶׂה אֲרֹךְ. לְמָה, שְׁבִשְׁעָה שֶׁהִזָּה נִמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, הִזָּה מִשְׁבַּח יוֹתֵר מֵאֲחִיו. אָמַר דָּוִד: בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שְׁנַמְשַׁחְתִּי, בּוֹ אֲנִי שְׁמַח, שְׁנֹאמַר: "לָכֵן שָׁמַח לְבִי וַיִּגַּל כְּבוֹדִי אֶף בְּשָׂרִי יִשְׁכַּן לְבִטְחִי".

"וְהִכְהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחִיו" שְׁיָהָא גָּדוֹל מֵאֲחִיו בְּנוֹי, בְּכַח, בְּעֶשֶׂר, [בְּחֻמָּה], וּבְמַדָּה. אֵין לוֹ, מִנֵּן שְׁיִגְדְלוּהוּ מִשְׁל אֲחִיו, [תְּלַמוּד לּוֹמַר]: "וְהִכְהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחִיו" שְׁיִגְדְלוּהוּ אֲחִיו. אָמְרוּ עָלָיו עַל פִּינְחָס אִישׁ חֲבֵתָה שְׁעָלָה גוֹרְלוֹ לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל, וְהִלְכוּ אֵלָיו גְּזִבְרִין וְאַמְרֶכְלִים וּמִצְאוּהוּ כְּשֶׁהוּא חוֹצֵב וּמִלְאוּ לוֹ אֶת הַמַּחְצֵב דִּינְרֵי זָהָב. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בֶן גַּמְלִיאֵל: וְכִי סִתֶּת הִזָּה, וְהִלָּא חֲתַנְנוּ הִזָּה וּמִצְאוּהוּ כְּשֶׁהוּא חוֹרֵשׁ, כִּמָּה שְׁנֹאמַר בְּאַלְיֶשֶׁע: "שְׁנַיִם עֶשֶׂר צְמָדִים לְפָנָיו וְהוּא בְּשָׁנִים הָעֶשֶׂר". הֵהוּא שְׁקָא דְּדִינְרֵי דְּאֵתָא לְבִי מִדְּרֶשָׁא, קָדָם רַבִּי אַמִּי וְזָכָה בָּהּ. וְהִיכִי עֲבִיד הִכִּי, וְהִתְנַנָּא: "וְנָתַן" וְלֹא שְׁיִטַּל מַעֲצָמוֹ, רַבִּי אַמִּי נִמִּי לְעֲנִיִּים זָכָה. וְאַיְבָעִית אִימָא אָדָם חָשׁוּב שְׁאִנִּי. דְּתַנָּא: "וְהִכְהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחִיו" וְכוּ' גְדִלְהוּ מִשְׁל אֲחִיו. תַּנּוּ רַבָּנָן: "וְהִכְהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחִיו" זֶה כֹּהֵן גָּדוֹל. "אֲשֶׁר יֵצֵק עַל רֹאשׁוֹ שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה" זֶה מְשׁוּחַ מִלְחָמָה. "וּמִלָּא אֶת יָדוֹ לְלַבֵּשׁ אֶת הַבְּגָדִים" זֶה מְרַבֵּה בְּגָדִים. עַל כֵּלָן הוּא אוֹמַר: "אֶת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרָם וְעַל כָּל נִפְשַׁת מֵת לֹא יָבֵא". יָכוֹל יְהוּ מְקַרִּיבִין אוּגוֹן, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "כִּי נִזָּר שְׁמֹן מִשְׁחַת אֵלְהִיו עָלָיו" וְלֹא עַל חִבְרוֹ. וְאַחַר שְׁחִלְקוֹ הַכְּתוּב יָכוֹל לֹא יְהֵא מִצְוָה עַל הַבְּתוּלָה, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "וְהוּא אֲשֶׁה בְּבִתּוּלֶיהָ יָקַח", אַחַר שְׁחִלְקוֹ הַכְּתוּב רַבָּה, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָל.

רבי עקיבא אומר: אין לי אלא שעבר מחמת קריו, מחמת מומו מנין, תלמוד לומר: "והוא". בעא מינה רבא מרב נחמן: משיח שנצטרע מהו באלקמנה, נמידחי דחי או מיפטר פטור, לא הנה בגידה. יתיב רב פפא וקא מבעיא לה, אמר לה הונא ברה דרב נחמן לרב פפא: תנינא: אין לי אלא שעבר מחמת קריו, מחמת מומו מנין, תלמוד לומר: "והוא". קם נשקה על רישה ויהב לה ברתה. "אשר יצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבש את הבגדים" מה תלמוד לומר, לפי שנאמר: "שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו" שיכול אין לי אלא שנמשח שבעה ונתרבה שבעה, נמשח שבעה ונתרבה יום אחד נמשח יום אחד ונתרבה שבעה נמשח יום אחד ונתרבה יום אחד מנין, ואפלו שעה אחת [מנין], תלמוד לומר: "אשר יצק על ראשו שמן המשחה" ואפלו יום אחד, "ללבש את הבגדים" ואפלו שעה אחת. אלו נאמר "ראש לא יפרע ובגד לא יפרם" הייתי אומר בראש ובגד של סוטה הכתוב מדבר, תלמוד לומר: "את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם" שאינו בפריעה ובפריעה כל עקר, דברי רבי יהודה בן בתירא. (רבי שמעון) [רבי ישמעאל] אומר אינו פורם כדרך בני אדם פורמין אלא הוא מלמטה וההדיוט מלמעלה. אומר רב: למטה למטה ממש, למעלה למעלה ממש. ושמואל אומר: למטה למטה מקמי שפה, וזה וזה בצנאר.

"ועל כל נפשית מת לא יבא" במה הכתוב מדבר, אם ברחוקים, קל וחומר הוא: ומה כהן הדיוט שהוא מטמא לקרובים אינו מטמא לרחוקים כהן גדול שאינו מטמא לקרובים אינו דין שלא מטמא לרחוקים, אלא בקרובים הכתוב מדבר. "לאביו" לאביו אינו מטמא, אבל הוא מטמא למת מצוה. "ולאמו" לגזרה שנה לכדרבי. במותם אינו מטמא, אבל מטמא הוא לנגעם ולזיבתם. ואין לי אלא נזיר, כהן גדול מנין, אמרת: לא יאמר אמו בכהן גדול, שאין תלמוד לומר שהרי קל וחומר הוא: ומה אם במקום שכהן הדיוט מטמא לאחיו מאביו אין כהן גדול מטמא לאמו, מקום שאין כהן הדיוט מטמא לאחיו מאביו אינו דין שאין כהן גדול מטמא לאמו. אם זכיתי מן הדין מה תלמוד לומר "אמו" בכהן גדול, מפנה להקיש ממנו לגזרה שנה: נאמר אמו בנזיר ונאמר אמו בכהן גדול, מה אמו האמור בנזיר במותם אינו מטמא אבל מטמא לנגעם ולזיבתם אף אמו האמור בכהן גדול במותם אינו מטמא אבל מטמא לנגעם ולזיבתם. תנינא: רבי עקיבא אומר: מנין לרביעית דם הבאה משני מתים שהוא מטמא באהל, שנאמר: "ועל כל נפשית מת לא יבא" שתי נפשות ושעור אחד. "לא יבא ולא יטמא" חביב בלא יבא וחביב בלא יטמא. אין לי אלא כהן גדול שחביב בלא יבא וחביב בלא יטמא, מנין לכהן הדיוט שחביב בלא יטמא, תלמוד לומר: "לא יטמא, לא יטמא" לגזרה שנה, מה "לא יטמא" האמור בכהן גדול חביב בלא יבא וחביב בלא יטמא, אף "לא יטמא" האמור בכהן הדיוט חביב בלא יבא וחביב בלא יטמא.

"לֹאֲבִיו וְלֹאֲמוֹ לֹא יִטְמָא" אֲבָל מִטְמָא הוּא לְמַת מְצֻחַ. "וּמִן הַמְקַדָּשׁ לֹא יֵצֵא" לֹא יֵצֵא עִמָּהֶם אֲבָל יוֹצֵא הוּא אַחֲרֵיהֶם. כִּי־צַד, הֵם נִכְסִין וְהוּא נִגְלָה הֵם נִגְלִין וְהוּא נִכְסָה, יוֹצֵא עִמָּהֶם עַד פֶּתַח הָעִיר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ יוֹצֵא כָּל עֵקֶר, שְׁנַיִמֵר: "וּמִן הַמְקַדָּשׁ לֹא יֵצֵא". שְׁפִיר קֹאֲמֵר רַבִּי יְהוּדָה, אָמַר לְךָ רַבִּי מֵאִיר: אִי הָכִי לְבִיתוֹ נִמְי לֹא, אֶלָּא הָכִי קֹאֲמֵר: "וּמִן הַמְקַדָּשׁ לֹא יֵצֵא" מְקַדָּשְׁתּוֹ לֹא יֵצֵא, וְכִינּוֹן דְּאִית לִיה הִפְרָא לֹא אֲתִי לְמִנְגַע. וְרַבִּי יְהוּדָה, אֲגַב מְרַרָה דְלָמָא מְקַרִי וְאֲתִי וְנִגַע. אוּנְוִן אֵינוֹ בְּמִיתָה אֶלָּא בְּאִזְהָרָה, דְּכַתִּיב: "וּמִן הַמְקַדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלְלִי" הָא אַחַר שְׁלֵא יֵצֵא חַלְל. אָמַר לֵיה רַב אַחָא לְרַבָּא: וְנִילַף חַלּוּל חַלּוּל מִתְרוּמָה, מַה לְהַלְוִן בְּמִיתָה אִף כָּאוּ בְּמִיתָה, מִי כְּתִיב בְּגוֹפָהּ, מְכַלְלָא הוּא דְאֲתִי, הוּי דְבַר הַבָּא מוֹ הַכָּלֵל וְאִין דְּנִין אוֹתוֹ בְּגִזְרָה שְׁוָה. מִנִּין שְׁאִם עֶבֶד עֲבוּדְתּוֹ כְּשֶׁרָה, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "וְלֹא יִחַלְלֵךְ אֶת מְקוֹדֶשׁ אֱלֹהֵינוּ" הָא כְּהוֹן הִדְיוּט שְׁעֵבֵד [אִינוֹן], עֲבוּדְתּוֹ פְּסוּלָה. "כִּי נִזְר שְׁמֹן מִשְׁחַת אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ". אִין לִי אֶלָּא מְשֻׁיחַ בְּשֶׁמֶן הַמְשֻׁחָה, מְרַבָּה בְּגָדִים מִנִּין, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "כִּי שְׁמֹן מִשְׁחַת אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ אֲנִי הִי" לְהַגִּיד מַה גָּרַם. "הוּא" וְלֹא נִזִּיר, "הוּא" וְלֹא מְלָךְ, "הוּא" לְרַבּוֹת כְּהוֹן מְשֻׁיחַ מְלַחְמָה. "אִשָּׁה בְּבִתּוּלְיָהּ יִקְח" פֶּרֶט לְבוֹגֵרַת שְׁכָלוֹ בְּתוּלְיָהּ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְר' שְׁמַעוֹן מְכַשִּׁירִין בְּבוֹגֵרַת.

"וְהוּא אִשָּׁה בְּבִתּוּלְיָהּ יִקְח" פֶּרֶט לְבוֹגֵרַת שְׁכָלוֹ בְּתוּלְיָהּ, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְר' שְׁמַעוֹן מְכַשִּׁירִין בְּבוֹגֵרַת. רַבִּי מֵאִיר סָבַר, "בְּתוּלָה" אֶפְלוֹ מְקַצֵּת בְּתוּלָה מִשְׁמַע, "בְּתוּלְיָהּ" עַד דְּאֶכָּא כָּל בְּתוּלְיָהּ, "בְּבִתּוּלְיָהּ" כְּדִרְכָּה אִין שְׁלֵא כְּדִרְכָּה לֹא. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְר' שְׁמַעוֹן סָבְרִי "בְּתוּלָה" בְּתוּלָה שְׁלֵמָה מִשְׁמַע, "בְּתוּלְיָהּ" וְאֶפְלוֹ מְקַצֵּת בְּתוּלְיָהּ, "בְּבִתּוּלְיָהּ" עַד שְׁיָהוּ כָּל בְּתוּלְיָהּ קִימִין, בִּין כְּדִרְכָּה בִּין שְׁלֵא כְּדִרְכָּה. אַרְס אֶת הָאֶלְמָנָה וְנִתְמַנָּה כְּהוֹן גְּדוּל יְכַנֵּס, דְּכַתִּיב: "אִשָּׁה". קִדָּשׁ אֶת הַקְּטַנָּה וּבְגֵרָה תַּחֲתֵיו לֹא יְכַנֵּס, הָא אֲשֵׁתֵי גוֹפָה. תְּנִי תְּנָא קַמָּה דְּרַב שֵׁשֶׁת: כָּל שֶׁהוּא בְּ"יִקְח" הָרִי הוּא בְּ"לֹא יִקְח" כָּל שְׁאֵינוֹ בְּ"יִקְח" אֵינוֹ בְּ"לֹא יִקְח", פֶּרֶט לְכַהֵן גְּדוּל שְׁבָא עַל אַחוֹתוֹ אֶלְמָנָה. תְּנִיָּא: לֹא יֹאמֵר גְּרוּשָׁה וְתִיתִי בְּקַל וְחֹמֶר מִכְּהוֹן הִדְיוּט: הַשְׁתָּא לְכַהֵן הִדְיוּט אֶסוּרָה לְכַהֵן גְּדוּל מִיבְעִינָא, לְמָה נֶאֱמַר, לּוֹמַר לְךָ, כְּשֵׁם שְׁחִלּוּקָה גְּרוּשָׁה מְזוּנָה וְחִלְלָה בְּכַהֵן הִדְיוּט, כְּדָּ חִלּוּקָה אֶלְמָנָה גְּרוּשָׁה וְחִלְלָה זוּנָה בְּכַהֵן גְּדוּל. "חִלְלָה" אִין חִלְלָה אֶלָּא מְאִסוּר כְּהֵנָּה. "זוּנָה" נֶאֱמַר כָּאוּ "זוּנָה" וְנֶאֱמַר לְהַלְוִן "זוּנָה", מַה כָּאוּ זָרְעוֹ חִלְוִן אִף לְהַלְוִן זָרְעוֹ חִלְוִן. אָמַר רַב אֲשִׁי: הַלְכָּד כְּהוֹן הַבָּא עַל אַחוֹתוֹ, זוּנָה מְשֻׁי לָהּ, חִלְלָה לֹא מְשֻׁי לָהּ. חִזַּר וּבָא עָלֶיהָ עֲשָׂאָה חִלְלָה. אָמַר רַב יְהוּדָה: כְּהוֹן גְּדוּל בְּאֶלְמָנָה לּוֹקָה שְׁתֵּימִס: אַחַת מְשֻׁי "לֹא יִקְח", וְאַחַת מְשֻׁי "לֹא יִחַלְלִי". וְלִילְקִי נִמְי מְשֻׁי "לֹא יִחַלְלִי" זָרְעוֹ, בְּשֵׁלֵא גָמַר בִּיאָתוֹ. אֶלְמָנָה וְגְרוּשָׁה לּוֹקָה שְׁנֵי שְׁמוֹת עַל זֶה וְשְׁנֵי שְׁמוֹת עַל זֶה. [וְהִתְנַיָּא]: "גְּרוּשָׁה" אִין לִי אֶלָּא גְּרוּשָׁה, חִלּוּצָה מִנִּין, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "אִשָּׁה", מְדַרְבְּנִין, וּקְרָא אֶסְמִכְתָּא בְּעֵלְמָא. אָמַר אַבְיִי: קִדָּשׁ לּוֹקָה מְשֻׁי "לֹא יִקְח", בְּעַל

[לוקה] משום "לא יחלל". רבא אמר: בעל לוקה, לא בעל אינו לוקה. מאי טעמא "לא יקח", משום "לא יחלל". ומודה אביי במחזיר גרושתו שאם קדש ולא בעל שאינו לוקה, "להיות לו לאשה" אמר רחמנא, והא ליכא. ומודה רבא בכהן גדול באלמנה שאם בעל ולא קדש שלוקה, "ולא יחלל זרעו" אמר רחמנא, והרי חלל. ושניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קדש שאינו לוקה, דרדך הוניה אסרה תורה. תנו רבנן: "אלמנה לא יקח" בין אלמנה מן הארוסין בין מן הנשואין. פשיטא, מהו דתימא גילף אלמנה מתמר, מה להלן מן הנשואין אף כן מן הנשואין, קא משמע לן. ואימא הכי נמי, דומיא דגרושה, מה גרושה בין מן הארוסין בין מן הנשואין אף אלמנה. אנוסת חברה ומפתת חברה לא ישא. ואם נשא רבי אליעזר אומר: הולד חלל. וחכמים אומרים: הולד כשר. קמיפלגי בגיש חלל מחיבי עשה, רבי אליעזר בן יעקב סבר יש חלל מחיבי עשה ורבנן סברי אין חלל מחיבי עשה. מאי טעמא דרבי אליעזר, דכתיב: "אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח", וכתיב: "ולא יחלל זרעו" אכלהו. ורבנן, "אלה" הפסיק הענין. ורבי אליעזר, "אלה" למעוטי נדה. אמר אביי: כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני, דאי סלקא דעתך לא מהני אמאי לקי. ורבא אמר לא מהני מידי, והא דלקי משום דעבר אמרימרא דרחמנא. והרי אלמנה לכהן גדול דרחמנא אמר "אלמנה וגרושה לא יקח", ויתנו: כל מקום שיש קדושין עם עברה הולד הולד אחר הפגום. ואיזו, זו אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. אמר לך רבא: שאני התם דכתיב "ולא יחלל זרעו" שני חלולין, אחד לזרעו ואחד לאלמנה. ולאביי, גימא קרא "לא יחלל" מאי "לא יחלל", אחד לו ואחד לה. ויאמר "אלמנה", מה תלמוד לומר "גרושה", ומה אם אלמנה שמתרת לכהן הדיוט אסורה לכהן גדול, גרושה שאסורה לכהן הדיוט אינו דין שתהא אסורה לכהן גדול. אלו כן הייתי אומר אלמנה שמתרת לכהן הדיוט זרעו הימנה חלון, גרושה שאסורה לכהן הדיוט זרעו הימנה ממזר, תלמוד לומר "גרושה לא יחלל". או [אלון] נאמר "גרושה" ולא נאמר "אלמנה", הייתי אומר גרושה שאסורה לכהן הדיוט זרעו הימנה חלון אלמנה שמתרת לכהן הדיוט זרעו הימנה כשר, תלמוד לומר: "אלמנה לא יחלל, גרושה לא יחלל" באתה אלמנה להחמיר עליה וגרושה להקל עליה. "וחללה" אי זו היא, שנולדה מאחד מן הפסולין. "זונה" מה תלמוד לומר, שיכול אין לי אלא כהן גדול שעושה זרעו מכל פסולות ממנו חלון, כהן מנין, תלמוד לומר: "זונה, זונה" לגזרה שנה: מה זונה האמורה בכהן גדול עושה זרעו מכל פסולות ממנו חלון, אף זונה האמורה בכהן הדיוט עושה זרעו מכל פסולות ממנו חלון. "את אלה לא יקח" אלה לא יקח ולא יחלל, ואין זרעו מן הנדה חלון. והלא דין הוא: ומה אם אלו שאין חב על ביאתן פרת זרעו מהן חלון, נדה שחב על ביאתה פרת אינו דין שזרעו ממנה חלון. תלמוד לומר: "את אלה ולא יחלל", ואין זרעו מן הנדה חלון. שאלה זו שאל רבי יוסי איש טבריא לפני רבן שמעון בן גמליאל: אמר לו: ומה אם אשתו שאינו אסור בה אסור

בביתה, אשת איש שאסור בה אינו דין שיהא אסור בביתה. אמר: לו צא והתר לי כהן גדול שכתב בו "כי אם בתולה" וגו', ואני אפרנס לך את ישראל. אין דין יכול לעקר אות אחת מן התורה. "כי אם בתולה" מלמד שהוא מצוה על הבתולה. "מעמיו" להביא את בת גילת עמונית שתהא כשרה לכהנה. "יקח אשה" מה תלמוד לומר, מנין אתה אומר ארס האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול יכנס, תלמוד לומר: "יקח אשה". מעשה ביהושע בן נמל ששקדש את מרתא בת ביתוס, ומנהו המלך להיות כהן גדול, וכנסה. יכול אפלו עשה מאמר ביבמתו [יכנס], תלמוד לומר: "יקח אשה" ולא יבמה. "בתולה" יכול קטנה, תלמוד לומר: "אשה". אי "אשה" יכול בוגרת, תלמוד לומר: "בתולה". הא כיצד, יצאה מקלל קטנות ולכלל בוגרת לא באתה. אין "בתולה" אלא נערה, וכן הוא אומר "והנערה טובת מראה מאד בתולה". תני רבי זכאי קמה דר' יוחנן: "כי אם בתולה מעמיו יקח אשה" להביא גיורת מכנה שפשרה לכהנה. אמר לו: אני שניתיו "עמיו מעמיו" להביא בתולה הבאה משני עממין ואת אמרת [גיורת] מכנה ותו לא. מאי שני עממין, אילימא עמוני שנשא עמונית, מאי שנא עממין דזכרים אסורין ונקבות מתרות, הינו גילת מכנה, אלא בעמוני שנשא בת ישראל. "ולא יחלל זרעו". כהנת מתחלל כהן אינו מתחלל, שנאמר: "ולא יחלל זרעו" זרעו מתחלל ואין הוא מתחלל. ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהנה. מנא הני מלי, אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל: נאמר כאן "ולא יחלל זרעו בעמיו" ונאמר להלן "לא יטמא בעל בעמיו, זכרים ולא נקבות. אלא מעתה בתו של כהן גדול תשתרי, מי כתיב "לא יחלל בנו", לא יחלל זרעו כתיב, בת בנו תשתרי, כתיב: "ולא יחלל זרעו" מקיש זרעו לו, מה הוא בתו אסורה אף בנו נמי בתו אסורה. בת בתו תתסר, אם כן גזרה שנה מאי אהני לה. "לא יחלל" אין לי אלא זרעו, היא עצמה מנין, אמרת קל וחומר: ומה זרעו שלא עבר עברה מתחלל, היא שעברה עברה אינו דין שמתחללת. הוא עצמו יוכיח שעבר עברה ואין מתחלל. מה להוא שכן אין מתחלל בכל מקום, תאמר בהיא שמתחללת בכל מקום. ואם נפשך לומר, אמר קרא: "לא יחלל" זה שהיה כשר ונתחלל. אמר אביי: זונה נכרית אתננה אסור, גמר "תועבה, תועבה" מעריות: מה עריות לא תפסי בהו קדושין אף זונה בהו דלא תפסי קדושין. כהן הבא עליה אינו לוקה משום "לא יחלל זרעו", "זרעו" אמר רחמנא והאי לאו זרעו הוא. זונה ישראלית אתננה מתר, דהא תפסי בה קדושין. וכהן הבא עליה לוקה משום "לא יחלל זרעו" דהא זרעו הוא. ורבא אמר: אחת זונה נכרית ואחת זונה ישראלית אתננה אסור, וכהן הבא עליה לוקה עליה משום זונה. מאי טעמא, ילפינן מהדדי: מה זונה ישראלית בלאו אף זונה נכרית בלאו, ומה אתנן נכרית אסור אף אתנן ישראלית אסור. "בעמיו" להביא את בת חלל זכר שתהא פסולה מן הכהנה. רבי יהודה אומר: בת גר זכר כבת חלל זכר. "כי אני ה' מקדשו" להגיד מה גרם.

"איש מִזְרַעַד לְדוֹרוֹתֵם" מִכָּאן אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: קָטָן פְּסוּל לְעִבּוּדָה אֶפְלוּ תָם. וּמֵאִמְתִּי הוּא כָּשֶׁר לְעִבּוּדָה, מִשְׁיָבִיא שְׂתֵי שְׁעָרוֹת אָבֵל אֵין אַחֲיו הַכְּהֻנִּים מְנִיחִין אוֹתוֹ לְעֵבֶד עַד שְׂיֵהָא בְּו עֶשְׂרִים. "אֲשֶׁר יְהִי בּוּ מוּם" אֵין לִי אֶלָּא שְׁנוּלֵד בּוּ מוּם לְאַחַר הַדְּבֹר כְּזִיבָה וְכִנְגָעִים, נוֹלֵד בּוּ מוּם לְפָנֵי הַדְּבֹר מְנִין תְּלָמוּד לּוֹמֵר: "אֲשֶׁר בּוּ מוּם". אֵין לִי אֶלָּא שְׁנוּלֵד תְּמִים וְנִעְשָׂה בְּעַל מוּם (מֵאִמוּ) [נוֹלֵד בְּעַל מוּם מִמְּעֵי אִמוּ מְנִין], בְּעַל מוּם קְבוּעַ, בְּעַל מוּם עוֹבֵר מְנִין, תְּלָמוּד לּוֹמֵר: "אֲשֶׁר בּוּ מוּם". "לְהַקְרִיב לְחֶם אֱלֹהִיו" אֵין לִי אֶלָּא תְּמִידִין שְׁנִקְרָאוּ לְחֶם, שְׁנֵאָמַר: "אֵת קֶרְבְּנֵי לְחֵמִי". מְנִין לְרַבּוֹת שְׁאָר קֶרְבָּנוֹת צְבוּר, תְּלָמוּד לּוֹמֵר שׁוֹב: "לְחֶם". מְנִין לְרַבּוֹת אֵת הַדָּם, תְּלָמוּד לּוֹמֵר: "לְהַקְרִיב", וְלַהֲלֹן הוּא אוֹמֵר: "וַיִּקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֵת הַדָּם אֲלֵיו". מְנִין אֲמוּרֵי חֲטָאת וְאֲמוּרֵי אֲשָׁם וְאֲמוּרֵי קִדְשֵׁי קִדְשִׁים וְאֲמוּרֵי קִדְשֵׁי קָלִים, תְּלָמוּד לּוֹמֵר: "לֹא יִקְרַב לְהַקְרִיב לְחֶם אֱלֹהִיו". מְנִין הַקֶּמֶץ וְהַלְבוּנָה וְהַקְטָרֶת וּמִנְחַת כְּהֻנִּים וּמִנְחַת כֹּהֵן מְשִׁיחַ וּמִנְחַת נִסְכִּים, תְּלָמוּד לּוֹמֵר: "לֹא יִקְרַב לְהַקְרִיב לְחֶם אֱלֹהִיו". מְנִין הִיִצִּיקוֹת וְהַבְּלִילוֹת וְהַתְּנוּפוֹת וְהַהֲגָשׁוֹת וְהַקְמִיצוֹת וְהַקְטָרוֹת וְהַמְלִיקוֹת וְהַקְבָּלוֹת וְהַהֲזָאוֹת, תְּלָמוּד לּוֹמֵר: "לֹא יִקְרַב לְהַקְרִיב לְחֶם אֱלֹהִיו". יְכוֹל יֵהָא חַיֵּב עַל כָּלֵם, תְּלָמוּד לּוֹמֵר: "לְחֶם" מַה לְּחֶם מִיַּחַד שֶׁהוּא מְשׁוּם עִבּוּדָה, יִצְאוּ אֵלָיו שְׁאֵינָן מְשׁוּם עִבּוּדָה. "אֲשֶׁר בּוּ מוּם" מַה תְּלָמוּד לּוֹמֵר, לְפִי שְׁנֵאָמַר: "זֶרַע אֶהֱרֹן", אֵין לִי אֶלָּא זֶרַעוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן, אֶהֱרֹן עֲצָמוֹ מְנִין, תְּלָמוּד לּוֹמֵר: "כִּי כָל אִישׁ אֲשֶׁר בּוּ מוּם". אֵין לִי אֶלָּא שְׁנוּלֵד תְּמִים וְנִעְשָׂה בְּעַל מוּם, בְּעַל מוּם מִמְּעֵי אִמוּ מְנִין, תְּלָמוּד לּוֹמֵר: "אֲשֶׁר בּוּ מוּם". "עוֹר" בֵּין סוּמָא בְּשִׂתֵי עֵינָיו בֵּין סוּמָא בְּעֵינוֹ אַחַת. חוֹרֵר קְבוּעַ וְהַמִּים הַקְבוּעִים מְנִין, תְּלָמוּד לּוֹמֵר: "אִישׁ עוֹר". "פֶּסֶח" בֵּין חֲגֵר בְּשִׂתֵי רַגְלָיו בֵּין חֲגֵר בְּרַגְלוֹ אַחַת. רַגְלוֹ חֲלוּלָה וְעַקְמָה וְדוּמָה לְמַגָּל, מְנִין, תְּלָמוּד לּוֹמֵר "אוֹ פֶּסֶח". "חֲרוּם" שְׁחָטְמוֹ שְׁקוּעַ. חָטְמוֹ סוּלֵד חָטְמוֹ בָּלוּם, מְנִין, תְּלָמוּד לּוֹמֵר: "אוֹ חֲרוּם". רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵין "חֲרוּם" אֶלָּא הַכּוֹחַל שְׂתֵי עֵינָיו כְּאַחַת. אָמְרוּ לוֹ: הַפְּלֶגֶת, אָף-עַל-פִּי שְׁאֵינוֹ כּוֹחַל שְׂתֵי עֵינָיו כְּאַחַת. "שְׂרוּעַ" שְׁנִשְׁמָטָה יָרַכוּ. פְּקָה יוֹצֵא מְגוּדְלוֹ, עֲקָבוֹ יוֹצֵא לְאַחוּרָיו, פְּרִסוּתָיו רַחְבוֹת כְּשֶׁל אֲזוּ, מְנִין, תְּלָמוּד לּוֹמֵר: "אוֹ שְׂרוּעַ". "שְׂבֵר רַגְלֵי, אֵין לִי אֶלָּא שְׁנִשְׁבָּרָה רַגְלוֹ, הַקִּישׁוֹן וְהַקּוּלְבָן וְהַעוֹקְלָן מְנִין, תְּלָמוּד לּוֹמֵר: "אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יְהִי בּוּ שְׂבֵר רַגְלֵי". "שְׂבֵר יָד" אֵין לִי אֶלָּא שְׁנִשְׁבָּרָה יָדוֹ, אֲצַבְעוֹתָיו מְרַכְבוֹת זוֹ לְזוֹ מְנִין וְכוּ'. קְלוּטוֹת לְמַטָּה מִן הַפְּרָק כָּשֶׁר, לְמַעְלָה מִן הַפְּרָק פְּסוּל. חֲתָדַי הַבָּשָׂר מְנִין, תְּלָמוּד לּוֹמֵר: "אוֹ שְׂבֵר יָד". הִיתָה בָּהּ יִתְרֵת וְחֲתָכָה אִם יֵשׁ בָּהּ עֶצֶם פּוֹסֵל, וְאִם לֹא כָּשֶׁר. "גִּבּוֹן" שְׁיֵשׁ לוֹ גִּבְיָנִים הַרְבֵּה. אֵין לוֹ גִּבְיָנִים אוֹ אֵין לוֹ אֶלָּא גִּבּוֹן אֶחָד מְנִין, תְּלָמוּד לּוֹמֵר: "אוֹ גִּבּוֹן". רַבִּי דוֹסָא אוֹמֵר: כָּל שְׁגִבְיָנָיו שׁוֹכְבִים. רַבִּי חֲנִינְיָא אוֹמֵר: "גִּבּוֹן" שְׁיֵשׁ לוֹ שְׁנֵי גִבְיָנֵי שְׂדָרְאוֹת. "אוֹ דִק אוֹ תְּבַלְל" אָמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה: סַח לִי יֵאֲשִׁיחַ דְּמִן אוֹשָׂא: "דִק" שֶׁהוּא מְשַׁקֵּעַ הָרִי זֶה מוּם, צָף אֵינוֹ מוּם. דִק לָבָן מְשַׁקֵּעַ אֵינוֹ מוּם, צָף הָרִי זֶה מוּם. וְסִימְנִיד: בְּרַקָּא. "תְּבַלְל" לָבָן הַפּוֹסֵק אֵת הַסִּירָא וְנִכְנָס בְּשַׁחֲרוּר. שַׁחֲרוּר הַנִּכְנָס בְּלָבָן אֵינוֹ מוּם. אֵין

מומיו בלבן, והא תנא: הרי זה מום, הא מני רבי יוסי היא, דרבי יוסי אומר: לבן שנכנס בשחור הרי זה מום וכו'. אומר רבא: מאי טעמא דרבי יוסי, "יצא מחלב עינמו", תרבא דעינא אקרי, עינא סתמא לא אקרי. ורבי מאיר מאי טעמא, אומר רבא: מה לשון תבלל, דבר המבלבל בעין.

"או תבלל בעינו" "בעינו" כל מה שבעינו. מכאן אמרו: שתי עיניו למעלה, שתי עיניו למטה, עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה, ורואה את החדר ואת העליה כאחת, או שהיה מדבר עם חברו ואחר אומר: לי רואה.

"עור" בין סומא בשתי עיניו וכו'. אומר רבא: למה לי דכתב רחמנא "איש עור, דק, תבלל בעינו", צריכא. דאי כתב רחמנא "עור" משום דליתנהו [פלל], אבל חנורר והמים הקבועין דאיתנהו [בה] אימא לא, כתב רחמנא "איש". ואי כתב רחמנא "איש" דלא קא חזי פלל, אבל מחסרתא לא, כתב רחמנא "דק". ואי כתב רחמנא "דק" משום דמחסרון, אבל מבלבליתא לא, כתב רחמנא "תבלל". ואי כתב רחמנא "תבלל" משום דמבלבלן, אבל משניותא לא, כתב רחמנא "בעינו". אומר רבא: הלפך כל מחמת פהיותא [אתנא] מ"איש", מחסורתא מ"דק", מבלבליתא מ"תבלל", משניותא מ"בעינו". תנא: באדם לא נאמר "יבלת", בבהמה לא נאמר בה "דק, תבלל". מנין לתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה, תלמוד לומר: "גרב גרב, ילפת ילפת" לגזרה שוה. מפנה, דאי לא מפנה אדם מבהמה לא יליף, שכן היא עצמה קרבה על גבי המזבח. בהמה מאדם לא ילפה, שכן נתרבה במצוות. לאיי אפנויי מפנה. דלכתוב רחמנא ילפת ולא בעי גרב, ואנא אמינא: ומה ילפת דלא מאיסא הוי מומא גרב דמאיס לא כל שפון, "גרב" דכתב רחמנא למה לי, לאפנויי. ולכתבינהו רחמנא [פלחו] בחד, וגרב וילפת הכא והכא, וילפנו מהדדי, בהי לכתוב רחמנא, באדם, הוה אמינא: כל דפסול באדם פסול בבהמה, קלוט וחטין דליתנהו באדם בבהמה נמי לא פסלי. לכתבינהו רחמנא בבהמה, הוה אמינא: כל דפסיל בבהמה פסול באדם, גבן חרוץ דליתנהו בבהמה באדם נמי לא פסלי. ולכתבינהו רחמנא פלחו בחד והנד דליתנהו באידך וגרב וילפת הכא והכא וילפנו מהדדי, אלא כדתני דבי רבי ישמעאל: כל פרשה שנאמרה ונשנית, לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה.

רמז תרלב אומר רבא: למה לי דכתב רחמנא מום באדם, מום בבכור, מום בקדשים, צריכא. דאי כתב רחמנא מום באדם, שפון נתרבה במצוות. אדם מבכור בהמה לא אתי, שפון הוא עצמו קרב לגבי מזבח. קדשים מבכור לא אתי, שפון קדשתו מרחם. אדם מקדשים לא אתי, שפון הו עצמו קרביו. בכור מקדשים לא אתי, שפון קדשה מרבה. חדא מחדא לא אתי, תיתי חדא מתרתתי, מהי תיתי, לא לכתוב רחמנא באדם ותיתי מהנד, מה להנד שפון קרבין על גבי המזבח. בבכור ותיתי מהנד, מה להנד, שפון קדשתו מרבה ונוהגין בפשוטיו. בקדשים ותיתי

מהנוד, מה להנד שפן קדשתו מאליהו הלפד צריכי. "או מרוח אשד" אין לו ביצים, או אין לו אלא ביצה אחת, זהו "מרוח אשד" האמור בתורה. רבי ישמעאל אומר: שנמרחו אשכיו. רבי עקיבא אומר: שהרוח באשכיו. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: שמראיו חשוכיו. קשנא לה לרבי ישמעאל: הא חסר אשד מבעי לה, תני שנמרחו אשכיו. קשנא לה לרבי עקיבא: האי ממרח אשד מבעי לה, תני שהרוח באשכיו. קשנא לה לר' חנינא בן אנטיגנוס: האי רוח אשד מבעי לה, תני שמראיו חשוכיו, קסבר גורעין ומוסיפין ודורשין. אין לי אלא אלו בלבד, מנין לרבות שאר המומין, תלמוד לומר: "מום, מום" רבה. מנין הכושי והגיחור לוקן כפח ננס החרש והשוטה והשכור ובעל נגעים טהורים, תלמוד לומר: "איש, איש". והלא דין הוא: ומה אם בהמה שפסל בה אותו ואת בנו וטרפה ויוצא דפן ושלעבדה בה עברה, הכשיר בה כושי וגיחור וכו', אדם שהכשיר בו אותו ואת בנו וטרפה ויוצא דפן ושלעבדה בה עברה או הכושי וגיחור לוקן וכפח וננס וחרש ושוטה והשכור ובעל נגעים טהורין. תלמוד לומר: "איש, איש" רבה. "אשר בו מום" פרט לאותו ואת בנו ולטרפה וליוצא דפן ולשלעבדה בו עברה. והלא דין הוא: ומה אם בהמה שהכשיר בה כושי וגיחור לוקן כפח ננס חרש שוטה שכור ובעל נגעים טהורים פסל בה אותו ואת בנו וטרפה ויוצא דפן ושלעבדה בו עברה, אדם שפסל בו כושי וגיחור לוקן כפח ננס וחרש שוטה ושכור ובעל נגעים טהורים אינו דין שפסל בו אותו ואת בנו וטרפה ויוצא דפן ולשלעבדה בו עברה.

"מום בו" פרט להלך מומו. והלא דין הוא: ומה אם בהמה שפסל בה אותו ואת בנו וטרפה ויוצא דפן ושלעבדה בו עברה אם הלך מומה כשרה, אדם שהכשיר בו אותו ואת בנו וטרפה ויוצא דפן ושלעבדה בו עברה אם הלך מומו לא יהא כשר. לא, אם אמרת בבהמה שהכשיר בה כושי וגיחור לוקן כפח ננס והשכור ובעל נגעים טהורים תאמר באדם שפסל בו את כל אלו, הואיל ופסל בו את כל אלו אם הלך מומו לא יהא כשר. תלמוד לומר: "מום בו" פרט לשלעבדה מומו. תנן: "שפתו העליונה עודפת על התחתונה, או שהתחתונה עודפת על העליונה, הרי זה מום. גבי אדם דכתיב: "מזרע אהרן" ששנה בזרעו של אהרן, אבל בבהמה לא. לא קשנא, הא דאית בה עץם הא דלית בה עץם. יתר עליהו האדם הכילון והלפתו וכו' מנהגי מלי, אמר רבא אמר רבי יוחנן: דאמר קרא: "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן" איש ששנה בזרעו של אהרן. מאי אכא בין מומין לשאינה שנה בזרעו של אהרן, אכא ביניהו אחילי עבודה, מומא מחיל עבודה, דכתיב בה: "מום בו, ולא יחלל", שאינו שנה בזרעו של אהרן לא מחיל עבודה. מאי אכא בין שאינו שנה בזרעו של אהרן ומשום מראית העין, אכא ביניהו עשה. "לחם אלהיו" (כתוב ברמז תקי"ח).

"וּמִן הַקִּדְשִׁים יֹאכַל" אף בְּמַחֲלֶקֶת. וְהָלֵא דִין הוּא: וְיָמָּה אִם טָבוּל יוֹם וּמְחֻסָּר כְּפוּרִים שֶׁהוּן כְּשֶׁרִין לְעִבּוּדָה לְמַחֵר אֵינָן אוֹכְלִין בְּמַחֲלֶקֶת, בְּעַל מוּם שְׁאִין כְּשֶׁר לְעִבּוּדָה לְמַחֵר אֵינּוּ דִין שֶׁלֹּא יֹאכַל בְּמַחֲלֶקֶת. תְּלַמוּד לּוֹמֵר "יֹאכַל" בְּמַחֲלֶקֶת. וַיֹּאמֶר לְמִזְבֵּחַ וְאִין צָרִיף לְפָרְכָת, לָמָּה נֶאֱמַר "לְפָרְכָת", שְׁאִם נֶאֱמַר "לְמִזְבֵּחַ" וְלֹא נֶאֱמַר "לְפָרְכָת", הִיִּיתִי אוֹמֵר: מִן הַמִּזְבֵּחַ שְׁכָשֶׁר לְכָל עִבּוּדָה יֵהָא אָסוּר מִן הַפָּרְכָת שְׁאִין כְּשֶׁר לְכָל עִבּוּדָה לֹא יֵהָא אָסוּר, צָרִיף לּוֹמֵר לְפָרְכָת. אֵלּוּ נֶאֱמַר "לְפָרְכָת" וְלֹא נֶאֱמַר "לְמִזְבֵּחַ", הִיִּיתִי אוֹמֵר: מִן הַפָּרְכָת שְׁכָפְנִים יֵהָא אָסוּר מִן הַמִּזְבֵּחַ שְׁכָחוּץ לֹא יֵהָא אָסוּר, צָרִיף לּוֹמֵר לְמִזְבֵּחַ וְצָרִיף לּוֹמֵר "לְפָרְכָת". יָכוּל לֹא יִכְנָס לַעֲשׂוֹת רְקוּעִין, תְּלַמוּד לּוֹמֵר: "אֵד". כִּף הוּא מְצֻנָּה: הַכְּהֵנִים נִכְנָסִין, אִין כְּהֵנִים נִכְנָסִין לְוִים, אִין לְוִים נִכְנָסִין יִשְׂרָאֵל, אִין טְהוּרִין נִכְנָסִים טְמֵאִים, אִין תְּמִימִין נִכְנָסִין בְּעֵלֵי מוּמִים.

תְּנוּ רַבָּנָן: הַכֹּל נִכְנָסִין לְהִיכָל לְבָנוֹת וּלְתַקָּן וּלְהוֹצִיא אֶת הַטְּמֵאָה. מְצֻנָּה בְּכְהֵנִים וְכוּ'. תְּנִי רַב כְּהֵנָּא: "אֵד אֶל הַפָּרְכָת לֹא יָבֵא" יָכוּל לֹא יֵהוּ כְּהֵנִים בְּעֵלֵי מוּמִין נִכְנָסִין לְבִין הָאוּלָם וְלְמִזְבֵּחַ לַעֲשׂוֹת רְקוּעִין, תְּלַמוּד לּוֹמֵר: "אֵד חֵלֶק". מְצֻנָּה בְּתְמִימִים, אִין שָׁם תְּמִימִים נִכְנָסִין בְּעֵלֵי מוּמִין וְכוּ'.

בְּעַל מוּם, רַבִּי אוֹמֵר: בְּמִיתָה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בְּאַזְהָרָה. מֵאֵי דְרִישׁ, "אֵד אֶל הַפָּרְכָת לֹא יָבֵא" וְגו', וְגִלְיָף חֲלוּל חֲלוּל מְטָמָא שְׁשֻׁמֵשׁ, גְּמַר פְּסוּל הַגּוֹף מְפֻסוּל הַגּוֹף, קָדוֹשׁ פְּנִים פְּגוּל וְנוֹתֵר מְקֻדָּשׁ פְּנִים פְּגוּל וְנוֹתֵר. וְרַבָּנָן אָמְרִי: אָמַר קָרָא: "בּו" וְלֹא בְּעַל מוּם.

"וַיִּדְבֵּר מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֹן וְאֶל בְּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" לְהַזְהִיר אֶהְרֹן עַל יְדֵי פְּנִים, וְאֶת הַבָּנִים עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֶת הַבָּנִים זֶה עַל יְדֵי זֶה.

"וַיִּנְזְרוּ" אִין נִזְיָרָה אֶלָּא פְּרִישָׁה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַיִּנְזֵר מֵאַחֲרַי וַיַּעַל גְּלוּלִיו אֶל לְבוֹ", וְאוֹמֵר: "נִזְרוּ אַחֲוֹר". וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "מִיִּין וְשָׁכַר נִזְיָר", וְאוֹמֵר: "אֶת עֲנָבֵי נִזְיָר", וְאוֹמֵר: "הִמָּה בָּאוּ (בֵּית הַבַּעַל) [בְּעַל פְּעוֹר] וַיִּנְזְרוּ לְבִשְׁת", וְאוֹמֵר: "הָאֲבָבָה בְּחֻדָּשׁ הַחֲמִשִּׁי הַנִּזְיָר". הָא אִין נִזְיָרוֹת בְּכָל מְקוֹם אֶלָּא פְּרִישָׁה.

רמז תרלג בְּעָא מְנָה רַבִּי חֵיָא בַר אֲבִין מְרַב יוֹסֵף: מִיִּין לְטָמָא שְׁשֻׁמֵשׁ שֶׁהוּא בְּמִיתָה, דְּכַתִּיב: "וַיִּדְבֵּר אֶל אֶהְרֹן וְאֶל בְּנָיו וַיִּנְזְרוּ" וְגו', וְגִלְיָף "חֲלוּל, חֲלוּל" מִתְּרוּמָה, מַה תְּרוּמָה בְּמִיתָה אֵף כָּאוּ בְּמִיתָה. וְגִלְיָף "חֲלוּל, חֲלוּל" מִנוֹתֵר, מַה לְהֵלֹן בְּכַרְת אֵף כָּאוּ בְּכַרְת, מְסַתְּבָרָא מִתְּרוּמָה הֵנָּה לַה לְמִילָף, שְׁכֹן גּוֹף טְמֵא (מְקוּדָשׁ) [מְקוּהָ] בְּרַבִּים. אֲדַרְבָּה מִנוֹתֵר הֵנָּה לַה לְמִילָף, שְׁכֹן קָדָשׁ פְּנִים פְּגוּל וְנוֹתֵר, חֲלוּל דְּרַבִּים מְחֲלוּל דְּרַבִּים עָדִיף. [וַיִּנְזְרוּ מְקֻדָּשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל] עַל קָדָשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבִיבִין עַל פְּגוּל נוֹתֵר וְטָמָא, וְאִין חֲבִיבִים עַל קָדָשֵׁי נְכָרִים מְשׁוּם פְּגוּל נוֹתֵר וְטָמָא]. כָּל

הזבחים שקבל דמן זר פסל. מנלו, דתני לוי: "וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו" "בני ישראל" למעוטי מאי, אילימא למעוטי קרבן נשים, קרבן נשים בטמאה קרב, אלא למעוטי נכרים. השתא ציץ לא מרצי, דאמר מר: בגוי בין במזיד בין בשוגג לא הרצה, בטמאה קרב, אלא הכי קאמר: "וינזרו מקדשי, בני ישראל לא יחללו". דבי רבי שמעאל תנא: אתיא בקל וחמר מבעל מום: ומה בעל מום שאוכל אם עבד חלל, זר שאינו אוכל אינו דין שאם עבד חלל. מה לבעל מום שכן עשה בו קרבין כמקריבין, אונו יוכיח. מה לאונו שכן אסור במעשר, בעל מום יוכיח. וחזר הדיו, הצד השווה שבהן שמזהרין ואם עבדו חללו, אף אני אביא זר שמזהר אם עבד חלל. רב משרשיא אמר: אתיא בקל וחמר מיושב: ומה יושב שאוכל אם עבד חלל, זר שאינו אוכל אינו דין שאם עבד חלל. מה ליושב שכן פסול לעדות, חד מהנד יוכיח וכו'. "קדשי [בני] ישראל אין לי אלא קדשי ישראל, קדשי עצמן מנין, תלמוד לומר: "אשר הם מקדשים ליי" לרבות את כלן. מנין שאין מדבר אלא בזמן, נאמר כאן "חלול" ונאמר להלן "חלול", מה חלול האמור להלן זמן, אף חלול האמור כאן זמן. מה חלול האמור להלן הרצאה, אף חלול האמור כאן הרצאה. מה חלול האמור להלן פרת, אף חלול האמור כאן פרת. נאמר כאן: "אני ה'" ונאמר למטה: "אני ה'", מה אני ה' האמור למטה אני ה' מכרית, אף אני ה' האמור כאן אני ה' מכרית. יכול לא יהו חבין משום טמאה אלא על דבר שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח. ודין הוא: ומה פגול שהוא בקבוע ובידיעה אחת ולא התר מכללו אינו חייב אלא על דבר שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח, טמא שהוא בעולה ויורד ובשתי ידיעות והתרה מכללה אינו דין שאינו חייב אלא על דבר שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח. תלמוד לומר: "אשר הם מקדשים ליי". יכול מיז, תלמוד לומר: "יקרב". אמר רבי אלעזר: וכי יש נוגע שהוא חייב, אלא מה תלמוד לומר "יקרב", בהכשר לקרב. הא כיצד, יש לו מתירין משיקרב מתירין, אין לו מתירין משיקדש בכלי. אשפחו טמא, נותר מנלו, מדתני לוי: מנין שאף בפסול זמן הכתוב מדבר, תלמוד לומר: "ולא יחללו את קדשי בני ישראל" בשני חלולין הכתוב מדבר: אחד פסול זמן, ואחד פסול טמאה.

פרק כב

"אמר אלהם לדתיכם" וגו' אמר רבי אבהו: שלש פרות בשלמים למה (כתוב למעלה ברמז ת"ק). "אמר אלהם לדתיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל

הקדשים". "אמר אלהים" לאותן העומדין על הר סיני, "לדרתיכם" אלו דורות הבאים. אם נאמר אבות למה נאמר "בנים", ואם נאמר "בנים" למה נאמר "אבות", מפני שיש באבות מה שאין בבנים, ויש בבנים מה שאין באבות. באבות הוא אומר: "וכל בת ירשת נחלה" [ונגו], והרבה מצות נצטוו בנים שלא נצטוו אבות. הא מפני שיש באבות שאין בבנים ויש בבנים מה שאין באבות, לפיכך הצריך לומר אבות והצריך לומר בנים. אמר מר: "באבות הוא אומר וכל בת ירשת נחלה" באבות אין, בבנים לא. מאי משמע, אמר רבא: אמר קרא: "זה הדבר" דבר זה אינו נוהג אלא בדור זה. אלא מעתה "זה הדבר" דשחויטי חוץ הכי נמי דלא יהא נוהג אלא בדור זה, שאני התם דכתיב: "לדרתם". "זה הדבר" דראשי המטות הכי נמי לא יהא נוהג אלא בדור זה, אמר לה: ההוא גילף "זה, זה" מהתם. האי נמי גילף "זה, זה" מהתם, האי מאי, בשלמא התם אצטריך לגזרה שוה, הכא למאי אצטריך, לשתוק קרא מנה ואנא דדענא. מאי גזרה שוה, דתננא: נאמר פאן "זה הדבר" ונאמר להלן "זה הדבר", מה להלן אהרו ויבניו וכל ישראל אף פאן אהרו ויבניו וכל ישראל, ומה להלן ראשי המטות אף פאן ראשי המטות וכו' (כתוב ברמז תשפ"ג).

רמז תרלד "איש" אין לי אלא איש, אשה מנין, תלמוד לומר: "מכל זרעכם". מנין לרבות כל ישראל, תלמוד לומר: "כל איש". "כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטמאתו עליו ונכרתה" למה נאמר, לפי שהוא אומר: "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו ונכרתה", שיכול אין לי חייב כרת משום טמאה אלא על השלמים בלבד, מנין לרבות כל הקדשים, תלמוד לומר: "וינזרו מקדשי בני ישראל". או אינו מביא אלא פיוצא בשלמים: מה שלמים מיחדין שפאכלין לשני ימים, הנאכלין ליום אחד מנין, תלמוד לומר: "בשר". [אין לי אלא] ששגריהו נאכלין, עולה שאין שגריה נאכלין מנין, תלמוד לומר: "זבח" כל מיני זבחים. לרבות העופות והמנחות שאינן מיני זבחים, עד שאתה מרבה להביא את לג שמון של מצרע, מנין, תלמוד לומר: "כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים". יכול לא יהו חייבין משום טמאה אלא על דבר שחייבין עליו משום פגול, ודין הוא: ומה אם פגול שהוא בקבוע וכו' "וטמאתו עליו" טמאת הגוף. או יכול טמאת בשר, תלמוד לומר: "טמאתו, טמאתו" לגזרה שוה, מה טמאתו האמור להלן בטמאת הגוף דבר ולא דבר בטמאת בשר, אף טמאתו האמור פאן בטמאת הגוף דבר ולא דבר בטמאת בשר. אמר רבי: איש טמאתו עליו, בטמאת הגוף דבר ולא דבר בטמאת הבשר. רבי (חיא) [יוסי] אומר: נאמר "קדשים" בלשון רבים, ונאמר "טמאה" בלשון יחיד. הא מה אני מקיים "וטמאתו עליו", בטמאת הגוף דבר, ולא דבר בטמאת בשר. אחרים אומרים: לא דבר אלא במי שהטמאה פורשת ממנו. "ונכרתה הנפש ההיא" יכול מצד הנה לצד הנה, תלמוד לומר: "מלפני אני

ה"י" בכל מקום שאני. "זרע אהרן" אין לי אלא זרע של אהרן, אהרן עצמו מנין, תלמוד לומר "הוא". "צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר" אוכלין ישראל במעשר טבולי יום. אהרן ובניו מנין, ודין הוא: ומה אם ישראל שאין אוכלין בתרומה במערבי שמש הרי הם אוכלים המעשר טבולי יום, אהרן ובניו שאוכלין בתרומה במערבי השמש אינו דין שיהו אוכלין במעשר טבולי יום. נמצאו: ישראל מן הכתוב, אהרן ובניו מקל וחמר. תנא: הערל והטמא פטורין מן הראיה. בשלמא טמא, דכתיב: "ובאת שמה, והבאתם שמה" כל שישנו בביאה ישנו בהבאה, וכל שאינו בביאה אינו בהבאה. אלא ערל מנלו, הא מני רבי עקיבא היא דמרבי ערל כטמא, דתנא: רבי עקיבא אומר: "איש איש" לרבות הערל. תנא: רבי אליעזר אומר: מנין לערל שאינו אוכל בתרומה, נאמר: "תושב ושכיר" בפסח, ונאמר "תושב ושכיר" בתרומה, מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו, אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו. רבי עקיבא אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר: "איש איש" לרבות הערל. ואימא לרבות האונן, אמר קרא: "זר, וכל זר" זרות אמרתי לך ולא אנינות. ואימא ולא ערלות, הא כתיב "איש איש". ומה ראית, מסתברא ערלות הנה לה לרבוני, שכן מחסר מעשה ומעשה בגופו וענוש פרת וישנו לפני הדבור ומילת זכריו ועבדיו מעפבת אותו. אדרבא אנינות הנה לה לרבוני, שכן ישנו בכל שעה ונוהג באנשים ובנשים ואין בידו לתקן עצמו, הנד נפישן. רבא אומר: בלא הנד נפישן נמי לא מצית אמרת, דאמר קרא: "איש איש" אי זהו דבר שישנו באיש ואינו באשה, הוי אומר: זה ערלות. טמא אינו אוכל בתרומה. מנלו, אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל: דאמר קרא: "איש איש מזרע אהרן" ואי זהו דבר ששנה בזרעו של אהרן, הוי אומר: "זה תרומה", ואימא חזה ושוק, אינה בחללים. תרומה נמי אינו בחללים, חללים לאו זרעא דאהרן הוא. וממאי דהאי "עד אשר יטהר" עד [דאכא] הערב שמש, אימא עד דמיתתי כפרה, לא סלקא דעתך, דתנא דבי רבי ישמעאל: בזב בעל שתי ראיות ובמצרע מסגר הכתוב מדבר, דומיא דטמא נפש דלאו בר כפרה. ואימא הני מלי דלאו בני כפרה, אבל דבר כפרה עד דמיתתי כפרה, ותו, הא דתנא: טבל ועלה אוכל במעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה, הביא כפרה בקדשים, מנלו, אמר רב חסדא: תלתא קראי כתיבי (פתוב ברמיזתו וברמיזתו תק"ב). "בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר" יכול עד שיבא במים, תלמוד לומר: "ובא השמש וטהר" מה טהור האמור למטה ביאת השמש, אף טהור האמור כאן ביאת השמש. "והנגע בכל טמא נפש" אין טמא נפש אלא במגע. "אשר תצא ממנו שכבת זרע" זה בעל קרי. מנין לרבות הנגע בשכבת זרע, תלמוד לומר: "או איש". הזב ובעל קרי אין מטמאין, עד שתצא טמאתן לחוץ. כיצד, הנה אוכל בתרומה והרגיש שנגדעזעו אבריו, אוחז באמה ובוילע את התרומה. זב דכתיב: "איש כי יהיה זב מבשרו". בעל קרי דכתיב: "איש אשר תצא ממנו שכבת זרע". אמר שמואל: כל שכבת זרע שאין גופו מרגיש בה, אינו מטמא. מאי טעמא,

"שְׁכַבְתָּ זָרַע" אָמַר רַחֲמָנָא בְּרֵאוּיָהּ לְהַזְרִיעַ. לְשָׂנֵא אַחֲרֵינָא : כָּל שְׁכַבְתָּ זָרַע שְׂאִינוּ יוֹרָה כַּחַץ, אֵינָה מְזַרְעֶת. הֵיא אֶטְמוּיִי מְטַמְּאָה קָרִי בְּעֵלְמָא. אָמַר רַב פֶּפְא : נוֹגַע בְּשְׁכַבְתָּ זָרַע אֵי בְּכָל שְׁהוּ אוּ בְּכַעֲדָשָׁה, תִּנְאֵי הִיא. וּפְלִיגִי בְּעֵלְמָא. דְּאָפֵא לְמֵאן דְּאָמַר : דּוּן מִנָּה וּמִנָּה : מַה שְׂרָץ בְּנִגְיָעָה אֶף שְׁכַבְתָּ זָרַע בְּנִגְיָעָה, וּמִנָּה : מַה שְׂרָץ בְּכַעֲדָשָׁה אֶף שְׁכַבְתָּ זָרַע בְּכַעֲדָשָׁה. וְאָפֵא לְמֵאן דְּאָמַר : דּוּן מִנָּה : מַה שְׂרָץ בְּנִגְיָעָה אֶף שְׁכַבְתָּ זָרַע בְּנִגְיָעָה, וְאוּקִי בְּאַתְרָה : מַה רוּאָה בְּמִשְׁהוּ אֶף נוֹגַע בְּמִשְׁהוּ. אָמַר לֵה רַב הוּנָא בְּרַה דְּרַב נֶתָן לְרַב פֶּפְא : מִמַּאי דְּמִ"אוּ אִישׁ אֲשֶׁר יִגַע בְּכָל שְׂרָץ" מְרַבָּה לֵה, דִּילְמָא מִ"אוּ אִישׁ אֲשֶׁר תִּצַּא מִמֶּנּוּ שְׁכַבְתָּ זָרַע" קָא מְרַבֵּי לֵה, דְּלַכְלֵי עֵלְמָא מִנָּה וּמִנָּה, שְׂלִינְהוּ לְתַנְאֵי, אָפֵא דְתַנִּי כְּרַב פֶּפְא וְאָפֵא דְתַנִּי כְּרַב הוּנָא בְּרַה דְּרַב נֶתָן.

רמז תרלה מִפְּץ בְּשֶׁרֶץ מִנִּין, וְדִין הוּא : וּמַה פְּכִין קִטְנִים שְׁטְהוּרִין בְּזַב טְמֵאִין בְּשֶׁרֶץ, מִפְּץ שְׁטְמָא בְּזַב אִינוּ דִּין שְׁיָהָא טְמֵא בְּשֶׁרֶץ. [אָלֵא] מִפְּץ בְּמַת מְנָלוּ, דְּתַנְיָא : נֵאֶמַר "בְּגָד וְעוֹר" בְּשֶׁרֶץ, וְנֵאֶמַר "בְּגָד וְעוֹר בְּמַת", מַה בְּגָד וְעוֹר הָאִמּוֹר בְּשֶׁרֶץ מִפְּץ טְמֵא בּוּ, אֶף בְּגָד וְעוֹר הָאִמּוֹר בְּמַת מִפְּץ טְמֵא בּוּ. מִפְּנֵה, [דְּאֵי לֹא מִפְּנֵה] אָפֵא לְמִפְּרָד : מַה לְשֶׁרֶץ שְׂכֹן מְטַמְּא בְּכַעֲדָשָׁה תִּיאַמַר בְּמַת שְׂאִינוּ מְטַמְּא אֵלֵא בְּכַזִּית. לֵאִי אֶפְנוּיִי מִפְּנֵה. מִכְּדֵי שְׂרָץ אֲתַקֵּשׁ לְשְׁכַבְתָּ זָרַע, דְּכַתִּיב : "אוּ אִישׁ אֲשֶׁר תִּצַּא מִמֶּנּוּ שְׁכַבְתָּ זָרַע", וּסְמִידָ לֵה : "אוּ אִישׁ אֲשֶׁר יִגַע בְּכָל שְׂרָץ", וּכְתִיב בֵּה בְּשְׁכַבְתָּ זָרַע : "וְכָל בְּגָד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שְׁכַבְתָּ זָרַע", בְּגָד וְעוֹר דְּכַתֵּב רַחֲמָנָא גַּבֵּי שְׂרָץ לְמַה לִּי, שְׁמַע מִנָּה לְאֶפְנוּיִי. וְאֶפְתִּי מִפְּנֵה מִצַּד אֶחָד הוּא, דְּמַת נְמִי אֶפְנוּיִי [מִפְּנֵה] : מִכְּדֵי מַת אֲתַקֵּשׁ לְשְׁכַבְתָּ זָרַע, וּכְתִיב בֵּה בְּשְׁכַבְתָּ זָרַע : "וְכָל בְּגָד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שְׁכַבְתָּ זָרַע", בְּגָד וְעוֹר דְּכַתֵּב רַחֲמָנָא גַּבֵּי מַת לְמַה לִּי, שְׁמַע מִנָּה [לְאֶפְנוּיִי. וְהוּא] מִפְּנֵה מְשַׁנֵּי צְדָדִין. הִנִּיחָא לְמֵאן דְּאָמַר : דּוּן מִנָּה וְאוּקִי בְּאַתְרָה, אֵלֵא לְמֵאן דְּאָמַר : דּוּן מִנָּה וּמִנָּה מַאי אָפֵא לְמִימַר, אָמַר קָרָא : "וְכַבִּסְתֶּם בְּגִדְכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" כָּל טְמֵאוֹת שְׂאֵתָה מְטַמְּא בְּמַת לֹא יְהוּ פְחוּתִים מְשַׁבְּעָה.

"אֲשֶׁר יִגַע בְּכָל שְׂרָץ". אִין לִי אֵלֵא בְּשֶׁרֶץ, מִנִּין לְרַבּוֹת אֶת הַנְּבִלָה, תִּלְמוּד לומר : "בְּכָל שְׂרָץ". "אֲשֶׁר יִטְמָא" לְרַבּוֹת אֶת הַשְּׁעוּרִין. "בְּאֲדָם" זֶה הַמַּת. "אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ" זֶה טְמֵא מַת. "טְמֵאוֹתוֹ" לְרַבּוֹת זָבִים וְזָבוֹת נְדוּת וְיוֹלְדוֹת. אִין לִי אֵלֵא יְמִי חֲמָרוֹ, יְמִי קָלוֹ מִנִּין, תִּלְמוּד לומר : "לְכָל טְמֵאוֹתוֹ". "אֲשֶׁר יִטְמָא" לְרַבּוֹת בּוֹעֵל נְדָה. "לוֹ" לְרַבּוֹת אוֹכֵל נְבִלַת עוֹף טְהוֹר. "נִפְשׁ אֲשֶׁר תִּגַע בּוֹ יִטְמָא" וְלֹא הַמְּסִיטָה. "וְיִטְמָאָה עַד הָעָרֵב וְלֹא יֵאָכֵל מִן הַקֹּדְשִׁים" יֵשׁ קֹדְשִׁים שְׂאוּכָל בְּהוֹן, פָּרַט לְנִתְעָרְבוֹ עַל יֵתֵר מִן מֵאָה. אִין לִי אֵלֵא אֶכְלִי תְרוּמָה בְּאֶכְלִי חֲלִין, מְשֻׁקָה הַקֹּדֶשׁ בְּמְשֻׁקָה חֲלִין. מִנִּין אֶכְלִי תְרוּמָה בְּאֶכְלִי תְרוּמָה, מְשֻׁקָה תְרוּמָה בְּמְשֻׁקָה תְרוּמָה, אֶכְלִי הַקֹּדֶשׁ בְּאֶכְלִי הַקֹּדֶשׁ, מְשֻׁקָה הַקֹּדֶשׁ בְּמְשֻׁקָה הַקֹּדֶשׁ, מִנִּין, תִּלְמוּד לומר : "מִן הַקֹּדְשִׁים" רַבָּה. "כִּי אִם רַחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמִים" יְכוֹל יְהֵא מְרַחֵץ אֲבָר

מנין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה, שנגאמר: "וימתו בו כי יחללהו" פרט לזו שמחלקת ועומדת. אמר רב: זר שאכל את התרומה, לוקה. אמרו לה רב פהנא ורב אסי לרב: ולימא מר במיתה, דכתיב: "וכל זר לא יאכל קדש", "אני ה' מקדשם" הפסיק הענגן. מיתיבי: ואלו הן שבמיתה: זר שאכל את התרומה, [מתניתא] ארב קא רמית, רב תנא הוא ופליג. הזיד במעילה רבי אומר: במיתה. וחכמים אומרים: באזקה. מאי טעמא דרבי, אמר רבי אבהו: גמר "חטא, חטא" מתרומה, מה להלן במיתה אף כאן במיתה. ורבנן, "בו" ולא במעילה.

רמז תרלו אמר רבי יוחנן: מנין לתחית המתים מן התורה, שנגאמר: "וינתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן" וכי אהרן לעולם קיים שנותנין לו תרומה, אלא מלמד, שעתיד לחיות וישראל נותנין לו תרומה. מפאן, לתחית המתים מן התורה. דבי רבי ישמעאל תנא: פאהרו, מה אהרו חבר אף בניו חברים. מפאן, שאין נותנין תרומה לכהן עם הארץ. דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מנין שאין נותנין תרומה לכהן עם הארץ, שנגאמר: "ויאמר לעם לישבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורת ה'" כל המחזיק בתורת ה' יש לו מנת, ושאין מחזיק בתורת ה' אין לו מנת. אמר רב חנא בר אדא אמר רבי יהודה: כל הנותן תרומה לכהן עם הארץ פאלו נותנה לפני ארי, מה ארי ספק דורס ואוכל ספק אינו דורס ואוכל אף כהן עם הארץ ספק אוכלה בטורה ספק אוכלה בטמאה. רבי יוחנן אמר: אף גורם לו מיתה, שנגאמר: "וימתו בו כי יחללהו". דבי רבי אליעזר בן יעקב תנא: אף משיאו עון אשמה, שנגאמר: "והשיאו אותם עון אשמה". תנו רבנן: תרומה לכהן, מעשר ראשון ללוי, דברי רבי מאיר. רבי אלעזר בן עזריה אומר: מתירו לכהן. "מתירו" מפלל דאיכא מאן דאסר, (אלא) אימא: נותנו [אף] לכהנים. מאי טעמא דרבי מאיר, אמר רב אחא ברה דרבא משמה דגמרא: דכתיב: "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה" כתרומה, מה תרומה אסורה לזרים אף מעשר ראשון נמי אסור לזרים. אי מה תרומה חזבין עליה מיתה וחמש, אף מעשר ראשון נמי חזבין עליה מיתה וחמש. אמר קרא: "וימתו בו כי יחללהו", "וינסף חמשתו עליו", "בו" ולא במעשר, "עליו" ולא במעשר. ורבנן, כתרומה, מה תרומה טובלת אף מעשר ראשון נמי טובל וכדתניא: רבי יוסי אומר: יכול לא יהא חזב אלא על הטבל שלא הורם ממנו כל עקר. הורם ממנו תרומה גדולה ולא הורם ממנו מעשר ראשון, מעשר ראשון ולא מעשר שני, ואפלו מעשר עני, מנין, תלמוד לומר: "לא תוכל לאכל בשעריך", ולהלן הוא אומר: "ואכלו בשעריך ושבעו" מה בשעריך האמור להלן מעשר עני, אף שעריך האמור כאן מעשר עני, וקאמר רחמנא: "לא תוכל". ואידך, מעשר דטבול מדר' יוסי נפקא. ורבנן, אי מה היא הנה אמינא: הגי מלי ללא אכל למיתה לא, קא משמע לן. אם נאמרו קלות, למה נאמרו חמורות, שאלו נאמרו

קלות ולא נאמרו חמורות, הייתי אומר: על הקלות בלא תעשה ועל החמורות במיתה, צריך לומר חמורות. אלו נאמרו חמורות ולא נאמרו קלות, הייתי אומר: על החמורות יהא חזק, על הקלות יהא פטור, לכך צריך לומר קלות וצריך לומר חמורות. "וכל זר לא יאכל קדש" אין לי אלא זר, מנין אפלו לוי, אפלו ישראל, תלמוד לומר: כל זר. "לא יאכל" אין אכילה פחותה מפזית. "קדש" מה קדש האמור להלן בקדשי הגבול הפתוח מדבר, אף קדש האמור פאן בקדשי הגבול הפתוח מדבר. אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר: כל מקום שנאמר: "לא יאכל, לא תאכל, לא תאכלו" אחד אסור אכילה ואחד אסור הנאה במשמע, עד שיפרט לה הפתוח כדרך שפרט בנבלה. דתניא: "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי" וכו'. והרי תרומה דרחמנא אמר: "וכל זר לא יאכל קדש", ויתנו: "מערבין לנזיר בינו ולישראל בתרומה". אמר רב פפא: שאני התם דאמר קרא: "תרומתכם" שלכם תהא. ואידך, "תרומתכם" דכלהו ישראל. אמר רבא: זר שאכל עולה לפני זריקה חוץ לחומה, לוקה חמש לרבי שמעון. ולילקי נמי משום "וזר לא יאכל קדש", הני מלי היכא דחזי לכהנים, הכא לכהנים לא חזי.

רמז תרלו תניא: רבי אלעזר אומר: מנין לערל שאינו אוכל בתרומה: נאמר "תושב ושכיר" בפסח, ונאמר "תושב ושכיר" בתרומה מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו. רבי עקיבא אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר "איש" לרבות הערל. אמר רב: "נאמר תושב ושכיר" וכו' מפנה, דאי לא מפנה אפא למפרך: מה לפסח שחייבין עליו משום פגול ונותר וטמא. לאיי אפנויי מפנה. הי מפנה, אי דתרומה מצרך צריכי, דתניא: "תושב" זה קנוי קנן עולם, "שכיר" זה קנוי קנן שנים. ויאמר תושב ואל יאמר שכיר, ואני אומר: קנוי קנן עולם אינו אוכל, קנוי קנן שנים לא כל שכן, אלו כן הייתי אומר: "תושב" זה קנוי קנן שנים, אבל קנוי קנן עולם אוכל, בא שכיר ולמד על תושב שאף על פי שקנוי קנן עולם אינו אוכל. אלא דפסח מפנה. האי "תושב ושכיר" דכתב רחמנא בפסח מאי ניהו. אילימא תושב ושכיר ממש, משום דהוה לה תושב ושכיר אפטר לה מפסח, והא קימא לן גבי תרומה דלא אכיל בתרומה דרבה, אלמא לא קני לה לרבה קנן גמור, אלא לאפנויי. ואפתי מפנה מצד אחד הוא, ושמעינן לה לרבי אלעזר דאמר: מפנה מצד אחד למדין ומשיבין כיון דלגופה לא צריך, שדי חד אלמד וחד אמלמד, והוה לה גזרה שוה מפנה משני צדדין. אי מה פסח אונו אסור בו, אף תרומה אונו אסור בה. אמר רבי יוסי בר חנינא: אמר קרא: "זר, וכל זר" זרות אמרתי לה ולא אנינות. אימא ולא ערלות, הא פתיב "תושב ושכיר". ומה ראית, מסתברא ערלות הוה לה לרבוויי, שכן מחסר מעשה ומעשה בגופו וענוש פרת וישנו לפני הדבור ומילת זכרו ועבדיו מעפכת בו. אדרבה אנינות הוה לה לרבוויי, שכן ישנו בכל שעה ונוהגת באנשים

ובנשים ואין בידו לתקן עצמו, הנד נפישו. רבא אמר: בלא הנד נפישו נמי לא מצית אמרת שבקינן ערלות דכתיב בגופה דפסח וילפינן אננינות מפסח דפסח גופה ממעשר גמר. אי מה פסח מילת זכריו ועבדיו מעכבת בו [אף] תרומה מילת זכריו ועבדיו מעכבת בו, אמר קרא: "ומלתה אתו אז לאכל בו" מילת זכריו ועבדיו מעכבת בו [מלאכל בפסח], ואין מילת זכריו ועבדיו מעכבת בתרומה. אי הכי אימא: "וכל ערל לא יאכל בו" בו אינו אוכל אבל אוכל בתרומה, הא כתיב "תושב ושכיר". ומה ראית, מסתברא דערלות הוה לה לרבויי, שכן מעשה בגופו וענוש פרת. אדרבה מילת זכריו ועבדיו הוה לה לרבויי, שכן ישנו בכל שעה, הנד נפישו. רבא אמר: בלא הנד נפישו לא מצית אמרת, מי אכא מידי דערלות גופה לא מעכבא וערלות דאחריני מעכבא. ורבי עקיבא האי תושב ושכיר מאי עביד לה, לאתויי גר שמל ולא טבל, וקטן שנולד כשהוא מהול וקסבר צריך להטויף ממנו דם ברית. ורבי אליעזר לטעמה, דאמר: דגר שמל ולא טבל גר מעלמינא הוא, וקסבר קטן שנולד מהול אין צריך להטויף ממנו דם ברית. ורבי אליעזר האי "איש, איש" מאי עביד לה, דברה תורה כלשון בני אדם (פתיב ברמז ר"ב).

"וכהו פי יקנה נפש". מנין לכהו שנשא אשה וקנה עבדים שיאכלו בתרומה, שנאמר: "וכהו פי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו". ומנין לאשה שקנתה עבדים, ועבדים שקנו עבדים, שיאכלו בתרומה, שנאמר: "וכהו פי יקנה נפש קנין כספו" אף קנינו שקנה כספו אוכל. אמר עולא: דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה, שנאמר: "וכהו פי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו" (אמר רחמנא), והא נמי קנין כספו הוא. ומה טעם אמרו אינה אוכלת, שמא ימזגו לה כוס של תרומה בבית אביה, ותשקה לאחיה ולאחיותיה. אי הכי הגיע זמן ולא נשאו נמי, התם דכתא מיחד לה. אלא מעתה לקיט כהו לישראל לא ליכול בתרומה, דילמא אתי למיכל בהדה, השתא מדידהו ספי לה מדידה אכלה. רב שמואל בר יהודה אמר: משום סמפון. אי הכי נכנסה לחפה ולא נבעלה נמי, התם מבדק בדיק לה, והדר מעיל לה. מאי ביניהו, אכא ביניהו קבל מסר והלך. היבם אינו מאכיל בתרומה. מאי טעמא, "קנין כספו" אמר רחמנא, והאי קנין דאחיו הוא. העבר והיבם והארוסין והחרש וכן תשע שנים ויום אחד, פוסליו ולא מאכילין. האי עבר היכי דמי, אי בת כהו לישראל היא, פסיל לה, "כנעוריה (בית אביה)" אמר רחמנא פרט למעברת. אי בת כהו לישראל לכהו, ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל. היבם אי בת כהו לישראל היא פסיל לה, "ושבה אל בית אביה" אמר רחמנא פרט לשומרת יבם. ואי בת ישראל לכהו היא, לא מאכיל לה, "קנין כספו" אמר רחמנא והאי קנין כספו דאחיו הוא. הארוסין אי בת כהו לישראל היא, פסיל לה דקני לה, "כי תהיה" אמר רחמנא, והא קניא בהניה. אי בת ישראל לכהו היא, לא מאכיל לה, מאי טעמא, משום דעולא. והחרש אי בת כהו לישראל היא פסיל לה, דהא קני לה בתקנתא דרבנן. אי בת ישראל לכהו היא,

לא מאכיל לה, "קנן כספו" אמר רחמנא, והאי לאו בר קנן הוא. וכן תשע שנים ויום אחד דהנד פוסלין בביאתו, וכדתנא: בן תשע שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי נתין חלל וממזר שפאו על הכהנת ועל הלוייה ועל בת ישראל, פסלה. אבעיא להו: מחסר גט שחרור אוכל בתרומה או אינו אוכל בתרומה, "קנן כספו" אמר רחמנא, והאי לאו קנן כספו הוא, או דילמא כיון דמחסר גט שחרור קנן כספו קרינא בה. תא שמע: "יליד בית" מה תלמוד לומר, אם קנן כסף אוכל יליד בית לא כל שכן, אלו כן הייתי אומר מה קנן כסף שיש בו שנה כסף [אוכל] אף יליד בית שיש בו שנה כסף [אוכל], ומנין שאף על פי שאינו שנה כלום, תלמוד לומר: "יליד בית" מפל מקום. ועדין אני אומר: יליד בית בין שיש בו [שנה] כסף בין שאין בו [שנה] כסף אוכל. קנן כסף שיש בו שנה כסף אוכל אין בו שנה כסף אינו אוכל. תלמוד לומר: "קנן כספו ויליד בית" מה יליד בית אף על פי שאינו שנה כלום, אף קנן כסף אף על פי שאינו שנה כלום. העבר פוסל ואינו מאכיל, דברי רבי יוסי. אבעיא להו: מאי טעמא דר' יוסי, משום דקסבר עבר במעי זרה זר הוא, או דילמא ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל, למאי נפקא מנה, לעבר במעי כהנת, מאי, אמר רבא: הינו טעמא דרבי יוסי, דקסבר עבר במעי זרה זר הוא. רב יוסף אמר: ילוד מאכיל, שאינו ילוד אינו מאכיל. אמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי רבי יוסי, אבל חכמים אומרים: יש לו בנים אוכלין בשביל בנים, אין לו בנים אוכלין בשביל אחיו, אין לו אחיו אוכלין בשביל משפחה כלה. זו ולא סבירא לה, הא אמר לה שמואל לרב הונא בגדתא: איתי לי בי עשרה, ואימא לך באנפיהו המזכה לעבר קנה (כתוב ברמז תק"ו).

"כי יקנה נפש קנן כספו" יכול אפלו עבד עברי יאכל בתרומה, תלמוד לומר: "כסף" יצא עבד עברי שאין לו בו כסף. אוציא את עבד עברי ולא אוציא את של שתפין, תלמוד לומר: "כספו" פרט למי שחציו עבד וחציו בן חורין. מנין לבן שפאכיל אמו בתרומה, דין הוא: אם מצינו שעשה זרע כאב לפסל נעשה את זרע כאב להאכיל, שפדת מאכיל מעוטה. אמר רבי שמעון: תלמוד לומר: "ויליד ביתו [הם יאכלו]". "הם יאכלו" הם אוכלין ואין בהמה אוכלת, יכול לא תאכל בכרשיניו, תלמוד לומר: "נפש". "בלחמו" יצא מת שאין לו לחם. "ובת כהן כי תהיה לאיש זר" בן תשע שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי חלל נתין וממזר שפאו על הכהנת ועל הלוייה ועל בת ישראל, פסולה. מנא הני מלי, אמר רב יהודה אמר רב: אמר קרא: "ובת כהן כי תהיה לאיש זר" כיון שנבעלה לפסול לה, פסלה. האי מבועיא לה לכדקאמר רחמנא: בת כהן דמנסבא לזר לא תאכל, ההיא מ'ושבה אל בית אביה" נפקא, מדקאמר רחמנא "ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל" מכלל דמעקרא לא אכלה. אי מההיא הנה אמינא: [לאו הבא מכלל עשה] עשה, כתב רחמנא האי ללאו, לאו מ'וכל זר לא יאכל קדש" נפקא. ההוא מבועיא לה לגופה, תרי "וכל זר" כתיבי. ואפתי

מבעניא לה לכדרכי יוסי ברי חנינא: זרות אמרתי לך ולא אנינות. ורי יוסי ברי חנינא מ"זר, וכל זר" נפקא. ואפתי מבעניא לכדתנאי: כשהיא חוזרת חוזרת לתרומה, ואינה חוזרת לחזה ושוק. ואמר רב חסדא אמר (רבא) [רבינא] בר שילא: מאי קרא, דכתיב: "היא בתרומת הקדשים לא תאכל" במורם מן הקדשים לא תאכל. אם כן לכתב קרא "בקדשים לא תאכל" מאי "בתרומת הקדשים", שמע מנה תרתי. אשפחן פהנת, לוייה וישראלית מנלן, כדקאמר רבי אבא אמר רב: "בת ובת", הקא נמי "בת ובת". כמאן, כרבי עקיבא דדריש ווי"ו, אפילו תימא רבנו, בלה "ובת" קרא תירא הוא. ואימא לנבעלה לפסול לה חגיבי פרתות, "כי תהיה" אמר רחמנא הנך דאית בהו הוייה, וחגיבי פרתות לאו בני הוייה נינהו. אי הכי נכרי ועבד דלאו בני הוייה נינהו לא ליפסלו, הנך פסלי מדרכי יוחנן, דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל: מנין לנכרי ועבד שבאו על הפהנת ועל הלוייה ועל הישראלית שפסלוה, שנאמר: "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה" מי שיש לו אלמנות וגרושין בה, יצאו נכרי ועבד שאין לו אלמנות וגרושין בה. אשפחן כהנת, לוייה וישראלית מנלן, כדקאמר רבי אבא אמר רב: "בת ובת", הקא נמי בת ובת וכו'. "ובת כהן כי תהיה לאיש זר" אין לי אלא לממזר, מנין אפלו ללוי, ואפלו לישראל, תלמוד לומר: "לאיש". מנין אלמנה לכהן גדול, גרושה וחסלוצה לכהן הדיוט, (ממזרת ונתינה לישראל), בת ישראל לממזר ולנתין, תלמוד לומר: "לאיש" לאיש המאכיל. והלא דין הוא: ומה ישראל שאין ביאתו פוסלתה מן הפהנה, ביאתו פוסלתה מן התרומה. כהן גדול שביאתו פוסלתה מן הפהנה אינו דין שתהא ביאתו פוסלתה מן התרומה. לא, אם אמרת בישראל שאין מאכיל את אחרות, תאמר בכהן גדול שמאכיל את אחרות, הואיל ומאכיל את אחרות לא תהא ביאתו פוסלתה מן התרומה. תלמוד לומר: "לאיש" לאיש המאכיל. "היא בתרומת הקדשים לא תאכל" היא אינה אוכלת, אבל אמה אוכלת. כיצד, בת ישראל לכהן, ילדה הימנו בת, הלכה הבת ונשאת לעבד ונשאת לנכרי, הייתי אומר: כשם שהיא אינה אוכלת כן אמה לא תאכל, תלמוד לומר: "היא" היא אינה אוכלת, אבל אמה תאכל. אם נאמר "בתרומה" למה נאמר "בקדשים", [אם נאמר בקדשים למה נאמר "בתרומה"], מפני שיש בתרומה מה שאין בקדשים, ובקדשים מה שאין בתרומה: תרומה לא התרה לזרים, קדשים התרו לזרים. קדשים חגיבין עליהן משום פגול נותר וטמא, תרומה אין חגיבין עליהן משום פגול נותר וטמא. הא מפני שיש בתרומה מה שאין בקדשים ובקדשים מה שאין בתרומה, צריך לומר בתרומה וצריך לומר בקדשים. "ובת כהן כי תהיה לאיש זר", וסמיך לה: "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה" אמר רבי יוחנן: בת כהן לישראל אין זיוגן עולה יפה. מאי היא, אמר רב חסדא: או אלמנה או גרושה או זרע אין לה. במתניתא תנא: קובריה או קוברתו או מביאתו לידי עניות. איני, והאמר רבי יוחנן: הרוצה להתעשר ידבק בזרעו של אהרו, כל שפן שתורה וכהנה מעשרתו. לא קשיא, הא בתלמיד חכם הא בעם הארץ. "ובת כהן כי תהיה

אלמנה" בת ישראל שנשאת לכהן תאכל בתרומה, מת וְלֹה מִמֶּנּוּ בֶן תֹּאכֵל בתרומה. נשאת לְלוֹי תֹאכֵל בְּמַעֲשֶׂר, מת וְלֹה מִמֶּנּוּ בֶן תֹּאכֵל בְּמַעֲשֶׂר, מת בְּנֵה מְלוֹי תֹאכֵל בתרומה. דְּחִזְרָה וְאָכְלָה בְּשִׁבִיל בְּנֵה, מָנָא לֹן, אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב: דְּאָמַר קָרָא: "בַּת וּבֵת". כְּמָאן, כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְדָרִישׁ וּוִי"ן, אָפְלוּ תִימָא רַבָּנָן, כְּלָה "וּבֵת" קָרָא יְתִירָא הוּא. תִּנּוּ רַבָּנָן: כְּשֶׁהִיא חוֹזְרֵת, חוֹזְרֵת לְתִרּוּמָה וְלֹא לְחִזָּה וְשׁוֹק. אָמַר רַב חֲסֵדָא אָמַר (רַבָּא) [רַבִּינָא] בַּר שִׁילָא: מָאִי קָרָא, "הִיא בתרומת הקדשים לא תאכל" בְּמִוּרָם מִן הַקְּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל. וְרַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּה: "מִלְּחָם" וְלֹא כָּל לָחֶם, פָּרֵט לְחִזָּה וְשׁוֹק. רַב סִפְרָא אָמַר: "מִלְּחָם" [לָחֶם] וְלֹא (כָּל) בָּשָׂר. רַב פִּפְא אָמַר: "מִלְּחָם אֲבִיהָ תֹאכֵל" [לָחֶם] הַקְּנוֹי לְאֲבִיהָ תֹאכֵל, פָּרֵט לְחִזָּה וְשׁוֹק דְּמִשְׁלַחַן גְּבוּהָ קָא זָכִי לָהּ. רַבָּא אָמַר: ("כִּי) [וְנֹאֶת חִזָּה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרִוּמָה תֹאכְלוּ בְּמִקּוּם (קְדוּשָׁה) [טְהוֹר] אֶתְּהָ וּבְנִיחָד וּבְנִתִּיחָד אֶתְּךָ" בְּזִמְן שְׂאֵתְךָ.

"וְזָרַע אֵין לָהּ" אֵין לִי אֶלָּא זָרְעָה, זָרַע זָרְעָה מִנִּין, תִּלְמוּד לומר: "זָרַע אֵין לָהּ" עֵין עֲלֶיהָ. וְהָא אֶפְקֵתָה לְזָרַע זָרְעָה, זָרַע זָרְעָה לֹא אֵינְךָ קָרָא, דְּבָנֵי בָנִים הָרִי הוּן כְּבָנִים. כִּי אֵינְךָ קָרָא, לְזָרַע פְּסוּל. וְתִנָּא גּוּפָה דְדָרִישׁ הֵכִי מָנָא לָהּ, אָמַרִי: מִדְּכַתֵּב: "מָאן בִּלְעָם הִלְךְ עִמָּנוּ", "מָאן יָבִמִי לְהַקִּים לְאַחִיו שָׁם", וְלֹא כְּתִיב בֵּה יו"ד, וְהָא כְּתִיב יו"ד שְׁמַע מִנֵּה לְדָרְשָׁא הוּא דְכַתֵּב. תִּנּוּ רַבָּנָן "וְשָׁבָה אֶל בֵּית אֲבִיהָ" פָּרֵט לְשׁוּמְרֵת גְּבָם. "כִּנְעוּרֶיהָ" פָּרֵט לְמַעֲבָרֵת. וְהִלָּא דִין הוּא: וּמָה בְּמִקּוּם שְׁלֹא עָשָׂה וְלָד מִן הָרֵאשׁוֹן כְּנֹלָד מִן הַשְּׁנִי לְפִטְרָה מִן הַיָּבוּם, עָשָׂה עֶבֶר כְּנִלּוּד. מִקּוּם שְׁעָשָׂה וְלָד מִן הָרֵאשׁוֹן כְּנֹלָד מִן הַשְּׁנִי לְפִסְלָה מִן הַתְּרִוּמָה, אֵינּוּ דִין שְׁנַעֲשָׂה עֶבֶר כְּנִלּוּד. לֹא, אִם עָשָׂה עֶבֶר כְּנִלּוּד לְעַנְנָן יָבוּם שְׁהָרִי עָשָׂה מִתִּים כְּחַיִּים, נַעֲשָׂה עֶבֶר כְּנִלּוּד לְעַנְנָן תְּרִוּמָה שְׁלֹא עָשָׂה מִתִּים כְּחַיִּים. תִּלְמוּד לומר: "כִּנְעוּרֶיהָ" פָּרֵט לְמַעֲבָרֵת. וְאֶצְטְרִיךְ לְמַכְתֵּב כּו' (כְּתוּב בְּרַמְזוֹ תַק"ו). יֹאמַר גְּרוּשָׁה, מָה תִּלְמוּד לומר "אֶלְמָנָה", וּמָה גְרוּשָׁה שְׂאֵסוּרָה לְכַהֵן הַדְּיוּט הָרִי הִיא חוֹזְרֵת אֶלְמָנָה שְׁמִתְרֵת לְכַהֵן הַדְּיוּט אֵינּוּ דִין שְׁתַּחֲזֹר. אֵלּוּ בֶן הִיִּתִי אֹמַר: גְּרוּשָׁה שְׂאֵין לָהּ זָרַע תַּחֲזֹר, אֲבָל אֶלְמָנָה בֵּין שְׂיֵשׁ לָהּ זָרַע בֵּין שְׂאֵין לָהּ זָרַע תַּחֲזֹר, תִּלְמוּד לומר: "אֶלְמָנָה וְזָרַע אֵין לָהּ". אֵלּוּ נֶאֱמַר "אֶלְמָנָה" וְלֹא נֶאֱמַר "גְּרוּשָׁה", הִיִּתִי אֹמַר: אֶלְמָנָה שְׂאֵין לָהּ זָרַע תַּחֲזֹר, אֲבָל גְּרוּשָׁה בֵּין שְׂיֵשׁ לָהּ זָרַע בֵּין שְׂאֵין לָהּ זָרַע לֹא תַּחֲזֹר, תִּלְמוּד לומר: "אֶלְמָנָה וְזָרַע אֵין לָהּ", "גְּרוּשָׁה וְזָרַע אֵין לָהּ". בָּאת אֶלְמָנָה לְהַחֲמִיר עֲלֶיהָ, וְגְרוּשָׁה לְהַקֵּל עֲלֶיהָ. יְכוּל אָפְלוּ נִתְאַרְמְלָה אוּ נִתְגַּרְשָׁה מִמִּי שְׂאֵין מִשִּׂיאָהּ לְכַהֵנָה, תִּלְמוּד לומר: "וּבֵת אִישׁ כַּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִיא בְּתִרּוּמַת הַקְּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל". "וְזָרַע אֵין לָהּ" אֵין לִי אֶלָּא זָרַע מִיִּשְׂרָאֵל, זָרַע מִן הַכְּהֻנִּים מִנִּין, תִּלְמוּד לומר: "וְזָרַע אֵין לָהּ" בָּאִי זֶה צַד. בַּת כַּהֵן שְׁנַשְׂאת לְיִשְׂרָאֵל וְיִלְדָה הִימָנוּ בַּת, הִלְכָה הַבַּת וְנִשְׂאת לְכַהֵן וְיִלְדָה מִמֶּנּוּ בֶן, הָרִי זֶה רְאוּי לְהִיּוֹת כַּהֵן גְּדוּל מִשְׁמֵשׁ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, מֵאֲכִיל אֶת אִמּוֹ וּפּוֹסֵל אֶת אִם אִמּוֹ. זֹאת אוֹמְרֵת: לֹא

כבני כהן גדול שפוסלני מן התרומה. אין לי אלא זרע פֿשר, זרע פֿסול מנין, תלמוד לומר: "וזרע אין לה". כיצד, בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל וילדה ממנו בת, הלכה הבת ונשאת לעבד ולנכרי וילדה ממנו בן, הרי זה ממזר. היתה אם אמו בת ישראל לכהן תאכל בתרומה, [בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה]. יכול אף זרע מן השפחה ומן הגויה יפסל או יאכיל, תלמוד לומר: "זרע" יצא זה שאינו זרעה. כיצד, בת כהן לישראל ובת ישראל לכהן וילדה ממנו בן, והלך הבן ונכבש עם השפחה והגויה וילדה ממנו [בן], יכול יפסל או יאכיל, תלמוד לומר: "זרע" יצא זה שאינו זרעה. "מלחם אביה תאכל" למד שאינו מדבר אלא בקדשי הגבול. בת כהן שנשאת לישראל ואחר כך אכלה תרומה, וכן כהן שאכל תרומת חברו, יכול יהו חביבין בחמש, תלמוד לומר: "וכל זר לא יאכל בו, ואיש כי יאכל קדש בשגגה" יצאו אלו שאינם זרים לה. "איש" פֿרט לקטן, או שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד, תלמוד לומר: "ואיש". "כי יאכל" אין אכילה פחותה מפזית. "קדש" מה קדש האמור להלן בקדשי הגבול הכתוב מדבר, אף קדש האמור פֿאן בקדשי הגבול הכתוב מדבר. "בשגגה" פֿרט למזיד. אמר רבי יוסי: שמעתי שהאוכל מקדשי קדשים לאחר זריקת דמים שמשלם את הקרן ונותן לכהן ולוקח בהן שלמים. תנו רבנן: האוכל פזית תרומה, משלם קרן וחמש. אבא שאול אומר: עד שיהא בו שנה פרוטה. מאי טעמא דתנא קמא, אמר קרא: "ואיש כי יאכל קדש" ואכילה בכזית. ואבא שאול מאי טעמא, אמר קרא: "ונתן לכהן את הקדש" ואין נתינה פחות משנה פרוטה. ואידך נמי הכתיב: "כי יאכל", ההוא פֿרט למזיק הוא דאָתא. ואידך נמי הכתיב: "ונתן", ההוא מבעיא לה לדבר הראוי להיות קדש, פֿרט לאוכל תרומת חמץ בפסח. זר שאכל תרומה בשוגג אכילה גסה, משלם את הקרן ואינו משלם את החמש. שניאמר: "ואיש כי יאכל קדש בשגגה" פֿרט למזיק.

רמז תרלח "ונחמשתו יוסף עליו" שיהא הוא וחמשו חמשה, דברי רבי יאשיהו. רבי (נתן) [וינתן] אומר: חמישיתו של קרן. אמר רמי בר חמא: הרי אמרו: הקדש אין מתחלל על הקרקע, דרַחמנא אמר: "ונתן הכסף וקם לו", חמש הקדש מהו שיתחלל על הקרקע, תרומה אין משתלמת אלא מן החליו, דרַחמנא אמר "ונתן לכהן את הקדש" דבר הראוי להיות קדש, חמש תרומה מהו שישתלם שלא מן החליו, מעשר אין מתחלל על אסימון, דכתיב: "וצרת הכסף בידך" לרבות דבר שיש עליו צורה, חמש מעשר מהו שיתחלל על אסימון, אמר קרא: "עליו" לרבות חמשו כמותו. אמר רבא: גבי גזל כתיב: "ונחמישתו יוסף עליו", ותנן: "נתן לו את הקרן ונשבע על החמש הרי זה מוסיף חמש על חמש, עד שיתמעט הקרן בפחות משנה פרוטה". גבי תרומה כתיב: "ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויִסֵּף חמישיתו עליו", ותנן: "האוכל תרומה בשגגה" משלם קרן וחמש. אחד האוכל, ואחד השותה, ואחד הסוף. אחד תרומה טהורה, ואחד תרומה טמאה משלם חמש

וחמש חמשא". ואלו גבי מעשר לא מפתב כתיב ולא מתני תנו ולא אבעויי אבעיא לו. גבי הקדש כתיב: "ואם המקדיש יגאל את ביתו וינסף חמישית כסף ערפד עליו (וקם) [והיה] לו", ותנו: "הפודה את ההקדש הרי זה מוסיף חמש" חמשא תנו, חמשא דחמשא לא תנו, מאי, אמר קרא: "וינסף חמישית כסף ערפד עליו (וקם) [והיה] לו" מקיש חמשו לכסף ערפו, מה כסף ערפו מוסיף חמש אף חמשו מוסיף חמש.

"ונתנו לפהו את הקדש" דבר הראוי להיות קדש, פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח שפטור מן התשלומין ומדמי עצים, דברי רבי אליעזר בן יעקב. ורבי אליעזר בן חסמא מחיב. אמר לו רבי אליעזר בן יעקב: וכי מה הנאה יש לו בזה, אמר לו רבי אליעזר: וכי מה הנאה יש לו בזה לאוכל תרומה טמאה בשאר ימות השנה שמשלם, אמר לו: לא, אם אמרת בתרומה טמאה בשאר ימות השנה שאף על פי שאין לו בזה היתר אכילה יש בזה היתר הסקה, תאמר בזה שאין לו בזה לא היתר אכילה ולא היתר הסקה. אמר לו: אף בזו יש לו [בה] היתר הסקה, שאם רצה פהו מריצה לפניו כלבו או מסיקה תחת תבשילו. "וינסף חמישית עליו" שיהא הוא וחמשו חמשה. מנין שאין משלמין לא מן הלוקט ולא מן השכחה ולא מן הפאה ולא מן המעשר ראשון שנטלה תרומתו ולא מן המעשר שני והקדש שנפדו, שאין הקדש פודה הקדש, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: משלמין מכלם. מנין שאין משלמין אלא ממין על מינו, תלמוד לומר: "ונתנו לפהו את הקדש". לפיכך אם אכל קשואין של ערב שביעית ומתין לקשואין של מוצאי שביעית וישלם מהו, דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר: משלמין ממין על שאינו מינו, ובלבד שישלם מן היפה על הרע. הא כיצד, אכל גרוגרות ושלם תמרים, תבוא לו ברכה. יכול תהא הפרשתו מקדשתו לחיב עליו חמש, תלמוד לומר: "ונתנו לפהו את הקדש" מתנתו לפהו מקדשתו לחיב עליו קרן וחמש, ואין הפרשתו מקדשתו לחיב עליו קרן וחמש. "ולא יחללו" להביא את הסף ואת השותה. "את קדשי בני ישראל" על קדשי ישראל חיבין בחמש, ואין חיבין על קדשי הנכרים בחמש. יכול יהו חיבין על תרומה שבטבל, תלמוד לומר: "את אשר ירימו לה" על המורם חיבין, ואין חיבין על תרומה שבטבל. "והשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם" מלמד, שאף על הטבל חיבין מיתה. "באכלם" פרט לזורע ולמטמא. "כי אני ה' מקדשם" להגיד מה גרם. אמר רב יהודה אמר רב: חטאת ששחטה לשם עולה פסולה. לשם חליון פשרה. אמר רבי אלעאי: מאי טעמא דרב, דכתיב: "ולא יחללו את קדשי בני ישראל" קדשים מחללין קדשים, ואין חליון מחללין קדשים. אמר שמואל משום רבי אליעזר: מנין לאוכל טבל שהוא במיתה, דכתיב: "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה" בעתידין לתרם הכתוב מדבר. ויליף "חלול חלול" מתרומה, מה להלן במיתה אף כאן במיתה. ויליף "חלול חלול" מנותר, מה להלן בכרת אף כאן בכרת, מסתברא מתרומה

הנה לה למילף, שכן תרומה בחוצה לארץ התרה במקנה ברבים פרות וכו'. אדרבא מותר הנה לה למילף, שכן פסול אכל אין לו התר במקנה, הנד נפישן. רבינא אמר: חלול דרבים מחלול דרבים עדיף. שמעון אחי עזריה אומר: שחטן לשם גבוה מהן פשרים, לשם נמוך מהן פסולין. כיצד, קדשי קדשים ששחטן לשם קדשים קלים פסולין, קדשים קלים ששחטן לשם קדשי קדשים פשרין. מאי טעמא, אמר קרא: "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה" בגבוה מהם אין מתחללין, בנמוך מהן מתחללין. והאי להכי הוא דאתא, האי מבעיא לה לכדשמואל, דאמר שמואל: מנין לאוכל טבל וכו', אם כן לכתוב "אשר הרמו" מאי "אשר ירימו", שמע מנה תרתי. והשיאו אותם" זה אחד מגי' אתים שהיה רבי שמעאל דורש. וכי אחרים משיאין את עצמן, והלא הן משיאין את עצמן. פיוצא בו: "זאת תורת הנזיר וגו' ביום מלאת ימי נזרו גביא אתו" וכי אחרים מביאין אותן והלא הוא מביא את עצמו. פיוצא בו אתה אומר: "ויקבר אתו בגי" וכי אחרים קברו אותו והלא הוא קבר את עצמו.

"ישראל" אלו ישראל, "גר" אלו הגרים. "הגר" לרבות את נשי גרים. "בישראל, לרבות את הנשים ואת העבדים (המשחררים). אם כן למה נאמר "איש איש", להביא את הנכרים שהם נזירים נדרים ונדבות פישראל.

רמו תרט אמר רב הונא: שלמי הנכרי עולות. איבעית אימא קרא, איבעית אימא סברא. איבעית אימא סברא נכרי לבו לשמים, איבעית אימא קרא "אשר יקריבו לה' לעלה" כל דמקריבי עולה נינהו. מתיב רב שיזבי: אלו מנחות נקמצות ושגריהו לכהנים: מנחת נכרי. אמר רבי יוחנן: לא קשיא, הא רבי יוסי הגלילי הא רבי עקיבא. דתניא: "איש" מה תלמוד לומר "איש איש", לרבות הנכרים שנודרין נדרים ונדבות פישראל. "אשר יקריבו לה' לעלה" אין לי אלא עולה, שלמים מנין, לתלמוד לומר: "נדריהם". תודה מנין, לתלמוד לומר: ("לכל נדבותם"). מנין לרבות העופות (והמנחות) (והזיון) והלבונה והעצים, לתלמוד לומר: ["נדריהם] לכל נדריהם, נדבותם לכל נדבותם". אם כן מה תלמוד לומר "עלה", "עלה" פרט לנזירות, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: "אשר יקריבו לה' לעלה" אין לי אלא עולה. והאי פרט לנזירות מהקא נפקא, מהתם נפקא: "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש או אשה פי יפלא לנדר נדר נזיר להזיר לה" בגי' ישראל נזירים הם, ואין הנכרים נזירים. אי מהתם הנה אמינא: קרבן הוא דלא ליתו, אבל נזירות חלה עליהו, קא משמע לן. כמאן אזלא הא דתנן: שבעה דברים התקינו בית דין וזה אחד מהם: נכרי ששלח עולתו ממדינת הים ושלח נסכים עמה קרבין משלו, ואם לאו קרבין משל צבור. לימא רבי יוסי הגלילי ולא רבי עקיבא. אפלו תימא רבי עקיבא, עולה וכל אביזרהא. מאן תנא להא דתנו רבנן: אזרח מביא נסכים, ואין הנכרי מביא נסכים. יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים,

תלמוד לומר: "ככה". איבעית אימא רבי יוסי הגלילי, סמי מההיא יין. ואיבעית אימא רבי עקיבא, עולה וכל אביזרהא.

רמו תרמ תניא: רבי אומר: "אשר יקריבו לכל נדריהם ולכל נדבותם" הכל באין בשתפות, לא סלק הפתוב אלא מנחה, דכתיב בה "נפש". האשה שנדרה בנזיר, היו לה מעות סתומין ופלו לנדבה. מעות מפרשין דמי חטאת ילכו לים המלח, לא נהניו ולא מועלין. דמי עולה יבואו לעולה, ומועלין בהן. דמי שלמים יביאו שלמים, נאכלין ליום אחד ואינן טעונים לחם. ופלו לנדבה והלא דמי חטאת מערבין בהם, אמר רבי יוחנן: הלכה היא בנזיר. ריש לקיש אמר: "לכל נדריהם" התורה אמרה: מותר נזיר יהא לנדבה. "לרצונכם" אין כופין את הצבור על פרחם. "תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים" תמות וזכרות בבחמות, ואין תמות וזכרות בעופות. יכול אף גבש גפה ושאחטטה עינה ושנקטעה רגלה, תלמוד לומר: "מן (העופות) [העוף]" ולא כל העוף. רבי שמעון אומר: ומה אם הקדשים שהמום פוסל בהן אין אתנן ומחיר חל עליהם, עוף שאין המום פוסל בו אינו דין שלא יהא אתנן ומחיר חל עליהם. תלמוד לומר: "לכל נדר" להביא את העוף. רבי אליעזר אומר: כל שנאמר בו "זכר ונקבה" טמטום ואנדרוגינוס פוסל בו. שלא נאמר בו "זכר ונקבה" אין טמטום ואנדרוגינוס פוסל בו.

רמו תרמא "כל אשר בו מום" אמר רב אדא בר קטינא אמר ריש לקיש: שלש פגימות הן: פגימת עצם בפסח, פגימת און בבכור, פגימת מום בקדשים. ורב חסדא אמר: אף פגימת סכין. ואידך, בחלין לא קא מירי. וכלן פגימתן כדי פגימת מזבח. וכמה פגימת מזבח, כדי שתחגר בצפרן. מיתיבי: כמה פגימת מזבח, רבי שמעון בן יוחאי אומר: טפח. רבי אליעזר בן יעקב אומר: כזית. לא קשיא, הא בסידא הא באבנא. אמר אביי כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד מהני. רבא אמר: לא מהני. והרי המקדיש בעלי מומין לגבי מזבח אף על פי שהוא בלא תעשה מה שעשה עשוי, תיבתא דרבא, אמר לך רבא: שאני התם דאמר קרא: "ולגדר לא ירצה" רצוי הוא דלא מרצה הא מקדש קדשי. ולאביי, אי לאו דאמר רחמנא "ולגדר לא ירצה", הוה אמינא תהוי כעובר על מצוה וכשר, קא משמע לן. והרי מקדיש תמימים לבדק הבית דאמר רחמנא: "נדבה תעשה אתו" זהו קדשי בדק הבית, ויתנן: "המקדיש תמימים לבדק הבית, אף על פי שהוא בלא תעשה מה שעשה עשוי", תיבתא דרבא, אמר לך רבא: ממקום שנתרבו בעלי מומין לגבי מזבח, נתרבו תמימים לבדק הבית. "כל אשר בו מום" אין לי אלא מום קבוע, מום עובר מנין, תלמוד לומר: "אשר בו מום לא תקריבו" מה תלמוד לומר: אי משום בל תשחטו הרי כבר אמור למטה, אלא מה תלמוד לומר "בל תקריבו", בל תקדישו, מפאן אמרו: המקדיש בעלי מומין לגבי המזבח עובר משום חמשה שמות: משום בל תקדישו, ומשום בל תשחטו, ומשום בל תזרקו, ומשום בל תקטירו כלו, ומשום בל תקטירו מקצתו. רבי יוסי בר יהודה אומר:

אף משום קבלת הדם. אמר מר: אי משום בל תשחטו כפר אמור למטה. היכן אמור, דתנא: "עורת או שבור או חרוץ או גבלת לא (תקדישו) [תקריבו]" מה תלמוד לומר, אי משום בל תקדישו כפר אמור למעלה, אלא מה תלמוד לומר "בל תקריבו", בל תשחטו. "ואשה לא תתנו" אלו אשים. אין לי אלא כלו, מקצתו מנין, תלמוד לומר: "מהם". זריקת דמים מנין, תלמוד לומר: "על המזבח לה" לרבות הוא. והתנא: "קרבו" שומע אני אפלו קדשי בדק הבית שנקראו קרבו, שנאמר: "ונקרב את קרבן". תלמוד לומר: "ואל פתח אהל מועד" (פתוב ברמי תקפ"א). אמר מר משום רבי יוסי בר יהודה: אף משום קבלת הדם. מאי טעמא, נפקא מהא: "ומיד בן נכר לא תקריבו" זו קבלת הדם. ותנא קמא מפעיא לה להאי: סלקא דעתך אמינא: הואיל ולא נצטוו אלא על מחסרי אברים לא שנא במזבח דידהו לא שנא במזבח דידן, קא משמע לן. מתקיף לה ריש לקיש: שמה לא שנינו אלא בתם ונעשה בעל מום עובר, אבל מום מעקרא דיקלא בעלמא הוא, אמר לה רב אחא ברה דרב יוסף: "שרוע וקלוט" כתיב בפירוש, והני בעלי מומין מעקרא נינהו.

"איש" היחיד מביא שלמים נדבה, ואין הצבור מביאים שלמים נדבה. או "איש" להוציא את השתפין, רבי אומר: "אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם" כל הקדשים באין בשתפות עד שחלק הפתוב את המנחה. "פי יקריב זבח שלמים" אין לי אלא שלמים, מנין לרבות העולה, תלמוד לומר "נדר". מנין לרבות את התודה, תלמוד לומר: "לפלא". מנין לרבות את היולדות ואת התמורות, תלמוד לומר: "בבקר". מנין לרבות את הבכור המעשר והפסח, תלמוד לומר: "בצאן". מנין לרבות חטאת ואשם, תלמוד לומר: "בבקר או בבקר, בצאן או בצאן". "תמים יהיה לרצון" מצות עשה, לא תעשה מנין, תלמוד לומר: "כל מום לא יהיה בו". אם נפל מן הגג ונשבר יכול יהא עובר עליו, תלמוד לומר: "כל מום לא יהיה בו" אל תתן בו מום. מכאן אמרו: בכור שאחזו דם אפלו מת אין מקיזין לו את הדם, דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים: יקזו ובלבד שלא יעשה בו מום. אם עשה בו, הרי זה לא ישחט עליו, רבי שמעון אומר: יקזו, ואפלו שעושה בו מום. "תמים יהיה לרצון" (פתוב ברמי תס"ב וברמי תני"ב).

רמז תרמב "עורת או שבור" כתיב: "אשר לא עבד בה" בה עבודה פוסלת, למעוטי קדשים דלא פסלא בהו. סלקא דעתך אמינא: ליתי בקל וחמר מעגלה: ומה עגלה שאין המום פוסל בה, עבודה פוסלת בה. קדשים שמום פוסל בהן, אינו דין שעבודה פוסלת בהן. אפא למפרך: מה לעגלה שכן שנים פוסלות בה. אטו קדשים מי ליכא דפסלי בהו שנים, דאיצטריך קרא להנך דפסלי בהו שנים. וקדשים דלא פסלה בהו עבודה מהכא נפקא, מהתם נפקא: "עורת או שבור וגו' לא תקריבו אלה לה" אלה אי אתה מקריב אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהן עבודה. אצטריך, סלקא דעתך אמינא: הני מלי היכא דנעבדה בהו היתר,

אָבֵל עֶבֶד בַּהּ עֲבוּדַת אֲסוּר אֵימָא לְתַסְרוּ. הָא נָמִי מִהֲכָא נָפְקָא: "וּמִיָּד בְּוֹן נִכְר לֹא תִקְרִיבוּ וְגו' מִכָּל אֱלֹהִי" אֱלֹהַי אֵי אַתָּה מִקְרִיב אָבֵל אַתָּה מִקְרִיב קִדְשִׁים שְׁנַעֲבֹדָה בְּהוּ עֲבוּדָה. אֲצֻטְרִיד, סְלָקָא דְעֵתָךְ אֲמִינָא: הֵנִי מִיְלֵי כְּשֶׁעֲבַד בְּהוּ כְּשֶׁהוּ חֲלִיו, אָבֵל עֶבֶד בְּהוּ כְּשֶׁהוּ קִדְשִׁים אֵימָא לְתַסְרוּ, צְרִיכָא. טַמְטוּס וְאַנְדְרוֹגִינוּס אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהוּ לֹא בְּמִקְדָּשׁ וְלֹא בְּמִדִּינָה. בְּשִׁלְמָא טַמְטוּס בְּמִקְדָּשׁ לֹא דִילְמָא נִקְבָּה הִיא וְכוּ', אֲנְדְרוֹגִינוּס בְּמִקְדָּשׁ לֹא דִילְמָא נִקְבָּה הִיא, אֱלֹא בְּמִדִּינָה נָמִי נְהִי דְזָכַר הוּא תַעֲשֶׂה נִקְבוּת שְׁלוֹ חֲרוּץ וְיִשְׁחַט עֲלֵיהּ, אָמַר קָרָא: "עֹנֶרֶת אוֹ שְׁבוּר אוֹ חֲרוּץ" חֲרוּץ דּוּמִיָּא דְשְׁבוּר וְכוּ'. חֲרוּץ בְּמִקּוּם בְּשׂוּר נָמִי לֹא מְצִית אֲמַרְת דְּהוּי מוּמָא. דְּאֵי סְלָקָא דְעֵתָךְ חֲרוּץ בְּמִקּוּם בְּשׂוּר הוּי מוּמָא, מְכַדִּי בִּינוּ דְאָמַר מֶר: גְּרַב זֹו חֲרָס, וְחֲרָס מִחֲרָץ חֲרוּץ, דְּכִתִּיב "מִרְאֵהוּ עֵמֶק מִן הָעוֹר" כְּמִרְאֵה חֲמָה עֲמַקָּה מִן הַצֶּל. אִם כֵּן לְכַתּוּב רַחֲמֵנָא "חֲרוּץ" וְלֹא בְּעֵי "גְּרַב", וְאַנָּא אֲמִינָא: וּמָה "חֲרוּץ" דְּלֹא מְאִיס הוּי מוּמָא "גְּרַב" דְּמְאִיס לֹא כָּל שְׁכּוּן. לְהַכִּי כְּתִב רַחֲמֵנָא "גְּרַב" לְמִימַר דְּחֲרוּץ בְּמִקּוּם בְּשׂוּר לֹא הוּי מוּמָא, רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמַר: אֵין לָךְ מוּס גְּדוֹל מְזָה. כְּאַבְיֵי לֹא אֲמַרִי חֲרוּץ דּוּמִיָּא דְשְׁבוּר לֹא אֲמַרִינוּ. כְּרַבָּא נָמִי לֹא אֲמַרִי דִילְמָא הֵנִי מְלִי הִיכָא דְלֹא מְנַפֵּר אָבֵל הִיכָא דְמְנַפֵּר "מוּס רַע" קִרִּינָן בַּהּ. בְּעֵי רַבָּא: מְאִי טַעֲמָא דְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל, אִיהוּ מְפָשֵׁט פְּשִׁיט לֵה אֲנְדְרוֹגִינוּס בְּכוֹר הוּא וּמוּמוֹ עֵמוּ. אוֹ דִילְמָא סְפוּקִי מְסַפְקָא לֵה וְאִם תִּמְצָא לּוֹמַר קְאָמַר, אִם תִּמְצָא לּוֹמַר בְּכוֹר הוּא הֲרִי מוּמוֹ עֵמוּ. לְמֵאִי נָפְקָא מִנְהּ, לְמִילְקִי עֲלֵה מְשׁוּם גְּזָה וְעֲבוּדָה, אֵי נָמִי לְמִיתְבָּה לְכַהֵן. "אוֹ גְּרַב אוֹ יִלְפֶת" (כְּתוּב בְּרַמּוֹ קפ"ד). "עֹנֶרֶת" בִּין סוּמָא בְּשִׁתֵּי עֵינָיו בִּין סוּמָא [אַפְלוּ] בְּעֵינוּ אַחַת. "שְׁבוּר" מָה תִלְמוּד לּוֹמַר, לְפִי שְׁנַאֲמַר: "שְׁבֵר רָגַל אוֹ שְׁבֵר יָד" אֵין לִי אֱלֹא שְׁנַשְׁבְּרָה רָגְלוֹ אוֹ יָדוֹ, מְנִין לְרַבּוֹת שְׁבֵר זָנָב, תִלְמוּד לּוֹמַר: "אוֹ שְׁבוּר". יְכוּל שְׁאַנִּי מְרַבָּה שְׁבֵר צֵלַע, תִלְמוּד לּוֹמַר: "שְׁבֵר יָד אוֹ שְׁבֵר רָגַל" מָה זֶה מִיחֵד מוּס שְׁבֵרֵינוּ, יְצָא שְׁבֵר צֵלַע שְׁאַיִנוּ בְּגִלוּי. "חֲרוּץ" רִיס שֶׁל עֵין שְׁנִקְבַּ שְׁנַפְגָּם שְׁנַסְדֵּק, חֲטָמוֹ שְׁנַפְגָּם שְׁנַסְדֵּק, שְׁפָתוֹ שְׁנַקְבָּה שְׁנַפְגָּמָה וְשְׁנַסְדֵּקָה, חֲטִין הַחִיצוֹנוֹת שְׁנַפְגָּמוֹ וְשְׁנַגְמָמוֹ, הַפְּנִימִיּוֹת שְׁנַעֲקָרוּ. רַבִּי חֲנִינָא בְּוֹ אֲנְטִיגְנוּס אוֹמַר: אֵין בּוֹדְקִין מִן הַמִּתְאִימוֹת וְלַפְּנִים, וְאַף לֹא אֶת הַמִּתְאִימוֹת. "יִבְלֶת" זֶה בַעַל יִבְלֶת. "גְּרַב" זֶה הַחֲרָס. "יִלְפֶת" זֶה חֲזִזִית הַמְצָרִית. כְּאֵן לֹא נְאָמַר דִּק וְיִתְבַלּוּל, וּבְאֲדָם לֹא נְאָמַר "יִבְלֶת". מְנִין לִתְּוֹ אֶת הָאֲמוּר בְּבַהֲמָה בְּאֲדָם, וְאֶת הָאֲמוּר בְּאֲדָם בְּבַהֲמָה, תִלְמוּד לּוֹמַר: "גְּרַב גְּרַב, יִלְפֶת יִלְפֶת" לְגִזְרָה שְׁוֵה. מְנִין לְרַבּוֹת כָּל הַפְּסוּלִין שְׁבֵשׁוּר וְשָׁה, תִלְמוּד לּוֹמַר: "וְשׁוּר וְשָׁה" לְרַבּוֹת כָּל הַפְּסוּלִין שְׁבֵשׁוּר וְשָׁה.

"שְׁרוּעַ וְקְלוּט" תִּנָּא: שְׁרוּעַ שְׁנַשְׁתְּרַבְּבָה יִרְכוּ. קְלוּט שְׁרַגְלִיו קְלוּטוֹת כְּשֶׁל חֲמוֹר וְכְשֶׁל סוּס. "נְדָבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ" זֶה קִדְשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת. אֵין לִי אֱלֹא נְדָבָה, נָדָר מְנִין, תִלְמוּד לּוֹמַר: "וּלְגִדְרֵי". "לֹא יִרְצָה" זֶה קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ. אֵין לִי אֱלֹא נָדָר, נְדָבָה מְנִין, תִלְמוּד לּוֹמַר: "נְדָבָה". רַבִּי אוֹמַר: "לֹא יִרְצָה" בְּהִרְצָאת גּוֹפּוֹ הַכְּתוּב מְדַבֵּר. הֵינּוּ

תנא קמא, מאי לאו בהא קמפלגי: תנא קמא סבר אפלו אקדשה לדמי הנכסים נמי לקי, ורבי סבר בהרצאת גופו היא דלקי אבל בדמי נכסים לא לקי, שמע מנה. אלא "אתו" למאי אתא, לכדתנא: "נדבה תעשה אתו" אותו אתה עושה נדבה, ואי אתה עושה תם נדבה לבדק הפית. מפאן אמרו: (המתפיס) [המקדיש] תמימים לבדק הפית עובר בעשה. אין לי אלא בעשה, בלאו מנין, תלמוד לומר: "וידבר ה' אל משה לאמר" לאו נאמרו בדברים.

"ומעוד וכתות ונתוק וכרות" כלם בפיצים, דברי רבי יהודה. בפיצים ולא בגיד, אימא: כלם אף בפיצים, דברי רבי יהודה. רבי אליעזר בן יעקב אומר: כלם בגיד. רבי יוסי ברי' יהודה אומר: מעוד וכתות אף בפיצים, נתוק וכרות בגיד אין בפיצים לא. וקא מפלגי במומים שפגלוי. דרבי יהודה סבר: מעוד וכתות הוי מומא דהא ליתיהון, נתוק וכרות הוי מומא דהא תלון. ורבי אליעזר בן יעקב סבר: מעוד וכתות לא הוי מומא דמעקרא נמי זימנין דליתיהון, נתוק וכרות לא הוי מומא דמעקרא נמי זימנין דתלון. ורבי יוסי סבר: מעוד וכתות הוי מומא דהא ליתניהו, נתוק וכרות לא הוי מומא דהא איתניהו (כתיב ברימ' תנ"ב). מנין לסרוס באדם שהוא אסור, שפאמר: "ובארצכם לא תעשו". שלחו לה לאביה דשמואל: הני תורי דגנבין לה ארמאי וגנחין להו, מהו, שלח להו: הערמה יתעביד בהו, הערימו עליהון ויזדבנו. בני מערבא סברי לה כרבי חדקאי דאמר: בן נח מצוה על הסרוס, וקא עבר משום "ולפני עור לא תתן מכשל". סבר רבא למימר ומכרו לשחיטה, אמר לה אבני: דין שקנסת עליהו מכירה.

"לא תקריבו" אין לי אלא שלא נקריב, מנין שלא יעשו, תלמוד לומר: "לא תעשו". אין לי אלא בהמה, חיה ועוף מנין, תלמוד לומר: "לא תעשו". אין לי אלא תמימין, בעלי מומין מנין, תלמוד לומר: "בארצכם". אין לי אלא בארץ, בחוצה לארץ מנין, תלמוד לומר: "לא תעשו" בכל מקום שאתם. מנין אף באדם, תלמוד לומר: "בכס", דברי בן עזאי. מנין שאין מקבלין שקלים מן הנכרים, תלמוד לומר: "וימנע בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם". אין לי אלא תמידין שנקראו לחם, שפאמר: "את קרבני לחמי". מנין לרבות שאר קרבנות צבור, תלמוד לומר: "מכל אלה". מנין שאף הנקבות בסרוס, תלמוד לומר: "כי משחתם". רבי יהודה אומר: "בהם" ואין הנקבות בסרוס. "מום בם לא ירצו לכם" מלמד שאינם מרצין. אמר רב: שני שבזוג ראשון יקרב, קסבר בעלי חיים אינם נדחים. מאי טעמא דרב, יליף מבעל מום עובר, אף על גב דלא חזי דלא ירצה, הא עבר מומין ירצה, הקא נמי לא שפא. ורבי יוחנן אומר: שני שבזוג שני יקרב, מעט רחמנא "בהם" בהם הוא דכי עבר מומן מרצה, הא כל דחיון הואיל ונדחו דחיו. ורב, ההוא "בהם" בעיניהו הוא דלא מרצו הא על ידי תערובות מרצה. כדתנן: "אברי עולה שנתערבו באברי בעלי מומין, רבי אליעזר אומר:

"אם קרב ראש של אחד מהן, יקרבו כל הראשים". ואידך, נפקא לה מ"בם בהם". ואידך, "בם בהם" לא דריש.

"כי משחתם בהם מוס בם" תנא דבי רבי ישמעאל: כל מקום שנאמר בו השחתה אינו אלא דבר ערוה ועבודה זרה. דבר ערוה דכתיב: "כי השחית כל בשר". עבודה זרה דכתיב: "פן תשחתו ועשיתם לכם פסל". כל שהמוס פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו, וכל שאין המוס פוסל בו אין דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו. והאי מעשר הואיל ולא פסיל ביה מומא, דכתיב: "לא יבקר בין טוב לרע", דבר ערוה ועבודה זרה נמי לא פסלי.

"שור או כשב". "צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה אדם ובהמה תושיע ה" משפט אדם ומשפט בהמה: משפט אדם "וביום השמיני ימול". "ומשפט בהמה" ומיום השמיני והלאה. "מי הקדימני ואשלים" רבי תנחום פתר קרא ברוק שהיה שרוי במדינה ונותן שכר סופרים ומשנים. אמר הקדוש ברוך הוא: עלי לשלם לו גמולו ולתן לו בן זכר. עתיד רוח הקדש להיות מפוצצת בראש ההרים ואומר: כל מי שפעל עם אל, גבוא ויקח שכרו. הדא הוא דכתיב: "כעת ואמר לייעקב ולישראל מה פעל אל. ורוח הקדש אומרת: "מי הקדימני ואשלים" מי קלס לפני, עד שלא נתתי לו נשמה, מי (מלל) [מל בנו] לשמי, עד שלא נתתי לו בן, מי עשה לפני מעקה, עד שלא נתתי לו גג, מי עשה לי מזוזה, עד שלא נתתי לו בית, מי עשה לי סכה, עד שלא נתתי לו דמים, מי עשה לי ציצית, עד שלא נתתי לו טלית, מי הפריש לי תרומה ומעשר, עד שלא נתתי לו גרון, מי הפריש לי חלה, עד שלא נתתי לו עסה, מי הפריש לי קרבן, עד שלא נתתי לו בהמה, הדא הוא דכתיב: "שור או כשב או עז". רבי יעקבא בר זבדי בשם רבי אבהו פתח: "ולא יהיה עוד לבית ישראל למבטח מזכיר עון". פתב: "שכרים למדים ממעל לו" וגו' "בשתיים יעורפו" לקלוס. "בשתיים יכסה פניו" שלא נביט בשכינה. "ובשתיים יכסה רגליו" שלא יראו פני שכינה, דכתיב: "וכף רגליהם ככף רגל עגל". וכתיב: "עשו להם עגל מסכה", על שם: "ולא יהיה עוד לבית ישראל למבטח מזכיר עון". תמן תנינן: "כל השופרות כשרות, חוץ משל פרה". למה, שלא להזכיר עון. תני: מפני מה אין סוטה שותה בכוס של חביתה, שלא יאמרו: בכוס זה שיתנה חביתה ומתה, על שם: "ולא יהיה עוד לבית ישראל" וגו'. תניא: "והרגת את האשה ואת הבהמה" אם אדם חטא בהמה מה חטאת, אלא לפי שבא לאדם תקלה על ידה, אמרה תורה: תסקל. דבר אחר: שלא תהא עוברת בשוק ויהו אומרים: זו היא הבהמה שנסקל פלוני על ידה, על שם: "ולא יהיה עוד לבית ישראל". אף כאן: "שור או כשב כי יולד" שור נולד, ולא עגל נולד, אלא משום שנאמר: "עשו להם עגל מסכה", לפיכך קראו הכתוב שור, ולא קראו עגל, [הדא הוא דכתיב]: "שור או כשב". "עמי מה עשיתי לך ומה הלאתיך" משל למלך ששלח פרוזדוגמא שלו למדינה. מה עשו בני המדינה, עמדו על רגליהם ופרעו ראשיהן וקראו אותו

באימה וברתת וברתת ובזיע. אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: הדין קריאת שמע פרוזדוגמא דידי. לא הטרחתי עליכם ולא אמרתי לכם, שתהיו קורין אותה לא עומדין על רגליהם ולא פורעין ראשיהם, אלא "בשבתי בביתך ובלקחך בדרך".

רמז תרמג אמר רבי ברכיה בר סימון: אמר הקדוש ברוך הוא: עשר בהמות טהורות מסרתי לך, שלש ברשותך ושבע אינן ברשותך. שלש שהם ברשותך: שור, שה כבשים ושה עזים. ושבע שאינן ברשותך: איל וצבי ויחמור וגו' לא הטרחתי עליכם ולא אמרתי לכם לעלות בהרים ולהתיגע ביערים להביא קרבן מאלו שאינן ברשותך, אלא ממה שברשותך, מה שגדל על אבוסך, [הדא הוא דכתיב]: "שור או כשב או עז". "הן אתם מאין" אמר רבי ברכיה: "הן" לשון ויני הוא: הינא אתם לי מאמות העולם. "מאין" מאותן שכתוב בהם: "כל הגזים כאין נגדו". "ופעלכם מאפע" אמר רבי לוי: כל פעלות טובות ונחמות שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לישראל, אינו אלא בשביל פעיה אחת שפעו לפניו בסיני ואמרו: "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע". "תועבה יבחר בכם" אותה תועבה שכתוב בה: "עשו להם עגל מסכה", מאותה התועבה הביאו לפני קרבן, [שנאמר]: "שור או כשב או עז". "ברעתם ישמחו מלך" וכי מה ראה שור להעשות ראש לכל הקרבנות, משל למטרוניתא שיצא עליה שם רע עם אחד מגדולי המלכות. ובדק המלך בדברים, ולא מצא בהן ממש. מה עשה המלך, עשה סעודה והושיב אותו בראשון של מסבין. כל כך למה, שבדק המלך בדברים ולא מצא בהם ממש. כך, אמות העולם מונין להם לישראל ואומרים להם: עשיתם את העגל, ובדק הקדוש ברוך הוא בדברים ולא מצא בהן ממש. מצליו היו ישראל מאותו מעשה, שאלו עשו ישראל את העגל, היה להם לומר: "אלה (אלהיך) [אלהינו] ישראל", אלא הגרים שעלו עם ישראל ממצרים, שנאמר: "וגם ערב רב עלה אתם", הם עשו את העגל, ואומרים להם: "אלה אלהיך ישראל". לפיכך נעשה שור ראש לכל הקרבנות. "שור או כשב או עז". "שור" בזכות אברהם, שנאמר: "ואל הבקר רץ אברהם". "כשב" בזכות יצחק, שנאמר: "וירא והנה איל". "עז" בזכות יעקב, דכתיב: "לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים" טבים לך וטבים לבניך וכו'. "והיה שבעת ימים" למה שבעה ימים, כדי שיבדק, שאם נמצא בו דבר מום הרי זה פסול. דבר אחר: משל למלך שנכנס למדינה וגזר ואמר: כל אכסנאין שיש כאן לא יראו פני, עד שיראו פני מטרונא תחלה. כך אמר הקדוש ברוך הוא: לא תקריבו לפני קרבן עד שיעבר עליו השבת, שאין שבוע בלא שבת, ואין מילה בלא שבת. "ומיום השמיני והלאה" כמשפט אדם משפט בהמה. משפט אדם: "וביום השמיני ימול", ומשפט בהמה: "ומיום השמיני והלאה".

כתיב: "והאלהים יבקש את נרדף", רב הונא בשם רבי יוסי אמר: עתיד הקדוש ברוך הוא לתבע דמן של נרדפים מנד רודפיהם. צדיק רודף צדיק "והאלהים יבקש את נרדף", רשע רודף רשע "והאלהים יבקש את נרדף", "רשע רודף את

צדיק" והאלהים יבקש את נרדף, [אפלו צדיק רודף רשע "והאלהים יבקש את נרדף"] מכל מקום. תדע שכן הוא, שהרי הבל נרדף מפני קו לך נאמר: "וישע ה' אל הבל". נח נרדף מפני דורו "ונח מצא חן". ודורו "וימח את כל היקום". אברהם נרדף מפני נמרוד "אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברהם". יצחק נרדף מפני פלשתים "ויאמרו ראו ראינו". יעקב נרדף מפני עשו "כי יעקב בחר לו זה". יוסף נרדף מפני אחיו "ויזהי ה' את יוסף". משה נרדף מפני פרעה "לולי משה בחירו". ישראל נרדף מפני אמות העולם "ויבד בחר ה' (אלהיד)". אף כאן: שור נרדף מפני ארי, כבש מפני זאב, עז מפני הנמר, אמר הקדוש ברוך הוא: לא תביאו לפני מן הרודפים, אלא מן הנרדפין, [הדא הוא דכתיב]: "שור או כשב או עז".

"שור או כשב או עז כי יולד" ולא אדם כי יולד, [אלא] אף יוצא דפן. והלא דין הוא: ומה אם טרפה שהיא אסורה בחליו לא עשה בה את המקריבין פקרבין. יוצא דפן שמתר בחליו לאינו דין שלא נעשה בו את המקריבין פקרבין, בעל מום יוכיח שהוא מתר בחליו ועשה בו מקריבין פקרבין, אף אתה אל תתמה על יוצא דפן שאף על פי שמתר בחליו אינו דין שנעשה בו את המקריבין פקרבין, תלמוד לומר: "שור כי יולד" ולא אדם כי יולד. יוצא דפן אין יושבין עליו ימי טמאה וימי טהרה, ואין חיבין עליו קרבן. רבי שמעון אומר: הרי הוא כילוד. אמר רבי יוחנן: ומודה רבי שמעון לענין קדשים שאינו קדוש. מאי טעמא, גמר "לדה לדה" מבכור, מה היתם דרדף רחם אף כאן דרדף רחם. אמר רבא: שור בן יומו קרוי שור, דכתיב: "שור או כשב כי יולד". איל בן יומו קרוי איל, דכתיב: "ואילי צאנך לא אכלתה" אילים הוא דלא אכל, אבל כבשים אכל, אלא שמע מנה: איל בן יומו קרוי איל (כתוב ברמז ק"ל). אמר רבא: פרכוס שאמרו בסוף שחיטה. אמר רבא: מנא אמינא לה, דתניא "שור או כשב" פרט לכלאים. "או עז" פרט לנדמה. "כי יולד" פרט ליוצא דפן. "והיה שבעת ימים" פרט למחסר זמן. "תחת אמו" פרט ליתום. האי יתום היכי דמי, אילימא (דאיתתה) [דילדתה] אמה והדר מתה, לעולם תיחי ותזיל, אלא דמתה והדר ילדתה, מ"כי יולד" נפקא, אלא פשיטא זה פירש למיתה וזה פירש לחיים. אי אמרת בשלמא בעינן חיותא בסוף לדה הנינו דאצטריך קרא למעוטי, אלא אי אמרת לא בעינן חיותא בסוף לדה למה לי, מ"כי יולד" נפקא. תני רב שמואל: ליל שמיני נכנס לדיר להתעשר, וכרבי אפטוריקי, דרבי אפטוריקי רמי: כתיב: "והיה שבעת ימים תחת אמו" הא לילה חזי, וכתיב: "ומיום השמיני והלאה ירצה" יום אין לילה לא, הא כיצד, לילה לקדשה, יום להרצאה. מחסר זמן הכתוב נתקו לעשה. מאי טעמא דאמר קרא: "והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה" מיום השמיני אין מעקרא לא, ולא הבא מפלל עשה עשה הוא. והאי מבעינא לה לכדריבי אפטוריקי וכו', כתיב קרא אחרניא: "בן תעשה לשרף לצאנך שבעת ימים והיה עם אמו ביום השמיני תתנו ל"י" (כתוב ברמז שני"א).

"והיה שבעת ימים תחת אמו". רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: נאמר כאן: "תחת" ונאמר להלן: "תחת". מה "תחת" האמור כאן פרט לכלאים וליוצא דפון ולמחסר זמן וליתום, אף להלן וכו'. ומה "תחת" האמור להלן פרט לטרפה, אף "תחת" האמור כאן פרט לטרפה. רבי יוסי הגלילי אומר: מה תלמוד לומר: "והיה שבעת ימים תחת אמו", לפי שנאמר: "שבעת ימים יהיה עם אמו", יכול עד שיהא עם אמו כל שבעה, תלמוד לומר: "תחת אמו". אי "תחת אמו", יכול אפלו יוצא ממנו כשהיא מתה, תלמוד לומר: "עם אמו", הא כיצד, אפלו נתקימה לו אמו שעה אחת. "ומיום השמיני והלאה ירצה" יכול משמיני ולהלן יהא מתר, ובשמיני עצמו יהא אסור, תלמוד לומר בבכור: "ביום השמיני תתנו ל". יכול הבכור יהא מתר ביום השמיני ואסור משמיני ולהלן, תלמוד לומר במקדשין: "ומיום השמיני והלאה ירצה". עדין אני אומר: בכור מתר ביום השמיני, ובמקדשין משמיני ולהלן, מנין לתן את האמור בבכור במקדשין ואת האמור במקדשין בבכור, תלמוד לומר: "אמו, אמו" לגזרה שנה. "ירצה לקרבן אשה" לאשים, מנין אף להקדש, תלמוד לומר: ("לא ירצה") "לקרבן אשה". "לה" לרבות שעיר המשתלח.

"ושור או שה אתו ואת בנו" וגו'. רבי ברכיה בשם רבי לוי: כתיב: "יודע צדיק נפש בהמתו" זה הקדוש ברוך הוא, שכתב בתורתו: "לא תקח האם על הבנים, ורחמי רשעים אכזרי" זה סנחריב הרשע, דכתיב בה: "אם על בנים רטשה". דבר אחר: "יודע צדיק נפש בהמתו" זה הקדוש ברוך הוא, שכתב בתורתו: "ושור או שה" וגו', ו"רחמי רשעים אכזרי" זה המן הרשע, דכתיב בה: "להשמיד להרג ולאבד" וגו'.

מנין לשוחט אותו ואת בנו במקדשין שהוא בלא ירצה, תלמוד לומר: "לקרבן אשה לה", ושור או שה" וגו'. "שור" ולא חיה. והלא דין הוא: ומה אם בהמה שאינה במצות כסוי הרי היא במצות אתו ואת בנו, חיה שהיא במצות כסוי אינו דין שתהא במצות אתו ואת בנו. תלמוד לומר: "שור" ולא חיה. "שה" ולא עופות. והלא דין הוא: ומה אם בהמה שאינה באם על הבן הרי היא במצות אתו ואת בנו, עוף שהוא באם על הבן אינו דין שיהא במצות אתו ואת בנו. תלמוד לומר: "שה" ולא עופות. אלו נאמר "שור ושה" [ובנו], יכול יהו שניהם ובנו, תלמוד לומר: "או שה" או זה או זה. תנו רבנן: מנין לאתו ואת בנו שהו נוהג במקדשין, תלמוד לומר: "שור או כשב או עז" וגו', וכתיב: "ושור או שה אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" למד על אתו ואת בנו שהו נוהג במקדשין ואימא במקדשין אין בחליו לא, שור הפסיק הענין. ואימא בחליו אין במקדשין לא, "ושור" כתיב וא"ו מוסיף על ענין ראשון. אי מה קדשים כלאים לא, אף אתו ואת בנו כלאים לא. אלמה תניא: אתו ואת בנו נוהג בכלאים ובכוי. ועוד "שה" כתיב ואמר רבא: זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את

הפלאים. אמר קרא "או" לרבות את הפלאים. האי "או" מבעיא לה לחלק, דסלקא דעתך אמינא: עד דשחיט שור ובנו ושה ובנו [לא מחיב, קא משמע לן] לחלק. מ"בנו" נפקא. ואפתי מפעי לה לכדתנא: אלו נאמר שור ושה ובנו, הייתי אומר עד דשחיט שור ושה ובנו. תלמוד לומר: "ושור או שה אתו ואת בנו". מאי לאו מ"או" נפקא ולא מ"אתו", הניחא לרבנן דמיתר להו "אתו" אלא לחנניה דלא מיתר לה "אתו" לחלק מנא לה, לחלק לא צריך קרא, דסבר לה פרבי יונתן, דתנא: אביו ואמו (כתוב ברמז ש"ל). תנא: אתו ואת בנו נוהג בזכרים. חנניה אומר: נוהג בין בזכרים בין בנקבות. מאי טעמא דרבנן, דתנא: יכול יהא אתו ואת בנו נוהג בין בזכרים בין בנקבות, ודין הוא: חיב כן וחייב באם על הבנים, מה כשחיב באם על הבנים חיב בנקבות ולא בזכרים אף כשחיב כן חיב בנקבות ולא בזכרים. לא, אם אמרת באם על הבנים שכן לא עשה בה מזמן כשאינו מזמן תאמר באתו ואת בנו שכן עשה בו מזמן כשאינו מזמן. תלמוד לומר: "אתו" אחד ולא שנים. אחר שחלק הכתוב זכיתי לדין: חיב כן וחייב באם על הבנים, מה כשחיב באם על הבנים חיב בנקבות ולא בזכרים אף כשחיב כן באתו ואת בנו חיב בנקבות ולא בזכרים. ואם נפשך לומר הרי הוא אומר: "בנו" מי שבנו כרוף אחריו, יצא זה שאין בנו כרוף אחריו. מאי "אם נפשך לומר", וכי תימא "אתו" זכר משמע, הרי הוא אומר "בנו" מי שבנו כרוף אחריו, יצא זכר שאין בנו כרוף אחריו. וחנניה אמר לך: כתיב "אתו" דמשמע זכר, וכתיב "בנו" מי שבנו כרוף אחריו, דמשמע נקבה, הלכך נוהג בין בזכרים בין בנקבות. אמר שמואל: הלכה כחנניה. תנו רבנן: "אתו ואת בנו" אין לי אלא אתו ואת בנו, בנו ואותו מנין, כשהוא אומר: "לא תשחטו ביום אחד" הרי כן שנים. הא כיצד, אחד השוחט את הפרה ואחד השוחט את אמה ואחד השוחט את בנה, שנים האחרונים חייבין. האי מפעי לה לגופה, אם כן לכתוב רחמנא "לא תשחט" מאי "תשחטו". ואפתי מפעי לה, דאי כתב רחמנא "לא תשחט", הוה אמינא חד אין תרי לא, כתב רחמנא "לא תשחטו" דאפלו תרי, אם כן לכתוב רחמנא "לא (ישחט) [ישחטו]", מאי "לא תשחטו", שמע מינה תרתין. תנו רבנן: את זו דרש רבי שמעון בן זומא: "אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" לפי שכל הענין פלו אינו מדבר אלא בקדשים, ובקדשים הלילה הולך אחר היום, יכול אף זה כן, נאמר כן "יום אחד" ונאמר במעשה בראשית "יום אחד" מה יום אחד האמור במעשה בראשית היום הולך אחר הלילה, אף יום אחד האמור באתו ואת בנו היום הולך אחר הלילה. (רבי אומר: "יום אחד" יום המיחד בשבת וביום טוב, ומה יום המיחד בשבת טעון פרוז אף זה טעון פרוז).

"אתו ואת בנו" ולא אותה ואת האחין. כיצד, שחט חמשה אחין ואחר כך שחט את האם, אינו חיב אלא אחת. אבל שחט את האם ואחר כך שחט חמשה אחין, חיב על כל אחד ואחד. "אתו ואת בנו" ולא אותה ואת אם אמה, כיצד, שחטה

וְאֵת אִם אִמָּה שֶׁכֵּן הוּא רִשְׁאִי, וְאַחַר כֵּן שָׁחַט אֶת הָאֲמֻצָּעִית, סוֹפֵג אֲרֻבָּעִים. סוֹמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. שְׁחָטָהּ וְאֵת אִמָּה וְאֵת אִם אִמָּה סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. "אֵתוֹ וְאֵת בְּנוֹ" וְלֹא אוֹתָהּ וְאֵת בֵּת בִּתָּהּ. [פִּיצַד], שְׁחָטָהּ וְאֵת בֵּת בִּתָּהּ שֶׁכֵּן הוּא רִשְׁאִי, וְאַחַר כֵּן שָׁחַט הָאֲמֻצָּעִית, סוֹפֵג אֲרֻבָּעִים. סוֹמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. שְׁחָטָהּ וְאֵת בִּתָּהּ וְאֵת בֵּת בִּתָּהּ סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. "לֹא תִשְׁחָטוּ" פָּרַט לְשׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, לְנוֹחַר וְלִמְעַקֵּר. וְלִהְבִּיא אֶת הַשׁוֹחֵט לְהֵאָכִיל לְנִכְרִים לְהֵאָכִיל לְכֻלָּבִים לְהֵאָכִיל לְרִפּוּאָה. הַשׁוֹחֵט וְנִמְצָא טְרֵפָה, וְהַשׁוֹחֵט לְעִבּוּדָה זָרָה, וְהַשׁוֹחֵט פֶּרֶת חֲטָאת וְשׁוֹר הַנִּסְקָל וְעִגְלָה עֲרוּפָה רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר. "בְּיוֹם אֶחָד" רַבִּי אוֹמֵר: יוֹם הַמֵּיחָד טְעוֹן כְּרוּז. מִכָּאן אָמְרוּ: בְּאֲרֻבָּעָה פְּרָקִים בְּשָׁנָה הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה לְחֵבְרוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעֹ: אִמָּה מְכַרְתִּי לְשָׁחַט, בִּתָּה מְכַרְתִּי לְשָׁחַט. וְאֵלוֹ הֵן, עָרַב יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג, וְעָרַב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְעָרַב עֲצֵרֶת, וְעָרַב רֵאשׁ הַשָּׁנָה, דְּבַרִּי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אוֹמֵר: אֵף עָרַב יוֹם הַכְּפּוּרִים בְּגִלְלִל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתִי, בְּזִמְן שֶׁאֵין לוֹ רוּחַ. אָבֵל אִם יֵשׁ לוֹ רוּחַ, אֵין צָרִיף לְהוֹדִיעֹ. וּמוֹדָה רַבִּי יְהוּדָה בְּמוֹכֵר אֶת הָאִם לְחֵתָן וְאֵת הַבֵּת לְכֹלָה שֶׁצָּרִיף לְהוֹדִיעַ, שֶׁהַדָּבָר יְדוּעַ הוּא שֶׁשְׁנִיָּהֶם שׁוֹחֲטִין בְּיוֹם אֶחָד. בְּאֲרֻבָּעָה פְּרָקִים אֵלוֹ כּוֹפִין אֶת הַטֶּבַח לְשָׁחַט עַל כְּרָחוּ. אֲפֵלוֹ שׁוֹר שָׁוָה אֶלְף דִּינָר וְאֵין לְלוֹקַח אֶלָּא דִּינָר, כּוֹפִין אוֹתוֹ לְשָׁחַט וְכוּ'. לְפִיכֵן אִם מֵת מֵת לְמוֹכֵר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מָשָׁךְ. "לְרַצְנָכֶם תִּזְבָּחוּ" (כְּתוּב בְּפָרֶשֶׁת קִדְשִׁים תִּהְיוּ רִמּוֹ תר"ד).

"וְכִי תִזְבָּחוּ זֶבַח תּוֹדָה" רַבִּי פִּינְחָס וְרַבִּי לׁוֹי וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמְרוּ בְּשֵׁם רַבִּי מְנַחֵם דְּגִלְלִל: לְעֵתִיד לְבֹא כָּל הַקְּרָבָנוֹת בְּטָלִים, וְקָרְבַּן תּוֹדָה אֵינָה בְּטָלָה. כָּל הַהוֹדָאוֹת בְּטָלוֹת, וְהוֹדָאת תּוֹדָה אֵינָה בְּטָלָה. שְׁנֵאָמַר: "קוֹל שֶׁשׁוֹן וְקוֹל שֶׁמָּחָה קוֹל חֵתָן וְקוֹל כֹּלָה קוֹל אֲמָרִים הוֹדוּ אֶת ה' " זֶה קָרְבַּן תּוֹדָה. וְכֵן אָמַר דָּוִד: "עֲלֵי אֱלֹהִים נִדְרֶיךָ, אֲשֶׁלֶם תּוֹדַת לְךָ", "תּוֹדָה" אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא "תּוֹדַת" הַהוֹדָאָה וְקָרְבַּן תּוֹדָה.

"בְּיוֹם הַהוּא יֵאָכֵל" זֶהוּ שֶׁאֲמָרְנוּ אִם אֵינוֹ עֲנִין לְאָכִילָה תִּנְהוּ עֲנִין לְזָבִיחָה, שֶׁאֵף תַּחֲלַת זְבִיחָתָן לֹא תִהְיֶה אֶלָּא עַל מְנַת לְהֵאָכֵל לְיוֹם אֶחָד. אֵין לִי אֶלָּא תּוֹדָה, מְנִין לְכָל הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד שֶׁלֹּא תִהְיֶה תַּחֲלַת זְבִיחָתָן אֶלָּא עַל מְנַת לְהֵאָכֵל לְיוֹם אֶחָד, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "וְכִי תִזְבָּחוּ זֶבַח תּוֹדָה, וְכִי תִזְבָּחוּ זֶבַח" לְרַבּוֹת כָּל הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד שֶׁלֹּא תִהְיֶה תַּחֲלַת זְבִיחָתָן אֶלָּא עַל מְנַת לְהֵאָכֵל לְיוֹם אֶחָד. "וּשְׁמֵרְתֶם" זֶה מְשָׁנָה, "וְעִשִּׂיתֶם" זֶה מְעֻשָׂה, וְכָל שֶׁאֵינוֹ בְּמִשְׁנָה אֵינוֹ בְּמַעֲשֵׂה. "וּשְׁמֵרְתֶם" מְצוּתֵי וְעִשִּׂיתֶם אֲתֶם" לְתַן שְׁמִירָה וְעִשְׂיָה לְמִצְוֹת. "אֲנִי ה'" אֲנִי נֶאֱמָן לְשֶׁלֶם שָׁכַר. "וְלֹא תַחֲלָלוּ" מִמִּשְׁמַע שְׁנֵאָמַר: "לֹא תַחֲלָלוּ" קִדְשׁ אָמַר אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "וְנִקְדַּשְׁתִּי", מָסַר עֲצָמָךְ עַל מְנַת לְקַדֵּשׁ אֶת שְׁמִי. יָכוֹל אֵף בִּיחִידִי, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "בְּתוֹדָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" הַמְרַבִּין. מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל הַמוֹסֵר עֲצָמוֹ עַל מְנַת לְעִשׂוֹת לוֹ נֶס אֵין עוֹשִׂין לוֹ נֶס, וְשֶׁלֹּא לְעִשׂוֹת לוֹ נֶס עוֹשִׂין לוֹ נֶס. וְכֵן מְצִינוּ בְּחִנְנִיָּה מִיִּשְׂאֵל

או שוגגין או מזידין, מנין שמעברת, תלמוד לומר: "אשר תקראו אתם מועדי" אם קריתם אתם הרי הם מועדי ואם לאו אין מועדי. עברוה בלילה, עברוה משנה לחברתה, פחות חדש או יתר חדש, יכול תהא מעברת, תלמוד לומר: "אתם" אתם אלה הם מועדי, הללו אין הם מועדי. מנין שמעברין את השנה מפני הצרף, תלמוד לומר: "אשר תקראו אתם מועדי". יכול כשם שמעברין את השנה מפני הצרף, כך יעברו אותה מפני הטמאה, תלמוד לומר: "בחדש הראשון פסח" אל יצא חדש הראשון בלי פסח. מה ענין שבת לענין מועדות, אלא ללמדך, שכל מי שמחלל את המועדות כאלו מחלל את השבתות, וכל המקיים את המועדות מעלין עליו כאלו קיים את השבתות. מנין ליום הכפורים שחל להיות בשבת ושגג ועשה בו מלאכה שיהא חייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו, תלמוד לומר: "שבת הוא", "יום הכפורים הוא" דברי רבי עקיבא. רבי ישמעאל אומר: אינו חייב אלא אחת. למעלה הוא מדבר בעבור שנה, וכאן הוא מדבר בקדוש החדש. נראה (בלילה) [בעליל], או שבאו עדים והעידו בפניהם, ולא הספיקו לומר: מקדש, עד שחשכה, יכול יהא מקדש, תלמוד לומר: "אשר תקראו אתם מועדי" אם קריתם אתם הרי הם מועדי, ואם לאו אין מועדי. קדשוהו שלא בעדים, או שבאו עדים והעידו בפניהם ונמצאו זוממין, מנין שהוא מקדש, תלמוד לומר: "אשר תקראו אתם מועדי" אם קריתם אתם הרי הם מועדי, ואם לאו אין מועדי. קדשוהו אנוסין או שוגגין או מטעים, מנין שהוא מקדש, תלמוד לומר: "אשר תקראו אתם" [אתם אפלו מטעין, "אתם" אפלו אנוסין, "אתם" אפלו שוגגין]. אם קריתם אתם הרי הו מועדי, ואם לאו אין מועדי. קדשוהו לפני זמנו או לאחר עבורו, יכול יהא מקדש, תלמוד לומר: "אתם אלה הם מועדי" ואין הללו מועדי. יכול כשם שמעברין את השנה מפני הצרף כך יקדשו את החדש מפני הצרף, תלמוד לומר: "חדש" אחר חדש אנו הולכין. יכול אם היה צריך שני ימים יתנו לו שני ימים, תלמוד לומר "יום" [אין לו אלא] יום אחד בלבד. ומנין שמחללין את השבת להעיד עליו, תלמוד לומר: "אשר תקראו אתם במועדים". יכול כשם שמחללין את השבת להעיד עליו כך יחללו את השבת להודיע עליהם שנתקדמו, תלמוד לומר: "אשר תקראו" על קריאתם אפה מחלל את השבת, ואי אפה מחלל את השבת להודיע עליהן שנתקדמו.

"בחדש הראשון בארבעה עשר לחדש בין הערבים" יכול משתחשף, תלמוד לומר: "יום". אי יום יכול משתי שעות, תלמוד לומר: בין הערבים מה בין הערבים מיחד משפנה יום, אף יום משפנה יום משש שעות ולמעלה. אף על פי שאין ראה לדבר, זכר לדבר: "כי פנה יום פי ינטו צללי ערב".

"וינדבר משה את מעדי ה'" מה תלמוד לומר, לפי שלא למדנו בכל התורה כלה שנאמר בהן "במועדו" אלא בפסח ותמיד, "במועדו" ואפלו בשבת, "במועדו" ואפלו בטמאה. שאר כל קרבנות צבור מנין, תלמוד לומר: "אלה תעשו לה"

במועדיכם". מנין לרבות עמר והקרב עמו, שתי הלחם והקרב עמהו, תלמוד לומר: "וידבר משה את מעדי ה'" הכתוב קבע מועד [אחד] לכלן. וכל הני למה לי, צריכי. דאי כתב רחמנא תמיד, הוה אמינא תמיד שכן תדיר וכליל, אבל פסח אימא לא, קא משמע לן. ואי כתב רחמנא פסח, הוה אמינא אדרבא פסח שכן ענוש פרת, אבל תמיד אימא לא, קא משמע לן. ואי אשמעינן הני תרתוי, הני הוא שכן ישנן לפני הדבור, אי נמי יש בהן צד מועד: תמיד תדיר וכליל, פסח ענוש פרת, אבל שאר קרבנות צבור אימא לא, כתב רחמנא: "אלה תעשו לה' במועדיכם". ואי כתב רחמנא "אלה תעשו לה' במועדיכם", הוה אמינא שאר קרבנות צבור הוא דבאין לכפר, אבל עמר ושתי הלחם דאין באין לכפר אימא לא, כתב רחמנא "וידבר משה". ואי כתב רחמנא עמר ושתי הלחם, הוה אמינא הני הוא דאלימי דבאין להתיר, אבל הניד אימא לא, צריכא.

"וידבר משה את מעדי ה' אל בני ישראל" מלמד, שהיה משה אומר להם לישראל הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג. רבי יוסי הגלילי אומר: "מועדי ה'" נאמרו, ולא נאמר שבת בראשית עמהו. בן עזאי אומר: "מועדי ה'" נאמרו, ולא נאמרה פרשת נדרים עמהו. הכי קתני: מועדי ה' צריכין קדוש בית דין, שבת בראשית אין צריכה קדוש בית דין. בן עזאי אומר: מועדי ה' צריכין ממחה, פרשת נדרים לא צריכה ממחה אלא אפלו בשלשה הדיוטות. והא בפרשת נדרים כתיב: "ראשי המטות", אמר רבי חסדא (ואיבעית אימא) [ואיתימא] רבי יוחנן: ביחיד ממחה. כיצד בודקין את העדים, זוג שבא ראשון, בודקין אותו ראשון, ומכניסין את הגדול שבהו, ואומרים לו: אמר, כיצד ראית את הלבנה, לפני החמה או לאחר החמה, לצפונה או לדרומה, כמה היה גבוה ולאן היה נוטה, וכמה היה רחב, אם אמר: לפני החמה לא אמר כלום. ואחר כך היו מכניסין את השני ובודקין אותו. אם נמצאו דבריהם מכונים עדותן קימת. ראש בית דין אומר: מקדש, דאמר קרא: "אשר תקראו אתם" קרי בה: "תקראו אתם". וכל העם אומרים: מקדש, מקדש, תרי זמני למה לי, דכתיב: "מקראי קדש". מעשה שבאו שנים ואמרו: ראינוהו בזמנו, ובלי עבורו לא נראה, וקבלו רבן גמליאל. אמר רבי דוסא בן הרפנס: עדות שקר העידו, איך מעידין את האשה שילדה, ולמחר (נמצא) פרוסה בין שניה, אמר לו רבי יהושע: רואה אני את דבריך. שלח לו רבן גמליאל לרבי יהושע: גוזרני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעותיך ביום הכפורים שחל להיות בחשבונך. הלך ומצאו רבי עקיבא לרבי יהושע שמצר, אמר לו: יש לי ללמד, שכל מה שעשה רבן גמליאל עשוי, שנאמר: "אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם" בין בזמנם בין שלא בזמנם, אין לי מועדים אלא אלו. הרי הוא אומר "אתם, אתם, אתם", שלשה פעמים, אתם אפלו שוגגין, אתם אפלו מטעין, אתם אפלו מזידין. בלשון הזה אמר לו: עקיבא, נחמתני

נחמתני. תנו רבנן: מנין שמחללין את השבת, שנאמר: "אלה מועדי ה' מקראי קדש" וכו' (פדלעיל). "אלה מועדי" (פתוב למעלה ברמז שני"ו).

והשתא דאמרת חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ, מושבות דכתב רחמנא גבי שבת למה לי, אצטריד, סלקא דעתך אמינא: הואיל ובענינא דמועדות כתיב תבעי קדוש בית דין כי מועדות, קא משמע לן. "ויבחמשה עשר יום" רבי אלעזר אמר: לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת, דאמר קרא: "וילקחתם לכם ביום" ביום, ואפלו בשבת. למאי, אילימא לטלטול, איצטריד קרא למשרי טלטול, אלא למכשיריו. ורבנן, ההוא מבעיא להו ביום ולא בלילה. ורבי אלעזר ביום ולא בלילה מנא לה, נפקא לה מ"וושמחתם לפני ה' שבעת ימים" ימים, ולא לילות. ורבנן, אצטריד. סלקא דעתך אמינא: גילף שבעת ימים מסכה, מה להלן ימים ואפלו לילות אף כהן ימים וכו', קא משמע לן. רבי אלעזר אומר: סכה וכל מכשיריה דוחין את השבת, גמר "חמשה עשר חמשה עשר מחג הסכות. רבי אלעזר אומר: שופר וכל מכשיריו דוחין את השבת, דאמר קרא: "יום תרועה יהיה לכם" ביום, ואפלו בשבת. ולמאי, אילימא לתקיעה, והא תנא דבי שמואל: "כל מלאכת עבודה לא תעשו" יצאה תקיעת שופר ורדית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה, אלא למכשיריו. ורבנן, ההוא מבעיא לה ביום ולא בלילה. ור' אלעזר, נפקא לה מ"ביום הפריים תעבירו שופר", וגמירי מהדדי. רבי אלעזר אומר: מכשירי שתי הלחם דוחין את השבת, "תביאו" רבויא הוא. רבי אלעזר אומר: מילה וכל מכשיריה דוחין את השבת, "ויביום השמיני ימול" ביום, ואפלו בשבת.

"ויבחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות" יום זה טעון מצה ואין חג הסכות טעון מצה. והלא דין הוא: ומה אם זה שאין טעון סכה טעון מצה, חג הסכות שטעון סכה אינו דין שטעון מצה. תלמוד לומר: "הזה חג המצות" זה טעון מצה, ואין חג הסכות טעון מצה. "חג המצות לה' שבעת ימים" יכול טעון מצה כל שבעה, תלמוד לומר: "ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי" וגו' שביעי בכלל הנה, ולמה יצא, להקיש אליו: מה שביעי רשות, אף פלו רשות. יכול אף לילה ראשון, תלמוד לומר: "בערב תאכלו מצת" קבעו הכתוב חובה. אין לי אלא בזמן שבת המקדש קים, בזמן שאין בית המקדש קים מנין, תלמוד לומר: "בערב תאכלו מצת". אם כן למה נאמר: "שבעת ימים מצות תאכלו" מצה הנאכלת כל שבעה אדם יוצא ידי חובתו בפסח, יצאו חלות תודה ורקיקי נזיר שאין נאכלין כל שבעה.

"והקרבתם אשה לה' שבעת ימים". מנין אין לה פריים הבא אילים, אין לה אילים הבא כבשים, אין לה בטרהרה הבא בטמאה, תלמוד לומר "והקרבתם אשה לה" הקרב אשים מכל מקום.

"והבאתם את עמור". זה שאמר הכתוב: "מה יתרון לאדם" וגו' אמר רבי ינאי: בנהג שבועולם, אדם לוקח לו ליטרא אחד של בשר מן השוק, כמה הוא יגע כמה צער הוא מצטער עליה, עד שלא יבשלה, והבריות ישנין על מטותיהן, והקדוש ברוך הוא משיב רוחות ומעלה עננים ומוריד גשמים ומפריח טללים ומגדל צמחים ומדשן פרות, ואין אתה נותן לו את העמר. אמר רבי פינחס: בנהג שבועולם, אדם מכבס כסותו בימות הגשמים, כמה הוא יגע בה כמה צער הוא מצטער, עד שינגבה, והבריות ישנים על מטותיהם, והקדוש ברוך הוא משיב רוחות וכו', ואי אתה נותן לו את העמר, אמר רבי אביו: בוא וראה כמה ישראל מצטערין על מצות עמר, דתנינן תמן: "קצרוהו ונתנוהו בקפות הביאווהו לעזרה, היו מהבהבין אותו באור כדי לקיים בו מצות קלי, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: "בקנים ובקולחות חובטין אותו, כדי שלא יתמעד. נתנוהו לאבוב, ואבוב הגה מנקב, כדי שיהיה האור שולט בכלו. שטחוהו בעזרה והרוח מנשבתו, נתנוהו לרחים של גרוסות והוציאו ממנו עשורן, שהוא מנפה בשלש עשרה נפות". אמר רבי לוי: הרי שעמלת וחרשת וזרעת ונפשת וכסחת ועדרת וקצרת ועמרת ודשת ועשית אותה ערמה. אם אינו מוציא לה מעט רוח שתזרה, מהיכן אותו האיש חי, אי אתה נותן לו אלא שכר הרוח, הדא הוא דכתיב "ומה יתרון לו שיעמל לרוח". אמר רבי אלעזר: כתוב: "ולוא אמרו בלבבם נירא נא את ה' אלהינו הנתן גשם" וגו'. הא זה לכון כלא, לית אתון צריכין לה מן כדון, "שבעת חקות קציר ישמר לנו" ישמר לנו מן השרב ומן הרוחות הקשות. ואלו הן שבע שבתות שבין פסח לעצרת. תני רבי חיאי: "שבע שבתות תמימות תהיינה" אימתי הן תמימות, בזמן שאין ישוע ושכניה ביניהם. אמר רבי יהושע בן לוי: סנטרף אנא, לית את זהיב לי סנטירותי, אמר רבי ברכיה: מגרסף אנא, לית את מטעם לי מן תבשילך, הוא שדוד אמר: "גשם נדבות תניף אלהים". אמר רבי בניה: אם גשם היא צריכה נדבה, אם טל היא צריכה ["תניף אלהים"]. הדא הוא דכתיב: "גשם נדבות" וגו', אמר רבי בניה: אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: בני, כשהייתי נותן לכם את העמר, הייתי נותן לכל אחד ואחד עמר לגלגלת. ועכשו שאתם נותנין את העמר אין לי אלא עמר אחד משל כלכם, ולא עוד אלא שאינו של חטים אלא של שעורים. לפיכך משה מזוהיר את ישראל ואומר להם: "והבאתם את עמור".

"והניף את העמר" כיצד היה מניפו, רבי חמא בר עקבא בשם רבי יוסי בר חנינא: מוליך ומביא לבטל רוחות קשות, מעלה ומוריד לבטל טללים רעים. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: מוליך ומביא למי שהעולם שלו, מעלה ומוריד למי שהעליונים והתחתונים שלו. לעולם אל תהי מצות העמר קלה בעיניך, שעל ידי מצות העמר זכה אברהם אבינו לירש את ארץ כנען, הדא הוא דכתיב: "ונתתי לה ולזרעך אחרית את ארץ מגיד" על מנת: "ואתה את בריתי תשמר" ואיזו, זו

מצות העמר. רבי שמעון בן לקיש אמר: לעולם אל תהי מצות העמר קלה בעיניך, שעל ידי מצות העמר עשה הקדוש ברוך הוא שלום בין איש לאשתו, הדא הוא דכתיב: "והביא האיש את אשתו אל הכהן ונהביא את קרבנה עליה עשירת האיפה קמח שעורים" [ואי זה, זה מצות העמר. רבי יהושע בן לוי אמר: לעולם אל תהי [מצות העמר] קלה בעיניך, היא שעמדה להם בימי גדעון, שנאמר: "ויבא גדעון והנה איש מספר לרעהו חלום וגו' והנה צליל לחם שערים". רבנן אמרין על שצלל עליהם אותו הדור מן הצדיקים. ובזכות מה נצלו, בזכות לחם שערים זה מצות העמר. ורבנן אמרין: היא שעמדה להן בימי יחזקאל, שנאמר: "קח לך חטין ושעורים וגו', ועשית אותם לך ללחם" וגו'. (מהו לחם), רבי חמא בר חנינא אמר: רבה ביה שעורים. רבי שמואל בר נחמן אמר: [רבה ביה] דבירים שהן מרפיים את בני מעים. מטרונא שאלה את רבי יוסי בן חלפתא, אמרה לו: כמה צער נצטער אותו צדיק, כמה שפחות פמה עבדים יש לו, והן מבזבזים במאכל ובמשתה, אמר לה: להודיעך, שכל מקום שישאל בצער, הצדיקים עמהם בצער. רבי לוי אמר: היא שעמדה להם בימי המן. אתה מוצא פיון שראה מרדכי להמן בא לקראתו והכתב בידו, אמר: דומה לי שהרשע הזה בא להרגני. אמר לתלמידיו: ברחו לכם, שלא תכוו בגחלתי. אמרין לה: בין בחיים בין במות עמד אנו. מה עשה נתעטף ועמד להתפלל. אתה ההוא רשע וייתב לה גביהון. אמר להון: במה אתון עסקין, אמרו לה: במצות העמר, שהיו ישראל מקריבין בבית המקדש, אמר להו: ומה הדין עומרא דדהב או דכסף, דחיתין או דשעורין, אמרו לה: דשעורין. אמר להו: וכמה הוא טימה, בעשרה קינטרין או בעשרים קינטרין, אמרו לה: סגין בעשרה מנין. אמר להו: קומון, דנצחון עשרתא מנכון לעשרה אלפי קינטרין ולעשרת בנוי. פיון דשמעת אסתת פו, אפקת פרוז בכל מדינתא ואמרה: לא יפתח בר נש חנות בגו שוקא כל עמא יפקון להון, פרטי דיהודאי בעי למצטבלא. פיון דחסל מצלי, אמר לה: סב הדין לבוש דמלכותא. אמר לה: מה את מבזה מלכותא, אית בר נש לביש לבושא דמלכותא ולא סחי, אזל בעי בלנא, לא אשכחה. מה עבד, אסר זוניתה ועל ואסחה. פיון דנפק אמר לה: סב לבוש הדין כלילא. אמר לה: מה את מבזה מלכותא, אית לך בר נש לביש כלילא דמלכותא ולא מספר, אזל בעא ספרא ולא אשכחה. מה עבד, אזל לביתה, ואיתי מאני ספרא מגו ביתה וייתב מספר לה. שארי מתנת. אמר לה: וי לה לההוא גברא דעביד קומיס פנטון קומיס קלטור, ואתעביד בלן וספר, אמר לה: ולית אנא חכים לאבוי דההוא גברא שחיק טמיא בלגי וספר בכפר קרנטם, ואת משכח אלה מאני ספרא דידה. אמר לה: קום רכוב על הדין סוסיא. אמר לה: לית בחילי, דאנא סב, אמר לה: קום, דאנא ממיך קדלי ואת דריס עליו, סליק ורכיב, למקימא לכו: "ואתה על במותימו תדרוך". פיון שרכב על הסוס, התחיל לקלס להקדוש ברוך הוא: "ארוממך ה' כי דליתניי וגו'. תלמידיו מה היו אומרים, זמרו לה' חסידיו וגו'. אותו רשע מה היה אומר, "ואני אמרתי בשלויי וגו'."

אָסתר מַה הִיָּתָה אוֹמֶרֶת, "אַלֶּיךָ ה' אֶקְרָא וְאֶל אֲדֹנָי אֶתְחַנֵּן, מַה בָּצַע בְּדַמִּי בְרַדְתִּי אֶל שַׁחַת" וְגו'. יִשְׂרָאֵל מַה הָיוּ אוֹמְרִים, "שְׁמַע ה' וְחַנּוּנִי ה' הִיָּה עֲזָר לִי". אָמַר רַבִּי פִּינְחָס: בְּקִרְיַת שְׁמַע הָיָה עָסוּק וְלֹא הִפְסִיק, שְׁנֵאמַר: "לְמַעַן יִזְמַרְךָ כְּבוֹד וְלֹא יָדַם ה' אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אוֹדְךָ".

"כִּי תִבְאוּ" יְכוֹל בְּעֵבֶר הִירְדּוֹ, תִּלְמוּד לומר: "אֶל הָאָרֶץ" אֶל אֶרֶץ הַמִּיּוֹחֶדֶת. יְכוֹל אֶפְלוּ לְעַמּוֹן וּמוֹאָב, תִּלְמוּד לומר: "אֲשֶׁר אָנִי נָתַן" וְלֹא עַמּוֹן וּמוֹאָב. "וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָה" וְגו' שֶׁיְהִי תַחֲלָה לְכָל הַנְּקָצָרִים. יְכוֹל אֶף שֶׁל בַּיִת הַשְּׁלַחִין וּבַיִת הָעֵמֶקִים, תִּלְמוּד לומר: "קְצִירְכֶם" וְכו'. "קְצִיר" וְלֹא הַקְטָנוּת. "קְצִירָה" וְלֹא הַשַּׁחַת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: מִתְחִיל עַד שֶׁלֹּא הִבִּיָּאָה שְׁלִישׁ קוֹצֵר וּמֵאֲכִיל לְבַהֲמָה לַחֲיָה וּלְעוֹף, וּפְטוּר מִן הַלְקָט וּמִן הַשְּׂכָחָה וּמִן הַפָּאָה, וְחֵיב בְּמַעֲשָׂרוֹת. רַבִּי (שְׁמַעְיָאל) [שְׁמַעוֹן] אוֹמַר: אֶף מִשֶּׁהִבִּיָּאָה שְׁלִישׁ מִתְחִיל וְקוֹצֵר וּמֵאֲכִיל לְבַהֲמָה לַחֲיָה וּלְעוֹפוֹת, וּפְטוּר מִן הַלְקָט וּמִן הַשְּׂכָחָה וּמִן הַפָּאָה, וְחֵיב בְּמַעֲשָׂרוֹת. "רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן" אֵין מִצְוֹת קְצִירָה בְּכֹהֵן. תִּנְיָא: רַבִּי בְּנִימִין אוֹמַר: כְּתוּב אֶחָד אוֹמַר: "וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָה וְהִבִּאתֶם" וְגו', וְכְתוּב אֶחָד אוֹמַר: "רֵאשִׁית קְצִירְכֶם". הָא כִּיצַד, מִמָּקוֹם שֶׁאֵתָּה מִבִּיא, אֵי אֵתָּה קוֹצֵר, מִמָּקוֹם שֶׁאֵי אֵתָּה מִבִּיא, אֵתָּה קוֹצֵר. [אֵימָא מִמִּין שֶׁאֵתָּה מִבִּיא אֵי אֵתָּה קוֹצֵר, מִמִּין שֶׁאֵי אֵתָּה מִבִּיא אֵתָּה קוֹצֵר], הַהוּא לֹא מִצִּית אִמְרַת מְדַרְבֵּי יוֹחֲנָן. קוֹצֵרִין מִפְּנֵי הַנְּטִיעוֹת, מִפְּנֵי בַיִת הָאֶבֶל, וּמִפְּנֵי בְטוּל בַּיִת הַמְּדַרְשׁ. מֵאֵי טַעְמָא, "קְצִירְכֶם" אָמַר רַחֲמָנָא וְלֹא קְצִיר מִצְוֹת. הַחֲטִיּוֹן, וְהַשְּׁעוּרִיּוֹן, וְהַכֶּסֶםִּין, וְשִׁבְלַת שׁוּעַל, וְשִׁיפוֹן אֶסוּרִין בְּחֻדְשׁ מִלְּפָנֵי הָעֹמֶר, דְּאֵתְיָא "לָחֶם לָחֶם" מִמִּצְוָה. וְהֵתֵם מְנַלְוֹן, אָמַר קְרָא: "לֹא תֹאכַל עֲלֵיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עֲלָיו מִצּוֹת" וְגו'. וְלִקְצֵר לְפָנֵי הַפֶּסַח, אֵתְיָא "רֵאשִׁית רֵאשִׁית" מִתְחִלָּה. הֵנִי אֵין, אֶבֶל אֵרְזוּ וְדַחֲנוּ לֹא.

"וְהִנִּיף אֶת הָעֹמֶר לְפָנֵי ה' לְרִצְנוֹכְכֶם" שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת יֵשׁ לוֹ: עֹמֶר שְׁבֻלַת, עֹמֶר תְּנוּפָה, וְעֹמֶר שָׁמוֹ. "לְרִצְנוֹכְכֶם" אֵין כּוֹפִין אֶת הַצְּבוּר עַל כְּרֹחַן. "מִמִּתְחַרַת הַשְּׁבֻת" מִמִּתְחַרַת יוֹם טוֹב. "וְיִנִּיפוּנוּ הַכֹּהֵן" בְּנִין אֶב לְכָל הַתְּנוּפוֹת שֶׁיְהִיוּ בְּכֹהֵן.

"וְעִשִּׂיתֶם וְגו' אֶת הָעֹמֶר" אֶף עַל פִּי שְׁאֵין כְּבֶשֶׁת, "כְּבֶשֶׁת" אֶף עַל פִּי שְׁאֵין עֹמֶר. "בַּיּוֹם הַנִּיפְכֶם" אֵין הַנִּפְחָה אֶלֹא בַּיּוֹם. "כְּבֶשֶׁת תָּמִים בֵּן שְׁנַתוֹ" וְלֹא שָׁנָה לְמִנְיָן עוֹלָם. "וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרִינִים סֻלַּת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן" הֵרִי זֶה יֵצֵא מִכָּל כָּל הַכְּבָשִׁים, שֶׁיִּטְעֹן שְׁנֵי עֶשְׂרִינֹת. יְכוֹל כְּשֶׁם שְׁנִכְפָּלָה סֻלַּתוֹ כֶּד יִכְפַּל יֵינוּ, תִּלְמוּד לומר: "יֵינוּ רַבִּיעִית". יְכוֹל לֹא יִכְפַּל יֵינוּ שְׁאֵין הֵינוּ נְבָלָל עִם הַסֻּלַּת, אֶבֶל יִכְפַּל שְׁמֵנוּ שֶׁהֵרִי הַשֶּׁמֶן נְכָלָל עִם הַסֻּלַּת. תִּלְמוּד לומר: "וְנִסְכּוֹ רַבִּיעִית" כָּל נִסְכּוֹ יְהוּ רַבִּיעִית. מֵאֵי תִּלְמוּדָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כְּתִיב: "וְנִסְכָּה" וְקָרִי "וְנִסְכּוֹ", הָא כִּיצַד, נִסְכָּה דְּמִנְחָה כְּנִסְכּוֹ דְּיֵינוּ, מַה יֵּינוּ רַבִּיעִית אֶף שְׁמֵן נִמִּי רַבִּיעִית. נֵאמַר: "וְקָלִי וְכִרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה" יְכוֹל אֶף קְטָנוּת בְּכָלֵל, תִּלְמוּד לומר: "לָחֶם" מַה לָּחֶם מִיּוֹד

חמשה מיניו, אף אין לי אלא מחמשת המיניו. אין לי אלא חטין שנקראו לחם, שנאמר: "ממושבתים תביאו לחם תנופה" מנין לרבות שעורין וכסמין שבלת שועל ושיפון, תלמוד לומר: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו" לרבות את כלן. "עד הביאכם את קרבן אלהיכם" זה העמר. או יכול זה הכבש, צא וראה מה אמור בענין, הבאת העמר, אף פאן העמר. משקרב העמר, יוצאין ומוצאין שוקי ירושלים שפלא קמח ונקלי, שלא ברצון חכמים, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: ברצון חכמים הן עושין. משקרב העמר הטר החדש מיד. ונהרחוקין מתרין מחצות יום ולהלן. כשחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי, שיהא יום הניף פלו אסור. אמר רבי יהודה: והלא מן התורה אסור, שנאמר: "עד עצם היום הזה". מפני מה הרחוקין מתרין מחצות יום ולהלן, מפני שיודעין שאין בית דין מתעצלין בו. "חקת עולם" לבית עולמים. "לדורתיכם" שינהג הדבר לדורות. "בכל משבתים" בארץ ובחוץ לארץ.

החדש הערלה והכלאים, חדש אסור מן התורה בכל מקום, ערלה הלכה, והכלאים מדברי סופרים.

אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר: כל מקום שנאמר: "לא יאכל, לא תאכל, לא תאכלו" אחד אסור אכילה ואחד אסור הנאה במשמע. והרי חדש דרמנא אמר: "ולחם קלי וכרמל לא תאכלו" ותנן: "קוצר לשחת ומאכיל לבהמה". אמר קרא: "קצירכם" שלכם יהא. ואידך, "קצירכם" דכלהו ישראל קאמר. תנן: "משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הניף פלו אסור", אמר לו רבי יהודה וכו'. רבי יהודה הוא דטעה, הוא סבר רבן יוחנן בן זכאי מדרבנו קאמר, ולא היא מדאורייתא קאמר. והא "התקין" קתני, מאי "התקין", דרש והתקין. אמר רבינא: אמרה לי אם: אבוף דאבוף לא הנה אכיל אלא באורתא דשיבסר יום תמניסר, סבר לה כר' יהודה וחיט לספיקא. רב וחזקיה דאמרי תרוניהו: בזמן שבית המקדש קים לעמר מתיר, בזמן שאין בית המקדש קים האיר המזרח מתיר. מאי טעמא, תרי קראי פתיבי, פתיב: "עד הביאכם", וכתוב: "עד עצם היום הזה". כאן בזמן שבית המקדש קים, כאן בזמן שאין בית המקדש קים. ור' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוניהו: אפלו בזמן שבית המקדש קים האיר המזרח מתיר. והא פתיב "עד הביאכם", למצוה. תנו רבנן: אליו יומיא דלא להתענא בהון, ומקצתהון דלא למספד בהון: מריש ירחא דניסן ועד תמניא בה אתוקם תמידיא [דלא למספד]. מתמניא בה ועד סוף מועדא חגא דשבועא דלא להתענא. שהיו צדוקין אומרים: יחיד מתנדב ומביא תמיד. מאי דרוש, דכתיב: "את הכבש אחד תעשה בבקר", מאי אהדרו להו, "את קרבני לחמי לאשי תשמרו" שיהא כלן באין מתרומת הלשכה. שהיו ביותסים אומרים: עצרת אחר השבת. נטפל להו רבן יוחנן בן זכאי, אמר להו: שוטין, מנין לכם, ולא הנה אדם שהחזירו דבר, חוץ מזקן אחד שהנה מפטפט כנגדו ואומר: משה רבנו אוהב

ישראל הנה ויודע שעצרת יום אחד, עמד ותקן אחר השבת כדי שיהיו ישראל מתענגין שני ימים. קרא עליו המקרא הזה: "אחד עשר יום מחרב" וגוי ואם משה רבנו אוהב ישראל הנה, למה אחרן במדבר ארבעים שנה, אמר לו: רבי, בכך אתה פוטרני, אמר לו: שוטה, לא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלכם. כתוב אחד אומר: "תספרו חמשים יום" וכתוב אחד אומר: "שבע שבתות תמימת תהיינה", הא כיצד, פאן ביום טוב שחל להיות בשבת, פאן ביום טוב שחל להיות באמצע שבת. רבי אליעזר אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר: "תספר לך" ספירה תלויה בבית דין, יצתה שבת בראשית שספירתה בכל אדם. רבי יהושע אומר: אמרה תורה: מנה ימים וקדש חדש, מנה ימים וקדש עצרת, מה חדש סמוך לביאתו נכר אף עצרת סמוך לביאתו נכרת. רבי ישמעאל אומר: אמרה תורה: הלא עמר בפסח ושתי הלחם בעצרת, מה להלן רגל ותחלת רגל אף פאן רגל ותחלת רגל. רבי יהודה בן בתירא אומר: נאמר "שבת" למעלה ונאמר "שבת" למטה, מה להלן רגל ותחלת רגל סמוך לה, אף פאן רגל ותחלת רגל סמוך לה. תנו רבנן: "וספרתם לכם" שנתהא ספירה לכל אחד ואחד. "ממחרת השבת" ממחרת יום טוב. או יכול ממחרת שבת בראשית, אמר רבי יוסי בר' יהודה: הרי הוא אומר: "תספרו חמשים יום" כל ספירות שאתה סופר לא יהא אלא חמשים. ואם תאמר ממחרת שבת בראשית, פעמים שאתה מוצא נ"א נ"ב נ"ג נ"ד נ"ה נ"ו. רבי יהודה בן בתירא אומר: הרי הוא אומר: "תספר לך" ספירה תלויה בבית דין, יצתה שבת בראשית שספירתה בכל אדם. רבי יוסי אומר: "ממחרת השבת" ממחרת יום טוב, או אינו אלא ממחרת שבת בראשית, אמרת: וכי נאמר "ממחרת שבת [שבתוד] פסח", והלא לא נאמר אלא "ממחרת השבת", וכל השנה פלה מלאה שבתות, צא ובדק באינה. ועוד, נאמר "שבת" למטה ונאמר "שבת" למעלה, מה להלן רגל ותחלת רגל סמוך לה אף פאן רגל ותחלת רגל סמוך לה. רבי ישמעאל בן אלעזר אומר: כתוב אחד אומר: "ששת ימים תאכל מצות" וכתוב אחד אומר: "שבעת ימים תאכל מצת", הא כיצד, מצה שאי אתה יכול לאכלה ז' מן החדש, אתה יכול לאכלה ו' מן החדש. "מיום הביאכם תספרו" יכול יקצר ויביא אימתי שירצה ויספר, תלמוד לומר: "מהחל חרמש" אי "מהחל חרמש [תחל] לספר" יכול יקצר ויספר, ואימתי שירצה ויביא, תלמוד לומר: "מיום הביאכם". אי "מיום הביאכם" יכול יקצר ויספר ויביא ביום, תלמוד לומר: "שבע שבתות תמימות תהיינה", אימתי אתה מוצא תמימות, בזמן שאתה מונה מבערב. הא כיצד, קצירה וספירה בלילה, והבאה ביום. אמר רבא: פלהו אית להו פירכא בין במתניתין קמיתא בין במתניתין בתרייתא, בר מתרי תנאי בתראי דלית להו פירכא. אי מדרבן יוחנן בן זכאי, דלמא פדאבני דאמר: מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי. אי מדרבי אלעזר ור' יהושע, מפאי דביום טוב ראשון קאי דילמא ביום טוב אחרון קאי. דרבי ישמעאל ודרבי יהודה בן בתירא לית להו פירכא. אי מדרבי יוסי בר' יהודה, דילמא חמשים לבר משתא.

אי מדרבי יהודה בן בתירא, מפאי דביוס ראשון קאי דילמא ביוס טוב אחרון קאי. רבי יוסי נמי חזי לה פירכא, והינו דקאמר "ועוד".

"עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים" יכול יספר חמשים ויקדש יום חמשים ואחד, תלמוד לומר: "שבע שבתות תמימות תהיינה". יכול יספר ארבעים ושמונה ויקדש יום ארבעים ותשעה, תלמוד לומר: "תספרו חמשים יום". הא כיצד, מנה ארבעים ותשעה וקדש יום חמשים, פויבל.

"והקרבתם מנחה חדשה" שיהא חדשה לכל המנחות. אין לי אלא מנחת חטין, מנחת שעורין מנין, תלמוד לומר: "הבפורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבעתיכם" אם אינו ענין למנחת חטין, תנהו ענין למנחת שעורין. "ממושבתים לחם" וגו' מה בכורים בפני עצמן, אף שתי הלחם בפני עצמן. ומנה: מה בכורים לאכילה, אף שתי הלחם לאכילה (כתוב ברמז תנ"ז). "ממושבתים" ולא מחוצה לארץ, "ממושבתים" אף מן העליה. "תביאו" אף מה שאתה מביא ממקום אחר הרי היא כזו, מה זו עשרון לחלה אף מה שאתה מביא ממקום אחר עשרון לחלה. אי מה אלו שני עשרונים אף הללו שני עשרונים, תלמוד לומר: "תהיינה" אלו שני עשרונים, ואין הללו שני עשרונים. בעי רבי זירא: חטין שירדו בעבים, מהו, "ממושבתים" אמר רחמנא, לאפוקי דחוצה לארץ דלא, אבל דעבים שפיר דמי, או דילמא "ממושבתים" דוקא. ומי אכא כי האי גונא, אין, דלבר עדי טיעא נחיתו (רוסני) [רום כזבא] חטי בתלתא פריסי. "סלת תהיינה" שתי חלות מעכבין זו את זו. "לחם תנופה שתיים" שיהו שוות, "שני עשרונים" שיהו שוין. "סלת תהיינה חמץ תאפינה" שאור בודה להן מתוכן ומחמץ, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אף היא אינה מן המבחר, אלא מביא מן שאור ונותן לתוך המדה וממלא את המדה. אמר לו: אף היא היתה חסרה או יתרה. "בכורים לה" רבי שמעון אומר: נאמר כאן "בכורים לה", ונאמר להלן "בכורים" מה "בכורים לה" האמור כאן משל צבור, אף "בכורים" האמור להלן משל צבור.

"והקרבתם על הלחם" חובה על הלחם. "שבעת כבשים" אף על פי שאין לחם. אם כן מה תלמוד לומר: "על הלחם", שלא נתחייבו כבשים קדם שנתחייבו בלחם, דברי רבי טרפון. רבי עקיבא אומר: יכול הן כבשים האמורים בחמש הפקודים, אמרת: כשאתה מגיע אצל פרים ואילים אינן הם, אלא הללו באין בגלל עצמן והללו באין בגלל לחם. נמצא: מה שאמור בחמש הפקודים קרב במדבר, ומה שאמור בתורת כהנים לא קרב במדבר. ודילמא פרים ואילים לאו אינהו, הא כבשים אינהו, מדהני אישתנו הני נמי אישתנו. ופרים ואילים מפאי דאישתנו, דלמא הכי קאמר רחמנא: אי בעי פר ושני אילים לקרב, אי בעי שני פרים ואיל אחד לקרב, מדאשתני סדרן שמע מנה אחרניני נינהו. הלחם מעכב את הכבשים,

והקבשים אין מעפבין את הלחם, דברי רבי עקיבא. אמר רבי שמעון בן גנס (לאבוי): [לא כן], כבשים מעפבין את הלחם, והלחם אינו מעכב את הכבשים, שכן מצינו כשהיו ישראל במדבר ארבעים שנה קרבו כבשים בלא לחם, אף כן יקרבו כבשים בלא לחם. אמר רבי שמעון: הלכה כדברי בן גנס, אבל אין טעם בדבריו, שכל האמור בחמש הפקודים קרב במדבר, והאמור בתורת כהנים לא קרב במדבר, משבאו לארץ קרבו אלו ואלו. ומפני מה אני אומר: יקרבו כבשים בלא לחם, הכבשים מתירין את עצמן. ולא לחם בלא כבשים, שאין לו מי יתירנו מאי טעמא דר' עקיבא, גמר "יהיו" מ"תהינה", מה להלן לחם אף כן לחם. וכן גנס גמר "יהיו" מ"יהיו" מה להלן כבשים אף כן כבשים. וכן גנס לילף מ"תהינה", דנין יהיו מיהיו, ואין דנין יהיו מתהינה. מאי נפקא מנה, והתני דבי רבי ישמעאל: "ושב הכהן, ובא הכהן" וכו', היכא דאכא דדמי לה, מדדמי לה ולפינן. ור' עקיבא נמי לילף "יהיו" מ"יהיו", דנין דבר שמתנה לכהן מדבר שמתנה לכהן, לאפוקי הני דעולות נינהו. ואיבעית אימא: בקרא גופה קא מפלגי: "קדש יהיו לה' לכהן" רבי עקיבא סבר, איזהו דבר שכלו לכהן, הוי אומר: זה לחם. וכן גנס, מי כתיב "קדש יהיו לכהן", "קדש יהיו לה' לכהן" כתיב, אי זהו דבר שמתחיתו לכהן ואין פלו לכהן, הוי אומר: אלו כבשים. ורבי עקיבא, מי כתיב "קדש יהיו לה' ולכהן", "קדש לה' לכהן" כתיב, כדרב הונא: קנאו השם ונתנו לכהן. אמר רבי יוחנן: הכל מודים שאם הזקקו זה לזה, שמעכבין זה את זה. ואי זו היא זיקה שלהן, שחיטה.

רמו תרמד תנו רבנן: כבשי עצרת אין מקדשין את הלחם אלא בשחיטתו. כיצד, שחטו לשמן וזרק דמן לשמן, קדש הלחם. שחטו שלא לשמן וזרק דמן שלא לשמן, לא קדש הלחם. שחטו לשמן וזרק דמן שלא לשמן, הלחם קדוש ואינו קדוש, דברי רבי. רבי אלעזר בר' שמעון אומר: לעולם אינו קדוש, עד שישחט לשמן ויזרק לשמן. מאי טעמא דרבי, דכתיב: "זבח שלמים לה'" למימרא דשחיטה מקדשה. ור' אלעזר בר רבי שמעון, "יעשה" עד שיעשה כל עשיותיו. ורבי, הכתיב: "יעשה", אי כתב "זבח יעשה" כדקאמרתי, השתא דכתיב: "יעשה זבח" במה יעשה, בזביחה. ורבי אלעזר בר' שמעון, האי דכתיב ("יעשה") ["זבח"] מבעי לה לכדר' יוחנן: דאמר רבי יוחנן: הכל מודים שיהא לחם בשעת שחיטה. מאי קדוש ואינו קדוש, אבוי אומר: קדוש ואינו גמור, רבא אומר: קדוש ואינו נתן. מאי ביניהו, אכא ביניהו למתפס פדיונו, לאבוי לא תפיס פדיונו, לרבא תפיס. בשלמא לרבא, הינו דאכא בין רבי לרבי אלעזר ברבי שמעון, אלא לאבוי מאי ביניהו, לאפסולי ביוצא. "יהיו עולה לה' ומנחתם ונסכיהם אשה ריח נחח לה'" דבר הפתוב בקצרה. "ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים" שתהא זביחתו לשם שלמים. אמר רבי שמעון: על מה שני כבשי עצרת מכפרין, על הטהור שאכל את הטמא. אם כפר הראשון, על מה שני מכפר, על טמאה

שְׂאֲרָעָה בֵּין זֶה וּבֵין זֶה. אָמַר מֵעַתָּה: כִּד חֲבִיבֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל שָׁעָה, אֵלֶּא שְׁחֻסָּד
הַפְּתוּב אֶת יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל: שְׁנֵי כְּבָשִׁי עֲצָרֵת לָמָּה הוּן בָּאִין, כְּבָשִׁי
עֲצָרֵת שְׁלָמִים נִינְהוּ, אֵלֶּא שְׁעִירֵי עֲצָרֵת לָמָּה הוּן בָּאִין, עַל טַמְאָת מְקַדָּשׁ וְקַדְשָׁיו.
נִזְרַק דָּמוֹ, שְׁנֵי לָמָּה קָרַב וְכוּי' (פְּדֻלְעִיל).

"וְעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְחֻטָּאת וּשְׁנֵי כְּבָשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לְזִבְחַ שְׁלָמִים" הַקִּישׁוֹן
הַפְּתוּב לְחֻטָּאת, מֵה חֻטָּאת אֵינָה נֶאֱכָלֶת אֵלֶּא לְזִכְרֵי כְּהֻנָּה אֶף זִבְחֵי שְׁלָמִי צְבוּר
אֵינֶן נֶאֱכָלִין אֵלֶּא לְזִכְרֵי כְּהֻנָּה.

"וְהִנִּיף הַכֹּהֵן אֶתֶם עַל לֶחֶם הַבֶּפֹּרוֹרִים" יָכוֹל וְנִיחַ כְּבָשִׁים עַל גְּבֵי לֶחֶם, תְּלַמּוּד
לוֹמַר: "עַל שְׁנֵי כְּבָשִׁים". אִי "עַל שְׁנֵי כְּבָשִׁים" יָכוֹל לֶחֶם עַל גְּבֵי כְּבָשִׁים, תְּלַמּוּד
לוֹמַר: "עַל לֶחֶם הַבֶּפֹּרוֹרִים". נִשְׁתַּקֵּל הַדָּבָר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם לֶחֶם עַל גְּבֵי כְּבָשִׁים
אִם כְּבָשִׁים עַל גְּבֵי לֶחֶם. מֵה מְצִינוּ בְּכָל מְקוֹם לֶחֶם לְמַעְלָה, אֶף כָּאֵן לֶחֶם לְמַעְלָה.
וְהִיכָא, אָמַר רַב פֶּפְא: בְּמִלּוּאִים. רַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשֻׁלָּם אוֹמֵר: כְּבָשִׁים לְמַעְלָה,
וְמָה אֲנִי מְקַיֵּם "עַל שְׁנֵי כְּבָשִׁים", לְהוֹצִיא עַל שְׂבָעָה. חֲנִנְיָה בֶן חַכִּינָאִי אוֹמֵר:
מִנִּיחַ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בֵּין יְרֻכּוֹתֵיהֶן שֶׁל כְּבָשִׁים וּמִנִּיחַ אוֹתָם, וְנִמְצָא מְקַיֵּם שְׁנֵי
מְקַרְאוֹת: לֶחֶם עַל גְּבֵי כְּבָשִׁים, וְכְּבָשִׁים עַל גְּבֵי לֶחֶם. אָמַר רַבִּי: לְפָנֵי מִלְּךָ בְּשָׂר
וְדָם אֵין עוֹשִׂין כּוּן, לְפָנֵי מִלְּךָ מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל אַחַת כְּפָה וְכָפָה,
אֵלֶּא מִנִּיחַ זֶה בְּצַד זֶה וּמִנִּיחַ. וְהָא בְּעֵינֵן "עַל", רַבִּי לְטַעְמָה, דְּאָמַר "עַל" בְּסֻמוּךְ,
דְּתַנְיָא: "וְנִתְתָּה עַל הַמַּעְרָכֶת לְבוֹנָה זָכָה" רַבִּי אוֹמֵר: "עַל" בְּסֻמוּךְ. אוֹ אֵינִי אֵלֶּא
"עַל" מִמֶּשׁ, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "וְסִכּוֹתָ עַל הָאָרוֹן אֶת הַפְּרֻכָּת" הֵוִי אוֹמֵר: "עַל"
בְּסֻמוּךְ. מוֹלִיךְ וּמְבִיא, מַעְלָה וּמוֹרִיד. אָמַר רַבִּי חֲזָא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
מוֹלִיךְ וּמְבִיא לְמִי שְׁהָרוּחוֹת שְׁלוֹ, מַעְלָה וּמוֹרִיד לְמִי שְׁשָׁמִים וְאֶרֶץ שְׁלוֹ. בְּמַעְרְבָא
מִתְּנִי הָכִי: אָמַר רַבִּי (חֲזָא) [חֲמָא] בַר עֲקֵבָא אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא: מוֹלִיךְ וּמְבִיא
כְּדִי לְעַצֵּר רוּחוֹת רְעוֹת, מַעְלָה וּמוֹרִיד כְּדִי לְעַצֵּר טְלָלִים רְעִים. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר
אֲבִין: זֵאת אוֹמְרֵת: שְׁגִירֵי מִצְוָה מְכַבִּין אֶת הַפְּרָעָנוֹת, דְּהָא תְּנוּפָה שְׁגִירֵי מִצְוָה הִיא
וְעוֹצָרֵת רוּחוֹת רְעוֹת וְטְלָלִים רְעִים. אָמַר רַבָּא: וְכֵן בְּלוּלָב. רַב אַחָא בַר יַעֲקֹב
מְמַטִּי לָהּ וּמִיִּתֵי לָהּ, וּמְחִוֵי הָכִי, וְאָמַר: גִּירָא בְּעֵינֵיהִי דְשֻׁטְנָא. וְלָאוּ מְלִתָּא הִיא,
מִשׁוּם דְּאֵתוּ לְאוּגְרוּיֵי בַּהּ. תְּנִי רַבְּנָן: זִבְחֵי שְׁלָמִי צְבוּר טְעוּנִין תְּנוּפָה, וְתְנוּפָתָן
כְּמוֹ שְׁהוּן, דְּבַרִּי (ר"מ) [רַבִּין]. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בְּחֻזָּה וְשׁוֹק. רַבְּנָן סְבָרִי, מִנְּהָ וּמִנְּהָ.
מֵה זִבְחֵי שְׁלָמִי יְחִיד טְעוּנִין תְּנוּפָה, אֶף זִבְחֵי שְׁלָמִי צְבוּר טְעוּנִין תְּנוּפָה. וּמִנְּהָ:
מֵה הֵתֶם בְּחֻזָּה וְשׁוֹק אֶף הֵקָא נְמִי בְּחֻזָּה וְשׁוֹק. וְר' סִבְר דְּוֹן מִנְּה וְאוּקִי בְּאַתְרָהּ,
מֵה זִבְחֵי שְׁלָמִי יְחִיד טְעוּנִין תְּנוּפָה אֶף זִבְחֵי שְׁלָמִי צְבוּר טְעוּנִין תְּנוּפָה, וְאוּקִי
בְּאַתְרָהּ: הֵתֶם הוּא בְּחֻזָּה וְשׁוֹק אֲבָל הֵקָא כְּמוֹת שְׁהוּן. רַב פֶּפְאָ אָמַר: דְּכֻלֵּי עֲלָמָא
דְּוֹן מִנְּה וּמִנְּה, וְהֵינֵנו טְעַמָא דְרַבִּי: כְּהֵתֶם, מֵה הֵתֶם דְּבַר שְׁמִתְנָה לְכַהֵן אֶף הֵקָא
נְמִי דְּבַר שְׁמִתְנָה. רַבִּינָא אָמַר: דְּכֻלֵּי עֲלָמָא דְּוֹן מִנְּה וְאוּקִי בְּאַתְרָהּ, וְהֵינֵנו טְעַמָא
דְּרַבְּנָן: "שְׁלָמִיכֶם" רַבּוּיָא הוּא. וְיֵהוּ שְׁלָמִי יְחִיד טְעוּנִין תְּנוּפָה חֲזִים מְקַל וְחֹמֶר:

ומה זבחי שלמי צבור שאין טעונין סמיכה טעונים תנופה חיים, זבחי שלמי יחיד שטעונים סמיכה אינו דין שישטענו תנופה חיים. מעט רחמנא גבי זבחי שלמי צבור "אתם" למעוטי זבחי שלמי יחיד. ויהו זבחי שלמי צבור טעונים סמיכה מקל וחמר: ומה זבחי שלמי יחיד שאינה טעונין תנופה חיים טעונין סמיכה, זבחי שלמי צבור שטעונין תנופה חיים אינו דין שטעונין סמיכה. אומר רבא: גמירי שתי סמיכות בצבור. ויהא אשם מצורע טעון תנופה שחוט מקל וחמר: ומה זבחי שלמי יחיד שאין טעונין תנופה חיים טעונין תנופה שחוטין, אשם מצורע שטעון תנופה חי אינו דין שישטעו תנופה שחוט. מעט רחמנא גבי שלמי יחיד "אותו" למעוטי אשם מצורע.

רמז תרמה "ויבקצרכם את קציר ארצכם" (פתיב בפרשת קדושים רמז תר"ד). שלשה גרים הם: יש גר שנתגיר לשם אכילה אמר לו הקדוש ברוך הוא: נתגירת בשביל הנבלה הרי היא נתונה לך, שניאמר: "לגר אשר בשעריך ותתננה". הגר השני להיות מתפרנס כעני, הרי הם נתונים לו, שניאמר: "ויבקצרכם את קציר" וגו'. הגר השלישי שנתגיר לשמו של הקדוש ברוך הוא, אמר לו הקדוש ברוך הוא: הרי הוא שקול עלי כאחד מכם, שניאמר: "הקהל חקה אחת" וגו', תורה אחת וגו' יהיה לכם ולגר". ולא עוד, אלא שהוא שקול עלי כלוי, שניאמר: "ויבא הלוי כי אין לו" וגו'. אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, הגר הזה כלוי לפניך, אמר לו: גדול הוא לפני שנתגיר לשמי. משל לצבי שגדל במדבר ובא מעצמו ונתערב בצאן, היה הרועה מאכילו ומשקו ומחבבו יותר מצאנו. אמרו לו: לצבי זה אתה מחבב יותר מן הצאן, אמר להם: כמה יגיעות יגעתי בצאני מוציאן בבקר ומכניסן בערב עד שלא גדלו, וזה שגדל במדברות וביערים ובא בעצמו לתוך צאני, לכך אני מחבבו. כך אמר הקדוש ברוך הוא: כמה יגעתי בישראל הוצאתים ממצרים והארתי לפניהם הורדתי להם את המן הגזתי להם את השלו העליתי להם את הבאר הקפתים ענני כבוד עד שקבלו תורתך, וזה בא מעצמו, לפיכך שקול עלי כישראל וכלוי. "ויבקצרכם את קציר" אמר רבי ורדימוס בר רבי יוסי: וכי מה ראה הכתוב לתנו באמצע רגלים: פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום הכפורים מכאן, והלא כבר נאמר בפרשת קדושים, אלא ללמדך, שכל מי שפניח לקט שכחה ופאה ומעשר עני מעלה עליו כאלו בית המקדש קים והקריב קרבנותיו בתוכו. וכל מי שאין מניח לקט שכחה ופאה ומעשר עני, מעלה עליו כאלו בית המקדש קים ולא הקריב קרבנותיו בתוכו.

"בחדש השביעי באחד לחדש". רבי יהודה בר נחמן בשם ריש לקיש פתח: "עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר" בשעה שהקדוש ברוך הוא עולה ויושב על כסא דין, בדין הוא עולה, דכתיב: "עלה אלהים בתרועה". ובשעה שישראל נוטלין שופר ותוקעין, הקדוש ברוך הוא עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, דכתיב: "ה' בקול שופר", ומתמלא עליהם רחמים והופך להם מדת הדין למדת רחמים.

ואימתי, "בחדש השביעי". אמר רבי יאשיה: כתיב: "אשרי העם ידעי תרועה" ואמות העולם אינם יודעין להריע, כמה קרנות יש להם כמה בוקינוס יש להם, כמה (סנפירים) [סלפדס] יש להם, אלא אשרי העם שידעין לפתות את בוראם בתרועה, ואימתי, "בחדש השביעי". רבי ברכיה בשם רבי ירמיה פתח: "ארח חיים למעלה למשפיל למען סור משאול מטה". אין "ארח חיים" אלא דברי תורה, דכתיב: "עץ חיים היא למחזיקים בה". "למעלה למשפיל" למי שהיא מסתפל למצותיה של תורה. מה כתיב למעלה מן הענן, "לא תכלה פאת שדה". אמות העולם שהם מכלין את שדותיהן, עליהם הוא אומר: "כי אעשה כלה בכל הגוים וגו', ישראל שאין מכלין את שדותיהם, עליהם הוא אומר: "ואותך לא אעשה כלה". "ויסרתך למשפט ונקה לא אנקדך" מנסרך אני ביסורין בעולם הזה, בשביל לנקותך מעונותיך לעולם הבא. ואימתי, "בחדש השביעי". רבי ברכיה פתח: "תקעו בחדש שופר בפסח ליום חגנו" וכל חדש אינו חדש, אלא "בפסח". וכל חדשים אינם נכסים, אלא "ליום חגנו". והלא ניסן חדש נכסה ויש לו חג בפני עצמו, אלא אי זו חדש שהוא נכסה ויש בו חג וחגו ביזמו, הוי: זה תשרי. תשרי על שם תשרי ותשבק כל חובינו. ואימתי, "בחדש השביעי". רבי לוי בשם רבי חמא בר' חנינא פתח: "כה אמר ה' גואלך קדוש ישראל אני ה' אלהיך מלמדך להועיל" מסקיר לך כמה דהדין מאסאסה דהוא מסקיר להדא פרתא. ושלשה שמות נקראו לו: מלמד, מרדע, דרבן. מלמד שהוא מלמד לפרה לחרש, מרדע שהוא מורה דעה בפרה, דרבן שהיא מורה בינה בפרה. ואמר הקדוש ברוך הוא: אדם עושה דרבן לפרתו, וליצרו הרע אינו עושה דרבן, "מדריכך בדרך תלך" רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינא: משל. למה הדבר דומה, לבן מלכים שהיה לו דין לפני אביו. אמר לו אביו: אם אתה מבין לזכות לפני בדין, מנה לך נוקילוקוס פלוני, ואת זוכה בדין. כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: בני, אם מבקשים אתם לזכות לפני בדין, תהיו מזכירין לפני אבותיכם, ואתם זכים לפני בדין. "באחד" זה אבינו אברהם, שנאמר: "אחד היה אברהם". "זכרון תרועה" זה אבינו יצחק, שנאמר: "ויקרא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו". "מקרא קדש" זה אבינו יעקב, שנאמר: "שמע אלי יעקב וישראל מקראי". אימתי אתם מזכירין זכות אבותיכם ואתם זוכין לפני בדין, "בחדש השביעי". רבי חייא בר מריא בשם רבי לוי פתח: "אף הבל בני אדם כזב בני איש" כל כזבים והבלים שישראל עושין בעולם הזה, כדאי הוא אבינו אברהם לכפר את כלם. ומה טעם, "האדם הגדול בענקים". "במאזנים לעלות" מתכפרת להם בחדש שמגלו מאזנים. ואי זה, זה תשרי. "תקעו בחדש" חדשו מעשיכם. "שופר" שפרו מעשיכם. אמר הקדוש ברוך הוא: שפרתם מעשיכם לפני, הריני נעשה לכם כשופר הזה, מה השופר הזה מכניס בזה ומוציא בזה, אף אני עומד מכסא דין ויושב על פסא רחמים ומרחם אתכם והופך לכם מידת הדין למדת הרחמים. אימתי, "בחדש השביעי". דבר אחר: "בחדש השביעי" בחדש שהוא משבע

במצות: שופר בתוכו, כפז בתוכו, ספה בתוכו, ערבה בתוכו. דבר אחר: "בחדש השביעי" בחדש שהוא משבע בכל: גרנות בתוכו, גתות בתוכו, כל מיני מגדים בתוכו. דבר אחר: "בחדש השביעי" רבי ברכיה הוה קרי לה: ירחא דשבועה, שבו נשבע הקדוש ברוך הוא לאברהם: "ויאמר בי נשבעתי נאם ה'". מה צריך היה בשבועה, אמר רבי ביבאי רבה בשם רבי יוחנן: אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, גלוי וידוע לפניך, בשעה שאמרתי לי: "קח נא את בנדך", שהיה בלבי לומר לך: אתמול אמרתי לי: "כי ביצחק יקרא לך זרע", ועכשו אתה אומר לי: "קח נא את בנדך", אלא כשם שהיה בלבי להשיבך, וכבשתי את יצרי ולא השבתיך, כך, בשעה שיהיו בניו של יצחק באין לידי עברות ומעשים רעים, תהא נזכר להם עקדת יצחק אביהם ותתמלא עליהם רחמים, ומרחם עליהם והופך להם מדת הדין למדת רחמים. ואימתי, "בחדש השביעי". וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל" אמר רבי יודן: מלמד, שהראה הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו את האיל נטש מחרש זה ונסבך בחרש זה. אמר הקדוש ברוך הוא: אברהם, כך עתידים בניך להיות נאחזין בעונות ונסבכים בצרות, וסופן להגאל בקרנו של איל. שנאמר: "וה' עליהם יראה ויצא כבדק חצו וה' אלהים בשופר יתקע. אמר רבי חנינא: מלמד, שהראה הקדוש ברוך הוא לאברהם את האיל נטש מחרש זה ונסבך בחרש אחר. אמר לו הקדוש ברוך הוא: אברהם, כך עתידין בניך להיות נאחזין באמות העולם ונסבכין במלכים, ונמשכין ממלכות למלכות: מבבל למדי וממדי לגון ומינן לאדום, וסופן להגאל בקרנו של איל, שנאמר: "וה' אלהים בשופר יתקע". כל השביעיים חביבים כו' (כתוב ברמז רע"ו).

רבי אבא ברה דרב ביבי: כל ימות השנה ישראל עוסקין במלאכתן, ובראש השנה נוטלין שופרות ותוקעין, והקדוש ברוך הוא עומד מפסא הדין ויושב על פסא רחמים. רבי יוחנן וריש לקיש הוון מתקשין: תנינן: "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין, אבל לא במדינה" אמרי: אי דבר תורה, במדינה ידחה, ואם אינו דבר תורה, אף במקדש לא ידחה, עד דאנון יתבין מתקשין עבר רב כהנא, אמרין: הא אתא מרא דשמעתא, ניקום ונשאל. קמון ושאלוה. אמר להון: כתוב אחד אומר: "יום תרועה יהיה לכם", וכתוב אחד אומר: "זכרון תרועה", כיצד יתקומו שני כתובים, בזמן שהוא בחול "יום תרועה יהיה לכם", ובזמן שהוא בא בשבת "זכרון תרועה" יהיה לכם מזכירין, אבל לא תוקעים. רבי זעירא הוה מפקד לחברה עילון ושמעון קלה דרבי לוי דדריש. אמרי: לית אפשר דלפוק פרשתא בלא אולפן. עלון ודריש קומיהון: כתוב אחד אומר: "יום תרועה" וכו' (פדלעיל). תני רבי שמעון בן יוחאי: ידחה במקדש, שהם יודעים זמנו של חדש, ואל ידחה במדינה, שאין יודעין זמנו של חדש. דתני רבי שמעון בן יוחאי: "יום תרועה יהיה לכם ועשיתם לכה וגו'" במקום שהקרבות קרבין. אמר רבי תחליפא דמן קיסריא בכל הקרבנות כתוב: "והקרבתם", וכאן כתיב: "ועשיתם", אמר הקדוש ברוך הוא: מפנין שנגנסתם

לפני בדין ביום הזה ויצאתם זכאין, מעלה אני עליכם כאלו היום בראתי אתכם ברה חדשה, שנאמר: "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה וגו' כן יעמד זרעכם ושמכם".

"בני ישראל מקרא קדש" ואין הנכרים מקרא קדש. "בני ישראל" אין לי אלא בני ישראל, מנין לרבות את הגרים ואת העבדים המשחררים, תלמוד לומר: "יהיה". תנו רבנן: מנין שאומרים אבות, שנאמר: "הבו לה' בני אלים". ומנין שאומרים גבורות, שנאמר: "הבו לה' כבוד ועז". ומנין שאומרים קדשת השם, שנאמר: "בהדרת קדש". ומנין שאומרים מלכיות זכרונות ושופרות, שנאמר: "שבתון זכרון תרועה מקרא קדש". רבי אליעזר אומר: "שבתון" זה קדשת היום, "זכרון" אלו זכרונות, "תרועה" אלו שופרות, "מקרא קדש" קדשהו בעשית מלאכה. אמר לה רבי עקיבא: מפני מה לא נאמר "שבתון" תשבת, שהרי בו פתח הכתוב תחלה, אלא "שבתון" קדשהו בעשית מלאכה, "זכרון" אלו זכרונות, "תרועה" אלו שופרות, "מקרא קדש" זה קדשת השם. ומנין שאומרים מלכיות, דתנא: רבי אומר: "לעני ולגר תעזב אותם אני ה' אלהיכם", וסמיך לה: "בחדש השביעי" מכאן רמז למלכיות. רבי יוסי בר' יהודה אומר: אינו צריך הרי הוא אומר: "יהיה לכם לזכרון לפני אלהיכם [אני ה' אלהיכם]", שאין תלמוד לומר "אני ה' אלהיכם", הרי מלכיות. הני עשר מלכיות כנגד מי אמרו, כנגד עשר מאמרות שבהן נברא העולם. ומאי נינהו, אילימא "ויאמר ויאמר" דבראשית, תשעה הוו, בראשית נמי מאמר היא, דכתב: "בדבר ה' שמים נעשו". כיצד סדר ברכות, אומר אבות וגבורות וקדשת השם, וכולל עמהם מלכיות, ואינו תוקע, קדשת היום, ותוקע, [זכרונות, ותוקע], שופרות, ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים, דברי רבי יוחנן בן נורי. אמר לה רבי עקיבא: אם אינו תוקע למלכיות, למה אמרו, אלא אומר אבות וגבורות וקדשת השם, וכולל מלכיות עם קדשת היום, ותוקע, זכרונות ותוקע, שופרות ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים. רבן שמעון בן גמליאל אומר קדשת היום עם הזכרונות. אמר רבן שמעון בן גמליאל: מה מצינו בכל מקום שאומרה אמצעית, אף כאן אמצעית. רבי אומר: מה מצינו בכל מקום שאומרה רביעית, אף כאן רביעית. ביום הראשון עבר רבי יוחנן בן ברוקא ואמר כדברי רבי יוחנן בן נורי. אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא היו נוהגין ביבנה כן. ביום השני עבר רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי ואמר כדברי רבי עקיבא. אמר רבן שמעון בן גמליאל: כך היו נוהגין ביבנה.

רמז תרמו מנין שבשופר, תלמוד לומר: "והעברת שופר תרועה". אין לי אלא ביובל, בראש השנה מנין, תלמוד לומר: "והעברת שופר תרועה בחדש השביעי", מה תלמוד לומר "בחדש השביעי", שיהו כל תרועות כל חדש שביעי כזה, מה זה בשופר אף זה בשופר. מנין שפשוטה לפנייה, תלמוד לומר: "והעברת שופר

תְּרוּעָה". וּמִנֵּיין שֶׁפְּשׁוּטָה לְאַחֲרֶיהָ, תִּלְמוּד לֹמֵר: "תַּעֲבִירוּ שׁוֹפֵר בְּכָל אֲרָצְכֶם".
אֵין לִי אֶלָּא בְּיוֹבֵל, בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה מִנֵּיין, תִּלְמוּד לֹמֵר: "וְהַעֲבַרְתָּ בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי"
שְׂיִהוּ כָּל תְּקִיעוֹת שֶׁל חֲדָשׁ כָּזֶה. וּמִנֵּיין שֶׁהֵם שְׁלֹשׁ שָׁל שְׁלֹשׁ שָׁלשׁ, תִּלְמוּד לֹמֵר:
"וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפֵר תְּרוּעָה", "זְכָרוֹן תְּרוּעָה", "יּוֹם תְּרוּעָה יְהִיָּה לְכֶם". וּמִנֵּיין לִתּוֹן
אֶת שֶׁל זֶה בְּזֶה, וְשֶׁל זֶה בְּזֶה, תִּלְמוּד לֹמֵר: "שְׁבִיעִי" לְגִזְרָה שְׁנֵה. הֵא כִּי צִד, שְׁלֹשׁ
שֶׁהֵם תִּשְׁעוּ. שְׁעוֹר תְּקִיעָה כְּתְרוּעָה, וְשְׁעוֹר תְּרוּעָה כְּשִׁלְשָׁה שְׁבָרִים. וְהֵא תִּנָּא
מֵעַקְרָא מִיִּתִּי לָהּ בְּהַקְשָׂא, וְהַשְׁתָּא מִיִּתִּי לָהּ בְּגִזְרָה שְׁנֵה, הֵכִי קֹאֲמֵר: אֵי לָאו
גִּזְרָה שְׁנֵה הָיָה מִיִּתִּי לָהּ בְּהַקְשָׂא, הַשְׁתָּא דְּאֵתָא בְּגִזְרָה שְׁנֵה הַקְשָׂא לֹא צְרִיךְ.
וְהֵא תִּנָּא מִיִּתִּי לָהּ בְּגִזְרָה שְׁנֵה מִמְדַּבֵּר, דְּכִתִּיב: "וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה" תְּקִיעָה בְּפִנֵּי
עֲצָמָה וְתְרוּעָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה. אוֹ אֵינֹו אֶלָּא תְּקִיעָה וְתְרוּעָה אַחַת הִיא, כְּשֶׁהִיא
אוֹמֵר: "וּבְהַקְהִיל אֶת הַקְהָל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְעוּ" הֵא תְּקִיעָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה וְתְרוּעָה
בְּפִנֵּי עֲצָמָה. וּמִנֵּיין שֶׁפְּשׁוּטָה לְפִנֵּיהָ, תִּלְמוּד לֹמֵר: "וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה". וּמִנֵּיין
שֶׁפְּשׁוּטָה לְאַחֲרֶיהָ, תִּלְמוּד לֹמֵר: "תְּרוּעָה יִתְקַעוּ". רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי
יּוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר: אֵינֹו צְרִיךְ, הֵרִי הוּא אוֹמֵר: "וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שְׁנִית" מַה
תִּלְמוּד לֹמֵר "שְׁנִית", זֶה בְּנֵיין אֵב כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "תְּרוּעָה" תִּהְיֶה תְּקִיעָה שְׁנִית
לָהּ. וְאֵין לִי אֶלָּא בְּמִדְבָּר, בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה מִנֵּיין, תִּלְמוּד לֹמֵר: "תְּרוּעָה תְּרוּעָה"
לְגִזְרָה שְׁנֵה, מַה כָּאן פְּשׁוּטָה לְאַחֲרֶיהָ אֵף לְהֵלֶן פְּשׁוּטָה לְאַחֲרֶיהָ. וְשִׁלְשׁ תְּרוּעוֹת
נֶאֱמָרוּ בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה: "שְׁבִתוֹן זְכָרוֹן תְּרוּעָה", "וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפֵר תְּרוּעָה" וְ"יּוֹם
תְּרוּעָה יְהִיָּה לְכֶם". שְׁתֵּי תְּקִיעוֹת לְכָל אַחַת וְאַחַת. נִמְצִינוּ לְמִדּוּן: רֵאשׁ הַשָּׁנָה
שֶׁשׁ תְּקִיעוֹת וְשִׁלְשׁ תְּרוּעוֹת, שְׁתֵּי מִדְבָּרֵי תוֹרָה וְאַחַת מִדְבָּרֵי סוֹפְרִים. "וְהַעֲבַרְתָּ
שׁוֹפֵר תְּרוּעָה, שְׁבִתוֹן זְכָרוֹן תְּרוּעָה" מִדְבָּרֵי תוֹרָה, "יּוֹם תְּרוּעָה" לְתִלְמוּדוֹ הוּא
בָּא. רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָן אָמֵר: אַחַת מִדְבָּרֵי תוֹרָה, וְשְׁתֵּי מִדְבָּרֵי סוֹפְרִים.
"שְׁבִתוֹן זְכָרוֹן תְּרוּעָה" מִדְבָּרֵי תוֹרָה, "וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפֵר תְּרוּעָה" וְ"יּוֹם תְּרוּעָה"
לְתִלְמוּדוֹ הוּא בָּא. מֵאֵי לְתִלְמוּדוֹ הוּא בָּא, מִבְּעֵי לָהּ בְּיוֹם וְלֹא בְּלִילָהּ. וְאֵידֵךְ,
בְּיוֹם וְלֹא בְּלִילָהּ מִנָּא לָהּ, נִפְקָא לָהּ מִבְּיוֹם הַכְּפוּרִים. וְלִגְמַר נִמִּי פְּשׁוּטָה לְפִנֵּיהָ
וְלְאַחֲרֶיהָ, "וְהַעֲבַרְתָּ, תַּעֲבִירוּ" לֹא מִשְׁמַע לָהּ. "וְהַעֲבַרְתָּ" מִבְּעֵי לָהּ לְכַדְרַב מִתְּנָה:
דִּרְךְ הַעֲבַרְתּוּ. "תַּעֲבִירוּ", אָמֵר רַחֲמֵנָא: תַּעֲבִירוּ בִּיד. וְאֵידֵךְ, דִּרְב מִתְּנָה: מִדְּשִׁנִּי
קָרָא בְּדְבוּרָה. "תַּעֲבִירוּ" בִּיד לֹא מְצִית אֲמַרְתָּ, דְּגִלְיָף הַעֲבָרָה הַעֲבָרָה מִמְּשָׁה,
דְּכִתִּיב: "וַיִּצְוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל" מַה לְהֵלֶן בְּקוֹל אֵף כָּאן בְּקוֹל. וְהֵא תִּנָּא דְּמִיִּתִּי
מִמְדַּבֵּר, אֵי מַה לְהֵלֶן בְּחִצּוֹצְרוֹת אֵף כָּאן בְּחִצּוֹצְרוֹת, תִּלְמוּד לֹמֵר: "תִּתְקַעוּ בַּחֲדָשׁ
שׁוֹפֵר" וְגו' אֵי זֶהוּ חַג שֶׁהַחֲדָשׁ מִתְּכַסֶּה בּוֹ, הָיָה אוֹמֵר: זֶה רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְקֹאֲמֵר
רַחֲמֵנָא: בְּשׁוֹפֵר. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "שְׁבִתוֹן זְכָרוֹן תְּרוּעָה", וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר:
"יּוֹם תְּרוּעָה". לֹא קִשְׂיָא, כָּאן בְּיוֹם טוֹב שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ כָּאן בְּיוֹם טוֹב שְׁחָל
לְהִיּוֹת אַחַר הַשְּׁבִתָּ. אָמֵר רַבָּא: אֵי מִדְּאוּרִינְתָא הִיא, בְּמִקְדָּשׁ הֵיכִי תִקְעִינוּ, וְעוֹד,
הֵא לָאוּ מְלֹאכָה הִיא, לְמֵאֵי אֲצִטְרִיךְ קָרָא לְמַעוּטִי, וְהֵא תִּנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל:
"כָּל מְלֹאכֶת עֲבוּדָה לֹא תַעֲשׂוּ" יִצְא תְּקִיעַת שׁוֹפֵר וְרִדְיַת הַפֶּת שֶׁהִיא חֲכָמָה וְאֵינָה

מלאכה. אלא מדאורייתא משרי שרי, ורבנן הוא דגזרי בהו. דאמר רבה: הכל חביבים בתקיעת שופר ואין הכל בקיאים בתקיעת שופר, וגזרה שמה יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמד ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים. והינו טעמא דלולב, והינו טעמא דמגילה.

רמז תרמו "אד בעשור לחדש". יכול יהא יום הכפורים מכפר על השבין ועל שאינן שבין. ודין הוא: הואיל וחטאת ואשם מכפרין ויום הכפורים מכפר, מה חטאת ואשם אין מכפרין אלא על השבין אף יום הכפורים אין מכפר אלא על השבין. מה לחטאת ואשם שכן אין מכפרין על המזיד כשוגג, תאמר ביום הכפורים שמכפר על המזיד כשוגג, הואיל ומכפר על המזיד כשוגג יכול יכפר על השבין ועל שאינן שבין. תלמוד לומר: "אד" חלק סתם ספרא מני, רבי יהודה היא, ורמי סתם ספרא אסתם ספרא: דתנא: "מקרא קדש, כי יום כפרים הוא, ועניתם וגו', וכל מלאכה לא תעשו כי יום כפורים הוא". יכול לא יהא יום הכפורים מכפר אלא אם כן התענה בו וקראו מקרא קדש ולא עשה בו מלאכה, לא התענה בו ולא קראו מקרא קדש ועשה בו מלאכה מנין, תלמוד לומר: "יום כפורים הוא" מכל מקום. אמר אבני: לא קשיא, הא רבי הא רבי יהודה. רבא אמר: הא והא רבי, ומודה רבי בכרת דיומה. דתנא: רבי אומר: כל עברות שבתורה בין עשה בין לא תעשה, תשובה ויום הכפורים מכפר. חוץ מן הפורק על, ומגלה פנים בתורה, והמפר ברית בשר, שאם עשה תשובה מוחלין לו, לא עשה תשובה אין מוחלין לו. (כל ענין דיום הכפורים כתוב למעלה ברמז תקע"ח). "כל הנפש אשר לא תענה". אמר ריש לקיש: האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור, שנאמר: "נפש אשר לא תענה" פרט למזיק. (בעי) [אמר] רבי יוחנן: יום הכפורים שחל להיות (בחול) [בשבת], מתר בקניבת גרק. [מיתבי: מנין ליום הכפורים שחל בשבת שאסור בקניבת גרק], תלמוד לומר: "שבתון" שבות. למאי, אילימא למלאכה, הא כתיב: "כל מלאכה לא תעשו", אלא לאו לקניבת גרק. לעולם למלאכה, ולעבר עליו בעשה ולא תעשה. תנא כותה דרבי יוחנן: יום הכפורים שחל להיות (בחול) [בשבת], מתר בקניבת גרק. (וכד היו) מפצעין באגוזים ומפרכין ברמונים מן המנחה ולמעלה, מפני עגמת נפש.

"ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש" תני רב חיא בר רב מדיפתי: וכי בתשעה מתעניו, והלא בעשרה מתעניו, אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשעה בו, מעלה עליו הכתוב כאלו התענה תשיעי ועשירי. עבדא הוה ברומי בערובא דצומא רבא (כתוב בפסוק ויברך אלהים את יום השביעי).

"מערב עד ערב תשבתו שבתכם" אמר רב (אשי: הא דאמר): צריך שיהא לילה ויום מן החדש. מנלו, רבי יוחנן אמר: "מערב עד ערב תשבתו שבתכם". וריש לקיש אמר: "עד יום האחד ועשרים לחדש בערב". מאי ביניהו, כו' חצות לילה

אָפּאָ בינינו. תּנָא: "וְעַנִּיתֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם וְכָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ" יָכוֹל יְהִי עֲנִישׁ כָּרַת עַל תּוֹסֶפֶת מְלָאכָה, תּלְמוּד לומר: "וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה בְּעַצְם הַיּוֹם הַזֶּה" עַל עֲצוּמוֹ שֶׁל יוֹם עֲנוּשׁ כָּרַת, וְאִין עֲנוּשׁ כָּרַת עַל תּוֹסֶפֶת [מְלָאכָה]. יָכוֹל יְהִי עֲנוּשׁ כָּרַת עַל תּוֹסֶפֶת עֲנוּי, תּלְמוּד לומר: "כִּי כָּל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תַעֲנֶה בְּעַצְם הַיּוֹם הַזֶּה" עַל עֲצוּמוֹ שֶׁל יוֹם עֲנוּשׁ כָּרַת, וְאִין עֲנוּשׁ כָּרַת עַל תּוֹסֶפֶת עֲנוּי. יָכוֹל לֹא יְהִי בְּכָלל עֲנִישׁ, אָבֵל יְהִי מְזַהֵר עַל תּוֹסֶפֶת מְלָאכָה, תּלְמוּד לומר: "וְכָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעַצְם הַיּוֹם הַזֶּה" עַל עֲצוּמוֹ שֶׁל יוֹם הוּא מְזַהֵר, וְאִינוּ מְזַהֵר עַל תּוֹסֶפֶת מְלָאכָה. יָכוֹל יְהִי מְזַהֵר עַל תּוֹסֶפֶת עֲנוּי. וְדִין הוּא: וַיְמַה מְלָאכָה שְׁנוּהֶגְתָּ בְּשַׁבָּתוֹת וַיְמַיִם טוֹבִים אִינוּ מְזַהֵר עָלֶיָה, עֲנוּי שְׂאִינוּ נוֹהֵג בְּשַׁבָּתוֹת וַיְמַיִם טוֹבִים אִינוּ דִין שְׂלֵא יְהִי מְזַהֵר עָלָיו. אָבֵל אֲזַהֲרַת עֲנוּי שֶׁל יוֹם עֲצוּמוֹ לֹא לְמַדְנֹו. לֹא יֹאמֶר עֲנִישׁ בְּמְלָאכָה, שְׁהִירִי בָּא בְּקַל וְחָמַר מֵעֲנוּי: וַיְמַה עֲנוּי שְׂאִין נוֹהֵג בְּשַׁבָּת וַיְמַיִם טוֹבִים עֲנוּשׁ עָלָיו, מְלָאכָה שְׁנוּהֶגְתָּ בְּשַׁבָּת וַיְמַיִם טוֹבִים אִינוּ דִין שְׂעֲנוּשׁ עָלָיו, לְמַה נֶּאֱמַר, מִפְּנֵי לְדוֹן מִמְּנוּ גְזָרָה שְׁוֹה: נֶאֱמַר עֲנִישׁ בְּעֲנוּי וְנֶאֱמַר עֲנִישׁ בְּמְלָאכָה, מַה מְלָאכָה לֹא עֲנִישׁ אֶלָּא אִם כֵּן הִזְהִיר אֵף עֲנוּי לֹא עֲנִישׁ אֶלָּא כֵּן הִזְהִיר. אָפּאָ לְמַפְרָד: מַה לְעֲנוּי שְׂכֹן לֹא הִתֵּר (מְקַצֵּתוֹ) [מְכַלְלוֹ], תֹּאמֶר מְלָאכָה שְׂכֹן הִתֵּרָה (מְקַצֵּתָה) [מְכַלְלָה]. אֶלָּא לֹא יֹאמֶר [עֲנִישׁ] בְּעֲנוּי וְלִגְמַר מִמְּלָאכָה: וַיְמַה מְלָאכָה שְׁהִתֵּרָה (מְקַצֵּתָה) [מְכַלְלָה] עֲנוּשׁ כָּרַת, עֲנוּי שְׂלֵא הִתֵּרָה (מְקַצֵּתוֹ) [מְכַלְלוֹ] אִינוּ דִין שְׂיְהִי עֲנוּשׁ כָּרַת, אִם כֵּן לְמַה נֶּאֱמַר, מִפְּנֵי לְהַקִּישׁ וְלְדוֹן מִמְּנוּ גְזָרָה שְׁוֹה: נֶאֱמַר עֲנִישׁ בְּעֲנוּי וְנֶאֱמַר עֲנִישׁ בְּמְלָאכָה, מַה מְלָאכָה לֹא עֲנִישׁ אֶלָּא אִם כֵּן הִזְהִיר אֵף עֲנוּי לֹא עֲנִישׁ אֶלָּא אִם כֵּן הִזְהִיר. אָפּאָ לְמַפְרָד: מַה לְמְלָאכָה שְׂכֹן נוֹהֶגְתָּ בְּשַׁבָּתוֹת וַיּוֹם טוֹב. אָמַר רַבִּינָא: תֵּנָא "עֲצָם עֲצָם" גְּמִיר לָהּ. מִפְּנֵי, דְּאִי לֹא מִפְּנֵי אָפּאָ לְמִיפְרָד כְּדַפְרָכִינוּ. לְאִי אִפְנוּיִי מִפְּנֵי. מְכַדִּי חֲמִשָּׁה קָרְאִי כְּתִיבִי בְּמְלָאכָה: חַד לְעֲנִישׁ דִּימָמָא, וְחַד לְעֲנִישׁ דְּלִילָא, וְחַד לְאֲזַהֲרָה דְּלִילָא, וְחַד לְאֲזַהֲרָה דְּלִילָא, וְחַד לְאֲזַהֲרָה דְּלִילָא. דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל תֵּנָא: נֶאֱמַר כָּאן עֲנוּי וְנֶאֱמַר לְהֵלֶן עֲנוּי, מַה לְהֵלֶן לֹא עֲנִישׁ אֶלָּא אִם כֵּן הִזְהִיר אֵף כָּאן לֹא עֲנִישׁ אֶלָּא אִם כֵּן הִזְהִיר. רַב פֶּפְאָ אָמַר: אֲתֵנָא "שַׁבָּת" מִשַּׁבָּת בְּרֵאשִׁית, מַה לְהֵלֶן לֹא עֲנִישׁ אֶלָּא אִם כֵּן הִזְהִיר אֵף כָּאן [לֹא עֲנִישׁ אֶלָּא אִם כֵּן הִזְהִיר]. רַב אַחָא בְּרַיְעָא אָמַר: הוּא גּוֹפֵה שַׁבָּת הוּא, דְּכְתִיב: "תִּשְׁבָּתוֹ שַׁבָּתְכֶם". בְּשַׁלְמָא רַב אַחָא לֹא אָמַר כְּרַב פֶּפְאָ, קָרָא דְּגוֹפֵה עָדִיף. אֶלָּא רַב פֶּפְאָ מֵאִי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרַב אַחָא, מְבַעֵי לָהּ לְכַדְתֵּנָא: "וְעַנִּיתֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם" "בְּתַשְׁעָה לְחַדְשׁ" יָכוֹל בְּתַשְׁעָה, תּלְמוּד לומר: "בְּעָרְב". אִי "בְּעָרְב" יָכוֹל מִשְׁתַּחֲשָׁד, תּלְמוּד לומר: "בְּתַשְׁעָה". הָא כִּיצַד, מִתְחִיל וּמִתְעַנֶּה מִבְּעוֹד יוֹם. מְכַאן שְׁמוֹסִיפִין מִחַל עַל הַקָּדֵשׁ. אִין לִי אֶלָּא בְּכַנִּיֶּסְתוֹ, בִּיצִיאָתוֹ מִנֵּין, תּלְמוּד לומר: "מֵעָרְב עַד עָרְב". אִין לִי אֶלָּא יוֹם הַכְּפוּרִים, שַׁבָּת וַיּוֹם טוֹב מִנֵּין, תּלְמוּד לומר: "תִּשְׁבָּתוֹ שַׁבָּתְכֶם" הָא לְמַדְתָּ: כָּל מְקוֹם שְׁנֶאֱמַר "שַׁבָּת", מוֹסִיפִין מִחַל עַל הַקָּדֵשׁ. וְתֵנָא דְּ"עֲצָם עֲצָם", הֵאֵל בְּתַשְׁעָה לְחַדְשׁ מֵאִי עֲבִיד לָהּ, מְבַעֵי לָהּ לְכַדְתֵּנִי רַבִּי חִזִּיא בְּרַב מְדַפְתֵּי: וְכִי

בתשעה מתעניין, והלא בעשרה מתעניין וכו'. יכול לא יהא יום הכפורים מכפר אלא עם הקרבנות ועם השעיר. מנין שאף על פי שאין קרבנות ואין השעיר, היום מכפר, תלמוד לומר: "יום כפורים הוא". "וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה" הרי זה ענוש פרת, "וְהֶאֱבֹדְתִי" מה תלמוד לומר, לפי שנגאמר פרת בכל מקום ואיני יודע מה הוא. כשהוא אומר "וְהֶאֱבֹדְתִי", למד על הפרת שאינו אלא אבדן. מנין ליום הכפורים שאסור ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה. תלמוד לומר: "שבתון" שבות. יכול אף שבת בראשית תהא אסורה בכלן, תלמוד לומר: "הוא" הוא אסור בכלן, ואין שבת בראשית אסורה בכלן.

רמז תרמו "דבר אל בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה". "שבעת ימים" למה נאמר, לפי שהוא אומר: "בסכת תשב שבעת ימים", אין אנו יודעין אם שבעה ראשונים אם שבעה אחרונים, תלמוד לומר: "בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה" הרי שבעה ראשונים, ולא שבעה אחרונים. "הזה חג הסוכות" זה טעון סכה, ואין חג המצות טעון סכה. והלא דין הוא: ומה אם זה שאין טעון מצה טעון סכה, חג המצות שטעון מצה אינו דין שטעון סכה. תלמוד לומר: "הזה חג הסוכות" זה טעון סכה, ואין חג המצות טעון סכה.

"חג הסוכות שבעת ימים לה" יכול חגיגה וסכה לשמים, תלמוד לומר: "חג הסוכות תעשה לד". יכול חגיגה וסכה להדיוט, תלמוד לומר: "חג הסוכות שבעת ימים לה". הא כיצד, חגיגה לשמים, וסכה להדיוט. "ביום הראשון מקרא קדש" קדשהו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה. "כל מלאכת עבודה לא תעשו" הרי זה בא ללמד על ימי מועד שאסורין במלאכה. יכול יהו אסורין בכל מלאכת עבודה, תלמוד לומר: "הוא" הוא אסור בכל מלאכת עבודה, ואין ימי מועד אסורים בכל מלאכת עבודה, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: הרי הוא אומר: "אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש" במי הוא מדבר, אם בגמים טובים הרי ימים טובים אמורים, שנגאמר: "ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון", אם כן למה נאמר: "אלה מועדי ה' מקראי קדש", אלו ימי מועד שאסורין במלאכה. יכול יהו אסורין בכל מלאכת עבודה, תלמוד לומר "הוא" הוא אסור בכל מלאכת עבודה, ואין ימי מועד אסורין בכל מלאכת עבודה.

רמז תרמט "אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה לה' עלה ומנחה" אם אין עולה אין מנחה. שתיקדים עולה למנחה, (מנין אם) [שאם] קדמה מנחה לעולה פסולה (תלמוד לומר). "זבח ונסכים" אם אין זבח אין נסכים. שתיקדים הזבח לנסכים, שאם קדמו נסכים לזבח פוסליו. "דבר יום" מלמד, שכל היום כשר למוספין. "ביום" אם עבר היום עבר זמנו, ואין חגיבין באחריותו. יכול לא יהו חגיבין באחריות נספיהם למחר, תלמוד לומר: "ומנחתם ונספיהם"

(ב"י"א וברמז תשמ"ה). תנו רבנן: "ומנחתם ונספיהם" הבא מנחה ואחר כך נסכים וכו'. ורבי נמי הא פתיב: "ומנחתם ונספיהם", ההוא מפעי לה: מנחתם ונספיהם (ב"י"א, ולא) בליגה, מנחתם ונספיהם אפלו למחר. ורבנן נמי הכתיב: "זבח ונסכים", ההוא מפעי לה לכדזעירי, דאמר זעירי: אין נסכים מתקדשין אלא בשחיטת הזבח. ורבי נמי מפעי לה לכדזעירי. ורבנן נמי מפעי לה למנחתם ונספיהם (ב"י"א, ולא) בליגה כו'. אלא הינו טעמא דרבנן, דכתיב: "עלה ומנחה". ורבי נמי הכתיב: "עלה ומנחה", אלא בבאין עם זבח כלי עלמא לא פליגי דמנחה ואחר כך נסכים, דהא פתיב: "עלה ומנחה". כי פליגי בבאין בפני עצמן, רבנן סברי מדבאין עם הזבח מנחה ואחר כך נסכים בפני עצמן וכו'. ורבי, התם הוא אידי דאתחיל באכילה גמר לה לכלה מלתא דאכילה, אבל נסכים בפני עצמן עדיפות דמתאמרא שירה עליהו.

רמז תרנ אמר רבי יוחנן: מודה רבי מאיר בשעיר של ראש השנה, דבעינן שעיר בן שעירה. מאי טעמא, אמר קרא: "אחד" המיוחד ובה מששת ימי בראשית. והא מהכא נפקא, מהתם נפקא: "שור או כשב" פרט לכלאים, "או עז" פרט לנדמה. צריכא. דאי מהתם הנה אמינא: הני מלי היכא דלא נחית (לרדיא) [לדרין], אבל היכא דנחית (לרדיא) [לדרין] לא. ואי מהכא הנה אמינא: הני מלי חובה, אבל בנדר אימא לא, צריכא. אמר רבי חסדא: הכל מודים דאין לוקין על צמרן משום כלאים, שנאמר: "לא תלבש שעטני צמר ופשתים וגו' מה פשתן שלא נשתנה, אף צמר שלא נשתנה. אמר רב [פפא]: הכל מודים שצמרו פסול משום תכלת: "לא תלבש שעטני צמר ופשתים יחדו גדלים תעשה לד" מה פשתן שלא נשתנה, אף צמר שלא נשתנה. אמר רב נחמן בר יצחק: הכל מודים שאין צמרו מטמא בנגעים, שנאמר: "בבגד צמר או בבגד פשתים" מה פשתן שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה. אמר רב אשי: אף אנו נאמר: הדלה גפן על גבי תאנה יינו פסול לנסכים, מאי טעמא, "זבח ונסכים" מה זבח שלא נשתנה אף נסכים שלא נשתנו. מתקיף לה רבינא: אלא מעתה הדלה פשתן על גבי היגי הכי נמי דלשתנו. אם כן תו ליכא למימר מה (נשתנה) פשתן שלא נשתנה, דהא פשתן משפחת לה דנשתנה. הכי השתא, התם נשתנה ריחו, הכא לא נשתנה ריחו. תנו רבנן: "דבר יום" [מלמד], שכל היום פלו פשר למוספין. "ביומו" מלמד, שאם עבר זמנו וכו'. ריש לקיש אמר: מהכא: "מלבד שבתת ה'". וצריכא. דאי כתב רחמנא "מלבד שבתת ה'", הנה אמינא: ביממא אין, בליגא לא. ואי כתב רחמנא "מנחתם ונספיהם", ולא כתב "מלבד שבתות ה'", הנה אמינא: בליגא אין ביממא לא. צריכא. "ומנחתם" מי קרבי בליגא כו' (כתוב ברמז תפ"א).

רמז תרנא מנין שיקריבו מוספי שבת עם אמורי הרגל, תלמוד לומר: "מלבד שבתת ה'". "ומלבד מתנותיכם ומלבד כל נדריכם ומלבד כל נדבתיכם" מה

תלמוד לומר, לפי שנאמר: "אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לֵה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם", יְכוּל אֵין לִי קָרֵב בְּרִגְלָא אֵלֶּה קָרְבָּנוֹת הֶרְגֵל בְּלֵבָד, תלמוד לומר: "מִלְבָּד" וְגו'. מֵנִין לְקָרְבָּנוֹת [הַיְחִיד וְקָרְבָּנוֹת] צָבוּר שֶׁהִדְרוּ לִפְנֵי הֶרְגֵל שֶׁיָּבִיאוּ בְּרִגְלָא, וְשֶׁהִדְרוּ לְבָא בְּרִגְלָא שֶׁיָּבִיאוּ בְּרִגְלָא, תלמוד לומר: "וּמִלְבָּד מִתְנוּתֵיכֶם וּמִלְבָּד כָּל נְדָרֵיכֶם וּמִלְבָּד כָּל נְדָבְתֵיכֶם". "אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לֵה'" לְרֵבוֹת הָעוֹפוֹת וְהַמְנַחוֹת, לְהַתִּיר כֶּלֶן לְבָא בְּרִגְלָא. יְכוּל רְשׁוּת, תלמוד לומר: "אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לֵה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם", אִם לְהַתִּיר כָּבֵר הַתִּיר, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לֵה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם", לְקַבְּעוֹ [חֹבְהָ], שֶׁכֵּן יָבִיאוּ בְּרִגְלָא. יְכוּל בְּאִיזָה רֶגֶל שֶׁיִּרְצֶה, תלמוד לומר: "וּבֵאתָ שָׁמָּה, וְהִבֵּאתָם שָׁמָּה", אִם לְהַתִּיר כָּבֵר הַתִּיר, אִם לְקַבְּעוֹ כָּבֵר קַבְּעָה, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר: "וּבֵאתָ שָׁמָּה, וְהִבֵּאתָם שָׁמָּה", לְקַבְּעוֹ חֹבְהָ, שֶׁלֹּא יָבִיִּים אֵלֶּה בְּרִגְלָא הָרֵאשׁוֹן שֶׁפָּגַע בּוֹ. יְכוּל אִם עָבַר עָלָיו הֶרְגֵל וְלֹא הִבִּיא, יֵהֵא עוֹבֵר עָלָיו מִשׁוּם בַּל תֵּאֲחֵר, תלמוד לומר: "אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לֵה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם" אֵינּוּ עוֹבֵר עָלָיו עַד שֶׁיַּעֲבְרוּ עָלָיו רִגְלֵי הַשָּׁנָה כְּלָהּ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה רִגְלִים כְּסֻדְרוֹ, וְחֵג הַמִּצּוֹת רֵאשׁוֹן. כִּיצַד, נִדְרָא לִפְנֵי הַפֶּסַח עַד שֶׁיַּעֲבְרוּ עָלָיו הַפֶּסַח וְהַחֵג וְהַעֲצֵרֶת וְהַחֵג. נִדְרָא לִפְנֵי הַעֲצֵרֶת עַד שֶׁיַּעֲבְרוּ עָלָיו הַעֲצֵרֶת וְהַחֵג וְהַפֶּסַח וְהַחֵג. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: יְכוּל יַחַג אָדָם [בְּשַׁבָּת] [בְּיּוֹם טוֹב], תלמוד לומר: "אֵד" [בְּיּוֹם טוֹב] [בְּמוֹעֵד] אֵתָה חוֹגֵג וְאֵי אֵתָה חוֹגֵג [בְּיּוֹם טוֹב]. בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: יְכוּל יַחַג אָדָם [בְּיּוֹם טוֹב] [בְּשַׁבָּת], תלמוד לומר "אֵד" [בְּמוֹעֵד] [בְּיּוֹם טוֹב] אֵתָה חוֹגֵג וְאֵי אֵתָה חוֹגֵג [בְּיּוֹם טוֹב] [בְּשַׁבָּת]. "בְּאִסְפָּכֶם אֵת תְּבוּאֹת הָאֶרֶץ" עָבַר אֵת הַשָּׁנָה שֶׁתַּעֲשֶׂה אֵת הַחֵג בְּאִסְפַּת פְּרוֹת. יְכוּל בְּאִסְפַּת כָּל הַפְּרוֹת, תלמוד לומר: "בְּאִסְפָּךְ מִגְרָנְךָ וּמִקְבֶּךָ", "מִגְרָנְךָ" וְלֹא כָּל גְּרָנְךָ "מִקְבֶּךָ" וְלֹא כָּל קְבֶכֶךְ. אֵי "מִגְרָנְךָ וּקְבֶכֶךְ" יְכוּל מִקְצֵת, תלמוד לומר: "בְּאִסְפָּכֶם אֵת תְּבוּאֹת הָאֶרֶץ". הָא כִּיצַד, הַשְּׁתַדֵּל לְעַבֵּר אֵת הַשָּׁנָה שֶׁתַּעֲשֶׂה אֵת הַחֵג בְּרַב אִסְפַּת פְּרוֹת. "תַּחֲלוּ אֵת חֵג ה' שְׁבַעַת יָמִים" תַּשְׁלוּמֵי כָּל שְׁבַעָה. "בְּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן שְׁבַתוֹן" שְׁבוֹת, "וּבְיּוֹם הַשְּׁמִינִי שְׁבַתוֹן" שְׁבוֹת.

"וּלְקַחְתֶּם לָכֶם". רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא פִּתַח: "קָחוּ מוֹסְרֵי וְאֵל כְּסָף" מִשְׁכַּר לְקִיחָה אֵתָה לְמַד שְׁכַר לְקִיחָה. בְּמִצְרַיִם כְּתִיב: "וּלְקַחְתֶּם אֶגְדַּת אֲזוּב" בְּכֶמֶה טִימִין, בְּאֶרְבָּעָה מָנָה בְּחִמְשָׁה מָנָה. הִיא שֶׁעֲמָדָה לָהֶם בְּבִזָּת מִצְרַיִם, בְּבִזָּת הַיָּם, בְּבִזָּת סִיחוּן וְעוּג, בְּבִזָּת שְׁלֹשִׁים וְאַחַד מְלָכִים. לֹוֵלֵב שֶׁהוּא עוֹמֵד לְאָדָם בְּכֶמֶה דָּמִים, וְכֶמֶה מִצּוֹת יֵשׁ בָּהּ, עַל אַחַת כְּמָה וְכֶמֶה. לְכַף מִשָּׁה מְזֵהִיר אֵת יִשְׂרָאֵל, וְאָמַר לָהֶם: "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בְּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן". "תּוֹדִיעֵנִי אֶרֶח חֵיִים" אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, הוֹדִיעֵנִי בְּאִיזָה פִּילוֹן מְפֹלֵשׁ [לְעֵתִיד לְבָא] [לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא]. אָמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדוֹד: אִם חֵיִים אֵתָה מְבַקֵּשׁ, צַפָּה לְיִרְאָה, שְׁנֶאֱמַר: "יִרְאֵת ה' תּוֹסִיף יָמִים". רַבִּי עֲזַרְיָה אָמַר: אָמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדוֹד: אִם חֵיִים אֵתָה מְבַקֵּשׁ, צַפָּה לְיִסּוּרִין, שְׁנֶאֱמַר: "וְיִדְרֶךְ חֵיִים תּוֹכְחוֹת מוֹסֵר". "שְׁבַע שְׁמֵחוֹת אֵת פְּנִידָה" שְׁבַעֵנוּ בְּחִמְשׁ שְׁמֵחוֹת: מִשְׁנָה, מִקְרָא, תלמוד,

הלכה, ואגדה. דבר אחר: אל תקרי "שבע שמחות", אלא "שבע שמחות" אלו שבע פתות של צדיקים, שהן עתידין להקביל פני שכניה, ופניהם דומות לחמה וללבנה לרקיע לברקים לפוכבים ולשושנים ולמנורת בית המקדש. "נעמות בימינך נצח" אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבון העולמים, ומי מודיעני אי זו פת החביבה והנעימה שבהם, תרין אמוראין. חד אמר: זו היא שפאה מפת מצות ומעשים טובים. ואחרים אמר: אלו סופרים ומשנים שהם מלמדים את התינוקות לאמתו, שהן עתידין לישב בימינו של הקדוש ברוך הוא, הדין הוא דכתיב: "נעמות בימינך נצח". דבר אחר: "שבע שמחות את פניך" אלו שבע מצות שבהן: ארבע מינין שבלולב וסכה ושמחה וחגיגה. אם שמחה למה חגיגה, ואם חגיגה למה שמחה, אמר רבי אבין: משל לשנים שנכנסו אצל הדין, ולית אנו ידעין הידין נצוחיא. אלא מאן דנסיב ביי בידה אנו ידעין דהוא נצח. קד, לפי שישראל ושרי אמות העולם נכנסים (ומקטרגין) [לדין] לפני הקדוש ברוך הוא בראש השנה, לית אנו ידעין מאן אנו נצוחיא. אלא ממה שישראל יוצאין מלפני הקדוש ברוך הוא ולולביהו ואתרוגיהו בידיהו, אנו יודעין דישראל אינון נצוחיא. דבר אחר: "ולקחתם לכם ביום הראשון" הדין הוא דכתיב: "פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם", וגו'. רבי יצחק פתר קריא בדורות הללו, שאין לא מלך ולא נביא ולא אורים ותמים, ואין להם אלא תפלה זו בלבד. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, אף היא לא תבזה. "תכתב זאת לדור אחרון" אלו הדורות הללו שהן נטויין למיתה. "ועם נברא יהלל יה" שעתידי הקדוש ברוך הוא לבראתו בריה חדשה. ומה עלינו [לעשות], לקח לולב ואתרוג לקלס להקדוש ברוך הוא. לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם: "ולקחתם לכם ביום הראשון". דבר אחר: "ולקחתם לכם ביום הראשון" הדין הוא דכתיב: "יעלו שדי וכל אשר בו". "יעלו שדי" זה העולם הזה, דכתיב: "ויחי בהיותם בשדה". "וכל אשר בו" אלו הבריות כמה דאת אמר: "לה הארץ ומלואה". "אז ירננו (כל) עצי יער" אלו האילנות שהן עושין פרות. "כל עצי יער" אלו האילנות שאין עושין פרות. "לפני ה'". למה, "כי בא לשפט" בראש השנה. "ארחץ בנקיון כפיי" במקח, ולא בגזל. "ואסבבה את מזבח ה', לשמע בקול תודה" אלו הקרבנות. "ולספר כל נפלאותיך" אמר רבי אבין: זה הלל, שיש בו לשעבר ויש בו לדורות ויש בו לימות המשיח ויש בו לימות גוג ומגוג ויש בו לעתיד לבא. יש בו לשעבר "בצאת ישראל ממצרים". ויש בו לדורות "לא לנו". ויש בו לימות המשיח "אהבתי כי ישמע ה'". "כל גוים סבבוני" לימות גוג ומגוג. "אלי אתה ואודך" לעתיד לבא. דבר אחר: "ולקחתם" תני רבי חניא: שתיהא לקיחה לכל אחד ואחד (מפם). "לכם" משלכם, ולא מן הגזל. אמר רבי לוי: כל מי שנוטל לולב גזול, למה הוא דומה, ללסטים שהוא יושב בפרשת דרכים ומקפח את העוברים ואת השבים. חד זמן עבר חד לגיון בעי למגבי דימוסיא דחדא מדינתא. וקם עלוהי וקדמה וקפחה ונסב כל דהיה גבה. בתר יומין אתסב ההוא לסטאה

ואתִיהב בפולקִי. שְׁמַע הַהוּא לְגִיּוֹנָא וְאַזְל לְגַבְהָ. אָמַר לָהּ: קוּם הֵב לִי כָּל מַה דְּקַפְחִית דְּקַפַּח הַהוּא גְבָרָא וְנָסַב מִנְּאִי וְאַנָּא מִיַּלְף עֲלֵךְ זְכוּי. אָמַר לָהּ: כָּל מַה דְּקַפְחִית וְנָסַבִּית מְנָךְ לִית לִי אֶלָּא טַפְיֻטָּא הִדִּין דְּהוּה מוֹן דִּידֵךְ. אָמַר לָהּ: הֵב לִי, וְאַנָּא מִיַּלְף עֲלֵךְ זְכוּי קָדָם מִלְּפָא. יְהֵב לָהּ טַפְיֻטָּא דְנָסַב מִנְּהָ אָמַר: לְמַחַר אֶתְּ נַפְיֻק לְדִינָא קָדָם מִלְּפָא, קָרִי לָךְ וְאַמַר לָךְ: אֵית לָךְ בַּר נֶשׁ דְּמִיַּלְף עֲלֵךְ זְכוּי, וְאַתְּ אָמַר לָהּ: לְגִיּוֹן פְּלוֹן. וְהוּא מְשַׁלַּח וְקָרִי לִי, וְאַנָּא מִיַּלְף עֲלֵךְ זְכוּי. לְמַחַר נַפְק לְדִינָא. קָרִי לָהּ מִלְּפָא אָמַר לָהּ: אֵית לָךְ בַּר נֶשׁ מִיַּלְף עֲלֵךְ זְכוּי, אָמַר לָהּ: לְגִיּוֹן פְּלוֹן. שְׁלַח מִלְּפָא וְקָרִי לִי. אָמַר לָהּ: מָה אֶתְּ מַפְיִר וּמִיַּלְף זְכוּי בְּהִדִּין גְּבָרָא, אָמַר לָהּ: חַפְיֻס אָנָּא. בְּהַהוּא זִימְנָא דְשְׁלַחְתְּנִי לְמַגְבֵּי דִימוּסָא דְמְדִינְתָא פְּלַנִּיתָא, קָם עָלִי וְקָדַמִי וְקַפְחִי וְנָסַב כָּל דְּהוּה גַבִּי. וְהִדִּין טַפְיֻטָּא מְסַהִיד עָלִיו. הִתְחִילוּ הַכֹּל אוֹמְרִים: אוּי לוֹ לָזָה, שְׁנַעְשָׂה סַגְוֹרוֹ קַטְגוֹרוֹ, כְּדָ, אָדָם לוֹקַח לויִלָב לְזָפוֹת בּוֹ. וְאַם הִיָּה גְזוּל, הוּא צוֹנַח לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאוֹמַר: גְזוּל אָנִי, חָמוּס אָנִי, וּמִלְּאָכִי הִשְׁרַת אוֹמְרִים: אוּי לוֹ לָזָה, שְׁנַעְשָׂה סַגְוֹרוֹ קַטְגוֹרוֹ.

”בִּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן” זֶה חֲמִשָּׁה עָשָׂר, וְאַתְּ אָמַרְתְּ ”בִּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן”. רַבִּי מְנִי דְשָׂאָב וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי לׁוּי: מְשַׁל לְמְדִינָה שְׁהִיְתָה חִיָּבַת לְיַפְס לְמַלְךְ, וְהִלְךְ הַמְּלָךְ לְגַבּוּתָהּ. יָצְאוּ בְּתוֹךְ חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִיַּל גְּדוּלֵי הַמְדִינָה לְקָרְאוֹתוֹ וְקָלְסוּ אוֹתוֹ וְהִתִּיר הַמְּלָךְ שְׁלִישׁ מְדִימוּסָא שְׁלָהוֹן. בְּתוֹךְ חֲמִשָּׁה מִיַּל יָצְאוּ פְּטְרוּפְלֵי הַמְדִינָה וְקָלְסוּ אוֹתוֹ וְהִתִּיר לָהֶם שְׁלִישׁ מְדִימוּסָא שְׁלָהוֹן. וְכִיּוֹן שְׁנַכְנַס הַמְּלָךְ לְמְדִינָה, יָצְאוּ כָּל בְּנֵי הַמְדִינָה לְקָרְאוֹתוֹ וְקָלְסוּ אוֹתוֹ אָמַר לָהּ מִלְּפָא: מַה דְּאַזְל אַזְל, מַכְּאוֹן וְלָהֶן חֲשַׁבְנָא. כְּדָ, בְּאִין יִשְׂרָאֵל בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְעוֹשִׁין תְּשׁוּבָה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַתִּיר לָהֶם שְׁלִישׁ שָׁל עוֹנוֹתֵיהֶם. בְּאִין עֲשָׂרַת יְמֵי תְּשׁוּבָה וּמִתְעַנִּין הַכְּשָׁרִים, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַתִּיר לָהֶן רַב עוֹנוֹתֵיהֶן. כִּיּוֹן שְׂבָא יוֹם הַכְּפוּרִים וְכָל יִשְׂרָאֵל מִתְעַנִּין, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא סוֹלַח לְכָל עוֹנוֹתֵיהֶן. אָמַר רַבִּי: כְּתִיב: ”כִּי עָמַד הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּגְרָא” הַסְּלִיחָה מִפְּקֻדַּת אֲצִלְךָ מִרֵּאשׁ הַשָּׁנָה. וְכָל כְּדָ לְמָה, ”לְמַעַן תִּגְרָא” לָתֵן אֵימַתְךָ עַל הַבְּרִיּוֹת. מִיּוֹם הַכְּפוּרִים עַד הַחֹג כָּל יִשְׂרָאֵל עֲסוּקִין בְּמִצּוֹת: זֶה עוֹסֵק בְּסֻכּוֹ וְזֶה עוֹסֵק בְּלוּלָבוֹ. וּבִיּוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שָׁל חַג הַסְּטֻלִין לוּלְבֵיָהוֹן וְאַתְרוּגֵיָהוֹן בִּידֵיָהוֹן, וּמְקַלְסִין לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמַר לָהֶן: כְּבָר מַחְלִתִּי לָכֶם עַל מַה שְׁעַבְרַתְּ, מַכְּאוֹן וְאֵילָךְ חֲשַׁבוּ עוֹנוֹתֵיכֶם [לְפָנֵיכֶם]. לְפִיכְדָ אָמַר: ”בִּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן” רֵאשׁוֹן לְחֲשַׁבּוֹן עוֹנוֹת, מִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן שָׁל מוֹעֵד וְאֵילָךְ. ”בִּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן” בִּיּוֹם וְלֹא בְּלִילָהּ. ”בִּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן” וְאַפְלוּ בְּשַׁבַּת. אִין דוֹחִין אֶת הַשַּׁבַּת אֶלָּא יוֹם הָרֵאשׁוֹן שָׁל חַג בְּלִבְדָ. ”פְּרִי עֵץ הָדָר” עֵץ, שְׁטַעַם עֵצוֹ וּפְרִיו שְׁוֵה, זֶה אֶתְרוּגָא. בֶּן עֲזַאִי אוֹמַר: ”הָדָר” זֶה הָדָר בְּאֵילָנוֹ מְשַׁנָּה לְשָׁנָה. תִּרְגָּם עֲקִילַס ”הָדָר” [הַדוֹר], שְׁהוּא דָר עַל פְּנֵי הַמַּיִם. ”כַּפַּת תְּמָרִים” רַבִּי טְרַפּוֹן אוֹמַר: כְּפוֹת וְלֹא פְּרוּד. שְׂאֵם הִיָּה פְּרוּד, וְעַנְפָּנוֹ. ”וְעַנְפָּן עֵץ עֵבֶת” עֵץ שְׁעַנְפָּן עֵצוֹ דוֹמָה לְקַלְיָעָה, זֶה הַדָּס. ”וְעַרְבֵי נַחַל” אִין לִי אֶלָּא שָׁל נַחַל, שָׁל בְּקַעָה וְשָׁל הָרִים מְנִין,

תלמוד לומר: "וערבי נחל". (שתי ערבות). אבא שאול אומר: "וערביי" שתיים: ערבה ללולב וערבה למקדש. רבי ישמעאל אומר: "פרי עץ הדר" אחד, "וכפת תמרים" אחד, "וענף עץ עבות" שלשה, "וערבי נחל" שתי דליות, ואחת שאינה קטומה. רבי טרפון אומר: אפלו שלשה קטומין. רבי עקיבא אומר: פרי עץ הדר זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב בה: "הוד והדר לבשת". "כפת תמרים" זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב בה: "צדיק כתמר יפרח". "וענף עץ עבת" זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב בה: "והוא עימד בין ההדסים". "וערבי נחל" זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב בה: "סלו לרכב בערבות". דבר אחר: "עץ הדר" זה אברהם אבינו, שהדרו הקדוש ברוך הוא בשיבה טובה, דכתיב: "ואברהם זקן בא בימים". "כפת תמרים" זה יצחק אבינו, שהיה כפות על גבי המזבח. "וענף עץ עבת" זה יעקב אבינו, מה הדס הזה רחוש בעלים, כך היה יעקב רחוש בבנים, "וערבי נחל" זה יוסף: מה ערבה זו כמושה ויבשה לפני שלשת המינין, כך מת יוסף לפני אחיו. דבר אחר: "פרי עץ הדר" זו אמנו שרה, שהדרה הקדוש ברוך הוא בשיבה טובה, דכתיב: "ואברהם ושרה זקנים". "וכפת תמרים" זו אמנו רבקה: מה תמרה זה יש בה אכל ויש בה קוצים, כך העמידה רבקה צדיק ורשע. "וענף עץ עבת" זו אמנו לאה: מה הדס רחוש בעלים, כך היתה לאה רחוש בבנים. "ערבי נחל" זו אמנו רחל: מה ערבה זו כמושה ויבשה לפני שלשת המינין, כך מתה רחל לפני אחותה. דבר אחר: "פרי עץ הדר" זו סנהדרין גדולה של ישראל, שהדרם הקדוש ברוך הוא (בשיבה), דכתיב: "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן". "כפת תמרים" אלו תלמידי חכמים, שהן כופין עצמן ללמד תורה אלו מאלו. "וענף עץ עבת" אלו שלש שורות של תלמידי חכמים, שישו שבין לפני סנהדרין. "וערבי נחל" אלו סופרי הדינין, שהן עומדין לפני סנהדרין אחד מימין ואחד משמאל. דבר אחר: "פרי עץ הדר" אלו ישראל. מה אתרוג זה יש בו ריח ויש בו אכל, כך ישראל: יש בהן בני אדם שהן בעלי תורה ובעלי מעשים טובים. "כפת תמרים" אלו ישראל. מה תמרה זו יש בה אכל ואין בה ריח, כך ישראל: יש בהן בעלי תורה ואין בהן מעשים טובים. "וענף עץ עבת" אלו ישראל. מה הדס הזה יש בו ריח ואין בו אכל, כך ישראל: יש בהם בני אדם, שיש בידיהם מעשים טובים ואין בהן תורה. "וערבי נחל" אלו ישראל. מה ערבה זו אין בה [לא] טעם ולא ריח, כך ישראל: יש בהן בני אדם, שאינם לא בעלי תורה ולא בעלי מעשים. אמר הקדוש ברוך הוא: לאבדן אי אפשר, אלא יעשו כלן אגדה אחת והן מכפרין אלו על אלו. לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם: "ולקחתם לכם". אמר רבי ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא: בזכות "ולקחתם לכם ביום הראשון", אני נגלה לכם ראשון, ופורע לכם מן הראשון, ובונה לכם את הראשון, ומביא לכם את הראשון. "אני נגלה לכם ראשון" זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב: "אני ה' ראשון". ופורע לכם מן הראשון, זה עשו הרשע, דכתיב: "ויצא הראשון אדמוני". ובונה לכם את הראשון, זה בית המקדש, דכתיב: "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו".

ומביא לְכֶם אֶת הָרֵאשׁוֹן, זֶה מִלֶּךְ הַמְּשִׁיחַ, דְּכָתִיב בָּהּ: "רֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הִנֵּה הֵנִים וְלִירוּשָׁלַיִם מִבֶּשֶׁר אֶתָּן".

תִּנְיָא: לִוְלֵב בֵּין שְׁאֲגוּד בֵּין שְׁאֲיִנו אֲגוּד, כְּשֶׁר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֲגוּד כְּשֶׁר, שְׁאֲיִנו אֲגוּד פְּסוּל. מֵאֵי טַעְמָא דְרַבִּי יְהוּדָה, יְלִיף לְקִיחָה לְקִיחָה, כְּתִיב הֵכָא: "וּלְקַחְתֶּם לְכֶם בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן", וְכָתִיב הֵתָם: "וּלְקַחְתֶּם אֲגֻדַּת אֲזוּב" מֵה לְהֵלֵן אֲגֻדָּה, אִף כְּאוּ אֲגֻדָּה. וְרַבָּנִן, לֹא יִלְפִי לְקִיחָה לְקִיחָה. מֵאֵן תִּנְיָא לְהָא דִּתְנִי רַבָּנִן: לִוְלֵב מִצָּוָה לְאֲגֻדוֹ, וְאִם לֹא אֲגֻדוֹ כְּשֶׁר, מֵנֹ, אִי כְּרַבִּי יְהוּדָה כִּי לֹא אֲגֻדוֹ אֲמַאי כְּשֶׁר, אִי כְּרַבָּנִן מֵאֵי מִצָּוָה, לְעוֹלָם רַבָּנִן, וּמֵאֵי מִצָּוָה, מִשּׁוּם "זֶה אֵלֵי וְאֲנֹהוּ". תִּנְיָא רַבָּנִן: "וּלְקַחְתֶּם" שְׁתֵּהָא לְקִיחָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. "לְכֶם" מִשְׁלָכְס, לְהוֹצִיא אֶת הַשְּׂאוּל וְאֶת הַגְּזוּל. מִכְּפֹאן אָמְרוּ: אִין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן בְּלוּלְבוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֵלֶּא אִם כֵּן נוֹתְנוּ לוֹ בְּמִתְנָה. וּמַעֲשֵׂה בְּרַבָּן גְּמִלְיָאֵל וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא שְׁהִיּוּ בְּאִין בְּסַפְיָנָה, וְלֹא הִיָּה לִוְלֵב אֵלֶּא לְרַבִּי גְּמִלְיָאֵל שְׁלַקְחוּ בְּאֶלְפִי זוּז, לִידַע כְּמָה מִצּוֹת חֲבִיבוֹת עֲלֵיהֶן. נְטָלוּ רַבָּן גְּמִלְיָאֵל וְיֹצֵא בּוֹ, וּנְתַנּוּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְיֹצֵא בּוֹ, וְהַחֲזִירוּ לְרַבָּן גְּמִלְיָאֵל וְכוּ'. מִלְתָּא אֲגַב אוֹרְחָה קָא מִשְׁמַע לָן דְּמִתְנָה עַל מְנַת לְהַחֲזִיר שְׁמָה מִתְנָה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק: כְּדִּן הִיָּה מְנַהֲגָן שֶׁל אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: אָדָם יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ וְלוּלְבוֹ בִּידוֹ, [הוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנִסֵּת לִוְלֵבוֹ בִּידוֹ], קוֹרָא קְרִית שְׁמַע לִוְלְבוֹ בִּידוֹ, קוֹרָא בְּתוֹרָה וְנוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו מִנִּיחוֹ עַל גְּבִי הַקְּרָקַע, הוֹלֵךְ לְנַחֵם אַבְלִים וְלִבְקַר חוֹלִים לִוְלְבוֹ בִּידוֹ, הוֹלֵךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ מִשְׁגָּרוֹ בִּיד בְּנוֹ בִּיד עֲבָדוֹ. לְהוֹדִיעַד כְּמָה הֵם זְרִיזִין בְּמִצּוֹת. אַרְבַּעָה מִינִין שְׁבִלְוֵיב מִעַכְפִּין זֶה אֶת זֶה, דְּכָתִיב: "וּלְקַחְתֶּם" לְקִיחָה תִּמָּה. אָמַר (רַבָּה בַּר חֲנָן) לְרַבִּי חֲנָן בַּר רַבָּא: לֹא שָׁנוּ אֵלֶּא שְׁאִין לוֹ, אַבָּל יֵשׁ לוֹ אִין מְעַכְפִּין. מִיִּתְיָבִי: אַרְבַּעָה מִינִין שְׁבִלְוֵיב שְׁנַיִם מִהֶן עוֹשִׂין פְּרוֹת וְשְׁנַיִם מִהֶן אִין עוֹשִׂין פְּרוֹת, הַעוֹשִׂין פְּרוֹת יְהוּ זְקוּקִין לְשְׁאִין עוֹשִׂין פְּרוֹת וְשְׁאִין עוֹשִׂין פְּרוֹת יְהוּ זְקוּקִין לְעוֹשִׂין פְּרוֹת. וְאִין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ בְּהוֹן עַד שִׁיְהוּ כְּלָן בְּאֲגֻדָּה אַחַת. וְכֵן יִשְׁרָאֵל לֹא יִשׁוּבוּ לְאַרְצָם עַד שִׁיְהוּ כְּלָן בְּאֲגֻדָּה אַחַת, שְׁנַאָמַר: "הַבּוֹנֵה בְּשָׂמִים מַעֲלוֹתֵינוּ וְאֲגֻדְתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה". תִּנְיָא הִיא. דְּתִנְיָא: לִוְלֵב בֵּין אֲגוּד בֵּין שְׁאֲיִנו אֲגוּד כְּשֶׁר וְכוּ'. אָמַר (רַבָּא) [רַבָּה]: לֹא לִינְקֻט אִינְשׁ הוֹשַׁעְנָא בְּסוּדְרָא, דְּבַעֲיָנָא לְקִיחָה תִּמָּה. אָמַר רַבִּי אֲסִי: אֲתֵרוֹג שֶׁל מַעֲשֵׁר שְׁנֵי לְדַבְרֵי רַבִּי מֵאִיר אִין אָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוּבְתוֹ בְּיוֹם טוֹב. מִצָּה שֶׁל מַעֲשֵׁר שְׁנֵי לְדַבְרֵי רַבִּי מֵאִיר אִין אָדָם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוּבְתוֹ בְּפִסְחָא. עֶסְהָ שֶׁל מַעֲשֵׁר שְׁנֵי לְדַבְרֵי רַבִּי מֵאִיר פְּטוּרָה מִן הַחֲלָה. מִתְקִיף לָהּ רַב פְּפָא: בְּשִׁלְמָא עֶסְה דְּכָתִיב: "רֵאשִׁית עֲרִיסַתְכֶם". אֲתֵרוֹג נְמִי "לְכֶם" מִשְׁלָכְס, אֵלֶּא מִצָּה מִי כְּתִיב "מִצַּתְכֶם", אָמַר רַב יִימָר בַּר שְׁלִמְיָא: אֲתֵיָא "לְחָם לְחָם", כְּתִיב הֵכָא: "לְחָם עֲנִי", וְכָתִיב הֵתָם: "וְהִיָּה בְּאֶכְלְכֶם מִלְּחָם הָאֶרֶץ" מֵה הֵתָם "לְכֶם" מִשְׁלָכְס וְלֹא מִשְׁל מַעֲשֵׁר, הֵכָא נְמִי מִשְׁלָכְס וְלֹא מִשְׁל מַעֲשֵׁר. תִּנְיָא רַבָּנִן: "וּלְקַחְתֶּם לְכֶם" שְׁתֵּהָא לְקִיחָה בִּיד כָּל אֶחָד וְאֶחָד. "לְכֶם" מִשְׁלָכְס, לְהוֹצִיא אֶת הַשְּׂאוּל

וְאֵת הַגְּזוּל. "בַּיּוֹם" וְאֶפְלוּ בַשַּׁבָּת. "רֵאשׁוֹן" וְאֶפְלוּ בַגְּבוּלָיו. ["הֵרֵאשׁוּן"] הָא מְלַמֵּד, שְׂאִינוּ דוֹחָה אֶלָּא יוֹם טוֹב הֵרֵאשׁוֹן בְּלִבְד. אָמַר מַר: "בַּיּוֹם" וְאֶפְלוּ בַשַּׁבָּת. מִכְּדֵי טְלִטוּל בְּעֶלְמָא הוּא, אֶצְטְרִיךְ קָרָא לְמִישְׁרֵי טְלִטוּל דְרַבְּנָן, אָמַר רַבָּא: לֹא נֶצְרַחָא אֶלָּא לְמִכְשִׁירֵי לֹלֵב וְאֶלִּיבָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. דְתַנַּי: לֹלֵב וְכָל מִכְשִׁירֵי דוֹחִין אֵת הַשַּׁבָּת, דְבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. מֵאִי טַעְמָא [דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר], אָמַר קָרָא: "בַּיּוֹם" וְאֶפְלוּ בַשַּׁבָּת. וְרַבְּנָן, "בַּיּוֹם" וְלֹא בְלִילָה. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר נִפְקָא לֵה מְסִיפָה דְקָרָא: "וַיִּשְׁמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' שִׁבְעַת יָמִים" וְלֹא לֵילוֹת. וְרַבְּנָן, אִי מִהֲתֵם הָוָה אָמִינָא: גִּילַף "יָמִים יָמִים" מְסַכָּה, מַה לְהֵלֵן יָמִים וְאֶפְלוּ לֵילוֹת אִף כָּאן יָמִים וְאֶפְלוּ לֵילוֹת כּו', קָא מְשַׁמַּע לָן. לֹלֵב הַגְּזוּל פְּסוּל. דְכַתִּיב: "וַיִּלְקַחְתֶּם לָכֶם" מְשַׁלְּכֶם. וַיִּבֶשׂ פְּסוּל. דְכַתִּיב. "הֲדָר". תַּנּוּ רַבְּנָן: "פְּרִי עֵץ הַדֶּר" עֵץ שְׁטַעַם עֲצוּ וּפְרִיו שְׁוָה, הָוִי אֹמֵר: זֶה אֶתְרוּג. וְאִימָא פְּלִפְלִין, כְּדַתַּנַּי: הִנֵּה רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: מִמְשַׁמַּע שְׁנַאֲמַר: "וַיִּנְטַעְתֶּם" וְגו' אִינִי יוֹדַע שְׁעַץ מֵאֶכֶל הוּא, מַה תְּלַמּוּד לֹמַר "עֵץ מֵאֶכֶל", עֵץ שְׁטַעַם עֲצוּ וּפְרִיו שְׁוָה, הָוִי אֹמֵר: זֶה פְּלִפְלִין. הֲתֵם מְשׁוּם דְלֹא אֶפְשָׁר. הִיכִי נַעֲבִיד, נִנְקוּט חַד, לֹא מִנְפָּרָה לְקִיחָה. לְנִקּוּט תְּרִי אוֹ תְּלֵת, פְּרִי אֶחָד אָמַר רַחֲמֵנָא וְלֹא שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה פְּרוֹת. הֲלֵכָּךְ לֹא אִיפְשָׁר. רַבִּי אֹמֵר: אֵל תִּקְרִי "הֲדָר" אֶלָּא "הֲדִיר" מַה דִּיר זֶה עַד שְׁבָאוּ קִטְנִים עֲדִין גְּדוּלִים קִימִין וַיֵּשׁ בּוֹ תְּמִימִים וּבְעֵלִי מוּמִין, אִף הֲכָא נִמִּי כְּשִׁבָאוּ קִטְנִים עֲדִין גְּדוּלִים קִימִין וַיֵּשׁ בּוֹ תְּמִימִין וּבְעֵלִי מוּמִין. רַבִּי אַבְהוּ אָמַר: מַהוּ "הֲדָר", הֲדָר בְּאִילָנוּ מְשֻׁנָּה לְשֻׁנָּה, זֶה אֶתְרוּג. בְּן עֲזַאי אֹמֵר: אֵל תִּקְרִי "הֲדָר", אֶלָּא "הֲדוּר", שְׁכֵן בְּלִשׁוֹן יוֹנִי קוֹרִין לְמִים הַדוּר, וְאִיזָה פְּרִי גְּדַל עַל כָּל מִים, הָוִי אֹמֵר: זֶה אֶתְרוּג. "כַּפֶּת תְּמָרִים" רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי טְרַפּוֹן: אִם הִנֵּה פְּרוּד, יִכְפְּתֵנוּ. וּמֵמַאי דְהָאִי "כַּפֶּת תְּמָרִים" לֹלֵב, אִימָא חֲרוּתָא, בְּעֵינָן כְּפוּת וְלִיכָא. וְאִימָא אוּפְתָא, כְּפוּת מְכַלל שְׁהוּא פְּרוּד, וְהָאִי כְּפוּת וְעוּמֵד לְעוֹלָם. אִימָא כּוּפְרָא, אָמַר אַבְיִי: "דְרַכְיָה דְרַכִּי נַעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם". וְאִימָא תְּרִיתִי כְּפִי דְתְּמָרִי, כַּפֶּת כְּתִיב. וְאִימָא חֲדָא כַּפְתָּא, הֵהוּא כְּפִי קְרוּ לֵה. תַּנּוּ רַבְּנָן: "וַעֲנַף עֵץ עֲבוֹת" שְׁעֲנַפְיוּ חוּפִין אֵת עֲצִיו, זֶה הַדָּס. וְאִימָא זִיתָא, בְּעֵינָן "עֲבֹת" וְלָכָא. וְאִימָא דוּלְבָא, בְּעֵינָן "עֵץ עֲבֹת" וְעֲנַפְיוּ חוּפִין אֵת עֲצִיו וְלָכָא. וְאִימָא הַרְדִּיף, "דְרַכְיָה דְרַכִּי נַעַם" וְלָכָא. רַבָּא אָמַר: מִהֲכָא: "וְהִאֲמַת וְהִשְׁלוֹם אֶהְבּוּ". תַּנּוּ רַבְּנָן: קְלוּעָה כְּמִין קְלִיעָה, דוֹמָה לְשִׁלְשֻׁלַת, זֶהוּ הַדָּס. תַּנַּי: עֲבוֹת כְּשֵׁר, שְׂאִינוּ עֲבֹת פְּסוּל. הִיכִי דְמִי עֲבוֹת, דְקָאִי תְּלַתָּא טְרַפִּי בְּקִנָּא. רַבִּינָא אָמַר: אֶפְלוּ תְּרִי [וְחַד]. אָמַר רַב כְּהֵנָּא: לְהָא הַדָּס שׁוֹטָה קָרִי לֵה. נִשְׂרוּ רַב עֲלִיו וְנִשְׁתַּיְרוּ מְעוּטוֹן כְּשֵׁר, וּבְלִבְד שְׁתַּהֲא עֲבוֹתוֹ קִימָת. וּמְשַׁכַּחַת לֵה בְּאַסָּא מְצַרָּה דְקִימִי שְׁבַעָה טְרַפִּי בְּחַד קִנָּא. שְׁמַע מִנָּה הָאִי אַסָּא מְצַרָּה כְּשֵׁר לְהוֹשְׁעָנָא. [פְּשִׁטָּא], מַהוּ דְתִימָא הוּאִיל וְאִית לֵה שֵׁם לְוִי לֹא נִתְפָּשֵׁר, תְּלַמּוּד לֹמַר: "וַעֲנַף עֵץ עֲבֹת" אָמַר רַחֲמֵנָא, מְכַל מְקוּם. תַּנּוּ רַבְּנָן: "עֲרַבִי נַחֲל" שְׁגִדְלוֹת עַל הַנַּחֲל. דְבָר אַחַר: שְׁעֵלָה שְׁלָה מְשׁוּדָּה כְּנַחֲל. אִין לִי אֶלָּא עֲרַבִי נַחֲל, שֶׁל בְּעַל וְשֶׁל הָרִים מִנִּין, תְּלַמּוּד לֹמַר: "עֲרַבִי נַחֲל" מְכַל מְקוּם. אַבָּא שְׂאוּל אֹמֵר: "עֲרַבִי

נחל" שתיים, אחת ללולב ואחת למקדש. ורפנו, למקדש מנא להו, הלכתא גמירי לה. "ערבי נחל" פרט לצפצפה שגדלה בהרים. איזהו ערבה ואיזהו צפצפה, ערבה קנה שלה אדם, ועלה שלה משוף, ופיה חלק. צפצפה קנה שלה לבו, ועלה שלה עגל, ופיה דומה למגל. רבי שמעאל אומר: פרי עץ הדר אחד, כפת תמרים אחד, ענף עץ עבות שלשה, ערבי נחל שתיים [אפלו שנים] קטומים ואחד אינו קטום. רב טרפון אומר: אפלו שלשתן קטומין. רבי עקיבא אומר: כשם שלולב אחד ואתרוג אחד, כך הדס אחד וערבה אחת. יכול זה אתרוג עמהו באגדה אחת, אמרת: וכי נאמר "וכפת", והלא לא נאמר אלא "כפת", ומנין שמעכבין זה את זה, תלמוד לומר: "ולקחתם לכם" שיתהא לקיחה תמה.

רמז תרנב רבי יהודה בשם רבי שמעון בן פזי פתח: "שמע בני וקח אמרי" הרבה מצות צויתי אתכם בשביל לזכות אתכם. אמרתי לכם: "ויקחו אליך פרה אדמה" שמא בשבילי, לא, בשביל לזכות אתכם, שנאמר: "והזה הטאהור על הטמא". אמרתי לכם "ויקחו לי תרומה" לא בשביל לזכות "אתכם" שנאמר "ויעשו לי מקדש" כביכול אמר הקדוש ברוך הוא קחו אותי לכם ואדור ביניכם. תקחו תרומה אין פתיב פאן אלא "ויקחו לי תרומה" אמרתי לכם אותי אתם לוקחים. "ויקחו אליך שמן זית זך" וכי אור צריך והלא נהורא עמה שרא אלא בשביל לזכות אתכם ולכפר על נפשותיכם שמשולה כנר דכתוב "נר ה' נשמת אדם" עכשו שאמרתי לכם "ולקחתם לכם ביום הראשון" כדי לזכות אתכם להוריד לכם מטר. רבי מני פתח "כל עצמתי תאמרנה ה' מי כמוך" לא אמר דוד הפסוק הזה אלא בשביל לולב, השדרה דומה לשדרו של אדם, וההדס דומה לענף, וערבה דומה לפה, ואתרוג דומה ללב [אמר דוד] אין בכל האברים גדול מהו והו שקולין ככל הגוף הוי "כל עצמתי תאמרנה ה' מי כמוך". דבר אחר "ולקחתם לכם" אחר כל אותה החכמה שפתוב בשלמה "החכמה והמדע נתון לך" ויתרב חכמת שלמה וכו' "ויחכם מכל האדם" ישב לו תמה על ארבע מינין הללו שנאמר "שלשה אלה נפלאו ממני פסח מצה ומרור". "וארבעה לא ידעתי" אלו ארבעת מינין הללו שבקש שלמה לעמד עליהן. "פרי עץ הדר" מי יאמר שהיא אתרוג כל אילנות עושין פרות הדר "כפת תמרים" התורה אמרה טל שתי כפות תמרים להלל בהו והוא אינו נוטל אלא לולב, לולב לבה של תמרה. "וענף עץ עבת" מי יאמר שהוא הדס הרי הוא אומר במקום אחר "צאו הקר והביאו עלי זית". "וערבי נחל" כל האילנות גדלן על המים וד' לא ידעתי. חזר ומזכירן פעם אחרת "שלשה המה מטיבי צעד" אלו ארבעת מינין שכל אחד ואחד מישראל הולך ורץ לקח מהו להלל להקדוש ברוך הוא והו נראין קטנים בעיני בני אדם וגדולים להקדוש ברוך הוא, ומי פרש להו לישאל על ארבעת מינין הללו שהו אתרוג לולב הדס וערבה חכמים. שנאמר "והמה חכמים מחכמים".

רמז תרנג "וישמחתם לפני ה' שבעת ימים" ולא בנבולין שבעת ימים. משחרב בית המקדש התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהא לולב נטל במדינה כל שבעה זכר למקדש. מי שלא חג ביום הראשון של חג חוגג והולך כל הרגל פלו ואפלו ביום טוב אחרון. מנא הני מילי אמר רבי יוחנן נאמר "עצרת" בשביעי של פסח ונאמר "עצרת" בשמיני של חג מה להלן לתשלומין אף כאן לתשלומין. מפנה. דאי לא מפנה אפא למיפך מה לשביעי של פסח שפן אין חלוק משלפניו תאמר בשמיני של חג שחלוק משלפניו. לאיי אפנויי מפנה מה עצרת ועצור מעשית מלאכה. הא כתיב "לא תעשה כל מלאכה עצרת" דכתב רחמנא למה לי שמע מינה לאפנויי. ותנא מיתי לה מהקא "וחגתם אתו חג לה" [שבעת ימים] יכול יהא הולך וחוגג כל שבעה. תלמוד לומר "אתו", אותו אתה חוגג אי אתה חוגג כל שבעה אם כן למה נאמר "שבעה" לתשלומין ומנין שאם לא חג ביום טוב הראשון של חג שחוגג והולך את כל הרגל ואפלו ביום טוב האחרון של חג תלמוד לומר "בחדש השביעי תחגו אתו". יכול יהא חוגג והולך כל החדש פלו תלמוד לומר "אתו" אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג חוצה לו. חגיגת ארבעה עשר מאי טעמא לא דחיא שבת הא קרבן צבור הוא אמר קרא "וחגתם אתו חג לה" שבעת ימים" שבעה שמונה הו, אלא מפאן לחגיגה שאינה דוחה את השבת. בית שמאי אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהן אבל לא עולות. ובית הלל אומרים מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהם, אמר עולא מחלקת בשלמי חגיגה לסמוך ועולת ראיה לקרב דבית שמאי סברי "וחגתם אתו חג לה" חגיגה עולת ראיה לא. ובית הלל סברי "לה" כל דלה' מפלל דנדרים ונדבות דברי הכל אין קרבין ביום טוב. מיתיבי אמר רבי שמעון בן אלעזר לא נחלקו על עולה שאינה של יום טוב שאינה קרבה ביום טוב ועל שלמים שהן של יום טוב שקרבין ביום טוב על מה נחלקו על עולה שהיא של יום טוב ועל שלמים שאינן של יום טוב שבת שמאי אומרים לא גביא ובית הלל אומרים גביא. אמר רב יוסף תנאי היא דתנאי שלמים הבאין מחמת יום טוב בית שמאי אומרים (מביאין) [סומך עליהם] בערב יום טוב ושוחטין ביום טוב אבל נדרים ונדבות דברי הכל (אין) קרבין ביום טוב. תנאי אמרו להן בית הלל לבית שמאי ומה במקום שאסור להדיוט מתר לגבוה מקום שמתר להדיוט אינו דין שמתר לגבוה. אמר ליה בית שמאי נדרים ונדבות יוכיחו שמתרין להדיוט ואסורים לגבוה. אמר ליה בית הלל מה לנדרים ולנדבות שאין קבוע להן זמן תאמר בעולות ראיה שקבוע להן זמן אמר ליה בית שמאי אף עולה אין קבוע לה זמן דתנן מי שלא חג ביום טוב הראשון חוגג והולך כל הרגל אמר ליה בית הלל אף זה קבוע להן זמן דתנן עבר הרגל ולא חג אינו חב באחריותו. אמר ליה בית שמאי והלא כפר נאמר "לכם" ולא לגבוה אמר ליה בית הלל והלא כפר נאמר "לה" כל דלה' אם כן מה תלמוד לומר "לכם" ולא לפותים לכם ולא לכלבים. אפא שאול אומר בלשון אחרת ומה אם במקום שפירתה סתומה כירת רבד פתוחה מקום שפירתה פתוחה אינו דין שפירת רבד פתוחה. וכן בדין שלא

תהא שלחנך מלא ושלחן רבך ריקם. במאי קא מיפלגי מר סבר נדרים ונדבות קרבין ביום טוב ומר סבר אין קרבין. אמר רבי יוסי לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הסמיכה שצריך, על מה נחלקו על תכף לסמיכה שחיטה שבית שמאי אומרים אין צריך ובית הלל אומרים צריך. רבי יוסי בר יהודה אומר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על תכף לסמיכה שחיטה שצריך על מה נחלקו על הסמיכה עצמה שבית שמאי אומרים אין צריך ובית הלל אומר צריך.

"וּחִגְתֶּם אֶתּוֹ חֵג לֵה' שְׁבַעַת יָמִים" מה תלמוד לומר לפי שנאמר "שְׁבַעַת יָמִים תַּחֲגִי אֶלֶהֶיךָ" יכול יטען חגיגה כל שבועה תלמוד לומר "אתו". יום אחד בלבד אם כן למה נאמר "שְׁבַעַת יָמִים" ללמד שיש לו תשלום כל שבועה. ומנין שאם לא יום טוב ראשון של חג שחוגג והולך את כל הרגל ויום טוב האחרון תלמוד לומר "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי תַּחֲגִי". יכול לא חג בתוך הרגל חוגג אחר הרגל תלמוד לומר "אתו" אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג חוץ לו. "בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים" זהו שאמר הכתוב "וְסִכַּח תִּהְיֶה לְצַל יוֹמָם", אמר רבי לוי כל מי שמקיים מצות סכה בעולם הזה אומר הקדוש ברוך הוא הוא קיים מצות סכה אני מסך עליו מחמתו של יום הבא. רבי ינאי וריש לקיש אמרי אין גיהנם לעתיד לבא אלא היום הבא הוא מלהט את הרשעים שנאמר "כִּי הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בְּעַר פְּתוּר" וגו' "וְהָיוּ כָּל זָדִים וְכָל עֲשֵׂה רָשָׁעָה קֵשׁ וְלֹהֵט קֵשׁ וְלֹהֵט אֶתֶם הַיּוֹם הַבָּא" וגו' "אֲשֶׁר לֹא יַעֲזֹב לָהֶם שָׁרֵשׁ וְעָנָף". באותה שעה הקדוש ברוך הוא עושה סכה לצדיקים ומטמין אותם לתוכה שנאמר "כִּי יִצְפְּנִי בְּסִכַּח בְּיוֹם רָעָה" וגו' "ה' אֱלֹהִים עֹז יְשׁוּעָתִי סִכַּתָּה לְרֹאשֵׁי בְּיוֹם נֶשֶׁק". לעתיד לבא עתידין אמות העולם להכניס על ארץ ישראל ולעשות מלחמה עמהם. שנאמר "וְאֶסְפְּתִי אֶת כָּל הַגּוֹיִם אֶל יְרוּשָׁלַיִם לְמַלְחָמָה" ומה הקדוש ברוך הוא עושה יוצא ונלחם עם הגוים שנאמר "וְיִצְאָה ה' וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הֵהֱמוּ הַיּוֹם הַלְחֲמוּ בְּיוֹם קָרֵב" כיומו של פרעה. ומהו עושה מסך על ראשם של ישראל שנאמר "סִכַּתָּה לְרֹאשֵׁי בְּיוֹם נֶשֶׁק" מהו נשק אמר רבי שמואל בר נחמן ביום שישקו שני עולמות זה לזה באיזה יום "הִנֵּה יוֹם בָּא לֵה'" דבר אחר "וְסִכַּח תִּהְיֶה לְצַל יוֹמָם" כל מי שמקיים מצות סכה בעולם הזה הקדוש ברוך הוא מסך עליו מן המזיקין שלא יזיקו אותו שכן הוא אומר "בְּאֶבְרָתוֹ יִסָּךְ לָךְ". כל [מין] שמקיים מצות סכה בעולם הזה הקדוש ברוך הוא נותן לו חלק לעתיד לבא בסכתה של סדום שנאמר "אֱלֹהִים דָּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֶחֱלֶקָה שְׂכָם וְעַמְּק סְכוֹת אֲמַדָּד". מהו עמק סכות זו סכתה של סדום שהיתה מסככת בשבעה אילנות שהן מסוככות זו על גב זו גפן תאנה ורמון ופרסק וישקדים ופגוז ויתמרים על גביהם. דבר אחר כל מי שמקיים מצות סכה בעולם הזה הקדוש ברוך הוא מושיבו בסכתו של לויתן לעתיד לבא שנאמר "הַתְּמַלֵּא בְּשִׁכּוֹת עוֹרוֹ". אתה מוצא בשעה שבאו יסורין על איוב הנה עומד וקורא תגר אחר מדת הדין שנאמר "מִי יִתֵּן יְדַעְתִּי וְאֲמַצְאֶהוּ" וגו' "אֲדַעָה מַלְּיָם יַעֲנֵנִי". אמר לו הקדוש ברוך הוא הרי עורו של

לוֹיְתָנוּ שְׁאֲנֵי עֲתִיד לַעֲשׂוֹת לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבֹא אִם חָסֵר אֲנִי מִטְּלִית אַחַת מִמֶּנּוּ יֵשׁ לִי לְמִלְאוֹת שְׁנָאָמֶר "הִתְמַלֵּא בְּשִׁכּוֹת עוֹרוֹ" אִם תֹּאמַר שְׁאִינוּ דָּבָר מִשְׁבַּח אָמַר רַבִּי פְּנַחֵס חֲדוּדוֹת שְׁלוֹ מְכַבּוֹת גִּלְגַּל הֵמָּה שְׁנָאָמֶר "תַּחֲתֵיו חֲדוּדֵי חֶרֶשׁ" וְגוֹ' אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי הָיוּ עוֹשִׂים אֶת הַסְּכּוֹת וְדָרִים בְּתוֹכָהּ ז' יָמִים כְּדֵי שֶׁתִּהְיוּ נִזְכָּרִין הַנְּסִים שֶׁעָשִׂיתִי לָכֶם בְּמַדְבָּר וְאַף עַל פִּי שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂין אֶת הַסְּכָה אִין אַתֶּם גּוֹמְלִין לִי אֶלָּא פּוֹרְעִין לִי שְׁנָאָמֶר "כִּי בַּסְּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וְעוֹד אָמַרְתִּי לָכֶם שֶׁתִּקְחוּ אֶת הַלּוֹלֵב וּתְנַעֲנְעוּ לִפְנֵי וְאַף עַל פִּי שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂין כֵּן אִין אַתֶּם גּוֹמְלִין לִי אֶלָּא פּוֹרְעִין לִי. לָמָּה שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם עָשִׂיתִי אֶת הַהֲרִים לְנַעֲנַע לִפְנֵיכֶם שְׁנָאָמֶר: "הַהֲרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים". וְאַף לְעֵתִיד לְבֹא כֵּן אֲנִי עוֹשֶׂה לָכֶם הֲדָא הוּא דְכָתִיב "הַהֲרִים וְהַגְּבְעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רְנָה וְכָל עֲצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחֵאוּ כָף". אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר מְרוֹס לָמָּה אָנוּ עוֹשִׂין סְכָה אַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים [לומר לך שְׁכֵן] אַתָּה מוֹצֵא בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה יוֹשֵׁב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדִין עַל בְּאֵי הָעוֹלָם וּבִיּוֹם הַכַּפּוּרִים הוּא חוֹתֵם אֶת הַדִּין שְׁמָא יָצָא דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְגִלוֹת וְעַל יְדֵי כֵּן עוֹשִׂין סְכָה וְגוֹלִין מִפְּתִיחָן לְסְכָה וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲלָה עֲלֵיהֶן כְּאֵלוֹ גְּלוֹ לְבָבֶל שְׁנָאָמֶר "חוּלֵי וְגַחֵי בַת צִיּוֹן כִּי־יִוֹלְדָה כִּי עָתָה תִּצְאֵי מִקְרִיָּה וְשִׁכְנֵת בְּשָׂדֶה וּבָאת עַד בְּבֵל שָׁם תִּנְצְלֵי שָׁם יִגְאָלְךָ ה' מִכַּף אִיבִיךָ".

רמז תרנד אַתָּה מוֹצֵא שְׁלֹשׁ שְׁמֵחוֹת כְּתִיב בְּחַג "וְשִׁמְחֵת בְּחַגְדָּךְ". "וְהֵייתָ אֶדָּ שְׁמֵחַ" "וְשִׁמְחֵתֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שְׁבַעַת יָמִים". אֲבָל בְּפִסַּח אִין אַתָּה מוֹצֵא שְׁכֵתוֹב בּוֹ אֶפְלוֹ שְׁמֵחָה אַחַת לָמָּה. אַתָּה מוֹצֵא שְׁבַפְסַח הַתְּבוּאָה נְדוּנִית וְאִין אֶדָם יוֹדַע אִם עוֹשֶׂה הַשָּׁנָה [תְּבוּאָה] אִם אִינוּ עוֹשֶׂה [לְפִיכָךְ אִין כְּתוֹב שָׁם שְׁמֵחָה]. דָּבָר אַחֵר בְּשִׁבִיל שְׁמֵתוֹ בּוֹ הַמִּצְרַיִים. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא כָּל שְׁבַעַת יָמֵי הַחַג אָנוּ קוֹרִין בְּהוֹן אֶת הַהֵלֶל אֲבָל בְּפִסַּח אִין אָנוּ קוֹרִין אֶת הַהֵלֶל אֶלָּא בִּיּוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן וְלִילוֹ. לָמָּה מִשׁוּם "בְּנִפְלֵ אִיבָךְ אֶל תִּשְׁמַח וּבְכַשְׁלוֹ אֶל יִגַּל לְבָבֶךָ". וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא שְׁאִין כְּתוֹב בְּעֶצְרַת אֶלָּא שְׁמֵחָה אַחַת דְּכָתִיב "וְעָשִׂיתָ חַג שְׁבַעַת לַה' אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמְחֵת אַתָּה וּבִתְךָ" וְלָמָּה כְּתִיב בְּהַ שְׁמֵחָה אַחַת [מִפְּנֵי] שֶׁהַתְּבוּאָה נִכְנְסֶת בְּפְנִים. וּמָה טַעַם אִין כְּתוֹב שָׁם שְׁתֵּי שְׁמֵחוֹת לְפִי שְׁפָרוֹת הָאֵילָן נְדוּנִין אֲבָל בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה אִין כְּתִיב שָׁם אֶפְלוֹ שְׁמֵחָה אַחַת שֶׁהַנְּפִשׁוֹת נְדוּנוֹת וּמִבְּקֵשׁ אֶדָם אֶת נַפְשׁוֹ יוֹתֵר מִמְּמוֹנוֹ אֲבָל בְּחַג לְפִי שֶׁנִּטְלוּ הַנְּפִשׁוֹת דִּימוֹס בִּיּוֹם הַכַּפּוּרִים כְּמוֹ שְׁנָאָמֶר "כִּי בִיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם" וְעוֹד שֶׁהַתְּבוּאָה וּפְרוֹת הָאֵילָן בְּפְנִים לְפִיכָךְ כְּתִיב שְׁלֹשׁ שְׁמֵחוֹת, "וְשִׁמְחֵת בְּחַגְדָּךְ". "וְשִׁמְחֵתֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם". "וְהֵייתָ אֶדָּ שְׁמֵחַ". מָהוּ "אֶדָּ שְׁמֵחַ" אַתָּה מוֹצֵא אֶף עַל פִּי שֶׁאֶדָם שְׁמֵחַ בְּעוֹלָם הַזֶּה אִין שְׁמֵחָתוֹ שְׁמֵחָה שְׁלֵמָה. הֵיאָדָּ. נוֹלְדוֹ לוֹ בְּנִים הוּא מִצַּר עֲלֵיהֶן לומר שְׁמָא אִינּוּן שֶׁל קִימָא. אֲבָל לְעֵתִיד לְבֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבַלֵּעַ אֶת הַמְּוֹת לְנַצַּח אוֹתָהּ הַשְׁמֵחָה תִּהְיֶה שְׁלֵמָה שְׁנָאָמֶר "אִזּוּ יִמְלֵא שְׁחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רְנָה".

"בספת תשבּו שבעת ימים" ספּה שְהיא גבוה למעלה מעשרים אמה פסולה. מנא הני מיילי אמר רבא דאמר קרא "למען ידעו דרתיכם כי בספות הושבתי את בני ישראל". עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בספּה למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שהוא דר בספּה משום דלא שלטא בה עינא. רבי זירא אמר מהכא "וספּה תהיה לצל יומם" וגו'. עד עשרים אמה אדם יושב בצל ספּה. למעלה מעשרים אמה אינו ישוב בצל ספּה אלא בצל דפנות. אמר לה אבּיי אלא מעתה העושה ספּתו בעשתרות קרנים מקום שאין חמה זורחת הכי נמי דלא הוּא ספּה. אמר ליה התם דל עשתרות קרנים אפא צל ספּה הכא דל דפנות ליכא צל ספּה, ורבא אמר מהכא "בספת תשבּו שבעת ימים" "תשבּו" כעין תדורו אמרה תורה צא מדירת קבע ושב בדירת עראי. עד עשרים אמה אדם עושה דירתו דירת עראי. למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע. אמר לה אבּיי אלא מעתה עשה מחיצות של ברזל וספּד על גבן הכי נמי דלא הוּא ספּה. אמר ליה הכי קאמינא לך עד עשרים אמה דאדם עושה דירתו דירת עראי כי עביד לה נמי דירת קבע שפיר דמי. למעלה מעשרים אמה דאין אדם עושה דירתו דירת עראי כי עביד לה נמי דירת עראי לאו פלוס הוא. פוליהו כרבה לא אמרי ההוא ידיעה לדורות הוא דכתיב. כר' זירא נמי לא אמרי ההוא לימות המשיח הוא דכתיב. כרבה נמי לא אמרי משום קושיא דאבּיי. תנו רבנן שתים כהלכתן ושלישית אפלו טפח. רבי שמעון אומר שלש כהלכתן רביעית אפלו טפח. במאי קא מיפלגי רבנן סברי יש אם למסרת כתיב "בספת" "בספת" הרי כאן ארבע דל חד לגופה פשו להו תלתא [שתים כהלכתן] אתא הלכתא וגרעתה לשלישית ואוקמה אטפח. רבי שמעון סבר יש אם למקרא "בספת" "בספת" "בספות" הרי כאן שש דל חד קרא לגופה פשו להו ד' [שלש כהלכתן] אתאי הלכתא וגרעתה ולרביעית ואוקמה אטפח. ואיבעית אימא דכולי עלמא יש אם למקרא מר סבר סככה בעיא קרא ומר סבר סככה לא בעיא קרא. ואיבעית אימא דכולי עלמא יש אם למסרת מר סבר הלכתא לגרע ומר סבר הלכתא להוסיף. ואיבעית אימא דכולי עלמא לגרע ומר סבר דורשין תחלות ומר סבר אין דורשין תחלות. תנו רבנן "בספת תשבּו" ולא בספּה על גבי ספּה ולא בספּה שתחת האילן ולא בספּה שבתוך הבית. אדרבה "בספת" תרתי משמע, אמר רב נחמן בר יצחק "בספת" כתיב. תנו רבנן שומרי העיר ביום פטורין מן הספּה ביום וחובין בלילה. שומרי העיר בלילה פטורין מן הספּה בלילה וחובין ביום כו'. שומרי גגות ופרדסין פטורין בין ביום בין בלילה. אמאי ליעבדו ספּה וליתבה בה. אבּיי אמר "תשבּו" כעין תדורו. רבא אמר פרצה קרואה לגנב, מאי ביניהו אפא ביניהו דקא מינטר כרזא דפירי. רבי אליעזר אומר ארבע עשרה סעדות חוב אדם לאכל בספּה אחת ביום ואחת בלילה וחכמים אומרים אין לדבר קצבה חוץ מלילי יום טוב הראשון. מאי טעמא דר' אליעזר דאמר קרא "תשבּו" כעין תדורו מה דירה אחת ביום ואחת בלילה אף ספּה אחת ביום ואחת בלילה. ורבנן כי דירה מה דירה אי

בעי אכיל ואי בעי לא אכיל אף ספה אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל. אי הכי לילי
יום טוב הראשון נמי, נאמר כאן "חמשה עשר" ונאמר "חמשה עשר" בחג המצות
מה להלן לילה הראשון חובה דכתיב "בערב תאכלו מצות" קבעו הכתוב חובה
אף כאן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות וחזר בו רבי אליעזר. תנו רבנן
"בספת תשבו" כעין תדורו מכאן אמרו כל שבעת הימים עושה אדם ספתו קבע
וביתו עראי כיצד היו לו פלים נאים מעלן לספה מצעות נאות מעלן לספה אוכל
ושותה בספה ומטייל בספה ושונה בספה. והאמר רבא מקרא ומשנה במטללתא
אתנוויי בר ממטללתא. לא קשיא הא למיגרס הא לעיוני. מאני משתתא
במטללתא מאני מיכלא בר ממטללתא. חצבא ושחיל בר ממטללתא. שרגא
אמרי לה במטללתא ואמרי לה בר ממטללתא ולא פליגי הא בספה גדולה והא
בספה קטנה. תנאי "בספת תשבו שבעת ימים" ספה של כל דבר. רבי יהודה
אומר אין ספה נוהגת אלא בארבעת מינים שבלולב והדין נותן ומה לולב שאינו
נוהג בלילות כבימים אין נוהג אלא בארבעת מיניו, ספה שנוהגת בלילות כבימים
אינו דין שלא תהא נוהגת אלא בארבעת מיניו. אמרו כל דין שאתה דן תחלתו
להחמיר וסופו להקל אינו דין אם לא מצא ארבעת מיניו יהא יושב ובטל והתורה
אמרה "בספת תשבו" [ספה] של כל דבר. וכן בעזרא הוא אומר "צאו החר והביאו
עלי זית ועלי עץ שמון" וגו' "לעשת סכת כפתוב". תנו רבנן "בספת תשבו שבעת
ימים" ואפלו לילות. או אינו אלא ימים ולא לילות, ודין הוא נאמר כאן "ימים"
ונאמר בלולב "ימים" מה להלן ימים ולא לילות אף כאן ימים ולא לילות. או
כלך לדרך זו נאמר כאן "ימים" ונאמר במלואים "ימים" מה להלן ימים ואפלו
לילות אף כאן ימים ואפלו לילות. נראה למי דומה דנין דבר שמצותו כל היום
מדבר שמצותו כל היום ואל יוכיח לולב שמצותו שעה אחת. או כלך לדרך זו דנין
דבר שנוהג לדורות מדבר שמצותו לדורות ואל יוכיח מלואים שאין נוהגים
לדורות תלמוד לומר "תשבו" תשבו לגזרה שנה נאמר כאן "תשבו" ונאמר
במלואים "תשבו" מה להלן ימים ואפלו לילות אף כאן ימים ואפלו לילות. הכל
חביב בספה כהנים לויים וישראלים. פשיטא אי הני לא מיחיבו מאן מיחיבו,
כהנים איצטריך לה סלקא דעתך אמינא הואיל וכתיב "בספת תשבו" ואמר מר
"תשבו" כעין תדורו מה דירה איש ואשתו אף ספה איש ואשתו והני כהנים
הואיל ובני עבודה נינהו לא ליחיבו קא משמע לן נהי דפסירי בעידן עבודה דלא
בעידן עבודה חיובי מיחיבי מידי דהנה אהולכי דרכים דאמר מר הולכי דרכים
ביום פטורין מן הספה ביום וחיבין בלילה.

"כל האזרח בישראל ישבו בספת" תנאי רבי אליעזר אומר אין יוצאין מספה
לספה ואין עושין ספה בחלו של מועד וחכמים אומרים יוצאין מספה לספה
ועושין ספה בחלו של מועד. ושון שאם נפלה שחוזר ובונה. מאי טעמא דר'
אליעזר דכתיב "חג הספת תעשה לך שבעת ימים" עשה ספה הראויה לשבעה.

ורבנו (מאי) [הכי] קאמר רחמנא עשה סכה בחג. רבי אליעזר אומר כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו בלולב של חברו ביום טוב הראשון דכתיב "וילקחתם לכם" משלכם כך אין אדם יוצא ידי חובתו בספתו של חברו דכתיב "חג הסוכות תעשה לה" משלך. וסכמים אומרים אף על פי שאין אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חברו אבל יוצא ידי חובתו בספתו של חברו דכתיב "כל האזרח בישראל ישבו בספת" מלמד שכל ישראל ראוי לישב בסכה אחת. ורבנו האי לך מאי עבדי לה, מיבעי לה להוציא את הגזולה אבל בשאולה כתיב "כל האזרח בישראל". ורבי אליעזר האי "כל האזרח" מאי עביד לה, מיבעי לה לגר שנתגיר בינתים. ורבנו כיון דאמרו עושין סכה בחלו של מועד לא איצטריך קרא. "האזרח" להוציא את הנשים (כתוב ברמז תקע"ח).

רמז תרנה "למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל". ענני כבוד היו דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר סכות ממש עשו להם.

אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו אתה אמרת "יקח נא מעט מיס" חייך שאני פורע לבניך. הלא הוא דכתיב "אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר", הרי במדבר בארץ מנין, דכתיב "ארץ נחלי מים". לעתיד לבא מנין, שנגמר "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים". אתה אמרת "רחצו רגליכם" חייך שאני פורע לבניך "ווארחהך במים", הרי במדבר, בארץ מנין, כתיב "רחצו הזכוי". לעתיד לבא מנין, שנגמר: "אם רחץ ה' את צאת בנות ציון". אתה אמרת "והשענו תחת העץ" חייך שאני פורע לבניך שנגמר: "פרש ענו למסד", הרי במדבר, בארץ מנין, כתיב "בספת תשבו שבעת ימים", לעתיד לבא מנין, שנגמר "וסכה תהיה לצל יומם", "וואל הבקר רץ אברהם" חייך שאני פורע לבניך, שנגמר "ורוח נסע מאת ה' ויגזו שלמים", הרי במדבר, בארץ מנין, דכתיב: ומקנה רב היה לבני ראובן. לעתיד לבא מנין, שנגמר: "והיה ביום ההוא יחיה איש עגלת בקר". "והוא עומד עליהם", "וה' הולך לפניהם יומם", הרי במדבר, בארץ, מנין שנגמר "אלהים נצב בעדת אל". לעתיד לבא מנין, שנגמר: "עלה הפרץ לפניהם".

פרק כד

"צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן" (כל הלא פרשה כתובה בריש פרשת ואתה תצוה). "מחוץ לפרכת העדת באהל מועד" מה תלמוד לומר, לפי שהוא אומר

"וישם את המנורה באהל מועד נכח השלחן" אין אנו יודעין אם סמוכה לפרכת אם סמוכה לפתח, כשהוא אומר "מחוץ לפרכת העדות" הוי סמוכה לפרכת יותר מן הפתח. (לפני ה' שלא יתקן מבחוץ ויכניס). תמיד אף בשבת. תמיד אף בטמאה. "על המנרה הטרה" על טהרה של מנורה שלא יסמכנה בקיסמין ובצורות. "יערף את הנרות לפני ה'" שלא יתקן בחוץ ויכניס.

רמז תרנו רבי אמי שאל את רבי שמואל בר נחמן בשביל ששמעתי עקיף שאתה בעל אגדה מהו דכתיב "צדקתך אלהים עד מרום". אמר לו כשם שהתחתונים צריכין צדקה אלו מאלו כך העליונים צריכין צדקה אלו מאלו הדיא הוא דכתיב "ויאמר לאיש לבוש הבדים" וגו'. "אשר עשית גדלות" אלו שני מאורות הגדולים שנאמר "ויעש אלהים את שני המארת הגדלים". "אלהים מי כמוך" [מי כמוך] בעליונים, מי כמוך בתחתונים, מי כמוך שאתה כובש על מדת הדין ואתה מאיר לעליונים ולתחתונים ולכל באי עולם ואתה מתאווה לאורן של ישראל הדיא הוא דכתיב "צו את בני ישראל ויקחו אליהם". רבי יצחק פתח "צרופה אמרתך מאד" כצורף הזה שמכניס את הזהב לכור שנים ושלשה פעמים עד שהיא מזקקו כך פרשה זו נאמרה ונשנית ונשתלשת, והרי דברים קל וחמר ומה פרשה קטנה של תורה נאמרה ונשנית ונשתלשת שאר פרשיותיה על אחת כמה וכמה הדיא הוא דכתיב "צו את בני ישראל". דבר אחר "צו את בני ישראל" הדיא הוא דכתיב "תקרא ואנכי אענך". כמא דאת אימא "אז תקרא וה' יענה", "למעשה ידיך תכסף" ותתחמד כמאן דאמר "כי נכסף נכספתה". אמר איוב לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם העליונים והתחתונים ברשותך "למעשה ידיך תכסף" תשגיח למעשה ידיך, הוי "צו את בני ישראל". בר קפרא פתח "כי אתה תאיר גרי", אמר הקדוש ברוך הוא לאדם גרף בגדי, וגרי בגדך, גרף בגדי שניאמר "גר ה' נשמת אדם", גרי בגדך להעלת גר תמיד, אמר הקדוש ברוך הוא אתה הארת גרי ואני מאיר גרף. מזכות "יערף אתו אהרן מערב עד בקר לפני ה' תמיד" אנו נצולין (מן מסדרתם) מאותה שפתוב בה "כי ערוף מאתמול תפתה". בזכות "להעלת גר תמיד" אנו זוכין להקביל גרו של מלך המשיח מה טעם "שם אצמיח קרן לדוד ערכת גר למשיחיי". "סלת ואפית" העמר הזה מנפה בשלש עשרה נפה, ושתי הלחם בשתיים עשרה, ולחם הפנים באחת עשרה. רבי שמעון אומר לא היה לו קצבה אלא סלת מנפה כל צרכה. "סלת ואפית" מלמד שנקחה סלת, ומנין שאפלו חטין, תלמוד לומר "ולקחת". יכול אף שאר מנחות כן, תלמוד לומר "אתה" מפני החסכון מאי החסכון התורה חסה על ממונן של ישראל. שתי הלחם נלושות אחת אחת ונאפות אחת אחת. לחם הפנים נלושות אחת אחת ונאפות שתיים שתיים. מנא הני מילי דתנו רבנן "יהיה החלה האחת" מלמד שנלושות אחת אחת כו'. מנין שאפיתן שתיים שתיים תלמוד לומר "ושמת אותם", יכול שאף שתי הלחם כן תלמוד לומר "אותם". האי אותם [הא] אפיקתה, אם

כּוֹ לִימָא קָרָא "וְשַׁמְתֶּם" מֵאִי "וְשַׁמְתֶּם אוֹתְכֶם" שְׁמַע מִינָהּ תִּרְתִּי. תִּנּוּ רַבְּנֵי "וְשַׁמְתֶּם אוֹתְכֶם" בְּדַפּוּס. שְׁלֹשָׁה דַּפּוּסִין הָיוּ, נוֹתְנָה בְּדַפּוּס וְעֵדִין הוּא בְּצֶק. וְכַמּוֹן דַּפּוּס הָיָה לָהּ בְּתַנּוּר וְכִשְׁהוּא רוֹדָה נוֹתְנָה לְדַפּוּס כְּדֵי שֶׁלֹּא תִתְקַלְקַל. וְלִהְדָרָא לְדַפּוּס קָמָא, כִּינּוּ דְאָפִי לָהּ נִפְחָה. אֵלּוּ נֶאֱמַר "שְׁתִּים עֶשְׂרֵה" וְלֹא נֶאֱמַר "שֵׁשׁ" הֵייתִי אוֹמֵר אַחַת שֶׁל אַרְבַּע וְאַחַת שֶׁל שְׁמוֹנֶה לְכַד נֶאֱמַר "שֵׁשׁ", וְאֵלּוּ נֶאֱמַר "שְׁתִּים מַעְרְכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעְרְכֹת" וְלֹא נֶאֱמַר "שְׁתִּים עֶשְׂרֵה" הֵייתִי אוֹמֵר שְׁלֹשׁ שֶׁל שֵׁשׁ שֵׁשׁ לְכַד נֶאֱמַר "שְׁתִּים עֶשְׂרֵה". וְאֵלּוּ נֶאֱמַר "שְׁתִּים עֶשְׂרֵה" יְכוֹל אַרְבַּע אַרְבַּע, תִּלְמוּד לּוֹמֵר "שְׁתִּים מַעְרְכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעְרְכֹת". הָא שְׂיֵאמְרוּ שְׁלֹשׁ מִקְרָאוֹת אֵלּוּ לֹא לְמַדְנּוּ. הָא כִּי צַד נוֹתֵן שְׁתֵּי מַעְרְכוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שֵׁשׁ וְאִם נֹתֵן אַחַת שֶׁל אַרְבַּע וְאַחַת שֶׁל שְׁמוֹנֶה לֹא יֵצֵא. שְׁתִּים שֶׁל שְׁבַע. רַבִּי אוֹמֵר רוֹאִין אֶת הָעֲלִיוֹנוֹת כְּאֵלּוּ אֵינָם. וְהָא בְּעֵינֵי עַל. רַבִּי לְטַעְמָה דְאָמַר עַל בְּסַמוּד, דְתַנְיָא "וְנִתְּתָה עַל הַמַּעְרְכֹת" וְכוּ'. "עַל הַשְּׁלַחַן הַטְּהוֹר" תִּנּוּ הֵתֵם מִשְׁעֶבֶר הַרְגֵל הָיוּ מַעְבִּירִין עַל טְהוֹרַת הָעֶזְרָה כִּי צַד מִטְבִּילִין כָּל הַכֵּלִים שֶׁהָיוּ בְּמִקְדָּשׁ וְאוֹמֵר לָהֶם הִזְהָרוּ שֶׁלֹּא תִגְעוּ בַשְּׁלַחַן. תִּנְיָא הִזְהָרוּ שֶׁמָּא תִגְעוּ בַשְּׁלַחַן וּבַמְנוֹרָה. וְתַנְיָא דִּידָן אֲמַאי לֹא תִגִּי מְנוֹרָה. בַשְּׁלַחַן כְּתִיב בֵּה "תִּמִּיד" בַּמְנוֹרָה לֹא כְּתִיב בֵּה "תִּמִּיד". וְאִידָךְ כִּינּוּ דְכְתִיב "וְאֵת הַמְנוֹרָה לִכַּח הַשְּׁלַחַן" כְּמֵאן דְכְתִיב בֵּה תִמִּיד דְמִי. וְאִידָךְ, הֵהוּא מִיבְעֵי לָהּ לְקַבֵּעַ לוֹ מְקוֹם, וְתִיפּוּק לָהּ דְהוּי כְּלֵי הַנְּעֻשָׁה (לְטַלְטַל וְלִצְאָת) [לְנַחַת] וְאִין מִקְבֵּל טְמֵאָה דְאִיתְקַשׁ לְשַׁק מַה שַׁק מִטְלַטֵל מְלֵא וְרִיקוֹן כּו', הָאִי נְמִי מִטְלַטֵל מְלֵא וְרִיקוֹן דְאָמַר רִישׁ לְקִישׁ מֵאִי דְכְתִיב "עַל הַשְּׁלַחַן הַטְּהוֹר" מִכְּלָל שֶׁהוּא טְמֵא וְהֵלֵא כְּלֵי הָעֲשׂוּי לְנַחַת הוּא אֶלָּא מְלַמֵּד שְׁמַגְבִּיהִין אוֹתוֹ וּמְרִאִין לָהֶם לְעוֹלֵי רַגְלִים וְאוֹמֵר לָהֶם רְאוּ חֲבַתְכֶם לְפָנֵי הַמְּקוֹם שְׁסַלּוּקוּ שׁוּהוּ כְּסַדּוּרוֹ, דְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוּי נִס גְּדוֹל (הָיָה) [נְעֻשָׁה] בְּלַחֵם הַפָּנִים כְּסַדּוּרוֹ כְּדֵי סַלּוּקוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "לַחֵם חֵם בָּיוֹם הַלִּקְחוּ". וְנִתְּתָה עַל הַמַּעְרְכֹת" עַל בְּסַמוּד (כְּתוּב לְמַעְלָה בְּרַמְזוֹ תִרְמ"ד). "מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם" (כְּתוּב לְמַעְלָה בְּרַמְזוֹ תִנּוּ"ד). "עַל הַשְּׁלַחַן הַטְּהוֹר" עַל טְהוֹרוֹ שֶׁל שְׁלַחַן שֶׁלֹּא יְהוּ סְנִיפִין מְגַבִּיהִין הַלָּחֵם מְעַל גְּבֵי הַשְּׁלַחַן. אַרְבַּעַת סְנִיפִין שֶׁל זָהָב הָיוּ שֶׁם מְפַצְּלִין מְרֵא שִׁיחָן שֶׁהָיוּ סוּמְכִין בְּהוֹן שְׁנַיִם לְסַדֵּר הָזֶה וּשְׁנַיִם לְסַדֵּר עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה קְנִים כְּחֻצֵי קִנְיָה חֲלוּל אַרְבַּעַת עֶשֶׂר לְסַדֵּר הָזֶה וְאַרְבַּעַת עֶשֶׂר לְסַדֵּר הָזֶה.

"וְנִתְּתָה עַל הַמַּעְרְכֹת". יְכוֹל מַעְרְכָה אַחַת נֶאֱמָרָה כְּאֵן מַעְרְכָת וּלְמַעְלָה נֶאֱמָרָה מַעְרְכָת מַה מַּעְרְכָת הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה תּוֹפֵס מַעְרְכוֹת אֶף מַעְרְכָת הָאֲמוּרָה כְּאֵן תּוֹפֵס שְׁתֵּי מַעְרְכוֹת. "לְבוֹנָה זָכָה" שֶׁתִּהְיֶה בְרוּרָה. "וְהִיתָה לְלַחֵם לְאִזְכָּרָה" חוֹבָה לְלַחֵם וְהִיתָה לְלַחֵם מְלַמֵּד שֶׁמַּעְכָּבֵת וּפּוֹסְלֵת וּמְפַלְגֵת אֶת הַלָּחֵם, "וְהִיתָה לְלַחֵם" אֵינָה עַל גְּבֵי הַלָּחֵם אֶלָּא נוֹתְנָה לְבִזְיָכִין שֵׁישׁ לָהֶן שׁוּלִים וְנוֹתְנָן עַל גְּבֵי (הַלָּחֵם) [הַשְּׁלַחַן] כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבְצְעוּ אֶת הַלָּחֵם. "לְאִזְכָּרָה", רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר נֶאֱמָרָה כְּאֵן אִזְכָּרָה וְנֶאֱמָרָה לְהַלּוֹ אִזְכָּרָה מַה אִזְכָּרָה הָאֲמוּרָה לְהַלּוֹ מְלֵא קְמִצוֹ אֶף כְּאֵן מְלֵא קְמִצוֹ מְלַמֵּד שֶׁטְעוּנָה שְׁנֵי קְמִצִין מְלֵא קְמִץ לְסַדֵּר הָזֶה וּמְלֵא קְמִץ לְסַדֵּר הָזֶה.

"ביום השבת" ביום השבת עורף חדשה ובשבת מקטיר ישנה. "יערכנו" אין עורף את הקנים עמו בשבת אלא נכנס מערב שבת ושומטן ונותן לארפו של שלחו. כל הכלים שהיו במקדש ארפו לארפו של בית חוץ מן הארון. ואחר שבת נכנס וסודרו שלשה תחת כל חלה וחלה שנים תחת העליונה (ואף על פי) [לפי] שאין עליה משאוי. "מאת בני ישראל" מרצון ישראל. "ברית עולם" ממי שהברית שלו. "והיתה לאהרו ולבניו ואכלהו במקום קדוש" מלמד שאכילתה במקום קדוש. אין לי אלא אכילתה במקום קדוש מנין אף לישתה ועריכתה במקום קדוש, תלמוד לומר "כי קדש קדשים". יכול אף שתי הלחם שתהא לישתן ועריכתן במקום קדוש, תלמוד לומר "קדש קדשים". רבי יהודה אומר כל מעשיהם בקדש, רבי שמעון אומר לעולם הוי רגיל לומר שתי הלחם ולחם הפנים פשרות בעזרה וכשרות בבית פאגי. הוא שאם נפרסה אחת מהן כלן פסולות. "לו" יכול לו לבדו, תלמוד לומר "ולבניו". יכול לבניו ולא לו, תלמוד לומר "לו ולבניו". הא כיצד לאהרו תחלה ואחר כך לבניו. לאהרו שלא במחלקת ולבניו במחלקת. מה אהרו כהן גדול אוכל שלא במחלקת אף בניו כהנים גדולים אוכלין שלא במחלקת. "מאשי ה" אין להם אלא אחר מתן האשים. "חק עולם" לבית העולמים. ההוא קיסר דהנה סגי ליהודאי אמר להו לחשיבי דמלכותא מי שעלתה לו נימא ברגלו יקטענה ויחיה או וניחנה ויצטער אמר ליה יקטענה ויחיה. אמר ליה קטיעא בר שלום חדא דלא מצית מכלת להו לכלן דכתיב "כי פארבע רוחות השמים פרשתי אתכם" מאי קאמר אילימא דבדרתינהו פארבע רוחות השמים לימא פארבע אלא כשם שאי אפשר לעולם בלא רוח כך אי אפשר לעולם בלא ישראל ועוד קרוי לך מלכות קטיעא. אמר ליה מימר שפיר קאמרת מיהו כל דזכי למלכא שרוי לה לקמונא חלילא, פד נקטי לה ואזיל אמר ליה הוא מטרוניתא וי לה לאלפא דאזלא בלא מכסא נפל על רישא דערלתה וקטעה בשנה אמר מכסאי חלפית ועברית. כי שדו לה אמר כל נכסי לרבי עקיבא וחבריו יצא רבי עקיבא ודרש "והיתה לאהרו ולבניו" מחצה לו מחצה לבניו. יצתה בת קול ואמרה קטיעא בר שלום מזמן לחיי העולם הבא בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים.

רמז תרנו "מאשי ה' חק עולם". שני סדרין מעכבין זה את זה. כל המנחות באות עשר עשר חוץ מלחם הפנים וחבתי כהן גדול שהן באות שתיים עשרה דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר כלן באות שתיים עשרה חוץ מחלות תודה והנזירות שהן באות עשר עשר. לחם הפנים בהדיא כתיב בה, חבתי כהן גדול אתיא חקה חקה מלחם הפנים. שאר מנחות דבאות עשר עשר מנלו, גמר מלחמי תודה מה להלן עשר אף כהן עשר. ולילף מלחם הפנים מה להלן שתיים עשרה אף כהן שתיים עשרה, מסתברא מלחמי תודה הוה לה למילף שפן יחיד שמתנדב שפן נפסל שלא בשבת ושלא בטמאה, אדרבה מלחם הפנים הוה לה למילף כו' שפן

עֲשׂוּן כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וּלְבוֹנָה מִצָּה וְעֶצֶם הַגֹּשֶׁה וְאִשִּׁים וְהִנִּי נִפְיֶשׁוּן. הַדְּיוּט עֲדִיף לֵה. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר כִּלְּוֹן בָּאוֹת שְׁנַיִם עֶשֶׂר [מֵאֵי קֶסֶבֶר] אֵי סְבִירָא לֵה דְּבַר הַלְּמִד בְּגִזְרָה שְׁוֵה חוֹזֵר וּמְלַמֵּד בְּבִנְיָן אֶב יִלִּיף מִחֻבְתֵּי כְּהוֹ דְּנִפְיֶשׁוּן. וְאֵי סְבִירָא לֵה דְּדְבַר הַלְּמִד בְּגִזְרָה שְׁוֵה אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְלַמֵּד בְּבִנְיָן אֶב יִלִּיף מִלְּחָם הַפְּנִים קֹדֶשׁ מִקֹּדֶשׁ עֲדִיף לֵה. חוּץ מִלְּחָמֵי תוֹדָה וּנְזִירוֹת לְחָמֵי תוֹדָה דְּבַהֲדָא כְּתִיב בְּהוֹ, נְזִירוֹת דְּאָמַר מֶר שְׁלָמִים לְרַבּוֹת שְׁלָמֵי נְזִיר.

"וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית". כְּתִיב "גַּם בְּמִדְעָדָּה מְלֵךְ אֵל תִּקְלָל", מְלָכּוֹ שֶׁל עוֹלָם אֵל תִּקְלָל. "וּבְחֻדְרֵי מִשְׁכְּבָךְ אֵל תִּקְלָל עֲשִׂיר" עֲשִׂירוֹ שֶׁל עוֹלָם. "כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיף אֶת הַקּוֹל" רַבִּי לִוִי אֹמֵר יֵשׁ קוֹל יוֹצֵא לְטוֹבָה וְיֵשׁ קוֹל יוֹצֵא לְרָעָה. יֵשׁ קוֹל יוֹצֵא לְטוֹבָה "וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קוֹל דְּבָרֵיכֶם בְּדַבְּרְכֶם אֵלַי". מֵהוּ "הֵיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְרוּ", רַבִּי חִזְקִיָּה בֶר אֲבָא וְבֶר קַפְרָא חַד אָמַר הֵטְבָה פְּהֻטְבַת נְרוֹת וְחַד אָמַר פְּהֻטְבַת קְטָרַת. יֵשׁ קוֹל יוֹצֵא לְרָעָה "וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קוֹל דְּבָרֵיהֶם וַיִּקְצָף". אָמַר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לָכֶם הוּא קֶצֶפוֹן וְלִי אֵין קֶצֶפוֹן "אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי בְּאִפִּי" נִשְׁפַּעְתִּי בְּאִפִּי וְחוֹזֵר אֲנִי בִי. "אִם יִבְאוּ אֵל מְנוּחָתִי" לְמְנוּחָה זֶה אֵין בְּאֵין אֲבָל בְּאֵין אֵל מְנוּחָה אַחֲרָת. "וַיִּבְעַל כְּנָפִים וַיִּגִּיד דְּבָרֵי". אָמַר רַבִּי אֲבִין בְּשַׁעָה שְׁהָאֲדָם יֵשׁוּן הַגּוֹף אֹמֵר לְנִשְׁמָה וְהַנִּשְׁמָה אֹמְרַת לְנִפְשׁ וְהַנִּפְשׁ אֹמְרַת לְמַלְאָךְ וְהַמַּלְאָךְ אֹמֵר לְכְרוּב וְהַכְּרוּב אֹמֵר לְבַעַל הַכְּנָפִים וְבַעַל הַכְּנָפִים וַיִּגִּיד דְּבָרֵי לְפָנַי מִי שְׁאָמַר וְהִיָה הָעוֹלָם. דְּבַר אַחַר "גַּם בְּמִדְעָדָּה" זֶה מִשָּׁה וְכוּ', "כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיף אֶת הַקּוֹל" שְׁטֵט כְּעוֹף וְעוֹלָה לְשָׁמַיִם. וְבַעַל כְּנָפִים שְׁהַגִּיד לוֹ מְסִינִי "הוֹצֵא אֶת הַמִּקְלָל". "וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית" רַבִּי לִוִי אֹמֵר יֵצֵא מֵעוֹלָמוֹ כְּדְבַר אַחַר "וַיֵּצֵא אִישׁ הַבְּיָנִים". רַבִּי בְּרַכְיָה אָמַר מִפְּרֻשָּׁה שֶׁל מַעְלָה יֵצֵא, דְּכְתִיב "וְלִקְחָתָּ סִלְתָּ" דְּרַכּוֹ שֶׁל מְלָךְ לְאֹכֵל פֶּת חֲמָה שְׁמָא צוֹנְנַת כְּהֵיָא דְּתַמְן תְּנִינֵן לְחָם הַפְּנִים לֹא פְחוֹת מִתְשַׁעָה וְלֹא יוֹתֵר מֵאַחַד עֶשֶׂר וְכוּ', תְּנִי רַבִּי חִזְקִיָּה (מִמְנוֹ יֵצֵא) [מִפְּרֻשָּׁת] יוֹחֲסִין יֵצֵא שְׁבָא לְטַע אֶהְלוּ בְּתוֹךְ מַחְנֵה דָן, אָמַר לְהוֹן מְבִנּוֹת דָן אֲנִי אֲמַרוּ לוֹ הַכְּתִיב "אִישׁ עַל דְּגָלוֹ בְּאַתַּת לְבֵית אֲבֹתָם" כּוּ' נִכְנַס לְבֵית דֵּינוֹ שֶׁל מִשָּׁה וְיֵצֵא מִחֻב עֶמֶד וְגִדְף. "וְהוּא בֶן אִישׁ מִצְרַיִם" אֵף עַל פִּי שְׁלֵא הָיוּ מִמְזָרִין בְּאוֹתָהּ שְׁעָה זֶה הָיָה מִמְזָר (כְּתוּב בְּפִסּוּק "וַיִּפֹּן כֹּה וְכֹה וַיִּרָא כִּי אֵין אִישׁ"). דְּבַר אַחַר "וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית" הָדָא הוּא דְּכְתִיב "גֵּן נְעוּל אַחֲתֵי כָלָה" וְגו'. אָמַר רַבִּי פְּנַחֲס "גֵּן נְעוּל" אֵלוֹ הַבְּתוּלוֹת, "גֵּן נְעוּל" אֵלוֹ הַבְּעוּלוֹת, "מַעֲיָן חֲתוּם" אֵלוֹ הַזְּכָרִים, שְׁרָה יִרְדָה לְמִצְרַיִם וְגִדְרָה עֲצָמָה מִן הָעֵרְוָה, וְנִגְדְרוּ כָל הַנְּשִׁים בְּזָכוּתָהּ, יוֹסֵף יִרְדַּ לְמִצְרַיִם וְגִדְרַ עֲצָמוֹ מִן הָעֵרְוָה וְנִגְדְרוּ כָל הָאֲנָשִׁים כָּלָם בְּזָכוּתוֹ, אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה בֶר אֲבָא פְּדָאי הוּא גִדְרַ עֵרְוָה שְׁיִנְאַלוּ יִשְׂרָאֵל בְּזָכוּתוֹ מִמִּצְרַיִם שְׁנֵאָמַר "שְׁלַחְיָךְ פְּרָדָס רְמוּנִים" שְׁלוּחְיָךְ כְּמֵאן דְּאָמַר "וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרָעָה". רַבִּי הוֹנָא בְּשֵׁם בֶר קַפְרָא בְּזָכוּת ד' דְּבָרִים נִגְאַלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם עַל יְדֵי שְׁלֵא שְׁנוֹ אֶת שְׁמָם וְלֹא שְׁנוֹ אֶת לְשׁוֹנָם וְעַל יְדֵי שְׁלֵא אֲמַרוּ לְשׁוֹן הָרַע וְעַל יְדֵי שְׁלֵא הָיָה בְּהוֹן פְּרוּץ עֵרְוָה. לֹא שְׁנוֹ אֶת שְׁמָם רְאוּבוֹן וְשְׁמַעוֹן נְחֲתִין

וראוּבוּ וְשִׁמְעוּן סִלְקִין. עַל יְדֵי שֶׁלֹא שָׁנוּ אֶת לְשׁוֹנָם כִּי כִּי הַמְדַבֵּר אֵלֵיכֶם בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְעַל יְדֵי שֶׁלֹא אָמְרוּ לְשׁוֹן הָרַע שֶׁנֶּאֱמַר "דַּבֵּר נָא בְּאֲזְנֵי הָעָם". אַתָּה מוֹצֵא שֶׁהִיא הַדַּבָּר מִפְּקֹד אֶצְלָם כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשׁ וְלֹא נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן שֶׁגָּלָה אֶת הַסּוּד, וְלֹא נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן שֶׁהִלְשִׁין עַל חֶבְרוֹ. וְעַל יְדֵי שֶׁלֹא הָיָה בָּהֶן פְּרוּץ עֲרוּהָ תִּדְעַ לָךְ שֶׁהוּא כֵּן אַחַת הַיְתָה וּפְרִסְמָה הַכְּתוּב. "וַיִּשֶׁם אִמּוֹ שְׁלֹמִית בֵּת דַּבְּרֵי לְמִטָּה דָּן". "שְׁלֹמִית" רַבִּי לִוִי אָמַר דְּהוֹת פְּטֻפְטָה שְׁלָם עֲלָךְ שְׁלָם עֲלִיכוּן. "בֵּת דַּבְּרֵי" רַבִּי יִצְחָק אָמַר שֶׁהִבִּיאָה דַּבָּר עַל בְּנָה. "לְמִטָּה דָּן" גְּנָאִי לֹו גְּנָאִי לְאִמּוֹ גְּנָאִי לְמִשְׁפַּחְתּוֹ גְּנָאִי לְשִׁבְטוֹ שֶׁיִּצְא מִמֶּנּוּ (כְּתוּב בְּרַמְזוֹ ש"צ וּבְרַמְזוֹ תי"א). "וַיִּצְא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית", רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר הַמְצָרִיִּים הָיוּ טִמְאִים וּמְטֻמְאִים, אָמְרוּ בִּירְיָה בֶן בְּנוֹ שֶׁל דָּן נִשָּׂא אִשָּׁה מִשְׁבְּטוֹ שְׁלֹמִית בֵּת דַּבְּרֵי לְמִטָּה דָּן בְּאוֹתוֹ הִלְלָה בָּאוּ עָלָיו נוֹגְשֵׁי פְרַעָה וְהִרְגוּהוּ וּבָאוּ עַל אִשְׁתּוֹ וְהִרְתּוּ וְהוֹלִיד הוֹלִיד אַחַר הַזָּרַע אִם מֵתָק מֵתָק וְאִם מֵר מֵר וְהִתְחִיל מְחַרְף וּמְגַדֵּף שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּקָּב בֶּן הָאִשָּׁה". מֵאַיִן יִצָּא מִבֵּית דִּינּוֹ שֶׁל מִשָּׁה שֶׁבָּא לְטַע אֶהְלוּ בְּתוֹךְ מַחְנֵה דָּן אָמְרוּ לֹו מַה טִּיבָךְ שְׂאֵת נוֹטַע אֶהְלֵךְ בְּתוֹךְ בְּנֵי דָּן אָמַר לָהֶן מִבְּנוֹת דָּן אֲנֹכִי אָמְרוּ לֹו הַכְּתִיב "אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בְּאֵתֶת לְבַיִת אֲבֹתָם". נִכְנַס לְבַיִת דִּינּוֹ שֶׁל מִשָּׁה וַיִּצָּא חֲזֵב וְעַמֵּד וְגִדְף. "וְהוּא בֶן אִישׁ מִצְרַיִם" אָף עַל כִּי שֶׁלֹא הָיוּ מִמְזֻרִין בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הוּא הָיָה מִמְזֵר. "בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" מִלְּמַד שֶׁנִּתְגַּיֵּר. "וַיִּנְצֹו בַּמַּחְנֵה" עַל עֶסְקֵי הַמַּחְנֵה, "בֶּן הַיִּשְׂרָאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי" זֶה שֶׁכִּנְגְדוּ.

רמז תרנה "וַיִּקָּב בֶּן הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת הַשֵּׁם". זֶה שֵׁם (הַמִּיחָד) [הַמְפָרֵשׁ] שֶׁשָּׁמַע מֵהַר סִינַי. "וַיִּקְלַל" אֵינוֹ אֹמֵר "וַיִּבְרַךְ" כִּמָּה שֶׁנֶּאֱמַר "בִּרְךָ נְבוֹת אֱלֹהִים וּמְלָךְ" אֵלָּא "וּקְלַל" מִלְּמַד שֶׁאִין הוֹרְגִין בְּכִנּוּי.

הַמְגִדֵּף אֵינוֹ חֲזֵב עַד שֶׁיִּפְרֹשׂ אֶת הַשֵּׁם, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה בְּכָל יוֹם דִּינּוֹ אֶת הָעֵדִים בְּכִנּוּי יִפְהָ יוֹסִי אֶת יוֹסִי. נִגְמַר הַדִּין לֹא הָיוּ הוֹרְגִין בְּכִנּוּי אֵלָּא מוֹצִיאִים אֶת כָּל הָאָדָם לַחוּץ וּמְשִׁירִין אֶת הַגְּדוֹל שֶׁבָּהֶן וְאֹמֵר לֹו אָמַר מַה שֶׁשָּׁמַעְתָּ בְּפִרוּשׁ הוּא אֹמֵר וְהַדִּינִי עוֹמְדִין עַל רַגְלֵיהֶן וְקוֹרְעִין וְלֹא מֵאַחִין וְהַשְּׁנֵי אֹמֵר אָף אֲנִי כְּמוֹהוּ וְשִׁלְשִׁי אֹמֵר אָף אֲנִי כְּמוֹהוּ. תָּנָא עַד שֶׁיִּבְרַךְ שֵׁם בְּשֵׁם מְנָא הֵנִי מִיִּלִּי, אָמַר שְׁמוּאֵל דְּאָמַר קָרָא וְנִקְבַּ שֵׁם בְּנִקְבוֹ שֵׁם. מִמָּאִי דְּהָאִי וְנִקְבַּ לִישְׁנָא דַּבְּרוּכִי הוּא דְּכְתִיב "מַה אֶקְבַּ לֹא קִפְהָ אֵל". וְאַזְהַרְתָּה מִהֲכָא "אֱלֹהִים לֹא תִקְלַל". אֵימָא מִיבְרַז נְמִי הוּא דְּכְתִיב "וַיִּקָּב חוֹר בְּדַלְתוֹ" וְאַזְהַרְתָּה מִהֲכָא "וְשִׁבַּרְתֶּם אֶת מִצְבֹּתֵיכֶם לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם". בְּעֵינָא שֵׁם בְּשֵׁם וְלִיכָא. וְאֵימָא דְּמִנְחָ שְׁנֵי שְׁמוֹת אֶהְדָּדִי וּבְרַז לָהּ, הַהוּא נוֹקֵב וְחוּזַר וְנוֹקֵב הוּא. וְאֵימָא דְּחִיק שֵׁם אֶפּוּמָא דְּסַפִּינָא וּבְרַזִּי, הַהוּא חוּרְפָא דְּסַפִּינָא הוּא דַּבְּרַז. וְאֵימָא פְּרוּשֵׁי שְׁמוֹ הוּא כְּדְכְתִיב "וַיִּקַּח מִשָּׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְבוּ בְּשְׁמוֹת" וְאַזְהַרְתָּה מִהֲכָא "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא", חֲדָא דְּבַעֲיָנָן שֵׁם בְּשֵׁם וְלִיכָא וְעוֹד הוֹיָא לָהּ אֲזַהַרְתָּ עֲשֵׂה וְלֹא שְׁמָה אֲזַהַרְתָּ. וְאֵיבַעֲיָת אֵימָא אָמַר קָרָא וַיִּקָּב וַיִּקְלַל לְמִימַר

דְּנוּקָב קָלְלָהּ הוּא, וְדִלְמָא דְעֵבֵד תַּרְוִיחֵהוּ, לָא סִלְקָא דְעֵתְדָּ דְכְּתִיב "הוֹצֵא אֶת
הַמְקַלֵּל" וְלֹא כְּתִיב הַנוּקָב וְהַמְקַלֵּל שְׁמַע מִינָהּ חֲדָא הִיא. אִין הָעֵדִים צְרִיכִין
לְקַרְעַ שְׂכָבָר קָרְעוּ בְּשַׁעָה שְׂשֻׁמְעוּ.

"וַיְבִיאוּ אֹתוֹ אֶל מֹשֶׁה". וְלֹא הִבִּיאוּ מִקּוֹשֵׁשׁ עֲמוֹ שְׂשֻׁנִיָּהֶם הָיוּ בְּפֶרֶק אֶחָד. "וַיִּשֶׁם
אֲמוֹ שְׁלֹמִית בֵּת דְּבָרֵי לְמִטָּה דָּן" גְּנָאִי לֹא גְנָאִי לְאָבִיו גְּנָאִי לְשִׁבְטוֹ גְּנָאִי לְמִשְׁפַּחְתּוֹ
שְׂזָה יֵצֵא מִמֶּנּוּ. כְּנִגְדּוֹ אֹמֵר "וְאֵתוֹ אֶהְלִיאָב בֶּן אַחִיסָמֶד לְמִטָּה דָּן" שְׂבַח לְאָבִיו
שְׂבַח לְמִשְׁפַּחְתּוֹ שְׂבַח לְשִׁבְטֵי שְׂזָה יֵצֵא מִמֶּנּוּ. "וַיִּנְיָחוּ אוֹתוֹ בְּמִשְׁמֶר" וְלֹא הִנְיָחוּ
מִקּוֹשֵׁשׁ עֲמוֹ שְׂשֻׁנִיָּהֶם הָיוּ בְּפֶרֶק אֶחָד. "לְפָרֵשׁ לָהֶם עַל פִּי" וְלִהְלֹן הוּא אֹמֵר "כִּי
לֹא פָרַשׁ מֶה יַעֲשֶׂה לֹא" לִהְלֹן יוֹדְעִין שְׂחֵיב מִיָּתָה שְׂנַאָמֵר "מְחַלְלֵי מוֹת יוֹמָת"
אַבְל אִין יוֹדְעִין בְּאִיָּזָה מִיָּתָה יָמוּת וְכָאן הוּא אֹמֵר "לְפָרֵשׁ לָהֶם עַל פִּי הִי" אִין
יוֹדְעִין אִם חֵיב מִיָּתָה אִם לֹא. רְאוּיָה פְּרִשְׁתָּ מְגִדָּה לְכַתְּבֵי אֵלָּא שְׂנַתְחִיב מְקַלֵּל
וְנַאָמְרָה עַל יְדוֹ לְלַמְּדָּה שְׂמַגְלִגְלִין חוֹבָה עַל יְדֵי חֵיב וְזָכוּת עַל יְדֵי זָכָאִי.

"הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל" בֵּית הַסְּקִילָה הִיָּתָה חוּץ לְשִׁלְשׁ מַחְנוֹת. מְנָא הִנִּי מִיָּלִי דְתַנּוּ
רַבְּנָן "הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל אֶל מַחוּץ לְמַחְנֵה" חוּץ לְשִׁלְשׁ מַחְנוֹת. אוֹ אִינוּ אֵלָּא חוּץ
לְמַחְנֵה אַחַת, נֶאֱמַר כָּאן "אֶל מַחוּץ לְמַחְנֵה" וְנֶאֱמַר בְּפָרִים הַנְּשָׂרְפִים מַחוּץ
לְמַחְנֵה מֶה לְהֵלֹן חוּץ לְשִׁלְשׁ מַחְנוֹת אִף כָּאן חוּץ לְשִׁלְשׁ מַחְנוֹת. וְהֵתָם מְנַלְן דְתַנּוּ
רַבְּנָן "וְהוֹצִיא אֶת הַפָּר אֶל מַחוּץ לְמַחְנֵה" חוּץ לְשִׁלְשׁ מַחְנוֹת. אוֹ אִינוּ אֵלָּא חוּץ
לְמַחְנֵה אַחַת, כְּשֶׁהוּא אֹמֵר "אֶל מַחוּץ לְמַחְנֵה" בְּפָר הָעֵדָה שְׂאִין תִּלְמוּד לֹא
שְׂהָרֵי כְּבָר נֶאֱמַר "וְשָׂרַף אֹתוֹ כְּאֶשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן" לִתְנֵן לֹא מַחְנֵה שְׂנֵיָהּ.
וְכִשְׁהוּא אֹמֵר "אֶל מַחוּץ לְמַחְנֵה" בְּדִשּׁוֹן שְׂאִין תִּלְמוּד לֹא שְׂהָרֵי כְּבָר נֶאֱמַר "עַל
שְׂפָדָּה הַדִּשּׁוֹן יִשָּׂרַף" לִתְנֵן לֹא מַחְנֵה שְׂלִישִׁית. וְלִילָף מִשְׁחוּטֵי חוּץ מֶה לְהֵלֹן חוּץ
לְמַחְנֵה אַחַת אִף כָּאן חוּץ לְמַחְנֵה אַחַת. מִסְתַּבְּרָא מְפָרִים הָוָה לֵה לְמִילָף שְׂכָן
הוֹצִיא אֶל מַחוּץ לְמַחְנֵה מְכָשִׁיר וּמְכָפֵר. אַדְרָבָה מִשְׁחוּטֵי חוּץ הָוָה לֵה לְמִילָף שְׂכָן
אַדָּם חוּטָא בְּשָׁנוֹת פְּגוּל. מְכָשִׁיר מִמְכָּשִׁיר עֲדִיף לֵה. רַב פְּפָא אָמַר מִשְׁהּ הִיכָא הָוָה
יָתִיב בְּמַחְנֵה לְוָיָה וְאָמַר לֵה רַחֲמָנָא "הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל" מִמַּחְנֵה לְוָיָה. "וַיּוֹצִיאוּ
אֶת הַמְקַלֵּל אֶל מַחוּץ לְמַחְנֵה" חוּץ לְמַחְנֵה יִשְׂרָאֵל. הֵאִי מִיָּבְעֵי לֵה לְעֵשְׂיָה, עֵשְׂיָה
בְּהִדְנָא כְּתִיבָא "וַיְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל עֵשׂוֹ". אֵלָּא מַעֲתָה וַיִּרְגְּמוּ אוֹתוֹ מֵאֵי עֵבֵיד לֵה, הֵהוּא
מִיָּבְעֵי לֵה לְכַדְתַּנְנָא "וַיִּרְגְּמוּ אוֹתוֹ" אוֹתוֹ בְּלֹא כְּסוּתוֹ. אָבֹן שְׂאִם מֵת בְּאָבֹן אֶחָד
יֵצֵא. וְאִיצְטְרִיךְ לְמִיכְתָּב אָבֹן וְאִיצְטְרִיךְ לְמִיכְתָּב אָבְנִים דְּאִי כְּתִב רַחֲמָנָא אָבֹן
הִיָּה אֲמִינָא הִיכָא דְלֹא מֵת בְּחֲדָא לֹא נִיָּתִי אַחֲרֵינִי וְנִיָּקְטְלָהּ כְּתִב רַחֲמָנָא אָבְנִים.
וְאִי כְּתִב רַחֲמָנָא אָבְנִים הָוָה אֲמִינָא מַעֲיָקְרָא נִיָּתִי תַרְתִּי כְּתִב רַחֲמָנָא אָבֹן. וְהֵא
הֵאִי תְנָא נֶאֱמַר קְאָמֵר. הֵכִי קְאָמֵר אֵלּוֹ לֹא נֶאֱמַר קְרָא הִיָּתִי אֹמֵר גְּזָרָה שְׂוָה
וְהִשְׁתָּא דְנֶאֱמַר קְרָא גְּזָרָה שְׂוָה לֹא צְרִיךְ. "הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל אֶל מַחוּץ לְמַחְנֵה"
מְלַמֵּד שְׂבִית דִּין מְבַפְּנִים וּבֵית סְקִילָה מִבְּחוּץ וְסִמְכוּ הַשְּׂמַעִים אֵלּוֹ הָעֵדִים. "כֹּל
הַשְּׂמַעִים" אֵלּוֹ הַדִּינִין. דִּיָּהֶם כֹּל יַחִיד וְיַחִיד. "אֶת דִּיָּהֶם עַל רִאשׁוֹ" סִמְכוּ אֶת

ידיהם עליו, אמרו לו דמד על ראשך שאתה גרמת לך. "וירגמו אתו" ולא כסותו. "העדה" וכי כל העדה רוגמין ומה תלמוד לומר "העדה" במעמד כל העדה. וכול הוראת שעה היתה, תלמוד לומר "ואל בני ישראל תדבר לאמר" יהא מנהג לדורות. האיש נסקל ערם ואין האשה נסקלת ערמה דאמר קרא "וירגמו אתו" מאי אתו אילימא אותו ולא אותה והפתוב "והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא". אלא אתו בלא כסותו הא אותה בכסותה (פתוב ברמז תרכ"ז). תנו רבנן האיש מכסין אותו פרק אחד מלפניו והאשה שני פרקים בין מלפניה בין מלאחריה מפני שפלה ערוה דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים האיש נסקל ערם ואין האשה נסקלת ערמה. מאי טעמא דרבנן אמר קרא "וירגמו אתו" מאי אתו אילימא אותו ולא אותה והפתוב "והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא" אלא אותו בלא כסותו הא אותה בכסותה. רבי יהודה אומר תנו בלא כסותו לא שגא איש ולא שגא אשה למימרא דרבנן חישי להרהורא ורבי יהודה לא חישי והא איפקא שמעינן להו דתנו הכהן אוחו בבגדיה אם נקרעו ואם נפרמו נפרמו עד שמגלה את לבה וסותר את שערה. רבי יהודה אומר אם היה לבה נאה לא היה מגלחו ואם היה שערה נאה לא היה סותרו. התם טעמא מאי שגא תצא מבית דין וצאה ויתגרו בה פרחי כהנה הכא הא מקטלה. וכי תימא אתי לאגרוי באחרניתא. גמירי אין יצר הרע שולט אלא במי שענינו רואות. דרבנן אדרבנן לא קשיא אמר קרא "ונוסרו כל הנשים" הכא אין לך יסור גדול מזה. וכי תימא לי עבד בה תרתי. אמר קרא "ואהבת לרעך כמוך" ברר לו מיתה יפה.

תנו רבנן איש מה תלמוד לומר "איש איש" לרבות הנכרים שמזהרין על עריות כישראל ואין נהרגין אלא בסוף שכל מיתה האמורה לבני נח אינה אלא בסוף. והא מהכא נפקא מהתם נפקא ה' זו ברכת השם. אמר רבי יצחק נפחא אלא נצרכה אלא לרבות את הכנויין ואלבא דרבי מאיר. דתנא "איש איש כי יקלל אלהיו" מה תלמוד לומר והלא כבר נאמר "ונקב שם ה' מות יומת" לפי שגאמר "נקב שם ה'" יכול לא יהא חיב אלא על שם המיוחד בלבד מנין לרבות את הכנויין תלמוד לומר "איש איש כי יקלל אלהיו" מאי טעמא דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים על שם המיוחד במיתה ועל הכנויין באזהרה. ופליגי דרבי מישא דאמר בן נח שברך את השם בכנוי פטור. לרבנן חיב מאי טעמא אמר קרא "פגור פאזרח" גר הוא דבעינן בנקבו שם אבל נכרים אפלו בכנוי. ור' מאיר האי "פגור פאזרח" מאי עביד לה. מיבעי לה "פגור פאזרח" הוא דבסקילה אבל נכרים בסוף סלקא דעתך אמינא הואיל ואתרבו אתרבו קא משמע לן. ור' יצחק נפחא אליבא דרבנן האי "פגור פאזרח" מאי עביד לה. "פגור פאזרח" הוא דבעינן שם בשם אבל נכרים לא בעינן שם בשם. "איש איש" למה לי. דברה תורה כלשון בני אדם. אמר רב אחא בר יעקב אינו חיב עד שיברך שם בן ד' אותיות לאפוקי שם בן שתיים דלא. עומדין מנלן דאמר קרא "ואהוד בא אליו" וגו' וינקם מעל הכסא". והלא דברים

קל וחומר ומה עגלון שהוא עובד אלילים ולא ידע אלא בכנוי עמד. ישראל ושם המפרש על אחת כמה וכמה. קורעין מנלן דכתיב "ויבא אליקים ושבנא הספר אל חזקיהו קרועי בגדים". ולא מאחין מנלן. אתיא קריעה מאלישע שנתאמר "ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים" ממשמע שנתאמר "ויקרעם לשנים" איני יודע שהן קרעים מה תלמוד לומר "קרעים" מלמד שהן קרועים והולכים לעולם. תנו רבנן אחד השומעין ואחד השומע מפי שומע חיב לקרע והעדים אינם חיבים לקרע שכתב קרעו בשעה ששמעו דכתיב "ויהי כשמע המלך את דברי רבשקה ויקרע את בגדיו" המלך קרע והם לא קרעו. אמר רב יהודה אמר שמואל השומע אזהרה מפי עובד אלילים אינו חיב לקרע. ואם תאמר רבשקה. ישראל מומר היה. ואמר רב יהודה אמר שמואל אין קורעין אלא על שם המיוחד בלבד לאפוקי פנוי דלא. ופליגא דר' חיבא בתרניהו דאמר רבי חיבא השומע אזהרה בזמן הזה אינו חיב לקרע שאם [אי] אתה אומר כן נתמלא כל הבגד בלו קרעים. מפאן אילימא מישראל מי פקרי כולי האי. אלא מגוי מי גמירי שם המיוחד אלא בכנוי. ושמע מינה בזמן הזה הוא דלא חיב. אבל מעיקרא חיב לקרע. "ונשא חטאו" רבי יהודה אומר נאמר כאן נשיאת חטא ונאמר להלן נשיאת חטא האמור כאן כרת. "ונקב שם ה' מות יומת רגום ורגמו בו כל העדה" בעלי דבבא שלו. גר זה הגר. "כגור" לרבות את נשי גרים. אזהרה זה אזהרה "כאזהרה" לרבות את נשי האזהרה. "בנקבו שם יומת" אמר רבי מנחם בר יוסי להביא את המקלל אביו ואמו שלא יהא חיב עד שיקללם בשם. "איש" להוציא את הקטן או "איש" להוציא את האשה. תלמוד לומר "ומכה" בין איש בין אשה. אין לי אלא שהכה את האיש הכה את האשה ואת הקטן מנין. תלמוד לומר "כי יכה כל נפש" בין אשה בין איש ובין קטן. אין לי אלא איש ואשה שהכו את האיש ואיש שהכה את האשה ואת הקטן. אשה שהכה את האשה ואת הקטן מנין. תלמוד לומר "רוצח מות יומת" מכל מקום. מה תלמוד לומר "איש" שיכול אפלו הכה את הנפלים ובני שמונה? הא חיב תלמוד לומר "איש" מה איש מיוחד שהוא בן קנא נצאו נפלים ובני ח' שאינן בני קנא. "יכה כל נפש" עד שיכה כל נפשו להביא שהכהו ויש בה כדי מיתה ובא אחר והמית האחרון חיב. תנו רבנן הכוהו י' בני אדם בעשר מקלות ומת בין בבת אחת בין בזה אחר זה פטורין רבי יהודה בן בתיירה אומר בזה אחר זה האחרון חיב מפני שקרב את מיתתו. אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת". רבנן סברי "כל נפש" עד דאכא כולי נפש. ור' יהודה סבר "כל נפש" כל דהו נפש. אמר רבא הכל מודים בגוסס בידי אדם. מר מדמי לטרפה ולא מדמי לגוסס בידי שמים משום דהאי לא עביד בה מעשה האי עביד בה מעשה. ומאן דמדמי לה לגוסס בידי שמים מאי טעמא לא מדמי לה לטרפה. טרפה מחתכי סימנה האי לא מחתכי סימנה. תינוק בן יום אחד ההורגו חיב שנתאמר "ואיש כי יכה כל נפש אדם" (כתוב ברמז שכ"ב

וברמזו תק"ט). "נפש בהמה" (כתוב ברמז שמ"א וברמז שכ"ח). אלו נאמר "מכה נפש בהמה ישלם" הייתי אומר מכה אדם ישלם בהמה כשהוא אומר "ישלמנה" בבהמה עסקתי.

ויהא שור חגיב בארבעה דברים מקל וחמר ומה אדם שאינו חגיב בכפר חגיב בארבעה דברים שור שחגיב בכפר אינו דין שחגיב בארבעה דברים. אמר קרא איש בעמיתו ולא שור בעמיתו. "כאשר עשה כן יעשה לו" אמר רבי אילעא בפרוש רבתה תורה עדים זוממין לתשלומין. מכדי כתיב "ועשיתם לו כאשר זמם" "יד ביד" למה לי. דבר הנתן מיד ליד ומאי ניהו ממון. חובל בחברו נמי מכדי כתיב "כאשר עשה כן יעשה לו" "כן ינתן בו" למה לי. דבר שיטש בו נתינה ומאי ניהו ממון. "ומכה בהמה" תנא רבי חזקיה נאמר "מכה אדם" ונאמר "מכה בהמה" מה מכה בהמה לא חלקת בו בין בשוגג בין במזיד בין באנס בין ברצון בין מתכונן בין שאינו מתכונן בין דרד ירידה לדרד עליה לפטרו ממון אלא לחיבו ממון. אף מכה אדם לא תחלק בו בין בשוגג בין במזיד בין באנס בין ברצון בין מתכונן בין שאינו מתכונן בין דרד ירידה לדרד עליה לחיבו ממון אלא לפטרו ממון. חגיבי מיתות שוגגין ודבר אחר פטורין מלשלם. חגיבי מלקיות שוגגין ודבר אחר רבי יוחנן אמר חגיב. חגיבי מיתות איתקש חגיבי מלקיות לא איתקש. ריש לקיש אמר פטור בפרוש רבתה תורה חגיבי מלקיות כחגיבי מיתות. והיכו רבתה תורה. אמר אביי אתיא רשע רשע. רבא אמר אתיא מכה מכה.

"כי יתן מום" אין לי אלא מום. מנין צרם באזנו תלש בשערו רקק והגיע בו הרק. תלמוד לומר "כאשר עשה כן יעשה לו". מנין העביר טליתו ממנו ופרע את ראשה של אשה. תלמוד לומר "כאשר עשה כן יעשה לו". מנין הכהו (באחת) [כלאחר] גדו בלוח בגיב בפקס ובטומוס שטרות שבגדו. תלמוד לומר (ועשה) "כאשר עשה כן יעשה לו". מנין אחזו והעמידו בחמה ונשתרב אחזו והעמידו בצנה ונצטנו. אחזו והשיד בו את הפלב. אחזו והשיד בו את הנחש. תלמוד לומר (ועשה) "כאשר עשה כן יעשה לו". יכול אפלו אמר לו המתן לי כאן בחמה ונשתרב. המתן לי בצנה ונצטנו. שסה בו את הפלב ושסה בו את הנחש. תלמוד לומר "מום". ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו. אחר שרבה הכתוב ומעט מרבה אני את אלו שהן מעשה ביד ומוציא אני את אלו שאין מעשה ביד. יכול סמא את עינו (יהי סומיו) [יסמאו] את עינו קטע את גדו (יהי קוטעיו) [יקטעו] את גדו. תלמוד לומר "מכה בהמה" "מכה אדם" מה מכה בהמה בתשלומין אף מכה אדם בתשלומין. ואם נפשך לומר הרי הוא אומר "ולא תקח כפר לנפש רוצח" לרוצח אי אתה נוטל כפר אבל נוטל אתה לאברים כפר, "ומכה אדם יומת" מה תלמוד לומר לפי שנקאמר "ומכה אביו ואמו מות יומת" יכול לא יהא חגיב עד שיפכה שניהם כפאחד. תלמוד לומר: "ומכה אדם יומת" ואפלו אחד מהם. יכול הפס ולא עשה בהם חבירה יהא חגיב. תלמוד לומר "מכה בהמה" "מכה אדם". מה מכה בהמה עד

שַׁעֲשֵׂה בַּהּ חֲבוּרָה אֶף מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶם חֲבוּרָה. יְכוּל הֶכֶם לְאַחַר מִיתָה יִהְיֶה חַיִּב. תִּלְמוּד לֹא מֵרָחֵק: "מִכָּה בְּהֵמָה" "מִכָּה אָדָם". מִה מִכָּה בְּהֵמָה בְּחַיִּיהָ אֶף מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ בְּחַיִּיהֶן. "מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם" כְּדֵינִי נִפְשׁוֹת כָּךְ דֵּינִי מְמוֹנוֹת. מִה דֵּינִי נִפְשׁוֹת בְּדַרְיָשָׁה וְחֻקֵּיהָ אֶף דֵּינִי מְמוֹנוֹת בְּדַרְיָשָׁה וְחֻקֵּיהָ. אִי מִה דֵּינִי נִפְשׁוֹת בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה יְכוּל אֶף דֵּינִי מְמוֹנוֹת כֵּן. וּמִה דֵּינִי נִפְשׁוֹת (מוֹנִין) [מִטִּי] עַל פִּי אֶחָד לְזָכוֹת עַל פִּי שְׁנַיִם לְחֻבָּה יְכוּל אֶף דֵּינִי מְמוֹנוֹת כֵּן. תִּלְמוּד לֹא מֵרָחֵק "עֵינִי תַחַת עֵינִי" רַבָּה. דֵּינִי מְמוֹנוֹת בְּשִׁלְשָׁה הִדְיוּטוֹת מְשׁוּם דְּרַבִּי חֲנִינָא דְאָמַר דְּבַר תּוֹרָה אֶחָד דֵּינִי מְמוֹנוֹת וְאֶחָד דֵּינִי נִפְשׁוֹת בְּדַרְיָשָׁה וְחֻקֵּיהָ שְׁנַאֲמַר "מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם". וּמִה טַעַם אָמְרוּ דֵּינִי מְמוֹנוֹת לֹא בְּעֵינֵי דְרַיָּשָׁה וְחֻקֵּיהָ. שְׁלֹשָׁה תִּנְעַל דְלֵת בְּפָנֵי לִוְיָן. אֶלָּא מֵעַתָּה טַעַם לֹא יִשְׁלְמוּ כָּל שְׁכָן שֶׁנִּעְלַת דְלֵת בְּפָנֵי לִוְיָן. אִי הֵכִי תַרְתִּי קִתְנֵי דֵּינִי מְמוֹנוֹת בְּשִׁלְשָׁה הִדְיוּטוֹת גְּזֻלוֹת וְחֲבֻלוֹת בְּשִׁלְשָׁה מִמַּחֲסֵי וְעוֹד שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה לְמָה לִי. אֶלָּא אָמַר רַבָּא לְעוֹלָם (הֵכִי) [תַּרְתִּי] קִתְנֵי מְשׁוּם דְּרַבִּי חֲנִינָא רַב אַחָא בְּרַח דְרַב אֵיקָא אָמַר מְדַאֲרִיתָא חַד נְמִי כְּשֵׁר דְכִתִּיב "בְּצִדְקָה תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ" אֶלָּא מְשׁוּם יוֹשְׁבֵי קֶרְנוֹת. אִטּוּ בְּתַלְתָּא מִי לֹא הוּוּ יוֹשְׁבֵי קֶרְנוֹת אִי אֶפְשָׁר דְלֵית בְּהוּ חַד דְגָמִיר. אֶלָּא מֵעַתָּה טַעַם לֹא יִשְׁלְמוּ כָּל שְׁכָן דְנִפְיָשִׁי יוֹשְׁבֵי קֶרְנוֹת. רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמְרִים עֲדִים זִמְמִין מְמוֹנָא מְשִׁלְמֵי מִיִּלְקֵי לֹא לְקוּ מְשׁוּם דְלֹא בְנֵי הַתְרָאָה נִינְהוּ. דְמַתְרִי בְּהוּ אֵימַת. נְתַרִי מַעֲיָקָרָא אָמְרִי אֵישׁתַּלְלוּ, נְתַרִי בְּהוּ בְשַׁעַת מַעֲשֵׂה פְרָשִׁי וְלֹא מִסְהָדִי. נְתַרִי בְּהוּ לְבַסּוּף מֵאֵי דְהִנּוּ הִנּוּ. נְתַרִי בְּהוּ בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבֹר אוֹ נְתַרִי בְּהוּ מַעֲיָקָרָא וְנִרְמְזִינְהוּ רְמוּזִי. וְכִי לֹא מַתְרִין בְּהוּ לֹא קִטְלִין לְהוּ מִי אֶכָּא מִיִּדֵי דְאֵלוּ אֵינְהוּ בְּעֵי קִטְל בְּלֹא הַתְרָאָה וְאֵינְהוּ בְּעֵי הַתְרָאָה הָא בְּעֵינֵי "וְעַשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחִיו" וְלִיכָּא. וְאִי אִמַּרְתָּ כֵּן גְרוּשָׁה וְחֻלּוּצָה דְלֹא מִכַּאֲשֶׁר זָמַם אֵיתְרַבִּי לִיבְעֵי הַתְרָאָה. אָמַר קָרָא "מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם" מִשְׁפָּט הַשְּׁוֹה לְכֻלְכֶם. אָמַר רַבִּי חֲזִיא בְּרַב אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן גַּר צְרִיךְ שְׁלֹשָׁה מִשְׁפָּט כְּתִיב בַּהּ "מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כְּגֵר".

"וַיִּדְבֵּר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּצִיאֵם אֶת הַמִּקְלָל אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה". זֶה הָיָה שְׂאֵמְרָנוּ מִלְמַד שְׁבִית דִּין מִבְּפָנִים וּבֵית סִקִּילָה מִבְּחוּץ. "וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ" וְלֹא כְּסוּתוֹ. "אָבִין" מִלְמַד שְׂאֵם מִת בְּאָבִין אַחַת זָצָא. "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" אֶף לְסַמִּיכָה אֶף לְדַחֲיָה אֶף לְתַלְיָה אֶף בְּלֹא תַלִּין נְבֻלְתוֹ עַל הָעֵץ. בְּעוֹלָם הִזָּה בְּעוֹנוֹת הָיוּ נִמְסָרִין לְמִיתָה אֶבֶל לְעוֹלָם הַבָּא בְּלַע הַמְנוֹת לְנֻצַח וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֶלְהֵיכֶם חַיִּים כְּלָכֶם הַיּוֹם.

פרק כה

"וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר". אמר אלעזר הקפ"ר כתיב "שוקיו עמודי שש מייסדים על אדני פז" העמוד הזה יש לו כותרת מלמעלה ובסיס מלמטה מה כתיב למעלה מן הענין "ושבתה הארץ" ואחר כך פרשת היובל "וספרת לך שבע שבתות שנים" אם לא שמר שמטות ויובלות או אם לא שמר אחד מהם סוף שימכר כל אשר לו שניאמר "וכי תמכרו ממכר" "וכי ימוך אחיד" עד שמוכר את עצמו, וכן אתה מוצא בימי ירמיה בשביל שחללו את השביעית נמכרו לנכרים שניאמר "ויצל עליהם מלך בשדים", אמר הקדוש ברוך הוא למשה ראה היאך נמכרים לנכרים בשביל שחללו את השביעית, אמר לפניו רבוננו של עולם לא כך אמרת "וכי ימוך אחיד" וגו' קיים מה שקראת אותם אחי ורעי "וכי ימוך אחיד ומטה ידו עמוך" כשתמוט ידם לפני נבוכדנצר כביכול שכנה עמהם שניאמר "למענכם שלחתי בבלה", "והחזקת בו" תפס עמהם בדין שלא יאבדו. גר ותושב וחי אחיד עמוך" אף על פי שהו נעשים גרים בבבל כו' "וחי עמוך", אמר לו הקדוש ברוך הוא בעונותיהם אני מוכר את ביתי שניאמר "ואיש כי ימכר בית מושב" זה ביתו של הקדוש ברוך הוא כו', הקדוש ברוך הוא אומר "וכי תשיג יד גר ותושב". "יד גר" זה נבוכדנצר, "ותושב" זה מלכות מדי, "ונמכר לגר" זה מלכות נון, "או לעקר משפחת גר" זו מלכות רביעית, אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם למה נמסרו למלכיות הללו אמר לו מפני שמחלליו את השביעית שניאמר "ויגל (את) השארית מן (הארץ) [החרב]" וגו' "עד רצתה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה שבתה (עד מלאת) [למלאות] שבעים שנה", לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא למשה רצונך שלא יגלו הזהירים על השמטות ועל היובלות, הוא שאמר בסוף כל הפרשה "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'" אני הוא שעתיד לתן לכם שכר אם תשמרו אותם ואם לאו אני עתיד לפרע מכם בידי המלכיות וכשתקרב שנת הגאולה אני גואל אתכם שניאמר "כי יום נקם בלבי וישנת גאולי באה". מה ענין שמטה לענין הר סיני והלא כל המצוות נאמרו בהר סיני, אלא מה שמטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מהר סיני, אף כן נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני. "כי תבאו" יכול משבאו לעבר הירדן, תלמוד לומר "אל הארץ" אל ארץ המיחדת. יכול אפלו באו לעמון ומואב, תלמוד לומר "אשר

אני נותן לכם" ולא לעמו ומואב. ומנין אתה אומר כבשו ולא חלקו, חלקו למשפחות ולא חלקו לבתי אבות [חלקו לבתי אבות] ואין כל אחד ואחד מכיר את שלו יכול יהו חביבין בשמטה, תלמוד לומר "שדך", עד שיהא כל אחד ואחד מכיר את שדהו. "כרמך" עד שיהא כל אחד ואחד מכיר את פרמו, נמצאת אומר כיון שעברו את הירדן נתחייבו בחלה ובערלה ובחדש, הגיע ששה עשר בניסן נתחייבו בעמר, שהו חמשים יום נתחייבו בשתי הלחם, לארבעה עשר שנה נתחייבו במעשרות, התחילו מונין לשמטה. לעשרים ואחת שנה עשו שמטה, לששים וארבע עשו יובל. "ושבתה הארץ" יכול מלחפר בורות שיחין ומערות ומלתקן את המקואות, תלמוד לומר "שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר". אין לי אלא לזרע ולזמר, לעדר לחרש לנפש לכסח מנין, תלמוד לומר "שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר" כל מלאכה שבשדך וכל מלאכה שבכרמך, מנין שאין מזבלין ואין מפרקין ואין מאבקיין ואין מעשנין באילן. תלמוד לומר "שדך לא" וגו' "כרמך לא" וגו' כל מלאכה שבשדך וכל מלאכה שבכרמך, מנין שאין מקרסמין (ואין מקרמין) ואין מזממין ואין מזרדין ואין מפסגין באילן, תלמוד לומר "שדך לא, כרמך לא" כל מלאכה שבשדך וכל מלאכה שבכרמך. אי "שדך לא, כרמך לא", יכול לא יקשקש תחת הזיתים ולא ימלא נקעים תחת הזיתים ולא יעשה עגיות בין אילן לחברו, תלמוד לומר: "לא תזרע, ולא תזמר" הזרע והזמיר בכלל היו, ולמה יצאו, להקיש אליהם: מה זרע וזמיר מיחדין שהו עבודה בארץ ובאילן, אף אין לי אלא דבר שהוא עבודה בארץ ובאילן.

"שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך" מה תלמוד לומר, שיכול אף שנת היוכל תעלה למנין שני שבוע, תלמוד לומר: "שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך" שנת זרעים עולה למנין שני שבוע, ואין שנת היוכל עולה למנין שני שבוע. מנין לארז ולדחן לפרגין ולשמשמיין שהשרישו לפני ראש השנה כונסן אתה בשביעית, תלמוד לומר: "ואספת את תבואתה" בשביעית. יכול אף על פי שלא השרישו, תלמוד לומר: "שש שנים תזרע ואספת" ששה זרעים וששה אסופין. רבי נתן בן יוסף אומר: מנין לתבואה שהביאה שליש לפני ראש השנה כונס אתה בשביעית, תלמוד לומר: "ואספת את תבואתה" אף משהביאה שליש. ומנין לשלשים יום לפני ראש השנה הרי הן ככל השנה, תלמוד לומר: ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ". מכאן אמרו: בנות שוח שבועית שלקו שנה, שהן עושות לשלש שנים. רבי יהודה אומר: הפרסיות שבועית שלקו למוצאי שבועית, שהן עושות לשתי שנים. אמרו לו: לא אמרו אלא בנות שוח. "שבת לה" כשם שנאמר בשבת בראשית "שבת הוא לה", כך נאמר בשביעית "שבת לה". "שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר" כל מלאכה שבשדך, וכל מלאכה שבכרמך. באחד בתשרי ראש השנה לשמטין. מנלן, דכתיב: "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ", וגמר "שנה שנה" מתשרי, דכתיב: "מראשית השנה". ולגמר מניסן,

דְּכַתִּיב: "רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה", דְּנִין שָׁנָה שְׁאִין עִמָּה חֻדְשִׁים מִשָּׁנָה שְׁאִין עִמָּה חֻדְשִׁים, וְאִין דְּנִין שָׁנָה שְׁאִין עִמָּה חֻדְשִׁים מִשָּׁנָה שְׁיֵישׁ עִמָּה חֻדְשִׁים. תְּנִן הָתֵם: "מִשְׁקִין בֵּית הַשְּׁלַחִין בְּמוֹעֵד וּבְשַׁבְּעִיעִית". בְּשִׁלְמָא מוֹעֵד, מְשׁוּם טְרַחָא הוּא, וּמְשׁוּם פְּסִידָא שְׁרוּ רַבָּנֵן, אֶלָּא שְׁבִיעִיעִית, חֲרִישָׁה וְזַרְיעָה בְּשַׁבְּעִיעִית מִי שְׁרִי, אָמַר רַבָּא: אָבוֹת אֶסְרָה תוֹרָה, תוֹלְדוֹת לֹא אֶסְרָה, דְּכַתִּיב: "וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שֶׁבֶת שֶׁבֶתוֹן יִהְיֶה לְאַרְצָךְ" וְגוֹ', וְכַתִּיב: "אֵת סְפִיחַ קִצְיָרְךָ" וְגוֹ' מִכְּדֵי זְמִירָה בְּכָל זַרְיעָה וְזַרְיעָה וּבְצִירָה בְּכָל קִצְיָרָה, לְמַאי הִלְכְתָּא פְּתִיבְנָהוּ רַחֲמָנָא, לְמִימְרָא דְאַהֲנִי תוֹלְדוֹת הוּא דְמַחֲיֵב, הָא אֶאֱחָרִינָא לָא מַחֲיֵב. וְלֹא, וְהִתְנַגָּא: "שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע" אִין לִי אֶלָּא זַרְיעָה וְזִמּוּר, מִנִּין לְרַבּוֹת הַמְּנַפֵּשׁ וְכוּ', מִדְּרַבָּנֵן, וְקָרָא אֶסְמַכְתָּא בְּעֵלְמָא. וְקִשְׁקוּשׁ בְּשַׁבְּעִיעִית מִי שְׁרִי, וְהִתְנַגָּא: "וּבַשְּׁבִיעִית תִּשְׁמַטְנָה וְנִטְשֶׁתָּה", "תִּשְׁמַטְנָה" מִלְּקִשְׁקֵשׁ, "וְנִטְשֶׁתָּה" מִלְּסַקֵּל, תְּרִי קִשְׁקוּשֵׁי הוּוּ, אֲבָרוּי אֵילְנֵי אֶסוּר, סְתוּמֵי פִילֵי שְׁרִי.

"אֵת סְפִיחַ קִצְיָרְךָ לֹא תִקְצוּר" מִכָּאן סָמְכוּ חֲכָמִים לְסְפִיחִים שֶׁהֵן אֶסוּרִין. "וְאֵת עֲנָבֵי זִיזִיָּךְ לֹא תִבְצַר" אֵת הַשְּׁמוּר אִי אֵתָּה בּוֹצֵר, אֲבָל אֵתָּה בּוֹצֵר אֵת הַמִּפְקָר. "לֹא תִבְצַר" כְּדֶרֶךְ הַבּוֹצְרִים. מִכָּאן אֵתָּה אוֹמֵר: תִּנְאֲנָה שֶׁל שְׁבִיעִיעִית אִין קוֹצֵצִין אוֹתָהּ בְּמִקְצָה, אֲבָל קוֹצֵץ הוּא בְּחָרֵב. אִין דּוֹרְכִין עֲנָבִים בַּגַּת, אֲבָל דּוֹרֵךְ הוּא בְּעֵרְבָה. אִין עוֹשִׂין זֵיתִים בְּבֵית הַבַּד וּבִקְטָב, אֲבָל פּוֹתֵשׁ הוּא וּמְכַנִּיס לְבוּדִידָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אִף טוֹחַן הוּא בְּבֵית הַבַּד וּמְכַנִּיס לְבוּדִידָה. "שֶׁנֶּת שֶׁבֶתוֹן יִהְיֶה לְאַרְצָךְ" כִּינּוּן שְׁיִצְאָה שְׁבִיעִיעִית אִף עַל פִּי שְׁפָרוּתֶיהָ שְׁמִיטָה מִתֵּר אֵתָּה לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶה בְּגוּפוֹ שֶׁל אֵילָן, אֲבָל פְּרוּתֵיו אֶסוּרִין עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשַׁבָּט.

"וְהִיְתָה שֶׁבֶת הָאָרֶץ לְכֶם לְאַכְלָה" "לְכֶם" דּוּמְנָא דִּ"לְאַכְלָה", מָה אֲכִילָה שֶׁהִנְאָתוֹ וּבְעוּרוֹ שְׁוָה, יִצְאוּ עֲצִים שֶׁהִנְאָתוֹ אַחַר בְּעוּרוֹ. כְּדִתְנַגָּא: עַלִי קָנִים וְעַלִי גִפְנִים שְׁגָבָן (הַרְבֵּה) [לְחוּבָה] עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה, לְקַטֵּן לְאַכִילָה יֵשׁ בְּהוֹן מְשׁוּם קִדְשֵׁת שְׁבִיעִיעִית. וְעֲצִים נְמִי אִף עַל גַּב דְּהִנְאָתוֹ וּבְעוּרוֹ שְׁוָה, סְתָם עֲצִים לְהַסְקָה עוֹמְדִין. וְעֲצִים דְּהַסְקָה תִּנְאֵי הִיא. דִּתְנַגָּא: אִין מוֹסְרִין פְּרוּת שְׁבִיעִיעִית לֹא לְמִישְׁרָא וְלֹא לְכַבוּס. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: מוֹסְרִין. מֵאִי טַעֲמָא דִּתְנָא קַמָּא, אָמַר קָרָא: "לְכֶם לְאַכְלָה" לְאַכְלָה וְלֹא לְמִישְׁרָא וְלְכַבִּיסָה. וְר' יוֹסִי אוֹמֵר מוֹסְרִין פְּרוּת שְׁבִיעִיעִית לְמִישְׁרָא וְלְכַבִּיסָה, דְּכַתִּיב: "לְכֶם" לְכָל צְרָכֵיכֶם. וְתִנְא קַמָּא נְמִי הָא כְּתִיב "לְכֶם", הֵהוּא "לְכֶם" דּוּמְנָא דִּ"לְאַכְלָה" מִי שֶׁהִנְאָתוֹ וּבְעוּרוֹ שְׁוָה, יִצְא מִישְׁרָא וְכַבִּיסָה שֶׁהִנְאָתוֹ וּבְעוּרוֹ אִינוּ שְׁוָה. וְרַבִּי יוֹסִי נְמִי הִכְתִּיב "לְאַכְלָה", הֵהוּא מְבַעֵי לֵה "לְאַכְלָה" וְלֹא לְמְלוּגָמָא. וּמָה רְאִיתָ לְרַבּוֹת אֵת הַכְּבִיסָה וְלִהְוִצִיא אֵת הַמְּלוּגָמָא, מְרַבָּה אֲנִי אֵת הַכְּבִיסָה שֶׁשְׁוָה בְּכָל אָדָם, וּמוֹצִיא אֲנִי אֵת הַמְּלוּגָמָא שְׁאִינָה שְׁוָה בְּכָל אָדָם. מֵאֵן תִּנְא לְהָא דִּתְנִי רַבָּנֵן: "לְאַכְלָה" וְלֹא לְמְלוּגָמָא, "לְאַכְלָה" וְלֹא לְזוּלָף, "לְאַכְלָה" וְלֹא לַעֲשׂוֹת אֶפִיקְטוּזִין, כְּמֵאן, כְּרַבִּי יוֹסִי, דְּאִי רַבָּנֵן הָא אֲכָא נְמִי מִישְׁרָא וְכַבִּיסָה. רַבָּא רְמִי: תְּנִן: "מִמִּין הַצְּבָעִים, סְפִיחֵי סְטִים

וקוֹצָה, יֵשׁ לָהֶם שְׁבִיעִית וְלִדְמִיָּהוּן שְׁבִיעִית, יֵשׁ לָהֶם בְּעוֹר וְלִדְמִיָּהֶם בְּעוֹר", אֲלֵמָּא עֲצִים יֵשׁ בְּהֶם קִדְשֵׁת שְׁבִיעִית, וְרַמִּינְהוּ: עָלֵי קַנִּים וְעָלֵי גִפְנִים וְכוּי' (פְּדֻלְעִיל). מְאִימְתֵי אֵין קוֹצְצִין אֶת הָאֵילָנוֹת בְּשְׁבִיעִית, בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים: כָּל הָאֵילָנוֹת מְשִׁיּוּצִיאוּ. בֵּית הֵלֵל אֹמְרִים: הַחֲרוּבִין מְשִׁישְׁרָשׁוּ, וְהַגִּפְנִים מְשִׁינְרְעוּ, וְהַזֵּיתִים מְשִׁינְצוּ, וְשָׁאֵר כָּל הָאֵילָנוֹת מְשִׁיּוּצִיאוּ. רַמִּי לֵה רַמִּי בַר אַחָא לְרַב חֲסֵדָא: תִּנּוּ: "שׁוּמְרֵי סְפִיחִים [בְּשְׁבִיעִית], נוֹטְלִין שְׁכָרָן מִתְרוּמַת הַלְשָׁפָה. וְרַמִּינְהוּ: "לֹאֲכָלָהּ" וְלֹא לְטַרְפָּה, אָמַר לֵה: רַחֲמֵנָא אָמַר "לְדוֹרוֹתֵיכֶם", וְאַתְּ אִמְרַתְּ תַבְטֹל. אָמַר לֵה: מִי קִאֲמִינָא תַבְטֹל, לִיתָו מִדְּאִשְׁתְּקַד, בְּעִינָן "בְּרַמְל" וְלִיכָא. וְלִיתָו מִפְּרָמֶל דְּאִשְׁתְּקַד, אָמַר קָרָא: "פְּרַמֶּל תִּקְרִיב" בְּעִינָן פְּרַמֶּל בְּשַׁעַת הַקְּרָבָה וְלִיכָא. אָמַר רַב חֲסֵדָא בְּהֵמַת שְׁבִיעִית אֵין פּוֹדִין בְּהָ אֶת הַנּוֹדָא, אֲבָל פּוֹדִין בְּהָ אֶת הַסֶּפֶק. בְּהֵמַת שְׁבִיעִית פְּטוּרָה מִן הַבְּכוּרָה, "לֹאֲכָלָהּ" אָמַר רַחֲמֵנָא, וְלֹא לְשַׁרְפָּה. וְחִיבַת בְּמִתְנֻנוֹת, דְּלֹאֲכָלָהּ קָרִינָא בְּהָ. מִיתִיבִי: הָאוֹכֵל מַעֲסַת שְׁבִיעִית עַד שֶׁלֹּא הוֹרְמָה חֲלָתָה חִיב מִיתָה, וְאַמְאִי, פִּינּוּן דְּאֵלוּ מִטְמֵא בֵּת שַׁרְפָּה הִיא, "לֹאֲכָלָהּ" אָמַר רַחֲמֵנָא וְלֹא לְשַׁרְפָּה, שְׁאֵנִי הֵתֶם, פְּדַכְתִּיב: "לְדוֹרוֹתֵיכֶם". תִּנּוּא נְמִי הָכִי: מִנּוּן לְאוֹכֵל מַעֲסַת שְׁבִיעִית עַד שֶׁלֹּא הוֹרְמָה חֲלָתָה שְׁחִיב מִיתָה, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "לְדוֹרוֹתֵיכֶם". וְלִיגְמַר מִנָּה, הֵתֶם עֶקֶר לְאֲכִילָהּ, הֵכָא עֶקֶר לְשַׁרְפָּה.

רמז תרנט "וְהִיָּתָה שֶׁבֶת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֲכָלָהּ" מִן הַשּׁוֹבֵת בְּאָרֶץ אֲתָה אוֹכֵל, וְאִי אֲתָה אוֹכֵל מִן הַמְּשַׁמֵּר. מִכָּאן אָמְרוּ: שְׂדֵה שְׁנַטִּיבָה בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים: אֵין אוֹכְלִין מִפְּרוֹת שְׂלָה [בְּשְׁבִיעִית]. וּבֵית הֵלֵל אֹמְרִים: אוֹכְלִין. בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים: אֵין אוֹכְלִין מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית בְּטוֹבָה. וּבֵית הֵלֵל אֹמְרִים: בְּטוֹבָה וְשֶׁלֹּא בְּטוֹבָה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמַר: חֲלוּף הַדְּבָרִים, זֶה מְקַלֵּי בֵּית שְׁמַאי וּמְחַמְרֵי בֵּית הֵלֵל. "לְכֶם" וְלֹא לְאַחֲרִים. "לֹאֲכָלָהּ" וְלֹא לְהִבְיָא מְמַנָּה מְנַחוֹת, וְלֹא לְהִבְיָא מְמַנָּה נְסָכִים. "לֵךְ וְלַעֲבֹדָה וְלִאֲמַתְדָה" מַה תִּלְמוּד לּוֹמַר, לְפִי שֶׁהוּא אֹמַר: "וְהַשְׁבִּיעִית תִּשְׁמַטְנָה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עַמְדָה" יָכוֹל אֵין לִי פְרוֹת שְׁבִיעִית מִתְרִין אֶלָּא לְעֲנִיִּים בְּלִבְדָּה, כְּשֶׁהוּא אֹמַר: "לֵךְ וְלַעֲבֹדָה וְלִאֲמַתְדָה" הֲרִי [בְּעֵלִים] עֲשִׂירִים (וּבַעֲלִי) וּשְׁפָחוֹת אַמּוּרִים, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר: "וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עַמְדָה", עֲנִיִּים אוֹכְלִין אַחַר הַבְּעוֹר, אֲבָל לֹא עֲשִׂירִים, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אֹמַר: אֶחָד עֲנִיִּים וְאֶחָד עֲשִׂירִים אוֹכְלִין אַחַר הַבְּעוֹר. דְּבָר אַחַר: "וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עַמְדָה" הֲרִאֵוִי לְאֲדָם לְאֲדָם, הֲרִאֵוִי לְבִהֶמָּה לְבִהֶמָּה. (אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר: "לֵךְ וְלַעֲבֹדָה וְלִאֲמַתְדָה" פְרוֹת אֲדָם לְאֲדָם, פְרוֹת בְּהֵמָּה לְבִהֶמָּה). "וְלִשְׁכִּירָדָה" מִן הַנְּכָרִים, "וְלִתּוֹשֶׁבֶדָה" מִן הַנְּכָרִים, "הַגֵּרִים עַמְדָה" לְהִבְיָא אֶת הָאֲכֻסָּנָא.

"וְלִבְהֶמְתָּדָה" כָּל שֵׁישׁ לוֹ בְּעוֹר יֵשׁ לוֹ שְׁבִיעִית. וְיֵשׁ שֵׁישׁ לוֹ שְׁבִיעִית וְאֵין לוֹ בְּעוֹר. עֶקֶר הַחוּף שׁוֹטָה, וְעֶקֶר הַדְּנִדְנָה. דְּכַתִּיב: "וְלִבְהֶמְתָּדָה וְלַחֲיָה אֲשֶׁר בְּאֶרְצָה תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָה לְאָכֹל" כָּל זֶמַן שֶׁחֲחִיָּה אוֹכְלֵת מִן הַשְּׂדֵה, אֲתָה מְאָכִיל לְבִהֶמְתָּדָה מִן הַבֵּית, כָּלָה לַחֲחִיָּה שְׁבַשְׂדָה, כָּלָה לְבִהֶמְתָּדָה שְׁבַבִּית. וְהֵנִי לֹא כָלוּ: (בְּמָקוֹם שְׁנֵהֲגוּ)

תָּנַן הֵתָם: "שֶׁלֶשׁ אַרְצוֹת (הוּ) לְבַעוֹר: יְהוּדָה, וְעַבְרַת הַיַּרְדֵּן, וְהַגָּלִיל, וְשֶׁלֶשׁ אַרְצוֹת בְּכָל אַחַת וְאַחַת. וְלָמָּה אָמְרוּ שְׁלֹשׁ כּוֹי, שְׂיֵהוּ אוֹכְלִין כָּל אַחַת וְאַחַת עַד שְׂיִכְלָה הָאֲחֵרוֹנָה שְׂבָה". מִנָּה הֵינִי מְלִי, אָמַר קָרָא. "וְלִבְהֶמֶתָּךְ וְלַחֲיָה אֲשֶׁר בְּאַרְצָךְ" כָּל זָמַן שְׂחִיָּה אוֹכְלָת מִן הַשְּׂדֵה הָאֶכֶל לִבְהֶמֶתָּךְ מִן הַבַּיִת וְכוּי. וְגַמִּירִי דָאִין חִיָּה שְׂבִיחָה גְדֻלָּה עַל פְּרוֹת שְׂבִיחָה גְדֻלָּה עַל פְּרוֹת שְׂבִיחָה. עַד מִתִּי (אוֹכְלִיו) [נְהִינִי וְשׂוֹרְפִין] בְּקֶשׁ וּבִתְבוּן שֶׁל שְׂבִיעִית, עַד שֶׁתֵּרַד רְבִיעָה שְׂנִיָּה. דְּכַתִּיב: "וְלִבְהֶמֶתָּךְ וְלַחֲיָה אֲשֶׁר בְּאַרְצָךְ" בְּזָמַן שְׂחִיָּה אוֹכְלָת מִן הַשְּׂדֵה, הָאֶכֶל לִבְהֶמֶתָּךְ מִן הַבַּיִת וְכוּי.

"וְלִבְהֶמֶתָּךְ" מַה תִּלְמוּד לֹמַר, וּמָה אִם חִיָּה שְׂאִינָה בְּרִשׁוֹת אָדָם הִיא אוֹכְלָת, בְּהֵמָה שֶׁהִיא בְּרִשׁוֹת אָדָם אֵינֶנּוּ דִין שְׂתֵאכֵל, אֱלוּ כִּן הֵייתִי אוֹמֵר יִכְנִיס לְבֵהֶמָּה וְתֵהָא אוֹכְלָת לְעוֹלָם, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּם בְּעוֹר פְּרוֹת שְׂבִיעִית, בְּפְרוֹת אָדָם, אָבֵל בְּהֵמָה תֵּהָא אוֹכְלָת וְהוֹלְקָת לְעוֹלָם. תִּלְמוּד לֹמַר: "וְלִבְהֶמֶתָּךְ וְלַחֲיָה" מְקִישׁ בְּהֵמָה לַחֲיָה, שְׁכָל זָמַן שְׂחִיָּה אוֹכְלָת מִן הַשְּׂדֵה, בְּהֵמָה אוֹכְלָת מִתּוֹךְ הַבַּיִת וְכוּי. "אֲשֶׁר בְּאַרְצָךְ" מַה שְׂבִיחָה הִיא אוֹכְלִין, לֹא מַה שֶׁהוֹצִיא עֲקִילָס לְעַבְדֵי לְפָנָיו. אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן: שְׂמַעֲתִי בְּפְרוֹשׁ, שְׂמוֹצִיאִין לְסוֹרְיָא וְאִין מוֹצִיאִין לְחוּצָה לְאַרְצָךְ. "וְתֵהָא" אֵף לְהַדְלִקַת הַנֵּר, אֵף לְצַבֵּעַ בְּהָא אֶת הַצֶּבַע. "כָּל תְּבוּאָתָה" מְלַמֵּד, שְׂאִינָה נְאֻכְלָת אֶלָּא (מִן) הַתְּבוּאָה. מְכָאן אָמְרוּ: מֵאִימְתִי אוֹכְלִין פְּרוֹת הָאֵילָן בְּשְׂבִיעִית, הַפְּגִין, (מְשִׁיזְרִיעוֹ) [מְשִׁיזְרִיחוֹ] אוֹכֵל בְּהוֹן פִּתּוֹ בְּשְׂדֵה. (כַּחֲלוֹ) [בַּחֲלוֹ] כּוֹנֵס לְתוֹךְ בַּיִתוֹ. וְכִן כִּיּוֹצֵא בְּהוֹן בְּשֶׁאֵר שְׂנִי שְׂבוּעַ חֲגִבִין בְּמַעֲשְׂרוֹת. הַבְּסָר, (מְשִׁתְּגַע) [מְשִׁיגְרַע] אוֹכֵל בּוֹ פִּתּוֹ בְּשְׂדֵה. הַבְּאִישׁ, כּוֹנֵס לְתוֹךְ בַּיִתוֹ. וְכִן כִּיּוֹצֵא בּוֹ (וּשְׂאָר) [בְּשְׂאָר] שְׂנִי שְׂבוּעַ חֲגִבִין בְּמַעֲשְׂרוֹת. הַזִּיתִים, מְקוֹם שְׂעוֹשִׁין שְׁלֶשֶׁת לֹגִין לְסָאָה, הַכְּנִיסוּ רְבִיעִית [לְסָאָה], פּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל בְּשְׂדֵה. הַכְּנִיסוּ חֲצִי לֹג, כּוֹתֵשׁ וְסָף בְּשְׂדֵה. הַכְּנִיסוּ לֹג, כּוֹתֵשׁ בְּשְׂדֵה וְכוֹנֵס לְתוֹךְ בַּיִתוֹ. וְכִן כִּיּוֹצֵא בְּהוֹן (וּשְׂאָר) [בְּשְׂאָר] שְׂנִי שְׂבוּעַ חֲגִבִין בְּמַעֲשְׂרוֹת. וּשְׂאָר כָּל פְּרוֹת הָאֵילָן אֵינֶנּוּ רְשָׁאִי לְאֶכֶל מִפְּגִיָּהוֹן לְכַבֵּשׁ מְהוֹן לְשֶׁלֶק מְהוֹן לְמַלְחַ מְהוֹן, אֶלָּא כְּעוֹנְתָן לְמַעֲשְׂרוֹת כְּדָ עוֹנְתָן לְשְׂבִיעִית. "לְאֶכֶל" וְלֹא לְעִשׂוֹת מִמֶּנּוּ מְלִוּגְמָא, וְלֹא לְעִשׂוֹת מִמֶּנּוּ זְלָפִין, וְלֹא לְעִשׂוֹת מִמֶּנּוּ אֶסְפְּלָנִית, וְלֹא לְעִשׂוֹת מִמֶּנּוּ אֶפִּיקְטוּזִין.

"וְסִפְרָת לָךְ" בְּבַיִת דִּין. "שְׂבַע שְׂבָתוֹת" יְכוֹל שְׂבַע שְׂבָתוֹת יָמִים, תִּלְמוּד לֹמַר: "שְׂבַע שְׂבָתוֹת שְׁנַיִם". יְכוֹל יִסְפֵּר שְׂבַע שְׂבָתִים זֶה אַחַר זֶה וְיַעֲשֶׂה יוֹבֵל, תִּלְמוּד לֹמַר: "שְׂבַע שְׁנַיִם שְׂבַע פְּעָמִים". הָא עַד שְׂיֵאמְרוּ שְׂנִי כְּתוּבִים, וְאִם לָאוּ לֹא שְׂמַעְנוּ. וּמִנִּין שְׂיִסְפְּרוּ לְשְׁנֵי שְׂבוּעַ, תִּלְמוּד לֹמַר: "וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שְׂבַע שְׂבָתוֹת הַשְּׁנַיִם". מִנִּין שְׂיִסְפֵּר לְשְׁנֵי יוֹבֵל, תִּלְמוּד לֹמַר: "וְהָיוּ לָךְ יָמֵי גו' תִּשְׁעָ וְאַרְבָּעִים שָׁנָה. מִנִּין עֲשֶׂה שְׂבִיעִית אֵף עַל פִּי שְׂאִין יוֹבֵל, תִּלְמוּד לֹמַר: "וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שְׂבַע שְׂבָתוֹת הַשְּׁנַיִם". מִנִּין עֲשֶׂה יוֹבֵל אֵף עַל פִּי שְׂאִין הַשְּׂבִיעִית, תִּלְמוּד לֹמַר: "וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שְׂבַע שְׂבָתוֹת הַשְּׁנַיִם".

לך ימי גוי' תשע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה", דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים: שְׁבִיעִית נוֹהֶגֶת אַף עַל פִּי שְׁאִין יוֹבֵל, וְאִין הַיּוֹבֵל נוֹהֵג אֶלָּא אִם כּוֹן יֵשׁ עִמּוֹ שְׁבִיעִית.

"וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה" (פְּתוּב בְּרִמְזוֹ תַרְמ"ו). "בְּיוֹם" וְלֹא בְּלֵילָה. "בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים" וְאֶפְלוּ בַשַּׁבָּת. "תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אֲרָצְכֶם" מְלַמֵּד, שְׁכָל יַחֲדוֹ וְיַחֲדוֹ חֲבִיב. יְכוֹל [אַף] תְּרוּעַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת בְּכָל אֲרָצְכֶם, תַּלְמוּד לומר: "וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי [בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ]" שְׁאִין תַּלְמוּד לומר "בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ", מִמְּשַׁמֵּעַ שְׁנֵאמַר "בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים" אֵינִי יוֹדֵעַ שְׁיוֹם הַכַּפּוּרִים בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ, מָה תַּלְמוּד לומר: "בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ", אֶלָּא בַּעֲשׂוֹר [לַחֲדָשׁ] דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת בְּכָל אֲרָצְכֶם, וְאִין תְּרוּעַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת בְּכָל אֲרָצְכֶם אֶלָּא בְּבֵית דִּין בְּלַבָּד. בְּאַחַד בְּתַשְׁרֵי, רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַיּוֹבֵל. בְּאַחַד בְּתַשְׁרֵי הוּא, בַּעֲשָׂרָה בְּתַשְׁרֵי הוּא, דְּכָתִיב: "בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אֲרָצְכֶם". הָא מִנֵּי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה הִיא, דְּאָמַר: מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה חַל יוֹבֵל. דְּתַנְיָא: "וְקִדְשִׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה" מָה תַּלְמוּד לומר, לְפִי שְׁנֵאמַר: "בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר", יְכוֹל לֹא תִּהְיֶה מִתְקַדְּשֶׁת אֶלָּא מִיוֹם הַכַּפּוּרִים וְאֵילָךְ, תַּלְמוּד לומר: "וְקִדְשִׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים" מְלַמֵּד שְׁמִתְקַדְּשֶׁת וְהוֹלְכֶת מִתְחַלְתָּה. מִכָּאן אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה: מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא הָיוּ עֹבְדִים נִפְטָרִין לְבִתְיָהוּן וְלֹא הָיוּ מְשַׁתְּעֲבָדִים לְאֲדוֹנֵיהֶם, אֶלָּא אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְשִׁמְחִים וְעֵטְרוֹתֵיהֶן בְּרֵאשֵׁיהֶן. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ יוֹם הַכַּפּוּרִים תַּקְעוּ בֵּית דִּין בַּשׁוֹפָר, נִפְטָרוּ עֹבְדִים לְבִתְיָהֶם וְשָׂדוֹת חוֹזְרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. וְרַבְּנָן, שְׁנִים אֶתְּהָ מְקַדְּשׁ וְאִי אֶתְּהָ מְקַדְּשׁ חֲדָשִׁים.

"וְקִדְשִׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה" וְלֹא שְׁנַת חֲמִשִּׁים וְאַחַת. מִכָּאן אָמְרוּ: יוֹבֵל אִין עוֹלָה לְמַנְגֵן שְׁבוּעָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: יוֹבֵל עוֹלָה לְמַנְגֵן שְׁבוּעָה. אָמְרוּ לוֹ לְרַ' יְהוּדָה: הֲרִי הוּא אוֹמַר "שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ" אִם כּוֹן אֵינּוּ אֶלָּא חֲמֵשׁ, אָמַר לָהֶם: לְדַבְרֵיכֶם הֲרִי הוּא אוֹמַר: "וְעָשִׂיתָ אֶת הַתְּבוּאָה לְשֵׁשׁ הַשָּׁנִים" וְהֲרִי כָּאן אֲרַבְעָה, אֶלָּא אֶכָּא לְאוֹקְמָה בַּשָּׂאֵר שְׁנֵי שְׁבוּעָה, דִּילִי נִמְי אֶכָּא לְאוֹקְמֵי בַּשָּׂאֵר שְׁנֵי שְׁבוּעָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּר צְדוֹק אוֹמַר: אִם לֹא נִרְאָה בְּזִמְנוֹ אִין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ, שְׁכָבֵר קִדְשׁוֹהוּ שְׁמִים. פְּלִימוֹ אוֹמַר: בְּזִמְנוֹ אִין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ, שְׁלֵא בְּזִמְנוֹ מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמַר: בֵּין בְּזִמְנוֹ בֵּין שְׁלֵא בְּזִמְנוֹ אִין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ, שְׁנֵאמַר: "וְקִדְשִׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה" שְׁנִים אֶתְּהָ מְקַדְּשׁ וְאִי אֶתְּהָ מְקַדְּשׁ חֲדָשִׁים. "וְקִדְשִׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים" בְּשָׁנִים, הַשְּׁבִיעִית חֲבִיבָה (פְּתוּב בְּרִמְזוֹ רַע"ו). "וְקִרְאתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ לְכָל יִשְׂבֵּיהָ" יְכוֹל בְּאֶרֶץ אִין, בְּחוּצָה לְאֶרֶץ לֹא, תַּלְמוּד לומר: "כִּי יוֹבֵל הִיא" מִכָּל מְקוֹם. אִם כּוֹן מָה תַּלְמוּד לומר: "בְּאֶרֶץ" בְּזִמְנוֹ שֶׁהַדְּרוֹר נוֹהֵג בְּאֶרֶץ נוֹהֵג בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, אִין הַדְּרוֹר נוֹהֵג בְּאֶרֶץ אִין נוֹהֵג בְּחוּצָה לְאֶרֶץ. תַּנְיָא: מִשְׁגְּלוֹ רְאוּבוֹן וְגַד וְחֻצֵי שִׁבְטֵי הַמִּנְשֵׁי, בְּטַלוּ יוֹבְלוֹת. שְׁנֵאמַר: "וְקִרְאתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ לְכָל יִשְׂבֵּיהָ" בְּזִמְנוֹ שְׁכָל יוֹשְׁבֵיָהָ עֲלֶיהָ, וְלֹא בְּזִמְנוֹ שְׁגִלוֹ

מקצתו. יכול אפלו היו עליה והיו מערבין שבט יהודה בבנימין ושבט בנימין ביהודה? היא יובל נוהג, תלמוד לומר: "לכל ישביה" בזמן שישבין כתיקון ולא בזמן שהו מערבין.

"ויקראתם דרור" אין דרור אלא חרות. אמר רבי יהודה: מה לשון דרור, כמדיר בי דינא כאידינא, ומסחר בכל מדינה. "יובל היא" אף על פי שלא שמטו ואף על פי שלא תקעו. יכול אף על פי שלא שלחו, תלמוד לומר: "היא" דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: "יובל היא" אף על פי שלא שלחו ואף על פי שלא שמטו. יכול אף על פי שלא תקעו, תלמוד לומר: "היא". אמר רבי יוסי: וכי מאחר שמקרא אחד מרבה ומקרא אחד ממעט, מפני מה אני אומר: "יובל היא" אף על פי שלא שלחו, ואינו יובל אלא אם כן תקעו. לפי שאפשר לעולם בלא שלוח עבדים, ואי אפשר לעולם בלא תקיעת שופר. דבר אחר: זו מסורה לבית דין, וזו אין מסורה לבית דין. מאי "דבר אחר", וכי תימא אי אפשר דליכא חד בסוף העולם דלא משלח, קא משמע לן דבר אחר. בשלמא לר' יוסי כדאמר טעמא, אלא לר' יהודה מאי טעמא, אמר קרא: "ויקראתם דרור", וקסבר מקרא נדרש לפניו כו'. דכלי עלמא מיהת דרור לשון חרות, מאי משמע, כי מדיר דינא ומוביל סחורתא בכל מדינתא. אמר רבי חיא בר אבא אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי יהודה ור' יוסי, אבל חכמים אומרים: שלשתו מערבין, וקסברי מקרא נדרש לפניו ולפני פניו ולאחריו. והכתיב: "יובל היא", דאפלו בחוצה לארץ. והכתיב: "בארץ", ההיא בזמן שנוהג דרור בארץ נוהג בחוצה לארץ, ובזמן שאינו נוהג בארץ אינו נוהג בחוצה לארץ.

"ושבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשביו" אמר רבי אליעזר: במה הכתוב מדבר, אי במוכר עצמו הרי כבר אמרו, ואי במכרוהו בית דין הרי כבר אמרו, הא אין הכתוב מדבר אלא בנרצע שתי שנים ושלש וארבע לפני היובל, היובל מוציא. מאי משמע, אמר קרא: "איש" איזהו דבר שנוהג באיש ואינו נוהג באשה, הוי אומר: זו רציעה. ואצטריך למכתב מכרוהו בית דין ואצטריך למכתב נרצע. דאי אשמעינן מכרוהו בית דין, משום דלא מטא זמנה, אבל נרצע דמטא זמנה אימא ליקנסה. ואי אשמעינן נרצע, דעבד לה שש, אבל מכרוהו בית דין דלא עבד לה שש אימא לא. צריכא. ואצטריך למכתב "ושבתם" ואי צטריך למכתב "לעולם". דאי כתב רחמנא "לעולם", הנה אמינא לעולם ממש, כתב רחמנא "ושבתם". ואי כתב רחמנא "ושבתם", הנה אמינא הני מלי היכא דלא עבד לה שש אבל עבד לה שש לא יהא סופו חמור מתחלתו מה תחלתו שש אף סופו שש, קא משמע לן "לעולם" לעולמו של יובל. דבר אחר: "ושבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשביו" למה שהחזקה משפחתו הוא שב, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: לאחזתו ולמשפחתו הוא שב, ואינו שב לשררה שהיתה בידו. וכן הוא אומר בגאלה. "תשביו" לרבות את האשה.

רמז תרס "יובל היא שנת החמשים שנה" מה תלמוד לומר, לפי שנתאמר: "וקדשתם את שנת החמשים שנה" יכול כשם שמתקדשת והולכת מתחלתה כד מתקדשת והולכת בסופה. ואל תתמה, שהרי מוסיפים מחל על הקדש. תלמוד לומר: "יובל היא שנת החמשים שנה" שנת חמשים אתה מקדש ואי אתה מקדש שנת חמשים ואחת. ורפנו, שנת חמשים אתה מונה ואי אתה מונה שנת חמשים ואחת, לאפוקי מדר' יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן. "כי יובל הוא קדש תהיה לכם" הערלה וכלאי הכרם מכרו וקדש בדמיהו, מקדשת. מנלו, מדגלי רחמנא בעבודה זרה: "והיית חרם כמוהו" כל מה שאתה מהיה ממנו הרי הוא כמוהו, מפלל דכל אסורים שבתורה שרו. ונילף מנה, משום דהניה עבודה זרה ושביעית שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדיו. שביעית מאי היא, "כי יובל היא קדש" מה קדש תופס את דמיו, אף שביעית תופסת את דמיה. אי מה קדש תופס את דמו ויוצא לחליו, אף שביעית תופסת את דמיה ויוצאה לחליו, תלמוד לומר: "תהיה" בהנחתה תהא. הא כיצד, לקח בפרות שביעית בשר אלו ואלו מתעברין בשביעית. לקח בבשר דגים יצא בשר ונכנסו דגים, בדגים יין יצאו דגים ונכנס יין, ביין שמן יצא יין ונכנס שמן. הא כיצד, אחרון אחרון נתפס בשביעית, ופירי עצמו אסור. הניחא למאן דאמר שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדיו, אלא למאן דאמר מלמדיו מאי אפא למימר, תרי מעוטי כתיבי, כתיב הכא: "והיית חרם כמוהו", וכתיב התם: "יובל היא" היא אין, מידי אחרינא לא. "מן השדה תאכלו את תבואתה" כל זמן שאתה אוכל מן השדה אתה אוכל מן הבית, כלה מן השדה כלה מתוך הבית. מפאן אתה אומר: הכובש שלשה כבשים בחבית אחת רבי אלעזר אומר: אוכלין על הראשון. ור' יהושע אומר: אף על אחרון. רבו גמליאל אומר: כל שלא כלה מינו מן השדה, יאכל מינו מן הבית, כלה מינו מן השדה יבער מינו מן הבית. והלכה כדבריו. רבי שמעון אומר: כל הירק אָחַד לבעור. אוכלים ברגילה עד שיכלו סגירות מבקעת בית נטופה.

"בשנת היובל הזאת תשבו". אמר רבי אלעזר: אין שביעית מתחללת אלא דרך מקח. ור' יוחנן אומר: בין דרך מקח בין דרך חלול. מאי טעמא דר' אלעזר, אמר קרא: "בשנת היובל הזאת", וכתיב: "וכי תמכרו ממכר" מה להלן דרך מקח ולא דרך חלול, אף פאן דרך מקח ולא דרך חלול. ור' יוחנן מאי טעמא, "כי יובל היא קדש" מה קדש בין דרך מקח בין דרך חלול, אף שביעית. ור' יוחנן האי "כי תמכרו" מאי עביד לה, מבעי לה לכדתנא: אמר רבי יוסי בר חנינא: בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית, אדם נושא ונותן בפרות שביעית לסוף מוכר וכו'. ור' אלעזר האי קרא דר' יוחנן מאי עביד לה, מבעי לה לכדתנא: "יובל היא קדש" מה קדש תופס את דמיו וכו'. מדקתני "לקח" אלמא דרך מקח אין, דרך חלול לא, אמר רב אשי: מחלקת בפירי שני, אבל בפירי ראשון דברי הכל דרך מקח אין דרך חלול לא. "בשנת היובל הזאת" זו מוציאה עבדים, ואין שביעית

מוציאה עבדים. שהיה בדיון: ומה אם יובל שאינו משמט כספים מוציא את העבדים, שביעית שמשמט את הכספים אינו דין שתוציא עבדים. תלמוד לומר: "בשנת היובל הזאת" זו מוציאה עבדים ואין שביעית מוציאה עבדים. קל וחמר ליובל שישמט כספים: ומה אם שביעית שאינה מוציאה עבדים משמט כספים, יובל שמוציא עבדים אינו דין שישמט כספים. תלמוד לומר: "וזה דבר השמטה שמוט" שמטה משמט כספים, ויובל מוציא עבדים. "תשובו" גוי לרבות המקדיש את שדהו ועמד בנו וגאלה, שתחזר לאביו ביובל.

"וכי תמכרו ממכר לעמיתך וגוי אל תונו". כתיב: "כה הראני והנה אדני נצב על חומת אנד" על שורא דאוניתא. "ובגדו אנד" כבעל חוב שהוא עומד ובגדו שטר. רבי ברכיה בשם רבי אלעזר אמר: בכל עונות כתיב: "נושא עון ועבר על פשע", ברם הכא: "לא אוסיף עוד עבור לוי". רבי יודן בשם רבי יוחנן: "ובצעם בראש כלם" קפה שהיא מלאה עונות, מי מקטרג בראש כלם, גזל. בני אדם שהיו בהם עובדי אלילים ושפיכות דמים גלוי עריות, הגזל חמור כנגד כלם. אמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן: עשרים וארבעה חטאות סדר יחזקאל, ומכלם לא חתם אלא בגזל, שנאמר: "והנה הפיתי כפי אל בצעד". לפיכך משה מזהיר לישראל: "אל תונו איש את אחיו". אמר רבי חייה בר אבא: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך" וכי תמכרו, אתם עתידים למכר לאמות העולם, אלא תשתתפון לברייתן עמכון, כהדיו שעשו חנניה מישאל ועזריה, שאמרו לנבוכדנאצר: "לא חשחין אנחנו על דנה פתגם וגוי, הן איתי אלהנא" וגוי.

רמז תרסא אמר רבי יוסי בר' חנינא: בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית. אדם נושא ונותן בפרות שביעית, לסוף מוכר את מטלטליו, שנאמר: "בשנת היובל הזאת" וגוי, וסמיך לה: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד" וגוי דבר הנקנה מיד ליד, ומאי ניהו, מטלטליו. לא הרגיש, לסוף מוכר את שדהו, שנאמר: "כי ימוך אחיד ומכר מאחזתו". לא באת לידו, לסוף מוכר את ביתו. שנאמר: "ואיש כי ימכר בית מושב". מאי שנא התם דאמר: "לא הרגיש" ומאי שנא הכא דאמר: "לא באת לידו", כדרב הונא, דאמר רב הונא: כיון שעבר אדם עברה ושנה בה, נעשה לו כהתר. לא באת לידו, סוף שמוכר את בתו, שנאמר: "וכי ימכר איש את בתו". ואף על גב דבתו בהאי ענינא לא כתיבא, הא קא משמע לן דלזבין איניש ברתה ולא לזיף ברביתא. מאי טעמא, בתו מגרעא ואזלא, ורביתא מוספא ואזלא. לא באת לידו, לסוף לווה ברבית. שנאמר: "וכי ימוך אחיד ומטה ידו", וכתיב: "אל תקח מאתו נשך ותרבית". לא באת לידו, לסוף מוכר את עצמו. שנאמר: "וכי ימוך אחיד עמך ונמכר לך". ולא לך אלא לגר, שנאמר: "ונמכר לגר". ולא לגר צדק אלא לגר תושב, שנאמר: "לגר תושב. משפחת גר" זה הנכרי. כשהוא אומר: "או לעקר" זה הנמכר לעבודת אלילים עצמה. נכסים שיש להם אחריות, נקניו בכסף, בשטר ובחזקה. בחזקה מנלו, אמר קרא: "וישבו

בְּעָרִיכֶם אֲשֶׁר תִּפְשֹׁתֶם". דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל תִּנָּא: "וַיִּרְשָׁתֶם אוֹתָהּ וַיִּשְׁבַּתֶּם בָּהּ" בְּמָה יִרְשָׁתֶם, בִּישִׁיבָה. וְשָׂאִין לָהּ אַחֲרֵיכֶם, אִין נִקְנִין אֶלָּא בְּמִשְׁיכָה. מְנַלְו, דְּכִתְיִב: "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לְעַמִּיתְדָּ אוֹ קִנְיָה מִיָּד" דְּבַר הַנִּקְנָה מִיָּד לְיָד, וּמֵאִי נִיהוּ, מִטְּלָטְלִין. וְר' יוֹחָנָן אָמַר: דְּבַר תּוֹרָה מְעוֹת קוֹנוֹת, תִּנָּא תִּקְנִיתָ דְּרַבְּנָן קִתְּנִי. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דְּבַר תּוֹרָה מְעוֹת קוֹנוֹת. וּמָה טַעַם אָמְרוּ מְשִׁיכָה קוֹנָה, גְּזָרָה שְׁמָא יֵאמֵר לוֹ נִשְׂרָפוּ חֲטִיף בְּעֵלְיָה כּוּ'. שְׁמָא תִּפְל דְּלָקָה בְּאַנְס, דְּאִי מוֹקְמַת לָהּ בְּרִשׁוּתָהּ מְסַר נִפְשָׁה טָרַח וּמִצִּיל, וְאִי לָא לָא מְסַר נִפְשָׁה וְלָא טָרַח וּמִצִּיל. וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר: מְשִׁיכָה מְפָרְשֶׁת מִן הַתּוֹרָה, דְּאָמַר קָרָא: "אוֹ קִנְיָה מִיָּד עַמִּיתְדָּ" דְּבַר הַנִּקְנָה מִיָּד לְיָד. וְר' יוֹחָנָן אָמַר: "מִיָּד" לְמַעוֹטֵי קַרְקַע דְּלִית בָּהּ אוֹנָא. וְרִישׁ לְקִישׁ, אִם כּוּן לִימָא קָרָא: "וְכִי תִמְכְּרוּ (מִיָּד) [לְיָד] אֶל תּוֹנוּ", "אוֹ קִנְיָה" לְמָה לִּי, שְׁמַע מִנָּה לְמִשְׁיכָה. וְר' יוֹחָנָן, "אוֹ קִנְיָה" מֵאִי עֵבִיד לָהּ, מִבְּעֵי לָהּ לְכַדְתִּנָּא: "וְכִי תִמְכְּרוּ לֹא תּוֹנוּ" אִין לִי אֶלָּא שְׁנַתְּאָנָה לוֹקַח, נְתַאָּנָה מוֹכֵר מִנָּן, תִּלְמוּד לזוֹמֵר: "אוֹ קִנְיָה". וְרִישׁ לְקִישׁ, תִּרְתִּי שְׁמַע מִנָּה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר נַחֲמָן אָמַר רִישׁ לְקִישׁ מְשׁוּם רַבִּי הוֹשְׁעָנָא: יִשְׂרָאֵל שְׁנַתְּו מְעוֹת לְגוּי בְּבִהְמִתּוֹ, בְּדִינֵיהֶם אָף עַל פִּי שְׁלָא מְשַׁד קִנְיָה, וְחִיבַת בְּבִכּוֹרָה. מֵאִי "בְּדִינֵיהֶם", אָמַר אַבְיִי: בְּדִין שְׁפָסְקָה לָהּ תּוֹרָה, דְּכִתְיִב: "אוֹ קִנְיָה מִיָּד עַמִּיתְדָּ" בְּמִשְׁיכָה, מִיָּד גּוֹי בְּכֶסֶף. וְאִימָא מִיָּד גּוֹי כָּל כָּל לֹא, אָמְרִי: לֹא סְלָקָא דְּעִתְדָּ. קַל וְחֹמֶר הִיא: גּוֹפּוֹ קוֹנָה, מְמוֹנּוֹ לֹא כָּל שְׁכָן. וְאִימָא עַד דְּאָכָא תִּרְתִּי, אָמְרִי: לֹא קַל וְחֹמֶר: גּוֹפּוֹ בְּאַחַת, מְמוֹנּוֹ בְּשִׁתִּים. אִימָא אוֹ בְּהָא אוֹ בְּהָא, דּוּמְיָא דְּעַמִּיתְדָּ, מָה עַמִּיתְדָּ בְּחֻדָּא אָף גּוֹי בְּחֻדָּא. וְגוֹי שְׁנַתְּו מְעוֹת לְיִשְׂרָאֵל [בְּבִהְמִתּוֹ], בְּדִינֵיהּ אָף עַל פִּי שְׁלָא מְשַׁד קִנְיָה, וּפְטוּרָה מִן הַבְּכּוֹרָה. מֵאִי "בְּדִינֵיהּ", אָמַר אַבְיִי: בְּדִינֵיהּ שְׁפָסְקָה לָהּ תּוֹרָה, "לְעַמִּיתְדָּ" הִיא דְּבְּמִשְׁיכָה, הִיא לְגוּי בְּכֶסֶף. אִימָא "לְעַמִּיתְדָּ" הִיא דְּלִיקְנִי, הִיא לְגוּי כָּל כָּל לֹא, קַל וְחֹמֶר הִיא: אִם גּוֹפּוֹ קוֹנָה, מְמוֹנּוֹ לֹא כָּל שְׁכָן. וְאִימָא עַד דְּאָכָא תִּרְתִּי, אָמְרִי: לֹא קַל וְחֹמֶר הִיא: גּוֹפּוֹ בְּאַחַת, מְמוֹנּוֹ בְּשִׁתִּים, וְאִימָא אוֹ בְּהָא אוֹ בְּהָא, דּוּמְיָא דְּ"עַמִּיתְדָּ" מָה עַמִּיתְדָּ בְּחֻדָּא, אָף גּוֹי בְּחֻדָּא. וְלֹאמִימַר דְּאָמַר: מְשִׁיכָה בְּגוֹי קוֹנָה, הִנִּיחָא אִי סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר: דְּבַר תּוֹרָה מְעוֹת קוֹנוֹת אֶבֶל מְשִׁיכָה לֹא קִנְיָה, אֶהְיִי "לְעַמִּיתְדָּ" לְעַמִּיתְדָּ בְּכֶסֶף, לְגוּי בְּמִשְׁיכָה. אֶלָּא אִי סָבַר לָהּ כְּרִישׁ לְקִישׁ דְּאָמַר: מְשִׁיכָה מְפָרְשֶׁת מִן הַתּוֹרָה "לְעַמִּיתְדָּ" בְּמִשְׁיכָה, וְלֹא לְגוּי בְּמִשְׁיכָה, "לְעַמִּיתְדָּ" מֵאִי אֶהְיִי, "לְעַמִּיתְדָּ" אֶתְהּ מִחֲזִיר אוֹנָא, וְלְגוּי אִי אֶתְהּ מִחֲזִיר אוֹנָא. מִ"אֶל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתּוֹ" נִפְקָא, חַד בְּגוּי, וְחַד בְּהַקְדָּשׁ. וְצָרִיכָא. דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא חַד, הִנּוּה אֶמְיָא: לְגוּי הִיא דְּלִית לָהּ אוֹנָא, אֶבֶל לְהַקְדָּשׁ יֵשׁ לוֹ אוֹנָא, קָא מְשַׁמַּע לָן. הִנִּיחָא אִי סָבַר לָהּ כְּמֵאן דְּאָמַר גְּזֵלוֹ אֶסוּר הִינּוּ דְּאֶצְטְרִיד קָרָא לְמִישְׁרֵי אוֹנָא, אֶלָּא אִי סָבַר לָהּ כְּאִידָּ, "לְעַמִּיתְדָּ" לְמָה לִּי, עַל כְּרַחֲדָּ כְּרַבִּי יוֹחָנָן סְבִירָא לָהּ.

"וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מינד" דבר הנקנה מינד ליד. יצאו קרקעות שאינן מטלטליו. יצאו עבדים שהקשו לקרקעות. יצאו שטרות, שאף על פי שמטלטליו, אמר קרא: "ממכר" מי שגופו קנוי וגופו מכור, יצאו שטרות שאין גופן קנוי ואין גופן מכור ואין עומדין אלא לראיה שלהן. מכאן אמרו: המוכר שטרותיו [לבשם] יש להן אונאה. וקא משמע לן דיש אונאה לפרוטות. הקדשות "עמיתך" כתיב.

למה לי דכתב לאו ברבית, לאו באונאה (ברמז תר"ו).

"וכי תמכרו" אין לי אלא שנתאנה לוקח, נתאנה מוכר מנין, תלמוד לומר: "או קנה אל תונו". ואצטריך למכתב לוקח ואיצטריך למכתב מוכר. דאי כתב רחמנא מוכר, הנה אמינא משום דקים לה בזבינתה, אבל לוקח דלא קים לה בזבינתה אימא לא אזהרה רחמנא בלא תונו ואי כתב רחמנא לוקח, משום דמזבן קא זבין, דאמרי אינשי: זבנית קנית, אבל מוכר דאבדי קא מוביד, דאמרי אינשי: זבין אוביד, אימא לא אזהרה רחמנא בלא תונו. צריכא. "וכי תמכרו ממכר אל תונו" רב אמר: שתות מקח שנינו. ושמואל אמר: שתות מעות [נמי] שנינו. שוי שתא בחמשא שוי שתא בשבעה, דכלי עלמא לא פליגי דבתר מקח אזלין ואונאה הויא. כי פליגי שויא חמשא בשתא ושוי שבעה בשתא, לשמואל דאמר בתר מעות אזלין אידי ואידי אונאה הויא, לרב דאמר בתר מקח אזלין שוי חמשה בשתא בטול מקח הויא, שוי שבעה בשתא מחילה הויא. ושמואל אמר: כי אמרינן מחילה ובטול מקח, היכא דליכא שתות משני צדדין. אבל היכא דאכא שתות אפלו מצד אחד הויא אונאה. תניא כותה דשמואל: מי שהטל עליו, ידו על העליונה. כיצד, מכר לו שנה חמש בשש, מי נתאנה, לוקח, יד לוקח על העליונה: רצה, אומר לו: תן לי [מעותי, או תן לי מה שאוניתני. מכר לו שנה שש בחמש, מי נתאנה, מוכר כו', רצה, אומר: תן לי] מקחי או תן לי מה שאוניתני. אמר רבא: הלכתא פחות משתות נקנה מקח, יתר על שתות בטל מקח, שתות קנה ומחזיר אונאה. וזה וזה בכדי שיראה לתגר או לקרובו. ולא שנו אלא לוקח, אבל מוכר לעולם חוזר. מנין כשתהא מוכר לא תהא מוכר אלא לעמיתך, תלמוד לומר: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך". מנין כשתהא קונה לא תהא קונה אלא מעמיתך, תלמוד לומר: "או קנה מינד עמיתך". אין לי אלא קרקעות שבהן דבר הכתוב. מנין לרבנות כל דבר, תלמוד לומר: "ממכר" לרבנות כל דבר. "אל תונו איש את אחיו" זו אונאת ממון, וכול זו אונאת דברים, כשהוא אומר "ולא תונו איש את עמיתו" הרי אונאת דברים אמור, הא מה אני מקיים "אל תונו איש את אחיו" זו אונאת ממון. בכמה היא אונאה, ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע, שתות למקח. עד מתי מתר להחזיר, עד כדי שיראה לתגר או לקרובו. הורה רבי טרפון בלד, האונאה שמונה כסף לסלע, שליש למקח, ושמו תגרי לד. אמר להם: מתר להחזיר כל היום. אמרו: ניח לנו רבי טרפון את מקומנו, וחזרו לדברי חכמים.

כַּשֶׁם שְׂאוֹנְאָה לְהַדְיוּט, כִּדּוּ אֹנְאָה לְתַגָּר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אֵין לְתַגָּר אֹנְאָה. כַּמָּה תְּהֵא סַלַע חֲסָרָה וְלֹא תְּהֵא בָּהּ אֹנְאָה, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: אַרְבַּע אֲסָרוֹת, מֵאֲסָר לְדִינָר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אַרְבַּע פְּנִידִיוֹנוֹת, מִפְּנִידִיוֹן לְדִינָר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: שְׁמוֹנֶה פְּנִידִיוֹנוֹת, מִשְׁנֵי פִּנְדִּיּוֹן לְדִינָר. עַד מְתֵי מִתֵּר לְהַחֲזִיר, בְּכַרְכִּין עַד שְׂרָאָנָה לְשַׁלְחָנִי. בְּכַפְרִים עַד עַרְבֵי שַׁבְּתוֹת, שְׁכֹן דְּרָדָּה הַשּׁוֹק לְהִיּוֹת עוֹמֵד בְּעֵירוֹת מַעְרָב שַׁבַּת לְעָרָב שַׁבַּת. אִם הָיָה מִכְרָה, אֶפְלוּ לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשׁ מִקְבֻלָּה הַיְמָנִי, וְאִם לֹא, אֵין לוֹ עָלָיו אֶלֶּא תַרְעוּמוֹת. וְנוֹתְנָה לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ, שְׂאִינוּ אֶלֶּא נֶפֶשׁ רָעָה. "אֵל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אַחִיו" אֵין לִי אֶלֶּא אִישׁ אֶת אִישׁ, אִישׁ אֶת אִשָּׁה אִשָּׁה אֶת אִישׁ מִנִּין, אֵין לִי אֶלֶּא תַגָּר לְתַגָּר הַדְיוּט לְהַדְיוּט, תַגָּר לְהַדְיוּט לְתַגָּר מִנִּין, תַלְמוּד לּוֹמֵר: "אֶת אַחִיו" מִכָּל מְקוֹם. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: תַגָּר לְהַדְיוּט יֵשׁ לוֹ אֹנְאָה, הַדְיוּט לְתַגָּר אֵין לוֹ אֹנְאָה.

הַמוֹכֵר שְׂדֵהוּ בְּשַׁעַת הַיּוֹבֵל, אֵינוּ מִתֵּר לְגֹאֵל פְּחוֹת מִשְׁתֵּי שְׁנַיִם, שְׁנֵאֵמַר: "בְּמִסְפָּר שְׁנֵי תְּבוּאוֹת יִמָּכַר לָדָּ." הִיתָה שְׁנַת שְׁדָפוֹן וְיִרְקוֹן אוֹ שְׁבִיעִית, אֵינוּ עוֹלָה לוֹ מִן הַמִּנְיָן. גֵּרָה אוֹ הוֹבִיָּה, עוֹלָה לוֹ מִן הַמִּנְיָן. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אֹמֵר: מִכְרָה לוֹ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְהִיא מְלֵאָה פְּרוֹת, הָרִי זֶה אוֹכֵל שְׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת בְּשְׁתֵּי שְׁנַיִם. "אֵינוּ גוֹאֵל" לֹא קִתְּנִי, אֶלֶּא "אֵינוּ מִתֵּר לְגֹאֵל" אֶלֶּמָּא קְסָבֵר אֲסוּרָא נִמְי אַכָּא, וְאֶפְלוּ קְרָקוּשֵׁי זוּזַי נִמְי אֲסוּר. וְלֹא מִבְּעִיָּא מוֹכֵר דְּוֹדָאֵי בְּעֵשָׂה, דְּכַתִּיב: "בְּמִסְפָּר שְׁנֵי תְּבוּאוֹת יִמָּכַר לָדָּ", אֶלֶּא אֶפְלוּ לּוֹקַח נִמְי בְּעֵשָׂה, דְּבַעֲיָנָן "שְׁנַיִם תִּקְנֶה" וְלִיכָּא. תַנְיָא: רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אֹמֵר: מִנִּין שְׁאֵם מִכְרָה לוֹ עָרָב רֹאשׁ הַשָּׁנָה מְלֵאָה פְּרוֹת, (נִכּוֹל) [שְׁלֵא] יֹאמֵר לוֹ הִנֵּחַ לִפְנֵי כְּדָרָדָּה שְׁהַנְחִיתִי לְפָנֶיךָ, תַלְמוּד לּוֹמֵר: "מִסְפָּר שְׁנֵי תְּבוּאוֹת יִמָּכַר לָדָּ" פְּעָמִים שְׁאָדָם אוֹכֵל שְׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת בְּשְׁתֵּי שְׁנַיִם. אֲתַמַּר: הַמוֹכֵר שְׂדֵהוּ בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל עֲצָמָה רַב אָמַר: מִכּוֹרָה וְיוֹצָאָה. וְשְׁמוּאֵל אָמַר: אֵינָה מִכּוֹרָה כָּל עֶקֶר. מִיתִיבִי: "אַחַר הַיּוֹבֵל שְׁנַיִם תִּקְנֶה" מְלַמֵּד שְׁמוֹכְרָה סְמוּךְ לַיּוֹבֵל. מִפְּלֵג מִן הַיּוֹבֵל מִנִּין, תַלְמוּד לּוֹמֵר: "לִפְנֵי רֹב הַשְּׁנַיִם וְגו'." וּבְשַׁנַּת הַיּוֹבֵל עֲצָמָה לֹא יִמָּכַר, וְאִם מִכֵּר אֵינָה מִכּוֹרָה. אָמַר לָדָּ רַב: אֵינָה מִכּוֹרָה לְמִסְפָּר שְׁנֵי תְּבוּאוֹת, אֲבָל מִכּוֹרָה הִיא וְיוֹצָאָה. שְׁתֵּי שְׁנַיִם שְׁבַשְׂדָּה אַחְזָה מַעַת לַעַת (כְּתוּב לְמַעַלָּה בְּרַמְזֵי שִׁ"א). הִיתָה שְׁנַת שְׁדָפוֹן וְיִרְקוֹן אוֹ שְׁבִיעִית אוֹ שְׁנַיִם כְּשֵׁנִי אֵלֶּיהוּ, אֵין עוֹלָה לוֹ מִן הַמִּנְיָן. קִתְּנִי שְׁנַת שְׁדָפוֹן דּוּמִיָּא דְּשְׁנַיִם כְּשֵׁנִי אֵלֶּיהוּ דְּלֹא הִיתָה תְּבוּאָה כָּלֵל, אֲבָל אַכָּא תְּבוּאָה סְלִקָּא לָהּ וְלֹא אִמְרִינָן מִכַּת מְדִינָה הִיא. שְׂאֵנִי הֵתָם, דְּאָמַר קְרָא: "מִסְפָּר שְׁנֵי תְּבוּאוֹת יִמָּכַר לָדָּ" שְׁנַיִם שְׁנֵי תְּבוּאָה בְּעוֹלָם. אָמַר לָהּ רַב אִשִּׁי לְרַב כְּהֵנָּא: אֶלֶּא מַעַתָּה שְׁבִיעִית תַעֲלָה לוֹ מִן הַמִּנְיָן, דְּהֵא אַכָּא תְּבוּאָה בְּחוּצָה לְאַרְצָה, אָמַר לָהּ: שְׁבִיעִית אִפְקַעְתָּא דְּמִלְכָּא הוּא. אֶלֶּא מַעַתָּה [שְׁבִיעִית] לֹא תַעֲלָה לוֹ מִן הַגְּרוּעָה, אֶלֶּמָּה תִנּוּ: "נוֹתָן לוֹ סַלַע וּפְנִידִיוֹן לְשָׁנָה", אָמַר לָהּ: שְׂאֵנִי הֵתָם דְּחִזְיָא לְמִשְׁטַחָא בָּהּ פִּירִי. אָמַר רַבָּא: קְרָא וּמִתְנִיתִין מְסִיעַ לְרִישׁ לְקִישׁ קִנְיָן פְּרוֹת לֹא כְּקִנְיָן הַגּוֹף

דמי, קרא דכתיב: "כי מספר תבואת הוא מוכר לך", מתניתין דתנן: "בכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת לאביו ביובל".

"ולא תונו איש את עמיתו". כתיב: "מות וחיים ביד לשון" תרגם עקילס מצטרא ומכירין: מות מכאן וחיים מכאן. היתה לפנינו גחלת ונפח בה בערה, רקק בה כבתה. אמר רבי חיא בר אבא: היתה לפנינו כלכלה של תאנים, אכלה עד שלא עשרה מות ביד לשון, עשרה ואכלה חיים ביד לשון. רבן גמליאל אמר לטבי. עבדי, פוק זבין לי צדו טבא מן שוקא. איתי לה לשון. תוב אמר לו: פוק זבין לי צדו בישא מן שוקא. איתי לה לשון. אמר לה: כד אמרית לך: צדו טבא, איתת לי לישון, וכד אמרית לך: צדו בישא, איתת לי לישון, אמר לה: מרי, מנה טבתא ומנה בישתא, כד הוא טב לית טב מנה, וכד הוא ביש לית ביש מנה. רבי עשה סעדה לתלמידיו. הביא לפניהם לשונות רבין ולשונות קשין. התחילו בוורין את הרבין ומניחין את הקשין. אמר להם: בני, כף יהא לשונכם רך אלו עם אלו. לפיכך משה מזהיר את ישראל: "ולא תונו איש את עמיתו". "ולא תונו איש את עמיתו" עם אתו, עם שאתה בתורה ומצות. "אל תונו" באונאת דברים הכתוב מדבר. או אינו אלא באונאת ממון, כשהוא אומר: "וכי תמכרו ממכר וגו' הרי אונאת ממון אמור, הא מה אני מקיים "ולא תונו איש את עמיתו", באונאת דברים הכתוב מדבר. הא כיצד, אם היה בעל תשובה, לא יאמר לו: זכר מעשיך הראשונים. אם היה בן גרים, לא יאמר לו: זכר מעשה אבותיך. היה גר ובא ללמד תורה, לא יאמר לו: פה שאכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים יבוא ללמד תורה שיצתה מפי השכינה. אם היו יסורין באין עליו או שהיה מקבר את בניו, לא יאמר לו כדרך שאמרו חבריו לאיוב: "הלוא יראתך כסלתך וגו', זכר נא מי הוא נקי אבד". אם היו חמרין מבקשין תבואה [ממנו], לא יאמר להם: לכו אצל פלוני, ויודע שלא מכר מעולם. רבי יהודה אומר: אף לא יתלה עצמו על המקח בשעה שאין לו דמים. שהרי הדבר מסור ללב, ונאמר בו: "ויגראת מאלהיך". אמר רבי יוחנן: גדול אונאת דברים מאונאת ממון, שזה נאמר בו "ויגראת", וזה לא נאמר בו "ויגראת". רבי אלעזר אמר: זה בגופו, וזה בממונו. רבי שמואל בר נחמני אמר: זה נתן להשבון, וזה לא נתן להשבון.

"ועשיתם את חקתי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אתם" לתן שמירה ועשיה למשפטים, שמירה ועשיה לחקים. "וישבתם על הארץ" ולא גולין. "לבטח" ולא מפחדין. "ונתנה הארץ פריה ואכלתם (לחמכם) לשבע" [שיהא אדם] אוכל הרבה ושבע, דברי רבי יהודה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף היא אינה סימן ברכה. אם כן למה נאמר: "לשבע", שלא יהא דבר חסר לשלחנו שאינו עולה לו. "וישבתם לבטח" [ולא מפחדין] ולא מפחדין. "עליה" ולא גולין. "וכי תאמרו" עתידין אתם לומר: "מה נאכל בשנה השביעת הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו". אמר רבי עקיבא אם אינם זורעין מה הן אוספין, מכאן לספיחים

שְׁהוּ אֲסוּרִין. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵין סִפְחִים אֲסוּרִים מִדְּבָרֵי תוֹרָה, אֶלֶּא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר: "הוּ לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת תְּבוּאֹתֵינוּ", אֲמַרְתָּ לָנוּ: אֵל תִּזְרְעוּ, מָה שְׁאֲנוּ כּוֹנְסִין אֵין מְכַנְיִסִין לְקִיּוֹם, אֲמַרְתָּ לָנוּ: בְּעָרוּהוּ, מָה אָנוּ אוֹכְלִין מִן הַבְּעוֹר וְאֵילָף.

"וְצוּיֵיתִי אֶת בְּרַכְתֵּי לָכֶם בְּשָׁנָה הַשְּׁשִׁית" אֵין לִי אֶלֶּא בְּשִׁשִּׁית, מִנֵּין בְּחֻמְשִׁית בְּרַבִּיעִית בְּשְׁלִישִׁית וּבִשְׁנִית, יְהוּ מְסַפְקוֹת מִשָּׁנָה לַחֲבֵרְתָּהּ, תִּלְמוּד לּוֹמַר: ("וּבִשְׁנָה") [בְּשָׁנָה הַשְּׁשִׁית] וְעֵשֶׂת אֶת הַתְּבוּאָה לְשֵׁלֶשׁ הַשָּׁנִים" לְשִׁשִּׁית וְלְשְׁבִיעִית וּלְמוֹצָאֵי יוֹבֵל. דְּבָר אַחֵר: "לְשֵׁלֶשׁ הַשָּׁנִים" לְשְׁבִיעִית וְלִיּוֹבֵל וּלְמוֹצָאֵי יוֹבֵל. תֵּן הַתָּם: "הַתְּבוּאָה וְהַזֵּית מְשִׁיבֵיאוּ שְׁלִישׁ". מִנָּה הֵי מְלִי, דְּכַתִּיב: "וְעֵשֶׂת אֶת הַתְּבוּאָה לְשֵׁלֶשׁ הַשָּׁנִים" אֵל תִּקְרִי "לְשֵׁלֶשׁ" אֶלֶּא "לְשִׁישׁ". הַאי מְבַעֵי לֵה לְגוּפָהּ, כְּתִיב קָרָא אַחֲרֵינָא: "וּזְרַעְתֶּם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת וְאֶכְלְתֶם מִן הַתְּבוּאָה יָשׁוּ" וְגו', (כְּתוּב לְעִיל).

"וּזְרַעְתֶּם אֶת (הַשָּׁנָה) הַשְּׁמִינִת" זֶה שְׁמִינִת שְׁאֵחַר הַשְּׁמִיטָה. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "שָׁנָה" זֶה (שְׁבִיעִית) [תְּשִׁיעִית] שְׁאֵחַר שְׁמִינִת שְׁאֵחַר שְׁמִיטָה. "וְאֶכְלְתֶם מִן הַתְּבוּאָה יָשׁוּ" וְלֹא סְלִמְנִטִּין. "עַד הַתְּשִׁיעִית" זֶה תְּשִׁיעִית שְׁאֵחַר יוֹבֵל שְׁאֵחַר שְׁמִטָּה. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "שָׁנָה" זֶה עֲשָׂרִית שְׁאֵחַר תְּשִׁיעִית שְׁאֵחַר יוֹבֵל שְׁאֵחַר שְׁמִטָּה. "עַד בּוֹא תְּבוּאֹתָה תֵּאָכְלוּ יָשׁוּ" שְׁהוּא אַחַת עֲשָׂרָה לִיּוֹבֵל. מֵאֵי סְלִמְנִטִּין, אָמַר רַב נַחֲמָן: רְצִינְתָּא. רַב שֵׁשֶׁת אָמַר: בְּלֹא שְׁדִיפָא. תִּנְיָא כְּוִתָּה דְרַב נַחֲמָן: "וְאֶכְלְתֶם מִן הַתְּבוּאָה יָשׁוּ" זְכוּל יְהוּ מְצַפִּין לְחֻדָּשׁ מִפְּנֵי יָשׁוּ שְׁכָלָה, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "עַד בּוֹא תְּבוּאֹתָה" עַד שְׁתְּבוֹא תְּבוּאָה מֵאֲלֵיָהּ. תִּנּוּ רַבָּנָן: "וְאֶכְלְתֶם מִן הַתְּבוּאָה יָשׁוּ" מִלְּמַד, שְׁכָל הַיָּשׁוּ מְחַבְּרוּ מְעַלָּה מְחַבְּרוּ. וְאֵין לִי אֶלֶּא דְּבָרִים שְׁדַרְכָּן לְיָשׁוּ, דְּבָרִים שְׁאֵין דַּרְכָּן לְיָשׁוּ מִנֵּין, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "יָשׁוּ נוֹשׁוּן" מִכָּל מְקוֹם. "וְיָשׁוּ מִפְּנֵי חֻדָּשׁ תּוֹצִיאוּ" מִלְּמַד, שְׁיֵהִיו אוֹצְרוֹת מְלֵאוֹת יָשׁוּ וּגְרָנוֹת מְלֵאוֹת חֻדָּשׁ, וְיֵהוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: הֵיאָדָּ נּוֹצִיא זֶה מִפְּנֵי זֶה, אָמַר רַבִּי פִּפְא: כָּל מְלִי עֵתִיקָא מְעַלִּי, לְבַר מִתְמָרִי וְשִׁיכְרָא וְהֶרְסָנָא. "וְהֵאָרֶץ לֹא תִמְכַּר לְצַמִּיתָת" לְחִלוּטִין. "כִּי לִי הָאָרֶץ" אֵל תִּרְעַע עֵינִידָּ בָּהּ. "כִּי גְרִים וְתוֹשְׁבִים אִתְּם עִמְדִי" אֵל תַּעֲשׂוּ עֲצָמְכֶם עֶקֶר, וְכֵן דּוּד אוֹמֵר: "כִּי גַר אֲנִכִי עִמָּךְ תּוֹשֵׁב כְּכֹל אַבוֹתַי", וְאוֹמֵר: "כִּי גְרִים אֲנַחְנוּ [לְפָנֶיךָ] וְתוֹשְׁבִים כְּכֹל אַבוֹתֵינוּ". "אִתְּם עִמְדִי" דִּין לְעֵבֵד שְׁיֵהֵא שׁוּהָ כְּרַבּוֹ. כְּשֶׁתְּהִיו שְׁלִי הָרִי הֵיאָ שְׁלָכֶם. "וּבִכֹּל גְּאֻלָּה תִתְּנוּ" זְכוּל בְּעֵבְדִים בְּשִׁטְרוֹת בְּמִטְלָטְלִין, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "אָרֶץ אַחֲזָה" לְאָרֶץ. אִם כֵּן "וּבִכֹּל גְּאֻלָּה תִתְּנוּ" לָמָּה לִי, לְרַבּוֹת בְּתִים וְעֵבֵד עֲבָרִי.

רמז תרסב "וּבִכֹּל אָרֶץ אַחֲזָתְכֶם גְּאֻלָּה תִתְּנוּ" לְרַבּוֹת בְּתֵי חֲצָרִים וְעֵבֵד עֲבָרִי. בְּתֵי חֲצָרִים בְּהִדְיָא כְּתִיב בְּהוּ: "עַל שְׂדֵה הָאָרֶץ יִחְשַׁב", הֵהוּא לְקַבְּעוּ חוּבָה וְאֵלִיבָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. דְּתִנְיָא: "וְגֹאֵל אֶת מִמְכַּר אַחִיו" רְשׁוּת. אוֹ אֵינוּ אֶלֶּא

חובה, תלמוד לומר: "כי לא יהיה לו גאל" [וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים], אלא זה שאינו רוצה לקח ויש לו, שהרשות בידו, דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר: "וגאל את ממכר אחיו" חובה. או אינו אלא רשות, תלמוד לומר: "ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו" הפתוב קבעו חובה. בשלמא למאן דאמר לרבות בתי ערי חומה, הינו דכתיב: "בכל", אלא למאן דאמר לרבות בתי חצרים מאי "בכל", קשיא. מנין שאין אדם רשאי למכר את שדהו להניחה בפנדתו לקח בה פלים לקח בה בית, [אלא אם כן הענין], תלמוד לומר: "כי ימוך ומכר" אין מוכר אלא לכשיעני. יכול יצא מכל נכסיו בבת אחת, תלמוד לומר: "מאחזתו" כו'. אמר רבי אליעזר בן עזריה: אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים את כל נכסיו, על אחת כמה וכמה חייב להיות חס על נכסיו. "ובא גאלו הקרב אליו" הקרוב קרוב קודם. "וגאל את ממכר אחיו" לרבות את הנותן מתנה. "ואיש כי לא יהיה לו גאל" וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים, [אלא] גואל שיוכל לגאל. "והשיגה ידו" ידי עצמו. "ומצא" שלא ימכר ברחוק ויגאל בקרוב, ברעה ויגאל בייפה, ולא ילוה ויגאל. "כדי גאלתו" אין גואל לחצאין. "וחשב את שני ממכרו" שנים הוא מחשב, ואין מחשב חדשים. מנין אם רצה לעשות חמשים שנה עושה, תלמוד לומר: "והשיב את העדף".

רמז תרסג למימרא ד"מצא" השתא משמע, ורמינהו: "ומצא" פרט לממצא את עצמו. מכאן אמר רבי אליעזר בן יעקב: אם משיצתה אבן מתחת ידו הוציא הלה את ראשו וקבלה פטור. אמר רבה: הכא מענינא דקרא, "ומצא" דומיא ד"והשיגה ידו" מה "השיגה ידו" השתא אף "מצא" נמי השתא. הכא מענינא דקרא, "מצא" דומיא ד"יער", מה "יער" מידי דאיתה מעקרא אף "מצא" נמי מידי דאיתה מעיקרא.

רמז תרסד תנו רבנן: מכרה לראשון במנה, ומכר הראשון לשני במאתים, מנין שאינו מחשב אלא עם הראשון, תלמוד לומר: "לאיש אשר מכר לו". מכרה לראשון במאתים, ומכר הראשון לשני במנה, מנין שאין מחשב אלא עם האחרון, שנאמר: "לאיש" [לאיש] אשר בתוכו, דברי רבי דוסתאי. רבי יהודה אומר: מכרה לו במנה והשביחה ועמדה על מאתים, מנין שאין מחשבין אלא במנה, שנאמר: "והשיב את העדף" העדף שבגידו. מכרה לו במאתים והכסיפה ועמדה על מנה, מנין שאין מחשב אלא במנה, שנאמר: "והשיב את העדף" [העדף] שבקרקע. מאי ביניהו, דאיסקר וזל ואיסקר. וממאי דלקלא, אימא לחומרא, לא סלקא דעתך, דגמר "גאלה גאלה" מעבד עברי. והתם מנלו, דתנא: נמכר במנה והשביח ועמד על מאתים, מנין שאין מחשבין אלא במנה, שנאמר: "כפי שגיו". ואין לי אלא עברי הנמכר לנכרי שיגאל וידו על העליונה, נמכר לישראל מנין, תלמוד לומר: "שכיר שכיר" לגזרה שוה. אמר אבוי: הריני כבן עזאי בשוקי טבריא. אמר לה ההוא מרבנן לאבוי: מכדי הני קראי אכא למדרשינהו לקלא ואכא למדרשינהו

לחמרא, ממאי דלקלא אימא לחמרא, לא סלקא דעתך, מדאקיל רחמנא גביה, דתנא: "כי טוב לו עמך" עמך במאכל עמך במשתה, שלא תהא אתה אוכל פת נקייה והוא אוכל פת קבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש, אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי תבן. מפאן אמרו: הקונה עבד עברי פקונה אדון לעצמו. אדרבה נחמיר עלה מדרבי יוסי ברבי חנינא, דתנא רבי יוסי בר חנינא אומר: בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית וכו' (פדלעיל ברמיז תרס"א), אמר לה: הא אהדרה קרא, דתנא דבי רבי ישמעאל: הואיל והלך זה ומכר עצמו לאלילים אידחי אבן אחר הנופל, תלמוד לומר: "גאלה תהיה לו (וביובל יצא) אחד מאחיו יגאלנו"!. ואימא גאלה דלא לטמע בגוים, ולעולם פדיונו נחמיר עלה. אמר רב נחמן בר יצחק: כתיב: "אם עוד רבות בשנים", וכתיב: "ואם מעט נשאר בשנים" וכי יש שנים מרבות ויש שנים מעטות, אלא נתרבה כספו "מכסף מקנתו", נתמעט כספו "כפי שניו". ואימא היכא דעבד תרתיה ופישון ארבעה לתב לה ארבעה "מכסף מקנתו", והיכא דעבד ארבעה ופישון תרתיה לתב לה תרתיה "כפי שניו", אם כן לכתוב "אם עוד רבות שנים אם מעט נשאר שנים" מאי "בשנים", נתרבה כספו בשנים "מכסף מקנתו", נתמעט כספו בשנים "כפי שניו". אמר רבי יוסי: דרשינהו רב נחמן להני קראי כסיני. "ושב לאחזתו" בבעל אחזה דברתי, ולא דברתי במוכר למוכר. "ואם לא מצאה ידו די השיב לו" מה תלמוד לומר, מנין אם אינו ענין לבעל השדה תנהו ענין לגואל שיגאל כסדר הזה, תלמוד לומר: "ואם לא מצאה ידו" ולא ילוה, "די השיב לו" ואין גואל לחצאין. "והיה ממכרו ביד הקנה אתו עד שנת היובל" ולא ביד הקדש עד שנת היובל, אלא מוכר ברחוק וגואל בקרוב, ברעה וגואל בגפה, ולווה וגואל חצאין. אמר רבי שמעון: מה טעם, מפני שבהדיוט הגיע יובל ולא נגאלה יוצאה לבעלים, ובהקדש הגיע יובל ולא נגאלה יוצאה לפהנים. "עד שנת היובל" שלא יכנס בה כלום. נמצאת אומר שדות וכספים משמיטים כפאחד: שביעית משמטות בסופה, יובל בתחלתו. "ויצא ביובל" אף מן הקדש. "ושב לאחזתו" לרבות את האשה.

רמז תרסה ההוא גברא דאחרמינהו לנכסה בפמ' דיתא, אתא לקמה דרב יהודה, אמר לה: שקול ארבע זוזי ואטיל עליהו ושדינהו בנהרא ואשתרי לך. אלמא קסבר סתם חרמים לבדק הבית. כמאן, כשמואל דאמר הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחלל, אימר דאמר שמואל שחללו, לכתחלה מי אמר, הני מלי בזמן שבית המקדש קים משום פסידא דהקדש, אבל בזמן הזה אפלו לכתחלה. אי הכי אפלו פרוטה נמי, לפרסומי מלתא. אמר עולא: אי הואי התם הנה יחיבנא פלהו לפהנים. אלמא קסבר עולא סתם חרמים לפהנים. מיתבי: אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, שנאמר: "עד שנת היובל יעבד עמך". ואין שדה אחזה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, שנאמר: "ויצא ביובל ושב לאחזתו". אין בתי ערי חומה נוהגין אלא בזמן שהיובל נוהג, שנאמר: "לא יצא

ביוֹבֵל". רבי שמעון אומר אין שְׁדָה חֲרָמִים נוהג אֶלָּא בְּזִמְן שְׁהִיבֵל נוהג, שְׁנֵאמַר: "וְהִזְהֵה הַשְּׁדָה בְּצֵאתוֹ בִּיבֵל" וְגו'. רבי שמעון בן אֶלְעָזָר אומר: אין גֵּר תוֹשֵׁב נוהג אֶלָּא בְּזִמְן שְׁהִיבֵל נוהג. אָמַר רב דִּימִי: מֵאֵי טַעמָא, אֶתְיָא "טוֹב טוֹב", כְּתִיב הָא "כִּי טוֹב לוֹ עִמָּד", וְכִתִּיב הָתָם "בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוּ". לֹא קִשְׁיָא, הָא בְּמִקְרָקֵי הָא בְּמִטְלָטְלִי. וְהָא מַעֲשֵׂה דְהִנְהוּ בְּפִמְבְּדִיתָא בְּמִקְרָקֵי הָהוּ, מִקְרָקֵי דְחוּצָה לְאַרְצָה כְּמִטְלָטְלִי דְאַרְצָה יִשְׂרָאֵל דְּמִי.

"וְאִישׁ כִּי יִמְכַר בֵּית מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה" (פְּתוּב בְּרִמְזוֹ תַקְס"ה). הַמּוֹכֵר בֵּית בְּבִתֵּי עָרֵי חוֹמָה, הָרִי זֶה גּוֹאֵל מִיָּד, וְגוֹאֵל כָּל שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ, וְאִין זֶה (כְּמִין) רְבִית. מֵת הַמּוֹכֵר, יִגָּאֵל בְּנוֹ. מֵת הַלּוֹקֵחַ, יִגָּאֵל מִיָּד בְּנוֹ. וְאִין מוֹנִין לוֹ שְׁנָה אֶלָּא מִשְׁעָה שְׁמֹכֵר לוֹ, שְׁנֵאמַר: "עַד מְלֹאת לוֹ שְׁנָה תִמְיָמָה". מַה תִּלְמוּד לומר "תִּמְיָמָה", לְהַבִּיא אֶת חֹדֶשׁ הָעֵבוֹר. רַבִּי אומר: לִתְּן לוֹ שְׁנָה וְעֵבוֹרָה. הַגִּיעַ יוֹם שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ וְלֹא נִגָּאֵלָה, הִיתָה חֲלוּטָה לוֹ, אֶחָד הַלּוֹקֵחַ וְאֶחָד שְׁנֵתוֹן לוֹ בְּמִתְנָה, שְׁנֵאמַר: "לְצִמְיָתָת". מִתְּנִיתִין דְּלֹא כְּרַבִּי, דְּתִנְיָא: רַבִּי אומר "יָמִים" אִין יָמִים פְּחוֹת מִשְׁנִים. וְרַבָּנָן, הָאֵי "יָמִים" מֵאֵי עֲבָדֵי לָהּ, מִבְּעֵי לְהוּ לְמִיּוֹם לְיוֹם. וְרַבִּי, מִיּוֹם לְיוֹם מְנָא לָהּ, נִפְקָא לָהּ מִ"עַד תָּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ" [שְׁלוֹ], וְלֹא שְׁנִים שֶׁל מְנִין עוֹלָם. וְ"יָמִים" מִבְּעֵי לְהוּ לְמַעַת לְעַת, דְּאֵי מִ"עַד תָּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ" הָהוּ אֲמִינָא מִיּוֹם (רַאשׁוֹן) [לְיוֹם] אִין, מַעַת לְעַת לֹא. וְרַבִּי, מַעַת לְעַת מְנָא לָהּ, נִפְקָא לָהּ מִ"תִּמְיָמָה". וְרַבָּנָן, הַהוּא מִבְּעֵי לְהוּ לְעֵבוֹרָה. וְרַבִּי נִפְקָא לָהּ לְעֵבוֹרָה, הִכִּי נִפְקָא מִיּוֹם לְיוֹם מַעַת לְעַת מִ"עַד תָּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ" נִפְקָא. מֵת הַמּוֹכֵר יִגָּאֵל בְּנוֹ. פְּשִׁיטָא, מַהוּ דְּתִימָא "אִישׁ כִּי יִמְכַר" אָמַר רַחֲמָנָא, וְהָאֵי לָאו מוֹכֵר הוּא, קָא מִשְׁמַע לָן: "וְהִיתָה גְּאֻלְתּוֹ" מִכָּל מְקוֹם. מֵת הַלּוֹקֵחַ יִגָּאֵל מִיָּד בְּנוֹ. פְּשִׁיטָא, מַהוּ דְּתִימָא "לְקַנְהָ אֶתוֹ" אָמַר רַחֲמָנָא, וְהָאֵי לֹא קָנָה, קָא מִשְׁמַע לָן: "וְהִיתָה גְּאֻלְתּוֹ" מִכָּל מְקוֹם. תְּנִין רַבָּנָן: "וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאת לוֹ שְׁנָה תִמְיָמָה" מַה תִּלְמוּד לומר, מְנִין אֶתָּה אומר: מְכָרָה לְרַאשׁוֹן וְעִמָּד הִרְאשׁוֹן וּמְכָרָה לְשֵׁנִי אִינִי יוֹדַע אִם שְׁנָה לְרַאשׁוֹן אִם שְׁנָה לְשֵׁנִי, כְּשֵׁהוּא אומר: "עַד מְלֹאת לוֹ" וְגו' הָוִי: שְׁנָה לְרַאשׁוֹן. לְמִי חֲלוּט, רַבִּי אֶלְעָזָר אומר: לְרַאשׁוֹן. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: לְשֵׁנִי. בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּלִדִּידָה קָא מְנִינָן. אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן מֵאֵי טַעמָא, אָמַר רַבִּי אַבְבָּא בַר מַמְלָה: מַה מְכָר לוֹ רַאשׁוֹן לְשֵׁנִי כָּל זְכוֹת שְׁתַּבּוּא לְיָדוֹ. תְּנִין רַבָּנָן: "שְׁנָה תִמְיָמָה" רַבִּי אומר: מוֹנָה שֶׁסִּי"ה יָמִים כְּנֶגֶד יָמוֹת הַחֲמָה. וְחֲכָמִים אומרִים: מוֹנָה שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם לְיוֹם, וְאִם נִתְעַבְּרָה נִתְעַבְּרָה לוֹ. "לְצִמְיָתָת" לְחֲלוּטִין. דְּבַר אַחַר: לְרַבּוֹת אֶת הַמִּתְנָה. מֵאֵי טַעמָא, "צִמְיָת, צִמְיָתוֹת" רַבָּה. אָמַר רַבָּנָן לְרַב פַּפָּא: כְּמָאן, דְּלֹא כְּרַבִּי מַאִיר, דְּאֵי רַבִּי מַאִיר הָא קָאמַר מִתְנָה אִינְהָ כְּמֹכֵר, אָמַר לָהּ רַב פַּפָּא: אֶפְלוּ תִימָא רַבִּי מַאִיר, שְׁאִינִי הָא דְּרַבִּי רַחֲמָנָא לְצִמְיָתָת. הָא גַּבִּי יוֹבֵל דְּכְתִיב: "תִּשְׁבוּ" לְרַבּוֹת אֶת הַמִּתְנָה, וְר' מַאִיר לֹא קָא מְרַבִּי, אֶלָּא הָא וְדָאֵי דְּלֹא כְּרַבִּי מַאִיר. תְּנִין רַבָּנָן: הַמְּקַדֵּשׁ בֵּית בְּבִתֵּי עָרֵי חוֹמָה הָרִי זֶה גּוֹאֵל מִיָּד וְגוֹאֵל לְעוֹלָם. גְּאֻלוֹ אַחַר

מיד הקדוש, הגיע יום שנים עשר חדש ולא נגאל, היה חלוט לו. מנא הני מלי, אמר שמואל: אמר קרא: "לקנה אתו" ואפלו מיד הקדוש. ולחלוט להקדוש, אמר קרא: "לדרתיו" יצא הקדוש שאין לו דורות. "לא יצא ביבל" למה לי, אמר רב ספרא: לא נצרכה אלא למוכר בית כבתי ערי חומה ופגע יובל בתוך שנתו, סלקא דעתך אמינא: לפיכך ביובל, קא משמע לן דלא יצא ביובל. בראשונה היה נטמן יום שנים עשר חדש כדי שתהא חלוטה לו. התקין הלל הזקן, שיהא חולש מעותיו ללשכה, והוא שובר את הדלת ונכנס אימתי שירצה. והלה יבוא ויטל את מעותיו. כל שהוא לפניו מן החומה, הרי הוא כבתי ערי חומה, חוץ מן השדות כו'. תנו רבנן: "בית" אין לי אלא בית, מנין לרבות בתי בדים ובתי מרחצאות ומגדלים ושוככים ובורות שיחין ומערות, תלמוד לומר: "אשר בעיר". יכול שאני מרבה את השדות, תלמוד לומר: "בית", דברי רבי יהודה. רבי מאיר "בית" אין לי אלא בית, מנין לרבות בתי בדים וכו' ובורות שיחין ומערות ואפלו שדות, תלמוד לומר: "אשר בעיר". אלא הא כתיב "בית", אמר רב חסדא: חולסית ומצולה אפא ביניהו, רבי מאיר אומר: כבתיים, רבי יהודה אומר: כשדות. "וקם הבית אשר בעיר" בית הבנוי בחומה, רבי יהודה אומר: אינו כבתי ערי חומה. רבי ישמעאל אומר: כהלל החיצון היא חומתו. אמר רבי יוחנן: ושניהם מקרא אחד דרשו, שנאמר: "ותורדם בחבל בעד החלון" וגו' רבי שמעון סבר כפשטה דקרא, שנאמר: "כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא יושבת". ורבי יהודה סבר "בחומה היא יושבת" ולא בעיר חומה. תנו רבנן: חומה ולא שור אגר. "סביב" פרט לטבריא שימה חומתה. רבי אליעזר בר' יוסי אומר: "אשר לו חמה" אף על פי שאין לו חומה עכשו והיה לו חומה קדם לכן. אמר רבי יהושע בן לוי: כרד שישב ולבסוף הקף נדון ככפר, מאי טעמא, דכתיב: "כי ימכר בית מושב עיר חומה" כשהקף ולבסוף ישב, ולא שישב ולבסוף הקף. "עד תם שנת ממכרו" (כתוב למעלה ברמז שי"א). "לצמיתת" (כתוב ברמז תקס"ד). שלשה "לא" כתוב בתורה אלו למ"ד, וקוראין "לו": "אשר לא פרעים", "אשר לא חמה", "אם לוא יגיד".

"ויאיש כי ימכר בית מושב עיר חומה" יכול שהקיפוה חומה מכאן ולהבא, תלמוד לומר: "בית מושב עיר חומה" שמקפת חומה מימות יהושע בן נון, ולא שהקיפוה מכאן ולהבא. אלו הן בתי ערי חומה: שלש חצרות של שני בתים המקפות חומה מימות יהושע בן נון, כגון קצרה הישנה של צפורי, וחקרה של גוש חלב, (וידעת) [ניורפה] הישנה, וגמלה, בגליל. וגדר, בעבר הירדן. וחדיד, ואונו, וירושלים, ביהודה. אמר רבי ישמעאל בר' יוסי: לא מנו את אלו אלא שהקדשו כשעלו מן הגולה, אבל הראשונות בטלו משבטלה הארץ.

"לקנה אתו" יכול לו לבדו, תלמוד לומר: "לדרתיו". יכול לדרותיו ולא לו, תלמוד לומר: "לקנה אתו". הא עד שיאמרו שני כתובין, ואם לאו לא שמענו. "בתי החצרים", נותנין להן כח יפה שבבתי ערי חומה וכח יפה שבשדות. נגאלין

מיד, ונגאליו כל שנים עשר חדש כבתיים, ויוצאיו ביובל ובגרעון כסף פשדות. תנו רבנו: "על שדה הארץ יחשב" הקישו הכתוב לשדה אחזה, מה שדה אחזה יוצאה ביובל ובגרעון כסף, אף בתי חצרים יוצאים ביובל ובגרעון כסף. אי מה שדה אחזה אינה נגאלת בפחות משתי שנים אף בתי חצרים אינו נגאליו בפחות משתי שנים, תלמוד לומר: "גאלה תהיה לו" מיד. הואיל ונתת להם כח יפה שבבתיים יכול לא יצאו ביובל, תלמוד לומר: "וביבל יצא". מאי קאמר, אומר רב הונא: לא נצרכה אלא להקדיש בית בבתי ערי החצרים וגאלו אחר מיד הקדש ופגע בו יובל בשנה שניה. למאי מדמית לה, אי לבתי ערי חומה מדמית לה ללוקח אחלט לה, ואי לשדה אחזה מדמית לה לכהנים נפקא, להכי איצטרך: "וביבל יצא". מתקיף לה רבי זירא: מאי אירגא גאלו אחר, אפלו לא גאלו אחר נמי. אומר לה אבוי: (גזרה) שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. מנלו, קל וחמר מן לוי: [מה בו לוי] שיפח כחו בממכרו הורע כחו בהקדשו, ישראל שהורע כחו בממכרו אינו דין שהורע כחו בהקדשו. והתם מנלו, דתנא: "ויוצא ממכר (בית וגו)" שומע אני אפלו עבדיו ושטריו ומטלטליו, תלמוד לומר: "בית ועיר אחזתו". יאמר "בית ועיר אחזתו", למה נאמר "ממכר", ממכרו יוצא בחנם, ואין הקדשו יוצא בחנם אלא בפדיון. ופליגא דרבי הושעיא, דאמר רבי הושעיא: הכל היו בכלל ונתן הכסף וקם לו", כשפרט לך הכתוב בשדה אחזה: "והיה השדה בצאתו ביובל" וגו' שדה הוא דפריק לה אחר יוצא לכהנים, אבל אינדו כדקימי קימי. אלא "וביבל יצא" למה לי, אומר רב פפא: לא נצרכה אלא למוכר בית בבתי החצרים ופגע בו יובל בשנה שניה. למאי מדמית לה, אי לבתי ערי חומה מדמית לה ללוקח אחלט לה, אי לשדה אחזה מדמית לה השלמה בעי, להכי איצטרך "וביבל יצא". תנא פותה דרב הונא, ותיובתא לרבי הושעיא: המקדיש בית בבתי ערי חצרים, הרי זה גואל מיד וגואלו לעולם. גאלו אחר מיד הקדש, הגיע יובל ולא נגאל, חוזר לבעלים ביובל.

"אשר אין להם חמה סביב". מה תלמוד לומר "ובתי החצרים", שאף על פי שיש להם חומה [רואין אותן] כאלו אין להם. וכמה הן, "בתיים" שנים, "החצרים" שנים, שתי חצרים של שני שני בתיים, דברי רבי עקיבא. היו שלש של שני [שני] בתיים, הרי הן כבתי ערי חומה. "אשר אין להם חמה סביב" ולא שור אגר. הכהנים והלוים מוכרין לעולם וגואלין לעולם, שנאמר: ("כי אחזת עולם הוא להם") "גאלת עולם תהיה ללוים". תנו רבנו: "גאלת עולם" מה תלמוד לומר, לפי שנאמר: "מספר שני תבואת ימכר לך" יכול אף זה כן, תלמוד לומר: "גאלת עולם". ולפי שנאמר: "והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה" יכול אף זה כן, תלמוד לומר: "גאלת עולם תהיה ללוים". ולפי שנאמר "וגם הבית" וגו' [יכול אף זה כן], תלמוד לומר: "גאלת עולם תהיה ללוים". בשלמא אינדו תרתתי לחיי, אלא בתי ערי חומה ללוים מי אית להו, והתנא: ערים הללו אין עושין אותן לא טירי

קטנים ולא כרפים גדולים אלא עירות בינוניות. אמר רב כהנא: לא קשיא, כּאן שְׁהַקָּף וּלְבַסּוֹף יָשָׁב כּאן שְׁיָשָׁב וּלְבַסּוֹף הַקָּף. וְכִי הָאֵי גּוֹנָא מִי הוּאִי [חומה], וְהַתְּנִיָּא: "וְאִישׁ כִּי יִמְכַר בַּיִת מוֹשֵׁב עִיר חוֹמָה" שְׁהַקָּף וּלְבַסּוֹף יָשָׁב, וְלֹא שְׁיָשָׁב וּלְבַסּוֹף הַקָּף. יְכוּל אֶפְלוּ הַקִּיפּוּ יִשְׂרָאֵל, נֹאֲמַר כּאן "חוֹמָה" וְנֹאֲמַר: לְהֵלֵן "חוֹמָה" מֵה לְהֵלֵן נְכָרִים אֶף כּאן נְכָרִים. יְכוּל אֶפְלוּ הַקִּיפּוּהָ נְכָרִים לְאַחַר מְכָאן, נֹאֲמַר כּאן "חוֹמָה" וְנֹאֲמַר לְהֵלֵן "חוֹמָה" מֵה לְהֵלֵן קָדָם לְכוּ אֶף כּאן קָדָם לְכוּ. תִּרְגְּמָה רַב יוֹסֵף בְּרַה דְרַב סֵלָא חֲסִידָא קִמָּה דְרַב פִּפְא: כְּגוֹן שֶׁנִּפְּלוּ לְהוּן הוּן וּמְגַרְשִׁיהוּן. הוּן וּמְגַרְשִׁיהוּן לְמִסְתַּר קִימִי, אָמַר רַב אֲשִׁי: אֲצַטְרִיד, סִלְקָא דְעִתְּדָא אֲמִינָא: דְמִסְתַּרִי מִסְתַּרִי, אִי מְזַדְּבָנָן לְחַלְטוּ, קִמְשִׁמַּע לּוֹ, וְאֵלוּ הוּן בְּתֵי חֲצָרִים: שְׁתֵּי חֲצָרוֹת שֶׁל שְׁנֵי בְּתִים, אֶף עַל פִּי שְׁמִקְפִּין חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן, הָרִי אֵלוּ בְּחֲצָרִים. מִמְשִׁמַּע שֶׁנֹּאֲמַר: "בְּתֵי [הַחֲצָרִים]", אִינִי יוֹדַע שֶׁאִין לְהֵם חוֹמָה, וּמָה תִּלְמוּד לּוֹמַר "וְאֲשֶׁר אִין לְהֵם חוֹמָה", אֶף עַל פִּי שְׁיִישׁ לְהֵם חוֹמָה כְּמוֹ שֶׁאִין לְהֵם חוֹמָה. וְכִמָּה הוּן, שְׁנֵי חֲצָרִים שֶׁל שְׁנֵי בְּתִים. וְאִימָא בַּיִת וְחֲצָר בַּיִת וְחֲצָר, אִם כֵּן לְכַתּוּב קָרָא "חֲצָרִים". וְכִי תִימָא אִי כְּתַב רַחֲמָנָא "חֲצָרִים", חֲצָר בְּלֹא בַּיִת מְשִׁמַּע, הֵהוּא קַרְפָּף מְקָרִי. יִשְׂרָאֵל שְׁיַרְשׁ אֲבִי אֱמוּנוֹ לְוִי, אִינּוּ גּוֹאֵל פְּסָדֵר הִזָּה. וּבֶן לְוִי שְׁיַרְשׁ אֲבִי אֱמוּנוֹ יִשְׂרָאֵל, אִינּוּ גּוֹאֵל פְּסָדֵר הִזָּה, שֶׁנֹּאֲמַר: "כִּי בְּתֵי עָרֵי הַלְוִיִּם גּוֹ', עַד שְׁיִהְיֶה לְוִי וּבְעָרֵי הַלְוִיִּם, דְּבָרֵי רַבִּי. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִין דְּבָרִים הֵלְלוּ אֱמוּרִים אֶלָּא בְּעָרֵי הַלְוִיִּם. אֶלָּא כְּמֵאן כְּבוֹן לְוִי, הִדֵּר תִּנִּי "עַד שְׁיִהְיֶה בֶן לְוִי וְעָרֵי הַלְוִיִּם", אִימָא: אִינּוּ גּוֹאֵל אֶלָּא פְּסָדֵר הִזָּה, עַד שְׁיִהְיֶה לְוִי וְעָרֵי הַלְוִיִּם, דְּבָרֵי רַבִּי. בְּשִׁלְמָא עָרֵי הַלְוִיִּם, דְּכַתִּיב: "כִּי בְּתֵי עָרֵי הַלְוִיִּם", אֶלָּא לְוִי מְנַלּוֹ, דְּכַתִּיב: "וְאֲשֶׁר יִגְאֵל מִן הַלְוִיִּם", וְתִנִּיָּא: "וְאֲשֶׁר יִגְאֵל מִן הַלְוִיִּם" מֵה תִּלְמוּד לּוֹמַר, יְכוּל לְוִי מִיִּשְׂרָאֵל יִגְאֵל שְׁזָה יָפָה כְּחוֹ וְזָה הַיּוֹרַע כְּחוֹ, אֲבָל לְוִי מִלְוִי שְׁזָה יָפָה כְּחוֹ וְזָה יָפָה כְּחוֹ לֹא יִגְאֵל, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "וְאֲשֶׁר יִגְאֵל" וּמָה תִּלְמוּד לּוֹמַר "מִן הַלְוִיִּם", וְלֹא כָּל הַלְוִיִּם, פָּרַט לְבוֹן לְוִי נִתִּין וּבֶן לְוִי מְמַזֵּר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִין הַדְּבָרִים הָאֵלוּ אֱמוּרִים אֶלָּא בְּעָרֵי הַלְוִיִּם, אֲבָל עַד שְׁיִהְיֶה לְוִי לֹא אֲמָרִינוּ. אִין עוֹשִׂין שְׁדָה מְגַרְשׁ וְלֹא מְגַרְשׁ שְׁדָה, וְלֹא מְגַרְשׁ עִיר וְלֹא עִיר מְגַרְשׁ. דְּכִלִּי עֲלִמָּא מִיָּהָא בְּלִוִּים לֹא מְשַׁנִּינוּ, מְנָא הִנִּי מְלִי, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָמַר קָרָא: "וּשְׁדָה מְגַרְשׁ עָרִיהֶם" וְגוֹ', מֵאִי "לֹא יִמְכַר", אִילִימָא לֹא יִמְכַר כָּלֵל, הָא מְדַכְּתַב "גְּאֵלַת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוֹוִיִּם" מְכָלֵל דְּמַזְבֵּן, אֶלָּא מֵאִי "לֹא יִמְכַר", לֹא יִשְׁנָה.

"וְיִצְא מִמְכַר בַּיִת" וְגוֹ'. הַמְקַבֵּל שְׁדָה מִחֲבֵרוֹ לְשָׁנִים מְעֻטּוֹת לֹא יִזְרַעְנָה פְּשִׁתָּן, וְאִין לוֹ בְּקוֹרַת שְׁקָמָה. אָמַר אֲבִי: בְּקוֹרַת שְׁקָמָה אִין לוֹ, בְּשִׁבַּח שְׁקָמָה יֵשׁ לוֹ. וְרַבָּא אָמַר: אֶפְלוּ בְּשִׁבַּח שְׁקָמָה אִין לוֹ. מִיִּתִּיבִי: הַמוֹכֵר שְׁדָה לְחֲבֵרוֹ וְהִגִּיעַ זְמַנוֹ לְצִאתָהּ, שְׁמִין לוֹ. מֵאִי לָאוּ שְׁמִין לוֹ בְּשִׁבַּח שְׁקָמָה, לֹא, שְׁמִין לוֹ יִרְקָא וְסִלְקָא. יִרְקָא וְסִלְקָא בִּיּוֹבֵל הַפְּקָרָא הוּא, אֶלָּא לָאוּ שְׁבַח. תִּרְגְּמָה אֲבִי אֶלְבָּא דְרַבָּא: שְׁאִי הֵתֵם, דְּאָמַר קָרָא: "וְיִצְא מִמְכַר בַּיִת" מִמְכַר חוּזָר, שְׁבַח אִינּוּ חוּזָר. וְלִגְמַר

מנה, התם זבינא מעליא היא, ויובל אפקעתא דמלכא הוא. "כי אחזת עולם הוא להם" המחרים עבדו ושפחתו העבריה, ושדה מקנתו, אינו מחרמין, שאין אדם מחרים דבר שאינו שלו. הכהנים והלוים, אינו מחרמין, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר הכהנים אינם מחרמין, שהחרם שלהן. והלוים מחרמין, שאין החרמים שלהם. רבי אומר: נראין דברי רבי יהודה בקרקעות, שנאמר: "כי אחזת עולם הוא להם". ודברי רבי שמעון במטלטלין, שאין החרם שלהן. ורבי יהודה, בשלמא כהנים אין מחרמין, שהחרם שלהן. אלא לויים, בשלמא מקרקעי לא מחרמין, דכתיב: "כי אחזת עולם הוא להם", אלא מטלטלין לחרמו, אמר קרא: "מכל אשר לו וגו' ומשדה אחזתו" אתקש מטלטלין לקרקעות. ורבי שמעון, בשלמא כהנים כדאמרן, אלא לויים, בשלמא מטלטלין לחרמו דלא מקיש, אלא מקרקעות אמאי, הא כתיב: "כי אחזת עולם הוא להם", מאי מחרמין נמי דקאמר, אמטלטלי. והא מדקתני סיפא: אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה בקרקעות, ודברי רבי שמעון במטלטלין, מפלל דר' שמעון מקרקעי נמי אמר, הכי קאמר: אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה לר' שמעון בקרקעות, שאף רבי שמעון לא נחלק עליו אלא במטלטלי, אבל במקרקעי מודי לה. "לא ימכר" לא ימכר מכר גזבר. או "לא ימכר" מכר לעולם, תלמוד לומר: "כי אחזת עולם הוא להם". הא מה אני מקיים "לא ימכר", מכר גזבר. "כי אחזת עולם הוא להם" להגיד מה גרם.

"וכי ימוך אחיד ומטה ידו עמוך והחזקת בו". כתיב: "אשרי משפיל אל דל". אמר רבי יונה: "אשרי נותן אל דל" אין כתיב כאן, אלא "אשרי משפיל אל דל" הוי מסתכל בו היאך לזכות עמו. רבי יונה כף הנה עושה: בשעה שהיה רואה עני וכן טובים וכן גדולים, שיגרד מנכסיו והוא מתבייש לקח, היה הולך אצלו ואומר לו: בשביל ששמעתי שנפל לך גרשה במדינת הים, הא לך חפץ זה, וכינון שאת מרויח, את נותנו לי. ובשעה שהיה נותן לו, היה אומר לו: במתנה נתתים לך. רבי לוי בשם רבי חמא ברבי חנינא אמר: עשרים ושנים פעמים כתיב: "אשרי", ומכלן לא נטל אפוכין אלא זה בלבד. "ביום רעה ימלטהו ה'" אין "יום רעה" אלא יום דינה של גיהנם. לפיכך משה מזוהר את ישראל: "והחזקת בו".

דבר אחר: "כי ימוך". הדא הוא דכתיב: "מלנה ה' חונן דל". כתיב: "נתן לחם לכל בשר", ובא זה וחסף את המצנה, אמר הקדוש ברוך הוא: עלי לשלם לו גמולו, הדא הוא דכתיב: "וגמלו ישלם לו". דרכו של עולם לעשות הלונה עבד למלוה, דכתיב: "ועבד לזה לאיש מלוה". כל מי שהוא נותן פרוטה לעני, הקדוש ברוך הוא נותן לו פרוטה (אחרת). וכי פרוטה הוא נותן לו, והלא לא נתן לו אלא נפשו, הא כיצד, היה כפר בעשר פרוטות, והעני עומד לקח, ואין לו אלא תשע, ובא אחד ונתן לו פרוטה ונטל הכפר ואכלה, ושבה נפשו אליו, אמר לו הקדוש

ברוך הוא: אף אתה כשנפשו מצפצפת לצאת מגופו, הרי אני משיבה לך לתוך גופו. לפיכך מזהיר את ישראל ואומר להן: "וכי ימוך אחיד".

"גמל נפשו איש חסד ולכר שארו אכזרי" זה שהגיע לו שמחה ואינו מדבק את קרוביו עמו משום עניות. אמר רבי (איבו) [נחמן]: "נתון נתנו לו וגו', כי בגלל הדבר הזה" מתגלגל הוא ועובר על הכל. לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להן: "כי ימוך וגו'".

"רש ואיש תככים נפגשו". "רש" זה שהוא רש מן הנכסים. "ואיש תככים" זה שהוא בינוני מן הנכסים. אמר רש לאיש תככים: תן לי מצוה ונתן לו, "מאיר עיני שניהם ה'" זה קנה חיי שעה וזה קנה חיי עולם הבא. "עשיר ורש נפגשו". "עשיר" זה שהוא עשיר בנכסים, "ורש" זה שהוא רש בנכסים. אמר רש לאותו עשיר: תן לי מצוה ולא נתן לו, "עשה כלם ה'" מי שעשה את זה עשיר יכול לעשותו עני, ומי שעשה את זה עני יכול לעשותו עשיר. אמר לה עשיר לאותו עני: למה לית את לעי ונגיס. חמי שקין, חמי פרעין, חמי ערפין חמי קפדון, אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא דיך שלא נתת לו משלך, אלא במה שנתתי לו אתה מכניס בו עין הרע. לפיכך: "והוליד בן ואין בידו מאומה" מכל מה דהנה לה. הדא הוא דכתיב: "ואבד העשר ההוא בענין רע" בעונה רעה. לפיכך משה מזהיר את ישראל וכו'.

"ביום טובה היה בטוב" אמר רבי תנחום בר חיאי: ביום טובתו של חברך היה עמו בטובה, ואל תכניס בו עין הרע. "וביום רעה ראה" אם באה רעה לחברך, הוי מסתכל בו היאך לזכות בו. רבי תנחום כד היה עושה: בשעה שהיתה אמו לוקחה לו אגדה אחת גרק מן השוק, היתה לוקחת שתים, אחת לו ואחת לעניים. על שם "גם את זה לעמת זה עשה האלהים" עניים ועשירים, כדי שיהיו זוכים אלו עם אלו ומתכפרים אלו עם אלו. לפיכך משה מזהיר וכו'.

שמונה שמות נקראו לו: עני, אביון, מסכן, רש, דל, דך, מד, והלך. עני כמשמעו. אביון שהוא מתאנה לכל. מסכן שהוא בזוי לפני הכל, כמה דאת אמר: "והחכמת המסכן בזויה". רש שהוא רש מן הנכסים. [דל מדלדל]. דך שהוא מדכדך: רואה דבר ואינו אוכל, רואה דבר ואינו שותה. מד שהוא מד לכל, שהוא עשוי כאסקפה התחתונה. הלך שכל נכסיו הלכו לו. לפיכך משה מזהיר וכו'.

רבי זעירא אמר: אפלו שיחתן של בני ארץ ישראל תורה היא. פיצד, אדם אומר לחברו: זכי בי, זכי גרמך בי, (פד) [אכא דאמר]: זכי בי, סכי בי מה הוינא, ואסתכל בי מה אנא. רבי סימון אמר בשם רבי אלעזר: מי שהוא עושה חסד וכו' (לעיל בפסוק והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו). תני בשם רבי יהושע: יותר ממה

שְׁבַע הַבַּיִת עוֹשֶׂה עִם הָעֵנִי, הָעֵנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל הַבַּיִת, שֶׁכֵּן רוּת אָמְרָה לְנַעֲמִי:
"שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשָׂה עִמִּי" אִינוּ כְּתִיב כָּאן, אֲלָא "אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ", בְּשִׁבִיל
פְּרוּסָה שְׁנָתָן לָהּ. לְמִדְתָּךְ תּוֹרָה דְּרַךְ אַרְצָךְ, שֶׁכְּשֶׁאָדָם עוֹשֶׂה מִצְוָה, יֵהָא עוֹשֶׂה
אוֹתָהּ בְּלֵב שְׁלֵם וְשִׂמְחָה. שְׂאֵלוֹ הִיָּה רְאוּבֵן יוֹדֵעַ מַה כְּתָבוּ אַחֲרָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁמַע
רְאוּבֵן וַיִּצְיֵלְהוּ מִיָּדָם", הִיָּה טוֹעֵנֵנוּ לְהוֹלִיכֵנוּ אֶצְלָ אָבִינוּ עַל כְּתָפוֹ. אֵלּוֹ הִיָּה אֶהְרֹן
יוֹדֵעַ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כּוֹתֵב עָלָיו: "וְגַם הִנֵּה הוּא יוֹצֵא לְקִרְאָתְךָ וְרִאָךְ וְשִׂמְחָה
בְּלָבוֹ", בְּתַפִּים וּבְמַחֲוֹלוֹת הִיָּה יוֹצֵא לְקִרְאָתוֹ. אֵלּוֹ הִיָּה יוֹדֵעַ בְּעַזְזוֹ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא כּוֹתֵב עָלָיו: "וַיִּצְבֹּט לָהּ קָלִי", עֲגָלִים פְּטוּמוֹת הִיָּה מְבִיא וּמְאָכִיל. לְשַׁעֲבֵר
הִיָּה אָדָם עוֹשֶׂה מִצְוָה וְהַנְּבִיאִים כּוֹתְבִין אוֹתָהּ, עֲכָשׁוּ שְׂאִין נְבִיאִים, מִי כּוֹתֵב
אוֹתָהּ, אֵלֶיהָ וּמְלַךְ הַמְּשִׁיחַ, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חוֹתֵם עַל יְדֵיהָ, דְּכְתִיב: "אֲזַ
נִדְּבָרוּ וַיִּרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וְגו'".

כְּתִיב: "יַעַן וּבִיַעַן" הוּא "יַעַן" הוּא "עֵנִי". אָמַר רַבִּי שִׁילָא: הָעֵנִי הִזָּה עוֹמֵד עַל
פְּתִיחָךְ, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹמֵד עַל יָמִינוֹ, דְּכְתִיב: "כִּי יַעֲמִד לִימִין אָבִיוֹן" אִם
נִתְּתָ לּוֹ, דַּע, שְׁמִי שְׁעוֹמֵד עַל יְמִינְךָ עֲתִיד לְשֵׁלֵם לְךָ שְׂכָרְךָ. וְאִם אִינוּ אִתָּה נוֹתֵן, דַּע
שְׁמִי שְׁעוֹמֵד עַל יְמִינְךָ הוּא עֲתִיד לְפָרַע מֵאוֹתוֹ הָאִישׁ, דְּכְתִיב: "לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטֵי
נַפְשׁוֹ". "כִּי בְּגַלְלֵךְ הִזָּה" הִדִּין עֲלֵמָא דְמִי לְהַדִּין גְּלַגְלִין וְאֲנִטִּילוֹן: דְּמִלָּא
מִתְרוֹקֵן, דְּמִתְרוֹקֵן מִתְמַלֵּי. תְּנִי בְּשֵׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: נִקְמְתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיַד עַנְיֵיהָן,
וְנִקְמְתוּ שֶׁל אֲדוּם בְּיַד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִתְּתִי אֶת
נִקְמָתִי בְּאָדָם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל. נִקְמְתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיַד עַנְיֵיהָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקִרְאָ
עֲלֶיךָ אֵל ה' וְהִיָּה בְּךָ חֲטָא".

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: צָרִיכִין אָנוּ לְהַחֲזִיק טוֹבָה לְרַמְאִין, שְׂאֵלּוּלָא
הַרְמָאִין שְׁבָהוּ, כִּינּוּן שְׁהִיָּה אֶחָד מֵהֶם תּוֹבֵעַ בְּיַד אָדָם וְהוּא מְחִזִּירוֹ רִיקָם, מִיָּד
הִיָּה נֶעֱנֵשׁ לְמִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקִרְאָ עֲלֶיךָ אֵל ה' וְהִיָּה בְּךָ חֲטָא", וְכְתִיב: "הַנֶּפֶשׁ
הַחֲטָאִת הִיא תָמוּת". רַבִּי יוֹחָנָן וְר' שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ נִחְתִּין לְמַסְחֵי בְּהַדִּין
דִּימוּסָיָא דְטַבְּרָיָא, וּפְגַע בְּהוֹן חַד מִסְכָּן. אָמַר לְהוֹן: זְכוּן בִּי, אָמְרִין לָהּ: כַּד
מְחִזְרִין אָנוּ זְכָן בְּךָ. כַּד חִזְרִין אֲשַׁכְּחוּ דְמִיתָ. אָמְרוּן: הוֹאִיל וְלָא אֲטַפְּלִין בֵּיהּ
בְּחַיִּים, נְטַפְּל בֵּיהּ בְּמוֹתָהּ. כַּד מְסַחִין לָהּ, אֲשַׁכְּחוּן בֵּיהּ כִּיִּס דְחַמְשׁ מָאָה דִּינָרִין תְּלוּי
בְּצִנְאָרָה. אָמְרִי: בְּרוּךְ שֶׁבַחַר בְּחַכְמִים וּבְדַבְּרֵיהֶם: צָרִיכִין אָנוּ לְהַחֲזִיק טוֹבָה
לְרַמְאִין.

רַבִּי יְהוּדָה בַּר סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לְעוֹלָם לֹא תִהְיֶה מִצְוֹת עֵנִי קִלָּה
בְּעֵינֶיךָ, שֶׁהַפְּסָדָה עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע קָלָלוֹת, וּמִתָּן שְׂכָרָה עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע בְּרָכוֹת.
הַפְּסָדָה עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע קָלָלוֹת מִנֵּינוּ, דְּכְתִיב: "הַפְּקֵד עָלָיו רָשָׁע", וְכָל עַנְיָנָא
דְּמִזְמוּר. כָּל כֶּךָ לְמָה, "יַעַן אֲשֶׁר לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֲסֵד". מִתָּן שְׂכָרָה עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע
בְּרָכוֹת מִנֵּינוּ, דְּכְתִיב: "הֲלֹא פָּרַס לְרַעַב לַחֲמֵךְ וְגו', אֲזַ תִּתְעַנֵּג עַל ה'" וְגו'. "הֲלֹא

פֶּרֶס" "הֵלֵא תִפְרֹס" אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלֶּא "הֵלֵא פֶּרֶס" כְּבָר הִיא פְּרוּסָה: שְׁמֹרֵאשׁ הַשְּׁנָה נִגְזַר עַל הָאָדָם מַה שֶּׁהוּא מְשַׁתְּכֵר וּמַה שֶּׁהוּא מִתְחַסֵּר. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי כַּד דְּמָדָּ לֵה בְּלִילֵי רִישׁ שַׁתָּא וְחָמָא בְּחַלְמָה, דְּבִנְוֵי דְאַחְתָּהּ מִתְבַּעִין מִן מַלְכוּתָא שִׁית מָאָה דִּינָרִין. אֲנִסְיָנוּן וְאוּקִים יְתַהוּן פְּרָנְסִין. אֲמַרִין לֵה: מִן דְּמָא מִפְּקֵתָא, אֲמַר לֹון: יְהוּן מִפְּקִין וְכִתְבִין, וּבְסוּפָא דְשַׁתָּא אֲנִן מְחַשְׁבִין וְאֲנִן מְשָׁלִים לְכוּן. (בְּסוּפָא דְשַׁתָּא) עֶבְדוּן כֹּן. [בְּסוּפָא דְשַׁתָּא] אֲתַמַּר עֲלִיהוּן לְשָׁנָא בִישָׂא, דְהוּוּן יְהִבִין וְנִסְבִין בְּהֵדִין מִטְפָּסָא. אֲתָא חַד גָּבַר סָב מִן מַלְכוּתָא, אֲמַר לְהוּן: אוּ דְאַתוּן עֶבְדִין פּוֹרְפִירָא דְמַלְכָא אוּ דְאַתוּן מְזַדְמִין שִׁית מָאָה דִּינָרִין. נִסְבִינוּן וְחִבְשׁ יְתַהוּן בְּסִילְקֵי. כִּיּוֹן דְשְׁמַע רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, אֲזַל לְגַבְיָהוּן, אֲמַר לֹון: כְּמָה אֲפִקְתוּן, אֲמַרִין לֵה: הָא כְּתָבָא. שְׂרִי קָרָא כְּתָבָא, וְאַשְׁכַּח דְאַפְקוּן שִׁית מָאָה דִּינָרִין חִסָּר שִׁית דִּינָר. אֲמַר לֹון: הִבּוּן לִי שִׁית דִּינָר וְאֲנָא מִפִּיק לְכוּן. אֲמַרִי: אֲתוּן חִמוּן לְהֵדִין סָבָא, מִתְבַּע מִן גִּבּוּן שִׁית מָאָה דִּינָרִי, וְהוּא אֲמַר: הִבּוּ לִי שַׁתָּא דִּינָר וְאֲנָא מִפִּיק לְכוּן, אֲמַר לֹון: הִבּוּ לִי שַׁתָּא דִּינָרִי, וְלֹא אֲכַפֵּת לְכוּן אֲתוּן. נִסְבִין שַׁתָּא דִּינָר וְיַהֲבּוּן לְגוּ קְמָצָה, אֲזַל יְהִבּוּן שׁוּחַדָּא לְהַהוּא סָבָא דְלֵדְבַר מַלְכָּא מְלֵא, וְאַפִּיּוּ אַפּוּי וּנְפִיק לֵה. מִדְנַפְקָה, אֲמַרִין לֵה: דִּילְמָא דְהוּוּת יְדַע דְאַנִּן מְזַדְמִין, אֲמַר לֹון: חִיִּיכוּן, מִן לִילֵי רִישׁ שַׁתָּא הוּוּתָא יְדַע דְאַתוּן מְזַדְמִין שִׁית מָאָה דִּינָרִין. אֲמַרִין לֵה: וְאֵלוּ אֲמַרְתָּ לּוּ, הוּוּנִן יְהִבּוּן אֶף אֵלִין שַׁתָּא דִּינָרִין בְּגוּ מְצוּתָא, אֲמַר לֹון: אֵלוּן אֲמַרִית לְכוּן לֹא הוּוּתוּן מְהִימְנוּ יְתִי. "וְתַפְק לְרַעֲב (לְחֻמָּה) [נִפְשָׁה]" אִם זְכִיתֶם לְרַעֲבוּ שֶׁל יַעֲקֹב, וְאִם לֹא לְשַׁבְּעוּ שֶׁל עֵשָׂו. "וְעַנִּיִּים מְרוּדִים תְּבִיא בֵּית" אֵלוּ הֵן עַנִּיִּים מְרוּדִים מְנַעוּרֵיהוּן. אֲמַר רַבִּי יֶצְחָק: כְּהֵדִין סְמָנָא דְצוּחִין לֵה: סְגִי נְהוּרָא. "וְעַנִּיִּים מְרוּדִים" אֵלוּ בְּעַלֵי בְּתִים שְׁיַרְדּוּ מִנְכֻסֵיהוּן. מִי גֵרָם שְׁיַעֲנוּ, עַל יְדֵי שְׁלֵא פְּשֻטוּ יְדִיהוּן בְּמַצוֹת, וְעַל יְדֵי שְׁלֵא עֲשׂוּ רְצוֹן אֲבִיהֶם שְׁבַשְׁמִים. דְבַר אַחַר: אֵלוּ תַלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׁנַכְנְסִין לְבַתֵי עַם הָאָרֶץ וּמְרוּוִין אוּתוּן מִדְבַרֵי תוֹרָה. דְבַר אַחַר: שְׁהוּ מוֹרִין אֶת יִשְׂרָאֵל בִּין טְמֵאָה לְטְהָרָה, בִּין אִסוּר לְהַתֵּר, וּמְלַמְדִין אוּתוּן לְעֲשׂוֹת רְצוֹן אֲבִיהוּן שְׁבַשְׁמִים. רַבִּי אֲבִין אֲמַר: כָּל הַמְּאַרְחַח תַּלְמִיד חֲכָם בְּתוֹף בֵּיתוֹ, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאֵלוּ הַקְּרִיב בְּפוּרִים. נֶאֱמַר כָּאן: "תְּבִיא", וְנֶאֱמַר לְהֵלֹן: "רֵאשִׁית בְּפוּרֵי אֲדָמָתְךָ תְּבִיא" מַה "תְּבִיא" הָאֵמֹר לְהֵלֹן, בְּפוּרִים, אֶף "תְּבִיא" הָאֵמֹר כָּאן, בְּפוּרִים.

"כִּי תִרְאֶה עֶרֶם וְכִסִּיתוּ" רַבִּי אֲבָא בַר זְבִדָּא וְר' יוֹחָנָן. חַד אֲמַר: מְדַקְדְּקִין בְּכִסוּת, וְאִין מְדַקְדְּקִין בְּחִי נֶפֶשׁ. וְחֲכָמִים אוּמְרִים: אֶף בְּכִסוּת אִין מְדַקְדְּקִין מִפְּנֵי בְּרִיתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ. "וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם" הוּוּ רֹאָה בְּשָׂרוֹ כְּבִשְׂרָךְ. דְתַנִּי בַר קַפְרָא: אִין לָךְ אָדָם שְׂאִינוּ בָּא לְמַדָּה זוּ, אִם לֹא בָּא הוּא בָּא בְּנוּ, אִם לֹא בָּא בְּנוּ בָּא בְּנוּ. דְבַר אַחַר: "וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם" זוּ גְרוּשָׁתוֹ. רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי הוּוּ לֵה אֲתַתָּא בִישָׂא, וְהוּוּת מְבִזָּא לֵה קַמִּי תַלְמִידוּי. אֲמַרוּ לֵה תַלְמִידוּי: שְׁבָקָא, דְלִית הִיא עֶבְדָּא לִיקְרָךְ. אֲמַר לֹון: פְּרָנָא רַב עָלִי, וְלִית לִי מְשַׁבַּק לֵה. חַד זְמוּן הוּוּ

פשיט הוא ור' אלעזר בן עזריה. כיון דחסלו מן פשיטיהון, אמר לה: משגח רבי, ואנו סליק לביתא, אמר לה: אין. כיון דעילו, נפקת לה. צפה בההוא קידרא יחיבת על תפיה. אמר: אית בהא קדרא כלום, אמרה לה: היא פרפרין. גליתא ואשפח מלא פרגין. ידע רבי אלעזר בן עזריה דלא יתיבא דעתאה עם בעלה. מדיתב, אמר לה: רבי, לא אמרה אלא פרפרין, והא אשכחנא לה מלא פרגין, אמר לה: רבי, מעשה נסים הו. כיון דחסלו מיכלן ומשתין, אמר לה: רבי, שבוק הדא אתתא מנד, דלית היא דיקרד. אמר לה: פרנא רב עלי, ולית לי משבק לה. אמר לה: ואנו פסקין פרנא. ושבקה ואסבונה לחדא אתתא טב מנה. גרמין חוביא דההיא אתתא דשבק ואזלת ואתנסיבת לסנטרא דקריתא. בתר יומין נפלין עלוי יסורין, ואתעביד סגי נהורא, והות אתתא נגידא לה בכל שכוונה דקריתא, ובשכוונתה דר' יוסי הגלילי לא הות מובלא לה. ההוא גברא מן דחכים קריתא, אמר לה: למה לית את מובלת לי לשכוונתה דר' יוסי הגלילי, דאנא שמע דעביד מצון סגיאן, אמרה לה: משבקותה אנא, ולית לי מחמי סבר אפוי. חד זמן מטון לההוא שכוונתא, שרי חבט עלה, והוון מתבזון בשוקא. אודיק רבי יוסי הגלילי וחקמתהון, ויהבינון בחד בית מן דידה, והנה זיין להון כל יומיא דהנה חיון, על שום דכתיב: "ומבשרך לא תתעלם". ביומי דרבי תנחומא הו צריכין ישראל למטרא. אתון לגבה, אמרין לה: (לרבי, גזור תעניתא דליחות מטרא. גזור תעניתא דיתי מטרא פעם ראשונה ושניה ולא אתא מטרא. פעם שלישית על ודרש: כל עמא יפלגון מצנה. חד גבר נסב מן דהנה לה גו ביתה ונפק למפלג גו שוקא. פגע בה משבקותה, אמרה לה: זכי בי, דמן ההוא יומא דנפקת ההיא אתתא מן ביתך לא חמית טב. כיון שראה אותה ערומה ובצרה גדולה, נתמלא עליה רחמים ונתן לה, על שום: "ומבשרך לא תתעלם". וצפה בהן חד גברא, אזל אמר לה לרבי תנחומא. אמר לה: חמית גבר פלן משתעי עם משבקותה ויהב לה פריטין. אלולי דהנה חסיד עמה, לא הנה משתעי לה ויהב לה פריטין, שלח רבי תנחומא ואיתתא. אמר לה: לית את ידע דעלמא קאים בצערא, בני אנשא קימין בצערא, ואשתעית למשבקותך, ולא עוד יחיבת לה פריטין, לית את ידע דהא לא אריך, אמר לה: ולא את דרשת: כל עמא יפקון ויפלגון מצנה, נסיבית מן מה דהנה גו ביתי ונפקית למפלג מצנה גו שוקא ופגעת בימשבקותי אמרה לי: זכי בי, דמן ההוא יומא דנפקת ההיא אתתא מן ביתך לא חמית טב, כיון שראיתי אותה בצרה גדולה, נתמלאתי עליה רחמים ונתתי לה על שום: "ומבשרך לא תתעלם". באותה שעה הגביה [רבי תנחומא] פניו לשמים ואמר: אם בשר ודם אכזרי, שאין לה עליו מזונות, כיון שראה אותה ערומה ובצרה גדולה נתמלא עליה רחמים ונתן לה, אנו שאנו בניך, בני בחוניך, בני אברהם יצחק ויעקב, ומזונותינו עליך על אחת כמה וכמה. באותה שעה ירדו גשמים ונתרנה העולם.

"אז יבקע פשחר אורף וארכתף מהרה תצמח" אפלו אותה שפתיב בה "והארכת ימים", [נמהרה תצמח]. "והלף לפניך צדקך" כל מה דאת לעי, עם גרמף את לעי, לפיכך: "וכבוד ה' יאסף" וכל ענינא. "ותפק לרעב נפשך" אם אין לך לתן לו, נחמו בדברים. אמר לו: תצא נפשי עליך, שאין לי מה לתן לך וכו'. "ובנו ממה חרבות עולם" רבי טרפון יחיב לה לרבי עקיבא שתא קנטרא דקסף. אמר לה: זבון לי חדא אוסיא דנהוי מתפרנסין מנה ולעין באורייתא תרויני. נסבהון ופלגון לספריא ולמתניא ולאלין דלעין באורייתא. בתר יומין קם עמה רבי טרפון, אמר לה: זבנתה ההיא אוסיא, אמר לה: אין. אמר לה: ולית את מחמי יתה לי, נקטה וחתתה לספריא ולמתניא ולאלין דלעין באורייתא ודסגלין באורייתא. אמר לה: איתא בר נש דלעי מגו, אפוכה (הו) היא גבי דוד מלכא, דכתיב: "פזר נתן לאביונים [צדקתו עמדת לעד]". "אז תתענג על ה'" הרי ארבע עשרה, ואלו עשרי אחרניתא הן אנון גבי יעקב, דכתיב בה: "והאכלתיך נחלת יעקב אביך" וגו'. "ויתן לך האלהים וגו' יעבדוך עמים" וגו'.

"וכי ימוד אחיך ומטה ידו עמך" אל תניחהו שיירד. למה הוא דומה, למשוי שעל גבי חמור, עודהו במקומו אחד אוחו בו ומעמידו, נפל לארץ חמשה אין מגביהין אותו. מנין אם החזקת ארבעה וחמשה פעמים, חזר והחזק, שנאמר: "והחזקת בו". יכול אפלו אתה מפסידו לתרבות רעה, תלמוד לומר: "עמך". "גר" זה גר צדק. "תושב" זה גר אוכל נבלות. "וחי אחיך עמך" חייך קודמין לחייו. תניא: רבי אומר: גר צדק האמור לענין מכירה איני יודע מה הוא. דכתיב: "כי ימוד אחיך עמך ונמכר לך", ולא לך אלא לגר, שנאמר: "וכי תשיג יד גר" זה גר צדק כו'. למימרא דגר קני עבד עברי, ורמינהו: אין הגר נקנה בעבד עברי, ואין אשה וגר קונין עבד עברי. גר לא מקני בעבד עברי, "ושב אל משפחתו" אמר רחמנא, יצא גר שאין לו משפחה. ואין אשה וגר קונין עבד עברי. אשה דלאו ארח ארעה. גר גמירי, דמקני קני, דלא מקני לא קני. אמר רב נחמן בר יצחק: אינו קונה ודינו כישראל, אבל קונה הוא ודינו כנכרי. דתניא: הנרצע והנמכר לנכרי, הרי זה אינו עובד לא את הבן ולא את הבת. אמר מר: אין אשה [וגר] קונה עבד עברי. נימא דלא כרבן שמעון בן גמליאל, דתניא: אשה קונה שפחות, ואין אשה קונה עבדים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף קונה עבדים. אפלו תימא רבן שמעון בן גמליאל, לא קשיא, כון בעבד עברי כון בעבד פנעני. עבד עברי צניע לה, עבד פנעני פריץ לה. אלא הא דתני רב יוסף: ארמלתא לא תרבי פלבא, ולא תשרי בר בי רב באשפיזא, בשלמא בר בי רב צניע לה, אלא פלבא כיון דקא מסריד בה כעבד פנעני דמי, כיון דכי שדי לה אומצא מיסריד סריד, אמרי אינשי: משום אומצא דשדיא לה.

"אל תקח מאתו נשף ותרבית". הניח להן אביהן מעות של רבית, אף על פי שיודעין שהן של רבית אינן חגיבין להחזיר. דאמר קרא: "אל תקח מאתו נשף

ותרבות" לדידה קא מזוהר לה רחמנא, ברה לא קא מזוהר לה רחמנא. ואלו עוברין בלא תעשה: המלוה, והלווה, והערב, והעדים. וחכמים אומרים: אף הסופר. עוברים על לא תתן לו, ועל כל תקוח ממנו, ועל לא תהיה לו פנשה, ועל לא תשימון עליו נשך, ועל לפני עור לא תתן מכשול. אמר אפיי: מלוה עובר בכלן. ולווה עובר משום לא תשיך לאחיד, ולאחיד לא תשיך, ולפני עור לא תתן מכשול. ערב סופר ועדים אינן עוברין אלא משום לא תשימון עליו נשך וכו' (פדכתוב ברמיז ש"ג). תנו רבנן: "אל תקח מאתו נשך ותרבית" אבל אתה נעשה לו ערב כנגד הנכרי. פיון דנכרי דינה הוא דאזיל בתר ערבא, הוא ניהו דקא שקיל מנה רביתא, כגון שקבל עליו לדון בדיני ישראל. אי הכי רבית נמי לא לשקל, לזו ולא קבל עליו לזו. תנא: רבי אומר. גר תושב האמור לענין רבית איני יודע מהו, דכתיב: "וכי ימוך אחיד ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך, אל תקח מאתו נשך ותרבית". ורמינהו: לוויין מהן ומלוין אותן ברבית, וכן בגר תושב. אמר רב נחמן בר יצחק: מי כתיב "אל תקח מאתם", "מאתו" כתיב, מישראל. אמר רבי אלעזר: רבית קצוצה יוצאה בדיני. ורבי יוחנן אמר: אפלו רבית קצוצה אינה יוצאה בדיני. מאי טעמא דרבי יוחנן, דכתיב: "בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה" למיתה נתן ולא להשבון. רב אדא בר אבהו אמר: אמר קרא: "ויגראת מאלהיד" למורא נתן ולא להשבון. רבא אמר: מגופה דקרא נפקא: "מות יומת דמיו בו" הוקשו מלוי ברבית לשופכי דמים, מה שופכי דמים לא נתנו להשבון אף מלוי ברבית לא נתנו להשבון. מאי טעמא דרבי אלעזר, אמר קרא: "וחי אחיד עמך" אהדר לה דניחי בהדך. ורבי יוחנן האי "וחי אחיד עמך" מאי עביד לה, מבעי לה לכדתנא: שנים שמהלכין בדרך ובגד אחד קיתון של מים, אם ישתו שניהן ימותו אם ישתה אחד מהן יגיע לשוב. דרש בן פטורא: מוטב שימותו שניהן ולא יראה אחד במיתתו של חברו. עד שפא רבי עקיבא ולמד: "וחי אחיד עמך" חייך קודמים לחיי חברך. "ויגראת מאלהיד" תנא: אמר רבי יוסי: בוא וראה כמה סמויות עיניהן של מלוי ברבית, אדם קורא לחברו רשע יורד עמו לחייו, והו מביאין מגלה עדים ולבקר וקלמוס ודיו, וכותבין וחותרים: פלוני כפר באלהי ישראל. "אל תקח מאתו נשך ותרבית" איזהו נשך ואיזהו תרבית, [המרבחה מלוה סלע בחמשה דינרין, וסאתים חטין בשלש, מפני שנושך. איזהו תרבית], המרבחה בפרות. כיצד, לקח הימנו חטין בדינר זהב הכור, וכן השער, עמדו חטים בשלשים דינרים. אמר לו: תן לי חטי, שאני מוכרו ולוקח אני בהן יין. אמר לו: הרי חטיך עשויות עלי בשלשים דינרין, הרי לך אצלי בהן יין, ויין אין לו. הא אם יש לו חב לאתן לו. "כסף" ולא כסף אחרים, "אכלך" ולא אכל אחרים. או "כסף" ולא כסף מעשר, "אכלך" ולא אכל בהמה, כשהוא אומר: "נשך כסף" לרבות כסף מעשר, "נשך אכל" לרבות אכל בהמה.

רמז תרסו "את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך" למה חלקו הכתוב בתרי קראי, לעבר עליו בשני לאויו. תנו רבנן: אין לי אלא נשך בכסף ורבית באכל, נשך באכל מנין, תלמוד לומר: ("לא תשיך") [נשך] אכל", רבית בכסף מנין, תלמוד לומר: "נשך כסף" אם אינו ענין לנשך כסף דהא כתיב "לא תשיך", תנהו ענין לרבית בין בכסף בין באכל. אין לי אלא בלוה, דכתיב: "לא תשיך", במלוה מנין, (תלמוד לומר: "נשך כסף"). נאמר: "נשך" בלוה ונאמר "נשך" במלוה, מה נשך האמור בלוה לא חלקת בין בכסף בין באכל בין בנשך בין בתרבית, אף נשך האמור במלוה לא תחלק בו בין בנשך בין בתרבית בין בכסף בין באכל. מנין לרבות כל דבר, תלמוד לומר: "נשך כל דבר אשר ישך". רבינא אמר: לא נשך באכל ולא תרבית בכסף צריכי קרא. דאי כתב רחמנא: "את כספך לא תתן לו בנשך ואכלך לא תתן במרבית" כדקאמרת. השתא דכתיב: "את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך" קרי בה הכי: את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית, בנשך ובמרבית לא תתן אכלך. והא תנא "נאמר נאמר" קאמר, הכי קאמר: אלו לא נאמר קרא הייתי אומר גזרה שוה, השתא דכתב קרא גזרה שוה למה, לנשך כל דבר דלא כתיב במלוה. אמר רבא: למה לי למכתב לאו ברבית (כתוב ברמז תר"ו). אמר רבא: למה לי דכתב יציאת מצרים גבי רבית, וגבי משקלות, וגבי יציאת, אמר הקדוש ברוך הוא: אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור, ואני הוא שעתידי לפרע ממי שתולה מעותיו בנכרי ומלוה אותם לישראל ברבית. ואני הוא שהבחנתי וכו', אני הוא שעתידי לפרע ממי שטומן משקלותיו במלח ושוקל בהם. וממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת היא. "ובמרבית לא תתן אכלך אני ה' אלהיכם" מפאן אמרו: כל המקבל עליו על מצות רבית מקבל עליו על מלכות שמים. "אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" על תנאי כד הוצאתי אתכם מארץ מצרים שתקבלו עליכם מצות רבית. שכל המודה במצות רבית מודה ביציאת מצרים, וכל הכופר במצות רבית כופר ביציאת מצרים.

"לתת לכם את ארץ כנען". תנו רבנן: לעולם יחזר אדם וידור בארץ ישראל אפלו בעיר שרבה נכרים, ואל ידור בחוצה לארץ אפלו בעיר שרבה ישראל. שכל הדר בארץ ישראל מעלה עליו הכתוב כאלו קבל עליו [על] מלכות שמים, שנאמר: "לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים". וכל הדר בארץ ישראל יש לו אלוה. וכי הדר בכל העולם אין לו אלוה, אלא לומר לך: כל מי שאינו דר בארץ ישראל, לא קבל עליו על מלכות שמים. וכן הוא אומר בידוד: "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר יך עבד אלהים אחרים" ומי אמר לו לעבד אלילים, אלא לומר לך: כל היוצא מארץ ישראל לחוצה לארץ, מעלה עליו הכתוב כאלו עובד אלילים. תנא דבי רב ענן: כל הקבור בארץ ישראל כאלו קבור תחת המזבח, כתיב הכא "מזבח אדמה תעשה לי", וכתוב התם: "וכפר אדמתו עמו".

מנין שאין אדם רשאי למכר את עצמו ולהניח בפנדתו, ולקח בהו בהמה ולקח בהו כלים ולקח בהו בית, אלא אם כן העני, תלמוד לומר: "כי ימוך ונמכר" אין נמכר אלא לכשיעני. מנין כשתהא קונה, לא תהא קונה אלא עבד עברי, תלמוד לומר: "כי תקנה עבד עברי". ומנין כשיהא נמכר, לא יהא נמכר אלא לך, תלמוד לומר: "ונמכר לך". ומנין כשיהיו בית דין מוכרין אותו לא יהו מוכרין אותו אלא לך, תלמוד לומר: "כי ימכר לך אחיד". "אחיד" נהג בו אחוה. יכול אף הוא ינהג בעצמו אחוה, תלמוד לומר: "עבד". הא פיצד, אפה הוי נוהג בו אחוה, והוא ינהג בעצמו עבדות. "לא תעבד בו עבדת עבד" לא יטיל אחריך בגלטקא. ולא יוליך אחריך כלים לבית המרחץ. דבר אחר: "לא תעבד בו עבדת עבד" בו אי אפה עובד עבדות עבד, אבל עובד אפה בן חורין עבדות עבד (פתוב ברמז שי"א). "כשכיר" מה שכיר ביומו תתן שכרו, אף זה ביומו תתן שכרו. "כתושב" מה תושב בטוב לו לא תוננו, אף זה בטוב לו לא תוננו. "יהיה עמך" עמך במאכל עמך במשתה. שלא תהא אפה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת הדראה, אפה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש, אפה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי תבן. "עד שנת היבל" שלא יכנס בה כלום. "יעבד עמך" שלא ימסר אמונתו לאחר. שאם היה בלן לרבים, ספר לרבים, נחתום לרבים, שלחני לרבים לא יעשה. לרבי יוסי אומר: אם היה אמונתו לפנים מכאן יעשה, אבל רבו לא ילמדנו בתחלה. אבל אמרו חכמים: מספר לו את שערו, ומכבס לו את פסותו, ואופה לו את עסתו. "ויצא מעמך" שלא תהא אפה בכפר והוא בכפר, אפה בכפר והוא בכפר. "הוא ובניו עמו" מה הוא רבו חייב במזונותיו, אף אשתו ובניו רבו חייב במזונותיהם. יכול אפלו נשא אשה שלא מדעת רבו, תלמוד לומר: "הוא ואשתו ובניו" מה הוא מדעת רבו אף אשתו ובניו מדעת רבו (פתוב ברמז שי"א בפסוק ויצאה אשתו עמו). "ושב אל משפחתו" אמר רבי אליעזר בן יעקב: במי הוא מדבר, אם במוכר עצמו הרי כבר אמור, אם בנרצע הרי כבר אמור, הא אין הכתוב מדבר אלא במכרוהו בית דין שתיים ושלש שנים לפני היובל שהיובל מוציא. סלקא דעתך אמינא: מוכר עצמו דלא עבד אסורא, אבל מכרוהו בית דין דעבד אסורא אימא נקנסה, קא משמע לן (פתוב לעיל רמז תרנ"ט בפסוק ושבתם איש אל אחותו). (רבי אליעזר בר יודן) לאמר רבי אלעזר יודן: ברבין היה דורש: אין רוצעין אלא במילתא. וחכמים אומרים: אין עבד עברי כהו נרצע, מפני שנעשה בעל מום. ויעשה בעל מום, אמר קרא: "ושב אל משפחתו" למחזק שבמשפחתו.

רמז תרסז תנו רבנן: "ושב אל משפחתו" למשפחתו הוא שב, ואינו שב למה שהחזקו אבותיו, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: אף הוא שב למה שהחזקו אבותיו, "ואל אחזת אבותיו" באבותיו. וכן בגולה, כשהוא אומר "ישוב" לרבות את הרוצח. מאי "וכן בגולה", כדתנא: "ישוב הרוצח אל ארץ אחזתו" לארץ אחזתו הוא שב ואין שב למה שהחזקו אבותיו, דברי רבי יהודה. רבי מאיר

אומר : אף הוא שב למה שהחזקו אבותיו, גמר "שיבה שיבה" מהתם. "כי עבדי הם" שטרי קודם עליהם ראשון. "אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים" על תנאי כך הוצאתי אותם מארץ מצרים, שלא ימכרו ממכרת עבד. דבר אחר : "לא ימכרו ממכרת עבד" לא יעשם סימטא, ויעמידם על אבן הלקח.

אז הרה לגונב נפשות מנין, רבי יאשיה אמר : "מלא תגנב", רבי יוחנן אמר : "מ"לא ימכרו ממכרת עבד". ולא פליגי, מר קא חשיב לאו דגנבה ומר קא חשיב לאו דמכירה. "לא תרדה בו בפך" לא תאמר לו החם את הפוס הזה ואינו צריך, הצנו הפוס הזה ואינו צריך, עדר תחת הגפן הזה עד שאבוא. שמה תאמר לצרך עצמי אני עושה, הרי הדבר מסור ללב, שניאמר בו : "ויראת מאלהיך". שמה תאמרו : הואיל ואסרת לנו את כל הדברים האלה, במה נשתמש, תלמוד לומר : "ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגוים" מה תלמוד לומר, מנין אתה אומר ישראל שפא על שפחתו וילדה ממנו בו תהא אתה מתר לשעבדו, תלמוד לומר : "אשר יהיו לך". "מאת הגוים אשר סביבתיכם" ולא מן הפנענים שבארץ. "מהם תקנו" בגיהם ובנותיהם. הו עצמן מנין, תלמוד לומר : "אשר הולידו בארצכם". "מהם תקנו עבד ואמה" מקיש עבד לאמה, מה אמה אין לה קדושין אף עבד אין לו קדושין.

"וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו" בגיהם ובנותיהם. הו עצמן מנין, תלמוד לומר : "מהם תקנו". "וממשפחתם אשר עמכם" מנין לאחד מן האמות שפא על הפנענית וילדה הימנו בו, שאתה רשאי לקנותו בעבד, תלמוד לומר : "וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו". יכול אף כנעני שפא על אחת מן האמות והוליד [ממנה] בו, שאתה רשאי לקנותו בעבד, תלמוד לומר : "אשר הולידו בארצכם" מן הנולדים בארצכם, ולא מן הגרים בארצכם. אמר ריש לקיש : מנין לנכרי שקונה (חברו) [הנכרי] למעשה ידיו, תלמוד לומר : "וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו" אתם קונים מהו, ולא הו קונין מכס ולא הו קונין זה מזה. (האי אצטריך לגופה) יכול לא יקנו זה את זה למעשה ידיו, אמרת קל וחומר : נכרי ישראל קונה, נכרי נכרי לא כל שכן. ואימא הני מלי בכספא, אבל בחזקה לא, אמר רב פפא : עמון ומואב טהרו בסיחון. אשפחו נכרי נכרי, נכרי ישראל מנלו, דכתיב : "וישב ממנו שבי". (וקאמר רחמנא : אתם קונין מהם, אלמא נכרי גופו קנוי). "והיו לכם לאחזה" הרי הוא פאחזה, מה אחזה נקנית בכסף בשטר ובחזקה אף העבדים וכו'. "והתנחלתם אתם" אמר רב : בת הנזנית מן האחין מעשה ידיה לעצמה, דכתיב : "והתנחלתם אתם לבניכם" אותם לבניכם, ולא בנותיכם לבניכם. מגיד, שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו. המפקיר עבדו יצא לחרות, וצריך גט שחרור, דגמר "לה לה" מאשה. אבל גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו והיו בהן עבדים בין גדולים בין קטנים, קנו עצמן בני חורין. עבדיו דגר פי אשתו, מה אשתו לאחר מיתתו משתלחת בלא גט אף עבדיו

משִׁתַּלְחִין בְּלֹא גֹט. אִי הָכִי יִשְׂרָאֵל נִמְי, אָמַר קָרָא: "וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרֵשֶׁת אַחְזָה". אִי הָכִי גָרִים נִמְי, אַתֶּם וְלֹא גָרִים. אָמַר הָעֵבֶרֶיָה נִקְנִית בְּשֹׁטֶר מְנֹל, אָמַר (רַב הוֹנָא) [עוֹלָא]: אָמַר קָרָא: "אִם אַחֲרֵת יִקַּח לֹ" הַקִּישָׁה הַפְּתוּב לְאַחֲרֵת, מָה אַחֲרֵת נִקְנִית בְּשֹׁטֶר אִם אָמַר הָעֵבֶרֶיָה נִקְנִית בְּשֹׁטֶר כּו'. וְרַב חֲסִידָא אָמַר: "לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֵבֶדִים" אָבֵל נִקְנִית כְּקִנְיָן עֲבָדִים, וּמֵאִי נִיְהוּ, שֹׁטֶר. אָבֵל בְּחִזְקָה לֹא, דְּאָמַר קָרָא: "וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם" אֹתָם בְּחִזְקָה, וְלֹא אַחֲרֵת בְּחִזְקָה כּו'. וּמָה רָאִיתָ, מִסִּתְּבָרָא שֹׁטֶר הוּא לֵה לְרַבּוּי שְׁפֹן מוֹצִיא בְּאִשׁוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְרַב הוֹנָא, "לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֵבֶדִים" שְׂאִינָה יוֹצֵאָה בְּרֵאשִׁי אַבְרִים כְּעֶבֶד. וְרַב חֲסִידָא, אִם כּו' נִכְתוּב קָרָא "לֹא תֵצֵא כְּעֵבֶדִים", מֵאִי "כְּצֵאת", שְׁמַע מִנֵּה תִרְתִּי. "וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם" וְגו' הַקִּישׁוֹן הַפְּתוּב לְעֶבֶד כְּנִעְנִי וְלִשְׂדֵה אַחְזָה, מָה שְׂדֵה אַחְזָה נִקְנִית בְּכֶסֶף בְּשֹׁטֶר וּבְחִזְקָה אִם עֶבֶד כְּנִעְנִי נִקְנָה בְּכֶסֶף בְּשֹׁטֶר וּבְחִזְקָה. אִי מָה שְׂדֵה אַחְזָה חוֹזְרֵת לְבַעֲלִים בִּיּוֹבֵל אִם עֶבֶד כְּנִעְנִי חוֹזֵר לְבַעֲלִים בִּיּוֹבֵל, תִּלְמוּד לומר: "לְעֵלֶם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ". תִּנּוּ רַבָּנָן: כִּיצַד בְּחִזְקָה, הַתִּיר לֹ מְנַעֲלוּ, הַנְּעִיל לֹ מְנַעֲלוּ, אוֹ הוֹלִיךְ כְּלָיו אַחֲרָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ, הַפְּשִׁיטוּ, הִרְחִיצוּ, סָכוּ, גָּרְדוּ, הִלְבִּישׁוּ, הַנְּעִילוּ, הַגְּבִיהוּ קִנְהוּ (לו'). אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: לֹא תִהְיֶה חִזְקָה גְּדוּלָה מִהַגְּבִיָּה, שְׁהַגְּבִיָּה קוֹנָה בְּכָל מְקוֹם כּו'. הַבְּנִים נוֹחֲלִין אֶת הָאֵב וְלֹא הַבְּנוֹת, דְּכַתִּיב: "וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם" וְלֹא לְבְנוֹתֵיכֶם. אֲלֹא מֵעַתָּה "לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם" הָכִי נִמְי בְּנֵיכֶם וְלֹא בְנוֹתֵיכֶם, בְּרַכָּה שְׂאִי.

מִנֵּין לְמַחֲזֵק אַחֲרָיו בְּנוֹ שֶׁהוּא בְּנוֹ, תִּלְמוּד לומר: "לְבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם".

"לְרֵשֶׁת אַחְזָה" הָרִי הוּא כְּאַחְזָה. מָה אַחְזָה אִין לָהּ אוֹנָאָה, אִם עֲבָדִים אִין לָהּ אוֹנָאָה.

"לְעֵלֶם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ". אִינְהוּ סִימְנִיָּה שֶׁל בּוֹגְרֵת, רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמַר: מִשְׁיַעֲלָה הַקְּמִט תַּחַת הַדָּד. אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שְׁיַעֲלָה הַקְּמִט מִמֶּשׁ, אֲלֹא כָּל שְׁתַּחֲזֹר יָדִיָּה לְאַחֲרֵיָה וְנִרְאָה כְּמוֹ שְׁיַעֲלָה קְמִט תַּחַת הַדָּד. שְׁמוּאֵל בְּדַק בְּאַמְתָּה וַיְהִיב לָהּ אַרְבָּעָה (מֵאָה) זוּזֵי דָמִי בְּשִׁתָּה. שְׁמוּאֵל לְטַעְמָה, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: "לְעֵלֶם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ" לְעַבּוּדָה נִתְּנוּ וְלֹא לְבִשְׁתָּה. שְׁמוּאֵל מִיַּחַד לָהּ. רַב נַחֲמָן מִחֲלִיף לָהּ. רַב שִׁשְׁתָּ מִסַּר לָהּ לְעַרְבָאִי, וְאָמַר לָהּ: אִזְהַרְוּ מִיִּשְׂרָאֵל. "לְעֵלֶם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ" רְשׁוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: חוֹבָה. מֵאִי טַעְמָא דְּרַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל, אִינְדִּי דְּכַתֵּב רַחֲמָנָא "לֹא תַחֲיֶה כָּל נֶשְׁמָה", אֲצִטְרִיךְ נִמְי לְמַכְתֵּב "לְעֵלֶם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ", לְמִישְׁרֵי אַחַד מִכָּל הָאֲמוֹת שְׂבָא עַל הַכְּנַעֲנִית וַיִּלְדָּה לֹ בּוֹ וְכו' (כְּדַלְעִיל). וְרַבִּי עֲקִיבָא, מִ"מֵהֶם תִּקְנוּ" נִפְקָא, "לְעֵלֶם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ" לְמָה לִי, לְחוֹבָה. וְרַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל "בְּהֵם" וְלֹא בְּאַחֲרֵיכֶם. וְרַבִּי עֲקִיבָא, [בְּאַחֲרֵיכֶם] מִסִּיפָה דְּקָרָא נִפְקָא: "וּבְאַחֲרֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תִרְדָּה בּוֹ בְּפִרְדָּי". וְר' יִשְׁמַעֲאֵל, אִינְדִּי דְּכַתֵּב "וּבְאַחֲרֵיכֶם" כְּתֵב נִמְי "בְּהֵם", לְכַדְתָּנָא: כּו' כָּל פְּרָשָׁה שְׁנֵאמָרָה וְנִשְׁנִית לֹא נִשְׁנִית אֲלֹא בְּשִׁבִיל

דָּבַר שְׁנֵתְחַדֵּשׁ בָּהּ. אָמַר רַבָּא: בְּהֵנִי תֵּלֶת מֵלִי נִחְתִּי בְּעַלְי בְּתִים מִנְכֻסֵיהֶם: דְּמִפְקִי עֲבָדֵיהוּ לְחֵרוֹת, וּמְסִירֵי נְכֻסֵיהוּ בְּשִׁבְתָּא, וּדְקָבְעֵי סְעֻדְתֵיהוּ בְּשִׁבְתָּא בְּעֵדוּן בִּי מְדַרְשָׁא. שְׁתֵּי מְשֻׁפְחוֹת הָיוּ בִירוּשָׁלַיִם, אַחַת קָבְעָה סְעֻדְתָּהּ בְּעָרְב שִׁבְתָּא וְאַחַת קָבְעָה סְעֻדְתָּהּ בְּשִׁבְתָּא בְּזִמְן מְדַרְשָׁא, וּשְׁתֵּיהוֹן נֶעְקְרוּ. מַעֲשֵׂה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׁנִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא מָצָא שָׁם עֶשְׂרָה, וּשְׁחָרַר עֲבָדוֹ. וְהָא הִמְשִׁחָרַר עֲבָדוֹ עוֹבֵר בְּעֵשֶׂה, שְׁנֵאמַר: "לְעֹלָם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ", לְדַבֵּר מִצְוָה שְׂאֵנִי. וְהָא מִצְוָה בְּעֵבְרָה הוּא, מִצְוָה דְּבִרְבֵּים שְׂאֵנִי. רַב סְעוּרִים אָחוּהּ דְּרַבָּא הוּא תְּקִיף אִינְשֵׁי דְלֹא הוּוּ מְעֵלוּ, וּמַעֲלִיל לָהּ בְּגוּהֲרָקָא דְּרַבָּא. אָמַר לָהּ רַבָּא: שְׁפִיר קָא עֲבִידְתָּ, דְּתַנְיָא: רְאִיתוּ שְׂאֵינוּ נוֹהֵג כְּשׁוּרָה, מַנִּין שְׂאֵתָה רְשָׁאֵי לְהַשְׁתַּעֲבֵד בּוֹ, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "לְעֹלָם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם". יָכוֹל אֶפְלוּ נוֹהֵג כְּשׁוּרָה, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "אִישׁ בְּאַחֵיו לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרְדָּא". "וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאַחֵיו" אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ בְּאִישׁ, אִישׁ בְּאִשָּׁה אִשָּׁה בְּאִישׁ אִשָּׁה בְּאִשָּׁה מַנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "אִישׁ בְּאַחֵיו" מִכָּל מְקוֹם. "לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרְדָּא" בּוֹ אִי אֵתָה רֹדֶה בְּפָרְדָּא, אֶבֶל רֹדֶה אֵתָה בְּבֹן חוּרִין. "וְכִי תִשָּׂיג זָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ" מִי גֵרִים לָזֶה שְׁיַעֲשִׂיר, דְּבוּקוֹ עִמָּךְ. "וּמָדָּא אַחִידָא עִמּוֹ", מִי גֵרִים לָזֶה שְׁיַעֲנִי, דְּבוּקוֹ עִמּוֹ. "וְנִמְכַר לְגֵר" זֶה גֵר צָדֵק. "תוֹשֵׁב" זֶה גֵר אוֹכֵל נְבִלוֹת. "מִשְׁפַּחַת גֵּר" זֶה הַנְּכָרִי, כְּשֶׁהוּא אוֹמַר "לְעֹקֵר" לְהַבִּיא אֶת הַנְּמִכַר לְאַלְיִלִים עֲצָמָה. אֵיזְהוּ גֵר תוֹשֵׁב, זֶה שְׁקִבֵּל עָלָיו בְּפָנָי שְׁלֹשָׁה שְׁלֹא לְעַבֵּד אֱלִילִים, דְּבִרְי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: כָּל שְׁקִבֵּל עָלָיו שְׁבַע מִצְוֹת שְׁקִבֵּלוּ עֲלֵיהוֹן בְּנֵי נַח. אַחֲרִים אוֹמְרִים: אֵלוּ לֹא בָּאוּ לְכָלֵל גֵּר תוֹשֵׁב, אֶלָּא אֵיזְהוּ גֵר תוֹשֵׁב, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: זֶה גֵר אוֹכֵל נְבִלוֹת. וּמִיחֻדִין אֶצְלוּ יֵין אֶפְלוּ בְּעִיר שְׂרֵבָה נְכָרִים, וְאֵין מִפְקִידִין אֶצְלוּ יֵין אֶפְלוּ בְּעִיר שְׂרֵבָה יִשְׂרָאֵל, אֶבֶל מִפְקִידִין אֶצְלוּ שְׁמוֹן אֶפְלוּ בְּעִיר שְׂרֵבָה נְכָרִים. יֵינוּ כְּשִׁמְנוֹ, וּשְׂאָר כָּל דְּבָרֵינוּ כְּגוּי. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר: יֵינוּ יֵין נִסְדָּא, וְאֶמְרֵי לָהּ: מִתֵּר בְּשִׁתְיָהּ. וּשְׂאָר כָּל דְּבָרֵינוּ כְּגוּי, לִתְּנֵן רְשׁוּת וּלְבַטֵּל רְשׁוּת. וְהַתְּנֵינָא: אֵיזְהוּ גֵר תוֹשֵׁב, כָּל שְׁקִבֵּל עָלָיו בְּפָנָי שְׁלֹשָׁה שְׁלֹא לְעַבֵּד אֱלִילִים, כִּי תַנְיָא הֵהִיא לְהַחֲיוֹתוֹ. "אַחֲרֵי נִמְכַר גֵּאֲלָהּ תִּהְיֶה לוֹ" אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: דְּבַר זֶה דְּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא כְּשִׁבָּא (מִכּוֹפְרִי) [מִזְפִּירִין]: מַנִּין לְגַזְלוֹ שֶׁהוּא אֶסוּר, שְׁנֵאמַר: "אַחֲרֵי נִמְכַר גֵּאֲלָהּ תִּהְיֶה לוֹ" שְׁלֹא יִמְשַׁכְּנוּ וַיֵּצֵא. יָכוֹל יְגַלֵּם עָלָיו, תִּלְמוּד לּוֹמַר: "וְחָשַׁב עִם קִנְהוֹ" יִדְקֹדֵק עִם קִנְהוֹ. גִּזְלוֹ אֶסוּר, הַפְּקַעַת הַלּוֹאֲתוֹ מִתֵּר. אָמַר לָהּ אַבְיֵי לְרַבָּא: עֲבָד עֲבָרֵי נְמִי הַפְּקַעַת הַלּוֹאֲתוֹ הִיא, רַבָּא לְטַעֲמָהּ, דְּאָמַר רַבָּא: עֲבָד עֲבָרֵי גּוֹפּוֹ קִנּוּי.

רמז תרסח אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן חֲסִידָא: גִּזְלֵי הַגּוֹי אֶסוּר, אֲבִידַת גּוֹי מִתֵּרַת. מַנִּין לְגַזֵּל שְׂאֶסוּר, שְׁנֵאמַר: "וְאֶכְלֶתָּ אֶת כָּל הַעֲמִים" בְּזִמְן שֶׁהוּן מְסוּרִין בְּיָדָךְ. אֲבִידַת גּוֹי מִתֵּרַת, דְּכַתִּיב: "לְכָל אֲבִידַת אַחִידָא" לְאַחִידָא אֵתָה מְחֻזֵּר וְאִי אֵתָה מְחֻזֵּר לְגוֹי, אֵימָא: הֵנִי מֵיִלִי הֵיכָא דְלֹא אֵתָה לְיָדָה דְלֹא מַחִיב לְאַהֲדוּרֵי בְּתֵרָה כְּדִישְׂרָאֵל, אֶבֶל הֵיכָא דְאֵתָה לְיָדָה לְגוֹי נְמִי לִיהַדֵּר, אָמַר רַבִּינָא: "וּמִצְאָתָהּ" דְאֵתָה לְיָדָה

משמע. בא ואמר לו: הריני הולך למכר, יכול תזקק לו, תלמוד לומר: "אחרי נמכר" אי אתה זקוק לו אלא עד שימכר. "גאלה תהיה לו" מיד, אל תניחהו שיטמע. ומנין שאחיו מאביו קודם לאחיו מאמו, תלמוד לומר: "אחד מאחיו וגאלנו". "דדו" זה אחי אביו, "בן דדו" זה בן אחי אביו, "או משאר בשרו" [מלמד] שהקרוב קרוב קודם. "או השיגה דדו" נד עצמו, "ונגאל" מכל אדם, מה תלמוד לומר: "וגאלנו" שלש פעמים, לרבות כל גאלות שיהו פסדר הזה. בעא מנה רב הונא בר חננא מרב ששת, עבד עברי הנמכר לנכרי, נגאל לחצאין או לא, אמר לה ולא אמרת התם "ונמכר כלו" ולא חציו, הכי נמי נגאל כלו ולא חציו. בעא מנה רב הונא בר חננא מרב ששת: המוכר בית בבתי ערי חומה נגאל לחצאין או אין נגאל לחצאין. "גאלה גאלה" גמר משדה אחזה, מה שדה אחזה אין נגאל לחצאין אף האי נמי אין נגאל לחצאין. או דילמא היכא דגלי גלי, היכא דלא גלי לא גלי. אמר לה: ממדרשו של רבי שמואל נשמע שלווה וגואל וגואל לחצאין וגוי. אמר רבי שמעון: מה טעם, לפי שמצינו במוכר שדה אחזה שיפה כחו שאם הגיע יובל ולא נגאלה חוזרת לבעלים ביובל, הורע כחו שאין לוה וגואל וגואל לחצאין. מקדיש שהורע כחו שאם הגיע יובל ולא נגאלה יוצאה לפהנים ביובל, יפה כחו שלווה וגואל וגואל לחצאין. האי מוכר בית בבתי ערי חומה נמי, הואיל והורע כחו שאם מלאה לו שנה תמימה ולא נגאל נחלט, יפה כחו שלווה וגואל וגואל לחצאין. תני חדא: לזה וגואל, ותניא אידך: אינו לזה וגואל. לא קשיא, הא רבנן הא רבי שמעון.

רמז תרסט נרצע אינו עובד לא את הבור ולא את (האח) [הבת], דכתיב: "ורצע אדניו את אָזְנוֹ בַּמְרִצֵּעַ וְעַבְדּוֹ" לו ולא לבן, לו ולא (לאח) [לבת]. נמכר לנכרי אינו עובד את הבור, דאמר קרא: "וחשב עם קנהו" ולא עם יורשי קונהו. מכלל דאית לה כו'. גר יורש את הנכרי אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים יורשים כו', אקילו רבנן גבי גר שקמא יחזר לסורו. ורבי תיא בר אבא אמר רבי יוחנן: נכרי יורש את אביו, דכתיב: "כי לבני לוט נתתיה ירשה".

"וחשב עם קנהו" עמו הוא מחשב, ואין מחשב עם היורשין. "משנת המכרו לו עד שנת הילב" ואין יוצא בשש. "והיה כסף ממכרו" בכסף הוא נמכר, ואין נמכר לא בתבואה ולא בכלים. מנין שיוצא בגרעון כסף, תלמוד לומר: "אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו (פתיב ברמז תרס"ד). ההוא גברא דקדיש בשיראי, רבה אמר: לא צריכא שומא. ורב יוסף אמר: צריכא שומא. אי דאמר לה: בכל דהו דכלי עלמא לא צריכא שומא. אי דאמר לה: חמשין ולא שווי חמשין, הא לא שווי כי פליגי דאמר חמשין ושווי חמשין. רבה אמר: לא צריכא שומא, דהא שווי חמשין. ורב יוסף אמר: צריכא שומא, כיון דאתתא לא בקיאה בשומא לא סמכא דעתה. ואכא דאמרי: בכל דהו נמי פליגי. רב יוסף אמר: שוה כסף ככסף, מה כסף דקוצי אף שוה כסף דקוצי. אמר רב יוסף: מנא אמינא לה, דתניא: "מכסף

מקנתו" בכסף הוא נקנה, ואינו נקנה בתבואה וכלים. היכי דמי, אילימא דלא מקני בהו כלל, "ישׁיב גאלתו" אמר רחמנא, לרבנות שׁוה כסף ככסף. אלא דלית בהו שׁוה פרוטה, מאי איריא תבואה וכלים, אפלו כסף נמי, אלא לאו דאית בהו שׁוה פרוטה וכיון דלא קיצי לא. ואידך, אמר לך: לעולם דלית בהו שׁוה פרוטה, ולא מבעיא קאמר: לא מבעיא כסף דאי אית בהו שׁוה פרוטה אין, אי לא לא, אבל תבואה וכלים כיון דמקרבא הנתינו גמרה ומקניא נפשה, קא משמע לן. עבד עברי נקנה בכסף ובשטר. וקונה את עצמו בשנים וביובל ובגרעון כסף. יתרה עליו אמה העבריה, שהיא קונה עצמה בסמנים. הנרצע נקנה ברציעה. וקונה את עצמו ביובל ובמיתת האדון. בכסף מנלו, אמר קרא: "מכסף מקנתו" מלמד שנקנה בכסף. אשכחן עבד עברי הנמכר לנכרי הואיל וכל קנינו דנכרי בכסף, נמכר לישׁראל מנלו, אמר קרא "והפדה" מלמד שמוגרע פדיונה ויוצאה. אשכחן אמה העבריה הואיל ומקדשה בכסף מקניא נמי בכסף, עבד עברי מנלו, אמר קרא: "כי מכר לך אחיך העברי או העבריה" מקיש עבד עברי לאמה העבריה, מה אמה העבריה נקנית בכסף אף עבד עברי נקנה בכסף. מוכר עצמו מנלו, אמר קרא: "וכי תשיג" וי"ו מוסיף על ענין ראשון. נמכר מנה מנה [והשביח] והרי הוא [יפה] ממאיתים מאיתים, מנין שאין מחשבין אלא ממנה מנה, תלמוד לומר: "מכסף מקנתו". ממאיתים ואינו [יפה] אלא ממנה מנה מנין וכו', תלמוד לומר: "כפי שניו ישׁיב את גאלתו". למדנו, לנמכר לנכרי שנגאל ידו על העליונה. מנין אף נמכר לישׁראל ונגאל ידו על העליונה, תלמוד לומר: "שכיר שכיר" לגזרה שׁוה, מה שכיר האמור בנכרי נגאל וידו על העליונה אף שכיר האמור בישׁראל נגאל וידו על העליונה. "כשכיר שנה בשנה יהיה עמו" מה שאוכל לאכל, ומה ששותה ישׁתה. "לא ירדנו בפרך לעיניך" יכול נכנס לביתו לידע מה עושין לו, תלמוד לומר: "לעיניך" אי אתה מצוה אלא לעיניך. מרבין על השכר, ואין מרבין על המכר. כיצד, השפיר לו את החצר בפחות, ואמר לו: אם מעכשיו אתה נותן לי, הרי הוא לך בעשרה סלעים לשנה, ואם של חדש בחדש, סלע לחדש, מתר. מכר לו את השדה ואמר לו: אם עכשו אתה נותן לי, הרי שלף באלף זוז, ואם לגרון, בשנים עשר מנה, אסור. מאי שנה רישא מאי שנה סיפא, רבה ורב יוסף דאמרי תרוניהו: שכירות אין משתלמת אלא לבסוף, והאי כיון דלא מטא זמנה למגבי לאו אגר נטר לה משגי הוא דהכי שׁוי, והאי דקאמר לה: אם מעכשו אתה נותן לי הרי שלף בעשר סלעים, אוזולי הוא דקא מוזיל גביה. סיפא, כיון דזביני ניהו בעי למישקל דמי מהשתא, הלכך אגר נטר הוא ואסור. אמר רבא: דקו בה רבנו בהא מלתא ואוקמוה אקרא: "כשכיר שנה בשנה יהיה עמו" שכירות של שנה זו אינה משתלמת אלא בשנה אחרת. תנא: רבי אומר: "אם לא נגאל באלה" באלה נגאל ואין נגאל בשש. שכיכול, ומה מי שאינו נגאל באלה בשש זה שנגאל באלה אינו דין שנגאל בשש, תלמוד לומר: "באלה" הוא נגאל ואינו נגאל בשש וכו', אמר קרא: "ונגאלנו" לזה ולא לאחר. רבי יוסי הגלילי אומר: "באלה"

לשחרור, בשאר כל אדם לשעבוד. רבי עקיבא אומר: "באלה" לשעבוד, בשאר כל אדם לשחרור. ובסבא קמפלגי. רבי יוסי הגלילי סבר, מסתברא גאלת אחרים לשעבוד, דאי אמרת לשחרור ממנעי ולא פרקי לה. רבי עקיבא סבר, מסתברא גאלת קרובים לשעבוד, דאי אמרת לשחרור כל יומא אזיל ומזבן נפשה. וחכמים אומרים: הכל לשחרור. מאן חכמים, רבי היא, דמפיק לה האי "באלה" לדרשא אחריתא, ומקרא נדרש בין לפניו בין לאחריו. ורבי האי "ויצא בשנת היבל" מאי עביד לה, מפעי לה לכדתנא: "ויצא בשנת היבל" בנכרי שישנו תחת ידך הכתוב מדבר, או אינו אלא בנכרי שאינו תחת ידך, אמרת: וכי מה אפשר לעשות לו, הא אינו מדבר אלא בנכרי שישנו תחת ידך. "כי לי בני ישראל עבדים" אמר רב: פועל יכול לחזר בו אפלו בחצי היום, שנגמר: "כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם" ולא עבדים לעבדים. "אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים" על תנאי כן הוצאתי אותם מארץ מצרים שלא ישתעבדו.

פרק כו

"אני ה' אלהיכם" מה תלמוד לומר, מלמד, שכל המשעבד בהם למטה, כאלו משעבד בהם למעלה. "לא תעשו לכם אילים" זה אחד מן השמות המגנים שנקראת עבודת אילים על שם מעשיה. "ופסל ומצבה" מה הפסל עשיתו פסלתו, אף מצבה עשיתו פסלתה. מה מצבה בל תקימו, אף פסל בל תקימו. "לא תקימו לכם" אלו מרקוליס שעל הדרכים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אלו חמנים שבראשי גגות. "וואבן משכית" רב אקלע לבבל בתענית צבור, קם קרא בספרא, פתח בריד, חתים לא בריד, ונפול כלי עלמא על אנפיהו ורב לא נפיל על אפה. מאי טעמא לא נפל על אפה, רצפה של אבנים הוה, ותנא: "וואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה" בארצכם אי אתה משתחוה, אבל אתה משתחוה במקדש. וכדעולא: לא אסרה תורה אלא רצפה של אבנים בלבד. אי הכי מאי איריא רב, אפלו בלהו נמי, קמה דרב הוא דהואי. וליזיל גבי צבורא ולנפול על אפיה, לא מטרח צבורא. אמר רב חיא ברה דרב הונא: חזינא להו לאבני ורבא דמצלי אצליי. "את שבתתי תשמרו" (כתוב למעלה ברמז תר"ד). כנגד זה הנמכר לנכרי הכתוב מדבר, שלא יאמר: [הואיל] רבי עובד אילים אף אני עובד אילים, רבי מגלה עריות אף אני אגלה עריות, רבי מחלל שבתות אף אני אחלל שבתות. תלמוד לומר: "לא תעשו לכם אילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה כי אני ה' אלהיכם, את

שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו" הזהיר בו הכתוב את כל המצוות. "אני ה'" אני נאמן נאמן לשלם שכר.

פרשת בחקתי

רמז תרע "חשבתני דרכי ואשיבה רגלי אל עדתיך חשתי ולא התמהמהתי" אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר: למקום פלוני אני הולך, לבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי פנסיות ולבתי מדרשות, הדא הוא דכתיב: "ואשיבה רגלי אל עדתיך". רבי (חנינא) [חנינא] בשם רבי אחא אמר: חשבתני מתן שכרו של מצוות והפסדן של עברות, "ואשיבה רגלי אל עדתיך". רבי מנחם חתנה דר' (חנינא) [אלעזר בר אבינא] אמר: חשבתני מה שפתבת לנו בתורה: "אם בחקתי תלכו", ומה פתיב תמן, "ונתתי שלום בארץ", "ואם לא תשמעו לי", מה פתיב תמן, "ויספתי ליסרה אתכם". רבי אבא ברה דרבי חי'א בשם רבי (חי'א) [יונהו] אמר: חשבתני ברכות וחשבתני קללות. חשבתני ברכות מאל"ף ועד תי"ו, וחשבתני קללות מן וי"ו ועד ה"א. ולא עוד, אלא שהן הפוכות. הא פיצד, אם זכיתם אני הופך לכם את הקללות לברכות. ואימתי, כשתשמרו את תורת, הדא הוא דכתיב: "אם בחקתי תלכו".

[אמר רבי אלעזר]: בנהג שבעולם, מלך בשר ודם גוזר גזרה, אם רוצה הוא מקימה, ואם לאו סוף שמקימה על ידי אחרים. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אם גזר גזרה הוא מקימה תחלה ("איש אמו ואביו תיראו") [הדא הוא דכתיב: "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני ה'"] אני הוא שקימתי מצוות זקן תחלה. דבר אחר: "אם בחקתי תלכו" חקים שחקקתי בהם את השמים ואת הארץ, שנאמר: "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. חקים שחקקתי בהם את השמש ואת הירח, שנאמר: "כה אמר ה' נתן שמש לאור יומם חקות גרם וכוכבים לאור לילה. חקים שחקקתי בהם את הים, שנאמר: "בשומו לים חקו". חקים שחקקתי בהם את החול, שנאמר: "אשר שמתי חול גבול לים חק עולם. חקים שחקקתי בהם את התהום, שנאמר: "בחקו חוג על פני תהום", "חק" ו"חוג" לגזרה שנה. חקים שבהן חקוקים על יצר הרע, הדא הוא דכתיב: "הוי החקקים חקקי און". אמר רבי לוי: משל למקום אדרימון שהוא משבש בגיסות. הושיב בה המלך קסטרינוס אחד לשמרו. כך אמר הקדוש ברוך הוא:

התורה אכן ויצר הרע אכן, האכן תשמר את האכן. התורה אכן דכתיב: "וְאֵתְנָה לָךְ אֶת לַחַת הָאָבֶן וְגו', וַיִּצַר הָרַע אֶבֶן שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִסִּירְתִּי אֶת לֵב הָאָבֶן מִבְּשָׂרְכֶם. חֲקִים שֶׁהוּ מְבִיאִין אֶת הָאָדָם לַחֲיֵי הָעוֹלָם הַבֵּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנוֹתֵר בִּירוּשָׁלַיִם קְדוֹשׁ יֵאמָר לוֹ כָּל הַפְּתוּב לַחֲיִים בִּירוּשָׁלַיִם" הוּא הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁהִיא עֵץ חַיִּים. הַסִּיף וְהַסֶּפֶר נִתְּנוּ מְכַרְכִּין מִן הַשָּׁמַיִם. אָמַר לָהֶם [הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא]: אִם תִּשְׁמְרוּ מֵהַ שְׁפָתוֹב בְּסֶפֶר הַזֶּה תִּנְצְלוּ מִן הַסִּיף הַזֶּה, וְאִם לֹא הוּא הוֹרֵג אֶתְכֶם. וְהִיכֵן מִשְׁמְעוּ שֶׁל דָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם וַיִּשְׁכֵּן מִקְדָּם לְגוֹ עֵדוּן אֶת הַפְּרָבִים וְאֵת לַהֲט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת לְשֹׁמֵר אֶת דְּרָךְ עֵץ הַחַיִּים. "דְּרָךְ" זֶה דְּרָךְ אֶרֶץ, וְאַחַר כֵּן: "עֵץ חַיִּים" זֶה תּוֹרָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אוֹמֵר: הַכֶּפֶר וְהַמִּקְל נִתְּנוּ מְכַרְכִּין מִן הַשָּׁמַיִם. אָמַר לָהֶם: אִם שְׁמַרְתֶּם אֶת הַתּוֹרָה הַרִי הַכֶּפֶר לְאֹכֵל, וְאִם לֹא הַרִי הַמִּקְל לְלִקוֹת בּוֹ. מִהִיכֵן מִשְׁמְעוּ שֶׁל דָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִם תֹּאבּוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוֹב הָאֶרֶץ תֹּאכְלוּ, וְאִם תִּמְאַנּוּ וּמְרִיתֶם חֶרֶב תֹּאכְלוּ" וְחֶרְבוֹן תֹּאכְלוּ. אָמַר רַבִּי אַחָא: צְרִיכִין יִשְׂרָאֵל לְחַרּוּבָא עֲבָדוֹן תִּתּוּבָא. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: יָאִי הוּא מִסְפְּנוּתָא לְבִרְתָּה דִּיעֲקוּב, כְּעֲרֻקָא סְמָקָא בְּרִישָׁה דְסוּסָא חוּרָא.

רמז תרעא זֶה שֶׁאָמַר הַפְּתוּב: "אִם חֲרוּצִים יָמִיו" כְּשֶׁבֵּרָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם חֲרָץ יָמָיו שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה לְאוֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים". וְלָמִי נִתְּנָם, לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב חֲקִיו" וְגו'. "מִסְפֵּר חֲדָשָׁיו אֶתְּךָ חֲקִיו עֲשִׂיתָ [וְלֹא יַעֲבֵר]" אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: אִם עֲשִׂיתֶם חֲקִי אֵין הַשֶּׁטֶן נוֹגֵעַ בְּכֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִדִּי עֲבָרוּ יִסַּח אֶתְכֶם". הֵנּוּ: "חֲקִיו עֲשִׂיתָ וְלֹא יַעֲבֵר". אָדָם הָרֵאשׁוֹן אֵלּוֹ שֶׁמֶר אֶת הַתּוֹרָה וְאֶת הַמִּצְוָה שֶׁנִּתְּנָה לוֹ, לֹא מוֹת. לְפִיכֵן כְּתִיב "אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ". "אִם בְּחֻקֵּי" וְגו' מִלְּמַד, שֶׁהַמְּקוֹם מִתְאַוָּה שֶׁיְהוּ יִשְׂרָאֵל עֲמִלִים בַּתּוֹרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "לוֹ עַמִּי שׁוֹמֵעַ לִי יִשְׂרָאֵל בְּדַרְכֵי יְהִלְכוּ, כְּמַעַט אוֹיְבֵיהֶם אֲכַנִּיעַ וְעַל צְרִיחֵם אֲשִׁיב יָדַי", וְאוֹמֵר: "לוֹא הִקְשַׁבְתָּ לְמִצְוֹתַי וַיְהִי כְנֶהֱרָ שְׁלוֹמֶךָ וְצַדִּיקְתָּ כְּגַלִּי הַיָּם", וְאוֹמֵר: "מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבְךָ זֶה לָהֶם לְיִרְאָה אוֹתַי" וְגו'. "אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ" יְכוֹל אֵלּוֹ הַמִּצְוֹת, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ", הַרִי מִצְוֹת אֲמוֹרוֹת, הָאֵ שֶׁאֵינּוּ אוֹמֵר "אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ" אֲלֵא שֶׁיְהוּ יִשְׂרָאֵל עֲמִלִים בַּתּוֹרָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "אִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי". וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" יְכוֹל בְּלִבְךָ, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: שְׁמֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת" הַרִי שְׁמִירַת הַלֵּב אֲמוּנָה, הָאֵ אֵינּוּ אוֹמֵר "זְכוֹר אֶת יוֹם", אֲלֵא לְהִיּוֹת שׁוֹנֵה בְּפִיךָ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר הִקְצַפְתָּ", יְכוֹל בְּלִבְךָ, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "אֵל תִּשְׁכַּח" הַרִי שְׁכַחַת לֵב אֲמוּנָה, הָאֵ אֵינּוּ אוֹמֵר "זְכוֹר", [אֲלֵא] לְהִיּוֹת שׁוֹנֵה בְּפִיךָ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם" יְכוֹל בְּלִבְךָ, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "הַשְּׁמֵר בְּנִגְעַת הַצְּרַעַת לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת" הַרִי שְׁמִירַת הַלֵּב אֲמוּנָה, הָאֵ מָה אֲנִי מְקַיֵּם "זְכוֹר", שֶׁתִּהְיֶה שׁוֹנֵה בְּפִיךָ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עַמְלֶק" יְכוֹל

בלבבך, כשהוא אומר "לא תשכח" הרי שכיחת לב אמונה, היא שאינו אומר זכור אלא להיות שונה בפיו. אמר רבי לוי: בוא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם. הקדוש ברוך הוא ברוך את ישראל בעשרים ושתים אותיות, וקללו בשמונה. ברוך בעשרים ושתים: מ"אם בחקתי" עד "קוממיות". וקללו בשמונה: מ"ואם בחקתי תמאסו" עד "געלה נפשם". ואלו משה רבנו ברוך בשמונה: מ"והיה אם שמוע" עד "לעבדם". וקללם בעשרים ושתים: מ"והיה אם לא תשמע" עד "ואין קונה". בשלמא לר' מאיר, היינו דכתיב: "אם בחקתי תלכו, ואם בחקתי תמאסו", אלא לרבי חנינא בן גמליאל למה לי, אצטריך, סלקא דעתך אמינא: אם בחקתי תלכו ברכה, ואם בחקתי תמאסו לא ברכה ולא קללה, קא משמע לן. "אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם" הלמד לעשות, ולא הלמד שלא לעשות. שהלמד שלא לעשות, נח לו שלא נברא. אמר רבי חמא בר חנינא: "אם שמרתם [את התורה], הרי אני מעלה עליכם כאלו אתם עושים אותם, כדכתיב: "ועשיתם אתם". אמר רבי חנינא בר פפא: [אמר להם:] אם שמרתם את התורה, מעלה אני עליכם כאלו אתם עושים עצמכם, הדין הוא דכתיב: "ועשיתם אתם". אמר רבי יוחנן: הלמד שלא לעשות, נח לו אלו נהפכה שליתו על פניו ולא יצא לעולם. אמר רבי אחא: הלמד על מנת לעשות זוכה לרוח הקדוש. מה טעם, "לא ימוש ספר התורה הזה מפיו והגית בו יומם ולילה וגו' כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל", ואין "תשכיל" אלא רוח הקדוש, כמה דאת אמר: משכיל לאיתן האזרחי.

"ונתתי גשמיכם בעתם" שלשה נתנו מתנה לעולם: התורה והמאורות [והגשמים]. "ונתתי גשמיכם בעתם" לא שכורה ולא צמאה אלא בינונית. שכשהגשמים הללו מרבים, מטשטשו את הארץ ואינה עושה פרות. "ונתתי" אני, ולא על ידי מלאך ולא על ידי שליח. "גשמיכם" ולא גשמי כל הארצות. וכן הוא אומר: "הנחתן מטר על פני ארץ ושולח מים וגו'". "ונתתי גשמיכם בעתם" ברביעיות. או אינו אלא בערבי שבתות, אמרו: אפלו שנים כשני אליהו וגשמים יורדין בערבי שבתות אינו אלא סימן קללה, היא מה אני מקיים "ונתתי גשמיכם בעתם", (בגלילות) [בגלילי רביעיות]. מעשה בימי הורדוס, שהיו הגשמים יורדין בגלילות, ובשחרית נשבה הרוח וזרחה החמה ונתנגבה הארץ, והפועליו יוצאין ועושין מלאכתן ויודעין שמעשיהם לשם שמים. "ונתתי גשמיכם בעתם" בגלילי שבתות. אמרו: מעשה בימי שמעון בן שטח, היו גשמים יורדין מגלילי שבת לגלילי שבת, עד שנעשו חטין ככליות ושעורים כגרעיני זיתים ועדשים כדיגרי זרב, וצרו מהם חכמים והניחו דגמא לדורות. להודיע כמה חטא גורם, וכן הוא אומר: "עוונותיכם הטו אלה וחטאתיכם מנעו הטוב מכם". "ונתתי גשמיכם בעתם" ולא גשמי כל שאר ארצות. היא מה אני מקיים "ונברכו בך כל משפחת האדמה", שיהיו פרות מרבים בארץ ישראל ורעב בכל הארצות, ויהיו באים (ונוטליו) [ולוקחיו]

מִכֶּם וּמַעֲשֵׂי רִיב אֶתְכֶם בְּכִסְפִּים, כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף
הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן, וְאָמַר: "וַיְכַיֵּם דָּבָאָד" שֶׁיְהִי כָּל הָאֲרָצוֹת
דוֹבְאִים כֶּסֶף וּמִבִּיאֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

רמז תרעב "וְנִתְּנָה הָאֶרֶץ יְבוּלָה" לא כְּדָרְךָ שְׁעוֹשָׂה עֲכָשׁוּ, אֲלֵא כְּדָרְךָ שְׁעֲשִׂתָּהּ
בִּימֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן. וּמִנֵּן אֶתְּהָ אֹמֵר שֶׁהָאֶרֶץ עֲתִידָה לְהִיטֵב נִזְרַעַת וְעוֹשָׂה פְרוֹת
בֵּת יוֹמָה, תִּלְמוּד לֹמֵר: "זָכַר עֲשֵׂה לְנִפְלְאוֹתָיו". וְאָמַר: "תִּדְשָׂא הָאֶרֶץ דְּשָׂא
עֲשֵׂב מִזְרִיעַ זֶרַע" מִלְּמַד, שֶׁבּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּזְרַעַת בּוֹ בַּיּוֹם עוֹשָׂה פְרוֹת. "וְעַץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן
פְרִי" לא כְּדָרְךָ שְׁעוֹשָׂה עֲכָשׁוּ, אֲלֵא כְּדָרְךָ שְׁעֲשִׂתָּהּ בִּימֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן. וּמִנֵּן אֶתְּהָ
אֹמֵר יְהֵא אֵילָן נֹטַע וְעוֹשָׂה פְרוֹת בְּיוֹמוֹ, תִּלְמוּד לֹמֵר: "זָכַר עֲשֵׂה לְנִפְלְאוֹתָיו",
וְאָמַר: "עַץ פְּרִי עוֹשָׂה פְרִי לְמִינוֹ" מִלְּמַד, שֶׁבּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנֹּטַע בּוֹ בַּיּוֹם עֲשֵׂה פְרוֹת.
וּמִנֵּן שְׂאֵף הָעַץ עֲתִיד לְהִיטֵב מֵאֲכָל, תִּלְמוּד לֹמֵר: "עַץ פְּרִי" אִם לְלַמֵּד שְׁעוֹשָׂה
פְרוֹת, הָרִי כְּבָר נֶאֱמַר "עוֹשָׂה פְרִי", אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "עַץ פְּרִי", אֲלֵא מָה פְרִי
מֵאֲכָל, אֵף הָעַץ עֲתִיד לְהִיטֵב מֵאֲכָל. וּמִנֵּן שְׂאֵף אֵילָנֵי סָרְק עֲתִידִין (לְהִיטֵב) לְהוֹצִיא
פְרוֹת, תִּלְמוּד לֹמֵר: "וְעַץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְרִי". "וְהַשִּׁיב לְכֶם דִּישׁ אֶת בְּצִיר" שֶׁתְּהִי
עֲסוּקִים בְּדִישׁ עַד שֶׁתִּגִּיעַ בְּצִיר. "וּבְצִיר יִשִּׁיג אֶת זֶרַע" שֶׁתְּהִי עֲסוּקִים בְּבְצִיר עַד
שֶׁתִּגִּיעַ זֶרַע. "וְאֶכְלֶתֶם לְחֶמְקֶם לְשִׁבְעָה" אֵין צְרִיךְ לֹמֵר שֶׁיְהֵא אָדָם אוֹכֵל הַרְבֵּה
וְשִׁבְעָה, אֲלֵא אוֹכֵל קִמְעָא וּמִתְבָּרַךְ (עֲלִיו) [בְּמַעֲוִי], כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר לְהֵלֵן: "וּבִרְךָ אֶת
לְחֶמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ". "וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבַטַח בְּאֶרְצְכֶם" בְּאֶרְצְכֶם אֶתְּם יוֹשְׁבֵים לְבַטַח,
וְאֵי אֶתְּם יוֹשְׁבֵים לְבַטַח בְּחוּצָה לְאֶרֶץ. שְׂמָא תֵּאֱמָרוּ: הָרִי מֵאֲכָל הָרִי מִשְׁתָּהּ, אִם
אֵין שְׁלוֹם אֵין (כָּאוֹ) כְּלוּם, תִּלְמוּד לֹמֵר: "וְנִתְּנָתִי שְׁלוֹם בְּאֶרֶץ" מִלְּמַד, שֶׁהַשְׁלוֹם
שְׁקוּל כְּנֶגֶד הַכֹּל. וְכֵן הוּא אֹמֵר: "עוֹשָׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו", וְאָמַר: "עוֹשָׂה שְׁלוֹם
וּבוֹרָא אֶת הַכֹּל" מִגִּיד שֶׁהַשְׁלוֹם שְׁקוּל כְּנֶגֶד הַכֹּל. "וַיִּשְׁכַּבְתֶּם וְאֵין מִחְרִיד" לא
יִרְאִין מִכָּל אָדָם. "וְהַשְׁבַּתִּי חֲתִיָּה רְעָה" רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: מֵעֲבִירִים מִן הָעוֹלָם. רַבִּי
שְׂמַעוֹן אֹמֵר: מִשְׁבִּיתֶם שְׁלֵא תִזְיֵק. אֲמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן: אֵימַתִּי הוּא שְׁבָחוּ שֶׁל
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁאֵין מִזִּיקִין, אוֹ כְּשֶׁיֵּשׁ מִזִּיקִין וְאֵין מִזִּיקִים, הֵינִי אֹמֵר:
כְּשֶׁיֵּשׁ מִזִּיקִין וְאֵין מִזִּיקִים. וְכֵן הוּא אֹמֵר: "מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת" לְמִשְׁבִּית
מִזִּיקִין מִן הָעוֹלָם שְׁלֵא יִזְיֵקוּ. וְכֵן הוּא אֹמֵר: "וְגַר זָאב עִם כְּבֶשׂ וְנִמְרָ עִם גְּדִי
יִרְבֹּץ וְעִגֵּל וּכְפִיר וּמְרִיא יִחַדּוּ וְנִעַר קֶטָן נִהַג בָּם, וּפְרָה וְדָב תִּרְעִינָה יִחַדּוּ וְרִבְצוּ
וְלִדְיָהוּ וְאַרְיָה כְּבִקֵּר יֵאָכֵל תְּבֹן, וְשֶׁעֲשֵׂע יוֹנֵק עַל חַר פֶּתֶן וְעַל מְאוֹרֵת צְפִעוֹנִי גְמוּל
זְדוּ הַדָּה" מִלְּמַד, שֶׁיְהֵא תִינּוֹק מִיִּשְׂרָאֵל מוֹשִׁיט אֲצַבְעוֹ לְתוֹךְ עֵינָיו שֶׁל צְפִעוֹנִי,
וּמוֹצִיא מֶרֶה מִתּוֹךְ פִּיו. וְאָמַר: "גְמוּל זְדוּ הַדָּה" זוֹ חֲתִיָּה הַהוֹרְגַת אֶת הַבְּרִיּוֹת.
"וְחֶרֶב לֹא תַעֲבֵר בְּאֶרְצְכֶם" אֵין צְרִיךְ לֹמֵר לְבִאֵין לְמִלְחָמָה, אֲלֵא שְׁלֵא יְהוּ
עוֹבְרִין וְשִׁבִין מִמְּדִינָה לְמְדִינָה, כְּדָרְךָ שְׁעֲבָרוּ בִּימֵי יִאֲשִׁיָּהוּ.

"וַיִּרְדְּפֶתֶם אֶת אֲבִיכֶם וְנִפְלוּ" שֶׁיְהִי נוֹפְלִים אִישׁ בְּחֶרֶב רְעָהוּ. "וַיִּרְדְּפוּ מִכֶּם חֲמֹשָׁה
מֵאָה". "מִכֶּם" מִן הַחֲלָשִׁים שְׁבָכֶם, וְלֹא מִן הַגְּבוּרִים שְׁבָכֶם. "וּמֵאָה מִכֶּם רַבְבָּה

ירדפו" וכי כך הוא החשבון, והלא אין ראוי לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדפו, אלא אין דומין המעטין העושים את התורה למרבין העושים. "ונפלו איביכם לפניכם לחרב" שיהו נופלין שלא כדרך הארץ. "ופניתי אליכם" משל, למה הדבר דומה, לבעל הבית ששכר פועלים, והיה שם פועל אחד שעשה עמו מלאכה שלש שנים, ובאו פועלים לטל שכרן ובא פועל שהוא עמהן, ובעל הבית אומר לפועל: בני, הללו עשו עמי מעט אתן להם שכר מעט, אבל אתה חשבונות הרבה יש לי לחשב עמך. כך ישראל מבקשין שכרן בעולם הזה מלפני המקום, והאמות מבקשין שכרן מלפני המקום. והמקום אומר להם לישראל: בני, אפנה לכם. הללו עושים עמי מעט אני אתן להם שכר מעט בעולם הזה שמעט. אבל אתם חשבונות הרבה יש לי לחשב עמכם. "ופניתי אליכם" בטובה. "והפריתי אתכם" בפריה ורביה. "והרביתי אתכם" בקומה וקופה. "והקימתי את בריתי אתכם" לא כברית הראשונה שהפרתם אותה, [שנאמר: "אשר המה הפרו את בריתי ואנכי בעלתי בם נאם ה' אלא ברית חדשה שלא תופר מעתה, שנאמר: "הנה ימים באים נאם ה' וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה".

"ואכלתם יין נושן" מלמד, שכל המתנישן יפה מחברו. "נושן" אין לי אלא יין שדרכו להיות כך, מנין לרבות כל דבר המנישן, תלמוד לומר: "יין נושן". "וישן מפני חדש תוציא" שיהו אוצרות מלאין יין וגרנות מלאין חדש, ואתם תהיו מקפידים: היאך נוציא יין לפני חדש. "ונתתי משכני בתוככם" זה בית המקדש. "ולא תגעל נפשי אתכם" משאגאל אתכם, עוד איני מואס בכם (כתוב בסוף פרשת נח).

"והתהלכתי בתוככם" משלו משל. למה הדבר דומה, למלך שבא אצל אריסו והיה האריס שהוא מטמר מלפניו. והמלך אמר לאריס: מה לך שאתה מטמר מלפני, הריני כיוצא בך. כך עתיד המקום לטייל בין הצדיקים, וצדיקים מזדעזעין מלפניו. והמקום אומר להם לצדיקים: מה לכם שאתם מזדעזעים מלפני, הריני כיוצא בכם, [אין לפי שאני כיוצא בכם, יכול לא תהא מוראי עליכם, תלמוד לומר: "והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם". אם אין אתם מאמינים לי בדברים הללו: "אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" אני הוא שעשיתי לכם נסים במצרים, עתיד אני לעשות לכם את כל (המעשים) [הנסים] האלו. "מהייתם להם עבדים" מה תלמוד לומר, לפי שנאמר להלן: "מבית עבדים", יכול עבדים לעבדים היו, תלמוד לומר: "מהייתם להם עבדים" עבדים למלכים היו, ולא עבדים לעבדים.

"וואשב מטת עלכם" משלו משל. למה הדבר דומה, לבעל הבית שהיתה לו פרה חורשת, והשאילה לאחר להיות חורש בה. והיה לו לאיש שהוא עשרה בנים. זה בא וחרש וישב לו, וזה בא וחרש וישב לו, והיתה המענה ארכה ורביצה לה אותה

פָּרָה. נִכְנָסוּ כָּל הַפְּרוֹת וְאוֹתָהּ פָּרָה לֹא נִכְנָסָה. וּכְשֶׁרָאָה בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא נִכְנָסָה פָּרָתוֹ, לֹא הִסְפִּיק דַּעְתּוֹ לְקַבֵּל פִּיּוּס, מִיַּד קִפֵּץ וְשִׁבַּר אֶת הָעֵל וּפָסַק אֶת הַסְּמִלוּנִין. כִּי הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה. שְׁלֹטוֹן אֶחָד בָּא וּמִשְׁעֶבֶד וְהוֹלֵךְ לוֹ, בָּא שְׁלֹטוֹן אַחֵר וּמִשְׁעֶבֶד וְהוֹלֵךְ לוֹ. כְּשֶׁמִּגִּיעַ הַקֶּץ, אִין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לָהֶם לְאֲמוֹת הָעוֹלָם: כִּי עֲשִׂיתֶם לְבָנִי. אֲלֵא מִיַּד מִשְׁבַּר אֶת הָעֵל וּמִקְצָץ אֶת הַסְּמִלוּנִין, שְׁנֵאָמַר: "וְאֲשַׁבֵּר מִטַּת עֲלֵכֶם". וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "ה' צָדִיק קִצֵּץ עֲבוֹת רְשָׁעִים". "וְאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת" רַבִּי (יְהוּדָה) [שְׁמַעוֹן] אוֹמֵר מֵאֲתִים אִמָּה. רַבִּי (שְׁמַעוֹן) [יְהוּדָה] אוֹמֵר: מֵאָה אִמָּה, כְּאֲדָם הִרְאִישׁוֹן. אִין לִי אֲלֵא אֲנָשִׁים, נָשִׁים מִנִּין, תִּלְמוּד לוֹמַר: "בְּנוֹתֵינוּ כְּזוֹיֹת מְחֻטָּבוֹת תִּבְנִית הַיְכָל", וְכַמָּה הוּא [תִּבְנִית] הַיְכָל, מֵאָה אִמָּה. דָּבַר אַחֵר: "קוֹמְמִיּוֹת" בְּקוֹמָה זְקוּפָה, שֶׁלֹּא יִהְיוּ יִרְאִין מִכָּל אָדָם.

"וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי" (פְּתוּב בְּרִמּוֹ תַּת"צ).

"וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי" לְמִדְרַשׁ חֲכָמִים. אוֹ יָכוֹל לְמָה שֶׁפְּתוּב בַּתּוֹרָה, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה", הִרִי מָה שֶׁפְּתוּב בַּתּוֹרָה אָמַר, הֵא מָה אֲנִי מְקַיֵּם "וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי", לְמִדְרַשׁ חֲכָמִים.

רמז תרעג "וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי" מָה תִּלְמוּד לוֹמַר "לִי", זֶה שֶׁיּוֹדֵעַ אֶת רַבְּנוֹ וּמִתְפַּנֵּן לְמַרְדּ בּוֹ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "כִּנְמָרוֹד גִּבּוֹר צִיד [לְפָנֵי ה']" שֶׁאִין תִּלְמוּד לוֹמַר "לְפָנֵי ה'", אֲלֵא שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ אֶת רַבּוֹנוֹ וּמִתְפַּנֵּן לְמַרְדּ בּוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְאֲנָשִׁי סְדוּם רָעִים וְחֻטָּאִים [לֵה' מְאֹד]" שֶׁאִין תִּלְמוּד לוֹמַר "לֵה' מְאֹד", אֲלֵא שֶׁהִיוּ יוֹדְעִין אֶת רַבּוֹנָן וּמִתְפַּנֵּנִין לְמַרְדּ בּוֹ. "וְלֹא תַעֲשׂוּ" יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁאִינוֹ לָמַד אֲבָל עוֹשֶׂה, תִּלְמוּד לוֹמַר: "וְלֹא תַעֲשׂוּ". הֵא כָּל שֶׁאִינוֹ לָמַד אֶף אִינוֹ עוֹשֶׂה. אוֹ יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁאִינוֹ לָמַד וְאִינוֹ עוֹשֶׂה, אֲבָל אִין מוֹאֵס בְּאַחֲרִים, תִּלְמוּד לוֹמַר: "וְאִם בְּחֻקֵּי תִמְאָסוּ". הֵא כָּל אָדָם שֶׁאִינוֹ לָמַד וְאִינוֹ עוֹשֶׂה, לְסוֹף שֶׁמוֹאֵס בְּאַחֲרִים. אוֹ יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁאִינוֹ לָמַד וְאִינוֹ עוֹשֶׂה וּמוֹאֵס בְּאַחֲרִים, אֲבָל אִין שׁוֹנֵא אֶת הַחֲכָמִים. תִּלְמוּד לוֹמַר: "וְאִם אֶת מִשְׁפָּטֵי תִגְעַל נִפְשְׁכֶם". הֵא כָּל אָדָם שֶׁאִינוֹ לָמַד וְאִינוֹ עוֹשֶׂה וּמוֹאֵס בְּאַחֲרִים, לְסוֹף שֶׁשׁוֹנֵא אֶת חֲכָמִים. אוֹ יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁאִינוֹ לָמַד וְאִינוֹ עוֹשֶׂה וּמוֹאֵס בְּאַחֲרִים וְשׁוֹנֵא אֶת חֲכָמִים, אֲבָל מְנִיחַ אֶת אַחֲרִים לַעֲשׂוֹת, תִּלְמוּד לוֹמַר: "לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת". הֵא כָּל אָדָם שֶׁאִינוֹ לָמַד וְאִינוֹ עוֹשֶׂה וּמוֹאֵס בְּאַחֲרִים וְשׁוֹנֵא אֶת חֲכָמִים, לְסוֹף שֶׁאִין מְנִיחַ אֶת אַחֲרִים לַעֲשׂוֹת. אוֹ יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁאִינוֹ לָמַד וְאִינוֹ עוֹשֶׂה וּמוֹאֵס בְּאַחֲרִים, וְשׁוֹנֵא אֶת חֲכָמִים, וְאִין מְנִיחַ אֶת אַחֲרִים לַעֲשׂוֹת, אֲבָל מוֹדָה בְּמִצְוֹת שֶׁנִּתְּנוּ מֵהַר סִינַי. תִּלְמוּד לוֹמַר: "אֶת כָּל מִצְוֹתַי". הֵא כָּל שֶׁאִינוֹ לָמַד וְאִינוֹ עוֹשֶׂה וּמוֹאֵס בְּאַחֲרִים וְשׁוֹנֵא אֶת חֲכָמִים וְאִין מְנִיחַ אֶת אַחֲרִים לַעֲשׂוֹת, לְסוֹף שֶׁאִינוֹ מוֹדָה בְּמִצְוֹת שֶׁנִּתְּנוּ מֵהַר סִינַי. אוֹ יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּל הַמִּדּוֹת הַלְלוֹ, אֲבָל אִינוֹ כּוֹפֵר בְּעֵקֶר, תִּלְמוּד לוֹמַר: "לְהַפְּרֹכֶם אֶת בְּרִיתַי". הֵא כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּל הַמִּדּוֹת הַלְלוֹ לְסוֹף שֶׁכּוֹפֵר בְּעֵקֶר. "אֶף [אֲנִי]" אִינִי מְדַבֵּר

אֵלָא בְּאָף. אָנִי שְׁבִנִיתִי אֲנִי אֶהְרֵס, וְשִׁנְטַעְתִּי אֲנִי אֶתֵּשׁ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "הִנֵּה (אֵת) אֲשֶׁר בְּנִיתִי אֲנִי הֵרַס וְאֵת אֲשֶׁר נִטַּעְתִּי אֲנִי נִתְּשִׁי". "אֶעֱשֶׂה זֹאת" זוֹ קִשָּׁה לָכֶם יוֹתֵר מִן הַכֹּל, שְׁמִי הַגְּדוֹל הוּא לָכֶם בְּעַל חוּב. "לָכֶם" מִיִּדְכֶם הֵן הַדְּבָרִים, וְאִין הַרְעָה יוֹצֵאָה מִלְּפָנַי לְעוֹלָם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "מִפִּי עֲלִיוֹן לֹא תֵצֵא הַרְעוֹת וְהַטּוֹב". "וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם" שְׁיֵהוּ הַמַּכּוֹת פּוֹקְדוֹת אֶתְכֶם מֵזוֹ לְזוֹ, עַד שֶׁהִרְאִשׁוּנָה פְּקוּדָה אֲצִלְכֶם אָבִיא אַחֲרַת (וַיִּסְמַךְ) [וְאֶסְמְכָה] לָהּ. "בְּהִלָּה" זוֹ הַמַּכָּה הַמְבַהֶלֶת אֵת בְּנֵי אָדָם, וְאִי זוֹ, זוֹ מַכַּת מוֹתָן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר יְהוֹדָה אוֹמֵר: בְּעוֹן חִלָּה אִין בְּרָכָה (בְּמִמוֹנָם) [בְּמַכְנָס], וּמֵאֲרָה מִשְׁתַּלַּחַת בְּשַׁעְרִים, וְזוֹרְעִים וְאַחֲרִים אוֹכְלִין אוֹתוֹ, שְׁנֵאֵמַר: "וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה" אֵל תִּקְרִי "בְּהִלָּה" אֵלָא "בְּחִלָּה", וְכַתִּיב: "וְזָרְעֶתֶם לְרִיק זָרְעֶכֶם". וְאִם נוֹתְנִין מִתְּבָרְכִין, שְׁנֵאֵמַר: "וְרֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן לְהַנִּיחַ בְּרָכָה אֵל בֵּיתְךָ". "אֵת הַשְּׁחֶפֶת" יֵשׁ לָךְ אָדָם שְׁחוּלָה וּמִטָּל בְּמִטָּה אָבֵל בְּשָׂרוֹ שְׁמוֹר עֲלָיו, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "אֵת הַשְּׁחֶפֶת" לְסוֹף שְׁבִשְׂרוֹ נִשְׁחָף. אוֹ עֵתִים שְׁבִשְׂרוֹ נִשְׁחָף אָבֵל נַח לוֹ וְאִינוּ מְקַדִּיחַ, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "וְאֵת הַקְּדַחַת". אוֹ עֵתִים שְׁמִקְדִּיחַ אָבֵל סְבוּר עַל עֲצָמוֹ שְׁיַחֲיָה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "מְכַלּוֹת עֵינַיִם". אוֹ הוּא אִין סְבוּר עַל עֲצָמוֹ שְׁיַחֲיָה, אָבֵל אַחֲרִים סְבוּרִים עֲלָיו שְׁיַחֲיָה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "וּמְדִיבַת נַפְשִׁי".

"וְזָרְעֶתֶם לְרִיק זָרְעֶכֶם וְאֶכְלֵהוּ אִיבֵיכֶם". אִם זוֹרְעִין וְאִין מְצַמִּיחַ, מַעֲתָה מָה אוֹיְבִים אוֹכְלִים, אֵלָא זוֹרְעִין שָׁנָה [רֵאשׁוּנָה] וְאִינוּ מְצַמִּיחַ, לְשָׁנָה אַחֲרַת כְּשֶׁהוּא מְצַמִּיחַ בָּאִין אוֹיְבִים וְאוֹכְלִים אוֹתוֹ. דְּבַר אַחַר: "וְזָרְעֶתֶם לְרִיק זָרְעֶכֶם" כְּנִגּוּד בְּנִים וּבְנוֹת הַכֶּתוּב מְדַבֵּר, בְּנִים וּבְנוֹת שְׁיֵהוּ לָכֶם חֲטָא מְאֹבְדוֹן, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "אֲשֶׁר טַפְחִתִּי וְרַבִּיתִי אִיבֵי כָלָם". "וְנִתְּתִי פָנַי בָּכֶם" כְּשֶׁם שְׁנֵאֵמַר בְּטוֹבָה: "וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם", כִּדְּ נֵאֵמַר בְּרַעָה: "וְנִתְּתִי פָנַי בָּכֶם". מְשָׁל. לָמָּה הַדְּבַר דוֹמָה, לְמִלְּךָ שְׁאֵמַר לְעַבְדָּיו: פּוֹנֵה אֲנִי מִכָּל עַסְקִי וְעוֹסֵק אֲנִי בָכֶם לְרַעָה. "וְנִגְפֶתֶם לְפָנַי אִיבֵיכֶם" שְׁיֵהָא הַמּוֹת הוֹרֵג בָּכֶם מִבְּפָנַיִם וּבְעַל דְּבָבָא מְקִיף אֶתְכֶם מִבְּחוּץ.

"וְרָדוּ בָכֶם שְׁנֵאִיכֶם" שְׁאֵעֲמִיד עֲלֵיכֶם מִכֶּם וּבָכֶם. שְׁבִזְמַן שְׁאֵמוֹת הָעוֹלָם עוֹמְדִין עַל יִשְׂרָאֵל אִין (נוֹטְלִין) [מְבַקְשִׁים] אֵלָא בְּגִלּוּי, כְּעִנְיָן שְׁנֵאֵמַר: "וְהִיָּה אִם זָרַע יִשְׂרָאֵל וְעָלָה מִדְּגוֹ וְעַמְלֵק וּבְנֵי קֵדָם וְעָלוּ עֲלָיו, וַיַּחֲנוּ עֲלֵיהֶם וַיִּשְׁחִיתוּ אֵת יְבוּל הָאָרֶץ עַד בּוֹאֵד עֲזָה וְלֹא יִשְׁאִירוּ מַחֲיָה בְּיִשְׂרָאֵל וְשָׂה וְשׁוֹר וְחִמּוֹר". בְּזְמַן שְׁעוֹמְדִין עֲלֵיהֶן מִיִּשְׂרָאֵל אִין מְחַפְשִׁין אֵלָא אַחַר מִטְמוֹנִיּוֹת. כְּעִנְיָן שְׁנֵאֵמַר: "וְאֲשֶׁר אָכְלוּ שָׂאֵר עַמִּי וְעוֹרָם מִעֲלֵיהֶם הַפְּשִׁיטוּ" וְגוֹ'. לְכִדְ נֵאֵמַר: "וְרָדוּ בָכֶם שְׁנֵאִיכֶם" שְׁאֵעֲמִיד עֲלֵיכֶם מִכֶּם וּבָכֶם. "וְנִסְתֶם" מִפָּנַי אִימָה. "וְאִין רָדוּ אֶתְכֶם" מְבַלִּי כַח.

"וְאִם עַד אֵלָה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי". רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לְעוֹלָם אִין הַמְּקוֹם מְבִיא פְּרַעְנוֹת עַל יִשְׂרָאֵל עַד שְׁמַעִיד בְּהֶם תַּחֲלָה, שְׁנֵאֵמַר: "וְאִם עַד אֵלָה לֹא תִשְׁמְעוּ

ל"י. רבי יהושע אומר: שָׁמָא יאמרו ישראל, כָּלוּ כָּל הַמִּכּוֹת וְאִין עוֹד לֹא אַחֲרוֹת לְהֵבִיא, תַּלְמוּד לומר: "וְאִם עַד אֵלֶּה" עוֹד יֵשׁ לִי אַחֲרוֹת מֵאֵלֶּה וְכֹאֵלֶּה לְהֵבִיא. "וַיִּסְפְּתִי לְיִסְרָה אֶתְכֶם שְׁבַע עַל חַטָּאתֵיכֶם" אֶתְכֶם עֲבַרְתֶּם לִפְנֵי שְׁבַע עֲבָרוֹת, בּוֹאוּ וְקַבְּלוּ לָכֶם שְׁבַע פְּרַעֲנִיּוֹת. "וְשִׁבַּרְתִּי אֶת גְּאוֹן עֲזָכֶם" זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כַּעֲנִן שְׁנַאֲמַר: "הִנְנִי מְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי גְאוֹן עֲזָכֶם". רַבִּי עֲקִיבָא אומר: "וְשִׁבַּרְתִּי אֶת גְּאוֹן עֲזָכֶם" אֵלּוּ גִבּוֹרִים שֶׁהָיוּ בְּהוֹן בְּיִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה וְחִבְרִי. אַחֲרֵיכֶם אומר: "וְשִׁבַּרְתִּי אֶת גְּאוֹן עֲזָכֶם" אֵלּוּ הַגָּאִים שֶׁהוּן גְּאוֹנִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן פְּפוּס בֶּן יְהוּדָה, וְלוּלִיָּנוּס, וְאַלְכָסְנָדְרִי וְחִבְרִי.

רמז תרעד "וְשִׁבַּרְתִּי אֶת גְּאוֹן עֲזָכֶם" אֵלּוּ רֵאשִׁי בַּיְלָאוֹת שֶׁבִּיהוּדָה. "וְנִתַּתִּי אֶת שְׁמִיכֶם כַּבְּרִזָּל וְאֶת אֲרָצְכֶם כַּנְּחֹשֶׁה" זֶה קֶשֶׁה מִן הָאֲחֵרוֹנָה. שֶׁבְּאַחֲרוֹנָה הוּא אומר: "וְהָיוּ שְׁמִיךְ אֲשֶׁר עַל רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת" שֶׁיְהִיוּ שְׁמִיךְ מִזֵּיעוֹן כְּדָרְךָ שֶׁהִנְחַשְׁתָּ מִזֵּיעָה, "וְהָאֲרָץ אֲשֶׁר תַּחְתִּיךָ בְּרִזָּל" שֶׁלֹּא תִּהְיֶה הָאֲרָץ מִזֵּיעָה כְּדָרְךָ שֶׁאִין הַבְּרִזָּל מִזֵּיעָה, וְתִּהְיֶה מִשְׁמֵרֶת פְּרוֹתִיךָ. וְכֵן הוּא אומר: "וְנִתַּתִּי אֶת שְׁמִיכֶם כַּבְּרִזָּל" שֶׁלֹּא יְהִיוּ שְׁמִיכֶם מִזֵּיעוֹן כְּדָרְךָ שֶׁאִין הַבְּרִזָּל מִזֵּיעָה, "וְאֶת אֲרָצְכֶם כַּנְּחֹשֶׁה" שֶׁתִּהְיֶה הָאֲרָץ מִזֵּיעָה כְּדָרְךָ שֶׁהִנְחַשְׁתָּ מִזֵּיעָה, וְתִּהְיֶה מֵאַבְדֶּת פְּרוֹתִיךָ.

"וְתִם לְרִיק כְּחֹכֶם" הָרִי אָדָם שֶׁלֹּא עָמַל וְלֹא חָרַשׁ וְלֹא זָרַע וְלֹא נָפֵשׁ וְלֹא עָדַר וּבִשְׁעַת הַקְּצִיר בָּא שְׂדֵפוֹן וְיִרְקוֹן וְלִקְתוּ וְאִין בְּכֶךְ כְּלוּם, אֲבָל אָדָם שֶׁעָמַל וְזָרַע וְחָרַשׁ וְזָבַל וְדִיר נֶפֶשׁ וְכֶסֶח וּבִשְׁעַת הַקְּצִיר בָּא שְׂדֵפוֹן וְיִרְקוֹן וְלִקְתוּ שֶׁשְׂנִיּוֹ שֶׁל זֶה קְהוֹת. לְכֶךְ נֶאֱמַר: "וְתִם לְרִיק כְּחֹכֶם". דְּבַר אַחַר: "וְתִם לְרִיק כְּחֹכֶם" רַבִּי אומר: זֶה הַכֶּרֶם. וַיֵּשׁ אומר: זֶה הַפֶּשֶׁת. דְּבַר אַחַר: "וְתִם לְרִיק כְּחֹכֶם" יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁמִּשִּׂיא אֶת בֵּיתוֹ וּפָסַק לֵה מְמוֹן הַרְבֵּה, וְלֹא הִסְפִּיקוּ שְׁבַעַת יְמֵי הַמְּשֻׁתָּה לְצִאתָה עַד שֶׁמִּתָּה בֵּיתוֹ. נִמְצָא (הוֹרַג) [קוֹבַר] אֶת בֵּיתוֹ וּמֵאַבְדֶּת אֶת מְמוֹנוֹ. "וְלֹא תִתֵּן אֲרָצְכֶם אֶת יְבוּלָה" אֵף לֹא מֵה שֶׁאֵתָּה מוֹבִיל לָהּ. "וְעַץ הָאֲרָץ לֹא יִתֵּן פְּרִי" שֶׁלֹּא יְהִי הָעֵץ חוֹנֵט אֶת פְּרוֹתֵינוּ בְּשַׁעַת שֶׁמִּפְרִיחַ, אֲלֵא יְהִי מְלַקֵּה פְּרוֹתֵינוּ. "וְאִם תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵּאָבוּ לְשִׁמְעַ לִּי" אֶתְכֶם עֲשִׂיתֶם אֶת דִּינִי עֲרֵאִי בְּעוֹלָם, אֵף אֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶתְכֶם עֲרֵאִי בְּעוֹלָם. "וַיִּסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכָּה שְׁבַע כְּחַטָּאתֵיכֶם" אֶתְכֶם עֲבַרְתֶּם לִפְנֵי שְׁבַע עֲבָרוֹת, בּוֹאוּ קַבְּלוּ שְׁבַע פְּרַעֲנִיּוֹת.

רמז תרעה "וְהִשְׁלַחְתִּי בְּכֶם אֶת חַיֵּת הַשָּׂדֶה" אִין לִי אֵלֶּה חַיֵּת הַשָּׂדֶה מְשַׁכֵּלֶת, חִזָּה שְׂאִינָה מְשַׁכֵּלֶת מִנִּין, תַּלְמוּד לומר: "וְשׁוֹן בְּהֵמוֹת אֲשַׁלַּח בָּם". זְכוּל נוֹשְׁכִין וְאִין מְמִיתִין, תַּלְמוּד לומר: "עַם חֲמַת זֹחֲלֵי עֶפְרָי" מֵה אֵלּוּ נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין, אֵף אֵלּוּ נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין. וְכִבְרֵהּ הָיוּ שְׁנַיִם בְּאֲרָץ יִשְׂרָאֵל שׁוֹר נוֹשֵׁךְ וּמְמִית, חֲמוֹר נוֹשֵׁךְ וּמְמִית, עֲרוּד נוֹשֵׁךְ וּמְמִית. "וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם" אֵלּוּ הַקְּטָנִים. "וְהִכְרִיתָה אֶת בְּהֵמֹתֵכֶם" (מִבְּפָנִים) [מִבְּחוּץ], "וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם" (מִבְּחוּץ) [מִבְּפָנִים]. "וְנִשְׁמוּ דְרָכֵיכֶם" לְרִבּוֹת "דְּרָךְ דְּרָכֵי דְרָכֵיכֶם", לְרִבּוֹת שְׁבִילִים גְּדוּלִים וּשְׁבִילִים קְטָנִים.

בְּעוֹן שְׁבוּעַת שׁוּא וּשְׁבוּעַת שֶׁקֶר וְחִלּוּל הַשֵּׁם וְחִלּוּל שְׁפָתוֹת, חִיָּה רָעָה בָּאָה וּבִהְמָה כָּלָה מִן הַשָּׂדֶה וּבְנֵי אָדָם מִתְמַעֲטִין וְהַדְּרָכִים מִשְׁתַּוְּמָמִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם בָּאֵלֶּה" אֶל תִּקְרִי "בָּאֵלֶּה" אֶלֶּא "בָּאֵלֶּה", וּכְתִיב: "וְהִשְׁלַחְתִּי בָכֶם אֶת חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכְלָהּ", וּכְתִיב בְּשְׁבוּעַת שֶׁקֶר: "וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בְשִׁמִּי לְשֶׁקֶר וְחִלְלַתִּי", וּבְחִלּוּל הַשֵּׁם כְּתִיב: "וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי", וּבְחִלּוּל שְׁפָת כְּתִיב: "מִמְחַלְלֵיהֶּ מוֹת יוֹמֵת", וְלִפְנֵי "חִלּוּל חִלּוּל" מִשְׁבוּעַת שֶׁקֶר. "וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית" נִקְמַת [בְּבְרִית] וְנִקְמַת [שְׁאִינִו] בְּבְרִית, וְאִיזָהוּ נִקְמַת שְׁלֵא בְּבְרִית, זֶה סְמוּי שֶׁסְמוּ אֶת צְדָקָתָהּ. "וְנִקְמַתְכֶם אֶל עֲרִיכֶם" מִפְּנֵי הַמְּצוּדָה. "וְהִשְׁלַחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם" שֶׁיְהִיָּה הַמּוֹת [הוֹרֵג] מִבְּפָנִים וּבִעַל דְּבָבָא מְקִיף אֶתְכֶם מִבְּחוּץ.

"וּנְתַתֶּם בְּיַד אֹיִב" הִלְכָה אֵין מְלִינִין אֶת הַמֵּת בִּירוּשָׁלַיִם, וּכְשֶׁאַתֶּם מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְקַבְרוֹ יְהוּ קְרוֹבִיו נִתְנִין בְּיַד אֹיִב. בְּעוֹן עֲנוּי הַדִּין וְעוֹוֵת הַדִּין וְקִלְקוּל הַדִּין, וּבְעוֹן בְּטוּל תּוֹרָה חֶרֶב וּבָזָה וּשְׂבִי וְדָבָר בָּא, וּבְנֵי אָדָם אוֹכְלִין וְאִינֵן שְׂבִיעִין, וְאוֹכְלִין לַחֲמִם בְּמִשְׁקֶל. שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב", וּכְתִיב: "בְּשִׁבְרֵי לָכֶם מִטָּה לָחֵם", וְאֵין בְּרִית אֶלֶּא תּוֹרָה, דְּכְתִיב: "אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה וְגוֹ", וּכְתִיב: "יַעַן וּבִינְעוּן בְּמִשְׁפָּטֵי מְאֹסִיו".

לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "נִקְוֹם וְנִקְוֹם", נִקְמָה זוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ מַה הִיא, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב" (כְּתוּב בְּרַמְזוֹ שִׁל"ה).

"בְּשִׁבְרֵי לָכֶם מִטָּה לָחֵם" לְרַבּוֹת כָּל סוּעֵדֵי לָחֵם. "וְאִפּוֹ עֶשֶׂר נְשִׁים לַחֲמֶכְךָ בְּתַנּוּר" מְבַלֵּי עֲצִים. "וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֶכְךָ בְּמִשְׁקֶל" שֶׁתִּהְיֶה פֶת נִפְלֵת, וְהוּן שׁוֹקְלוֹת אוֹתָהּ מִתּוֹךְ הַתַּנּוּר. רַבִּי יוֹסִי בֶן דּוֹרְמִסְקִית אוֹמֵר: "מִשְׁקֶל" מַה תִּלְמוּד לּוֹמֵר, מִנֵּין אֶתָּה אוֹמֵר: הִיָּה לְאָדָם אִיסָר אוֹ פְרוּטָה, הִיָּה יוֹשֵׁב וּמִשְׁקֵלוֹ וְאוֹמֵר: מַה אָטוּל בּוֹ, פֶת אֵינִי שְׂבִיעַ, אֵלֶּךְ וְאָטוּל בּוֹ תִמְרִים, שֶׁמָּא אֲנִי אוֹכֵל וְאֶשְׂבֵּעַ, אֵף עַל פִּי כֵן אוֹכֵל וְאֵינִי שְׂבִיעַ, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: וְאֶכְלֶתֶם וְלֹא תִשָּׁבְעוּ. דְּבָר אַחֵר: "וְאֶכְלֶתֶם וְלֹא תִשָּׁבְעוּ" זֶה רָעַב שֶׁל מִהוּמָה.

"וְאֶכְלֶתֶם בָּשָׂר בְּנִיכֶם וּבָשָׂר בְּנִתֵיכֶם" אָמְרוּ: כְּשֶׁמֵת דּוֹאֵג בֶּן יוֹסֵף הַנִּיחַ בֶּן קָטָן לְאִמּוֹ, וְהִיָּתָה אִמּוֹ מוֹדְדָתוֹ בְּטַפְּחִים [בְּכָל שָׁנָה] וְנוֹתְנָת מִשְׁקֵלוֹ זֶהָב לְשָׁמַיִם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה. כְּשֶׁהִקִּיפְתָּה מְצוּדַת יְרוּשָׁלַיִם, טַבְּחָתוֹ בְּגִידָה וְאֶכְלָתוֹ. וְהִיָּה יְרִמְיָהּ מְקוּוֹן עָלֶיהָ לְפָנֵי הַמְּקוֹם: "אִם תִּאֶכְלֶנָה נְשִׁים פְּרִים עַלְלֵי טַפְּחִים", הַשִּׁיבְתוּ רוּחַ הַקִּדְּשׁ: "אִם יִהְרַג בְּמִקְדָּשׁ ה' כֹּהֵן וְנָבִיא" זֶה זְכָרְיָה בֶּן יְהוֹיָדָע. דְּבָר אַחֵר: "וְאֶכְלֶתֶם בָּשָׂר בְּנִיכֶם וּבָשָׂר בְּנִתֵיכֶם", אֵין לִי אֶלֶּא אֲבוֹת שֶׁיֵּאָכְלוּ בָּשָׂר בְּנִים וּבָנוֹת, בְּנִים וּבָנוֹת שֶׁיֵּאָכְלוּ בָּשָׂר אֲבוֹתֶם מִנֵּין, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "תִּאֶכְלוּ", וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "אֲבוֹת יֵאָכְלוּ בְנִים בְּתוֹכָךְ וּבְנִים יֵאָכְלוּ אֲבוֹתֶם". "וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת בְּמִתֵיכֶם" כְּמִשְׁמְעוּ. "וְהִכְרַתִּי אֶת חַמְנֵיכֶם" אֵלוֹ הַנְּחָשִׁים וְהַקְּסָמִים [שְׂפִישְׂרָאֵל].

"ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליתכם" וכי מה הפגרים עושים אצל הגלולים, אלא כשהיה אלהו (שוחה) [מחזר] על תפוחי רעב, מצא אדם אחד שתפוח ומטל ברעב, אמר לו: מאיזו משפחה אתה, אמר לו: ממשפחה פלונית. [וכמה הייתם, אמר לו: שלשת אלפים]. וכמה נשתירו מכם, אמר לו: אני. אמר לו: [רצונך] לומר דבר אחד ותחיה, אמר לו: הן אמר לו: אמר: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" ותחיה. צוח עליו ואמר: "הס כי ה' אלהינו ה' לא להזכיר בשם ה'", לא למדנו אבא כך. מה היה עושה, נוטל את יראתו ונותנה על לבו מחבקה ומנשקה, עד שנבקע [כרסו] ונפל הוא (מיראתו) [וייראתו] לארץ. לך נאמר: "ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליתכם". אמר רב יהודה אמר רב: יודעין היו ישראל שאין ממש בעובדי אלילים, ולא עבדו לאלילים אלא להתיר עריות בפרהסיא וכו'. תא שמע: "ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליתכם" אמרו: אלהו ז"ל היה מחזר על תפוחי רעב שבירושלים וכו' בתר דאביקו ביה וכו'. "וגעלה נפשי אתכם" זו גולה ויש אומרים: זו סלוק שכניה.

"ונתתי את עריכם [חרבה] "עיר ערי עריכם" [לרבות את הכרפין ואת המחוזות. ויהשמת את מקדשיכם] לרבות את בתי כנסיות ובתי מדרשות. "ולא אריח בריח ניהחכם" כמשמעו, "והשמת אני את הארץ" זו מדת נחת רוח, שאמר: "והשמת אני את הארץ ושממו עליה איביכם הישבים בה" שמא יאמרו ישראל: הואיל וגלינו ממנה איביים הבאים אחרינו ימצאו עליה נחת רוח, תלמוד לומר: "ושממו עליה איביכם הישבים בה" זו איביים הבאים אחריכם לא ימצאו עליה נחת רוח.

"ואתכם אזור בגוים". זו מדה קשה לישראל שאמר: "ואתכם אזור בגוים", שבזמן שבני המדינה גולין ויושבין במקום אחד רואים זה את זה ומתנחמין, וכאן הוא אומר: "ואתכם אזור בגוים" שאפזר אתכם בין אמות העולם ואין אחד מכם קרוב אצל חברו, פענן שנאמר: "והפיצתם בגוים וזריתם בארצות", ואומר: "ואזרם במזרה בשערי הארץ" כאדם שזורה את השעורים במזרה ואין אחת מהם נוגע בחברתה, כך אין אחד מכם קרוב לחברו. "אחריכם חרב" חרב הנשלחת אחריכם לא במהרה חוזרת, כאדם שמריק את המים ואין סופן לחזר. "והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה" זו מדה קשה לישראל. שבזמן שבעל הבית גולה מביתו ומעירו וסופו לחזר כאלו אין ביתו וכרמו חרב, וכאן הוא אומר: "והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה" כאלו אין סופו לחזר.

"אז תרצה הארץ את שבתתיה כל ימי השמה ואתם בארץ איביכם" אני אמרתי לכם שתהיו זורעים שש ומשמטיין אחת, בשביל שתדעו שהארץ שלי היא. ואתם לא עשיתם כן, עמדו וגלו ממנה והיא תשמטי מאליה עד שתראה לפני כל שמטין שהיא חביבת לי. לך נאמר: "אז תרצה הארץ את שבתתיה". "והנשארים בכם

והבאתי מֶרֶד בְּלִבְבְּסִי אֵינוֹ אוֹמֵר "מֶרֶד בְּלִבְבְּכֶם" אֲלֵא "מֶרֶד בְּלִבְבְּסִי" זֶה אֵימָה וּפְחַד דְּאָגָה וְיִרְאָה. "וְרָדַף אֶתְּם קוֹל עָלָה נִדְף" אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן (יְהוּדָה) [קֶרְחָה]: פֶּעַם אַחַת הָיִינוּ יוֹשְׁבֵי תַחַת הָאֵילָן, וְנִשְׁבָּה הָרוּחַ וְהִטִּיחוּ עָלֵינוּ זֶה בָּזָה, וְעַמְדָנוּ וְרָצְנוּ, וְאָמַרְנוּ: אוֹי לָנוּ הַגִּיעוּנוּ פְּרָשִׁים. לְאַחַר שָׁעָה נִפְּנִינוּ לְאַחֲרֵינוּ וְרָאִינוּ שָׂאִין אָדָם שָׁם. וְנִשְׁבָּנוּ וּבְכִינוּ וְאָמַרְנוּ: אוֹי לָנוּ נִתְקִים עָלֵינוּ מִקְרָא שְׁכָתוּב בַּתּוֹרָה: "וְרָדַף אֶתְּם קוֹל עָלָה נִדְף". "וְנָסוּ מִנְּסַת חֶרֶב" מִפְּנֵי אֵימָה. "וְנִפְּלוּ וְאִין רִדְף" מִבְּלֵי כַח. "וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאַחִיו" אֵינוֹ אוֹמֵר: "אִישׁ בְּאַחִיו" אֲלֵא אִישׁ בְּעוֹן אַחִיו. מְלַמֵּד, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרַבִין זֶה בָּזָה. "וְלֹא תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אֲיִבֵיכֶם" זֶה שָׁעָה שֶׁנִּלְקְדָה בָּהּ יְרוּשָׁלַיִם. "וְאֲבָדְתֶם בְּגוֹיִם" רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵלּוּ עֲשֵׂרֶת הַשְּׁבֻטִים שֶׁגָּלוּ לְמִדֵּי. אַחֲרֵים אוֹמְרִים: "וְאֲבָדְתֶם בְּגוֹיִם" אִין אֲבָדוּן אֲלֵא גוֹלָה. יְכוֹל אֲבָדוּן מִמֶּשׁ, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "וְאֲכָלָה אֶתְּכֶם אַרְץ אֲיִבֵיכֶם" הֲרִי אֲבָדוּן מִמֶּשׁ אָמור, הָא מָה אֲנִי מְקִים "וְאֲבָדְתֶם בְּגוֹיִם", אִין אֲבָדוּן אֲלֵא גוֹלָה. אָמַר רַב: מִסִּתְּפִינָא מֵהַאי קְרָא: "וְאֲבָדְתֶם בְּגוֹיִם". מִתְקִיף לָהּ רַב פֶּפְאָה: דִּילְמָא כְּאֲבָדְתָּה הַמִּתְבַּקְּשֵׁת, דְּכָתִיב: "תַּעֲיִתִי כְּשֶׁה אֲבָד בְּקֶשׁ עֲבָדְךָ", אֲלֵא מְסִיפָה דְקְרָא: "וְאֲכָלָה אֶתְּכֶם אַרְץ אֲיִבֵיכֶם". וְדִילְמָא כְּאֲכִילַת קְשׁוּאִין וְדִלּוּעִין.

"וְאֵף בְּעוֹנוֹת אַבְתָּם יִמְקוּ" (פְּתוּב בְּרִמּוֹ ר"צ).

"וְהִתְנַדְּדוּ אֶת עוֹנֵם וְאֶת עוֹן אַבְתָּם בְּמַעַלְם אֲשֶׁר מַעַלּוּ בֵּי" שְׁפִינּוּ שְׁנֵהֲפֹד לְבָם לְתַשׁוּבָה וּמִתְנַדְּדִין עַל עוֹנוֹתֵיהֶן, מִיַּד מְרַחֲמִין עֲלֵיהֶן. שְׁכָד נֶאֱמַר: "וְהִתְנַדְּדוּ אֶת עוֹנֵם וְאֶת עוֹן אַבְתָּם בְּמַעַלְם אֲשֶׁר מַעַלּוּ בֵּי". "וְאֵף אֲשֶׁר הִלְכוּ עִמִּי בְּקָרִי, אֵף אֲנִי אֵלֶיךָ עִמָּם בְּקָרִי" עַל שֶׁעָשׂוּ אֶת דִּינִי עֲרָאִי בְּעוֹלָם, אֵף אֲנִי עוֹשֶׂה אוֹתָם עֲרָאִי בְּעוֹלָם. "וְהִבֵּאתִי אֶתְּם בְּאַרְץ אֲיִבֵיָהֶם" זֶה מִדָּה טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל, שְׁמָא יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: הוֹאִיל וְגַלְיָנוּ לְבִין הָאֲמוֹת נַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם, אֲנִי אֲיִנִּי מִנִּיחוֹן, עַל כְּרָחוֹן שְׁלֵא בְּטוֹבְתָן מַעֲמִיד אֲנִי נְבִיאִים עֲלֵיהֶן וּמִחֲזִירֵין אוֹתָן תַּחַת כְּנָפֵי, כְּעַנְגִּין שְׁנֶאֱמַר: "וְהִעֲלָה עַל רִוְחְכֶם הָיוּ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אֶתְּם אֲמָרִים נִהְיָה כְּגוֹיִם כְּמַשְׁפָּחוֹת הָאֲרָצוֹת לְשָׂרֵת עֵץ וְאָבֹן, חֵי אֲנִי נֶאֱמַר אֲדָנִי ה' אִם לֹא בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרוּעַ נְטוּיָה וּבְחִמָּה שְׁפוּכָה אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם" עַל כְּרָחֶכֶם שְׁלֵא בְּטוֹבְתְּכֶם מִמְּלִיךְ אֲנִי מְלָכוּתִי עֲלֵיכֶם.

"אוֹ אֵז יִכְנַע לְבָבָם הָעָרֶל וְאֵז יִרְצוּ אֶת עוֹנֵם" פִּינּוּ שְׁנִכְנַע לְבָם לְתַשׁוּבָה וּמִתְנַדְּדִים עַל עוֹנוֹתֵיהֶם, מִיַּד מְרַחֲמִין עֲלֵיהֶם, לְכָד נֶאֱמַר: "אוֹ אֵז". רַבִּי נְחֻמָּה אוֹמֵר: חֲבִיבִין יְסוּרִין. שְׁכָשֶׁם שֶׁהִקְרַבְנוֹת מְרָצִין כָּד יְסוּרִין מְרָצִין. בְּקֶרְבָּנוֹת הוּא אוֹמֵר: "וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו", בְּיְסוּרִין הוּא אוֹמֵר: "וְאֵז יִרְצוּ אֶת עוֹנֵם. וְעוֹד, שְׁיְסוּרִין מְרָצִין יוֹתֵר מִהִקְרַבְנוֹת, שֶׁהִקְרַבְנוֹת בְּמִמוֹן וְיְסוּרִין בְּגוּף, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "עוֹר בְּעַד עוֹר וְכָל אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן בְּעַד נִפְשׁוֹ.

"וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאָף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק" לָמָּה מָנָה הַפְּתוּב אֶת הָאָבוֹת אַחוֹרָנִית, [אֶלָּא] אָף עַל פִּי שְׂאִין מַעֲשֵׂה אַבְרָהָם כְּדָאֵי מַעֲשֵׂה יִצְחָק כְּדָאֵי. אֵין מַעֲשֵׂה יִצְחָק כְּדָאֵי מַעֲשֵׂה יַעֲקֹב כְּדָאֵי. כְּדָאֵי מַעֲשֵׂה אֶחָד מֵהֶם, שְׂתִּתְּלָה הָעוֹלָם בְּגִינוּ. וְלָמָּה נֶאֱמַר בְּאַבְרָהָם וּבְיַעֲקֹב זְכִירָה, וּבְיִצְחָק לֹא נֶאֱמַר זְכִירָה, אֶלָּא רוֹאִין כְּאֵלוֹ אֶפְרוֹ שֶׁל יִצְחָק צְבוּר עַל גְּבִי הַמְּזַבֵּחַ. וְלָמָּה נֶאֱמַר בְּאַבְרָהָם וּבְיִצְחָק "אָף", וּבְיַעֲקֹב לֹא נֶאֱמַר "אָף", מִפְּנֵי שְׂמֻטתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הִיָּתְהָ שְׁלֵמָה. אֵין לִי אֶלָּא אָבוֹת, אִמְהוֹת מִנִּין, תְּלֻמוּד לוֹמַר: "אֶת אֶת" אֶתִּים אֵלוֹ אִמְהוֹת, שְׁנֶאֱמַר: "שְׁמָה קִבְרוּ אֶת אַבְרָהָם וְאֶת שָׂרָה וְגו' וְאֶת רַבְּקָה וְגו' אֶת לָאָה". מִנִּין שְׁהַבְּרִית כְּרוּתָה לְאַרְצָה, תְּלֻמוּד לוֹמַר: וְהָאֶרֶץ אֲזָכֵר. וְלָמָּה מְזַכֵּיר זְכוּת אָבוֹת וּמְזַכֵּיר זְכוּת הָאֶרֶץ עִמָּהוֹן, אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ: מְשַׁל לְמַלְךְדָּ שֶׁהֵיוּ לוֹ שְׁלֹשָׁה בָּנִים, וְשִׁפְחָה אַחַת מְגַדְלָתָן. כִּיִּן שְׁהַמְלִיךְ שׁוֹאֵל בְּשֵׁלוֹם בְּנָיו, הוּא אוֹמַר: שְׂאֵלוֹ לִי שְׁלוֹם הַמְּגַדְלָתָ. כִּדְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַכֵּיר זְכוּת אָבוֹת וּמְזַכֵּיר זְכוּת הָאֶרֶץ עִמָּהוֹן, [הִדְא הוּא דְכְּתִיב:] "וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאָף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאָף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֵר וְהָאֶרֶץ אֲזָכֵר".

כְּתִיב: "יָד לָיִד לֹא יִנְקָה רַע וְזָרַע צְדִיקִים נִמְלֹט" אָמַר רַבִּי פִּינְחָס: הָעוֹשֵׂה מִצְוָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהוּא מִבְּקֵשׁ לְטַל שְׂכָרוֹ מִיָּד לָיִד לֹא יִנְקָה רַע רָשָׁע הוּא וְאֵינוֹ מִנִּיחַ לְבָנָיו כְּלוּם. כְּאֵינֶשׁ דְּאָמַר: הָא סָקָא וְהָא סִלְעָא וְהָא סִאָתָא, קוּם (א)כּוֹל לָךְ. כִּדְ, אֵלוֹ בְּקִשׁוֹ אָבוֹת הִרְאִישׁוּנִים שְׂכָר עַל מִצְוֹת קְלוֹת שְׁעִשׂוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, מִהִיכּוֹ הִיָּתְהָ זְכוּת עוֹמְדֵת לְבִנְיָהֶם אַחֲרֵיהֶם, הִדְא הוּא דְכְּתִיב: "וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב" וְגו'.

"וְהָאֶרֶץ תִּעְזֹב מֵהֶם וְתִרְצֵה אֶת שְׁבִתֶיהָ". אֶמְרֵתִי לָהּ לְיִשְׂרָאֵל: שְׂיִהִיו זוֹרְעִין שֵׁשׁ וּמִשְׁמִיטִין לִי אַחַת בְּשָׁבִיל שְׂיִדְעוּ שְׁהָאֶרֶץ שְׁלִי הִיא, וְהֵם לֹא עֲשׂוּ [אֶלָּא] [כֹּן], יַעֲמְדוּ וְיִגְלוּ מִמֶּנָּה, וְהִיא תִשְׁמִיט מֵאֶלֶיהָ, עַד שְׁתִּרְצָה לְפָנַי כָּל שְׂמִטִּין שְׁהִיא חִיבָת לִי, לְכִדְ נֶאֱמַר: "וְהָאֶרֶץ תִּעְזֹב מֵהֶם".

"יַעַן וּבְיַעַן" וְכִי רֹאשׁ בְּרֹאשׁ נִפְרָעֵתִי מִיִּשְׂרָאֵל, וְהֵלֵא לֹא נִפְרָעֵתִי מֵהֶם אֶפְלוֹ אֶחָד מִמֵּאָה שְׁעִשׂוּ לְפָנַי, אִם כֹּן לָמָּה נֶאֱמַר: "יַעַן וּבְיַעַן", "יַעַן בְּמִשְׁפָּטִי מֵאֲסוּ" אֵלוֹ הַדִּינִין. "וְאֶת חֲקוֹתֵי גְעָלָה נִפְשָׁם" אֵלוֹ מְדַרְשׁוֹת. זֹאת זוֹ עוֹנוֹת שֶׁל מְדַבֵּר. גַּם זֹאת זוֹ עוֹנָה שֶׁל פְּעוֹר. "וְאָף גַּם זֹאת" זוֹ עוֹנָה שֶׁל מַלְכֵי הָאֱמוּרַי. "לֹא מֵאֲסִתִּים וְלֹא גְעָלִתִּים לְכַלְתָּם" וְכִי מָה נִשְׁתַּיֵּר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שְׁלֵא [נִגְעָלוֹ וְשֵׁלֵא] נִמְאָסוּ, וְהֵלֵא כָּל מִתְּנוֹת טוֹבוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם נִטְלוּ מֵהֶם, מָה נִשְׁתַּיֵּר לָהֶם, זֶה סִפְרָ תוֹרָה, שְׂאִם לֹא הִיָּה קִזְם לְיִשְׂרָאֵל לֹא הֵיוּ מְשֻׁנִּים מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם כְּלוּם. דְּבַר אַחַר: "לֹא מֵאֲסִתִּים" בִּימֵי כְּשָׂדִים, שְׁהַעֲמַדְתִּי לָהֶם דְּנִיָּאֵל חֲנִנְיָה מִיִּשְׂאֵל וְעוֹרְיָה, "וְלֹא גְעָלִתִּים" בִּימֵי [מְדִי] [הַמּוֹ], שְׁהַעֲמַדְתִּי לָהֶם מְרַדְּכֵי וְאֲסִתֵּר, "לְכַלְתָּם" בִּימֵי יוֹנִים, שְׁהַעֲמַדְתִּי לָהֶם שְׂמַעוֹן הַצְּדִיק, "לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם" בִּימֵי רוֹמִיִּים שְׁהַעֲמַדְתִּי

להם רבי וחכמי הדורות, "כי אני ה' אלהיכם" לעתיד לבוא, שאין כל אמה ולשון יכולה לשלט בהם. מנין שהברית כרותה לשבטים, תלמוד לומר: "וזכרתי להם ברית ראשנים". "אלה החקים" אלו המדרשות, "והמשפטים" אלו הדינים. "והתרות" מלמד ששתי תורות נתנו להן לישראל: אחת בפה ואחת בכתב. אמר רבי עקיבא: וכי שתי תורות בלבד נתנו להן, והלא תורות הרבה נתנו להן, שנאמר: "זאת תורת העולה", "וזאת תורת המנחה", "זאת תורת החטאת", "וזאת תורת האשם", "זאת תורת זבח השלמים", "זאת התורה אדם כי ימות באהל" מלמד, שתורות הרבה נתנו להן לישראל. "אשר נתן ה' בינו ובינו בני ישראל בהר סיני ביד משה" מלמד, שנתנה תורה הלכותיה ודקדוקיה ופרושיה על ידי משה

משה

ידי

על

פרק כז

תנו רבנן: "בני ישראל מעריכין ואין הנכרים מעריכין". יכול לא יהו נעריכין, תלמוד לומר: "איש", דברי רבי מאיר. אמר רבי מאיר: וכי מאחר שמקרא אחד מרבה ומקרא אחד ממעט, מפני מה אני אומר נעריך ולא מעריך, מפני שרבה הכתוב בנעריכין יותר ממעריכין, שהרי חרש שוטה וקטן נעריכין ולא מעריכין. רבי יהודה אומר: בני ישראל נעריכין, ואין הנכרים נעריכין. יכול לא יהו מעריכין, תלמוד לומר: "איש". אמר רבי יהודה: וכי מאחר שמקרא אחד מרבה ומקרא אחד ממעט, מפני מה אני אומר הנכרי מעריך ולא נעריך, מפני שרבה הכתוב במעריכין יותר מנעריכין, שהרי טמטום ואנדורוגינוס מעריכין אבל לא נעריכין. אמר רבא: הלכתא כר' מאיר מסתברא, דכתיב: "לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו. טעמא דר' מאיר לא מסתבר, דקא מיתי לה מחרש שוטה וקטן דלאו בני דעה נינהו. טעמא דרבי יהודה מסתבר, דקא מיתי לה מטמטום ואנדורוגינוס דאף על גב דבני דעה נינהו מעטינהו רחמנא. הלכתא לא מסתברא, דכתיב: "לא לכם ולנו לבנות" וגו'. ורבי יהודה, האי "לא לכם ולנו" מאי עביד לה, אמר רבא: משום רפיון גדים, דכתיב: "ויהי עם הארץ מרפים ידי עם יהודה ומבהלים אותם לבנות". "בני ישראל" אין לי אלא בני ישראל, מנין לרבות את הגרים ואת העבדים (המשחררין), תלמוד לומר: "וואמרת אלהים". "איש" להוציא את הקטן, יכול שאני מוציא את הקטן שיש בו הפלאה, תלמוד לומר: "כי יפלא". "כי יפלא נדר" נאמר כאן "נדר" ונאמר להלן: "נדר" מה נדר האמור להלן נדר ונדבה אף נדר האמור כאן נדר ונדבה. אמר רב הונא: הקדיש ואכל לוקה, שנאמר: "כי

יפלא" "ולא יחל" כל שישנו בהפלאה ישנו בבל יחל, וכל שאינו בהפלאה אינו בבל יחל. הקדיש [הוא] ואכלו אחרים, רב כהנא אמר: אין לוקין. רבי יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרוניהו לוקין. מר סבר [מפלא] הסמוך לאיש דאורייתא, ומר סבר דרבנן. תנו התם: "הכל מעריכין, ונערכין, נודרין, ונדרין, כהנים לויים וישראל, נשים ועבדים". "הכל מעריכין" לאתויי מאי, לאתויי מפלא הסמוך לאיש. "הכל נערכין" לאתויי מנגל ומכה שחין. סלקא דעתך אמינא: "נדר בערף" כתיב, כל שישנו בדמים ישנו בערכין, וכל שאינו בדמים אינו בערכין, קא משמע לן "נפשות" כל דהו. אבעיא להו מהו (שמסירין) [שיסדרו] לבעל חוב, נגמר "מיכה מיכה" מערכין, או לא. תא שמע: דשלח רבין: דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר, ברם כף היתה שאלה: האומר הרי עלי מנה לבדק הבית מהו שיסדרו, קל וחמר מבעל חוב: מה בעל חוב שמחזירים אין מסדרין, הקדיש שאין מחזירים אינו דין שאין מסדרין. ורבי יוחנן אמר: נדר בערכין כתיב, מה ערכין מסדרין אף הקדיש מסדרין. ואידך, שהוא לנדון בכבודו הוא דאמא, מה (בעל חוב) [ערכין] נדון בכבודו, אף הקדיש נדון בכבודו. ויסדרו בבעל חוב קל וחמר מערכין: ומה ערכין שאין מחזירין מסדרין, בעל חוב שמחזירין אינו דין שמסדרים. אמר קרא: "ואם מד הוא מערף" הוא ולא בעל חוב. (ואידך אמר לך: הוא ולא אשתו ובניו). ואידך, [האי "הוא"] עד שיהא במכותו מתחלתו ועד סופו. ויחזרו בהקדיש קל וחמר מבעל חוב: מה בעל חוב שאין מסדרין מחזירין, הקדיש שמסדרין אינו דין שמחזירין. אמר קרא: "ולך תהיה צדקה" מי שצריך צדקה, יצא הקדיש שאין צריך צדקה. אשכחה רבה בר אבובא לאליהו דהוה קאי בבית הקברות של גוים, אמר לו: מנין שמסדרין לבעל חוב, אמר לו: גמר "מיכה מיכה" מערכין. אמר לו: מנין לערם שלא יתרם, אמר לו: דכתיב: "ולא יראך בך ערות דבר". אמר לו: ולא כהן הוא מר, מאי טעמא קאי מר בבית הקברות, אמר לו: לא מתני מר סדר טהרות, דתנו: רבי שמעון בן יוחאי אומר: קברי גוים אין מטמאין, שנאמר: "ואתן צאני צאן מרעיתי" וגו'. אמר לו: בארבעה סדרי לא מצינא, בשתא מצינא. מי טעמא, משום דוחקא. עילה לגן עדן, מליה לגלימא טרפי. כי קא נפיק, שמעינהו לנטורי גן עדן דאמרי: מאן קדים ואכיל לעלמה כרבה בר אבובא. (נפיק) [נפא] שדינהו. ואפלו הכי סחט גלימא ריחא וזבנה בתליסר אלפי דינרי, ופלגינהו לחתנותה. "נדר בערף" מקיש ערכין לנדרים, מה נדרים בבל תאחר לשלמו, אף כאן בערכין בבל תאחר לשלמו. "בערף" להביא ערף סתם. דבר אחר: "בערף" ערף כלו הוא נותן, ואינו נותן ערף אברים וכו'. יכול שאני מוציא דבר שהנשמה תלויה בו, תלמוד לומר: "נפשות" ולא את המת. אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס, תלמוד לומר: "והעמיד והעריך" כל שישנו בהעמדה ישנו בהערכה, וכל שאינו בהעמדה אינו בהערכה. דבר אחר: "נפשות" אין לי אלא אחד שהעריך אחד, אחד שהעריך מאה מנין, תלמוד לומר: "נפשות". דבר אחר: "נפשות" להביא מנגל ומכה שחין. שיכול "נדר בערף"

כתיב, כֹּל שֵׁשְׁנֵי בְדָמִים יִשְׁנוּ בְעֶרְכִּין וְכֹל שְׁאִינוּ בְדָמִים אִינוּ בְעֶרְכִּין, תִּלְמוּד לומר: "נִפְשֹׁת". [דָּבָר אַחֵר: "נִפְשֹׁת"] אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ שֶׁהֶעֱרִיךְ בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה, אִשָּׁה שֶׁהֶעֱרִיכָה אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהֶעֱרִיכָה אִשָּׁה מִנּוּן, תִּלְמוּד לומר: "נִפְשֹׁת". "וְהָיָה עֶרְכָּךְ" לְרַבּוֹת טַמְטוּם וְאֲנִדְרוּגִינוּס לְדָמִים. יָכוֹל לֹא יֵהָא בְעֶרְךָ אִישׁ, אֲבָל יֵהָא בְעֶרְךָ נִקְבָּה, תִּלְמוּד לומר: "וְהָיָה עֶרְכָּךְ הַזָּכָר, וְאִם נִקְבָּה הִיא" זָכָר וְדָאִי וְנִקְבָּה וְדָאִית, וְלֹא טַמְטוּם וְאֲנִדְרוּגִינוּס. אָמַר מַר: "בְעֶרְכָּךְ" לְהַבִּיא עֶרְךָ סְתָם. מֵאֵי "עֶרְךָ סְתָם", דִּתְנִינָא: הָאוּמַר: עֶרְךָ סְתָם עָלֵי, נוֹתֵן פְּחוֹת שֶׁבְעֶרְכִּין שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים. וְאִמָּא חֲמִשִּׁים, תַּפְסֵת מְרַבָּה לֹא תַפְסֵת. וְאִמָּא שְׁקָל, דְכָתִיב: "וְכֹל עֶרְכָּךְ יֵהִי בְשֵׁקֶל הַקֹּדֶשׁ", הֵהוּא בְהִשָּׁג יָד כְּתִיב. וְאֶלָּא קָרָא לָמָּה לִי, אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בַר אֲבוּהֵי: לומר: שְׁאִינוּ נִדוּן בְּהִשָּׁג יָד, מֵאֵי טַעְמָא, דְכַמְפְּרֵשׁ דְּמִי. וְאִית דְּאָמְרִי: אָמַר רַב נַחֲמָן: לומר שֶׁנִּדְוֹן בְּהִשָּׁג יָד. פְּשִׁטָּא, מֵהוּ דִּתִּימָא כַּמְפְּרֵשׁ דְּמִי, קָא מְשַׁמַּע לָן. אָמַר מַר: עֶרְךָ כֵּלּוּ הוּא נוֹתֵן, וְאִינוּ נוֹתֵן עֶרְךָ אֲבָרִים. וְהָא אֲפַקְתָּה לְעֶרְךָ סְתָם, קָרִי בַּהּ "עֶרְךָ בְעֶרְכָּךְ". "נִפְשֹׁת" וְלֹא אֶת הַמֵּת. הָא אֲפַקְתָּה לְעֶרְךָ סְתָם, קָרִי בַּהּ "נִפְשֹׁת נִפְשֹׁת". אוֹצִיא אֶת הַמֵּת, וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַגּוֹסֶס, תִּלְמוּד לומר: "וְהֶעֱמִיד וְהֶעֱרִיךְ". [אֵי הֵכִי] מֵת נִמְי תַּפּוּק לֵהּ מִ"וְהֶעֱמִיד וְהֶעֱרִיךְ", אֵין הֵכִי נִמְי, אֶלָּא "נִפְשֹׁת נִפְשֹׁת" לָמָּה לִי, כְּדַבְּעִינָן לְמִימַר קַמּוֹ. דָּבָר אַחֵר: "נִפְשֹׁת" אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ שֶׁהֶעֱרִיךְ בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה, אִשָּׁה שֶׁהֶעֱרִיכָה אִישׁ וְאִשָּׁה מִנּוּן, תִּלְמוּד לומר: "נִפְשֹׁת". דָּבָר אַחֵר: "נִפְשֹׁת" לְהַבִּיא מִנְּגִיל וּמִכַּה שְׁחִין. וְהָא אֲפַקְתָּה לְהַנְדוּ, הַנְדוּ לֹא צָרִיכִי קָרָא, מַה טַעַם, שְׁקוּלִין הֵן. וְיָבוֹאוּ כֵּלּוּ, [כִּי] אֲצִטְרִיךְ קָרָא לְמִנְגִיל וּמִכַּה שְׁחִין הוּא דְאֲצִטְרִיךְ. "וְהָיָה עֶרְכָּךְ" לְרַבּוֹת טַמְטוּם וְאֲנִדְרוּגִינוּס לְדָמִים. דְּמִים לָמָּה לִי קָרָא, לֹא יֵהָא אֶלָּא דְּמִי דִּיקְלָא מִי לֹא יֵהִיב דְּמִי, אָמַר רַבָּא: לומר שֶׁנִּדְוֹן בְּכַבּוּדוֹ, סְלֵקָא דְעֵתְךָ אֲמִינָא: "נִדְוֹן בְּעֶרְכָּךְ" כְּתִיב כֹּל שֵׁשְׁנֵי בְעֶרְכִּין נִדוּן בְּכַבּוּדוֹ וְכֹל שְׁאִינוּ בְעֶרְכִּין אֵין נִדוּן בְּכַבּוּדוֹ, קָא מְשַׁמַּע לָן.

רמז תרעו רַבִּי יְהוּדָה מִתִּיר בְּאֲנִדְרוּגִינוּס לְמוּל בְּשִׁבְתָּ. [אָמַר רַבִּי חֲסִדָּא: לֹא לְכֹל] אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֲנִדְרוּגִינוּס (אִינוּ לֹא) זָכָר (וְלֹא נִקְבָּה) [הוּא], שְׁאִם אֶתְהָ אוּמַר כֹּן בְּעֶרְכִּין יַעֲרָךְ, וּמִנְּגִלוֹ דְלֹא נֶעְרָךְ, דִּתְנִינָא: "הַזָּכָר" וְלֹא טַמְטוּם וְאֲנִדְרוּגִינוּס וְכוּי (כְּדַלְעִיל). אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יֶצְחָק: אֵף אֲנִן נִמְי תְּנִינָא: הַכֹּל כְּשֶׁרִין לְקַדֵּשׁ, חוּץ מִחֲרֵשׁ שׁוֹטָה וְקָטוֹ. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל בְּאִשָּׁה וּבְאֲנִדְרוּגִינוּס. וּמֵאֵי שְׁנָא גַבִּי מִיָּלָה, דְכָתִיב: "יִמּוֹל לְכֶם כָּל זָכָר" (כְּתוּב בְּרַמְזוֹ תַק"ע). מֵאֵי שְׁנָא נִקְבָּה דְכִי מִזְדַּקְנָא פְּחֲתָא וְקִימָא אֶתְלֵתָא, וּמֵאֵי שְׁנָא זָכָר דְלֹא קָאִי אֶתְלֵתָא, אָמַר חֲזַקִּיָּה: אָמְרִי אִינְשֵׁי: סָבָא בְּבִיתָא פְּאֲחָא בְּבִיתָא, סְבִתָּא בְּבִיתָא סִימָא בְּבִיתָא. "וְאִם מִבֶּן חֲדָשׁ" תְּנִינָא: רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוּמַר: נֶאֱמַר כָּאן "וּמַעְלָה", וְנֶאֱמַר לְהֵלֶן: ("וּפְדוּיוֹ) מִבֶּן חֲדָשׁ וּמַעְלָה". מַה לְהֵלֶן מִבֶּן חֲדָשׁ וְיוֹם אֶחָד, אֵף כָּאן חֲדָשׁ וְיוֹם אֶחָד. וְאִמָּא כִּי הֵתֵם, מַה הֵתֵם חֲדָשׁ יוֹמָא [אֵף כָּאן חֲדָשׁ יוֹמָא], אִם כֹּן גִּזְרָה שְׁוֹה מֵאֵי אֶהֱנִי. תְּנִי רַבִּינָן: הַמְעַרְיךְ פְּחוֹת מִבֶּן חֲדָשׁ, רַבִּי מֵאִיר אוּמַר: נוֹתֵן דְּמִי, אֵין אָדָם מוֹצִיא דְּבָר

לבטלה, ויודע שאין ערך לפחות מִבְּנֵי חַדָּשׁ וְגַמְרֵי וְאָמַר לְשֵׁם דְּמִים. וְחֻכְמִים
אוֹמְרִים: לֹא אָמַר כְּלוּם. רַבֵּן סָבְרִי אָדָם מוֹצִיא דְּבָרָיו לְבִטְלָה. כִּמְאֵן אֲזָלָה הָא
דְּאָמַר רַב גְּדַל אָמַר רַב: הָאוֹמֵר עֲרָךְ כְּלִי עָלַי נוֹתֵן דְּמִיו, כִּמְאֵן, כְּר' מֵאִיר. כִּמְאֵן
אֲזָלָה הָא דְּאָמַר (רַבָּא) [רַבָּה] בַּר יוֹסֵף אָמַר רַב: הַמְקַדֵּשׁ בְּהֵמַת חֲבָרוֹ נוֹתֵן דְּמִיָּה,
כִּמְאֵן, כְּרַבִּי מֵאִיר. יוֹם שְׁלֹשִׁים, כְּלַמְטָה הֵימְנוּ. שְׁנַת חֲמִשׁ וּשְׁנַת עֶשְׂרִים, כְּלַמְטָה
הֵימְנוּ, שְׁנַיָּאמַר: "וְאִם מִבְּנֵי שְׁשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה" הֲרִי אָנוּ לְמַדְיָן בְּכָלֵן מִשְׁנַת שְׁשִׁים.
מָה שְׁנַת שְׁשִׁים כְּלַמְטָה הֵימְנָה, אִף שְׁנַת חֲמִשׁ וּשְׁנַת עֶשְׂרִים כְּלַמְטָה הֵימְנָה. הֵן,
אִם עֲשִׂיתָ שְׁנַת שְׁשִׁים כְּלַמְטָה הֵימְנָה לְהַחֲמִיר, נַעֲשֶׂה שְׁנַת חֲמִשׁ וּשְׁנַת עֶשְׂרִים
כְּלַמְטָה הֵימְנָה לְהַקְלֵל, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "שָׁנָה שָׁנָה" לְגִזְרָה שְׁוָה, מָה שָׁנָה הָאֲמוּרָה
בְּשְׁנַת שְׁשִׁים כְּלַמְטָה הֵימְנָה בֵּין לְהַקְלֵל בֵּין לְהַחֲמִיר, אִף שָׁנָה הָאֲמוּרָה בְּשְׁנַת חֲמִשׁ
וּשְׁנַת עֶשְׂרִים כְּלַמְטָה הֵימְנָה בֵּין לְהַקְלֵל בֵּין לְהַחֲמִיר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר: עַד שֶׁיְהוּ
יִתְרוֹת עַל הַשָּׁנָה חֲדָשׁ וַיּוֹם אֶחָד. מִפְּנֵי, דְּאִי לֹא מִפְּנֵי אַכָּא לְמַפְרָךְ כְּדַפְרָכִינָן.
"שָׁנָה שָׁנָה" יִתְרִי כְּתִיבִי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר: "מִנֵּינִי שְׁחֻדָּשׁ אֶחָד וַיּוֹם אֶחָד אַחֵר
חֲדָשׁ הֲרִי הוּא כְּשְׁנַת שְׁשִׁים, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "וּמַעְלָה", [נֶאֱמַר כֹּאן "וּמַעְלָה"] וְלַהֲלֹן
הוּא אוֹמַר: "מִבְּנֵי חֲדָשׁ וּמַעְלָה", מָה "וּמַעְלָה" הָאֲמוּרָה לְהֲלֹן חֲדָשׁ וַיּוֹם אֶחָד אַחֵר
חֲדָשׁ, אִף "וּמַעְלָה" הָאֲמוּרָה כֹּאן חֲדָשׁ וַיּוֹם אֶחָד אַחֵר חֲדָשׁ הֲרִי הוּא כְּשְׁנַת שְׁשִׁים.
אִין לִי אֶלָּא אַחֵר שְׁשִׁים, אַחֵר חֲמִשׁ וְאַחֵר עֶשְׂרִים מִנֵּינִי, דִּין הוּא חֲזִיב בְּשְׁנַת שְׁשִׁים
וְחֲזִיב בְּשְׁנַת חֲמִשׁ וּבְשְׁנַת עֶשְׂרִים, מָה אַחֵר שְׁשִׁים חֲדָשׁ אֶחָד וַיּוֹם אֶחָד אַחֵר חֲדָשׁ
הֲרִי הוּא כְּשְׁנַת שְׁשִׁים, אִף כֹּאן חֲדָשׁ אֶחָד וַיּוֹם אֶחָד אַחֵר חֲדָשׁ הֲרִי הֵן כְּשְׁנַת חֲמִשׁ
וְהֲרִי הֵן כְּשְׁנַת עֶשְׂרִים.

"וְאִם מָדָּה הוּא מַעְרָכָךְ" אִם הָיָה עָנִי מִלְּתָן עֲרָךְ. "וְהַעֲמִידוּ לְפָנַי הַכֹּהֵן" לְהוֹצִיא
אֶת הַמֵּוֹת. אוֹצִיא אֶת הַמֵּוֹת וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַגּוֹסֵס, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "וְהַעֲמִיד
וְהַעֲרִיד" אֶת שְׂיֵשׁ לוֹ עֲמִידָה יֵשׁ לוֹ הַעֲרָכָה, וְאֶת שְׂאִין לוֹ עֲמִידָה אִין לוֹ הַעֲרָכָה.
יְכוֹל אֶפְלוֹ אָמַר: עֲרָכוֹ שֶׁל זֶה עָלַי, וּמַת, יְהֵא פְטוּר, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "יַעֲרִיכְנוּ" אִף
עַל פִּי שְׁמַת. "וְהַעֲרִידוּ אֹתוֹ הַכֹּהֵן" שֶׁלֹּא לִתְּנֵי אֶלָּא בְּזִמְנוֹ הַעֲרָךְ. "עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׂאֵג
זָד הַנְּדָר" זָדוֹ וְלֹא זָד הַנְּדָר. "זָד הַנְּדָר" בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה וּבֵין קָטָן. מִכֹּפֵן אָמְרוּ:
הַשֵּׁג זָד בְּנוֹדָר, וְהַשְּׂנִים בְּנְדָר, וְהַעֲרָכִין בְּנַעֲרָךְ. ("וְהַעֲרִידוּ") [וְהַעֲרָךְ] בְּזִמְנוֹ הַעֲרָךְ.
"יַעֲרִיכְנוּ הַכֹּהֵן" בְּנִי אֵב לְכָל הַעֲרָכִים שֶׁיְהוּ בְּכֹהֵן. אִם הָיָה עָנִי וְהַעֲשִׂיר אוֹ עֲשִׂיר
וְהַעֲנִי, נוֹתֵן עֲרָךְ עֲשִׂיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֶפְלוֹ עָנִי וְהַעֲשִׂיר וְחִזְרָה וְהַעֲנִי, נוֹתֵן עֲרָךְ
עֲשִׂיר. אֲבָל בְּקִרְבָּנוֹת אֵינּוּ כֵּן, אֶפְלוֹ מֵת אָבִיו וְהֵנִיחַ לוֹ רַבּוֹאוֹת, [אוֹ] סְפִינּוֹת בֵּינָם
וּבָאוּ לוֹ בְּרַבּוֹאוֹת, אִין לְהַקְדִּישׁ בְּהֵן כְּלוּם. עָנִי וְהַעֲשִׂיר "אֲשֶׁר תִּשְׂאֵג זָד הַנְּדָר" וְהֲרִי
זָדוֹ מִשְׁגָּת. "עֲשִׂיר וְהַעֲנִי" "עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׂאֵג זָד הַנְּדָר". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: אֶפְלוֹ
עָנִי וְהַעֲשִׂיר וְחִזְרָה וְהַעֲנִי, נוֹתֵן עֲרָךְ עֲשִׂיר. מֵאִי טַעְמָא דְּר' יְהוּדָה, אָמַר קָרָא: "וְאִם
מָדָּה הוּא מַעְרָכָךְ" עַד שֶׁיְהֵא בְּמַכּוּתוֹ מִתְחַלְתּוֹ וְעַד סוּפּוֹ. וְהַשְּׂנִים בְּנְדָר, כִּיֻּצַּד, יִלְד
שֶׁהַעֲרִידוּ אֶת הַזָּקוֹן, נוֹתֵן עֲרָךְ זָקוֹ, וְזָקוֹ שֶׁהַעֲרִידוּ אֶת הַיֶּלֶד, נוֹתֵן עֲרָךְ יֶלֶד. וְעַרְכִּין

בְּנֵעֲרָךְ, כִּיצַד, אִישׁ שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הָאִשָּׁה, נוֹתֵן עֲרָךְ אִשָּׁה. וְאִשָּׁה שֶׁהֶעֱרִיכָה אֶת הָאִישׁ, נוֹתֵנָת עֲרָךְ אִישׁ. "וְהֶעֱרַךְ בְּזִמּוֹ הֶעֱרַךְ" כִּיצַד, הֶעֱרִיכוּ פְּחוֹת מִבֶּן חֲמֵשׁ וְנִעְשָׂה יוֹתֵר עַל בֶּן חֲמֵשׁ, פְּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים וְנִעְשָׂה יוֹתֵר מִבֶּן עֶשְׂרִים, אֵינוֹ נוֹתֵן אֲלָא בְּזִמּוֹ הֶעֱרַךְ. תָּנוּ רַבָּנָן: אֵתְּהָ הַקְּשִׁיתָ דְּמִים לְעֲרַכִּין [מְרַגְלִיּוֹת לְקָלִים] וְלָדוֹן בְּכַבּוּדוֹ, יְכוּל נָקִישׁ עֲרַכִּין לְדְמִים שֶׁיִּתֵּן כְּשֶׁעֲתָ נְתִינָה, תִּלְמוּד לומר: "כְּעֲרַכְךָ יָקוּם" אֵינוֹ נוֹתֵן אֲלָא בְּזִמּוֹ הֶעֱרַךְ. אֵף עַל פִּי שְׁאֵמְרוּ חִיבֵי עֲרַכִּין מִמִּשְׁכָּנִין אוֹתָן, נוֹתְנִין לוֹ מְזוֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְכִסּוֹת שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ, מִטָּה מְצַעֵת, סִנְדְּלִיו, וְתַפְלִיו. [ולו], אֲבָל לֹא לְאִשְׁתּוֹ וּלְבָנָיו. וְאִם הָיָה אוֹמֵן, נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי כֹּלֵי אוֹמְנוֹת מִכָּל מִין וּמִין. וְאִם הָיָה חָרֵשׁ, נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי (מַעְצָדִין) [מַעְצָדִין] וְשְׁנֵי מְגֵרוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם הָיָה אֶכָּר, נוֹתְנִין לוֹ צְמָדוֹ. חֲמֵר, נוֹתְנִין לוֹ חֲמוּרוֹ. מֵאֵי טַעְמָא, אָמַר קָרָא: "וְאִם מָדָּ הוּא מְעֲרַכְךָ" [הַחִיָּהוּ מְעֲרַכְךָ], וְלֹא אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו. מֵה טַעַם "מְעֲרַכְךָ", רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר וְכוּ'. וְרַבָּנָן, הִנְהוּ לָאוּ כֹּלֵי אוֹמְנוֹת אֲלָא נְכֻסִים נִינְהוּ. הָיָה לוֹ מִין אֶחָד מְרַבָּה וּמִין אֶחָד מְעַט, אֵינוֹ אוֹמֵר לוֹ לְמַכָּר מִן הַמְרַבָּה וְכוּ', וְכָל שֵׁישׁ לוֹ מִן הַמְעַט. פְּשִׁיטָא, כִּי הֵיכִי דְסִגִּי לָהּ עַד הַשְּׁתָא הַשְּׁתָא נְמִי סִגִּי לָהּ, מֵהוּ דְתִימָא עַד הָאֲדָנָא דְהָוָה לָהּ לְאוֹשְׁלֵי הָוּ מוֹשְׁלֵי לָהּ, הַשְּׁתָא דְלִיכָא דְמִשְׁאֵיל לָהּ [לֹא], קָא מִשְׁמַע לָן. תָּנוּ רַבָּנָן: יְכוּל יְהוּ קַדְשֵׁי בְּדֻק הַבֵּית עוֹשִׂין תַּמּוּרָה, תִּלְמוּד לומר: "קֶרְבָּן" מִי שֶׁנִּקְרָא קֶרְבָּן, יֵצְאוּ קַדְשֵׁי בְּדֻק הַבֵּית שֶׁלֹּא נִקְרָאוּ קֶרְבָּן. וְלֹא, וְהִתְנַיָּא: שׁוּמַע אֲנִי אֶפְלוּ קַדְשֵׁי בְּדֻק הַבֵּית [שֶׁנִּקְרָאוּ קֶרְבָּן], כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִקְרַב אֶת קֶרְבָּן הִי", תִּלְמוּד לומר: "וְאֵל פֶּתַח אֶהְל מוֹעֵד לֹא יִבְיֹאוּ" כֹּל הַבָּא לְפֶתַח אֶהְל מוֹעֵד חִיבִין עֲלֵיו מְשׁוּם שְׁחוּטֵי חוּץ, וּמִי שֶׁאֵינוֹ בָּא לְפֶתַח אֶהְל מוֹעֵד אֵין חִיבִין עֲלֵיו מְשׁוּם שְׁחוּטֵי חוּץ, אֲלֵמָא אֶקְרוּ קֶרְבָּן. אָמַר רַבִּי (אָבִיו) [חִינְיָא]: לֹא קִשְׂיָא, הָא רַבִּי שְׁמַעוֹן הָא רַבָּנָן, לָר' שְׁמַעוֹן אֶקְרוּ קֶרְבָּן, לְרַבָּנָן לֹא אֶקְרוּ קֶרְבָּן. וְלֹא, הִכְתִּיב: "וְנִקְרַב אֶת קֶרְבָּן הִי", אָמַר לָךְ: קֶרְבָּן הִי אֶקְרִי, קֶרְבָּן סִתְמָא לֹא אֶקְרִי. מֵאֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן וּמֵאֵי רַבָּנָן, דְתִנְיָא: "לֹא יִבְקֹר בֵּין טוֹב לְרַע וְלֹא יִמִּירָנוּ" לָמָּה נֶאֱמַר, וְהִלָּא כְּבָר נֶאֱמַר: "לֹא יִחְלִיפְנוּ וְלֹא יִמִּיר אֶתוֹ", לָפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִחְלִיפְנוּ וְלֹא יִמִּיר אֶתוֹ", מִשְׁמַע קֶרְבָּן יְחִיד, קֶרְבָּן צְבוּר וְקֶרְבָּן מְזֻבֵּחַ וְקֶרְבָּנוֹת בְּדֻק הַבֵּית [מִנִּין], תִּלְמוּד לומר: "לֹא יִבְקֹר". אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: וְהִלָּא מְעַשֵּׂר בְּכָלל הָיָה, וְלָמָּה יֵצְא, לומר לָךְ: מֵה מְעַשֵּׂר קֶרְבָּן יְחִיד וְקֶרְבָּן מְזֻבֵּחַ וְדָבָר שֶׁבָּא חוּבָה וְדָבָר שֶׁאֵינוֹ בָּא בְּשִׁתְּפוּת, אֵף כֹּל קֶרְבָּן יְחִיד וְקֶרְבָּן מְזֻבֵּחַ וְדָבָר שֶׁבָּא חוּבָה וְדָבָר שֶׁאֵינוֹ בָּא בְּשִׁתְּפוּת. רַבִּי אוֹמֵר: לָמָּה יֵצְא מְעַשֵּׂר, מַעֲתָה לָפִי שֶׁיֵּצְא לָדוֹן [בְּתַמּוּרַת שְׁמוֹ וּבְתַמּוּרַת גּוּפוֹ], לומר לָךְ: תַּמּוּרַת שְׁמוֹ קֶרְבָּה וְתַמּוּרַת גּוּפוֹ אֵינָה קֶרְבָּה, תַּמּוּרַת שְׁמוֹ נִגְאָלַת וְתַמּוּרַת גּוּפוֹ אֵינָה נִגְאָלַת, תַּמּוּרַת גּוּפוֹ חִלָּה [עַל דָּבָר הֶרְאוּי וְעַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ רְאוּי, וְתַמּוּרַת שְׁמוֹ אֵינָה חִלָּה אֲלָא] עַל דָּבָר הֶרְאוּי בְּלָבָד. אָמַר מֵר: לָדוֹן בְּתַמּוּרַת שְׁמוֹ "הֶעֱשִׂירִי" מִנִּין שְׁאֵם קָרָא לְתַשְׁיַעִי עֲשִׂירִי וְלַעֲשִׂירִי תַשְׁיַעִי וְלֹאֲחַד עֶשֶׂר עֲשִׂירִי, שֶׁשְׁלֶשְׁתָּן מְקַדְשִׁין, תִּלְמוּד לומר: "וְכָל מְעַשֵּׂר בְּקֹר וְצֹאן". תַּמּוּרַת גּוּפוֹ דְכִתִּיב: "וְאִם הִמֵּר יִמִּיר וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרָתוֹ יְהִיָה קַדְשׁ"

(וְגַמַר "הַעֲבֵרָה הַעֲבֵרָה" מִבְּכוֹר). תְּמוּנַת שְׁמוֹ קִרְבָּה דִּתְנֶן: "הַבְּקָר לְרִבּוֹת אֶחָד עֶשֶׂר לְשָׁלְמַיִם". תְּמוּנַת גּוּפוֹ אֵינָה קִרְבָּה דְּכִתִּיב: "קִדְּשׁ הֵם" הֵם קִרְבִּים וְאִין תְּמוּנַתָּם קִרְבָּה, [וְגַמַר "הַעֲבֵרָה הַעֲבֵרָה" מִבְּכוֹר]. תְּמוּנַת שְׁמוֹ נִגְאָלֶת כְּשָׁלְמַיִם וְתְמוּנַתוֹ כְּשָׁלְמַיִם. תְּמוּנַת גּוּפוֹ אֵינָה נִגְאָלֶת (בְּבִכּוֹר) [דְּכִתִּיב: "הוּא] וְתְמוּנַתוֹ" (בְּבִכּוֹר) [וְיִהְיֶה קִדְּשׁ"]. תְּמוּנַת גּוּפוֹ חָלָה עַל דְּבַר הָרְאוּי וְעַל דְּבַר שְׂאִינוֹ רְאוּי, וְתְמוּנַת שְׁמוֹ אֵינּוּ חָלָה אֶלָּא עַל דְּבַר הָרְאוּי בְּלִבְד אֶמְרִי: מִשּׁוּם דְּרַבִּי בָּה רַחֲמֵנָא דְּאִיתְנַהֲי בְּתְמוּנַת שְׁמוֹ אֲנִרוּעֵי מִגְרַע. אִין, דְּאֶמְרִינֶן: מֵאִי דְּרַבִּי רַבִּי, וּמֵאִי דְּלֵא רַבִּי לֹא רַבִּי. וְהָא מְהִיכָא תִּיתֵי, אֶמַר רַב הוּנָא בְּרַה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: מִשּׁוּם דְּהוּי דְּבַר שְׁהִיָּה בְּכָלל וְיִצָּא לְדוֹן בְּדְבַר הַחֲדָשׁ, וְאִין לָךְ בּוֹ אֶלָּא חֲדוּשׁוֹ בְּלִבְד. תְּנִי רַבְּנֵן: הָאוּמַר רְגֵלָה שֶׁל זֶה עוֹלָה יְכוֹל תְּהֵא כְּלָה עוֹלָה, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לְהִי יְהִיָּה קִדְּשׁ", "מִמֶּנּוּ לְהִי וְלֹא כֵּלּוֹ לְהִי". יְכוֹל תִּצָּא לְחֵלִין, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "יְהִיָּה קִדְּשׁ" לְרִבּוֹת אֶת כְּלָה. הָא כִּיִּצַּד, תְּמַכְר לְצַרְכֵי עוֹלוֹת וְדַמְיָה חֵלִין חוּץ מֵאֲבָר שְׂבָה, דְּבַרִּי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יְהוּדָה אֹמַר: מִנֵּין לְאוּמַר רְגֵלָה שֶׁל זֶה עוֹלָה, שְׂכָלָה עוֹלָה, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לְהִי יְהִיָּה קִדְּשׁ" לְרִבּוֹת אֶת כְּלָה. אֶמַר מַר: תְּמַכְר לְצַרְכֵי עוֹלוֹת. וְהָא קָא מִיתֵי בְּהֵמָה מְחַסְרַת אֲבָר, אֶמַר רַבָּא: בְּאוּמַר הָרִי עֲלֵי בְּהֵמָה בְּחַיִּיהָ. אֶמַר רַבָּא: וּמוּדָה רַבִּי יְהוּדָה בְּדְבַר שֶׁהוּא עוֹשָׂה אוֹתָהּ נִבְלָה. אֶמַר רַב חֲסִדָּא: וּמוּדָה רַבִּי יְהוּדָה בְּדְבַר שֶׁהוּא עוֹשָׂה אוֹתָהּ טְרַפָּה. וְרַב שִׁשֶׁת אֶמַר: בְּדְבַר שֶׁהִיא מֵתָה. מֵאִי אֲכָא בִּין רַב חֲסִדָּא לְרַבָּא, רַב חֲסִדָּא סָבַר כְּמֵאן דְּאֶמַר טְרַפָּה אֵינָה חַיָּה, וְרַבָּא סָבַר כְּמֵאן דְּאֶמַר טְרַפָּה חַיָּה. וּמֵאִי אֲכָא בִּין רַבָּא לְרַב [שִׁשֶׁת], אֲכָא בִּינֵיהוּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר נְטִלָה יָרֵךְ וְחֵלֶל שְׂלָה נִבְלָה, רַבָּא סָבַר כְּרַבִּי אֶלְעָזָר, וְרַב שִׁשֶׁת לֹא סָבַר לָהּ. יְכוֹל יְהֵא הַקִּדְּשׁ בְּדִק הַבֵּית עוֹשָׂה תְּמוּנָהּ, כְּתִיב: "קִרְבּוֹ" יִצָּא הַקִּדְּשׁ בְּדִק הַבֵּית שְׂאִינוֹ קִרְבּוֹ. אוּצִיא אֶת הַקִּדְּשׁ בְּדִק הַבֵּית וְלֹא אוּצִיא אֶת שֶׁל צְבוּר, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "לֹא יִחַלְפֶנּוּ". אוּצִיא אֶת שֶׁל צְבוּר וְלֹא אוּצִיא אֶת שֶׁל שִׁתְּפִין, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ". הִיחִיד עוֹשָׂה תְּמוּנָהּ, וְלֹא אֶת שֶׁל צְבוּר וְלֹא אֶת הַשִּׁתְּפִין עוֹשִׂין תְּמוּנָהּ. אֶמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: וְהֵלֵא מַעֲשֶׂר בְּכָלל הִיָּה, וְלָמָּה יִצָּאוּ, לְהַקִּישׁ אֵלָיו, מַה מַּעֲשֶׂר מִיַּחַד קִרְבּוֹ יַחִיד (וְהַקִּדְּשׁ מִזִּבְחַת), אֶף אִין לִי אֶלָּא קִרְבּוֹ יַחִיד (וְהַקִּדְּשׁ מִזִּבְחַת). אוּ דְבַר שֶׁאֵתָה לּוֹמְדוֹ לְדִרְךָ אֶחָד אֵתָה לּוֹמְדוֹ לְכָל דְּרָכִים שְׂיִשׁ בּוֹ, מַה מַּעֲשֶׂר מִיַּחַד קִדְּשִׁים קָלִים וְנֶאֱכָלִין לְשָׁנֵי יָמִים וְנוֹהֵג בְּבִקְרָא וּבְצִאוֹ, אֶף אֵינִי מִרְבָּה אֶלָּא כִּיּוֹצֵא בּוֹ, מִנֵּין לְרִבּוֹת קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים וְקִדְּשֵׁי קָלִים שֶׁל יַחִיד, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "בְּהֵמָה, וְאִם בְּהֵמָה".

רמז תרעז "לֹא יִחַלְפֶנּוּ" תְּנֶן הֵתָם: "הַכֹּל מִמִּירִין, אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים. לֹא שְׂאָדָם רִשְׁאֵי לְהַמִּיר, אֶלָּא, שְׂאָם הַמִּיר, מוּמַר, וְסוּפֵג אֶת הָאֲרַבְעִים". הָא גּוּפָא קִשְׂיָא: אֶמַרְתָּ: "הַכֹּל מִמִּירִין" לְכַתְּחֵלָה, כּוּי "לֹא שְׂאָדָם רִשְׁאֵי לְהַמִּיר" אֶלְמָא דִּיעֲבַד. וְתִסְבְּרָא: הַכֹּל מִמִּירִין לְכַתְּחֵלָה, אֶדְקִשְׁיָא לָךְ מִתְּנִיתִין תִּקְשִׁי לָךְ קָרָא, דְּכִתִּיב: "לֹא יִחַלְפֶנּוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ". אֶלָּא אֶמַר רַב יְהוּדָה: הִכִּי קָאֶמַר:

הכל מתפיסין בתמונה, אחד אנשים ואחד נשים, ולא שאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים. "ולא ימיר אתו" (כתוב למעלה ברמז תנ"ט). ורבי יהודה בעלי חוברין לסמיכה לה לה, מאי טעמא, דהא לא מיחד קרבן דידהו. ואיבעית אימא: לעולם אית לה, [קרבן] נכרי וחברו מחד קרא נפקי, ואיתר לה חד לבעלי חוברין לסמיכה. ובין [לרבנן] [לר' מאיר] ובין לרבי יהודה טעמא דרביה קרא לאשה, הא לא רביה קרא הנה אמינא פי עבדה [תמונה] לא תלקי, והאמר רב יהודה אמר רב, וכו' תנא דבי רבי ישמעאל: "איש או אשה פי יעשו מכל חטאת האדם" השנה הכתוב אשה איש לכל ענשין שבתורה. אצטריד, סלקא דעתך אמינא: הני מלי ענשין דשוו בין ביחיד בין בצבור. אבל הכא כיון דענש שאינו שנה בכל הוא, דתנן: "אין הצבור והשתפין עושין תמונה", אשה נמי פי עבדה לא תלקי, קא משמע לן. ואצטריד גבי סמיכה ואצטריד גבי תמונה, סלקא דעתך אמינא הני מלי בדבר שיש בו מעשה, אבל מימר דלאו מעשה הוא סלקא דעתך אמינא לא תחובה אשה, קא משמע לן, קרא. ורבי יוחנן דאמר כעושה מעשה דמי, קרא למאי אתא, אצטריד, סלקא דעתך אמינא: הני מלי בלאו ששנה בכל, אבל תמונה לא, להכי אצטריד "ואם המיר ימיר". "לא יחליפנו ולא ימיר אתו" וגו' השתא רע בטוב אמרת לא, טוב ברע מפענא, אלא טוב מעקרו עושה תמונה, רע מעקרו אין עושה תמונה. תנו רבנן: "לא יחליפנו" בשל אחרים, "ולא ימיר אתו" בשל עצמו. ולכתוב "לא יחליפנו", ולא בעי "ולא ימיר אתו", אי פתיב הכי הנה אמינא: תצא זו ותכנס זו הוא דתלקי, אבל מימר דתרוניהו קא מקדיש להו אימא לא לקי, קא משמע לן. האי "בשל אחרים" דקתני, היכי דמי, אילימא בהקדש דידה וחלין דעלמא, מי מצי מקדיש, "איש פי יקדיש את ביתו" אמר רחמנא מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו. ואלא בהמה דהקדש דעלמא וחלין דידה, מי מתפיס, והתנא: אין אדם מתפיס בדבר שאינו שלו. לעולם בבהמה דהקדש דעלמא וחלין דידה, וכגון דאמר מרה דבהמה דהקדש: כל הרוצה להמיר בבהמתו יבוא וימיר. תנו רבנן: "בהמה בבהמה" מכאן שפמירין מן הצאן על הבקר ומן הבקר על הצאן, מן הכבשים על העזים ומן העזין על הכבשים, מן הזכרים על הנקבות ומן הנקבות על הזכרים, מן התמימים על בעלי מומין ומן בעלי מומין על התמימים. יכול אפלו קדם מום קבוע להקדשן, תלמוד לומר: "לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב ברע". "או רע בטוב" למה לי, שמע מנה: טוב מעקרו עושה תמונה, רע מעקרו אין עושה תמונה. רבא אמר: תרוניהו "טוב (בטוב)" לתורי מיתרי, אם כן לכתוב קרא "לא יחליפנו ולא ימיר אתו ברע או רע בטוב", למה לי למכתב תרוניהו "טוב בטוב", חד, כי ממיר אפלו טוב בטוב לקי, ואידך, טוב מעקרו עושה תמונה, רע מעקרו אין עושה תמונה. ואביי אמר לך: קל וחמר הוא: ומה טוב ברע מעלי לה לקי, טוב בטוב דכי הדדי נינהו לא כל שכן דלקי. ורבא, אין עונשין מן הדיו. ואביי אמר לך האי לאו דינא הוא, מי גרע טוב מרע. תנו רבנן: "בהמה בבהמה" מכאן

שְׁמִירֵינוּ אֶחָד בְּשָׁנִים וּשְׁנַיִם בְּאַחַד, אֶחָד בְּמֵאָה וּמֵאָה בְּאַחַד. רַבֵּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר:
אֵין מְמִירֵין אֶלָּא אֶחָד בְּאַחַד, שְׁנַאֲמַר: "בְּהֵמָה בְּבִהְמָה" וְלֹא בְּהֵמָה בְּבִהְמוֹת,
וְלֹא בְּהֵמוֹת בְּבִהְמָה. אָמְרוּ לוֹ: כְּשֵׁם שֶׁבְּהֵמָה יְחִידִית קְרוּיָה בְּהֵמָה, כִּדּוּם בְּהֵמוֹת
רְבוֹת קְרוּיוֹת בְּהֵמָה, שְׁנַאֲמַר: "וּבְהֵמָה רַבָּה". וְרַבֵּי שְׁמַעוֹן, בְּהֵמָה רַבָּה אֶקְרִי,
בְּהֵמָה סְתָמָא לֹא אֶקְרִי. וְטַעְמָא דְרַבֵּי שְׁמַעוֹן מְשׁוּם "בְּהֵמָה" הוּא, וְהָא טַעְמָא דְרַבֵּי
שְׁמַעוֹן מְשׁוּם "הוּא" הוּא, מַה הוּא מְיַחֵד אֶף תְּמוּרְתּוֹ מְיַחֵדֵת. (אָמְרִי:) מַעֲקָרָא
אָמַר לְהֵם רַבֵּי שְׁמַעוֹן מִן (בְּהֵמָה וְלֹא בְּהֵמוֹת) ["וְהֵי הוּא וְתְמוּרְתּוֹ"], וְכִי פָּרְכִי אֵינְהוּ
מִן ("בְּהֵמָה רַבָּה") ["בְּהֵמָה בְּבִהְמָה"] אָמַר לְהוּ: "וְהֵי הוּא וְתְמוּרְתּוֹ" מַה הוּא
מְיַחֵד אֶף תְּמוּרְתּוֹ מְיַחֵדֵת. אָמַר רַבֵּי שְׁמַעוֹן בְּן לָקִישׁ: וּמוֹדָה רַבֵּי שְׁמַעוֹן שְׁמִירֵין
וְחוֹזְרֵין וּמְמִירֵין, מַה טַעַם, קַדְשָׁה רֵאשׁוֹנָה דְּהַקְדָּשׁ לְהִיכָן הִלְכָה. וְרַבֵּי יוֹחָנָן
אָמַר: כְּשֵׁם שֶׁאֵין מְמִירֵין שְׁנַיִם בְּאַחַד, כִּדּוּם אֵין מְמִירֵין וְחוֹזְרֵין וּמְמִירֵין וְכוּ'. תְּנִינָא
כְּוֹתֵה דְרִישׁ לָקִישׁ: יְכוּל כְּשֵׁם שֶׁאָמַר רַבֵּי שְׁמַעוֹן אֵין מְמִירֵין שְׁנַיִם בְּאַחַד כִּדּוּם אֵין
מְמִירֵין וְחוֹזְרֵין וּמְמִירֵין, תְּלַמוּד לּוֹמַר: וְהֵי הוּא וְתְמוּרְתּוֹ וְגו' אֶפְלוּ בְּמֵאָה. אֵין
תְּמוּרָה עוֹשָׂה תְּמוּרָה. מֵאֵי טַעְמָא, דְּאָמַר קָרָא: "וְתְמוּרְתּוֹ" וְלֹא תְּמוּרָת
תְּמוּרְתּוֹ. אֵין הַנִּלְדָּה עוֹשָׂה תְּמוּרָה. דְּאָמַר קָרָא: "הוּא" וְלֹא וְלָד. וְרַבֵּי יְהוּדָה
אוֹמֵר: וְלָד עוֹשָׂה תְּמוּרָה. דְּאָמַר קָרָא: "יְהֵי" לְרְבוֹת אֶת הַנִּלְדָּה. וְרַבֵּינוּ, "יְהֵי"
לְרְבוֹת שׁוֹגֵג כְּמִזִּיד. אָמַר אַבְיִי: כָּל מִלְתָּא דְּאָמַר רַחֲמֵנָא לָא תַעֲבִיד, אֵי עֵבִיד
מֵהֵי. וְרַבָּא אָמַר: לָא מֵהֵי. וְהֵי תְּמוּרָה דְּרַחֲמֵנָא אָמַר: "לֹא יִחְלִיפוּ וְלֹא יִמִּיר
אֲתוּ", וְתַנּוּ: "לֹא שְׁאָדָם רִשְׁאֵי לְהִמִּיר, אֶלָּא שְׁאָם הִמִּיר מוּמַר, וְסוֹפֵג אֶת
הָאֲרַבְעִים". אָמַר לָד רַבָּא: שְׁאֲנֵי הֵתֵם דְּאָמַר קָרָא: "וְהֵי הוּא וְתְמוּרְתּוֹ יְהֵי
קַדְשׁ". וְלֵאבְיִי, אֵי לֹאוּ דְּאָמַר רַחֲמֵנָא "וְהֵי הוּא וְתְמוּרְתּוֹ", הֵנּוּ אֶמִינָא תַצָּא זֹ
וְתַכְנֵס זֹ, קָא מְשַׁמַּע לָן דְּתַרְוֵיהוּ קַדְשֵי. רַבֵּי יוֹסִי בְרַי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֲשֵׂה שׁוֹגֵג
כְּמִזִּיד בְּתְמוּרָה, וְלֹא עֲשֵׂה שׁוֹגֵג כְּמִזִּיד בְּמִקְדָּשִׁים. מֵאֵי טַעְמָא דְרַבֵּי יוֹסִי בְרַי
יְהוּדָה, דְּכַתִּיב: "יְהֵי קַדְשׁ" לְרְבוֹת שׁוֹגֵג כְּמִזִּיד. הִיכִי דְמֵי שׁוֹגֵג כְּמִזִּיד, אָמַר
חִזְקִיָּה: כְּסָבוּר מִתֵּר לְהִמִּיר. וְדַכְוֵתָה גַבֵּי קַדְשִׁים בְּאוֹמַר מִתֵּר לְהַקְדִּישׁ בְּעֵלֵי
מוּמִין לְמַזְבֵּחַ, גַבֵּי תְמוּרָה לְקִי וְגַבֵּי מַזְבֵּחַ לָא לְקִי. רִישׁ לָקִישׁ וְרַבֵּי יוֹחָנָן אָמְרִי:
כְּסָבוּר לּוֹמַר תְּמוּרָת עוֹלָה וְאָמַר תְּמוּרָת שְׁלָמִים, דְּקַדִּישׁ וְכוּ'. דַּכְוֵתָה גַבֵּי קַדְשִׁים
לָא קַדְשֵי. כְּסָבוּר לְהַקְדִּישׁ שְׁחוֹר וְהַקְדִּישׁ אָדָם, [גַבֵּי תְמוּרָה לְקִי גַבֵּי קַדְשִׁים לָא
לְקִין]. (רִישׁ לָקִישׁ) [רַבֵּי יוֹחָנָן] אָמַר: כְּגוֹן תַצָּא זֹ וְתַכְנֵס זֹ. דַּכְוֵתָה גַבֵּי קַדְשִׁים
בְּאוֹמַר קַדְשִׁים שְׁנוּלָד בְּהוֹן מוּם נְאָכְלִין בְּלֹא פְדִיוֹן, גַבֵּי תְמוּרָה לְקִי גַבֵּי קַדְשִׁים
לָא לְקִי. רַב שֶׁשֶׁת אָמַר: כְּגוֹן דְּאָמַר אֶכְנֵס לְבֵית זֶה וְאֶקְדִּישׁ [וְאָמַר] מִדְּעֵתִי,
וְהַקְדִּישׁ וְהִמִּיר שְׁלֹא מִדְּעֵתִי, גַבֵּי תְמוּרָה (קַדִּישׁ) [לְקִין] גַבֵּי קַדְשִׁים לָא (קַדִּישׁ) [לְקִין].
"וְהֵי הוּא וְתְמוּרְתּוֹ" מִקִּישׁ תְּמוּרְתּוֹ לּוֹ. מַה הוּא בְּעַל מוּם לֹא קָרַב, אֶף תְּמוּרְתּוֹ
בְּעַל מוּם לֹא קָרַב. דְּסַלְקָא דְּעֵתָד אֶמִינָא: הוּאִיל וְקְדוּשׁ כְּשֶׁהִיא בְּעַלֵּת מוּם,
קָרַבָה, קָא מְשַׁמַּע לָן. "לֹא יִמִּיר אֲתוּ" הַקְדָּשׁ עוֹשָׂה תְּמוּרָה, וְאֵין [הַנִּלְדָּה] (תְּמוּרָה)
עוֹשָׂה תְּמוּרָה. רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַנִּלְדָּה עוֹשָׂה תְּמוּרָה. "טוֹב בְּרַע אוֹ רַע בְּטוֹב"

תמימים בבעלי מומין, ובעלי מומין בתמימים. מנין לרע שהוא בעל מום, שנאמר: "לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע". "בהמה בבהמה" לא בהמה בעופות ולא עופות בבהמה, לא בהמה במנחות ולא מנחות בבהמה, לא עופות ומנחות בבהמה ולא בהמה בבהמה. "בהמה בבהמה" ולא בהמה באברים ולא אברים בבהמה, ולא בהמה בעברין ולא עברין בבהמה, לא אברים ועברין בשלמין ולא שלמין בהם. רבי יוסי אומר: (איו) ממירין אברים בשלמין, ולא שלמים בהן. אומר רבי יוסי: והלא במקדשיו, האומר רגלה של זו עולה, פלה עולה, אף כשיאמר רגלה של זו תחת זו, תהא פלה תמורה תחתיה. אומר קרא: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש" והיכן קדשה חלה עליו, בבית הבעלים, אף תמורה בבית הבעלים. והרי הבכור עושה תמורה בבית הבעלים ואין עושין תמורה בבית כהן, דברי רבי עקיבא. אומר רבי יוחנן בן נורי: מפני מה אין ממירין בבכור, אומר לו רבי עקיבא: חטאת ואשם מתנה לכהן, והבכור מתנה לכהן, מה חטאת ואשם אין ממירין בהן, אף הבכור לא ימירו בו. אומר לו רבי יוחנן בן נורי: מה לי אין ממיר בחטאת ואשם שאין זכין בהן בחייהו, תאמר בבכור שכן זכין בו בחייו. אומר לו רבי עקיבא: השבת על הדין, מה אתה משיב על המקרא שאמר: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש" היכן קדשה חלה עליו, בבית הבעלים, אף תמורה בבית הבעלים. אם משנתנו לכהן, זה וזה אין עושים תמורה. "והיה הוא" הקדש עושה תמורה, ואין תמורה עושה תמורה. והלא דין הוא: ומה אם הקדש שאין הקדשה חלה עליו בבעל מום קבוע הרי הוא עושה תמורה, תמורה שהקדשה חלה עליה בבעלת מום קבוע אינו דין שתהא עושה תמורה. תלמוד לומר: "והיה הוא" הקדש עושה תמורה, ואין תמורה עושה תמורה. "והיה קדש" מלמד שהקדשה חלה עליה בבעלת מום קבוע. והלא דין הוא: ומה אם הקדש שעושה תמורה אין הקדשה חלה עליו בבעל מום קבוע, תמורה שאין עושה תמורה אינו דין שלא תהא קדשה חלה עליה בבעלת מום קבוע. תלמוד לומר: "והיה קדש" מלמד, שהקדשה חלה בבעלת מום קבוע. רבי יוסי ברי יהודה אומר: "והיה קדש" לעשות השוגג כמזיד. בעי רמי בר חמא: קטן שהגיע לעונת נדרים, מהו שיתפס בתמורה, מי אמרינן כיון דאמר מר: "איש" מה תלמוד לומר "כי יפלא", לרבות מפלא הסמוך לאיש [דקדשי קדוש], מדאקדושי מקדיש אימורי נמי ממיר, או דילמא כיון דלאו בר עונשין הוא בתמורה לא מתפס, ואם תמצוי לומר קטן עביד תמורה דהא אתי לכלל מלקות, נכרי מהו שיתפס בתמורה, מי אמרינן כיון דאיתרבי לאקדושי, דתנא: "איש" מה תלמוד לומר "איש איש", לרבות הנכרים שנודרים נדרים ונדבות כישראל, בתמורה נמי מתפס, או דילמא כיון דלא אתי לכלל עונשין כי עביד תמורה לא קדשה, אומר רבא: תא שמע: דתנא: קדשי נכרים אין עושין תמורה, דכתיב בריש ענין תמורה: "דבר אל בני ישראל לאמר", ואתקש תמורת בהמה למעשר בהמה, ומעשר בהמה למעשר דגן, ובמעשר דגן כתיב: "את מעשר בני ישראל"

בני ישראל ולא נכרים. ורמי בר חמא, מקדיש נכרי להתפפר נכרי לא קא מבעיא לה, כי קא מבעיא לה בהקדיש נכרי להתפפר ישראל, בטר מקדיש אזלינן או בטר מתפפר אזלינן, הא נמי תפשוט לה מדר' אבהו אמר רבי יוחנן: דמתפפר עושה תמורה. ורמי בר חמא, הני מלי דקאתי מנח ישראל דקרבו דילה עביד תמורה. אבל נכרי דקרבו דילה לא עביד תמורה מי בעינן מתחלה ועד סוף ברשות מאן דעביד תמורה, או לא, תיקו. "ואם כל בהמה טמאה" אמר רבי יוחנן: לרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדיק הבית היו בכלל העמדה והערכה. וריש לקיש אמר: לרבנן קדשי בדיק הבית היו בכלל העמדה והערכה, קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה. וזה וזה מודים לרבי שמעון דקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה וקדשי בדיק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה, ודברי הכל בעל מום מעקרו לא היה בכלל העמדה והערכה. תניא כותה דר' יוחנן: "ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה לה" בבבלי מומין קבועין שנפדו הכתוב מדבר. או אינו אלא בבהמה טמאה ממש. כשהוא אומר: "ואם בבהמה הטמאה ופדה בערף", הרי בבהמה טמאה אמורה, הא מה אני מקיים: "ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה", בבבלי מומין קבועין [שנפדו] הכתוב מדבר: יכול יפדו על מום עובר, תלמוד לומר: "אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה" מי שאינה קרבה לה' כל עקר, יצא מום עובר שאינה קרבה היום אלא למחר. אמר רב גדל אמר רב: מאי טעמא דר' יוחנן, כתיב: "ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו" וכתוב: "בבהמה הטמאה ופדה בערף", בקדשי בדיק הבית כתיב, ועליהו כתיב: "והעמיד והעריף". וריש לקיש מאי טעמא, דכתיב: "והעריף הפהו אותה בין טוב ובין רע" אינהו דבר שאינו חלוק בין טוב ובין רע, הוי אומר: אלו קדשי בדיק הבית, וכתוב: "אתה" למעוטי קדשי מזבח. ור' יוחנן סבר "אתה" למעוטי בעל מום מעקרו. ולתנא דבי לוי דאמר דאפלו בעל מום מעקרו היה בכלל העמדה והערכה, ואפלו חיה ואפלו בהמה ואפלו עופות, [והכתוב: "אתה"], לתנא דבי לוי קשיא. אמר רב יהודה אמר רב: מאי טעמא דר' שמעון דאמר קדשי מזבח היו [בכלל העמדה והערכה] קדשי בדיק הבית לא היו, דכתיב: "והעריף אתה הפהו בין טוב ובין רע" אינהו דבר שחלוק בין טוב לרע, הוי אומר: אלו קדשי מזבח, וכתוב "אתו" למעוטי קדשי בדיק הבית. "טמאה" לרבות את המתה. יכול אפלו אמר: הרי זו הקדש, ומתה, תפדה, תלמוד לומר: "והעמיד והעריף" את שיש לו העמדה יש לו הערכה, ואת שאין לו העמדה אין לו הערכה. ומה ראית לרבות את המתה ולהוציא את שאמר הרי זו הקדש ומתה, אחר שרבה הכתוב ומעט, הרי אנו למדין אותה מבהמה טמאה: מה בהמה טמאה מיחדת ששונה שעת פדיונה לשעת הקדשה, אף אני ארבה את המתה ששונה שעת פדיונה לשעת הקדשה, ומוציא אני את שאמר הרי זו הקדש ומתה שלא שונה שעת פדיונה לשעת הקדשה. או דבר שאתה למדו בדרף אחד אתה למדו לכל הדרכים שיש בו: מה בהמה טמאה מיחדת שהיא תחלת הקדש ומועלין בה וכלה לשמים, אף

איני מרבה אלא פיוצא בה, את מה יש לנו לרבות, פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין, מנין לרבות קדשי קדשים וקדשים קלים של יחיד ושל צבור, תלמוד לומר: "בהמה, ואם בהמה, ואם כל בהמה". "והעמיד את הבהמה לפני הכהן" בהמה נפדית ואין העופות והעצים והלבונה וכלי שרת נפדין. "והעריף הפהו אתה בין טוב ובין רע" אין פודין את הקדש אכסרה. "כערף הפהו כן יהיה" אמר אחד: הרי היא שלי בעשר סלעים, אחד אומר: בעשרים, אחד אומר: בשלשים, אחד אומר: בארבעים, אחד אומר: בחמשים, חזר בו של חמשים, ממשפנין מנכסיו עד עשר. חזר בו של ארבעים, ממשפנין מנכסיו בעשר. חזר בו של שלשים, ממשפנין נכסיו בעשר. חזר בו של עשר. מוכרין אותה בשויה, אם פחת נפרעין משל עשר [המותר].

"ואם גאל יגאלנה" לרבות את האשה. "ואם גאל יגאלנה" לרבות את היורש. "ויסוף חמישתו על ערף" הרי פאן שנים, אחד מוסיף חמש ואחד [שאינו] מוסיף חמש, ואין יודעין אם בעליו מוסיפין חמש ואם כל אדם מוסיף חמש, מה מצינו בגאלות האמורות למטה הבעלים מוסיפין חמש ואין כל אדם מוסיף חמש, אף בגאלות האמורות פאן הבעלים מוסיפין חמש ואין כל אדם מוסיף חמש. "ואיש כי יקדיש את ביתו קדש" יכול בבית דירה הכתוב מדבר, כשהוא אומר: "ואם המקדיש יגאל את ביתו" הרי בית דירה אמור, הא מה תלמוד לומר: "ואיש כי יקדיש את ביתו קדש", מקדיש אדם כל נכסיו "קדש לה" מלמד שסתם הקדשות לבדק הבית. "והעריכו הפהו בין טוב ובין רע" אין פודין את ההקדשות אכסרה. "פאשר יעריף אתו הפהו כן יקום" הבעלים אומרים בעשרים וכל אדם אומר בעשרים, הבעלים קודמין, מפני שהן מוסיפין חמש. אמר אחד: הרי שלי בעשרים ואחת, כופין את הבעלים לתן עשרים ושש. בעשרים ושתיים, כופין את הבעלים לתן עשרים ושבע. בעשרים וארבע, כופין את הבעלים לתן עשרים וחמש, כופין את הבעלים לתן שלשים, ואין מוסיפין [חמישית] על עלויו של זה. אמר אחד: הרי היא שלי בעשרים ושש, אם רצו הבעלים לתן שלשים ואחת ודינר, הבעלים קודמין. ואם לאו, אומר לו: הגעתיד. אמר רבי יוחנן: גזל ולא נתיאשו הבעלים, שניהם אינם יכולין להקדיש, זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו, שנתאמר: "ואיש כי יקדיש את ביתו" מה ביתו שהוא ברשותו אף כל שהוא ברשותו. משום הכי אמרי נהרדעי: לא כתבין אדרכתא אמטלטלי. ואית דאמרי: לא כתבין אדרכתא אמטלטלי דכפרי דמחזי כשקרא, אבל דלא כפרי כתבין. וכל אדרכתא דלא פתיב בה "זיל דון וזכי ואפיק לנפשא" לית בה ממשא. מאי טעמא, משום דאמר לה: לאו בעל דברים דידי את. [אמר אביי:] ואי כתב בה למחצה ולשליש ולרביע, מגו דמשתעי דינא לפלגא משתעי לכלה. אמר אמרימר: ואי תפס לא מפקינן מנה. וכיון דכתב בה "כל דמתעני מן דינא קבילית עלי"

שְׁלִיחָא שְׁוִיָּהּ. הַקְרָקְעוֹת תִּשְׁעָה וְכֹהֵן אֶחָד. מִנָּא הֵנִי מְלִי, אָמַר שְׁמוּאֵל: עֲשֶׂרָה כְּהֻנִים כְּתוּבִים בַּפָּרֶשֶׁה, חֵד לְגוּפָהּ, הֵנָּד הוּי מַעוּט אַחַר מַעוּט, וְאִין מַעוּט אַחַר מַעוּט אֵלֶּא לְרַבּוֹת, דְּאֶפְלוּ תִשְׁעָה יִשְׂרָאֵל וְחֵד כְּהֵן. מִתְקִיף לֵה רַב הוּנָא בַר נַתָּן: אֵימָא חֲמִשָּׁה כְּהֻנִים וְחֲמִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִים. קִשְׁנָא.

"וְאִם הַמְקַדִּישׁ" אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אֶהְקַדֵּשׁ רֵאשׁוֹן מוֹסִיף חֲמִשׁ, אֶהְקַדֵּשׁ שְׁנֵי אִין מוֹסִיף חֲמִשׁ. "וְאִם הַמְקַדִּישׁ יִגָּאֵל אֶת בֵּיתוֹ" הַמְקַדִּישׁ, וְלֹא הַמְתַּפִּיס. תִּנְיָא נְמִי הָכִי: פָּרָה זֹו תַחַת פָּרָה שֶׁל הֶקְדָּשׁ, טְלִית זֹו תַחַת טְלִית שֶׁל הֶקְדָּשׁ, טְלִית זֹו בְּחֲמִשׁ סְלַעִים תַחַת טְלִית שֶׁל הֶקְדָּשׁ, הֶקְדָּשׁוּ פְּדוּי. אֶהְקַדֵּשׁ רֵאשׁוֹן מוֹסִיף חֲמִשׁ, אֶהְקַדֵּשׁ שְׁנֵי אִין מוֹסִיף חֲמִשׁ. בְּעֵי רַמִּי בַר חֲמָא: מְקַדִּישׁ מוֹסִיף חֲמִשׁ אוּ מִתְכַּפֵּר מוֹסִיף חֲמִשׁ, אָמַר רַבָּא: תָּא שְׁמַע: "וְאִם הַמְקַדִּישׁ יִגָּאֵל אֶת בֵּיתוֹ" מְקַדִּישׁ, וְלֹא מִתְכַּפֵּר. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְקַדִּישׁ מוֹסִיף חֲמִשׁ, וּמִתְכַּפֵּר עוֹשֶׂה תַמּוּרָה. וְהַתּוֹרָם מְשָׁלוּ עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ טוֹבַת הִנָּאָה שְׁלוֹ הִיא, דְּאָמַר קָרָא: "אֶת כָּל מַעֲשֵׂר תִבּוֹאָתֶד".

"וְנִתְּתָה" [וְנִסְסָה חֲמִישִׁית] כֶּסֶף עֶרְכָּד עֲלִיו" תִּנּוּ רַבָּנָן כִּיצַד רְשׁוּת הַגְּבוּהָ בְּכֶסֶף, גִּזְבָּר שְׁנֵתָן מַעוֹת בְּבִהֶמָה אֶפְלוּ בְּסוּף הַעוֹלָם קִנְיָה, וְהַהֲדִיּוֹט לֹא קִנְיָה עַד שְׁיִמְשֹׁד. כִּיצַד אֶמִירְתוֹ לְגַבוּהָ כְּמִסִּירְתוֹ לְהַדִּיּוֹט, הָאוּמָר: שׁוֹר זֶה עוֹלָה, (שׁוֹר) [בֵּית] זֶה הֶקְדָּשׁ אֶפְלוּ בְּסוּף הַעוֹלָם קִנְיָה. וּבְהַדִּיּוֹט לֹא קִנְיָה עַד שְׁיִמְשֹׁד וְיַחֲזִיק. מְשָׁכוּ בְּמִנְהָ וְלֹא הִסְפִּיק לְפָדוֹתוֹ עַד שְׁעָמַד בְּמֵאֲתִים, נוֹתָן מֵאֲתִים. מֵאִי טַעְמָא, אָמַר קָרָא: "וְנִתְּתָן הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ". מְשָׁכוּ בְּמֵאֲתִים וְלֹא הִסְפִּיק לְפָדוֹתוֹ עַד שְׁעָמַד בְּמִנְהָ, נוֹתָן מֵאֲתִים, מֵאִי טַעְמָא, לֹא יְהֵא כֹחַ הַדִּיּוֹט חֲמוּר מִכַּח הֶקְדָּשׁ. פְּדָאוּ בְּמֵאֲתִים וְלֹא הִסְפִּיק לְמְשָׁכוּ עַד שְׁעָמַד בְּמִנְהָ, נוֹתָן מֵאֲתִים, מֵאִי טַעְמָא, "וְנִתְּתָן הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ". פְּדָאוּ בְּמִנְהָ וְלֹא הִסְפִּיק לְמְשָׁכוּ עַד שְׁעָמַד בְּמֵאֲתִים, [מֵה שְׁפָדָה פְּדוּי] וְאִין נוֹתָן לוֹ אֵלֶּא מִנְהָ. אֲמַאי, הָכֵא נְמִי גִימָא: לֹא יְהֵא כֹחַ הַדִּיּוֹט חֲמוּר מִכַּח הֶקְדָּשׁ, אֲטוּ הַדִּיּוֹט לֹאוּ בְּמִי שְׁפָרַע מִדוֹר הַמַּבּוּל קָאִי. אָמַר רַמִּי בַר חֲמָא: הֲרִי אָמְרוּ: הֶקְדָּשׁ אִין מִתְחַלֵּל עַל הַקְרָקַע (כְּתוּב בְּרִמּוֹ תַרְלִ"ח). "וְאִם הַמְקַדִּישׁ יִגָּאֵל" לְרַבּוֹת אֶת הָאִשָּׁה. "וְאִם הַמְקַדִּישׁ יִגָּאֵל" לְרַבּוֹת אֶת הַיּוֹרֶשׁ. "וְנִסְסָה חֲמִישִׁית כֶּסֶף עֶרְכָּד עֲלִיו וְהָיָה לוֹ" אִם נָתָן כֶּסֶף הֲרִי הוּא שְׁלוֹ, וְאִם לֹאוּ אִינוּ שְׁלוֹ. "שְׂדֵה אַחֲזָתוֹ" אִין לִי אֵלֶּא שְׂדֵה אַחֲזָתוֹ מִבֵּית אָבִיו, שְׂדֵה אַחֲזָתוֹ מִבֵּית אָמוֹ מִנִּין, תַּלְמוּד לּוֹמַר: "יִקְדִּישׁ אִישׁ". "וְהָיָה עֶרְכָּד לְפִי זִרְעוֹ" וְלֹא לְפִי גִדּוּלוֹ, "זִרְע חֲמָר שְׁעָרִים בְּחֲמִשִּׁים שְׁקַל כֶּסֶף" הֲרִי זֹו גִזְרַת מְלָךְ, אֶחָד הַמְקַדִּישׁ בְּחוֹלַת הַמַּחֲזוֹ וְאֶחָד הַמְקַדִּישׁ בְּפִרְדָּסוֹת סַבְסָטִי, נוֹתָן בֵּית זִרְע חֲמָר שְׁעָרִים בְּחֲמִשִּׁים שְׁקַל כֶּסֶף. מִנִּין לְלוֹקַח שְׂדֵה מֵאָבִיו וְהַקְדִּישָׁה וְאַחַר כֶּךָ מֵת אָבִיו, מִנִּין שְׁתֵּהא לְפָנָיו כְּשֵׁדָה אַחֲזָה, תַּלְמוּד לּוֹמַר: "וְאִם אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ" וְגוֹ' שְׂדֵה שְׁאִינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת שְׂדֵה אַחֲזָה, יִצְאָה זֹו שְׂרָאוּיָה לְהִיּוֹת שְׂדֵה אַחֲזָה, דְּבַרִּי רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי מֵאִיר אוֹמַר: מִנִּין לְלוֹקַח שְׂדֵה מֵאָבִיו, וּמֵת אָבִיו וְאַחַר כֶּךָ הַקְדִּישָׁה, מִנִּין שְׁתֵּהא לְפָנָיו כְּשֵׁדָה

אַחְזָה, תִּלְמוּד לומר: "וְאִם אֵת שְׂדֵה מִקְנֵתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁדֵּה אַחְזָתוֹ" שְׂדֵה שְׂאִינָה שְׂדֵה אַחְזָה, יִצְאָה זֹו שֶׁהִיא שְׂדֵה אַחְזָה. הַמְקֻדָּשׁ אֵת שְׂדֵהוּ בְּשַׁעַה שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג, נוֹתֵן בְּזֶרַע חֹמֶר שְׁעוֹרִים חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף. הָיוּ שָׁם נִקְעִים עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה טַפְחִים, אוֹ סְלָעִים גְּבוּהִים עֲשָׂרָה טַפְחִים, אִין נִמְדָּדִין עִמָּה. תֵּנָא: כּוֹר שֶׁל זֶרַע, וְלֹא כּוֹר שֶׁל תְּבוּאָה, מִפְּלֵת גָּד, וְלֹא מִפְּלֵת שְׁוֹרִים. תֵּנִי לִי: לֹא מַעֲבָה וְלֹא מִדְּקָה, אֶלָּא בִּינוּנִי. הָיוּ שָׁם נִקְעִים וְכוּ' וְלִקְדָּשׁוֹ בְּאַנְפֵי נִפְשֵׁיהוּ וְלִפְרָקוֹ, וְכִי תֵימָא בִּינוֹן דְּלֹא הָיוּ בֵּית כּוֹר לֹא קֻדְּשִׁי, וְהִתְנַיָּא: "שְׂדֵה" מַה תִּלְמוּד לומר, לְפִי שְׁנַאֲמַר: "זֶרַע חֹמֶר שְׁעוֹרִים בְּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף", אִין לִי אֶלָּא שֶׁהַקְּדִישׁ כְּעַנְנוֹ הִזָּה, מִנְּיוֹן לְרִבּוֹת לְתַדּוּ וְחֲצִי לְתַדּוּ, סָאָה (נְחֲצִי סָאָה), תִּרְקַב וְחֲצִי תִרְקַב, תִּלְמוּד לומר: "שְׂדֵה" מִכָּל מְקוֹם. אָמַר מִר עֲקֵבָא בֵּר חֲמָא: הֵכָא בְּנִקְעִים מְלֵאִים מִים עֲסֻקִינוּ, דְּלֹאוּ בְּנִי זְרִיעָה נִינְהוּ. דִּיקָא נְמִי, דִּקְתֵּנִי דּוּמֵיָא דְּסְלָעִים, שְׁמַע מִנְּהָ. אִי הֵכִי פְּחוֹת מְכָאן נְמִי, הֵנִי נְגַאֲנִי דְּאַרְעָא מְקָרוּ שְׁדָרִי דְּאַרְעָא מְקָרוּ. בְּשְׂדֵה אַחְזָה לְהַקֵּל וְלַהֲחַמֵּיר, כִּי צַד, אֶחָד הַמְקֻדָּשׁ בְּחוֹלֵת הַמְּחוּז וְאֶחָד הַמְקֻדָּשׁ בְּפִרְדְּסוֹת סְבִסְטִי, נוֹתֵן בְּבֵית זֶרַע חֹמֶר שְׁעוֹרִים חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף. וּבְשְׂדֵה מְקָנָה, נוֹתֵן אֵת שְׁוִיוֹ. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמַר: אֶחָד שְׂדֵה אַחְזָה וְאֶחָד שְׂדֵה מְקָנָה. מַה בֵּין שְׂדֵה אַחְזָה לְשְׂדֵה מְקָנָה, שְׁבִשְׂדֵה אַחְזָה נוֹתֵן חֲמֵשׁ, וּבְשְׂדֵה מְקָנָה אִינוּ נוֹתֵן חֲמֵשׁ. אָמַר רַב הוּנָא: הַקְּדִישׁ שְׂדֵה מְלֵאָה אֵילָנוֹת, כְּשֶׁהוּא פּוֹדֵן פּוֹדָה אֵילָנוֹת בְּשְׁוֹנוֹ, וְחוּזָר וּפּוֹדָה קֶרְקַע בֵּית זֶרַע חֹמֶר שְׁעוֹרִים בְּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף. אֶלְמָא קְסָבֵר רַב הוּנָא מְקֻדָּשׁ בְּעִין זָפָה מְקֻדָּשׁ. אֵיתִיבָה רַב נַחְמָן: "בֵּית זֶרַע" אִין לִי אֶלָּא בֵּית זֶרַע, שְׂדֵה גְּפָנִים וְשְׂדֵה קָנִים] וְשְׂדֵה אֵילָנוֹת מִנְּיוֹן, תִּלְמוּד לומר: "שְׂדֵה" מִכָּל מְקוֹם. אָמַר לֵה: הֵכָא נְמִי פּוֹדָה וְחוּזָר וּפּוֹדָה. אֵיתִיבָה: אֶחָד הַמְקֻדָּשׁ בְּחוֹלֵת הַמְּחוּז וְכוּ'. אָמַר לֵה רַבִּי אֶלְיעֶזֶר לְפִרְדְּסוֹת סְבִסְטִי קְאָמַר. אָמַר רַב פִּפְא: הַקְּדִישׁ טְרַסִין פּוֹדָה בְּשְׁוִיָּהוּן, מֵאִי טַעְמָא, "בֵּית זֶרַע" אָמַר רַחֲמָנָא, וְהֵנִי לֹאוּ בְּנִי זְרִיעָה נִינְהוּ. לֹא גָאֵלן יוֹצְאִין לְכַהֲנִים [בִּיּוֹבֵל], מֵאִי טַעְמָא, ("שְׂדֵה אַחְזָה") אָמַר רַחֲמָנָא: "וְהִיָּה הַשְּׂדֵה בְּצִאתוֹ בִּיּוֹבֵל" שְׂדֵה כָּל דָּהוּ. מְכַר טְרַסִין נְגַאֲלִין פְּחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים, מֵאִי טַעְמָא, "מְסַפֵּר שְׁנֵי תְּבוּאוֹת" אָמַר רַחֲמָנָא, וְהֵאִי לֹאוּ בְּנִי תְּבוּאָה נִינְהוּ. לֹא גָאֵלן חוּזְרִין לְבַעֲלִים בִּיּוֹבֵל, מֵאִי טַעְמָא, "וְשָׁב לְאַחְזָתוֹ" אָמַר רַחֲמָנָא, וְאַחְזָתוֹ הִיא. הַקְּדִישׁ אֵילָנוֹת פּוֹדֵן בְּשְׁוִיָּהוּן, מֵאִי טַעְמָא, "בֵּית זֶרַע" אָמַר רַחֲמָנָא, וְלֹא אֵילָנוֹת. לֹא גָאֵלן אִין יוֹצְאִין לְכַהֲנִים בִּיּוֹבֵל, מֵאִי טַעְמָא, "וְהִיָּה הַשְּׂדֵה בְּצִאתוֹ בִּיּוֹבֵל" אָמַר רַחֲמָנָא, וְלֹא אֵילָנוֹת. מְכַר אֵילָנוֹת אִין נְגַאֲלִין פְּחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים, מֵאִי טַעְמָא, "מְסַפֵּר שְׁנֵי תְּבוּאוֹת" אָמַר רַחֲמָנָא, וְהֵנִי (פְּחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים לֹאוּ) בְּנִי תְּבוּאָה נִינְהוּ. לֹא גָאֵלן אִין חוּזְרִין לְבַעֲלִים בִּיּוֹבֵל, מֵאִי טַעְמָא, "וְשָׁב לְאַחְזָתוֹ" אָמַר רַחֲמָנָא, וְלֹא אֵילָנוֹת. מִנְּיוֹן שְׂאִין אָדָם רִשְׁאִי לְהַקְּדִישׁ אֵת שְׂדֵהוּ בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל, וְאִם הַקְּדִישָׁה הָרִי הִיא מְקֻדָּשֶׁת, תִּלְמוּד לומר: "אִם מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל יְקֻדָּשׁ שְׂדֵהוּ". ["שְׂדֵהוּ"] מַה תִּלְמוּד לומר, מִנְּיוֹן אֵתָּה אוֹמַר: הָיוּ שָׁם נִקְעִים עֲמוּקִין [עֲשָׂרָה טַפְחִים אוֹ סְלָעִים גְּבוּהִים עֲשָׂרָה טַפְחִים] אִין נִמְדָּדִין עִמָּה, תִּלְמוּד לומר: "שְׂדֵהוּ". "כְּעֶרְכָּךְ יְקוּם"

נותן ארבעים ותשע סלעים וארבעים ותשע פנדינות. מה טיבו של פנדיון זה, קולבון לפרוטרוט. "אחר היובל" סמוך ליובל. מפלג מן היובל מנין, תלמוד לומר: "ואם אחר היובל יקדיש שדהו". "שדהו" מה תלמוד לומר, מנין אתה אומר: ה' שם נקעים פחותין מעשרה [או סלעים גבוהים עשרה טפחים] הרי (אלו) [אינם] נמדדין עמה, תלמוד לומר: "שדהו". אתמר: המקדיש שדהו בשנת היובל עצמה, רב אמר: קדוש ונותן חמשים. ושמואל אמר: אינה קדושה כל עקר. מאי טעמא דרב, אמר קרא: "אם משנת היובל" וישנת היובל בכלל. ושמואל, מי כתיב "אם בשנת היובל", "אם משנת היובל" כתיב משנת שאחר היובל. בשלמא לרב הינו דכתיב: "אם משנת היובל, ואם אחר היובל", אלא לשמואל מאי "אחר היובל", אחר אחר. תנו רבנן: מנין שאין מחשבין חדשים עם ההקדש, תלמוד לומר: "וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות" שנים אתה מחשב, ואי אתה מחשב חדשים. מנין שאם רצה הקדש לעשות חדשים לשנה עושה, היכי דמי, כגון דאקדשה בפלגא דארבעים ותמני, תלמוד לומר: "וחשב לו הכהן" מפל מקום. הקדישו שתיים ושלש שנים לפני היובל, [רבי אומר: אומר אני] נותן סלע ופנדיון לשנה. ואם אמר: הריני נותן דבר שנה בשנה אין שומעין לו, אלא נותן את פלו כפאחד. אחד בעלים ואחד כל אדם. מה בין בעלים לכל אדם, אלא שהבעלים נותנין חמש, וכל אדם אין נותן חמש. תנו רבנן: "ונגרע מערפד" אף מן ההקדש, שאם אכלה הקדש שנה או שתיים, אי נמי לא אכלה אלא שהיתה לפניו, מנפה סלע ופנדיון לשנה. מנין שאם אמרו הבעלים: אנו נותנים דבר שנה בשנה אין שומעין לו, תלמוד לומר: "וחשב לו הכהן את הכסף" עד שיהא הכסף פלו כפאחד. מנין שאין מקדישין לפני יובל פחות משתי שנים, ולא גואלים אחר היובל פחות משנה, תלמוד לומר: "וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות עד שנת היובל" שלא יכנס בה פלוס. "ואם גאל יגאל" (פתוב ברמיז תרס"ט). "ואם גאל יגאל" לרבות את האשה. "ואם גאל יגאל" לרבות את היורש. "שדה" מה תלמוד לומר, שיכול אין לי אלא המקדיש בית כור פענן הזה, [הקדיש] בית לתד ובית סאה ובית קב מנין, תלמוד לומר: "שדה" מפל מקום. "ויספ חמשית כסף ערפד עליו וקם לו" אם נתן את הכסף הרי הוא שלו, ואם לאו אינה שלו.

"ואם לא יגאל" הקדישה וגאלה, אינה יוצאה מידו ביובל. גאלה בנו, יוצאה לאביו ביובל. גאלה [אחר או] אחד מן הקרובים וגאלה מידו, יוצאה לפהנים ביובל. תנו רבנן: "ואם לא יגאל את השדה" בעלים, "ואם מכר את השדה" גזבר, "לאיש אחר" לאחר ולא לבן. או אינו אלא לאחר ולא לאח, כשהוא אומר "איש" הרי אח אמור, הא מה אני מקיים "אחר", לאחר ולא לבן. ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח, מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולעבד עברי. אדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת (האח) [אביו] לביום, פלוס יש

יבום אלא במקום שאין בו, הא יש בו אין יבום. ותפוק לה דהכא תרתי והכא חדא, משום דעבד עברי מהאי פירכא הוא דנפקא לה, כלום יש יבום אלא במקום שאין בו. בעא מנה רמי בר חמא מרב חסדא: הקדיש פחות משתי שנים לפני היובל, מהו שתצא לפהנים, אמר לה: מאי דעתיה? "ונגרע מערפד והיה השדה בצאתו ביובל" (דכתיב) [דבת] גרעון אין דלאו בת גרעון לא, אדרבא: "ואם לא יגאל את השדה והיה השדה בצאתו ביובל" והאי נמי בת גאלה היא. הגיע יובל ולא נגאלה, הפהנים נכנסין לתוכה ונותנין את דמיה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: נכנסין, ולא נותנין. רבי אלעזר אומר: לא נכנסין ולא נותנין, אלא נקראת שדה רטושין, עד היובל השני. הגיע יובל השני ולא נגאלה, נקראת שדה רטושי רטושין, עד היובל השלישי. לעולם אין הפהנים נכנסים לתוכה, עד שינגאלנה אחר. מאי טעמא דרבי יהודה, גמר "קדש קדש" ממקדיש בית מה להלן בדמים אף כאן בדמים. ורבי שמעון גמר "קדש קדש" מכבשי עצרת מה להלן בחנם אף כאן בחנם. ורבי יהודה נמי גילף מכבשי עצרת, דנין קדשי בדיק הבית מקדשי בדיק הבית, ואין דנין קדשי בדיק הבית מקדשי מזבח. ורבי שמעון נמי גילף ממקדיש בית, דנין דבר שמתנה לפהנים מדבר שמתנה לפהנים. מאי טעמא דרבי אלעזר, אמר קרא: "ואם לא יגאל את השדה ואם מכר את השדה לאיש אחר והיה השדה בצאתו", אמר אביי: סכינא חריפא לפסוקי קראי. אמר רבא: אמר קרא: "והיה השדה בצאתו ביובל" בצאתו מידי אחר. תניא: "לא יגאל" יכול לא תהא נגאלת שתהא לפניו פשדה מקנה, תלמוד לומר: "עוד" לכמות שהיתה אינה נגאלת, אבל נגאלת שתהא לפניו פשדה מקנה. והכא במאי עסקינן, בשדה שיוצאה לפהנים והקדישה הפהן ואתו בעלים למפרקה, סלקא דעתך אמינא: לא תפרוק שתהא לפניו פשדה מקנה, תלמוד לומר: "עוד" לכמות שהיתה אינה נגאלת, אבל נגאלת שתהא לפניו פשדה מקנה. והתניא: "בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו" יכול יחזר לגזבר שלקחו ממנו, תלמוד לומר: "לאשר לו אחזת הארץ", מה תלמוד לומר "לאשר קנהו", שדה שיוצאה לפהנים ומכרה פהן והקדישה לוקח ונגאלה אחר, יכול תחזר לבעלים הראשונים, תלמוד לומר: "לאשר קנהו מאתו". ואצטריך למכתב "לא יגאל" ואצטריך למכתב "לאשר קנהו". דאי כתב רחמנא "לא יגאל" דלא קא הדרא כלל, אבל הכא דקא הדרא תהדר למרא קמא, כתב רחמנא "לאשר קנהו". ואי כתב רחמנא "לאשר קנהו" דלא קא יהבי בעלים דמי, אבל הכא דקא יהבי דמי תיקום בידיהו, כתב רחמנא "לא יגאל". ואי כתב "לא יגאל" ולא כתב "עוד", הנה אמינא לא תפרוק כלל, כתב רחמנא "עוד" לכמות שהיתה אינה נגאלת, אבל נגאלת שתהא לפניו [פשדה] מקנה. "והיה השדה בצאתו ביובל" אין שדה חרמין נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג (כתוב ברמז תרס"ה ובפסוק על שדה הארץ יחשב). "והיה השדה בצאתו ביובל" מלמד, שהשדה קרוי על שם זכר. "קדש" מה קדש האמור להלן אין יוצא אלא בפדיון, אף קדש האמור כאן אין יוצא אלא בפדיון.

מלמד, שהפּהננים נכנסים לתוכה ונותנין את דמיה. "כשדּה החרם לפּהן תהיה" מה תלמוד לומר: מנין לכהן שהקדיש שדּה חרמו, שלא יאמר: הואיל ויוצא לפּהננים והרי היא תחת גדי, תהא שלי, ודין הוא: בשל אחרים אני זוכה בשל עצמי לא כל שכן, תלמוד לומר ["והיה השדּה בצאתו בלב" וגו'] וכי מה למדנו משדּה חרמים, מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד: מקיש שדּה חרמות לשדּה אחרתו של ישראל: מה שדּה אחרתו של ישראל יוצאה מתחת גדו ומתחלקת לאחיו הפּהננים, אף שדּה חרמו יוצאה מתחת גדו ומתחלקת לאחיו הפּהננים. אומר מר: ודין הוא: בשל אחרים אני זוכה וכו' מי דמי, התם זוכה בעלמא הכא קא שקיל לה, אומר רמי בר חמא: אצטריד, סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתוב "וּאִישׁ אֶת קִדְשׁוֹ לֹו יִהְיוּ" הא נמי כקדשיו דמינא. אומר לה רבא: מי דמי, קדשיו לאו ברשותו הכא ברשותו, אלא אומר רב נחמן בר יצחק: אצטריד, סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתוב "כִּי אֲחֻזַּת עוֹלָם הוּא לְהֵם" הא נמי אחרתו היא, קמשמע לן אחרתו אין חרמו לא.

רמז תרעה אומר רבי חינא בר אבין (אמר רב חסדא): החרים מטלטליו, נותנין לכהן שרצה, שנאמר: "כל חרם בישראל לך יהיה". החרים שדּהו, נותנה לכהן שבאותו משמר, שנאמר: "כשדּה החרם לכהן תהיה אחרתו", וגמר "לכהן לכהן" מנזל הגר. והתם מנלו, דתניא: "לה' לכהן" קנאו השם ונתנו לכהן שבאותו משמר. או אינו אלא לכהן שירצה, כשהוא אומר: "מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו", הוי: בכהן שבאותו משמר הכתוב מדבר. שדּה היוצאה לפּהננים ביובל, נותנין למשמר שפגע בו יובל. אבעיא להו: פגע בו בשבת מאי, אומר רבי חינא בר אמי משמיה דחולפנא: נותנה למשמר היוצא. חרמי פּהננים אין להם פדיון, אלא נותנין לפּהננים [פּתרומה]. רבי יהודה בן בתירא אומר: סתם חרמים לבדק הבית, שנאמר: "כל חרם קדש קדשים הוא לה". וחכמים אומרים סתם חרמים לכהן, שנאמר: "כשדּה החרם לכהן תהיה אחרתו. אם כן למה נאמר: "כל חרם קדש קדשים הוא", שהוא חל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים. תנו רבנן: חרמיו כל זמן שהו בבית בעלים, הרי הו כהקדש לכל דבריהם, שנאמר: "קדש קדשים הוא לה", נתנין לכהן, הרי הו כחליו לכל דבריהם, שנאמר: "כל חרם בישראל לך יהיה". בשלמא לרבנן כדמפרשי טעמיהו, אלא רבי יהודה בן בתירא האי "כשדּה החרם" מאי עביד לה, מבגיא לה לכדתניא: "כשדּה החרם לכהן תהיה אחרתו" מה תלמוד לומר, מנין לכהן שהקדיש שדּה חרמו, שלא יאמר הואיל ויוצאה לפּהננים והרי היא תחת גדי תהא שלי וכו' (כדלעיל). ואידך, מ"חרם החרם". ואידך, "חרם החרם" לא משמע לה. ורבי יהודה בן בתירא [דחל] על קדשי קדשים ועל קדשים קלים מנא לה, סבר לה כר' (שמעון) [ישמעאל]. "כשדּה החרם לכהן תהיה אחרתו" מה תלמוד לומר, מנין אפּה אומר שדּה שיוצאה לפּהננים ביובל, וגאלה אחד מן הפּהננים והרי היא תחת גדו, (שאומר)

[יכול יאמר] הרי היא שלי. ודין הוא: בשל אחר אני זוכה בשלי לא כל שכן. תלמוד לומר: "כשדה החרם לכהן תהיה אחרתו" אחרתו של כהן שלו, ואין זו שלו אלא יוצא לכל אחיו הכהנים. "ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחרתו" מנין אתה אומר הלוקח שדה מאביו וכו' (כדכתוב לעיל). ("לכהן תהיה אחרתו" מה תלמוד לומר, מנין לשדה שיוצאה לכהנים ביובל, וגאלה אחר מן הכהנים, שלא יאמר הואיל ויוצאה לכהנים וכו' תלמוד לומר: "אחרתו" אחרתו שלו, ואין זו שלו. הא כיצד, יוצאה מתחת ידו ומתחלקת לאחיו הכהנים). הלוקח שדה מאביו והקדישה ואחר כך מת אביו, מנין שתהא לפניו כשדה אחרתו, תלמוד לומר: "אם (משדה) [את שדה] מקנתו אשר לא משדה אחרתו" שדה שאינה ראויה להיות שדה אחרתו יצתה זו שהיא ראויה להיות שדה אחרתו, דברי רבי יהודה ור' שמעון. רבי מאיר אומר: מנין ללוקח שדה מאביו ומת אביו ואחר כך הקדישה, מנין שתהא לפניו כשדה אחרתו, תלמוד לומר: "ואם (משדה) [את שדה] מקנתו אשר לא משדה אחרתו", שדה שאינה אחרתו [יצאה זו שהיא שדה אחרתו]. ואלו לרבי יהודה ורבי שמעון מת אביו ואחר כך הקדיש, לא צריך קרא. לימא בהא קא מפלגי: רבי מאיר סבר קננו פרות קננו הגוף דמי, ורבי יהודה ורבי שמעון סברי לאו קננו הגוף דמי. אמר רב נחמן בר יצחק: בעלמא לרבי שמעון [ור' יהודה] קננו פרות קננו הגוף דמי, והכא קרא אשכח ודריש: לכתוב רחמנא "ואם את שדה מקנתו אשר לא [שדה] אחרתו", אי נמי: "אשר לא שדה אחרתו", מאי "משדה [אחרתו]", שדה שאינה ראויה להיות שדה אחרתו, יצאה זו שראויה להיות שדה אחרתו.

"וחשב לו הכהן את מכסת הערפד". תנו רבנן "במכסת" מה תלמוד לומר, לפי שנאמר בשדה אחרתו: "בית זרע חמר שערים" וגו', יכול אף שדה מקנתו, תלמוד לומר: "במכסת". רבי אליעזר אומר: נאמר כאן "וחשב" ונאמר להלן "וחשב" מה להלן דבר קצוב, אף כן דבר קצוב. אבעיא להו: רבנן אית להו גזרה שונה ומפקין לה לחמש, או דילמא לית להו גזרה שונה ולית להו חמש, אמר רבא: מסתברא לית להו גזרה שונה, מדגלי רחמנא חמש גבי שדה אחרתו וגבי מקדיש בית, הוה להו שני פתובים הבאים כאחד ואין מלמדו. ולמאן דאמר מלמדו, מדגלי רחמנא [חמש] במעשר ובבהמה טהורה ובבהמה טמאה, הוה להו טובא ואין מלמדו. תניא כותה דרבא ולא מטעמה: "במכסת" אין מכסת אלא דמים, וכן הוא אומר: "והרמות מקס". יכול יוסיף חמש, תלמוד לומר: "במכסת הערפד" הקישו הכתוב לערפד, מה ערכין אין מוסיף חמש אף שדה מקנה אין מוסיף חמש. "וחשב לו הכהן את מכסת" אין "מכסת" אלא דמים. מלמד, שנותן לו כל שויה. רבי אלעזר אומר: צא וראה שאינו אומר "וחשב" אלא דבר שדמיו קצובין, מה "וחשב" האמור להלן זרע חמר שעורים בחמשים שקל כסף, אף "וחשב" האמור כאן זרע חמר שעורים בחמשים שקל כסף.

"עד שנת היובל" שלא יפגס בה פלוס. "ונתן את הערקה ביום ההוא קדש לה" מה תלמוד לומר, לפי שמצינו בהקדשות ומעשרות שמתחללין על מעות של חלין, נגנבו או אבדו אינו חיב באחריותו. יכול אף זה פו, תלמוד לומר: "ונתן את הערקה" וגו' חלין הו בידו עד שיבואו לידי גזבר. בערקה אף על גב דלא אמר [עלין], חיב, דכתיב: "ונתן את הערקה" וגו'.

"ונתן את הערקה ביום ההוא" שלא ישא מרגלית לקלים. "קדש לה" סתם הקדשות לבדק הבית. "ישוב השדה לאשר קנהו" (פתוב לעיל). "וכל ערקה יהיה בשקל" אין בערכין פחות מסלע. "בשקל הקדש" מה תלמוד לומר, לפי שפאמר: "ויפדו מן חדש תפדה" יכול בעבדים ובשטרות ובקרקות, תלמוד לומר: "בשקל הקדש" אין לי אלא סלעים של קדש. מנין לרבות כל דבר המטלטל, תלמוד לומר: "ויפדה". אם פו למה נאמר: "בשקל הקדש", פרט לעבדים ולשטרות ולקרקות. "עשרים גרה יהיה השקל" ללמד, פמה הוא סלע. מנין אם רצה להרבות נרבה, תלמוד לומר: "יהיה". יכול אם רצה לפחות יפחות, תלמוד לומר: "הוא". אלו נאמר בכור לא יקדיש, הייתי אומר לא יקדיש הקדשות, תלמוד לומר: "איש אתו" אותו אי אפה מקדיש, אבל בכור מקדיש הקדשות. כשהוא אומר "אתו", שומע אני בכור [אינו] מקדיש, אבל פשוט (אינו) מקדיש, תלמוד לומר: "בבהמה" בבהמה אמרתי לה ולא באדם. יכול לא יקדיש בבטן, תלמוד לומר: "אשר יבכר לה" משייבכר לה אי אפה מקדיש, אבל אפה מקדיש בבטן. יכול אף ולדי כל הקדשים, תלמוד לומר: "אד בכור" "אד חלק, דכל חד קאים בקדשתה, אלמא קסבר ולדות קדשים במעי אמן הו קדושין. רבי ישמעאל אומר: פתוב אחד אומר: "תקדיש" וכתוב אחד אומר "לא יקדיש", אי אפשר לומר תקדיש שכבר נאמר "לא יקדיש", ואי אפשר לומר לא יקדיש שכבר נאמר "תקדיש", הא כיצד, מקדיש אפה אותו הקדש עלוי, ואי אפה מקדישו הקדש מזבח. ורבנן, "לא יקדיש" מבעי לה לכדתנא: מנין לנו לומר בכור בעדרו שמצנה להקדישו, שפאמר: "הזכר תקדיש". ורבי ישמעאל, אי לא מקדיש לה לא קדיש, קדשתו מרחם הוא, וכיון דכי לא מקדיש לה קדיש, לא צריך לאקדושה. עדן אני אומר: הוא לא יקדיש, אבל יקדישוהו אחרים, תלמוד לומר: "בבהמה" [בבהמה] עסקתי. יכול לא יקדישוהו מן הבטן. תלמוד לומר: "אשר יבכר לא יקדיש" משנתבכר אינו מקדיש, אבל מקדיש בבטן. מפאן אמרו: מערימין על הבכור.

"אד בכור לא יקדיש" כל שהוא קדש אין הקדשה חלה עליו. רבי ישמעאל אומר: מנין שלא יקדיש אדם את הבכור, תלמוד לומר: "בכור לא יקדיש". יכול לא יקדישונו הקדש עלוי, תלמוד לומר: "זכר תקדיש". ומה ראית להביאו להקדש עלוי ולהוציאו מהקדש מזבח, אחר שרבה הפתוב מעט, מפני מה אני מביאו להקדש עלוי, שחל על הכל, ומוציאו מהקדש מזבח שאינו חל על הכל. אין לי

אֵלָא בְכוֹר, מַנִּין לְכָל הַהִקְדָּשׁוֹת שֶׁלֹּא יִשְׁנֶה מִקְדָּשָׁה לְקָדְשָׁה, תִּלְמוּד לומר: "בְּבִהְמָה לֹא יִקְדִּישׁ אִם שׁוֹר אִם שֶׁה". יָכוֹל לֹא יִקְדִּישְׁנוּ הַקָּדֵשׁ עֲלוּי, תִּלְמוּד לומר: "בְּבִקְרָד וּבְצֹאֲנָד הַזָּכָר תִּקְדִּישׁ". וְמָה רָאִיתָ לְהִבְיָאֵם לְהַקְדִּישׁ עֲלוּי וּלְהוֹצִיאֵם מִהַקָּדֵשׁ מִזֶּבַח, אַחַר שְׂרָפָה הַפְּתוּב מֵעֵט, מִפְּנֵי מָה אֲנִי מְבִיאֵם לְהַקְדִּישׁ עֲלוּי, שְׁחַל עַל הַכֹּל, וּמוֹצִיאֵם מִהַקָּדֵשׁ מִזֶּבַח שְׂאִינוּ חָל עַל הַכֹּל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מַנִּין שֶׁלֹּא יִקְדִּישׁ אָדָם אֶת הַבְּכוֹר, תִּלְמוּד לומר: "בְּכוֹר לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ". יָכוֹל לֹא יִקְדִּישְׁנוּ הַקָּדֵשׁ עֲלוּי, תִּלְמוּד לומר: "אֵד". וְמָה רָאִיתָ לְהִבְיָאוּ לְהַקְדִּישׁ עֲלוּי וּלְהוֹצִיאֵם מִהַקָּדֵשׁ מִזֶּבַח, אַחַר שְׂרָפָה הַפְּתוּב מֵעֵט, מִפְּנֵי מָה אֲנִי מְבִיאֵם לְהַקְדִּישׁ עֲלוּי, שְׁחַל עַל הַכֹּל, וּמוֹצִיאֵם מִהַקָּדֵשׁ מִזֶּבַח שְׂאִינוּ חָל עַל הַכֹּל. אִין לִי אֵלָא בְכוֹר, מַנִּין לְכָל הַקָּדָשִׁים שֶׁלֹּא יִשְׁנֶה אוֹתָם מִקְדָּשָׁה לְקָדְשָׁה, תִּלְמוּד לומר: "בְּבִהְמָה לֹא יִקְדִּישׁ אִם שׁוֹר אִם שֶׁה". יָכוֹל לֹא יִקְדִּישְׁם הַקָּדֵשׁ עֲלוּי, תִּלְמוּד לומר: "אֵד". וְמָה רָאִיתָ וְכוּ'.

"אִם שׁוֹר אִם שֶׁה לְה' הוּא" הוּא קָרַב, וְאִין תִּמְוִרְתּוֹ קָרְבָה. וְהָרִי בְכוֹר דִּרְחֻמְנָא אָמַר: "אֵד בְּכוֹר שׁוֹר" וְגו', וְתַנּוּ: "מָה בֵּין תִּמְוִרָה וּמַעֲשֵׂר לְכָל הַקָּדָשִׁים, שְׁכַל הַקָּדָשִׁים נִמְכָּרִים בְּאֶטְלִיו, וְנִשְׁחָטִין בְּאֶטְלִיו, וְנִשְׁקָלִים בְּלִיטְרָא, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר, וַיֵּשׁ לָהֶן פְּדִיוֹן, וְלִתְמוֹרוֹתֵיהֶן פְּדִיוֹן, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר". אֲלַמָּא לֹא מְהִינִי. אָמַר יְהִי אֲבִינִי: שְׂאִנִּי הֵתִם דְּאָמַר רְחֻמְנָא "הִם" בְּהוֹיָתוֹן יְהוּ. וְלָרְבָא הִיא "הִם" לְמָה לִי, הוּ קָרְבִין, וְאִין תִּמְוִרְתּוֹ קָרְבִין, וְלֹאֲבִינִי, הִיא סִבְרָא מְנָא לְהִי, "אִם שֶׁה לְה' הוּא" הוּא קָרַב, וְאִין תִּמְוִרְתּוֹ קָרְבָה. וְרַבָּא, אִין הֵכִי נִמִּי דְמַהֲהוּא קָרָא, אֵלָא "הִם" לְמָה לִי, לְמַד עַל הַבְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר שְׂאֵם נִתְעָרַב דָּמָם בְּכָל הָעוֹלָן שְׁקָרְבִין לְגַבִּי מִזֶּבַח. וְאֲבִינִי נִפְקָא לְהִי מִ"וְלִקַּח מִדָּם הַפֶּר וּמִדָּם הַשְּׁעִיר" וְהִלָּא דָם הַפֶּר מִרְבָּה מִדָּם הַשְּׁעִיר, מְכָאן לְעוֹלָן שְׂאִין מִבְּטָלִין זֶה אֶת זֶה. וְרַבָּא, הֵתִם סִבְרָ לְהִי כְּרַבִּי יוֹנָתָן, דְּאָמַר: מִזָּה מִפְּנֵי עֲצָמוֹ וּמִזָּה מִפְּנֵי עֲצָמוֹ. "וְאִם בְּבִהְמָה הִטְמֵאָה וּפְדָה בְּעֶרְכָּד" מָה בְּהֵמָה טְמֵאָה (מֵאֲחֵר) [מִיַּחְדָּת] שְׁתַּחֲלֵתָה הַקָּדֵשׁ וְכֹלָה לְשָׁמַיִם מוֹעֲלִין בָּהּ, אִף כָּל שְׁתַּחֲלֵתָה הַקָּדֵשׁ וְכֹלָה לְשָׁמַיִם מוֹעֲלִין בָּהּ. כֹּלָה לְשָׁמַיִם לְמַעוֹטֵי קָדָשִׁים קָלִים, כִּינּוֹן דְּאִיתָ לְהוּ לְבַעֲלִים בְּגוּיָהוּ לִיתָ בָּהוּ מְעִילָה כוּ'. אֲתַחֲלַת הַקָּדֵשׁ מוֹסִיף חֻמֶּשׁ וְלֹא הַמְתַּפִּיס, כְּדָרְבִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוּי. וְקָרִי לְבִהְמָה טְמֵאָה תַחֲלַת הַקָּדֵשׁ שְׂאִינָה סוּף הַקָּדֵשׁ וְכוּ'. "וּפְדָה בְּעֶרְכָּד" מָה תִּלְמוּד לומר, לְפִי שְׁנַאָמַר: "בְּשֶׁקֶל הַקָּדֵשׁ" יָכוֹל אִין לִי אֵלָא סְלַעִים שֶׁל קָדֵשׁ, מַנִּין לְרַבּוֹת כָּל דְּבָר הַמְטַלְטֵל, תִּלְמוּד לומר: "וּפְדָה". אִם כֵּן לְמָה נֶאֱמַר: "בְּשֶׁקֶל הַקָּדֵשׁ", פּוֹדָה הוּא בְּכָל דְּבָר הַמְטַלְטֵל, וּבִלְבָד שְׂצָרִיף לְשׁוּם בְּכֶסֶף. אָמַר: טְלִית זֹו תַחַת חֲמוֹר זֶה, יִצָּא לְחֵלּוֹן וְצָרִיף לְעִשׂוֹת דָּמִים. "וְיִסַּף חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו" שְׂיָהָא הוּא וְחֲמִשׁוֹ חֲמִשָּׁה. "וְאִם לֹא יִגָּאֵל" בְּבַעֲלִים. "וְנִמְכָּר בְּעֶרְכָּד" לְכָל אָדָם. "אֵד כָּל חָרָם אֲשֶׁר יַחְרִם" מִקְדִּישׁ וּמְחָרִים [אָדָם] מִצָּאֵנוּ וּמְבָקְרוּ, וּמַעֲבָדִין וּמְשַׁפְּחוֹתֵינוּ הַכְּנַעֲנִים, וּמְשַׁדָּה אַחֲזָתוֹ. וְאִם הִחְרִים אֶת כָּלָם, אִין מְחַרְמִין, דְּבָרִי רַבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר רַבִּי

אַלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה : וַיְמָה אִם לְגִבּוֹת, אִין אָדָם רִשָּׁאֵי לְהַחְרִים אֶת כָּל נִכְסָיו, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שְׁיָהָא אָדָם חָס עַל נִכְסָיו. מְנָא הֵנִי מְלִי, דְתַנּוּ רַבָּנָן : "מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ" וְלֹא כָּל אֲשֶׁר לוֹ, "מֵאָדָם" וְלֹא כָּל אָדָם, "מִבְּהֵמָה" וְלֹא כָּל בְּהֵמָה, "וּמִשְׂדֵּה אַחְזָתוֹ" וְלֹא כָּל אַחְזָתוֹ. יְכוּל לֹא יַחְרִים, וְאִם הַחְרִים יְהוּ מַחְרָמִין, תִּלְמוּד לֹמַר : "אֵד כָּל חֵרֶם", דְּבַרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְכוּ'. וַיְרִיכָא דְאִי כְּתַב רַחֲמֵנָא "מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ", הוּא אֲמִינָא כָּל דְאִית לֵה לֹא לַחְרִים, אֲבָל מִין אַחַד לַחְרִים כֵּלֵה, כְּתַב רַחֲמֵנָא "מֵאָדָם" וְלֹא כָּל אָדָם. וְאִי כְּתַב רַחֲמֵנָא "מֵאָדָם" דְלֹא סָגִיא לֵה בְלֹא עֲבוּדָה, אֲבָל שְׂדֵה סָגִיא לֵה בְדִסְטוּרִין. וְאִי אֲשַׁמְעִינָן שְׂדֵה מְשׁוּם דְחִיּוּתִיהָ, אֲבָל אָדָם סָגִי לֵה בְשַׁמְעָא בְעַלְמָא. וְאִי אֲשַׁמְעִינָן הֵנִי תַרְתִּי מְשׁוּם דְהִכָּא חִיּוּתִיהָ וְהִכָּא חִיּוּתִיהָ, אֲבָל יַחְרִים אָדָם בְּנוּ וּבְתוֹ וְעַבְדִּיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַעֲבָרִים וּשְׂדֵה מְקַנְתוֹ, תִּלְמוּד לֹמַר : "בְּהֵמָה" מַה בְּהֵמָה יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְמַכְרָה, אֲפִי כָּל שְׁיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְמַכְרָה. וְהִלֵּא בְתוֹ הַקְּטַנָּה יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְמַכְרָה, יְכוּל יַחְרִימְנָה, תִּלְמוּד לֹמַר : "בְּהֵמָה" מַה בְּהֵמָה יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְמַכְרָה לְעוֹלָם, אֲפִי כָּל שְׁיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְמַכְרוֹ לְעוֹלָם. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה : [אִם לְגִבּוֹת אִין אָדָם רִשָּׁאֵי] כּוּי הֵינּוּ תִנָּא קַמָּא, אֲכָא בִּינִיחוּ דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, [דְאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר] : בְּאוּשָׁא הִתְקִינוּ : הַמְבַזְבֵּז אֵל יִבְזֹבֵז יוֹתֵר מִחֻמְשׁ. מַעֲשָׂה בְּאַחַד שְׁבַקֵּשׁ לְבַזְבֵּז [יוֹתֵר מִחֻמְשׁ], וְלֹא הִנִּיחוּ חֲבֵרוֹ, וּמִנּוּ, רַבִּי יֵשׁבֵב. וְאָמַר לֵה : רַבִּי יֵשׁבֵב, וְלֹא הִנִּיחוּ חֲבֵרוֹ, וּמִנּוּ, רַבִּי עֲקִיבָא. וְהָרִי חֲרָמִים, דְכַתִּיב : "אֵד כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יַחְרִים וְגוֹ' לֹא יִמְכַר וְלֹא יִגָּאֵל", וְתַנּוּ : חֲרָמֵי כְהֵנִים אִין לְהוֹן פְּדִיּוֹן, אֲלֵא נֹתְנָן לְכַהֵן. [נִאֲלָמָא לֹא מְהִינִין], אָמַר לֵה (רַבָּא) [נִאֲבִינִין] : שְׁאֲנִי הֵתֵם, דְאָמַר קָרָא : "קִדָּשׁ קִדָּשִׁים הוּא" בְּהוֹנְתוֹ יְהֵא. וְלִרְבָּא, הָאִי "הוּא" לְמַעוּטֵי בְכוֹר, דְתַנּוּנָא : בְּבְכוֹר נֶאֱמַר : "לֹא תִפְדֶּה", וְנִמְכָּר. בְּמַעֲשֵׂר נֶאֱמַר "לֹא יִגָּאֵל", וְאִינוּ נִמְכָּר לֹא חֵי וְלֹא שְׁחוּט וְלֹא תֵם וְלֹא בַעַל מוּם.

"לֹא יִמְכַר" לֹא יִמְכַר לְגִזְבָּר, וְלֹא יִגָּאֵל לְבַעֲלִים. מַה יַעֲשֶׂה לוֹ, "כִּשְׂדֵה הַחֵרֶם לְכַהֵן תִּהְיֶה אַחְזָתוֹ". יְכוּל אֲפִי עַל פִּי שְׁפִרְשׁ לִשְׁם, תִּלְמוּד לֹמַר "הוּא". רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בֶּתִירָא אָמַר : מִנִּין שְׁסַתֵּם חֲרָמִים לְבִדְק הַבַּיִת, תִּלְמוּד לֹמַר : "כָּל חֵרֶם קִדָּשׁ קִדָּשִׁים הוּא לֵה". יְכוּל אֲפִי עַל פִּי שְׁפִרְשׁ לְכַהֵן, תִּלְמוּד לֹמַר "הוּא". מִנִּין שְׁמַחְרִים אָדָם אֶת קִדָּשָׁיו, תִּלְמוּד לֹמַר : "כָּל חֵרֶם קִדָּשִׁים". מִנִּין שְׁמַחְרִים אָדָם אֶת קִדָּשֵׁי קִדָּשָׁיו, תִּלְמוּד לֹמַר : "כָּל חֵרֶם קִדָּשִׁים הוּא לֵה". יְכוּל הַכְּהֵנִים וְלוֹיִם יְהוּ מַחְרָמִין, תִּלְמוּד לֹמַר : "אֵד" דְּבַרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר : הַכְּהֵנִים אִין מַחְרָמִין שְׁחַרְמִים שְׁלֵהוֹן, וְלוֹיִם מַחְרָמִין שְׁאִין חֲרָמִים שְׁלֵהוֹן. אָמַר רַבִּי : נִרְאִין דְּבַרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּקַרְקָעוֹת, [שְׁנַאֲמַר : "כִּי אַחְזַת עוֹלָם הוּא לֵהם"]. וְדְבַרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּמִטְלָטְלִין, שְׁאִין חֲרָמִים שְׁלֵהוֹן (כְּתוּב בְּפִרְשֵׁת בְּהַר בְּפִסּוּק כִּי אַחְזַת עוֹלָם הוּא לֵהם). אָמַר רַב הוֹנָא : קִדָּשֵׁי מִזְבֵּחַ שְׁהַתְּפִיסוֹן לְחֲרָמֵי כְהֵנִים, לֹא עָשָׂה כְלוּם. מֵאִי טַעְמָא, [אָמַר קָרָא] : "כָּל חֵרֶם קִדָּשִׁים הוּא לֵה" כָּל חֵרֶם דְּקִדָּשֵׁי קִדָּשִׁים קָאֲתִי לֵה'. מִיִּתִּיבִי : קִדָּשֵׁי מִזְבֵּחַ שְׁהַתְּפִיסוֹן לְחֲרָמֵי כְהֵנִים, מַה שְׁעָשָׂה

עשוי כו'. תגיבתא דרב הונא תגיבתא. והא רב הונא קרא קאמר, אמר עולא: "חרם כל חרם". ומי אמר עולא הכי, והאמר עולא: המתפיס עולה לבדק הבית, אין בה אלא עכוב גזבר בלבד. מדרבנן, וקרא למעילה הוא דאבא. למעילה למה לי קרא, "קדש קדשים" פתיב בה. ולטעמך: הא דאמר רבי ינאי: אין מעילה מפרשת מן התורה אלא בעולה, שנאמר: "נפש כי תמלל מעל וחסאה בשגגה מקדשי ה'" קדשים המיוחדים לשם, אי זהו קדש המיוחד לשם, הוי אומר: זה עולה, אבל חטאת ואשם לא אתון אלא מדרבי, דתנא: [רבי אומר:] "כל חלב לה" לרבות אמורי קדשים למעילה, למה לי קרא, "קדש קדשים" פתיב בהו, אלא אף על גב דקדש קדשים פתיב בהו, בעי קרא לרבינהו למעילה, חרמים נמי אף על גב דקדש קדשים פתיב בהו, בעי קרא לרבינהו למעילה.

רמז תרעט תנא: מנין ליוצא להרג ואמר אחד ערכו עליו שלא אמר כלום, תלמוד לומר: "כל חרם לא יפדה". יכול אפלו קודם שנגמר דינו, תלמוד לומר: "מן האדם" ולא כל האדם. ולרבי חנינא בן עקבא דאמר נערך לפי שדמיו קצובין, (ורבי יוסי אומר: נודר ומעריך ומקדיש. ואם הזיק חבב בתשלומיו). האי "כל חרם" מאי עביד לה, מבעי לה לכדתנא: רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר: לפי שמצינו למומתים בידי שמים שנותנין ממון ומתכפר להן, שנאמר: "אם כפר יושת עליו", יכול אף בידי אדם כן, תלמוד לומר: "כל חרם לא יפדה". ואין לי אלא מיתות חמורות שלא נתנו שגגתו לכפרה, מיתות קלות שנתנו שגגתו לכפרה מנין, תלמוד לומר: "כל חרם". (המקדיש) [המקדש] במעשר שני, בין בשוגג בין במזיד, לא קדש, דברי רבי מאיר. מנהני מלי, אמר רב אחא [ברה דרבא] משמה דגמרא: דכתיב: "וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא" בהוינתו והא. "זרע הארץ" לרבות את זרע השום השחלים והגרגירים. יכול שאני מרבה את זרע לפת וצנונות ושאר זרעוני גנה שאינן נאכלין, תלמוד לומר: "מזרע" ולא כל זרע. "מפרי העץ" לרבות את פרות האילן. יכול שאני מרבה את חרובי (שיטה) [שקמה] וצלמונה ואת חרובי (גרגר) [גרידה], תלמוד לומר: "מפרי העץ" ולא כל פרי העץ. מנין לרבות את הירקות למעשרות, תלמוד לומר: וכל מעשר הארץ. יכול בשני מעשרות הכתוב מדבר, תלמוד לומר: "הוא". "הוא" האמור כן ו"הוא" האמור להלן דברים המחסרין כן אמרם הכתוב להלן. "ואם גאל וגאל איש ממעשרו" ולא כל מעשרו, פרט למעשר שני שאין בו שנה פרוטה. רבי אמי אמר: אין בו. רב אסי אמר: אין בהמשו. שנאמר: "ויסוף חמשתו עליו" שיהא הוא וחקמשו חמשה, דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אמר: (חמש) [חמשתו] חמשו של קרן. "ואם גאל וגאל" לרבות את האשה. "ואם גאל וגאל" לרבות את היורש. "איש" פרט לקטן. יכול שאני (מוציא) [מרבה] בן תשע שנים יום אחד, תלמוד לומר: "ואם גאל וגאל". "ממעשרו" אין לי אלא מעשר שני כנס משדותיו, גרש ולקח ונתן לו במתנה מנין, תלמוד לומר: "ואם גאל וגאל".

"ממעשורו" ולא כל מעשורו, [פרט למעשר שנכנס לירושלים ונצא]. "ממעשורו" פרט לפחות משנה פרוטה. "יסף עליו" שיהא הוא וחסו חמשה.

רמז תרפ "וכל מעשר בקר וצאן" מעשר בהמה נוהג בחלין אבל לא במקדשים. בבקר ובצאן, ואין מתעשרין מזה על זה. בכבשים ובעזים, ומתעשרין מזה על זה. בחדש ובישון, ואין מתעשרין מזה על זה. ויהא חדש וישון מתעשרים מזה על זה, מקל וחומר: ומה כבשים ועזים שהן פלאים זה בזה מתעשרין מזה על זה, חדש וישון שאינן פלאים זה בזה אינו דין שיתעשרו מזה על זה. תלמוד לומר: "עשר תעשר" בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, ומקיש מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן (מין על שאינו מינו) [מחדש על הישון] לא, אף מעשר בהמה (ממין על שאינו מינו) [מחדש על הישון] לא. אי הכי כבשים ועזים נמי לימא מקיש מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן ממין על שאינו מינו לא, אף מעשר בהמה ממין על שאינו מינו לא. הא רבי רחמנא "וצאן" משמע כל צאן. אי הכי חדש וישון נמי, הכתיב: "עשר תעשר". ומה ראית, אמר רבא: אמר קרא: "שנה שנה" לשנה הקשיתיו ולא לדבר אחר. אמר לה רבי (אבא) [רבא] בר חנן (לר' אמי) [לאבוי]: [אלא מעתה] גבי מעשר בהמה דלא כתיבי "וכל מעשר בקר ומעשר צאן", ותעשרו מזה על זה, אמר קרא: "העשירי" תן עשירי לזה ועשירי לזה. אי הכי כבשים ועזים נמי, הא כתיב: "וצאן" משמע כל צאן אחד, הקא נמי גימא כל מעשר דגן אחד, אמר אבוי: "ראשיתם". רבא אמר: בלא "ראשיתם" [נמי משמע] כל מעשר דגן אחד לא מצית אמרת. בשלמא התם אמרינן "וצאן" משמע כל [צאן] אחד, דאי סלקא דעתך כבשים ועזים נמי לא, לכתוב "וכל מעשר בהמה". וכי תימא אי כתב "בהמה" הוה אמינא אפלו חיה, "תחת תחת" מקדשים גמר, ואתי בקל וחומר מחדש וישון. בקר וצאן למה לי, בקר וצאן הוא דאין מתעשרין מזה על זה, הא כבשים ועזים מתעשרין מזה על זה. אלא הקא מי סגי דלא כתיב "דגן" למעוטי שאר מיניו. מתקיף לה רב הונא (בר נתן) [ברה דרב נחמן]: אימא לערבו לבקר וצאן, אמר לה מר זוטרא ברה דרב נחמן לרבא: אית לה נמי "העשירי". אכא דאמרי: אמר רבא: בלא "עשירי" נמי לא מצית אמרת בקר וצאן מתעשרין מזה על זה, דאתקש מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן ממין על שאינו מינו לא, אף מעשר בהמה ממין על שאינו מינו לא. והא רבא הוא דאמר: "שנה" לשנה הקשיתיו ולא לדבר אחר. הדר בה רבא מההיא. ואיתימא: חדא מניהו רב פפא אמרה. תנו רבנן: מנין שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי, שלשתן מקדשין, תלמוד לומר: "וכל מעשר בקר וצאן" וכו'. יכול שאני מרבה אף שמיני וישנים עשר, אמרת: הואיל והוא קדוש וטעותו מתקדשת, מה הוא אינו מקדש אלא בסמוך, אף טעותו אין מתקדשת אלא בסמוך. והתנא: מה הוא מיחד אף טעותו מיחדת, הא מני, רבי אלעזר ברי שמעון היא, דאמר: לעולם אין אחד [עשר] קדוש, עד שישתק בתשיעי

וּיְקָרָא לְעִשְׂרֵי תְּשִׁיעֵי וְלֹאֲחַד עֶשֶׂר עֲשִׂירִי, סָבַר לֵה כְּרִי יְהוּדָה דְּאָמַר: טְעוֹת מַעֲשֵׂר תְּמוּרָה הִיא, וְסָבַר לֵה כְּאֲבוּהַ דְּאָמַר: אֵין מִמִּיר חוּזַר וּמִמִּיר. תְּנִינָא: "הַבְּקָר" לְרַבּוֹת אֲחַד עֶשֶׂר לְשָׁלְמִים, יְכוּל שְׁאַנִּי מְרַבָּה אֶף הַתְּשִׁיעֵי, אֲמַרְתָּ: וְכִי הֶקְדַּשׁ לְפָנָיו מְקַדֵּשׁ אוֹ לְאַחֲרָיו מְקַדֵּשׁ, הֵנִי אוֹמֵר: לְאַחֲרָיו מְקַדֵּשׁ. תְּנִי רַבָּנָן: כִּי־צַד מַעֲשָׂרוֹ, כּוֹנֵסוֹ לְדִיר, וְעוֹשֶׂה לְהוֹ פֶּתַח קֶטַן כְּדִי שֶׁלֹּא יְהוּ יְכוּלִין לְצַאת שְׂנִים כְּאֲחַד, וּמַעֲמִיד אֲמוּתִיהוֹן מִבְּחוּץ וְהוֹן מִבְּפָנִים, (וּגְדִיּוֹתֵינוּ יוֹצְאוֹת) [וְגוֹעוֹת וְיוֹצְאָ] לְקִרְיַת אֲמָם. וְלִפְקִינְהוּ אֵינְהוּ. "יַעֲבֵר" כְּתִיב, וְלֹא שְׁיַעֲבִירוּהוּ. וְלִשְׁדִּי לְהוּ יִרְקִי וְלִפְקוֹ לִוְתָהּ, אָמַר רַב הוֹנָא: גְּזָרָה מְשׁוּם יְתוּם וּמְשׁוּם לְקוּחַ. "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֵר" פֶּרֶט לְטִרְפָּה שְׂאִינָה עוֹבְרָת, "תַּחַת הַשֶּׁבֶט" מְצֻנָה לְמִנּוּתָם בְּשֶׁבֶט. לֹא מְנָאן בְּשֶׁבֶט, אוֹ שְׁמִנְאָן רְבוּצִין, אוֹ עוֹמֵד, מְנִין, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "הַעֲשִׂירִי קִדֵּשׁ" מִכָּל מְקוֹם. וְנֵאִין לִי אֵלָא שְׁקָרָא שְׁמוֹ עֲשִׂירִי, לֹא קָרָא שְׁמוֹ עֲשִׂירִי מְנִין, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "יְהִיָּה קִדֵּשׁ" מִכָּל מְקוֹם. יְכוּל הִיּוּ לוֹ מֵאָה וְנִטְלַ עֲשָׂרָה, עֲשָׂרָה וְנִטְלַ אֲחַד, יְכוּל יְהוּ מַעֲשָׂרוֹן, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "עֲשִׂירִי" וְנֵאִין זֶה עֲשִׂירִי. רַבִּי יוֹסִי בְּרִי יְהוּדָה אוֹמֵר: מַעֲשֵׂר. מֵאֵי טַעְמָא דְרִי יוֹסִי בְּרִי יְהוּדָה, סָבַר לֵה כְּאֲבָא אֶלְעָזָר בֶּן גּוּמַל, דְּתִנְיָא: אֲבָא אֶלְעָזָר בֶּן גּוּמַל אוֹמֵר: "וְנִחְשָׁב לְכֶם תְּרוּמַתְכֶם" בְּשִׁתֵּי תְּרוּמוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר: אֲחַת תְּרוּמָה גְדוֹלָה וְאַחַת תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, כְּשֵׁם שְׁתְּרוּמָה גְדוֹלָה נְטִלַת בְּאֲמִד וּבְמַחְשָׁבָה, אֶף תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר נְטִלַת בְּאֲמִד וּבְמַחְשָׁבָה, וּמַעֲשֵׂר קָרִיָּה רַחֲמָנָא תְּרוּמָה, דְּכְתִיב: "כִּי אֵת מַעֲשֵׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ", וְאַתְקַשׁ מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה לְמַעֲשֵׂר דְגוֹן, מַה מַעֲשֵׂר דְגוֹן נְטִל בְּאֲמִד וּבְמַחְשָׁבָה, אֶף מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה נְטִל בְּאֲמִד וּבְמַחְשָׁבָה. וְלַד הַמַּעֲשָׂרִית לֹא יְנוּק מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת. וְאַחֲרִים מִתְּנַדְּבִים כְּדָ. וְלַד הַמַּקְדָּשִׁין לֹא יְנוּק מִן הַמַּקְדָּשִׁין. וְאַחֲרִים מִתְּנַדְּבִין כְּדָ. הַפּוֹעֲלִין לֹא יֹאכְלוּ מִגְּרוּגְרוֹת הֶקְדֵּשׁ, וְכֹן פֶּרָה לֹא תֹאכַל מִכַּרְשֵׁינֵי הֶקְדֵּשׁ. מְנָא הֵנִי מְלִי, אָמַר רַב אַחַדְבּוּי בְּרִי אֲמִי: אֲתִיָּא "הַעֲבָרָה הַעֲבָרָה" מִבְּכוֹר, מַה בְּכוֹר מוֹעֲלִין בּוֹ אֶף חֵלֶב הַמַּעֲשָׂרִית נְמִי מוֹעֲלִין בּוֹ. חֵלֶב הַמַּקְדָּשִׁין נְמִי אֲתִיָּא "אֲמוֹ אֲמוֹ" מִבְּכוֹר. הַפּוֹעֲלִין לֹא יֹאכְלוּ וְכוּ' מֵאֵי טַעְמָא, אָמַר קָרָא: "לֹא תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ" דִּישׁוֹ שְׁלֵף וְלֹא דִישׁוֹ שֶׁל הֶקְדֵּשׁ. וְהִרִי מַעֲשֵׂר דְּאָמַר רַחֲמָנָא לֹא יִגְאֵל, וּתְנִין: "כֹּל הַקְּדָשִׁים יֵשׁ לְהוֹן פְּדִיוֹן וְלִתְמוּרוֹתֵיהוֹן פְּדִיוֹן, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר", אֲלִמָּא לֹא מְהִנִּי, אָמַר לָד אֲבִי: מַעֲשֵׂר נְמִי אֲתִרְבִּי מֵהִיכָא דְּאֲתִרְבִּי בְּכוֹר, דִּילִין "הַעֲבָרָה הַעֲבָרָה" מִבְּכוֹר.

רמז תרפא "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֵר" נֶאֱמַר כָּאן "הַעֲבָרָה" וְנֶאֱמַר לְהֵלֶן "הַעֲבָרָה", מַה הַעֲבָרָה הָאֲמוּר לְהֵלֶן אֵין קִדֵּשָׁה חֵלָה עָלָיו אֵלָא בְּחִי אֲמוֹ, אֶף הַעֲבָרָה הָאֲמוּר לְהֵלֶן אֵין קִדֵּשָׁה חֵלָה עָלָיו אֵלָא בְּחִי אֲמוֹ. אֵי מַה לְהֵלֶן זְכָרִים אֶף כָּאן זְכָרִים, תְּלַמוּד לּוֹמַר: "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֵר תַּחַת הַשֶּׁבֶט" אֲחַד זְכָרִים וְאַחַד נְקֻבוֹת בְּמִשְׁמַע. מַעֲשֵׂר יְלִין "תַּחַת תַּחַת" מְקַדָּשִׁים, לְהוֹצִיא אֵת הַכְּלָאִים. וְגַמַר "הַעֲבָרָה הַעֲבָרָה" מִבְּכוֹר דְּלֹא קָרַב בְּעַל מוּם. קַפְץ אֲחַד מִן הַמְּנוּיִים לְתוֹכּוֹ, כְּלוֹ פְּטוּרִין. עֲשִׂירִי וְדֹאֵי אָמַר רַחֲמָנָא וְלֹא עֲשִׂירִי סָפַק. הַכֹּל נִכְנָסִין לְדִיר לְהַתְּעֵשֶׂר, חוּץ מִן הַכְּלָאִים,

וטרפה, ויוצא דפן, ומחסר זמן, ונתום. ואיזהו נתום, כל שמתה אמו [או שנשחטה, ואחר כך זלדה]. רבי יהושע אומר: אפלו נשחטה אמו והשלח קים, אין זה נתום. מנא הני מלי, דתנו רבנן: "שור או כשב" פרט לכלאים וכו'. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה [אומר]: נאמר כאן "תחת" ונאמר להלן "תחת אמו", מה להלן פרט לכל השמות הללו אף כאן פרט לכל השמות הללו. ומה כאן פרט לטרפה אף להלן פרט לטרפה. "הכל" לאתויי מאי, לאתויי הא דתנו רבנן: הרובע ונרבע והמקצה והנעבד והאתנן והמחיר וטמטום ואנדורוגינוס, כלן נכנסין לדיר להתעשר. רבי שמואל בן יהודה אומר משום רבי שמעון: טמטום ואנדורוגינוס אין נכנסין לדיר להתעשר, ותנא דידן אי גמר "תחת תחת" מקדשים הני נמי לא, ואי לא גמר הנד מנא לה, לעולם גמיר, והני רחמנא רבינהו, דכתיב: "כי משחתם בהם מום בם" ותנא דבי רבי ישמעאל: כל מקום שנאמר בו השחתה אינו אלא דבר ערוה ואלילים, דבר ערוה דכתיב: "כי השחית כל בשר", אלילים פון תשחיתון ועשיתם לכם פסל", כל שהמום פוסל בו דבר ערוה ועבודת אלילים פוסליו בו וכל שאין המום פוסל בו אין דבר ערוה ועבודת אלילים פוסליו בו, והאי מעשר הואיל ולא פסיל בה מומא, דכתיב: "לא יבקר בין טוב לרע", דבר ערוה ועבודת אלילים נמי לא פסילי בה. רובע ונרבע דבר ערוה, מקצה ונעבד עבודת אלילים, ואתנן דבר ערוה, ומחיר אתקש לאתנן, טמטום ואנדורוגינוס קסבר ספיקא הוא. רבי שמעון בן יהודה סבר בריה הוא, ומעט רחמנא גבי קדשים זכר ודאי נקבה ודאית, ולא טמטום ואנדורוגינוס. מעשר נמי גמר "תחת תחת" מקדשים. תנו רבנן: הכל נכנסים לדיר להתעשר חוץ מן הכלאים וטרפה, דברי רבי אליעזר בן יהודה איש כפר ברתותא שאמר משום רבי יהושע. אמר רבי עקיבא: אני שמעתי ממנו אף יוצא דפן ומחסר זמן ונתום. ותנא קמא, אי גמר "תחת תחת" מקדשים, הני נמי לא, ואי לא גמר, בשלמא טרפה כתיב: "כל אשר יעבר" פרט לטרפה שאינה עוברת, אלא כלאים מנא לה, לעולם גמר, ויוצא דפן, סבר לה כר' שמעון דאמר: יוצא דפן ולד מעליא הוא, ודלא כר' יוחנן, ובמחסר זמן סבר לה כר' שמעון בן יהודה, נתום כגון שהשלח קים, ור' יהושע לטעמה, דאמר: אפלו שחט את אמו והשלח קים אין זה נתום. העיד רבי ישמעאל בן כתרילאל מערקת לבנה לפני רבי: במקומנו מפשיטין את המתה ומלבישין את החיה. אמר רבי: נתגלה טעמא של משנתנו. חזירין שבמקומנו יש להן ששים רבוא קלפי עליו. יתוש שבמקומנו יש בו ששים רבוא קלפים בבית המסס שלו. פעם אחת נפל ארז במקומנו ועברו שש עשרה קרונות על חדו אחת. פעם אחת נפלה ביצת בר יוכני וטבעה ששים כרפים ושברה שלש מאות ארזים, ומי שדא לה, והכתיב: "כנף רננים נעלסה", ההיא מזרתא הואי. קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי, שלשתן מקדשיו. התשיעי נאכל במומו, העשירי מעשר, ואחד עשר קרב לשלמים ועושה תמורה, דברי רבי מאיר. אמר רבי יהודה: וכי יש תמורה עושה תמורה, אמרו משום רבי מאיר: אלו היה

תמונה, לא הנה קרב. קרא לתשיעי עשירי ולעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי, אין אחד עשר מקדש. קרא לתשיעי תשיעי ולעשירי אחד עשר ולאחד עשר עשירי, רבי אומר: אינו מקדש. רבי יוסי אומר: מקדש. זה הכלל שאמר רבי: כל זמן שנגעק שם עשירי הימנו, לפניו מקדש, ולאחריו אינו מקדש. "לא יבקר בין טוב לרע" (כתוב לעיל ברמז תרע"ז בפסוק לא יחליפנו). לפי שאמר: "וכל מבחר נדריכם יכול יהא מוציא את הנפה, תלמוד לומר: "לא יבקר בין טוב לרע". "ולא ימירנו" האם המיר עובר בלא תעשה. "ואם המיר ימירנו" לרבות את האשה. "ואם המיר ימירנו" לרבות את היורש. "והיה הוא ותמונתו יהיה קדש לא יגאל" אימתי עושה תמונה, מחיים. ואימתי אינו נגאל, מחיים, הא לאחר שחיטה יגאל, ורבנו הוא דגזרו בה אחר שחיטה אטו לפני שחיטה, דבר הנשום מחיים גזיר רבנו דבר שאינו נשום מחיים לא גזיר רבנו, וביתמי אוקמהו רבנו אדאורייתא. "לא יגאל" (כתוב בפסוק ומעלה מעל בה' ברמז תע"ט).

רמז תרפב תנא: בבכור נאמר: "לא תפדה", ונמכר. במעשר נאמר: "לא יגאל", ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום. מנא הני מילי, נאמר רב חננא אמר רב: נאמר "לא יגאל" במעשר ונאמר "לא יגאל" בחרמים, מה להלן מכירה עמו אף כאן מכירה עמו. אמר לה רב נחמן בר יצחק לרב הונא ברה דרב יהושע: מפנה, דאי לא מפנה אפא למפרד: מה לחרמים שפן חליו על הכל, לאיי אפנויי מפנה, לא יאמר "לא יגאל" בחרמים ויגמר ממעשר: מה מעשר קדוש ואינו נגאל אף חרמים קדושין ואינו נגאלין. לא יגאל דכתב רחמנא בחרמים למה לי, לאפנויי. אפא למפרד: מה למעשר שפן קדוש ולאחריו, אלא לא יאמר "לא יגאל" בחרמים ויגמר מבכור: מה בכור קדוש ואינו נגאל אף חרמים קדושים ואינם נגאלים. "לא יגאל" דכתב בחרמים למה לי, לאפנויי. אפא למפרד כדפרכינו: מה לבכור שפן קדשתו מרחם, אלא לא יאמר "לא יגאל" במעשר ונגמור "העברה העברה" מבכור: מה בכור קדוש ואינו נגאל אף מעשר קדוש ואינו נגאל, "לא יגאל" דכתב רחמנא גבי מעשר למה לי, לאפנויי. ואפתי [במעשר נמי] לא מפנה, (דבכור) דאפא למפרד כדפרכינו, "והעברת" קרא יתירא הוא. בכור נמי גילף גאלה גאלה מחרמים, דמעשר מפנה, דבכור לא מפנה. ומאי חזית דלא תפדה דבכור לגופה ודמעשר לאפנויי, ואימא דמעשר לגופה ודבכור לאפנויי, דנין גאלה מגאלה, ואין דנין פדיה מגאלה. מאי נפקא מנה, הא תנא דבי רבי שמעאל: ושב הפהו וכו'. ולילף בכור "העברה העברה" ממעשר, דהא מעשר נמי גמר "גאלה גאלה" מחרמים, מעט רחמנא גבי חרמים "הוא" הוא ולא בכור. ואמא [הוא] ולא מעשר, מעשר גאלה כמותו. רבא אמר: "לא יגאל" דחרמים לא צריכא, דאיתנהו היכא, אי בי בעלים הקדש נינהו, אי בי פהו חליו נינהו, דהא תנא: חרמים כל זמן שהו בבית בעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהם, שאמר: "כל חרם קדש קדשים הוא לה". נתנו לפהו (וכשהם בבית פהו) הרי הן כחליו לכל

דבריהם, שְׁנֵאָמַר: "כָּל חָרָם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יְהִיָּה", "לֹא יִגָּאֵל" דְּכָתַב רַחֲמָנָא
בְּחָרְמִים לָמָּה לִי, אִם אֵינוֹ עֲנִין לְחָרְמִים, תִּנְהוּ עֲנִין לְמַעֲשֵׂר. אֵימָא תִּנְהוּ עֲנִין
לְבָכוֹר, מַעֲשֵׂר גָּאֵלָה כְּמוֹתוֹ. רַב אַשֵׁי אָמַר: "לֹא יִגָּאֵל" דְּמַעֲשֵׂר לֹא יִמְכַר הוּא,
דְּכָתִיב: "וְהָיָה הוּא וּתְמוֹרְתוֹ יְהִיָּה קֹדֶשׁ" וְגו' אֵימְתִי עוֹשֶׂה תְּמוֹרָה, מְחִיִּים.
אֵימְתִי אֵינוֹ נִגָּאֵל, מְחִיִּים. הָא לְאַחַר שְׁחִיטָה נִגָּאֵל, הָא בְּעֵי הַעֲמֻדָה וְהַעֲרָכָה, אֵלָא
שְׁמַע מִנָּה "לֹא יִגָּאֵל" לֹא יִמְכַר הוּא. הִנִּיחָא לְמֵאן דְּאָמַר קֹדֶשׁ מִזְבֵּחַ הָיוּ בְּכָלֵל
הַעֲמֻדָה וְהַעֲרָכָה, אֵלָא לְמֵאן דְּאָמַר לֹא הָיוּ בְּכָלֵל, מֵאִי אַכָּא לְמִימַר, אֲנִן הִכִּי
קְאָמְרִין: מִי אַכָּא מִיָּדִי דְּמְחִיִּים לֹא מְפָרַק וּלְאַחַר שְׁחִיטָה מְפָרַק. אֵלָמָּה לֹא,
מְחִיִּים דְּאֵלִימָא קֹדֶשׁתָּה לֹא מְפָרַק, לְאַחַר שְׁחִיטָה דְּקִילָא קֹדֶשׁתָּה מְפָרַק. וְלֹא
כָּל דְּכוּן הוּא: וּמָה מְחִיִּים דְּאֵלִים לְמַתְפַּס פְּדִיוֹנָה לֹא מְפָרַק לְאַחַר שְׁחִיטָה דְּלֹא
אֵלִים לְמַתְפַּס פְּדִיוֹנָה (לֹא) מְפָרַק, אֵלָא שְׁמַע מִנָּה: "לֹא יִגָּאֵל" לֹא יִמְכַר הוּא.
וְלִכְתּוּב רַחֲמָנָא לֹא יִמְכַר, אִי כְּתַב רַחֲמָנָא לֹא יִמְכַר, הָוּה אֲמִינָא: אֲזַדְבוּנִי הוּא
דְּלֹא מְזַדְבוּ דְּקָא עֲבִיד בַּה עֲבָדִין דְּחוּל, (אָחוּל) [אָבֵל] אֲפָרוּקִי מְפָרַק דְּהָא קָא עֲיָלִי
דְּמִי לְהַקְדֵּשׁ, לְהִכִּי כְּתִיב: "לֹא יִגָּאֵל" דְּלֹא אֲזַדְבוּנִי מְזַדְבוּ וְלֹא אֲפָרוּקִי מְפָרַק.
מִנִּין שְׁמַעֲשֵׂר בְּהִמָּה בְּעֵמוּד וְעֵשֶׂר, תִּלְמוּד לומר: "יְהִיָּה קֹדֶשׁ" מְלַמֵּד, שְׁמַעֲשֵׂר
בְּהִמָּה בְּעֵמוּד וְעֵשֶׂר. רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמַר: "וְהַעֲבַרְתָּ" מְלַמֵּד, שְׁמַעֲשֵׂר בְּהִמָּה
בְּעֵמוּד וְעֵשֶׂר. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: "עֵשֶׂר תַּעֲשֶׂר" מְלַמֵּד, שְׁמַעֲשֵׂר בְּהִמָּה בְּעֵמוּד
וְעֵשֶׂר. רַבִּי אוֹמַר: "אֵלָה הַמְצוֹת" מְלַמֵּד, שְׁמַעֲשֵׂר בְּהִמָּה בְּעֵמוּד וְעֵשֶׂר. "אֵלָה
הַמְצוֹת" אֵין נְבִיא רִשְׁאֵי לְחַדֵּשׁ דְּבַר מַעֲתָה. "אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" כְּדָאֵי
הַשְּׁלִיחַ לְשׁוּלְחוֹ. "אֶת מֹשֶׁה אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" כְּדָאֵי הַשְּׁלִיחַ לְמִי שְׁנִשְׁתַּלַּח אֲצֻלָּן.
וְכָדָאֵי מִי שְׁנִשְׁתַּלַּח אֲצֻלָּן לְשְׁלִיחַ, "אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" זְכוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּרַמָּה. "בְּהַר
סִינַי" מְלַמֵּד שְׁכַלְס נְאָמְרוּ בְּסִינַי.

שְׁעוּרִין שֶׁל עֲנָשִׁין הֶלְכָה לְמֹשֶׁה מְסִינַי. אַחֲרִים אוֹמְרִים: בֵּית דֵּינֵנו שֶׁל יַעֲבֹץ
תִּקְנוּם. וְהַכְּתִיב: "אֵלָה הַמְצוֹת" שְׁאֵין נְבִיא רִשְׁאֵי לְחַדֵּשׁ דְּבַר מַעֲתָה, אֵלָא
שְׁכַחוּם וְחִזְרוּ וְיִסְדּוּם. מִנְּצַפְ"ד צוֹפִים אָמְרוּם. וְהַכְּתִיב: "אֵלָה הַמְצוֹת" שְׁאֵין
נְבִיא רִשְׁאֵי לְחַדֵּשׁ דְּבַר מַעֲתָה, אֵלָא שְׁכַחוּם וְחִזְרוּ וְיִסְדּוּם. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
שְׁמוּאֵל: שְׁלֶשֶׁת (מֵאוֹת) [אֲלָפִים] הֶלְכוֹת נִשְׁתַּכְּחוּ בִּימֵי אָבֵלוּ שֶׁל מֹשֶׁה, אָמְרוּ לוֹ
לִיהוֹשֻׁעַ: שְׂאֵל, אָמַר לָהֶם: "לֹא בְּשָׂמִים הִיא". אָמְרוּ לוֹ לְאַלְעָזָר: שְׂאֵל, אָמַר
לָהֶם: "אֵלָה הַמְצוֹת" [שְׁאֵין נְבִיא רִשְׁאֵי לְחַדֵּשׁ דְּבַר מַעֲתָה]. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:
בְּשַׁעָה שְׁנַפְטָר מֹשֶׁה לָּגַן עֵדֶן, אָמַר לוֹ לִיהוֹשֻׁעַ: כָּל סְפִקוֹת שְׁיִשׁ לָךְ שְׂאֵל, אָמַר לוֹ:
רַבִּי, כָּלוּם הִנְחִיתִיךָ [שַׁעָה אַחַת] וְהִלְכְתִּי לְמָקוֹם אַחֵר, לֹא כָּךְ כְּתִבְתָּ בִּי: "וּמִשְׁרְתוֹ
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל, מִיַּד תִּשָּׁשׁ כְּחוֹ שֶׁל (מֹשֶׁה) [יְהוֹשֻׁעַ], נִשְׁתַּכְּחוּ
מִמֶּנּוּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת הֶלְכוֹת, וְנוֹלְדוּ לוֹ שְׁבַע מֵאוֹת סְפִקוֹת. בְּקִשׁוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל לְהַרְגוֹ,
אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: לומר לָךְ אִי אֲפָשֶׁר, לָךְ וְהִטְרַד אוֹתָם בְּמִלְחָמָה,
שְׁנֵאָמַר: "וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה" וְגו', וְכָתִיב: "בְּעוֹד שְׁלֶשֶׁת יָמִים הִכִּינוּ לָכֶם

צדה", ותנא אף אָלף וּשְׁבַע מאות ספּקות של גזרות שוות וּשְׁל קליו וחמוריו וּשְׁל דקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבּלו של משה. אמר רבי [אבהו]: אף על פי כן החזירו עתניאל בן קנז בפּלפולו, שְׁנאַמר: "ויאמר כָּלֵב אֲשֶׁר יָכַח אֶת קַרְיַת סֹפֵר", וּכְתִיב: "וַיִּלְכְּדָה עֵתְנִיאל בֶּן קִנְזִי".

[כתיב: "כי פעל אדם ישלם לו" עבדא הוה בחד גברא דהווי לה תרין בנין. חד עביד מצון סגיאין, וחד לא עביד מצנה כל עקר. דין דהוה עביד מצון סגיאין, זבין ביתיה וכל מה דהוה לה בגין מצותא. יומא חד, ביום הושענא רבה, יתבת לה אתתה עשרה פולסין, אמרה לה: פוק זבין לבגיד כלום מן שוקא. כיון דנפק גו שוקא, פגעין בה גבאי צדקה. אמרין: הא מארי מצותא. אמרו לה: הב חולקד בהדי מצותא, דאנו בעין למזבן קלוב לחדא יתמתא. נסיב אליו פולסין ויהב להון. ונתביש לילדא אצל אשתו. מה עשה, הלך לו לבית הכנסת, וחמא תמן מן אליו אתרוגיא, דמינוקיא מקלקלי ביום הושענא, דתנינו: "מייד התינוקות שומטין את לולביהם ואוכלין את אתרוגיהם". נסב מנהון ומלי מכוניסה, והלך ופרש בים הגדול, עד שהגיע למדינת הים. ארעת שעתיא ואשתכח מלכא דחש מעוהי. אמרין לה אסותא: אלו הנה לך חד אתרוגא, מן מה דטעין יהודאי ביומא דהושענא, הוית אכיל ומתסי לשעתיא, בעוי בכל מדינתא ובכל אלפא, ולא אשכחון. אזלון ואשכחון לההוא גברא דרביעא על שקה. אמרין לה: אית גבד כלום מזבנא, אמר להם: גבר מספן אנא, ולא אית גבי כלום. פתחון שקה ואשכחון מלי אתרוגין. אטעונה ואסקונה גבי מלכא. ארעת שעתיא ואכל מן אליו אתרוגיא ואתסי. אמר: פנון לה מרצופה ומלון לה דינרין. ועבדו לה כן ואזל לשלום. "שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול", ויענוים וירשו ארץ והתענגו על רב שלום"].

הדרן עלך ילקוט שמעוני ספר ויקרא